

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

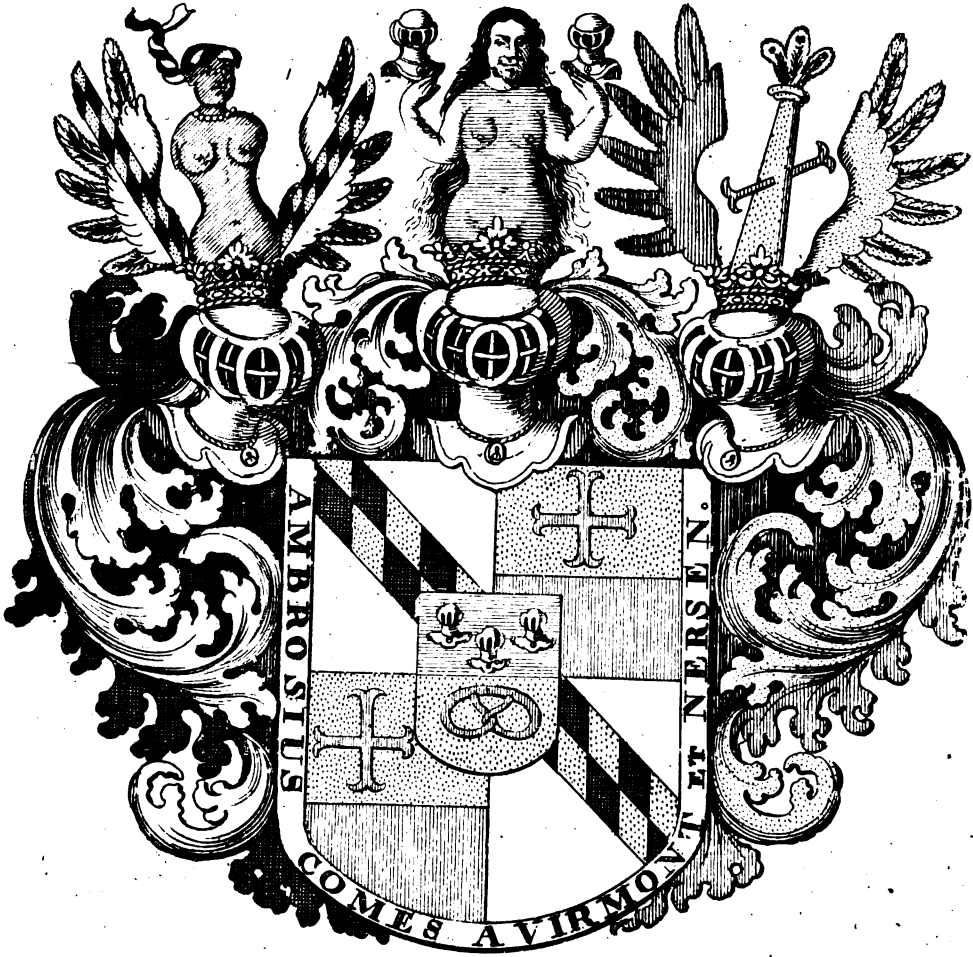
Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

AD BIBLIOTHECAM
AMBROSIANAM
CLASS. 3. N° 724

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

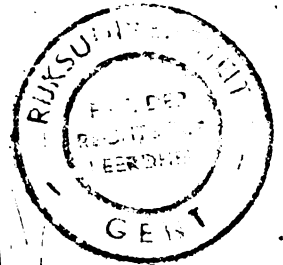
90000222440

p. 209

D E
JURE GLADII
TRACTATUS

ET DE
TOPARCHIS QUI EXERCENT ID
I N
DIOECESI ULTRAJECTINA.

Auctore
ANTONIO MATTHÆO,
Juris in Illustri Academia Lugduno Batava Antecessore.

LUGDUNI BATAVORUM

Sumptu Auctoris

Excudit JOHANNES KELLENAAR. Ann. M. D. C. LXXXIX.

Num D. 2276

GENEROSISSIMO, ILLUSTRIS, ET NOBILISSIMO VIRO,
D. D. EVERHARDO DE WEEDE,
TOPARCHÆ DE WEEDE, DE DYCKVELT, RATELES ETC.
DECANO S. MARIE, PRÆSIDI ORDINUM TRAJECTEN-
SIUM, ET NOMINE EORUNDEM AD CONSESSUM ORDI-
NUM GENERALIUM HAGAM COMITIS DELEGATO,
PRÆFECTO MOLIIUM AD LECCAM, OLIM BELGII FOE-
DERATI AD REGES GALLIARUM ET BRITANNIARUM
LEGATO, ET JAM EADEM LEGATIONE APUD REGEM
BRITANNIARUM, QUI JAM REGNI ILLIUS SCEPTRA FI-
DEI DEFENSOR INCLYTUS ET VICTOR HOSTIUM MO-
DERATUR, SUMMA CUM GRATIA PRÆCLARISSE
FUNGENTI, ILLUSTRIS GLORIÆ INCREMENTA, VALE-
TUDINEM, SALUTEM, ET FELICITATEM PERPETUAM.

NOBILISSIME VIR,

Dum majorum nostrorum res domi militiæque for-
titer strenueque & insigni animi magnitudine
olim gestas evolvere, dum Ultrajectum contem-
plor Belgii urbem fulgentissimam, secundam
nulli vetustate, substructionum splendore & tot templis su-
perbam, dum vetus regimen ejus lustro, dum episcopi po-
testatem, cleri opes & dignitatem, equestris ordinis virtu-
tem, magistratus jus ingens, civium vim & fortitudinem
perpendo mecum attentius, in eam raptor opinio, ut
putem Carolo Cæsari nunquam eam submissuram se, nisi
domi discordia, foris bellum, tumultus, & Antistitis Hen-
rici Bavari passim populi libertatem & privilegia conculcan-
tis tyrannis totam attrivisset & ad exitium vocasset. Par a-
liquin etiam Cæsari, saltem non multum impar, præser-
tim si consideres tot atrocibus passim bellis undique eum
circumsessum tum, nec magna admodum auxilia, quæ
contracta ex Hollandia, cum urbi bellum intulisset, ad An-
tistitem missa, diœcesis contra amplitudinem, Transisula-
nia

* de statu Europ.
sub Frieder. III.
cap. 28.

nia adhuc juncta, & reliquo terrarum tractu usque ad Amasim fluvium. Unde ingens vis militum quadraginta millia armatorum, ut scribit alibi Æneas Sylvius. * Præterquam quod Antistes, nisi hostis judicatus, & hostis Urbi infensissimus, misso fulmine, quo armatus, potuisset & Cæsarem, ni desisteret ab incepto, & universum exercitum ejus in infernum detrudere. Sed ambitio, factiones, odia, & contraria passim studia viam Cæsari aperuerunt, qua diœcesin oppressit. Felix & fortunata hæc, dum summa domi concordia, dum justitia, dum virtus. Nullus locus tum ei asper, nullus hostis formidolosus provecæ Cæsarem donationibus & bonis artibus progressu temporis ad invidendam potentiam. Vir illustris Episcopus & Imperii olim Princeps, Ditionis Rector universæ, & cum summa potestate, quæ in sacris extendebat se etiam per Hollandiam, per Gelriam, per Cliviam, per Zelandiam, per Frisiam. Potestas tamen non effrenis, nec licentia absoluta quicquid vellet faciendi, sed multis modis circumscripta & legum vinculis adstricta. Plenissima jurisdictio ei, criminalis, civilis, ecclesiastica, secularis. Etiam jus majestatis, sed non plenum & absolutum. Majestas etiam apud Ordines. Apud urbem etiam Ultrajectum. Et quod valde hic notandum: In urbe Principi nullum jus. Honoris tantum causa dictus Dominus Trajectinus, *Onse Heere van Utrecht*, ut est passim in chartis. Nec honoris tantum causa, sed quod Trajectum ditionis caput. Trajecti aula episcopalis. Sed raro is Ultrajecti. Ultrajecti nec potestas nec jurisdictio ipsi ulla. Nulla quod ad magistratum. Creabat populus magistratum. Nec Senatum tantum urbanum, sed & Consules, Quæstores, judices. Aliud ab episcopo usurpatum non memini, quam jus dicendi Prætorem tantum. Quo constanter etiam usus usque ad Carolum Cæsarem, qui non tantum Prætorem, sed magistratum etiam ipsum quotannis constituit. Ruri contra per diœcesin major vis & auctoritas. Soli ibi jus gladii. Soli utriusque ex Toparchis, qui inter Nodam & Bodegraven, ut diserte est
in

in charta, quam Buchelius ad Hedam habet p. 234. Vetus admodum in diœcesi & insignis nobilitas. Multi ex iis locorum domini, quibus singulis jurisdictio, sed media seu civilis. Criminalis non item. Primus qui eam nactus, Præfectus S. Joannis fuit, Conradi Antistitis beneficio circa Annum M. LXXXV. Nec intra annos ducentos ulli idem deinceps datum vulgo hæctenus existimatum. Ego admodum de eo dubito. Et causas habeo satis graves, cur in alia eam omnia. Tibi etiam, vir Illustris, qui iis successisti, qui concessum a Cæsare jam olim exercuerunt id, deberi optimo jure putem. Et miratus sum satis, cum in eos inquirerem, qui sensim temporis progressu idem jus consecuti, nondum id a te assertum, qui majoribus siquis alius nobilissimis in diœcesi & vetustissimis etiam ortus, & quibus urbs Amisfurtum suam debet originem, meritis tot & tantis in Urbem, in diœcesin, in Belgium universum, ut non dicam de legationibus ad potentissimos Reges, quas & summa cum laude & judicio etiam Serenissimi & Sapientissimi Principis incredibili industria & prudentia obiisti, & etiamnum adhuc obis, velut sydus lucidissimum longe aliis præfulges. Causa alia non succurrit, quam singularis modestia, qua gloriosius existimasti quæri, cur non vindicasses, quod tuum jure tibi debitum, quam cur id vindicasses, Romanum illum hæctenus heroem imitatus, qui longe pulchrius putabat, si homines Romæ quærent, cur non esset sibi statua, quam cur esset posita. Certum est, vir Illustris, Henricum Imperatorem, qui V. ejus nominis, pagum Lake & Isla, & quicquid situm in illo pago, cum omni justitia Capitulis S. Martini & S. Salvatoris concessisse Ann. Domini M. C. XXII. Diploma primus jam edidi *lib. 2. de Nobilit. cap. 10.* Cum *omni autem justitia*, id est, omni jurisdictione, & alta & media. Nam sic vulgo usurpatur vox, etiam in diplomate, quo S. Joannis Præposito concessum jus gladii, apud Buchelium ad Hedam *in not. p. 142.* Certum, quod donatio hæc terras, quæ inter Leccam & Islam, complectatur,

tur. Quod terrarum illo tractu etiam Dijckvelt & Rateles, Quod quædam a Capitulis lapsu temporis distracta, quædam data in feudum. Quod data Dijckvelt & Rateles primum Dominis de Vliet & tum Dominis de Montfoort. Quod data hæc non simpliciter, sed cum omni etiam jure, quod habebant Capitula, cum omni justitia. Et quid necesse ut fluctuemus hic? Agnoverunt id quod dico etiam Ordines Trajectini. Quod Toparchis scilicet de Dijckvelt alta etiam jurisdictio & quod citra controversiam ipsi olim jam ea usi. Agnoverunt diserte id (& instrumentum ad manum est) anno adhuc superioris seculi Lxii. An acu rem tetigerim, rerum arbitris non iniquis relinquam porro judicandum. Tibi in primis, vir Illustris, cujus me & mea omnia censuræ libens submitto. Deus Belgii uniti Stator summus ac Conservator, seu togæ seu sagi sit negotium cum æmulis, ex alto semper Amplitudini tuæ benedicat propitius. Ringentibus quamvis invidis auctam præmiis & honoribus auctam ingenti gloria florere eam diu faciat. Salvo Serenissimo & Potentissimo Rege, salvo Principe orthodoxo, & tot trophæis illustri, Victore ac triumphatore, & Fidei Defensore a Deo nobis dato felicissimo, maximo, salvam servet diœcesi, salvam incolis & bonis omnibus, qui salvam volunt Rempubicam. Sic præclarissimas virtutes tuas & ingenii illam vim diu Orbis admiretur, veneretur, suspiciat, ut venerabundus eas colit, & colet deinceps perpetuum

NOBILIT. ET AMPLITUD. TUÆ

Devotissimus

ANTON. MATTHEUS.

BENEVOLO LECTORI S.

Quacunque hic occurrunt Acta, quacunque charta aut monumenta praeter unum aut alterum omnia haecenus nondum visa. Praeter eos, quorum memini in praefatione ad libr. de Nobilit. viros, quorum virtus, quorum fama perennis, & aeterna memoria erit, multum juvit me Perillustres, ad potentissimos Reges legationibus clari, & generis vetustate citra controversiam in dioecesi nobilissimi Everhardi de Wede Toparcha de Dyckvelt, Rateles &c. ob praecelara in dioecesin & Rempubicam merita a Provincia Ultrajectina ad Confessum Ordinum Generalium Hagam Comitibus ablegati non vulgari humanitas, communicatis tam liberaliter archivis S. Mariae, & facta ex iis potestate (nam Decanus Collegii est) describendi quae vellem. Multum summum in me studium Nobilissimi & ex equestri nobilitate majorum imaginibus & insigni eruditione inter paucos excellentis Theodorici Joann. Alberti de Ridder van Groenesteyn, Toparcha tot Rynesteyn &c. Vix verba suppetunt ad praedicandum, quantum is me devinxerit sibi manuscripta aliquot communicando Gisberti Lappii a Waveren doctissimi olim viri & ut patria antiquitatum peritissimi a Buchelio non semel collaudati ad Hedam in notis. Multum favor etiam & industria viri strenui & Nobilissimi Justii Taets ab Amerongen Domini de Natewissh, quo praecipue annitente inspexi etiam & evolvi, quicquid antiquitatis Dorstadium urbs adhuc servat. Multum familiaritas & de rebus priscae aevi frequens admodum commercium, quod intercedit cum Spectatissimo & generis vetustate, ut Bononienses testati ad eum misso diplomate, non minus nobili & insigni Daniele de Milan, Canonico olim & Officiali Capituli S. Mariae, nunc autem Senatore & Camerario Trajectensi. Etiam alii adhuc plures, quibus sentio me obstrictum, & quibus singulis suo tempore, quod unicum tantum possum, reponam gratias quas possum maximas. Et ingentes necesse est reponam viro Nobilissimo, prorsus etiam illustri & antiquissima gentis, ut quae seculo duodecimo in dioecesi jam floruit, vinculis affinitatis dudum propius jam juncto, Friderico de Wael van Vronesteyn Toparcha tot Vronesteyn, cujus chartis & monumentis, quorum magna ipsi copia, non parum fateor me adjutum. Ingentes etiam Capitulo, quo non aliud splendidius, & quod plus servat antiquitatis, majoris ecclesiae, quod ultro fecit potestatem & fecit potestatem speciali decreto, tractandi & scrutandi, quae recondita adhuc habet, Praecelara & insignia. Alias dicam & forsitan brevi quid ex iis profecerim. Interim id certum: Ne hos quidem nominassem jam, qui saceri forsitan malunt, virtute & meritis satis clari, nisi homini ingenio nihil turpius existimassem quam non agnoscere beneficium, nec palam & ut oportet per quem profeceris profiteri. Unum hic adhuc addam: Quod a Wiltis dixi Ultrajectum etiam

Wilten-

*Wiltenburch dictam lib. 2. de Nobilit. cap. 1. verissimum adhuc puto. Nam auctores habeo Bedam, qui vixit seculo octavo & obiit Ann. D CC. XXXIV. S. Ludgerum, qui vitam S. Gregorii scripsit, & qui episcopus Trajectensis nono seculo adhuc vixit, quo & desit in humanis esse, incerto tamen anno, ut ex iis patet, qua Buchelius habet ad Bekam p. 28. & Brouwerus ad ejus vitam. Sigebertum monachum Gemblacensem, qui ut ipse id significat de scriptorib. ecclesiastic. cap. 172. vixit seculo undecimo, Henrici IV. temporibus. Theofridum, qui vixit Abbas Epternacensis Ann. 1073. de vita S. Willibrordi cap. 8. ubi ita: Romæ a Papa Sergio dimissus hierarcha Willibrordus ab egregio Principe Pipino cum ingenti susceptus alacritate & gloria donatus & glorificatus est ab eo Pontificali cathedra in castello illustri, quod juxta Domini Bedæ assertionem *Wiltenburch* antiquitus barbarica, *Trajectum* vero lingua vocatum est Gallica, ubi navigans de Hibernia, ut prælibavimus, delatus in continentem longæ navigationis finivit dispendia &c. *Idem in heroicis de vita S. Willibrordi lib. 1. cap. 5.**

Trajectum celebrem Viltorum venit in urbem
Per se dotandam.

*Vetus etiam est Auctor, qui Chronicon Fontanellense scripsit Ann. D. CCC. XXXIV. quod retulit doctissimus Luc. d' Achery in tom. 3. Spicileg. Sed nec aliter loquitur hic quam ut ceteri. Ita cap. 3. Cum vero comperisset Carolus a sibi dicentibus, quod scilicet Raganfridus per equum Wandonis aufugisset, jussit eum illico de cœnobii hujus regimine projici, & in Trajecto castro exilio trudi, quod antiquo gentium illarum vocabulo *Viltaburch*, id est, oppidum Wiltorum vocabatur, nunc vero lingua Gallica *Trajectum* nuncupatur. *Ibid.* cap. 11. Erat autem in exilio adhuc idem Wando in Trajecto in monasterio videlicet B. Servatii Confessoris Christi. Quem accersitum Dominus Pipinus curam illi cœnobii istius commisit. *Ibid.* cap. 12. Igitur idem vir religiosus Wando dum de Trajecto castro, ubi ad exilium ductus fuerat, cum permisso ac jussione gloriosissimi Principis Pipini reverteretur, pignora reliquiarum B. Servatii Confessoris assumens secum detulit: veniensque in hunc locum &c. *Nec hic amplius hastandum. Sunt scio qui Wiltenburch & Trajectum distinguunt, quod hodieque adhuc Wiltenburch extra urbem ad Orientem, ubi locus jam Vechten est, & cujus meminit Balduinus etiam Præpositus S. Mariae in charta Ann. 1169. qua sic incipit: In nomine Domini. Ego Balduinus Dei misericordia in ecclesia beatæ Mariæ Præpositus notum facio omnibus Christi fidelibus præsentibus & postmodum futuris, qualiter decima in Wiltenburg, quam Herimannus de Wedene, decima quoque in Lopica, quam Gerardus Domini Framberti filius a me & ab antecessoribus meis sub jure pheodi tenuerant**

nuerant, usibus fratrum accreverit in ecclesia beatæ Mariæ famulantium. Prædicti vero viri non vocati sed propriæ voluntatis arbitrio ad nos venientes, Herimannus præfatam decimam in Wiltenburg majorem, & minorem & secularem justitiam, decimam quoque in quibusdam circa Wiltenburg adjacentibus locis, Gerardus vero &c. *Sed non multum id ad rem facit. Quod Trajectum a Wiltis Wiltenburg abunde id jam probavi. Cur locus is extra urbem idem nomen sortitus latet. Sed haud dubie quod ibi prædium, aut si mavis habitatio cujusdam apud Wiltos viri olim illustris. Et utrumque id satis certum & quod nobile ibi prædium, & quod olim qui ejus Domini dicti Domini de Wiltenburch. Chartam habeo ineditam Ann. 1288. qua abunde id ostendit: Univerfis præsentia visuris Nos Suederus de Wiltenborch miles salutem & cognoscere veritatem. Cum illa quæ sine scriptis fiunt cum lapsu hominum a memoria hominum dilabantur, nisi scripti memoria roborentur, Noscant igitur præsentis, percipiant futuri, quod nos vendidimus tantum de terra nostra, de quanto recipi solent sex librarum redditus annuatim, dilecto nostro Wilhelmo de Bole Presbitero Capellano in Wiltenburch præsentium conservatori pro certa pecuniæ quantitate, & nobis per dictum Wilhelmum numerata, de qua terra quatuor librarum redditus tantummodo recipiet annuatim, quæ terra sita est in Wercunde inter terram Dominorum de sancto Johanne ex una parte, & inter terram Henrici Clotinghe ex altera, & dictos redditus recipiet dictus Wilhelmus ex illa parte terræ nostræ prædictæ, quæ sita est ad latus terræ dictorum Dominorum de sancto Johanne, cujus terræ proprietatem eidem Wilhelmo nos una cum manu Hildegundis uxoris nostræ libere dedimus & resignavimus in judicio seculari de Wercunde in præsentia Sculteti & vicinorum dicti loci & aliis fide dignis. Interfuerunt etiam huic contractui Domina de Wiltenborch mater nostra, Henricus Splinter, & Henricus de Wede cognatus noster. Et ut præmissa rata maneat atque firma præsentem litteram sigillo nostro & sigillis Commendatoris sanctæ Katerinæ & Commendatoris fratrum Theutonicorum & Dominae de Wiltenborch prædictæ matris nostræ prædicto Wilhelmo tradidimus sigillatam. Datum anno Domini M. C. C. LXXX. octavo feria sexta ante Victoris. Forsan Wiltenburch quod ibi castrum, non a Wiltis exstructum, sed a Wiltis destructum. Nam quod exstructum a Romanis satis patet ex nummis magno numero inventis ibi tam argenteis quam æreis. Vidi eos & inspexi apud virum Consultissimum Jacobum van Dam Curia olim Provincialis Senatorem gravissimum, cujus jam illud prædium, ubi castrum id olim sitam. Vidit etiam Buchelius, ut ad Hedam in notis testatur p. 7. lit. c. & p. 14. lit. b. Romani omnes sunt, nulli barbari. Veteres omnes primorum Cesarum, nec ullus qui excedat Lucii*

* *

Veri

Veri atatem. Galeam etiam tum vidi, dum castri ejus fundamenta fabri altius moluntur, cum urnis aliquot effossam ibi, forma plane iis similem, cujusmodi passim plures in columna Trajani. Et hoc est quod volui. Tu qui legis hac, quisquis es, dum aliud quid a me prodeat, & prodibit brevi Auctor, quem promissi me editurum, his utere fructu. Vale & Vive diu. Lugduni in Batavis Ann. Christi Servatoris M. D C. LXXXIX. Idib. Majis.

Jam his prolo expressis, cum viderem nonnihil vacui, volui obiter adhuc addere, quod infra excidit festinanti. Cæsi olim corpus dixi terræ non mandatum, nisi de homicida aut de aliquo ex propinquis prius sumpta vindicta. Meminit etiam moris Thomas Cantipratanus, Auctor qui jam clarus Ann. Domini 1231. sublatum dicens a quodam Frisio Dodone de Hascha, quem qui Antverpiæ edunt Sanctorum Acta, Sanctis etiam adscribunt tom. 3. SS. Martii. Locus autem insignis est, qui omitti non debuit lib. 2. apud cap. 1. n. 15. Ab antiquissimo, inquit, tempore in consuetudinem immanissimam hac habebant Frisones, ut occiso homine unius cognationis ab altera, occisum corpus non sepeliebatur a suis, sed suspensum in loculo servabatur, & deficcabatur in domo, quousque ex cognatione contraria in vindictam occisi, plures vel saltem unum adversa cognatio, pro morte vicaria, trucidaret, & tunc primum mortuum suum sepultura debita cum magna solemnitate tradebat. Hunc crudelissimum & inauditum morem dictus frater in illa gente removit &c.

ELENCHUS

ELENCHUS CAPITUM.

C A P. I. **Q**uid jus gladii. Quid merum, quid mixtum imperium. Cur merum, cur mixtum. Mixtum & jurisdictio an distincta & separata. An distincta etiam merum & jurisdictio criminalis. Quid notio, Quid jurisdictio. 1

II. Qua in re merum imperium consistat. Carcer & tormenta an meri imperii. Quid nervus. Quid sartago. Quid compedes. Varia pœnarum genera, Inter sententiam & ejus executionem quantum temporis intercedat. Quid cinerum supplicium. Rota aut crurifragium an recens inventum. Cincti iudices, discincti. Qui civiliter moriantur. Servi pœnæ. Metallum ubi effodiendum. Tonsura an pœna capitis. 4

III. Aquæ & ignis interdictio, deportatio, relegatio an meri imperii. Relegatio an pœna capitis, & Exul hodie adhuc an bona an civitatem amittat. An Duumvirus jus virgarum. Jus virgarum & fustigatio utrum meri imperii. An membri mutilatio, an excœcatio &c. Inter virgas & flagella an & quodnam discrimen. Membri truncatio & excœcatio quam olim frequens. Modus aliquem excœcandi. Quid in usu jam apud nos. 16

IV. Quinam habeant jus gladii. An Præfectus prætorio, Præfectus vigillum, Præfectus urbi. An Proconsul, an Præses, an Prætor, Dictator, Consul, & Quæ horum potestas. Quando Consules Romanorum creari desierint. Consul vox homonyma. Consules proceres etiam dicti. Etiam Principes, Comites. Senator dictus etiam Consul, & contra vir illustris & qui Romanis oriundus etiam dictus Senator. Augusta etiam Consul. Jus gladii cum datum non semper datum id univrsum. Etiam pars tantum data. 24

V. Hodie quinam habeant, & an possit mandari. An donari, an vendi, an locari, an obligari, an in feudum dari, in emphyteusim. Vignius refutatur. 33

VI. An habeant pinguis jus quam qui olim, qui jam habent jus gladii. An simul media jurisdictio iis. An habeant jus venandi, an proponendi edicta, an imponendi tributa, an verbi divini ministrum constituendi. An jus crimen indulgendi. An jus reum in suo captum per alterius territorium mittendi in carcerem. An qualvis causas cognoscendi jus. An quæ spectant rem venaticam. An quæ publicam securitatem. An quæ tributa aut vestigalia. De his quinam cognoscant. 40

VII. An ei quem agnoscit Toparcha superiorem liceat reum capere in Toparchæ territorio. An quem agnoscit superiorem aut præfidiarios ejus milites

ELENCHUS CAPITUM.

- milites invitus debeat admittere etiam in castrum quod habet. 54
- VIII. De Præposito S. Joannis. Quæ ejusdem potestas. An Regalia etiam data. An immunitas a tributis. Territorii amplitudo. Visitatio ecclesiarum. A quibus facta. Quo sumptu. De ecclesiis exemptis. Unde exemptæ & a quo. Alodiarii S. Petri. Circatus. Ferton. Mandata. Cappa aquilifera. An jus episcopo Trajectino visitandi Canonicos. Archidiaconi olim jus. De castro quod Mydrehti. Præpositum quis creet & ex bonis Præposituræ an vendere ei quicquam liceat. 60
- IX. De Præpositis ecclesiarum S. Martini & S. Salvatoris. De Domino de Dijkvelt, Rateles &c. An & ei jus gladii. An non usu id amissum. Domini de Weede oriundi gente antiquissima Dominorum de Amersfoort. Amisfurtum quando urbs. Villa olim seu prædium Dominorum de Amersfoort. De castro de Stoutenburch. 105
- X. De quodam prædio in Polsbroeck ubi alta jurisdictio ecclesiæ S. Mariæ. 119
- XI. De Domino de Montfoort. An & quando & a quo jus gladii ei datum. Non pauca hic hætenus nondum nota. 120
- XII. De Toparchis de Hagesteyn. Hagesteyn olim urbs. Pars adhuc diocesis. Insignia Hollandica & quæ ipsorum origo. Comiti Culenburgico an jus in Lecca piscandi. Distracto castro de Hagesteyn quid in eum translatum. 175
- XIII. De Toparcha de Amerongen. Hemur-Enge. Proprætor Amerongæ. Feudum olim Hollandicum. Divisa ditio in duas partes. 214
- XIV. De magistratu Trajectensi ut Toparcha de Vreeswijck, seu ut vulgo de Vaert. De Lecca ducta ad urbis mœnia & quando id primum factum. Gildenburch munimentum & quæ ejusdem fortuna. Quæ Vreesvici seu de Vaert. De ejusdem Præfecto & quodnam ibi ejus jus. Alibi rei capti an per alterius territorium in carcerem possint mitti. 230
- XV. De Toparcha de Langerack. Feudum siquod situm in aliena Provincia an Provinciæ illius Domini potestati exemptum. 264
- XVI. De Toparcha de Zuylesteyn, de Leerfum &c. 275
- XVII. De Toparcha de Vrelandt. Vrelandt olim urbs. Varia arcis fortuna. 284
- XVIII. De Toparcha de Oudegein. Discrimen inter ipsum & Toparcham de Vrelandt. Ganum olim urbs. Portorium ibi olim. Etiam jus gladii. 302
- XIX. De Principe Auriaco ut Toparcha de Baern, ter Eem, Soest, & Em-

ELENCHUS CAPITUM.

- & Emmenes. Baern olim urbs. Etiam Emmenese. Municipale ejus jus. Sigillum quo olim usa. Ter Eem etiam urbs. Sagittarii Soestenses. 303
- XX. De Toparcha de Rynswoude. 336
- XXI. De Domino de Odijck ut Toparcha de Seyft. Seyft & Odijck antiquissimi pagi. Antiquissima etiam stirps Dominorum de Seyft, de Odijck, & Beverweert. Nobile aliquod prædium olim flammis deletum sine Ordinum consensu an possit restitui. Coninxvry unde dictum. 340
- XXII. De Comite Culenburgico. Culenburgum Teisterbantia. Teisterbantia diœcesis pars. Unde id ita dictum. Florentii Comitum inauguratio. De Bosinchemo, Honsvico, Schalvico &c.
- XXIII. De Dominis de Vianen. Lecca diœcesis & diœcesis ex asse. Culenburgiis a portorio olim data immunitas. Comites, Advocati, Burggravii Trajectenses. An Ultrajecti Brederodio olim aliquod territorium. An Burggravius hereditarius. Ubi de Borchbrugge. Platea ubi suburbana. Idem Comes & Castellanus. Idem etiam Vicecomes, Burggravius &c. 374
- XXIV. De Dominis de Gaesbeeck, de Wijck, & Abcoude. Ubi Batavodorum. De Antonio Burgundo. 400
- XXV. De Dominis de Nyenrode. De Dominis de Amstel, de Woerden, de Yselfteyn. Quicquid olim ad Vechtam, Vefopum, Muda, & multa alia diœcesis ex asse. Etiam olim Woerda. Etiam Isulstadium. Ab ea quando distracta hæc. Amstelii ditio quam ingens. Varia olim fortuna opidi de Yselfteyn. 419
- XXVI. De Toparcha de Jaersvelt. 447
- XXVII. De Dominis de Zuylen. De Domino de Tienhoven. Stavenisse, Rynhuysen &c. Libræ valor olim varius. Solidus. Florenus. Placca. 448
- XXVIII. Majori olim ecclesiæ jus gladii Groningæ. Cui olim Co-vordiz. 457
- XXIX. Cui alta jurisdictio an & mediam semper habeat. Quis jus gladii exercuerit, cum nondum in diœcesi Toparchæ, quibus datum id. Scabini qui Ultrajecti an suo jure id exercuerint an Antistitis nomine. 461
- XXX. Episcopo an ubique per diœcesim jus gladii. In Hollandia ei quodnam jus. Quodnam in Zelandia, in Gelria &c. In Twentia, in Salslandia liber Comes, Frygravius &c. An & alibi in diœcesi Veem-gerichte, Veemschepens. Jus non dictum de cæde, nisi corpus cæsi a propinquis ad tribunal adductum. Utrum dictum nec ne, si non existeret accusator. Per se semper an episcopus in causa sanguinis judicavit. Marscalci an iudices. Eorum

ELENCHUS CAPITUM.

Eorū quodnam officium. Qui episcopi Assessores. An semper is condemnarit instituto processu. De Antonio Venrodio. De Godefredo Cunterorio. An in prima etiam instantia episcopus olim iudex. An incausa criminali. In cives quodnam ei jus. De Provinciali iudicio. t'Recht van der Schive. A quo, quando, & quo casu ad Antistitem appellatum. A Cæsare reformatum Provinciale iudicium. Quodnam in diocesi tribunal feudale, & Quis iudices, Assessores. Ab Antistite an ad Cæsarem provocatio etiam facta. 466

XXXI. De Advocato ecclesiæ. An quinque ecclesiis Ultrajecti an clero jus gladii. An in episcopum potestas. Canonicorum quis iudex. Studium pœnale. Excommunicatio & quæ olim ejus vis. Quo ritu olim facta. An ex causa civili. An ob debita non soluta. Libelmeysters. Interdicti quæ vis. 498

XXXII. An Chomarchis jus gladii. An & mixtum imperium. Vocis Heemraedt origo. Eiusdem juramentum. T'Gerecht ten Sevene. A Chomarchis quis appelletur. An idem Dijckgraeff & Watergraeff. Quid flumen retare. Qua formula curatio olim molium concessa. 515

XXXIII. De re venatica quis cognoscat. An cognoscenti jus gladii. Quinam habeant jus venandi. Quinam reos capiendi, accusandi &c. Quis primus in diocesi venationum Præfectus, & quando is institutus. In Hollandia item quando. Venatio an res servilis an heroica & illustis. 528

XXXIV. De militari iudicio. Quæ ejusdem potestas. Quæ jurisdictio Ultrajecti. 552

XXXV. An Curia Provinciali an Ordinibus etiam ipsis Ultrajecti ullum jus. An in urbis suburbiis. Quousque hæc se extendant. Curia Provincialis an magistratu superior. An jus ei & territorium in Toparchæ illius terris, cui datum jus gladii. An in prima instantia coram Curia Provinciali conveniendi qui subjecti ei. An passim & indistincte & in quavis etiam causa. An in delictis & si commissum quid in magistratus injuriam. An detur tum appellatio a magistratu ad Curiam. An si statuat quid magistratus, quod Urbem, seu ejus statum, aut politiam concernit. An cives, incolæ, absolute in magistratus potestate. Ipsi etiam magistratui an merum imperium. An jus majestatis. An de crimine majestatis Stabini etiam dicant jus. An Toparchæ etiam dicant, quibus gladii jus datum. Quo casu Curia Provinciali jurisdictio in cives. An possint duci facinorosi per alterius territorium. An remissio usitata vel ad locum domicilii vel ad locum contractus. De literis mutui compassus. Qui Ultrajecti non habet forum an & quo casu ibi possit conveniri. Remissio quando necessaria, & quid

ELENCHUS CAPITUM.

& quid si alibi reus captus alibi priusquam captus jam inquisitio, informatio, & citatio præcessit. Studiosorum privilegium. Sententia Curia Provincialis an Ultrajecti aut in suburbiis mandari executioni possit. Edicta Ordinum an publicata ibi magistratu invito. An a Curia Provinciali possit auctio ibi fieri, subhastatio, citatio, inquisitio &c. Clerus olim an magistratui subjectus nec ne.

XXXVI. An reliqua oppida in diœcesi idem habeant jus quod habet urbs Ultrajectum. De atroci etiam crimine an possint cognoscere. Proscribit Curia Provincialis diœcesi non tantum, sed Hollandia etiam & Zelandia. Toto Belgio foederato etiam urbs Ultrajectum.

XXXVII. In quos jus gladii exerceatur. In homines an in bestias. An in homines tantum vivos. An tantum in sceleratos. An etiam in obceratos, in mendicos, in vagabundos, in pios, in innocentes, in hæreticos poenitentes. An in res inanimatas. De campanis nonnulla.

XXXVIII. Cui jus accusandi. Modus, formula procedendi. Cæsi olim corpus ad tribunal adductum. Nec aliter sepultum, quam propinquis satisfactum. Crimen ipsum an extinctum, postquam his satisfactum. Ultio an olim licita. Etiam inviti ad transigendum impulsus. Hodie an quis capi possit, si inquisitio non præcessit. An captus præstita cautione possit rursus dimitti. Quodnam flagrans delictum. An in causa criminali admittatur procurator. Torturæ an semper locus. An nisi in confessum non pronuncietur sententia. An scribenda sententia. An ex scripto pronuntianda. An ratio inferenda. An statim postquam pronuntiata executio sequatur. Ubi sumptum supplicium. Toga, juramentum, salarium carnificis. Trajecti iudices epulati olim sumpto supplicio.

XXXIX. An cui jus gladii etiam jus confiscandi. Qua ex causa, ob quod crimen, confiscatio jam fiat. De bonis confiscati in diversis provinciis. De conjugis ejus bonis. De liberorum legitima. De usu, de usufructu, de fideicommissis subjectis. De ære ejus alieno. An possit redimi confiscatio. Sententiam passis & restitutis si restituta etiam bona an restitutio etiam ei proficiat, qui cum fisco interim transigit.

XL. An in causa criminali appellatio habeat locum. An locum habeat a Toparcha, qui exercet jus gladii. An cum actum civiliter appellari ab eo possit. An si statuat quid, quod spectat ad regimen territorii, ad statum, ad politiam. An in Comitibus Ultrajecti locum semper habeat votorum pluralitas, ut & alia nonnulla.

XLI. An crimen morte extinguatur. An Princeps tantum remittat id.

An

ELENCHUS CAPITUM.

An etiam urbs Ultrajectum. Quem exulem iussit urbs esse an Prinipi reducendi jus magistratu invito. An reducendi eum jus ipsius læto introitu. Hodie quodnam jus jam exerceat Gubernator. Landtwinningh quid. Ut remissio impetretur, an necesse ut cum propinquis præcedat transactio. Cui insinuanda hæc & intra quod tempus. An simpliciter insinuetur, an necesse ut præcedat prius causæ cognitio, & qua in re hæc consistat. Quando locus cautioni. Submissio & remissio quomodo inter se differant. Remissio a quo petenda si cædes alibi patrata alibi reus habitet. Præscriptio etiam temporis an crimen extinguat.

686

D E

DE
JURE GLADII
TRACTATUS

Seu de
MERO IMPERIO

Et de
Toparchis qui exercent id in Diœcesi Ultra-
jectina.

CAPUT I.

1. Quid jus gladii. Quid merum, quid mixtum imperium. 2. Cur merum. Cur mixtum. 3. Mixtum & jurisdictio an distincta & separata. 4. An distincta etiam merum & jurisdictio criminalis. 5. Quid notio. Quid jurisdictio.

Unum & idem sunt merum imperium, jus gladii, publici judicii exercitio, & jurisdictio criminalis l. 3. ff. de jurisd. l. 1. pr. ff. de offic. ej. c. mand. e. jurisd. Scio sunt qui distinguunt. Quibus merum imperium & jurisdictio criminalis distincta & diversa sunt. Vinn. tr. de jurisd. & imp. cap. 2. n. 2. Verum perperam, ut puto, l. 7. §. ult. ff. de offic. procons. ubi datur Proconsuli plenissima jurisdictio. *Plenissima*, id est, utraque & civilis & criminalis. Nec satis expedit se Vinnius, dum dicit, *plenissima*, id est, civilis plenissima. Diserte enim in l. 1. pr. ff. de offic. ej. c. mand. e. jurisd. Et ideo videntur errare magistratus, qui cum publici judicii habeant exercitationem lege vel Senatusconsulto delegatam, veluti Legis Julia de adulteriis, & siqua sunt alia similes, jurisditionem suam mandant. Quam jurisditionem quaeso? Civilem an criminalem? An de civili ibi quaestio? Et an non diserte ibi jus gladii *jurisdictio*? Vulgo alta jurisdictio. *Hals- heerlicheyt, Hooge Heerlicheyt*. Alta item justitia. Nam & idem hæc quod jurisdictio. Acta Visitationis provinciarum Burdegalensis & Bituricensis ab Ann. 1284. usque ad Ann. 1291. apud Baluz. lib. 4. miscell.

A

DE JURE GLADII

miscell. p. 377. Quod contentio erat inter Priorem & Capitulum ex parte una & Dominum de Gordonio ex altera super justitia villa de Vicano. Charta apud d'Achery ad Guibert. in not. p. 604. Nihilque omnino sibi retinuit in villa, nec justitiam, nec sanguinem, nec latronem, nec taliam, nec forisfactum. Charta apud Hed. hist. Ultraj. p. 234. Habet jurisdictionem temporalem altam, qua Hooch-gerichte vulgariter nuncupatur. Charta apud Miræ. 1 don. Belg. 108. Quicquid habet apud Hopdorpe &c. cum omni justitia alta & bassa. Ausonios enses vocat Statius Papinius, Ausonii munia ferri. Lucanus jus ferri. Seneca etiam ferrum lib. 1. de ira cap. ult. Merum dicitur imperium bis tantum in jure. Semel in l. 1. §. 1. ff. de offic. ej. c. mand. e. jurisd & iterum in l. 3. ff. de jurisd. Cujac. ad l. 1. ff. de jurisd.

2. Merum autem quod purum sit, quod ab omni jurisdictione, quæ magistratui competit qua magistratui, scilicet simplici & ordinaria, secretum sit & distinctum. Unde & mixto seu ei, quod non est merum opponitur. *d. l. 1. §. 1.* Nam huic inest jurisdicção hæc, simplex scilicet & ordinaria. Et sic Juriscons. in *d. l. 3. Mixtum est imperium, cui etiam jurisdicção inest*, id est, quod jurisdictioni inest. *Inest*, id est, cohæret. Vocum hæc transpositio est Itæ familiaris. Cujac. ad *l. 24. ff. de verb. sign.* Nec his tantum sed & aliis. Nam & medicis nihil interest inter *infirmam valetudinem & valetudinis infirmitatem.* Cuj. ad *l. 178. ff. eod.* Mixto certe non cohæret aut subservit jurisdicção, sed id jurisdictioni subservit, cohæret. Bachov. ad τὰ πρῶτα p. 388. Et ideo *mixtum*, quod subservit, quod cohæret &c. non autem quod sic mixtum; ut separari non possit. Certe enim distincta hæc.

3. Aliud mixtum imperium. Aliud jurisdicção. Mixtum imperium est modica coercitio, qua jurisdicção defenditur, & quod per eam sancitum est executioni mandatur. Bachov. *d. comm. p. 384.* Jurisdicção est potestas cognoscendi, judicandi, & exequendi rem judicatam. Potestas exequendi est jurisdicçãois. Ipsa autem executio est mixti imperii. Qui exequitur sententiam, qui mandat executioni, exercet mixtum imperium. Jurisdicçãoem, qui cognoscit, qui sententiam fert, qui sententiam quam tulit potest exequi, si necesse sit. Sed non semper necesse est. Quid si pareat enim victus, si satisfaciat, si solvat? Diff. Govean. ad *l. 3. ff. de jurisd.* Merum ergo imperium, cur merum jam patet, non scilicet quod distincta ab eo omnis jurisdicção, aut quod nihil jurisdicção cum eo habeat commune, sed quod distincta ab eo simplex & ordinaria jurisdicção, jurisdicção quæ magistratui ut magistratui competit. Duar. ad *d. l. 3. & 1. disp. annivers. 53.* Govean. ad *d. l. 3. n. 10.* Perez. ad *tit. C. de jurisd. n. 19.* Donell. *17. comm. 8. p. 968.* Ab ea purum jus gladii. Purum dicitur id, cui nihil admixtura.

mixtum. Ut *purus* dicitur locus, in quo nemo adhuc sepultus §. 9. *Inst. de ver. div. pura* dicitur charta, in qua nemo adhuc scripsit, *pura* item lanx, quæ cœlata non est, *pura* obligatio, quæ nec diem nec conditionem habet, *pura* substantia, in qua deductum æs alienum, *purum* iudicium, cui nulla addita est exceptio. Sic *pura* etiam scuta, *pura* mantelia, vexilla &c. apud Virgilium, Spartianum, Vopiscum. Ziegler. *tr. de cleric. renit. n. 36.* Jus gladii iurisdictio est. Sed legitima iurisdictio, quæ nulli competit, nisi ei, cui lege est concessa. *d. l. 1. pr. ff. de offic. ej. c. mand.* Iurisdictio exercetur cum magistratus jus dicit. Atqui etiam jus dicit cum cognoscit de crimine. *l. 2. §. 43. ff. de orig. jur. l. 1. §. initio ff. de offic. pref. urb.* An non quæso consistit hæc in cognoscendo, in iudicando, in exequendi potestate? Et an non in his etiam merum imperium? Et potestas imperii est merum imperium *l. 1. C. Qu. ad lib. non poss. perv. Amesc. de pot. in se ips. cap. 15. n. 2.* Et cognitio etiam diserte in *l. 6. pr. ff. de off. proc. Bachov. ibid. ad d. l. 6.* Executio etiam, sed non sola. Pars hæc tantum, ut cognitio, ut pronuntiatio sententiæ, *d. l. 6. pr. l. un. C. de offic. proc. & leg.* Nec qui gladio animadvertit, sed qui jubet animadverti consideretur necesse est. Consideratur tantum carnifex, ut instrumentum, ut ferrum. Nec ei gladii potestas. Nam nec causæ cognitio ei, Magistratui hæc tantum competit. Potestas quidem tantum dicitur in *d. l. 8.* sed hæc causæ cognitionem includit, non excludit. Merum ergo imperium, si quæretur definitio, seu iurisdictio criminalis (perinde est utrum dicas) est de causis criminalibus cognoscendi, iudicandi, iudicatumque exequendi potestas. Etiam notio potest dici, scilicet notio de crimine, cum iudicati exequendi facultate conjuncta. Gladii dicitur potestas ad animadvertendum in homines facinorosos in *d. l. 3.* Coercendorum facinororum potestas in *l. 1. C. Qu. ad lib. per. non poss.* Sic varia est definitio. Sed discrimen in verbis est. In re ipsa non item. Dixi *notio de crimine.* Notio est genus. Ejus species autem duæ. Notio in specie & iurisdictio, *l. 5. pr. ff. de re jud. l. 99. ff. de verb. sign.* Notio in genere est causas cognoscendi iudicandique potestas. Notio in specie est causas cognoscendi iudicandique potestas sola & nuda. Dico *sola & nuda*, quia quoties est facultas exequendi etiam sententiam iurisdictio est non notio, *l. 5. pr. ff. de re jud. Tacit. lib. 3. annual. Tiberius dilata notione de jure Flamini decretas ob tribunitiam Drusi potestatem carimonias temperavit.* Quod ad causas criminales: notionem in specie soli habent de reis criminum legati Proconsulum, *l. 6. pr. ff. de off. proc.* De causis civilibus habent iudices pedanei, episcopi, arbitri, *l. 15. pr. ff. de re jud. l. 8. l. 25. C. de episc. aud. l. ult. C. ub. & ap. qu. rest. in integr.* Et hi plus etiam ha-

4.

5.

bent quam Legati Proconsulum. Nam non tantum cognoscere possunt, sed pronunciare etiam sententiam, *d. l. 15. pr. l. 55. ff. eod. d. l. 8.* cum legati Proconsulum, quantum scilicet ad crimen, cognoscant tantum, non pronuntiant, *d. l. 6. pr. d. l. un. Cujac. par. C. de pedan. jud. & comm. ad l. 1. ff. de jurisd.* Duar. 1. *diff. anniv. 53.* Alciat. & Brech. *ad l. 99. ff. de verb. sign.* Rittersh. *ad nov. part. 9. cap. 6. n. 4.* Pac. *Isagog. C. de jurisd.* Gudelin. *de jur. noviss. lib. 4. cap. 11. n. 1.* Donell. *17. comm. 6.*

CAPUT II.

1. *Qua in re merum imperium consistat.* 2. *Carcer & tormenta an meri imperii.* 3. *Quid nervus. Quid sartago. Quid compedes.* 4. *Varia pœnarum genera.* 10. *Inter sententiam & ejus executionem quantum temporis intercedat.* 7. *Quid cinerum supplicium.* 5. *Rota aut curisragium an recens inventum.* 6. *Cincti judices. Discincti.* 13. *Qui civiliter moriantur.* 9. *Servi pœna.* 10. *Metallici.* 11. *Metallum ubi effodiendum.* 12. *Tonsura an pena capitis.*

1. **G**ladii dicitur potestas, non quod consistat in gladii tantum exercitio, sed gladii *πρωτότης* & exempli tantum causa. Gladii verbo denotatur hic quævis gravior coercitio. Nec ad rem facit, si objicias *l. 8. §. 1. ff. de pœn.* Nam hæc ad Præfides tantum pertinet, qui summo quidem supplicio animadvertere in reum possunt, sed gladio tantum, non securi, vel fusti, vel telo, vel veneno, vel laqueo. Merum habent imperium, sed non omnes ejus partes. Jus dandi in metallum habent, *l. 6. §. 8. ff. de off. præf.* Deportandi non habent *l. 2. §. 1. ff. de pœn.* Lex merum imperium dat, & dat expresse & nominatim, *l. 1. pr. ff. de off. ej. c. mand. e. jurisd.* Nec necesse ut cui dat indistincte id universum det. Potest partes concedere, ut audientiam, verbi gratia, legatis Proconsulum *d. l. 6. pr.* audientiam Prætori, si dominus a familia occisus dicatur, Præfecto vigillum jus gladii, jus summi etiam supplicii, sed in servos tantum fures, *l. 15. ff. de cond. caus. dat. caus. non sec.* Jus gladii alioquin cum datur, nec lex id circumscribat, indistincte id datur & in quosvis, sic ut omnes etiam complectatur ejus gradus aut partes. Tormenta etiam & carceres. Sulpit. Sever. *dial. 3. n. 15.* *Illæ præcipue cura, ne tribuni cum jure gladiatorum ad Hispanias mitterentur.* Passio SS. Perpetuæ & Felicitatis: *Secundulum vero Deus maturiore exitu de seculo adhuc in carcere evocavit: non suâ gratia ut bestias lucraretur, gladium tamen etsi non anima certe caro ejus agnovit.* Sed carceres improprie & quatenus reos continent, qui in nervo, in compedibus. Nam proprie carcer

cer non est pœna, l. 8. §. 9. ff. de pœn. cum ex causa civili etiam carceri mancipentur, qui non habent, quod solvant, l. 1. C. Qu. bon. ced. poss. Excipiuntur tamen casus, l. 1. §. ult. ff. de aleat. l. 3. §. 9. ff. de susp. tut. l. 28. §. ad statuas ff. de pœn. Sed casus, ad quos gladii vox extendi vix potest. Casus quibus reus ad tempus tantum includitur, quibus modice coercetur potius, quam graviter castigatur. Ad tempus dico. Nam secus est, si sit carcer perpetuus, quem olim interdum vetitum, interdum etiam admissum, mores passim, dum sequuntur hic jus Canonicum, jam admittunt, l. 35. ff. de pœn. l. incredibilis 6. l. omnes 23. C. eod. l. 6. §. eius ff. de inj. rupt. irr. test. c. his a quibus 23. qu. 1. c. quamvis ext. de pœn. in 6. Cicer. 4. in Catilin. Vincula vero & ea sempiterna certe ad singularem pœnam nefarii sceleris inventa sunt. Ivo Carnotens. epist. 162. Et depositum perpetuo carcere damnetis, aut in aeternum exilium detrudatis. Cuj. 6. obs. 36. & 13. obs. 34. & ad l. 216. ff. de verb. sign. Gail. 1. obs. 26. n. 7. Bachov. ad Treuil. 2. disp. 37. th. 4. lit. D. Clar. §. fin. qu. 70. n. 4. Altesserr. ad cap. ut fama tua ext. de sent. excomm.

Qui in nervo dixi, in compedibus. Nervus ἔσλον erat, lignum, distinctum pluribus foraminibus, quod inclusos vincitorum pedes aut distantioribus intervallis aut vicinis ita concludebat, ut loco se movere sedentes humi non possent. Compedes pedicæ erant ferreæ; quæ cætena, quæ vinculis, vel arctius vel laxius pedes ita cohibebant, ut non tantum insistere iis, sed & gradum promovere & incedere utcunque posses. Coniungunt sæpius, ut apud Livium lib. 8. Nequis nisi qui noxam meruisset, donec pœnam luisset, in compedibus aut in nervo teneretur. Cato apud Gellium lib. 11. cap. 18. Fures privatorum furtorum in nervo atque in compedibus aetatem agunt. Add. eund. lib. 20. cap. 1. Divaricatio vero pedum per plura foramina, quæ vel tria, vel quatuor, vel quinque etiam in nervo, tormentum & pœna erat, & satis quidem gravis, ut non difficile est cogitari, etiam ante supplicium. Foramina etiam puncta. Nervus, cippus, ποδοκίχη. Prudentius:

Lignoque pedes inserit
Divaricatis cruribus.

Passio Chrystanti & Datiz: Tunc irati milites mistant eum in cippo novo & nodosissimo, ita ut in tertio puncto tibias coartarent. Igitur cum starent ante eum, & insultarent ei, ita putrefactum lignum totius cippi, ut in cinerem converteretur. Euseb. lib. 5. hist. cap. 1. Ἐτέρας μηχανάς ὁ διάβολος ἐπέποιετο καὶ τῷ αἰματιῷ ἐν τῷ σκήτι καὶ τῷ χαλεπωτάτῳ χρόνῳ συγκαίοντι καὶ τὰς ἐν τῷ

Add. l. un. C. Th. *sq. sol. circ. exterior. incid.* Zosim. lib. 1. *hif.* Pet. Fab. 2. *Semestr.* Etiam hæretici. Chron. Autissiod. ad Ann. MCCXII. *Et iudicati hæretici exponuntur publica potestati, ex quibus decem traduntur incendio, reliqui quatuor murali reclusionē damnantur.*

Rota aut crurifragium recens inventum est, & quod Galli, ut Langlæus scribit 10. *Semestr.* 3. a Germanis mutuati. Meminit quidem rotæ Aristoph. in Pluro: *ἔπειθ' ἔροχθ' γὰρ θεὸς ἐξέειπε σπαρδύμενοι εἰπέν τ' ἀπικυύεργικας, Rota te illic torqueri necesse est, ut exculpatur, quod perperam fecisti.* Sed ad tormentum id pertinet, non ad pœnam, ut quod Plutarchus in Nicia tonforem rotæ alligatum torqueri amplius cœpisse ait. Tormentum non supplicium sed quæstio appellatur l. 1. l. *pen. & t. tit. ff. de quæst.* Tertullian. in *Apolog.* *Civilis non tyrannica dominatio vestra est. Apud tyrannos tormenta etiam pro poena adhibentur, apud vos soli quæstioni temperatur.* Quintil. lib. 5. *Inst. orat. cap. 4.* Cujac. ad l. 216 *ff. de verb. sign. & 14. obs. 34. & 3. obs. 28.* Adduxit tamen loca hæc etiam Cælius Rhodiginus lib. 10. *antiq. lect. cap. 5.* ut probet eos falli, qui putant id supplicium antiquum non esse. Et cum omnia considero sententiam ejus ut veriore elaudandam etiam puto. Perperam enim Langlæus putat recens inventum, quod jam antiquitus non Germanis tantum sed & Gallis usitatum. Greg. Turonens. lib. 5. *cap. 19.* *Grindionem quoque intextum rota in sublime sustulerunt.* Idem lib. 6. *hif. cap. 33.* *Tunc regina tormentis gravioribus mulieribus adfectis alias necat, alias incendio tradit, alias rotæ ossibus confractis invertit.* Aimoin. lib. 5. *hif. cap. 50.* *Nequissimus Barchardus consensu sociorum fuga elapsus, Flandriam exire volens, nec valens, sola iniquitate propria prohibente, infirmitate propria reversus, & interceptus regis imperio, exquisito mortis genere alta rota superligatus, corvorum & aliorum rapacitati expositus, desuper oculis defossus, & tota facie dilaceratus, inferius sagittis, & lanceis, & jaculis millies perforatus, miserrime interfectus in cloacam projectus est.* Et forsan etiam jam Græcis. Apulej. *metamorph. lib. 1.* *Nec mota cum ritu Gracienfis ignis, & rota, tum omne flagrorum genus inferuntur.* Vid. Cuj. d. lib. 3. *obs. cap. 28.* Nam utut referas ad torturam hæc, constat tamen quod in pœnam transierunt lapsu temporis & instrumenta torturæ. Mornac. ad l. 1. C. *Qu. un. lic. se fin. jud.* Certe & crurifragium non ignotum Romanis. Sueton. in August. *cap. 67.* *Thallo a manu, quod pro epistola prodita denarios quingentos accepisset, crura suffregit.*

Contra vivos defodere antiquissimi instituti est. Et de eo nemo dubitat. Cum iis actum sic a Pontificiis, quos dicebant hæreticos. Cum Vestalibus a Romanis, si corpus prostitissent Tarquinium Priscum excogitasse id
Diony-

8 DE JURE GLADII

Dionysius Halicarnassensis scribit lib. 3. cap. 13: Ille etiam primus, inquit, fertur excogitasse supplicii genus, quo a Pontificibus afficiuntur ea, que virginitatem violant, idque sive aliqua ratione adductus, sive ut nonnulli putant somniis patens, quod post ejus obitum in Sybillinis oraculis pontifices a se repertum asserunt. Add. eund. lib. 2. cap. 8. & Plutarch. in Numma cap. 19. Sed & idem indistincte apud Persas usitatum. Ctesias apud Photium: ἡ δὲ Παρυσάτις τὴν τιμητέραν τῆ περὶ τυχμέω, ἢ τὰς ἀδελφούς Μητρῶσιν, ἢ Ἡλικῶν, καὶ τὰς ἀδελφὰς δύο ὄνομα, χροίσι τὰς Σταταίρας, ζῶσιν ἐκείλδοι κατὰ χάσιν, τὴν δὲ Ρωξάνην ζῶσιν κατὰ τρεῖς. At Parysatis matrem Terituchma, fratresque Metrosten atque Helicum, sorores item duas, quas prater Statiram habebat, vivas desodi iussit, & ipsam Roxanen vivam item secari.

Fame aliquem conficere barbarum & inhumanum, & fecit tamen Tiberius supergressus eo ipso tyrannorum sævitiam. Notum satis de Druso Germanici filio. Tacit. lib. 6. annal. Tyranni certe etiam his, quos ablegabant in specus, aut loca sola & deserta, cibi aliquid apponebant, ut apud Sophoclem Creon defossæ Antigone jubet φέρβης πούτων εἰς ἄρας μόνον παρὰ θήρας. Cujac. 14. obs. 34.

Bestiis reos objicere etiam Romanis olim frequens. Bestiis nudi objiciebantur & reticulis inclusi, & ad populi voluptatem jactati diu multumque semianimes referebantur ad spoliarium trucidandi. Unde & illud Martialis: Taurus ut impositas jactat ad alta pilas. Euseb. lib 5. hist. cap. 1. in fin. Κατὰ μετὰ τὰς μάστιγας, μετὰ τὰ θνεία, μετὰ τὸ τήνανον, τοῦχατον εἰς γύρῳδον βληθεῖσα πύρω παραβλήθη, ἢ ἰκανῶς παρεβληθεῖσα πρὸς τὸ ζῶν, μὴ ἢ αἰθῶσιν ἐπὶ τῷ συμβαινόντων ἔχουσα ἐτύθη ἢ αὐτῇ. Denique post flagra, post ferarum vellicationes, post ^a sartagine, reticulo inclusa, tauro objecta est. A quo diu in altum jactata, nihil jam eorum sentiens penitus qua fiebant, tandem & ipsa victima instar jugulata. Idem lib. de martyrib. Palestin. cap. 11. Leonis objectus ac deinde gladio transfixus martyrium consummavit.

Sartago cathedra ferrea hic, aut ut alii craticula, in qua bestiis objiciendi, priusquam objicerentur supposito ei igne collocati & tosti ut ibid. ad Eusebium notavit Valelius.

Grave etiam & horrendum proditoris supplicium. De Tullo Hostilio Florus lib. 1. cap. 3. Ruptorem fœderis Metium Fufetium religatum inter duos currus pernicibus equis distrahit. Quod primum ultimumque supplicium apud Romanos exempli parum memoris inquit Livius lib. 1. hist. legum humanarum fuit, in aliis, inquit, gloriari licet nulli gentium mitiores placuisse pœnas. Crux, furca, patibulum, serviles pœnæ & infames. Unde & apud Petronium, Ego adhuc servo, inquit illa, nunquam succubui, nec hoc Dii sinant, ut amplexus meos in crucem mittam. Viderint matrona, que flagellorum vestigia osculantur. Ego etiamsi ancilla sum nunquam nisi in equestribus sedeo. Juvenal.

Pone

*Pone crucem servo, meruit quo crimine servus
Supplicium.*

Capitolin. in *Opil. Macrino*: Nam & in crucem milites tulit, & servilibus suppliciis semper affecit. Et hinc *μάλᾳ ἱματινῶς* Cicero etiam lib. 3. in *Verr.* Implorantes jura libertatis & civitatis in crucem sustulit. Idem 5. in *Verr.* Ut quam servis damnatis crucem fixeras hanc indemnatis & civibus Romanis reserbares. Add. *Lactant. lib. 4. cap. 26.* Sed post Christum crucifixum, postquam res in religionem vertit, crucis sustulit supplicium Constantinus Imp. *Sozom. lib. 1. hist. ἀμάλοι τοι κρότες νενομισμένῳ τῷ τωρῶ πμωείαν ἀνὴλο τῷ χριστοῦ τῷ διασημῶν*, Usitatum olim Romanis crucis supplicium ex usu judiciorum sustulit. *Niceph. Callist. lib. 7. hist. cap. 46. Aurel. Victor hist. cap. 41. Pet. Fab. 2. Semest. 8.* Quæ & ratio quod *Tribonianus*, ubi scriptum invenit crucem, mutavit crucem in libris nostris, & pro *crucem* scripsit *furcam*, ut observavit *Cujac. 16. obs. 1.* ejusmodi scilicet furcam, qua fures hodie suspenduntur. *Suspenduntur* dico. Nam alia erat furca, in quam collo injecto damnati trahuntur ad supplicium, e ligno vinculum & laqueus, duplex scilicet lignum, *διπλὴν* vel *διπρῶν*, ut idem ibi observavit, quo media parte collo inserto vineta reorum cervix, hac figura, *Aurelius Victor: Senatus sententia constitutum, ut more majorum collo in furcam coniecto virgis ad necem caderetur.* *Sueton. More majorum nudi hominis corpus inferi furca, & corpus ad necem cadi.* *Gladii poena honestissima. Honestior etiam quam securis.* *Papinianum enim occidere jussus cum occidisset securi, Gladio, inquit Caracalla, oportuit te exequi jussum meum.* *Flor. lib. 2. cap. 5. Legatos nostros ob ea qua deliquerant jure agentes nec gladio quidem sed ut victimas securi percussimus.* *Liv. lib. 7. cap. 5. Milites Romanos captos Tarquinienfes immolarunt, qua fæditate supplicii aliquanto ignominia populi Romani insignitior fuit.* *Xenophon. 2. ἀναβάσιως: Ἀπορμηθέντες τοῖς κεφαλᾶς ὅσπερ καλλίστην θανάτων ἰδέσκει εἶναι, Præcis gladio capitibus, quod pulcherrimum mortis genus censebatur.* *Lips. ad Tacit. lib. 15. annal.* Ut videtur tamen infrequens adhuc stante republica. *Lucan.*

- - - nondum artis erat caput ense rotare.

Tempore Imperatorum, quo gladius proprius eorum judicum, qui habebant jus gladii, multo usitator. *Sueton. in Caligul. cap. 32. Miles decolandi artifex quibuscumque e custodia capita amputabat.* Add. *Senec. de ira lib. 1. cap. 16. De Plautiano Præfecto Prætorio sub Severo Herodianus:*

B

παρηγορητῆ

παρωρητὸ τι αὐτῷ ξίφος ἢ παντὸς ἀξιώματ' σχῆμα ἔφερε μόνον, *Ensem etiam gestabat ceteraque omnia suprema dignitatis insignia solus.* Licinium Suram Trajanus cum Præfectum faceret Prætorio, τὸ ξίφος ἰ παραζώνουσαι αὐτὸν ἔχρην ἄρξεν, ἐγύμνωσι π αὐτὸ , ἢ ἀνατείνας ἔφη, λάβε τὸτο τὸ ξίφος . ἵνα ἂν μὴ καλῶς ἄρχω, ὑπὲρ ἐμῶ ; ἂν ὅ κακῶς, κατ' ἐμῶ αὐτῷ χρίσει, *gladium quo eum praeiungi oportuit traditurus vagina eduxit, atque ipsi porrigens, Accipe, inquit, hunc gladium, & eo si bene imperavero pro me, sin male in me utaris.* Nymphidius Sabinus ἑπαρχῶ ὄν μετὰ πηλλίνου τ' αὐλῆς una cum Tigellino Præfectus prætorio, ut gladium poneret, id est, magistratu se abdicaret, cujus gladius insigne, collegæ dicitur mandasse, Τριγλίνοφ τῷ συναρχαυτι προστάξειν ἀποδίδουσι τὸ ξίφος , ut est apud Plutarchum in Galba. Vitellius oppressus Romæ a Vespasiani exercitu gladium quo accinctus velut jus vitæ necisque civium reddidit Consuli assidentem, ut est apud Tacitum *lib. 4. hist.* Xiphilinus in Vitellio: τὸ ξίφος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῖς τε ἰσάτοις ἢ τοῖς ἄλλοις βουλευταῖς ἄρξεν , ὡς ἢ πλὴν ἀντοκράτορα ἀρχῶν διαί αὐτῷ ἀποδοθῆναι, *Gladium in concione Consulibus & aliis Senatoribus præbuit, velut ea ratione imperium depositurus.* Statius Papin. *lib. 5. sylvar. in protreptico ad Crispinum in fin.*

----- referat tibi limen honorum

Cæsar & Ausonii committit munia ferri.

Vade puer, tantisque enixus suffice donis.

Felix qui magno jam nunc sub præside juras,

Cuique sacer primum tradit Germanicus ense.

Add. Sueton. in Vitell. *cap. 15.* Pet. Fabr. *1. Semest. 3.* Freher. ad Petr. de Andlo *lib. 2. cap. 1.* Proprius dixi eorum iudicum, qui habebant jus gladii. Etiam apud Germanos. Gotfridus Viterbiensis:

Judicii signum gladius monstrare videtur,

Quo malefactorum feritas cessare jubetur

Ut latro frustretur Rex tenet arma secus.

Aimoin. *lib. 4. hist. cap. 30.* Hotomann. in Francogallia *cap. 13.* Camerar. *lib. 1. medit. hist. 76.* Gryphand. de Weichbild. Sax. *2. cap. 67. in fin.* Et hinc cincti iudices, magistratus, qui habent merum imperium, *Discincti*, qui non habent. Gregor. Nazianzen. *epist. 46. ad Africanum:* Καν πλὴν ἀναίμακτον ἄρχη ἀρχῶν καὶ πλὴν μετ' ἔίφους καὶ παραμῶν, *Sive incrementum impe-*

imperium geras, sive cum gladio & cingulo Sidon. Apollinar. lib. 5 epist. 7. *Cinctus jura, discinctis privilegia.* Anaital. Biblioth. in Sylvestro: *Hic constituit, ut nullus clericus propter causam quamlibet in curiam introiret, nec ante judicem cinctum causam diceret, nisi in ecclesia.* Sed non eadem apud omnes honesta & inhonesta. Suspendium apud Sinas & strangulatio apud Tartaros honorificum mortis genus, ut Martinus Martinius scribit de bello Tartarico. Japonii contra gloriosum putant, si in viscera pugionem condant, cum jussu Principis moriendum.

Plura olim supplicia. Sed quid necesse ut enumerem? De scapharum supplicio Plutarch. in Artaxerxe cap. 23. De cinerum Ctesias apud Photium: 7. *καὶ ἀλιευσίαι, καὶ εἰς τὴν σποδὸν ἐμβάδεια.* & mox: *καὶ ἐμβάδεια εἰς τὴν σποδὸν Ἀγρίαι, καὶ Ἀγρίαις.* Species vivicomburii, ut putat Casaubon. epist. 829. Et innuit Ctesias ibid. *καὶ περὶ τῆ θύψαις τὸν παλιεὺς διὰ τῆ πυρὸς παρὰ τὸν νόον,* De eo quoque qui parentem per ignem sepelivit. Sed clarius Valer. Max. lib. 9, cap. 2. *Septum altis parietibus locum cinere completit superpositoque tigno prominente benigne cibo & portione exceptos in eo collocabat, e quo somno sopiti in illam insidiosam congeriem desidebant.* Organum vocat, quod hic tignum, Auctor libri Macchabæorum 2. cap. 13. *Ἐν δὲ ἐν τῷ τόπῳ πύργῳ περιήκοντα πηχῶν πλάτης σποδῶ. ὅτῳ δὲ ὄργανον ἔχει περιεφέρεις, πάλωθεν δεικνυμένων εἰς τὴν σποδὸν, ἐν τῷ δὲ τὸν ἱεροσουλίας ἱεροχρον ἀπώδεις περσωνδισον εἰς ἄλεθρον.* Add. And. Schott. ad Phot. in marg. De damnato ad cacabum Magn. Chron. Belg. ad Ann. 392. Heda hist. Ultraj. p. 259. Snoyus aliique. De mersione in profundum, de culeo cum cane, gallo gallinaceo, vipera, & simia, l. 9. ff. de leg. Pomp. §. 6. Inst. de publ. jud. Hortens. lib. 7. hist. in fin. De plumbo in os infuso l. 1. C. Th. de rapt. virg. De pelle judici detracta Herodot. lib. 3. hist. Valer. Max. lib. 6. cap. 3. in fin. De adulterii pœna apud Saxones Bonifacius epist. ad Ethelbaldum Anglorum regem: *In antiqua Saxoniam ubi nulla Christi cognitio, si virgo in materna domo, vel maritata sub conjuge adulterata sit, manu propria strangulatam cremant, aut cingulo tenuis vestibus abscissis flagellant eam casta matrona, & de villa in villam missa occurrunt nove flagellantes, & cultellis pun-gunt, donec interimant.* De parricida Juvenalis:

*Et deportandum corio bovis in mare, cum quo
Clauditur adversis innoxia simia fati.*

E corio culeus & quidem bubulo. Culeus vasis genus capacissimum. Aug-

gustin. 2. emend. 10. Vett. Glossæ: Culleus ἀσκός βόειος, λάρναξ, ταύρεος ασκός. Μολγόν Xiphilinus vocat in Neron. Μολγόν τί πνα ἀπ ἀνδριάντιος ἀπὸ νύκτιος ἀποκρέμασαν, ἐν δὲ δικτυομήσει ὅτι ἐς ἰκεῖνον αὐτὸν δέοι ἐμβελεῖσθαι, De statua ipsius culleum suspenderunt significantes culleo ipsum dignum esse. Sic & Dositheus: ἐγὼ γὰρ νόμος περὶ τοῦτο ἔτερον πάντων ἀνθρώπων, ὅπως ὅστις πατριολοίαν πεποιθὴς δημοσίως εἰς μίσηρον πικροδύην συναρῆται καὶ ἐχιδνῆς, καὶ πιδνῆς, καὶ κυνὸς ἀσπίων ζώων ἀσπίος ἀνθρώπου, καὶ εἰς ἀμάξων ἐξολογίῳ μελλῶν βοῶν κἀκενὶ χθῆνα πρὸς θύλασσαν, καὶ εἰς βόδονα βληθῆναι, Fuit lex quondam ejusmodi omnibus hominibus, ut qui patricidium fecisset publice in culleum missus consueretur cum vipera & simia, & gallo, & cane, impiis animalibus impius homo, & coniectus plaustrum junctum nigris bobus deportaretur ad mare & in profundum mitteretur, ub. Goldast. in not.

8. Quod ad mortem civilem: Moriuntur civiliter, qui amittunt civitatem, l. 63 §. ult. ff. pro soc. Qui amittunt scilicet ob crimen. Nam qui alio eunt habitatum etiam quidem amittunt, secundum illud Ciceronis: *Civi Romano non licet esse Gaditanum*. Sed id nihil ad jus gladii. Ultro enim tum amittitur non imperio magistratus. Magistratus aufert his qui servi pœnæ efficiuntur atrocitate sententiæ, aqua & igni interdictis, in metallum damnatis, deportatis, proscriptis. Servi pœnæ efficiuntur non tantum qui ad bestias, ad gladium, sed omnes indistincte qui ad mortem damnati l. 2. ff. de pœn. Sic dicti quod dominum præter pœnam non habeant, καὶ πινεῖας τὸν κατὰ δίκασμόν ἐχούσης ἐπιση δαλευνῶ, supplicio possidente damnatum sibi que
9. servientem, ut ait Justinianus nov. 22. cap. 8. Si quaeratur quid ita? Atqui statim moriendum iis Respondeo non statim. Servitus mortem antevertit. Intercedere inter sententiam & ejus executionem debebant dies triginta, l. 20. C. de pœn. Sozomen. 7. hist. cap. 25. καὶ ἴομον τρεστέτες τὴς διακοσμήνης τῆς τῷ βασιλέως πεινῶμασι εἰς τριακοσῶ ἡμέρας ἀναβαλῆσθαι τῶν πμορίων τῶν ἐπὶ τῶν κατὰ δίκασμόν, Quin etiam legem tulit, ut qui Principis jussionibus obsequuntur in tricesimum usque diem differrent supplicia eorum, qui capite damnati essent. Et ratio etiam non absurda; ὡς καὶ ἐν μέσῳ χρόνον μακρότερον τῶν τῷ βασιλέως ὀργῶν, καὶ τῷ θυμῷ παρακμάσει, ἔλεψ καὶ μετὰ μελεῖα γενέσθαι χάσιν, ut scilicet interjecti temporis spatium Imperatoris iram leniret, & imminuto jam furore locus miserationi & penitentia relinqueretur. Vid. ibid. & Theodoret. 5. hist. 20. Theophan. edit. Regia p. 62.

----- Da tempus & spatium tibi
Quod ratio nequit forte sanabit mora.

ut ille ait, & ut Seneca lib. 3. de ira cap. 12. *Maximum remedium ira dilatio est, ut primus ejus fervor relanguescat, & caligo, qua premit mentem, aut residas aut minus densa sit. Quadam ex his quae te precipitem ferebant, hora, non tantum dies, molliet: quadam ex toto evanescent.* De differendo tot dies damnatorum supplicio primus tulit legem Theodosius Imp. Suaserat Ambrosius, & ad poenitentiam pro excessu redegerat regiam potestatem, cum praecipiti irae impetu Thessalonicensium septem millia levi quadam ex causa trucidari iussisset. Hincmarus Remensis in Quaternion. *Felix ille imperator, qui suo tempore talem habuit Sacerdotem, qui post dignam pro excessu satisfactionem fecit illi ponere & confirmare legem, ut si moto animo severius vindicare in aliquos princeps quisque decerneret, ministri Reipubl. usque ad triginta dies eandem legem exequi non auderent &c.* Consentiant in eo omnes excepto tantum quod sciam Sidonio Apollinari, qui Tiberio id adscribit lib. 1. epist. cap. 7. *Nunc ex vetere Senatusconsulto Tiberiano triginta dierum vitam post sententiam trahit.* Atqui contra Senatusconsultum id ad decem tantum dies damnatis vitam produxit. Sueton. in Tiber. cap. 75. *Nam cum Senatus consulto cautum esset, ut poena damnatorum in decimum supplicii diem differretur.* Nec aliud sensit Seneca de tranquill. lib. 1. cap. 14. *Credisne illum decem medios usque ad supplicium dies sine ulla sollicitudine exegisse.* Add. Dion. Cass. lib. 57. *Difficultas tamen nulla est. Nam nec exemplo id caret, nec est novum in jure, ut veterum constitutionibus etiam id adscribatur, quod veteribus a novis postea demum est adjectum, ut legi Juliae de adulteriis, ut & Corneliae de fidei iuris adscribitur poena gladii §. 4. & 5. Inst. de publ. jud. cum olim relegatio tantum poena legis Juliae arg. l. 5. ff. de quaest. Corneliae deportatio l. 3. §. ult. ff. ad l. Corn. de sic. Saepe *exasperata quidem pro facti qualitate & ratione circumstantiarum, sed ante Constantinum, qui primus capitis poenam statuit, l. 30. §. 1. C. ad l. Jul. de adult. adulteri capite vix puniti. Ideoque & l. transigere 18. C. de transact. qua excipitur adulterium a criminibus capitalibus, haud dubie interpolata & inflexa ad jus novum.*

Sueton. in August. cap. 67. Idem Proculem ex acerbissimis libertis mori coegit compertum adulterare matronas.

Servi poenae etiam olim in metallum damnati, §. 3. Inst. Qu. mod. j. pat. pot. solv. Sed id sustulit Imp. Civitatem tantum adimit. Libertatem permittit d. nov. 22. cap. 8. *Damnabantur in metallum semitonis & vinciti, ne vel facilis eis fuga, vel difficilius agnosci possent, si soluti & fugitivi. Cyprian. lib. 3. epist. 25. Non fovetur in metallo lecto & calcitrans corpus, bumi jacent fessa laboribus viscera, squallent sine balneis membra situ & forde deformia, panis illis exiguus, vestis argentibus deest. Semitonis capitis capillus horrescit. Idem epist. 73. Semitonis capitibus capillaturam adaquasti. Ambros. epist. 29. in fin. Ut casenatorum ordines innumeros spectent de*

Christiano populo, ut captiva videant colla plebis fidelis, ut condantur in tenebras Dei servuli, ut feriantur securibus, dentur ignibus, tradantur metallicis, ne poena cito transeat. Unde & notis inusti, inscripti literis, truncati naribus. Metallici vulgo dicti l. 10. pr. ff. de poen. Hilarius Pictaviensis libr. contra Constantium. Sed tamen querela famosa est iustos a te episcopos non esse, quos condemnare nullus audebat, etiam nunc in ecclesiasticis frontibus scriptos, metallica damnationis titulo censerent. Actum sic cum Christianis ut cum vilissimis capitibus. Actum cum aliis. Ut servi tonsi, verberari, abscissa aure in metallum, in pistrinum damnati. Et poena hæc satis vetus olim passim usitata. Diod. Siculus. lib. 5. cap. 38. Qui in ergastulis hisce metallicis commorantur, incredibilem quidem dominis suis copiam emolumentorum acquirunt, verum dum sub terra in fodinis dies noctesque corpora horum affliguntur, multi sub nimia laborum mole extinguuntur &c. Terent. in Andria: Verberibus casum te Dave in pistrinum dedam usque ad necem. Gregor. Turonens. 9. hist. cap. 38. Droctulsum autem incisis capillis & auribus ad vineam excolendam delegaverunt. Augustin. de Agon. Christian. cap. 39. Populus autem ipsius, quando non audit Prophetas ac Evangelium, satis significat servum se esse, non liberum, & aurem dextram se habere praecisam. Tonsura alioquin etiam poena. Et passim poenam significat. Paul Diaconus lib. 24. hist. Cumque multitudines reverterentur, rogas eis apud sanctum Mamam se tribuere fingens cadibus ac tonsuris & exiliis multis ex eis punitis &c. Cedrenus in Justino: Τὸ Λαὸν αὐτῶν καὶ τὴν κεφαλὰν καίετος, καὶ ἄρον ὄντων ἀπικαθίστους διὰ μέσης τῆ πόλεως ἰθρίαμθευσε. Gunther. lib. 7. vers. 256.

*Armiger exusta candenti fronte metallo
Detonsaque coma post verbera pulsus abibit*

& mox vers. 274.

*----- maxilla servus adusta
Verticedetonso supponet terga flagellis*

item vers. 299.

*Siquis pacifica plebis villasve domusve
Ufferit, adrasis signabitur ora capillis.*

Adde Capitula Lotharii Imp. apud Baluz. to. 2. Capitul. tit. 4. cap. 6. & 8.
Annales

Annales rer. gestar. a Ludovico Pio ad Ann. 830. Cinnam. lib. 2. hist. cap. 10. Theophan. in Nicephoro Phoca p. 411. Adelm. Benedict. ad Ann. 788. & ad Ann. 818. Lindenbrog. ad Paul. Diacon. lib. 6. de gest. Langob. cap. 20. Angek. de Nuce ad Leon. Ostiens. lib. 2. Chron. Casimens. cap. 89. Schobinger. ad Vadian. rer. Alamann. lib. 1. p. 81. Sed non semper, nec semper certum præbens argumentum. Nam & comam ponebant victi. Clerici etiam, liberti, adoptati, & cum regnarent Langobardi, etiam hi qui subiecti Romano Pontifici. Paul. Diacon. lib. 6. hist. cap. 53. Circa hæc tempora Carolus princeps Francorum Pipinum suum filium ad Liudprandum direxit, ut ejus juxta morem capillum susciperet. Qui ejus casariem incidens ei pater effectus est, multisque eum ditatum regis muneribus genitori remisit. Anastasius Bibliothec. in Adriano: Nam Spoletini & Reatini ad Beatum Petrum confugium facientes predicto sanctissimo Adriano Papa se tradiderunt, & in fide ipsius Principis Apostolorum, atque predicti sanctissimi Pontificis, jurantes more Romanorum tonsurati sunt. Vid. Fr. Pithæi glossar. ad Leg. Salic. tit. 26. Lindenbrog. d. loc. Alteserr. ad lib. 10. epistol. Gregor. Papa epist. 47. Metallum porro estodiendum in Proconneso, in Gypso, in Phœno Palæstinæ nov. 22. cap. 8. Eusebius de Martyribus Palæstinæ cap. 7. πῶς κατὰ φανὸν ἔπαλαυσιν χρυσοῦ μεταλλοῖς τὸς πάντα παρὰδιδων, Omnes ad eris metalla, qua sunt apud Phenum Palestina damnavit. Etiam in Cilicia, Idem ibid. cap. 8. in fin. Pars ad Palestina, pars ad Cilicia metalla damnati ac deducti sunt. Add. Theodorit. lib. 4. hist. cap. 22. Nec a metallicis jam multum distant, qui ad reimos damnati. Nec olim qui ob crimen detrufi in monasterium. Nam & tonfi non tantum, sed & vincti & catenati, novel. 123. cap. 11. nov. 124. cap. 10. Et monasterium ut ergastulum, ut gynæceum, in quod noxii conjecti, ut Sozomenus est testis lib. 1. cap. 8. Gregor. Turonens. lib. 9. hist. cap. 38. In Marilegium villam deducitur, ut scilicet trabens molam his, qua in gynecio erant posita, per dies singulos farinas ad victus necessarias prepararet. Charta apud Baluzium 146. in appendic. ad Capitul. Leges quoque mundana in Capitularibus præcipiunt hujusmodi aut capitali sententia puniri, aut exilio deportari, aut manus incontinenter extensus præcidi, aut depositis militaribus armis in monasterio sub perpetua retrudi pœnitentia. Alteserr. 6. ascetic. cap. 3. & ad Anastas. Biblioth. in Siricio. Lindenbrog. glossar. in Monasterium. Baluz. ad Lactant. de mort. persec. cap. 21. Car. du Fresne gloss. in Gynæceum.

CAPUT III.

1. *Aqua & ignis interdictio, deportatio, relegatio, an meri imperii.* 2. *Relegatio an poena capitis, & Exul hodie adhuc an bona an civitatem amittat.*
3. *An Duumvirus jus virgarum. Jus virgarum & fustigatio utrum meri imperii.* 4. *Inter virgas & flagella an & quodnam discrimen.* 5. *Membri truncatio & excoecatio quam olim frequens.*
6. *Modus quem excoecandi.* 7. *Quid in usu jam apud nos.*

I. **A**quæ & ignis interdictio gravissima olim poena, nam capitale erat ei, qui aqua & igni interdictum juvisset cibo, vel potu, vel hospitio, vel tecto, vel ulla aliqua re ad vitam suam sustentandam. Juvenal. *Sat.* 3.

Nemo cibo, nemo hospitio, tectoque juvabit.

Similis jam proscriptio in imperio Germanico, Pontificium anathema, & proscriptio, qua majores nostri usi hujusmodi: *Ick gebiede dat niemant desen ballinck en meet, noch en maelt, en push, noch en paelt, en schiept, noch en streept, en buyse noch en hove, by der hoogster boete.* Vid. Gail. *de pac. publ. lib.* 2. *cap.* 10. Sic olim David Georgius anabaptista cum ob sectam proscriptus, & una cum eo alius Meynardus quidam Embdanus, præmium etiam constitutum, siquis vivos tradidisset 100. floren. Si hospitio excepisset, tegens rem & non indicans, pro foribus suarum ædium in furcam voluit eum tolli Hollandiæ Curia Provincialis affixo in id programme *Ann.* 1538. 2. *Januar.* *Extract uyt de Resolutien van de Vroedtschap der Stads Utrecht des Woensdachs den lesten Cruysdach den 29. May. 1527.* *Voort laet die Raed weten, ende gebiet, dat niemant voortæen mitter Stads ballingen en ete noch en drincke, noch daer mede en conversere, noch en spreke, buyten consent van onsen Oversten in der tijt by sware correctie des Raets tot des Raets goetdunken.* Atrox poena & morti proxima. Necessè enim proscripto, nisi fame velit mori, ut procul fugiat, & se conferat extra ejus ditionem qui ipsum ita proscripsit. Olim apud Romanos extra orbem Romanum. Nisi fame, inquam, velit mori. Unde alioquin enim viveret? An quicquam confiscato & confiscato ex assè, l. 2. *C. de bon. proscr.*? Et quid si confiscatus manu victum tantum quærat? De Davide Georgio quid notatum audiamus. Sic in libro rationum Prætoris Delfensis Joannis Heuteri equitis Hierosolymitani: *Kan eenen David Jorissen Glasemaker, die ad idem besmet was met de voorsz. sette,*

secte, ende herdoopt was, hem selven houdende fugitijs, ende ter cause van dien by den voornoemden Sebout opten 16. Aprilis Ann. vijf en dertich balling's Lants doen leggen, ende sijn goederen verclaert geconfisqueert tot profijte van de Keyserl. Maj. als 't blijkt by 't voorsz. half bladt papiers op 't voorgaende articul overgeleyt, ende en heeft geen goet achter gelaten gecomen tot kennisse van den voornoemden Sebout, daeromme hier niet. Sed quod Romanos attinget satis constat, quod sensim temporis progressu in veteris poenae locum deportatio successit, l. 2. §. 1. ff. de pæn. Deportati qui vincti & bonis confiscatis a publico satellitio in insulam projecti, ut dixi lib. 2. de Nobilit. cap. 27. Et horum melior conditio. Sed quia id non novum, ut quamvis re mutata vetus nomen tamen maneat, deportati adhuc passim aqua & igni interdicti. Tacit. lib. 4. annal. Gallus Asinius Gyato aut Donusa claudendum censuerat. Id quoque Tiberius aspernatus est egenam aqua utramque insulam referens, dandosque vita usus, cui vita concederetur. Ita Serenus Amorgum deportatur. Idem lib. 3. annal. Igitur aqua & igni interdictum reo, appositumque, ut teneretur insula, neque Thracia neque Macedonia opportuna. Ibid. Multum de clementia Principis praefatus aqua atque igni Silano interdicendum censuit ipsumque in insulam Gyarum relegandum. Relegandum abusive. Nam proprie hæc deportatio. Relegati retinebant, quæ sunt juris civilis, & plerumque etiam bona. Deportati non item, l. 1. l. 14. §. 1. ff. de interd. & rel. l. 17. §. 1. ff. de pæn. l. 22. §. 5. ff. mand. §. 1. & 2. Inst. Qu. mod. j. patr. pot. Plerumque etiam relegati ad tempus tantum relegati, l. 7. §. 1. ff. de interd. & rel. Deportati in perpetuum, d. 1. Deportatio ad tempus non est, l. 18. §. 1. ff. eod. Puniuntur capite deportati, si excedant insula, quæ conclusi. Relegati deportantur, l. 28. §. 13. ff. de pæn.

Quod ad mores, ni fallor, constat, quod nec bona, nec civitatem, cum sit similis relegato, vulgo exul jam amittat. Amittit si adempta hæc expresse & nominatim. De bonis libere alioquin disponit, & disponit prout vult. Judicio etiam experiri & suum persequi ex eis potest, ut in charta, verbi gratia, Ann. 1420. Allen den ghenen &c. doen Wy verstaen Schoute ende Schepene der Stad van Utrecht, dat voor ons quamen in 't Geregte &c. Mede so toonde ons Willam Peters soon van Mauderen voorsz. eenen openen brief, gans ende gave ende wel besegelt mitter Stadt segel van Amersfoort, ende sprack van woorde tot woorde aldus: Wy Burgermeesters, Schepene, ende Raede der Stad van Amersfoorde, doen kondt ende kenlijck allen Luyden, ende sonderlinge den Eerbaren, ende wijfen, ende bescheyden Burgermeesters, Schepene, ende Raede der Stad van Utrecht, onsen gheminden Vrienden, dat voor ons ghekomen is Ghisebert van Beesde, ende seyde ons, dat by ballinge ende verdreven

wert

C

wert wter Stadt van Utrecht, dat hy van anxet sijns lijfs daer niet koomen en dorste, noch en mochte, ende gaf voor ons aldaer over Gisebert Haessen dat vierendeel van der huysinge ende Hofftede, gelegen aen de Ooßsijde van de Twystraat, daar Johan van Beesde sijn broeder, ende hy boven, ende Claas Sloyer beneden naest gelegen sijn &c. Ende heeft hier omsme voor ons gerechticht met desen Brieve Willam Peters soon van Manderen, van sijnent wegen ende in sijnen name voor den Schoute ende Schepene in 't gerechte Gisebert Haessen dat vierendeel van der huysinge ende Hofftede over te geven, ende van sijnent wegghen daer af te vertyen, ende op sijn goede te loven jaer ende daoh te waren &c. Ende doe wy dese voorsz. Brieve gesien ende wel verstaen hadden, aldaer soo begerde Willam Peters soon van Manderen voorsz. eens oordeels van ons, of hy overmits den opene Brief, dien hy getoont heeft, ende hier voor beschreven staet, also gemachticht waer, dat hy van Ghiseberts wegen van Beesde overgeven mochte Gisebert Haessen dat vierendeel van der huysinge ende Hofftede, daer die voorn. Brief af spreekt: Ende hem wert gewijst met rechte, ende met oordeele, dat hy 't wel daen mochte &c.

2. Meri interim imperii relegatio etiam pars, nam & poena hæc capitalis, si paulo latius sumatur vox, l. 103. ff. de verb. sign. & rei capitalis damnatus dicitur etiam is, qui salva civitate abiit in exilium, l. 4. pr. ff. sig. caut. in jud. fist. caus. Nec mirum: Etiam qui de fama, de existimatione, dicit causam, capitis causam dicitur dicere. Sic Cicero pro Quintio: *Quid hoc iniquius, aut indignius, quam me, qui caput alterius, famam, fortunaque defendam, priore loco causam dicere?* & infra: *Clamabat Quintius; sese idcirco nolle satisfare, ne videretur judicasse, bona sua ex edicto possessa esse: sponsonem porro si istiusmodi faceret, se, id quod nunc evenit, de capite suo priore loco causam esse dicturum,* & in fine orationis: *Horribile est causam capitis dicere, horribilius priore loco dicere.* Atqui relegatio etiam reum infamat l. 5. §. 1. ff. de extr. cogn. Vultej. discept. scholast. cap. 12. Dico si paulo latius. Nam regulariter non ita est. Ad eum vulgo refertur vox, qui aut morte afficitur, aut deportatur, aut redigitur in servitutem, d. l. 103. l. edicto 13. ff. de bon. possess. Pet. Fab. 2. Semestr. 13. Et hinc meri imperii quidem, ut dixi jam, relegatio, sed quia varii ejus gradus, ad tertium gradum tantum pertinet. Quo referri etiam potest cognitio de crimine, quam Legatus Proconsulis habet, l. 6. pr. ff. de offic. Proc. & Legat, quam habet Prætor cum dominus a familia est occisus, l. 1. in fin. pr. ff. de offic. ej. cui mand. e. jurisd., & quam vigilum Præfectus, cum factum incendium, nam & hic, si dolo factum id deprehendat, jubetur reos remittere ad Præfectum urbi puniendos, l. ult. ff. de offic. praf. vigil. Membri etiam mutilatio & fustigatio eo pertinent, d. l.

d. l. ult. An & virgæ, dubitatur. Nam & certum, quod Duumviris non fuit merum imperium, & tamen Paulus & Silas a magistratibus Philippensium virgis leguntur cæsi in Actis Apostolorum cap. 16. vers. 22. & seq. Et nisi jure id ab iis factum, cui bono ipsis *παρδούχοι* *ibid.* vers. 35. & 38? Quid quod Paulus non queritur cæsum se a magistratu, qui jus cædendi non habebat, sed cæsum & verberatum se, cum esset civis Romanus *ibid.* vers. 73. & seq. Cicero pro Rabirio: *Porcia Lex virgas ab omnium civium Romanorum corpore amovit.* Liv. lib. 10. cap. 9. *Porcia tamen lex sola pro tergo civium lata videtur: quod gravi pœna, si quis verberasset, necassetve civem Romanum, sanxit.* Virgis iustu Synedrii cæsi etiam Apostoli in Actis Apostolor. cap. 5. n. 40. & seq. Et tamen certum quod Judæis non fuit merum imperium, ipsis etiam id testantibus *Job.* 18. vers. 31. Magistratus ipsorum magistratus minores; municipales &c. Mixtum tantum imperium iis. Et ne mixtum quidem universum l. 32. ff. de inj. Mixti tantum partes. Saltem modica coercitio l. ult. §. 1. ff. de offic. ej. c. mand. seu castigatio, ut vocatur sic l. 12. ff. de jurisd. Cujus species etiam virgæ. Si reum modice iis tractes haud dubie modica hæc coercitio. Si graviter, si atrociter, si ad necem cædas, si flagellis, si plumbatis, &c. gravior animadversio hæc, quam ut mixti imperii. Gravior, si eum cædas, qui mox gladio percutiendus, aut tollendus in crucem. Nam & ita olim moris. Prius virgas expediebant. Dein capite puniebant. Unde & postquam flagellasset Pilatus Jesum crucifixit, *Job.* cap. 18. vers. 26. Salust. in Jugurtha: *Turpilius quem præfectum opidi unum ex omnibus profugisse supra ostendimus, jussus a Metello causam dicere, postquam sese parum expurgat, condemnatus verberatusque capite pœnas solvit.* Nam is civis ex Latio erat. Idem in Catilina: *Sed per deos immortalis, quamobrem in sententiam non addidisti, ut prius verberibus in eos animadverteretur? an quia lex Porcia vetat.* Etiam prius subfannabant, ludibriis afficiebant. Inducebant saltantes. Vestem etiam purpuream arfuris mox induebant. l. 8. §. 11. ff. de pœn. Sic cum Jesu Servatore. Sic cum aliis olim actum. Plutarch. lib. de sera numinis vindicta: *ὡλλ' ὀυδὲ ἔνιοι διαφέρουσι παιδαρίων, ἀ τὲς κακίργους ἐν τοῖς θάττοις θάρρα πολλὰκις ἐν χιτῶσι διαχρύσει, ἢ χλαμυδαῖσι ἀλουργοῖσι ἐσθαρῶδες ἢ πυρριχίζοντες ἄραται ἢ πένθηπεν ὡς μακαρίους. ἀχρῆς ἔκαστῶ μεροῖ ἢ μαστιγῶδες, ἢ πύρ ἀνιέντες ἀπὸ τῶ ἀνθρῶπις ἐκείνης ἐδῆτ' ὀφθαλμοῖ.* Sed nonnulli plane similes sunt pueris, qui saepe numero in theatris vestibus amictos & catenatos pyrricham saltantes mirantur ut beatos, donec illos compungi flagellis cadi, & ex florida illa veste flammam emittere videant. De flagellis 4. quod dixi non necesse est ut miretur quis. Flagris cædere & servilis & gravior erat pœna, l. 7. §. 2. ff. de inj. l. 10. §. pen. ff. de in jus voc. Gravior quam

quam si virgis quam si fustibus cæcidisses, l. 10. ff. de pæn. junct. l. 28. in fin. ff. eod. Servum, cujus est ususfructus, licet modice castigare. Flagellis cædere non licet l. 23. §. ult. ff. de usufr. Fustibus liberi cæsi ex causis, ex quibus servi flagellis, l. 4. §. 1. ff. de inc. ruin. naufr. Fustium dicitur admonitio flagellorum castigatio in l. 7. ff. d. pæn. Brissou. lib. 3. sel. antiq. cap. 9. Vin. ad Peck. de re naut. ad d. l. 4. §. 1. de inc. ruin. naufr. Flagella etiam nodosa. Nec ex funibus tantum nodi. Etiam e plumbo. Unde & passim plumbatæ, plumbi verbera & plumbatarum, l. 2. C. de exact. tribut. l. 3. & l. 40. C. de decur. l. 1. C. de numerar. l. 7. C. Th. de exaction. l. qui relicto C. Th. de cohortal. princ. l. Jovianum 53. C. Th. de heret. l. 1. C. Th. de h. qu. potent. nom. l. omnes 85. & 117. C. Th. de decur. Prudent. in Peristepb. de S. Romano martyre ?

Tundantur, inquit, terga crebrius ictibus,
 Plumboque cervix verberata extuberet,
 Pulsatus erga Martyr illa grandine
 Postquam inter ictus dixit hymnum plumbeos.

Ambros. lib. de passione Gervasii & Protasii. Tunc indignatus Comes Astacius jussit eum tamdiu de plumbatis contundi, quamdiu exhalaret spiritum. In libello passionis Valeriani, Tiburtii, & Maximi martyrum: Igitur cum pervenisset ad Almachum, quod maximus cornicularius cum suis omnibus esset factus Christianus, jussit eum tamdiu plumbatis tundi, quamdiu spiritum redderet. Vid. Brissou. in verb. Plumbata, P. Fab. lib. 2. semest. cap. 8. in fin. Stewech. ad Veget. lib. 2. cap. 23. & lib. 4. cap. 29. Amay. ad l. 2. C. de exact. tribut.

5. Membris reum mutilare etiam frequens supplicium. Naso, pedibus mutilabant, manibus, lingua, oculis. Qua quis parte peccasset eadem vulgo & punitus. Adempti pedes fugitivis, testes adulteris, manus falsariis, proditoribus oculi, nov. 17. nov. 30. nov. 42. l. 3. C. de serv. fugitiv. ubi alii ad Barbaros, alii legunt ad Barbaricum. Barbaricum locus, regio. Græcis Βαρβαρικόν. Quicquid scilicet Romanis non subjectum id Barbaria, Barbaricum, l. 1. C. Qu. res ven. non poss. Barbarum solum l. ult. C. de eunuch. Apud Paulinum epist. 26. ad Victricium Rothomagensis Episcopum: ubi quondam deserta sylvarum ac littorum pariter in tota advena Barbaria, & apud Lampridium, rura vicina Barbaria. Eutrop. lib. 7. Albis in barbarico longe ultra Rhenum est. Idem lib. 9. Cum biennio ipse & filius ejus imperassent, uterque in barbarico interfecti sunt. Cujac. 18. obs. 9. Hier. Mag. 3. miscell. 12. Pappus artjckel-brief art. 16. Nec manus tantum falsa-

falsariis. Parricidis etiam, perjuris. Quintil. *declam.* 158. & 172. Theon Sophista: ἡ παρτοτύπης χειροποιήσθω. Ambas episcopo ob mendacium præcidit Totila, ut refert Procopius *lib. 1. de bell. Gothic.* Imo lingua etiam perjuris, ut ob diras in Deum voces, ob calumniandi libidinem blasphemis, delatoribus, l. 2. C. Th. *de petit. & ultr. dat. & del.* Harnenop. *lib. 1. tit. 7. in fin.* Quisquis aut iudice deferente aut postulante adversario iusjurandum in ecclesia susceperit contactis Evangeliiς Ἐπιτοκείν ἐλαγχθείς γλωσσοκοπήσθω. Lipientis plumbi ingestione fauces ei occluduntur, qui nefaria protulit hortamenta corrumpendis virginibus, l. 1. C. Th. *de rapt. virg.* Guil. Forner. 3. *select.* 27. Est qui ob fimum factum punitus fumo. Ob incendium incendio l. 9. ff. *de inc. ruin. naufr.* Lamprid. *in Alexandr.* Ad stipitem illum ligari præcepit, & fumo apposito, quem ex stipulis atque humidis lignis fieri iusserat necavit, præcone dicente, Fumo punitur, qui vendidit fimum. Moller. 4. *Semest.* 31. Ex Actis Ultrajectinis Ann. 1480. des Woensdachs na Remigii: Sleten Scepen, Raede, ende Oudermans, dat men Egbert van Roeden beyde zyne oogen uytsteeken sal, om des willen, dat hy goet den Gelreschen toebehoorende in den Gestichte van Utrecht verspyet gehad heeft eenigen Ruyteren, die dat aangetast hadden, mer dat worden hem weder ontdragen. Vetuit quidem Justinianus utrumque alicui aut pedem aut manum abscindi, nov. 134. *cap. ult. pr.* sed & ante & post eum nihil frequentius. Sueton. *in Caligul. cap. 33.* Manibus abscisis atque ante pectus e collo pendentibus præcedente titulo, qui causam pœna indicaret. Senec. *lib. 8. controv. 2.* Sacrilego præcidantur manus. Idem *lib. 9. controv. 4.* Qui patrem pulsaverit, manus ei præcidantur. Lindenbrog. *gloss. verb. manus abscisio.* Frequens etiam excecatio. Apud Græcos præsertim posterioribus seculis. Variè autem hæc fiebat. Vel clavis ferreis & ignitis, vel candentis laminæ admotione, vel atrociori adhuc modo. Pachymer. *in Michaelè Palæologo lib. 3. hist. cap. 10.* Privatur oculis parvulus paulum supergressus infantiam, hoc solum humane indulgentibus ministris barbari mandati, ut non ferreis clavis ex fornace candentibus ocellos tenellulos foderent, sed crepitaculo quodam ignito aciei luminum objecto videndi facultatem absumerent, & sensim arefactam depascerentur. De Anglis etiam idem legimus, de Francis & aliis. Hovedenus ad Ann. M C C L X X X I. Rex Francia novum genus grassandi in populo reperiens fecit complures de hominibus Regis Anglia, quos captivos tenebat, excacari, & sic provocabat Regem Anglia, licet invitum, ad simile impietatis opus. Auctor incertus Annalium Francicorum ad Ann. D C C C L X V I. Ea tempestate apud Maguntiacum quidam de hominibus Liutperti Archiepiscopi orta seditione interfecti sunt, quorum mors graviter in auctores seditionis vindicata

causa est. Quidam enim in ligno suspensi, alii manuum & pedum summitatibus amputatis etiam lumine oculorum privantur. Barth. ad Guilielm. Brit. lib. 5. v. 316. Ad majorem autem ignominiam excœcatis, si illustres, aut si positi in dignitate, in manum etiam dabant vasculum, ut prætereuntes rogarent stipem. Georgius Monachus in vita Michaelis Imp. cum matre Theodora cap. 31. Εξεστῆθη ὁ Πηγάνης, καὶ τῆ προσαίξει τῆ βασιλείας τυφλοῖ αὐτὸν Κωνσταντῖνῳ ἐπιρχῶ ὁ Μυάριος· καὶ καθίσταντες αὐτὸν ἐν τῷ Μιλιῷ ἐπέδωκαν αὐτῷ σκῆδος ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῆ καὶ θήρητον αὐτῷ πέντης ἢ διαπρευρόμοι ἐν αὐτῷ. & mox: Καὶ μετ' ἡμέρας λ. ἐκρατήθη Συμβάτιῳ ὁ Ἀρμενίῳ ὑπὸ Μαλεῖνου &c. Captus autem est Peganus, cui Imperatoris jussu Constantinus Myares lumina adimit, eumque in Milio collocantes vasculum ei in manum dederunt, inque illad transeuntes jaciebant, quod vellent. Post triginta vero dies captus est & Symbatius Armenius a Maleino in Celtzine in diversorio, induxitque eum dictus Maleinus ad Imperatorem ad S. Mamantem: cujus & jussu Peganem in Symbatii occursum ducunt, dato ei cum sulphure testaceo thuribulo, ut ei adoleret, alteroque oculo Symbatium cecant, atque ejus dextra manu excisa ad Lausi ades ipsum collocant vasculo in ejus sinu posito, in quod quisquis vellet aliquid mitteret. Apud nos id inauditum jam, ut quis oculis privetur. Abscinduntur interdum aures, altera interdum manus, pollex, digiti præciduntur, inuruntur maxillæ, humeri; erueri autem oculos, utraque aliquem manu aut pede debilitare sævum nimis & inhumanum. Quod ad stigma jam dixi lib. 2. de Nobilit. cap. 27. Clavem olim, nummum, aut aliud quicquid vellent, maxillæ inurebant. Cantacuzen. lib. 1. hist. cap. 30. πολλὰς τε αἰκίας ὑποβαλὼν δύο τε τῶν ὀδόντων ἐκείζωσας, καὶ τῶν παρὰ τὸν ἄνω στόματος στήθη, Multis eum plagis subjiciens duos etiam illi dentes radicibus excussit, maxillamque ferro candenti inurendam curavit. Ex edicto contra mendicos apud Chapeavillium to. 3. hist. p. 336. Et si secundo recurrerint, viro auricula abscindatur, mulieri in altera maxilla pero candens imprimatur. Statuta Batavodurana, quæ inedita adhuc hæctenus, vulgo 't Poorterboeck van Wÿck, tit. 13. Item waer't sake, dat yemant quade eeden swoer, dat die Heer oft sijn Stadthouder met sijnen gemeenen Gerecht ondervonden mitter waerheyt, dat soude men richten mitten sleutel. Notandum etiam quod ad virgas, quod nec hodie distinctio hæc quam supra dedi habet locum. Nulli iis jam cædendi jus, quam cui alta est jurisdictio, cui merum imperium. Judex quidem inferior potest si deprehendat reum in cancerem conjicere, sed superiori id significandum intra horas viginti quatuor, ut curet reum ad se adduci pro facti qualitate causa cognita puniendum. Bort. tr. van Hooge en Am-bachts-

bachtsheerlyckheyt, cap. 2. n. 44. & cap. 4. n. 43. & seq. & cap. 3. n. 91. & seq. Etiam apud Frisios, qui jus civile adhuc exactius quam alii populi sequuntur, ne modice quidem virgis animadvertere in reum licet magistratibus civitatum. Solius Curiae Supremae etiam ea est coercitio. Quod tamen ad jus civile, de eo non dubitandum, quin Duumvirus jus virgarum l. 53. C. de decur. Prehendendi jus habent, conjiciendi in carcerem, reum interrogandi, conficiendi de eo acta, & ad Praesidem mittendi, ut Praeses causa cognita de eo sumat supplicium. Exemplum apud Baluzium est lib. 2. miscell. p. 77. & seq. Habemus etiam exemplum, quo servus loris ab iis caesus, l. 15. §. 39. ff. de inj. Nec improbatum quod caesus, sed quod contra bonos mores, quod loris, quod atrociter. Scire alioquin velim, cui bono iis fasces d. l. 53? Secures etiam, fateor, Aufonius assignat, sed abusus verbo est, in Mosella:

*Quique suas rexere urbes, purumque tribunal
Sanguine & innocuas illustrare secures.*

Secures ibi potestatem & nihil aliud significant. Et ideo dicit innocuas, quod potestas haec ad poenam sanguinis, ad jus gladii, non extendit se. Non habuit Praetor jus gladii. Sed jus modice coercendi arg. l. ult. §. 1. ff. de offic. ej. c. mand. e. jur. junct. §. 10. & 11. Instit. de susp. tut. Et haud dubie etiam virgis. In histriones quidem Tiberii tempore iis uti non licuit, sed non quod tale ei nullum jus, sed quod Augustus responderat histriones immunes verberum. Tacit. lib. 1. annal. Actum de ea seditione apud patres, dicebanturque sententia, ut Praetoribus jus virgarum in histriones esset, intercessit Materius Agrippa tribunus plebei, increpitusque est Asinii Galli oratione, silente Tiberio, qui ea simulacra libertatis Senatui praebebat, valuit tamen intercessio, quia divus Augustus immunes verberum histriones quondam responderat, neque fas Tiberio infringere dicta ejus. Ante Augustum non immunes, ut notat Lipsius ad eum locum. Nec diu etiam post Tiberium. Vetus jus restitutum lege Julia de vi publica etiam Lipsius ibi notat ex Pauli loco in Sententiis lib. 5. tit. 26. Et id verum ut, puto, si sano sensu accipias. Si quod Paulus ait d. loc. Hac lege excipiuntur, qui artem ludicram faciunt, ab aliis lapsu temporis adjectum dicas legi Juliae. Nam lex Julia lata ab Augusto. Et is nihil mutavit.

CAPUT IV.

1. *Quinam habeant jus gladii.* 2. *An Præfectus Prætorio, Præfectus vigilum, Præfectus urbi. An Proconsul. An Præses. An Prætor, Dictator, Consul, & Quæ horum potestas.* 3. *Quando Consules Romanorum creari desierint.* 4. *Consul vox homonyma. Consules proceres etiam dicti. Etiam Principes. Comites.* 5. *Senator dictus etiam Consul, & contra vir illustris & qui Romanis oriundus etiam dictus Senator.* 6. *Augusta etiam Consul.* 7. *Jus gladii cum datum non semper datum id universon. Etiam pars tantum data.*

1. **D**ixi in quo merum imperium consistat. De iis jam videndum, qui exercendi id jus habent. Haud dubie habent magistratus. Sed quinam queritur magistratus. Nam magistratus alii majores, alii minores, l. 32. ff. de inj. Minores etiam Duumviri, l. un. pr. ff. si quis jus dic. non obt. magistratus municipales, l. 25. l. 26. pr. & s. 1. & t. tit. ff. ad municipal. Majores aut ordinarii, aut extra ordinem constituti, l. 2. s. 43. ff. de orig. jur. t. tit. ff. de offic. præf. vig. & præf. annon. Urbani aut provinciales, l. un. pr. & s. 2. C. de contract. jud. Majores merum imperium habent. Minores non item, l. 32. ff. de inj. Nec majores indistincte, sed quibus lege id expresse & nominatim concessum est, l. 1. pr. & s. 1. ff. de offic. ej. c. mand. e. jurisd. Dabat lex aut universon aut dabat certas tantum partes, l. 3. pr. l. ult. ff. de offic. præf. vig. l. 6. s. 8. ff. de offic. præf. Et si certas tantum partes, ultra id quod concessum & quod nominatim concessum, frustra extendebat se magistratus potestas, d. l. 6. s. 8. junct. l. 2. s. 1. ff. de pæn. l. 15. s. 1. ff. de interd. & vel. Et merum imperium & omnes ejus partes speciali lege & nominatim magistratui concessæ. Interdum jus gladii, sed in hos tantum aut in illos, non in omnes indistincte, l. 15. ff. de condict. caus. dat. c. non sec. junct. l. 3. pr. l. ult. ff. de off. præf. vig. Locum hic non habebat argumentum a pari, a majori ad minus. Habebat Præfectus vigilum in servos fures jus gladii, d. l. 15. In alios non item; d. l. ult. Habebat jus cædendi flagellis aut fustibus d. l. ult. Sed si atrocius delictum, quam ut fustibus expiari posset, debebat reum remittere ad Præfectum urbi puniendum, d. l. 3. pr. d. l. 281. Habebat Præses jus gladii, jus damnandi in metallum, d. l. 60. s. 8. jus deportandi non item, l. 2. s. 1. ff. de pæn. l. 6. ff. de interd. & vel. & jus gladii duntaxat, non securis, vel fustis, vel teli, vel laquei, vel veneni, vel furcæ, l. 8. s. 1. ff. pæn. Relegandi jus habet, l. 7.

l. 7. §. 1. ff. de interd. & releg. Confiscandi non habet, l. un. C. ne fin. juss. princ. cert. jud. lic. Non simpliciter saltem aut absolute d. l. Occiso domino a familia cognitionem habebat Prætor, sed cognitionem duntaxat, & non nisi eo casu, l. 1. in fin. pr. ff. de off. ej. c. mand. e. jurisd. Legatus Proconsulis de quovis crimine cognoscebat, sed similiter cognoscebat tantum. Judicandi jus non habebat, l. 6. pr. ff. de offic. proc. & leg. l. un. C. cod. cessante regula l. de quare 74. ff. de jud. Plenissimum jus gladii habebant extra controversiam Præfectus prætorio, Præfectus urbi, Proconsul, l. un. ff. de offic. pref. prat. l. 1. pr. & §§. seqq. ff. de off. pref. urb. l. 6. §. ult. l. 7. ff. de offic. proc. l. 1. §. 4. ff. de leg. 3. Habebat summum imperium Præfectus prætorio. Secundus nulli nisi Principi. Ἀρχὴν habebat ἰστέρον ἐν τοῖς οὐκ ἴσους, βασιλῆος ἀπέφρονον, ut dixit Eunapius. Vid. Casaub. ad Flav. Vopisc. in Car. Carin. & Numer. Leges etiam condendi jus, quas formas vocat Imp. in l. 2. C. de offic. pref. prat. l. 27. C. de fidejuss. Creandi Præfides provinciarum l. 9. C. de advoc. div. jud. 1. eosque iterum removendi, l. 3. C. h. t. l. un. C. ut null. patr. adm. fin. spec. perm. princ. perm. l. ult. C. ad l. Jul. repet. Velut pater provinciarum, ut vocat Cassiodorus, sub cujus dispositione provinciarum universitas l. nequis C. de decur. Nec a sententia ejus appellatum, sed supplicatum duntaxat, l. un. §. 1. ff. de offic. pref. prat. l. un. C. de sem. pref. prat. Cassiod. 6. var. 3. Vacantia bona proscribit, delicta provinciarum judicum punit, verbo sententiam dicit. Quid est, quod non habeat commissum, cujus est vel ipse sermo judicium? Pene est, ut leges possit condere, quando ejus reverentia potest negotia sine appellatione finire. Potestate nulla dignitas est æqualis. Vice sacra ubique judicat. Mamertinus in Panegyrico: Cum me prætoris præfecisti, provincias de te egregie meritas meæ fidei tutelaque mandasti. Cujac. par. ff. & C. de offic. pref. prat. Excellens etiam & illustris Præfecti urbi potestas. Par etiam & æqualis Præfecti prætorio, l. 1. C. de pref. prat. vel urb. & mag. mil. l. 2. C. de adv. div. jud. Cujac. par. C. de offic. pref. urb. Nec appellatio ab eo data ad Præfectum prætorio, l. 38. ff. de min. l. 19. C. de appell. Nec nisi intra territorium ejus ipso multum inferior. Jos. Scalig. lib. 2. epist. 185. In suo etiam superior. Præcellens cunctis dignitatibus. Ante ipsum etiam sedens in Senatu, in Curia novel. 62. Cassiod. 6. var. 4. Supra omnes scilicet Consulares sententiam primum dicit, & in illa libertatis aula reverendus aspiceris, in qua commissos habere mundi primarios approbaris, & mox: Dittoni tua non solum Roma commissa est (quamvis in illa contineantur universa) verum etiam intra centesimum milliarium potestatem te protendere antiqua jura voluerunt; ne tanta civitatis judicem muralis agger includeret, cum Roma omnia possideret. Unde & milites Præ-

toriani in territorio ejus nulli. Ultra centesimum ab urbe lapidem abesse jussi a Severo apud Herodianum *lib. 2. Lips. ad Tacit. lib. 13. annal.* Intra eum cognoscebat Præfectus urbi de causis. Ultra autem cognoscebat Præfectus prætorio, ut notat Ulpianus *collat. leg. Mosaic. & Roman. tit. 14. Sed enim jam eo*, inquit, *perventum est constitutionibus, ut Roma quidem Præfectum urbis solus super ea re cognoscat, si intra miliarium centesimum sit injuria commissa, enimvero si ultra centesimum Præfectorum prætorio erit cognitio.* Sacrum appellatur utriusque judicium *l. 17. l. 32. pr. C. de appell.* Carpentovectus uterque, qui summus olim honor & Sacerdotibus concessus. *Cassiod. 6. var. 3. & 4. Tacit. lib. 12. annal.* *Suum quoque fastigium Agrippina extollere altius, carpento Capitolium ingredi, qui mos sacerdotibus & sacris antiquitus concessus venerationem augebat fœmina.* Sueton. in *Caligul. cap. 15. Matri Circenses carpentumque instituit, quo in pompa traduceretur.* *Ovid. lib. 1. Fast.*

*Nam prius Ausonias matres carpenta vehebant,
Hac quoque ab Evandri dicta parente reor.*

Proconsuli etiam summum jus, *l. 7. §. ult. l. 8. ff. de offic. proc.* Majori præditus potestate Proconsul quam Præses *d. l. 7. §. ult. d. l. 8. junct. l. 8. §. 1. ff. de pæn.* Tacit. *lib. 2. annal.* Tunc decreto patrum permessa Germanico provincia, qua mari dividuntur majusque imperium, quoquo adisset, quam his qui sorte aut missu principis obtinerent. Præses militari. Proconsul contra pacato habitu togatus. *Dio Cass. lib. 53. hist. Stat. Papinius lib. 5. Sylv.*

*Mille urbes Asia sortito rexerit anno
Imperium mulcente toga.*

Hotom. epit. ff. de off. proc. Valef. ad Ammian. Marcell. lib. 26. Pancirof. 1. var. lect. 12. Togati Consules ut notum. Et ob fasces tamen, ob secures, ob regiam illam potestatem ingens eorum terror, *Liv. lib. 1. Plebs Consulatum nomen haud secus quam regum perosa erat.* Fasces iis & secures duodecim. Proconsuli tantum sex *l. 14. ff. de off. proc.* Præsidii autem quinque. *Dio Cass. lib. 53. hist.* Apud quem quidem pro πέντε legendum ex putat *Bachov. ad d. l. 14. ff. de offic. proc.* Sed contra fidem exemplarium. *Lips. ad Tacit. lib. 1. annal. Brisson. 3. antiq. 14.* Proconsul tantum ἐξαπίλευς. *Polyb. lib. 3. ἐξαπίλευς δύναμις.* Appianus in Syriacis: καὶ στρατὸς ὅτι στρατὸς πλείω πεμπῶν, οὗς αὐτοὶ καλεῖσιν ἐξαπίλευς, ὅτι τῶν ἰσχυρῶν δούλων πλείωσι, καὶ δόδοις ῥάβδου (ὡς παρὰ οἱ πάλαι βασιλεῖς) χειρῶν τὸ ἡμισυ.

ἡμῶν τῶ ἀξιώσεως ἔστι τοῖσι τοῖς στρατηγῶσι, καὶ τοῖς ἡμίσιον παρόσημα, id est, ut interpretes vertit: *Simulque Propratores cum senis securibus, qui ut insignis Consulium dimidiata, ita dignitatis quoque ac potestatis habent dimidium. Secures dicit Appianus. Fasces contra Ulpianus l. 14. ff. de off. pref. Et non mirum quod fasces.* Jam initio Reipublicæ secures demptæ de fascibus, fasces populo summissi. Plutarch. in Val. Poplic. cap. 16. Et ad invidiam minuendam ob magnitudinem potestatis cautum etiam, ne Consul de civis Romani capite injussu populi jus diceret, l. 2. §. 16. & §. 23. ff. de orig. jur. Habebat Consul jus gladii. De eo non dubitatur. Sed si civis reus capitis ad populum provocatio erat. Et hinc est quod dicitur, quod non licuit de ejus capite injussu populi jus dicere, d. l. Plutarch. in Poplicola cap. 21. Deinde leges condidit, ex quibus ea maximam vim multitudini adjecit, qua reo a Consulibus ad populum provocationem concessit. Liv. lib. 2. cap. 8. Lata deinde leges &c. ante omnes de provocatione adversus magistratus ad populum. Idem lib. 10. cap. 9. Eodem anno M. Valerius consul de provocatione legem tulit, diligentius sanctam. tertio ea tum post reges exactos lata est, semper a familia eadem, & mox: Valeria lex quum eum qui provocasset, virgis cadi securique necari vetuisset, si quis adversus ea fecisset, nihil ultra quam improbe factum adjecit. Sic Dictator & Consul discreti etiam eo ipso. Dictator ut monarcha erat, & ut Princeps absolutus. Nec ulla ab eo provocatio, d. l. 2. §. 18. Liv. lib. 6. cap. 16. Nec adversus Dictatoriam vim aut tribuni plebis aut ipsa plebs aut atollere oculos, aut hiscere audebant. Idem lib. 6. cap. 38. Et quoad usque ad memoriam nostram tribunitiis consularibusque certatum viribus est, dictatura semper altius fastigium fuit. Idem lib. 8. cap. 32. Quaro de te Q. Fabi, cum summum imperium Dictatoris sit, parentque ei Consules, regia potestas, pratores iisdem auspiciis, quibus Consules creati, aequum censeas nec ne magistrum equitum dicto audientem esse. Dictator cum creatus cessabant omnes magistratus. Sed potestas non diuturna. Liv. lib. 22. cap. 11. Cum ad Tiberim circa Oriculum profpexisset agmen, consulemque cum equitibus ad se prodeuntem, viatorem misit, qui Consuli nuntiaret, ut sine viatoribus ad dictatorem veniret. Idem lib. 9. cap. 34. Quem semestri dictatura, quem interregno quinque dierum contentum fore putas? Quam isti stolidos videri creditis eos, qui intra vicesimum diem ingentibus rebus gestis dictatura se abdicaverunt. Dio Cassius lib. 36. hist. Sed & dictatorem quantus ille sit, majores nostri nec cujusvis rei causa dixerunt, & imperium ei non ultra sextum menseni dederunt. Dictator dictus extra ordinem, cum flagitaret necessitas, ut Dion. d. loc. Liv. lib. 10. hist. pr. Consul dictus quotannis. Et exercuit Consul jus gladii, præsertim militiæ quam-

lapidem abesse
annal. Intra
agnoscebat Præ-
an. tit. 14. Sed
videm Præfectum
fit injuria com-
cognitio. Sa-
bell. Carpentio
cessus. Cassiod.
m Agrippina ex-
bus & sacris an-
Caligul. cap. 15.
ceretur. Ovid

ic. proe. Majori
d. l. 8. junct. l.
vermissa Germa-
no adisset, quam
Proconsul con-
Papinius lib. 5.

5. Pancirol. 1.
men, ob secu-
plebs Con-
scures duode-
uinque. Dio
putat Ba-
ium. Lips.
ἐξαπίλεως.
& στρατηγῶν
πῶν ἰσχύων
ἐσαμάρων τῶ
ἡμῶν

diu stetit Respublica. Militiæ etiam injussu. Sed domi non nisi jussu, *d. l. Liv. lib. 4. cap. 3. Ne ea quidem scimus, qua omnes peregrini etiam sciunt, consules in locum regum successisse, nec aut juris aut majestatis quicquam habere, quod non in regibus ante fuerit. Polyb. lib. 6. Cum ad Coss. potestatem oculos referimus prorsus monarchica & regia videtur ea esse. & mox: Accedit istis, quod jus animadvertendi habent in quemcunque voluerint ex omnibus, qui militia ipsi parent. Imo domi etiam injussu, si periculum in mora, & Senatusconsulto armatus expressè, Videret, nequid Respublica caperet detrimenti, cujus vi etiam Cicero convictos conjurationis inicitæ cum Catilina affecit summo supplicio. Livius lib. 10. pr. Frusnates tertia parte agri damnati, quod Hernicos ab eis sollicitatos compertum: capitaque conjurationis ejus questione ab consulibus ex Senatusconsulto habita virgis casti ac securi percussi. Sallust. in Catilin. Bachov. ad d. l. 2. §. 16. ff. de or. jur. Nec statim tempore Principum amisit pristinam potestatem Tacit. lib. 2. annal. In P. Mattium Consules extra portam Exquilinam, cum classicum canere jussissent, more prisco advertere. Sensim ei detractum quid. Et paulatim sic imminuta, ut reliqua tandem fuerit civilis tantum jurisdictio. Civilis scilicet universa. Etiam contentiosa. Nam perperam nonnulli putant quod voluntaria tantum reliqua arg. l. un. ff. de offic. Consul. Wissenb. exercit. ad Pand. disp. 5. n. 3. Et civilis jurisdictio ei, & mixtum imperium, l. si cui 50. ff. de cond. & dem. l. 1. §. 2. ff. de appell. l. 39. §. tutores ff. de adm. & per. tut. §. 3. Inst. de Attil. tut. l. 4. ff. si ingen. ess. dic. l. 3. ff. de alim. legat. l. ult. §. 1. ff. de off. ej. c. mand. e. jurisd. Cujac. par. ff. de offic. consul. Hotom. epit. ff. eod. Justiniani etiam tempore, donec Consules extincti tandem prorsus defierunt. Desierunt anno Justiniani, postquam is Imperator, XVI. Anno ejus XII.*

Fl. Joannes. Fl. Volusianus, & deinde
 Fl. Apio Ægyptius, sine collega.
 Fl. Justinus Germani F. sine collega
 Fl. Basilius junior v. c. sine collega

Ultimus Basilius. Post quem solus Imp. & Consul & Imp. & idem qui Imp. simulac renuntiatus, renunciatus etiam Consul. Sed Consul dicis tantum causa. Ob ludos. Ob donativum. Ob missilia & congiaria, quæ plena manu renunciatus jactabat in vulgus. Qui successit Justiniano Justinus apud Corippum:

Dirabo

*Ditabo plebes opibus nomenque negatum
Consulibus Consul post tempora cuncta novabo.*

Et id *ῥίπτεον ὑπατείας*. Sic Theophanes de Tiberio, qui Justino successit. Renunciatus Imp. & conjugem coronavit, *ἔξῆρκεν ὑπατείας πολλῶν*. Idem de Mauricio: *Ἦπαρ ἀναγορεύεται, ἔξ πολλῶν ἡγουμένων τῆ πόλει ἰδωρήστω*. Idem de Phoca: *Προσηλθεν Φωκάς ἐν ταῖς ἑορταῖς ῥίπτεον ὑπατείας πολλῶν*. Idem notat de Heraclio ex ejusdem rescriptis & Fastis Græcis Onuphrius ad *lib. 3. Fastor. p. 314*. Idem de Constante, qui Heraclio successit. *Ibid. ead. p.* Et idcirco non dubito, quin *Consulum* nomine abutatur 4. Anastasius in *Collectaneis*, cum *Consules* vocat imperante eo Paulum & Theodosium in collatione Maximi Pontificis Romani cum quodam Theodosio episcopo Cæsareæ. Ita enim *p. 150. edit. Ann. 1620. Ivit ad eum in exilium prædictus episcopus Theodosius, nec non & Paulus & Theodosius Consules. Item p. 178. & dixit Theodosius Consul. Pag. 179. exivit rursus Paulus Consul in Bizyen. Puto Consules hic dici Senatores præcipuos, Principis consiliarios, Patricios &c. Nam & ipse id significat p. 153. Quod dico tibi ego & futuri domini mei Patricii &c. & mox: Licet enim exiguus sim, sed Patricius audior, & isti domini mei pars Senatus existunt. Principes etiam vocat p. 179. Tunc conversus Abba Maximus ad Principes dixit. Et vocat sic haud dubie ob magnitudinem dignitatis. Et quod idem Consul quod qui Principi a consiliis, Consiliarius. Quod idem quod Primas regni, quod primarius Reipublicæ & imperii administrator. Idem p. 144. Adducunt eos in palatium, & introducunt senem in locum, in quem Senatus collectus est &c. & exhibent eum in medio sedentium Principum. Idem *hist. p. 128. Contemplatus igitur prætor, quo Massa Leo propinquasset &c. misit ad eum duobus consulibus significat ei dicens &c. Πέμπει πρὸς αὐτὸν δύο Ἦπάτους &c. Chronic. Beccense ad Ann. 1452. Discessit de Normannia & Britanniam ivit, sui que consules, puta episcopus & Patriarcha Bajocensis, episcopus Lexoviensis, & plurimi alii &c. dictum Ducem &c. sequuti sunt. Albert. Stadenf. ad Ann. 1066. Albertus Archiepiscopus Consulatum Curia adeptus est amulisque remotis solus primatum arcemque Capitolii possedit. De eodem ad Ann. 1062. Archiepiscopus eo tempore primatum Curia tenebat. Auctor incertus de Archiepiscopis Bremensibus ad Ann. 1057. Albertus Bremensis & Anno Coloniensis Consules declarati sunt, & in eorum consilio deinceps summa rerum pendebat. Auctor Chronici Slavici apud Bangert. ad Arnold. Lubecens. cap. 35. Fridericus I. fecit Lubecam imperialem, & quod esset caput omnium civitatum maritimarum, & quod consulares eorum aurum deferre possent, &**

4. quod omnes de consulatu essent in concilio Imperatoris in perpetuum. De consulatu, id est, Senatu. Consul idem quod Senator. Consulatus quod Senatus. Statuta seu Privilegia Academiae Viennensis rubr. 38. Ut quando unus eorum defecerit, Magister civium ac Consules Rectoris, aut aliorum quatuor Seniorum de quatuor nationibus vel quatuor Procuratorum consilio utantur de Magistro in locum vacantem subrogando &c. Vid. Lambec. hist. Hamburgens. lib. 2. p. 9. & seqq. Nec mirum quod ad Consules. Senatores etiam dicti tum viri nobiles, & illustres, & qui Romanis oriundi. Gregor. Turonens. de glor. confess. cap. 5. Egressus autem vir Dei ab Archonensi vico ad urbem Arvernam gressum direxit, audientes autem Senatores urbis, qui tunc in loco illo nobilitatis Romana stemmate resulgebant. Ateferr. 1. rer. Aquit. cap. 5. Certe & Consules tum dicti magistratus in municipiis. Præsertim in Italia. Gunther. lib. 8.

*Si tamen Italicus fuerit legatus in oris
Regius, hoc ipsum Regis vice juris habebit,
Et de Consulibus disponere cuncta valebit.*

Et hinc in libro Diurno Romanorum Pontificum sublatis quanquam Consulibus passim Consulatum tamen mentio. Item Exconsulatum. Sed Exconsules haud dubie, non qui gesto Consulatu, sed qui Principis codicillis nomen id consecuti. Sic accipio, cum dicitur Tribonianus exconsul §. 3. proæm. Inst. Sic literarum inscriptionem, quæ in libro Diurno est, cap. 1. tit. 4. Domino excellentissimo atque præcellentissimo &c. Ill. Exconsuli, Patricio, & Exarcho Italia &c. Facit Gregorius, qui Mauricii vixit tempore, 12. epist. 27. Honores enim non habet, & chartas Exconsulatus petiit, pro quibus triginta aureas libras transmisit, ut ei debeant comparari. Et hi, ut puto, qui nonnunquam etiam Consules tum dicti. Viri alioquin illustres & magistratuum præcipui eo nomine insigniti. Eod. cap. tit. 5. In unum quippe post triduum, ut moris est, convenientibus nobis, id est, Sacerdotibus & reliquo omni Clero, eminentissimis Consulibus & gloriosis Judicibus ac Universitate civium, & florentis Romani exercitus &c. Add. d. cap. tit. 6. Duces etiam & Comites. Roberti de Monte Accessiones ad Sigibert. ad Ann. 1042. Haraldus vero filius ejus habuit Consulatum patris sui, & Algarus Consul Cestriae habuit Consulatum Haraldus. & mox: Haraldus perjurus filius Godwini potentissimi Consulis. Idem ad Ann. M X C I V. E contra Dux castellum Argentonii cepit, & in eo Consulatum Regis Rogerium Pictavensem. Idem ad Ann. 1080. Præsidente Archiepiscopo cum episcopis, Abbatibus, Consulibus, & ceteris Normannorum principibus. Sic Consul Flandriae ad Ann. 1099. Cenomannia ibid. Andegavensis ad Ann.

M C X.

TRACTATUS. CAP. IV. 31

MCX. Ebroicensis &c. ad Ann. MCXII. Ibid. ad Ann. MCXI. Decessit autem Robertus Consul Flandria &c. Post quem Balduinus filius ejus Consul effectus est. Sic & Comes Cestrensis paulo post dicitur Consul ad Ann. MCXI. Add. Robert. Monach. 2. hist. p. 225. edit. Ann. 1584. Berter. 1. pithan. 10.

Supra ergo alio sensu Anastasius dixit *Consules*. Nam proprie tum Consul nisi Constans non fuit. Consul simul & Imperator. Semel inito Consulatu, cum imperium susciperet. Ita enim moris tum. Quem ut ceteros omittam secutum legimus diu post adhuc Basilium Macedonem. Constantin. Porphyrogenn. in vit. ej. cap. 23. Sed, ut cœpi jam dicere, ad plebem tantum demerendam, ut principia essent læta, ut novo Principi faveret plebs largitionibus definita. Qua ratione & Augusta interdum gessit consulatum, 6. ut uxor, verbi gratia, Basilii Macedonis. Καὶ ἡ τῆς ἑσούζου Εὐδοκίας ἡ βασίλισ ἀμα πῖς ὑῖοις Κωνσταντίνῳ καὶ Λέοντι ὑπεδέσσωσεν πολλά τῆ πολλοῦ τῶν χρημάτων ἀπὸ τῆ αὐτῆς ἰδιωσίαν, Ejus quoque conjux Eudoxia Imperatrix cum filiis Constantino & Leone consulatum iniens multas Reipublica pecunias de suo largita est. Maria item uxor Leonis Isauri, ὑπατεῖαν δῶσεν ἀπὸ τῆ ἐκκλησίας ἵνα τῆ χαλκῆς πύλης τῆ πωλαπῆς, apud Theophan. p. 335. edit. Reg. Atque ita etiam eum iniit Francorum rex Clodovcus. Acceptis ab Anastasio de consulatu codicillis aurum sparsit & argentum. Greg. Turo-nens. lib. 2. hist. cap. 38. Aurum argentumque in itinere illo, quod inter portam atrii & ecclesiam civitatis est, presentibus populis manu propria spargens voluntate benignissima erogavit, & ab ea die tanquam consul aut Augustus est vocitatus. Add. Chronic. Vindocinens. apud Labb. to. 1. Biblioth. p. 87. Largiri tantum de suo id revera tum Consulatus, & id tum ὑπατεύειν, item ἡδουτατεύειν. Et inde apud Corippum :

*Laudibus innumeris regnantum nomina tollunt,
Justino vitam ter centum vocibus optant.*

Quod si sparsionem munerum Imperator differret, epocha interdum duplex, ut imperii verbi gratia Constantini Copronymi in charta apud Miræum notis. eccles. Belg. cap. 19. Data pridie Nonas Novembris imperante Constantino Imperatore anno xxxi. P. C. ejus anno xi. Indictione v. Prior ex quo cum patre Leone Isauro imperare cœpit xii. Kal. Majas Ann. 720. Altera, ex quo solus post patris obitum imperavit ex die xiv. Kal. Julias, Indictione ix. id est anno Christi 741. ut notavit Sirmondus ad to. 1. Concil. Gall.

Sed in viam ut revertatur, lex aut Principis constitutio, ut dixi, dabat 7. jus gladii, dabat merum imperium, dabat certas ejus partes, & partes scilicet

licet quas visum vel populo vel Principi. Dico *populo vel Principi*. Populus dabat, cum nondum Principes invasissent Rempublicam. Hi eam cum invasissent, Princeps potius quam populus, aut Senatus ad nutum Principis, & prout Principi placuisset. Quo pertinet illud Tacit. lib. 1. *annal.* de Augusto: *Ubi militem donis, populum annona, cunctos dulcedine otii pellexit, insurgere paulatim, munia Senatus, magistratuum, legum, in se trahere nullo adversante.* Et paulo post: *Tum primum e campo comitia ad patres translata sunt, nam ad eam diem etsi potissima arbitrio Principis, quadam tamen studiis tribuum siebant.* Juvenal.

----- qui dabat olim
Imperium, fasces, legiones, omnia, nunc se
Continet, atque duas tantum res anxius optat
Panem & Circenses.

Adeo autem legis opus fuit merum imperium, ut fuerint magistratus, quibus merum imperium, & quibus tamen civilis jurisdictio non fuit, ut Latruncutores, l. 61. §. 1. ff. de jud. ad conquirendos latrones & supplicio afficiendos instituti ab Augusto. *Λυσωδωκίας* Justinianus vocat nov. 8. cap. 13. Hotom. in comm. verb. jur. Cuj. 19. obs. 11. Quæstores rerum capitalium, l. 2. §. 23. ff. de or. jur. Prætores parricidii, d. l. 2. §. 32. Præfecti vigilum &c. l. 1. l. 3. l. ult. ff. de off. præf. vig. Imo etiam privati, quibus datum jus gladii. Et hi iudices quæstionis l. 1. §. 1. ff. ad l. Corn. de sic. ut monet Cujac. 15. obs. 39. Cui autem concessum, per se id exercebat. Per alium non licuit, l. 1. pr. & §. 1. ff. de offic. ej. c. mand. est jur. Et de eo etiam constat. Non mandatum jus gladii, nisi uno tantum casu. In casu absentia d. l. 1. pr. Et singulare est mandatum, quo custodiarum cognitionem Legato Proconsul dat l. 6. pr. ff. de off. proc. Custodiarum, id est, eorum, qui custodiae sunt traditi, qui in carcerem coniecti, l. ult. §. 3. & seqq. ff. de custod. & exhib. reor. Tertull. in Apologet. *Vestros contestamur actus, qui quotidie judicandis custodiis praesidetis, & sententiis elogia dispungitis.* Lips. ad lib. 3. *annal.* Tacit. Et plane est singulare. Nam & Prætor uno casu cognoscit de crimine, sed cognitionem quam habet mandare ipsi non licet, l. 1. in fin. ff. de offic. ej. c. mand. e. jurisd.

CAPUT V.

1. *Hodie quinam habeant, & An id possit mandari. An donari, an vendi, an locari, an obligari, an in feudum dari, in emphyteusin.* 2. *Vinnius refutatur.*

Quod ad mores hodiernos; Jus gladii in commercio est, in bonis, in patrimonio. Vendi potest, donari, in feudum dari, in dotem, acquiri temporis præscriptione, obligari, mandari, & quovis etiam modo in alium transferri. Et vel in totum, vel pro parte, ut in charta Ann. 1378. Dit is t'seggen Stevens van Lienden, Johans van Amerongen, Borren van Heemstede, ende Willem Brunarts Soons tusschen den Abt ende gemeen Convent van Sunte Pauwels t'Utrecht op te een syde, ende tusschen Heeren Jan Heere van Lienden, beboudelicken den Abt van Sunte Pauwels ende den Convent hoir halve gericht hooge ende laege tot Lienden, also alst die Abdyen ende Convente voerseyt van outs toebehoort heeft op te andere syde, van allen gebreken, twist, ende stoet, die sy op beyden syden onderlinge gehadt hebben tot desen daghe toe, ende dat voor dese tijt geschiet is, In den eersten dat Heer Jan Heer van Lienden voorsz den Abt van Sunte Pauwels bulde doen sal, alse een goet man synen Heere van synen leen schuldich is te doene, ende hem bewysen ende selve belien, wes goet, dat hy van den Abt ende van synen Convent hout. Voert so sel Heer Jan Heere van Lienden voorsz in pachte hebben van den Abt ende Convente voorsz dat halve gericht hooge ende laege tot Lienden, also alse dat gerecht der Abdyen Heerlicheyt daer toe behoort tot lyve Heere Jans Heere van Lienden voorsz, ende vier jaer langh daer na synen resten erven te besitten, die sijn Heerlicheyt met recht beerven sellen elcks jaers om twee goede vette Beeren, die twee jaer out sijn, of ouder, of voor elcken Beer elcx jaers enen goeden marck sijns sulvers &c. Sic & aliud exemplum, quo qui mandat, qui concedit, non concedit universum, sed expresse aliquid sibi retinet, apud Luc. d'Achery to. 9. Spicil. in viri illustri testamento Humberti Guerilla p. 133. & sanguinem nominatim, id est, justitiam sanguinis, quam requirebam relinquo, quocunque modo vulneratus vel sanguinis effusio facta fuerit in tota terra illa, amodo & usque in sempiternum, de justitia sancti Eparchii & monachorum ejus sit, nisi tantum in morte hominis, nam sanguis, qui tantummodo in morte hominis effundetur, meus erit ad justificandum. & mox: Insuper quoquo modo sanguis evenerit in tota terra illa, nisi in morte hominis, sancti Eparchii, sicut dictum est, & monachorum ejus erit &c. Sed ut clarius intelligatur res, necessario hic distinguendum, utrum magistratus an Toparchæ

E

parchæ

parchæ id exercent. Quod exercent magistratus, nec in commercio est, nec in bonis, nec in heredes transmittitur. Et nec potest mandari. Nec exemplum mandati memini. Quod Toparchæ, & transmittitur, & potest etiam mandari. In commercio est, in bonis. Magistratus quod habet, aut temporis præscriptione habet, aut Principis beneficio. Toparchæ contra id non habent nisi datum a Principe. Jus dandi habet Princeps. Nec præter Principem habet quisquam. Habet quidem cui datum jus dandi id rursus alii, sed jus dandi tantum illud ipsum. Aliud dandi non habet. Nec cum dat quod sibi datum habet jus majestatis. Solus id habet Princeps. Sed cum dat quod sibi datum disponit tantum de bonis. Et Princeps id ita dedit, ut quemadmodum de bonis ita & de eo disponendi licentia esset. Abunde id probavi, quod in dominio, quod in bonis, & per consequens quod mandari & in alium transferri possit *lib. 2. de Nobilit. cap. 23.* Adeo autem id verum, quod cuilibet propterea possit dari, concedi, mandari, vendi &c. ut illi ipsi qui dedit ab eo cui datum etiam vendi rursus possit *arg. l. 21. C. mand. l. ult. C. de jur. emphyt.* Sed quod datum in feudum, ut cum effectu possit vendi, necesse est, ut venditor prius Principi id rursus cedat, & deinde ut Princeps emptori vel rursus id in feudum, vel prout ipsi placet in allodium concedat. Sic Dominium de Hagesteyn & jus gladii, quod annexum ei, quod in feudum David Burgundus episcopus Trajectensis concesserat Comiti de Egmond, cessum rursus a Comite Davidis successori Frederico van Baden, statim autem postquam cessum datum rursus a Frederico Capitulis S. Martini & S. Salvatoris, quibus Comes certo pretio, quod Buchelius ad Hedam habet *p. 309.* jus suum transcripserat, & Dominium quidem in allodium, jus gladii autem in feudum. Sic Capitulis jus gladii. Nec jus gladii, quod notandum, exercuerunt per se. Exercuerunt per alium. Per Præfectum, per Villicum, qui reos perquirebat, capiebat, accusabat, & conjiciebat in carcerem. Ex charta dicti Friderici Ann. 1510. *hebben wy hem bevolen ende bevelen mit desen onsen brieve onse Ampt ende Heerlicheyt van Hagesteyn truwelijck te regeeren, te bedienen, ende te verwaren, ofte dat by anderen daer nutte ende bequaem toe wesende te doen regeeren, bedienen, ende verwaren tot allen Hooch-Heerlicheden ende Stichtsen rechten, so dat nae rechten gewoonlijck is te geschieden &c.* Diploma occurrit infra. Sed ejusmodi infinita, quæ ex iis, quæ sequentur, quivis facile etiam colliget.

2. Et notanda hæc contra Vinnium, qui dum nihil hic mutatum, dum merum imperium nec moribus hodiernis contendit mandari posse, negat etiam Toparchas, dum a Principe id consequuntur, potestatem judicandi etiam consequi

sequi eo ipso. Sed cum alios constituunt, inquit (utar ipsius verbis) *tr. de jurisd. cap. 3. n. ult. qui vice sua de criminibus cognoscant (nam ipsi juri dicendi potestatem non accipiunt)* non est ea tam simplex causarum criminalium delegatio, quam quadam magistratum & judicum criminalium pro potestate a Principe accepta creatio. Nihil puto absurdius. Nam quæso an non contradictio hæc? An vice mea constituere possum, qui quod ego essem facturus faciat, si ipse id facere non possim? Et an tamen non mando? Vice alterius constitutus quæso an potest aliud quam quod potest constituens? Quid facit Prætor cum mandat, an non vice sua constituit? Et quem vice sua constituit, an non fungitur Prætoris vice, officio ejus, ejus partibus, facturus id & nihil aliud, quam quod Prætor fecisset *l. 3. ff. de offic. ej. c. mand. e. jurisd.* Considerentur constituti ut magistratus, nihil refert. Considerari etiam possunt mandatarii ut magistratus, quatenus scilicet funguntur vice & partibus magistratus *d. l. 3. l. 13. ff. de jurisd. junct. l. 12. §. 1. ff. de jud.* Utrum etiam jurisdictio magistratui an privato mandetur nihil refert, *l. 4. pr. ff. de offic. ej. c. mand. e. jurisd. l. 6. pr. l. 12. l. 13. ff. de offic. proc.* Et quamvis centies jam dicas, quod Toparcha tantum creat, qui habeant jus gladii, qui habeant cognoscendi jus, & postquam causa cognita, damnandi reos aut absolvendi, ipse utut id non habeat, creet tamen qui id habeant pro data a Principe potestate, plane id Vinnium nihil juvat. Nam tum & ipse est mandatarius exequens tantum id quod ipsi Princeps mandavit, & quod nisi id mandasset facturus Princeps fuisset ipse. Habent, fateor, Toparchæ jam pinguius aliquod jus, quam, quibus datum jus gladii olim, magistratus Romani. Non tantum ut judices sed ut Domini considerantur. Utrumque habent & Dominium & jus gladii quod * annexum. Unde & Domini vulgo dicti. Territorii scilicet, cui præsumt, quod obtinent cum imperio. Sed Domini, qui & ipsi adhuc alium habent Dominum. Hodie jam Ordines. Olim in Hollandia etiam Principem, Comitem, in dicecesi episcopum. Aut ut rectius adhuc dicam, & Ordines & episcopum. Episcopus passim Princeps. Passim Princeps & Dominus. Passim Dominus Trajectinus. Sed honoris tantum causa, ut dixi *lib. de Nobilit. 2. cap. 46.* Superiores eo Ordines. Sine quorum consensu nihil plane ipsi licuit, quod majoris momenti. Nec quicquam alienare, nec in feudum concedere, ut ex literis satis patet, quarum memini jam statim, & quas habes paulo infra *cap. 10.* Habuit jus gladii. Alta ei jurisdictio. Vid. Buchel ad Hed. *in not. p. 234.* De eo non dubitatur. Sed utrum ut magistratus, ut Præses, an ut Princeps, de eo posset dubitari. Et ratio dubitandi, quod ab Ordinibus jus concessum, quod superiores eo Ordines, quod jus concessum ab Ordinibus non indistincte

Aut sano sensu si mavis quod distinctum & separatum, ut infra in diplomate Frederici van Baden.

& absolute. Non in civis verbi gratia. Civis remittendi ad magistratum puniendi. Remittendi indistincte, non attento ubi capti, aut ubi crimen patrascent. Nec episcopus cum illud jus quod habebat mandavit, aut commisit, ut ipse ait, aut plus transtulit quam habebat, aut plus potuit transferre, l. nemo 54. ff. de reg. jur. Charta Ann. 1354. Voert so en mach die Bisschop ghenen persoen vaen, of ontlieven, noch niemant van zynre wegghen, is hy geestelick persoen, vander ecclesien, of onder hoer beschermenisse, hy en zy verwonnen voer synen Deken en voer sijn Capittel mit allen rechte, alsoe gewoonlick is. Ende is hy weerlich persoen so selmen't doen binnen Utrecht, binnen Amersfoerde, binnen Rhenen, binnen den Gheyne, of binnen Vredelant by den ghenen die daar te rechte gesworen sijn, en mit recht daer over oerdelen zullen. Ex Actis Ultrajectinis Ann. 1483. Wert overdragen &c. So wie enighen Borger van Utrecht bespreken wil, dat sel hy doen voor den Rade vander Stat, en nergens anders. Hortens. lib. 7. hist. Episcopo in civitates nullum jus esse; solum suburbanarum rerum curam habere. Interdum ducem belli esse, sed non sine Ordinum decreto; nec leges, ut in civitatibus ingenuis, absque rogatione populi condi &c. Mariscalcis certe ut necesse, per quos ruri in delinquentes episcopus inquirebat, in urbem, si esset civis, delinquentem remittere, sic necesse etiam Balivis seu Praefectis Toparchæ. Unde & Ordines diserte decreto Ann. 1677. 28. Febr. Dat insgelijck de Stadt en Steden mette Borgers ende Ingesetenen van dien sullen blyven geconserveert, gemainteneert, ende in haer geheel in hare privilegien, oude vry ende gerechtigheden, sonder dat die door de delatie van de voorsz. Hooge Heerlickheden in eenigen deele sijn ofte sullen wesen vernaedeelt ofte verkort. Item: Ende vorders ten opsichte van het Crimineel, dat ymant van de Borgers ende Inwoorders der Stadt en Steden, ende vryheyt van dien, over eenich delict ofte mesusen wordende geapprehendeert, deselve volgens ende in conformite van de voorsz. privilegien, voor den Gerechte der Stadt Utrecht ende respectieve Steden sullen worden te recht gestelt, ende daer toe des versocht werdende aenstonts overgelevert. Balivus autem quod facit, quod id faciat vi mandati, & quod Toparchæ tantum nomine, vel ex eo etiam satis patet, quod si forsan turbetur in exercitio sui muneris, non tam ipse intelligatur quam Toparcha turbati. Et sic Toparcha id etiam accipit, sic Princeps, sic ipsi Ordines, quos agnoscit Toparcha, & a quibus nactus est suum jus, ac si ipse esset Toparcha, & non Balivus, aut Praefectus, quem constituit turbatus. Sic Scabini, sic Praetor, revera etiam ut mandatarii. Toparchæ nomine cognoscunt. Nomine ejus jus dicunt, & pronuntiant sententiam. Nec a sententia quam dicunt appellatur Toparcha, sed qui Toparcha est superior arg. l. 1. §. 1. ff. Quo quo

quo appell. Unde & infra in charta Davidis Burgundi: Ten anderen datmen uyt alle Gerechten in onsen Lande van Hagesteyn tot uns ende onse nakomelingen beroepen ende appelleren sal mogen, ende dat geroep gedaen alsdan die bindinge van der saecken, omme voor ons ofte onse nakomelingen ten rechten te vorderen, by onsen Dienaren-geschieden sal mogen, ende t'geene van ons ende onsen nakomelingen &c.

Nequis autem adhuc dubitet, S. Johannis Praefecturae Statutum Ann. 1595. diserte ita pr. In den eersten, dat in elcken Dorpe ende Gerechte by mijn Heere die Proost gestelt sal worden, een eerlijck man tot een Schout, ende een tot een Secretaris, die haren zeds doen sullen aen de Ed. Heeren Proost ofte synen Bailliuw, omme uyt synen naem recht ende justitie te administreren. In codicillis similiter, quibus muneris exercitium Praefecto de Hagesteyn datum Ann. 1542. art. 9. Item die Drossaert sal met gelijcke macht als voorsz is enen goeden bequamen man in sijn plaetse substitueren, ende den selven revoeren ende afstellen, ende enen anderen in die plaetse surrogeren, als synen goeden raet gedragen, ende so dick als hem believen sal. Notatu etiam dignum, quod cum alta jurisdictio a Friderico van Baden Capitulis S. Martini & S. Salvatoris in Hagesteyn olim data, diserte etiam adjectum, ut mortuo eo & deinceps a singulis successoribus de novo eam impetrarent. Nec mirum: Mandata tantum, ut ex verbis, ende die Commissie ende bevelinge van onser Hoger Heerlicheyt van Hagesteyn tot allen Hooch-Heerlicheneden recht hebben wy den voorsz twee onser kercken ende Capittulen, &c. Welcke Hooge Heerlicheyt, ende Commissie daer af, sy beyden altyt na afgangck van uns ende onsen nakomelingen Bisschoppen t'Utrecht doch kosteloos op nye begeeren ende ontfangen sullen &c. Mandatum autem, ut satis notum, expirat morte mandantis, l. 5. ff. de jurisd. Propria est jurisdictio, qua datur a Principe, verba Cassiodori sunt lib. 6. var. cap. 15. Propria autem non fuit haec. Sed quid verbis porro opus? Cum magistratui Trajectensi pignori Ordines obligarent jus gladii in Vreeswijk Ann. superioris seculi LXXXII. mandandi etiam potestas expresse ab iis data: Sullen oock tot die kennisse van de voorsz delicten een speciael Gerechte van de voorsz Heerlicheyt mogen stellen, oft sullen die van den Gerechte van de Stadt Utrecht by de Regeerders der selver Stadt specialijck gecommitteert mogen worden om kennisse te nemen over die Delinquanten, die in den voorsz Gerechte gevanghen sullen mogen wesen, ende over die delicten ende mesusen, die aldaer geperpetreert sullen sijn, ende daer over te pronuntieren alsulcke sententie, het sy condemnatoir oft absolutoir, als sy in recht ende redenen zullen bevinden te behoe-

ren. Vid. infr. cap. 9. Ex Praefecti Instructione Ann. 1582. Item sal hy de voorsz Delinquanten, die hy simpelick off in persoon verdachvaert, te rechte stellen voor die van den Gerechte der Stadt Utrecht, als by de Vroetschap der selver Stadt specialik tot de administratie van justitie op den Dorpe van Vreeswijck, in saken die Hooge Heerlyckheit rakende, gecommiteert. Ex Actis ejusdem anni: De Raet ende Regeerders der Stadt van Utrecht hebbende in pantschap die Hooge Heerlyckheit ende jurisdictie van den Dorpe van Vreeswijck alias de Vaert heeft gecommiteert ende geauthoriseert, committeren ende autoriseeren specialycken by desen de gemeene Schepenen ofte Gerechte der Stadt Utrecht tot administratie, kennisse, ende judicature van allen saecken de Hooge Heerlyckheit van de Vaert raeckende, ende van allen Delinquanten ende persoonen, die den Drossaert op de Vaert van Stadts wegen gestelt, voor henlieden te rechte sal willen stellen, omme daerinne te procederen, wysen, ende oordeelen in allen manieren als sy in saecken die Hooge Heerlyckheit deser Stadt aengaende doende sijn, ende so sy in haerlieder conscientie na gelegentheit der saecken ende misdaden bevinden sullen te behooren. Actum den xv. May 1582. Was ondertee- kent, G. van der Voort. Nihil clarius quam quod dixi. Non propria hæc jurisdictio, sed aliena & mandata. Mandata a magistratu. Privato an magistratui mandetur a magistratu, ut dixi, nihil refert. Etiam velut ex compromisso suscepra cognitio, ut exemplum insigne est in charta Ann. 1415. Wy Philips van Wassenaer, Borchgrave van Leyden, Willem Eg- gert Thesaurier van Hollant, Willam van Alendorp, ende Folprecht van Ame- rongen, doen te weten &c. In den eersten van 't point van Beernt Proeys heb- ben wy alle die gene die hier naer benoemt staen, alsse Beernt Proeys met sijn wijf ende kinder, Wouter Grauwert met sijn kinder, Johan van Lichtenberch met sijn soon, Johan van Clarenborch, Johan van Groenwoude, Jacob van Lichtenberch, Laurens van Hamersteyn, Johan Knijf, Pelgram de Wael, Wil- lam de Witte, Marten Bruninx, Peter van Wiel, Iacob van Hollant, ende Willam Borre Wouters sone, alsoo wy des niet eens en hebben kunnen worden, hoe sy inkomen sullen, hebben wy 't selve geset aen onsen Genadigen Heere Fre- derick van Blanckenhem, Bisschop t'Utrecht, alsse onsen Overman, naer inhoud des Compromis, maer alle haer andere Vrienden, die hier vooren niet genoe mt en staen, die met hem voor ofte naer uyt der Stadt geleyt ofte geset sijn, ende haer vrienden, die noch binnen sijn, hoe sy gecorrigeert sijn, het sy met hondert ja- ren uyt te wesen, 't sy met Borgerschap ofte stemmen te nemen, in wat manie- ren 't selve geschiet is, sullen weder in der Stadt komen met wijf ende kinder rechtvoort op haer Borgerschap, ende op alle haer oude rechten ende vryheden, alsoo sy waren, alcer de voornoemde correctie aen haer geëxecuteert worde, uytge-

uytgenomen die hondert jaer uytgeleyt sijn, al is 't dat sy mede inkomen sullen, so sullen sy nochtans uyt der Stadt Rade blijven, so lange onsen Genadigen Heere believen sal. Item so sal Johan van Harlaer binnen die palen van Hollant niet beschadigen &c. Voort van Herman Woutmans doot sullen die Raden ende anders alle de gene, die nu ter tijt de Stadt van Utrecht inne hebben, onbelast ende quijt wesen van allen Hermans magen, maer sy sullen dat mogen houden aen Iohan van den Spiegel, Isbrant van der A, Gerrit van Damasch, ende van allen den genen die met hem uyt sijn. Item so sullen de Stadt van Utrecht om liefden willen ons Genadigsten Heeren van Hollant Heer Johan van Renesse ende sijn sonen Borgerchap geven na der Stadts rechten. Item so sullen Heer Herman van Lockhorst Domdeeken t'Utrecht, Heer Gisebrecht van Lockhorst sijn broeder, Heer Ian Herboort, Heer Iacob van Lockhorst, Iohan van den Spiegel, Frederick van den Spiegel, Tsebrant van der A, Dirck van Zuylen, Gerrit van Damasch, Loef Berchmaker, Gerart Loefs Soon, Gerrit Loefssen, Splinter Loefssen, Jacob Herboort, Johan van Merlo, Tyman Mouwer van Schepenberch, Gerrit van den Spiegel, ende Tol Ianssoen van den Spiegel, wesen ende blijven uyt der Stadt Utrecht ten ewigen daghen op hoer lijf, en van gelijcken uytter palen van Hollant, Zeelant, ende Vrieslant &c. Item sullen die XVIII. die de Overste geweest hebben der Stadt van Utrecht, ende nu binnen sijn in den Hage, komen voor onsen Genadigen Heere van Hollant, ende seggen dat de verbant-brieven niet gehouden en waren, dat was by schulden Johans van den Spiegel, ende der sijne, ende is hem leet &c. Gegeven in den Haghe opten 15 October, Ann. 1415.

C A P. VI.

1. *An habeant pinguius jus, quam qui olim, qui jam habent jus gladii. An simul media jurisdictio eis.* 3. *An habeant jus venandi, an proponendi edicta, an imponendi tributa, an verbi divini ministrum constituendi.* 8. *An jus crimen indulgendi. An jus reum in suo captum per alterius territorium mittendi in carcerem.* 4. *An quasvis causas cognoscendi jus.* 5. *An qua spectant rem venaticam. An qua publicam securitatem.* 6. *An qua tributa aut vectigalia.* 7. *De his quinam cognoscant.*

1. **D**E Toparchis si loquamur nihil verius quam quod dixi, quod qui habent jam jus gladii, non tantum in facinorosos habent gladii potestatem, sed multo pinguius adhuc jus, quam habebant Romani. Habent jus venandi, jus constituendi Præfectum, Prætores, Scabinos, Præconem verbi divini, Chomarcham, Assessores, Viatores &c. Omnis etiam jurisdictio eis, & ut vulgo in chartis, *Hooge, Middel, ende Lege jurisdictie.*
2. Nam quamvis, de eo dubitatum nihil tamen jam certius. *Extract uyt de Resolutien van de Vroedschap der Stadt Utrecht, 's Dinsdachs den 17 Februar. 1635. Naer deliberatie op de requeste by de Heeren van den Dom ende Oudemunster als Heeren van Hagesteyn aen de Gedeputeerden van de Staten gepresenteert, is by de Vroedschap verstaen, ende de Heeren Gedeputeerden gelast voor opinie in te brengen, dat die van Hagesteyn ende alle andere hebbende hooge ende lege jurisdictie ook mogen exerceren de middelbare jurisdictie, ende alsulks oock judiceren in cas van injurie. Hooge est alta jurisdictio, Hooge aut Hals-heerlyckheyt. Middel bassa est, Ambachts-heerlyckheyt. Lege, quam habent Prætor & Scabini in pagis. De quibus latius ex professo, & quid quæque complectatur, Advocatus Hagienſis, Petr. Bort tr. van Hooge en Ambachts-heerlyckheyt. Edicta etiam proponendi, ut & multas statuendi*
3. & exigendi jus habent. Vectigalia autem & tributa imponendi non item, ut nec omnes constituendi divini verbi ministrum. Eum tantum constituunt, quibus præter jus gladii etiam jus patronatus. Synedrii alioquin nominatio est, electio Ordinum & approbatio. *Decretum Ann. 1677. 28. Febr. Dat in alle Hooge jurisdictien het beroepen ende stellen van de Predicanten sal blijven aan de respectieve Kerckenraden, ende de approbatie aen haer Ed. Mog., in voegen tot noch toe volgens Kercken-ordre is geobserveert, uytgesondert ter plaetse alwaer den Heer het jus patronatus uyt anderen hoofde of respect is competerende, ende heeft geëxerceert gehadt. Quod edicta etiam attinet, non quævis*

quævis valent, aut vim habent, sed quæ nec fisco damnosa nec Ordinum etiam edictis aut rescriptis contraria, l. 3. C. de prec. Imp. off. l. ult. C. si contr. jus vel util. publ. Sic decretum jam dictum: Ende hebben haer Ed. Mog. verders goet gevonden te verklaren, dat alle die geen, die eenige Hooge jurisdictien in dese Provintie sijn exercerende, mitsgaders der selver Successeurs door de alrede aengestelde ofte noch aen te stellen Drostten, Schouten, Schepenen, ende Gerechtslyden, hoedanig die sijn, ofte in toekomende souden mogen worden geintituleert, geen ander politie sullen mogen houden, exerceren, ofte doen exerceren, dan de Ordonnantie van de Ed. Mog. Heeren Staten van den 14. Mey 1594. mitsgaders vordere hare Ed. Mog. Reglementen, Placcaten, ende Ordonnantien ten platten Lande sijn medebrengende, gevende, ende toelaten- de, ende dat sonderlinge sal worden achtervolgt het 20. art. van de voorsz. Ordonnantie de Ann. 1594. Interim hoc excepto, quia in suos imperium habent, & edicunt quæ volunt, necesse etiam ut qui subjecti non obedientiam tantum præstent, sed in eum etiam finem in primo ipsorum introitu hominum ipsis præstent, & in verba ipsorum jurent, ut patet ex charta hac: Johan Grave tot Egmond, Heer tot Bair &c. Stadthouder Generaal van Holland, Zeelant, ende Vrieslant &c. Doen kondt allen lyden, dat wy den ondersaten van Hagesteyn, so sy ons hulde ende eedt gedaen hadden, ende wy nue dat lant van Hagesteyn mit sulcx recht wy daer toe hadden, vercoft hebben den twee kericken ten Doms ende Oudemunster i' Utrecht, van sulcker huldinge ende eedt sy ons gedaan hebben, quijtschelden ende onlasten mit desen onsen brieve, die wy hem daer op geven onder onsen segel besegelt. In 't jaer ons Heeren dusent vijff hondert ende thien op ten xxviii. dach in Octobri. Quod ad causas id certum: Cum plenissima jurisdictio eis, quasvis causas cognoscunt, exceptis tantum atrocioribus, delictis scilicet, quæ committuntur adversus populi securitatem, ut læsæ majestatis, rebellionis, tumultus, falsæ monetæ, spretarum legum, & fractæ iis fidei, quibus cautum & prospectum literis salvi conductus, aut ut rectius securitatis, vulgo *infractie van sauvegarde*. De his Ordinum cognitio est, ut & Curiz Provincialis. Ad quos spectat absolute etiam cognitio de tributis, ut expresse in diplomate, quo Domino de Langerack concessum jus gladii, quod lib. de Nobilit. est p. 431. ende van andere delicten hier naer volgende sal de voornoemde Heeren Staten ende den Hove Provinciaal van Utrecht alleene competeren die kernisse, te weten van contributien ende impositiën, so reele als personele.

Quæsitum etiam de iis, quæ spectant rem venaticam, trahente eas indistincte ad tribunal venaticum venationum Præfecto, & quidem in primis propter verba edicti Ann. 1680. 25. Mart. art. 63. Ordonneert den Lieut.

F

Opper-

gladii. An simul
onendi edicta, an
8. An jus crimen
torium mittendi in
An qua spectant rem
a tributa aut vecti-

i, quod qui habent
gladii potestatem,
i. Habent jus ve-
abinos, Præconem
i. Omnis etiam ju-
ende Lege jurisdictie.
i. Extracti uit de Re-
achs den 17 Februar.
den Dom ende Oude-
van de Staten gepre-
Gedeputeerden gelast
andere hebbende boe-
jurisdictie, ende al-
a jurisdictio, Hooge
ckheyt. Lege, quam
ex professo, & quid
Bort tr. van Hooge en
& multas statuendi
ponendi non item,
tantum constituunt,
alioquin nominatio
n. 1677. 28. Febr.
an de Predicanten sal
ie aen haer Ed. Mog.,
ert, wygesondert ter
oofde of respect is com-
etiam attinet, non
quævis

Opperhoutfeſter alle overtreders van deſe Ordonnantie ſonder onderſcheyt, van wat qualiteyt, charge, oft employ deſelve ſijn, 't ſy in de militie ofte elders te calangeren, ende te recht te ſtellen voor ons jachtgericht ſonder onderſcheyt. Toparchis contra nequaquam eas eripi ſibi paſſis, quod nec edictum id eripuiffet, nec invito Toparcha quisquam ex territorio ejus in jus poſſet trahi. Contra cenſuit tamen Princeps. Contra Ordines cenſuerunt, mittendas ſcilicet indiſtincte ad Provinciale id judicium, excepto ſiquis ex Toparchis ſibi datam cognitionem doceret verbis diplomatum, aut verbis inveſtituræ expreſſe & nominatim.

Extrac̄t uyt de Reſolutien van d'Ed. Mog. Heeren Staten's Lants van Utrecht.

Veneris 26. Maji 1682.

Is mede geleſen de Acte van hoogh-gemelte ſyne Hoogheyt van date den 1. April 1682. ſijnde van den volgenden inhoud: Syne Hoogheyt hebbende verſtaan, uyt het gene den ſelven dien aangaande is te gemoet gevoert by den Heere van Zuyleſteyn Lt. Opper-Houtfeſter 's Lants van Utrecht, de moeylickheden ende diſputen voorgevallen tuſſchen den ſelven Heere van Zuyleſteyn ende de reſpectieve Heeren hebbende hooge juridiſctie, wegens het ſtuck van de jacht en de judicature van deſelve, omme daar inne te voorsien, voor het toekomende ordonneert hier mede, dat alle perſonen van de jacht voornoemt komende te pecceren, waar ende binnen wat juridiſctien deſelve ſouden mogen achterhaalt weſen, ſonder daarom de voornoemde hooge juridiſctien te excepteren, alleen ende privativelijck ſullen te recht geſtelt worden voor het Jachtsgericht binnen den Lande van Utrecht voornoemt, ende ten dien eynde aan onſen Lt. Opper-Houtfeſter ſullen moeten worden overgelevert, ten ware de Heeren de voornoemde Hooge juridiſctien poſſiderende, konden betoonen volgens hare brieven van verly ende inveſtiture tot de kenniſſe van ſodanige delicten ende transgreſſien te weſen gerechtigd: Hebben de Heeren van de twee voorſtemmende Leden verklaart haar daar mede te conformeren, ſeggende de Heeren Gecommitteerdens wegens Stad ende Steden deſelve over te nemen, omme daar op haar ſentimenten ter vergaderinge in te brengen.

Lunæ den 3. Jul. 1682.

De Heeren wegens de Stad ende Steden verſocht ſijnde volgens der ſelver aanteeckeninge van den 26. Maji haar ſentimenten te openen aantlangende ſeeckere miſſive van ſijn Hoocheyt den Heere Prince van Orange ten ſelven dage breder genotuleert hebben ter vergaderinge hare Reſolutie ingebracht, luydende als volgt: De Vroedschap behoort de lecture van de notule van Beſchrijvinge van den 26 Maji 1682. heeft naar ſerieuſe deliberatien ende omvragē verſtaan, dat de reſpectieve Heeren eenige Hooge juridiſctien ten platten Lande beſittende in conformite

van zijn Hoocheyts missive van den 1. April 1682. binnen sekeren te presjereren tijt volgens haar brieven van verly ende investiture sullen hebben te betoonen het recht, datse souden vermeynen te hebben, omme te mogen oordelen ende judiceren over de delicten ende transgresfien in hare jurisdictien omtrent het stuck van de jacht wordende gepleecht, sullende deselve middelerwyle subject ende onderworpen blyven de judicature van 't jachtgericht deser Provintie. Waar op gedelibereert sijnde, hebben de Heeren van de twee voorstemmende Leden naarder verklaart haar daar mede te conformeren, ende is alsulcx verstaan, dat de bovengemelte aanschrijving in der voegen sal worden gedaan.

Delata hujusmodi ad Ordines dudum jam satis multa. Cognitores etiam constituti. Sed nihil interim adhuc actum. Mansit res in suo statu. Et vereor admodum ut possit quod ipsi Ultrajecto non concessum concedi. Nec Ultrajecti quisquam capi magistratu invito, nec in prima etiam instantia nisi ad Scabinos citari civis non potest. Vetustissimum illud jus & tot seculis inconcussum. Et tamen non obstante eo, modo Prætor fiat certior, ad tribunal venaticum invitus jam potest trahi. Potest ibi condemnari. Potest in condemnatum a judicii viatore, modo itidem assistat Prætor, etiam dirigi executio. Vid. d' Instructie op 't jachtgericht Ann. 1680. art. 5. & 6.

De tributis res clara est. Imponunt Ordines tributa. Præscribunt modum exigendi. De tributis cognoscunt. Toparchæ omnis jurisdictio est. Sed Regalia sunt Ordinum. Non est pagus per diœcesin, non vicus, non locus, quin certam aliquam summam quotannis contribuat. Ad eam conficiendam Prætor ruri & Scabini pro modo agri cujusque, si tributum reale, aut si id personale, pro modo facultatum imponunt singulis quod solvant. Ne autem gratiæ sit locus, ne odio, vel fraudi, non prius rata est impositio, quam ab Ordinum delegatis, qui præsumt Cameræ rationum, subscripta & approbata. Quod quo commodius adhuc fiat, quotannis libelli ad Confessum solent mitti, causa cognita approbandi, hac aut simili fere forma: Utar verbis, quæ desumpsi ex edicto Ann. 1686. 28. Januar. art. 4.)

Ongelden so reele als personele verschenen over den jare voor so veel die betaalt moeten worden by als bruycker.

Eerstelijck gebruyckt den selven mergen hond . . . roeden Lants, daar van nu Eygenaar is aangebracht Ann. 1599. op de naam van als Eygenaar, ende van als bruycker jaarlijcks op oudschilt . . . stuyvers, met gadergelt . .

Leckendijcks gelt per mergen stuyvers penningen, over den jare uytgeset, komt over mergen, met gadergelt . . .

F 2 Lecken-

onderfcheyt, van militie ofte elders te sonder onderscheyt. nec editum id erin jus possit trahi. merunt, mittendas iquis ex Toparchis verbis investituræ

Lants van Utrecht.

van date den 1. A hebbende verstaan, errt by den Heere van moeylickheden ende eyn ende de respectie jacht en de judicatu- ekomende ordonneert de te pecceren, waar haalt wesen, sonder een ende privativelijck men den Lande van U- pper-Houtsester sullen ornoemde Hooge juru- an verly ende investit- te wesen gerechticht: laart haar daar mede egens Stad ende Ste- n ter vergaderinge in

gens der selver aan- tlangende seekere blyven dage breder ge- luydende als volgt: inge van den 26 Ma- aan, dat de respectie- stende in conformite van

Leckendijcks renten per mergen over den selven jare uytgeset stuyvers, dus over de voorsz mergen met gadergelt

Van Erfdijck, Vechtgelt, Slaperdijcksgelt, Crommen Rijngelt, Molengelt, Zeedijcksgelt, ofte diergelijcke, te stellen als van den Leckendijck,

Item het jaer enckelt huysgels verschenen Paeschen . . . komt met het gadergelt

Personele lasten over den Gerechte van beloopen als volgt.

Logijsgelt over den jare beloopt met het gadergelt

De Buerlasten ofte Dorpslasten beloopen volgens de uytsettinge met gadergelt

Et sic libelli formantur. Sed priusquam probati, quod causa cognita demum fit, exigi interim nihil potest. Sic eodem edicto art. 88. *Dat voortaan alle uytsettingen ende omslagen ten platten lande, so wel van penningen die de Staten, als die de Dorpen in 't particulier betreffen, gedaan sullen worden jaerlijcks in April ofte Majo van yder jaar, by de respectieve Schouten en Gerechten, of het meerendeel van dien, neffens den Secretaris, ten overstaen van de respectieve ge-erfdens, die daar present willen, en ten minsten drie van de principaalste van dien sullen moeten wesen, tot welcken eynde de plaetse, dach, en ure van dien, veerthien dagen te voren in de respectieve kercken, ofte ter plaetse daer men sulcks gewoon is, aen de opgesetenen sal werden bekent gemaackt, en daerenboven aen drie van de voorsz principaelste Ge-erfdens, met een speciaal Billet genotificeert, mitsgaders de specificatien van alle de uyt te setten lasten, ende waar toe die gegaan sijn of sullen gaen, ondertuschen onder den Secretaris gelaten, om aldaar by een yder des begeerende naa gesien te konnen worden, in welke setcedullen alle de respective lasten voor aen specificie en distinctelijck gebracht, en den omslag van dien vervolgens daar achter gestelt sullen moeten worden, die by haerluyden t'samen nae behooren ondertekent sijnde in het origineel, neffens een dubbelt van dien haar Ed. Mog. ter kamere van finantie sullen moeten worden overgelevert, om aldaar by de Heeren Gecommitteerden, ende des nodich geoordeelt wordende met assumptie van eenige van de principaalste Ge-erfdens ende Bruyckers alvorens gevisiteert, geexamineert, ende vervolgens by onse ordinarius Gedeputeerden geapprobeert ofte geimprobeert te worden, alles op pene van cassatie van hare respectieve ampten, af andere arbitrale correctie na exigentie van saecken. Art. 109. De setcedullen in behoorlijcke ordre gestelt ende gegrossoert sijnde, sal den Schout, ofte den Secretaris, of die van hun luyden beyde sulcks gewoon is, deselve setcedulle met de dubbelden van dien te saamen nevens de rekeningen op eenen tijt ter kamere van finantie overleveren, ende na geoptineerde ap-
proba-*

probatio van de Heeren Gedeputeerden, de originelen met een dubbelt van de voorsz setcedullen weder lichten, en daer voor genieten III. guld.

Dat geen penningen van de uytsettingen sullen mogen worden ingemaent, veel min ymant daer voor geexecuteert, voor dat die als voorsz sullen wesen geapprobeert op pene van ses gulden by den Contraventeur te verbeuren.

Nequis autem de eo dubitet, an ibi etiam observanda hæc, ubi datum jus gladii, ubi alta est jurisdictio, Ordines sic expresse in edicti procæmio: *Lastende ende bevelende daer beneffens alle hooge ende lage Collegien, mitsgaders alle Officieren ende justicieren, na den inhoud van dien, soo in 't sententieren als andersins sonder eenige simulatie ofte conniventie sig te reguleren. Et ibid. in fin. Bevelende daaromme den Presiderende ende andere Raden s'Hoofs, mitsgaders den Maerschalcken, Schouten, ende allen anderen Justicieren, ende Officieren van de Stadt, Steden, ende Landen van Utrecht, so wel van Hoge als middelbare jurisdictien, geen exempt, ende generalijk mede allen inwoonderen van dien, dat sy hem na den inhouden van desen reguleren &c. & mox: Gelyck haer Ed. Mog. mede ordonneren, dat het 88. ende volgende articulen tot het 119. articule deser Ordonnantie geextrabeert, ende mede in plano gedrukt sullen worden, en ten dienste van de Schouten, Schepenen, en Secretarissen, mitsgaders opgesetenen ten platten Lande sullen opgehangen, ende van jaer tot jaer in de kercke van yder Parochie ofte Dorpe gelesen, afgekondicht, ofte gerenoveert moeten worden, op pene van vijfentwintich gulden by den Schout tot profijt van den Maerschalck van 't Quartier te verbeuren, so menichmaal contrarie bevonden wort. Nec sic tantum Ordines de tributis cognoscunt. Cognoscunt etiam, si quis contumax resistat, si quis callidus reliquator intervrat, si fraudet, si publicani colludant. Nec ubi factum id refert. In S. Joannis Præfectura cum ante annos aliquot id contigisset, & re ad Curiam Provinciale delata Curia in crimen per unum ex Senatoribus & Fiscus Procuratorem in pago Wilnis inquisisset, supplicata est Ordinibus Comes de Solms violari questa hac ratione vetustissimum suum jus, jus extra territorium dici, & id a Curia tentari, quod nunquam antea tentatum. Quo Ordines intellecto perpensis diu multumque totius rei momentis ad suum tandem tribunal ut ad Curiam non pertinentem a Curia avocarunt rem, Clarius Lector rem intelliget, si subjiciam ex Actis Ordinum, quæ, ut puto, huc pertinent.*

Extract uyt de Resolutien der Ed. Mog. Heeren Staten 's Lands van Utrecht.

trecht. Sabbathi 22. Septemb. 1677.

Op de remonstrantie van haar Excellentie de Gravinne Douagiere van Solms, klagende dat de Heeren vanden Hove alhier op seecker aanschryvens van haar Ed. Mog. niet alleen by den Raadsheer Warmvliet als Commissaris, ter assistentie van den Procureur Generaal Wesel, in het Gerechts huys van Wilnis hebben doen informeren op seecker crimen van collusie, 't welck door eenige pachters, inwoonders van de Proostdy van St. Jans soude wesen gepleecht, nemaar selfs oock dat gemelten Procureur Generaal deselve inwoonders onder haar Excellentie's hooge jurisdictie voor gemelten Hove hadde gecallangeert, ende tegens deselve geobtineert citatie in persoon, ende alsoo de hooge banck van Mydrecht alleenlijck ende privative competeerde de kennisse ende judicature in criminele saken over de Ingesetenen ende Onderdanen van de Proostdy voornoemt, sonder dat de Heeren van den Hove de kennisse eenigsin vermogen aan te matigen, ende dat oock in civile saken de inwoonders van de Proostdye nergens anders convenibel sijn dan voor de respectieve Gerechten, waar onder sy geseten sijn, versoekende mitsdien, dat haar Ed. Mog. soodanige prompte ordres gelieven te stellen, dat de voorsz. indracht werde geredresseert, ende alsulcx de Heeren van den Hove te ordonneren deselve indracht of te doen. Is geapp.

De Staten vanden Lande van Utrecht versoecken ende committeren de Heeren van Cattendijck, van Duyckenburgh, ende Both vander Eem omme den inhouden deser te examineren ende rapporteren.

Extract uyt de Resolutien der Ed. Mog. Heeren Staten's Lands van Utrecht.

Jovis 1. Novemb. 1677.

Op de Requeste van Peter Willemsz Stroyingh Pachter van 't Sout en Hoorn-gelt over Mydrecht, inhoudende syne suppliant Requeste den 12 Octob. lefleden aan de Heeren Ordinaris Gedeputeerden gepresenteert, ende haar Ed. Mog. appointment daar op verleent, als waar by den Procureur Generaal's Hoofs van Utrecht geordonneert wort de sake die hy tegens hem suppliant mocht hebben, voor haar Ed. Mog. te brengen, ende te vervolgen, ende klagende dat gemelte Procureur Generaal op den 27. dito in plaats van haar Ed. Mog. voorsz. appointment te pareren hem suppliant seytelijck hadde doen apprehenderen, ende als een criminele gevangen doen setten op den huys van Hasenbergh, sonder tot noch toe eenig acces te vergunnen, versochte voorts dat onder suffisante cautie mochte werden ontslagen, ende in cas van communicatie den Procureur Generaal inmiddels geordonneert de Proceduren voor den Hove Provinciaal aangeheven, in state te houden met interdictie van deselve direct of indirectelijck te vervolgen. Is geappointeert.

De Statcn &c. versoecken ende commetteren d'Heeren van Cattendijck, van Beeck,

Beeck, van Zuylen, van Schonauwen, Both vander Eem, ende Nellesteyn, omme den inhouden deser te examineren ende rapporteren, sullende de Heeren van den gemelten Hove by missive worden gelast met den voortgang der voorsz proceduren by provisie te supersederen.

Mercurii 7. Novembris 1677.

Op de Requeste van Peter Willemsz Stroyingh den 1. deser loopende maant November alhier breder genotuleert, Is geappointeert.

De Staten &c. behoort het rapport van de Heeren van Beeck, ende vordere haare Ed. Mog. Gecommitteerden, hebbende den inhouden deser geexamineert, lasten ende ordonneren mits desen den Procureur Generaal's Hoofs van Utrecht, de Proceduren hier inne geroert, kost en schadeloos af te doen, mitsgaders den suppliant danstonds uyt syne detentie onder cautie van sich ten allen tijden in judicio te sullen sisteren, te ontslaan, ende voorts de sake hier by vervat achtervolgens den appointement by de Heeren Ordinarius Gedeputeerden den XII. Octob. jongstleden op de Requeste van hem suppliant gedecerneert, voor het welgemelte Collegie te brengen, ende aldaar te vervolgen.

Martis xx. Novemb. 1677.

Ter vergaderinge gelesen sijnde een Missive van den Presiderenden ende andere Raden's Hoofs Provinciaal vanden 18. October jongstleden, waar by deselve om redenen ende consideratien, daar by breder gededuceert ende vervat, sijn sustinerende, dat de proceduyren by den Procureur Generaal Mr. Abraham van Wesel aldaar jegens Pieter Willemsz Stroyingh gedetineerde op den buyse van Hasenbergh aangeheven, ende by de notule van den 7. deser lopende maand, nader gementioneert, aan de judicature van gemelten Hove sijn behoorende, mitsgaders gehoort sijnde de lecture van de Requeste vanden voorsz gedetineerden, daar by versoekende dat haar Ed. Mog. gemelten Procureur Generaal op sekere groote pæne, als nogh willen lasten ende ordonneren, hem gedetineerden achtervolgens den appointement, by haar Ed. Mog. op den voorsz 7. Novemb. gedeterneert, kost ende schadeloos uyt syne detentie te ontslaan, hebben naar deliberatie de Heeren van de twee voorstemmende Leden verstaan, dat de voorsz sake als concenterende de gemeene lants middelen deser Lande, volgens het 27. article van de Ordonnantie van den gemelte Hove Rubr. van den President en Raden, ende het 3. art. Rubr. van den Procureur Generaal, mitsgaders het 40. art. van de Generale Ordonnantie op het stuck der voorsz gemelte Lands middelen gearresteert, aan de judicature van de Heeren haar Ed. Mog. Ordinarius Gedeputeerden is specterende, oock aldaar moet worden gebracht ende vervolght, ende dat mitsdien de Heeren van den gemelten Hove, by Missive behoorde te worden geordonneert ende gelast, haar van de meergedachte

pro-

*Cattendijck, van
Beeck.*

proceduyren te onthouden, ende de selve van de hant te wijſen, omme daar over by welgemelte Heeren Gedeputeerden ge-diſponeert te worden, ſoo deſelve in juſtitie ſullen verſtaan te behooren, ſeggende de Heeren wegens de Stad ende Steden het ſelve over te nemen, om daerop ter eerſter vergaderinge gereet te komen.

Jovis 22. Novembris 1677.

De Heeren wegens de Stad ende Steden volgens der ſelver aanteekeninge van den 20. deſer loopende maend, ſijnde verſocht haer ſentimenten te openen aenlangende de ſake ende proceduren van Pieter Willemsz Stroyng ten voorſz. daghe breder genotuleert, hebben ter vergaderinge ingebracht hare reſolutie op huyden dien aengaende genomen houdende.

Extract uit de Reſolutien van de Ed. Heeren Burgermeesteren ende Vroedschap Stad der Utrecht. Vrydaghs den XVI. Novemb.

De Vroedschap op den Eed dien aangaande vergadert ſijnde, proponeerde d'Heer Borgermeester Strick, omſtandelyck 't gepaſſeerde in de ſake van Pieter Willemsz. Stroyng, by den Procureur Generaal geapprehendeert, ende voor den Hove Provinciael criminelyck te recht geſtelt wegens maleverſatien omtrent 's Lands Impoſtieten. Ende leyde ſijn Ed. vervolgens in deliberatie, of die ſake niet behoorde tot de judicature van haar Ed. Mog. of der ſelver Ordinaris Gedeputeerden volgens d'Ordonnantie op de Generale middelen geaneert, dan of die ahangich was aan 't Hof Provinciaal. Waar over vreden pro & contra verwiſſelt ſijnde, is die diſpoſitie uytgeſtelt tot toekomende maandach.

Waar op ſijnde gedelibereert, hebben de Heeren van de twee voorſittende Leden verklaart in den voorſz. voorſlagh niet te konnen condeſcenderen, ende by hare opinien by de notule van den voorſz. dage vervat, als noch te perſiſteren, verſoekkende dat gemelte Heeren wegens de Stad ende Steden (omme eenmaal van deſe ſake af te weſen) haar daar op poſitivelyck willen verklaren, die oock hebben aangenomen haar daar toe binnen weinige dagen te ſullen bequaamen.

Jovis xxix. Novemb. 1677.

De Heeren van de Stad ende Steden volgens der ſelver aanteekeninge vanden 28. deſer loopende maand ſijnde verſocht haer ſentiment te openen aenlangende de ſake van Pieter Willemsz. Stroyng ten ſelven dage breder genotuleert, hebben gemelte Heeren wegens de Stad ingebracht ende laten leſen hare reſolutie. houdende als volgt.

Extract

Extract uit de Resolutien van d'Ed. Heeren Burgermeesteren ende Vroetschap der Stad Utrecht. 's Woensdags den xxviii. Novemb. 1677.

De Vroetschap weder op den Eed vergadert sijnde over de saacke van Pieter Willemsz Stroyingh, ende gehoort het nader onderricht door lecture van haer Ed. Mog. Placaat van den 29. Junii 1659. heeft ingevolge van den voorsz. Placate, naar rijpe deliberatie eenpaarlijck verstaan, dat de judicature over de voorsz. saacke van den selven Stroyingh is specterende aan de Heeren hare Ed. Mog. Ordinaris Gedeputeerden, ende derhalven moet worden geavoceert van den Hove Provinciaal. Seggende de Heeren wegens de Steden haer daar mede te conformeren, ende is alsulcx eenparigh goetgevonden ende verstaan, dat de Heeren van den Hove Provinciaal by Missive sullen werden versocht ende geordonneert, dat haer van de voorsz. Proceduren sullen onthouden, ende deselve van de hant wijzen, omme daar over by de Heeren Ordinaris Gedeputeerden gedisponeert te worden, soo deselve in justitie sullen verstaan te behooren.

Sed non Curia Provincialis tantum fimbrias sic extendit, & iis etiam se immiscuit, de quibus jus cognoscendi sibi Ordines reservarunt. Sed idem factum a Toparchis. Non difficile id probatu, & exemplum in promptu est:

Extract uit de Resolutien van d'Ed. Mog. Heeren Staten 's Lants van Utrecht, Martis xi. Januar. 1687.

Op de Requeste van den Heere Guiljaume de Nassau, Vryheer van Zuylenstein, Leersum, Ginckel &c. Vertoonende in 't breede de proceduren by desselfs Drossaart contra Johan Meynsen, opgeseten aldaar voor den Gerechte van Leersum geheven ter saacke den selven den voornoemden Drossaart in 't uytmanen van 's Heeren ongelden feytelijck hadde geresisteert, dat den selven Jan Meynsen retirerende uyt den voorsz. Gerechte onder den Gerechte van Overlangbroeck, sig daar over hadde geadresseert aan de Heeren van den Hove Provinciaal, dewelke de judicature van de voorsz. saacke, als specterende aan des Heer Verdoonders Gerecht, hadden van de hant gewesen, dat vervolgens by intendit tegens den voornoemden Jan Meynsen wordende geprocedeert, hadde des Heer Verdoonders Gerecht naar ingenomen advys van onpartydige Rechtsgeleerden den selven gecondemneert in een amende, ende voorts geordonneert den voornoemden Drossaart binnen 14. dagen om vergiffenisse te bidden, op poene van na verloop van dien by non prestatie van de voorsz. submissie voor den tijt van 10. jaeren gebannen te sijn nyt des Heeren Verdoonders voornoemde Heertlijckheden: Dat den voorsz. Jan Meynsen blivende fugitijf den voorsz. Drossaart genootsaakt was

G

82

Extrait

geweest de voorsz. sententie ter executie te stellen, doch dat door de voorspraack van de Soon ende vrienden van den voornoemden Jan Meynsen, dewelcke in des sels naam hadden beloofst, dat diergelycke feytelickheden noyt meer by den selven souden geschieden, het Gerecht van Leersum den selven van het voorsz. bannissement hadde gerelaxeert, ende den voornoemden Drossaart sijn boetenzen vollen geremittcert, dat onaangesien alle het geene voorsz. den selven Jan Meynsen sich over de voorsz. sake by requeste op nieuws hadde geadresseert aan de Heeren haar Ed. Mog. Ordinaris Gedeputeerden onder voorgeven, dat de voorsz. feytelickheden sijnde voorgevallen over maninge van's Lants ongelden, de judicature van deselve was competerende aan haar Ed. Mog. dat haar Ed. Mog. Gedeputeerden op de voorsz. requeste hadden verleent appointement van citatie, ende verstaan dat middelerwyl alles soude worden gehouden in state, dat de voorsz. sake voorts aldaar wordende bepleyt, was den voornoemden Drossaart in absentie van hem Heere Verdoonder genootsaackt geworden te proponeren de exceptien van gewijsde, van competentie, ende transactie, dat naa gehouden playdoye die sake was gehouden buyten decisie, Dat den voornoemden Heere Verdoonder van alle't geene voorsz. kennisse hebbende gekregen, gemeeynt hadde niet te mogen stille staan omme die saack aan haar Ed. Mog. te remonstreren, met reverentelyck versoeck, dat haar E. hem in sijn rechten, ende exercitie van de hooge jurisdictie van Leersum geliefden te mainteneren, ende alsulcx den voorsz. Jan Meynsen te ordonneren, de voornoemde proceduren voor de Heeren haar Ed. Mog. ordinaris Gedeputeerden tegens des Heer Remonstrants Drossaart aangeheven kost ende schadeloos of te doen, immers dat welgemelte Heeren Gedeputeerden op 't serieusste mochte werden gerecommandeert den voornoemde Jan Meynsen met syne aangevangen proceduyren van de hant te wijzen, Is geappointeert. De Staten van den Lande van Utrecht versoecken ende committeren de Heeren van Rossem, van Zuylen, ende van Domburch, omme dese te examineren ende rapporteren.

Nec tantopere id mirandum: Naturaliter id ita evenit, ut quisque aspirat ad altiora, & beneficium quod concessum latissime interpretetur. Drogari, restringi, minui, aut quicquam fieri, quod eo tendat, æquis oculis nemo aspicit. Et hinc vulgo tot libelli, quibus Ordines passim aditi. Sed frustra sæpe & nequicquam. Etiam in hac materia, ut statim cum produisset edictum, quod dixi, Ann. 1686. cum quisque existimaret sibi factum præjudicium. Addam tantum exempli causa excerpta hæc ex Actis Ordinum.

Martis xi. Maji 1686.

Op de requeste van de Schouten ende Gadermeesters van de Proostdye van St. Jans i Utrecht, vertoonende dat sy Supplianten seer geerne wilden respecteren
haar

haar Ed. Mog. Ordonnantie van den 28. Januar. 1686. jongstleden gearre-
steert, doch also sy daar inne vonden eenige articulen ofte poincten, die het haar
niet wel mogelijk en was te konnen naar komen, als met merckelycke prejudicie
van hun Supplianten ampten ende opgesetenen, soo versochten sy dat haar Ed.
Mog. eenige Heeren geliefden te committeren omme der Supplianten gra-
vamina te examineren, omme naar gedaan ondersoeck daar omtrent gedisponeert
te worden, so als haar Ed. Mog. sullen verstaan te behooren. Is geappointeert.

Worden versocht ende gecommitteert de Heeren Schade, van Rossen, Maar-
senbroeck, van Zuylen, van Sandenburgh, van Schonauwen, van Weede, van
Benthem, ende Sinapius, of het meerendeel van dien.

Ex iisdem: Ann. 1687.

Op de requeste van Guillaume de Nassau Vryheer der Hooge Heerlicheneden
van Zuylensteyn, Leersum, ende Ginckel &c. versoekende om reden by de voorsz.
requeste breder geallegeert, dat haar Ed. Mog. de Resolutien van date den . . .
wegens het overleveren der setcedullen in regard van des Suppliant's Hooge Heer-
licheneden geliefden te houden buyten effect, ende den Heere Verdoonder als mede
des selfs jurisdictien te laten in hare oude rechten, præminentien, ende actuele
possessie, ten minsten dat deselve, als hebbende het selve recht als de Heerlicheyt
van Amerongen, oock op een ende selve wyse mogen worden getraecteert, ende
by gevolge ofte de Heeren tot die sake alrede gecommitteert, ofte andere wyt het
midden van haar Ed. Mog. mogen worden geautboriseert, om des Heeren Ver-
toonders recht nader te examineren. Is geappointeert: De Staten van den
Lande van Utrecht verstaan, dat hier inne niet kan worden getreden, ende or-
donneren derhalven den Drost van Zuylensteyn van jaar tot jaar syne setcedullen
ter Camere van finantie alhier over te brengen, omme aldaar geexamineert en-
de geapprobeert te worden nae behooren.

Is gelezen de Missive van den Heer van Amerongen, rakende het niet leveren
van de setcedullen breder in 't Protocol van de Heeren Gedeputeerden den 19.
Octob. 1686. geregistreert, mitsgaders der selver Resolutie van den 15. Decemb.
daar aan volgende, Waar op gedelibeert sijnde, is goet gevonden ende verstaan den
Drost van Amerongen te ordonneren van jaar tot jaar syne setcedullen ter Came-
re van haar Ed. Mog. finantie te brengen, omme aldaar geexamineert ende geap-
probeert te worden nae behooren, Ende wort de Heeren Gecommitteerden ter fi-
nantie geordonneert sich nae opgamelte appointement ende Resolutie te reguleren,
ende so wel die van Lopick als alle andere, sonder onderscheyt ofte verschoninge
stricktelijck te houden, ende te obligeren tot het leveren ende inbrengen van haren
setcedullen, omme behoorlijck te worden geexamineert, ende vervolgens geappro-
beert.

Martis 15. Januar. 1687.

De Heeren van Rossem, van Hindersteyn, ende een van de Regeerende Burgermeesters der Stadt Utrecht bast kommende vaceren, sijn versoecht ende gecommitteert om t'examineren ende in te nemen de consideratien van de Heeren der Stadt Utrecht, waarom op de Vaart eenige particuliere imposities ofte schattingen buyten haar Ed. Mog. kennisse worden gevordert.

Ex iisdem: Sabbathi xvii. Jul. 1686.

Op de requeste van Transisulanus Adolph van Voorst, Heer van Jaarsvelt, Drossaart over syne Hoogheys jurisdictie van Baarn cum suis versoeckende om redenen by de voorsz. requeste breder geallegeert, dat haar Ed. Mog. geliefden te verstaan, dat het 19. art. van de generale Ordonnantie den 28. Januar. 1686. by haar Ed. Mog. gearresteert, als mede het geene by de 34. 35. 36. 37. 38. 40. mitsgaders 42. artiklen van de voorsz. Ordonnantie is gearresteert, niet en is concernerende de voorsz. Hooge jurisdictie van syne Hoogheyt, is geapointeert: De Staten van den Lande van Utrecht versoeken ende committeren haar Ed. Mog. Gecommitteerden die over de nieuwe geemaneerde Ordonnantie van den 28. Januar. 1686. hebben geadviseert, omme desen te examineren ende rapporteren.

Cognosci interim ex his potest superius Ordinum Dominium & incóncussa Majestas. Quæ aut fisco aut Ordinibus aut communiter dioecesi factura aliquod præjudicium consensu Ordinum facienda. Regalia semper Ordinum. Nec ipsis invitis usurparet hæc ulli licet. Et eo pertinent, quæ sequuntur.

Extract uit de Resolutien van de Ed. Mog. Heeren Staten's Lands van Utrecht. Jovis 22. Febr. 1677.

Op de requeste van Roetert Otten, vertoonende dat syne Hoocheyt op het versoeck van den Drossaart van Voorst aan hem Suppliant hadde beliest te vergunnen het oprichten van een Grutmolen tot Emmenes, ende versochte daar toe mede haar Ed. Mog. consent ende goetvinden, hebben de Heeren der twee voorstemmende Leden in 't versoeck van den Suppliant geconsenteert, mits hun regulerende na de Ordonnantie op de Grutterye geemaneert, ende is by de Heeren van de Stadt ende Steden overgenomen omme te examineren, ende daar van hare sentimenten in te brengen.

Extract uit de Resolutie van d'Ed. Achtbare Vroedschap der Stadt Utrecht. 's Maandachs den 26. Febr. 1677.

Gebeurt noch de lecture van 't genatuleerde ter Beschryvinge van den 22. voorsz. nopende de requeste van Roetert Otten tottet oprichten van een Grutmolen tot Emmenes, sijn d'Heeren Gerobulus, Dinter, Benthem, ende Taats van Amerongen gecommitteert om dien aangaande de Vroedschap te dienen van advies.

Extract

Extract uit de Resolutien van d'Ed. Mog. Heeren Staten's Lants van Utrecht.
 Martis 27. Mart. 1677.

Op de requeste van Adolf van Voorst Drossaart van de Vrye Heerlicheyt van Zoestdijck &c. ende Jacob de Graaf, versoekende haar Ed. Mog. consent ende Oatroy om op hare Landeryen gelegen in Bunschoterveen te mogen doen maken ende stellen een Vogelkoye, hebben de Heeren van de twee voorstemmende Leden in 't versoek van de Supplianten geconsenteert, mitsgaders de Heeren van de Stadt ende Steden op 't behagen van hare principalen.

Extract uit de Resolutien van d'Ed. Achtbare Vroedschap der Stadt Utrecht.
 's Maandachs den 2. April 1677.

Gelesen de Notulen van Beschrijvinge van den 27. Martii lesleden, ende heeft de Vroedschap haar wel laten gevallen het consent tottet stellen van een Vogelkoy in den Gerechte van Emmenes, Breder als in de voorsz Notule.

Unice etiam id notandum, quod ex iis, quæ sequentur, adhuc clarius 8.
 apparebit, quod non omnes qui jus gladii habent, idem plane habent jus. Vel plus habent vel minus prout quisque aut usurpavit aut prout cuique concessum, ut exempli tantum causa. Præposito S. Joannis jus crimen indulgendi, ut & jus in territorium suum reum criminis admittendi, & tuendi sex septimanas, nominatim concessum. Vid. *infr. cap. 8.* Aliis contra id non concessum. Idem legi usurpatum quidem a Dominis de Hagesteyn, ut in Actis manuscriptis ab Actuario majoris templi, Ann. 1593. 8. Januar. Hebben beyde die Capittulen als Heeren tot Hagesteyn vry geley gegeven in den Lande van Hagesteyn eenen Henrick Rutgerffen den tijt van ses weken lanck ende niet langer, omme middeler tijt hem selven te mogen purgeren van die nederflach by hem in 't lant van Vianen geperpetreert. In codicillis similiter quibus muneris exercitium Præfecto de Hagesteyn datum art. 6. Ende indien eenige twist gevele beroerende die boeten ende keuren voorsz, 't selve sal staan tot moderatie, verklaringe, ende decisie van ons, welverstaande ende met conditie dat onsen Drossaart egheen remissie sal mogen geven dan by onse expresse consent ende belieftensse. Concessum autem non legi. Facti tantum non jus, quicquid tandem ab iis factum. Magistratui Trajectensi cum jus gladii in Vreeswijck pignori Ordines obligarent Ann. 1582. expresse etiam interdictum: Des sullen die van de voorsz Stadt in de voorsz Hooge Heerlijckheyt van de Vaart gheen remissie mogen geven, noch ymant uyt den Lande van Holland, Zeelant, Utrecht, ende oock die omleggende Heerlicheneden ter cause van enigerhande seyten gebannen, eenigh geleyde ofte vryheyt op de voorsz Vaart gheven.

gheven, noch gedoghen dat sy hem aldaar onthouden sullen. Nulli licuit ex Toparchis reum in suo captum per alterius territorium carceri mittere includendum. Præposito S. Joannis ut & Dominis de Hagesteyn, cum essent supplices eo nomine, per Cæsaris ditionem olim quidem concessum, sed precario duntaxat. Dominis etiam de Hagesteyn ad biennium aliquando. Contra autem Ultrajecto cum concessum jus gladii verbis etiam expressis diserte id concessum: *Sullen ook die voorsz gevanghenen mogen brenghen ende voeren van de voorsz Vaert binnen die Stad Utrecht, omme deselve aldaar bewaart, geëxamineert, ende oock ter executie gebracht te worden, is 't noor. Sullen ook die selve gevangens uyt die Stadt Utrecht weder op de Vaert mogen brengen oft voeren, ende aldaar deselve condemnieren, executieren, off absolveren, naar dat sy die gelegentheyt van de saacke vinden sullen, ende dit alles sonder prejudicie van de Hoogheyt ende Heerlyckheyt van den Lande van Utrecht &c. Vid. infr. cap. VII. & cap. IO.*

CAP. VII.

1. An ei quem Toparcha agnoscit superiorem liceat reum capere in Toparcha territorio. 2. An quem agnoscit superiorem aut præfidiarios ejus milites invitus debeat admittere etiam in castrum quod habet.

1. Sic neutrum jam licet. Nec capi potest reus in alterius territorio, nec per alterius territorium invito eo, cujus ditio est, in carcerem potest duci. Non de iis tantum loquor, qui in diversis provinciis. De iis etiam, qui in eadem eundem Principem agnoscunt. Certum quantum ad diocesin, quod nec Curia Provincialis ibi capere possit reum, ubi is, cujus ditio est, punit summo supplicio, ut ipsa etiam id agnovit remissis olim maleficis in Præfectura S. Joannis captis ad ejusdem Præpositum, ut dicam infra seq. cap. Alias cum contigisset id, idem Curia quidem facta, sed ignorante eo, qui reos ceperat, ingressum se in persequendo in ditionem Præpositi, Præfecto eos repetenti, nec expensas restituenti, quæ interim erant factæ, non restituti, sed dimissi, & quidem ea lege, ut jussi iterum se sisterent vel Fiscis Procuratori, vel Præfecto Præpositi, prout postea esset visum.

Extract uyt het tweede Memoriaal-boeck's Hoofs van Utrecht.

Alsoo onlanxleden sekere Moort gebeurt sijnde binnen den Lande van Utrecht

on-

ontrent den Dorpe van Breuckelen , ter kennisse van den Hove Provinciaal van Utrecht gekomen was , dat sekere twee Boeven of Vagabonden ontrent den voorschreven Dorpe van Breuckelen waren verkeerende , heeft de Substituyt van den Procureur Generaal , door ordonnantie van den Hove Provinciaal voorsz , deselve Vagabonden sulx vervolgt , dat hy die eyndelijk geapprehendeert heeft tot Wilnis , in den Gerechte van de Proostye van Sint Jans t'Utrecht , niet wetende dattet selve was 't Gerechte der selver Proostye , welcke twee gevangen , d'een genaamt Lieven van Zuytpeen , en d'andere , Joost van den Ende , by den Substituyt voorsz gebracht sijn op den huysse van Vredenburg binnen Utrecht , ter cause van welcke apprehensie questie ende different voor den Hove van Utrecht verresen is tussen Adam Ram , als Bailliu van den Proost van Sint Jans ter eenre , ende die Procureur Generaal van den selven Hove ter andere sijden , De selve Bailliu uyttten naam van den Proost sijn Meester versoeckende de voorsz gevangens ter plaatse , daar sy-luyden geapprehendeert waren , in sijn banden kosteloos ende schaadeloos geleyvert ende gerestitueert te worden , omme daar mede by haar gedaan te worden als na rechten behooren soude : Waar tegens de voorsz Procureur Generaal sustineerde ter contrarien , seyde ende allegeerde dat syne Keyserlycke Majesteyt als Erfheere's Lants van Utrecht , wel geoorloft was alle Delinquanten te vervolgen , ende die t'apprehenderen binnen de jurisdictie van de Proostye voorsz , presenterende niettemin deselve gevangens te restitueren in handen van den Bailliu voornoemt , mits by hem betalende de kosten van justitie , sonder ook dat de Keyserlycke Majesteyt ofte 't Hof van Utrecht voornoemt verstonden den Proost van Sint Jans , overmits d'apprehensie geschiet in der manieren als boven , eenigints te prejudiceren in sijne jurisdictie , presenterende hem oock te laten volgen acte van non prejudicie : Ende alsoo den voorsz Proost ter cause van desen sekere syne supplicatie gepresenteert hadde aan de Majesteyt van de Coninginne tenderende tot restitutie kosteloos ende schadeloos van den gevangens in questie , waar op haar Majesteyt geordonneert heeft , dat 't Hof van Utrecht voorsz partyen noopende haar-lieder different soude hooren , appoincteren , ende accorderen als naar rechten behooren soude , blykkende by sekere hare Majesteyts besloten brieven daar van sijnde , Soo is 't dat voorsz Hof partyen in 't lange gehoort , ende volgende 't consent van den voorsz Bailliu van Sint Jans heeft de gevangens in questie ontslagen by provisie , ende op hantstastinge van t'allen tyden , des versocht sijnde , wederom in banden te komen , 't sy van den Procureur Generaal ofte van den Bailliu voornoemt , daar 't behooren sal , ende van aldaar te rechte te staan op pæne van achterhaalt te wesen van den ferte hem-luyden opgeseyt , ende nopende het different van den voorsz partyen , heeft 't selve Hof ben-luyden geordonneert te schryven by

by memorien, om't selve gehoort sijnde in der saacken geappointteert te worden als naar behooren, vertoonende ende accorderende niettemin miss desen den voorsz. Bailliu acte van non prejudicie, sulcks als boven verklaart is. Actum t'Utrecht den lesten Octobris Ann. 1550. In kennisse van my, Schryvers.

Dixi invito eo. Volenti non fit injuria, l. 1. §. 5. ff. de inj. A volente etiam maleficus superiori potest tradi. Potest Curia Provinciali, modo praestet cautionem non futurum id in posterum tradenti praedicio. Ut Philippus praestitit Burgundiae Dux Burggravio olim de Montfoert literis his quae sequuntur:

Philips by der gratien Godts Hertoge van Bourgoengen, van Lothrick, van Brabant, ende van Limborch, Grave van Vlaanderen, van Artois, van Bourgoengen, Palatyn van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende van Namen, Margrave des Heyligen Rijcx, Heere van Vrieslant, van Salins, ende van Mechelen, doen kondt allen Luyden, dat onse lieve ende getrouwe Heere den Borchgrave tot Montfoerde, onsen getrouwen den Heere van Santes, Overste van onsen Raade, gecommitteert tot onsen landen van Hollant &c. ter begeerte van ons geleverd heeft eenen dieff, geheeten Jacob de la Garde, die voortijts onse juweelen van onser Capellen gestoolen hadde, welcken dieff onse getrouwe die Heere van Montfoert voorsz. gevangen hadde in sijnen Lande ende Heerlijckheit, die hy leggende heeft in onsen lande van Woerden, die wy hem voortijts gegeven hebben te leen te houden van ons, Ende want onse getrouwe voor genoemt ter begeerte van ons dat gedaan heeft, soo hebben wy hem geloofst, ende gelooven met desen brieve, dat hem dat nergens asterdeel noch prejudicie wesen noch dragen en sal namaals in den rechten van sijne Heerlijckheit voorsz, maar sal wesen behoudelijck sijns rechts in alle manieren, dat wy 't hem met onsen voorbrieven besegelt ende gegeven hebben sonder argelift. In oirkonde desen brieve, ende onsen segel hier aan gehangen. Gegeven opten x 1. dage in Octobris in 't jaar onses Heeren duysent vier hondert vier en dertich. Onder stont: By mijn Heere den Hertoge, Grave van Hollant, C. de Zweten.

Sic nulli Ultrajeſti in civem ullum jus. Ne Ordinibus quidem ipsis, nisi siquid a magistratu nominatim concessum, ut edito Ann. 1686. art. 132. Ende om de executie van de Staten penningen te meer te vorderen, hebben die van de Stadt Utrecht geconsenteert, dat de Exploitteurs van nu voortaan oock haare executie sullen mogen doen binnen de Stadt ende Vryheit van Utrecht, ende op de Borgers ende inwoonders van dien, onvermindert nochtans de voorsz. Stadts privilegie ende gerechtigheden, ende deselve blyvende anders in haar geheel. Ne Philippo quidem Duci Purmerendae ullum jus, quamdiu haec Montfortii. Pro summo etiam beneficio accepit Dux Philippus, quod
Montfor-

Mortfortius ei urbem tradidisset ad tempus ad rebelles coercendos, quos vulgo vocant Waterlandos, scripto gratis ei actis, quo ei nunquam id cessurum in præjudicium significavit.

Wy Burgermeesters, Scepenen, ende Raadt der Stadt Oudewater, doen kont allen luyden, dat wy gesien ende hooren lesen hebben een Brief van onsen Genadigen Heere, mijn Heer den Hertoge van Bourgongen, van Brabant ende van Limburgh, Grave van Hollant, &c. geschreven in Francijn, besegelt met sijnen grooten Segel in dubbelen starto ende rooden wasse, gants gheve, ende geheel in seghell ende geschrifte, als ons in den aansien blyckede, van den welcken 't inhoud hier na volght: Philips, by der gratien Godts Hertogē van Bourgongen, van Lotharingen, van Brabant, ende van Limborgh, Grave van Vlaanderen, van Artois, van Bourgongen, Palatyn van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende van Namen, Marcgrave des Heyligen Rijcks, Heere van Vrieslant, van Salins, ende van Mechelen: Doen kont allen luyden; Also onse getrouwe Raadt, en Kamerling, Henrick, outste soone van Montfoorde, tot onsen bevele ons geopent heeft die Stadt en Slot te Purmerent; met voorwaarden, dat die Casteleyn ende andere Dienaren daar toe behoorende, daar op en daar in blijven en wesen sullen, om ons, ende onse Dienaren, ende Onderfaten, daar mede, daar in, ende daar uyt te behelpen tegen onsen Onderfaten van Waterlant, dewelcke onwillig ende rebel sijn te betalen onse Bede, die sy ons schuldig sijn gelijk andere onse Onderfaten, des ons van hun niet te gebengena staet: Soo is 't dat Wy geloofst hebben; en gelooven onse getrouwe Raadt ende Kamerling voorsz, dat Wy hem, soo wanneer onse Onderfaten gebracht sullen sijn totter betalinge onser Bede voornoemt, dese Stadt ende Slot voorsz weder over sullen doen leveren in sulcker schijne, als ons ende onse Dienaren die geopent ende geleverst sijn: Ende by aldien 't soo waar, dat andere Sloten ofte Steden van ende by den ghenen, die Wy daar in setten sullen, om ons daar mede te behelpen tegen ende op onse Onderfaten van Waterlant voorsz, eenigen bewyselijcken binder of schade geschiet ware, die sullen Wy him doen oprechten, alsoo dat hy des mogelijck te vreden sal sijn, bekennde oock met desen brieve, al is 't dat onse getrouwe Raad, ende Kamerling, Henrick, outste sone van Montfoorde voorsz, tot onsen bevele ons die Stadt ende Slot voorsz geopent heeft, dat dat niet staen noch wesen en sal in eeniger prejudicie noch achterdeele der Stede Slots noch Heerlijckheden van Purmerent voorsz, sonder argelift, In oirkonde desen brieve, ende onsen segel hier aan gehangen, Gegheven opten twaalfsten dach in Septembri, in 't jaar onses Heeren duysent vier hondert seven en veertigh. Aldus geteyckent: By mijn Heere den Hertoge. Ter relatie van den President en Raede van Hollant, Goes: Des 't oirkonde hebben Wy ons Stadts segel gehangen aan desen

desen vidimus brief. Gedaan tot Oudewater opten dach in Novemb: in 't jaar onses Heeren duysent vier hondert seven en veertigh: En was onderteekent met het voorsz. Stadts segel van Oudewater.

2. Nec quicquam hic insolens. Constat etiam quod Toparcha non tenetur aut Principem aut prædiarios ejus milites recipere in castrum quod habet, quamvis forsan id petat ad Provinciæ defensionem, nisi caveat Princeps cum castro damnum etiam restitutum iri a militibus suis datum. Sic in veteri quodam libro, Anniverfarium vulgo vocant, ecclesiæ S. Salvatoris Trajectensis notatum: Ann. 1521. *Vicedecanus & Capitulum Leodiense ad requisitionem ecclesiæ Trajectensis scribunt, Quod episcopus tenetur vasallo pro castro ipsius vasalli constructo vasalli sumptibus, si illud petat pro defensione diocesis, præstare cautionem de restituendo castro & ejus singula, & si ab ejus militibus damnus sentiat, id restituat, non vero quod ab hostibus aut exteris vi illatum fit. Præstat tamen ut seu alta seu media jurisdictio ad quæstionem hanc præcedendam, cum eam Princeps concedit, vulgo olim adjecta adjiciatur conditio, ut pateat ei qui concedit castri semper ingressus, si usus poscat aut necessitas, aut quandocunque id ipsi placet. Nec vulgo etiam aliter olim castra concessa. Exempla infinita sunt: Sic in foedere inter episcopum Florentium de Wevelichoven & Henricum Montfortium, quo ademto jure gladii civilis tantum jurisdictio Montfortio est concessa: Item sullen die Borghgrave ende syn nakomelingen die Borch ende Stadt van Montfoort mit hoeren vesten ende mitten erve, daar hy 't mede gehouden heeft, te leen ontfangen van den Bisschop van Utrecht ende syn nakomelingen mit sulcken voorwaarden, dat die voorschreven Borch ende Stad altoos des Gestichts open buys ende open stede sullen blyven, ende dat die Bisschop, die is, ende die wesen sal in der tijd, hem daar mede behelpen magh, alse hy des te doen heeft tot syns Gestichts behoeff &c. Sic cum castrum de Linschoten a Suedero de Sulen, qui castri dominus, in feudum datum Ann. 1277. expresse etiam convenit (diploma occurrit infra) ut sponderet vasallus per se non staturum, quo minus dominus cum vellet castro libere possit uti; & ipsa, inquit, domus mea erit aperta domus ipsius Domini Suederi, & idem Dominus Suederus de ipsa domo mea in Linschoten, quam de ipso teneo in feudo, libere poterit juvare omnes amicos suos cum armis, & de dicta domo poterit expugnare omnes amulos suos & suorum amicorum. Sic Walterus de Amersfoort cum in feudum ab episcopo reciperet castrum de Stoutenburch, nec non castrum ipsum Stoutenburg eidem, inquit, episcopo vel qui pro tempore fuerit tanquam castrum liberum & solutum episcopi & ecclesiæ aperiemus, & claves cum castro ad ipsius voluntatem fideliter cum omni promptitudine exhibebimus ac favore, ut de ipso & ex ipso castro suo contra suos & ecclesiæ*

eclesia Trajectensis inimicos profectum suum & ecclesia Trajectensis, quanto melius poterit, ad suum beneplacitum persequatur, & ipse Dominus meus Henricus episcopus Trajectensis & sui successores cum ad opus suum & ecclesia Trajectensis suam in hac parte perfecerint, & persecuti fuerint voluntatem, michi sive meis heredibus, si me discedere contingeret, castrum sive domum ipsam & claves ipsius restituent ad habendam curam ipsius castri & custodiam sicut prius. Sic cum Comiti de Egmond jus gladii in Hagesteyn daret David Burgundus, expresse etiam adjectum: ende oft onse lieve Neve voorsz, ofte synen lieven Leenvolgere dair Slotte ofte eenige Vestenisse maacken ofte doen maacken woude, dat die Huysse unser nakomelingen, ende unses Gestichts open Huysinge, Vestinge, ende Slotte wesen sullen &c. Facit Comitum Clivæ etiam charta insignis Ann. M. CC. XIX. Theodoricus Comes in Cleve universis presentes literas inspecturis vel audituris notum facimus, quod nos nobili viro Gerardo de Steenhuis tradidimus Welecken cum villis, agris & possessionibus, & quicquid juris ibidem prius habuit fidelis consanguineus noster nobilis vir Theodoricus de Hensberge prædicti Gerardi avunculus, ita scilicet quod tenebit castrum suum ibidem ad nos & ad opus nostrum dictus Gerardus & heredes ejus, & illud servabunt & custodient propriis expensis & laboribus, & quotiescunque & quancumque nos aut heredes nostri dicto castro indigerimus vel indigerint occasione belli sive guerra cujuscunque, vel si nos aut heredes nostri ipsum castrum habere voluerimus vel voluerint ad opus nostrum illud muniri & custodiri faciemus vel facient nostris vel eorum expensis, quousque dicta guerra & dissensiones ad nostram vel eorum voluntatem terminata fuerint. Ita tamen ut prædicto Gerardo aut suis heredibus nullum damnum aut gravamen evenire poterit in bonis suis. Hujus concessionis testes fuerunt Henricus de Volmesteyn, Theodoricus de Enst, Rickardus van Beuningen, Hermannus Pentelinck milites, Rutgerus frater Gerardi, & Bartholomeus Kraenen famuli. Actum anno Dominica incarnationis 1219. in vigilia sancti Matthæi Apostoli. Subscriptum: Collatione facta cum suo originali unico sigillo munito & in membrana scripto concordari repertum est. Quod attestor, W. van Gallen Notarius publicus.

Quousque, inquit, dicta guerra, item, ita tamen ut prædicto Gerardo &c. Nec conventio hæc otiosa, l. 81. ff. de reg. jur. Sic cum castrum de Beverweert traditurum se Antistiti, si necessitas flagitaret, sponderet Dominus de Beverweert vicissim stipulabatur charta Ann. 1345. mit voorwaarden, dat mijn Heere voorsz my verskeren sal, dat hy dat huys met sijn toebehooren, ende mit dien dat ick hem daar op leveren sal, wederomme overgeven sal buyten mynen kost ende schade sonder atrehande archeyt, alse dat oorloge geendet is, daar ick hem dat huys toe geleyvert hebbe &c. Semper id attendendum, quod in-

no convenit, l. 23. ff. de reg. jur. l. 1. ff. de pact. Semper lex investituræ.
Neostad. de feud. Holl. orig. & success. cap. 2. n. 3. & cap. 3. n. 7.

C A P. VIII.

I. De Præposito S. Johannis. *Qua ejusdem potestas.* 2. *An Regalia etiam data.* 11. *An immunitas a tributis.* 12. *Territorii amplitudo.* 3. *Visitatio ecclesiarum. A quibus facta. Quo sumptu.* 4. *De ecclesiis exemptis. Unde exempta & a quo.* Alodiarum S. Petri. 5. *Circatus.* 6. *Ferton.* 10. *Mandata.* 7. *Cappa aquilifera.* 8. *An jus episcopo Trajectino visitandi Canonicos.* 9. *Archidiaconi olim jus.* 13. *De castro quod Meydrechti.* 14. *Præpositum quis creet, & Ex bonis Præpositura an vendere ei quicquam liceat.*

Cæterum ex Toparchis, qui in diœcesi jus gladii habent, quod sciam, nemo est, qui plus habet, aut qui splendidius jus exercet, quam qui Præpositus est Capituli S. Johannis. Primus is & vetustissimus, & qui diu admodum solus in diœcesi inferiori ex Toparchis, quotquot sunt, jus quod habet exercuit. Diœcesin inferiorem dico diœcesin cis Isalam. Quæ trans Isalam superior. Transfulania, Frisia, Groninga, Drentia. Drentia olim Comitatus. Groninga pars Drentiæ. Groninga diœcesi data dono Henrici tertii Ann. C 15 XL. Drentia ab eodem data Ann. C 15 LVI. Diplomata habet Heda in Bernulpho episcopo: Primus dixi & vetustissimus. Seculo scilicet jam undecimo jus suum consecutus. Conradus id concessit episcopus Trajectensis. Extant codicilli apud Buchelium ad Hedam in not. p. 140. & longe emendatioribus lib. 2. de Nobilit. p. 433. Diu admodum solus dixi. Nam & diu dein post, Guidone Hannonio id petente, ab Ordinibus definitum, nulli jurisdictionem altam, quæ vulgariter Hoochgerichte, seu jus gladii competere nisi tantum episcopo & Præposito quem dixi. Heda hist. Ultraj. p. 231. Primo sententiam Prælatorum exegit, qui definiunt solam ecclesiam S. Joannis in ditone S. Martini habere jus gladii. Hoc non contentus gestivit audire iudicium Parium. At illi confirmarunt eandem sententiam adjungentes, nisi si quis alius per literas & privilegia similem jurisdictionem probaret. Diploma apud Buchel. ibid. in not. Sæpius coram universali ecclesia Trajectensi, coram vasallis & ministerialibus ipsius ecclesia Trajectina, Domino nostro episcopo hanc sententiam petente, publice promulgatum dedimus, videlicet quod nulla persona ecclesiastica vel secularis inter Nodam & Bodegraven intra fines temporalis territorii episcopatus Trajectensis habet jurisdictionem temporalem

lem altam, qua Hooch-gerichte vulgariter nuncupatur, nisi tantum Dominus noster episcopus Traj. nisi forsan aliqua persona ecclesiastica vel secularis possit hoc per patentem literas vel privilegia edocere. Nota hic non forum, quod Ultrajecti de Neude, sed quod vulgo de Greb inter Rhenum & Wageningam, Buchel, ad Bekam hist. Ultraj. p. 61. Nec mirum: mutant tractu temporis locorum nomina & regionum. Quod Eyerekestorpe, quod Quadraginta huven in jam dictis codicillis Ann. 1085. id Achtiën-hoven & Wilnis in Davidis Burgundi Ann. 1461. Vid. lib. de Nobilit. 2. p. 436. Verba autem diplomatibus, quibus gladii jus datum, cum obscura essent & ambigua (sunt enim, quæ sequuntur: *Has vero terras tali pacto dedi eis, ut siquando inhabitentur decima & placita & omnis ecclesiastica & laicalis justitia ad eos solummodo pertineat*) & videretur Præpositus ultra terminos evagatus & nimis laxè interpretatus hæc, ne Cæsarem quidem, ut Dominum totius diocæsis, agnoscens superiorem, sed tantum Cæsarem ut Cæsarem, ut ex querelis satis patet, quas Curia Provincialis Bruxellas detulit eo nomine, in primo Curia Memoriali sic expressis, ut sequitur, *Die selve Proost pretendeert te hebben alle Hoocheyt ende Heerlicheyt in de voorsz. jurisdictie, ende en kent den Keyser als Heer van Utrecht daar inne niet voor sijn Overste, dan alleenlyck den Keyser als Keyser, ende heeft daar van mondelingh voor den Raadt sijn requeste gedaan, begeerende daar van te hebben acte, &c.* tandem Cæsaris Procurator, seu Curia Provincialis Procurator Generalis coram Curia Mechliniensis seu Supremo Senatu etiam de jure gladii ei movit questionem Ann. 1539. Is autem causa cognita perspectis partium argumentis pronuntiavit, ut sequitur.

Gesien het proces geïnstrueert voor de Coninginne van Hongaryen ende Boemen, Regente ende Gouvernante van den Landen van herwaarts over, ende by hare Majesteit desen Hove overgesonden, omme gewesen ende getermineert te sijn tusschen Albertus Pighius Proost van St. Jans t'Utrecht eyscher ter eenre, ende den Procureur Fiscaal van de Keyserl. Maj. t'Utrecht voorsz. Verweerder ter andere syden, roerende d'Overicheyt, jurisdictie, ende Regalia in den Dorpen ende Heerlijckheden van Achtienhoven, Meyert, Wilnis, ende Blocklant met hare toebehooren. 'T Hof doende recht by Ordonnantie van hare Majesteit op den eysch van den voorsz. Proost van St. Jan t'Utrecht, verklaart den selven Proost ende syne nakomelingen van St. Jans t'Utrecht voorsz. te competeren ende toe te behooren de jurisdictie hooge, middelle, ende lege, mitsgaders die vruchten en profijten van dien, in de voorsz. Dorpen ende Heerlijckheden met haren toebehooren, sulckz als Heeren hebbende hooge jurisdictie competeert ende toebehoort, Condemneert den selven Procureur Fiscaal den selven Proost ende syne nakomelingen daar van te laten ende te gedogen payssibelyck genieten ende gebruycken,

ende aangaande die Overigheyt ende Regalia gepretendeert ende geeyscht by den voorsz Proost, Verklaart den selven eysch niet onsfanckelyck in der forme ende manieren, so hy geconcludeert, ende synen eysch gedaan ende genomen heeft, ende abfolveert daar van den Procureur Fiscaal, Compenserende alle kosten tusschen partyen om redenen wille. Gepronuncieert tot Mechelen op den xi. Maji 1538. Et hæc summa sententiæ est. Deductam latius etiam reperi adjectis partium argumentis ita ut sequitur.

De President ende Luyden van den groten Rade der Keyserlycke Majesteit, Allen den genen die dese letteren van sententie sullen sien ofte horen lesen, Saluyt. Also de Koninginne van Hongaryen ende Bohemen, Regente ende Gouvernante voor den Keyser onsen genadigen Here van dese syne Nederlanden in de maand van Februar. laatstleden, by haar ten Hove ontboden hadde den Procureur Generaal tot Utrecht, aldaar sy hadde doen blijven Mr. Albrecht Pighius Proost van St. Jan tot Utrecht voorsz, Om te verstaan't geschil ende different geresen tusschen den voorsz partyen ter cause van de Proostdye van St. Jan, den voornoemden Proost sustinerende in den Dorpen ende Vlecken van de voorsz Proostdye, als Everikesdorp, nugenaamt Achtienhoven, Meyert, Wilnis, Blocklandt met haren toebehoren te hebben, ende hem te competeren, alle Overheyt, Hoogheyt, jurisdictie, ende Regalien sonder eenige reservatie, Ende den voornoemden Procureur Generaal ter contrarie, Maar dat de voorsz Overheyt, Regalien, ende Souverainiteyt in de voorsz Dorpen toebehoorden den Keyser, als Erf-heere van den Lande van Utrecht, also deselve Dorpen daar inne gestueert, ende geenclaveert waren, hadde voorts oock de Coninginne uyt sekere goede consideratie haar daar toe gemoveert hebbende, by consent van de voorgenoemde Proost, ende niet tegenstaande 't contredict van de voornoemde Procureur Generaal gevoceert, ende aan haar gehouden die decisie van't voorsz geschil, roerende die Overheyt, jurisdictie, ende Regalien, in de voorsz Dorpen van de Proostdye van St. Jan, alleenlyck ordonnerende den partyen hinc inde te dienen van memorien ende Advertissementen, ende daar inne te nemen pertinente conclusien ten principale van de voorsz materie, te dienen voort meer van repleyque ende duplycque, mitsgaders van alle alsulcke titulen, ende enseignementen, als sy souden willen exhiberen van hun daar mede te behelpen, ter justificatie van heurlieder intencien, Alles in handen van den seer Eerwerdigen Vader in Gode, den Eerts Bisschop van Palermo, Hooft van den priveen Rade der Keyserlicke Majesteit, dewelcke overseynden soude die sacken ende munimenten van de voornoemde partyen gefurneert, naar uytwysen der inventarisen, toegesloten ende besegelt in den voorsz
groten

grooten Rade der selver Keyserlycke Majesteit, ende ontsleg synen Rade aldaar, den welcke de voorsyde Coninginne geschreven ende ontboden hadde, alle de schriften t'oversien, visiteren, daar op te delibereren ende concluderen, soo verre het roeren mochte die voorsz. Overheyt, jurisdictie ende Regalien, nu ter tyt in questie sijnde, ende niet vorder, ende ten lesten pronuncieren, als na redene behooren soude, Authoriserende ons daar toe by forme van delegatie, ofte andersints, soo behooren soude, Volgende welke de voornoemde Meester Aelbrecht Pyghius Eyscher gedient hadde van sekere synen eysch by geschrifte, memorie, ende advertissementen van rechte, by dien onder andere vertoonende ende allegerende, hoe dat na 't overlijden van wylen Heer Jan Ingenwinkel, ten dage van syne asijvigheyt Proost van St. Jan t'Utrecht voorsz., Onse Heylige Vader den Pauw met die voorsz. Proostdye den Eyscher motu proprio voorsien soude hebben, en hem deselve geconsereert, waar van voorsien sijnde, hadden hem gevonden in syn voorsz. Proostdye, aldaar hem syn Ondersaten, volgende d'oude gewoonte ende usantie, huld ende eed gedaan hadden, ende mede geconsenteert eenen sekeren penningh voor syn blyde inkomste, gelijck sulcks alleene den Proosten (langer dan eenigh menschen memorie) gedaan was geweest: Ende al was 't soo, dat de voornoemde Eyscher daar aan niet misdaan hadde, maar continuerende d'oude possessie, syn recht ende possessie gebruyckt ende geuseert hadde, als hy wel doen mochte, Gemerckt die Keyserlycke Majesteit beloofd soude hebben gehadt by eede ende translatie van de temporaliteyt des Lands van Utrecht, den Prelaten, Dekenen, ende Capittelen van de vijf Godshuysen binnen Utrecht voorschreven, deselve by haar-lieder oude privilegien, usantien, ende gewoonten te laten: Deseu nochtans niet tegenstaande die van den Rade tot Utrecht hadden ben-luyden vervordert ten versouke van den voornoemden Procureur Generaal te doen arresteren alle de goederen van de voornoemde Proost, die hy hadde in de voorsyde Proostdye, ende bysonderlijck die penningen, die hem tot syne blyde inkomste geconsenteert waaren, ende dat om anders geen reden, als dat den Eyscher niet eerst om dat te doen oorlof gehad en hadde van de Keyserlycke Majesteit, Contenderende den voorschreven Procureur Generaal, dat den eyscher niet geoorloft was sulcke precarien te exigieren, concluderende daaromme tot confiscatie van de voorschreven Proostdye, en andere schandaleuse en exorbitante conclusien: Ende hadde voorts den voornoemden Procureur Generaal een Pander gesonden in de voorschreve Proostdye, ende aldaar een mandament ter executie doen leggen tegens syne Ondersaten, in allen schijne oft de voornoemde Proostdye geheel subjeet was den Keyser onsen Genaadigen Heere, als Erfheer des Lands van Utrecht,

Utrecht, Niet tegenstaande dat daar noyt Pander van des Bisschops wegen in
 zijn Proostdye eenige executie, ofte exploitien te werke gestelt en hadde; Hier
 en boven so haddet belieft den Stadthouder van Utrecht mette Raadsluyden al-
 daar te setten zijn Proostdye op eenen sekeren penningh, die sy op souden bren-
 gen omme te graven de Stadts Grachten van Utrecht, Ende dit al sonder con-
 sent van den Eyscher, ende sonder eens sijn consent daar toe te requireren, Con-
 cluderende den voornoemden Eyscher mits dese redenen ende meer andere van sy-
 ne syde daaromme voorgestelt, ten sine dat voor recht ende met vonnisse ver-
 klaart worde die Heerlyckheden van de Proostdye met vollen rechte, hooge, mid-
 dele, ende lege jurisdictie, ende alle Overheyt ende Hoogheyt te competeren ende
 toe te behooren die voorsz. Proostdye, ende den Proost in der tijt wesende, met se-
 clusie van den Erfheer van Utrecht, dat daaromme den voornoemden Proost wel
 en te recht aldaar die voorsz. jurisdictie, Overheyt, ende Hoogheyt, by hem
 ofte syne Officiers gedaan, gebruyckt, ende geëxerceert heeft gehad, beden,
 subventien, ende contributien tot sijnder blijder inkomste, ende andersints naar
 ouder gewoonte aldaar geëyft ende gelicht heeft, ende doen eysschen, ende lichen,
 sonder des iemand te aansien: Dat oock den Erfheer van Utrecht ofte synen
 Raad gering ressort daaromme ofte daar over en competeert, Dat daaromme de
 Officiers van den voorsz. Rade in de voorsz. Heerlyckheden, nulliter, qualycken,
 ende onbehoorlyck de voorsz. bevelen, exploitien, ende executien gedaan heb-
 ben, ende voorts al naar uytwijzen der Conclusie by geschrifte in 't lange ver-
 haalt in 't eynde van synen voorsz. eysch, Concluderende voorts tot kosten, scha-
 den, ende interesse, Fonderende boven des voorseyt is, dese syne conclusie op
 't gunt dat in den jare duysent vijf en tachtentigh, wijlen Coenraad Bisschop t'
 Utrecht in der tijt by consente der Prelaten ende Kercken van Utrecht pro æquiva-
 lenti getransporteert soude hebben gehad alle die Heerlyckheyt, ende Gerechtig-
 heyt, geestelyck ende wereltlyck, als hem competeerde tot ende in de voorsz. Dor-
 pen ende Vlecken, den Proost ende Capittel der Kercke van St. Jan gantschelyck
 ende geheel, sonder daar iet inne ofte aan te behouden, als blycken mochte eens-
 deels uyt de woorden van de brieven daar van sijnde, sedert welken tijt 't voorsz.
 Land gehouden ende geacht waar geweest voor een Land op hem selven tot huy-
 den toe: Hadden oock de voorsz. Dorpen naderhant genaamt geweest de Proost-
 dye van St. Jan t'Utrecht, in welcke Dorpen ende Vlecken die Proosten ende
 Capittel van St. Jan t'Utrecht, metten eersten samen, ende naderhant den
 Proost alleenlyck altyt geëxerceert soude hebben Hoge, Middel, ende Lege
 jurisdictie: Hadden oock die Proost ende Capittel in den eersten te samen, en-
 de naderhant die Proost alleenlyck daar uytgeset, ende ontfangen huysgelt ende
 mergengelt, ende alle andere manieren van Regalia ende Overheyt gebruyckt
 ende

ende geëxerceert, by desen ende meer andere redenen perſiſterende in ſijn voorſchreve ſinen ende concluſien. Daar tegens den voornoemden Procureur Generaal van Utrecht hadde gedient van ſekere ſyne antwoorde oock by geſchriſte, by dien ſuſtinerende 't goet recht competerende de Keyſerlyjcke Majestejt tot die voorſz. Regalien, over die Dorpen vooren verklaart, Om dat te deduceren, ſeggende te praſupponeren ſijn, Dat den Keyſer onſen Genadigen Heer, als Grave van Hollant, Erfheer is van de Stad, Steden, ende Landen van Utrecht, vermits welcken hem alleen competeren ſoude recht om te mogen over alle 't Lant van Utrecht exerceren Regalia, ende was van ſulcks te doen in poſſeſſie, ten ware dat ſijn Majestejt ofte ſijn voorſaaten alſulken recht ergens ymant expreſſelyk gegeven hadden, Nemende voorts den voorſchreven Procureur tot ſijnen voordeele, dat den voornoemden Prooſt by ſijn voorſeyden eysch was confeſſerende, den voorgenoemden wylen Coenraad Biſſchop van Utrecht gegeven te hebben den Prooſt en den Broederen van St. Jan de voorſeyde Dorpen ende Landen op ſulcke conditien ende voorwaarden, als in de brieven van conceſſie, deſelve verklaarende, dat ingevalle die bewoont worden alſdan die zhienden ende alle geestelycke ende wereltlycke juridiſctie hen-lieden alleenlyk toebehooren ſoude: Want daar uyt blycken ſoude, dat den voornoemden Biſſchop Coenraad den voorſchreven van St. Jan geen Regalia gegont noch gegeven en hadde over Meyert, Wilnis, Achtienhoven, en andere Dorpen voorſz. daar den voornoemden Prooſt Eyscher pretendeert de Souverainitejt te hebben, ſonder den Keyſer te willen kennen voor ſijn Overheer, Oock naar recht onder deſe dictie ende woort, Juſtitie ende Juridiſctie, Regalia niet gecompheendeert en ſouden weſen, Dan ſouden de voorn. van St. Jan mogen pretenderen te hebben uyt krachte van dien merum & mixtum imperium, waar onder Regalia niet begrepen en waren: Alſoo in verly ofte conceſſie meri & mixti imperii andere Regalia niet komen en ſouden, Ende op dat ymant ſoude mogen exerceren Regalia in eenigh Land ofte Plaats, waar van noodde, dat ſulcks by den Heere van den Lande expreſſelyk ende namentlyk gegeven worde: Want in een generaale conceſſie Regalia niet en komen, noch gecompheendeert en worden, ten ware die expreſſelyk geconcedeert en waren, Ende genomen ſonder nochtans te confeſſeren, dat onder de dictie Juſtie Regalia mochten gecompheendeert worden, ſoo en ſoude 't ſelve nochtans den Eyscher niet proſiteren, want in de macht van den Biſſchop van Utrecht niet en was, noch en is het ſelve te doen, Gemerckt dat naar d' Electien en Conſirmatien ſouden de Biſſchoppen van Utrecht 't Regale verſocht hebben voor hun ſelven, ende andere hare Steden, ende Vaſallen, van den Keyſer, Ende en hadde daaromme den Biſſchop niet mogen ymanden geven Regalia ſonder conſent

sent ende wille van den Keyser , van den welcken hy die versochte , waarom was frivool , dat den voornoemden Prooft sustineerde , dat de voorschreve Dorpen een Land op hem selven soude wesen , ende gesepareert van den Lande van Utrecht , immers ter contrarie soude men bevinden , dat de voorscyde Dorpen altydt sijn geacht geweest , gelyck alsse noch waaren , voor Land van Utrecht : Concluderende den voornoemden Procureur Generaal mits desen , ende meer andere redenen daaromme voorgestelt , dat by sententie verklaart worde den Keyser onsen voornoemden Genaadigen Heere , als Erfheer der Landen van Utrecht te competeren recht om alle Regalia te exerceren over de Dorpen , gelegen in den Lande van Utrecht , daar den voorschreven Prooft Eyscher pretendeert te wesen Overheer , sonder sijn Keyserlycke Majestejt te kennen , ende dat den selven Prooft geinterdiceert worde , aldaar Regalia te exerceren , en daar toe verklaart niet onsfanckelyck tot sijnen eysch , sine , ende conclusie , ende dewelcke mits dien hem soude worden ontfeyt . Tegens dese antwoorde hadde den voornoemden Eyscher gedient van eender replycque , ende den voorschreven Procureur Generaal ter contrarie van snyder duplycque , oock by geschryfte ende beyde de voorscyde partyen hinc inde geëxhibeert diverse titulen ende munimenten , elck tot justificatie ende verificatie van sijne intentie , Welck proces alsoo gefurneert synde , hadde 't selve by d'Ordonnantie van de Koninginne , sulcks als boven , ons luyden toegesonden geweest , om by ons gewesen ende getermineert te worden , Den welcken obedierende wy ontfaan , oversien , ende gevisiteert hebben 't selve proces , T'welck alsoo by ons oversien ende gevisiteert , en alle 't gunt dat by dien gebleken is , geconsidereert voorts ende overwogen , 't gunt dat in desen geconsidereert ende overgewogen behoorde te sijn , en dat heeft kunnen en mogen moveren , Wy met rijpe deliberatie van Rade doende recht by expresse ordinantie van de Koninginne , op den Eysch van den voorschreven Prooft van St. Jan t'Utrecht , hebben verklaart ende verklaaren by dese onse sententie voor recht , den selven Prooft , ende sijne nakomelingen Proofften van St. Jan t'Utrecht voorschreven te competeren , ende toe te behoeren , de jurisdictie Hoge , middelle , ende lege , mitsgaders de vruchten ende profyten van dien , in de voornoemde Dorpen ende Heerlyckheden , met heuren toebehoeren , sulcks als Heeren hebbende Hoge jurisdictie competeert , ende toebehoort , Condemneren den voorschreven Procureur Generaal den selven Prooft ende sijne nakomelingen , daar van te laten ende gedoogen payfelyck genieten ende gebruycken , Ende aangaande de Overheyd ende Regalien gepretendeert ende geëyft by den voorsz. Prooft , verklaaren den selven niet onsfanckelyck in der forme ende maniere , soo by geconcludeert , end sijnen
. eysch

eysch gedaan ende genomen heeft, Ende absolveren daar of den voorsyden Procureur Generaal, Compenserende alle kosten tusschen partyen om redenen wille: t'Oirkonde dese letteren besegelt metten contresegel van sijn Keyserlycke Majesteit, daar mede men useert in sijnen voorschreven grooten Rade: Gedaan ende uytgesproocken te Mechelen den elfften dach van Meye, in den jare 1538. Onder stont: Geteeckent dese Copye uyt den Registre van Sententien en Condemnatiën van den Hove, van sulcken jare als boven. Gecollationeert ende bevonden concorderende, By my J. Steenre.

Sic assertum jus gladii, confirmatum, concessum. Concessa omnis jurisdictio. Sed jurisdictio duntaxat. Regalia non concessa. Cæsari reservata hæc. Præpositus quidem agnitus ut Dominus territorii, sed ut Dominus diocæsis, cujus pars etiam territorium id, eo Cæsari superior. Cæsari etiam, quod notandum, & Philippo deinceps ejus filio obstrictus juramento, ut in tertio Curia Provincialis Memoriali notatum ita: Op den eersten Frebruar. 1567. heeft de Heer Bucho van Montsima Proost van St. Jan t'Utrecht, die Majesteit van den Koninck onsen aldergenaadigsten Heere eed gedaan in handen van Mr. Ypolitus Perfyn President 's Hoofs van Utrecht, ende dit sonder prejudicie van sijnre Proostdyen gerechticheit, daar van de voornoemde Proost protesteerde. Actum ut supra. Præsentibus D. Præside, Renesse, Grysperre, Ratingen, Berge, Pau, ende my: ende was onderteekent; G. Schryvers. Nec tamen eo ipso omnis lis tum sopita, rursum novis quæstionibus, quousque extenderet se jus gladii, & quid & quantum complecteretur inter partes exortis. Quibus diu multumque magna animi contentione, magno ambitu agitatis, prodiit tandem decisio Senatus Regii Bruxellis Ann. 1564. 20. Octobr. qua concessum Præposito splendidissimum jus, non dicam idem quod quævis urbs habet, sed majus etiam & amplius. Quædam etiam Regalia, jus crimen indulgendi, modo atrox non sit, jus in territorium suum reum criminis admittendi, tuendi sex septimanas, & elapsis sex septimanis prorogandi iterum idem tempus. Concessa ripatica. Concessum jus piscandi, decimarum &c. jus in integrum restituendi adversus lapsum fatalium, lapsum temporis in judiciis, jus pro læro introitu precariam exigendi, statuta etiam & edicta condendi, proponendi, modo Ordinum edicta non infringant aut tollant, & multa etiam alia, quæ expressa in sententia, quæ in libro de Nobilitate est p. 423. Non licet Curia Provinciali aut Ultrajecti reum capere, aut in urbis suburbiis. Et non mirum, quod non licet. Idem jus Præfecturæ est. Ne ibi quidem licet. Nec quo probem id deest ex primo Curia Provincialis Memoriali ubi ita:

Op de requeste den Hove van Utrecht overgelevert van wegen den Prooft van St. Johan binnen Utrecht, inhoudende hoe tot de Prooftdye behoort de Hooge, middelle, ende lege jurisdictie van Meyert, ende sekere Dorpen daar omtrent gelegen in den Lande van Utrecht, aldaar onlancks die Provoost van wegen Keyserl. Majestejt geapprehendeert hadde sekere Rabauwen, ende die op Vredenburg gebracht tot laste van des Suppliants jurisdictie, versoekende dat den Provoost bevolen soude worden deselve gevangens in handen van des Suppliants Bailliu te leveren, om justitie gedaan te worden, ofte den Suppliant te verleen aete van non prejudicie, ten eynde dat het niet en quame tot quade consequentie en in prejudicie van sijn Prooftdye, is by den Hove verklaart deselve requeste gestelt soude worden in handen van den Procureur Generaal, om te hebben sijn advijs. Waar op den Procureur Generaal schriftelyck sijn advijs oft antwoord gestelt heeft, hoe dat vele klachten voor den Hove gekomen waren van groote menichte Rabauwen, die daaglicx de Huysluyden ende Onderfaten van de Keyserl. Majestejt in sijn Majestejts landen van Utrecht groote geweld, schade, ende overlast deden, ende dat die lage Officiers, bysonder oock die Bailliu van den voorsz. Prooft, vermeynende nochtans in eenige Dorpen te hebben hooge jurisdictie, deselve niet en apprehendeerden, nochte en corrigeerden, volgende die Placaten by de Keyserl. Majestejt als Souverain ende Overste Erfheer in 't lant van Utrecht daar op gedaan publiceren, hadde van noode geweest den Stadthouder ende Raat daar in te voorsien, ende hadden aldaar gesonden den Maarschalck van 't Neder-quartier, den Provoost met vele andere Hellebaardiers residerende op Vredenburg, de welcke in 't Dorp van Wilnis ses van de voorsz. Rabauwen gevangen hadden, daar van eenige haar leger ende gewoonlycke residentie aldaar plachten te houden, soo dat den Suppliant immers sijn Bailliu ende Officiers hunlieden van negligentie, om die te corrigeren niet en soudon konnen excuseren, alwaart dat bleke, dat hy daar hooge jurisdictie hadde, ende alsoo die voorsz. Suppliant noch niet en presenteert te betalen die kosten gedaan om die voornoemde gevangens te apprehenderen, nochte oock van andere Rabauwen in 't jaar voorleden by den Stadthouder gedaan vangen t'Achtienhoven, daar de voornoemde Prooft van St. Jan oock pretendeerde die Hooge Heerlickheyt, seyde de Procureur Generaal, dat men den voorsz. Prooft sijn versoek behoorde te ontseggen, ten ware hy alvorens alle die voorsz. kosten presenteerde te betalen met het gene dat daar aan kleeft. Daar op van wegen den voornoemden Prooft is gerepliceert, ontkennende eenige negligentie in 't apprehenderen ofte straffen van de voornoemde Rabauwen, immers sijn Bailliu hadde daar altyt vlytich toe geweest, ende roerende die kosten van die gevangens onlancks, ende oock in 't jaar voorleden gevangen, dochte hem dat niet

billyck

billijck te sijn, Daar toe die Commissarisen van de voornoemde Prooft van St. Johan seyden oock geen last te hebben, dan versochten dat men die Rabauwen soude restitueren in handen van den voornoemden Bailiu, also die uyt des Suppliants Heerlicheyt gehaalt waren, Die Procureur Generaal persisterde, T'welck al't by Hof gesien heeft 't Hof verklaart, dat sonder presentatie van de kosten gedaan in't vangen, ende 't geene dat daar na gevolcht is, geen restitutie van de voornoemde Rabauwen en behoorde te geschieden, Niettemin 't Hoff en was in geen meeninge by dese ofte andere apprehensien ende vangensien te prejudiceren den voornoemden Prooft van St. Johan in sijn Hooge Heerlichkeiten, die hy in den voornoemden Dorpe hebben soude mogen, dan dat 't geene daar van geschiet ware, is gebeurt om de Landen van Utrecht te purgeren van misdadigen ende Rabauwen, den Onderfaten van de landen seer belastende door negligentie van de vasallen ende lage Officiers, daar toe het voorsz Hoff by de Keyserl. Majesteit als Souverain ende Oversten Erf-heer der Stads, Steden, ende Landen van Utrecht last ende bevel gegeven is, daar van het voornoemde Hoff den Prooft van St. Johan oft syne gemachtichden geconsenteert heeft, ende consenteert mits desen acte, ende dat die vanghenisse niet en is gedaan omme den voorsz Prooft van St. Johan in de jurisdictie, die hy in de voornoemde Dorpen hebben mach, eenichsins te prejudiceren. Aldus gedaan t'Utrecht op den 3. dach van Septemb. 1530.

Statuta condit Ultrajectum. Condit etiam Præpositus. Sed ut dixi convenienter rescriptis, edictis Ordinum. Quæ contraria non valent. Sic sententia jam dicta Ann. 1564. Hier en boven sal oock Hantvesten ende Ordonnantien mogen maken, ende die geven den Onderfaten in de Prooftdye, waar na sy hun sullen weten te rechten, Behoudelijck dat 't selve sy sonder prejuditie van syne Majesteit, ende van syne Placaten, Edicten, ende Ordinantien. Statuta habeo manuscripta promulgata a Præposito, sed prolixiora, quam ut addam hic, ubi ita in fin. art. 82. Sullen voorts die Schouten, ende Gerechten, Secretarisen, Gerechtsboden, ende alle ingesetenen van de Prooftdye in 't geene daar over by desen niet en wort gedisponeert, over al naar gaan ende achtervolgen generalicken alle voorgaande Placaten, Statuyten, ende Ordonnantien, by ons in de voorsz Prooftdye gedaan publiceren. Art. LXXXIII. Ende wes verstaen soude mogen worden in desen, ende by de voorsz Placcaten ende Ordonnantien geomitteert te sijn, daar inne sullen die voorsz Schouten, ende heure Gerechten, mitsgaders de Secretarisen ende Gerechtsboden, ende andere in de Prooftdye te doen hebbende by provisie observeren ende naarkomen de beschreven rechten ende de Ordonnantie der Stadt Utrecht. Art. LXXXIV. Ordonnerende ende wel expresselijck bevelende onsen Bailliuw, Schouten, Schepenen, Secretarisen, Gerechtsboden, ende andere Officiers, mitsgaders

gaders Ingesetenen ende Onderdanen van onse Heerlicheyt ende jurisdiëie, dese Ordonnantie als een Eeuwich Edict ende Statuyt, ende alle de voorsz punten ende articulen, ende elcx van dien van nue voortaan onverbrekelyck, ende van poincten tot poincten te onderhouden ende te doen onderhouden, Procederende ende doende procederen tegens de Overtreders van dien by executie van de pax daarinne verhaalt, Niet tegenstaande eenige Costuymen, Usantien, ofte andere stylen contrarie desen tot noch toe gebruyckt, die by dese Ordonnantie worden gederogeert, Reserverende niet te min aan ons de interpretatie ende verklaringe van alle Duysterheden, die uyt de voorsz Ordonnantie souden mogen spruyten, misgaders de ampliatic, correctie, ende alteratie van dien. Ende ten sine niemant hier van ignorantie soude hebben te pretenderen, ontbieden wy onsen Bailliuw, Schouten, ende Gerechtslyden, dat sy desen alomme in de voorsz Proostdye, daar men gewoonlyck is publicatie te doen, laten verkondigen ende publiceren, Want wy sulcks voor de voorsz onse Heerlicheyt ende den Ingesetenen van dien bevinden oerbaarlyck te sijn. Gedaan tot Utrecht den 23. Jun. 1598. Was on-derteekent, Johan van Renesse.

Videretur prima fronte pro imperio sic loqui, & ac si nulli obstrictus, cum tamen nihil verius, quam quod & ipse obstrictus edictis Ordinum, & qui parent ipsi ejus subditi. Abunde etiam id agnoscit in iisdem Statutis, dum convenienter sententiæ Ann. 1564. *ibid.* art. 46. Dat alle Sententien definitief by Schout, Schepenen, ofte Gerechten eens gewesen sijnde, geen van de parthyen anderwerf van 't Gerechte van deselve saacke vorder vervolgh sal mogen doen, noch aldaar dingen boven oordeel. Maar die hem dunckt beswaart te sijn, sal daar van mogen appelleren aan den Heer ofte sijnen Stadthouder ende Leenmannen, of se immediate aan den Hove van Utrecht. Unde & æque in Præfectura ac alibi edicta Ordinum publicantur, proponuntur, & loco solito affiguntur. Ordines æque ac Præpositus quod ad regimen territorii, quod ad jura magistratum, & quod ad administrationem justitiæ disponunt, salvo interim Præposito concessio semel ipsi jure creandi Præfectum, Prætorem, Scabinos, Quæstorem, Actuarium, Viatores &c. Exemplum siquis quærat; exemplum est edicti, quod ad preces judicum, qui Mydrecht, jussu Ordinum publicatum, & quod typis excusum extat, Ann. 1658. Ita autem se habet.

Reglement ter ootmoediger versoecke van de oude ende nieuwe Schepenen van Mydrecht, tot beter regeeringe van de Proostdye St. Jans t'Utrecht, so in Politie als Justitie, by de Heeren Gedeputeerden van de Ed. Mog. Heeren Staten's Lants van Utrecht geordonneert ende gedecreteert.

1. In den eersten, interdiceren Haar Ed: Mog: eenige verteeringen op de Rechts dagen te vallen, by Schepenen in der tijt gedaan, te brengen tot laste van de

de Gemeente, of over de Dorpen om te slaan, maar sullen deselve verteeringen moeten werden gelaft by de gene die deselve hebben gedaan.

2. Verstaande voorts dat de Schepenen, of yder van deselve sal vry staan op open daghen, of andere ordinarij of extraordinarij Recht-dagen, in't Gerechtsbuys te compareren, om recht ende Justitie te administreren, sonder dat sy sullen gehouden sijn ter maaltijt te gaan by den Schout aldaar, of eenige andere verteeringen te doen, geduyrende het spannen van de banck ofte het recht houden, anders als elcx van de selve Schepenen in sijn prive sal goet vinden, ende uyt sijn eygen willen betalen ende goet doen.

3. Ordonnerende dat van nu voorts-aan by het doen van de Collecte van den armen, niet en sullen mogen worden gedaan eenige verteeringen tot laste van de Gemeente, ende veel min tot verminderinge van de voorsz. Collecte.

4. Dat oock de respectieve Schouten sullen wesen gehouden binnen den tijt van veerthien dagen aan de Schepenen, die nu in functie sijn, te doen openinge, mitsgaders te exhiberen pertinent bewijs ende bescheyt van de Capitalen, die tot laste van de respectieve Dorpen staan ende op interest loopen, om by de Schepenen in der tijt, 't sy tot aflossinge van deselve Capitalen, of betalinge van de renten van dien sorge gedragen te worden, tot indemniteyt van de Gemeente.

5. Ordonnerende mede dat de respectieve Schouten ende Secretarissen hare Specificatien van verschot, vacatien, ende 't gene sy andersints op de Dorpen hebben te pretenderen, 'telkens binnen den tijt van ses Maanden van de gevallen onkosten aan de respectieve Gerechten sullen moeten exhiberen, om by deselve getaxeert, ende in de Jaarlyckse Rekeningen gebracht te worden, op pene dat deselve specificatien daar na niet getaxeert ofte in reeckeninge gevalideert sullen worden, conform het 28. articule van Haar Ed: Mog: Placcaat van den 23. Junii 1653.

6. Dat de uyt spraack gevolcht op het compromis van den 23. Mey 1607. roerende de salarissen van de Schouten, Schepenen, Secretarissen ende andere Officianten der Proostdye, punctuelijck ende stricktelyck in alle sijne poincten sal worden achter-volcht.

7. Verbiedende den Schout ende Secretaris sonder convocatie ende overstaan van het heele Gerecht te formeren, veel min te pronuncieren of te executeren eenige sententien in-kas van concurrentie of preferentie, of de kosten daar over gevallen, op pene van cassatie of destitutie van haar Officie.

8. Dat het XIII. Artikel van de Gereformeerde Ordonnantie van de Proostdye, raackende het bewaren van alle publycke Instrumenten in de Gerechts-kiste, stricktelyck sal worden naar-gekomen.

9. Interdiceren mede den Schout op sijn selven alleen sonder de Schepenen, die

die daar toe by den Gerechte sullen worden gecommiteert, te halen eenige consultatie van Rechtsgeleerden tot kosten van parthyen litiganten, op pæne van nullite, ende twaalf dubbelde goude Ryders.

10. Ordonnerende mede dat het ingeleyde gelt, dat van de gehaalde consultatien komt over te schieten, op ordre van Schepenen aan de resp. ctive Parthyen sal werden geresitueert.

Alle welcke poincten haar Ed. Mog. ordonneren, neffens de Gereformeerde Ordonnantie van de Proofsdye van den jare 1637. achtervolght ende naar gekomen te worden, reserverende aan haar de Ampliatie ende Interpretatie van dien.

Aldus goetgevonden ende gearresteert tot Utrecht op den 17. Junii 1658. Was gearapheert C. Borre van Amerongen: Onder stont, Ter ordonnantie van de Heeren Gedeputeerden van de Staten 's Lands van Utrecht. Ende was ondertee- kent, Ant. van Hilten. Hebbende op 't spatium gedrukt 't Cachet van de wel- gemelte Heeren Staten in Rooden Wasse.

Non abs re erit, si arbitrium addam, cujus mentio hic. Nam & probant Ordines, ut patet, & vulgo id nondum notum.

Achtervolgende den Compromisse opgerecht tusschen Joncker Johan van Renesse, Heere van Mydrecht ter eenre, ende die Gecommitteerden der gemeene ingesetenen ende huysluyden van den Dorpe van Mydrecht, Uythoorn, ende Wilnis ter andere sijden, Waar by aan ons onderschreven verbleven is die decisie van diversche poincten by de voorsz. ingesetene schriftelyck overgelevert: Hebben op deselve poincten gearbitreert ende uytgesproocken, nadien wy parthyen stucken ende verificatien ten wedersijden gevisteert, ende deselve mondelingh gehoort hadden 't gene ende alsulcks hier na volght, Ende nopende 't eerste, tweede, ende derde poinct van de beswaarnissen by de voorsz. ingesetenen overgelevert, mentionerende van de Wedden ende Salarisen van de Schouten, Schepenen, ende Secretarissen, verstaan ende uytspreecken by desen, Dat voor eerst den Bode voor yder Citatie ende Sommatie in 't ronde Dorp te doen sal hebben eene stuyver, ende daar buyten drie stuyvers, daar voor hy gehouden sal wesen op yder Rechtdagh te verschy- nen, ende sijn wedervaaren aan den Gerechte van yder geciteerde persoon te ken- nen te geven, Dat den geciteerde op den Rechtdagh niet comparerende in plaatsen van twee stuyvers gementioneert in d'Ordonnantie van 't Salaris in questie ter cause van sijne Contumacie verbeuren sal eene stuyver, ende by sententie by Inten- dit gewesen gecondemneert sijnde, sal verbeuren ses stuyvers, in plaatsen van thien stuyvers in 't 3. Art. gementioneert. Ende aangaande 't Salaris van de Vacatien over 't reysen omme te haalen Consultatien, verstaan dat die Schepenen over yder mijle voort gaan ende komen, sonder eenige teerkosten te reekenen, hebben sul- len drie stuyvers, ende die Schout dubbelt gelt. Item voor de assistentie van den

extra-

extraordinaris Rechtdaagh sal den Schout hebben vier stuyvers, ende yder Schepen twee stuyvers, gelyck oock den Schout op de open ofte ordinaris Rechtdagen des daaghs hebben sal ses stuyvers, yder Schepen drie stuyvers, ende den Bode voor 't laden van 't Gerecht, 't sy ordinaris ofte extraordinaris, drie stuyvers. Item sal den Schout voor 't doen van een executie in 't ronde Dorp hebben ses stuyvers, ende daar buyten sal den Schout hebben veertien stuyvers, ende den Bode vier stuyvers, voor de openbare opveylinge van Land, huys, erve, oft onroerende goet, daar inne gereeckent 't recht van sijne assistentie eene gulden. Den Secretaris voor het maacken van de voorwaarden sal hebben veertien stuyvers, indien hy deselve maackt, daar inne gereeckent sijn oplezen ende assistentie, ende indien hem deselvige by den Verkooper gemaackt in handen geleverd worden, sal voor sijne assistentie ende oplezen hebben ses stuyvers, ende yder Schepen voor sijne assistentie drie stuyvers. Item voor 't openbaar opveylen van roerent goet, 't sy schip, schuyt, pramen &c. sal den Schout hebben twaalf stuyvers, daar inne gereekent 't recht van sijne assistentie: den Secretaris indien hy de Voorwaarden selfs maackt acht stuyvers, daar inne gereekent sijn oplezen ende assistentie, ende so niet, alleen half gelt, ende yder Schepen twee stuyvers, Voor een klacht ten Register te stellen sal den Secretaris hebben eene stuyver, voor een extract van gelycken eene stuyver, voor een interlocutoire sententie, die by eenige van de partyen gelicht sal worden, sal den Secretaris hebben vier stuyvers, daar inne gereekent het registreren van dien, voor een vonnisse definitif, daar inne gereekent het registreren, sal den Secretaris hebben ses stuyvers, voor een willige Condemnatie ofte willecoor te concipieren ende te boeck te stellen, sal den Secretaris hebben drie stuyvers, ende voor het extract van dien twee stuyvers, voor een Apostille op eenige schriftuyre ofte requeste sal hebben eene stuyver. Item voor het schrijven ende registreren van een decreet brieff, inhoudende die Subhastatie ende Proclamatien, mette verkoopinge van 't gesubhasteerde goet, sal hebben eene gulden, voor 't maacken van de Billetten van de Subhastatie twee stuyvers, voor 't publiceren eene stuyver, voor 't uytzenden van de Billetten eene stuyver, voor de Sententie van preferentie sal hebben met het registreren acht stuyvers, ten ware deselve merckelijck groot viel, in welcken gevalle hy geloont sal worden tot discretie van den Gerechte; Voor een acte van taxatie van kosten drie stuyvers, voor het schrijven van een procuratie in franchyn drie stuyvers, ende in papier twee stuyvers; Van de kosten te taxeren sullen Schout en Schepenen tot tweeen toe, sonder meer, te saamen hebben twaalf stuyvers, als den Schout ses stuyvers, ende yder Schepen drie stuyvers, ende den Secretaris booven de voorsz. acte van kosten. Aangaande de penningen die onder

den Schout gerechtelyck sullen worden gearresteert, daar van sal den Schout voor sijn Consignatie hebben den sestienden penninck, voor het segelen van een eygendoms ofte vertichtsbrief, 't sy ofte een, twee, ofte meer overgevers sijn, sullen de Schouten van de respectie Dorpen hebben twee gulden twee stuyvers, ende voor plechten half gelt, ende indien deselve niet gelicht en worden binnen veertien dagen naa de denuntiatio ofte insinuatie sal men hem luyden deselve brieven mogen i' huys senden, ende 't salaris van dien mogen executeren als verwonnen schult, den Schout sal hebben van 't overstaan twee stuyvers, elck Schepen twee stuyvers, ende den Secretaris een stuyver, ten ware daar meer overgevers waren dan een. In welcken gevalle die voorsz wedden dubbelt sullen wesen. Item van den eygendomsbrief, vertichten, ofte plechten in 't franchijn te schryven, ende te registreren, sal den Secretaris hebben twaalf stuyvers, wel verstaande dat onder de voorsz vertichten niet begrepen sullen wesen brieven van maack-gescheyt, daar toe den Secretaris versocht soude mogen wesen om by geschrifte te stellen, daar van hy tot discretie ende naar gelegentheit sal worden geloont, sonder dat ymant van de ingesetene der respectie Dorpen geconstringeert sal mogen worden om verticht ofte boedelscheydinge te doen, ofte ter oorsaacke van dien eenige wedden te betalen, so lange sy luyden selfs den Schout ende Gerechten daar toe niet en versoeken. Ende belangende het derde, vierde, vijfde, zesde, sevende, ende tiende point van de voorsz beswaarnisse, mentionerende van 't schouwen van wegen, bruggen, ende wateringen, hebben verklaart ende uytgesproocken, dat die boeten op de eerste Schouwe in de Schouwcedulle gementioneert blyven sullen op yder slach drie stuyvers, ende op de uytshouwe, dewelcke mede geschieden sal ter assistentie van den Bailliou, eene gulden tien stuyvers, als een gulden voor den Bailliou, ende tien stuyvers voor den Schout ofte den genen, die 't van outs gecompeteert heeft, ende indien naa de uytshouwe ymants slach merckelyck door onwaden ofte anders verargerden, soo dat 't selve nootelyck diende geremedieert, sal den Bailliou ofte Schout 't selve hoeft voor hoeft, ofte aan henluyden huysfe ofte familie doen insinueren aan ende tot koste van de gene, die het sijn slach is, omme by hem geremedieert te worden binnen vier en twintich uyren, op peyne dat den Bailliou ofte Schout sulx sal mogen doen i' henluyder kosten, ende op sijn gewin, Beroerende die breette van de weteringhe tusschen die hoofden, verstaan dat deselve blyven sal negen voeten ende twee duymen voor so veel aangaat d'aanwysinge van de aan ende afganck van yder slaghe, Verstaan ende uytspreecken dat de voorsz ingesetenen mogen volstaan met de presentatie van affpalinge in 't negende art. van hare voorsz punten van beswaarnisse gedaan, sonder dat sy gehouden sullen wesen op de respectie Schouwdagen persoonlick te compareren omme aanwysinge van de slagen te doen, oock volgens mondelinghe consent van de voorsz Heere van Mydrecht, Nopende de thien stuyvers op yder hondert roeyen slachturfs in 't elfde,

mits-

mitsgaders het in't 17. art. van de voorsz. punten gementioneeret, diens aangaande sullen parthyen blyven in haar geheel ende ongeprejudiceert ten wederlyden, so wy niet en verstaan, dat derhalven eenige uytspiraacke by ons kan geschieden. Betreffende het twaalfde point van den kost ende dranck van de Schepenen, sittende te recht voor de hooge banck te Mydrecht, sullen Schepenen in plaats van kost en dranck op elke reyse als sy voor de hooge Bank tot Mydrecht extraordinarie versocht worden te recht te sitten, yder hebben tien stuyvers. Aangaande het visschen in't 13. art. van de voorsz. punten gementioneeret, verklaren dat een yder der ingesetenen van de voorsz. Dorpen vry ende onverhindert sal mogen vissen in haar privé slooten behoorende aan hare Landen. Ende voor so veel die visscherie van de publycque controverse wateren betreft, die dagelycx bevaeren worden, hebben geordonneert, dat diens aangaande by de voorsz. ingesetenen naarder bewijs ende bethoon sal worden gedaan, omme 't selve gesien daar op gediffoneert te worden naa behooren. Beroerende het kluppelen van de honden in't 14. art. gementioneeret, alvorens daar op uytspiraacke te doen, sal den Heere van Mydrecht hebben te deduceren de beswaarnisse die hy in sijne Heerlicheyt meer lýt als andere naast aan leggende Stichtse Dorpen, alwaar de honden ongekluppet lopen, omme 't selve gesien naarder daar op gediffoneert te worden. Voor so veel belangt de bomen ende stoven in't 15. verhaalt, Verklaren ende arbitren, dat alle bomen ende stoven, die voor date van d'Ordonnantie in questie aan d'Oost ofte Noort syde van de wech gestaan hebben, aldaar sullen blyven staan, mits dat d'eygenaars van dien gehouden sullen sijn ten minsten alle twee jaar omtrent Martini ofte veertien dagen daar voor, ofte naa, deselve tot in den top toe op te snoeyen, latende op yder stove niet meer dan twee ofte ten hoogsten drie opgaande staacken ofte loten, Dat sy oock gehouden sullen sijn alle boomen ofte elsen, die sy voorts aan op de voorsz. Oost ofte Noort syde sullen planten, te stellen seven voet van den anderen conform de voorsz. Ordonnantie, ende deselve op te snoeyen als vorens, alles op de pene van drie gulden by de Contraventeur te verbeuren, ende daar beneffens alle plantagie ter contrarie te stellen omme gehouden sullen mogen worden. Nopende het halen van Consultatie van den Gerechte van Mydrecht, ende voorts van daar aan Rechtsgeleerden, gementioneeret in't sefticnde article, verstaan de voorsz. ingesetenen diens aangaande niet beswaart te sijn, Ontseggende daaromme haar gesustineerde, Ende voor so veel ten laastten aangaat d'apprehensie ter cause van civile boeten gementioneeret in't 18. art. van de voorsz. punten, alsoo de voorsz. Heere van Mydrecht verklaart noyt sijn meningeweest te sijn ymant voor civile boeten te apprehenderen, ten ware hy voorvluchtich ware, so komt daar mede deselve quastie te cesserem, so dat diens aangaande onnodich is vorder uytspiraake te doen, compenserende de kosten. Aldus gearbitreert

ende uytgesproocken by ons ondergeschreven op den 23. Maji 1607, ende was onderteekent, J. V. Reneffe. Ad. Joan. Opftraet. Cor. de Vianen. A. van de Sande.

Addam etiam, ut quæ dixi clariora sint nonnihil, reformatum ejusdem Præposituræ Statutum, cujus itidem mentio hic, Ann. 1637.

Gereformeerde Ordonnantie van de Proostdye van St. Jans Kercke binnen Utrecht.

De Eerweerdige Heeren Deecken ende Capittularen der Kercke St. Jans binnen Utrecht doen te weten een ygelijck, dat die gemeene Gebueren ende Gerechten van Mydrecht, Uythoorn, ende Thamen, voor haar selven, ende in den name van haar-lieder respectieve Gemeenten, met sijn Gen: van Solms, als Proost der voorsz Kercke, ende in dier qualité haar wettige Heere by forme van Contract, op-gerecht ende gemaackt hadden een eeuwich Statuyt ende Ordonnantie, versoekende seer ootmoedelijck dat ons gelieven wilde, 't selve te approbeeren ende te Confirmeeren. Luydende 't voorsz Statuyt ende Ordonnantie van woorde tot woorde als volcht.

Alsoo in voorleden tijden, verscheyde questien waren verrefen, tusschen d'Op-gesetenen van de Proostdye van 't Capittel van St. Jan binnen Utrecht ter eenre, ende den Bailliu, Schouten, Secretaris, ende Booden van deselve Proostdye: Waar op na voor-genomen compromissie was gegeven seeckere arbitrale ende gemologeerde decisie, op ten 23. May 1607. ende dat sedert deselve tijt, door veranderinge van tijt ende saacken, weder verscheyden questien verrefen waren, daar over die voorsz Op-gesetenen aan sijn Gen: van Solms, als Proost ende Archidiacon der voorsz Kercke, gedoleert hadden, ende dat daartomme deselve in der Vrientschappe te mogen beslichten, goet gevonden was, deselve questie wederom te stellen tot arbitragie van onpartijdige gepraetiseerde Rechts-geleerden: S O O I S T, dat sijn Gen: in de voorsz qualite, voor hem ende van wegen sijn voorsz Officiers ter eenre, ende d'Op-gesetenen van de voorsz Proostdye ter anderen syden, in plaatsen van compromissie ende arbitrale uyt-spraacke, door tusschen-spreken van onpartijdige Rechts-geleerden, belangende de questieuse pointen, metten anderen sijn over-komen ende geaccordeert in voegen als volght.

Fiat.

2. In den eersten, dat men over al sal achttervolgen de Ordonnantie van den 23. Junii 1598. ende de uyt-sprake van den 23. May 1607.

Fiat.

3. Dat in plaatsen van drie hondert guldens de Gemeente aan den Heer sal betalen vier hondert guldens, ende dat voort recht van visitation jaarlijcks, ende dat het selve omgeslagen sal werden opte Roe-talen over de gantsche Proostdye, daar in plichtigh sijnde ofte verpacht.

4. Dat yemant, die eenigh onroerend goet koopt in de Proostdye, de voor-koop

koop sal moeten presenteren aan den Heere oft syne Gemachtighde, die sijnder Ed: stellen sal, omme alleen selfs by den Heere genaast te worden, ende soo den Heere binnen den tijt van ses weken: peremptoirlyck de na-koop niet en begeert, de Kooper van yder hondert guld. Koop-penningen den Heere betalen sal eene guld. Op pæne als na-koop recht is.

Fiat ut peti-
tur.

5. Dat men van nu voort geen Thins in de Proostdye sal geven ofte betalen, mits dat men alle jaar op Martini aan den Heere, in plaats van Thins, sal geven hondert guld. ende sal jaarlijcx op 't Daingelt omgeslagen werden.

Sijn Gent verstaat dat den Thins sal worden betaalt met 100 guld, in desen geroert, tusschen Victoris ende Consmis.

6. Soo den Bailliu, ofte Schouten, van de Schouw over eenige Drenckelingen gelt wil nemen, dat den Bailliu, soo hy de schouwe selfs doet, sal hebben een out schilt van 42. stuuy. Den Schout 12. stuuy. Schepenen elck 6. stuuy. Secretaris 6. stuuy. den Barbier 12. stuuy. sonder teer-kosten, maar men sal haar, soo sy varen, vry uyt, ende thuyt brengen.

Fiat.

7. Dat het recht van nominatie van Schepenen ende Borgermeesters sal staan aan de af-gaande Schepenen, Buermceesters in der tijt, ende dat den Heere Proost, van twee genomineerde een sal eligeeren, te weten uyt elke een, mits dat men sal nomineren eerlycke personen, aldaar gegoet, ende sonder op-spraak.

Fiat, mits de nominatie geschiede in conformite van de Placaten der Edt Mog: Heeren Staten deses Provincie.

8. Dat de Schouten, Secretarissen, ofte wie eene gaderinge heeft, alle jaar sullen moeten vertoonen aan 't Gerecht volkomen quitantie van alle die Ontfangers, dat de Ongelden betaalt sijn, ofte by refusys, dat men haar geen nieuwe Ceelen in de handen sal stellen, ende daar over aan den Heere klagen: Ten eynde hy daar in mach versien.

Fiat ut peti-
tur.

9. Dat de Schouten van alle gecondemneerde Acten, die haar ter handen gestelt werden, omme t'executeren, gehouden sullen wesen te geven recepisse, ende insgelijck op de acte teyckenen op wat dagh sy deselve hebben ontfangen, ende dat sy deselve binnen ses weken ter behoorlicke executie stellen, volgens d'Ordonnantie, op pæne den selfden tijt verstreken sijnde, dat sy deselve gecondemneerde Acten selfs promptelijck sullen moeten voldoen ende betalen, met allen schade ende kosten, ten ware sy-luyden binnen den voorsz tijt volkomelijck hadden by Eede verklaart of bewesen, dat de gecondemneerdens geen goet onder haar bedrijf en hadden, omme d'executie daar aan te doen.

Fiat ut peti-
tur.

10. Dat den Secretaris yder een, die van hem eenige Acten, Instrumenten, ofte Copyen versoect, op 't alderspoedichste depecheren, ende van yemant versocht sijnde, deselve Acten, Copyen, ofte Instrumenten binnen 24. uyren ten langsten over levere, mits genietende sijn behoorlijcke salaris, ende niet meer, welck salaris hy oock gehouden is op de rugge van de Acten te stellen, op pæne van te betalen schade ende Interessen.

Sijn Gent ordineert den Secretaris de verfochte depechementen, soo haast mogelijck is, ende ten langsten binnen 2 maal 24 uyren te doen, uytefondiert buyten-luyden, die voor al sullen moeten wesen gepræfereert, op pæne als in de-

11. Dat men van nu voort aan 't Recht houden sal smorgens ten elf uyren precies, op pæne, wie alsdan in 't Gerechts-huys niet present en is, 't sy Schout, Schepenen, Secretaris, dat yder verbeuren sal x. stuyv. tot behoef van den Armen, ende sal uyt 't Gerecht niet mogen gaan, sonder consent van den Schout ende Schepenen, op gelycke pene.

12. Dat den Bailliu in civile saacken sal mogen present sijn, doch dat hy niet en sal hebben daar inne te spreken, ofte te disponeren, dan des verfocht sijnde, ten ware daar saacken wierden verhandelt, die de Hooghey van de Proostdye betreffen, ende in 't vonnissen uyt moeten gaan.

13. Also de Gerechten hare Prothocolle, Register, ende alle hare Reeckeningen &c. in een kist, in den Gerechts-huyse plachten op te sluyten met drie slooten, daar af den Schout ende den Secretaris ende een Schepen yder een sleutel hadden, sullen 't selve als noch vermogen te doen.

14. Dat den Bailliu, Schouten, ende bodens niemant met gesonden lichaam in de Proostdye sullen laten gaan bedelen, ende deselve beneffens alle vagebonden te apprehenderen, ofte ten minsten wederom te rugge doen gaan, ende in 't alderminste geen passagie te verleenen, 't sy onder wat pretext het soude mogen wesen, daaromme den Bailliu, Schouten ende Boodens voornemelyck op te dootmalen sullen toe-sien, ende de vagabonden vangen ofte verjagen, gelyck oock niemant op eenige doot-malen de vagabonden ofte bedelaars jets sal mogen geven, ten ware aan siecken, die consent om te bedelen van den Heere ofte Gerecht hadden verkregen, op pæne van ses gul. ten behoeve van den Officier, die de beboetinge doet, ende de bedelaars ewech jaacht ofte gevangen neemt.

15. Soo de moet vereyft, ende 't Gerecht goet vint, sullen de bueren ende inwoonders oock moeten waacken ende ronde doen, d'een gehucht, d'ander assisteren, ende helpen, soo by nacht als by daagh, alle passagien besetten, op dat geen vagabonden sullen mogen passeren.

16. Gelyck oock geen tappers eenige bedelaars eenigh bier sullen tappen mogen, ofte verkoopen, veel min logeren, op te boete van xxv. gulden, ende verlies van haar neringe van een half jaar, ende de tweede reys arbitrale correctie.

17. Dat oock d'Inne-gelanden van de Proostdye geen Dijk-graaf sullen wesen subject ofte onderworpen, dan sullen de Polder-meesters met de Ingelanden, belangende hare Polders saacken, daar in mogen doen conform de Octroyen by onse voorsaten hen-luyden daar af verleent, ende andere Acten ofte Conditien by hen-luyden opgerecht, ende by ons geapprobeert, ofte die sy-luyden ofte die Polder in 't besouder, tot nut ende oirbaar van haar Polder noch mochten oprechten, ende wy approberen sullen. Ende sullen alle onwillige, ende die in gebreke blijven van te betalen, daar toe sonder eenige voorder commissie of autorisatie met

Fiat ut petitur.

Sijn Gen: verstaet dat den Bailliu hen na den inhoud van de en Articul sal hebben te reguleren, behoudens die hooghey van Sijn Gen:

Fiat ut petitur.

Sijn Gen: verstaet dat de Officierien ende onderdanen der Proostdye, hen-luyden diens aengaende conform der Ed: Mog: Heeren Staten Placcaten sullen hebben te reguleren, op pæne als in de selve Placcaten.

Fiat ut petitur.

Sijn Gen: ordonneert dat men sig desen aengaende regulen sal, naer ende in conformite van de gemelte Placcaten, van de Heeren Staten.

met reale ende parate executie mogen constringeren, dan sal den Bailliu als hooge Officier, soo hy versocht wort, hen-luyden over al helpen ende in hare gerechtigheyt voorstaan, mits dat hy daar af behoorlyck sal werden betaalt.

18. Belangende de Crimineele saacken, raackende de Inwoonders der Proostdye, die aldaar woonen, gegoet sijn, schot ende Buerschattinge geven, sullen d'Informatien ofte Inquisitien, altyt geschieden ten overstaan, ten minsten van twee Schepenen, by den Gerechte te committeren, welcke Schepenen met deselve Informatie sullen mogen adviseren met gepractiseerde Rechts-geleerden tot kosten van den gedaaghde in persoon, in soo verre hy in ongelijck bevonden word, indien sy sulcx goet vinden, ende deselve Informatie met 't advijs, soo sy 't selve hebben versocht aan den Heere Proost, of in sijn absentie aan die van synen Rade, om met consent ende autoriteyt van de Heere Proost op de apprehensie corporeel ofte citatie in persoon gedisponeert te werden, wel verstaande dat in regard van de gene die op der daat in flagranti crimine worden bevonden, Uyt-heemsche Lantloopers, ende andere onbekende persoonen, den Bailliu, belangende d'apprehensie ende versekeringe van de persoon, sal mogen procederen, sulcx volgende d'Ordonnantie, ende naat rechten behoort.

19. Dat die gedane verpachtinge van de brugh aan den Uythoorn sal blijven, sulcx die is gedaan tot Jacobi 1638. dan dat deselve jegens expiratie van de pachtinge sal worden gedaan op conditien, dat die Opgesetenen van de Proostdye die deselve passeren sullen, 't sy te voet over, of met Pramen ende Roey-schuyten onder door die Brugge, sullen mogen volstaan met jaarlicx betalende ses stuyvers, mits dat sy-luyden hem aan de brugwachter sullen moeten aanbrengen, by of voor den ingangh van de pachtinge, op pene dat sy-luyden sullen moeten betalen als andere uytbeemsche, of die buyten die Proostdye woonen of geseten sijn.

Ende op dat 't gene voorsz is, poinctuelyck ende vast sal mogen worden onderhouden, ende onse Officiers, Onderstaten, ende opgesetenen der voorsz. Proostdye sullen mogen weten, waar na sy hen sullen hebben te reguleren, soo hebben wy neffens de gemachtighde van de voorschreven Proostdye dese onderteyckent, ende soo wy willen dat 't selve onverbrekelyck sal worden geobserveert, so hebben wy tot naarder confirmatie dese met onse Zegelen doen bevestigen. Gegeven t'Utrecht den 4. Januarii, 1637. Ende was onderteyckent, J. Albert. Grave van Solms. Ende bezegelt met een Op-gedruckt Zegel van Rooden Wassche.

Op hyden den xvii. Meert 1637. De ondergeschreven Gecommitteerdens van Mydrecht ende Thamen vergadert sijnde, hebben desen Tractate voor
daar

haar ende hare nakomelingen, in allen poincten belooft t'achter-volgen. Ende was onderteykent: D. Schouten. Claas Cornelisz. By my Jan Marcelisz. Gerrit Cornelisz. By mijn Arien Jacobsz.

Op buyden den 30. Maart 1637. de ondergeschreven Schepenen ende gebueren van den Uythoorn vergadert sijnde, hebben desen Contracte mede voor haar ende hare nakomelingen, in allen poincten belooft t'achtersvolgen. Ende was onderteykent met aldusdanige Namen ende sommige Mercken. By my Maarten Cornelisz. By my Aart Cornelisz. By my Garst Jooltensz. 't Merck van Cornelis Louwen. Jan Ariaansz. 't Merck van Gerrit Rembrantsz. Gerrit Jansz van Kint. 't Merck van Mees Thonisz. 't Merck van Gerrit Cornelisz vant Kruys. By my Lourus Lourens. 't Merck van Jan Claafz.

Ende alsoo ons niet liever is, als die goede eendracht tusschen den voorsz Heere Proost, ende de supplianten, ende dat de Justitie ende 't geen daar aan dependeert met alle sinceriteyt ende buyten eenigh bedencken mach worden geadministreert, ende genegen sijnde ter Bede van de supplianten, hebben 't voorsz Statuyt ende Ordonnantie geapprobeert ende geconfirmeert, als wy 't selve approbeerren ende confirmeerren in kracht deses, Ordonnerende d' Opgezetenen van de voorsz Proostdye, die tegenwoordigh sijn ende namaals sullen mogen komen, ende alle die 't aangaan soude mogen, hen-luyden daar naar te reguleren: op de pæne daar inne begrepen. Des r'oirkonde hebben wy dese met subsignature van onsen Secretaris, mitsgaders 't Zegel van onsen Capittelle doen bevestigen. Actum den 29. April 1637. Onder-stont: Ter Ordonnantie van de voornoemde Heeren: Ende was onderteeckent, A. Heurnius. Ende besegelt met het Zegel van den Capittelle voorsz.

De Gedeputeerden van de Staten 's Lants van Utrecht, dit Contracte ofte Ordonnantie gesien, approberen den inhouden van dien. Gegeven t' Utrecht den 4. Julii 1637. Onder-stont: Ter Ordonnantie als boven. Ende was onderteykent, Ant. van Hilten.

3. Non difficilis constitutio est. Nec quod lectorem moretur, occurrit quicquam, quod sciam. Obscurum forsan quod dicitur art. 3. Dat in plaatsen van drie hondert guldens de Gemeente aan den Heer sal betalen vier hondert guldens, ende dat voort recht van visitatien jaarlijcks, &c. Deductum id quod habetur hic ex Pontificiis institutis. Lustrabant dioecesim, circumibant ecclesias, visitabant personas, Abbates, Priores, Sacerdotes &c. quæ reformanda, corrigenda, emendantes, corrigentes, non tantum episcopi, sed qui parem hactenus episcopis habebant potestatem, intra suum territorium etiam Archidiaconi. Nec gratis lustrabant, sed sumptu ecclesiarum, a quibus,

bus, dum durabat visitatio procurandi, & procurandi non tantum ipsi, sed & omnes quos adducebant, domestici, famuli, familiares, amici, equi etiam & jumenta, *cap. conquerente ext. de offic. ordin. cap. cum Apostolus, cap. sospita, cap. cum venerabilis ext. de censib.* Ingens erat onus. Immensi sumptus, quos horrebant Rectores ecclesiarum, Abbates, Priores, Plebani, Parochi. Unde & ingens beneficium, siquem Papa subduceret episcopi potestati. Non raro datum id monasteriis, in quæ episcopi vel præcipue ob divitias intenti. Vulgo autem qui exempti alodiarii S. Petri, quod non agnoscerent nisi Papam, nam Papa Petri successor, ut Pontificii vulgo credunt, aut nisi Papam & Cæsarem. Sed non solus hic eximebat. Princeps etiam eximebat. Et episcopus etiam ipse. De Principe Râtpertus *de orig. & cas. monast. S. Gall. cap. 5. Potestative ab episcopis monasterium abstulit, penitusque diremit, ita ut deinceps nullam potestatem episcopi in rebus ejusdem monasterii haberent, neque in censu, neque in ulla alia causa præter spiritalem tantummodo episcopalis officii dignitatem.* De Papa vid. Innocent. I. *epist. 129. Paschalis II. charta apud Baluz. 2. miscell. p. 191. Ad indicium autem percepta a Romana ecclesia libertatis solidos quinque denariorum Lucensium quotantis Lateranensi palatio persolvatis &c. Add. ibid. p. 129. De episcopo charta apud Miræum est diplom. Belg. cap. 5. Per pontificalem auctoritatem omnes seculares & judiciarias potestates excludimus ab ingressu memorati monasterii atque castri, ut liceat monachis Deo inibi famulantibus ex hoc & in reliquum tempus quiete vivere, ac ab omni mundano strepitu esse sequestratos. Et adjuramus per Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, ut neque aliquis episcopus, nostrorum videlicet successorum, neque Comes, nec aliqua Regia vel judiciaria potestas præsumat illorum ingredi monasterium sive castrum, neque ibi convivium construere neque placita, nec aliud quid facere, nisi permissu & voluntate Abbatibus, &c.* De Burchardo episcopo in Veteri libro memoriarum ecclesiæ S. Salvatoris: xvii. Kal. Junii Burchardus episcopus, qui nobis contulit ecclesiam de Bockholt, ecclesiam de Hasenede, ecclesiam in Axle & Capellam in Hulst, cum omnibus appendiciis earum ad tectum rescindendum, & ad luminaria, quas etiam ecclesias dimisit liberas ab omni servitio episcopali &c. Charta Ann. 1587. Duas Ecclesias pertinentes ad episcopatum Trajectensem, quarum alteri Berge nomen est, alteri Linna, &c. has idem Dominus Baldericus emancipavit & liberas reddidit ab omni servitio episcopali, quod deberent vel sibi vel successoribus suis. Nec mirum de episcopo. Fecit quod licuit. Juri suo renunciavit, *l. pen. C. de pact.* Quod cuivis licet *d. l. cur non ipsi?* Nec semper tamen juri renunciavit in totum. Pro parte etiam renuntiavit. Remisit interdum ultro. Etiam pactionibus nonnunquam extortum quid. Sæpe iis expressum

expressum, quoties jus visitandi esset. Quando missam dicendi. Quid ex mulctis, ex oblationibus ei cederet &c. Etiam pactio interdum talis, ut quotannis solveretur quid. Honoris tantum causa *c. cum dilectus x. de capell. monach. c. cum ex ore x. de privil. & excess. pralat. c. cum contingat ext. de decim.* Exemplum habet Mabillon. *itin. Italic. p. 211.* de cœnobio Cairada juxta flumen Olonnam diœcesis Ticinensis. Condidit Manigunda, *Dei ancilla & veste monialium induta*, ut expresse in testamento est, *vivens lege Langobardorum, regnantibus Liutprando & Heldeprando anno eorum xxiii. mense Julii, indictione v.* Omnes res suas ei contulit, ut essent in potestate & consecratione Annextasii episcopi Ticinensis, ejusque successorum, ea autem lege, *ut omni anno per ferias de Nativitate Domini daret loci Abbatissa candelas duas, valentes denarios quatuor, cannadas duas de vino, oblatas duas de pane ad ipsum episcopum sancta Ticinensis ecclesia.* Quod si iis amplius quid in posterum exigeret, veniret tum cœnobium in Mediolanensis ecclesiæ potestatem. Et si nec ejus Antistes esset datis contentus, quemcumque vellet Abbatissa adiret episcopum. Singulare id ait Mabillonius. Sed assensit tum haud dubie episcopus Ticinensis. Et plura alia ejusmodi. Noviomenfis episcopi charta apud Miræum *don. Belg. cap. 45. Duos tantummodo solidos frugulis annis solvat ad Synodum episcopalis censura. Curam animarum episcopus electo ab ipsis Fratribus Priori delegabit ipsius catervula, & sic erit libera ab omni reliqua conditione & Principis potestate.* Chronic. Beccense ad Ann. 1127. *Ecclesia Philiberti tata concessum privilegium de consensu Joannis Episcopi Lexoviensis & totius Capituli, &c. ut nunquam cessaret a divino officio pro forisfactura cujuslibet hominis & mox: & si eadem ecclesia vel cimiterium violatum fuerit, habeant monachi secum aquam benedictam de Lexoviensi ecclesia, & per se & per presbyterum ejusdem ecclesia reconciliabunt ipsam ecclesiam, vel cimiterium sine alio requisitu, excepto assultu & homicidio &c.* Ipsa vero ecclesia S. Philiberti debet de consuetudine episcopo per annum, duos solidos tantum, & nihil amplius de synodo vel de circatu. Burchardi episcopi charta ex Chartulario ecclesiæ S. Joannis Ann. 1101. *Pro remedio anima mea sancto Johanni & Canonicis ejus dedi ecclesiam Thiederadeskercken sitam juxta Dubble cum decima & omni utilitate, qua ad eam pertinet. Concessi autem eam esse liberam a censu & a circa. Ann. 1108. tu. Tantum denarii, quos oblationes vocant, inde solvantur, & ad executionem sinodalis justitia Prapósito suum servitium detur.* Circatus pensio est, procuratio, quæ episcopo debetur, cum circumit, cum visitat. Charta inedita ex Chartulario S. Petri Trajectensis Godeboldi episcopi Ann. 1121. *Fecimus etiam ipsam ecclesiam liberam a circatu episcopi, ab oblatiis, ab omni episcopali debito, nisi si episcopus ibi præsens Synodum habeat, & duas*

Ejusdem
ex Charta-
lario ec-
clesiæ S.
Mariæ
Ann. 1108.
Ego Bur-
chardus
h. tradidi
ecclesiam
Lymmen

duas marcas pro servitio accipiat. Et ne id quidem mirum. Nec Papa, cum omni- nec Princeps semper absolute & indistincte eximebat. Seculari potesta- bus appen- ti interdum Princeps duntaxat. Interdum & seculari & ecclesiasticæ inditit ejus- distincte. Plerumque autem pro beneficio quotannis aliquid solven- ad altare dum. Non tantum Principi, sed & Papæ. Nam is vacuos vix exau- beata Ma- dit. Pipinus Francorum rex in charta apud Alteserr. 1. rer. Aquit. 8. liberam a- gia &c. Solemni donatione tradimus, & ab omni potestate humana jam dictum circatu & Fiscum liberum esse precipimus, nihilque in eo nos ipsi, nisi tuitionem & ab omni ju- orationum jura retinemus. Charta Ottonis I. in append. ad Wi- re episcopa- tichindum: Eundem locum in Synodali concilio, in presentia Domini & li &c. & venerabilis Papa Joannis &c. in potestate Imperatorum sive Regum usque didi autem mox: tra- in avam permanere. Propterea volumus ob honorem & amorem sancti Pe- hanc eam- tri de predicto monasterio censum augeri, ut Rectores ejusdem cœnobii pro- dem eccle- defensione & pro libertate ejusdem loci unoquoque anno offerant Roma dimi- siam in fra- diam libram cocti auri ad altare S. Petri, & ita confirmamus cum auctori- trum per- tate Papa &c. Ratpert. de orig. & casib. mon. S. Gall. Statim jusit testatem- petuam po- monachis fieri aliam cartam firmissima emunitatis, ut post Grimaldum dein- ut secun- cept potestatem in perpetuum haberent eligendi sibi Abbates nullique hominum dum eorum nisi solis Regibus subjacerent, & in eadem carta conscribi jusit regia disposi- sibimet ipsi secundum consuetudinem aliorum monasteriorum securitate pra- tionem ha- beant inde- ditorum, id est, duos caballos & duo scuta cum lanceis &c. Sic Abbas Clu- perpetuam- niacensis solvebat solidos duodecim, sed quinto quoque anno. Alteserr. 8. consolatio- rer. Aquitan. cap. 10. Auriliacensis quotannis. Chronic. Auriliacens. apud nem. Mabillon. 2. analect. p. 238. Vindocinensis similiter. Et sic voluerat expres- se, qui monasterium fundarat: Tabulæ foundationis: Abbas vero, qui aledi- arius B. Petri esse dinoscitur, matrem suam Romanam ecclesiam per singulas annos aut per se, aut per legatum suum visitare studeat, & si majorem ca- ritatem non fecerit, censum saltem XII. solidorum ad concinnanda lumina- ria ante venerabile corpus Beatissimi Petri ibi persolvere non negligat. Qua- tuor quotannis solvebat Abbas Rijsburgensis. Boxhorn. theatr. urb. Holl. p. 220. Quatuor Egmondensis. Jo. a Leydis lib. 17. cap. 16. Snoyus lib. 6. rer. Batav. in Theoder. VI. De eodem Theoderico Jo. de Beka in Herebert. episc. Sub annali tributo 4. solidorum, sterlingorum beata Petro tam Egmondense quam Rijsburgense cœnobium obrulit. Alii aliud solvebant. Vizeliacensis Ab- bas quotannis libram argenti. Sirmond. ad Goffrid. 1. epist. 9. Luc. d'Ache- ry 10. 3. Spicil. p. 461. Byzantium unum Hirsaugienfis. Alteserr. 3. dissert. 11. Anhausiensis unum aureum, ut in Bulla Papali, quæ est apud Conring. cens. diplom. Ludov. cap. 9. in fin. Montis Serepi aut unum aureum aut fertonem

argenteum. Vid. Chronic. Montis-Sereni ad Ann. 1127. Simigiensis fertonem auri. Innocent. Tertius 1. *epist.* 109. Denarios hic Ungaricos faciebat quatuor & octoginta. Sambuc. in *Indice rerum Pannonic.* Quarta pars erat marcæ. Nam vox origine est Germanica. Ferton vel Verton ein viertheil. Guntherus vetus scriptor *hyst. Constantin.* cap. 8. *Per solvebat nummum aureum, qui propterea vocari solet Fertoni, quarta parti marca unius æquivalens.* Meminerunt Paralipomena etiam Abbatis Urspergensis p. 282. Sed id tantum recognitio, nulla ex parte æquans magnitudinem beneficii. Quod quo magis conspicuum, cappa ei qui exemptus in processionibus publicis aquila imperiali insignita & acu picta. Ekkeard. Junior *de orig. & cas. monast. S. Gall.* cap. 5. de Abbate S. Galli. *Ut mos nobis cappa illa aquilifera indutus.* Ibid. *S. Galli locus Imperialis libertatis quum sit, meique regiminis, immunitatis privilegio pollet.* Baculo non exempti appensum sudarium. Non exempti non item. Subjectionis id indicium. Nam & mulier hinc velata quod subjecta marito. Gavant. in *rubr. Missal. part. 1. tit. 9.* Addit Haeftenus *disquisit. monast. fol. 321.* sudarium id indicium esse multo labore & sudore indefesso dominicum gregem pasci. Quasi vero, qui exempti, eo profus immunes sint. In non exemptum juxta Canones episcopo plenum jus. Et Abbas tum tributarius. Velut famulus tum parens & episcopo dicto audiens. Plerumque autem episcopi abutentes potestate bonis tantum inhiabant & visitandi prætextu cum equitatu numerofo & famulatio advenientes dissipabant facultates, pecuniam, & annonam. Imo & violenter diripiebant nonnunquam. Quæ & causa præcipua cur exemptio impetrata. Concil. Toletan. 4. *can. 51.* *Nuntiatum est presenti concilio, quod monachi episcopali imperio servili operi mancipentur, & jura monasteriorum contra instituta canonum illicita presumptione usurpentur, ita ut pene ex cœnobio possessio fiat, & illustris portio Christi ad ignominiam servitutis deveniat.* Anonymus apud Pistorium de *Landgrav. Thuring.* cap. 43. *Ann. Domini 1232.* *Sisfridus archiepiscopus Moguntinus a monasterio Reinsborn aliquam summam pecunia extorquebat. Et quia Abbas dare recusabat ipsum poena gravioris culpa subjecit, & in Capitulo in Erfordia Canonorum S. Mariae tribus diebus disciplinas recepit. Ultimo vero accidit, quod Conradus Landgravius Thuringia, frater Heinrici, casu veniens Erfordiam, & Missam audiens in ecclesia beatae Mariae, hora illa dum prædictus Abbas deberet se præsentare ad disciplinas, & nudus in superiori parte corporis, virgas in manibus bajulans, intravit Capitolium &c.* Jus virgarum etiam, ut patet, & Abbatem & monachos coercendi, puniendi, emendandi etiam non tantum, quæ contra regulam monasticam, sed & quæ citra eam admissa aut perpetrata, *can. hoc tantum, can. monasteria, can. Abbates 18.*

qu. 2.

qu. 2. Leg. Longobard. lib. 3. tit. 8. Bosquet, ad Innocent. Tert. lib. 1. epist. 7. Alteserr. ad cap. quanto ext. de offic. jud. ord.

Et sic quantum ad monachos. Quod ad Canonicos, qui Ultrajecti, in 8. suos ipsi censores, judices. Suos visitant, emendant ipsi. Ipsi castigant, corrigunt. Episcopo nullum jus hic. Ipsi temporis præscriptione, qua exemptio probatur, non minus quam codicillis, tuti probe & minuti. c. cum auditis ext. de præscript. c. dilectus ext. de capell. monach. Alteserr. ibid. Et hæc objecta etiam episcopo Johanni ab Arckel, cum jus ipsos visitandi & ipsorum ecclesias & obsonia eo nomine vi cujusdam diplomatis Pontificii vindicaret. Resistebant in faciem, & communi consilio restituros perpetuum inita conventionem sancte invicem promittebant, factò in id instrumento, cuius tenor hujusmodi.

Universis & singulis presentes literas visuris Nos Pralati presentes & Capitula Majoris, sancti Salvatoris, sancti Petri, sancti Johannis, & sancta Maria ecclesiarum Trajectensium cupimus fore notum, quod quia timemus nos, ecclesias nostras, & beneficia, ex verisimilibus gravari conjecturis per Reverendum in Christo patrem Dominum Johannem de Arckel episcopum nostrum Trajectensem occasione cujusdam gratia Apostolica, quam pratendit sibi factam super visitatione procurationisque receptione a nobis, ecclesiis, & beneficiis nostris, & personis ipsarum ecclesiarum nostrarum, contra consuetudines, constitutiones, & observantias, nec non conventiones certas per ipsum nobiscum initas ac privilegia, & contra constitutiones Canonicas generales ex causis expressis in quadam appellatione super hoc contra ipsum eundem Dominum & pro nobis concepta, & ex aliis causis loco & tempore suis & in posterum contra eundem Reverendum Dominum nostrum proponendis, allegandis, & probandis, hinc est, quod nos indicto ad hoc Capitulo, & nobis ut moris est Capitulariter convenientibus, unanimi consensu nemine discrepante pro hujusmodi injuriis repellendis, juribusque nostris, ecclesiarum nostrarum, & personarum earum defendendis occasione dictorum gravaminum, qua timemus ex dicta gratia occasioneque ipsius nobis inferri, invicem promittimus, & alligamus, & unimus bona fide nobis invicem & mutuo suffragaturos beneficiis & remediis jurium nobis circa præmissa competentium sub expensis nostris communibus usque ad litem quam timemus nobis occasione dicta gratia & aliis eam tangentibus inferri terminationem & expeditionem finalem. Præterea cum non minus esset laboriosum nos ad omnes & singulos actus expeditionem dicti negotii & aliorum dictum negotium tangentium necessarios convenire, ideo ad præmissa omnia & singula & ea concernentia, ac circa ea, aut eorum aliquod, in futurum qualitercunque emergentia, expedienda & promovenda deputavimus, & his presentibus deputa-

mus D. Fredericum de Doseborch Majoris, Gerardum de Harderwyck sancti Salvatoris, Pelegrinum de Reno sancti Petri, Hermannum Bockell sancti Johannis, & Henricum de Brandenborch sancta Maria dictarum nostrarum ecclesiarum nostros Concanonicos, quibus nos commissimus, & his presentibus mandamus & committimus, quatenus ipsi premissa omnia & singula, & ea concernentia, & circa ea quomodolibet emergentia diligenti studio fideliter expediant & promoveant, & pecuniam proportionabiliter ab Officiariis nostris prout unius cujusque officia concernit, quibus etiam nos mandamus, ut eis ad premissorum expeditionem petentibus totiens quotiens opus fuerit eandem sine aliqua contradictione tradant & deliberent, recipiant, & eam premissorum expeditionibus exponant, prout eis visum fuerit expedire. Et siquem de eisdem vel de jure vel de facto impediri contigerit, quod premissis non posset interesse, ex tunc loco illius totiens quotiens hoc contigerit, Decanus & Capitulum illius alium subrogabit. Promittimus quoque nos ratum & gratum & firmum habituros, quicquid per dictos nostros Deputatos vel subrogandos in & circa premissa concorditer expeditum vel factum fuerit, & eos ab omni dampno, quod premissorum occasione forsitan incurrerint, vel eorum aliquis incurrerit, relevare, hac nostra commissione duratura, donec eam communiter in Capitulo nostro, generali Capitulo ad id specialiter indicto, duxerimus revocandam. In quorum testimonium sigilla ecclesiarum seu Capitulorum nostrorum duximus presentibus appendenda. Datum & actum anno Domini millesimo trecentesimo sexagesimo primo mensis Maji die decima.

Sic unitus episcopus adortus quamvis fortiter, quamvis magno conatu, postquam multa agitasset, postquam Romam deduxisset rem, postquam Papæ etiam supplex, postquam diu litigatum non sine sumptu ingenti, cum res parum succederet, fessus tædio tandem destitit, & facta transactione rem reliquit in suo statu, in eo scilicet, in quo fuerat lite adhuc nondum mota. Sic ex charta ejus inedita Ann. 1365.

Nos Johannes Episcopus & Pralati & Capitula ecclesiarum Trajectensium predictarum intra claustra pectoris sollicitè revolventes, hujusmodi dissensio inter nos, qui mutuo in nostris juribus conservare nos debemus, quam plena sit periculis, quam onusta dispendiis, quam gravium sumptuum & expensarum submissa oneribus, pullulata inquietudinis jurgiorum materia, litium anfractus, disfidiorum, & turbationis quam sit plurimum inductiva, ipsi remedio obviare oportuno desiderantes, & affectantes, ut pacis tranquillitas inter nos vigeat, fervor caritatis exastuet & invalescat, ammodo concordia unitas & votorum de cætero per amplius perseveret ydemptitas, opportunum perspeximus litem & causam predictam seu aliam quamcunque super pra-

TRACTATUS. CAP. VIII. 87

pramissis, & eorum seu quavis alia occasione, vel subortam ex ea, vel propter ipsam in Romana Curia inter nos nobisque ex utraque parte adherentes motam & pendentem de presenti, quam hinc inde ex nunc usque ad triginta annos a data presentium proxime futuros; ex certa scientia de mera & libera nostra voluntate, concordique nostro consensu, in eo statu, in quo nunc existit, pro bono pacis suspendimus, & auctoritate Domini Auditoris seu Auditorum seu deputatorum in eadem Curia coram eo vel eis per nostros procuratores ibidem hinc inde constitutos sine mora dispendio ipsis super hoc scripturi concorditer suspendi in idem tempus faciemus, sine fraude nobis invicem bona fide promittentes nos interim hujusmodi suspensione pendente in dictis causis ad quemcunque actum judiciale alteri nostrum prejudiciale nullatenus processuros, actumque & factum contra id ex nunc in futurum durante hujusmodi suspensionis termino supradicto, cassum, irritum esse volumus, atque nullum. Promittimus insuper nos Johannes episcopus Trajectensis supradictus pro communi concordia efficacius inter nos solidanda, quod prefatos Praelatos, Capitula, & collegia, Vicarios, Chorisocios, intitulatos, eorumque familiares, domesticos, & officiatos ecclesiarum praedictarum in suis juribus, libertatibus, privilegiis, & immunitatibus, franchises, consuetudinibus habitis hactenus, & a dicto tempore & citra & per ipsum tempus per eos legitime possessis pro posse & nosse defendemus & tuebimur &c.

Non qualvis ergo ecclesias episcopi visitabant. Et nec abivis per diocesis procuratio debebatur. Exemptas non visitabant. Non visitabant collegiatas, nec collegiatis subjectas. Imo nec quæ in Præpositi seu Archidiaconi potestate. Suas ipse Archidiaconus visitabat, circumibat. Nam & hactenus jurisdictione æqualis episcopali. Ex tertio Curie Provincialis Memoriali: Super primo grayanine dicunt Archidiaconi præmissa ecclesie Trajectensis se non solum spatio temporis non memorabilis præscripsisse jus instituendi omniaque & singula cognoscendi, qua inde dependent, quibus dispositio de residentibus Pastorum & aliorum clericorum comprehensa est, verum etiam territorium & jurisdictionem in suis respective limitibus semper possedisse per omnia episcopalem, exceptis iis, qua ordinis sunt &c. Charta inedita Ann. 1373. Insuper circadam Archidiacono solvendam nomine Capitali persolvam, & ipsos indemnes sine monitione de ea conservabo. Archidiaconus & Præpositus diversi primum, distincti. Præpositus quasi Abbas. Præfectus toti collegio, & ut membro collegii Archidiacono etiam ipsi. Sed postea ob Archidiaconi magnitudinem potestatis, nam administratio ei communis mensæ, rerumque & facultatum ad eandem spectantium, idem qui Præpositus, Archidiaconus etiam dictus, & ei postquam facta præben-

præbendarum divisio, eorum administratio etiam, quæ post factam divisionem manserunt communia. Unde & *mensa* Archidiaconus, & quod olim Diaconi circa mensas occupati & quod communes facultates & substantiam curaret. Vid. Innocent. Tert. lib. 2. *epist.* 22. & *lib. de Nobilit.* p. 541. Et ipse habebat sua propria, & quædam, quæ cum Capitulo ei erant communia. Vasa sacra, *κεμήλια*, thesaurus ecclesiasticus in ejus erant potestate, & Thesaurarius ei dicto audiens. Alteserr. 1. *dissert.* 12. Strauch. 2. *amoen. eclog.* 8. cap. 8. Habebat suam dicecesin, suum Officialem, suas sibi censuales & subjectas ecclesias, *cap. mandamus ext. de offic. Archid. cap. pen. ext. de major. & obed. cap. ad hoc ext. de excess. pralat. cap. dudum ext. de elect. c. auditis ext. de præscript. c. procuraciones, cap. cum Apostolus ext. de censib.* Sed ne fastu elatus quandoque etiam in episcopum gravis insurgeret, nonnunquam detracta ei quædam fastus subsidia, non tantum de communi, sed de suo etiam Capitulo quotannis inferre jussus certam aliquam quantitatem. Wazo Leodiensis episcopus apud Anselmum Canonicum Leodiensem *de gest. Pontif. Leodiens. cap. 85.* Præpositum alloquens: *In confusionem meam, inquit, Pralatum & Præpositum unum esse dicis, obviare veritati gratia deseruiens minime revereris, & mox: Si enim Pontifex ipse, cui singulariter istud competit, non potest ecclesiastica bona sine cleri consensu disponere, quomodo subjectus minister audebis bona fratribus communia pro tuo libitu dissipare? Jubeatur Abbas cœnobialiter in consilium totam congregationem convocare, eorum consilio cuncta diffinire; tu dedignaris confratres tuos super communibus bonis consulere? Jubeatur etiam inter plures monasterii bona dividere, ne præpositus solus tenens omnia possit superbire: alioquin si licenter id feceris, jam non præes Canonicis, sed servis & eleemosynariis tuis.* Præpositus S. Petri jurabat non tantum se frumentum, cerevisiam, fructus annuos præbitorum, sed nuncio etiam Capituli, Camerario, Pistori, menstruum aliquid daturum, & imprimis per quadragesimam mandata pauperibus. Mandata, id est, annonam, eleemosynam. Nuncio, inquit, Capituli & Campanario hujus ecclesie panem, cervisiam, ac denarios mensurnos, pauperibus mandata per quadragesimam, ac in Cœna Domini, prout moris est, mandata dominis administrabo sine diminutione, & sine protractione ipso die beati Remigii singulis annis incipiendo, & secundum consuetudinem dictæ ecclesie continuando, Pistorem quoque prædictum per dictum Capitulum singulis annis ad præmissa eligendum & assumendum, ut hujusmodi debitam & consuetum fideliter officium exerceat & compleat, remunerabo nulla causa michi in contrarium suffragante. Bona Præpositura de novo non infeodabo. Munitiones in bonis Præpositurae aut Capituli sine consensu Capituli non edificabo. Bona ad Capitulum spectantia michi non usurpabo, &c.

bo, &c. Eugenii I v. Papæ charta inedita Ann. 1437. *Salvo quod Præpositus dictæ ecclesiæ (S. Petri Trajectensis) pro tempore existens teneretur consuetum servitium in choro dictæ ecclesiæ nec non ministracionem, qua alio nomine mandatum nuncupatur, singulis annis per totam quadragesimam pro pauperibus in die Cœna Domini, pro Decano, Scholastico, Thesaurario, Canonicis, Vicariis, & Scholaribus, aliisque Officialibus dicta ecclesiæ facere more consueto* &c. Alibi Archidiaconi ob fastum & insolentiam submoti ab ecclesiâ. Alibi reditus imminuti. Alibi etiâ ecclesiæ, quas habebant, subtractæ. Subtracta procuratio. Anselm. Leodiens. *de gest. Pontific. Leodiens. cap. 85. Coepiscopus & Archidiaconus ob insolentiam removit ecclesiâ, unde & his caret usque in præsens metropolis Colonia, & tota Provincia.* Alexander Tertius in *cap. ad hæc de excess. Prælat. Quoniam episcopus plures ecclesiâs a consuetudine & obsequio Archidiaconorum liberâs constituit & immunes, per quod reditus diminuit eorundem* &c. Ateferr. 1. *diff. 15. Concilio Tridentino sess. 8. can. 3. visitandi jus ademptum non impetrata ab episcopo visitandi licentia. Quod tam graves Ultrajecti tam crebras inter cetera excitavit querelas, ut libello adita eo nomine non tantum Belgii Gubernatrix Ann. 1665. sed indictum etiâ eodem anno, cujus Acta habeo manuscripta, Provinciale Concilium. Agebatur de decretis Tridentini Concilii. Volebat recipi Gubernatrix. Volebat Archiepiscopus. Sed Capitulis resistentibus, quod jus ipsorum & jurisdictio, quod reditus ipsorum annui iis multum imminuti, quamvis quantum posset Archiepiscopo annitente re infecta discessum, de veteri consuetudine ne gry quidem remittentibus Archidiaconis, Decanis, Capitulis &c. Nec quod dicerent ipsis deerat ad d. can. 3. in libello quem dixi; *Videri valde inconveniens, dicunt, ab eorum visitatione ecclesiarum Archidiaconos secludi, quarum ipsi Pastores & beneficiatos instituunt. Quumque hoc visitationis jus simili modo ut instituendi præscripserint, ipsis merito relinqui debere, quotannis aut per se ipsos aut Vicarios idoneos citra tamen seclusionem episcopi, si & is visitare in animum inducat, idem jus exequi. Cæterum cum visitatio sine damno Provincialium expediri non posset, nonnunquam etiâ transactum cum iis certa quadam summa. Exolevit jam quidem, sed nondum lucrum & emolumentum, quod cum ea conjunctum. Et hinc non mirum, quod Præpositus art. 3. qui supra, re-**

Supra autem quod dixi proponi etiâ edita Ordinum in territorio Præpositi, sive id fiat consentiente eo sive invito nihil refert. Epistola extat Ordinum ad Curiam Provinciale in quarto ejus Memoriali, cujus tenor ejusmodi: *Edele, Erentseste, Hoochgeloeerde, Voorssenige Heeren, Ons es te ken-*

nen gegeven, hoe dat het Placcaat by den Staten opgericht van met den vyant niet te mogen verdingen in de Proostdye van St. Jans niet en es verkondicht oft afgelesen geweest. Ende want ons sulcx vreemt is geweest om hooren, so wy niet anders en wisten, of dat 't voorsz Placcaat in de voorsz Proostdye so wel als in d'andere quartieren van den Lande van Utrecht gepubliceert ware geweest, Soo hebben wy raatsaam gevonden desen aan U. Ed. te schrijven om van deselve te verstaan d'oorzaacke, waaromme 't voorsz Placcaat niet so wel in de Proostdye als in d'andere quartieren gevonden ende gepubliceert is geweest, Daar van wy begeeren dat U. Ed. ons verstendigen willen, ende so verre sulcx waar is, sullen U. Ed. niet onderlaten 't voorsz in de Dorpen van de voorsz Proostdye sonder verreck te doen publiceren, Van gelijcken oock alle andere Placcaten, die voortaan in de Stadt, Steden, ende Landen van Utrecht gepubliceert sullen worden, op dat d'Ingesetenen van de voorsz Proostdye geen redenen hebben daar van ignorantie te pretenderen, ende daar door in geen schade ofte swarigheyt komen te geraacken, Ende dese dienende tot geenen anderen fine, bevelen U Ed: hier mede in de hoede des Almachtigen. Geschreven t'Utrecht den 24. Decemb. 1585. Onderstont: U. Ed. goede vrunden, Die Gedeputeerden van de Staten's Lants van Utrecht. Ter ordonnantie van deselve, ende was onderteyckent: J. Strick. Die superscriptie was: Edele, Eremsfeste, Hoochgeleerde, seer Voorssenige Heeren, die Eerste ende andere Raden van den Hove Provinciaal van Utrecht.

II. Sic tributum si indicatur etiam ibi solvendum. Modus etiam observandus a Principe, ab Ordinibus, in colligendo praescriptus. Ex primo Curiae Provincialis Memoriali.

Also op de requeste den Hove van Utrecht overgegeven by Henrick Ben Canonick ten Dom, ende Heer Gobelinus Volcuini Canonick St. Johans t'Utrecht, Commissarissen des Eerwaardigen Heeren, Heeren Johan Ingewinkels Proost van Sinte Johans voorsz, roerende die drie groote op elck vat biers, die de Staten's Lants van Utrecht willen heffen op die Dorpen de Hooge Heerlicheyt der Proostdye van St. Jans toebehoorende geappointeert is, dat by eenige Commissarissen van den voorsz Hove Heer Henrich Soudenbalch ende Heer Henrick Wilgerissen, als by de drie Staten geordineert te ontfangen die drie grooten, daar op gehoort souden sijn, welcke Commissarissen also gedaan hebben, ende met elck van partyen, ende want sy henlieden niet en konden accorderen, hebben sy-lieden haar rapport gedaan, Gehoort welcken rapport is by den voorsz Hove die principale saacke roerende de voornoemde excijsen van de drie groote uytgesteld den tijt van XIX. dagen, ende dat hangende dien tijt souden die voornoemde parthyen noch compareren voor M^r. Rutger van der Kerck Raad in den selven Hove, die welcke die selve ten vollen hooren ende ver-

vereenigen soude op die materie principaal, so verre hem doenlijk ware, ende indien niet, soude ontfangen sulcke postien, brieven, munimenten, ende bescheyden, als elck van de voornoemde partyen onder hem soude willen leveren, om alle 't selve gesien, als dan by den Hove ten principaal geappointeert te worden, als men bevinden soude te behooren, Ende aangaande die provisie is verklaart, dat hangende desen processe binnen den Dorpen ende de jurisdictie van de voornoemde Prooft van St. Johan gedaan soude worden die publicatie van 't Placcaat van den Keyser roerende die drie grooten op elck vat biers, ende in elck Dorp een soude geordineert worden, die opschrijven ofte opkerven soude sulcke bieren, als binnen de voorsz Dorpen ende jurisdictie gedroncken soude worden tot den eynde van den processe, om ingevalle die Prooft van St. Johans succumbeerde, te mogen weten, wat die Inwoonders van de voorsz Dorpen ende jurisdictie ter cause van de voorsz bieren schuldich soudens sijn, ende dit al by provisie, ende sonder prejudicie van ymants recht ten principaal. Aldus gedaan t' Utrecht den 17. dach van Junius Ann. 1530.

Extract uit de Resolutien van d'Ed: Mog: Heeren Staten's Lants van Vtrecht Martis xi. Maji 1686.

Op de requeste van de Schouten ende Gadermeesters van de Proostdye van St. Jans t'Vtrecht, vertoonende dat sy supplianten seer geerne wilden respecteren haar Ed: Mog: Ordinantie van den 28. Januar. 1686. jongstleden gearresteert, doch alsoo sy daar inne vonden eenige articulen ofte poincten, die het haar niet wel mogelyck en was te konnen naekomen, als met merckelycke prajuditie van hun Supplianten ampten ende opgesetenen, so versochten sy dat haar Ed: Mog: eenige Heeren geliefden te committeren, omme der Supplianten schriftelycke gravamina te examineren, om naar gedaan ondersoeck, daar omtrent gedisponeert te worden, so als haar Ed: Mog: sullen verstaan te behooren, is geappointeert.

Worden versocht de Heeren Schade, van Rossem, Maarsenbroeck, van Zuylen, van Sandenburgh, van Schonauwen, van Weede, van Benthem, ende Sinaapius, of het meerendeel van dien.

Quod ad crimen, si atrox, ut si læsæ majestatis, aut si ejusmodi, quod expressum sententia Ann. 1564. als oproer (utar verbis sententiæ) commotie met wapenen, ofte andere ongeoorlofde versamelingte tegen sijne Majesteyt ofte 't Lant, item van het klock-geslach totten selven eynde, van infractie van sauvegarde, ende contraventie van Placcaten ende Ordonnantien van sijne Majesteyt de selve materie concernerende, oft andere gelijcke oft swaarder delicten, &c. aut Curiz Provincialis aut Ordinum cognitio est, ut similiter ad eos pertinet cognitio

cognitio etiam de tributis, & pertinet indistincte, ut continetur diplomate, quo Domino de Langerack concessum jus gladii, ende van andere delicten hier naar volgende sal de voornoemde Heeren Staten, ende den Hove Provinciaal van Utrecht alleen competeren die kernisse, te wesen van contributiën ende impositiën, so reele als personele.

- 12 Magnum interim jus quod Præposito concessum, præsertim si attendas amplitudinem territorii pagos aliquot complectentis, & quaqua versum per agros ad portas urbis extendentis se. Unde & tempore Hispanorum non tantum judices suburbani, sed Balivus etiam, ut vocant, seu Præfectus Præpositi mittere homines aliquot jussus ad glaciem frangendam, quæ in fossis ad castrum Vredenburch. De quo cum quæstio inter partes, interim Curia Provincialis decrevit ut sequitur.

Alfoo different voor sekere Commissaris van den Hove van Utrecht verresen is tusschen den Provoost op den huysen van Vredenburch ten eenre, ende den Bailliu van den Proost van St. Jans t'Utrecht, imervenierende voor d'ondersaten sijnre Proostdye ter andere syde, beroerende het bijten van de graften van Vredenburch, de voornoemde Bailliu sustinerende d'ondersaten van den Proost ongehouden te sijn sulcks te doen mitten anderen gerechten buyten de vier poorten deser Stadt Utrecht gelegen, die de bijtinge voorsz. van outs gedaan hebben, ende gehouden waren te doen volgende d'ordonnantie daar op gemaecte, ter cause van dewelcke tusschen den voornoemden Proost ende den Schouten van de voornoemde gerechten &c. Die selven Bailliu seggende niettemin by provisie ende sonder prejudicie van des Proosten recht, soo ten possessoire als ten peritoire, dat hy mochte lijden, dat het Hoff het vack ijs, 't welck d'ondersaten van de Proostdye torgevoecht, ende des als nu questie is, by provisie by den Soldaten op Vredenburch oft andere late bijten tot kosten van ongelijk, presenterende die selve kosten by provisie te verschieten, Soo eest dat 't voorsz. Hoff behoort hebbende 't rapport van den voirnoemden Commissaris, ende gesien sijn verbaal, heeft geordonneert ende ordonneert by desen, dat het vack ijs in quaestie by provisie gebeten sal worden by den Soldaten op Vredenburch tot kosten van den genen, die 't bevonden sal worden te behooren, Welverstaande dat die selve kosten verschieten sullen worden by den Proost van St. Jans, volgende sijn consent ende dit al sonder prejudicie van sijn goet recht jegens den genen, die 't behooren sal soo wel ten peritoire als ten possessoire omme 't selve te vervolgen voir desen Hove, Ordonnerende den Schouten van de gerechten, die tot het bijten van der graften van Vredenburch van outs gehouden ende geobligeert sijn, dat sy lieden tot vermaninge van den Provoost van Vredenburch, ofte van den Deurwaarder van desen Hove elcks heuren Onderساتen terstont ende sonder vertreck op Vredenburch brengen,

brengen, omme haar devoir ende dienst in 't bijten te doen, op payne dat by gebreecke van dien de voorsz. bijtinge by den Soldaten als voren gedaan sal worden tot kosten van den voornoemden Schouten, Welcke kosten met het salaris van den Deurwaarder op hem-lieden Schouten realick ende metter daat geexecuteert sal werden, Ende ten eynde dat niemant hier van ignorantie en pretendere, sal van dit appointement acte geleyert worden in handen van den Provoost op Vredenburg, ende by den Deurwaarder van der Camere mitten eersten geinsinueert worden. Actum t'Utrecht den ix. Decemb. 1573.

Diu etiam ante id a Curia decisum, cum anno ejus seculi trigesimo septimo jussu Comitum de Hoochstraten purgandæ essent urbis fossæ. Proximiores ad id rustici jussu Curie coacti, & inter eos etiam nonnulli, qui subjecti Præposito. Sic decisum eo anno 31. Jul. in de saack van den Procureur Generaal contra Rijck Spijs. Notandum interim quod olim non soli Præposito, sed Præposito & Capitulo jus gladii concessum. Expressse id innuit diploma, quod lib. de Nobilit. est p. 435. & fatetur etiam Præpositus charta Ann. 1538. ubi ita expressse; in welcke Dorpen ende Vlecken die Proosten ende Capittel van St. Jans t'Utrecht metten eersten samen, ende naderhant den Proost alleenlijck geexerceert soude hebben Hooge, middele, ende Lege jurisdictie, Hadden oock die Proost ende Capittel in den eersten te samen, ende naderhant die Proost alleenlijck daar uytgeset, ende ontfangen huysgelt, ende mergengelt, ende alle andere manieren van Regalia ende Overheyt gebruyckts, ende geexerceerts &c.

Et id si quis consideret, non mirabitur si exemplum, quo Præpositus jus gladii, census item, & decimas, ab ipso Capitulo in emphyteusin accepit: Exemplum quod depromptum ex Archivis est tale. Dignum quod inferatur hic.

Wy Peter van de Velde by der Genaden Godts Proost der kercken van Sint Janne t'Utrecht maken kont allen luyden, dat wy verpacht ende in pacht ontsaan hebben van Eersamen luyden Deecken ende Capittel onser kercken voorsz. haer gerechte tot Wilnisse Hooge ende Lege, haer tienden ende tinsen aldaar, ende te Noorde groot ende kleyn, also als sy daar gelegen sijn, ende hem toebehooren om een jaarlicxe pensie tot twee jaren naastkomende des jaars om 11^e ff. swarte &c. ten ware dat die tienden binnen desen twee jaren voorsz. also goet niet en waren, ende men 't in der waarheyt so vonde, so sal ous het Capittel daar af verset doen by twee uyt haar Capittel, die wy sullen noemen, ende t'eynden de twee jaren voorsz. voort jaarlijcks also lange als wy Proost sijn der Kercken voorsz. om xxxi. mark ende 12. loot en een vierendeel goets lodichs sulvers, ofte der weerde binnen Utrecht te betalen vry ende commerloos, een derdendeel daar van tot Korsavent naastkomende, een derdendeel tot Mey daar aan volgende, ende een

derdendeel t' Sint Jacobs daar naast, ofte binnen 14. dagen na elcken termijn onbegrepen, alle argelist uytgeseyt, ende also voort jaarlycks, in voorwaarden, als na volgen, Dat wy geen ra sellen doen trecken tusschen die van Midrecht ende Wilnessie, noch schattinge tot Wilnessie doen, 't welck te verstaan is, dat wy geen morgengelt noch huysgelt nemen en sullen ten sy by den Capittel, Ende voor dese pensie te betalen hebben wy te borge geset Timan Mouwer, ende Aernout van den Velde Burgers t' Utrecht, mit gesamender hant ende elck voor al, geviel: dat wy de voorsz pensie ofte voorwaarde, alst voorseyt is, niet en voldeden, dat wy ende onse borgen sonder eenich wederseggen dan komen sullen tot maninge des Deeckens &c. in een herberge binnen der montaden tot St. Jan voorsz daar men ons in wijset, ende die van ons eerst gemaant wort, die sal eerst komen, des dages rechte maaltijt t'etene, ons selven te winnen, daar niet te scheidten, en onser geene met sijn aandeel quijt te laten, sy en waren van de voorsz pensie ende allen gebreken der voorwaarden voorsz voldaan, mede van alsulcke kosten als sy daarom daden, ende waart dat eenich van onsen voorseyden borgen hier en binnen storve, so sellen wy binnen veertien dagen daar na enen goeden anderen man setten, ende wy ende onsen borge noch levende, sullen daar voor komen leyssen, alse voorsz, ende wie niet leyssen konde ofte mochte, die sal voor hem leggen enen anderen man, ende waart dat ymant hier in, dat Godt verbiede, sijn trouwe braecke, daar en mogen hem die ander niet mede beschudden. Alle dese voorwaarden hebben wy Peter van den Velde Proost, principale Zaackwoude, ende wy Timan Mouwer, Arent, ende Braam van den Velde Borgen voorsz gelooft vast ende stade te houden sonder argelist. In oirkende des briefs besegelt mit onsen segelen, Gegeven in 't jaar ons Heeren M CCC LXXII. des anderen dages na St. Odulfs dach.

Sed hinc litium olim fomes nunquam non repullulantium & frequens inter Præpositum & Capitulum dissidium. Tanti irarum æstus, tanti impetus animorum, ut Romæ etiam litigatum. Sed postquam sumptuum magnitudine & tædio morarum fessi ultro tandem sopita omnis quæstio conquievit. Libere exercet Præpositus jus quod concessum, sed Capituli etiam nomine, sine quo nec tantillum ex bonis Præposituræ transferre in alium ipsi licet, olim etiam juramento obstrictus ex iis solvere certam fructuum quantitatem, pro quibus postea jussus solvere ducentos flo. enos annuos, ut in charta inedita.

Sixtus episcopus servus servorum Dei dilecto filio Decano ecclesie sancti Petri Trajectensis salutem & Apostolicam benedictionem. Quia libenter in pacis observantia delectamur, ea qua sunt judicio vel concordia diffinita, ut firma persistant, cum a nobis petitur, quantum cum Deo passumus, Apostolico mandamus presidio

*praesidio communiti. Exhibita siquidem nobis nuper pro parte dilectorum filiorum
 Johannis Nys Praepositi ac Decani & Capituli ecclesiae sancti Johannis Trajecten-
 sis petitio continebat, quod licet ipse Johannes ratione Praepositura ejusdem eccle-
 siae & juramenti per eum tempore assecutionis dictae Praepositurae praestiti, & per
 Praepositos ejusdem ecclesiae pro tempore existentes praestari soliti, Decano & Ca-
 pitulo praedictis de fructibus, redditibus, & proventibus ejusdem Praepositurae quas-
 dam pecuniarum summas, tritici, siliginis, & avena quantitates, bona, & res
 alias annis singulis solvere & assignare teneatur, & super hoc Decanus tunc ex-
 istens & Capitulum praedicti contra quondam Petrum de Velde, dum viveret,
 & pro tempore existentes Praepositos dictae ecclesiae tres diffinitivas conformes sen-
 tentias reportaverint, quia tamen super his inter quondam Henricum Daisman
 Praepositum dictae ecclesiae dum viveret praefati Johannis immediatum in dicta Prae-
 positura praedecessorem ex una & Decanum & Capitulum praefatos ex altera par-
 tibus orta fuerat materia quaestionis, Johannes ac Decanus & Capitulum praefati
 pro eo, quod ipse Johannes ex fructibus, redditibus, & proventibus Praepositurae
 hujusmodi propter illorum deminutionem & exilitatem pecuniarum summas, tri-
 tici, siliginis, & avena quantitates, bona & res alias hujusmodi ipsis Decano &
 Capitulo solvere & assignare non poterat, ad tollendum litium anfractus certam
 & rationabilem super his concordiam inierunt, videlicet quod ipse Johannes &
 successores sui dictae ecclesiae pro tempore Praepositi pro pecuniarum summis tritici,
 siliginis, & avena quantitatibus, bonis, & rebus aliis hujusmodi ipsis Decano
 & Capitulo ducentos florenos auri Renenses persolverent, & quosdam proventus
 certarum terrarum & possessionum tunc expressarum assignarent annuatim, pro-
 ut in literis authenticis seu instrumentis publicis inde confectis dicitur plenius
 contineri. Quare pro parte Johannis ac Decani & Capituli praedictorum nobis
 fuit humiliter supplicatum, ut ipsi Johanni juramentum hujusmodi relaxari &
 concordia praedicta pro illius subsistentia firmiter robur Apostolica confirma-
 tionis adjici mandare, ac alias eis in praemissis opportune providere de be-
 nignitate Apostolica dignaremur. Nos itaque qui de praemissis certam noti-
 tiam non habemus hujusmodi supplicationibus inclinati discretioni tuae per Apo-
 stolica scripta mandamus, quatenus vocatis qui fuerint evocandi, de praemissis
 omnibus & singulis auctoritate nostra te diligenter informes, & si per informatio-
 nem hujusmodi ita esse repereris dicto Johanni praefatum juramentum relaxare,
 nec non concordiam praedictam, si sit honesta, & prout illam concernunt, omnia
 & singula in litteris seu instrumentis hujusmodi contenta confirmare & approbare
 eadem auctoritate nostra procures, suppleasque omnes & singulos defectus, si qui
 forsan intervenerint in eisdem, Non obstantibus praemissis, constitutionibus & or-
 dinationibus Apostolicis, nec non dictae ecclesiae juramento, confirmatione Apostolica,*

vel quacunq̄ firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, ceterisque contrariis quibuscunq̄. Datum Romæ apud Sanctam Petrum Anno incarnationis dominicæ Millesimo quadringentesimo septuagesimo quinto, Non. Decembr. Pontificatus nostri anno quinto.

- 13 Nomine etiam Capituli contractus initi a Præposito. Et exemplum ad manum est, quo Præfecto Præpositi castrum quod Mydrechi certis conditionibus sic in feudum concessum. Concessum ut restitueret (nam belli tempore id exustum) & postquam restitutum si aut Præpositus aut successor ejus restitutum repeteret, oblatis pro expensis sive mille quingentis, imputato etiam in eam summam, quanti tempore contractus reliquæ ipsius castri, muri & fundamenta, confestim redderet & sine mora. Contractus ita se habet.

Bekenne ick Taeko van Montzima voor my ende mijn erven ofte nakomelingen van den Eerwaarden Heeren Proost, Deken, ende Capittel der kercken Sint Jans t'Utrecht tot een onversterflijcken erfsken ontfangen te hebben die Hoffstede ende Reliquien van den afgebranden huysse der voorsz. Proostdye in allen manieren ende voerwaarden als der voernoemde Heeren brief, die ick daar van ontfangen hebbe innehou, ende begrepen heeft, luydende van woorde te woorde aldus, Wy Proost ende wy Deken ende Capittle der Kercken Sint Jans t'Utrecht doen kondt allen luyden, Also onser Proostdye huys tot Mydrecht vermits desen troublen tijt in den jare twee ende t'seventich lest voerleden afgebrant es, oock mede onser Proostdye andere goederen door den selven troublen gehelicken gedefoleert, verwoest, verwildert, ende te niete gekomen sijn, sulx datter geen middel en is omme't voorsz. huys weder op te bouwen oft repareren, dan genoegsaam geschapen is, dat die fundamenten ende grachten (certijts met so groote kosten ende moeyten geleyt ende gemaackt) voorts geheel vergaan sullen, sonder hoope van ummermeer gerepareert te mogen worden, omme waarinne te versien so veel mogelick is, so eest dat wy die Hoffstede ende fundamenten van den voernoemden huysse, mit gaders Stal ende Hoff daar aan behoorende gegoest, gegeven, ende verlijt hebben, gunnen, geven ende verlijen mit desen onsen brieve Taeko van Montzima Balliu in der tijt van onser Proostdye voorsz. tot een onversterflijcken erfsken voor hem ende synen nakomelingen, ende dit ten sine ende op voerwaarden ende conditien, dat d'voersz. Taeko van Montzima t'voersz. huys sal repareren ende opbouwen nae synen believen, mits dat die kosten daaromme te doen niet en sullen excederen de somme van vijftien hondert Carolus guldens eens van twintich Brabans stuyver t' stuck, sonder voerder consent van ons daar op te verwerven, Behouden dat hy eerst ende voor al gehouden wort die oude fundamenten mit die reste van 's muetwerck daar nue noch op staande behoorlijk te doen

doen estimeren, ende daar na voorts bouwen ende repareren als voren, Dies is voersproken ende bevoerwaart, dat so verre ende so wanneer wy oft onse nakomelingen Proosten in der tijt begeerden 't voorsz huys mit sijn toebehooren wederom aan ons te nemen, ende onser Proostdyen t' appliceren, sullen 't selve altyt mogen doen onbekroont ende sonder wederseggen van de voornoemde Taeko van Montzima oft sijn nakomelingen, welverstaande dat men die timmeragie alsdan wederom sal doen estimeren, ende so wat d' selve alsdan bevonden sal worden weerdich te sijn, (doch altoes niet over die vijftien hondert gulden, alwaart die beter bevonden mocht worden) sal men hem betalen, daar afflach aan wesen sal 't gene die fundamenten ende muynen als nu geestimeert ende weerdich bevonden sullen sijn, Noch sijn 't voerwaarden ende is geconditioneert, dat als den Proost in der tijt tot Mydrecht komt, sal altoes op ten selven huysse mogen komen logeren, als oock die van den Capittle sullen mogen doen, mits nochtans mede brengende den wijn, die men aldaar sal behoren te drincken, ende na doode van Taeko van Montzima voeruoemt, sal synen Leenvolger 't selve huys met sijn toebehooren als boven wederom van ons ontfangen, ende verheergetwaaden mit een Stichts heergewaant, ende so voert van erfgenaam tot erfgenaam, al op voerwaarden boven verhaalt, sonder arch ende list, Des r' oirconde hebben wy Proost onsen, ende wy Deecken ende Capittel onses Capittels segel aan desen brieff doen hangen, Gegeven in 't jaar ons Heeren xv^e. negen en t' seventich den 15. Maji. Ende want alle die poincten, voerwaarden ende articlen in den voergeinsereerden brieff begrepen alsoe tusschen myn Heeren voorsz, ende my Taeko van Montzima veracordeert ende bedongen sijn, als daar inne beschreven staat, so hebbe ick naaderbant d'estimatie daar inne geroert doen doen, ende volgende deselve sijn die ruymen ende oude muerwerck bevonden weerdich te sijn d'somme van vier hondert ende vijf Carolus gulden, d'welcke aan den vijffthien hondert Carolus gulden afflach sullen wesen, vermogens 't gene in den voorsz brieff gedeclareert es, sonder arch ende list, Oirconde 's brieffs mit myn eygen hant onderteyckent, ende daar toe mit myn segel uythangende besegelt. Gegeven in 't jaar ons Heeren xv^e. ende tachtich op ten achtiensten dach in Martia.

Unum id singulare est, quod ante annos quinquaginta singulari beneficio concessum Præposito, ut vivus cederet Præposituram Alberto Comiti de Solms. Singulari inquam beneficio. Nam multa erant, quæ obstabant. Insolita erat cessio. Consensus Ordinum impetrandus. Consensus Capituli. Quod ad Ordines: Nominatio erat Ordinum. Electio erat Principis. Aut ut clarius adhuc loquar: Nominatio erat Urbis. Electio erat Equitum. Approbatio erat Principis. Sed nec nominatio nec electio unquam olim facta Præposito adhuc vivo. Deinde impedimento constitutio

etiam Ordinum Ann. 1622. 5. Septembr. qua vacantis Præposituræ post mortem scilicet Prælati sex primorum annorum fructus applicati sunt filco. Capituli etiam intererat, nequid fieret præter morem. Obstabat triplex juramentum, quod præstabat Præpositus, de quo *lib. de Nobilit. 2. cap. 24.* Obstabat initus inter ipsum & Capitulum tractatus. Sed his tamen non obstantibus, diu re deliberata, tractata, acta in Comitibus, tandem nemo contradixit, ea tamen lege, ne unquam id in posterum in exemplum traheretur.

Extract uyt de Resolutie genomen by de d'Ed. Mog. Heeren Staten 's Lands van Utrecht, Martis 23. April. 1633.

Den Heere van Schonauwen uyt de vergaderinge vertracken wesende, is by de Heeren Geeligeerden verklaart dat sijne Ed. in conformité van de Memorie dien aangaande over te leveren quiteerde de Prooftdye van Sint Jans, en de sessie in dese hare Ed. Mog. vergaderinge.

Daar nae is overgelevert ende gelesen hier ter vergaderinge sekere acte ende resolutie van date den xxii. deser lopende maandt Aprilis genomen by de Heeren Vice Deken ende Capittle der Kercke St. Jans t'Utrecht aangaande die gerechtigheden, dewelcke 't selve Capittle op ende aan de gemelte Prooftdy was competerende, versouckende den Heere Deken Berck in naame van dien, ten eynde 't Capittle Sint Jans in hare gerechtigheden niet en werde verhoert, Nemaan daar inne magh blijven gemainteneert achtervolgende diverse accoorden met verscheyden Proosten der gemelter kercke op verscheyden tijden gemaecte, ende besonderlick mede naar den inhouden van den Accoorde met den gemelten Heere van Schonauwen Joncker Johan van Renesse vander Ka ten overstaan van de Heeren hare Ed. Mog. Gecommitteerden op den xvi. Junii 1596. beraamt ende opgerecht, Naar deliberatie versochten de Heeren van de Ridderchappe, mitsgaders der Stadt Utrecht extract ende Copie der voorsz. propositie ende acte van resolutie, omme de selve naar 't examineren, De welcke geaccordeert is, met instantelijck versouck dat de selve Leeden daar op mergen geresolveert gelieven te komen. Onderstont: Geextraheert uyt de voorsz. Resolutien, ende accordeert in kennisse van my: Was geteekent Ant. van Hilten.

Copie Geproponerde van de Heere van Schoonauwe den xxiiii. April 1633.

Dat de Heere van Schonauwen te Rade is geworden, om sekere goede consideratien, sijn plaase onder de Geeligeerden ende de Prooftdye van St. Jans af te staan, tot welcken eynde hy 't selve in handen van de Heeren Staten by desen is stellende, met versouck dat de Heeren soo tot de plaase van de Geeligeerden als Prooftdye, de Heere Grave van Solms gelieven te houden voor gerecommandeert, 'T eenen airkonde hebbe desen onderteykent. Ende was onderteykent J. V. Renesse. Onderstont. Accordeert met sijn principale, in kennisse van my, was geteekent Ant. van Hilten.

Exhibitum xxiiii. Aprilis 1633-

Op

Op buyden tot kennisse van de E. Heeren Vice Deken ende Capittle der kercke St. Jans i' Utrecht sijnde gekomen, dat den wel Ed. Heere ende Joncker Johan van Renesse vander Aa Proost ende Archidiaken deser kercke van meeninge is d' selve Proostdye te resigneren, Is by de Heeren van den voorsz. Capittle (Capitulairer nae voorgaande indictie expresselijk hier tos vergadert sijnde) goet gevonden ende geresolveert den E. Heere Mr. Niclaes van Berck Deken deser kercke te versouken, dat sijn E. gelieve die E. Mog. Heeren Staten's Lants van Utrecht ten tyds van de selve resignatie te remonstreren die gerechticheyt, dewelke desen Capittle op ende aan de voornoemde Proostdye is competerende, op dat het selve Capittle in hare gerechtigheden niet en worde verkort, nemaar naar behooren daar inne mach blijven gemainteneert, achtervolgende diverse accoorden met de respectieve Proosten deser kercke op verscheyden tijden gemaakt, ende bysunder mede naar inhouden van den accorde met de gemelte Heere ende Joncker Johan van Renesse vander Aa ten overstaan van de Ed. Heeren Gecommitteerden van de welgemelte Heeren Staten op den 16. Junii 1596. beraamt ende opgerecht, mitsgaders by d' selve Joncker Johan van Renesse vander Aa onderteykent, Luydende als volgt: Wy Johan van Renesse ter Aa doen kent, dat alsoo wy versien sijn door nominatie der Heeren Staten by sijn Exellentie mit die Proostdye ende Archidiaconatschap der kercke van St. Jans i' Utrecht, vacerende deur dode van wijlen Heere Bucho van Montzima, ende uyt krachte van de selve by den Capittle der kercken voornoemt gestelt sullen worden in de reele ende actuele possessie der Proostdye voorsz. Soo ist dat wy by adelicker eere ende oede beloofst hebben, ende beloven mits desen, dat wy voor eerst indemneren sullen den voorsz. Capittle van de possessie uyt kragte voorsz. ons te verleenen, ende dat wy niet anders en sullen affecteren ter cause van de voorsz. possessie als onse voorsaten uyt oorsake van sekere concordien, ende voorts van de geincorporeerde prebende aan de voorsz. Proostdye genoten hebben, ende geen presentien nemen dan residierende, Dat wy oock alle vierendeel jaars den Capittle nae vermogens de voorsz. concordie sullen betalen vijftich goude Keur-Vorstelijke gulden, ende daar voor tot vermaninge eenige speciale sekerste goederen van de Proostdye den Capittle in handen stellen, ende dit alles sonder eenige deductie in 's geheel of deel, ex quacumque etiam causa, Dat wy oock sullen onse residentie nemen, more Prælatorum ad quindenam, ende betalen de triplices leges insinuationis & absolutionis residentie, nae advenant die Canonicken der voorsz. kercke debourseren moeten, Dat wy oock onse sepulture in de kercke van St. Jans sullen nemen, ende in allen gevalle sulcx niet en geschiede, dat wy des niet te min mortificeren sullen jaarlicx drie oude schilden tot twee en veertich stuyvers 's stuck, Dat wy geen Officianten en sullen stellen dan een bequaam ende gequalificeert persoon, ende by den Capittle ge-eedt, ende niet en sullen procederen tot alienatie van landen sonder des Capittels advi ende consens,

sent, noch geen huiren van de goederen der Prooofdye voorsz bundich houden naar onse doot, als die by den Capittle expresselyck belieft sijn, dat wy oock sullen stellen Officialem, Vicarium, ende Socium Præpositi, ende Stadtbouder van de Leenen, altoos eene uyt den Capittle voorsz, ende geen ander, ende oock gebruycken alst selfde gelegen sal sijn in saacken van de Præpositure den Capittels Notaris, ende dit alles onder gagie ende mit commissie naar behooren, Ende om voorts den Capittle te gratificeren, soo belooven wy te beneersigen na ons best vermogen, dat twee prebenden in de kercke voorsz by authorisatie der Heeren Staten geextingueert ofte geincorporeert sullen worden, d'ene tot erectie van een Thesaurie, die andere tot een Scholasterije, d'welcke maar en sullen genieten na vermogens den Proost, uyt krygte van sijn prebende geincorporeert, geniet, ende die reste sal strecken tot sublevatie van haartuyder fabrycke ende der kercken onderhout, met welcke officien eenige Capitularen der Kercken voorsz versien sullen worden, daar van die Thesaurie tot onser collatie sal blijven als Proost, ende onsen successoren Proosten inder tyt, alles op seker concept ende middel, als daar van gearresteert ende besloten sal worden, ten sine dat deur den setven Thesaurier die ministratie, gelyck in allen anderen kercken, in die Sixti & coenæ Domini van fruyt ende andersints sal mogen vallen, ende dat 's Capittel mit officien ende digniteyten gehonoreert magh werden als anderen, ende dit alles op sulcke middelen ende wegen, als by ons ende den Capittle voorsz mit die minste lesie van yemand ende tot des Capittels meeste prouffijt ende hoochste eer be- raamt ende bevordert sal worden, Dan alsoo het affsterven van de persoonen wiens prebenden voor geextingueert ten eynde voorsz souden worden gereeckent, noch een tyt langh kan verlopen, soo beloven wy des niettemin uyt den onsen een Thesaurie te erigeren by provisie, wendt die incorporatie gevallen is, daar mede wy eenen Capitulaire strax by het aannemen van onse possessie sullen versien, daar toe asignerende hondert gulden jaarlycx mit die lasten van fruyt in die Sixti & Coenæ Domini ende voorder te ministreren na vermogens seker concept ende beraminge, als wy binnen acht dagen den Capittle sullen presenteren, Ende alsoo ten tyde van de vacature van de Prooofdye vervallen sijn twee jaren vruchten, soo beloven wy insgelycx onse neersigheyt te doen, dat het bekeende huys van Mydrecht tot eer van den Capittle ende onse nasaten daar mede sal worden gelofft ende gevryt, Tot welcken sine wy oock sullen onse debitoir doen, dat die reekeninge van den verschenen vruchten ten tyde van de vacature gevallen voor den Staten mede gedaan sullen worden, ten overstane van den Capittle ofte hare Gecommitteerden, Dan so het Capittel pretenderende is tot d'selve vruchten actie te hebben, soo sullen d'selve vruchten ofte het equivalent van dien blijven gereserveert tot heur assurance, borch, ende verskeringe, wendt alle die poincten

van

van den inhouden van desen mit des Capittels believen ende advs geeffectueert ende voltogen sullen werden, welverstaande ingevalle bevonden wert dat wy restoir van de selve vruchten moeten doen; soo sullen wy wederom ontsleggen sijn van den conditien die wy alhier sijn stipulerende, ende om nach voordr het Capittel voorsz. te vereeren, ende behulp te doen, sullen wy met het personaatschap van Goylant, staande tot des Abdiſſen van Elten ende onser Collatie by beurten, soo wanneer het ons te consereren valt, mede versien een Canonick der kercke voorsz. Capitularij sijnde, ende na ons beste vermogen intercederen aan d' Abdiſſe voorsz. insgelijcx te willen consenteren, Belovende voorts die triplicia vinalia by 't aanveerden promptelijck te sullen betalen, ende die drie eeden, om 't inhouden van desen ende allen anderen (sulcx onse voorsaten gedaan hebben) t' onderhouden, te doen, ende suffisante borge buyten den Capittle stellen voor de acte van indemnité ter cause van de possessie, die wy op de voorsz. Præpositure van den voorsz. Capittle sullen verkrijgen, Allen 't welcke wy onverbreeckelijc op eere ende eedt als voorens, ende onder 't verbant van onsen persoon ende goederen, mit submissie ende renunciatie in de breedste forme naar behooren, beloven na te sullen komen. Des 't oirconde soo hebben wy desen brieff ende minute by provisie onderteeckent, beloovende den originelen mede t' onderteekenen, ende mit onsen Zegel uythangende te besegelen, sulcx oock mede den borge ondersz. voor de acte van indemnité desen ende den principalen onderteekenen ende besegelen sal. Gedaan den xvi. Junii in den Capittle voorsz. in 't jaer ons Heeren xv. ses ende tnegentich. Onderteekent Johan van Renesse. Voor behoudens ende onvermindert mede desen Capittle soodanich recht ende gerechticheyt, als den selven jegens den voorsz. Joncker Johan van Renesse vander Aa als Proost deser kercke is competrende, ende den processe daar over ten deele voor de Ed. Heeren Gedeputeerden van de welgemelte Heeren Staten als andersints aangeheven. Actum in den Capittelhuysse der voorsz. kercke op den xxii. Aprilis, Ann. 1633. In kennisse ende presentie van my onderteekent. Th. Heurnius.

Mercurii xxiiii. Aprilis 1633.

Versocht wesende dat de Leden hare opinien geliefden te openen, aangaande 't gene gisteren by den Heere van Schonauwen geproponeert is; Is naar deliberatie verstaan ende verklaart by de Heeren Geeligeerden, Dat d' selve accepteerden de gedaane quyttinge der Proostdye van St. Jan, en de sessie onder haer Ed. lith, Consenterende dat sijne Genade den welgeboren Heere, Heere Johan Aelbrecht Grave van Solms &c. Heere van Muntzenberch, Sonnewaldt &c. met de selve vacerende Proostdye gebeneficieert sal werden.

De Heeren van de Ridderſchappe verklaarden in conformité van hure Ed. schriftelijcke resolutie huyden morgen genomen, en alhier gelezen.

D'Edelen ende Ridderfchappe's Landts van Utrecht gefien 't fchriftelijke geproponeerde van de Heere van Schoonauwen gisteren ter vergaderinge van de Ed. Mog. Heeren Staten 's Landts van Utrecht gedaan, nopende zijne Ed. affhandt der plaats ende fessie in het lith van de Heeren Geeligerden ende die Proostdye van St. Jan, accepteren by desen den voorsz. afftant nopende de Proostdye van St. Jans, Consenterende omme goede confiderationen dat met d'selve Proostdye gebeneficeert sal werden zijne Genade den welgebooren Heere, Heere Johan Aalbrecht Grave van Solms &c. Heere tot Muntzenbergh, Sonnewaldt &c. Mits dat de Leden datelijck by de Collatie van de gemelte Proostdye sullen stellen een Coadjutor, waar over de respectieve Leden sullen looten, wie van de selve sal hebben de eerste tour tot de Coadjutorie, Verklaarende de welgemelte Heeren van de Ridderfchappe, niet te kunnen verstaan, dat de Heeren Geeligerden hare sessien in de vergaderinge van de Staten sullen mogen resigneren ten behouwe van yemands anders, Maar dat men sal blijven by het recht van Nominatie de Stadt Utrecht dien aangaande competerende, mitsgaders de Electie de Heeren van de Ridderfchappe met die van de kleyne Steden competerende.

De Heeren Gecommitteerden der Stadt ende Steden versochten alvorens hare Ed. opinie te openen, Dat mijne Heeren de Staten geliefden te verklaren off hare Ed. Mog. niet en verstonen dat by het confereren der gemelte Proostdye van St. Jan op zijn Genade den Heere Grave van Solms &c. sal blijven ongekenckt ende ongeprejudiceert hare Ed. Mog. resolutie den 6. Septemb. 1622. aangaande de vacerende Prelaatuerschappen, Proostdien, Thesaurien &c. genomen: Sonder dat dit voor exempel tot infractie van dien sal mogen strecken.

Ende de selve verklaringe tot corroboratie van de voorsz. resolutie sonder infractie daar inne te sullen toestaan by hare Ed. Mog. met eenparige stemmen Staatsgewijse gedaan wesende, Soo hebben de Heeren Gecommitteerden der Stadt Utrecht verklaart, volgens de resolutie by hare Principalen, buyden morgen genomen, alhier gelesen, Daar mede die van d'andere Steden seyden haer te conformeren.

Noch seyden de Gecommitteerden der Stadt ende Steden haer te conformeren met het gene de Heeren van de Ridderfchappe voor hare opinie ende resolutie vorder gestipuleert hebben, ende aangaande het stellen van een Coadjutor op 't behagen van hare Principalen.

De Vroetschap der Stadt Utrecht, hooren leesen hebbende Extract van 't geboisgneerde op gisteren in de Heeren Staten Camere, ende gesien het geproponeerde van den Heere van Schoonauwen, Daar by zijne E. verklaart dat hy om seekere goede confideratien te raide is geworden zijne plaats onder de Geeligerden ende de

de Prooftdye van St. Jans of te staan, tot welcken eynde by d' selve in handen van de Heeren Staten is stellende &c. Waar door de voorsz. Prooftdye is komen te vaceren, Ende geleth op de ernstige recommendatie van sijne Furselijcke Doorluchticheyt mijn Heere den Prince van Oraingen in faveur van den welgebooren Heere Grave Johan Aelbrecht van Solms &c. Oock tot sijne Genade genegen wesende, hebben omme sonderlinge consideratien, goet gevonden tot de selve Prooftdye te nomineren welgemelte sijns Gen: den Grave van Solms, onvermindert de gerechticheyt van 't Capittle van St. Johans, Mits dat by de samentlijcke leden worde verstaan ende geresolveert, dat hier door in 't minste niet worde verandert ofte geinfingert de resolutie by d' Ed. Mog. Heeren Staten genomen aangaande de vacerende Prooftdye, Commandeurzen, Thesauryen, ende Scholasteryen den 6. Septemb. 1622. maar dat d' selve blijve in sijn volkomen kracht ende van voller weerde, Actum den XXIII. Aprilis 1633. Onderteykent C. de Ridder.

Voorts is verstaan ende eenpaarlijk geresolveert, Dat men voor sijn Genade den Heere Grave van Solms &c. sal depeeschereu missive van Nominatie aan sijne Furselijcke Doorluchticheyt mijn Heere den Prince van Oraingen &c. Omme van de selve te bekomen approbatie ende brieven in forma tot de possessie der gemelter Prooftdye van St. Jan, volgens het concept der voorsz. Missive alhier gelezen ende gearresteert.

Veneris xxvi. Aprilis 1633.

Naarder geleth ende gadelibereert wesende op d' opinien verleden Woensdach den xxiiii. deser maanüt Aprilis by de respective leden hier ter vergaderinge van hare Ed. Mog. by het nomineren tot de Prooftdye van St. Jan gegeven, aangaande het nomineren ofte stellen van eenen Coadjutor, omme in cas sijne Gen: den Heere Grave van Solms &c. de selve Prooftdye door doode, of anders quame te ruymen, te mogen succederen, Soo is by die occasie goet gevonden, sulcx mede te practiseren ten regarde van de Prooftdye van Oudemunster met die van St. Marie, nensens dar selver Thesaurie, Ende op dat daar inne met meerder eenigheyt ende minder jalousie ofte disputen mochte werden geprocedeert. Soo is verstaan ende geresolveert dat men sal gaan tot de lotinge der selver met briefkens, dewelcke getogen wesende alhier in volke vergaderinge, soo is voor d' Heeren Geelgeerden te loote gevallen de Prooftdye met de Thesaurie van Sinte Marion, missagaders voor de Heeren van de Ridderchappe de Prooftdye van St. Ian, ende voor de Heeren der stads Utrecht de Prooftdye van Oudemunster.

Verklarende d' Heeren Gecommitteerden der Stadt Utrecht in de voorsz. resolutie geconsenteert te hebben op 't behagen van hare principalen.

Jovis 11. May 1633.

Onsfangen

Ontfangen ende gelezen een Missive van sijne Furstelijcke Doorluchticheyt mijn Heere den Prince van Oraingnen &c. gedaetert uyt het Leger by de Beeck boven Xanten den VII. May 1633. daar by d' selve is approberende sijne Genade den Heere Grave van Solms &c. volgens hare Ed. Mog. nominatie den xxiiii. Aprilis verleden gedaan, tot de possessie der Proostdye ende Archidiaconie der kercke St. Jans t' Utrecht; Ende haar Ed. Mog. hier over seer vrendelyck bedanckende.

Sabbathi IIII. May 1633.

Geresumeert d' annotatie gedaan den 26. Aprilis 1633. voorleden aangaande de Coadjutorien der Prelatuerschappen ende beneficien daar by verbaalt, verklaarden hare Ed. Mog. hier mede de selve alsoo goet te vinden, mits by aldien bevonden worde de Tresorie van Sinte Marion niet te staan tot dispositie of nominatie van mijne Heeren de Staten 's Lands van Utrecht, dat in sulcken gevalle hare Ed. Mog. in plaetse van dien het equivalent sullen doen genieten aan de Heeren Geeligerden, die de s. lve te loote gevallen is.

Ende seyden d' Heeren van de Ridderchappe te verstaan dat de Coadjutorien by de Leeden gelooth aan yeder luth permanent sullen blijven.

Hier op verklaarden d' Heeren Geeligerden hare opinie te houden in advin tot dynsdach naastkomende.

Ende d' Heeren Gecommitteerden der Stads Utrecht verklaarden haar hier mede te conformeren, welverstaande dat de voorsz respective leden t' allen tijden sal vry staan totte gemelte Coadjutoorschappen te nomineren, of d' selve te confereren, of af te wachten de vacature van dien, omme alsdan by haar geconferereert of daar toe genomineert te worden, des dat in allen gevalle soo meenigmaal de voorsz. Prelatuerschappen off beneficien sullen komen te vaceren, de vruchten ende inkomsten der selver voor den tijt van de ses eerste jaren na de vacature der selver by het land geprofitteert ende genoten sullen worden in conformite van de resolutie by haer Ed. Mog. genomen den v. Septemb. xvi^c. xxii.

Plane etiam singulare id, quod non placita tantum cessio, sed is Comitibus etiam favor, ut non diu dein post viduæ ejus decreto Ordinum concessus Præposituræ ususfructus ad vitam, sub hac conditione, quæ decreto expressa est.

Extract uyt de Resolutie van d' Ed. Mog. Heeren Staten 's Lants van Utrecht, Jovis 10. Maji 1638.

De Staten van den Lande van Utrecht hebben uyt sekere goede consideratien sonder dat sulcks in consequentie sal worden getogen, ende mits dat hier door in 't minste niet en worde gekrenckt ofte geprejudiceert haar Ed. Mog. resolutie van den 5. Septemb. 1622. aangaande de vacerende Prelatuerschappen, Proostdyen,

Thesau-

Theſaurien, ende ſonder dat dit tot inſtactie van dien eenichſints ſal ſtrecken, toegeſtaan ende geaccordeert by deſen, dat ſijne Genade den Hoogh. welgeboren Heere, Heere Johan Aelbrecht Grave van Solms &c. Heere tot Muntzenberch, Wildenfeltz, ende Sonnewalt &c. Prooſt ende Archidiacon der Kercke St. Jans t' Utrecht &c. in conformite van de Reſolutie by de Heeren Edelen ende Ridderſchappe 's Lants van Utrecht genomen den 7. deſer, heure Ed. Mog. op gifferen ter vergaderinge gecommuniceert ende aldaar geregiftreert, ſal vermogen by de eerſte vacature der gemelte Prooſtdye ende Archidiaconye van St. Jans t' Utrecht de vruchten, rechten, ende emolumenten van deſelve Prooſtdye te laten komen ten profijte van Meyrouwe de Gravinne van Solms &c. ſijner welgemelte Genade Egemable haar leven lanck geduyrende, indien ſyner Genade erfgenamen de electie op ſodanigen perſoon, als van wegen deſelve genomineert ſal worden, mochten komen t' obtineren, ende dat t' elckens by 't aſfterven van ſodanigen perſoon een ander mans perſoon ſal moeten worden geſfelt, ende dit gedayrende het leven van hare Genade de welgemelte Vrouwe Gravinne van Solms &c. naa welckers aſfterven de voorsz. Prooſtdye verſtaan wort te vaceren volgens haar Ed. Mog. Reſolutie van Loinge genomen den Ende dit alles by aldien ſijn Genade den Heere Grave van Solms in dit ſijn goet voornemen komt te perſevereren.

C A P. IX.

1. De Præpoſitis eccleſiarum S. Martini, & S. Salvatoris.
2. De Domino de Dijkvelt, Rateles &c. An & ei jus gladii.
3. An non uſu id amiſſum.
4. Domini de Weede oriundi gente antiquiſſima Dominorum de Amersfoort. Amiſfurtum quando urbs.
5. Villa olim ſeu pradium Dominorum de Amersfoort.
6. De caſtro de Stoutenburch.

Secundo loco jus gladii naſti duo Capitula ſeu eorum Præpoſiti, S. ſcilicet Martini & S. Salvatoris. Naſti eo terrarum tractu, qui inter Iſlam & Leccam. Pagum vulgo vocant, quo continetur Dominium etiam de Dijkvelt & Rateles. Loca hæc ad Aquas veteres, quæ poſtquam diviſio a Capitulis inſtituta Præpoſitus S. Salvatoris deinceps ſolus eſt conſecutus. A quo in feudum conceſſa primum Dominis de Vliet, & tum Domino de Montfoort. Data etiam juridiſctio. Et ſine ulla exceptione. Quæſtio tamén, an & alta, & difficilis fatiſ quæſtio. Diploma eſt apud Buchel. ad Hed. in not. hiſt. Ultraj. p. 234. ubi præter epiſcopum Capitulum S. Salvatoris alium non agnoſcit, cui alta juridiſctio, inter Nodam & Bodegrave. Agnoſcit verbis expreſſis

expressis etiam, quod ei soli iurisdicção hæc in Dominio de Haestrecht, in quod etiam protendit se Dominium de Dijckvelt. *Et quia, inquit, ecclesia nostra non habuit, nec habet in presentiarum aliquas literas vel privilegia super alta iurisdicçãoe Domini de Haestrecht, prout nos Decanus & Capitulum tempore quondam Domini Philippi de Almelo Præpositi ecclesia nostra b. m. coram universali ecclesia confessi fuimus, recognoscimus quod ad prædictum Dominum nostrum episcopum in Dominio & terra de Haestrecht ad Præposituram ecclesia nostra spectantem alta iurisdicção, & jus aggerandi, quod vulgariter dicitur Schouwe, tanquam ad superiorem dominum cognoscitur pertinere &c.* Charta est Ann. m. ccc. xv. Sed id tamen non tanti. Si recte attendamus, de Haestrecht tantum mentio hic. Nec Capitulum absolute ait, & citra ullam exceptionem, quod nulli alta iurisdicção, nisi soli episcopo, sed diserte adhuc addit, *nisi forsitan aliqua persona ecclesiastica vel secularis posset hoc per patentes literas vel privilegia edocere.* Cur clausula hæc adjecta? Quem in finem & cui bono? Cur quod dixit in genere mox in specie tantum applicat Dominio de Haestrecht? Cur non etiam Dominio de Dijckvelt & Rateles? Haud dubie quod voluerit hæcenus reservari sibi integrum suum jus. Nam nec S. Joannis Præfecturæ hic ulla mentio, cui tamen jus gladii citra ullam controversiam. Et cui etiam, quod notandum, non aliis verbis id concessum, quam quibus usus Henricus V. cum pagum Issa & Lake, qui Dominium etiam de Dijckvelt & Rateles in se continet, & quicquid ibi juris Regii, confirmans donationes Ottonis I. Henrici III. Henrici IV. Imp. ecclesiis & Præpositis, quos dixi, daret dono charta Ann. 1122. quam primus jam edidi lib. 2. de Nobil. cap. 10. p. 216. Verba hæc, quibus nixus Præfectus S. Joannis, in Conradi diplomate episcopi Trajectensis Ann. 1085, *Hæc vero terras tali pacto dedi eis, ut si quando inhabitentur decima & placita & omnis ecclesiastica & laycalis justitia ad eos solum pertineat &c.* Vid. Buchel. ad Hed. hist. Ultraj. p. 140. Cæsaris eadem, nimirum hæc: *Quia igitur ex antiquis primum ecclesiarum munimentis deinde renovantibus & firmantibus hoc ipsum paginis & sigillis suis pia memoria imperatore Augusto Henrico secundo, & avo nostro Henrico III. totum quod in pago Issa & Lake cognovimus regali munificentia traditum duobus monasteriis in Trajecto, uni in honore sancti Martini, alteri in honore sancta Dei genitricis Maria omniumque sanctorum dedicato, placuit nobis eandem piorum regum traditionem regali auctoritate confirmare, hoc addentes, quod a Wilhelmo Comite ejusque prædecessoribus violenter usurpatum est amodo supra dictis ecclesiis stabili & perpetua regalitatis nostre traditione inconvulsum permaneat. Scilicet ut sicut terra & homines & census ad prædictas ecclesias attinent*

nent ita omnis justitia ad Præpositos earundem ecclesiarum & villicos eorum pertineat, & nullus ibi Comes vel Advocatus præter Præpositos sit. Sed omnis justitia ad illos pertineat, sive in furnis, sive in aggeribus, sive in bellicis navibus, quod vulgo silinc vocant, vel quibuscunque aliis negotiis ad seculare placitum pertinentibus &c. Certe illud omnis etiam altam complectitur. Cum quotidiana tantum datur, non omnis justitia sed justitia tantum mentio, ut in charta Ann. 1279. Otto Dei gratia Trajectensis episcopus &c. recognoscimus quod nos de consilio fidelium nostrorum bona jacentia apud Odike videlicet mansum unum & ejusdem mansi justitiam, censum, & decimam tam minutam quam majorem &c. contulimus &c. In charta Ann. 1245. Otto Dei gratia &c. notum esse volumus quod Ann. Domini 1243. Hermannus de Marsen miles &c. in nostra constitutus presentia decimam majorem & minutam justitiam & censum decem mansorum jacentium in Marsenrevene &c. resignavit &c. Satis etiam de eo constat, quod jam ante Cæsaris hujus tempus cum Comes Hollandiæ Capitulis faceret controversiam re cognita Henricus IV. vetuit charta in id edita Ann. 1064. nequis quicquam moveret novi, aut ullam sibi in eo tractu potestatem assereret. Præcipimus, inquit apud Hedam p. 130. nequis Comes, nec aliqua sub Comite persona juxta Islam & Lake, in locis ad duo monasteria pertinentibus ullam potestatem habeat, sed propria fratrum sint ad duo monasteria servientium, sicut continetur in immunitatibus Otonis primi, qui ea primus S. Martino tradidit aliorumque antecessorum nostrorum &c. Unde & forsan jus gladii jam diu ante his Capitulis, quod ita Henricus IV. diplomata interpretatus. Pagus postquam divisus, & Capitulo S. Salvatoris cessissent inter cetera etiam Dijkvelt & Rateles, Præpositus seu Capitulum hæc in feudum concessit & ejusmodi quidem verbis, quibus etsi non nominatim jus gladii concessum, perinde tamen interpretati, quibus facta concessio, ac si id concessum etiam verbis expressis. Operæ pretium, ut subjiciam hic diploma unum aut alterum, quo res clarius elucescat.

Allen den ghenen, die desen brieff sellen sien of hooren lesen, doe ick verstaan Andries Veer Canonick tot Oudemunster t'Utrecht, Vicarius eens Eersamen mans Heeren Peters van den Steyne, Proost der Kercken van Oudemunster voorsz in geestelijcken ende in weerlijcken saacken, dat voir my quam ende voor mijns Heeren des Proost ende sijner Proostdyen mannen, die hier naa beschreven staan, Heer Jan van Woirden Ridder Heer then Vliet, ende tot Marckenhoeff, ende droegh op met sijnen vryen moetwille in mijn hant als een Vicarius tot behoefte mijns Heeren

des Proofts voorsz dat Veer voor Oudewater ende Ratelis mitter Heerlicheyt, gerechten, ende goederen mit allen hoeren toebehooren, als Heer Jan voorsz van mijnen Heere den Prooft ende syner Prooftdyen dat van outs te houden plach, daar boven naaft gelogen is 't Lant van Montfoort, ende beneden 't lant, daar die steen oven opstaat by den huysse te Vliet; streckende uyter Iffel aan Hoencop, ende verteech daar of tot behoef mijns Heeren des Proofts voorsz van allen recht ende toefeggens, dat hy daar an hadde, als die manne wijsden dat recht was, ende hy daar niet meer aan en bielt, ende ik voirt dair mede als een Vicarius van mijns Heeren des Proofts wegen voirtgenoomt mijnen vryen wille daar mede doen mochte, Doe dat gedaan was, doe verliede ik ende verleende rechte voirt den Eersamen Heeren Johan Borchgrave van Montfoort dat Veer Ratelis mitter Heerlicheyt, Gerichte, ende goederen, ende mit hoiren toebehooren als voorsz staat te houden van mijnen Heere den Prooft ende sijne Prooftdyen te Leen in allen manieren ende in alsulcken recht als Heer Jan van Woerden, Heer ten Vliet voorsz, ende sijn Voorouders dat te houden plagen van der Prooftdyen voorsz, behoudelicken mijnen Heere den Prooft, ende syner Prooftdyen, ende elckermals sijns rechts. Hier waren over ende aan dair dit geschiede Evert van den Rijn, Mattheus Pelt, ende Hendrick van Mordre, alse mannen mijns Heeren des Proofts ende sijne Prooftdyen voorsz ende anders veel goeder lude. In oirkonde der waarheyt soo heb ick den segel van mijnre Vicariaat aan desen brief gebangen. Gegeven in 't jaar ons Heeren dusant vier hondert drie en twintich op ton xxx. dach van Decembri.

Gijsbert Broeder tot Bredenrode, tot Vianen, by der genaden Goeds Domproeft ende Proeft t'Oudemunster t'Utrecht doen kont ende kenlijck allen luden, dat voir ons gekomen is, ende voir die mannen die hier na beschreven staan, Gerrit van Vliet onsen Neve, ende versocht aan ons ter goeder tijt alsulcken leengoede als hy van ons ende onser Prooftdyen van Oudemunster voorsz te leen holdende is, ende hier naa beschreven staat, Item dat Dijkvelt ingaande in 't lant van Vliet, ende streckende een stuck in 't lant van Haastrecht, Item xx. mergen lants gelegen in Hoencop, Item dat Veer voor Oudewater ende Ratelis mitter Heerlicheyt, Gerechten, ende gueden, mit allen hoeren toebehooren, welke Leengoede voorsz wy Gijsbert voorsz Gerryd van Vliet onsen Neve voorsz verliet ende verleent hebben, verlyen, ende verleenen mit desen tegenwoordigen onsen brieve te houden van ons ende onser Prooftdyen van Oudemunster t'Utrecht voorsz Gerryd van Vliet onsen Neve voorsz, ende sijn erfgenamen tot eenen gueden onversterflicken erfleer, behoudelijck ons, onser Prooftdye voorsz, ende een ygelijck sijns rechts. Hier waren over ende aan daer dit geschiede onse man, ende des Gestichts van Utrecht, om gebreck wille van onse mannen,

mannen, als Jacob Jacobssen, Jacob van Dam, ende Meyster Melis van Beest, ende anders veel gueder lude. In kennisse der waarheyt, so hebben wy onsen segel aan desen brief gehangen. Gegeven in 't jaer ons Heeten M CCCC ende XLIII. op ten XXII. dagh in Aprille.

Ik Gerrit Heer ten Vliet Knaap doe kent allen luyden, dat ik geloofd hebbe en gelove mit desen tegenwoordigen brieve by mijnre trouwen ende eeren voir my ende mijnen erven Johan Borchgrave van Montfoort ende sijn erven wael te houden sulcke brieve, voirwaarden, ende overgisten, als mijn Heer mijn Vader, dien Godt genadich sy, den selven Johan Borchgrave voorsz. met syne besegelde brieve geloofd ende overgegeven heeft roerende van de Heerlicheden van den Veer, ende van Polsbroeck, ende want ick Geryt Heer ten Vliet voorsz. Johan Borchgrave van Montfoort ende syne erven klaarlicken houden wille alle voorwaarden ende overgisten als voir geschreven staat, so heb ick desen brief tot ene getuyge ende mijnen segel hier aan gehanger, in 't jaer ons Heeren duysent vier hondert ende wegen en twintich op ons Vrouwen avont conceptie, Ende was besegelt met een groen uythangende segel &c.

Notanda omnino verba hæc, mitter Heerlicheyt, Gerechten ende goeden &c. Heerlicheyt quid quæso hic? An Dominium significat? Rateles est Dominium, item Dijckvelt &c. An datum rei Dominium cum ejusdem Dominio? An Dominium Dominii? Sic insulsa est explicatio. An vero hic Heerlicheyt idem est, quod Ambachts-heerlicheyt? Ne id quidem potest dici. Verbum obstat quod sequitur, quo & media & infima jurisdictio denotatur. Gerechten vox est multitudinis. Et si id verum, ut necesse est, necesse etiam ut illud Heerlicheyt altam notet, non mediam. Necesse est, inquam, nam alioquin inepta tautologia est, si Heerlicheyt sit Ambachts-heerlicheyt. Et quid illud Gerechten tum? Certe nixos his verbis, quibus facta concessio, jure gladii etiam usos ex transactione etiam patet inter Dominum de Ysselsteyn & Dominum ten Vliet de aquæ ductu, qui ex Benschop procurrebat in Rateles, ubi ita inter cetera Ann. 1296. op St. Martinus avont in den winter: Voert es seer daar toe gesproocken, ware dat die van Benschop onder hen selven vechtende worden, als sy den waterganck maackeden of schouweden, welckerhande vechtelyck dat dat daar geschiede sonder dootslach, dat sal Gysbrecht berechten of synen nakomelingen, maar geschiede daar dootslach, dat sal ick berechten, ende mijne nakomelingen. Nemo jam debet dicere, quod id facti, non juris, quod plus a Præposito translatum quam habebat. Imo juris, non facti. Nec quicquam aliud translatum quam a Cæsare concessum. Sed quid verbis tot opus? Ordines etiam ipsi cum quæstio mora ab Hollandis, agnoverunt quod dixi. Confectum de eo instrumentum, quod Actis Curiz Provincialis insertum hujusmodi.

*Daerblieb-
sibe Heer-
licheyt ut
in charta
est Caroli
Gelrorum
Ducis
Ann. 1520.*

Wy Johan Borchgrave tot Montfoort &c. bekennen voor ons ende onse erven ende nakomelingen mit desen, dat also wy met den Procureur Generaal ende de Staten van den Lande van Utrecht eenige questien hebben jegens den Procureur Generaal van den grooten Rade, die van Oudewater, en de Staten van Hollant, ter cause van 't Veer met sijn toebehooren, gelegen voor Oudewater, in welcken processe incident gemoveert is, wie in voorleden tyden die Hooge Heerlicheyt van 't selve Veer gehadt soude hebben, ende dat van onsen wegen geseyt is geweest d'selve hooge Heerlicheyt ende Souverainiteyt, mitsgaders van Dijkvelt ende Rateles ons toebehooren soude, als die gekoft hebbende van die van Vliedt, ende dat die oock d'selve Hooge Heerlicheyt voor date van den voorsz. Coepe die van Vliet toebehoort soude hebben, 't welck mitsgaders alle 's gene vorder by ons in de voorsz. sake geallegeert is, by den Procureur Generaal en de Staten van Utrecht t'onfen begeerte geavouceert is, wy daaromme mits desen den voornoemden Procureur Generaal en de Staten gelooven, dat wy van die selve approbatie ons tot geenem tyden jegens hemlyuden behelpen sullen, 't sy die Hooch-Heerlicheyt ende Souverainiteyt van 't Veer, met sijn voorsz. toebehooren aangaande, ofte oock die middel jurisdictie, ter cause van dewelcke tusschen ons ende den Procureur Generaal tegenwoordelyck proces hangende is ongedecideert voor den Hove van Utrecht, maar sullen die voorsz. approbatie houden als of die by hemlieden niet gedaan en ware, ende sal aangaande al't geen voorsz. is een ygelyck van partyen voorsz. in sijn geheel hlyven, Ten welcken eynde dit met onse hant onderteyckent, ende met onse segel bevesticht hebben, Op ten XI. April Ann. xv. LXII. Was onderteyckent, Jan de Montfoort, ende besegelt met een opgedruckt segel.

Non obscure etiam agnovit Philippus Hispaniarum Rex. Agnovit qui Meclinia olim magnus regius Senatus, dum in tractu ad Aquas veteres, ubi statio est, aut trajectus, Montfortio suum jus in ditione hac confirmat, jus etiam, quod notandum, exigendi vectigal, quod ex his, qui jus gladii habent, ut notum, paucis concessum. Verba se habent ita.

Gesien in den Groten Rade des Conincks onses genadichsten Heeren 't Proces aldaar hangende tusschen Joncker Jan Heere van Montfoort, hernomen hebbende d'arrementen van den processe geintenteert by synen Voorsaten appellant van de concessie ende Executie van Zeecker letteren verkreegen by den Procureur Fiscaal van Hollandt, ende den Castelleyn, Burgermeesters ende Schepenen der Stede van Oudewater, mitsgaders die van de drie Staten, ende Procureur Generaal van den Lande ende Rade van Utrecht gevoechde ter eenre zyde, ende den Procureur Generaal van syne Majesteit
in

in desen aangenomen hebbende voor den Procureur Fiscaal van Hollandt, mitsgaders den voornoemden van Oudewater geintimeerde, ende die van den Staten ende Landen van Hollandt gevoechde ter andere syde de selve eyschen als Verweerer, Respectivelyk gesien oock 't gebesoigneerde van den Commissaris van den Hove op seecker pointen van officie, De Koninck onsen voornoemden genadigen Heere te niet doende d'appellatie van den appellant sonder boete, ende doende recht op het proces ende conclusie genomen soo wel in de voorsz. materie van appelle, als 't zedert by den voornoemde gevoechde respectivelyk, verklaart den voornoemden Heere van Montfoort, mitsgaders de voornoemde Staten, ende Procureur Generaal van Utrecht niet onsfangelijk noch gesondeert in de sijnen ende conclusien, by hemluyden genomen, ende absolveert daar van den voornoemden geintimeerde ende gevoechde met hem, Ende verklaart syne Majesteit de plaate ende Heerlyckheit geheten 't Veer, (daar van questie is, zulcx sy haar strekt ende extendeert, ende gedefigneert es geweest by den parthyen by den verbale van den voornoemden Commissaris van der plaatsen aff geheten ten drie Sluysen op d'Oostzyde langes de Zuyt Iffeldijcke naar de voorsz. Stadt van Oudewater tot der plaate geheeten de Steenplaate by het Huys genaamt ten Vliete, te wese van den Lande ende Territoire van Hollandt, sullende nochtans de Huysen nu ter tijdt gerecht ende gemaect sijnde op de voorsz. plaate van 't Veer (van der demolitie der welcke questie is geweest) daar op mogen blijven, behoudens ende wel verstaande dat men geene Ambachten ofte Negotie daar inne sal mogen doen off exerceren anders dan Lantneringe, noch oock daar eenige Tavernen en sal mogen houden dan tot twee off dryen toe, ter commoditeit van den Inwoonders der voorsz. plaate ende van den passanten, verbiedende ende interdicerende voorts syne Majesteit niet te maacken noch van nieuws te rechten andere Huysen op de voorsz. plaate van 't Veer, dan tot passagie ende neeringe van den Lande, als boven, De voornoemde Heere van Montfoort blijvende geheel in syne Heerlyckheit ende rechten op de voorsz. van 't Veer sulcx als naa rechte hem mogen competeren, ende aangaande d'accijsen alreede gelicht by die van Oudewater op de voorsz. plaate uyt krachte van de voorsz. Sententie van desen Hove van den 1x. in December 1560. Sijne Majesteit permitteert den voornoemden Heere van Montfoort daar van te lichtene sulck deel ende portie van axysen als hy gewoon is te hebbene ende te heffen in de selve plaate van de wijnen ende bieren aldaar gedispenseert ende gesleten, blyvende 't surplus ter dispositie van syne Majesteit, ende dit al sonder prejudicie van den rechte, dat der selver syne Majesteit soude mogen competeren in den voorsz. axysen, ende andere rechten ende preëminen-

preëminentien, ende compenseert alle de kosten van den voorsz. processe tusschen parttjen, ende dat uyt saacken. Gedaan ende uytsgesproken te Mechelen den 10. dach van October in den jare 1562.

Onderstont: Geschreven, ende getrocken uytten registre van de Sententie n van den Hove, overgeset uytten Walschen in deser Vlaamscher tale. Gecollationeert, ende bevonden te concorderen, by mijn, Onderteeckens J. Lettin.

3 Puto res tam manifesta est, ut nec locus sit dubitandi. Erit forsan qui mirabitur, quod velut temporis præscriptione acta illa justitia videatur jam extincta. Sed quæ id factum non scio. An negligentia exercentium? An quod hæcenus forsan defuit exercendi materia? Nam ratio hæc haud dubie, quod jam dictis Capitulis concessa acta jurisdictio in terra quadam seu in prædio inter Leccam & Ligniam ob longi temporis desuetudinem extincta plane ignoratur jam. Concessa erat a Burchardo Ann. 1108. Charta apud Buchelium ad Hed. in not. est bist. Ultraj. p. 144. Ego vero & respectu retributionis divinae, & ea, quam eadem ecclesia in hoc prædio antiquitus habuerunt, justitia exigente, censum, decimam, & omnem secularem justitiam, cum omnibus qua de cultis & incultis postmodum ibidem possent provenire, ad has duas ecclesias in perpetuum usum prædictorum Præpositorum contuli & fratrum earundem congregationum. & mox: In omnium istorum presentia nulli penitus Comiti vel Advocato in supradicto prædio & ipsius cultoribus aliquam concessi potestatem, nisi tantum earum ecclesiarum Præpositis, & suis quos ibi constituerunt villicis. Certum interim quicquid sit, quod nec lex, nec privilegium abrogatur non usu. Alioquin sublatae essent innumerabiles leges, quæ quod casus non extitit, in usum non deductæ. Contra censuit apud Livium lib. 27. cap. 8. Flamen Dialis: Rem intermissam per multos annos ob indignitatem flaminum priorum repetivit, ut in senatum introiret. Ingressum eum curiam quum L. Licinius Prætor inde eduxisset, tribunos plebis appellavit flamen. Vetustum jus sacerdotii repetebat; datum id cum toga prætexta, & sella curuli, & flaminio esse. Prætor non exoletis vetustate annalium exemplis stare jus, sed recentissima consuetudinis usu volebat: nec patrum nec avorum memoria Dilem quæquam id jus usurpasse. Tribuni rem inertia flaminum oblitteratam, ipsi, non sacerdotio damno fuisse, quum aquum censuissent, ne ipso quidem contra tendente Prætor, magno assensu Patrum plebique flaminem in senatum introduxerunt. Vid. Cyn. ad l. 2. C. Qu. sit long. conf. Sichard. ad l. 5. C. de jurisd. n. 3. Molin. ad conf. Paris. tit. 1. §. 1. gloss. 4. Vigl. ad pr. Inst. de pup. subst. Christin. ad leg. Mechl. prælud. n. 11. Kinschot. resp. 109. n. 34.

4 Cæterum Dominus jam de Dijkvelt & Rareles &c. est vir illustris, ex veteri apud Amersfortios & illustri familia, Everardus de Wede, Ordinum
Provincia-

Provinciæ Ultrajectinæ Assessor, ad Confessum Ordinum Generalium Haggam Comitum delegatus, & legationibus pro patria ad varios Europæ Principes & nuper ad Britannicæ regem egregie perfunctus. Veteri dico & illustri. Nam id extra controversiam, quod seculo jam undecimo noti Domini de Amersfoort. Celebris jam eo vixit & sequentis etiam initio Didericus de Amersfoort, cujus hoc est diploma: *Nos Didericus de Amersfoort Miles notum facimus universis presentes literas inspecturis, quod bona de Davitslaer cum omnibus suis pertinentiis in feudum concessimus domine Henrica filia nostra &c. Et hoc sub pacto Zutphaniensi. Et pro filia fecit nobis juramentum fidelitatis Hugo Butyri Miles maritus prædictæ filia, & sic ille quoque factus est noster homo. In quorum testimonium appendendum duximus nostrum sigillum. Datum anno Dominicæ incarnationis M. C. decimo nono pridie octava Pentecostes.* Dein mentio non semel Henrici de Amersfoort militis & possessoris decimarum in Vuyrs, Vixit anno M. CC. & deinceps. Et chartam habeo ineditam Willebrandi episcopi, cui Ann. 1220. subscripsit inter ceteros Henricus de Amersvorthe. Aliam etiam habeo Ann. 1227. cui idem subscripsit inter ministeriales una cum Everardo Burggravio de Montfoort. Walterus filius Henrici notus Ann. 1238. Cujus dein filii Walterus & Giselbertus clari Ann. 1250. Walterus eodem anno exstruxit castrum de Stoutenburch. Et juxta id exstruxit aut prope oppidum Amersfoort. Mentio ejus in charta, quam Buchelius ad Hedam habet *hist. Ultraj.* p. 217. Mentio itidem in charta Abbatis S. Pauli Ann. M. CC. LXXXII. *Nos Johannes Dei gratia Abbas in S. Paulo Trajectensi notum facimus universis presentes literas inspecturis, quod Walterus de Amersfordia miles jurisdictionem & decimam de Emelaer, quam Gerardus dictus Knoop a nostris antecessoribus in feudum tenebat, erga dominum Gerardum emit a nobis tenendam, qua eidem, quod nostro monasterio non modicum honorem videatur contulisse, nos eidem & suis heredibus jure feudali contulimus, jurisdictionem etiam mansorum incultorum jacentem inter Hoevelaecten, quos mansos homines de Hoevelaecten emerunt ad usus suos erga homines de Wede & Emelaer &c.* Mentio item Giselberti & Walteri de Amersforde (miles dicitur uterque) in charta adhuc inedita Johannis Nassovii Ann. 1277. Giselberti etiam meminit & quidem aliquoties in charta Ann. 1273. ut & in alia Ann. 1279. quas ineditas etiam habeo. Arma eorum gentilitia sex lilia coloris rubri seu coccinei in campo albo, ut diserte ita testatus datus desuper codicillis & sigillatis Ann. 1487. Joannes van Drongelen Præfectus provincialis equestris Ordinis Teutonici. Walteri filius Henricus Abbas S. Pauli, qui obiit Ann. 1292. Mentio etiam Huberti. Et hic forsitan ejus filius. Charta in libro membranaceo est, qui vulgo Liber pilosus, ec-

Ex Regi-
stro A. de
Poelwijck
Abbatis
S. Pauli
fol. 65.

clerici S. Mariæ Ann. 1296. cujus hoc est initium: Nos Hubertus de Amersfoorde Dei gratia Præpositus & Archidiaconus ecclesia beata Maria Trajectensis uniuersis præsentia uisuris notum facimus, quod nos Alletum super Dike &c. De eo plane non dubito: Plures habuit Walterus filios. Quidam Domini de Amersfoort, quidam dicti de Stoutenburgh, postquam castrum id iam extractum. Et forte id uni dein cessit. Nomen tamen de Amersfoort hæsit singulis gentilitium etiam postquam Henricus Trajectensis episcopus Amersturtum a Waltero, concessis urbis privilegiis, acceptum mœnibus inclusisset. Urbs hæc olim vicus ab Hema flumine olim Hemesfurt. Nobis huic familiæ originem debet & incrementa, episcopis Trajectensibus libertatem & urbis decus. Sub Andrea episcopo adhuc vicus seu villa, & ecclesia adhuc destituta, ut patet ex literis ejus Ann. 1134. Statuimus præterea ho-

* *Lifiduna*
in Caroli
magni di-
plomate
apud He-
dam in
Albrico.
Ubi peti-
tum jus-
sa eccle-
siastica sa-
cramenta
ab incolis
de Hoe-
velaken
ab eodem
Andrea
charta
Ann. 1132.
* Uyt der
Stadt Co-
py-boeck
t' Utrecht
berustende
in de
Secreta-
rye fol.
115.

minibus prædictam terram inhabitantibus, ut ad tempus apud * Loesden baptifiam. Referunt etiam inter pagos & Sesto jungunt Imp. Conradus in charta Ann. 1028. & Bernulphus episcopus in charta Ann. 1050. qua donationes ab Anfrido & Adelboldo episcopis cœnobio S. Pauli olim factas confirmant. Episcopis postquam tradita, etsi statim non abjectum tum cognomen de Amersfoort, nam mentio adhuc Henrici de Amersfoort in charta adhuc inedita Ann. 1311. qui tamen ex familia ea in posterum non tam dicti Domini de Amersfoort, quam a castro quod habebant non procul ab Amisfurto, Domini de Stoutenburgh. Quod & omnes seruarunt usque ad Ann. 1315. quo ecclesie Trajectensi & id castrum accessit & uniuersum ejus jus, repetita cessione & confirmata adhuc fortius Ann. 1328.

* *Alle den genen die desen brief sellen sien ofte hooren lesen, doe ick verstaan Evert van Stoutenburgh Knappe, mit kennisse der waarheyt, dat ick over een gedragen hebbe mit enen hoghen Furste, ende enen Eersamen Vader in Gode mynen lieuen Heere Haren Johan Bisschop t' Utrecht, ende quijt geschouden hebbe voor my ende voor mynen erfgenamen allen aantale die ick hebbe ofte hebben mochte aan den huysse te Stoutenburgh, aan den gerechte, ende aan den tienden t' Engbroeck, ende aan allen goeden groot ende kleyne, dat van den Gestichte roert, ende van allen goeden die de Bisschop Guye oft Bisschop Vrederic, daar Godt die sielen of hebben moete, tegen mijn gekost ofte gevoorwaart hadden, behouden mijn mynre mannen, die van mijn verliet sijn, ende des goets dat sy van mijn houden. Voorts so oerconde ick mit desen brieve, dat ik mijnen Heere Haren Johan Bisschop vooruoemt wettelijck ende wel vercoft hebbe alle tinsgoede ende eygen erve, Bosch, Broeck, Veer, ende weyde, ende alledat daar toe behoort, gelegen tuschen der Enge ende Veluwen, uytgenomendat goet dat geheten is swarten Ghere,*

Ghere, ende behouden my mijns goets ten Beecke, water ende weyde, ende allen dien goede haars rechts, also alse sy't van outs tot haar toe gehad hebben. Voor welke aantale, goet, ende erve voornoemt my Haer Johan Bisschop voornoemt gegeven ende bewijst heeft my ende mijnen erfgenamen na my xxx. pont's jaars swatter tornoyse, eenen goeden grooten Conincx tornoyse gereeckent voor xvi. penningen, op te bueren uyt den Gruythuys t'Utrecht tot allen Sintē Martens misse, ad cathedram tot dier tijt toe, dat mijn Heere Haren Johan Bisschop voornoemt oft synen nakomelingen my ofte mynen erfgenamen na my geeft 30. pont des voornoemden payements mit hare renten, ende behouden my ende mijnen erfgenamen die xxx. pont's jaars, die ick te voren hadde in desen voorgenoemden Gruythuysē. Ende want ick Evert voornoemt dese dingen mit goeden voorsien gedaen hebbe, so hebbe ick desen brief besegelt mit mijnen segel, ende om die meerre sekerheyt so heb ick gebeden Eersamen Knapen alse Zweder van Zulen, Steven van Wede, Johan van Liesvelt, ende Cosijn van Isselt, desen brief mede te besegelen. In kennisse deser dingen, ende om beden will Everts van Stoutenburg voornoemt hebben wy Knapen voornoemt onse segelen mede aan desen brief gedaen, t'enen oerconde. Gegeven in't jaer ons Heeren M. CCC. xxvi. des Saterdaghs na Corsdach.

Certe ut nihil perpetuum, nihil in suo statu immotum, aut satis firmum, 6
ita & accidit huic castro. Et id lapsu temporis a Toparcha distractum. Emit rursum Antistes, & ut reliquis in dioecesi, qui obtineret id suo nomine, Praefectum imposuit. Deinceps quidem obligatum, sed ad certum tantum tempus, Johanni van Culenborch Toparchæ de Woudenberch. Soluta enim summa missus rursum Praefectus, ut exempli tantum causa.

Alle den genen die desen brief sellen sien of horen lesen doe ick verstaan Steven van Zuylen Ridder, dat ick geloofst, gesekert, ende gesworen hebbe in't Capittel ten Doem t'Utrecht voor die gemeen Ecclesie, Ridderen, Knapen, ende Stadt van Utrecht, alse dat ick dat Huys tot Stoutenbergh, ende dat Maerschalc-ambochte van Emelant trouwelyken houden ende verwaren sal, als een goet Borchsate ende Ambochtman schuldich is te doen tot behoef mijns liefs Heeren des Biscops van Utrecht, ende des gemeen Stichts van Utrecht, ende dat huys ende Ambocht voorsz. niet te beswaren, noch te belasten meer dan voor een jaer benoemder pensi, die redelik is, ende niet t'onsferrē van den voorsz. Gestichte in geenre tijt, Ende ick en sal ook dat Huys ende Ambocht niet rumen, nog niemant overleveren, eer die andere Borgsate, die op dat huys ende Ambocht wesen sal, eerst geloofst, gesekert, ende gesworen heeft, ende sijn brieven daar op gegeven heeft alse voorsz. is. Ende waart dat die Stoel van Utrecht sonder Here waar, of dat die Biscop van Utrecht in der tijt niet ontsaen en waar alse regt is, so sel ick dat voorsz. Huys ende Ambocht trouwelyken houden, ende verwaren by Rade der Ecclesie ende der Stad voorsz. tot behoef des Biscops die toekomende is in der tijt, ende hem dat selve Huys ende Ambocht

wy ende commertlaes overgeven, alse by ontfaan is, alse recht is, ende by eerst die punten geloofst, gesecekt, en gesworen heest, ende syne brieven daar op gegeven, die wittelicken ende wel te houden, ende niet te verbreecken, die in den Brieve van den Lantrecht beschreven staan, die mijn Heere die Bisscop van Utrecht die nu is, die gemeene Ecclesie, Ridderen, Knapen, ende die Stadt van Utrecht besegelt hebben. In oirconde des briefs besegelt mit mijnen segel. Gegeven in 't jaar ons Heeren M. CCC. negen en t'seventich, des Saterdaghs na onser Vrouwen dach annuntiatio.

Es alienum in causa cur obligaret Antistes. Idem etiam in causa, cur Antistitis olim factum. Arguit non obscure charta Ann. 1312.

Guido Dei gratia episcopus Trajectensis universis Christi fidelibus ad quos presentes litera pervenerint Salutem: Ne ea qua geruntur in tempore successu temporis in oblivionem deveniant, expedit ea per scripturam authenticam deduci ad notitiam futurorum. Ea propter notum facimus, quod cum dilectus fidelis noster Everardus de Stoutenburch miles ab angustiam debitorum, quibus vehementer urgeri dinoscitur, decimas grossas & minutas suas super Hare, quas ab ecclesia nostra Trajectensi ipse & predecessores sui titulo feodi obtinebant Venerabili viro Florentio Prapósito & Archidiacono majoris ecclesie nostre Trajectensis, dummodo consensus noster accederet, vendere proposuit pro certa pecunia quantitate, Et cum hoc ad nostram notitiam pervenisset considerato quod adhuc idem Everardus miles in multis bonis infeodatus ab ecclesia nostra remanet, & quod piam foret decimas per antiquam infeodationem laicis quondam concessas ad jus & proprietatem ecclesie revocare, atque ecclesia nostra ubi possumus conditionem facere meliorem. Nos itaque recepta spontanea & libera resignatione predictarum decimarum ab antedicto Everardo de Stoutenburch milite, & Everardo filio suo seniore, presentibus nostris fidelibus, videlicet Zwedero de Abbécoude & Johanne de Linschoten militibus, Borrone de Amerongen, Alfardo de Lichtenberch, & Huberto de Zande famulis, per quos similiter est definitum ipsas decimas ad nostram dispositionem per ipsorum resignationem esse libere devolutas, ad requisitionem prefati Florentii Prapósiti & Archidiaconi Trajectensis in ecclesiam nostram majorem Trajectensem transfulimus & transferimus in his scriptis cum omnibus juribus suis & pertinentiis perpetuo possidendas, per hoc ipsas decimas a laicis ab olim possessas ad jus & proprietatem ecclesie revocantes, jurisdictionem autem super Hare ad usus nostros & ecclesie nostrae cum censu eidem jurisdictioni attinenti reservavimus, & in his scriptis reservamus nobis & nostris successoribus Episcopis Trajectensibus perpetuis temporibus remanendam. Datum Ann. Domini M. CCC. undecimo in die beati Mauricii & sociorum ejus.

A suis

A suis olim majoribus jactabat descendisse id Johannes ab Oldenbarnevelt Hollandiæ Ordinum Pensionarius, ut ex literis Ordinum Trajectensium, quibus idem illud castrum concessum ipsi in feudum Ann. 1615. *De Staten van den Lande van Utrecht, Allen den genen, die desen sullen sien ofte hooren lesen Saluyt. Also Heer Jan van Oldenbarnevelt, Ridder, Heer van den Tempel, Roderys, Berckel &c. Raadt ende Advocaat van d'Ed. Mog. Heeren Staten van Hollant ende Westvrieslant, jegenwoordigh besitter van de Hoffstadt ende vasallage van Soutenburgh, ons by requeste te kennen gegeven ende geremonstreert heeft, dat hy Verdoonder ten tyde als hem die losinge ende eygendom van de voorsz. Hoffstadt worde geaccordeert, volkomelijck heeft doen blijcken, dat die goederen van Stoutenburch van sijns Verdoonders voorouders aas de Bisschoppen waren gekomen, ende dat ons daar deur ende ten aansen van syne goede officien dier tijt aan ons gedaan, belieft heeft hem die voorsz. losinge ende eygendom gunstelijck te accorderen, verhopende &c.*

Quicquid sit, de eo constat, quod postquam castrum distractum dicti Domini de Stoutenburgh non dicti amplius de Stoutenburch, sækem non tam frequenter, sed ab alio rursus castro dicti Domini de Weede. Vixit Stephanus de Wede armiger Ann. 1326. Everardus de Wede armiger Ann. 1360. Everardus de Wede Canonicus Amisfurti Ann. 1390. Elias van Weede Ann. 1394. Alius ejusdem nominis Ann. 1436. item Ann. 1457. Johannes van Wede Ann. 1495. 1507. & 1512. Elias van Wede Hermannii filius van Vanevelt Ann. 1583. Chartas eorum vidi. Vidi etiam insignia

apud virum Nobilissimum Fredericum de Wael van Vroneckeyn amicissimum mihi & cui studia hæc multum debent & debebunt in posterum. Ut exempli tantum causa: Illustris olim gens. Multorum domina prædiorum,

de Hemesfurt, de Hoewelaken, de Stoutenburch, de Wede, de Emlaer, Haer, Bylevelt, Haenwijck &c. ut didici ex adversariis Gisberti Lappii a Waveren viri olim doctissimi, quæ liberaliter commodavit vir majorum imaginibus, vetusta generis nobilitate, & insigni doctrina inter paucos excellens Theodoricus Albertus de Ridder van Groenestejn, Toparcha tot Rynesteyn. Gerardi etiam de Wede meminit charta, quæ sequitur, quæ servatur in chartulario ecclesiæ S. Mariæ: *Universis presentia visuris vel auditoris Nos Decanus & Capitulum ecclesiæ beata Maria Trajectensis facimus manifestum, quod locavimus Gerardo dicto de Wede unum mansum terra pertinentem ad ecclesiam nostram sitam in Wede juxta Wiltenborch inter terras Gosuini filii Margareta a parte superiori, & Laurentii dicti uten Gruuthuys civis Trajectensis a parte inferiori ad novem annos data presentis litera continuos pro annuo pacto tredecim librarum & decem solidorum boni pagamenti, grosso Turonensi regio pro duodecim denariis, vel pagamento pro tempore tantum valente computato, & sedecim pullis Camerario nostro, qui pro tempore fuerit, annis singulis pro una medietate cum ipsis pullis ad festum Epiphania Domini, & pro alia media parte ad festum Pascha deinde proxime sequens, vel infra quindenarum immediatas post terminorum predictorum quemlibet persolvendo. Qui quidem mansus supradictus pecunia quondam Domini Florentii Archidiaconi Trajectensis comparatus est & ad sui perpetuam memoriam assignatus. Adjectum est etiam, quod si prefatus Gerardus de Wede in solvendo predictum pactum in aliquo predictorum terminorum negligens fuerit, ex tunc eo ipso cadet ab omni jure, quod sibi in locatione mansi supradicti competere videbatur, & ipse mansus ad nos libere revertetur, si ipsum pro nostra voluntate duximus acceptandum. Et nihilominus Gherardus de Wede prefatus pactum neglectum solvere tenebitur cum expensis, quas pro ea fecimus. In quorum omnium testimonium sigillum Capituli nostri supradicti presentibus est appensum. Datum anno Domini M. CCC. XXXVIII. in festo beati Laurentii martyris.*

Et hos agnoscit majores suos vir virtute & industria, vi animi atque ingenii, meritorum in patriam & totum Belgium foederatum magnitudine & claritudine iis multo superior, Everardus de Wede Belgii Ordinum Generalium, qui Hagæ Comitis, Assessor, Toparcha de Dijkvelt, Rateles &c. Nec est, quod quis dubitet. Si nulla hic mihi fides, iis sit, qui peritiores sunt, & qui quærendis genealogiis triverunt totam ætatem. Circumfertur replicatio cujusdam nobilis Trajectensis Henrici Botter van Snellenberch earum olim peritissimi Curie Provinciali contra quosdam adversarios suos, qui se nobiles venditabant, exhibita, ubi ita: *Ende dat hem Requiritant, also een liefhebber ende indagateur is van de antiquiteyten deser landen ende van de oude geslachten van*

van dien, oock wel bekend is, datter in dese landen vele goede luyden lange yden gelatiteert hebben ende noch latiteren van treffelycke Ridderschappe gekomen, en die door kleynbeyt en verlies van goederen hemluyden lange jaren gedragen hebben als Borgers, ende dat hy Requirant alsulcks bevins, dat alleenlyk in't Lant ende Stad van Amersfoort &c. Item dat die van Wede so wel t'Utrecht als tot Amersfoort gekomen sijn als jonger sonen van Heer Wouter van Stoutenburgh Ridder, ende die van Stoutenburgh van Heer Dirck van Amersfoort Ridder &c

CAPUT X.

De quodam pradio in Polsbroeck, ubi alta jurisdictio Capitulo S. Mariae.

Capitulo S. Mariae datum deinceps jus gladii, sed spaciis non tam magnis, Out invenio, conclusum. In tractu quodam terrae per quem aqua e Polsbroeck in Islam olim ducta in usum habitatorum seu rusticorum de Lopick data omnis justitiae ab episcopo Hermanno Ann. M. C. LV. Lopick etiam Capituli, sed ibi tantum media seu civilis jurisdictio ei. Charta ita se habet.

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Ego Hermannus Dei gratia episcopus Trajectensis notum facio omnibus tam praesentibus quam futuris, quomodo cum pro amore Dei tum pro petitione fratrum nostrorum Canonicoꝝ in ecclesia sancta Mariae parochianis de Lobeke subvenerimus, & ad conservationem terra eorum novo eos aquarum deductu, quem lingua eorum Weteringe vocant, juverimus. Cum enim antiquus eorum aqueductus, quem tempore praedecessoris nostri Domini Conrardi episcopi a Dominis de Havekesdreht, Gerardo videlicet & Friderico filio ejus xv. mansis coemerant, minus eis sufficeret, egerunt cum minore Frederico, ut duas quartas partes mansi, quas Virtele vocant in Pulsebroch ab ipso emerent, & per eas aquarum suarum deductum in flumen, quod Ylse vocant, brevius & terra sua utilius dirigerent, & tam veteris quam novi aqueductus aqua tanto citius quanto brevius in flumen Islam effunderentur. Has autem quas praediximus duas Virte. e & omnem justitiam earum ipse nobis Fredericus astantibus fidelibus resignavit, & nos eas nobis resignatas ecclesia beata Mariae & parochianis de Lobeke in proprietatem cum omni justitia perpetuo jure concessimus, ita ut in hac donatione nostra nemo eis aliquando aliquam injuriam faciat, nec ullus hos eorum aqueductus a terminis eorum usque flumen Islam praeter juratos, quos Heimrat vocant, obstruere aliquo vallo vel aliquo modo piscationis vel sportulis praesumat. Deditimus eis praeterea potestatem in aggere fluminis Isla fundum fodere & construere novum exitum aquarum, quem Sluse vocant. Ut autem haec rata & inconvulsa eis permaneant banno nostro firmavimus, & super hoc paginam hanc sigilli nostri impressione consignavimus. Acta autem sunt haec Trajecti in domo nostra

nostra anno Dominica incarnationis M. C. LV. imperante Frederico anni regni ejus quarto, imperii 1. Ann. episcopatus nostri v. His de clero testibus, Godefrido majoris ecclesie Præposito, Acelino ejusdem ecclesie Decano, Andrea sancti Petri Præposito, Baldewino sanctæ Mariæ Præposito, Engeberto Archidiano, Hermannò sancti Salvatoris Decano, Hermannò sancti Petri Decano, Conrardo sancti Johannis Decano, Rodolfo sanctæ Mariæ Decano, Everardo Capellano. His liberis testibus Alardo de Wtsenthurst, Winemaro de Tideham, Theoderico de Altena, Hugone Budero, Ministerialibus testibus Alberone, Theoderico, Gerardo, Ottone Castellano, Wernero Sculteto, Ghisfelberto Marscalco, Lubberto Capellario, Ulrico, Menzone.

C A P. XL.

De Domino de Montfoort. An, & quando, & a quo jus gladii ei datum. Non pauca hic hætenus nondum nota.

Præter hos Præpositos & qui ab ipsis jus nacti, diu nemo ex Toparchis idem jus consecutus. Nemo usque ad episcopatum Johannis Nassovii. Ejus sub Principatu nixus ejus codicillis quartus cœpit exercere id Præfectus, seu ut vulgo, Burggravius de Montfoort. Montfurtum urbs in diœcesi inter Hulstadium & Aquas veteres ad amnem Ysalam. Castrum primum, non urbs, contra Comitem Hollandiæ extructum ab episcopo Godefrido de Rhenen. Ut Joan. de Beka & Heda in ej. vita. Præfectus castro impositus ut cæteris in diœcesi. Rector ejus & Gubernator. Et cui etiam jurisdicção, sed bassa, ut dicunt barbare, non alta aut criminalis. Serius hæc demum data, & ab eo quem dixi. Non extant quidem codicilli, sed quod extiterint de eo constat. Constat quod invitus post terram devastatam & longam castri obsidionem rerum omnium inopia coactus & debellatus centum annis post eos rursus restituit. Habuit ergo si restituit. Nam nemo reddit, quod non habet. Et si tanti non fuerint, aut iis non concessum, quod vindicabat Montfortius, cur reddi voluit Antistes? Cur bellum movit propterea? Cur non aliter bello abstinit, quam reddidisset Montfortius? Sic in foedere quod inter ipsum & Florentium de Wevelichoven episcopum Trajectensem & infestum ejus hostem Arnoldus van Hoorn olim etiam Trajectensis, & præcessor Florentii, sed tum episcopus Leodiensis, sumptus arbiter percussit Ann. 1387. *Item sal die Borchgrave van Montfoort den brief van Bisschop Johan van Nassouwen, ende die hy voertijts getoont heeft in den Capittel t'Utrecht in onsen Aerndts handen Bisschop tot Ludick leggen met sulcken*

fulcken voorwaarden, dat die Bisschop van Utrecht ende die ecclesien den Borchgrave alsulcke brieven geven sullen, also ons Aerndt Bisschop te Ludick dunckt, dat hy ende sijn nakomelingen mede bewaart sijn van allen saken, goeden, ende erven in den voorsz. brieve van Jan van Nassouwen begrepen, uygescheyden die hooge Heerlickheyt, ende waart dat die Bisschop ende die ecclesien hem die brieven niet geven en wouden, soe sel die Borchgrave voersz. den voersz. brief weder hebben, ende den Bisschop ende der ecclesien brieve geven, dat hy noch sijn nakomelingen overmits dien brief nimmermeer die hooge Heerlicheyt aanspreken sullen, also dat sy daar mede bewaart sijn. Verum est, quod nec Beka, nec Heda chartæ hujus meminit. Nemo id miretur. Ommissa ab iis plura. Et multa alia sunt exempla. Quo Montfortium defendas, quod in speciem ipsi faveat, nihil habent. Ne gry quidem. Male apud utrumque audit ut dissipator episcopatus Johannes Nassovius, ut qui multa passim in diocesi sine ullo consensu Ordinum distraxit, vendidit, obligavit. De Montfurto in specie Beka in ejus vita: Nam & idem Joannes Domino de Amstel castrum Vredelandia & Domino de Woerden castrum Montfordiense pro quadam summa pecunia dedit in vadimonium, ex quo totum non immerito cepit querulare episcopium. Heda similiter: At ipse Johannes episcopus omnia negligens, qui præsidia cuncta episcopatus & communita & annona provisa invenit, nedum non conservavit, sed arcem terra pacifica vulgariter Vredelant dictum, Præfecto Amsterlandia, qui adjutorio Kenemariorum frustra illam occupare tentaverat, & arcem Montisfortis Præfecto in Woerden pro pecunia in pignus dedit, totius populi non immerito ex hoc indignationem provocans. Verum scrupulus hic rursus. Si Montfurtum obligatum Præfecto in Woerden, qui ergo Burggravio? Videtur hæc difficultas, quæ alicujus momenti. Sed revera non magni. Non obligatum Burggravio. Jus gladii tantum datum. Nec mirandum, quod alius ex causa pignoris possessor, alii autem jus gladii. Habebant Domini de Hagesteyn dominium quidem terræ, seu allodium, ut vocant, jus gladii autem in feudum concessum iis codicillis Frederici van Baden. Et nec idem illud castrum diu alii obligatum. Pulso qui occupabat Hermanno van Woerden Florentius Comes Hollandiæ episcopo non diu post universon restituit. Rebellis enim Hermannus. Comes autem præterquam quod episcopi olim cliens, foedere etiam ipsi junctus. Socius ejus & amicus. Et is tractus fuit temporis, quo emerfit Montfortius Burggravii titulo non contentus Burggravium scribens se hereditarium. Diploma est apud Buchelium ad Hedam in not.

Allen &c. doen wy verstaan Willem by der genaden Godts Bisschop t'Utrecht, dat wy ons bekoenden van Haer Heinric de Rover Borchgrave van Montfoert, also

also dat hy dat huys van Montfoort ende dat Borchleen, dat daer toe behoort t'onrechte besat, ende wy daar op eenen anderen setten mochten, also wy wouden. Hier tegens antwoorde Haar Heinric ende seghede, dat hy metten rechte op ten huus van Montfoort een Erfborchman wesen soude, ende dat Borchleen dat ten huuse behoort, sijn recht Erfborchleen ware, t'Huys van Montfoort mede te houdene tot des Stichts beboef, ende begeerde des eens daghes voor ons Stichts manne ten rechte te komen, dat voort te brenghen, also hy schuldich ware te doene, Den dach leybede wy hem t'Utrecht op onse Saal by goeder Lude wittinghe, die dat segheden, dat wy t'van rechte schuldich te doene waren. Daar quam hy voor ons mit synen vrienden, ende met des Stichts man, ende boet dat te houdene, also dat hy mitten rechte op den huys van Montfoort een Erfborchman ware, ende dat Borchleen dat ten huuse behoort, sijn recht Erfborchleen wesen soude, Daar wert hem gewijst, brocht hy t'an ons mit twee Stichtes mannen, also hy soude mit den rechte, dat by daar mede volstaan soude, ende mitten rechte in den Borchleen blyven, hy ende sijn Erfnamen. Daar quam hy voort, ende hielt dat op den Heyligen mit twee Stichtes mannen, als hem gewijst was mit rechte, ende mit oordeele, dat hy mitten rechte op den Huus van Montfoort een Erfborchman wesen soude, ende dat Borchleen dat ten Huus behoort sijn recht Erfborchleen ware t'Huus van Montfoort mede te houdene tot des Stichts beboef. In oirconde van desen dinghen, ende dat dit vast ende stade blyve, ende hier afmeer ne geene questie en kome, so hebben wy onsen seghel an desen brief gedaen. Ende wy Haar Hubrecht de Schencke van Bofinchem, Haar Ghysbrecht van Schalwic, Haar Ghysbrecht uten Goye, Haar Hubrecht van Vyanden, Haer Lambrecht de Vrese Riddere, Haer Jacob van Lichtenberch, Haer Harman Teutelaar, ende Haar Ghysbrecht Pellenkussen Schepen t'Utrecht, want wy hier over waren, ende dit hoerden ende saghen, so hebben wy dit mede besegelt t'enen oirconde, Dit geschiede in den jure ons Heeren, dat men schreef dusent twee hondert ses ende t'negentich, Vrydach voor onser Vrouwen dach te Lichtmisse.

Ante id tempus Burggravius tantum, ut in literis verbi gratia Henrici episcopi de constructa Vreedlandia Ann. 1260. quibus etiam subscripsit Walterus Gerardi in sigillo habens sex stellas, & vocans tantum simpliciter se Burggravius de Montfoort. Sic Ottonis II. subscripsit inter ministeriales quidam etiam Everhardus similiter tantum dicens se Burggravius de Montfoort Ann. 1227. Charta etiam est inedita Joannis Ziricii episcopi Trajectensis, Ann. 1393. in qua simpliciter tantum mentio Henrici Rover de Montford militis, nulla autem Burggravi: Duos, inquit, agros sitos in Hachterslothe, quorum unus jacet inter terram Dominorum ecclesie sancti Martini Trajectensis?

fit, & inter terram Arnoldi dicti Man, alter situs est inter terram Henrici Rover de Montforth militis, & inter terram Domina Hase dicta utem Hove.

Jus gladii tamen dubium. Dubium, quod concessum quidem, sed, ut colligi potest non obscure, cirra consensum Ordinum. Ab episcopo concessum, qui toto tempore episcopatus jactatus belli tempestatibus, cum ut expediret se quibus pressus incommodis fecisset pleraque aut invitis aut non consultis Ordinibus, ab Ordinibus ob id ipsum pulsus excidit episcopatu. Sic Heda, sic Beka expresse in ejus vita. Unde & Guido Hannonius cum quaesivisset in Comitibus, an & cui ex Toparchis in diocesi jus gladii, ab Ordinibus responsum nulli nisi Praeposito tantum S. Johannis, sed expresse eo addito, nisi siquis alius per literas & privilegia similem jurisdictionem probaret, ut est apud Hedam *hist. Ultraject.* p. 231. Haud dubie etiam propter ipsum. Unde & dubium mansit jus, (nam nihil ab Ordinibus quod ad eum attinet definitum) usque ad tempora episcopatus Johannis ab Arckel, qui diplomate in id dato jus gladii ipsi concessit rursus verbis expressis. Sed cum rebellibus, qui hostiliter populabantur diocesin, cum auxiliis junxisset se, aggressus eum episcopus armis compulit ad officium, & quo indignum praestiterat se, diploma iterum ei abstulit. Historia est apud Hedam, sed de diplomate rursus nihil. Satis interim de eo constat ex charta quam primus edidi *lib. de Nobilit.* p. 813. ubi ita expresse: *Ende ick hebbe mijnen Heere den Bisschop voorsz gehult, gesekert, ende gesworen trouwe ende behulpich te wesen in alle sijns Gestichts oirbaar, alse een goet Gestichtsman schuldich is te doen synen rechten Lands Heere, Voort so heb ick hem overgeven die brieven, daar by my mede bevolen hadde syne hooge gherechte te verwaren in den Lande van Montfoerde, Ende ick heb my verbonden ende verbinde in desen tegenwoordighen brieve voer my ende voer myne nakomelingen der hooger gerechten voorsz nimmermeer te onderwinden, ten sy by bevelinghe des Bisschops voorsz, of sijne nakomelingen, ende goetsduncken sijne Stadt van Utrecht.* Sed non multum id ad rem. Restituit sic diploma. Negari non potest. Sed sic suum tantum restituit Johanni ab Arckel retento adhuc quod habebat Johannis Nassovii. Jam ante octennium sponderat in pleno Ordinum confessu non usurum se jure gladii, nisi suum id ostendisset idoneis documentis. Imo etiam de eo constat & constat ex instrumento, quod servatur Ultrajecti in Archivis majoris templi, quod non prius eum Antistes in feudi misit possessionem, quam diserte id sponderisset.

In Goeds name Amen, Wy Henrick by der ghenaden Goeds Doemdeecken,

Q 2

Fielman

Tielman by der selver ghenaden Deecken van Sinte Peter, Henrick Deecken van Sinte Johan, Hoge Deecken van Sinte Marien der Kercken van Utrecht Orconden mit kennisse der waarheyt dat Sweder van Montfoirde quam voor onsen lieven Heere Heeren Jan van Arckel Bisschop t'Utrecht, ende voer eenen gemeynen Capittel dat daar toe geleget was, daar Ridderen ende Knapen, ende anders veel goeder lude van der Stadt ende van den Lande van Utrecht by waren, ende verghiede ende beliede hum, dat by gheenrehande hooge gerichte onderwynden en sal tot dierre tijt toe, dat hyse onse Heere den Bisschop voirsz mit alsulcke betoen afwint, dat die Ecclesi van Vtrecht mit Ridderen ende Knapen van den lande van Vtrecht bekenne ende wijsen, dat hum de voorsyde hooge Gerichte mit rechte toebehoiren, ende dan soudet hum onse Heere die Bisschop voirsz een goet gunre af wesen, ende hum daar een onvertogen recht af doen, wanneer hijs van hum begeerde, ende voor die tijt, dat die hooge Gerichte Sweder voirsz toegewysyt worden, alse voersz is, so sal hum Sweder voirsz geenre hooger gerichten onderwinden, noch besit daar of aannemen, Ende doe Sweder hum des verghiet hadde alse voirsz is voir onsen Heere van Vtrecht ende voor ons, doe volghede onse Heere voorsz alsulcke voorwaarden alse voersz, ende verliede Sweder alsulck goet, alse hy mit rechte van hum ende van dat Stichte van Vtrecht houden soude. Dair dit geschiede, dair waren over die gemeyne Canonicken van de vijf Godtsbuysen t'Vtrecht, die doe te Capittel gekomen waren, dat daar toe geleget was, ende des Gestichts manne ende dienstmanne, alse Heer Robbrecht van Arckel Heere van den Berghe, Heer Otte van Yscfsteyn, Heer Vrederick Utenhamme, Heer Diderick van Zulen Ridders, Adam Soudenbalch, Yte Uterlo Knapen, ende anders veel gueder lude van der Stadt ende van den Lande van Vtrecht, ende omme de meerre vestenisse, ende die beter oerconde so hebben wy desen brief besegelt mit onsen segelen, ende hebben gebeden Gerrit van den Vene Notaris, die hier onder geschreven staat, dat hy sijn teycken mede aan desen sette. Ende dat geschiede t'Vtrecht in 't Capittel-huys in 't jaar ons Heeren dusent drie hondert vijfende veertich te completoir tyde des darden daghes van der maant die men hier November. Et ego Gerardus de Veno Clericus Trajectensis diocesis publicus Apostolica ac Imperiali auctoritate Notarius predictis promissis omnibus & singulis Theutonicis verbis conscriptis, dum per Reverendum in Christo patrem & dominum meum Dominum Johannem episcopum Trajectensem ex una parte & Suederum de Montfoerde ex alia in loco Capitulari ecclesia Trajectensis anno, mense, die, & hora predictis agerentur, una cum Pralatis, Canoniciis, vasallis & aliis ibidem presentibus

tibus interfui, ea vidi & audivi, & ad requisitionem utriusque partis hoc instrumentum publicum super ibidem actis confeci, quod signo meo solito consignavi.

Verum ut sic spondit patet tamen vel hinc etiam diploma id de quo dixi Johannis scilicet Nassovii nondum adhuc restitutum. Quo inter rerum vicissitudines & bellorum tumultus Burggravius adhuc nixus vindicavit jus gladii & exercuit quantum potuit usque ad episcopatum Florentii de Wevelichoven, qui infestus Burggravio expresse id ipsi interdixit, & cum id contumax non curaret, & flocci penderet interdictum, comparato exercitu gravi eum bello ut pareret coegit, quo cives etiam Trajectenses, qui alioquin ex privilegio extra urbis ipsius muros ad bellum non coacti, viros fortes praestiterunt se egregia episcopo navata opera, ut ipse etiam id agnoscit, & publice etiam id agnoscit, gratiis actis eo nomine, ut patet ex charta hac.

Floris van Wevelichoven by der ghenaden Godts Bisschop i' Utrecht maken kondt allen luden, dat alsulcke dienste alse ons onse Stadt van Utrecht gedaan heeft in den oorloghe, dat wy laatste hadden weder Haren Henrick Borchgreve van Montfoerde, dat sy ons dat gedaan hebben van rechter gunsten, die sy ons ende onser kererken toedroegen, ende niet van eenigen rechte. Ende want wy dit bekennen, so hebben wy hem daar op gegeven desen brief besegelt mit onsen segele. Gegeven in 't jaer ons Heeren dusent drie hondert acht ende sachtich des woensdages na Sinte Margrieten dach.

Juverant non tantum armis, sed ultra quam obstricti commeatu, pecuniis. Mutuas etiam dederant usurarum nulla spe, ut ipse abunde id ostendit.

Florens by der genaden Gods Bisschop i' Utrecht maken kondt allen luden, dat wy by consente onser meente Ecclesy van Utrecht geloofst hebben ende geloven voor ons ende onse nakomelingen Bisschoppen i' Utrecht onser Stadt van Utrecht, alse ons Gestichts wetlyck schout, ende by namen roerende van gelde, dat sy voor ons ende onsen Gestichte verleyt ende uytgegeven hebben in den oorloge ende besette van Montfoerde vijf dusent goede gulden, alse wy voor desen tot Renen hebben doen slaan, of gelyck payement daar voor te betalen tot vijf jaeren, elcx jaars dusent gulden der voorsz munte, daar die eerste dach der betalinge of wesen sal tot Paschen naastkomende, ofte binnen eenre maant daar naastvolgende, ende also voort van jare tot jare dese vijf jaren lanck in deser manieren, dat die Stat voersz tot alre tijt, alse sy van ons ofte van onsen nakomelingen Bisschoppen i' Utrecht van deser scout gelt ontfaan, ons oft onsen nakomelingen ende onser Clesy van Utrecht dair of quitantien geven soelen.

Ende waart sake dat wy oft onse nakomelingen Biscoppen t'Utrecht dit voersz gelt niet en betaalden tot elcken termynse alse voersz is, so sal de Stadt van Utrecht ons oft onsen nakomelingen manen ende vervolgen om dit gelt voersz, Ende en betaalden wy ofte onse nakomelingen der Stadt voersz dat voersz gelt niet binnen eenre maant na elcken termynse voersz, soo sal die Stadt binnen der selver maant der Clesy voersz toeneu ende aaubrengen hore diligenty ende gebreeck van der betaling voersz, ende en sal ons noch onsen nakomelingen Biscoppen t'Utrecht mit wille geenen dach geven, noeh swiginge der maninge doen van den gelde voersz buten wille ende consente der Clesy voersz. In kennisse der waarheyt hebben wy onsen segel aan desen brieve doen hangen. Ende wy Prelaten ende Capittelen der Kercken ten Doem, t'Oudemunster, t'Sinte Peters, t'Sinte Johans, ende Sinte Marien t'Utrecht hebben in consente ende oirconde ons consents desen brief mede doen besegelen mit onser Capittelen segel. Gegeven t'Utrecht in't jaar ons Heeren M. CCC. XCII. den 18. dach in Meymaant.

Grave id bellum dioecesi, & meminit belli etiam Heda: Principem, inquit, Abconda, nec non Henricum Praefectum Montfortis, supremam jurisdictionem vendicantes, quam nunquam habuere, decimasque ecclesiarum & civium possessiones usurpantes, illum sententia judicum, hunc longa obsidione, atque interventu Arnoldi episcopi Leodiensis, coegit hujusmodi actiones abdicare. Sed quod, quam nunquam habuere, ait, falsum utique id aperte est. Contrarium enim patet & ex charta jam dicta Johannis van Arckel, & ex ea quam subijciam Arnoldi van Hoorn, quæ conditiones etiam continet, quibus bellum sepultum. Ita autem se habet.

Wy Aerndt van Hoorn by der genaden Gods Biscop tot Ludick ende Grave tot Loon, maken kondt allen luyden die desen brief sullen sien of hooren lesen, Dat wy om des besits wille van Montfoerde ende om des grooten onraads wille, die gevallen is in den selven besitte, ende noch meer vallen mochte te schutten ende te verhueden tusschen den Eerweerdigen Vader in Gode Haren Floris van Welichoven Biscop t'Utrecht ende allen synen hulperen an die ene zide, ende Haren Henrick Borchgreve van Montfoerde, ende allen zinen hulperen an die ander zide, ende om rechter gunsten ende truwen wille, die wy schuldich sijn den Gestichte ende der Kercken van Utrecht, die onse eerste bruyt was, ende oock den Borchgreve voersz, die onse heymelicken swager is, neder ende daar by gekomen sijn uyt onsen Lande van Ludick, ende hebben ons dedinx ende tractaats aangenomen, ende also lange gededingt ende tractiert tusschen den partyen voersz, die ons aan beyden syden eenre alinger zoen ende een gescheyt volkomelick geloest hebben, ende hebben ons volkomen macht gegeven ende moge tusschen

tusschen ben beyden te seggen, ende allen twiſt ende onruſt klaarlicken te sचेयden ende te slichten, ende hebben geloofst onse seggen ende onse gescheyr vast ende onverbreeckelicken te houden ende te voldoen, sonder eenigerhande argelift, Soe dat wy ons beraden, ende besproken hebben met onsen vrienden op alsulcke stote, twiſt, ende twynge, als de parthyen voersz onder een gebadt hebben tot desen daghe toe, ende hebben daar op mit rypen rade onse seggen ende onse gescheyt uytgedragen, gesecht, ende gepronuncieert, uyt dragen, seggen, ende pronuncieren mit desen jegenwoordigen brieve in allen manieren als hier nae beschreven is, In den eersten want die Borchgreve van Montfoerde ende sijn Voorvaders nye hooge gerechtiche noch hooge Heerlicheyt en hebben gebadt in den Gestichte van Utrecht, ende oick noch en hebben, so sal hy bekennen, dat hy daar geen hooge gerechtiche noch hooge Heerlicheyt en heeft, ende die Bisschop van Utrecht ende sijn nakomelingen sullen vrylick gebruycken tot ewigen dagen toe den klokkeslach, sijn Panders te ryden, ende van allen maachgelde te richten, ende alle saken te berichten, die der hooger Heerlicheyt toe behooren in den Kerspel van Montfoort, ende alre wegen daar die Borchgreve gerechtiche heeft in den Gestichte van Utrecht sonder argelift. Item want die Borchgreve geene Hooge Heerlicheyt en heeft als voersz is, so sullen hy ende syne nakomelingen hem schryven Borchgreve, ende niet Heere van Montfoerde. Item sullen die Borchgreve ende sijn nakomelingen die Borch ende Stede van Montfoerde mit hoeren vesten ende mitten erva, daar hy 't mede gehouden heeft, te leen ontfangen van den Bisschop van Utrecht ende synen nakomelingen, mit sulcken voorwaarden, dat die voersz Borch ende Stede altoos des Gestichts van Utrecht open huys ende open stede sullen blyven, ende dat die Bisschop die is ende wesen sal in der tijt hem daar mede behelpen mach, alse hy des te doen heeft tot sijns Gestichts behoef, ende die Borchgreve des vermaant wort van den Bisschop voersz hy goetdancken der ecclesien ende der Stadt van Utrecht, sonder argelift. Item sal die Borchgrave dese drie voersz punten, ende elckerlyk daer of, voor hem ende synen nakomelingen sekeren ende sweren in 't generaal Capittel t' Utrecht voer de ecclesien, Knapen, Stadt ende Steden aan des Bisschops hant tot behoef der Kercken ende des Gestichts van Utrecht ewelicken vast ende stede te houden, ende nimmermeer te verbroeken, ende daar toe te verwillekoren by allen synen leenen, die hy van den Bisschop van Utrecht houdt, ende by allen synen eygen goeden, die hy in den Gestichte liggende heeft, ende waart dat hy eenich van desen punten verbrake, so waar hy ruweloos ende meenedich, ende so waren die leenen te voren, ende daar en tenden die eygen goede, die hy ofte sijn nakomelingen hadden in der tijt, als dat gebreck geschiede, die hy verwilkeert heeft als recht is, klaarlick verhoert, ende quamen aan der Kercken ende aan den Gestichte van Utrecht, hoe-

ten

ten vryen willen mede te doen, ende tot allen tyden alst versterft, so sal sijn leenvolger, die besitter wesen sal der Borch ende der Stede van Montfoert die selve Borch ende Stede versoecken aan den Bisschop van Vtrecht ter goeder tijt alse hy schuldich is te doen, ende sal in deser selver manieren die eede ende wilkoeren doen, eer men hem schuldich is sijn goede te verlyen, ende dese eede ende wilkoeren en sal die Borchgreve of sijn nakomelingen nimmermeer verdragen of quijt of wesen, mer sy sullen dueren tot ewigen daghen, Mer waart dat daar eenige quijtscheldinge of geviel in eniger wijs, dat en sal desen eede, wilkoeren, ende voirwaarden niet te schade komen mogen. Item sullen die Borchgrave ende sijn nakomelingen goede Gestichts luyde blijven tot ewigen dagen toe. Item sullen die Bisschop van Vtrecht ende sijn nakomelingen Bisschoppen t'Vtrecht ende sijn Prelaten vrylicken gebruycken hoers Geestelicken gerechts, als dagebrieven ende banbrieven te seynden, ende die gebode in der kercken te doen, ende allet dat den gheestelicken gerecht toebehoort. Item sal hy quijtschelden alle gedwongen mannen, die hy in den Gestichte van Utrecht aan hem gedwongen mach hebben, ende sal hem hoeren eygendom weder geven, of die verbande gedaan hebben van hoeren eygen goeden boven Lantrecht. Item want die Borchgreve plach die luyde te dwingen in die Stede van Montfoerde te varen woenen, soe sal dat of wesen, ende een ygelijck sal mit synen lyve ende goede varen woenen waar hy wil sonder kommer ende hynder van den Borchgrave voersz in eniger manieren, sonder argelist. Item sal die Borchgreve der ecclesien van Utrecht, ende anders enen ygelicken sijns goets vrylicken laten gebruycken, ende sonderlingen hoeren Veerdijck ten water toe van der Tsselen, sander argelist. Item en sal die Borchgreve sijn tienden niemant setten nae sijn goetduncken, mer hy sal die verkoopen of mennen doen nae der gewoonte van den Lande. Item van den Dijckgreeffschap sullen die Bisschop ende die Borchgreve beyde hoer betaen brengen by der ecclesien, Ridderen, ende Knapen, ende wie der ecclesien, Ridderen, ende Knapen dunckt dat schoenste betoen heeft, die sal in den besit blijven ter tijt toe, dat hem die ander mit recht daar uyt wint. Item sullen alle die gene die binnen des Borchgreven dagelicx gerechte binnen Montfoerde oft daar buyten geseten sijn, ende die mitten Borchgreve hebben beseten geweest sekeren ende sweeren, dat sy goede Gestichts luyde wesen ende blijven sullen. Item sullen alle die ghene die geseten sijn binnen der Stede van Montfoerde ende hoer nakomelingen tot allen tyden als een nye Biscop komt den Biscop hulden mit hoeren eede goede Gestichtse luyde te wesen ende te blijven. Item sal die Borchgrave den Heeren van Oudemunster vrylicken gebruycken laten hoeren gerechte, erve, tijns, ende thiende te Linschoten, ende ses mergen lants oick te Linschoten gelegen, ten waax dat hy mit goeden besegelden brieven of

of mit anderen bescheyds bewysen mocht, dat hy daar recht toe hadde. Item dat die Borchgreve overgeve der ecclesien ende der Stadt van Utrecht t'huysgelt ende mergengelt, dat hy gebeurt heeft, daar hy geen quitantie of en heeft. Item sal die Borchgreve van Montfoort den brief van Bisschop Johan van Nassouwen, ende die hy voortyts getoont heeft in den Caputuel t'Utrecht in onsen Aernchts handen Bisschop tot Ludick leggen, mit sulcken voirwaarden, dat die Bisschop van Utrecht ende die ecclesien den Borchgreve alsulcke brieven geven sullen, alse ons Aerndt Bisschop te Ludick, dunckt dat hy ende syn nakomelingen mede bewaart syn van allen saken, goeden, ende erven in den voorsz. brieve van Jan van Nassouwen begrepen; uytgescheyden die hooge Heerlicheyt, ende waart dat die Bisschop ende die ecclesien hem die brieven niet geven en wouden, soe sal die Borchgreve voorsz. den voorsz. brief weder hebben, ende den Bisschop ende der ecclesien brieve geven, dat hy noch syn nakomelingen overmits dien brief nimmermeer die hooge Heerlicheyt aanspreken sullen, alsoo dat sy daar mede bewaart syn. Item sal die Borchgreve overgeven ende wysen die buffen, blidesteen, ende bombarde steene. Item sullen alle ghevangen, oirvede, onbesaalt gelt van gevanghenen in desen oorloghe, ende doode jegens doode, brant jegens brant, roof jegens roof quijt wesen, ende elck besoenet werden op syn leen, ende die brieve van der uytsettinge van den leen sal men overgeven, sonder argelist. Item sullen Jan Spronck ende syne kinderen besoenet wesen mitten Borchgreve ende mit Rover van Zuylen van allen voerveheden tot desen dage toe. Item dat die Borchgreve van Montfoort mit twyntich van zynen gasten, die hy gebidden kan, uytkomen sal bloots hoofts, ende brenghen openbaertich in syn hant die slotelen van der Borch ende van der Stede, ende bidden den Bisschop vergiffenisse, ende geven hem die slotelen over op sulcke zoene als wy Bisschop van Ludick uyt seggen sullen, ende waart dat hy der nyet gebidden en koste, soe mach hy des mit zynen eed: of wesen. Item sullen alle die gene, die binnen Montfoerde beseten hebben geweest, die uytten Gestichte syn, ende twalef jaar olc syn, bloots hoofts uyt komen, ende vallen den Bisschop te voete, ende bidden hem vergiffenisse. Item sal die Borchgreve inryden tot Utrecht mit hem vier en twintichken, ende blyven daar ter tijt toe, dat die soene volsegelt is, ende die sal die Borchgreve doen volsegelen, ende overleveren binnen ses waecken, ende tok wat tijden hy dat gedaan heeft, soe mach hy ledich ende los uyt ryden, ende daar sal men hem goede wisheyt voor doen. Item sullen des Bisschops ende der Stadt van Utrecht ende van Amersfoort banieren uyt die Borch ende uyt die poorte stecken, ende blyven ter tijt toe, dat die soon volsegelt is. Item so sal die Borchgreve den Bisschop die nu is, of die nae komen sal, dienen en

R

syn

sijns selfs kost aan dese syde der Ysselen tot drien tyden, als hy des vermaant
 wort van den Bisschop voersz, tot elcker tijt mit vijf en twintich glanyen ses
 weken lanck, ende overmits deser zoenen sal die Borchgreve voersz, en-
 de alle syne hulperen, Papen ende klorcken, sonder hoeren kost quyt ende absol-
 veert wesen van allen sententien des bans ende interdicts, die van der Geeste-
 licheyt wegen rueren in deser saken, ende hier mede sullen die Bisschop van
 Utrecht, ende alle syne hulperen, ende by name die Prooft van Sint Johan
 aan die eene syde, ende die Borchgreve van Montfoort ende alle syne hulperen
 aan die ander syde, klaarlicken besoen wesen, Ende ick Henrick Borch-
 greve Ridder kenne ende lye voer my ende myne nakomelingen, dat alle sa-
 ken, soene, ende dedinge voersz by den Eerweerdigen Vader in Gode, He-
 ren Aerndt Bisschop tot Ludick ende Grave tot Loen voersz, mynen lieven
 goeden Heeren, in der manieren dat voersz is geschiet, getraeert, ende
 gededingt sijn tusschen den Eerweerdigen Vader in Gode Heren Florens
 Bisschop tot Utrecht mynen lieven Genadigen Heeren, ende alle syne hulpe-
 ren aan die ene syde, ende my Henrick Borchgreve tot Montfoort Ridder
 ende alle myne hulperen aan die ander syde, ende hebbe daaromme geloost
 in goeden trouwen alle saken voersz te holden ende te voldoen in manieren
 als voersz is, ende des tot enen oirconde ende getuychnisse heb ick mynen se-
 gel aan desen brief gehangen, ende hebbe om meerre vesticheyt aller saacken
 voersz gebeden mynen lieven geminden Heere den Bisschop van Ludick voorge-
 noemt, ende Heeren Johan van Vianen, Heeren Johan van Renes, Heeren
 Wouter van Mynden, Heeren Aerndt van Herlaer, Sweder van Zuylen,
 Rover van Zuylen, Johan van Zuylen, Johan Scriver van Hoirn, Goef-
 sewijn van Vanderick, ende Ernst van Steenre, dat sy desen brief mede
 over my te getuyge aller saken voersz besegelen willen, ende heb daer toe dat
 gemeyne segel der Stede van Montfoort hier mede aan doen hangen, Ende wy
 Aerndt Bisschop tot Ludick, Johan van Vianen, Johan van Renesse, Wou-
 ter van Mynden, Aerndt van Herlaer Ridders, Sweder van Zuylen, Roe-
 ver van Zuylen, Johan van Zuylen, Johan Scriver van Hoirn, Goes-
 wijn van Vanderick, ende Ernst van Steenre Knapen hebben aan desen
 selven brief onse segelen te getuygenisse alre saacken voersz mede doen
 hangen ende gehangen om bede wille Haren Henricks Borchgreve van
 Montfoort ons maachs ende swagers voersz, ende insgelijcks soo heb-
 ben wy Ingesetenen ende Poorters der voornoemder Stede van Mont-
 foerde om bede wille ons liefs Heeren des Borchgrevens voersz onse Ste-
 de-segel mede aan desen brief gehangen te getuychnisse alre saacken voer-
 seyt, want ons kyndich is, dat alle saacken, dedinge, ende soene voerge-
 noemt

genoemt geschiet sijn, gelijk voersz is, Ende deser brieve sijn drie alleens strek-
kende. Gegeven in 't jaer ons Heeren duzent drie hondert seven ende tachten-
sieb des Dincedages nae Sante Laurens dach.

Geextraheert uyt die Leentregistren 's Lants van Vtrecht gehouden by tyden
van Mr. Jacob van Brouckhoven, ende naar voorgaande collatie bevonden t'ac-
corderen, By my, A. van der Burch.

Et sic se habet diploma hoc. In quo tamen si attendas non obscura est
contradictio. Jubetur tradi diploma quo jus gladii concessum, & simul tamen
negatur, quod id unquam concessum. Certe ut jus quod assererat Burggra-
vius non satis certum, sic nec certum, an possit dici bello primus dedisse cau-
sam. Si vanum quod jactabat diploma, si mendax, si falsum, si nec factum,
nec scriptum, ut oportuit, si plane id non continebat, de quo quaestio inter
partes, ut tot cladium, tot caedium, tam cruenti belli auctor excusari non
potest. Sed cum, ut dixi, id non extet, etiam dictu difficile id. Non
pauca interim pro Burggravio, & quae non levis momenti. Constat suppli-
casse eum, & quidem fortiter supplicasse, diu admodum & instanter, ut au-
diretur pro tribunali, ut in iudicium confessu, ut lectis & discussis probatio-
nibus, quas habebat, causa plenius cognosceretur, secundum jus provinciale,
secundum jus imperiale, atque ut ita tandem fieret sibi jus & justitia. Suppli-
caverat non privatim tantum, sed publice etiam in Comitibus. Verum fru-
stra & nequicquam. Vim episcopus cogitans nec vicini Toparchae opes fe-
rens tam invidendas obfirmaverat se totum. Obsurduerat ad preces. In-
hibebat iudicium. Praecise id tantum volens, ut jus hactenus usurpatum con-
festim dimitteret. Quod cum is detrectaret, res ad flammam, ad caedes,
ad vastationes agrorum, & ad bellum erupit. Nec quicquam reliqua
Burggravio quam ut vim vi quantum posset defenderet. Defendit etiam,
restitit, armatorum cohortibus, ballistis & tormentis circum muros dispositis,
sed inferior nihilominus & post longam obsidionem reductus ad famem
& extremas angustias tandem ad condiciones, quas instrumentum hoc con-
tinet, sed profus invidus & prius etiam protestatus de vi & metu descendit.
Et quod sic se res habuit patet ex instrumento, quod non visum hactenus adhuc
addam.

In nomine Domini Amen. Annae nativitate ejusdem M. CCC. octogesimo sex-
to, indictione nona, mensis Augusti die vicesima quarta, hora tertiaria, vel qua-
si, Pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri Domini Urbani divi-
na providentia Papa sexti anno ejus nona, in domo Capitulari ecclesiae Traje-
ctensis generalis Capituli ecclesiarum Trajectensium tunc, ut dicebatur, indicto,
praesentibus Notarii publici ac castum infra scriptum, ad hoc specialiter vocatorum &

rogatorum presentia personaliter constitutus strenuus ac prapotens vir Dominus Heynricus Dominus & Burggravius de Montfoerde Trajectensis diocesis coram Reverendo patre ac Domino Domino Florentio episcopo Trajectensi ac Decano Trajectensi, aliisque pluribus Prelatis, ac Majoris, sancti Salvatoris, sancti Petri, sancti Johannis, ac beata Maria Trajectensium ecclesiarum Canonicis, nec non pluribus Baronibus, militibus, militaribus, armigeris, ac vasallis civitatis & diocesis Trajectensis, nec non Burgimagistris, pluribusque aliis Scabinis ac Consulibus Trajectensis diocesis, ac opidorum de Amersfoerde, de Renen, de Buncscoten dicta diocesis, aliisque viris; & non modica multitudine ibidem ad generale Capitulum congregatis, in sua materna lingua hac verba seu consimilia seu eundem seu consimilem sensum importantia proposuit atque dixit: Domine Trajectensis plenius fuisti & estis conquesti de me licet injuste, quod ego intromitterem me de alta vestra jurisdictione in diocesi vestra utpote Montfoerde & in aliis locis ibidem circumvicinis, & quod plures alios excessus commissem, de quibus omnibus & singulis fui & sum innocens & immunis, Quia ego meique parentes a vestris pradeecessoribus & a vobis ultra centum & plures annos altam jurisdictionem in Montfoerde & in aliis locis praedictis ab ecclesia Trajectensi in feudum obtinimus & possedimus, & de contrario non est memoria hominum, sicut in literis patentibus & lectis plenius dicitur & continetur. Et peto secundum hoc michi fieri jus patria videlicet lantrecht des Gestichts van Utrecht aut Keyserrecht, quod imperiale dicitur. Quibus quidem sic dictis & probatis praefatus Reverendus pater Dominus Florentius episcopus Trajectensis fecit ibidem legi atque recitari quaedam contenta in una papirea cedula, in qua inter caetera continebatur, quod idem Dominus Heynricus seu Burggravius de Montfoerde se de alta jurisdictione Domini episcopi praeter & contra voluntatem suam intromisisset, & plures alios excessus commisisset. Super quibus idem episcopus sibi emendam fieri postulavit. Ad quod idem Dominus Heynricus seu Burggravius de Montfoerde respondit, quod de praemissis in hujusmodi cedula, probatis, & expressis esset penitus incapabilis & immunis, & vellet secundum hoc stare juribus patria ac imperialibus supradictis. Ad quod praefatus Decanus Trajectensis interponens partes suas requisivit eundem Dominum Heynricum seu Burggravium de Montfoerde, si super hujusmodi impositis sibi & expressis vellet stare ordinationi seu pronuntiationi generalem Capituli ecclesiarum Trajectensium, ac Baronum, militum, militarium, ministerialium ac vasallorum civitatis & diocesis Trajectensis. Ad quod idem Dominus Heynricus praedictus respondit, quod a communi jure seu patria nullatenus vellet resilire. Et petiit iterum sibi jus patria vulgariter lantrecht fieri de praemissis, & quia idem Dominus episcopus & alii plures sibi hoc facere denegarunt, seu saltem distulerunt, protestabatur idem Dominus Heynricus

cus sen Burggravius de Montfoerde de justitia sibi denegata, de quo conquereretur loco & tempore oportunis. Super quibus omnibus & singulis prædictis petiit idem Dominus Heynricus prædictus de præmissis & antedictis sibi fieri unum publicum instrumentum. Acta fuerunt hæc Trajecti in domo Capitulari ibidem sub anno, indictione, Pontificatu, mense, die, hora diei, quibus supra, presentibus ibidem strenuis & nobilibus viris Dominis de Culenburch, de Vianen, & de Abcoude, nec non Zwedero de Vianen, Waltero de Mynden, Johanne de Renesse, Huberto de Montfoerde, & Henrico de Vandric militibus, Henrico Zoudonis armigero, & pluribus aliis fide dignis ad præmissa vocatis pro testibus atque rogatis. Et ego Petrus Heer filius Arnoldi de Heukelum clericus Trajectensis diocesis publicus imperiali auctoritate Notarius omnibus & singulis superioris narratis & expressis una cum prænominatis testibus præsens interfui, ea sic fieri vidi & audivi, hoc præsens publicum instrumentum exinde confeci, & in hænc publicam formam redegi, manuque mea propria scripsi, & signo meo solito & consueto signavi in fidem & testimonium omnium præmissorum.

Sed forsitan aliquis hic hærebit, & quæret quid id sit, quod cum causa potuit cognosci in pleno Ordinum consensu, ut patet ex instrumento hoc, Burggravius eo non contentus ad judicium Provinciale deferri rem maluit. Ad quod paucis dicendum, primo, quod id insolens, ut ipsi Ordines judicarent, & deinde etiam quod nihil æqui ab Ordinibus, qui in episcopum proniores, expectandum existimaret. Major contra ipsi spes in Provinciali judicio, cujus Præses quidem episcopus, sed iudices non alii erant, quam qui assumpti rogatu partium. Assumpti nobiles, equites, sed & quos & quot quis vellet; familiares, fautores, quot quis navibus curribusque cum pronuncian- da sententia conquistos reperisset. Quo quis plures adduxisset eo causa etiam ejus melior. Vnde & David Burgundus cognoscens iniquitatem permissu Cæsaris Friderici instituit postea tribunal, ad quod victus provocaret: Hæc in ejus vita: Rogati a partibus, prout qualibet ad horam pronuncian- da sententia plures curribus navibusque adducere poterat, eo faciebat causam suam justiore melioremque. Proclamabant se illius, cui favebant, esse voti, nullis meritis examinis habendi attentis, qui tunc numero præcellerat, censebatur justiore fovere causam, adversario interdum capite aut vita, interdum bonis condemnato: Et hujusmodi sententia præsen- te Præsule rogabantur, qui aspidens dicimini & iniquitatem aperte cognoscens, remedium commiseratus injuriam patientibus asserre nequibat, quod iste indigno ferens reformare tentavit &c. Si dicas; non mirum ergo quod in Ordinum consensu Antistes causam cognosci maluit. Respondeo; Sic est. Sed fixum hoc non erat in episcopi potestate. Legibus is obstrictus, Obstrictus

tabulis præcessoris sui Arnoldi van Hoern, quibus cautum expresse: Voert zellen wy ende onse nakomelingen Bisschoppen voersz alle man lantrecht doen, afse in onsen Gestichte gelegen is, behoudelyck dat die Ecclesy ende elc geestelick persoon na synen staat daar te rechte sta, daar hy van rechten of van gewoenten schuldich is te recht te staan, ende niemant vangen noch sijn goet nemen tegens lantrechte, ten waar dat hy mit rechte ende mit oerdele eerst verwonnen waar. Juraverat se fervaturum id cum electus, inauguratus. Fidem scripto etiam dederat. Cujus hoc est exemplum.

Wy Florens by der Genaden Godts Bisschop t'Vtrecht maken kondt ende kenlick allen luden, dat wy alle die loften, punten, ende vorwerden, die in desen openen brieve (de tabulis loquitur, quas dixi) beschreven staan, daar onse tegenwoordige brief doer gesteecken is besegelt mit onsen segele, geconfermeert hebben ende confirmeren, ende daar op loven, sekeren, ende sweren, ende geloof, gesekert, ende mit gestaveden eede gesworen, ende ons daar op verbonden hebben, wittelick ende wel te houden ende te voldoen, ende niet te verbreecken in geente wijs. Gegeven in 't jaar ons Heeren dusent drie hondert ende negen en t' seventich, des anderen dages na den elf dusent megheden dach. Ende was besegelt mit een roet segel aan een slubbelde francynen steerte.

Verum contra juramentum abusus Præful potestate ad judicii mentionem clausas habebat aures, non ignorans Montfortium propter magnas clientelas re delata ad judicium id superiorem discessurum. Maluit ergo belli alex controversiam committere, quam chartis, aut instrumentis, aut Nassovii diplomati. Protestatio autem quam fecit, cum aliud non superesset, quam ut pacem amplecteretur & conditionibus subscriberet, quas sumptus arbiter dictaverat Arnoldus van Hoorn, concepta est, ut sequitur.

In nomine Domini Amen. Anno nativitatis ejusdem m. CCC. octogesimo septimo, indictione decima, mensis Augusti die decima nona, hora primarum vel quasi, Pontificatus sanctissimi in Christo patris ac domini nostri Domini Urbani divina providentia Pape sexti anno decimo, in mei Notarii publici ac testrum infra scriptorum ad hoc specialiter rogatorum ac vocatorum presentia personaliter constitutus strenuus vir ac honestus Dominus Henricus Dominus ac Burgravius de Montfoerde, & testatus fuit palam & publice coram me Notario & testibus infra scriptis fide præstita corporali loco juramenti ab eodem, & dixit hac verba lingua laica & materna, prout jacent, cujus tenor talis de verbo ad verbum est, prout melius prima facie intellexi: Ick neemt by mynen eede ende by mijnre Ridderchap, so wes ick hier nu doen sal, ende moet seggen, ende sweren als die soene inhoud, die men hier in 't Capittel leset, ende die die Bisschop van Ludick geseget heeft in synen brieven tusschen den Bisschop van Uerechts ende

ende sijn hulpers aan die een syde, ende my ende mijn hulpers aen die ander syde, dat ick dat doe by bedwange ende nootsaecten, overmits anxts ende verderffenisse mijns lijfs, mijns goets, ende mijre onderfaten. *Super quibus omnibus & singulis idem Dominus Heynricus Dominus ac Burggravius de Montfoerde petiit & requisivit a me Notario infra scripto sibi fieri unum vel plura publicam seu publica instrumentum vel instrumenta ad dictamen cujuslibet sapientiu seu jurisperiti, quoniam memoria hominum fragilis est, & ut ea qua geruntur in tempore ne pertranscant cum tempore in scriptis & testimonio fidei firmiter confirmentur. Acta sunt hac Trajecti in domo Capitulari, Capitulo ibidem congregato, anno, indictione, Pontificatu, mense, die, & hora, quibus supra, presentibus ibidem discretis viris ac honestis Dominis Wilhelmo de Assche, Waltero de Minden, & Arnolde de Herlaer militibus, Johanne de Zulen filio Domini Theodrici de Zulen militis, Hermannno de Muilhusen, & Theodrico Beynken armigeris, ac pluribus aliis fide dignis ad premissa vocatis pro testibus atque rogatis. Et ego Hugo filius Arnoldi de Galencoep clericus Trajectensis diocesis publicus Imperiali auctoritate Notarius verborum materna & laica lingua prolationi, ac omnibus aliis & singulis superius narratis una cum pronomminatis testibus presens interfui, ea sic fieri vidi & audivi, hoc publicum instrumentum exinde confeci, & in hanc publicam formam redegi, manuque mea propria scripsi, signoque meo solito & consueto signavi specialiter rogatus & requisitus in fidem & testimonium omnium premissorum.*

Sed ut armis diploma sic protestatio etiam cessit. Nec contentus episcopus sed gravis porro & infestus de molium etiam Praefectura inter novas cataractas & Schoenhoviam juxta Leccam, & rursus inter eas & vicum Haestrecht juxta Ysulam, ei fecit controversiam. Jam ante annos centum haec Burggraviis in feudum data, sed episcopus dictabat Burggraviis ob contumaciam excidisse eo vi foederis. De quo questus is in Comitibus nec ferens rei indignitatem Antistitem rursus adiit, provocavit rursus ad arbitrium Arnoldi van Hoern, ut cujus interventu coaluerat nuper pax, ejus porro interpretatio quod controversum elucidaret. Scripto etiam id complexus, cujus tenor hujusmodi.

In nomine Domini Amen. Anno nativitatis ejusdem M. CCC. octogesimo septimo, indictione decima, mensis Octobris die decima nona, hora quasi nona, Pontificatus sanctissimi in Christo patris ac domini nostri Domini Urbani divina providentia Papa sexti anno ejus decimo in mei Notarii publici ac testium infra scriptorum & rogatorum praesentia personaliter constitutus strenuus ac prapotens vir Dominus Heynricus Rover Burggravius de Montfoerde Trajectensis diocesis coram Venerabilibus viris Dominis Decano ecclesiae Trajectensis aliisque pluribus Prelatis

Pralatis, & Majoris, sancti Salvatoris, sancti Petri, sancti Johannis, & beata Maria ecclesiarum Trajectensium Canonice, pluribusque militibus, ministerialibus, armigeris ac vasallis civitatis & diocesis Trajectensis in non modica multitudine ibidem ad Capitulum generale, ut dicebatur, indictum congregatis in materna sua lingua seu in Teutonico per hac verba seu consimilia eundem sensum seu intellectum importantia proposuit atque dixit: Domine Decane Trajectensis & alii Domini hic presentes, ad auditum meum pervenit, quod aliqui vestrum vigore cujusdam particula in litera pacis per Reverendum patrem & dominum meum Dominum episcopum Leodiensem de & super Dijckgravio & ejus possessione prolatis intendunt diffinire, declarare, cognoscere, seu pronunciare, seu diffiniverunt, declaraverunt, seu cognoverunt de & super Dijckgravio meo & ejus possessione predictis, scilicet quod hujusmodi possessio Djck-gravii mei potius deberet ad dominum episcopum Trajectensem quam ad me pertinere. Qua quidem pronuntiatio seu declaratio, si sic dici mereatur, non potest nec debet mihi in aliquo prejudicare, Cum quod qui de hoc cognoscere seu diffinire debuerunt non fuerunt presentes neque vocati secundum communem ordinationem, & consuetudinem civitatis & diocesis Trajectensis a centum annis & ultra & circa continue observatus, ad quas me refero & referam deinceps tempore & loco opportuno, & praesertim quod ut scitis promissum mihi erat, ut omnes Barones, milites, nobiles, armigeri, ceterique vasalli civitatis & diocesis Trajectensis vocarentur, quod tamen non est factum, ut michi vos Domine Decane Trajectensis heri respondistis, Tum quod plures milites & vasalli, qui ut testes presentes fuerunt, quum hujusmodi Djck-gravium non solum a Domino episcopo Trajectensi moderno sed etiam a predecessore suo Domino episcopo dicti Domini episcopi Trajectensis moderni michi in feudum ab ecclesia Trajectensi tenendum concessum non fuerunt ut testes super jure meo auditi atque examinati, qui etiam in his promissis nihil cognoverunt, neque diffinierunt, Tum quod plures Barones, milites, armigeri, & vasalli, qui de promissis cognoscere, & diffinire, seu pronunciare debuissent propter non servatam consuetudinem, quod omnes vocandi vocati non erant recesserunt, Tum quod plures Barones, milites, armigeri, ac vasalli dicta Trajectensis diocesis me Heynricum Burggravium in potiori jure possidendi dictum meum Djck-gravium quam dictum Dominum episcopum existere agnoverunt, diffinierunt, & pronuntiaverunt, Tum quod communis & publica vox & fama omnium hominum utriusque sexus Trajectensis diocesis veritatem dicere volentium habuit & habet, & fuit & est verum, quod ego & omnes & singuli mei parentes predecessores a centum annis & ultra & circa continue possessionem hujus Dijckgravii mei habuerunt & habeo. Quam famam in dictos alios meos testes examinandos super his exhibui, qui tamen nullatenus fuerunt neque

sunt

Sunt auditi neque examinati. Et refero me Heynricum Burggraviū antedictum ad mentem, interpretationem, & declarationem dicti Domini episcopi Leodiensis, ita videlicet, quod si ipse Dominus episcopus Leodiensis pronuntiator pacis antedicta per & secundum pramissa per vos cognita & pronuntiata me Heynricum Burggraviū antedictum nullum jus ad dictum Dijkgraviū seu ejus possessionem habere declaraverit, quod extunc sustineam sustinenda & faciam quicquid de jure fuerit faciendum. Super quibus omnibus & singulis prafatus Dominus Heynricus petiit sibi fieri unum publicum instrumentum. Acta fuerunt hac Trajecti in dicta domo Capitulari, sub anno, indictione, Pontificatu, mense, die, & hora pradiſtis, presentibus ibidem discretis viris Domino Johanne de Zulen, Theodorico de Zulen, Coenrardo van Damme, & Johanne Theodrici armigeris & quam pluribus aliis fide dignis testibus ad pramissa vocatis specialiter & rogatis. Et ego Petrus dictus Haen filius Arnoldi de Heukelum Trajectensis diocesis publicus imperiali auctoritate Notarius pramisiss omnibus & singulis dum sic fierent & agerentur una cum pranominatis testibus prafens interfui, ea sic fieri vidi & audivi, hoc prafens publicum instrumentum exinde confeci, & in hanc publicam formam redegi, manuque alterius scribi feci aliis arduis negotiis prepeditus, signoque meo consueto signavi rogatus specialiter & requisitus in fidem & testimonium omnium pramissorum.

Preclarium tantum imperium obtinebant in dicecesi Præfecti castrorum, arcium, Chomarchæ item, Marscalci, & qui episcopo ab officiis. Remoti tempore finito, si ad tempus constituti. Si simpliciter quodcumque & ad nutum Antistitis. In Antistitis potestate vel tempus prorogare vel remove in perpetuum. Simulac vita is concessisset, sigilla ejus statim fracta. Abdicabant se qui a secretis ei, Vicarii, Actuarii, Officiales &c. Villici etiam, Præfecti, Castellani, Marscalci. Sed hi, tamen non prius, quam præstito juramento iis missus successor. Etiam, si ita visum, novo præstito juramento continuatum imperium. Charta Arnoldi van Hoorn vulgo den Landbrief Ann. 1375. *Voert so en sal die Borchsate of die Ambochtsman, die nu in der tijt is; ende altoes voort, die Slote ende Ambochte niet rumen noch overleveren, eer die ander die op dat slot, of in synen Ambochte, dat hy te bewaren heeft, wesen sel, eerst geloeft, gefekert, gesworen, ende syn open brieven gegeven heeft, alse voorsz. is. Ende wy Bisschop of onse nakomelingen Bisschoppen voersz. mogen die borchsate ende ambochtslude versetten alst ons genoecht &c. Voerd waart dat die Stoel van Utrecht sonder Heer waar, of dat die Bisschop in der tijt niet ontfaan en waar, alse recht is, so sel men die voorsz. lofte doen in den Capittel in tegenwoordicheyt der Ecclesii, Ridderen, Knapen ende Stat. van Utrecht alse voorsz. is, tot behoef des Bisschops, die toekomende is in der tijt; ende hem die Slote vry ende commerloes en de Ambochte overgeven, alse hy ontfaan*

faan is. Charta Ann. 1423. ex Chartulario S. Mariz Trajectensis: Memoratus Dominus Arnoldus de Wael Canonicus ecclesie majoris Trajectensis surgens proposuit & publice prorupit in hac verba vel eis in effectu similia, videlicet, Domine Præpositus Trajectensis, est consuetudo nostra, ex quo dictus Fredericus episcopus ab hac luce discessit, quod tunc ipsius Vicarius generalis deberet & teneretur exhibere & præsentare sigilla sua hic in Capitulo generali, Tandem venerabilis & circumspectus vir Dominus Wilhelmus de Renen Canonicus ecclesie majoris Trajectensis Præpositus Embricensis olim Vicarius generalis dicti Domini episcopi ibidem vocatus duo sigilla scilicet unum ad causas & aliud secretum armis dicti Domini episcopi sculpta, nec non unum majus & duo parva sigilla Officialitatis, & D. Wilhelmus Wye Canonicus ecclesie S. Petri Trajectensis olim Secretarius ejusdem Domini Friderici episcopi etiam unum aliud sigillum secretum armis dicti episcopi sculptum licet prius confractum ibidem exhibuerunt, & prædicto Domino Swedero episcopo Trajectensi ex parte universalis ecclesie Trajectensis in manibus suis recipienti tradiderunt, quorum duo armis dicti Domini episcopi sculpta ad prædictum Dominum Præpositum præsentata statim & in continentem, ut moris est, ibidem confracta fuerunt &c. Charta Ann. 1379. Allen den geenen die desen brief sellen sien ofte haoren lesen, doe ick verstaan Steven van Sulen Ridder, dat ic geloofst, gesekert, ende gesworen hebbe in 't Capittel ten Doem t'Vtrecht voor die gemene Ecclesi, Ridderen, Knapen, ende Stadt van Vtrecht, alse dat ick dat huys tot Stoutenburch ende dat Marscalc Ambocht van Emelant trouwelicken houden ende verwaren sal, alse een goet Borchfate ende Ambochtsman sculdich is te doen tot behoef mijns liefs Heeren des Biscops van Vtrecht ende des gemeens Gestichts van Vtrecht, ende dat huys ende Ambocht voersz niet te beswaren noch te belassen meer dan voor een jaar benoemder pensi die redelick is, ende niet t'ontferren van den Gestichte voersz in geenre tijd, ende ick sel oeck dat huys ende ambocht voersz niet rumen nog niemant overleveren, eer die ander Borchfate, die op dat huys ende ambocht voersz wesen sel, eerst geloofst, gesekert, ende gesworen heeft, ende syn brieven daar op gegeven heeft, alse voersz is. Ende waart dat die Stoel van Vtrecht sonder Heer waar, of dat die Biscop van Vtrecht in der tyt niet ontsaan waar, alse recht is, so sel ick dat voersz huys ende ambocht trouwelicken houden ende verwaren by rade der Ecclesi ende der Stadt voersz tot behoef des Biscops die toekomende is in der tyt, ende hem dat selve huys ende ambocht vry ende kommerloes overleveren, alse hy ontsaan is, alse recht is, ende hy eerst alle die punten geloofst, gesekert, ende gesworen, ende syne brieven daar op gegeven heeft, die wittelicke, ende wel te houden, ende niet te verbreken, die in den brieven van den Landrecht beschreven staan, die mijn lieve Heere die Biscop van Vtrecht die nu is, die gemene Ecclesi, Ridderen, Knapen, ende die Stadt van Vtrecht besegelt hebben. In oirconde des briefs besegelt mit mijnen segel. Gegeven

ven in 't jaar ons Heeren duſent drie hondert negen en ſeventig, des Saterdagſ na onſer Vrouwen dag annuſciatio.

Sed quod ad Burgraviium jam proſus quaſtio decifa. Non dabatur ſucceſſor. Praefectus hereditarius. De Montfurti Praefectura plane id extra controverſiam. Nec ulla de eo quaſtio. Sed de molium Praefectura id negabat Antiftes. Contra autem Montfurtius. Ad teſtes provocabat, ad temporis praefcriptionem, ad conſcientiam epifcopi, ad famam, ad arbitrium Arnoldi van Hoern. Nec de nihilo haec provocatio. Molium Praefecturam Burgraviis in feudum datam, & ſic ſolitam olim dari, & a ſe etiam datam & patri & filio ſcripto primum is teſtatus, & deinde etiam foedus quantum ad Praefecturam illam pro eodem interpretatus. Duo hic instrumenta. Utrumque ſe habet ita.

Wi Aernd van Heurn by der genaden Goeds Biſſchop tot Ludick ende Grave tot Loen maken kondt allen luden, dat uns te gedencken is, doe wy by der graciën van Gode Biſſchop i'Vtrecht waren, dat wy verlyeden Heeren Zweder Borchgrave van Montſorde die Dijkgraeffſchap van Haafrecht were langs ter Yſel tot den Nyendamme toe, ende van den Nyendamme tot Schoonhoven an die poorte toe mit anders ſynen guede, dat hy hielt van den Geſichte van Vtrecht. Hier waren over alſe manne des Geſichts voerſz Johan van Rynenſteyn, Henrick die Rover Heeren Willems ſoon van Montſorde, Johan Oem Knapen, Robbrecht Heeren Robbrechts ſoon van Arckel, Ende daar na doe die Borchgrave voerſz doet was, doe verleenden wy Heeren Henric Borchgreve van Montſorde unſen ſwager die Dijk graeffſchappe mitte voerſz guede, gelyck alſe wy 't ſynen vader verleent hadden, ende unſe Voorvaderen gedaan hadden. Hier over waren des Geſichts manne van Utrecht, Her Sweder van Vyanen, Her Johan van Renes, Her Gyſebrechts van Sterckenburch, Her Gyſebrecht van Herdenbroecke Riddere, Splinter van Loenreſtoot, Hüge van Loenreſtoot, Zuermont van Hinderſteyn, Johan van Amerongen, Johan van Clarenborch, Johan die Wale, ende Volprecht van Amerongen, Ende dit mach men vinden in 't Register-boeck van de Leenen des Geſichts van Utrecht van uns ende van unſen voervaderen, hoe die verleeningen heer komen ſijn, In oirconde des ſo hebben wy onſen ſegel aan deſen brief doen hangen, in 't jaar ons Heeren duſens drie hondert acht ende tachtich, twintich dage in Januario.

Wy Arnd by der genaden Gods Biſſchop tot Ludick ende Grave van Loen maacken kont allen luden, dat onſe ſwager die Borchgreve van Montſorde ons getoent heeft ſeekere gebreken ende ſcote, die hem gevallen ſyn in der ſoene, die wy tuſſchen den Eerweerdigen vader in Gode Heren Florens Biſſchop i'Utrecht ende ſyne hulperen aan die een ſyde, ende den ſelven onſen ſwager ende ſyne hulperen aan die ander ſyde, gelyck alſe die partijen des aan ons gebleven waren geſecht hebben, ende heeft ons gebeden,

dat wy hem op die punten hier na beschreven, daar hem die gebreke ende scote in der voersz soenen in gevallen syn ene verklaringe geven willen, want wy die voer- genoemde soene gedingt ende gesecht hebben, daarom so hebben wy die voer- genoemde scote ende gebreke by dien punten van der soenen voersz mit onsen Rads overgesien ende ons daar op besonnen, ende is onse verklaringe daar op, alse hier na beschreven staat. In den yersten op dat punt van der Dijk-graaffschap so is onse verklaringe aldus: Want wy instrumenten gesien hebben ende brieven, dat des Borchgreven betoen ende tughen niets gesien noch behoert en sijn, ende oock dat die gemeyne Ridderen ende Knapen van den lande des Gestichts van Utrecht niet tot den Capititel bebeden noch geroepen en syn, als men schuldich is te doen, ende van outs altyt gewoonlick geweest heeft, dat die Bisschop van Utrecht ende Borchgreve voersz noch hoer betoen brengen sullen by der ecclesien, Ridderen ende Knapen van den lande die men daar toe gemeynlick bidden ende roepen sal alse men schuldich is te doen, ende men sal des Bisschops van Utrecht betoen voersz horen an die een syde. ende des Borchgreven betoen ende brieve, of ander betoen, of manne die hy meynt, dat hem stade mogen doen aan synen rechte an die ander syde, ende wien sy dan gemeynlick kennen dat het scoenste betoen heeft van den besitte na rechte ende ouder herkomen die sal daar in blyven, tent hem die ander met rechte daar uyt wint. Item van den punte van den Heren van Oudemunster van den goede tot Linschoten, van den ses mergen lants die daar gelegen syn, so is onse verklaringe aldus: So wes die Borchgrave bewysen kan mit besegelden brieven of mit anderen goeden bescheyde, daar hy recht toe heeft, alse van den goede van Linschoten, ende van den ses mergen lants voer genoemt, dat hy in den rechte blyven sal onversuynt, alse hy te voren was, cer die Bisschop voersz syn ryant wart, ende dat oerloge begon, want een ygelick op syn goet gesoent is, ende so wes gelt die Borchgrave van Montfoerde den Heren van Oudemunster voersz schuldich was van den goede van Linschoten, dat hy aan hem selven ingehouden, geroeft, of genomen heeft, dat hy dat behouden sal na ingehout der soenen, want dat klaarlick gedingt was, dat hy geen gelt geven en soude. Item van den gelde dat geroeft ende genomen is, so is onse verklaringe aldus: So wes gelt gebeurt is van den Bisschop van Utrecht voer genoemt, ende synen hulperen aan die een syde, ende van den Borchgrave ende synen hulperen aan die ander syde in den oerloge, het sy dat sy't aan hem selven oft aan anderen luyden geroeft of genomen hebben, dat sal een ygelick behouden. Item op dat punt dat onse swager ons getoent heeft, dat Tydeman Sloyer hem ende synne knechte voden wil, om dat hy enen synen maach onthoeft heeft, daar af is onse verklaringe aldus, dat dat waer gesoent is, want dat een van den punten was, daar dat oerloghe tusschen den Bisschop van Utrecht ende onsen swager van Montfoerde af toequam, ende daarom so

sal

sal dat quijt wesen, ende daar af en sal geen recht of klage voider over gedaan worden. Ende want wy om der saenen wille tusschen den voirgenoemde partyen te dingen ende te maicken seer gearbeyt hebben, ende node sien souden, dat die soene gebroken worde om donckerheyt wille eniger punten, die daar in staan mochten, want sy klaar gededingt syn, so hebben wy met onsen Raden, die op die tijt by ons waren, doe wy die sene dedingden ende seechden, die gebreke tegen die punten overgesien, ende die gebreke ende punten om des rechts wille verklaart also voersz is, ende hebben des te oirkonde onse segele aan desen brief doen hangen. Gegeven in 't jaer ons Heeren duzent drie hondert acht en tachtentich op Sint^o Peters dach ad cathedram.

Quicquid sit, de eo constat, quod diu nihilominus duravit controversia hæc. Etiam de jure gladii. Nam quamvis id Montfortio expresse adjudicatum, interposita protestatio tamen. Et hæc una cum controversia transmissa in successores. Et ipsis facta controversia, cum repeterent jus gladii. Et cum aliud non possent ipsi etiam protestari. Unica protestatio in judicialibus non sufficit. In quovis actu debet repeti. Fenzon, ad Statut. urb. Rom. lib. 1. cap. 79. n. 17. A Montfortis repetita etiam. Nam & singuli protestati. Diu admodum & sæpius & multis verbis rogatus Florentii successor Fredericus van Blanckenheim, ut molium Præfecturam in feudum rursus concederet, & Zuederam Henrici filium investitum mitteret in possessionem ditionis paternæ. Diu inquam rogatus, sed diu frustra & nequiquam. Nihil potuit impetrari, nisi postquam & is ejurasset jus gladii, & postquam pacis etiam instrumento subscripsisset, ut sequitur.

Ick Zweder Borchgreve van Montfoerde doe kondt ende kenlick allen luden mit desen openen brieve, dat ick geloest, gesekers, ende lijflick ten heyligen gesworen hebbe, gelove, sekere, ende swere aan hant des Eerweerdigen in Gode Vaders ende Heere, Heere Frederic van Blanckenheim Bisschop tot Utrecht mijns lieven genadigen Heeren tot behoef des Gestichts in dat generaal Capittel in tegenwoordicheyt der Eerbaren Prelaten, ende Ecclesie, Ridderen, Knapen, Stat, ende Steden des Gestichts van Utrecht, dat ick alle punten ende artikelen, die in der zoemen, die tusschen den Eerweerdigen in Gode Heeren Florens van Welichoven Bisschop tot Utrecht an die een syde, ende Heeren Heynrick Borchgreve tot Montfoort mijnen Vader, den Godt genadich sy, aan die ander syde dedincht was, begrepen sijn, welcke punten mijn Vader voersz voertyt geloest, ende gesworen, ende op alle sijn leen ende goedt verwilkoert heeft vast ende stede houden sal, ende ik Zweder die Borchgrave voersz hebbe mede geloest, ende verwilkoert, gelove ende verwilkoert voer my ende voir mijnen erven ende nakomelingen mynen Genadigen Heere van Utrecht ende sijn nakomelingen Bisscopen tot Utrecht.

Utrecht alle ander punten ende artikelen in der selver soenen begrepen volkornelick te houden ende te voldoen; also verre also my aandragen of aandragen mogen na ingehout der voergenoemder soenen. van woerde te woerde hier voer beschreven, uytgenomen alsulckge verlyinge als mijn Genadige Heer van Utrecht by wille ende consent synre ecclesie, Ridderen, Knapen, Stat ende Steden voirsz. my gedaen heeft van den Dijkgrevescap tusschen den nywen Dam ende ~~Den~~boven die Lecke langes, ende tusschen den nywen Dam ende Haastrecht weder die Tsel langens, also die selve Dijk grevescap van outs den Gestichte heeft toebehoort na ingehout der brieve, die daar op gemaackt sijn. Dit is die voergenoemde soen, als hier nae beschreven staat. Wy Aerndt &c.

Johannes deinceps cum Zuedero fratri successisset rursus eadem difficultas. Repetebat ab episcopo jus gladii Johannes. Dicebat patri & fratri vi & metā extortum. Per vim gestum metumque irritum esse & inefficax l. i. §. t. tit. ff. §. C. Quod vi met. c. Inter alios etiam acta aliis non nocere, t. tit. C. int. al. act. al. n. noc. Nullum sibi per consequens ex eo factum præjudicium. Contra autem episcopus negabat feudi investituram, nisi etiam similiter laudaret, quæ erant acta, & juratus promitteret se deinceps de jure gladii non moturum quæstionem. Nec Johannes diu restitit, vetus illud non ignorans.

Ἀφρον δ' ἂν κ' ἰβέλοι πρὸς κρείσσονας ἀντιποιεῖεν

Νικῶν τε σίραται πρὸς τ' αἰσχρὸν ἄλγεα πάσχει.

Demens quicunque vult cum potentioribus contendere, Privatatur victoria & præter pudorem dolores etiam patitur. Paruit ergo sed invitus & scripto prius protestatus, cujus tenor hujusmodi.

In notaine Domini Amen, Anno natiuitatis ejusdem M. cccc. tredecimo, indidione sexta, mensis Februarii die decima octava; hora primarum vel quasi, Pontificatus sanctissimi in Christo patris ac Domini nostri Papa Johannis vicesimi tertii anno tertio, in mei Notarii publici & testium infra scriptorum ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum præsentia personaliter constitutus Venerabilis & circumspèctus vir Dominus Johannes de Montfoerde Prapostus & Archidiaconus Trajectensis asseruit, quod Dominium de Montfoerde cum juribus & pertinentiis suis ad ipsum ex hereditaria successione sit legitime devolutum, quod tamen nisi in Christo Reverendo patri ac domino nostro Domino Frederico de Blanckenhem episcopo Trajectensi & quibusdam aliis fortes & graves fecerit obligationes, ad quas tamen de jure, ut asseruit, non tenetur, timet pacifice non possidere. Idcirco præfatus Dominus Johannes Prapostus & Archidiaconus ibidem expresse fuit protestatus, quod in casu quo hujusmodi, & aliquas alias obligationes, ad quas de jure non sit astri-ctus, effet aliquatenus factururus, ipsas faciet donaxat propter potentiam dicti Domini episcopi Trajectensis & quorundam aliorum, quam merito perhorruit, & propter metum corporis, bonorum, status suorum, qui merito cadere poterat in con-stantem

stantem virum , & ipsas obligationes nunquam alias faceret seu facere intendit , cum se ad hoc strictum esse nullatenus de jure credit. Super quibus omnibus & singulis Dominus Jo. Propositus & Archidiaconus antedictus petiit sibi fieri a me Notario infra scripto unum vel plura publicum seu publica instrumentum vel instrumenta. Acta fuerunt hac Trajecti in domo seu hospitio ejusdem Domini Jo. Propositi & Archidiaconi sita infra emunitatem ecclesie beatae Mariae Trajectensis , sub anno, indictione, mense, die, hora, & Pontificatu, quibus supra, presentibus ibidem strenuis & honestis viris Wilhelmo de Polanen , Goedschalco de Wynsen , Wilhelmo de Wynsen, armigeris diocesis & civitatis Trajectensis, Amilio Joannis , Gysberto Joannis, Gaeswino Arnoldi, & Jacobo Nicolai opidanis opidi de Montsoirde dicta Trajectensis diocesis, testibus ad praemissa vocatis specialiter & rogatis.

Et ego Wilhelmus Knoop filius Ortonis clericus Trajectensis publicus imperiali auctoritate Notarius , quia praemissis omnibus & singulis superius conscriptis dum sic ut praemittitur fierent & agerentur una cum praenominatis testibus praesens interfui, eaque sic fieri vidi & audivi, ideo hoc praesens publicum instrumentum propria manu mea scriptum exinde confeci, signoque & nomine meis solitis & consuetis signavi rogatus & requisitus in fidem & testimonium omnium praemissorum.

Instrumentum autem, quo episcopo obtrinxit se, tale est.

Ick Johan Borchgrave tot Montsoerde doe kondt ende beleye allen luden mit desen openen brieve, dat ik geloof, gesekert, ende lijfflic ten heyligert gesworen hebbe, gelove, sekere, ende swere aan hant des Eerwaardigen in Gode Vader ende Heere, Heeren Frederic van Blankenheim Biscop tot Utrecht mynen lieven genadighen Heere tot behoef syns Gestichts in dat generael Capittel in tegenwoordicheyt der Eerbaar Prelaten ende Ecclesie, Ridderen, Knapen, Stat ende Steden des Gestichts van Utrecht, dat ik alle punten ende articulen, die in der soenen tusschen den Eerwaardigen in Gode Heeren Florens van Wevelichoven Biscop tot Utrecht an de ene syne ende Heeren Henric Borchgrave tot Montsoerde mynen Vader, den Godt genadich sy, an die ander syde, gedingt was begrepen syn, welcke punten mijn Vader voorsz voirtijts ende mijn broeder Sweder van Montsoerde zeliger gedachten na gesworen, ende op heuren leenen ende goeden verwilkoert hebben, vast ende stede houden sal, ende ick Johan Borchgrave voorsz hebbe mede getoofst ende verwilcoert, gelove, ende verwilcoere voor my ende voor myne erfven ende nakomelingen mynen Genadigen Heere van Utrecht ende synen nakomelingen Biscoppen t'Utrecht allen anderen punten ende articulen in den selven soene begrepen volcomelic te houden ende te voldoen; also veer also my aandragen of aandragen mogen na inholt der voergenoemder soene van woirde te woirde hier na beschreven, uytgenomen alsulke verleninge als mijn genadige Heere van Utrecht hy wille ende consent synre ecclesien, Ridderen ende Knapen, Stat ende Steden voorsz, my gedaanbgest van den Dijkgraesschap tusschen Schoenhoven die Lecke langs, ende tusschen den

den Nyendamme ende Haastrechtter were die Ysel langes, also als die selve Dijkgraafschap van outs den Gestichte heeft toebehoort na inhoud der brieve, die daar afgemaect syn. Dit is die voorgenoemde soene die hier na beschreven staat: Wy Aerndt van Hoern by der genaden Godts Bisschop tot Ludick, ende Grave van Loon maken kondt &c. In oirconde des briefs so hebbe ick Johan Borchgrave voetsz mijn segel aan desen brief gehangen. Gegeven tot Utrecht in 't jaar ons Heeren dusent vier hondert een en 'tsestich op ten 21. dach in Majo. Onder stant geschreven aldus: Gecollationeert by ordinantie van de luyden van de Rekeninge in den Haghe tegen 't Register buyten op 't Convertorie geintituleert Utrecht, verustende in de Register-kamer van Hollant, aldaar 't originele brieven van desen geregistreert staan fol. 42. & seqq. ende accordeert mettet selve Register van woirde te woirde, By my, ende onderteykent V. Dammes.

Et sic se res habuit usque ad mortem Friderici. Cui cum successisset Swederus van Culenburch, Burggravii jus revixit. Swederus enim cum potentem nactus adversarium, magnanimum & illustrem Rudolphum van Diepholt, cum pecuniis, armis, equis, ad firmandum episcopatum, viris item industriis & spectatis bello haberet opus, Burggravium etiam obstrinxit sibi ut virum animi magnitudine tota clarum dioecesi, & nulli postponendum, restituito aut si mavis obligato ei jure gladii, acceptis ab eo mutuo duodecim millibus florenorum, ut latius loquitur instrumentum, quod ineditum adhuc hoc est.

Wy Burghemeysteren, Schepenen ende Raadt der Stede van Dordrecht doen kondt allen luyden, dat wy op huyden datum 's briefs gesien hebben ende horen lesen, ende ernstelick doen visiteren enen brief goet, gansch, ende gave, wel uythangende besegelt mit segele des Eerwaardigen Vaders in Gode Heren Sweders Bisschops ende der Prelaten van den vijf Godtshuysen t'Utrecht, ongeraseert, ongecancelleert, ende sonder alle smette ende ofdragende suspicie; inhoudende van woorde te woorde gelijk hier na geschreven volgt: Sweder by der genaden Gods Bisschop t'Utrecht doen kondt allen den genen die desen brief soelen sien of hooren lesen, dat wy van gerechter kenlicker schult ende van goeden verlachten gelde, daar mede onse ende ons Gestichts oirber ende nutte treflicken geschiet ende gedaan is, schuldich syn Heeren Johan Borchgrave tot Montfoirt onsen lieven neverwailf duyzent Hollantsche schilde, dair Wilhelmus op geslagen staat, voir die welke somme schilden wy by goetduncken ons selfs, onser gemeynte ecclestien, ende onser vriende den selven onsen Neve te onderpande geset, ende hem verpandet hebben, versetten en verpanden mit desen brieve, alle alsulcke hoge Heerlicheyt als wy in den Kerspel ende lande van Montfoirt mit allen hoeren toebehooren hebben mogen, die voortaan te hebben, die sonder ofslach te gebruycken, ende sich dick daar van, oft hem genaecht, Heere te schryven sonder te misdoen in eenige brieven,

brieven, die wy hebben van Montfoirde sprekende. Voert en soelen wy noch onse nakomelingen den selven onsen Neve, syne erven, noch ondersaten hier en binnen niet toespreken mitter soenech voertijts verdedingt tusschen wiineer Bisscop Floris van Wevelichoven ende des selven ons Neven vader, ende dat dair af ruert, alles tot der tijt toe, ende also lange sbent wy of onse nakomelingen den selven Heet Johan of synen erven aan eehre somme ende binnen Montfoirde vry ende kommerloes in hoire seker behalt betaalt ende geleverd soelen hebben die voirsz somme van twaalf duysent Wilhelmus schilden, of die waarde daar voir an anderen goeden gulden payement in der tijt ghenge ende gave, Ende wanneer die betalinge in der mate voirsz geschiet is, soe sullen alle saken ende voerwaarden tusschen ons ende onsen Neve van Montfoirde staan in alder manieren als die nu staan, Behellich doch ons ende onsen Gesticht hier en binnen onser jurisdictie, ons geestlicken rechts, ende onser leenweert, ende om die meerre vestenisse wille alre saken voirsz, ende want wy ummer willen, dat dit dat voirsz steet voir ons ende onse nakomelingen vast ende stede gehouden wurde, Soe hebben wy aangesonnen ende gebeden onse getruwe ecclesie, die Eerbare Prelaten ende Capittelen onser kercken van den Doens van Oudemunster, van Sente Peter, van Sente Johan, ende van Sente Marien tot Utrechts, die om geboorsaamheyt wille des heyligen Stoels van Romem uyt Utrechts ende tot Arnhem residerende syn, dat sy dit mede consentieren ende believen willen, Dat wy Prelaten ende Capittelen der Kercken voirsz bekennen geerne gedaan te hebben omme nutticheyt wille onser ende onser Kircken ende des gansen Gestichts, die wy daar in besonnen hebben, ende alles sonder argelijst. Des r'oirconde hebben wy Sweder Biscop onse segel voir, ende wy Prelaten ende Capittelen voirsz, mallich van ons, synre Kircken segel nae aan desen brief doen ende beyten hangen in den jaar ons Heeren 1430. op St. Andries dach des heyligen Apostels. Ende des vordr r'oirconde so hebben wy Burgemeystren, Schepenen, ende Raide voirsz der Stede van Dordrecht voernoemt 't segel ten saken aan desen brief doen hangen. Gedaan in 't jaar ons Heeren 1493. op ten 26. dach in Junio.

Dixi statim florenorum. Dixissem rectius scutorum. Sed non multum tamen refert. Florenus generalis vox. Floreni varii fat scio. Sed & varia olim scuta & aurea & argentea. Et utut varius olim valor, interdum tamen idem. Scuta erant, quæ valebant triginta obolos seu stuferos. Floreni etiam similiter, Andreanti, Philippici. Charta Ann. 1508. duorum scudatorum antiquorum moneta Regis Francia, quolibet scudato aestimato ad unum & dimidium florenum Renensem aureum &c. Ex Actis Ultrajectinis des Mantendachs va Victoris Ann. 1522. Dat men ossen kopen ende loven sal by Rijsche gulden xx. stuvers current voor den gulden, of by Philips gulden xxv. braspenningen Utrechts gelts voor den Philips gulden gerekent &c. Alia erant scuta, quæ decem

décem obolos efficiebant. Alii etiam floreni, qui tredecim tantum grossos. Charta Ann. 1357. *den goeden gouden schilt voer twintich groote gereeckent of payemens daar voor nae der weerde te betalen &c.* Charta Ann. 1414. *So sal die Coster van den Doem vier gulden hebben, ende die ander elcx enen gulden, ende elcken gulden voersz. zelmen betalen mit der thien Vlaamische groot oft ander payement daar voer.* Sed alias de his dicam. Quod porro ad Suederum, non est quod quis dicat non attendenda ejus acta, ut qui vi grassatus per diœcesin, flammis et incendiis, pulsus tandem succubuit. Nam & major pars ecclesiæ pro Suedero stabat in Rudolphum, & Rudolpho excommunicato Papa etiam ipse, ut diploma argumento, quod mox etiam subjiciam. Grassatus quidem vi & flammis, sed idem factum a Rudolpho. Uterque pro virili vim vi defendit ut potuit, sed Suederus, qui ab initio satis telix, ut videbatur, eventu postea infelicior. Contracta autem obligatio & concessum jus gladii, consensu Ordinum, ut patet, & dum rejecto Rudolpho Suederus adhuc fortior, & Rudolpho superior. Quod ad Papæ diploma id ita se habet.

In nomine Domini Amen, Officialis Curia Trajectensis judex universis & singulis presens transsumptum, transcriptum, sive exemplar visuris, lecturis, seu audituris facimus manifestum, quod propter hoc in nostra Notariorumque & testium infra scriptorum ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum presentia personaliter constituti Venerabiles & circumspetti viri Domini Suederus van Boechout Canonicus Trajectensis & Præpositus Elstensis, & Reverendi in Christo patris & Domini nostri Domini Swederi Dei gratia episcopi Trajectensis Vicarius in spiritualibus generalis pro dicto Domino episcopo & se ipso, nec non Prælati & Capitula Majoris, sancti Salvatoris, sancti Petri, sancti Johannis & beata Maria Trajectensium ecclesiarum in opido Arnhemensi Trajectensis diœcesis propter obedientiam sanctæ Sedis Apostolica, & cum confirmatione ejusdem residentes, ac in domo Capitulari ecclesiæ sanctæ Walburgis Arnhemensis dictæ diœcesis Capitulariter congregati & Capitulum generale dictarum ecclesiarum facientes & representantes quasdam literas Apostolicas sanctissimi in Christo patris & domini nostri Domini Martini divina providentia Papæ quinti ejus vera bulla plumbea cum cordula Canapis more Romana Curia impendente bullatas, sanas, & integras, non abollitas, non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua earum parte suspectas, sed omni prorsus vitio & suspitione carentes ibidem per manus dicti Domini Swederi Præpositi Elstensis ac Vicarii dicti Reverendi Domini nostri episcopi Trajectensis coram nobis exhibuerunt & producerunt, nobisque humiliter supplicarunt, quatenus cum dicti Reverendus pater Dominus noster episcopus Trajectensis, nec non Prælati & Capitula prædictarum ecclesiarum hujusmodi literis Apostolicis in diversis locis & mundi partibus pro defensione Jurinum suorum & alias necessario uti haberent, ad

que

qua loca & partes ipsas in originali earum forma propter viarum pericula & guer-
 rarum discrimina tute & commode deferre seu deferri facere non auderent, easdem
 literas Apostolicas per Notarios publicos prætactos & infra scriptos transsumi, tran-
 scribi, & exemplari mandare dignaremur ad finem quod transsumpto, transcripto,
 & exemplari hujusmodi tanta fides ubilibet locorum in judiciis & extra possit ad-
 biberi, quanta adhiberetur literis ipsis originalibus ubicunque productis, Unde nos
 Officialis præfatus hujusmodi supplicationi tanquam rationi consona favorabiliter
 annuentes dictas literas Apostolicas originales cum ea qua decuit reverentia rece-
 pinus, & easdem per Notarios publicos infra scriptos transsumi, transcribi, & ex-
 emplari mandavimus & publicari. Datum & actum in domo Capitulari ecclesia
 sanctæ Walburgis Arnhemensis prædictæ sub anno & Nativitate Domini millesimo
 quadringentesimo tricesimo primo, indictione nona, die Jovis quinta decima mensis
 Martii, hora tertiæ vel quasi, Pontificatus sanctissimi domini nostri Domini
 Martini Papa moderni prædicti anno quarto decimo, præsentibus ibidem honorabili-
 bus & discretis viris Domino Theodrico Tollenaer presbytero in dicta ecclesia
 Trajectensi perpetuo Vicario, Johanne de Merlo, Alberto Borre, Johanne Spie-
 rinck, Hermanno Pauli Notariis publicis & in Curia nostra causarum procurato-
 ribus, Johanne de Hoenepe, & Rutgero de Haren laicis incolis Arnhemensibus
 dictæ Trajectensis diocesis, & pluribus aliis testibus fide dignis ad præmissa vocatis
 specialiter & rogatis. Tenor vero literarum Apostolicarum prædictarum, de quibus
 supra fit mentio, sequitur & est talis: Martinus episcopus servus servorum Dei ani-
 verſis Christi fidelibus, ad quos præſentes litera pervenerint, Salutem & Apostoli-
 cam benedictionem. Ad sacram Petri sedem divina disponente clemencia in plenitu-
 dine potestatis assumpti illis, per qua animarum oriuntur pericula, ecclesia auctoritas,
 & censura clavium deducuntur in contemptum, grex scandalizatur divinus, præ-
 fertim exorbitantibus a fide, sine qua nemo proficit ad salutem, prout ex injuncto
 nobis ab alto pastorali angimur officio, & fidelium animarum saluti convenit, occur-
 rere volumus, eaque de medio tollere, & illorum pestiferum fluxum restringere, ne
 perpetuum inferat nocumentum. Sane dudum Trajectensi ecclesia Pastoris solatio
 destituta, omnibus qua consideranda fuerunt diligenter & mature discussis de con-
 silio Venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesia Cardinalium provi-
 dimus de persona venerabilis fratris nostri Swederi episcopi Trajectensis, Et quod
 aliqui tanta præſumptionis & temeritatis se opponere huic provisioni nostræ cum
 omni maturitate canonice & rite facta præſumpserunt fuimus admirati, audien-
 tes maxime Burgimagistorum, Scabinorum, ac Communitatum oppidorum Da-
 vantriensis, Campensis, & Swollensis Trajectensis diocesis rebellionem &
 duritiam obstinatam, quos accepimus nunquam eidem episcopo ut eidem de
 jure tenentur obedire voluisse, & sententias ac censuras ecclesiasticas contuma-

citer contempſiſſe, & quod iniquius eſt atque dementius ipſi facta conſpiratione nepharia Rodolphum de Diepholt, qui in Conſiſtorio noſtro reprobatuſ, & demum ſua exigente obſtinata rebellionem atque nequitia excommunicatuſ, aggravatuſ, & reaggravatuſ, interdictuſ, atque ab eccleſia tanquam membrum putridum juſto judicio preſciſſuſ per dilectum filium Henricum Abbatem Monasterii inſula beata Maria vigore commiſſionis per literas Apoſtolicas ſibi facta, ſe auſu ſacrilego Poſtulatam Trajectenſem nominare non veretur, introduxerunt ad temporale Dominium eccleſia Trajectenſis & fructuum menſa episcopalis Trajectenſis uſurpationem, ex quo Burgimagiſtri, Scabini, & Communitas Civitatis Trajectenſis & alii rebelles eidem episcopo illaqueati peccato multiplici, excommunicati, & interdicti deviant omnino a via ſalutis aeterna, hoc forſan errore, quo & alii ſunt decepti, credentes nos in eadem Trajectenſi eccleſia mutationem Paſtoris eſſe facturos, quod proſecto alienum fuit & eſt a mente noſtra, qua omnino & immutabiliter eſt firmata in proſecutione, conſervatione, & deſenſatione noſtra proviſionis & juris preſati Suederi episcopi. Nos tunc compatiētes miſeria predictorum & animarum ipſorum ſalutem cupientes eos hortabamur eis nichilominuſ ſtrictē precipiendo mandantes, etiam cum cenſuras eccleſiaſticas contempſerint ſub pœnis amiſſionis, annulationis, caſſationis, & irritationis omnium & ſingulorum privilegiorum & indulſorum olim propter ſincera devotionis affectum, quem erga Sedem Apoſtolicam & Romanam eccleſiam gerere conſueverunt ipſi Apoſtolica vel alia quavis auctoritate gratioſe conſeſſarum, qua tunc habere volumuſ pro expreſſis, & extunc ſi mandatis noſtris eidem Suedero tanquam Paſtori animarum ſuarum obediendo ſe non obtemperaverint, & quibus per inobedientiam huiſmodi merito reddiderunt ſe indignos, caſſavimus, annullavimus, irritavimus, ac nulliuſ extunc exiſtere roboris vel momenti decrevimuſ, quatenuſ ipſi hac dimiſſa pertinacia, ejectione de dominio & uſurpatione predictis illo Rodolpho, cum quo vivere & communicare non licet Chriſti fidelibuſ, ad debitam dicti Suederi episcopi & Paſtoris ipſorum obediētiā reverterentur, & eidem parerent humiliter & devote, quod ſi fecerint, ut deberent, noſ & illum miſericordes reperirent ad concedendam veniam pro commiſſis. Si vero obſtinatis cordibuſ in hac perverſitate manerent, proceſſuſ contra eos factuſ ſtare, & de novo graviuſ procedi tanquam contra rebelles & contempſores eccleſia ac cenſurarum eccleſiaſticarum, atque de hereſi ſuſpectoſ ſuadente juſtitia faciemuſ, prout in literis noſtris ipſiſ directiſ pleniuſ continetur. Cum itaque nuper non ſine gravi amaritudine mentis ad noſtrum pervenit auditum, quod predicti & alii tam eccleſiaſtici quam layci civitatuſ & dioceſis predictarum, quos tanquam oves erranteſ, prout tenebamur, ne ſeductorum perirent morſibuſ, queſivimus in deſerto, ac piis monitiſ iteratiſ vicibuſ caritative ſummuſ exhortati, ut deſiſterent ab inceptu, diutiuſ expectati, in reprobuſ

cenſura

·sensum dati, laqueati censuris, illisque vilipensis, eas sustinent animis induratis, & sic cornu superbia erigentes dedignati sunt recognoscere matrem omnium Christi fidelium, quandoquidem spiritu rebellionis damnabiliter obcicati redire non curarunt ad ecclesia unitatem in animarum suarum desperationem, & fidelium partium vicinarum a devotione Christiana religionis distractionem, & perniciosum plurimorum exemplum, propter quod nostra fidei non modicum detrahatur, & propter qua & alia praemissa de haeresi merito suspecti sunt censendi. Nos igitur vestigiis Christi, qui suscipiens mansuetos usque ad terram humiliat peccatores inhaerentes, ne dictorum rebellium & in fide suspectorum contagius coetus inficiatur fidelium, & zizania propagentur ulterius, ac earum toxicum puris in spiretur cordibus, eisdem fidelibus ad hunc contagiosum morbum, congrua remedia applicare cupientes, & si contra illos dirior non procedat ultio divinam posse offendere majestatem non immerito revolventes, omnes & singulos Christi fideles pro divina & Apostolica sedis reverentia, ut eundem Suederum episcopum & dilectos filios Clerum civitatis & diocesis Trajectensis Sedi Apostolica, prout tenentur, obediens contra Rudolphum & alios rebelles praefatos de haeresi merito suspectos reverenter teneantur, & defendant consiliis, auxiliis, & favoribus oportunis, tenore praesentium requirimus & hortamur; & per Apostolica scripta nichilominus eisdem Christi fidelibus precipiendo mandamus in virtute sanctae obedientiae, & sub obtestatione divini iudicii, in cuius examine districta ratio rebellionis huiusmodi requiretur a suspectis eisdem, & poena damnationis aeterna, quatenus Rodolphum & omnes ac singulos rebelles praefatos & cum eisdem participantes, quos participantes continuatis & diuturnis rebellionis & pertinacia huiusmodi & contra eos habitis processibus diversas excommunicationis & interdicti sententias in se continentibus attentis similiter vitandos iudicamus, cujuscunque status vel conditionis fuerint, tanquam de haeresi suspectos & induratos, ac communione fidelium indignos vitent, nec cum illis vel eorum aliquo contractus, mercantias, emptiones, venditiones, seu alia quavis commercia, vel colloquia, aut humana solatia exercent, seu etiam consideratis poenis & censuris per dilectum filium Henricum Abbatem monasterii insula beata Maria Praemonstratensis ordinis dictae diocesis contra Rodolphum ac rebelles & participantes huiusmodi auctoritate nostra quomodolibet latis, quas tanquam rite factas per alias nostras literas confirmavimus ac etiam approbavimus, communicent aut participent quovis modo, illisque transitus & viagia Dominiorum suorum indibeant, vel alia faciant contra illos, qua circa haec pro fidelium mentium stabilitione & contagionis huiusmodi remedio noverint expedire. Datum Roma apud sanctos Apostolos XI. Kal. Februar. Pontificatus nostri anno quarto decimo. Deinde eisdem anno, Pontificatu, mense, die, & hora Completorii ejusdem diei Nos Officialis Curia Trajectensis ad instantiam venerabilis viri Domini

Swederi de Boechout Canonici & Præpositi, nec non Vicarii Reverendi Domini nostri episcopi Trajectensis prædicti dictas literas Apostolicas originales cum præsentibus carum transsumpto, transcripto, & exemplari una cum Notariis & testibus infra scriptis diligenter auscultantibus collationavimus, & quia invenimus præsens nostrum transsumptum, transcriptum, sive exemplar cum dictis literis Apostolicis originalibus ad plenum concordare nisi mutato vel variato, quod facti sententiam immutet, aut variet intellectum, idcirco ad petitionem dicti Domini Swederi decretum nostrum interponentes volumus, decrevimus, & declaravimus, ac tenore præsentium volumus, decernimus, & declaramus præsentibus nostris transsumpto, transcripto, & exemplari tantam fidem ubilibet locorum in judicio & extra fore adhibendam, quanta adhibetur dictis literis Apostolicis originalibus, si in judicio vel extra producerentur vel exhiberentur. In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium præmissorum præsentibus literas nostras exinde fieri & per Theodoricum & Wilhelmum Notarios publicos infra scriptos subscribi & publicari mandavimus, nostraque Officialitatis sigilli fecimus appensione communiri. Datum & actum in opido de Arnhem in domo habitationis Joannis de Angheren dicta Brandenburg, sub anno, indictione, mense, die, hora, & Pontificatu novissime perscriptis, præsentibus ibidem honestis & discretis viris Domino Johanne Walteri semipræbendato in beata Maria Presbytero, Magistro Rutgero Berchmaker in sancti Petri Trajectensis ecclesiæ perpetuo Vicario, Johanne de Merlo, Wilhelmo Buer, Johanne Spierinck, & Francone de Steenre clericis, Notariis publicis, testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis,

Rursum ergo Montfortius jus gladii consecutus. Rudolphi tempore etiam eo usus. Etiam qui successit ei Davidis Burgundi. Et quod adhuc plus est, promittit David Burgundus & quidem verbis expressis & se & successores suos ratas literas habituros, quibus Domino de Montfoort jurisdictio hæc concessa. Ut ostendit diploma hoc.

Allen den genen die dese presente letteren sellen sien of hooren lesen, Schepenen ende Raadt van der Stadt van Gent Saluyt, Met kennisse der waarheden doen te weten, dat op den XII. dach van Wedemaant in 't jaar XIVe. een ende t' seven-tich wy sagen, visiteerden, ende voer ons hoorden lesen sekere opene letteren gesegelt mitten segele van den Eerweerdigen Vader in Gode Hogen ende Mogenden Heeren David van Bourgoendien Biscop t' Utrecht in roden wassche ende dubbelden steerte van parchemente gans, gave, ende geheel in segele ende schrifture sonder eenige vitie ofte rasure, daar af t'inhouden hier naar volgt van woerde te woerde. David van Bourgoengen by der genaden Godis Biscop t' Utrecht doen kondt allen luyden, dat wy om beden wille des Edelen ende Vromen

Heeren

Heeren Johans Heere van Lannoy ende van Ruymes, Stedebouder mijns liefs Genedichs Heeren s Hertogen van Bourgoengen, van Brabant &c. van zynre Genaden landen van Hollant, Zeelant, ende Vrieslant, ons Neven, voer ons ende onse nakomelingen Biscoppen t'Utrecht belieft, ratificeert, ende confirmeert hebben, believen, ratificeren, ende confirmeren mit desen onsen letteren alle sulcke brieve, als onse lieve Neve Henrick van Montfoerde, Heere van Purmereynde &c. hebbende is, ende syn Vader saliger gedachten van onsen Voirvader Biscop t'Utrecht ende onse vyf Godtsbuysen, roerende die weerlicke jurisdictie des Kerssels ende lants van Montfoerde, verkregen heeft, welke brieve wy geloofd hebben ende gelooven voor ons ende onsen nakomelingen voersz Henrick onsen lieven Neve ende synen nakomelingen te onderhouden ende te doen onderhouden, sonder argelyst. Des t'oerkonde hebben wy onsen segel hier aan doen hangen: Gegeven op ten 24. dach in Junio in't jaer ons Heeren 1458. In kennisse ende oerconsepe van welken siene ende visenterine, ende horen lesene, hebben wy dese letteren van Vidimus gedaan segelen metten segele van saken der voersz. Stede van Gent ten daghe ende in't jaer boven geschreven.

Dignum autem quod notetur hic, quod subscriptum hoc instrumentum eodem die a Davide, quo a Montfortio subscriptum aliud, quo is nuper Davidis hostis (pro Brederodio enim ejus æmulo infestus in eum steterat) nunc una cum Brederodio & populo Ultrajectino impetrata admissi venia receptus in gratiam fidem Davidi spondet & obsequium perpetuum charta adhuc nondum edita, quæ quantum ad Montfortium ita se habet :

David van Bourgoengen by der genaden Gods Bisschop t'Utrecht maken kont allen luden, Also groote twisten ende gesclen opgestaan ende gerezen zyn geweest tusschen ons ende onsen lieven geminden broeder Heer Antonis Bastart van Bourgoengen, Heere van Beveren, van Bennoy, ende van Tornehem, ende onser Stat van Amersfoort mit onsen hulperen ende hulpers hulperen op die een syde, ende Heere Gijsbrecht van Brederode Domproost onser Kercken t'Utrecht, Heeren Reynolt Heer tot Brederode, Henrick Borchgraves van Montfoerde, Here van Purmerende, ende onse Stadt van Utrecht, onse ondersaten mit hoeren hulperen ende hulpers hulperen geestelick ende weerlick op die ander &c. Item so sullen ons in dese voersz processie tegens komen Heeren Gijsbrecht van Brederode Domproost, Reynout Heer tot Brederode, ende Henric Borchgrave van Montfoerde, Heer van Purmerende voerseyt mit ons gaande tot onsen Hove toe, ende aldaer sullen die voersz Heere van Brederode ende Borchgrave van Montfoerde, elk met hem hebbende twee Borgemeysteren, vier Scepenen, ende tien of twaalf van hoeren poerteren wyt Vianen ende Montfoerde, welke ondersaten aldaer op hoere knyen in tegenwoordighyt van hoeren Heeren voersz

voorsz in der manieren voorsz ons vergiftnis sullen bidden, die wy dan alle saken, gelijk voorsz is, vergeven sullen, ende dat gedaan wesende sullen die voorsz Domprooft, die Heere van Brederode, ende die Borchgrave van Montfoerde mit ons gaan tot op onsen saal ofte Camer, daar 't ons gelieven sal, ende daar vergiftnis bidden, ende dan sullen wy hem alle saken vergeven, gelijk boven geroert is. Item so sullen die voorsz Domprooft, die Heere van Brederode, ende Borchgrave van Montfoerde met die Stede van Utrecht over die een syde, ende die Stadt van Amersfoort over die ander hem submitteren van allen scaden ende gebreken aan beyden syden geleden ende geschiet sedert die tijt van bestande gemaecte by mynen Genadigen Heere van Bourgondien tot Yselstein &c. Ende want wy David van Bourgoengen Bisschop t'Utrecht voersz alle dese voersz punten aldus verdedingt ende gedaan hebben, So geloven wy als een Prince van trouwen die vaste ende stede te houden, ende te doen onderhouden voor ons ende onsen ondersaten, hulperen ende hulpers hulperen &c. Ende want wy Gijsbrecht van Brederode Domprooft t'Utrecht, ende Prooft van Sumte Donaes tot Brugge, ende erfachtich Cancelier van Vlaanderen &c. Reynolt Heer tot Brederode ende tot Vianen &c. Henric Borchgrave van Montfoerde, Heer van Purmerende ende van Linschoten &c. dese voersz dedinge ende overdracht gededingt ende overdragen hebben, so geloven wy ende een ygelick van ons bysonder by onser trouwen ende eren dese voersz dedinge ende overdrachte in allen punten ende articulen t'onderhouden voor ons ende onse hulperen, ende hulpers hulperen &c. Gegeven op ten 24. dach in Junio in 't jaar ons Heeren dusent vier honder acht ende vijftich.

Cæterum neutrius utut sancta promissio valida diu mansit. Diu mansit in concussa. Mansit odium inter partes & vix sepultum diffidium paulatim recruduit, feroces spiritus Brederodio ad vindicandum episcopatum & jus concessum, quod jactabat, nequaquam statim adhuc deponente. Pressit tamen dolorem quantum potuit Montfortius. Nec ferebant aliter ejus res bello multum attritæ. Quievit ergo & quievit successor filius Johannes. Unde & statim cum peteret a Davide investitus charta Ann. 1461.

David van Bourgondien by der genaden Goeds Bisschop t'Utrecht &c. maken kondt, dat voor ons, voor onse drie Staten 's Lants van Utrecht, ende onse mannen hier na beschreven in een generaal Capittel gekomen is onse lieve Neve Johan Borchgrave van Montfoerde, Heer tot Purmerende &c. ende versochte aan ons na doode ons liefs Neve Henrick saliger gedachtens syns Vaders syne leengoede nae uytwyfinge der brieven daar af synde &c. In den eersten dat huys metter Stede tot Montfoerde, item vijf doorgaande houven als die gelegen syn in Heeswijck ende in Blocklandt, dat gerechte ende tins tot Achthoven; dat gerechte,

tins.

sins, ende thienden tot Oudecoop, dat gerechte, tins ende tienden tot Kattenbroeck, die gerechten ende tienden in Reyerscoop ende in Cockengen mit allen heuren toebehooren, item dien Weert die voor Montfoort legget in der Yselen, ende die visscherye, gerichte, ende aanval in der Yselen van Snodelhoucke tot Oudewater toe, ende die tiende van Ratelis met syn toebehooren, item dat Huys te Wulverhorst mitter Hoffstede, also die gelegen is in ses megen lants, die gebeten syn die Achtgaerden, daar boven naast gelegen is die Haerdijck, ende beneden die Heeren van Oudemunster. Item die Dijkgraefschap van der Leckendijck tusschen Haastrecht weerde die Ysel langes &c. Hier waren over &c. met namen die Edele ende Eerbare onse lieve Neve ende getrouwen Raide Heeren Gijsbert van Brederode Domprooft onser Kercke tot Utrecht, ende Prooft tot St. Donaes tot Brugge &c. Heeren Johan Proeys Domdeken, Heeren Willem van Montfoort Prooft tot Oudemunster, Mr. Willem van der Gonde Proaess onser Kercke tot St. Peter t'Utrecht, Heeren Gijsbert van Vianen van Rysenburch Ridder, Jan van Boeckhout, Jan van Zuylen van Natewissh, Jacob Proeys, onse mannen van leen, ende veel meer goede luyden. In oirconde s' briefs besegelt mit onsen segel. Gegeven in onser Stadt van Utrecht in 't jaer ons Heeren 1461. den 21. dach in Majo.

Verum David severus & acris criminum persecutor, nec Urbi ob Brederodium, nec Montfortio satis æquus, Urbi etiam infestus ob splendidissima privilegia, quæ invisa semper Principi dominationem & servos tantum cogitanti, diffidiorum rursus flammis inter ipsum & Trajectinos exortis paulo post, cum Montfortius faveret urbi, non ferens is fautorem & fidem fractam interpretatus, qua obstrictus Montfortius, & obstrictus ut vasallus, extorsit rursus instrumentum, qua acceptis tot millibus obligatum jus gladii. Docet charta inedita, qua conditiones continentur, quibus frater Ducis Clivæ Engelbertus ab Ordinibus sumptus Rector dicecesis, cum David hostis judicatus grassaretur rapinis, & ferro misceret omnia. Spondet Dux inter cætera omnem operam se daturum, ut simile instrumentum, loco ejus quod ademptum, ab Ordinibus subscriptum restituatur Montfortio. Voert so in deser dedinge geluydt ind to kennen gegeven is, dat den van Montfoort vursz van den Bisschop vursz eyn brief van twelf duysent Wilhelmus scilde sprekende mit kracht ende gewelt afgedwongen ind to reten sy, den die selve Bisscop doch mit syn besegelden brieve gesfirmiert hadde, so is nu bededingt, dat die Postulaat vursz getruwelyck syn macht doen sel, dat den Heere van Montfoort sulck eyenen nyen brief van den Staten van den Lande besegelt gegeven worde in forme als die vurbrief was, daar hy noch eyne Copie authentycque af hebbe, als nu mede geluydt is, ind of oen die Postulaat tot sulcken nyen brieve niet geholpen en konder,

so sal by doch so voele in oen is, ind sijn leven lanck, den selven Montfoerde dat Officium, dair die voirbrief of spreekende was verschriuen voer die voersx twaalf auyfent Wilhelmus scilde to gebruycken. Charta est Ann. 1481. Sed prostratis inimicis, fufisque ipsorum copiis, cum David Maximiliani Auftrix Ducis ope evasisset superior, nihil plane restitutum. Coactus contra Montfortius quamvis foedere comprehensus, quo anno 1473. pacem Maximilianus dicecesi restituit, quamvis in eo nihil de dimittendo diplomate sed simpliciter tantum ita, Item sal die Borchgrave van Montfoerde begrepen wesen in desen Tractaat, ende weder komen tot synen goeden, bem in desen krijch afgenomen &c. coactus tamen inquam, ut dimisso jure gladii, si feudis salvus vellet frui, juraret ut sequitur.

Ick Johan Borchgrave van Montfoerde, Heer van Purmereynde ende van Linschoten &c. doe kondt enen igelicken mit desen mynen tegenwoordighen brieve, alsoo als ick den Hoochgeboren Vermogende Furst ende Eerweerdigen Vader in Gode, Heeren David van Bourgoengen Bisscop t'Vtrecht mijnen Genadigen Heere, als vasal ende ondersaat gesworen ende verbonden bin, waaromme ick tot ghenen tyden tot desen dagbe toe in wille, meyninghe, of gedachtenisse geweest en bin met ymant anders eenich verbont te maicken, of gemaackt en hebbe tegens synre Genaden. Soo ist, dat ick my met desen tegenwoordigen brieve verbonden hebbe, ende verbinde nimmermeer tegens synre Genaden te doen of te doen doen, dat zynre Genaden lyve, lant, Dienes, of goet in eenigen poincten tegendragen mach, niemant te styven of te stercken tegens zynre Genaden mit enigen dienste ofte rade, heymelick oft openbaar, mer altyt aan zynre Genaden te bewysen ende te doen, dat een goet getrouw ondersaat ende leenman synen Lantsheere ende Leenheer schuldich is te doen, ende ick gelove ende swere voortaan sulcken soen ende tractaat als wilneer gemaackt is tusschen wilnere Heeren Florens van Wevelichoven Bisschop tot Utrecht ende Heeren Henrick Borchgrave van Montfoerde mynen over oude Vader te onderhouden, gelyck die brieven daar af synde dat inhouden ende begrijpen, sonder argelift. In verconde van desen brieve so heb ick mijn segel hier aan gehangen. Gedaan in 't jaar ons Heeren duysent vier hondert vier en t'seventich op ten vijften dach in Maarte. Onder stont: Gecollationeert by de luyden van de Reeckeninghe in den Hage tegens 't register buyten op de Converture geintituleert Utrecht, rustende in de Register-Camer van Hollant, aldaar d'originele brieven geregistreert staan fol. 46: ende accordeert met het selve Register van woerde te woerde, By my, V. Dammas.

Et sic frustratus Montfortius, quam diu David in vivis fuit, jus pristinum non recepit. Recepit demum eo mortuo a Frederico van Baden, qui quatuor milli-

bus

bus florenorum acceptis rursum id obligavit, nec quamdiu in vivis esset rursum id redempturum se datis in id chartis spondit expressè. Altera est Ann. 1499. 21. August. quam habes lib. de Nobilit. p. 800. Altera adhuc inedita anni ejusdem.

Wy Frederick van Goits genaden Bisschop t'Utrecht, geboren Marck grava van Baden, doen kont mit desen onsen brief, dat wy door gunst die wy dragen totten Edelen onsen lieven Neve ende getrouwen Raide Johan Heere van Montfoirt, ende oick omme sonderlinge groote vrientschap ende dienst, die ons die selve onse Neve van Montfoirt voersz bewesen ende gedaan heeft, ende ons noch doen mach; geloest hebben, ende mit desen onsen openen brief geloven, dat wy tot geenre tijt by onsen leven en sullen lossen ofte doen lossen die hooge Heerlicheyt van Montfoirt, ende lande van Montfoirt mit allen synen toebehoeren, so wy die door groote last ende verderflicke schade onses Gestichts verset hebben aan handen ons Neven van Montfoirt voersz voor een somme van penningen, die hy ons guetlicke geleent heeft, ende wy weder in ons Gestichts oirbaar ende profijt gekeert hebben, gelijk die brieve die daar van sijn mit onsen ende onser drier Staten segelen besegelt dat breder inhouden. Want dan dese gelostenis geschiet is by onser rechter wetenschap, ende wy die van weerden, ende vast onderhouden willen hebben, soe hebben wy Frederick van Goits genaden Biscop t'Utrecht voersz om der meerder sekerheyt onsen segel an desen brief doen hangen. Gedaan in 't jaar ons Heeren 1499. op Sint Andries dach.

Man sit deinceps Burggravio etiam integrum suum jus. Securus plane id exercuit per universam ditionem suam. Nec sub sequentibus episcopis quicquam haecenus mutatum. Securus id exercuit etiam Cæsaris adhuc tempore. Nam nec statim tum redemptum. Cæsari cum transcriptum diocesis dominium Burggravius etiam cum ceteris in verba Cæsaris adactus. Obstrictus ad utrumque. Ad formulam foederis servandam cum Florentio de Wevelichoven ab abavo suo initi, & ad legem contractus servandam initi a parente suo cum Frederico van Baden. Statim sic spondit, postquam Cæsaris diocesis. Vicissim Cæsar spondit integrum se Burggravio servaturum suum jus, nec unquam de jure gladii moturum ei quaestionem, quamdiu summa nondum reddita, pro qua id pignori concessum. Tria in eam rem instrumenta haecenus nondum visa:

Ick Joost Borchgrave tot Montfoort &c. Doe kondt ende kenlicken allen luyden mits desen openen brieve, dat ick geloest, gesekert, ende lijflicken ten bey-

ligen gesworen hebbe, love, sekere, ende swere aan handen des Edelen ende W. l. geboren mijns lieven Ooms Heeren Anthonis van Lalaingh Grave tot Hoochstraten, als Stadthouder Roomscher Keyserlijcke Majesteyt, der Stadt, Steden, ende Lande van Utrecht, dat ick alle punten ende articulen in der soenen begrepen, die tusschen den E. in Gode Heeren Florens van W. velichoven Bisscop t' Utrecht aan die een syde, ende Heeren Hentrick Borchgrave tot Montfoerde mynen over oude Vader ter ander syden gemaackt ende opgerecht is geweest, en naderbant by anderen mynen voir olderen Borchgraven tot Montfoerde besworen, ende op alle hoere liven ende goeden verwillkeort vast ende stede houden sal, ende ick Jooft Burchgrave voersz heb mede geloest ende verwillkeort voor my ende voir mynen erven ende nakomelingen den Alder-deurluchtichsten, Grootmachtichsten, ende onverwinlicksten Heeren Kaerl by der gratie Godes Keyser van Romwen, Coningh van Spangien, Eertshertoge van Oostentryck, als Hertoge van Brabant, Grave van Holland, ende erslick Heere der Stadt, Steden, ende lande van Utrecht alle punten ende articulen in den selven soene begrepen volkomelick te houden ende te voldoen, also verre als die my andragen ofte andragen mogen na inhoud der voersz soene van woirde te woirde hier nae beschreven, uygenomen alsulcken beleeninge als mynen Genadigen Heere van Utrecht by wille ende consent synre ecclesien, Ridderen, ende Knapen, Stadt, ende Steden my gedaan heeft van der Dijk-graaffschap tusschen den Nyendamme ende Schoonhoven die Lecke langes, ende tusschen den Nyendamme ende Haastrecht weer die Tffel langes, also als die selve Dijk-graaffschap van outs den Gesichte heeft toebehoort naar inhoud der brieven, die dair afgemaackt syn. Dit is die voergenoemde soene, als hier nae beschreven staat, beginnende: Wy Aernd van Hoern by der genaden Gods Bisscop tot Ludick ende Grave tot Loen maken kondt allen luyden, die desen brief sullen sien of hooren lesen, Dat wy om des besits wille van Montfoerde, ende om des grooten omraads wille, die gevallen is in den selven besitte &c. ita ut supra? In oirconde des briefs heb ick Jooft Burchgrave voersz mynen segel aan desen brief gehangen. Gegeven t' Utrecht in 't jaar ons Heeren duftent vijf hondert ende dertich op ten 18. dach in Maart, ende beneden in 't blanck onderteyckent, Joffe de Montfoirt.

Ick Jooft Heere tot Montfoort doe kondt enen ygelick, also wijlen die Eerwaardige Hoochgeboren Furst Heer Frederick van Baden Bisschop t' Utrecht saliger gedachtenisse in den jare van negen en t'negenich den een en twintichsten dach in Augusto die hooge Heerlicheyt in Montfoort ende des lanis van Montfoort mit allen synen toebehoiren an handen van wijlen mijns zeligen Heer Vaders Johans Heere tot Montfoert verset heeft in manieren ende voirwaarden als de brieven daar van wesende, die van woirde tot woirde hier na volgen; dat breder vermel-

vermelden, ende syn aldus luydende: Wy Frederick van Gods genaden Bisschop t'Utrecht, geboren Marck-grave van Baden doen kondt allen den genen, die desen onsen brief zullen sien ofte hooren lesen, Dat wy door merckelicke groote lasten, die ons ende onsen Gestichte van Utrecht aangekomen syn mits der oirlogen ende veden des Hertogen van Cleve, ons ende onsen Gestichte gedaan, by wille ende consent der drie Staten onses Nederstichts van Utrecht verset hebben ende versetten mits desen de Hooge Heerlicheyt tot Montfoirt, ende des lauts van Montfoirt, ende vorder niet mit allen synen toebehooren aan handen des Edelen onsen lieven Neve ende getrouwen Raide, Heeren Johan Borchgrave tot Montfoirde, Heere tot Purmerende, tot Linschoten, tot Naaltwijk &c. Soe ist dat ick geloest hebbe, ende loove mits desen mynen brieve voir my ende mijn erfgenamen ende nakomelingen den voirsz. brief mit allen punten, articlen, ende voirwaarden daar inne begrepen volkomelick ende onverbreeckelick te onderhouden, ende daar en tegens tot geenen tyden te doen, of te laten geschieden in enigherhande manieren, sonder enich arch ende list. In kennisse der waarheyt heb ick mijn segel aan desen brief doen hangen. Gegeven t'Utrecht in 't jaar ons Heeren dusent vijf hondert ende dertich op ten 18. dach in Maarte. Jossé de Montfoert. Onder stont noch geschreven. Gecollationeert by ordonnantie van de luyden van de Reeckeninge in den Haghe tegens 't Register buyten op't Convertorie geintituleert, Utrecht, in de Register-kamer van Hollant, ende accordeert van woirde te woirde, ende staan die originele brieven van desen geregistreert in 't selve Register fol. 50. 51. By my, V. Dammas.

Vid. lib.
de Nobilit.
p. 800.

Kaerle by der gratien Gods Keyser van Romen, Conink van Castilien, van Leon, van Granade, van Arragon &c. Allen den genen die desen sien sullen Saluyt, Also onse lieve ende getrouwe Schiltknape Jossé Heere van Montfoert ons te kennen gegeven heeft, als dat hy van ons als Lantsfurst ende Erf-heere der Stad, Steden, ende lande van Utrecht te leene houdende is die hooge Heerlicheyt van der voirsz. Stadt ende van 't lant van Montfoirt; dat onder de selve verscheyde bancken gelegen syn, ende dat men die vonnissen by den voirsz. bancken gegeven van ouden tyden gewoenlick is by beroep te betrecken eerst voer den Scepen der voersz. Stede van Montfoert, ende daar na voer des Suppliants voorsaten ende beuren Raiden ende leenmannen, als voer hem ende syn Raadt ende leenmannen geschiet is sichten den overlyden van wylen synen Vadere Heere van Montfoerde, oitmoedelyck versoeckende wy de voersz. gewoente ende costume approberen, ratificeren, ende confirmeren willen, ende hom onse brieven van confirmatie verleenen, Soe ist dat wy des voersz. is gemerct, hier op gehadt t'advys ierst van onsen Stadtbouder, Raiden, ende mannen van leene van onse Stadt ende lande van Utrecht, ende van sommigen van onsen Rade ende van onse Rekeningen in Hollant, wy by deliberatie

van onse seer lieve ende seer beminde Vrouwe ende Moeye, die Eertshertoginne van Oostenryck, Hertoginne ende Gravinne van Bourgoingen, voir ons Regente in den landen van herwaarts over, ten advijse van den Hoofden ende luyden van onsen secreten Raide ende finantien neffens haar wesende, den voersz. Joos Heere van Montfoort suppliant geconsenteert ende geotroyeert hebben, consenteren ende ootroyeren by desen, dat soe lange ende duyrende die tijt hy ende syne nakomelingen Heeren van der Stat ende lande van Montfoort die hooge Heerlicheyt in der selver Stadt ende lande, die sy van ons te leene houden, hebben ende gebruycken sullen, ende ter tijt toe wy oft onse nakomelingen deselve hooge Heerlickheyt geloft ende gequeten sullen hebben, ende langer niet, men die vonnissen die in der Stadt ende lande van Montfoort gewesen sulicn werden by beroepe sal moeten betrecken voor den voersz. Heere van Montfoort syn Raiden ende leenmannen in der tijt wesende, behoudelyk dat den genen die hem by den vonnisse van de Heeren van Montfoort ende heuren Raiden ende leenmannen bevinden sullen gegraveert oft geintresseert te wesen deselve vonnissen tot allen tyden, ende insgelycx de vonnissen die by Scepenen van der voersz. Stadt of van den lande van Montfoort gegeven sullen werden, naar de lossinge van de voersz. hooge Heerlickheyt, beroepen sullen mogen voer onsen Stadhouder in onse Stadt, Stede, ende Lande van Utrecht geordonneert, ende dat van nue voertaan men die vonnissen, die in 't lant van Montfoort gegeven sullen worden, niet sal mogen betrecken voer Schepenen der Stat van Montfoort, somen voertijts gedaen heeft, en dewelcke usantie ende maniere van doen wy als abus ende corruptele by desen aboleren ende te niete doen. In desen besproken dat de voernoemde Suppliante binnen drie maanden tijts desen tegenwoordigen brieve sal doen presenteren in onse Reken-camere in den Hage om aldaar geregistreert te worden, ende syn contre brieven in goede forme onder syn hant ende segel geven om aldaar bewaart te wesen tot onse verskertheyt. Ontbieden daarom ende bevelen den voersz. Hooft ende luyden van onsen secreten Raide ende van onsen Rekeningen in Hollant, onsen Stadthouder ende mannen van leene in onser Stadt, Steden, ende lande van Utrecht, ende allen anderen onsen rechteren, officieren, ende ondersaten, dien dit aangaan sal, dat sy den Heere van Montfoort suppliant ende syne nakomelingen van dese onse consent ende ootroy voer den tijt ende onder de conditien verhaalt doen, laten, ende gedogen rustelick ende vreedelick genieten ende gebruycken, want ons also gelieft. Des 'oerconde hebben wy onsen segel hier aan doen hangen. Gegeven in onse Stadt van Mechelen den 26. dach in Septemb. in 't jaar ons Heeren 1530. Van onsen Keyserrycke 't dertienste, ende van onsen Rycken van Spangien ende anderen het vijftienste. Ende stont op den ommeslach: By den Keyser in synen Raide. Herdinck. Noch soe stont op den ommeslach aldus: Op hyuden den 4. dach in Meye, in 't jaar duysent vijf

vijf hondert ende twe en dertich is dese chartere geprefenteert geweest in de Camere van de Rekeninghe in den Hage, dewelcke na dat deselve by den Heeren der voorsz. Camere gelesen ende gevisiteert es geweest, ter ordonnantie van den selven Heeren geregistreert is in 't 1. Register in der selver Camere gehouden van den saicken der Stadt, Steden, ende 's Landts van Utrecht, sedert dat die onder de subjectie der Keyserlicke Majesteyt als Hertoge van Brabant ende Grave van Hollant gekomen syn fol. XIX. ende XX. Noch soe stont onder den selven brief: Geregistreert in de Griffie 's Hoefs van Utrecht den 10. Jan. 1533.

Expresse hic idem, quod reliquis, quibus gladii jus, concessum. Permittit Cæsar ut victus iudicio inferiori appellet Dominum de Montfoort aut ejusdem consilium, & tum Curiam Provincialem. Nec hoc tantum permisit, sed precariæ etiam exactiorem pro læto introitu. Singulare admodum jus. Præposito S. Johannis datum. Sed præter eum in dicecesi, quod sciam hæctenus adhuc nulli.

Kaerle by der gratien Goids gecoren Roomsche Keyser altijt vermeerder 's Rijcx, Coninck van Germanien, van Castilien, van Leon, van Granade &c. Allen den genen die desen tegenwoerdighen sullen sien Salut. Van wegen onsen lieven getrouwen Schiltknape Jooft Heere tot Montfoort es ons vertoont ende te kennen gegeven, hoe die borgeren ende ingesetenen der Stadt ende Heerlicheyt van Montfoort voersz, ende van den toebohoiren ende appendentien der selver, hem ter cause van synre aankomst aan de voirsz. Heerlicheyt uyt goeder gunst ende affectie liberalicken geconsenteert, geschoncken, ende gegeven hebben de somme van achtien hondert gulden Philips guldens te vijf ende twintich stuyvers 't stuck, ende synre huysvrouwe Joffrouwe Annen van Lalaing daar en boven noch ses hondert Rinsguldens te twintich stuyvers den gulden te betalen op sekere jairen ende termynen, welcke gratuiteyt ende geschenck de voirnoemde Heere van Montfoort niet en soude dorren heffen noch laten ontfangen sonder daar op te hebben onse oetroy ende consent ons daaromme seer ootmoedelick biddende, So ist dat wy desen overgemerckt genegen wesende ter beede van den selven Heere van Montfoort hem geotroyeert, geconsenteert, ende belieft hebben, oetroyeren, believen, ende consenteren, gevende hem oirlof ende consent uyt onser singuliere gratie mits. desen, dat hy de voorsyde somme van achtien hondert Philips gulden by eenre partie ende die ses hondert Rinsgulden by andere partie van den Borgeren ende inwoenderen zynre voorsz. Stadt ende Heerlicheyt van Montfoort ende der toebohoiren ende appendentien van dien sal mogen invorderen ende ontfangen op dagen ende termynen als die geaccordeert sijn geweest, sonder daaram tegens ons

te misdoen, behoudelicken dat t'meeften deel van den voirsz inwoenders daar inne consentere, Ontbieden daaromme onsen lieven ende getrouwen die Stadhouder ende luyden van onsen Raide t'Vtrecht ende allen anderen onsen Rechten, justicierien, ende officieren, wien dat aangaan sal mogen, ende elcken van hen besonder, dat sy van dese onse gratie, accoord, ende consent, ende van den inhouden van desen doen, laten, ende gedoogen den voirnoemde rboonder rustelick ende vredelick genieten ende gebruycken, sonder hem te doen of te laten geschien enich hinder, lesfel, ofte moeyenisse ter contrarieren, Want ons also geliest. Des t'oerconden so hebben wy onsen segel hier aan doen hangent. Gegeven in onser Stadt van Mechelen op ten 15. dach van Febr. in 't jaat ons Heeren dusent vijf hondert negen en twintich, ende van onsen Rijken te weten van 't Roomsche het XI. ende van Castilien, ende andere t'XIV. Ende stont op den omslach. By den Keyser in synen Raide. Dubblioul. Ende was besegelt met een root uythangende segel.

Obiit Justus hic seu Judocus Ann. 1539. Nec eo adhuc vivo mutatum quicquam a Cæsare. Nec novi quicquam factum. Nec redemptum jus gladii, ut sequens charta hæc etiam docet:

Also overmits den overlyden van wylen den Edelen ende Waelgeboren Jonckeren Joest Heere tot Montfoert die Edele geboertige Heeren Heer Anthonis van Lalaing Grave van Hoochstraten, Stadthouder generaal van Holland, Heer Reynolt Heere tot Brederode, tot Vianen &c. beyde Ridderen van der Oerden, ende Heer Henrick van Montfoert, Heere van Abbenbroeck, ter requisitie van die Edele vrouwe Anna van Lalaing, nagelaten weduwe van den voornoemden Heere van Montfoirt hun by den anderen gevonden hebben op ten huysse van Montfoert ten dage ende jare hier onder geschreven, om by gemeen accoorde te dirigeren die saken van den sterf-huysse, soe tot oerboir van den kinderen ende erfgenamen als tot rust ende welvaart der Heerlicheyt ende van den ingesetenen der selver, so hebben de voornoemde Heeren van Brederode ende van Abbenbroeck na inspectie ende visitatie vander hylixe voorwaarden, ende oick van den testamente van den voirnoemde Heere van Montfoert ter presentie van den voirnoemden Grave van Hoochstraten, Heere Philips van Lalaing Heere van Escornaix, van den Weerdigen Heeren Beernt van Duyven Balier van Sinte Kathrynen t'Vtrecht, van Anthonis van Meerten Drossen, ende M: Dieric Sas, Dyck-grave van Montfoert, der voirsz Vrouwe ende nagelaten weduwe van Montfoert daar oic tegenwoerdich synde geconsenteert ende beliest die gantsche administratie, en onderwint van den voirsz Huysse, Stadt, Heerlicheyt, renten, ende goeden van Montfoirt tot heurer ende heurer kinderen profyte, alles achtervolgende den inhouden van heure bilixe voorwaarde voirsz, ende tot dien eynde

eynde t'ontfangen den behoerlicken eedt van den ondersaten ende ingesetenen der voirsz Stadt van Montfoort, ende so de voirsz Vrouwe ende Weduwe van Montfoort verklaarde niet genouchsaam geïnformeert noch gedelibereert te sijn om de have ende meubelen van den sterjhuyse te aanveerden mit laste van de schulden te betalen, soe hebben de voirgenoemde Heeren gecommiteert den voirnoemden Balier, Droft, ende Dijck grave om te maacken een behoerlicken inventaris van alle meublen ende have in den voirsz huysse van Montfoort wesende, mit oick van der extimatie ende weerde van dien, desgelycks oick van den uyt schulden ende inschulden, welcke gedaan de voirsz Weduwe gehouden sal sijn heure verklaringe te doen, oft sy die voirsz meubelen ende have apprehenderen sal willen mit lasten van de schulden te betalen oft niet, lastende den voernoemde drie Gecommitteerden te hoiren ende te examinieren die rekeningen van den Rentmeester der Heerlickheyt van Montfoort van den verleden jaren, die deselve Rentmeester verklaart ende toegeseyt heeft gereet te hebben tegens den XXI. dach deser tegenwoordiger maant, daarom geroepen enighe van den notabelen van der Stadt, dien 't hem goetduncken sal, ende indien sy enige difficulteyt vinden, die selve te amoteren ende te refereren den voirnoemden Heere van Abbenbrouck, ende van Brederode, lastende voerts den voirnoemden Dijck grave oick sijn rekeninge mitten eersten te doen van synen ontfanck van VIIII^m guldens uyt handen van Dirc van Assendelst in bywesen van den voirnoemden Heer van Brederode, van Messieurs Reynier Brant, ende Lenart Herdinck Secretaris ordinarius der Keyserl. Maj. dien men behoerlicke insinuatie tot dien eynde gehouden sal sijn te doen, ende om 't profijt van den voirsz huysse van Montfoort te vorderen, es by gemeen accoord belieft dat huys staande aan de Backerbrugge, ende den voirnoemde Huysse van Montfoort toebehoerende te verkoopen, ende de penningen daar af komende te bekeeren tot lossinge van de huysinge staande op de oude graft t'Utrecht tegens over de huysinge van den voornoemden Balier van St. Kathrynen, verset aan handen van den Domprooft t'Utrecht, mits by des voirsz Weduwe te houden gelijcke recht van douarie ende besit daar aan, als hier bekent ende gepasseert es geweest aan den voirsz huysse aan de Backerbrugge. Gedaan in Montfoort 13. Jul. Ann. 1539. Onderteyckent, De Lalaing. R. de Brederode, Henry de Montfoort, Anna de Lalaing. B. van Duvén Balier, My jegeuwoordich, Herdinck.

Nec mirum, quod non redemptum, quamdiu is in vivis. Et aliis factum de causis id, & propter gratiam apud Cæsarem, & ut dicam quod res est etiam conjugis intuitu filiæ Comitissæ de Hoochstraten, Cæsaris intimi consiliiarii, Præsidis Hollandiæ, Zelandiæ, Ultrajecti &c. Eo enim jam extincto, extincto etiam Judoco, extincta etiam gratia, & cum Cæsar adhuc viveret, sub extrema ejus tempora, mutatio tandem facta, &

redemptum jus gladii prorsus deinceps disparuit. Factum id Ann. Dom. M D XLV. Johannes Judoci filius tum temporis adhuc minor. Curatores quorum apocha est, Reynaldus de Brederode & Henricus de Montfoort Dominus de Abbenbroeck. Apocha autem talis :

Nous Reynault S^r. de Brederode de Chevalier de l'ordre de la Thoison d'or & Henry de Montfoort S^r. d'Abbenbroeck comme Tuteurs & Mambours de Jehan Jeune S^r. de Montfort confessons avoir receu de l'Imperiale Majesté par des mains de Henry Starcke Conseiller Tresorier du dit ordre & son Receveur general des finances la somme de cinq mil six cens Carolus d'or de vingt patars de Brabant piece a quoy revienent quatre mil florins de Rin d'or de vingt huit desdit patars piece, que ce jourd'huy le dit Receveur general nous a baillie & delivré comptant au nom de sa dit Majesté, Et ce pour le rachat que sa dit fait presentement faire de la haulte justice de la ville & pays du dit Montfort parci devant le xxx. jour d'Aoust quatre cens vingt dix neuf par feu l'Evesque Frederick de Baden & les Estats du pays d'Utrecht engaigne a feu Messire Jehan Sinjeur de Montfort au rachat des dits IV. M. florins de Rin d'or une fois ou la valeur d'iceux se lon les lettres qui en sont, que a l'avenant des dits vingt huit patars de Brabant piece v^x la dit somme de v^m xi. Carolus d'or de la quelle somme nous en la qualite que dessus sommes contents & bien payez & an quittons & promettons tenir quitte & descharge sa dit Majesté Imperiale ses hoirs & ayant cause envers & contre tous son dit Receveur general des finances & tous autres. Tes moing nous noms & seings manuelz cy mis avecq nos scaulx armoiez de nos armes en la ville & cité d'Utrecht le xxviii. jour de Janvier l'an mil cinq cens quarante cinq stit de lambray. Ainsi signe sous le Reply, R. de Brederode, Henry de Montfort.

Ultrajecti etiam in Archivis ad marginem dicti diplomatis Frederici van Baden sic ad rei memoriam : Nota, dat de versettinge van de Hoge Heerlicheyt te Montfoort van wegen de Keyserlycke Majesteyt als Erfheere van der Stadt, Steden, ende Lande van Utrecht gelost es, en de originele opens besegelde brieven van Biscop Frederick van Baden overgelevert in de Camere van Reeckeninge in den Hage, ende by die van der Reeckeninge gecasseert, ende die besteedt in de Register-camer van Holland by de andere titolen ende brieven roerende de voorsz. Stadt, Steden, ende Landen van Utrecht, Mitsgaders de quitantie van Reynault Heer van Brederode, ende Henrick van Montfoort, als Voochden van Johan Joncheer van Montfoort gebecht aan de voorsz. gecasseerde brieven van v^m vi. Carolus guldens, daar toe dat beloopende de IV^m gouden gulden tot xxviii. stuyvers van grooten Vlaams den stuyver, daar voor de selve Hooge Heerlicheyt verset is geweest. Deselve quitantie hier na fol. CCLXI. geregistreert &c.

Præterea

Præterea etiam eodem anno Joannes hic investitus. Sed in literis aut codicillis de jure gladii profusus nihil.

Kaerle by der gratie Gods Roomsche Keyser, altyt vermeerder's Rÿcks, Koninck van Germanien, van Cassilien, van Leon, van Grenade, van Arragon, van Navarre, van Napels, van Sicilien, van Maillorqae, van Sardaine, van den Eylanden van Indien, ende vasten Landen van der zee Oceane &c. Eertshertoghe van Oystenryck, Hertoge van Bourgoingie, van Lothryck, van Brabant, van Lemborch, van Luxenborch &c. Grave van Vlaanderen, van Artoys, van Bourgoingne, Palsgrave, ende van Henegouwen, van Hollant, van Zee-
lant, van Ferrette, van Hagenault, van Namen &c. Prince van Zwaven, Margrave des Heylichs Rÿcx, Heer van Vrieslant, van Salyns, van Mechelen, ende van der Stadt, Steden ende Lande van Utrecht, ende Overyffel, ende Dominateur in Asie ende in Affrycke, Doen kondt allen luyden, dat wy behouden ons ende eenen ygelicken zÿns rechts verlijt ende verleent hebben, verlyen ende verleenen mits desen onsen brieve Loodwijck van Montfoort Willem's Drost's Lants van Montfoort tot behouf van Joncker Johan, Heere van Montfoort, ende daar toe specialÿck gemachticht van den Edelen ende Waelgeboren onsen lieven ende getrouwen Heeren Reynault Heer tot Brederode &c., ende Heeren Henrick van Montfoort Heere tot Abbenbrouck, des selven Joncker Johans mombairs ende voichden, alsulcke goede, tyns, thiende, ende Dÿck graafscap als hier nae beschreven staan, ende hy van ons als erflick Heer der Stadt, Steden ende Lande van Utrecht houdende is, In den eersten dat Huys mitter Stadt van Montfoort, Item vijf duergaande Hoive, als die gelegen zÿn in Heeswijck ende in Blocklant, Item dat gerechte tyns, thiende tot Heeswijck, dat gerechte, tyns, thiende tot Willem'scoop, dat gerechte, tyns, thiendetot Blocklant, dat gerechte, tyns, ende thiende tot Achtoven, dat gerechte tyns, ende thienden tot Oudecoop, dat gerechte, tyns, ende thienden toe Kattenbrouck, dat gerechte, tyns, ende thienden, alsoe veel als Joncker Jooft sÿn Vader van ons hielt in Reyerscop mit alle zÿne toebehoren, Item den Weerdt die voor Montfoort leyt inder Ysselen, ende die visscherye, gerechte, ende anval inder Ysselen van Snodelhoecke tot Oudewater toe, ende den thienden van Ratelis mit zÿnen toebehoren, Item dat Huys ten Wulvenhorst mitter Hofstede alsoe dat gelegen is, Item ses mergen Lants die gelegen zÿn in de Achtegaerde, daar boven naast gelant is die Haardÿck, ende beneden die Heeren van Oudemunster, Item die Dÿck graafscap van de Leckendÿck tusschen Haafrechtter Weerdt die Yssel langes, aan hem gecomen by de ende aflivicheyt van wÿlen Jooft Heere van Montfoort sÿns Vaders, The houden van ons ende onsen erven ende nacomelingen, Graven ende Gravinnen van Hollant, ende erflicke Heeren ende Vrouwen der Stadt, Steden, ende Lande van

Utrecht voor hem ende zynen erven ende nakomelingen tot alsulcken rechte ende leene, als wylen die voorsz. Heere Jooft Heere van Montfoirt syn Vader ende syne Voorsaten die van de voorgaande Heeren Bisschoppen t'Utrecht gehouden hebben, des die voorsz. Loodwijck gemachticht als voren ons den behoorlicken eedt gedaen heeft voor Joncker Johan van Montfoirt voorsz. tot zyne mondige jaren toe aan handen onses lieven getrouwen Heeren Hector van Hoxwier Ridders yersse Raidts in onsen Hove van Utrecht, Presiderende, Substitut Stadthouder van onsen leenen onses Lants van Utrecht, Allet volgens zeker tractaat hier bevorens gemaect by wylen Heeren Aerndt van Hoorn Bisschop tot Ludick, tusschen Heeren Floris van Wevelichove Bisschop t'Utrecht, ende Heeren Henrick Borchgrave tot Montfoirt, des Dynxdaachs nae Sinte Laurens-dach in den jare dertien hondert seven ende tachtich, welcke tractaat in alle zyne punten ende articulen blijft in zynre volre weerden, daar op die voorsz. Loodwijck Drost, gemachticht als voren, oock den eedt gedaen, ende die voorsz. Voichden ons heure Reversbrieven gegeven hebben van der date van dese, daar den voornoemden tractaat van woorde te woorde inne geinsereert staat. Hier waren by over ende aan Frans van Nyenrode, Henrick vander Borch, Govert Petersse van Amerongen, onse leenmannen, ende meer goede luyden genouch, In oirconde's briefs besegelt metten zegel onses leenhoofs van Utrecht. Gegeven in onser Stadt Utrecht in 't jaar ons Heeren duysent vijf hondert vijf en veertich, opten achienden dach in Augusto, ende van onse Rycken, te weten van den Roomschen &c.

Ita autem jus gladii tum in totum evanuit, ut cum in suam tutelam venisset deinceps Montfortius frustra id suscitare, & ac si non extinctum per ditionem Montfurtanam, quatenus diocesis hæc, tueri cortenderit. Conatus Curia Provincialis non tantum statim disjecit, sed Prætori, qui Montfurti, expesse etiam interdixit, ne in posterum uteretur summi Prætoris titulo.

Toont ende geeft in alder ootmoet te kennen Joncker Jan Heere van Montfoert, hoe dat hem Suppliant ende syne Voorsaten heeft toebehoort ende gecompeteert, toebehoort ende competeert in de voorsz. syne Stadt, Lant, ende toebehoorte van Montfoirt, tusschen anderen die Hoge Heerlicheyt ende jurisdictie, ende welke hooge jurisdictie hy ende syne Voorsaten alijt hebben geexerceert ende daar van gebruyckt ende geposseert, mitsgaders van de profyten ende emolumenten, ende anderen rechten daar toe staande, doende alle acten van hooge jurisdictie sonder ymants wedersseggen van soo langen tyde, datter geen memorie en is ter contrarie, ende hy ende syne Voorsaten die van de Bisschoppen beleent hebben ghadt ten aansene ende wel weten van allen den geenen, die 't hebben willen sien.

fen, ende sonderlinge van alle den Biffchoppen van Utrecht, die hier voor-
tijts geweest fijn, ende dat alle 't voorsz Lant van Montfoerde ende fyn toebe-
hoirte deure, ende sonderlinge in den Kerspel, ofte Dorpe, ende Parochie van
Linfchoten, wefende van den voorsz Lande, ende toebehoirte van Montfoert,
welck recht ende poffeffie is by uwe Majesteyt als Heere van Utrecht geappro-
beert geweest, als by uwer Majesteyts opene brieven van verlye blykt in date van
den XVIII. MAART 1530. Ende hoewel niemant geoorloft en was den Suppliant
in fyn voorsz recht ende poffeffie eenige perturbatie, iniquiteyt, ofte molesta-
tatie te doene, sonderlinge hem ongehoort ende ongeroepen, Des niettemin
het heeft gelieft seeckeren tijt geleden den eerften ende anderen van uwen Ra-
den binnen uwer Stadt van Utrecht geordonneert, meer by feytelicken wegen dan
by treyn van justitie diversche aften te doen, ende te doen doene, so by apprehensie
van diversche inwoonderen van Linfchoten voorsz, als ook by gyselinge, ende
andere rigoureuse aften ende proceduren tegens den selven inwoonderen, tegens
welcke aften ende turbatie den Suppliant hem heeft geoppofeert ende protestat-
tie gedaan, ende voorts voir so veel als in hem is geweest 't voorsz zyn goet recht
ende poffeffie gecontinueert, vangende ende punierende in den voorsz Dorpe van
Linfchoten de delinquanten, die by gecrigen konfte naar die exigentie ende
gelegenthey van der faacke; exercerende voirts alle andere aften van Hooge
Heerlicheyt, gelijk hy ende zyn voorsz Voorfaten van allen voorleden tijden
gedaan hadden, Ende hoewel by daar door niet en dede, dan 't geen hem nae
recht ende redene geoorloft was te doen, Ende dat mitsdien hy daarom niet en be-
hoorde by proceduren oft andersins by ymant getravailleert te worden, 't selve niet
tegenstaande het heeft belieft den Procureur Generaal van uwen voorsz Ra-
de hem Suppliant ende andere zyn ondersaten in rechten te betreken voor den
ierften ende anderen van den selven uwen Rade, ende dat by vijf diversche
instantien, nemende by den selven Procureur Generaal groote ende exorbitante
conclusie, Welcke instantien hebben sichten gehangen, ende hangen noch al-
daar ongedecideert, die Suppliant niettemin altijd houdende, gebleven zyn-
de, ende blyvende in fyn voorsz recht ende poffeffie, Ende hoewel met recht niet
en behoorde gedaan te worden in prejudicie van der voorsz instantie, litifpen-
dentie, ende poffeffie, nomaar dat die Suppliant behoirt hangende dafelve in de
felve syne poffeffie ende exercitie van hooge jurisdicte ongemolesteert ende onge-
turbeert te blyven, Dies niettemin die voorsz ierste ende andere van uwen voorsz
Rade toenende haarlieder partyfchap, ofte immers hem daar inne niet hebbende als
een jage hem behoort te hebben tuffen partyen, hebben nu onlanx wederom diverse
aften gedaan ende nog dagelick doen, by dewelke sy wederom pretenderen feytelik
ende via facti den Suppliant te priveren van 't voornoemde regt ende poffeffie, verbie-

dende des Suppliant's ondersaten, inwoonderen van Linschoten, heurtlieders appel voor den selven Suppliant ofte zynen Stadthouder ende Raatsluyden te verheffen of te vervolgen, ende die van den Gerichte aldaar eenige proceduren ofte processen voir hemlieden beleyt aan den selven Raitsluyden over te seynden, decernerende tegens den selven ondersaten ende den Suppliant diverse rigoureuze, opene, ende beslote brieven, inhoudende bevelen penale, Doende voirts ende doende doen diverse ende menigerhande onbehoirlicke, onrechtelicke, ende ondeuchdelicke acten, die hy Suppliant in tyden ende wylen als van noode wert, by intendit ende goede specificatie overgeven sal, latende 't selve jegenwoordich te doen, want alhier te lanck ende prolix vallen soude, ende want hem Suppliant totten voorsz. feytelicken acten ende onbehoirlicke manieren van procederen niet mogelijk en is te resisten, ende waar jegens hy oic in reverentie van justitie niet en soude willen feytelick ofte mitter daat eenige resistentie doen, ende dat hy nair rechte overmits die selve acten, ende also die opentlicke partytschap van den voorsz. iersten ende anderen van uwen voorsz. Raide niet schuldich noch (sprekende in alle reverentie) bevougelick en is voir den selven uwen Rade (die welck schyuen hem van zyn recht ende possessie te willen feytelik priveren) ter cause ende op 't selve syn recht ende possessie te rechte te staan, Soo ist dat hy Suppliant hem keert 't uwer Majesteit ootmoedelyck biddende, dat die selve believen wille de sake voorsz. overgemerckt, sonderlinge 't voorsz. recht, deuchdelicke, ende vreedelicke possessie, ende dies hy Suppliant in tyden ende wylen sal doen blycken, hem Suppliant te verleenen uwe opene brieven van evocatie in forme aangaande de voorsz. vijf instantien, en dat daar aan kleeft, 't committimus addresserende an den President ende luyden van uwen grooten Rade met andere gewoonlicke clausulen daar soe dienende. Onderfont: Gecollationeert jegens d'originele supplicatie, ende den appointementen daar op gestelt. *By my, en onderteuykent, De Lange.*

In margine stont geappointeert: Quant a l'evocation nichil. Et ordonne la Reyne au Monsieur de Montfort de remettre au greffe de conseil d'Utrecht le sa querelle autrefois touchant la jurisdiction de Linschoten & la instruire & mettre en estat scavant, quil ne soit furny &c.

Extract uit het tweede Memoriaal-boeck's Hoofs van Utrecht:

Also die Procureur Generaal's Hoofs van Utrecht den selven Hove te kennen hadde gegeven, hoe dat Charles Cassiopijn wonende op den huys van Montfoerde, niet jegenstaande d'interdictie van den Hove gedaan volgende 't bevel van der Majesteit van der Coninginne dagelijcx so voir rechte als dair buyten hem was nommerende, ende laten schrijven Droft van Montfoirt, ende opper Officier aldaar, ende dat meer is onlanxleden hem in der pretense qualiteyt als boven vordert.

vordert heeft voor Schepenen van de lege jurisdictie binnen Montfoort in rechte te betrecken, ende proces te moveren, enen Heer Sander Priester aldaar woonachtich, ter cause dat hy voor den voorsz. Hove van Utrecht als incompetente rechters in materie van ontwaringe hadde doen roepen eenen Rutger Brunten oock woonende binnen Montfoort, Concluderende daar jegens den selven Heer Sander ten sine, dat hy gecondemneert soude worden in een boete van vijf ponden goets gelts, mitsgaders in een boete van ontwaringe, Alle t'welck tenderende was tot diminutie van Keyserlijcke Majesteys hoocheyt ende praementie, mitsgaders tot kleynachticheyt van den voorsz. Hove, ende daaromme behoorde gepunieert te worden, ende oic gecondemneert de voorsz. proceduren kosteloos ende schadeloos af te doen, Waar op den voornoemden Charles Cassiopiyn, naar dien hy ontboden was in presoon te compareren voor den voorsz. Hove voor antwoorde gepresenteert heeft by ede t'assermeren, dat hy hem noyt heeft laten nomineren ofte schryven als Drost van Montfoirde, ende dat by het Stedeboeck van Montfoirde verboden is den inwoonders van der selver Stede elcanderen in rechten te betrecken voir enige andere rechteren, dan daer sy lieden ofte haar goeden onder gelegen sijn op de boeten boven verhaalt, dat by daarom den voornoemden Heer Sander in rechten betrosken hadde, contenderende tot condemnatie van der selver boeten, Eyntelic partyen ten beyden syden in 't lange gehoort heeft 't voorsz. Hof de voornoemde Cassiopiyn opt verbeuren van syn officie oft anders arbitralick gecorrigeert te worden geinterdiceert, ende interdiceert by desen van nu voortan hem te noemen ofte te schryven, laten noemen, ofte doen schryven als Drost ofte opperste Officier binnen der Stede ofte Lande van Montfoirde mit datter aankleeft, Condemnerende hem voorts kosteloos ende schadeloos of te doen alle proceduren by hem jegens den voornoemden Heer Sander aangeheven ende geintenteert, ende te restitueren alsulcke penningen, als hy den voornoemden Heer Sander afgenomen heeft, ter cause van de voorsz. ontwaeringe, ende hem te wachten dergelijcke meer te doen op peyne als boven, Ordonnerende dat dese acte geinsinueert ende gesonden sal worden aan den Schout, Schepenen, ende Secretaris van den Burggrave van Montfoort, ten eynde sy lieden hem daar naar hebben te reguleren. Aldus gedaan t'Utrecht den 8. Maji 1551.

Iterum deinceps interdictum id, Ann. 1571. 28. Octobr. ut videre est lib. de Nobilit. p. 413. Sed anno vix circumacto cum summa imis mixta, cum Hispani Belgium ingressi latrocinantium passim globis direptum & devastatum ad exitium vocarent, in omnes occasiones intentus Montfortius supplex Curia Provinciali ad tempus petit jus gladii prætextu quod vellet uti ad pacandam provinciam in grassatores, in hostes. Sed ne sic quidem quicquam nactus. Nec in Curia id potestate. Nec turbato rerum statu ulla habita ejus ratio.

Extract

Extract uit het derde Memoriaal-boeck 's Hoofs van Utrecht :

Op huyden den 19. Septemb. 1572. syn wy ondergeschreven Commissarissen gegaan by den Borchgrave van Montfoort, door ordinantie van den Heere van Groesbeke ende den Hove van Utrecht, omme syn E. te verklaren, dat aangaande het disponeren op syn voorgaande versoek van t'administreren die hooge jurisdictie over die Stadt ende Landen van Montfoort in de macht van den selven Hove niet en was, nemaar dat mits hebbende het formulier van de Acte van non prejudicie van syn voorsz. Ed. wegen t'anderen tyden gepresenteert, men daar van in alle diligentie soude adverteren den Grave van Bossu als Gouverneur &c. mitten advyse van den selven Hove, ende dat het nautrelicken eeren genoeg soude syn voor syn Ed. van aan te nemen het officie van het Maarschalcks-ampt van Montfoort, Daar op die Borchgrave seyde, dat syn meeninge niet en was 't voorsz. officie t'accepteren als Maarschalck, maar dat syn E. als Heere van Montfoort wel hadde

*An idve- tot bescherminge van de Landen sulcks willen doen, ter tyt toe hy sich daar inne rum, non misbruyckt soude mogen hebben, ende daaromme noodeloos te syn acte van non scio. Fides prejudicie te geven, ende dat so verre men hem syn versoek niet accorderen en fit penes wilde, syn E. den Hove van dese saecke niet meer moeyelyck vallen en soude, en ipsum. de in der sake doen, so hy te rade worden soude, bedanckende ons Commissarissen Scio da- van onse moeyte, Ende was onderteykent, J. de Lent, en A. de Grylperre. tam se-

quanti an- Sed quod amissum Montfurti diu tamen retentum in Hollandiæ nonnullis no Joha- locis, in quibus ei jam olim id in feudum concessum. In rectum Heken- ni Comiti dorpæ; Snelrewards, Linschotæ. In hereditarium Purmerendæ. In Egmonda- vici nuspian erat carcer. Cum Cæsar rerum potiretur speciatim Cæsare id no Maxi- permittente captos Aquas veteres in custodiam mittebat, & hinc eductos miliani, ubi vellet afficiebat supplicio. Quod autem ad Purmerendam, amisit jus codicillis, quod habebat, priusquam adhuc Cæsar admotus ad rerum summam. A qui inediti, quod habebat, priusquam adhuc Cæsar admotus ad rerum summam. A apud me, Maximiliano Austriaco quod rebellis adempta, & Balthafari a Volckesteyn & quibus Præfecto castrorum data circa Ann. ut * Boxhornius scribit 1486. theatr. urb. inter cete- rosub- Holl. p. 381. Non alienum videtur, si addam literas investituræ Philippi scripsit Burgundiæ ducis, literas Jacobæ, & ejusdem Philippi alias, quibus incolæ Dominus vicinitatum Linschotæ, Insulæ, & Hekendorpæ, in verba ejus jussit de Volckesteyn. adigi.

Nulla au- Philips by der gratien Gods Hertoge van Bourgoengen, van Lothrick, van tem ibi Brabant, ende van Limborch, Grave van Vlaanderen, van Artois, van Bour- mentio, goengen, Palatin van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende van quod ipsi Namen, Marck grave des Heyligen Ryck, Heere van Vriesslant, van Salins, pridem ende van Mechelen, doen condts allen luyden, dat wy behoudelick ons ende een concessa ygelicken syns rechts verlyt ende verleent hebben, verlyen ende verleenen mit hæc. desen

desen onsen brieve den Heere van Montfoirde sulcke Heerlicheneden ende goedesen als hem aan bestorven syn van Henrick Heer van Montfoirde zynen Vader, diese van ons ende van onsen Voerouderen te leen te houden plach, ende hier na van perchele te perchele geschreven ende genoemt staan. Eerst dat Slot ende Stede van Purmerende mit den vrien Heerlicheneden hooge, middele, ende lage, water, wint, wage, tynsen, ende tienden, ende anders allen zynen toebehooren, Item die Ambachts heerlicheyt ende dagelijks gerechten van Purmer, van Purmerlant, ende Ypendamme, streckende also verre, als die daar af gelegen is, mit der giste van der Kerken, Schout ende Schepenen aldair te setten, ende anders mit allen nutschappen, profyten, ende vervallen dair toe behoorende te houden van ons ende van onsen nakomelingen hem ende synen nakomelingen tot enen erfleen, gelijk Willem Eggert dat by giste van onsen lieven Oom Hertoge Willem van Beyerens saliger gedachten te houden plach, te verheergewaden met eenen goeden of twintich schellingen Hollants daar voor, Item die Heerlicheyt hooge ende lage van den Dorpe van der Necke mit synen toebehooren te houden in sulcken leene, also hem Gerrit van Zijl van ons te houden plach &c.

Jacob by der genaden Gods Hertoginne in Beyerens, Gravinne van Henegouwen, van Holland, van Zelant, van Pontbieu, ende Vrouwe van Vriesslant doen kont allen luden, want op dese tijt in geschille staat tusschen onsen lieven geminden Brueder den Hertoge van Bourgongien, ende ons van den Heerlicheneden ende besterften ons Ooms Hertoge Jans van Beyerens saliger gedachten, dair af overdragen ende bevoirwardt is, gelijke die soene tusschen onsen lieven Brueder voirsz ende ons dair af gemaackt dat uyt wijst, Ende wy overmits der truer dienften wille die onse lieve getruwe Heer Johan Borchgrave van Montfoirt ons menichfoudelick gedaen heeft, dagelicx doet, ende wilt Godt noch doen sal, schuldich syn dair toe genegen te wesen, ende volkomelick genegen zyn hem te gonnen ende te geven enige mogelicke dingen, die hem gelegen waren, of anders na dat hy ons dair om gebeden hadde, Soe hebben wy dair omme geloeft, ende geloven mit desen brieve onsen getrouwen Heere Janne Borchgrave van Montfoirt voersz tot wat tyden die voirsz Heerlicheede ende besterfte ons Ooms voirsz mit sceydinge of anders aan ons gekomen sullen wesen, ende sonderlinge die Stede van Woerden mitten Lande, dat wy dan terfont als wy des van onsen getrouwen Heere Jan Borchgrave voirsz, of van synen erven vermaant worden, geven, gonnen ende verlyen sullen hem of synen erven die Heerlicheneden hoge ende lage vanden drien Buerescapen gelegen inden Lande van Woerden, Te weten die Linschoten, Hekendorp ende den Weert mitten Dijk graaffscip, erve, rente, ende anders allen toebehoren te water ende te lande, gelijk ende in alre manieren also onse oom van Beyerens voirsz voirsz syne doot die gehat ende beseten heeft, te houden van ons ende onse nakomelingen hem

hem ende syn nakomelingen tot een onversterffelicken erfleen, ende hem of zynen erven onse zegel ende brieve dair af doen geven, ende ordineren op ter bester formen als dat behoren sal, Ende wair oyck 't sake dat die Heerliche de ende besterften ons Ooms voirsz, ende by namen die Stede ende Lant van Woerden ons afgescheyden, ende onsen lieven Brueder toegescheyden worden, soe hebben wy geconfirmereert, ende confirmeren mits desen selven brieve sulcke gifte, verlyinge, ende brieve, als onse geminde Brueder voirsz om onse bede wille dair op in der voegen voirsz van den Heerlichen ende Buerfchappen voirnoemt gegeven ende verlydt heeft onsen getruwen Heere Johan Borchgrave van Montfoirt voirnoemt, Ende geloven hem dan dair in te houden ende scicken na 't ingehout der selver brieve, Ende want wy voir ons ende voir Onse nakomelingen onsen lieven getruwen Heere Johan Borchgrave tot Montfoirt voirsz, ende synen nakomelingen dit vaste ende gestade geloest hebben te houden, soo hebben wy des in getuygenisse onse segel aan desen brieve doen hangen. Gegeven binnen onser Stede van Valencijn voirsz op jaars avont in 't jaar ons Heeren duysent cccc acht ende twyntich.

Wy Jacob Goeyer, Deken van Sinte Marien t'Usrecht, doen kondt ende kenlick allen luyden, dat wy gesien, gehoort, ende overlesen hebben eenen open brief, bezegelt mit roden wasse in eenen dubbelden stert mitten roden zegel uythangende, des Hoochgeboren ende Duerluchtigen Vorst's Hertogen van Bourgongien, gans, gave, ongerascert, ende ongecancelleert, alst geleek, ende scheen, ende wy dat bekennen muchten, sprekende van woirde te woirde als 't hier nae geschreven staat; Philips Hertoge van Bourgongien, Grave van Vlaenderen, van Arthoys, ende van Bourgongien, Palatijn, Heere van Salyns ende van Mechelen, Ruwart ende oir der Landen van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende van Vrieslant, doen kondt allen luyden, dat wy ter gunste onser liever geminder Zuster Vrou Jacob Hertoginne in Beyeren, Gravinne van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, van Ponthieu, ende Vrouwe van Vrieslant, ende om die goede dienften, die wy hopen dat Heere Jan Borchgrave van Montfoirt hair Raidt ons doen sal, den selven Heere Jan uyt speciale gratie gegeven hebben, ende geven mit desen brieve mit goeden voirsene die Hoge ende Lage Heerlicheyden van den driem Buerfchappen gelegen in den Lande van Woerden, te weten die Linschoren, Hekendorp, ende den Wert mitter Dyck greeffscip, erve ende renten, ende anders allen hoeren toebehoeren te Water ende te Lande, gelyck ende in alle manieren als onse lieve Oom Hertoge Johan van Beyeren zaliger gedachten voir, ende wy nae die voirsz Buerfchappen tot desen daghe toe gehadt hebben, te houden van ons ende onse naerkomelingen Heeren tot Woerden, Heeren Johan voirsz ende zynen naerkomelingen tot een rechten Lene, endete verheergewaden alst verschijnt mit een roden spewer, Daardit geschiede waren over onse mannen, alse Heere Aernt van
Gent,

Gent, ende Floris van Kijshoek. In oirconde desen brieve besegelt mit onsen zegel hier aan gehangen. Gegeven tot Middelburch opten vijfende twintichsten dach in Augusto, in t jaar ons Heeren duysent vier hondert acht en twintich, Aldus geteyckent, .By mijnen Heere den Hertoge &c., In kennisse der dinghe voirsz hebben wy desen brief besegelt mit onsen segel hier aan uitgehangen. Gegeven in t jaar ons Heeren duysent vier hondert ende viertich, op ten vijf ende twintichsten dach in October.

Philips Hertoge van Bourgongien, Grave van Vlaanderen, van Artois, ende van Bourgongien, Palatijn, Heer van Salins ende van Mechelen, Ruwart ende oir der Landen van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende van Vrieslant, want wy uyt rechter gunsten gegeven hebben onsen getrouwen Heere Jan Borchgrave tot Montfoirt, die Heerlicheyt Hoge ende Lage van onsen drie Buer-scappen, gelegen in onsen Lande van Woerden, te weten Hekendorp, Linschooten, ende den Weerdt mitten renten dair toe behorende, gelycke syn brieve die hy van ons dair of heeft inhouden, soe ontbieden wy ende gebieden u onse gemeynen ondersaten ende bueren van den drien Buer-scappen voirsz, dat ghy den Borchgrave van Montfoirt voirnoemt ontfanget tot uwen Heer, ende hem hulde, eedt, ende alles doet dat goede luyde horen Heer schuldich syn te doen, want wy u allen ende elcken van u quijt schelden, ende verdragen sulcke eede ende hulde, als ghy hier of ons, of yemant tot onsen behoef, gedaan mocht hebben, besonderlick altoes ons ende onse nakomelingen Heeren tot Woerden in der tijt, dat die selve Borchgrave ende syne nakomelingen van ons ende onse nakomelingen voirsz te leen houden sal ende versoucken nae onse opene brieven voirsz die Buer-scappen voirnoemt. Dit en laat in geenre wijs, soe lieve als u onse hulde is, Des te oirconden hebben wy onse signet hier op doen drucken. Gegeven tot Brugge opten seften dach in September, in t jaar ons Heeren duysent vier hondert acht ende twyntich.

Linschota ab omni ævo diocæsi subjecta, sed Philippi Ducis tempore, ut videtur, aut tota aut quædam ejus pars sub Philippi potestate. Olim gentis antiquissimæ Dominorum de Zulen, a quibus Domini de Linschoten, quæ nobilis etiam gens, accipiebant in feudum. Docet charta hæc nondum visa :

Ego Wilhelmus de Linschoten famulus notum facio universis presentes literas inspecturis, quod ego omnia bona, quæ pater meus Constantius de Linscoten miles tenuit in feudo de Domino Giselberto de Zulen sita in parochia in Linscoten, exceptis decem & octo jugeribus terræ Domini Suederi de Zulen, quæ vulgo dicuntur Sannerslant & Reynerslant, quæ ipsi Domino Suedero de bona voluntate mea libere dimisi, ab ipso Domino Suedero in feudo recepi, & teneo ab eodem secundum

secundum formam inferius adnotatam, ita videlicet quod ego predictus Wilhelmus domum meam munitam in Linschoten & omnia bona predicta de predictis Domino Suedero & suis heredibus successive tenebo jure feudali, tali conditione interposita, quod ego inde ero suus homo liber & ipsum Dominum Suederum jurabo de dicta domo mea contra quoslibet suos hostes, & ipsum Dominum Suederum & suos heredes omni tempore, cum necesse fuerit, ubique locorum jurabo contra suos quoslibet inimicos, & ipsa domus mea erit aperta domus ipsius Domini Suederi, & idem Dominus Suederus de ipsa domo mea in Linschoten, quam de ipso in feudo teneo, libere poterit jurare omnes amicos suos cum armis, & de dicta domo poterit expugnare omnes amulos suos & suorum amicorum. Nec ego Dominus Wilhelmus predictam domum meam & omnia bona mea feudalia predicta potero vendere, nec obligare, nec alicui dare, nec legare, nec commutare, nec in perpetuum emphyteusim dare sine manu dicti Domini Suederi, nisi de sua expressa voluntate fuerit & consensu. Et insuper protestor, quod si ego predictus Wilhelmus aliud contra singulos articulos hic expressos facerem seu acceptarem, extunc ipso facto omnia predicta bona feudalia cum predicta domo mea feudali ad ipsum Dominum Suederum de Zulen, & suos heredes, sine aliqua contradictione mea & meorum heredum libere devolventur. In cujus rei memoriam & facti evidentiam presens scriptum predicto Domino Suedero de Zulen libere & absque omni dolo & fraude sigillo meo & sigillis testium meorum videlicet Giselberti de Scripa, Gerardi de Hermelen, Bernardi de Hamme militum, & Walteri Paschedach famuli publice comuli roboratum. Datum & actum Ann. Domini M CC LXX. Sabbato ante ascensionem Domini. Ende was besegelt met vijs witte uythangende segelen.

Fuit autem Burggravius vir præpotens & illustis & tota olim diœcesi celeberrimi nominis, & quem ipsa nobilitas sub Frederico van Baden præcipuum sui Ordinis agnovit ultro in Comitibus, cum auxilia Groningani adversus Saxonem petissent. Saxo iis infestus. Ipsi membrum diœcesis, & ut membrum defendendi. Antistes animi erat dubius. Hærebant Ordines etiam ipsi. Defensio quidem justa, sed quæ secum tractura majorem belli motum. Consulti ergo Ordines. Consulta nobilitas cum diu deliberasset aliud non respondit, quam se numero perexiguos, præcipuum autem sui Ordinis abesse Dominum de Montfoort, non esse in sua potestate ut respondeant absolute, velle de re tota ad Montfortium referre, re cum eo deliberata dicturos deinceps sententiam. *Revius hist. Daventr. lib. 2. p. 174.* Ea gloria Montfortii. Apud Principes passim, apud Ducem Albertum, Philippum Burgundum, Philippum Aultriacum etiam in pretio. A consiliis iis, ab officiis, in ipsorum tutela, ut testantur etiam ipsi: *Charta Ann. 1500. In nomine sanctæ & individue Trinitatis &c. ad universorum Christi fidelium noticiam deducimus &c. Quod nos Johannes Dominus de Montfoirde, de Linschoten, de Purmercynd.*

eynd, de Naeldwijk, & ter Capelle, perpetuus Marscalcus Hollandia &c. Dux Albertus in charta Ann. 1402. Dair dat vyve van onsen Raide, alse den Heere van Vianen, den Heer van Montfoirde, den Heer van Wassenair, Heeren Henrick van der Lecke, ende Philips van Dorp &c. dat nutte duncken sal &c. Philippus in alia Ann. 1447.

Philips by der genaden Godts &c. doen kondt allen luyden. Also in tyden voorleden die Heeren van Montfoort, ende die van haren bloede ende maescappe, die van Mynden, van Cronenburch, van Zulen, met andere bore vrienden, ende ook die goede Stadt van Amersfoort gehadt hebben groote vrientfchap metten Graven van Hollant &c. onse Voorvaders, ende die gedient in horen oorlogen, ende andersins gelieft in horen saacken ende lasten, ende desgelijcx hebben geweest die voernoemde Graven van Hollant &c. totte voersz, Soo ist dat wy begeerende die voersz vrientfchap te wesen achtervolgt, ende gecontinueert tusschen ons, ende die voersz maescap, ende Stede van Amersfoort, hebben van onser rechter wetenscap by goede ende typen raade gemaackt, geaccordeert, ende gededingt, 't gene volgt: Alse dat sy sullen in vrientfchap goetwillich aangenomen worden, ende behulp ende beschermenisse tegens hare vianden genieten, mitsgaders alle privilegien ende vryheden hemlieden by de Voervaders van den voernoemden Hertoge gegont ende gegeven, ende dat sy versocht synde wederomme alle behulp den Hertoge doen sullen in synen oorloge &c. Gegeven te Brugge den 22. Maji Ann. M CCCC XLVII.

Nec tantum his a consiliis, sed plerumque in dioecesi exercitus etiam Dux. Plerumque in bello focius & amicus episcopi. Ad bellum promptus cum auxiliis. Contra quosvis obstrictus. Comes tantum Hollandiæ, cujus etiam vasallus, & quem Comes ut vasallum etiam contra episcopum ut adiutor defendit speciatim exceptus. Unde & scripto nominatim promissa ei indemnitas, cum arma cum episcopo junxisset contra Johannem Alberti ducis filium, qui ut fratris successor descendens in Hollandiam manus ne a dioecesi quidem continebat innocuas. Argumento sunt literæ, quæ se habent, ut sequitur:

Wy Frederick by der genaden Godts Bisschop tot Utrecht, wy Stad van Utrecht, ende wy Stadt van Amersfoort maken kont allen luyden, ende bekennen mit desen openen brieve, want Heere Johan Borchgrave tot Montfoerde, Heer Lodewijck tot Montfoerde, ende Heer Willem van Montfoerde ende van Sweten Ridderen, om onser liefden ende beden wille mit ons in der vreden treden, ende onse hulpers worden willen tegens Hertoge Johan van Beyeren, of anders tegens den genen, die 't van deser veten roeren sat, Soo bekennen wy, dat wy hoer Hooftheer daar af syn en wesen willen, ende hebben hem ghelovet, ende gheloven mit desen tegenwoorden brieve, dat wy geenrehande soene, noch vrede, noch bestande geven, noch maken, noch laten maken en sullen, wy en sullense vry op allen heuren goeden ende brieven soenen ofte bevreden, Ende so wanneer ende tot wat tyden datten

dattet onse Heere Godt also vuecht dat wy gesoent werden mit Hertoge Jan van Beyeren, of mit anders onsen vyanden, so sullen wyse op heuren goeden ende brieven vry ende klaarlicke besoenen, Ende wairt sake, dat hem boven of na der soenen aan hare goeden of brieven misdaan of verkort worde, daar voer soelen wyse setten ende holden in alsulcken goeden, als in den Stichte van Utrecht gelegen syn, totter sommen toe van hoeren schade ende verliese. Ende alle dese voersz punten hebben wy hem ghelovet vaste ende stede te holden sonder argelist. Des tot enen oirconde so hebben wy Frederick Bisschop tot Utrecht, ende wy Stadt van Utrecht ende van Amersfoort, onse ende onse Stadt segelen aan desen brief doen bangen. Gegeven in 't jaar ons Heeren dusent vier hondert ende twyntich, des xvii. dages in Aprille.

Wy Frederick by der genaden Gods Bisscop tot Utrecht, wy Stadt van Utrecht, ende wy Stadt van Amersfoort maken kondt allen luden, want Heer Johan Borchgrave van Montfoirde om onser bede wille mit ons in der veten getreden, ende onsen hulper geworden is op Hertoge Johan van Beyeren, ende opten Hertoge van Gulick ende van Gelre, so bekennen wy dat wy syn Hoofstheer daar of syn willen ende synre knechte, ende geloven hem mit desen onsen tegenwoordigen brieve, dat wy geenrehande zoene, vrede, noch bestande geven, noch maicken, noch maicken laten en sellen, wy en sullen hem vry op alle syn goeden ende brieven soenen ende bevreden, Ende so wanneer ende tot wat tyden, dattet onse Heere Godt also voeget, dat wy gesoent worden met den Hertoge voersz, of mit anders onsen vrienden, so sullen wy hem op syn goeden ende brieven vry ende klaarlick besoenen. Ende alle dese voersz punten geloven wy hem vaste ende stede te houden sonder argelist. Ende des tot enen oerconde so hebben wy Frederick Biscop tot Utrecht, wy Stadt van Utrecht, ende wy Stadt van Amersfoort onse ende onser Stadts segelen aan desen brief doen hangen. Gegeven in 't jaar ons Heeren dusent vier hondert een ende twintich, des Donderdachs na Sunt Lamberts daghe.

Willem by der genaden Godts Palensgrave opten Rhijn, Hertoge in Beyeren, Grave van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant doen kondt allen luyden, want onse lieve Neve Heer Frederick van Blakenhem Bisscop t'Utrecht an die een syde, ende onse getrouwe Johan van Montfoirde an d'ander syde, eens seggens an ons gebleven syn van alsulcken geschille ende twidracht, als sy op malkanderen gebadt hebben tot desen daghe toe, Soe hebben wy na aantaaal ende antwoerde van beyden syden ons mit onsen Raide daar op wail verdacht ende beraden, ende seggen in manieren als hier na volget; In den eersten so is onse seggen, dat onse Neve die Bisscop voersz sal doen wyen die Kercke ende dat Kerckhof tot Montfoirde, ende doen absolveren van
him.

him ende van den Prooft van Oudemunster alle die gene, die opten Kerchove tot Montfoirde miudaan mogen hebben an die dootflage, ende dat daar voert af roeren mach, hy sy geestlic of weerlic, ende alle sentensien dair op gegaan revoceren tusschen dit en Sinte Martyns Misse naastkomende. Ende want onse Neve van Utrecht voersz onsen getruwen Johan van Montfoirde niet te recht geset en heeft van den aanticht, die hy hem tyende was, dat Johan voersz gedaan soude hebben tegen der soenen, die Bisscop Aernt van Hoern uytgesproken heeft, ende seechde, dat hy den niet schuldich en wair te doen, om dat Johan een verwilkoert man wesen soude, dair af hebben wy bevonden ende bekenmen, dat Johan voersz syn mage, vriende, ende ondersaten nergens tegens der soene voersz gedaan en hebben, noch onsen Neve voersz daar in verkort of verbreuckt in eniger wijs, ende seggen dat Johan voersz mit synen vrienden ledich ende vry blyven sel van alle der aansprakę ende breucken voersz, ende voirts meer so en sal onse Neve van Utrecht Johan voersz ende syn ondersaten in synen Gerechte geseten niet miudoen van zynre wegen boven den Lantrecht des Gestichts van Utrecht. Item so sel Johan van Montfoirde die brief besegelen, alse hy in den Capittel t'Utrecht gelooft heeft, ende men sal scheuren den brief, die Johan voersz van ons heeft, roerende of onrust of oorloge quame tusschen onsen Neve van Utrecht ende hem &c. In oirconde desen brieve besegelt mit onsen segele. Gegeven tot Amstelredam op Sinte Baven avont in 's jaar ons Heeren M CCCC XV.

De Montfurto autem quid tandem actum extinctis jam Montfortiis dixi lib. de Nobilit. p. 809.

C A P. XII.

De Toparchis de Hagesteyn. 1. Hagesteyn olim urbs. 3. Pars adhuc diœcesis. 2. Insignia Hollandica & qua ipsorum origo. 5. Comiti Culenburgico an jus in Lecca piscandi. 4. Distracto castro de Hagesteyn quid in eum translatum.

Quintus, qui jus gladii consecutus in diœcesi, fuit Dominus de Hagesteyn. Hagesteyn olim oppidum cum castro ad Leccam. Sic infra expressè in charta Ann. 1406. & in literis etiam Ordinum, quæ similiter etiam infra ad Davidem Burgundum Ann. 1484. In Comitatu Teisterbantia non procul a Viana. Nec procul etiam ab arce Eversteyn, olim valida & satis celebri, sed excisa jam prorfus. Mœnibus & fossis cinctum concessis etiam privilegiis ab Ottone de Arkel aut Arn. 1360. ut Buchel. ad Hed.

I. Hed. histor. Ultraj. p. 241. aut Ann. 1360. ut Abrahamus de Kemp descript. Gorinchem. p. 94. Vestigia adhuc fossæ, quæ avorum memoria integra adhuc, ut patet ex emptionis instrumento Ann. 1552. *Opien dach van buyden den negenden Februarii xv. LII. heeft Dirck Cornelissen Tucker gekoft van Gijsbert Rutgeresen 'alfulcken huys als Gijsbert voersz heeft, staande binnen die Stadt graft van Hagesteyn, daar Gijsbert Rutgeresen nu ter tijt in woont &c.* Præfectis parens episcopi, sed Præfectis qui nihil aliud quam supremum & absolutum cogitantes dominium multum sæpe episcopo facessebant negotii. Heda in vita Johannis Tertii: *Henricum quoque Præfectum in Hagestein incursiones plerasque exercentem auxilio Wilhelmi Comitis compefcuit, cunctis colonis atque possessionibus afflictis & subversis.* Sæpe in ordinem redacti. Sed frustra sæpe & nequicquam. Rebelles iterum iterumque, perinde ac Præsides Culenburgi cum desciscerent ab episcopo dediderunt se Gelris, sic similiter etiam ipsi episcopum contemnentes ad Hollandos transferunt, & adacti in verba Comitis ab eo quæ habebant acceperunt in feudum, primum Domini de Goye, & tum Domini de Vianen, ut vel charta hæc argumento est;

Wy Willem Grave van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende Heer van Vriesslant, maken kont allen den genen die dese letteren sullen sien of boven lesen, Dat wy verkoft hebben voor ons ende onse nakomelingen Heer Zweder van Vyanen ende Hubert van Schencke alle die Heerlichkeiten van den Goye, ende van Hagesteyn, dat is te verstaan Gaspaarde, Everdingen, Golberdingen, Tulle, t'Waal, Honswijck, ende Jaarsfelt, mit alle die waarden, mit Visscherye, mit Lande, mit Veene, mit thienden, ende mit renten, in hogen Gerichte, ende in lagen, also also die Heerschap gelegen is, ende se Jonckvrou Margriete uyten Goye van ons helt, ende die ons van haar aangekomen is, mit manschap, ende mit Heerlicheide, die Jonckvrou Margriete voersz, daar Godt die siel af hebben moet, van ons helt, uytgenomen dat huys ten Goye, ende dat Gerecht te Houten, ende ten Goye, also alst Gijsbert uten Goye plach te houden, daar 't huys voersz inne staat, welck huys ende Gerechte Gijsbrecht voersz van ons houdt, ende daar wy selven die manschap af behouden willen, Ende alle dese Heerschappye ende goeden voersz sullen Heer Zweder van Vianen ende Hubert Schenck ende hoer nakomelingen van ons ende van onse nakomelingen houden ten rechten erseene, ende met dese voersz Heerschappye sullen sy ende hare nakomelingen ons ende onse nakomelingen dienen, gelijk andere onse Welgeboren mannen in Hollant, Des alle dese Heerschappye ende goede voersz geloven wy voor ons ende voor onse nakomelingen Heer Zweder ende Hubert voersz, ende beuren nakomelingen te waren,
ende

ende in te houden, ende alle calangen van desen koop af te doene, Ende waart dat saacke, dat Heer Sweder ende Hubert voersz, oft heure nakomelingen dese Heerschappye ende goeden deelen wilden, ende van malkanderen scheidten, so souden wy desen brief weder nemen, ende elcken geven enen brief, ende onsen segel op sulcke dedinge als sy doen souden. In oirconde desen brieve besegelt mit onsen segel. Gegeven in 't jaar ons Heeren MCCC. een en dertich des Dinxdaghes na Paaschdach, Onderstont. Geextraheert in de Register-camer van Hollanduyten Register buyten gateyckent Q. I. M. fol. xxxi. Noch leger stont: Collationata est praesens Copia cum Copia principali extracta ex Registro Hollandiae, & cum eadem de verbo ad verbum concordans. Quod ego Notarius infra scriptus protestor hac scriptura & signo manus meae propriae. Et erat subscriptum: Ita est. D. Bartholdi Not. Publ..

Mox ad Dominos de Arckel cum Dominium devenisset, non eadem semper fors, nec fortuna oppidi semper laeta. Satis prospere se habebant res, cum Otto rerum potiretur, ut qui strenuus non tantum bello sed pacis artibus etiam florens incenia non tantum dedit, sed leges etiam imposuit aequae ac Gorinchemo, Dalemo, & ditioni universae, cui praerant cum imperio velut alium non agnoscens, nec Trajectenses, nec Hollandos. Vid. Kemp. descript. Gorinch. p. 114. & seqq. & p. 119. & seq. Sed is postquam decessit cum vestigijs ejus Johannes filius non tantum insisteret, sed ultra etiam progressus potentiores laceraret, praedaretur Hollandiam, nec dicecelsi abstinere se invadens jura ecclesiarum, diris primum devotus, & cum id non sufficeret sociali bello petitus, fractis viribus amisit, quo potenter potitus, Castrum solo aequatum. Ditio autem ipsa Hollandiae Comite non invito ad episcopum rediit. Non abs re erit, puto, si addam quibus de causis tanto irarum motu Trajectenses persecuti eum, ut junctis viribus cum Hollandis fusum fugatumque eum profus oppresserint. Meis verbis non utar. Causas literae abunde continent, quibus coetu fidelium & consortio exclusus. Has hujusmodi autem reperi:

Officialis Curiae Trajectensis Universis & singulis ecclesiarum & Capellarum Ita in Reſtoribus, Presbyteris, Capellanis, Clericis ac Notariis publicis nobis subditis, Archivis ad quos praesens nostrum mandatum pervenerit, Salutem in Domino sempiternam. Injunctum nobis officii debitum nos sollicitat, ut ecclesiarum & ecclesiasticarum personarum, rerumque suarum & bonorum dispendiis occurramus, & profectibus divina cooperante clementia salubriter intendamus, praesertim ut eorum bona praeserventur a conatibus perversorum protectionis nostra munimine circumfusa. Sane ad nostrum fama divulgante & ex conqueſtione Venerabilium & Circumspectorum virorum Dominorum Praepositorum, Decanorum, & Capitulorum Majoris,

ris, sancti Salvatoris, sancti Petri, sancti Johannis, & sancta Maria Trajectensium ecclesiarum nomine suo & nomine singularum personarum beneficiatarum in ecclesiis antedictis conjunctim & divisim pervenit auditum, Quod alias de anno Domini millesimo quadringentesimo quinta presentis Dominus Johannes Dominus de Arkel & Wilhelmus ejus filius omnibus & singulis ad quos infra scripta littera pervenerint in territorio seu terra Gelrensi & in Velua commorantibus intimari, supplicari, & minando scribi fecerunt per suas litteras patentes talis contentia & tenoris: Wy Johan Heere t' Arkel, tot Pierpont, ende 's Lants van Mechelen, ende Willaem soon tot Arkel laten weten allen den ghenen, die in den lande van Gelre geseten ende woonachtigh sijn ende in Veluwen, daar dese brief toekomt, ende elken bysonder, dat onse vyande onse ende onser vrienden goede gelegen in den lande van Gelve ledigh doen leggen, ende die vanghen, branden, ende roeven, daarom wy aan u begheeren ende bidden, dat ghy der Papen goede van Utrecht ende onser vyanden goede ende thienden niet en pacht noch en bruyct, Ende waart sake dat'er ymant mit wille dede hier boven dat en staat ons niet te lyden, ende willen daar mede omgaan, gelijk onse vyanden mit onsen vrienden doen. In oirkonde der waarheyt hebben wy onse segelen op desen brief gedrukt. Gegheven in 't jaar ons Heeren duysent vier hondert ende vyve op Sinte Matthys dagh translationis. Propter quas quidem litteras & occasione minarum & precum hujusmodi dictus Dominus de Arkel & Wilhelmus ejus filius sui que complices & fautores impederunt multipliciter, & impediunt, quo minus bona, pradia, & decima ecclesiarum predictarum & ipsorum conquerentium, videlicet bona & pradia sita in parochia de Wademoy ad Praposituram Trajectensem, item decima sita in parochia de Herwarden, item decima sita in parochia de Andels & Hervelt ad ecclesiam Trajectensem, item decima sita in parochia de Driel ad Praposituram ecclesia sancti Salvatoris Trajectensis, & nonnulla alia decima ad ecclesias Trajectenses predictas & singulares personas earundem spectantes venditione, locatione, & aliis modis convenientibus per procuratorem seu procuratores ipsarum utiliter disponantur, imo propter predictas minas ac preces armatas predicta decima tanquam bona vaga & deperdita rapiuntur & disperguntur. Insuper predictus Dominus de Arkel & Wilhelmus ejus filius eorumque complices & fautores alias de anno Domini presentis nonnullas personas predictarum ecclesiarum beneficiatas & subditas earum demeritis minime exigentibus captivarunt, & captivas abduxerunt, & detinuerunt captivatas, nonnullas res quas penes se habuerunt spoliando, rapiendo, & suis usibus applicando. Item dictus Dominus de Arkel & Wilhelmus ejus filius eorumque complices & fautores diversas messes in predicto territorio Gelrensi extantes, & ad ecclesias Trajectenses predictas & ad singulares personas dictorum conquerentium

conjunctim

conjunctim & divisim spectantes & pertinentes ex certa scientia & proposito, suadente dyabolo, in odium dictorum conquerentium, quod dolenter referimus, violenter invaserunt, & abstulerunt, in pradam abduxerunt, & suis usibus applicarunt temerarie & de facto. Insuper varias alias & diversas adversus Capitula predicta & singulares personas eorundem ac universalem ecclesiam Trajectensem violentias die noctuque perpetrarunt, & quod deterius est, aâbuc de die in diem perpetrare nequiter non verentur in Omnipotentis Dei contumeliam & offensam, ac Canonum & Statutorum provincialium ac Synodaliû, & aliorum juris locum in hac parte sibi vindicantium contra injectores manuum in clericos & ecclesiasticas personas, nec non contra incendiarios rerum ac bonorum ecclesiarum, item contra minas inferentes clericis, item contra captivatores clericorum, nec non contra invasores & raptores bonorum & rerum ecclesiarum & ecclesiasticarum personarum, item contra substractores decimarum in hac parte salubriter editorum contemptum, suarumque grave periculum animarum, & dictorum conquerentium injuriam, præjudicium, dampnum non modicum & gravamen. Super quibus dicti Domini conquerentes conjunctim & divisim petierunt sibi a nobis per Statutorum predictorum in Civitate & diœcesi Trajectensi jam dudum receptorum, usitatorum, & approbatorum declarationem & alia juris remedia subvenire de remedio in Domino oportuno, Nos vero attendentes rem hujusmodi periculosam exemplum ac materiam aliis conferre posse, si præmissa detestanda clausis oculis ac aure surda impunita transire pateremur, quia præmissa adeo notoria dicuntur & manifesta, quod nulla possint tergiversatione celari, dictique Domini conquerentes ea fore vera & notoria tam per famam publicam quam per alia legitima documenta juxta exigentiam præsentis negotii legitime probaverunt coram nobis, & fidem fecerunt sufficientem, justis ipsorum precibus inclinati tot tantisque discriminibus occurrere cupientes, ac volentes juribus & Statutis hujusmodi inharere, nostrum quoque officium exequi in præmissis ut tenemur requisiti, Contra predictum Dominum Johannem ac Wilhelmum ejus filium omnique & singulos eorum complices & fautores ad excommunicationis sententiam & dictorum jurium & Statutorum declarationem prout de jure possemus procedendum fore decrevimus ac processimus, ipsosque & eorum quemlibet propter præmissa & eorum occasione pœnas & sententias in dictis Statutis positas & expressatas ipso facto incidisse in his scriptis declarantes. Quare vobis & vestrum cuilibet in virtute sanctæ obedientiæ & sub pœnis suspensionis & excommunicationis districtè præcipiendo mandamus, Quatenus accedentes, quo propter hoc fuerit accedendum & accedere fueritis requisiti, & sine periculo accedere poteritis, præfatum Dominum Johannem Dominum de Arkel & Wilhelmum ejus filium, eorumque compli-

ces & fautores omnes & singulos tam conjunctim quam divisim, quos premissorum occasione tam auctoritate nostra ordinaria quam Statutorum provincialium predictorum in his scriptis excommunicatos denunciavimus, excommunicatos palam & publice singulis diebus Dominicis & aliis diebus festivis & non festivis, candelis accensis & demum extinctis & in terram projectis, campanis pulsatis in signum maledictionis divina in ecclesiis civitatis & diocesis Trajectensis, & alibi, ubi, quando, & quotiens expediens fuerit, & super hoc requisiti fueritis, denunciatis & publice denunciari procuretis, Præcipientes ipsos & eorum quemlibet ab omnibus Christi fidelibus artius evitari, in ipsorum seu alterius eorum presentia divina officia nullatenus celebrando, & nichilominus in omni loco, parochia, sive villa, ad quem seu ad quam dicti excommunicati pervenerint, steterint, comederint, biberint, pernoctaverint, seu moram ullam traxerint, & quamdiu ibidem fuerint, seu eorum alter fuerit, & per triduum post eorum seu alterius eorum abinde recessum cesseris penitus a divinis, ita tamen quod dicto triduo elapso organa resumatis, & divina celebretis ut prius absque nostra licentia speciali, Volumus quoque præmissa omnia & singula per vos & vestrum quemlibet continuari & firmiter observari tam diu & quousque predicti excommunicati rubore reverentia suffusi & ad cor reversi suarum mentium duritia permollita per suorum excessuum predictorum emendam laudabilem & condignam ad sanctæ matris ecclesiæ gremium redierunt, & ecclesiasticorum sacramentorum participium per absolutionis beneficium obtinere meruerunt. Datum anno Domini millesimo quadringentesimo quinto die decima nona mensis Augusti.

Quod ad bellum, de eo Heda in Frederico van Blanckenheim, qui postquam multa de eo dixit, de castro tandem expugnato, *Videntes autem*, inquit, obsessi in Hagestain consternati animis obtulerunt similiter deditioem corporibus & bonis salvis &c. Et illico oppidum expoliatum cum arce traditur igni, & humo tenuis deletur. Sic præfectus condignas perfidia exolvit pœnas; fortunata erat deditio, nam paulo post reversi sunt, qui documenta proprietatis episcopi Wilhelmo Duci ostenderunt.

Idem plane etiam reperi in veteri manuscripto :

In 't jaar M. CCC. xcvi. ontrent Sinte Jacobs dach belach Biscop Frederick met die Stadt van Utrecht dat Slot te Rinessteyn, ende woenent ende worpent te gronde toe of.

In 't jaar M. cccc. ende vijf twee daghen voor Sinte Lucien dach wert den Bisschop dat huys te Eversteyn op gegeven, behoudens hoer lijf ende goet, ende 't huys wert terstont gebernt, ende ten gronde toe afgebroken.

In den selven jaar des daachs voor Sinte Thomas avont wert Hertoch Willem van Hollant dat huys ende Stede van Hagesteyn opgegeven, behoudelick boer lijf,

lijf, ende dan voert in des Hertogen genade te gaan. Ende terfont so wert dat huys ende Stede aangesteucken mit brande, ende daar na te gronde toe afgebrocken. Ende Biscope Frederick mit die ecclesie van Utrecht brocht Hertoch Willaem betoen, hoe dat Hagesteyn ende Haastrechts die Kerike van Utrecht toebehoorde, ende van outs toebehoort had, ende Hertoch Willaem lietet hem houden ende blyven aan den Sticht.

Idem Gallicus quidam scriptor, qui non diu post vixit. Vidi apud Nobilissimum, humanitate & comitate inter paucos excellentem Theodoricum Albertum de Ridder van Groenesteyn, Toparcham tot Rynesteyn. Quædam ex eo addam, & puto operæ pretium, ut quod vix adhuc satis cognitum simul possit cognosci, cur Hollandis insigne id, & quæ origo hujus rei, virgo septo inclusa :

Dans ce temps, inquit, la ville, & forts de Everstein & Hagestein estoit pris par les puissante armes du plus haut & tres puissant D^{ns} Guillaume de Baviere, d'Heneau, d'Hollande, & Comte d'Ostervant, & le tres puissant, & tres reverend Seigneur Frederick de Blanckenheim l'evêque d'Utrecht, en la maniere suivante. L'an 1420. Aelbert par la grace de Dieu Palatin du Rhyn, Duc de Baviere, Comte d'Heneau, d'Hollande, & Selande, Seigneur de Frise, & Guillaume de Baviere d'Heneau & d'Hollande par la grace de Dieu Comte d'Ostervant promissant par un solemnel contract de donner la Seigneurie de Hagestein, & Haestrecht, a l'Evêque, & a la Seigneure d'Hutrecht, ausitost qu'il auroint subjugué les châteaux de Hagestein, & Everstein ou Leerdamme, & ruine entierement sans que personne oseroit jamais le rebastir & demander aucune gaballes : mais lesset la riviere libre pour la trafique : mais le Duc Aelbert estant mort l'an 1404. le predict Guillaume pour des raison legitimes renouvela l'alliance avec l'evêque d'Hutrecht, & consellierent ensemble de quelle maniere l'on pourroit mieux dompter les predicts châteaux, qui estoit aussi considerable qu'aucuns de toutes l'Almagne, & par lequel l'on incommodoit toute la navigation, & la trafique sur la Leque : apres plusieurs conseilles de guerre ce deux Seigneurs & plusieurs autres de leurs amis commencerent a porter au cou en maniere d'un ordre, une Haye d'or fermi avec une barriere ce que personne ne pouvoit pas comprendre ce qui cela vouloit seignifier : mais apres l'on a cognu que cestoit la resolution qu'on avoit pris de bloquer avec des pallissades tres fortes & bien entrelassé, en forme d'une grande Haye les Châteaux d'Hagestein & Everstein, qui estoit autrement impregnable sans rediger ceux dedans a la famine par une estraitte blockade, comme ils ont commencé a faire l'an 1405. devans que qui etoit dedans avoit pu faire aucune recolte de grains ou autre munition de bouche, & les ont tenu si bien bloque qu'ils furent obligé de rendre le tour de Saint Tomas au mois de Decembre du mesme

meme année, & depuis ce temps la l'on a fait peindre, graver, & battre sur les monnoye les armes, & la pucelle d'Hollande dans une Haye fermé d'une barriere qu'on appelle den Hollantse tuyn, comme le predit Guillaume l'a porté a ses armes, & dans les tournoys dont ils estoit grand amateur.

Locus plane est singularis. Quantum ad probationes, nec hæ Antifiti deerant. Documenta erant satis multa. Deerat tantum juramentum, quo Dominium de Hagesteyn, prout pridem convenerat cum Alberto Wilhelmi patre, cum septem stolis ab episcopo asserendum erat diœcesi. Nec episcopus detrectavit. Locus, tempus constitutum est. Solenni quodam ritu ne revivisceret dein quæstio, cum septem stolis juravit Dominia de Hagesteyn, de Lede, & de Haestrecht pertinuisse ab omni ævo ad ecclesiam Trajectensem. Operæ pretium ut id addam hic. Nam extat de eo instrumentum, quod hactenus nondum visum, cujus hoc est exemplum.

Instrumentum super juramento per episcopum Fredericum de Blanckenhem cum septem stolis super jurisdictione alta & bassa in Hagesteyn & alta jurisdictione in Haestrecht præfati. A. 1406.

In nomine Domini Amen, Anno nativitatis ejusdem millesimo quadringentesimo sexto, indictione quarta decima, die vicesima sexta mensis Decembris hora meridiei vel quasi, Pontificatus Sanctissimi in Christo patris ac Domini nostri Domini Innocentii divina providentia Papa septimi anno secundo, constitutis coram me Wilhelmo de Wye Notario publico una cum descretis viris Magistris Andrea Veer & Henrico Stoeck filio Pauli Notariis publicis subnotatis, huic instrumento publico presentibus se subscribentibus, & testibus infra scriptis ad id vocatis specialiter atque rogatis, in Reverendi in Christo patris ac domini Domini Frederici de Blanckenheim Dei gratia episcopi Trajectensis ac venerabilium Dominorum Archidiaconorum, Prelatorum, & Canonicorum infra scriptorum, nec non Generosorum virorum Giselverti primogeniti de Apcoude, Swederi Burchgraviæ de Montfoerde, ac Strenuorum Dominorum Johannis de Vianen de Beverweerde, Johannis de Zuylen, Amilii uten Enghe, Johannis de Schoenauwen Militum, Jacobi de Zuylen, Giselverti de Vyanen, Johannis de Renesse, Henrici de Zuylen, Ernesti de Herdenbroeck, Hermannii de Steenre, Elya de Amcrongen, Gerardi de Haer, Walteri de Zuylen, Wilhelmi de Montfoerde, Henrici de Herborn de Rijn, Johannis de Weteringen, Frederici Hemme, Everardi Freyse, Giselverti Ridder; aliorumque plurimorum Armigerorum, nec non providorum & Circumspectorum virorum Johannis de Lichtenberch de Lantscrone, Goetscalci de Winsen, Magistrorum civium, Pelegrini Wail Proconsulis, dicti Overste Ouderman, Iohannis Hombout, Theodrici Weyde, Walteri Grawert, Iohannis Pott, & aliorum Rectorum & Consulium civitatis Trajectensis, ac Jacobi Nanninck de Voerbroet, Wilhelmi Daetseler Burgimagistrorum;

strorum, Andrea Bartholomei, & Lamberti de Liender Consulium opidi Amersfordensis, ac numerosi populi astantis multitudinis praesentia iidem Magistri civium, superiores Rectors & Consules civitatis Trajectensis supradicti fecerunt ibidem per me Wilhelmum de Wye praedictum coram omnibus astantibus & circumstantibus alta voce recitari publice & legi quasdam literas tenorem qui sequitur continententes: Aelbrecht by Goeds genaden Palensgrave opten Rhijn, Hertoghe in Beyeren, Grave van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant, ende Willem van Beyeren, van Henegouwen, ende van Hollant, by der selver genaden Grave van Oestervant, doen kondt allen luden, dat wy geloost hebben ende geloven voor ons ende onsen nakomelingen der Stadt van Utrecht, alse waart dat sake, dat wy ende onse vriende wonnen enich van Hagesteyn, Eversteyn, ofte van der Lede, dat men dan die recht voert neder leggen soude, ende nimmermeer weder optimmeren, noch laten timmeren op die Stede, noch op geen steden in dien lande voersz, noch in dien selven lande nimmermeer tolle te legghen. Ende die Bisschop ende dat Gestichte van Utrecht zellen hebben ende behouden die Heerlicheyt hooge ende lage van den lande van der Lede, ende so wanneer dat die Bisschop van Utrecht die nu is ofte namaals wesen sel in der tyt houden wille mit seven steden, dat die Heerlicheyt van den Lande van Hagelleyn, die nu ter tyt die Heere van Arckel besit, ende die Heerlicheyt van den lande van Haestrecht hooge ende lege den Gestichte van Utrecht mit rechte toebehoert, zo wes zy dair afhouden, dat zellen wy ende onse nakomelingen hem rustelicken laten houden ende gebruiken, Behoudelicken den Bisschop ende den Gestichte van Utrecht voersz hoers strooms, of sy dat gebout niet en deden, ende behoudelik onser liever gesellinnen, ende onser gheminder Suster, Vrouwe Margareta van Cleve hore lijfsochten aan den lande van Haestrecht voergenoemt also lange als sy leeft, ende oock zellen wy ende onse nakomelingen die Heerlicheneden van den selven landen behouden totter tyt toe, dat dat voersz gebout gedaan sal wesen. Maar mitter Stede ende Slotte Gorinchem ende den lande van Arkel daar toe behoorende, zullen wy altoos onsen vryen wille den lande van Arkel daar toe behoorende, zullen wy altoos onsen vryen wille mogen doen of wy dat bekrachtichden ende wonnen, Behoutlick den Gestichte van Utrecht hoers strooms als voersz is. Alle dese voersz punten ende vorwairden gheloven wy voer ons ende voer onsen nakomelingen der Stede voirsz vaste ende gestade te houden tot ewigen dagen, ende niet te verbreken in geenre wijs. In oerconde desen brief besegelt mit onsen segelen hier aan gehangen. Gegeven in den Hage op St. Johans avont te midsummer. In 't jaer ons Heeren dusent vierhondert ende twee. Quibus quidem literis ibi publice perlectis Dominus Amilius uten Enghe miles praefatus ex parte Strenuorum virorum Dominorum Domicellorum & armigerorum praedictorum, nec non praefatus Johannes de Lichtenberch Magister

Magister civium ex parte dictæ Civitatis Trajectensis, suoque & aliorum Rectorum & Consulum ejusdem Civitatis, & Jacobus Nanninck Burgimaster Opidi Amersfordensis suo & Opidi præfati nominibus dicto Reverendo patri Domino Frederico episcopo humiliter supplicaverunt, eumque nichilominus cum magna instantia requisiverunt, quatenus cum tam per authenticas scripturas antiquas in Archivis ecclesiæ & Civitatis Trajectensis inventas & diligenter perlectas, quam etiam per testimonia plurimarum fide dignarum personarum & Seniorum patriæ Trajectensis & partium vicinarum palam constaret & notorium foret, quod alta & bassa jurisdictio districtuum seu Dominiorum de Leda, nec non de Hagesteyn, & de Hæstrecht, olim ab antiquo ad Episcopum pro tempore & ecclesiam Trajectensem spectaret & pertinere consuevit, & spectet hodie de jure & pertineat ad Archidiaconos, Prælatos, & Canonicos suarum ecclesiarum Trajectensium, sibi hoc in debita forma assumere dignaretur, & vellet facere secundum rectam suam & eorum conscientiam judicium rationis sibi per dictas literas attributum, Atque intento etiam quod castrum & opidum de Hagesteyn per illustrem Principem Dominum Wilhelmum, Hannonia, Hollandia, & Zelandia Comitum, & castrum de Eversteyn per ipsum Reverendum patrem Dominum Fredericum de Blankenhem episcopum ipsiusque ministeriales & Civitatem Trajectensem armipotentem noviter sunt devicta. Qua requisitione sic facta præfato Reverendo patre Domino Frederico episcopo aliisque Archidiaconis, Prælati, & Canonicis inferioris nominandis, eidem Reverendo patri cominus astantibus superpellitiis indutis & stolis sacris pro majori parte propter hoc specialiter circumamictis, & in eodem loco pariter consistentibus, idem Reverendus pater Dominus Fredericus episcopus solum Deum & veritatem præ oculis habens, ut asseruit coram omnibus ibidem astantibus, solemniter & publice juravit secundum ea quæ vidit, audivit, & novit in hujusmodi negotio, quod alta jurisdictio ac merum imperium districtus seu Dominiæ de Hæstrecht, bassa tamen seu temporali jurisditione ibidem ecclesia sancti Salvatoris Trajectensis salva semper manente, nec non alta & bassa jurisdictio ac merum & mixtum imperium districtus seu Dominiæ de Hagesteyn solum & in solidum spectaret & pertineret, deberet & debet spectare & pertinere ad episcopum pro tempore & ecclesiam Trajectensem. Hoc tamen salvo si forsitan in posterum legitime constare possit quæquam in bassa seu temporali jurisditione districtus de Hagesteyn per in feudationem episcopi Trajectensis vel alias jus aliquod habere, postquam hoc coram ipso Reverendo patre Domino Frederico episcopo vel ejus successoribus episcopis Trajectensibus pro tempore legitime docuerit ad illius juris exercitium admitti & illo libere gaudere debet jurisditione tamen alta sibi & suis successoribus Episcopis perpetuo & inviolabiliter permansura. Quo facto Venerabiles viri Domini Hermannus de Lochorst Majoris, Everardus Foeck
sancti

sancti Salvatoris, Arnoldus Pott sancti Petri, Godfridus Vetcoper sancti Johannis, & Johannes Wijt beata Maria ecclesiarum Trajectensium predictarum Decani, ac Johannes de Compstelle sancti Petri, & Theodricus de Campis sancti Johannis earundem ecclesiarum Canonici presbyteri superpellicii induti more presbyterorum circa eorum colla stolati singuli & singulatim hoc idem per eorum juramenta concorditer astruebant, & nichilominus ex abundanti & ad cautelam ad evidentius veritatis testimonium venerabiles viri Domini Wilhelmus de Renen Embricensis, Arnoldus de Tricht sancti Johannis, & Alardus de Molendino beata Maria Praepositi Diaconi, nec non Gerardus Foeck Majoris, Wilhelmus Mussche sancti Johannis, Rodolphus Tam, Stephanus de Beelde beata Maria, Alphardus vander A sancti Petri & plures alii Canonici & Diaconi superpellicii induti & stolati, nec non Subdiaconi ecclesiarum Trajectensium predictarum ibidem presentes per eorum juramenta propter hoc specialiter interrogati id quod praefatus Reverendus pater Dominus Fredericus episcopus tenuit & asseruit sub religione jurisjurandi etiam singulatim & solemniter affirmabant. Acta sunt haec infra parochiam de Everdingen in districtu seu dominio de Hagesteyn prope locum ubi olim Castrum, quod Eversteyn appellabatur, fuit situm, sed nunc destructum, anno, mense, die, & hora predictis, praesentibus ibidem Nobili viro Comite juniori de Hoeya Bremensi, nec non Militaribus & armigeris infra scriptis, videlicet Cornwanno Furbach Metensis, Stephano de Reir Colonienfis, Goeswino de Ghemen dicto Proestinc Monasterienfis, Heydentico Frambach de Wyer, Florentio de Gale, Christiano de Mekerē Colonienfis, Hermanno de Langhen Osnaburgensis, Gerardo Schouf Argentinensis, Matthia de Nattenhem, Hermanno de Vpladen Trajectensis, Johanne de Clarenborch Marefcallo terra Trajectensis, Bernardo Proeys Sculteto Civitatis Trajectensis, Giselberto de Loere, Henrico de Odijck, Lamberto de Lichtenberg, Rodolpho Goes Trajectensis diocesis, ac etiam Militaribus, Armigeris, Civibus, Opidanis & incolis terra Trajectensis & aliarum terrarum in multitudine copiosa testibus ad praemissa vocatis specialiter & rogatis. Et quia ego Wilhelmus de Wye Clericus Trajectensis diocesis Apostolica & Imperiali sacris auctoritatibus publicus Notarius praemis omnibus & singulis per me per ordinem supra narratis, dum ea agerentur & fierent, praesens cum discretis viris Magistris Andrea Veer, & Henrico Stocck filio Pauli Notariis publicis & testibus supra scriptis interfui, eaque vidi & audivi, ad requisitionem & mandatum strenuorum & generosorum virorum Dominorum Militum, Armigerorum, nec non Magistrorum civium, Seniorum, Rectorum, & Consulium Civitatis Trajectensis ac Burgimagistrorum & Consulium opidi Amersfordensis predictorum hoc praesens publicum instrumentum per alium fidelem me aliis arduis negotiis praepedito conscriptum exinde confeci &c.

Siquis miretur. Siquis quærat, quæ ratio, quod ditio hæc controversa, quis titulus, quod fundamentum, quo Hollandi subnixi. Vix alia potest reddi, quam quod prædia Trajectensia, ea etiam quod mireris, quæ in media diocæsi, ut latius dicam infra, passim aliis olim cessa, & ab iis postquam cessa recepta iterum in feudum. Ita & factum de Hagesteyn, ut ex Archivo feudali, quod Hagæ Comitum, potest colligi. Et id ipsum est, puto, quo subnixus tum Dux, & unde ipsi argumenta. Verba hæc sunt, quæ sequuntur:

Item, *ist geleden omtrent sevenich jaar, dat tot Hagesteyn een Heer was gebeten Jan van den Goye, ende die hilt die Heerscappye van Hagesteyn te leen van der Heerscappye van Kuyck, ende in dien tyden so was Heer Willem van Duvenvoorde Heer van Oosterhout een Beleyder van Hollant, ende oeck van Brabant. Des so liet Jan van den Ghoye Heer van Hagesteyn voirsz een Dochter aster en gheen Kinder meer, gebeten Margrieten, ende die Margrieten die nam enen man gebeten Heer Henrick van der Lecke, ende die was eenich soon Heeren Peters Heer van der Lecke, die verdreyen wert uyt Hollant, ende voer woonen opter ouder Tffel by Aanboudt, ende timmerde dair een Stedeken, ende een huys gebeten den Weerde, Des so is Margriete van den Ghoye Heeren Henricx Wÿf van der Lecke gestorven, ende Heer Willem Heer van Oosterhout voirsz heeft in dien tyden gekoft tegen den Heer van Kuyck alle alsulckdanige mannen van leen, als die Heeren van Kuyck optie tyt hadden binnen den Gestichte van Utrecht en daar omtrent. Des so was na rechter besterste optie tijt die nagel naast recht volger van leen van der Heerscappye van Hagesteyn Heeren Steefkijs Oude-Vader van Brakel, want syn Moeder Jans Sustter van den Goye voirsz was. Des sat opten Huys van Hagesteyn optie tijt van Heeren Steefkijs wegen alse een Casteleyn ende Amptman Heer Allert van den Wale, ende Heer Allert voirsz die hadde verdaen ende verteert opten Huysse tot Hagensteyn hondert pont des payments in dier tijdt meer dan hy ingenomen hadde, want op tie tijt geen reynten en waren meer dan twee Hoeyen lants, die men van den Grave van Gelre hilt mitten huysse tot Hagensteyn, ende doe en wouden des van Brakel sijn Vader Heeren Allert van den Wale sijn hondert pont niet betalen. Des vel op tie tyt die Heer van Oosterhout voirsz an Heeren Alkardie voirsz, ende nam dat Huys mitter Heerscappye tot Hagesteyn tot behoef 's Hertogen van Hollant, ende gaf him sijn hondert pont. Een wÿf dair na doe nam die Heer van Oosterhout voirsz een Erfdochter tot Vianen, ende werf doe van den Hertoge van Hollant die Heerscappye van Hagesteyn, en was dair of een geweldich Heer also lange als syn Wÿf van Vianen leefde, ende doe syn Wÿf van Vianen sterf, doe verkeft die Heer van Oosterhout voirsz die Heerscappye van*

van Hagensteyn voirs den Heer van Culenburch Heeren Hubrecht Schenck, ende Heeren Otte Hoer van Asperen te samen, en die deylden die Heerscappe te samen. Die Heer van Cuylenburch die nam Everdingen, ende Houtswyck, die Heer van Asperen die nam dat huys te Hagensteyn, Gaspennenweerde, ende 't Waal, ende Jaarsvelt bielden sy gemeene, ende elck ontfinck syn deel van Hollandt te leen. Des sterf Heer Otte Heer van Asperen, ende erfde dat Heeren Otten synen soon. Heer Otte syn Soen die bleef doot voor Ludicken. Doe nam die Dochter van Asperen te name den Heer van Borne. Daar hadde sy by drie sonen, die storven alle drie voir der Moeder. Des so verkoft die Heer van Borne ende syn wijf Heeren Jan van Arckel des Heeren Oude-vader van Arkel, die nu is, dat Huys tot Hagensteyn, Gaspennenweerde, ende Jaarsvelt. Dat Waal en konde die van Borne niet verkoopen, want die oude Heer van Asperen Heeren Geryt synen Soon dat gegeven hadde. Des so starf Heer Jan Heer van Arkel, ende erfde die Heerscappe van Hagensteyn Heeren Otten synen Soen Heer van Arkel, ende Heer Otte Heer van Arkel is gestorven, ende erfde dat Heeren Jan synen Soen.

Quod si jam attendas & exactius perpendas rem, non multum hic pro 3.
Hollandis. Non obscure hic Hagensteyn collocatur in dicecesi, ut in verbis; heeft gekoft tegen den Heer van Kuyck alle alsulckdanige mannen van leen, als die Heeren van Kuyck op tie tijt hadden binnen den Gestichte van Utrecht &c. Plerique etiam qui enumerantur hic aut Trajectenses vasalli aut dicecesi subjecti, ut de Dominis de Goye & de Kuick id satis constat. Constat etiam quod traditio, quod alienatio quæ fit, fit salvo jure tertii, l. non debet 74. ff. de reg. jur. Quod castrum eximi non potest Provinciz, cujus pars est, etsi a potentiori aut ab extero quovis Principe id in feudum accipiam, d. l. Nec mirum hinc, quod tam facilis, quod tam pronus Dux in Antistitem, ut juramentum deferreret, ut acquiesceret contentus jurantis religione, quod tanta & tam ingens juramenti hujus vis, ut nunquam quæstio deinceps mota. Nihil certius quam quod dico. Mansit ditio in dicecesi. Mansit vacua & quieta ejus semper possessio. Mansit etiam episcopi, qui solus deinceps exercuit ibi merum imperium, usque ad id tempus, quo David Burgundus admotus ad Principatum rerum summam obtinuit. Nec distraxit tamen David. In feudum tantum dedit Johanni Comiti Egmondano. Heda hist. Ultraj. p. 294. Præfectum olim episcopus ad certum tempus mittebat. Quo elapso si vellet rursus alium mittebat. Reddebat tradito successoribus rationes, accepti scilicet & expensi, qui domum redux, Antistiti. Ita autem res tulit. Reynaldum Dominum de Brederode, de Vianen &c. cum Præfectum constituisset, quem dixi, David Burgundus, concessa etiam præterea Prætura

Vreesvici, Reynaldus ita rem gessit, ut plus expensum quam acceptum calculo inito & subducto cum episcopo ostendisset, cum eo ita convenerit, ut datis insuper adhuc mutuo ei quadringentis florenis magistratum utrumque, donec omnis soluta esset summa hæc, obtineret, & si vivo non soluta in successores transmitteret. Jus suum dein cessit Reynoldus filio naturali Walravio de Brederode Ann. 1465. & hic rursus non diu post Johanni Comiti Egmondano acceptis ab eo annuis florenis quinque & quinquaginta redimendis, si Comes vellet, ea summa quam dixi. Historiam habes rei gestæ ex his quæ sequuntur :

David van Bourgoengen by der Genaden Goeds Bisscop t'Vtrecht maken kent allen luyden, dat wy onsen lieven Neve ende getrouwen Raat Heeren Reynout Heere tot Brederode, tot Vianen &c. bevolen hebben ende bevelen mit desen onsen brieve onse Ampt ons Lands van Hagesteyn, ende onse Schoutampt op de Vaert, mit allen boeren toebehoeren te bedienen, te regieren, ende te verwaren, oft doen bedienen, regieren, ende verwaren als goede Amptluyden ende Schauten schuldich syn te doen, ende als van outs gewoontlic ende heer gekomen is, Ende want die voorsz onse lieve Neve ende getrouwe Raat ons afgedaan heeft, dat op onsen Ampte van Hagesteyn stont van tyde onser Voorvaderen zeliger gedachten, die somme van hondert Postulaats gulden ende vijftich Rijn'sche gulden, ende daar toe ons gedaan ende geleent vier hondert golden Rijn'sche gulden, die wy voert in onse ende ons Gestichtes oirber gekeert hebben, ende weer niet redelijck by en were seker ende vast weder te hebben die voorsz somme geldes, Soe hebben wy voert ons ende onsen nakomelingen Bisscoppen t'Vtrecht geloest ende loven onsen lieven Neve ende getrouwen Raat voorsz van den Ampte ende Schoutampten voorsz niet te ontfetten, noch doen ontfetten, noch syne erfgenamen gebrake syns, sie en syn eerst vernoecht ende waal betaalt van die voorsz hondert postulatus gulden, vijftich Rijn'sche gulden, ende vier hondert Rijn'sche gulden den lesten penningh mit den yersten sonder argelift. Des tot oerconde hebben wy onsen segel aan desen brief doen hangen, Ende omme meerre vestenisse wille hebben wy gebeden die Eerbare Prelaten, Dekenen, ende Capittelen onser vijf Godshuysen als ten Doem, Oudemunster, Sant Peter, Sant Johan, en Sant Marien Kercken t'Utrecht boeren consent ende wille hier toe te willen geven, Ende wy Prelaten, Dekenen, ende Capittelen van den Doem, Oudemunster, Sant Peter, Sant Johan, ende Sant Marien Kercken t'Utrecht voorsz aansiene den goeden wille ende menynge ons Genadichs Heeren voorsz, Soo hebben wy onsen wille ende consent daar toe gedaan, ende geven die daar toe mit desen brieve, in allen manieren als voorsz is, Behoudelick dat onser ende onser Kercken personen ende goeden hier mede onbelast wesen ende blyven sullen, ende hebben des te oirconde desen brief mit onsen Genadigen Heere voorsz
doen

doen besegelen mit onsen vijf Godshuysen segelen. Gegeven in 't jaar ons Heeren dusent vier hondert negen ende vijftich den achtiensden dach in Januario.

Reynolt Heer tot Brederode, tot Vianen, Borchgreve t'Utrecht, ende Heere toe Ameyden doen kont allan luyden, dat wy overgegeven hebben ende overgeven mit desen onsen brieve Walrave van Brederode Bastaart onsen natuerlicken soon alle alsulck toefeggen ende rechts, als wy hebben an dat Droffaart ambocht van Hagesteyn, ende an dat Schoutambocht van de Vaart mit allen hoeren nutscappen, profyten, ende opkomingen, ende mit allen alsulcken gelden, als wy daar op gedaan, geleent, ende staande hebben, in allen manieren, als den brief daar mede mijn Genadige Heere van Utrecht, ende die vijf Godshuysen binnen Utrecht ons die voirsz dienften besegelt, ende wy voort Walraven voirsz overgelevert hebben, inhoud ende begrijpt, Ende wairt sake dat die Bisscop van Utrecht die voirsz dienften lossen woude, dat salmen an Walraven voirsz mitten gelden die daar op staan lossen in alre manieren, als men dat an ons of an onsen leenvolger soude geloft hebben, want die dienften ende galden voirsz hem toebehooren, In oerconde 's briefs besegelt mit onsen segel. Gegeven in 't jaar ons Heeren dusent vier hondert vijf ende festich op alre heyligen avont.

Wy Johan Heere tot Egmont, tot Baar, Stadthouder generaal van Holland, Zeelant, ende Vrieslant, doen kont ende bekennen mit desen onsen brieve, dat wy schuldich syn Walraven die Bastaart van Brederode voer die vier hondert ponden Rijnsehe guldens, die hondert postulaat guldens, ende daar toe noch vijftich Rijnsehe guldens, die Walraven staande heeft op tsa Heerliheyden van Hagesteyn, ende op dat Schottamp op die Vaart nae indons der brieven, die mijn lieve Genadige Heere van Utrecht mittie vijf Godshuysen van Utrechts hem daar van gegeven hebben, ende hy noch tegenwoordich dair of heeft, ende behoudt, vijf ende vijftich Rijnsehe guldens twintich stuvers current vorden gulden gerekent des jaars erslicke renten, Welcke vijf en vijftich Rijnsehe gulden 's jaars voersz wy gelofst hebben ende geloven voort ons ende voort onse erven ende nakomelingen den voirsz Walraven of syne erven, ofte den houder 's briefs mit synen wille se betalen alle jaar uyt onse erven ende goeden, die wy liggende hebben binnen onse Heerlicheyt van Hagesteyn voersz binnen der maant van Meye, daar den eersten termijn der besalinge of wesen sel binnen der maant van Meye nu naastkomende, ende also voort jaarlycks erfelijck ende euwelijck mit sulcken voorwaarden, dat wy of onse erven ofte nakomelingen dese voersz vijf en vijftich Rijnsehe guldens 's jaars tot alre tyde opten lesten dach van Meye, of binnen achte dagen daar nae onbegrepen van Walraven of zynen erven, ofte den houder 's briefs voersz vryen, lossen, ende ofkopen mogen mit die voersz vier hondert gulden Rijnsehe guldens, hondert postulaats guldens, ende

ende vijfich Rijnſche guldens voirgenoemt, ende mitten Renten die van deſe vijf ende vijfich Rijnſche guldens 's jaars voerſz dan verſchienen ende onbetaalt waaren. Voert wairt ſake dat wy deſe voerſz vijf ende vijfich Rijnſche guldens jaarlicx niet en betaalden op ten termijn voirgenoemt, Soe belyen wy ande kennen, dat wy als dan overgegeven hebben ende geven over, dat Walraven of ſynen erven oft den houder 's briefs mit ſynen wille voerſz alſdan terſtent weder aanvaan, beſitten, ende gebruycken ſellen dat Droſſaart-ampt van Hageſteyn, ende dat Scholt-ampt aan die Vaart, ende dat alſdan bedienen ofte doen bedienen nae inhoud ſynre voerſz brieven, die hy van mynen lieven Heere van Utrecht ende den vijf Godshuſen voerſz daar of heeft, onbecroent, ofte ſonder enich wederſeggen van ons, onſe erven, ofte van ymant anders van onſer weggen, die wy die voerſz ampten nu bevolen hebben, ofte hier namaals bevelen ſullen in enigher wijs, ende bevelen alle die Officiers ende Onderſaten, datſe den ſelven Walraven of ſyn erven, of den houder 's briefs voerſz ſonder enich wederſeggen deſe voerſz ampten openen ende gebruycken laten mit allen opkomingen ende proufften daar toe behoerende nae inhoud ſynre voerſz brieven, Ende dit ſel oock al weſen behoudelycken Walraven, of ſynen erven, ofte den houder 's briefs voerſz alſulcken pacht als hem verſchienen ende onbetaalt ware van deſe voerſz Rente, eer ſy deſe voerſz ampten weder aangetaſt hadden, ende die onbetaalde pachten ſel by dan verballen van den gereeſten Renten, erven, ende goeden, die wy hebben in den lande voerſz ſonder argeliſt. Des te oerkonden ſo hebben wy onſe ſegel hier aan doen hangen op ten twaalfſten dach van Aprille in 't jaar ons Heeren duysent vier hondert drie ende tachtich nae den loop 's Hoofs van Holland.

Affectionem habebat Comes circa caſtrum de Hageſteyn, ut quod majorum ſuorum. Vocabat enim proavum, qui pulſus eo olim, Johannem ab Arckel. Nihil deinceps non egit, ut in feudum ab epifcopo obtineret Dominium. Vir erat bello fortis. Nec male meritus de diocceſi. Diu tamen epifcopus ſuſpenſum tenuit & incertum. Dures hac agitata. Tractata etiam in Comitibus, ut ex Ordinum literis ad epifcopum patet ſcriptis Ann.

1484.

Eerweerdighe Vader in Gode, Hoehgebornen Furſt, Genddighe, Lieve Heere, Alſo onlanx leden generaal Capittel gehalten was van den ſancken des lants van Hageſteyn ter begeerte des Edelen ende Vermogenden Heeren Johans Heene tot Egmont ende tot Baar &c. Stadt-holder Generaal van Holland, ſo is die voirgenoemde Heere Johan Stadtholder wederom by ons gekomen, ende heeft ons by gebracht, dat uwe Genade begerende wure ſekere certificatie van Notaris ende tughen van 't gene by den Staten in den voerſz Generaal Capittel gedaan ende beſloten was, begherenda voert wy hem daar van certificatie doen ende geven

ven wolden, waer op wy synre Edelbeiden ter antwoort gegeven hebben, dat wy
 ghene certificatie gheue en konden mit instrumenten van Notaris ende tughen,
 want het versuynt was aan heyde syden enigen Notaris ofte tughen daer toe te
 requireren ofte versoeken op 't gaen in den voorsz generaal Capittel gesloten was,
 maar wy wolden gheerne uwer Genaden overschryven van 't geene gesloten was
 als voersz is, op dat uwe Genaden daar van ten vollen geïnformeert mochte we-
 sen, Waarom, Genadige Lieve Heere, wy nu tegenwoordelicken uwer Genaden
 van als van den beginne then eynde toe overschryven alst geschiet is. In den een-
 sten also op en Manendage leest verleden in den generael Capittel van den drie-
 Staten des Lants van Utrecht die Eerweerde Heere Johan Heere van Egmont
 Stadtholder voersz aldaar te kennen gaf, woe dat in voorleden tyden oorloch ende
 veede geweest hadde tusschen den Biscop doe ter tijt van Utrecht, ende enen
 Greve van Holland op die ene, ende den Heere van Arckel syn overalder Vader
 aan die ander syde, in wolaken oorloge die Biscop ende Greve voorsz afswonnen
 den Heere van Arckel dat lant van Hagesteyn, daar doe ter tijt een Slot ende
 Stede inne stont, ende also aan der Kercken van Utrecht quam, ende noch is
 gebleven, Soe dan mijne Genadige Heere van Oostenryck &c. mit heerstaft ge-
 komen was nu leest voor die Stadt van Utrecht, hadde die voorsz Heere van Eg-
 mont synre Genaden gebeden, indien enigen tractaat mit den van Utrecht ge-
 maacht soude werden, dat synre Genade hem behulplich wesen woude om synre va-
 derlicke erve weder te mogen krijgen, te weten dat lant van Hagesteyn, daer
 mijne Genadige Heere van Oostenryck hem deuchdelijcke antwoorde op gege-
 ven hadde, Ende daar na hadde die voorsz Heere van Egmont desgelijcks ver-
 volch gedaan ende gebeden aan uwe Genaden, dat si den selven in der voorsz
 saacken gunstich ende behulplich wesen woude, daar uwe Genaden hem oick
 deuchtelicken op geantwoort hadde, ende oick mede dat die Stadt van Utrecht
 hem dat mede belijft hadde, ende daarenboven the goede quijtegescholden hadde
 sulcken gelde, als sy op den Lande van Hagesteyn hadde staande, also daer nu
 alleen quame ofte stonde aan de ecclesie, Ritterscap, ende ande Steden des Ge-
 sichts van Utrecht dit te believen, Begherende daarom aan den selven, dat si
 sich mede hier inne the believen goetwillich maken wolden, op dat hy wederom
 aan zyn vaderlicke erve komen mochte, Behellick dat hy daer van der Kercken
 van Utrecht leenman worden, ende dat wederom verdienen woude aan de Kercke
 ende Gesichte van Utrecht na zynen vermoigen &c. Dit aldus geschiet wesende,
 heeft die Heere van Egmont mit zynen Vader uyt den Capittel sich vertogen,
 ende syn daar by een gebleven uwer Genaden Raatsvrunde mit namen Meyster Sym-
 mon van der Sculenborch uwer Genaden Officiaal van Utrecht, ende Jan van
 Amerongen Schout s' Utrecht, ende die Ecclesie, Ritterscap, die Stat van Utrecht,
 ende

ende die Staat van Rhenen, Ende is aldaar by ons gevraagd den voorsz. uwer Genaden Raatsvrunde, of sy was the seggen hadden in der voorsz. saken van uwer Genade wegen, dair sie dair monde Meyster Symonsz voorsz. op geantwoort hebben, dat uwer Genaden dat gheerne doen wolde in deser saicke, also verre alst in uwer Genaden macht ware, ende behellicken den eedt, die uwe Genade den lande gedaan hadde, Dair op wy den selven Raatsvrunden antwoirden, dat wy uwer Genaden macht niet grooten noch kleynen en konden, noch uwer Genaden eedt inrepreteren, ende begheerden daarom van den selven Raatsvrunden, dat sy die meyninge ende goetduncken uwer Genade in deser saicken ons opentlick seggen walden, dair wy ons vorder nae beraden ende rechten mochten. Waer op die voorsz. uwer Genaden Raatsvrunde sich onderlinge besproken ende geantwoort hebben, dair monde Meyster Symons voorsz., dat also uwe Genade gesocht hadde te willen doen, dat in haar macht waer, dair ware die meyninge van, so uwe Genade hier inne niet doen en konde buyten hare Staten, ende oick die Stadt van Utrecht dair sekere gelden op staande hadde, dat uwe Genade dat geerne believen wolde, so verre alst in haar ware, Ende also uwer Genaden gesocht hadde behellicken den eedt die uwe Genade den lande gedaan hadde, waer die meyninge van, dat uwe Genade die Stichts palen, Heerlicheden, ende rechten niet en dochte te verminderen, mer anders den Heere van Egmont na uwer Genaden macht geerne behelpen wolde, ende oick mede seyde die selve Meyster Symon, dat uwe Genaden sich liete duncken, dat dair kleyn achterdeel inne gelegen waer, aangestien dat die Heere van Egmont leenman des Gestichts ende der Kercke van Utrecht van den voorsz. Lande van Hagesteyn werden wolde. Dit aldus aan beyden syden behoort, ende beraat van ons hier op genomen, hebben wy eendrachtelicken geantwoort den Heere van Egmont, ende uwer Genade Raatsvrunden, gemerckt dat die begeerten des Heeren van Egmont die palen, Heerlicheden, ende rechten der Kercke van Utrecht andragende was, die welcke uwe Genade te berichten, ende te beschermen, ende daar van administratie hebbe, Soe setten wy dese saicke in handen mijns Genadigen Heeren van Utrecht, ende beliefsden aldair 't geene uwer Genaden daar inne doende solde worden, behellicken dat die Kercke van Utrecht in hoeren palen, Heerlicheden, ende rechten niet verkort noch vermindert en worde. Eerweerdighe Vader ende Genadighe Lieve Heere, dit is 't selve dat in de voorsz. saicke by ons ende anders geschiet is, 't welck wy uwer genaden in den basten te kennen gheven, ende of uwer Genaden enighe voirder certificatie hier van hebben wilde, dat moige uwe Genade ons ende die forme dair van doen overschrijven, daar wy ons altyt inne geboerlicken hebben willen nae goetduncken uwer Furstelycke Genaden, die Godt almachtich gespaten maet salich ende gesont. Geschreven t'Utrecht

t'Vtrecht onder signet des Doemdekens ende der Stadt van Vtrecht, die wy hier inne samentlicken gebruyckende syn opten Sonnendach Oculi Ann. 1484. Vwer Genaden ootmoedige Prelaten, Dekenen, ende Capittelen der vijf Godtshuysen t'Vtrecht, Ritterſcap, ende Stadt van Vtrecht. Inſcriptio erat: Eerweerdige Vader in Gode, Hoehgeboren Furſt ende Heere, Heere David van Bourgoengen Biſcop t'Vtrecht, onſen Lieven Genadigen Heere.

Tandem autem episcopus petitioni subscripsit motus causis expressis in charta quæ continetur succesſoris sui charta factum ejus confirmantis Frederici van Baden :

Wy Frederick van Godts genaden Biſſchop t'Vtrecht, geboren Marck grave van Baden, maacken kondt allen luyden, dat voor ons quam, ende voor onſen mannen hier nae beſchreven die waelgeboren onſe lieve Swager Heer Johan Grave t'Egmont, Heere tot Bair &c. Stadtholder Generaal van Hollant, Zeelant, ende Vrieslant, ende verſochte aan ons onſe lant van Hageſteyn mit allen zynen toebehooren, daghelijxen rechten, renten, ende opkomingen, ende daar toe die Commiſſie ende bevelinghe onſer Hoger Heerlicheyt aldaar, ludo ende vermogens onſes Voorvaders Biſſchop Davids ſaliger gedachten beleeninge daar afweſende van woorde te woorde hier na volgende: Wy DAVID van Bourgoengen &c. maacken kont allen luyden, Also in voortyden wilneer onſe Voorvaderen ende Geſtichte van Vtrecht mit heercraft gewonnen ende verworven hebben onſe lant van Hageſtein van handen wilneer die Heeren van Arckel omme ſekere merckelijcke ſaken onſe Voorvaderen ende Lant voorſz. daar toe roerende, ende als dan die Edele Heer Johan Heer tot Egmont, tot Bair &c. onſe lieve Neve, naevolger, ende erſgenaam der Heeren van Arckel, ons ende onſen Geſtichte ſeer merckelijck ende oock ten uyterſten gediend, ende hem ſeer vlytich voor ons ende die onſe bewezen heeft, ende noch verder doende mach werden, des wy ende onſe gemeen Lant hem ſeer geerne danckbaar ſyn ſouden van 't geene in onſen vermogen weſende, ende ſonderlinge van 't geene in voortyden ſynen Voorvaderen geweest is (niet nochtans tegens ſyne verdienſten ons, onſen lande, ende vrienden gedaan genoeg weſende) ende oock dat hy ende ſyne Leenvolgers ons ende onſen Geſtichte vorder verbonden ſyn meer te doene, hebben wy hem ende ſynre liefden leenvolgere by believen, toeſtant, ende conſent onſer drie Staten van onſen Lande gegunt, gegeven, ende beleent voor ons ende onſen nakomelingen Biſſchoppen t'Utrecht, gunnen, geven, ende beleenen mit deſen onſen brieve onſe Lant van Hageſteyn mit allen ſynen toebehooren, dagelicxen rechten, renten, ende opkomingen, ende daar toe die Commiſſie ende bevelinge onſer hoger Heerlicheyt aldaar te holden, hy ende ſyne Leenvolgers ende nakomelingen van ons, onſen nakomelingen, ende Geſtichte van Utrecht in allen manieren

men ons Gestichts Leenen met rechte schuldich is te houden, in manieren ende voorwaarden nae beschreven. In 't ierste dat onse Lant van Hagesteyn onse ende unses Gestichtes palen onder unsen Gestichte blyven sal, ende oft onse lieve Neve voorsz, ofte synen lieven Leenvolgere dair Slotte ofte eenige Vestenisse maken ofte doen maken wouden, dat die onse, unser nakomelingen, ende unses Gestichts open huysinge, vestinge, ende Slotte wesen sullen, Ten anderen datmen uyt alle Gerechten in onsen Lande van Hagesteyn tot ons ende onsen nakomelingen beroepen ende appelleren sal mogen, ende dat geroep gedaan als dan die bedinge van der saken, omme voor ons ofte onse nakomelingen ten rechten te vorderen, by onsen Dienaren geschieden sal mogen, ende 't gene voor ons ende onsen nakomelingest voor recht gewesen sal worden, sal onse lieve Neve voorsz ende syne Leenvolgere van weerden houden, nagaan, ende doen van weerden houden ende naegaan sonder innevallen, Ten derden sullen wy ende onse nakomelingen altijd unsen lieven Neve voorsz ende syne Leenvolgeren mitte beleeninge Commisie ende bevelinge geven, ende doen van onser Hooger Heerlicheyt in onsen Lande van Hagelsteyn, die gebeurlick te regeeren, te gebruycken, ende te bedienen, Alle dingh sonder argelist, Behoudelycken anders ons, onsen Gestichte, ende een yder syns rechts. Hier waren over ende aan onse lieve getrouwen Rade ende Huysmaarschalck Dirck van Voerst, Melys uytten Enge, Reynier van Wijck, Ernst van Meerten, Dirck van Wijck, onse mannen ende meer goede luyden genoeg. In oirconde's briefs besegelt mit onsen segel. Gegeven op onsen Slotte tot Duersteden in 't jaar ons Heeren duysent vier hondert vier ende tachtich op den seftienden dach in Martio. Welck voorsz onse Landt van Hagesteyn nae onses Voorvaders beleeninge als voorsz wy onsen Swager voorsz verliet ende beleent hebben, verlyen ende belenen mit desen onsen brieve te houden van ons ende onsen Gestichte, als men onses Gestichtes leen mit rechte schuldich is te houden, na vermogen onses Voorvaders voorsz beleeninge, Behoudelicken ons onses Gestichtes, ende mallick syns rechts. Hier waren over ende aan Dirck van Bevervoerde, Wolter Stelling, Gregorius Troyes, onse mannen, ende meer goede luyden genoeg. In oirconde's briefs besegelt mit unsen segel. Gegeven in onsen Slotte Duersteden in 't jaar ons Heeren duysent vijf hondert ende twee, op den vierden dach in November.

Frederick &c. Allen den genen die desen onsen brief sullen sien ofte hooren lesen Saluyt. Want wy seer betrouwende syn in die deuchden, neersticheyt, ende rechtveerdicheyt by ons bevonden in den Waalgeboren onsen lieven Swager Heeren Johan Greven thoe Egmond, Heeren tot Bair &c. Stadtholder Generaal van Hollant, Zeelant, ende Vrieslant, hebben wy hem bevolen ende bevelen mit desen onsen brieve onse ampt ende Heerlicheyt van Hagesteyn, truwelick te regeeren,

te

te bedienen, ende the verwaren, als dat mit rechte behoorlyck is te geschien, na vermogen onses Voorvaders Bisschop Davids z.al. gedachten beleeninge ende brieve daar van synde, sonder argelyst. Oirconde's briefts besegelt mit onsen segel. Gegeven in onsen Slore Duerstede in 't jaar onses Heeren duysent vijf hondert endo twee op den vierden dach in Novembri.

Octo annis dein post Comes vendidit sūm jus, incertum qua ex causa, Capitulis S. Martini & S. Salvatoris. Venditionis instrumentum Buchelius ad Hed. habet in not. p. 309. De pretio charta est hujusmodi: Wy Johan Grave van Egmont, Heere tot Bair &c. Stadthouder Generaal van Hollant, Zeelant, ende Vrieslant kennen mits dese onse quitantie ontfangen te hebben van den Domdeken ende Capittle van den Dom, Deken, ende Capittle van Oudemunster i' Utrecht de somme van drie duysent vier hondert ponden van XL. grooten Vlaams elck pont ter cause van onse Heerlicheyt van Hagesteyn met syn toebehooren, sulcx als wy deselve tot desen dage toe beseten hebben, van welcke somme van drie duysent vier hondert ponden van XL. grooten voor den Coop van de voornoemde Heerlicheyt wy ons houden voldaan, ende alsoo van desen quitantie behooven die van den Dom ende van Oudemunster, alsoo sy luyden dese Heerlicheyt voorsz van ons gelyckelyk gekocht hebben, soo hebben wy twee quitantien gegeven van deser somme boven verklaart, op dat sy luyden elck een hebben mogen, hoewel wy niet dan eens de voorsz somme ontfangen en hebben. Des i' oirconde hebben wy ons dagelyks segel hier onder aan doen hangen, ende tot meerder versekertheit onse hantteycken hier onder mit ons selfs hant gestelt op ten 28. dach in Augusto Ann. 1510. Ende was onderteekent, J. Egmond, ende besegelt mit een root segelijen aan dubbelde steerten. In instrumento autem ita in fin. Bidden ende begeeren daaronne ootmoedelyck den Eerweerdigen Vader in Gode, Hoochgeboren, Grootmogende Vorst Frederick, geboren Marck grave van Baden, Bisscop i' Utrecht dese myne verkopinge te willen gratificeren ende believen, en naartvolgende dien deselve goeden van Hagesteyn te willen uyt krachte van myne brieven van procuratie daar op gemaackt oversetten, verlyen, ende verleenen den Heeren voorsz. In oirconde onsen segel hier onder aan doen hangen op ten vierden dach in Augusto Ann. 1510. Ende was besegelt met een groot uythangende segel aan een dubbelde Francynen steerte van roden wassche.. Nec simpliciter tantum vendidit, sed, ut patet ex instrumento, rogavit etiam episcopum, ut venditionem haberet ratam, & mitteret emptores in possessionem rei venditæ. Emptores autem non contenti serio multis ex causis & instanter id egerunt, non semel missis eo nomine ad Fredericum legatis, ut quod hactenus adhuc feudum mutaret deinceps in allodium. Ad movendum quid adduxerint ostendit data Instructio.

Instructie voer den Deputaten die van wegen der Kercken ten Doem ende Oudemunster reysen sullen aan onsen Genadigen Heere van Utrecht in 't werck van der Heerlickeyt ende goeden van Hagesteyn.

Ten eersten sullen sy ons onser Kercken ende Capittelen ootmoedelyck ende dienstelick gebieden tot syne F. Gen.

Ten anderen syn Gen. te kennen geven, hoe dattet gebeurt is in verleden tyden, dat die Greve van Hollant oerloch voerden tegens den Heere van Arckel, ende onder anderen so wan die Grave van Hollant die Stadt van Hagesteyn by toedoen van enen doe Bisscop t'Utrecht wesende, ende by toedoen der Stadt van Utrecht, ende als Hagesteyn aldus gewonnen ende destrueert was, ende die voorsz. Bisscop van Utrecht bewijs dede na statuten, privilegien, ende gewoenten der Kercken van Utrecht myt seven stolen, dat de Heerlickeyt van Hagesteyn van outs Stichts hadde geweest, ende den Gesticht toebehoorde, woe wel die Heere van Arckel die occupeerde hadde, soe gaf die Greve van Hollant den voorsz. Bisscop ende synre Kercken van Utrecht wederom die Heerlickeyt van Hagesteyn mede om dienst hem bewesen in den belegge ende inwinnen van Hagesteyn, ende die selfde Greve van Hollant bewees die Stadt van Utrecht voer hoer kosten gedaan voer Hagesteyn xv^c. Vrancryjsche schilden op die goeden van Hagesteyn, daar voer si die selfde goeden plach te hebben in onderpant, ende die te bruycken ende bueren by consent des Bisscops voorsz.

Item nae den lesten Utrechtsen orloge ende belegge de Ann. xiv^c. en lxxxiii. des Woensdachs na Remigii heeft de Stadt van Utrecht by out raat ende nye den Stadtholder Heeren Johan Greve t'Egmont &c. te goede geschouden die voorsz. xv^c. Vrancryjsche schilden om weldaden hem luden gedaan by den selven Grave t'Egmont voorsz. &c. ende insgelijcken Bisscop David saliger gedachten heeft den selven Grave t'Egmont &c. de voorsz. Heerlickeyt van Hagensteyn oick om weldaden ende anders gegont, ende hem die by toedoen van den Staten verlyet ende verleent, ende also van den Gesticht alieneert ende vervreemt synde soude sulcke alienatie geschien ende stadt bolden, so most die geschien by den Staten, ende heeft daar een leengoet af gemaackt, so men dat andersins niet alieneren en mochte.

Soe dan dese Heerlickeyt mitten goeden voorsz. van der Kercken van Utrecht vervreemt is geweest, ende van den Stadtholder voorsz. een deel jaren gehouden ende beseten is geweest, daar by die ondersaten van der selver Heerlickeyt gekomen syn dickwil tot roof, brant, ende verjaacht syn geweest, waar by wy ende mede uwer Gen. veel meer ondersaten in onsen ende horen tienden, goeden, erven, possessien in der voorsz. Heerlickeyt ende daar omtrent onlangs leggende groote ontallicke schade geleden hebben, noch lyden, ende vorder beducht syn

syn te lyden, Soe ons daar mede van den Heeren, Heerscappen, ende anderen nageburen in onse goeden ende tyenden voersz veel menichfuldige indrachten ende andersins gebreken geschiet syn, noch dagelijks geboeren, ende wy sonder twyfel verhopen by wederkeeringe der voersz Heerlicheyt aan uwer Genaden Kercken sich wel anders ten besten begeven sellen.

Orsakelick dan om dese voersz Heerlicheyt ende goeden van Hagesteyn wederom aan den Sticht te brengen, ende om onse goeden te bescuuden ende te bescrmen, syn wy by consent van den anderen Goodshusen uwer Genaden mit den voersz Greve van Egmont overkomen, dat syn Edelheyt onsen twee Kercken als ten Doem ende van Oudemunster dese selfde Heerlicheyt vercoft heeft, ende ons syn recht verkopen sel ende opdragen tot onsen behoef in uwer Genaden handen.

Begeeren daarom seer ootmoedelicken, dat uwe Furst. Gen. ons ende uwer Gen. Kercken voor ymants vreemdes hier inne vorderlick wesen wille, ende die selfde Heerlicheyt sonder manscap vry verlyen ende verlenen ende gunnen alst behoort na privilegien van uwer Gen. Kercken van Utrecht. Ende of syn Genado seyde dattet geschien moeste by den Staten, so sel men seggen, dattet van geen noode is, so dese Heerlicheyt wederom vry gebracht wort aan der Kercken, die vervreemt was, dan soudemen vervreemden oft alieneren soe mostet geschieden by den Staten.

Ende of zyn Genade dan immers nergens toe verstaan woude om die voersz Heerlicheyt ende goeden den twee Kercken voersz sonder manscap ende na privilegien der Kercken van Utrecht te verlenen, sullen sy lude begeeren, dat syn Gen. dan beveel doen wille hier t'Utrecht om eedt, hulde, ende manscap te ontfangen ende verlydinge te doen enen goeden Edelen man, die men van wegen als boven dan syne Gen. Deputaten daar toe presenteren sal.

Sollicitus satis clerus. Sed res non erat tanti. Non difficilis Antistes. Precibus obsecutus mutavit feudum in allodium. Scilicet in allodium quod ad terram, ad territorium. Jus gladii ab episcopis, post mortem scilicet cujusque, a successore ejus jussit peti. Nec mirum quod id voluit. Mandatum tantum jus gladii. Mandatum autem, ut satis constat, expirat morte mandantis, l. 5. ff. de jurisd. Sic se charta habet nondum edita:

Wy Frederick &c. maacken kondt, dat voor ons quam ende voor onse mannen, also Cornelis van Iseltteyn ende Alpher van der Myde, die Edele ende Waalgeboorne onse lieve Swager Heere Johan Greve tot Egmond; Heere tot Bair &c. Stadtholder Generaal van Hollant, Zeelant, ende Vrieslant onse man, ende droech ons op in onse handt mit synen vryen moetwille, onse Landt van Hagesteyn mit allen synen toebehoren, dagelicken rechten, renten, ende opkomingen, ende daar ibo die Commissie ende bevelinge onser hoger Heerlicheyt

licheyt van Hagesteyn, ende Heer Jan onse Swager voorsz genck onse Landt van Hagesteyn mit allen synen toebehooren, dagelicxen rechten, renten, ende opkomingen mitter commissie ende bevelinge onser hoger Heerlicheyt als voorsz uyt, ende verteech daar of klaarlicken mit hande ende monde, als onse mannen wijsden dat recht was, ende hy schuldich waer te doene, soo dat hy daar aan necht meer behielt noch wachtende was, ende wy onsen vryen wille daar mede doen mochten, Doe dat geschiet was omme nutte ende oerbaar onser twier Kercken van den Dom ende Oudemunster t' Utrecht, hebben wy onse Landt van Hagesteyn mit allen synen toebehooren, dagelicxen rechten, renten, ende opkomingen terstont gemaackt, ende maacken dat mit desen onsen brieve voor ons ende onse nakomelingen Bisschoppen t' Utrecht mit consent van onsen vijf Godtshuysen t' Utrecht tot eenen vryen, edelen, eygenen goede, ende te genieten alle recht ende vryheyt als egene gueden plegen ende behooren te genieten ende te gebruycken, ende omme sonderlinge saacken ons daar toe bewegende, geven wy dat voorsz Lant van Hagesteyn mit allen synen toebehooren, dagelicxen rechten, renten, ende opkomingen voor ons ende onsen nakomelingen voorsz so voort den Eerbare Domdeecken, Deecken, ende Capittulen onser twyen Kercken van den Dom ende van Oudemunster voorsz ten ewigen dagen voor een edel, vry, eygen goet the hebben, the besitten, ende the gebruycken sonder enich wederseggen van uns ende unsen nakomelingen voorsz ofte ymant anders, ende die Commissie ende bevelinge van unser hoger Heerlicheyt van Hagesteyn tot allen Hooch heerlicheden recht hebben wy den voorsz tweem onser Kercken ende Capittulen mede by consent van onsen Godtshuysen voorsz gegont, beliest, ende gegeven naar vermogen onser brieven van Commissie hem daar opgegeven, Welcke Hooge Heerlicheyt ende Commissie daar af sy luyden altyt nae afgangck van uns ende unser nakomelingen Bisschoppen t' Utrecht doch kosteloos op nye begeeren ende ontfangen sullen, des hem unse nakomelingen geen weygeringe sullen mogen doen, mit bescheyde dat dat Lant van Hagesteyn unse ende unses Gestichtes palen ende onder onsen Gestichte blyven sal, ende oft onse twee Capittulen der twyen onser Kercken voorsz daar eenige Slote ofte vestenisse maackten, ofte maacken doen wouden, dat die unse ende onser nakomelingen ende onses Gestichtes open huysen, vestinge, ende Sloote blyven ende wesen sullen, ende datmen van den dageliken rechten aldaar tot ons ende onsen nakomelingen beroepen ende appelleren sal mogen, ende dat beroep gedaen alsdan die bedinge van de saacke omme voor ons ende onsen nakomelingen te recht te vorderen by onsen Dieners geschien sal mogen, ende t gene voor ende van ons ende van onsen nakomelingen voor recht gewesen sal worden, sullen onse voorsz Capittulen van weerden holden, nagaan, ende doen van weerden bolden ende nagaan sonder innevallen ende alle argelisk.

argelist. Des tot oirconde hebben wy onsen segel aan desen onsen brief doen hangen, Ende want wy Deeckene ende Capittulen der vijf Godtshuysen t'Utrecht voorsz als ten Doem, t'Oudemunster, St. Peter, St. Jan, ende St. Marien t'Utrecht al dit voorsz mede geconsenteert ende beliest hebben, Soo hebben wy mede des ter oirconde onser Kercken segelen aan desen brief doen hangen. Gegeven in onser Stadt Deventer in 't jaar onses Heeren duysent vijf hondert ende thien op ten seftienden dach in Augusto.

Wy Frederick &c. Allen den genen die desen onsen brief sullen sien ofte hooren lesen Saluyt, Want wy seer wail betrouwende syn in die deuchden, neersticheyt, ende rechtveerdicheyt, dickwylen by ons in onsen Capittulente Doem, ende Oudemunster t'Utrecht ondervonden, hebben wy hem bevolen ende bevelen mits desen onsen brieve onse Ampt ende Heerlicheyt van Hagesteyn, truwelijck te regieren, te bedienen, ende te verwaren, ofte dat by anderen daar nutte ende bequaam toe wesende te doen regieren, bedienen, ende bewaren tot allen Hooch-heerlickheden ende Stichtsen rechten, so dat nae rechten gewoenlick is te geschien, ende goede getrouwe Amptluyden schuldich syn te doen, sonder argelist. Oerconde's briefs besegelt mit onsen segel. Gegeven in 't jaar ons Heeren duysent vijf hondert ende thien op ten seftienden dach in Augusto.

Idem deinceps factum a Philippo Burgundo, ab Henrico Palatino, a Carolo V. Imp. Statim & non gravate codicilli concessi, & concessi iisdem verbis, quibus usus Fridericus:

Wy Philips van Bourgongnen by der genaden Godts Bisschop t'Utrecht, Allen den ghenen die desen onsen brief sellen sien of hooren lesen Saluyt. Want wy seer wail betrouwende syn in die deuchden, neersticheyt, ende rechtveerdicheyt dickwylen by ons in onsen Capittulente Doem ende Oudemunster t'Utrecht ondervonden, hebben wy hem bevolen ende bevelen mits desen onsen brieve onse Ampt ende Heerlicheyt van Hagesteyn truwelijcken te regieren, te bedienen, ende te verwaren, ofte dat by anderen daar nutte ende bequaam toe wesende te doen regieren, bedienen, ende verwaren tot allen Hooch-heerlickheyden ende Stichtse rechten, soe dat nae rechte behoorlick is te geschien, ende goede getrouwe Amptluyden schuldich sijn te doen, sonder argelist. Oirconde's briefs besegelt mit onsen segel. Gegeven in onsen Slotte Duerfteden in 't jaar ons Heeren duysent vijf hondert ende achtiën op ten achtfsten dach in Martio. Aldus onderteyckent: Philips. Ende op te plyck stont geschreven, Herdinck.

Wy Henrick van Goids genaden Eleet ende Confirmeert t'Utrecht, Coadjutor tot Worms, Proost ende Heere tot Elwangen, Palsgrave by Rijn, Hertoge in Beyeren, Allen den ghenen, die desen onsen brief sullen sien of hooren lesen

lesen Saluyt. Want wy seer wel betrouwende syn in die duechden, neersticheyt, ende rechtveerdicheyt dickwylen by ons in onsen Capittelen ten Doem ende Oudemunster t'Vtrecht ondervonden, hebben wy hem bevolen ende bevelen mits desen onsen brieve onse Ampt ende Heerlicheyt van Hagesteyn trouwelicken te regieren, te bedienen, ende te verwaren, ofte by andere daar nutte ende bequaam toe wesende te doen regieren, bodienen, ende verwaren tot allen Hoich Heerlicheneden ende Stichtsen rechten, soe dat nae rechte behoorlick is te geschien, ende goede getrouwe Amptluyden schuldich syn te doen, sonder argelist. Oerconde's briefs besegelt met onsen segel. Gegheven binnen onser Staat Vtrecht in 't jaar ons Heeren duysent vijf hondert ende seven en twintich op ten elfsten dach in Februar. Aldus onderteyckent: Henricus.

Kaerle by der gratien Gods Keyser van Romen, Altiyt Vermeerder's Rijcx, Coninck van Germanien, van Castilien, van Leon, van Arragon &c. Allen den ghenen die desen onsen brief sullen sien of hooren lesen Saluyt. Want wy ons wel betrouwende syn in de duechden, neersticheyt, ende rechtveerdicheyt dickwylen by ons in onse Capittelen als ten Doem ende Oudemunster t'Vtrecht ondervonden, hebben wy hen bevolen ende bevelen mit desen onse Ampt ende Heerlicheyt van Hagesteyn trouwelijck te regieren, te bedienen en te verwaren, oft by enen anderen nut ende bequaam toe synde te doen regieren ende bewaren in saken die Hooge Heerlicheyt rakende, ende dat nae den rechte's Lants van Vtrecht behoorlick is te geschieden, ende goede getrouwe Amptluyden schuldich syn te doen sonder argelist. In oerconde's briefs besegelt mit onsen segele. Gegheven in onse Stadt Vtrecht opten 28. dach van Meye, in 't jaar ons Heeren duysent vijf hondert en dertich. Onderscreven: By den Keyser, die Stauthouder, d'eerste ende andere Raden van den Rade Provinciaal binnen Vtrecht residerende. Ende onderteyckent: Ja. de Broeckhoven. Gecollationeert tegens dat principaal, ende accordeert metten selven van woerde te woerde, Ja. de Broeckhoven.

Philippus deinceps Hispaniarum Rex cum Carolo patri successit multum fecit negotii Capitulis Curia Provincialis. Nec quod serius accessisset ad petendum diploma respondit statim pro voto ad libellum ipsorum supplicem:

Aan mijn Heeren den President ende andere Raiden in den Hove van Vtrecht:

Geven ootmoedelick te kennen die Heeren Deken ende Capistele ten Doem, Deken ende Capistle t'Oudemunster t'Vtrecht, hoe dat in den jare 1510. die Edede ende Welgeborene Heere, Heere Johan Greve tot Egmont &c. in handen van Hoochloffelycker memorie Frederick van Baden Biscop t'Vtrechts, opgedragen ende overgegeven heeft gehad 't lant van Hagesteyn mit allen synen toebehoiren, dagbelixen rechten ende opkominghe, ende met die commissie ende bevelinge van de Hooch-heerlicheyt aldair. T welck gedaan wesende heeft Biscop Frederick

voor-

voornoemt 't voorsz. lant te Hagesteyn mit allen synen toebehoiren terstont voir hem ende synen nakomelingen met consent van den vijf Godshuysen t'Utrecht ge- maackt tot een vry, edell, eygen goedt, tot alsulcke rechten ende vryheyden als andere eygene goeden plegen te genieten ende gebruycken, Heeft oick 't selve lant te Hagesteyn mit alle synen toebehoiren, dagelicke rechten, renten, ende opko- mingen voir hem ende synen nakomelingen voorsz. gegeven den Supplianten alhier ten ewigen dagen voor een edel vry eygen goet te hebben, te besitten, ende te gebruycken sonder enich wederseggen van hem synen nakomelingen oft ymant an- ders, ende daar toe die bevelinge van de Hooch-Heerlicheyt van 't lant van Ha- gesteyn voorsz. tot allen Hoich-heerlicheneden rechten, ende dit volgende die brieven van Commissie by den selven Biscop Frederick den Supplianten daar op verleent, behetelijck dat die Supplianten nair afgangck van hem ende syne nakomelin- gen kosteloos nieuwe brieven begeeren ende ontfangen souden, daar van hy noch syn nakomelingen egeen weygeringe doen en souden mogen, Ende naar doode van den voornoemden Biscop Frederick heeft Philips van Bourgoengen oock Biscop van Utrecht den Supplianten oock die voorsz. Hoeh-heerlicheyt ge- committeert gehadt, ende naar doode van hem van gelycken Biscop Henrick, Ende overmits by den selven Biscop Henrick die temporalite van den Lan- de van Utrecht getransfereert worden an de Keyserlycke Majesteit, heeft Key- serlycke Majesteit den Supplianten insgelycks die voorsz. Heerlicheyt gecomit- teert gehadt, deselve by hemluyden te bedienen oft doen bedienen in saacken die Hooch-heerlicheyt raeckende nair den rechten van den Lande van Utrecht, Al breder vermogens die Coppe van de brieven hier bygevoecht, Ende also dan die Maj. van den Keyser overleden es, So versoecken die Supplianten, dat U. mijn Heeren gelieve in den naam van de Coninckl. Maj. hemluyden nieuwe brie- ven van de voorsz. Commissie te verleenen, naar inhouden van de oude brieven hier by gevoecht. Dit doende &c.

Adscriptum erat margini: Advys van den Procureur generaal. *Actum* 5. Februar. 1560. Et paulo inferius: Voldoende t'appointement van mijn Heeren voorseyt, Seyt die Procureur, dat wel mach zijn, dat wylen Heer Johan Graaf tot Egmont in handen van Hoochloffelijcker memorie Frede- rick van Baden Bisschop tot Utrecht opgedragen heeft 't lant van Hagesteyn mitte Commissie van de Hooge-Heerlicheyt aldair, ende dat den sel- ven Heer Bisschop den Supplianten zijn gerechticheyt overgedragen heeft met conditie ende expresse voorwairde, dat die Supplianten gehouden sullen zijn altijd nae afgangck van den Bisschop in der tijt en zynre nakomelin- gen de voorseide Hooch-Heerlicheyt op nieu te begeeren en te ontfangen, Nu ist also dat sy Supplianten binnen behoortijcken tijdt nae afgangck der landen

luden van Utrecht by Keyserl. Maj. op ende tot profijt van onsen aldergenadichsten Heere der Coninckl. Majesteyt gedaen sulcks niet en hebben begeert noch ontfangen, hoewel nochtans alle ondersaten daar toe mit diversche behoorlycke edicten vermaant sijn geweest, Daeromme dunckt den Procureur onder correctie altyt van mijn Heeren, dat 't Hof dese saecke behoort te remitteren an Coninckl. Majesteyt. Datum t'Utrecht 27. Maji M. D. LX. & mox: Sy getoent den supplianten om te repliceren. Actum t'Utrecht 27. Maji 1560. Infra adhuc subscriptum: Al gesien, 't Hof ordineert den Supplianten t'exhiberen d'originele brieven berustende soe den Notaris Lamsweerde relateert in de groote archiven beurluyder Kercken beginnende, Wy Frederick by Goits genaden, in date xv^e. en xvi^e. den August. mitsgaders die brieven van Commissi van de voorsz. Biscop Frederick in de selve Copie gementioneert, omme die gesien, geordineert te worden na behooren. Actum t'Utrecht den 15. Jul. xv^e. t'sestich. J. de Gouda.

Interim autem dum deliberat Regi preces oblatæ, quibus etiam indulgit Rex, literis quæ petebantur expediri dein iussis.

Aan den Coninck,

Vertoonen ende geven ootmoedelick te kennen uwe Majesteyts Deken ende Capittle ten Doem, Deken ende Capittle t'Oudemunster t'Utrecht, Heeren van Hagesteyn, hoe dat sy Supplianten in Februar. lestleden seker supplicatie aan den Raadt uwer Majesteyt binnen Utrecht overgegeven hebben hier by gevoecht, dair mede versoeckende te hebben nieuwe Commissie van de exercitie van de Hoich-heerlicheyt van Hagesteyn voorsz, overmits die leste Commissie door het overtyden van Hoochloffelijcker gedachten Keyserl. Maj. geexpireert is, ende hoewel die Supplianten tot diversche stonden vervolch gedaen hebben aan uwe Majesteyts Raide voorsz, om als boven nieuwe Commissie te krijgen als hem by den selven Raide lestmaal Ann. xv^e. xxx. gegeven ende verleent is geweest, en hebben nochtans daar niet toe konnen geraacken, maar hebben die selve van uwe Majesteyts Raide voorsz den Supplianten ten lesten voir appointement gegeven den xxix. Julii lestleden, Al gesien, Fiat sermo Duciflæ, in alles breeder blyckende by de requeste, stucken, ende munimenten hier by gevoecht, daar toe die Supplianten om kortheys hem refererende sijn, Versoecken daarom ende bidden ootmoedelick, dat uwe Majesteyt believe den Supplianten die voirnoemde nieuwe Commissie te verleenen ende doen expedieren na inhouden van den ouden brieven, waar van Copie authentijck hier aangehecht is, geteyckent Ja. van Broeckhoven, eertijts Greffier in den voirnoemde uwe Majesteyts Raide t'Vtrecht, of ten minsten te ordonneren uwe Majesteyts voirnoemde Raadt t'Vtrecht den selven Supplianten te leveren ende doen expedieren die voirnoemde nieuwe Commissie, also sy luyden d'eerste Commissie als boven van wegen Keyserl. Maj. gegeven ende

ende geexpedieert hebben. Dit doende &c. In margine erat ita: l'advis de ceulx du conseil a Utrecht. Fait a Bruxelles xvi. d'Aoust 1560. Et paulo inferius: Le tout veu soit escript u ceulx du conseil a Vtrecht de baillier autre Commission selon que les Suppliants requirent. Fait a Bruxelles le x. de Septembre 1560.

Plane autem ut petitum ita literæ expeditæ tum forma veteri & usitata & iisdem omnino verbis quibus literæ decessorum:

Philips by der gratien Gods Coninck van Castilien, van Leon, van Arragon, van Navarre, van Naples, van Sicilien, von Maillorque, van Sardinien, van den eylanden Indien, ende vasten Lande der zee Oceane, Eerthertoge van Oostenryck, Hertoge van Bourgoingnen; van Lothier, van Brabant, van Limborch, van Lutzenborch, Grave van Vlaanderen, van Artois, van Bourgoengnen, Palsgrave ende van Henegouwen, van Holland, van Zeelant, van Ferrette, van Hagenault, van Namen, Prince van Swaven, Margrave des Heylichs Rijcx, Heere van Vriesland, van Salins, van Mechelen, der Stadt, Steden ende Landen van Vtrecht ende van Overysel, ende Dominateur in Asien ende in Afrycque, allen den genen die desen onsen brief sullen sien ofte hooren Saluyt, Want wy seere wel betrouwende syn in de deuchden, naarsticheyt, ende rechtveerdicheyt dickwils by ons in onsen Capittelen als ten Doem ende Oudemunster i'Vtrecht ondervonden, hebben wy hem bevolen ende bevelen mits desen onsen brieve onse Ampt ende Heerlicheyt van Hagesteyn trouwelicken te regieren, te bedienen, ende te bewaren, ofte by eenen anderen daar nut ende bequaam toe synde te doen bewaren ende regieren in saken die Hoge Heerlicheyt raickende, ende dat na rechte ons lants van Vtrecht behoorlick is te geschieden, ende goede getrouwe Amptluyden schuldich syn te doen. In oerconde's briefs besegelt mit onsen segele. Gegheven in onser Stadt Vtrecht op ten xix. Septemb. Ann. xv^e. sestich.

Ad Curiam Provinciale[m], quæ nomine Regis scriptæ se habebant, ut sequitur.

By den Coninck,

Lieve ende getrouwe, Wy senden U. hier mede de supplicatie van den Eerweerdigen onsen Lieven besonderen Deken ende Capittelen ten Dom ende tot Oudemunster i'Vtrecht Heeren van Hagesteyn, mitsgaders de stucken daar by gevoecht U bevelende ende ordinerende, dat de voersz. gesien hebbende ghy den Supplianten van onsen wegen verleent, ende doet expedieren andere ende nieuwe brieven van Commissie van exercitie van de Hooch-Heerlicheyt van Hagesteyn voirseit, soe sy't selve versoeckende ende begeerende syn, sonder des te laten ofte swaricheyt daar in te maacken. Lieve ende getrouwe, Onse Heere Godt sy met U. Geschreven te Bruessele den thiensten in Septembri 1560.

Cæterum tredecim jam anni sunt, ex quo duo hæc Collegia ad dissolvendum æs alienum vendiderunt suum jus Marscalco Belgii Uniti & Principi Imperii Comiti de Waldecq, Cuylenburch, &c. nonnullis exceptis, quæ instrumentum emptionis continet, expresse & nominatim. Operæ præmium ut id addam, cum eo etiam probati possit, quod quibus datum jus gladii, non omnes idem habent jus. Vel plus habent vel minus prout quisque aut usurpavit aut prout cuique concessum. Quod distractum ergo hoc est:

Eerstelyck de hooge Heerlicheyt van Hagesteyn met de lege ende middelbare jurisdictie, groot ontrent elf hondert mergen Lands.

Item het recht van de jacht in de voorsz Heerlicheyt.

Item het recht van de voor of nakoop omme alle landen, aanwassen &c. in de voorsz Heerlicheyt wordende verkost of veralieneert binnen den tijt van xiv. dagen te mogen naasten voor den prijs, daar voor d'selve syn verkost ofte veralieneert, in welcken tijt die van den Gerechte aldaar niet over het transport mogen staan, ende nair verloop van dien tijt moet by den Heer daer toe schriftelyck consent worden gegeven.

- *Ringb. Circulus est regionum inter duas illas molesden Diefdijck & Souwendijck, quæ parent Dominis de Vianen, de Arckel, de Hagesteyn, de Everdingen, & de Leerdam, quibus jus constitutiendi ibi Chomar-cham & Assessor.*
- Item het jus patronatus om een Predicant, Voorleser, Koster, ende Schoolmeester te stellen, voor soo veel de Heeren Verkoopers daar in gerechtsicht sijn.*
- Item het stellen van een Drossaart, Dijck graaf, ende Schout mitte appendentien van dien.*
- Item het stellen van een Hoog-Heemraad, die alle besoignes van de vijf Heeren d's Rings mede waerneemt.*
- Noch mede het stellen van 't Gerecht bestaande in ses Schepenen.*
- Item het recht tot het stellen van een Secretaris aldaar.*
- Noch een Gerechts Bode en Schutter.*
- Noch werden by den Heer gestelt twee lege Heemraden ende Molenmeester.*
- Welcke voorsz Schepenen, hooge ende leege Heemraden, en Molenmeester, alle jaar by den Drossard een dubbelt getal werden genomineert, om by den Heer daar uyt te worden verkoren voor dat jaar.*
- Item het huys ofte Slot van Hagesteyn, Voorborgh, Hof, Boomgaarden, Cingelen, Landen &c. groot ontrent iv. mergen.*
- Item de Visscherye in de Grachten, oock in de Reviere van de Leck, voor so verre de hooge Heerlicheyt van Hagesteyn streckt, ende voor so verre die Heeren Verkoopers daar toe gerechtsicht sijn.*
- Item het Veer genaamt het Oud-dijcker Veer.*
- Twaalf mergen genaamt de Poort met den tiend van de Poort ende 't Huys.*
- Noch een stuck je Lands van de Poort nu by de Boomgaarden verpacht.*
- Noch twee mergen in 't Wael daar de Veermans huys op staat.*

Noch

Noch een *stuckje* Lants genaamt Padden Hofftede, groot een mergen III^ē.
LXXXIX. roeden lants.

Noch drie mergen in de Biesen.

Noch ses mergen so groot en kleyn het gelegen is in den Ham, genaamt het Sand.

Noch de uytgangen of thinsen gaande uyt de erven en gronden gelegen in de Vesten van Hagesteyn.

Edoch alles met sodanich recht ende servituyten als de voorsz. Collegien daar aan syn hebbende ende besittende.

Gereserveert de vordere goederen, tienden, Landeryen, ende uytterweerden, als yder van de respectieve Capittulen daar syn hebbende, hier voren niet gespecificeert.

Alle welcke Heerlicheyt, Landen, ende goederen vorens gespecificeert den Heere Kooper sal aanyarden Petri ad cathedram Ann. 1675. eerstkomende.

Sulcx dat van die tijt alle die pachten, ende jaarlicks inkomen van de voorsz. goederen ende Heerlicheyt met haren appendentien, tot des Heeren Kopers profijt haren inganck nemen sullen, mits dat die huyrjaren van de tegenwoordige pachters sullen worden uytgehouden.

Dat mede den Heere Koper sal gehouden syn te gedogen, dat de erfgenamen van den overleden Drost Hoefst sal: of hare Gecommitteerden in de Heerlicheyt van Hagesteyn sullen invorderen de ongelden ende uytgesette schattingen tot den jare 1674. incluyt gereets uytgeset, ofte noch uyt te setten, den selven Gecommitteerden vry ende liber territorium verleeneende by desen.

Ende tot Petri ad cathedram 1675. toe sullen alle beschouwingen, schattingen, ende onraden komen tot laste van de Heeren Verkoopers.

Derwelcke de Landen vorens gespecificeert willen verkopen, voor so groot ende kleyn als die gelegen syn, by den hoop sonder maat te leveren, alwaart dat de selve in mergentalen grooter of kleynder bevonden worden, als hier vorens tot designatie der selver uytgedruckt staat.

Dat van gelijcken den Heer Koper of syn erfgenamen en nakomelingen tot genen tijt de Heeren Verkoopers of hare navolgers indragt ofte empeschemente sullen doen in 't gebruyck harer thienden ende andere goederen in Hagesteyn gelegen, die onder dese Koop niet en syn begrepen, nochte deselve sullen vermogen te beswaren, of gedogen by ymant gedaan te worden, sulcx dat sy deselve sullen mogen verkopen, verpachten, of doen verpachten ende gebruycken, daar ende so henlieden des believen sal, het sy binnen die Heerlicheyt van Hagesteyn, of daar buyten, ende so wel die buyten Hagesteyn woonen als de ingesetenen van dien, oock mede op sodanige conditien, als henlieden goetduncken sal.

Sonder dat den Heere Koper syn erfgenamen of nakomelingen, ofte de ingesetenen van Hagesteyn yetwes ter oorsaacke der voorsz. goederen ende tienden

sullen mogen pretenderen het sy van tiende maaltyden, opbouwinge, of reparatie van Kercken, of andersints in eeniger wijs, oock geene schattingen of lasten hoedanighe die souden mogen wesen opsetten, ende soo die Heeren Verkopers of hare navolgers van sulcx yetwes gemoete, so sullen den Heere Coper ende syn nakomelingen gehouden syn 't selve af te weren, so dat sy daar van blyven ongemolesteert.

Ende sal den Heere Coper gehouden syn syne beloofde Coop-penningen geteet te betalen by het teeckenen van de conditiën der voorsz. Heerlicheyt ende goederen vry gelt so van xl. penningh als andere onraden.

Ende by de betalinge der voorsz. Coop-penningen sal den Heere Coper tot synen kosten transport gedaan worden, daar ende so des behoren sal.

3. Non obscure hic jam patet, quod plus-usurpatum quam Capitulis concessum. Tributa indicunt foli Ordines. A Toparchis nec imponi nec exigi unquam possunt. Vetera & usitata ex speciali concessione Præpositus S. Joannis exigendi jus habet nova imponendi aut indicendi non item. Vid. supr. sententiam Senatus Regii Bruxellis Ann. 1564. 20. Octob. Quo verba ergo, quæ occurrunt hic? Sonder dat den Heere Coper sijn ersgenamen of nakomelingen, ofte de ingesetenen van Hagesteyn yetwes ter oorsaacke der voorsz. goederen ende tienden sullen mogen pretenderen &c. oock geene schattingen of lasten, hoedanighe die souden mogen wesen opsetten &c. Si nullum ipsis jus indicendi tributa, quid necesse id pacisci ne emptor imponat decimis, arg. l. 54. ff. de reg. jur? Saltem jus non concessum a Friderico van Baden. Is enim etsi dedit plenum ipsis Dominium & terræ allodium, ut vocant, terram tamen aut Dominium diœcesis non exemit, nec juri eam Ordinum aut potestati subduxit. Diserte enim in charta: *mit bescheyde dat dat Lant van Hagesteyn onse ende onses Gestichts palen ende onder onsen Gestichte blyven sal &c.* Superiores ergo adhuc Ordines. Si appellandum aut ad eos aut ad Curiam Provinciale, ad quam fit jam appellatio, quæ olim ad episcopum, certe & pars est diœcesis, & expresse etiam pars dicitur, & nisi etiam ut ejus pars in emptorem Comitum de Waldeck transferri non potuit arg. d. l. nemo 54. Si pars, sequitur necessario, quod & paret Ordinibus, & quod paret, qui id nactus, & quod necesse etiam ut pareat edictis, decretis Ordinum. Et an non necesse? Diserte in charta jam dicta: *ende 't geene voor ende van ons ende van onse nakomelingen met recht gewesen sal worden, sullen onse voorsz. Capittelen van weerden halden ende nagaan, ende doen van weerden halden ende nagaan sonder innevallen ende alle argelîst.* Sic in charta similitèr qua Domino de Langerack concessum jus gladii Ann. 1599. 14. Jun. *Sal de voornoemde Heeren Staten ende den Hove Provinciaal van Utrechts alleen competeren*

peteren die kennisse, te weten van contributiën, ende impostiën, so reele als personele &c. van infractie van Sauvegarde ende contraventie van de placcaten ende Ordonnantien van de Heeren Staten voornoemt, ofte door haar Ed. bevel aldaar gepubliceert ofte noch te publiceren. Edicta ibi & publicata & publicanda etiam in posterum ipsi Ordines ostendunt in literis Ann. 1631. quibus Curia Provinciali significant Principi Auriaco datam altam jurisdictionem & jus gladii in Leersum: Verstaan hebben ende geresolveert, dat voortaan alle placcaten specialick aan den Bailliu so van de voorsz Heerlicheyd van Leersum als van Zuylensteyn mede sullen toegesonden worden in voegen als gedaen wort ten regarde van de Proostdye van Sint Jan, Hagesteyn, ende Langerack &c. Si parendum ergo, parendum etiam edicto Ann. 1677. quo expressè etiam cautum: Dat mede aan haar Ed. Mog. is gereserveert ende sal blyven het recht van den ophes en vorderinghe der reele en personele ongelden ende schattingen, mitsgaders der selver Domeynen, ende daar over sodanich te ordonneren, statueren, ende bevelen, so bevinden sullen te behooren, ende oversulcx syn ende blyven in allen deelen ongeprejudiceert ende onverkort in de Hoocheyt ende Heerlicheyd deser Provintie. Sed forsàn Domini de Hagesteyn jus quamvis non concessum nacti temporis præscriptione. Et ideo supra etiam dixi, prout quisque aut usurpavit aut prout cuique concessum. De eo autem non dubito, quin plus æquo Capitula illa tractu temporis usurparint. Mandata non propria erat alta jurisdictione. Petenda a singulis episcopis. Voluerat sic, qui concesserat, expressè & nominatim Fredericus van Baden. A Carolo V. adhuc data. A Philippo item ejus filio. Deinceps autem non memini quidem, quod unquam Ordines ab iis aditi. Sed an causa eorum eo melior de eo admodum adhuc dubito. Nec puto id omittendum, quod supra dicto instrumento dum transferunt etiam in emptorem jus in Lecca piscandi, plus transferunt rursum quam habebant. Nec Leccæ ipsi dominium, nec jus piscandi unquam nacti. Nulla hic documenta. Nulla temporis præscriptio. Et quæ præscriptio hic? Nulla plane hic possessio. Aut si aliquam adhuc fingas possessio semper interrupta & interrupta ab Ordinibus. Locarunt Ordines jus piscandi. Locarunt indistincte. Et in fluminis etiam ea parte, quæ Dominium respicit de Hagesteyn. Gratis etiam dederunt. Dederunt anno adhuc 1672. 5. Januar. Chomarchæ & Assessoribus. Qui & usi, ut oportuit, concessio ipsis jure, non tantum ipsi piscati sunt, sed & alios arcuerunt. Eos etiam qui Præfecti nomine ex Hagesteyn ad piscandum accesserant ad crates retibus alligatis, quæ ad pagum T'Wael sitæ e regione territorii aut Domini de Hagesteyn. Adempta iis retia, anno adhuc 1685. & severe interdicitum, ne idem auderent iterum.

Extract

Extract uytte Resolutien van de Ed. Mog. Heeren Dijk graaf ende Hoge Heemraden van den Leckendijck bovensdams, den 6. Mart. 1672.

Item is gelesen sekere resolutie van de Ed. Mog. Heeren Staten's Lants van Utrecht van dato den 5. Januar. 1672. waar by haar Ed. Mog. vergunnen aan de Heeren Dijk graaf ende Heemraden de Visscherye in de Riviere van de Lecke. Nae lecture der selver is goet gevonden den Heere Dijk graaf te versoecken ende t'authoriseren om uytten naam ende van wegen haar Ed. Mog. 't trecht van de voorsz. Visscherye te mainteneren, ende alle hindernissen ende indracht voor te komen, Des dat de Heeren Heemraden, Cameraar, ende Secretaris in der tijt, mede aldaar sullen vermogen te visschen.

Extract uyt de Resolutien van de Ed. Mog. Heeren Staten's Lants van Utrecht Veneris 5. Januar. 1672.

Voorgedragen synde dat haar Ed. Mog. recht van Visscherye in de Riviere de Leck door wangebruyck en occupatie van anderen by verloop van jaren eenigen indracht is lydende. Waar op gedelibereert, is deselve Visscherye in de Riviere de Leck vergoest ende geaccordeert, gelyck deselve mits desen vergoest ende geaccordeert wort aan de Heeren Dijk graaf ende Heemraden van den Leckendijck bovens dams, autoriserende deselve omme uytten naam ende van wegen haar Ed. Mog. het gemelte recht van de Visscherye in de Riviere de Leck nae behooren te onterhouden ende te maintineren. Ende sal den Rentmeester van de Domeynen van tijt tot tijt van dese haar Ed. Mog. resolutie in syn te doene reeckeninge memorie hebben te maken. Onder stont: Geextraheert uytte voorsz. Resolutien ende geaccordeert; In kennisse van my, C. v. Poll. Accordeert mette voorsz. Resolutien. J. Huyssen.

Lecca Ordinum universa est, & de ripa ad ripam, ab Hemo monte ad Schoonhoviam usque, ut abunde id jam docui lib. de Nobilit. cap. 10. & seq. Nec Ordines unquam passi, ut turbaretur possessio, aut quicquam ibi fieret in ipsorum præjudicium. Curant etiam Chomarchæ, ne vel minimum quicquam fiat. Si fiat, curant ne fiat iterum. Ad Ordines rem referunt. Prohibent quantum possunt & mulctant delinquentes. Addam ex Actis Ordinum, nequis porro adhuc debitet, quod anno L. hujus seculi adhuc contigit.

Memorie de Ed. Mog. Heeren Staten's Lants van Utrecht overgegeven uytten naam ende van wegen de Heeren Dijk graaf ende Heemraden van den Leckendijck bovens dams.

Alsoo Dijk graaf ende Heemraden gebleecken, ende voorts door hare Gecommitteeden aan den LeckenDijck geweest zijnde bekendt gemaackt is, dat die van Cuylenburch impieteren in de gerechticheyt van de Riviere van de Lecke dese

deſe Provintie alleen volgens gewefen ſententie van den Edelen Hove van Utrecht competerende, viſſchende continuelyck in de voorſz. Reviere, ende belettende de ingeſetenen van deſe Provintie aldaar mede te viſſchen, nemende deſelve bare netten, korven, karen &c. oock ſelfs die aan deſe ſyde van de Reviere vaſt ſyn, uſurperende mede de ſchouwe over de doode lichamen in de voorſeyde Reviere bevonden, ende deſelve wech voerende, alles tot groote prejudicie van de Provintie ende gerechticheyt van dien, Soo iſt dat Dijk graaff ende Heemraden niet hebben kunnen naarlaten U. Ed. Mog. 't ſelve te remonſtreren omme tot voorkominge van de klachten ende doleantie van de ingeſetenen deſer Provintie, in't beletten van de viſſcherye ende ſtellen van korven, mitſgaders tot maintainue van U. Ed. Mog. gerechticheyt ende juridiſtie ſo-danige ordre geſtelt te worden, als deſelve in ſoo een wichtige ſaack ſullen bevinden te behooren. Actum t'Utrecht den 3. Aprilis 1650. Onder ſtont: Ter Ordonnantie van Dijk graaf ende Heemraden voornoemt, ende was onderteyckent, Johan de Goyer. In margine ſtont geapoſtilleert aldus: De Staten van den Lande van Utrecht bedancken de Heeren Dijk graaf ende Heemraden voor haar Ed. goede advertentie ende officie by deſen vertoont, verſoecken deſelve oock aan haar Ed. Mog. gelieven te dienen van haar ſchriftelyk adviſ, hoe ende by wat ordre ende middel haar Ed. Mog. beſt ende bequaam hare gerechticheyt ende juridiſtie uyt ſaacke hier inne verbaalt ſullen dienen ende konnen maintaineren, daar ende ſoo ſulcx behooren ende nodigh weſen ſalten eerſten doenlijck. Gedaan t'Utrecht den 3. Aprilis 1650. Onder ſtont: Ter ordonnantie als boven. Ende was onderteeckent; Ant. van Hilten. Lager ſtont nader geappointeert aldus: De Staten van den Lande van Utrecht op den inhouden deſes geler, mitſgaders de leſſure van 't voorſeyde adviſ jegenwoordich behoort, laſten ende ordonneren by deſen den Procureur Generaal's Hoofs Provinciaal alhier M^r. Everhard van Weede omme die gene die de viſſcherye in de Reviere van de Lecke uſurperen aan te halen, ende daar jegens te procederen ſulcx tot maintainue van haar Ed. Mogende gerechticheyt ende juridiſtie in deſelve Reviere ſal bevonden worden te behooren, ende dat om de voorſeyde uſurpateurs te beter t'achterhalen mede uyt krachte deſes worden ghelaſt den Exploiteur van den Leckendijck, mitſgaders den Schout van Schalckwijck reſpective. Ghedaan t'Utrecht den vi. Jun. 1650. Onder ſtont: Ter ordonnantie als boven: Onderteyckent, Ant. van Hilten. Noch lager ſtondt: Gecollationeert jegens de principale ende accordeert, In kenniſſe van my, ende was onderteyckent, Johan de Goyer 1654.

Sed quod ad Dominos de Hageſteyn non mirum quod tentarint, quod

ufur parint ac si suum jus in Lecca piscandi. Tentarunt Cæsar's etiam tempore a tributis immunitatem, ut ex querelis satis patet, quas Curia Provincialis Bruxellas detulit eo nomine Ann. 1530. *Extract uit het eerste Memoriaal-boeck's Hoofs van Utrecht: Inſgelijcks pretenderen die van den Dom ende Oudemunster alle hoocheyt te hebben in Hageſteyn, ende gelooven dat ſy die drie grooten van de bieren dair niet en betalen, Daaromme te gedencken of die Heerlicheyt losbaar is.* Sed frustra tum id aucti. Nam Cæsar re audita, ut parerent edictis iussit, cogi iussis detrectantibus vel mulctis, vel carcere, vel captis pignoribus. Et sic anno adhuc 1539. 6. Martii rescripſit ad libellum Auditoris Renoy. Idem etiam tentavit tum Præfectus S. Johannis. In cervisiam enim Ordines cum vectigal constituisſent, solvere id detrectavit, putans se immunem. Sed similiter etiam frustra & infelici successu. Mentio de ea re in primo Curia Memoriali:

Also op de requeste den Hove van Utrecht overgegeven by Henrick Ben Canonick ten Dom ende Heer Gobelinus Volquini Canonick St. Johans t'Utrecht Commissarissen des Eerweerdigen Heeren, Heeren Johan Ingewinckels, Prooft van Sinte Johans voorsz, roerende die drie grooten op elck vat biers, die de Staten 's Lants van Utrecht willen heffen uit die Dorpen van de Hooge Heerlicheyt der Prooftdye van St. Johans voorsz geappointeert is, dat by eenige Commissarissen van den voorsz Hove Heer Henrick Soudenbalch ende Heer Henrick Wilgerſſen, als by de drie Staten geordineert te ontfangen die drie grooten daar op gehoort souden syn, welcke Commissarissen alsoo gedaan hebben, ende met elck van partyen geaccordeert, ende want ſy hemlieden niet en konden accorderen, hebben ſy lieden haar rapport gedaan, Gehoort welcken rapport is by de voorsz Heeren die principale sake roerende de voornoemde excysen van de drie grooten uytgestelt den tijt van xiv. dagen, ende dat hangende dien tijt souden die voornoemde partyen mede compareren voor M^r. Rutger van der Kerck Raadt in den selven Hove, die welcke die selve ten vollen hooren ende vereenigen soude op de materie principaal, so verre hem doenlijck waar, ende indien niet soude ontfangen sulcke positien, brieven, munimenten, ende bescheyden, als elck van de voornoemde parthyen onder hem soude willen leveren, om alle 't welcke gesien als dan by den Hove ten principaal geappointeert te worden, als men bevinden soude te behooren, ende aangaande die provisie is verklaart, dat hangende desen processe binnen den Dorpen ende jurisdictien van de voornoemde Prooft van St. Johans gedaan soude worden die publicatie van 't Placcaat van den Keyser roerende die drie grooten op elck vat biers, ende in elck Dorp een soude geordineert worden, die opschrijven ofte opkerven soude sulcke bieren, als binnen den voorsz Dorpe ende jurisdictie gedroncken souden worden, om ten eynde van den processe,

ceffe, ingevalle die Proeft van St. Johans succumbeerde, te mogen weten, wat die inwoonders van den voorsz. Dorpe ende jurisdictie ter cause van de voorsz. bieren schuldich souden syn, ende dit al by provisie, ende sonder prejuditie van ymants recht ten principaal. Aldus gedaan t'Utrecht den 17. dach van Junii Ann. 1530.

Et sic se olim res habuit. Sic deinceps ut dixi. Sed ut nihil perpetuum, nihil quod immotum in eodem semper statu, sic in hac etiam parte quod ad Comitum Culenburgicum, qui jam Dominus de Hagesteyn, rerum facies mutata. Tractatu sæpius repetito sopita tandem omnis quæstio, quæ quod ad jus piscandi inter ipsum & Ordines diu jam satis tracta. Primum arbitris res commissa. Tum cum id non succederet, partim litium fugitantes, partim moræ impatientes Ordines generose id pro latitudine territorii, quod Comes ad Leccam habet, dono ipsi dederunt, & ratione inprimis habita spectatæ ipsius virtutis, & meritorum, quorum splendor adhuc fulget conspicuus, absolute id dederunt, excepto tantum quod Chomarchis cum moles lustrant, cum inspiciunt, cum in publicum ibi consulunt, piscatio reservata. Melius Lector ex Actis Ordinum quam meis verbis intelliget:

Extract uit de Resolutien van d'Ed. Mog. Heeren Staten's Lants van Utrechts Jovis 8. Maart 1688.

Is ter vergaderinge voorgebracht, dat de Furst van Waldeck wel genegen was over de differenten, die tusschen dese Provintie ende hooggemelte Heere Furst noch uytstaande syn, om alsulx die verscillen uyt de wege te leggen, waer op gedelibereert sijnde, is goetgevonden ende verstaan nopende de poincten ende questien die tusschen haar Ed. Mog. ende den hooggemelte Heere Prince van Waldeck als Grave van Culenburch noch open staan met onderling concert een compromis tot beslisninge van de voorsz. differentiale poincten op te rechten.

Sabbathi x. Maert 1688.

Op het gepresenteerde desen aangaande is ingevolge van de Resolutie van eergisteren op het selve subject genomen goetgevonden en verstaan, dat den Heero Furst van Waldeck sal werden verfocht van te willen opgeven de poincten differentiaal, waer over het compromis soude worden oppgerecht, Ende worden om de selve misgaders het op te stellen compromis behoortlyck te visiteren ende examineren, verfocht ende gecommiteert de Heeren Ruysch, van Maarsenbroeck, van Zuylen, van Sandenburgh, ende de Regerende Borgermoesteren der Stadt Utrecht, om van der selver gebefoigneerde ter vergaderinge van haar Ed. Mog. rapport te doen.

Martis xv. Maji 1688.

Item om te examineren het compromis over de verscillen tusschen haar Ed.

Dd 2

Mog.

Mog. ende den Heere Prince van Waldeck noch openstaande ende raackende de Viſſcherye in de Leck geprojecteert ,

Mitsgaders daar by ſynde gecombineert het geprojecteerde compromis luydende als volgt :

Nadien op den 18. Februar. 1677. tusschen de Ed. Mog. Mog. Heeren Staten 's Lants van Utrecht ende den Prince van Waldeck als Grave van Cuylenborch een accord. was opgericht , waar by de naburige differenten tot wederſijts vergenoevinge waren afgedaan ende ingeschikt, uytgesondert alleen, dat haar Ed. Mog. noch pretenderen aan de Viſſcherye in de Leck langs het Graaſſchap Cuylenborgh , welck point niet volkomen, immers niet klaar genoeg, by het voorsz. accoort was getermineert , waar over dan gereſolveert is het verſchil te compromitteren en over te brengen aan onpartydige arbiters ten wederſyden te verkieſen , ſo hebben haar Ed. Mog. ten ſelven eynde verkoren en ſyn Vorſtelijcke Genade van Waldeck haar gevende volle macht om over het voorsz. differentiale point te jugeren naar recht en reeden, welkers uytſpraak hier in ſodanige kracht ſal hebben , als een ſententie in het uyerſte reſſort geweſen , en ingeval de Heeren Arbiters diſſentieerden , ſullen haar Ed. Mog. kieſen een ſuper Arbitrum uyt drie perſonen door ſyn Vorſtelijcke Genade te nomineren. Ende op dat deſe ſaack in behoortijcke forme ten ſpoedichſten mach werden afgedaan , is verſproken en verdragen , dat yder partye hare memorie met alle bewijſdommen, waar op 't geſuſtineerde wert geſuſteert, binnen veertien dagen aan de Heeren Arbiters dubbelt ſal overleveren, Waar op binnen een maant daar na hinc inde ſal gediend worden van ſolutie naakt en bloot ſonder documenten by de Solutie te mogen annexeren, alles op pene van abſolut verſteck tegens die gene , die blijft in gebreke , ende dat op de ſtucken tydelick ingediend ſal recht gedaan worden , ende ſullen de Heeren Arbiters verſocht en ſo veel doenlyck geobligiert worden om binnen veertien dagen of uyerlijck een maant naar den termijn van 't indienen van Solutie de ſaack af te doen. Al het welcke de Ed. Mog. Heeren Staten 's Lants van Utrecht ter eenre, en ſyn Vorſtel. Genade van Waldeck als Grave van Cuylenborch ter andere ſyden hebben ingewillich en beloſt den inhoud deſes nae te komen , te onderhouden , ende te doen onderhouden onder verband als naar rechten.

Sijn om het ſelve te examineren ende ter vergaderinge te rapporteren gecommiteert de Heeren Ruysch, van Zuylen, van Sandenburch , ende de Regeerende Borgemeesteren der Stadt Utrecht , ende wort in plaats van den Heer van Maerſenbroeck geſurrogeert den Heere van Roſſem.

Martis 24. Jul. 1688.

Ter vergaderinge weder ſynde voorgebracht het compromis tusschen haar Ed. Mog. ende den Heere Furst van Waldeck oppgerecht , ende breder den

geno-

genotuleert, ende dat het selve tegenwoordich door den Heere Johan van Lith de Jeude door last van syn Furstelycke Genade op den 21. deses behoortlyck was onderteekent, ende vorder in bedencken synde gegeven, of om te eviteren de sware kosten ende moeyelickheden, die uyt hoofde van 't voorsz proces sullen komen te ontfstaan, men niet soude konnen goetvinden de visscherye in de Leck langs het Graaffschap Cuylenborch aan den Hoogh-gemelten Heere Furst van Waldeck te vereeren, voor so veel haar Ed. Mog. is competerende, onder voorwaarde, dat de Heeren Dijk-graaf ende Heemraden sich aan den Dijk bevindende vermogen sullen voor die tijt voor 't Collegie in de voorsz Reviere te doen visschen. Waar op nader synde gedelibereert, hebben de Heeren van de twee voorstemmende Leden sich den voorsz voorslach wel laten gevallen, seggende de Heeren van de Stadt ende Steden daar in mede te consenteren op het behagen van de Heeren hare principalen, Ende is alsulcx eenparich goetgevonden ende verstaan aan den Heere Furst van Waldeck over te geven, ende te vereeren de Visscherye in de Reviere de Lecq langs het Graaffschap van Cuylenburgh, voor so veel die aan haar Ed. Mog. is competerende, gelijk de voorsz visscherye aan hoogh-gemelte Heere Furst van Waldeck overgegeven ende vereert wort by desen, onder voorwaarde, dat wanneer de Heeren Dijk-graaf ende Heemraden sich aan den Dijk bevinden vermogen sullen voor die tijt voor het Collegie in de opgemelte Revier te doen visschen.

Veneris xvii. August. 1688.

Op het gerepresenteerde desen aangaande is goetgevonden, dat in conformite van de Resolutie van den 24. Jul. jongstleden wegens de overgifte van de visscherye by deselve vervat ten behoeve van den Heere Prince van Waldeck sal worden geextradeert een behoortlycke Acte onder het groot segel van haar Ed. Mog.

Extract uyt de Resolutien van de Vroetschap der Stadt Utrecht, Lunæ den 30. Jul. 1688.

Sijn gelesen de Notulen van Beschrijvinge van den 24. deser loopende maant Julii. Ende heeft de Vroedschap naar deliberatie ende omvraghe eenparichlyck sich wel laten gevallen ende geapprobeert het consent by de Heeren Burgemeestren ende Gecommitteerden ter Beschrijvinge op 't behagen van haar Ed. Principalen gedragen in de vereeringe ende overgifte van de Visscherye in de Reviere de Lecq langs het Graaffschap van Cuylenburgh by de Heeren Staten deser Provincie, voor so veel deselve aan haar Ed. Mog. is competerende, gedaan aan den Heere Furst van Waldeck om redenen ende onder voorwaarden in 't breede by de voorsz Notulen veruath.

C A P. XIII.

De Toparcha de Amerongen. 1. Hemur-Enge. 2. Proprator Ameronga.
3. Feudum olim Hollandicum. 4. Divisa ditio in duas partes.

1. **S**extus qui in diœcesi jus gladii est consecutus est Toparcha de Amerongen. Pagus Amerongen in diœcesi non procul a Rheno oppido. *Hemur-Enge* olim ab Hemæ fluvii angustii in Rhenum ibi exonerantis se. In chartis alibi etiam *Lote*. Unde & pars pagi adhuc *Lotervelt, Lutervelt*. Olim una cum paludibus, quæ circa eum & idem oppidum, Præpositi majoris templi ut testis est Godebaldus Trajectensis episcopus chart. Ann. 1126. quam Buchelius ad Hedam habet *hist. Ultraj. p. 153.* Seculo dein post cum inter Dominum de Abcoude & ipsum quæstio esset orta, & ad eam finiendam tandem Dominus de Abcoude detulisset juramentum, Præpositus suscepto eo juravit diferte, quod sua esset jurisdictio & sua esset pleno jure, *cum omnibus suis pertinentiis*, ut in charta est, quam Buchelius habet ad Hedam *hist. Ultraj. p. 225.* Quod tamen non de alia quam de media accipiendum. Alta enim seu jus gladii solius episcopi. Et quod ad mediam, ne hæc quidem Præpositi semper absolute. Præpositi etiam & episcopi. Utriusque enim nomine reddebat Prætor ibi jus. Prætor, quod notandum, Substitutum etiam habens seu Propratorem, ut in charta Ann. 1493.

Alle den genen die desen brief sullen sien of hooren lesen doen ick verstaan Johan van Steenhuis, Schout te deser tijt tot Amerongen als een Stadtholder, ende nyt beveel Johans van Suylen van Natewissh Overschout tot Amerongen van wegen mijns Genadigen Heeren Davids van Bourgoengen Bisscop t'Vtrecht, ende mede van wegen eens Eersamen Prelaats M^r. Simon van der Sluys Dromproost t'Vtrecht, dat gekomen is voor lantgenoten ende bueren nae beschreven Jan van Driebergen, ende heeft geeycht aan den Richter Jan van Suylen voordnoemt Gijsbert Jacobs Soen ende Wouter Gijsberts Soen, die daar gerechtelijcken geboden waren voor my Schout voers om te seggen de waarheyt &c.

- Postquam autem a Præposito discessit sensim dominium crebra statim facta est minorum mutatio. Et id ut non totum pro parte tamen interim ad Borrios de Amerongen, ad Nienrodios pervenit, ad Dominos Culenburgi, seu eorum progeniem. Et quod forsan miretur quis ab his Comiti Hollandiæ etiam ditio olim cessa, & recepta ab eo statim postquam cessa in feudum. Siquis non credat, in promptu sunt documenta :

Philips by der gratien Godts &c. doen kondt allen luyden, want voor onsen getrou-

getrouwen den Heere van Santen gestelt by ons ter saacken van onsen Lande van Holland &c. ende voor onsen Leenmannen hier naar beschreven gekomen is Geryt die Bastert van Culenborch, ende heeft ons opgedragen ende quijtgeschouden, alse onse mannen wjfsden, dat recht was, tot behouf Gijsbrechts van Nieuwenrode dat huys tot Amerongen mit den Boomgaarde, Raaphof, bosch, broeck, veen, ende velt mit allen synen toebehooren, Behoudelyck de voornoemde Geryt syne losinge in de goeden voorsz, Soo hebben wy rechte voort wederom verlijt ende verlyen mits desen brieve de voorsz goeden mitten hayse te houden van ons ende onsen nakomelingen Graven of Gravinnen van Holland Gijsbrecht voorsz ende zyn nakomelingen tot sulcken recht ende leene, alse Elyas van Amerongen ende syn Voorvaders dat van onser Graaslicheyt te leene gehouden hebben. Hier waren by ende over onse getrouwe Raat ende manne, Heere Willem van Egmonde Heere van Iffelseyn Ridder, ende Jacob van Alckmade. In oirconde &c. Gegeven xix. dagen in Septembri in 't jaar ons Heeren M CCCC XXXIV. Onder stont: Geextraheert in de Register Camer van Holland, ytten Registre buyten opgeteykent Philippus A. staande aldaar fol. 8. Ende is dit extract nae collatie daar mede bevonden t'acorderen den 16. Septemb. 1624. By my, ende was onderteykent, D. Gool.

Philips &c. doen kont allen luyden, dat voor onsen getrouwen Ridder, Raat, ende Camerlink den Heere van Lannoy onsen Stedehouder, ende voor onsen Leenmannen van Holland hier na genoemt gekomen is Gijsbrecht van Nieuwrode Heeren Otten Soom, ende heeft ons opgedragen ende quijtgeschouden, alse onse mannen wjfsden, dat recht was, tot behouf Everwijns van Cuylenborch dat huys tot Amerongen mit den Boomgaarden, Raaphof, bosch, broeck, veen, ende velt, mit allen synen toebehooren, gelijk hy dat tot deser tijt toe van ons te leen houdende is geweest. Dit gedaan wesende so hebben wy rechte voort wederomme, behouden ons ende een ygelijcken sijns rechts verlijt ende verleent, verlyen ende verleenen mits desen brieve Everwijn van Cuylenburch voorsz dat voorgenoemde huys tot Amerongen mit den Boomgaarden, Raaphof, bosch, broeck, veen ende velt, mit allen synen toebehooren, te houden van ons ende van onsen nakomelingen Graven ofte Gravinnen van Holland hem ende synen nakomelingen tot sulcken recht ende leene, als Elyas van Amerongen ende syn Ouders voornoemt, ende Gijsbrecht van Nieuwrode voorsz dat tot nu toe van ons gehouden heeft, ende oock die oude brieven ende Registeren van Holland dat inhouden ende begrjpen. Hier hebben by, aan, ende over geweest onse leenmannen, Heer Gijsbrecht van Vianen van Rysenburch, Geryt van Assendelft, ende Claes die Bastart van der Merwede. In oirconde &c. Datum twee dagen in Aprille Ann. xlv. negen ende vijftich nae den loop van onsen Hove. Onder stont: Geextraheert in de

de Register-camer van Hollant uytten Registre buyten opgeteykent Principium; staande aldaar in 't Capittel van 't Sticht fol. xv. vers. ende is dit Geextraheerde naar collatie daar mede bevonden 't accorderen den 16. Septemb. 1624. By my, ende was onderteykent, D. Gool.

Kaerl &c. doen kondt allen luyden, Want voor onsen getruwen Ridder, Raat, ende Camerlinck, den Heere van den Gruythuyse onsen Stedehouder, ende voor onsen gefrouwen Raide ende Leenmannen van Hollant hier naar genoempt gekomen is Geryt die Bastaart van Culenborch, begeerende ende versoekende aan den selven onsen Stadthouder, dat hy den voorsz. Geryt in onsen name verlyen ende verleenen woude, dat huys tot Amerongen mit den Boomgaarden, Raaphof, bosch, broeck, veen, ende velt, mit allen synen toebehooren, gelijk als hy dat overgegeven ende quijt geschouden hadde tot behouf Gijsbrecht van Nieuwrode, die men dat op die tijt verlyden, behoudelyck dat Geryt voorsz. syn losfinge daar aan behielt, den selven onsen Stedehouder ende Raide presenterende, ende thoonende een sententie arbitrale tusschen den voorsz. Gijsbrecht van Nieuwrode ende Geryt den Bastaart gedaan ende uytgesproocken, gelijk sy dat aan beyden syden gebleven waren na uytpraacke eenes compromisses in de voorsz. arbitrale sententie geincorporeert, by de welcke klaarlicken blyckt in eenen punte, dat Gijsbrecht voorsz. dat voorsz. huys met syn toebehooren, gelijk voorsz. staat den voorsz. Geryt rumen ende weder overgeven sal tot synre vermaninge, niet tegenstaande dat Geryt voorsz. mijn Genadige Heer voorsz. die voorsz. goeden overgegeven hadde tot behouf van Gijsbrecht van Nieuwrode voornoemt, welke sententie arbitrale voor desen tegenwoordigen brieve in onsen Register van Hollant van woorde te woorde geregistreert staat, Ende want Geryt die Bastert van Cuylenburch voorsz. de voorsz. sententie arbitrale by den segsluyden in den compromis geaccepteert begeert te onderhouden ende 't achtervolgen, gelijk hy oock dat schuldich is te doen, Soo ist dat wy achtervolgende de voorsz. sententie arbitrale, ende behoudelycken ons, ende enen ygelijken syns rechts verlijt ende verleent hebben, verlyen ende verleenen mits desen brieve Geryt den Bastert van Cuylenburch voorsz. dat voorsz. huys tot Amerongen mit den Boomgaarden, Raaphof, bosch, broeck, veen, ende velt mit allen synen toebehooren, te houden van ons ende van onsen nakomelingen. Graven ofte Gravinnen van Hollant Geryt voorsz. ende syn nakomelingen tot sulcken recht ende leene, als Elias van Amerongen ende syn voorouders die van ons gehouden hebben naar uytwysinge onser Registeren van Hollant. Hier hebben aan ende over geweest onse getrouwe Raide ende leenmannen van Hollant Geryt van Assendelft, Dirck van Zwieten, ende Willem van Zwieten. In oirconde desen brief besegelt mit onsen segel hier aan gehangen opten eersten dach van Augusti, in 't jaar

ons

ons Heeren duysent vier hondert acht ende t' seftich. Onder stont: Geextraheert in de Register-kamer van Hollant, uyt het Register buyten opgeteyckent Karolus A. staande aldaar in 't Capittel van 't Sticht fol. 11. vers. ende is dit extract nae collatie daar mede bevonden t' accorderen den 16. Septemb. 1624. By my, ende was onderteyckent D. Gool.

Sed sic sæpe olim factum. Sic, ut obiter etiam addam hoc, cis Leccam pagi in dicepsi sunt Tul, t' Wael, & Honswijck, ut nemo est qui non novit, & tamen Dominus Culenburgi a Comitibus Hollandiæ Maximiliano & Philippo de his etiam investitus Ann. 1492. De Dominis de Wulven, de Jaersvelt, de Nyenrode, uytten Ham, de Horst & Horstweerde dicam latius adhuc infra. Sed quod ad Dominos de Amerongen; lapsu temporis a Culenburgis ad Borrios ditio rursus rediit. A quibus seculo superiori emptionis titulo eam nactus vir nobilis & illustris Godardus de Reede Toparcha de *Saesfelt, non diu dein post jus gladii etiam consecutus octo millibus florenorum a Philippo II. Hispaniarum rege obligatum ei Ann. 1561. Idque etiam quiete & jure optimo possessum usque ad Ann. 1615. quo redemptum ab Ordinibus, ut utrumque id apparet ex sequenti diplomate:

Philips by der gratie Godts Coninck van Castilien, van Leon, van Arragon, van Navarre, van Napels, van Sicilien, van Maillorcque, van Sardeynen, van den eylanden Indien, ende vasten Lande der zee Oceane, Eertrshertoge van Oostenrijck, Hertoge van Bourgoengien, van Lothryck, van Brabant, van Limburch, van Luxenburch, ende van Milanen, Grave van Habsborch, van Vlaenderen, van Artois, van Bourgoenge, Palsgrawe ende van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, van Namen, ende van Zutphen, Prince van Swaven, Marckgrave des Heylich Rijcks, Heere van Vrieslant, van Salins, van Mechelen, van de Stadt, Steden, ende Landen van Utrecht, Overysel, ende Groeningen, ende Dominateur in Afsien ende in Afriquen, allen den genen, die dese jegenwoordige sien sullen Saluyt; Also wy omme betalinge te doen van groote somme van penningen loopende op fret ende finantie, gelicht wesende by onsen lieven ende getrouwen Heere Caspar Schets Ridder Heere van Grobbendonck facteur van onse finantie geen bequamer middel bevonden en hebben om deselve penningen op te brengen, overmits de groote en sware menichvuldige lusten, die wy gedragen hebben ter cause van den lesten oorloge, dan mits te belastene eenige parthyen van eenige Domeynen in onsen Lande van herwärts overe, Hebben daaromme last gegeven oock onsen lieven ende getrouwen M^r. Jacob van Boeschem Rentmeester generaal onses Lants van Utrecht naar eenige sulcx te vreden wesende in pantschappe te nemen te vernemen, Dewelcke daar toe versocht hebende onsen tieven ende beminden Schouteth van Utrecht Heeren Goort van

Ee

Reede

Reede Ridder, is te vreden geweest in pantschappe te nemen het Schoutetschap van half Amerongen, onse thinsen t' Amerongen, beloopende jaarlijcx ontrent thien ponden negen schellingen te veertich grooten onser Vlaamscher munte 't pont, den Lant-thol tot Amerongen, den accijs ende ketelgruyte aldaar, ende de Conijn warande van Amerongen voorsz, welke parthyen de voorsz Schoutet om ons dienst te doene, ende in onsen noot ons by te staan te vreden is geweest by leeninge te aanvaarden, ende voor deselve op te brengen de somme van acht duysent ponden munte voorsz eens, ende dat in handen van onsen lieven ende getrouwen Raadt ende Ontfanger generaal van onse Domeynen ende finantie Levin Wouters, mits hem doende daar op expedieren onse behoorlycke opene brieven daar toe dienende, Doen te weten, dat wy de saacken voorsz overgemerckt, ende nadien wy opte weerde van de voorsz parthyen ons volkomentlyck geïnformeert hebben, willende den voorsz Heere Goort van Rede volkomentlyck versekeret hebben by advyse ende deliberatie van onse seer lieve ende beminde Sustere die Hertoginne van Parma ende van Plaisance voor ons Regente ende Gouvernante van onsen Lande van herwaarts-overe, ende van onsen lieven ende getrouwen die Hooffden, Tresorier generaal, ende Gecommitteerde van onse voorsz finantie uyt onser rechter wetenbeyt voor onsen erven ende nakomelingen, Graven ende Gravinnen van Hollant, Heeren ende Vrouwen van Utrecht by title van wettelycke ende deuchdelycke beleeninge verset, gecedeert, ende getransporteert, versetten, cederen, ende transporteren by desen onsen jegenwoordigen brieve onse voorsz Schoutetschap van half Amerongen, onse thinsen aldaar, belopende jaarlijcx ontrent thien ponden negen schellingen ter voorsz pryse, den Lant-thol tot Amerongen, den accijs ende ketelgruyte aldaar, ende de Conijn-warande in 't voorszeyde Schoutamt met oock de hooghe Heerlickheyt van Amerongen als gelegen in onsen Lande van Utrecht, mits by den voorszeyde Heere Goort van Rede daar voren uytreyckende ende betalende de voorszeyde somme van acht duysent ponden van XL. grooten onser Vlaamscher munte 't pondt eens, ende dat in handen van onsen voornoemden Ontfanger Generaal van onse finantie, die gehouden wert hem daar of syne brieven van decharge te geven, ende ontsanck te maackene, reeckeninge, bewijs, ende reliqua te doene t'onser profyte metten anderen penningen van synen ontsanck, ende mits dese tegenwoordige verfestinge, opdracht, cessie, ende transport hebben wy 't voorszeyde Schoutamt van half Amerongen, ende de andere parthyen hier boven verklaart, gescheyden, afgetrocken, ende gesepareert, scheyden, afstrecken, ende separeren van den anderen leden ende parcelen van onsen Domeynen ons voorsz Landts van Utrecht, om van den voorszeyde Heere Goort ofte actie van hem bebbende van nu voortaan van 't voorsz Schoutetschap ende andere parthyen voorsz

voorsz. te gebruycken, besitten, ende administreren soo dat behooren sal, ende die pachten ende inkomsten van dien te ontfangen tot synen profyte, te weten van de voorsz. thinsen naar St. Martens Misse toekomende, ende van den Schout-ampte, Lant-thol, accijs, ende ketelgruyt naar alre heylig misse naastkomende, ende van de voorsz. Conijnwarande nae Lichtemisse xv^e. vijf ende t' seftich, met oock van der voorsz. hoger Heerlicheyt Alderheyligen oock toekomende, Reserverende alleenlyck voor ons alle andere Regalien, Remissien, geleyden, Clock geslach, ende diergelycke, ende dat soo lange ende totter tijt toe, dat wy ofte onse nakomelingen de voorsz. parthyen gelost ende afgequeten sullen hebben, 't welck wy sullen mogen doen t' allen tijden als ons ofte onse voorsejde nakomelingen best sal gelieven, mits wederkeerende, ende eens ende t' eenemaal betalende de voorsz. somme van acht duysent ponden munte voorsz. mit alsulcken gelde als ten tyde van der losinge loop hebben sal, ende men ten Comptoire ons Rentmeesters van Utrecht ontfangen sal, ende dat in de voorsejde Stadt van Utrecht, sonder kost ofte last van den voorsz. Heere Goort, ende voorts tot meerder verseeckertheyd van den voorsz. Heere Goort van Rhede hebben wy gerenuncieert ende renunciieren by desen van alle Conincklycke rechten, ende alle andere, die de Princen souden mogen ofte willen allegeren in prejudicie ende nadeel van desen onsen jegenwoordigen brief, ofte eenige pointen van dien, ende sonderlinge van den rechte seggende generale renunciatie van egeentre weerden te syne, ten sy datter speciale voorgae, Ontbieden daaromme ende bevelen onsen lieven ende getrouwen die Hoofst-Präsidenten ende Luyden van onsen secreten ende grooten Raide, Stadthouder, President, ende Luyden van onsen Rade t' Utrecht, die voorsejde van onse finantie, eerste ende andere Luyden van onse Reeckeninge in Holland, ende allen anderen onsen Rechteren, Officieren, ende Onderstaten jegenwoordich ende toekomende, ofte hare Stadthouderen die dit aangaan sal, dat sy den voornoemden Heere Goort van dese onse jegenwoordige opdracht, cessie, ende transport op te conditiën ende in der voegen ende manieren booven verhaalt doen, laten, ende ghedooogen, rustelyck ende vredelyck genieten ende gebruycken: Procederende by de voornoemde van onser finantie ende reeckeninge in Hollandt tot verificatie ende interinmentente van desen onsen jegenwoordigen brieve nae heure forme ende inhouden, Want ons alsoo gelieft, niet jegenstaande, die Ordomantien by onsen Voorsaten in vooreden tyden gemaackt op te conduite van onse finantien, ende besunder in de maandt van October in 't jaar xv^e. een ende dertich, ende sedert in den jare veertich, ende vijf en veertich, by den welcken is expresselijcken geseyt ende verklaart, dat wy van doen

voortaan niet en souden mogen verkopen, belasten, noch alieneren onse voorsyde Domeynen, en de eeden gedaan by den selven van onsen finantien ende reeckeningen, ende anderen Officieren opte onderhoudenisse van de voorsz Ordonnantien, 'T welck wy den voornoemden Heere Goort van Rhede als desen aangaande niet en willen hinderen noch prejudiceren, maar hebben hem daar van gereleveert ende releveren by desen, ende by den selven den voornoemden van onse finantien, reeckeningen, ende andere officieren ontlast ende verdragen van den eeden by hem gedaan so voorsz is, Blyvende deselve Ordonnantie in allen anderen heuren punten in heure effect, kracht, ende vigeur, niet tegenstaande oock eenige andere Ordonnantien, restrictien, geboden, ofte verboden ter contrarien, Des t' oerconde so hebben wy onsen segel hier aan doen hangen. Gegeven in onser Stadt van Brusselle den 24. dach van September in 't jaar ons Heeren duysent vijf hondert een ende t' seftich, van onsen Rijcken, te weten van Spaangien, Sicilien &c. 't VI. ende van Napels 't VIII. Op de ploye stont geschreven: By den Coninck, die Hertoginne van Parma &c. Regente, den Heere van Barlaymont Hooft, Aelbert van Loo, ende Marten van den Berge Gecommitteerde van de finantien, ende andere tegenwoordich. Onderteyckent D Overloope, ende besegelt met een uythangende segel van roden wasche om een dubbelde steert. In dorso van den selven brief stont aldus: Die Hoofden, Tresorier Generaal, ende Gecommitteerde van de Domeynen, ende finantien ons Heeren's Coninck consenteren also veele in hem is, dat t' inhouden in 't witte van desen sy gefurniert ende volbracht, also syne Majesteyt dat wilt ende ordineert gedaan te worden by desen. Geschreven ten Burele van de Finantien te Brusselle onder die hant-teeckenen van de selfde Hoofden, Tresorier Generaal, ende Gecommitteerde den VI. dach in Octobris xv: een en tseftich. Onderteyckent: Barlaymont, A. van Loo, van den Berg. Leger stont aldus: Die Luyden van de Reeckeninge in den Hage consenteren also vele als in hem is, dat t' inhouden in 't witte van desen sy gefurneert ende volbracht, also syne Majesteyt dat wilt ende ordineert gedaan te worden by desen. Actum ten Bureel ende Camere van de voorsz. Reeckeningen in den Hage den 13. dach Septembris xv: vier en tseftich. Onder stont: My tegenwoordich, Onder stont: G. Wallevand.

Noch stont in dorso aldus: Ick Godert van Rede onderschreven bekenne mit desen ontfangen te hebben uyt handen van den E. Johan van Westrenen, Raadt ende Rentmeester van de Domeynen's Lands van Utrecht door last van de Ed. Mog. Heeren die Gedeputeerden van de Staten's Lands van Utrecht die somme van acht duysent Karoli gulden, in aflosinge van de Pantfchap in desen brief benoempt, die hier mede afgeloft, gecasseert, doot, en te niet is, Sonder arch,

Des

Des ten oirconde is dese by my onderteyckent ter presentie ende ten overstaan van van Joncker Willem van Oostrum mynen Oom, die welcke als bloevoocht van de r'samentlycke kinderen van zal. Joncker Frederick van Rhede in syn leven Heere tot Amerongen, ende Juffrou Cornelia van Oostrum echte luxden dit mede onderteyckent heeft desen achienden Februar. Ann. xvi; ende vijftien stilo antiquo. Ende was onderteyckent Godart van Rhede, Willem van Oostrum. My present, J. Uytten Wael Nots.

Redemptio hæc postquam facta Curia Provincialis etiam Actis inserta, & ut Ordinum nomine ab ea omnis deinceps jurisdictio exerceretur injunctum. Literarum exemplum, si desideret quis, hoc est :

Also wy mits sekerer goede consideration ende redonen ons gemoveert hebbende goet gevonden hebben te doen lossen, ende aan de Domeynen van desen lande weder te brengen de hooge Heerlicheyt van Amerongen met het Schoutamp van half Amerongen, ende seeckers andere parthyen aan de voorsz Domeynen behorende, soo als die eerijts by de Conincklycke Majestejt van Spangien als geweest synde Heer van den Lande van Utrecht in pantschap uytgegeven syn geweest aan Joncker Godart van Rhede Heer tot Saasfelt Ritter &c. gelyck uwer E. dat klaartlyck sullen sien uyt de bygaande Copie authentiq van den pantsbriefve ende de quitantie in dorso van dien staande, daar van d'originelen ofte principalen in de Archiven van d'Ed. Mog. Heeren Staten van desen Lande syn berustende, Soo hebben wy goet ende noodich gevonden uwer Ed. daar van by desen te advertieren, ende expresselyck te belasten, dat uwer Ed. van nu voortaan van wegen ende uyt den naam van d'Ed. Mog. Heeren Staten voornempt in den voorsz Dorpe exerceert ende doet exerceren alle acten judiciels ende extrajudiciele de voorsz hooge Heerlicheyt, mitsgaders de middele ende lage jurisdictie aldaer raackende, ende daar van dependerende, gelyck uwer Ed. sulck gebruycklyck zyt te doen in alle andere Dorpen van desen lande, daar niemant anders Heerlicheyt ofte jurisdictie en heeft, ende als dat volgennde uwer Ed. instrucie behoort, sonder des ofte daar van te syn in versuymanisse ofte gebreecke, ende dat uwer Ed. oock de voorsz afgeloste pantsbriefve ende quitantie ad futuram rei memoriam doet registreren in sulck register ofte memoriaal ende soo als dat behoort, Belangende de andere afgeloste parthyen in den voorsz brief gementioneert hebben wy ordre gestelt, dat die waargenomen sullen worden by den Officiers dien salcx incumbert. Hier mede Edele &c. den 14. Mart. 1615. Die Gedeputeerden &c.

Significata Mariscalco etiam superioris diocesis (hujus enim ruri in delinquentes inquirere) & injunctum quod sequitur.

Edele, Erenfeste, Vrome,

Also wy omme seeckere goede consideratien ende redenen ons gemoveert hebbende goet gevonden hebben te doen lossen ende aan de Domeynen van desen Lande weder te brengen de hooge Heerlicheyt van Amerongen met het Schoutamp van half Amerongen, ende seeckere andere parthyen aan de voorsz. Domeynen behoorende, so als die eertijts by wylen de Conincklike Majesteit van Spangien, als geweest synde Heer van den Lande van Utrecht in pantschappe uytgegeven zijn geweest aan Joncker Godart van Rhede Heere tot Saesfelt Ritter &c. gelyck uwer Ed. dat klaarlyck sal konnen sien uyt de bygaande copie authentijcque van den pantbriewe, ende de quitantie in dorso van dien staande, daar van den originelen ofte principalen in de Archiven van d' Ed. Mog. Heeren Staten van desen Lande syn berustende, Soo hebben wy goet ende noodich gevonden uwer Ed. daar van by desen te adverteren ende expresselyck te belasten, dat uwer Ed. van nu voortaan van wegen ende uyt den naam van de Ed. Mog. Heeren Staten voornoemt in den voorsz. Dorpe exerceert ende doet exerceren alle acten judiciele ende extrajudiciele de voorsz. hooge Heerlicheyt, mitsgaders de middele ende lage jurisdictie aldaar raackende ende daar van dependerende, gelyck uwer Ed. sulcks gebruyckelyck syt te doen in alle andere Dorpen van uwen quartiere, daar niemant anders Heerlicheyt ofte jurisdictie en heeft, sonder des ofte daar van te syn in versuymenisse ofte gebreecke, ende dat uwer Ed. hem terstont vervoege in den voorseiden Dorpe, ende aldaar van haren dienste ende eedt ontslae alle die gene, die soo tot d'administratie van de justitie als in andere publycque bedieningen hier te vorens in kracht van de voorsz. pantschappe zijn gestelt geweest, U. Ed. committerende ende autoriserende by desen, omme't voorsz. Schoutamp uyt den name ende van wegen d' Ed. Mog. Heeren Staten van desen Lande te bedienen ter tijt toe by ons daar inne anders sal wesen versien, ende op dat de justitie in den voorsz. Dorpe synen voortganck hebben mach, soo sal U. Ed. t' Gerecht aldaar oock uyt den name van d' Ed. Mog. Heeren Staten voornoemt ende van haar Ed. Mog. wegen vernieuwen uyt de gequalificeerste ende bequaamste inwoonderen ofte buysluyden aldaar wesende van de Gereformeerde Christelycke Religie ende vroom van leyen, Doende deselve sweeren den eedt van getrouwicheyt aan de voorseide Heeren Staten, ende oprechticheyt in der justitie, gelyck dat behoort, Belangende d' andere afgeloste parthyen in den voorsz. brief gementioneert hebben wy ordre gestelt, dat die waar genomen sulden worden by den Officiers die sulcks incumbert. Hier mede Edele &c. Den 14. Mart. 1615. Die Gedeputeerden &c.

Quod autem mentio hic de Prætura mediæ partis Amerongæ, propter pagi amplitudinem fit in duas partes divisi. Pars Toparchæ de Amerongen,

gen. Pars Præpositi summi templi complexa id territorium, quod jam occupat Toparcha de Suylesteyn, vacante Præpositura in emphyteusin ab Ordinibus Johanni Renesse van der Aa equiti concessum Ann. 1613. ut patet ex literis.

Die Staten van den Lande van Utrecht, allen den genen die desen sullen sien ofte hooren lesen Saluyt. Alsoo Joncker Johan van Renesse van der Aa ons by requeste te kennen gegeven heeft, hoe dat hy woonende op den huysse Suylesteyn in den gerechte van Amerongen t'syner kennisse gekomen is, dat de Domprooftdye t'Utrecht competerende is de halve Ambachtsheerlicheyt tot Amerongen voornoemt, ende want hy Remonstrant genegen is tot d'observantie van goede politie, ende consequentelyck dat wegen, watergangen, ende 't geene daar aan dependeert tot gerief van eenen ygelicken wel worden onderhouden, d'welck hy Remonstrant (sonder beroem) acht des te bequamer te sullen konnen geschieden by aldien ymant den Heere van Amerongen aldaar woonende werde geadjungeert, welke Ambachtsheerlicheyt van half Amerongen de Domprooftdye voornoemt competerende by Remonstrant versochte, dat ons soude gelieven hem te gunnen in koope ofte erfpachte, Op welke des Requirants requeste ende versoek by ons gedeputeert sijn geweest die Gecommitteerden ende Rentmeester van de gebeneficieerde goederen, omme desen aangaande op rapport ende onsen behagen met den Remonstrant bequamelyck te handelen, ende oock die van den Capittle van den Dom, indieu sy haar dese saacke eenichsins aannemen te hooren, d'welck by den voornoemden Gecommitteerden gedaan, ende aan ons op Beschryvinge vergadert sijnde gerapporteert wesende, hebben wy goet gevonden 't selve rapport ende handelinghe dien van den voorsyde Capittle te doen communiceren, ende haarluyder goetduncken ende advyse daar op te verstaan, die by Acte Capitulaar van date den 28. deses de voorsyde handelinghe geapprobieert ende geratificeert hebben, mits dat den jaarlycxen Canon komen sal ten profyte van de Domprooftdye voorsyde, Doen te weten, dat wy al 't geene voorsz aangemerckt den voornoemden Joncker Johan van Renesse van der Aa volgende de voorsz handelinghe ende accooft in enen ewigen erfpacht gegeven hebben ende geven mits desen de voornoemde Ambachtsheerlicheyt van half Amerongen hier te vorens aan de Domprooftdye t'Utrecht gehoort hebbende jaarlycks voorses pont van XL. grooten Vlaams 't pont vryjs gelts sonder eeuge verminderinge ofte afskortinghe te betalen alle jaar op den 10. November ofte binnen ses weecken daar nae onbegrepen op pæne van dubbelen pacht voor die reyse, ende voorts so dick ende menichmaal den voorsz erfpacht op synen behoorlycken tyt niet betaalt en wort, ten behoeve van de voorsz Domprooftdye aan den Rentmeester van deselve Domprooftdye, ofte aan den genen, die d'administratie in der tyt

zij hebben sal, daar van het eerste jaar erfpachts verschynen sal den 10. Novemb. ierstkomende, Dies d'voornoemde Joncker Johan van Renesse van der Aa tot synen proufytte hebben ende genieten sal de ses gulden die Aelt van Amerongen voor de bedieninge ende 't gebruyck des voorsz. Schoutampts Martini eerstkomende schuldich worden sal. Ende indien de voornoemde Aelt van Amerongen kan vertoonen 't voorsz. Schoutamt na behooren beleent te hebben, sal d'voornoemde Joncker Johan van Renesse van der Aa bem d'selve beleeninge uyt houden, ende so dick ende menichmaal als desen erfpacht versterft, ofte met onsen wille ende consente veranderfaat wort, Soo sal die gene, daar den selven erfpacht dan op komen sal, gehouden wesen de voorsz. Ambachtsheerlicheyt van half Amerongen binnen een half jaar wederom aan ons te versoeken, ende nemen van ons nieuwe brieven, ende geven ons weder brieven alleens sprekkende, ende besegelt met synen segel, beyde op synen kosten. Alle dinck sonder arch ofte list. Des t'enen oirkonde so hebben wy desen met onsen uythangenden segels doen bevestigen, ende by onsen gesworen Secretaris doen betekenen. Gegeven t'Utrecht op den 29. Octobr. in 't jaar ons liefs Heeren ende eenigen Salichmakers Jesu Christi xvij. en derthien. Onder stont: Ter Ordonnantie van mijn voornoemde Heeren die Staten. Onderteeckent C. de Ledenberch, ende was besegelt met een uythangende segel van roden wassche om een dubbelden steerte.

Solutus canon emphyteuticus usque ad Ann. 1631. quo extincta emphyteusi verum & directum ejus partis dominium Principi Auriaco a Capitulo concessum conceptis in id tabulis, quarum tenor hujusmodi:

Wy Domdeecken ende Capittule der Kercke ten Dom t'Utrecht doen kont, dat wy so voor ons selven als mede Superintendenten van de Domprooffye nu vacerende, ende oock alsulx representerende den selven Domprooft, naar voorgaande beschrijvinge van onse absente medebroederen ende indictie van den Capittule des daachs te voren met expresse van saacke gedaan, vergadert synde, omme te delibereren of het niet geraat saam ende onsen Capittule dienstich ware, dat men het gedeelte van des Domproofften Ambachtsheerlicheyt over half Amerongen, dat den Doorluchtigen Hoochgeboren Furst ende Heere, Heere Frederick Hendrick Prince van Oraignen, Grave van Nassau onder Canon van de selve Domprooffye in eenen erfpacht houdet, van den servituyt van den erfpacht soude ontslaan, ende het directum dominium van dien aan syne Furstelycke Doorluchticheyt overgeven, Soe den jaarlixen Canon van ses guldens by den Wel. Ed. Heere Joncker Godert van Rhede Heere tot Amerongen uyt de vordere gedeelte van de voorsz. Ambachtsheerlicheyt over half Amerongen jaarlix aan onse Domprooffdye sal werden betaalt, hebben nae voorgaande communicatie uyt type deliberarie uyt

uyt verscheyden redenen ons daar toe moverende unanimiter goet gevonden ende geresolveert, als wy goet vinden ende resolveren by desen, het voorsz gedeelte van des Domprooften Ambachtsheerlicheyt over half Amerongen van de servituyte van den erspacht te ontslaan, soo dat syne Furstel. Doorluchtigheyt voor hem ende syne nakomelingen het voorsz gedeelte nue ende ten ewigen dagen sal besitten ende gebruycken als vry eygen goet. sonder ten aansien van onse Domproostdye met eenige erspacht, ershuyre, ofte andere servituyten beswaart te blijven, Renuncierende van alle actien, recht, ende toefeggens dat onse Domproostdye tot noch toe aan het voorsz gedeelte van des Domprooften Ambachtsheerlicheyt over half Amerongen gehadt heeft, witsgaders van allen brieven, Registeren, ende munimenten daar van spreekende ten behouve als voren, ende belovende het directum dominium van het voorsz gedeelte van des Domprooften Ambachtsheerlicheyt over half Amerongen te vryen ende te waren als erfschoop recht is, constitueren ende maacken machtich Willem Lobe ende Maerten de Roy onser Kercken Schouten t'samen ende een yder bysonder omme het transport, opdracht, ende verticht van het directum dominium ofte wettelicken eygendom van dien ten behoeve van syne hooghemelte Furstelycke Doorluchticheyt ende syne nakomelingen te doen, daar ende soo't selve bevonden sal worden te behooren, Gelovende voor goet; vast, ende van weerden te houden ende doen houden alle het geene by onse geconstitueerdens t'samen ende een yder bysonder in het geene voorsz staat gedaen sal worden, ende t'verbant als naar rechten, sonder arch, Des t'eenen oorsonde hebben wy onse Capittels segel aan desen brief doen hangen, ende by onsen Secretaris onderteyckent, Gegeven in't jaar ons Heeren duysent ses hondert een en dertich op ten vierden Julii. Was onderteyckent, Johan van Rheede ende Everhard de Weede 1631. hebbende onder uythangende een francynen steert mit een segel in roden wassche gedruckt.

Wy Henrick Janssen van Wageningen Drost ende Scholtes der Heerlicheyt Amerongen, Joost Cornelissen Uytten-weerde, ende Dirck Claessen de Wael, Schepenen der voornoemde Heerlicheyt van wegen den wel-Ed. Heere Godart van Reede Heere tot Amerongen &c. doen kont, dat voor ons gekomen ende gecompareert is in't gerecht Maerten de Roy als speciaal gemachtichde van de E. Heeren Domdeeken ende Capittle der Kercke ten Dom t'Utrecht voor haar Ed. selven ende als mede Super intendenten van de Domproostdye als nu vacerende, ende over sulx ook representerende den Domproost der voorsz kerke, ende heeft in kragte van deselve procuratie geinsereert in des voorsz Capittels brieven van date den 4. Jul. 1631. ons Schout ende Schepenen vertoont, ten behoeve van den Doort. ende Hoochgeboren Furst ende Heere, Heere Frederick Henrick by der gratien

Godts Prince van Oraigne, Grave van Nassau &c. getransporteert ende overgegeven, transporteert ende geeft over mits desen het directum dominium van des voorsz. Domproosten Ambachtsheerlicheyt over half Amerongen, sulcx dat welgemelte syne Furstelijcke Doorluchticheyt voor hem ende syne nakomelingen het voorsz. gedeelte nu ende ten ewigen dagen sullen hebben, besiten, ende gebruycken als vry eygen goet, sonder ten aansien van de voorsz. Domproostdye met eenige erfpacht, erfhuyr, ofte ander servituit beswaari te blyven, Renunciierende by comparant in de voorsz. qualiteyt van allen adien, recht, ende toefseggens, dat de voornoemde Proostdye tot noch toe aan het voorsz. gedeelte van des Domproosten Ambachtsheerlicheyt over half Amerongen gehadt heeft, mitsgaders van alle brieven, Registeren, ende manimenten daar van spreekkende ten behoeve als vorens, belovende het directum dominium van het voorsz. gedeelte van des Domproosten Ambachtsheerlicheyt over half Amerongen te vryen ende waren als erfskoop recht is, ende 't verbant als nae rechten. Des t'entien oorconde hebben wy Drost ende Schepenen voornoemt desen met onsen uythangenden segelen bekrachticht. Gegeven tot Amerongen in 't jaar. ons Heeren duysent ses hondert een ende dertich den 24. dach van Novemb. alden stijl, ende was geteyckent H. Verwey, ende besegelt met drie uythangende segelen aan francynne dubbelde steerten van groenen wassche.

Cæterum postquam jus gladii ætcrius pagi partis Ordinibus restitutum Curia Provincialis eorum nomine id exercuit usque ad Annum 1629. quo eidem Toparchæ eodem modo ut prius pignori iterum concessum.

Extract uit de Resolutien der Ed. Achtbare Heeren van de Vroedschap der Stadt Utrecht, Donderdaachs den 12. Febr. 1629.

Hier nae is in dese vergaderinghe gecompareert Joncker Godert van Reede Heere tot Amerongen &c. met syn E. Advocaat Loeffio proponerende alsoo syn Ed. van meninghe was op hynden requeste te presenteren aan de Ed. Mog. Heeren Staten's Lants van Utrecht, omme weder in Panschap te verkrijgen de Hoge Heerlicheyt van Amerongen, die Ann. 1615. by de Heeren Ordinarius Gedeputeerden op 't abusive te kennen geven van den Rentmeester van de Domeynen was afgelost, dat de Vroedschap daar toe mede beliefdten te verstaan, ende hare Gecommitteerden finalijck op dit point geresolveert ter vergaderinge van de Staten wilden schicken, verhalende in 't langh ende breet die gelegenibeyt van de sake, ende overleverende verscheyde stucken tot syne E. intentie dienende, Naar leduvre van dewelcke ende type deliberatie met eenparige stemmen geresolveert is, dat men van Stadts wegen ter vergaderinge van de Staten sal mogen consenteren, dat 't gene by de Heeren Ordinarius Gedeputeerden Ann. 1614. abusivelyck gedaan

daan is, worde geretractteert, ende de Heer van Amerongen geresstauereert in de voorsz. Pandschap op de oude ende voorgaande conditien, mits dat syne E. dese Stadt weder in pacht geve den tot t' Amerongen, in voegen syn Heer Vader Zab. wel eer gedaan heeft, Waar van goet gevonden is voor 't openen van opinia syn E. acte af te vorderen, gelijk gezaan is, lydende deselve acte aldus.

Ik onderschreven Godert van Reede Heere tot Amerongen &c. verclare by desen te vreden is wesen in cas ick de hooge Heerlicheyt van Amerongen metten appendentien van dien van de Ed. Mog. Heeren Staten's Lants van Utrecht wederomme in Pantschappe bekomè, dat ick de Regierders der Stadt Utrecht den tol aldaar in pachte geven sijn voor sadanen gedeelte, mitsgaders op sulcke conditien ende ten pryse als wylen mijn Heer Vader Joncker Frederick van Reede gedaan heeft, ende dit geduyrende de voorsz. Pantschap, houdende het selve voor nu als dan, ende dan als nu, voor contract, ende presenterende hier van des noot ende versocht sijnde naardere ende bredere acte te passeren. Des t'enen oirconde hebbe ick desen ondertekent op den XII. Febr. 1629. ende was ondertekent Godert van Reede tot Amerongen 1629.

Extract uyt de Resolutien der Ed. Mog. Heeren Staten's Lants van Utrecht, Jovis 12. Febr. 1629.

Gehoort het mondelingh aangeven van Joncker Goort van Reede Heere tot Amerongen &c. neffens de lecture syner E. schriftelycke Remonstrantie hier overgeleverd, als oock de missive van Reccommundatie syner Fuisfel. Doorluchticheyt mijn Heere den Prince van Orange &c. gedateert in den Hage den 8. Februar. 1629. beroerende het releveren ende restaueren der gelofte pantschap van de Hoge Heerlicheyt van Amerongen gedaen by resolutie van de Heeren Ordinaris Gedeputeerden in date den 22. Novemb. 1614. ende verscheydene stucken aan de voorsz. Remonstrantie geannexeert, is naar deliberatie ende lange communicatie dien aangaande gehouden verstaan ende geresolveert, dat men den Heere van Amerongen &c. voornoemt d'afgelofte pantschap gedaen uyt kracht der Resolutie van de Heeren Ordinaris Gedeputeerden voorsz. sal releveren ende restaueren, in cas men niet en bevint diens aangaande Staatsgewyse anders geresolveert te wesen dan de voorsz. Resolutie van de Heeren Ordinaris Gedeputeerden is continerende.

Jovis 19. Febr. 1629.

Verklaarden die Gecommitteerden der Steden Amersfoort, Rhenen, Wijk, ende Montfoort haar te confirmeren met die van de Stadt Utrecht rakende de Resolutie genomen den 12. deser lopende maant Februar. op het releveren ende restaueren van de Hoge Heerlicheyt van Amerongen ten versoecke van Joncker Godert van Reede Heere tot Amerongen &c.

Duravit pignus usque ad Ann. 1676. quo & alta & media & omnis deinceps jurisdictio ob illustria erga Rempublicam & præclara ipsius merita donodata est Toparchæ, ut ex Actis patet & codicillis, quos necesse est, ut addam hic:

Veneris den 4. August. 1676.

De Vroedschap gesien hebbende de eenparige resolutie, waar by de Heeren Geeligoerde, Edelen, ende Ridderchappe ten opsichte van de veelvoudige ende getrouwe diensten by den Hoog-Edelen Welgeboren Heere Godard Adriaen Baron van Reede, Vryheer van Amerongen, Ginckel, Elst &c. in verscheyde occasien so binnen als buytens Lants ende dese Provincie in's particulier aengement de Pandschap van de Hooge Heerlicheyt van Amerongen met de verdere appendentien ende dependentien van dien hadden afgedaen, ende deselve aan welgemelte Heere van Amerongen gedefereert tot een vrye gifte, blyvende de 8000. guldens, waar mede de opgedachte hooge Heerlicheyt voor desen is beleent geweest, als ten behoeve van den Lande gegeven, Alles breder als in de voorsz. notule van den 2. deser vermeld, heeft om goede redenen ende consideratien by de voorsz. resolutie verwat. haer daar mede eenparichlyck getconformeert, Seggende den Heere Ploos van Amstel Borgemeester der Stadt Amersfoort van de Heeren syn Principaten gelast te syn hem daar mede insgelycks te conformeren, Ende is alsulcx om goede redenen ende consideratien by de voorsz. notulen breder gementioneert, eenparich goet gevonden ende verstaen de Pandschappe, van de opgemelte hooge Heerlicheyt van Amerongen af te doen, ende deselve met alle digniteyten praeminentien, rechten, ende gerechticheden, als daar toe tot noch toe hebben gespecteert aan den Heere van Amerongen tot een gratuiteyt te desereren ende op te dragen, gelijk die gedefereert ende opgedragen wert by desen, so ende in dier voegen als by de voorsz. notulen nader is vervat ende geexpresseert, Ende sullen hier van de brieven in behoorlycke ende de beste forme worden gedepescheert ende uytgegeven.

Codicilli autem hi sunt: De Staten van den Lande van Utrecht in hooge achtinge ende consideratie nemende de langhjarige ende getrouwe diensten ende officien, dewelcke by den Hooch welgeboren Heere Godert Adriaan Baron van Reede, Heere van Amerongen, Ginckel, Elst &c. Ridder van de Conincklike Denemarckse ordre van den Oliphant ende van onsent wesen gecommiteert ter Vergaderinge van de Ho. Mog. Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nedertanden, hier bevorens niet alleen tot het gemeen welwesen van den Staat ende particulier welstand onser Provincie, ende bevorderinge van der selver interessen met alle wyse conduite ende asiduele vigilantie sijn aangewent, maar voornamentlyck in de laatste ongeluckige ende perplexen tyden, missgaders bekommerlycke constitutie

van saacken met soo kennelycke preuven van een trouwhertige zele ende genegentheytt tot d' herstellinge der vervallen saacken in 't gemeen ende deser Provincie in 't bysonder, by alle occasien ende gelegentheden, so wel in verscheyde buyten als binnenlantsche deputatien ende Commissien over saacken van de grootste importantie het interesse van den staat ten hoogsten betreffende met volkomen contentement van de hooge Regeeringe zijn betracht ende betoont, gelyck sulcks den Doorluchtichsten Vorst den Heere Prince van Orange by de aanstellinge deser Landen met een sonderlinge affectie ende estime tot de persoon van welgemelte Heere van Amerongen oock openlyck in onse vergaderinge gelieft heeft te betuygen, ende daar beneffens by ons favorabelyck gereflecteert synde op de groote devoiren ende diensten by meergemelte Heere van Amerongen t sedert dese Provincie by hoogst gemelte syne Hoocheyt door synen infatigabelen arbeyt, hoogwysse conduite, ende onverwinnelycke couragie onder Godes genadigen segen uyt het geweld van de vyanden verlost, ende onder de unie is gereduceert, omtrent onse Bontgenoten tot verschoninge van den deplorabelen ende calamiteusen Staat deser Landen syn geadhibeert, ende in 't toekomende van syn Hoogh Edelheyt goede directie ende yver tot meerder beneficie van dese elendige ende verarmde Provincie, ende redres van der selver vervallen finantie te verwachten staan, hebben wy ten opsichte van de opgedachte goede redenen ende consideratien tot een gratuiteyt ende danckbare erkentnisse van des welgemelten Heere van Amerongen syn langduyrige ende groote diensten eenparich goetgevonden ende geresolveert den Huysse ende Heerlicheyt van Amerongen gelegen in dese Provincie, so wijt ende breed deselve Heerlicheyt haar enichsins is extenderende, ende sulcks met alle appendentien ende dependentien daar onder behoorende ende resortierende te erigeren ende eleveren, so als die by ons geerigeert ende geeleveert wort by desen tot een hooge vrye Heerlicheyt met een erfelyck regt omme sodanich te kunnen succederen op alle welgemelte syne Hooch Edelheyt descendenten ende nakomelingen, mitsgaders op allen anderen Heeren ende Vrouwen, die den gemelten Huysse ende Heerlicheyt van Amerongen in der tijt sullen komen te besitten, dienvolgende dat deselve aldaar ten ewigen dage privatelyck ende alleen sullen kunnen ende vermogen te exerceren ende doen exerceren alle soorten van jurisdictie, so in 't crimineel als in 't civiel. ende generalycken in allen anderen saacken geene uytgesondert dan alleen het Crimen læsæ Majestatis, mitsdien dat oock sullen gerechtight wesen tot allen confiscatien ende verbeurtenissen, mitsgaders tot allen verdoron digniteyten, praeminentien, gerechtigheden, baten, ende profyten, als tot sulcke vrye hooge Heerlicheyt naar rechten ofte costumen eenichsints syn speetterende, ende in eeniger voegen by welgemelten Heere van Amerongen aldaar tot noch toe in pantschap syn beseten ende geexerceert geworden, mitsgaders

gaders by andere Vryheeren werden beseten ende geexerceert, Lastende onsen Procureur Generaal ende allen anderen Officieren ende Justicieren, mitsgaders vorders een igelycke dien het aangaan mach, haar daar na te reguleren, ende den welgemelten Heere van Amerongen syn erven ende recht verkrygende het volkomen effect van dien te laten genieten, sonder daar inne eenige verbinde- ringe of molestie te doen. Gedaan in Utrecht onder onsen grooten segele, para- phure, ende signature van onsen Secretaris op den 18. August. 1676.

C A P. XIV.

De Magistratu Trajectensi ut Toparcha de Vreeswijck, seu ut vulgo de Vaart.
 1. De Lecca ducta ad urbis moenia & quando id primum factum. 2. Gil- denburch munimentum & qua ejusdem fortuna. 3. Qua Vreesvici seu de Vaart. 5. De ejusdem Praefecto & quodnam ibi ejus jus. 4. Alibi rei capti an per alterius territorium in carcerem possint mitti.

Septimus in dioecesi, qui jus gladii est consecutus, est civitas Trajecten- sis, seu magistratus, ut Toparcha Domini van de Vaert. De Vaert olim Vreeswijck ad Leccam pagus antiquissimus miliari ab Urbe distans. Postquam fossa per eum ducta ex Lecca ad urbis moenia, quo in urbem com- modius subvehi possent merces, nomen datum de Vaert. Fossa primum non magna Ann. 1148. Altius ducta & resecta Ann. 1373. Davidis postea Burgundi tempore purgata iterum & restituta, & tertium Ann. 1604. Lec- ca autem ne aquis aucta ventorum vi & tempestatis, campis passim inundatis per fossam urbem invaderet, agger primum objectus ei, & machinae cujus- dam vi deductae per eum naves e Lecca in fossam. Quo diploma hoc refe- rendum Ann. M. CC. LXXXIX.

Wy Florens Grave van Hollant gebieden dat ende willent ewelicke, datmen van niemant is hi van onsen Lande of van der Stat van Utrecht, of van wat lan- den dat hi zi, enich gelt of neme van enighen goede, dat hi slaat over den Dam t'Nywervaart, ende datmen elcken man laat begaan ende over doen syn goet mit syns selfs koste, behouden ummer des Bisschops recht van Utrecht. Voert waar ymant diese hier en boven lechde ofte goet ofname, so gebieden wi den Maarscalc van den Lande van Utrecht, of so wie daar waar van onser wegen ende der Stat van Utrecht, dat sy dat keren van onser wegghen, In oerconde van des- sen brieve die wert gegheven in ons Heeren jare M. CC. ende negen ende tachtich, des Manendaghes voor Sinte Lucien daghe.

Nec

Nec fossæ mentio tum tantum : mentio jam diu ante. In ejusdem diplomate etiam Ann. 1258. *Ende es te verstaan dat wy hier in gheen seggen en segghen van der Knape, die die Scoute van Utrecht mit sinen Hulperen wonte binnen den Gerechte van der Nieuwervaart, alse van den rechte, dat Heeren Willem van Duvenvoorde daar af toebehoirt &c.* Fossa altius dein ducta, quo commercii opportunior, & cum moles hæc exhiberet non parum incommodi, ad flumen positis cataractis, quibus aqua pro re nata & exclusa & admissa, repressa aquarum vis eodem anno 1373. Locus autem quo in postterum adversus vim adhuc tutior, quo securior navigatio & ad portam appulsus, extructum eodem anno ibi validum munimentum, quod *Gildenborch* appellatum a collegiis artificum, quorum opera in extruendo eo præcipua & insignis. Magni sumptus in id facti. Mutuo sumpta pecunia. Quæsitæ etiam a trapezitis, qui tum aliquot in urbem advenæ, contractu cum iis inito, ut in charta Ann. M. CCC. LXXV. *op Sinte Johans dach te middezomer, cujus hoc est initium: Wy Borghemeesters, Scepenen, Raad, ende ghemene Oudermans van den ouden Rade ende van den nywen der Stadt van Utrecht maken kent ende kenlic allen luden, dat wi bi wille ende consente der ghemeene gilden van onser Stat ghelooft hebben, ende gheloven mit goeder trouwen Antonis Domeyne, Thomaes, Jan, Peter, ende Jacob gebroeders, Willam Royers kinderen, Thomaes ende Michiel gebroeders, Azeniers, Peter ende Thomaes gebroeders, Matheus Isnaerts kinderen, die alle van Aelt syn, mit hem sestenden van boren ghezellen ende gesinde, die zi met hem nemen in bore geselschap, te houden ende te voldoen alle die punten ende vorwaerden, die hier na beschreven staan, alse tot twintich jaren toe naestcomende, na der daten van desen brieve, om te vervallen sulcke scout, alse onse Stat voersz schuldich was, Roerende van den oorloghe, dat nu laetste was tusschen der Graeflicheyt van Hollant ende ons, ende daar wi voert onser Stat slusen mede gemaket hebben opte Nyevaert. In den yersten &c.* Alia est ejusdem anni, quæ ut sequitur ita incipit: *Wy Borgemeesters, Scepenen, Raad, ende gemene Oudermans van den ouden Raade ende van den nieuwen der Stadt van Utrecht maken kondt allen luden, dat wy vercoft hebben Heeren Robbrecht van Rynswoude Borhgrave tot Montenaken Ridder om een sekere somme van gelde, die hy onswel ende al betaalt heeft den lesten penninck mit den eersten, ende die wy voort in onser Stadt oerbaer gekeert hebben, alse om onser Stadts slusen mede te maken op de nywe Vaert, ende daar wy voort onser Stads scout mede betaelt hebben, roerende van den oorloge dat nu laetste was tusschen der Graeflicheyt van Hollant ende ons, acht hondert pont penninghen jaerlycks te renthen tot synen lyve sulcx payments alse in der tyt der betalinghe ganghe ende gawe wesen sal binnen onser Stadt*

Stadt te betalen die ene helfte van de renthen tot St. Jans misse te midfomer &c. Sed quod ad trapezitas: Centum hi libras Francicas quotannis solvebant. Quod cum nondum sufficeret, triennio dein post vendidit urbs suum jus & omnes annuos suos reditus, quos ex areis, ex ædibus in certa urbis parte, prope Divæ Mariæ, vulgo dicta den Ommeloop, cum Capitulo S. Mariæ habebat communes. Vendidit Ann. 1378. Jacobo Sloyer Henrici Scultinxsen civi Ultrajectino, confecto de eo instrumento, cujus tale est initium: Wy Burghemeysters, Scepenen, Raad, ende gemene Oudermans van den ouden Rade ende van den nywen der Stat van Utrecht doen kond ende kenlicken allen luden, dat wy mit goeden voersien ende wel beraeden eendrachtelicken vercoft hebben Jacop Sloyer Henric Scultinxsen onsen Borgher om een seker somme van gelde, die hy ons vol ende al betaalt heeft den lesten penninck mitten eersten, ende die wy voert in onser Stat oerbaer gekeert hebben, alse onser Stat schout mede te betalen, ruerende van den oorloghe dat laatste was tusschen der Greeslicheyt van Hollant ende ons, ende mede van den soudenaers die wy in den selven oorloghe hielden, ende oic van onser Stat sluysen op te Nyevaert, onse Stat recht ende renten, alse van den Ommeloop by Sinte Marien mit alsulken recht, ranzone, ende Heerliche de alse daar toebehoort, alsoe vry ende in alle dien selven rechte, gewoente, ende haarkomen, alse wy 't haer toe dair gehadt hebben, mitten recht van den oversteke in de lyndmarckt, ende daar den Deken ende Capitel van Sinte Marien t'Utrecht dat wederdeel van den voersejden rechte, ende renten, ranzone, ende Heerliche de of toebehoort &c. Cæterum munimentum id, prout tum erant tempora, non loci tantum situ, sed tormentis etiam, annona, copiis munitum satis & satis validum. Statim etiam Præfectus missus vir armorum peritus adactus in urbis verba, ut potest facile id intelligi ex eo quod sequitur:

Allen den ghenen die desen brief sullen sien of horen lesen doe ic verstaan Johan van Clarenborch, dat ick over een gedragen ben met Eersamen luden, den Borgemeesteren, Scepenen, Raadt, ende gemeene Stadt van Utrecht, dat ick der Stadthuys gelegen op te Nywevaert, gheten der Gildenborch, houden ende verwaren sel een jaar langh naastcomende na der daten des briefs, ende t'enden den jare voorsz sel ick hem dat huys overleveren, also dat 's die Stadt van Utrecht voorsz seker is sonder archeyt. Ende ick sal stadelicx opten voorsz Huys houden die eerste ses weken langh naastcomende twintich mannen gewapent, ende daar toe enen Poortier ende enen Wachter op mijns selfs kost. Ende die ene helfte van den voerseiden gewapenden luden sullen schieten konnen, ende hoers selfs boghen by hem hebben opten voersejden Huse. Ende wanneer dit voorsz Huys volmaacket is, so sel ick 't rechte voort spisen tot enen halven jare toe.

Ende

Ende waer dat saecke dat onder den voorsz personen, die mit my opten voorsz Huse leggen sullen, ymant ware, die den Rade van Utrecht niet en genoechde, het waer een man ofte meer, daar sal ick enen anderen man voor setten also dicke als si willen. Ende waert dat ic dit voorsz Huys niet langer houden ofte verwaren en woude, of dat my die Stadt voorsz offsetten woude t'ends den voorsz jare so sullen sy 't myn, of ic selt hem een half jaar te voren te weten doen, eer dat voorsz jaar omme gecomen is. Voert so sullen alle die ghene, die mit myn opten voersyden huysen leggen sullen also voorsz is seeckeren ende sweren, dat voorsz Huys mede te helpen houden ende verwaren ter Stadt behoef voorsz in allen manieren also in desen brieve begrepen staet. Voert so sal die Stadt voorsz dat voersyde Huys uyter hant doen timmeren mitter meester haest na der Stadt oerbaer ende goetduncken, ende daar toe een ander Huys daar beneden, daar men hout ende torf in leggen, ende Paarden ende Koeyen in stallen mach. Voert so sal die Stadt voorsz opten voorsz Huys leveren Donrebussen, cruyt, loot, ende schut, Ende dat sal ick hem weder overleveren, also dit voorsz jaar omme gecomen is, des dair af onverbesicht is, alle artheyt uygeset. Ende alle dese voorsz punten hebbe ic Johan van Clarenborch voorsz geloest, geseekert, ende gesworen, love, seeckere, ende sweere voor my ende voor myn gesinde, die mit myn opten voorsz Huse wesen sullen der Stadt voorsz trouwelicke ende wel vast ende stade te houden, ende te voldoen, Ende waert dat ic des voorsz Huys quyt warde mit verraede of mit versuymenisse, van my ofte by minen Gesinde, ofte sonder kenlycken nootsaken, so verboerde ic myn lys ende daar toe al myn goet, dat ic hebbe in der Stadt ende in den Gestichte van Utrecht, tot behoeff der Stadt voergenoemt. In oerconde des briefs besegelt mit mynen segel. Ende om die meerre oerconde ende vestenisse deser dingen so hebbe ic gebeden Johan van Groenenwoude ende Herman van Lochorft desen brief mede te besegelen mit horen segelen. In oirconde der waarheit, Ende wi Johan van Groenenwoude ende Herman van Lochorft hebben om bedden wille Johans van Clarenborch voergenoemt onse segele mede aan desen brief gedaan tot eenre meerre oirconde. Gegeven in 't jaar ons Heeren dusent drie hondert drie ende t'seventich op sinte Martyns dach in de Somer die men heet translatio.

Non parvi momenti arx. Belli statim fax & turbarum occasio. Mox 2.
 obfesta ab Hollandis, qui in sui perniciem extructam existimabant. Vi etiam
 ab iis capta. Verum copiis conscriptis vi recepta a Trajectinis, & post
 multas excursiones in Hollandiam ab iis factas, post vastationes agrorum, Cum sep-
 tem post flammis, post clades utrimque acceptas & illatas, tandem inter par-
 tes bello fessas convenit, ut sublata belli causa, & destructa rursum ar-
 ce, Vreeswijck cederet diœcesi, si episcopus cum septem * stolis id diœcesi
 de Nobilit. cap. 11.
 affereret.

assereret. Heda hist. Ultraj. p. 257. Anno vero MCCCCLXXIII. Trajectini duxere altam fossam a Nieuvaert ad Groterwade, & locarunt ad ripam Lecca fluyii cataractas, sive repagula bina lignea, quo aquas facilius aut excluderent, aut intromitterent, ubi & arcem pramunitam condidere, quam Ghildenborch nominarunt a collegiis artificum sic dictam in vico Vreeswick, ne illa per hostes aliquando destruerentur: Concitantibus ex hoc ipsis adversum se Gubertum Vianensem, atque Dordracenses, qui in odium & servitutem ipsorum id factum suspicabantur, atque Albertum Ducem Bavaria &c. Arx quoque Gildenburch a Comite obsessa tandem deditur, rursumque a Trajectensibus recuperatur, semper audacissime oppugnata, & rursum ab praefidiariis valide defensa; factaque per Trajectenses multa incursiones in Hollandiam, multaque hinc inde prada: tandem omnis dissensio composita ea conditione, ut Vreeswick cum assertione episcopi & septem stolarum cederet episcopatus. De castro iterum destruendo nihil plane hic ut patet. Nec uspiam etiam ejus meminit Joannes a Leydis. Quod convenerit tamen, certum. Sed haud dubie nulla mentio, quod id postea neglectum, remisso etiam juramento, & citra id in perpetuum concessio ab Alberto dioecesi Vreesvico. Jo. a Leydis lib. 31. cap. 25. Cum ergo episcopus praesto staret cum praefatis septem personis, Dux inclytus absque juramento praestito resignavit sibi Vreeswijck cum patentibus literis; & sic terminatum est inter eosdem omne hostile litigium. Duo sunt instrumenta, quae hactenus nondum visa. Foedus alterum complectitur. Alterum remissionem juramenti jam dicti. Utrumque ita se habet:

Aelbrecht bi Goeds genade Palensgrave bi den Rijn, Hertoge in Beyeren, Ruwaart van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, en van Vrieslant, doen kont allen luden, dat wi van alle twiſt, onraat, en schade, die in den oerloghe dat geweest heeft tusschen den Bisscop, zynre Stat van Utrecht, en horen hulperen op te ene side, ende ons en onse hulperen, den Heer van Vyanden, Henric sinen Soen, en Henric sinen Broeder ende horen hulperen op te ander side, gevallen sijn tot desen dage toe, eente minliker soene bi wille ende goetduncken ons Raats, onser goeder lude, ons lants, ende onser steden over een gedragen sijn met enen Eersamen Vader in Gode, Haren Aernd van Hoerne Bisscop t'Utrecht, met synre Stat van Utrecht, sinen luden, landen, ende Steden, In welcker soene wi besoent hebben op onse side onse lude, landen, en Steden, en alle die gene, die onse hulpers geweest hebben, den Heer van Vyanden, Henric sinen Soen, ende Henric sinen Broeder, ende alle die ghene, die hoer hulpers geweest hebben in desen oerloghe, Ende die Biscop voorsz heeft hem besoent op syn side die Stat van Utrecht, alle sinen luden, lande, ende Steden, ende alle die ghene die hoer hulpers geweest hebben in desen oerloghe voorsz, In sulcker maniere alse hier na beschreven

beschreven staat. In den eersten so sel die Stat van Utrecht die slusen en waterganck, die sy gemaket hebben, op die Nyevaert, in den gherechte van Vrieswijc behouden, vrilijc ende rustelijc gebruken van ons, van der Greeflicheyt van Hollant, van allen onsen ondersaten, mannen ende hulperen ten ewigen dagen, Ende also dicke alst der Stat van Utrecht dunct, dat nutte is, so mogen si ende sullen die slusen ende waterganck timmeren ende verbeteren sonder veste daar op of daar bi te timmeren, Ende die Bisscop ende die Stat van Utrecht en sullen die Greeflicheyt van Hollant, lant, luden ende mannen, die der Greeflichede voersz. toebehoren, doer die slusen niet oerloghen nog schaden met rove, brande, nog met ghevanghenisse, Ende wi ende die Greeflicheyt, lant, lude, of manne, die der Greeflicheyt toe horen die en sullen der Stat van Utrecht aan desen waterganck ende sluse voersz. ghene schade nog hinder doen in gheenre manieren, Ende waart dat imant misdede tegens der manieren die voersz. is, ende si die opter daet bevonden, daar mochten si horen schade op verhalen, Ende waart dat si die opter daet niet en bevonden, so souden si dat der Greeflicheyt laten weten of den Rade van Hollant. Ende so souden wise binnen viertien daghen daar na daar of te bescheyde helpen bi geliken luden van beyde siden, dat is te verstaan, dat die misdadighe of wi of onse Raat van Hollant van der misdadige wegen in senden sullen t' Utrecht twe manne, en die sullen vri geleyde hebben, daar die Stat van Vtrecht twe manne bi schicken sal, Ende so wes die viere eendrachtelic of die Overman die si daar toe kieses, daar of seggen, daar sullen wi mede gescheyden wesen, Ende en eynden si des binnen eenre maant niet, so mach die Stat van Vtrecht hoer verhalen op die ghene die dat gedaen hebben of op haar lant, lude, ende ondersaten, ende des en sullen wi noch die Greeflicheyt ons daar en tenden niet bewinden. Voert so sel die Stat van Vtrecht dat Huys te Ghildenborch, ons te eren ofte den ghenen dien wy 't bevelen in handen setten ses weken lang, Ende den ghenen dien wy 't bevelen sullen, sal der Stat van Vtrechts goede sekerbede doen, dat van den huysse, den Gestichte, der Stat, noch den slusen voersz. ghenen schade en geschiede, En tends dien ses weken voersz. selmen dat Huys immer nederbreken sonder vertrec of eer binnen den ses weken vorge-noemt, Ende so wanneer dats die Stat begeert, so selmen die Stat oplaten ende gbehenghen, dat Huys neder te breken, Ende selmen dan die van ons wegghen daar op is goede wisse doen dat hem genoeght, datmen dat Huys sonder vertrec nederbreken sal, behoudelijc der Stat hout, yser, ende steen, ende al dat an den huise is, ende ghene veste daar weder te timmeren, ten waart dat die Stat van ons verkrighen konste mit gonste dat dat Huys staande bleve. Voert so en sellen die Bisscop ende die Stat van Vtrecht voersz. nog nimant van hore wegen geve koelude, nog sciplude, hoer scepen, of hoer goed dwingen doer die slusen voersz.

voersz te varen, die daar niet doer wesen willen, noch men sal den Coeplude, die de stroem op en neder varen, noch hoer schepe, of goet, voer die slusen niet toeven, noch merrén doen tegens horen wille, maar die syn ancker aan't land leyd, of selve op't lant gaat, die mach men met rechte aanspreken, en dien sal men doen een onvertogben recht, Oeck en sal men voer die sluse onse lant en lude, onder saten, ende mannen mit gheenre nywer tollén noch nywen rechte beswaren, dan van ous daer geleghen hebben. Voert so en sullen wi noch die Greefslicheynt noch niemant van onsen ondersaten of mannen nyemant verbieden door die slusen voersz te varen, ten ware dat wi of die Greefslicheynt gemeenlick die palen sloten. Voert van den gherechte van Vreeswijck dat moghen wi mit seven Ridderen houden, of wi sullen den Bisscop laten houden met seven stolen, of wi sullen den Bisscop klaarlick quijt schelden op die tyd, dat men't seggen van der soenen uyt, ende die brieven die den Heer van Vyanden daar of heeft overgheven. Voert van den schade, die de Stat van Utrecht ons gedaen heeft aan Woerden,

De qua-
tuor ergo
perperam
Jo. a Ley-
dis d. loc.

den, aan Cronenborch, ende anders waar, sal ons die Stat voor geven drie duysent oude schilde, daer die Stat van Utrecht ons sulke wisse voer gedaen heeft in andere brieven, dats ons genoecht. Voert sal Ghisebrecht Gunter mitter Stat klaarlick versoen wesen op syn goet buten der mile te blijven, ende dat gelt dat op syn lijf geset was, dat sal of wesen. Voert so sal die Stat van Utrecht

Urbi po-
stea id re-
missum e-
jusdem
Ducis
charta
Ann. 1402.

ons te eren enen dienst doen ses weken lanck op hoers selfs kost, daer wi selve in den velde syn, ten ware of die reyse korter viele, met rijstich scutte en met rijstich ghewapent, of daer anders also veel gunsten voer doen alse bescheydelyken is, also verre alse die reyse tegens haren rechten Heere niet en draacht. Voert so sullen die borgheren van Utrecht varen, en keren op hoer oude tollén, verbande, recht, en vrighedé alle die Greefslichedé doer, ende sy sullen ons betalen sulke pensie, alse die soen-brief inhoud, die op die Hoghewoert gemaket was tot toekomenden dagen. Voert so sullen wi der Stat van Utrecht overgheven die brieven van Vredclant daer dat gelt of betaalt is, ende die pene van tien dusent mottoenen quijt laten. Voert sullen die Bisscop ende wi elck twe mannen daer toe setten, die jurisdicti te modereren, ende overdroegen sy niet, so sullen si enen Overman kiesén, en die sullen macht hebben dat te scheyden. Voert sal die Heere van Putten behouden dat Huys te Vredclant, en die Maarschalcke des Ghesichts van Utrecht gebruiken in allen manieren, alse die brieven in houden, die daer of sijn, Ende wanneer men hem goede sekerbede doet voer syn ghelt, daer dat Huys ende Ambochte voor staat, en die brieve houden, binnen twee jaren te betalen, so sal hi dat Huys ende Ambocht klaarlick rumen en overgheven sonder wedersegghen, ende gheviele daer schoet in der seckerbede te doen, dat soude staan tot verklaren des Landgreven van

Louter-

Louterberch ende des Heeren van Ghennep. Voert sullen igelyck van onse manne besoent wesen op hoer leen, en op hoer goet, die in desen oerloghe hoer goet opgedragen of verboert hebben, en van allen brueken quijt wesen, die van desen oerloghe roeren. Voert so sal die Bisscop ende die Stat onse manne recht ende vonnisse doen, alse inder Stat ende in den Ghefichte geleghen is. Voert sullen alle ghevangene quijt wesen op beyden syden met redeliker teringhe ende kost, Ende alle oerveden quijt op oude oirveden recht, oeck aan wes hant dat sy geloest syn, ende die brieven daar of overgheven. Voert sullen alle pleyte ende geestelyck recht, die uyt desen oerloghe roeren moghen of geroert syn, quijt wesen, also dat nergens nyemant daar of gemoeyt en blive. Voert sel alle goet daar men op geklaacht heeft, of mit klagen gewonnen is in desen oerloghe quijt wesen ende vry, alst was eer dat oerloghe begon. Voert so sel alle goet, dat aan beyden siden opgebeurt is, het sy van renten of van pachte geesteliken of weerlicke personen toebehoorende quijt wesen, ende die gene die dat of genomen is, sullen daar of van haren landheeren, of van den genen die sy 't schuldigh waren, quijt wesen, en bliven daar of ongemoeyt. Voert alle roef, brant, dooden, leemten, ende smerten, het sy van Papen, klercken, of leyen sullen quijt wesen ende versoent aan biden syden. Voert sel alle schattinghe quijt wesen, also verre alse dat ghelt niet betaalt en is, Ende alle verbroken verdinge selmen aan beyden syden quijt wesen, ende die brieven daar of overgeven. Voert sal die Bisscop absolveren alle banne en relaxeren alle interdichte tot ewigen dagen, die onse landlude en hulpere hebben roerende van desen oerloghe, also verre alse die Biscop die machte heeft. Voert so sel alle ghelt dat onbetaalt is tot desen daghe toe van gevanghene, van verdingnisse, ende van schattinge op beyden syden quijt wesen roerende van desen oerloghe, aan wes hant dat geloest is, of in wat manieren kennelyck of openbaar, en die brieve daar of overgeven. Voert voer alle recht ende toefeggen, dat wi hebben aan den Huse ter Horst, overmits den Heer van Vyanen, die 't ons over gaf of andersints, daar voer sal ons die Bisscop van Utrecht geven twe dusend oude scilde, ende voer die twe dusend oude scilde voersz sullen wi of die gene die wy 't bevelen, dat huys voersz onderhouden op die pensi van drie hondert pont swarten des jaars, ende op vorwaarde alst die Heere van Vyanen te houden plach, so dat den Bisscop noch sinen Gestichte genen schade daar of en geschiede. Ende soo wanneer dat die Bisscop t'Utrecht of syn nakomelinghen Biscoppen t'Utrecht ons, of onse nakomelinghen, of dien wijs machtighen, die summe voersz betaalt heeft mitter achterstallige pensi, die dan verschenen waar, so souden wy den Bisscop ofte die hys machtrich maacket, dat Huys ter Horst mit synen toebehoeren weder overleveren sonder vertreck,

mit allen den brieven die wy hebben, die daar of roerende syn. Voert sullen wi t'w'c mannen van onsen rade setten, ende die Bisscop ende die Stat twe mannen van horen rade, die machtig sullen wesen alle gebreke te verklaren op beyden sijden, die voer desen oerloghe geschiet syn, of inder soenen niet verklaart en syn, Ende wes die viere daar of in eendragen ende verklaren, of die meerre hoep van hem, dat sullen wi vast ende stade houden aan beyden siden. Ende dese voersz soene in allen manieren en vorwaarden, alse hier voer in desen brieve beschreven staan, hebben wy Hertoghe Aelbrecht van Beyeren, Ruwaart van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende van Vrieslant geloest ende loven voer ons ende voer onse hulperen ende der gemeenre Greeflicheyt voersz den Heere van Vyanden, Henric sinen Soen, en Henric van Vyanden sinen Broeder, ende horen hulperen witteliken en wel vast ende gestade te houden, ende te voldoen, Ende hebben onsen seghel aan desen brief gedaan tot eenre orconde, Ende omme die meerre sekerheyd en vestenisse hier of so hebben wy gebeden onsen lieven Neve Heere Johan van Chastillon Grave van Bloys, ende Hertoghe van Gelre, ende onsen lieven ende getrouwen Otten Heere van Arckel, Sweder van Abcoude, Heere van Putten ende van Strienen, Reynoud van Brederode Heere van Ghenep, Aernoud Heere van Egmonde ende van Tselfteyne, Ghisebrecht Heere van Vyanden ende van den Goye, Heere van Sinte Martins Dijk, Daniel Heere van der Merweden, ende Johan van Langherake Ridder, Ende onse getrouwe Steden alse Delf, Haarlem, Almaar, Middelborch, en Sierixé, dat si dit mit ons besegelen willen, Ende wi Heeren Ridderen, ende Steden voornoemt, hebben om bede wille ons liefs Heren Hertoghe Aelbrecht voersz, ende om die meerre sekerheyd en vestenisse, ende om dat die soene ende alle vorwaarde voersz te bet en te vaster gehouden worden, desen brief open besegelt mit onse segelen mit onsen lieven Heere voersz tot eenre oerconde, Ende waart dat aan desen brieve een seghel ofte meer gebreke, daar mede en souden dese voersz vorwaarden noch soene niet verminct wesen, noch die soene verbroken. Gedaan tot Schoonhoven des woensdags na Sinte Geertruden dag in 't jaar ons Heere M CCC LXXIV. na den belope van onsen Hove.

Aelbrecht bi Goeds ghenaden Palensgrave bi den Rijn, Hertoghe in Beyeren, Ruwaart van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende van Vrieslant, doen kont allen luden, dat wi aangesien Gode, den goeden Sinte Martijn, ende oec twivel, die daar in wesen mochte, quijt geschouden hebben, en schelden quite alsulck gehout alse ons toegeseyt was inder soene, die nu nywelinge gemaakt is tussen den Bisscop en der Stad van Utrecht ende ons, alse dat wi met seven Ridderen houden mochten, dat dat Gerecht van Vreeswijck onse waar, Ende schelden quijte Gode, den goeden Sinte Martijn, ende der Kercken van Utrecht alle alsulcke rechte, alse wi van
ons

ons liefs broeders wegen mochten hebben an den Gerechte van Vreeswijck voorsz op ter tijt doe dat oerloghe begon. In oirconde desen brieve besegelt mit onsen seghel. Gegeven in Middelborch op ten acht en twintigsten dag van Maarte in 't jaer ons Heere na den loop ons Hoves M CCC LXXIIII.

Controversia primum orta nec tam facilis statim Dux, ut juramentum deferret, nec belli etiam avidior. Quod pacem maluit quam bellum, modo arx tantum diruta, quæ & metum incusserat, & præcipua belli causa, vel ex eo id elucescit, quod jam anno præcedenti quæ sita ratio concordiæ. Quæstio arbitris tum commissa, qui intra tempus definitum univèrsam deciderent. Tempus postea prorogatum. Et cum alia intervenirent, cum obsidio, cum bellum, cum agrorum vastatio, placuit tandem juramentum: Et idcirco in primis placuit, quod urbs arbitros detrectaret, metuens non tantum arci, ne eam Duci adjudicarent, sed Vreesvico etiam & cataractis. Conatus quidem eximere eum quantum potuit Antistes, dictitans eum vanum & spondens tabulis etiam publicis omnia hæc quæ controversa adscriptum iri dicecessi, sed frustra & incassum. Tabulæ se habent ita:

Wy Aernt van Hoern by der ghenaden Godts Biscop s' Utrecht doen kondt ende kenlyck allen luden, dat wi geloest hebben ende geloven mit goeden trouwen onsen lieven, getrouwen den Borgemeesteren, Scepenen, Raat ende gemeene Gilden onser Stadt van Utrecht, als dat die gene die seggers wesen sullen tusschen den Grave van Hollant op de eene syde, ende ons ende onser Stadt voorsz op de ander syde, dat die Seggers voergenoemt ons toefeggen sullen dat Gerecht van Vreeswyck, ende onser Stadt voorsz dat Huys tot Gildenborch, ende die Sluyfen voergenoemt vrylicken sonder enigerhande wilcoer ofte verbant tusschen hier ende beloken Paschen nu naestcomende, Behoudelic ons ende onser Stadt en Kercken Heerlicheyt. In oirconde des briefs besegelt mit onsen segel. Gegeven in 't jaer ons Heeren M. CCC. drie en t'seventich op sinte Wilboerts dach.

De arbitrio quod dixi similiter tabulæ adhuc extant: Aelbrecht by Godts genaden Palensgrave by den Rhyn, Hertoge in Beyeren, Ruwaart van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende van Vrieslant, doen cont allen luden, dat wy eens seggens ende eenre claringe op een gecomen syn tusschen enen Eersamen Vader in Gode, onsen lieven Neve, Heren Aernd van Hoern Biscop s' Utrecht, synre gemeenre Stadt van Utrecht op die eene syde, ende ons op der ander syde van allen gebreecke, die wy tot deser tyt toe onderlinge gehadt hebben. In den eersten van den gerechte van Vreeswyck, van den Huse te Gildenborch, ende van der slusen op te Nyevaert, dat wi des beloest hebben den Here van Brederode ende den Heere van der Lecke van onsen wegen

opte

op te eene syde, Haren Lubbrecht Bollen Domdeecken t'Utrecht, ende Wouter van Colenberch van des Bisscops ende der Stat wegen voorsz op die ander syde, alsoe dat die viere voorsz hier of seggen sullen eendrachtelycken tusschen dit ende sinte Martyns dach in den winter naestcomende. Ende so wat si hier of eenrachtelycken seggen dat sullen wi houden. Voert van allen anderen gebreecke, die de Biscop ende de Stadt voersz aan ons hebben, ende wi weder aan hem tot desen daghe toe, sullen wi malcanderen in scrifte overgeven, ende daar op twee mannen van elcker side in senden op een gelycke stede die gebreecke te verliken tusschen hier ende sinte Johans dach te midfomer naestcomende, na inhoud der verbant brieve, die wi ende die Stadt van Vtrecht voorsz van malcanderen hebben. Ende of die viere voorsz niet eens geworden en consten van sulcken gebreecke, alsoe wi ende die Stadt voorsz onderlinge hebben, die gebreecke te verlycken, so soude onse lieve Neve die Biscop van Vtrecht een Overman daar of wijen, en die gebreke verlycken in alle manieren alsoe die verbant-brieven inne houden. Ende hier op salmen den Heere van Gennep in handen setten dat huys tot Gildenborch, t'selve voort te bevelen wien hy wil, duyrende tot sinte Martyns dage toe naestcomende. Ende dien hi dat Huys bevelen sel, die sel geloven dat ons noch onse mannen, noch den Gestichte, noch der Stad van Vtrecht niet geoorlocht en sullen worden van den Huysse, noch door die slusen tusschen dit ende sinte Martyns dach voorsz, ten ware of den Gestichte, oft die Stadt van Vtrecht voorsz eerst aangetaft worden. In oirconden des briefs besegelt mit onsen segel. Gegeven in den Hage op sinte Victoers dach, in't jaar ons Heeren M. CCC. LXXIII.

Aelbrecht by Gods genade Palensgrave op den Ryn, Hertoge in Beyeren, Ruwart van Henegouwen, van Hollant, van Zeclant, ende van Vrieslant, Doen kont ende kenlyck allen luden, dat wi alsulcken gesceele alsoe wi hebben mit onsen Neve den Biscop van Utrecht ende der Stadt van Vtrecht, des geloofst is Heeren Lubbrecht Bollen Domdeecken t'Vtrecht, ende Wouter van Colenberch van hore syde, ende den Heere van Brederode ende den Heere van der Lecke van onser syde, die daar hoer seggen of geseyt souden hebben voor sinte Martyns dach in den wynter naestcomende, voert verlengt ende opgeset hebben tot beloken Paschen toe naestcomende in allen manieren, alsoe die brieven daar of begrypen van sinte Martyns dage voerseyt, sonder argelyst. Gegheven in den Hage in't jaar ons Heeren M. CCC. LXXIII. op sinte Wilboerts dach.

Castrum deinceps a Trajectinis, cum nec multum Hollandi controversia jam extincta viderentur curare id, paulatim neglectum, ut quidem scribit Hortens. lib. 5. hist. & ut pleraque etiam alia cum paries ventrem passim faceret in diocesi collapsum. De castro Vredelant enim loquens ita ibi expressit,

presse, Multos inde, inquit, ab episcopis neglectum annos (ut multa alia adversus vicinorum Principum incursiones condita, præcipue autem Gildenburgum in ostio Lecca ab Arnolodo Hornensi collocatum) vetustate collabi &c. Verisimile etiam quod dicit. Anno enim 1479. cum magno motu animorum inter populum Trajectinum & Davidem arderet bellum, nec in castris ruinis magna posita esset spes, & tamen magni momenti esset ostium illud Rheni, ne occupato ab Hollandis, Davidis sociis eo bello, redderetur navigatio minus tuta & impedita, alia ibi munitio & quidem valida excitata. Quæ in gratiam Davidis comparato exercitu ab Hollandis obfessa, & post longam obsidionem, stragemque etiam obsidentium, cum deditio esset facta, ab iis solo æquata. Vallum vocat Heda. Snoyus contra propugnaculum: Ita enim Snoyus lib. 12. Interea Trajectini validissimum propugnaculum ad Nyewardam erigere, milite commeatuque instructum. Venire hoc ex omnibus oppidis Hollandi oppugnatum, quorum octo millia fuisse commemorant, duce Ludovico Laleno Hollandia Præsede &c. Heda autem ita: Mense autem Aprili Præsides Hollandia expugnat arcem Vronenstain in Futsaes, & tradit flammis, progrediens autem ad portum Rheni vallum acquirit, pecunia corrupto Præsede valli Joanne Alphen exule Hollandia, qui tradidit &c. Een blockhuys dicitur in excerptis quæ ex veteri quodam Chronico liberaliter communicavit vir majorum imaginibus, propriaque virtute, & doctrina nobilissimus Theodoricus Albertus de Ridder van Groenesteyn Toparcha tot Rynesteyn. In iis disertè ita:

Ann. 1482. die S. Matthæi tooch dat heyr voor het blockhuys op de Vaart, daar de Hollanders hun legerden ende planten het geschut &c. Den 26. Septembr. quam den Bisschop selfs daar voor, ende den Stedehouder liet van Gorcum brengen een groote bussche, die die Stadt van Zutphen te hooren plach, septientien voeten lanck, ende schoot een klood wat minder als een Utrechts halfschepel, ende hier mede begonsten sy te schieten op St. Michiels avont, dat het blockhuys daverden, sulcks dat Jan van Alphen ende Ewout Rutgerffen Capiteynen spraack begeerden &c. Alst huys in was hebben sy't gerasceert, de kolck met steenen gevult, ende alle het werck dat de Stadt Ann. 1479. daar gemaecte hadt afgebroken.

Et hoc tamen non obstante fecit loci momentum, ut rursus deinceps propugnaculum & munitio excitata ibi, inter Dominum Isulstadii, cui Maximilianus & Carolus V. Austriaci favebant non obscure, & Fredericum van Baden gravi bello flagrante. Ægre id latum ab Hollandis. Munitio ipsis invisa. Nec diu stare eam passî. Maximiliani & Caroli V. interventu cum restituta esset pax Ann. 1511. stipulati expresse ut a stirpe succisa rursus solo æquaretur. Tabulis etiam foederis disertè id insertum: Item 't voersz tractaat

Hh

befloten

bisloten ende besegelt so dat behoort wesende binnen der voorsz. Stadt van Vtrecht, ende al eer 't selve aldaar sal mogen worden gepubliceert, so sullen die selve van Vtrecht gehouden worden al hoer volck van wapenen oerlofthe geven, ende hem die quijt te maacken, mit oock geheel af te leggen ende neder te doen werpen 't Blockhuys staande op te Vaart. Sic ad nutum eorum, qui præerant rerum summæ, & destructa & restituta, & quidem iterum iterumque. Rursum ibi moles, rursum vallum & sudes & armatorum cohortes, exorto inter Henricum Bavarum & urbem civili bello, cum sua multum interessè existimaret Antistes, nequid Lecca auxiliorum, commeatus, annonæ subveheretur Ultrajectum. Nec quicquam gravius urbs tulit. Auxit odium id in Antistitem. Et una etiam ex causis cur hostem Ordines judicarent Ann. 1527. 19. August. *Also ons nu, inquit, by onsen Genadigen Heere van Vtrecht merckelijcke gebreken aangekeert worden, te weten dat syn Forstelijcke Genade durch quade informatie onlanx dat huys ter Ameyde buten onsen wil, weten, ende consent, dair wy in oirloch ende verloop gescepen waren te komen, heeft in doen nemen, ende nu een onbehoorlycke bede op alle den ondersaten deses Nederstichts doen eyschen, ende des Gesichts Huysen ende Sloten sonder Stichse welgeboren luyden mit kleyne uytheemsche personagien, Ruteren, ende Knechten doen besetten, Oeck den Huysluyden doen gebieden mit gewapender hant scuppen ende spaden een Blockhuys op die Vaart voir ende tot synre Genade behoef te helpen opslaan, ende veel vreemde suspecte Ruteren ende Knachten by den anderen doen vergaderen, al tot benouwinge ende intominge van ons alle &c.* Sed Henricus non diu post bello impar & exhaustus, & tædio partim, partim sumptu, partim cladibus fessus, cum universam provinciam, cum urbes, cum oppida, cum agros, villas, ædificia, cum castra in Cæsarem transferret, id diserte etiam transtulit, quod Vreesvici seu de Vaart. Sic diserte in tractatu instituto Ultrajecti Ann. 1528. 14. August. *Dat mijn voorsz. Genadige Heere Elect ende Confirmeert t'Utrecht voor hem ende syne Successeurs Biscopen t'Utrecht den Keyser als Hertoge van Brabant ende Graue van Hollant voor hem ende syn Successeurs Heeren ende Vrouwen van den selven Lande overgeven ende transporteren sal die Stadt van Utrecht, die Steden van Amersfoort, Rhenen, Wyck, ende allen den anderen Steden, Sloten, ende Blockhuysen, ende andere Steden ende Vlecken van den Nederstichte, so die Sterkte van de Vaart als anderen, met de artillerye, munitie &c.* In literis translationis Ann. 1628. 21. Octob. lib. 3. de Nobilit. p. 862. *Omniaque alia oppida, castra, fortalitia, muitiones & loca, fortalitium op de Vaert, cum bombardis &c.* Cæsar autem mox sustulit, avectis Ultrajectum & coniectis in Vredenburgum 3. tignorum reliquiis. Sed id nihil ad Vreesvicum. Vreesvicum tamen florens cum ob portus commoditatem extructis novis ædificiis & confluentibus eo incolis brevi multum augetur, in metum Urbs a lducta, nequid damni hinc caperet,

caperet, abductis eo mercimoniis, & urbis sensim reditu & vectigalibus imminutis, postquam Cæsari transcriptum diocæsis dominium, supplicem Cæsari impetravit & vectigalium certam partem, vini ibi consumendi tertia Cæsari relicta, cerevisiæ autem quarta, & ne nova ædificia, quæ olim ibi non extructa, in posterum extruerentur magistratu invito. Et quo magis prospectum adhuc urbis securitati, Philippi regis tempore, nequis alius invaderet in ipsius præjudicium, certa annua pensione trutinandi ibi jus in emphytensin accepit Ann. 1562. De quo extat, quod sequitur, diploma ineditum:

Philips by der gratien Godts &c. allen den ghenen die desen tegenwoordighen sullen sien Saluyt, Wy hebben ontfangen die ootmoedige supplicatie van onse welbeminde die Regierders onser Stadt van Utrecht, inhoudende, hoe dat in onsen Lande van Vtrecht, ontrent een myle van de voorsz. Stadt, gelegen is seecker gerechte genaamt Vreeswyck ofte de Vaart ter plaatsē daar die Vaart uyt die Lecke tot Vtrecht voorsz. eerst syn begin neemt, ende vermits dat sy dagelycks seer grootte costen moeten doen, gelyck sy oock van outs gedaen hebben om de voorsz. Vaart te onderhouden, ende dat oock door die timmeringe van de nieuwe huysingen, die op de voorsz. Vaart, mits dat deselve seer bequaam op de voorsz. Riviere van de Lecke gelegen is, gedaen soude mogen worden, die voorsz. Stadt in heure accysen ende neeringe niet en soude beschadicht ofte geïnteresseert worden, soo hebben sy in den jare xv. xxx. lestleden verworven van wylen Hoochloffelycker Memorie die Keyser Kaarle die vyfde des naams onsen lieven Heere ende Vade-re, wiens ziele Godt genadich sy, dat sy den accys van wynen ende bieren, die opte voorsz. Vaart getapt ende gesleten worden souden mogen heffen ende ontfangen, Behoudelyck synre Keyserl. Maj. het derdendeel van de wynen, ende het vierendeel van den bier accys, ende voorts dat men op de voorsz. Vaart geen huysingen meer en soude mogen timmeren, dan die daar van outs ende voor den oorloge daar voorleden gestaen hadden, alles blyckende by de opene brieven van octroy daar op geexpedieert, ende hoewel dat die Dorpen in onsen Lande van Vtrecht gelegen niet gewoonlyck en syn eenige wage te hebben, des nochtans niet tegenstaande soo heeft eenen Cornelis van Muyden Clerck van onsen Rentmeester generaal ons voorsz. Lants van Vtrecht nu onlanx van onsen lieven ende getrouwen die luyden van onse Reeckencamer in Hollant in pachts vercregen die wage op ofte van der voorsz. Vaert den tyt van ses jaren voor twee ponden van xl. grooten onser Vlaamscher munte r'pont, Ende verstaan hebbende de voornoemde Supplicanten de selve Cornelis van Muyden van meningē soude wesen een wage opter voorsz. Vaert te stellen, die aldaar tot geenē tyde geweest en is, r'welck tenderen soude tot groote schade ende verlies van onse voorsz. Stadt, want behalven de schade die sy by de voorsz. wage souden lyden soude oock

fulcks in anderen Dorpen van den voorsz. Lande van Utrecht gepra. liseert mogen worden, niet alleenlyck in wage, maar in andere diergelycke, daar door geschapen ware die incompste van onser voorsz. Stadt merckelyck te verminderen, soo dat sy seer qualycken de menichvuldige lasten, waar mede de voorsz. Stadt beswaart is, soude connen dragen, ende gemerckt dat uyt 't geene des voorsz. is genoech blyckt, dat syn Keyserlycke Majesteyt niet begeert en heeft, dat door vorderinghe van de voorsz. Vaart onse voorsz. Stadt van Utrecht verachtert ende vercort soude worden, ende dat oock ten anderen die voorsz. verpachtinghe van twee ponden munte voorsz. 's jaars van seer cleyne importantie is, t'welck onser voorsz. Stadt die sonderling geen coopsman- schap en heeft, seer schadelyk soude wesen, soo hebben de voornoemde Supplian- ten ons seer ootmoedelyck gebeden, dat aanschou nemende op t'geene voorsz. is, ons believen wilde t'contract van de voorsz. verpachtinge te casseren, ende te niet te doen, ende voorts daar inne te voorsien, so wy tot oirbaar ende profy- ter selver Stadt bevinden souden te behooren, Doen te weten, dat wy de sake voorsz. overgemerct, ende hier op gehadt t'advys van onsen lieven ende getrouwen, die Hoofden, Tresorier Generaal, ende Gecommitteerde van onse Domeynen ende finantie, genegen wesende ter bede ende begeerte van de voornoemde Supplianten, ende begeerende der voorsz. Stadt oirbaar ende profyt te vorderen, hebben den selven Supplianten gegunt, geoctroyeert, ende geaccordeert, gunnen, octroyeren, ende accorderen uyt onser sonderlinge gratie by desen, dat sy t'recht van de voorsz. wage op de Vaart onser voorsz. Stadt van Utrecht in erfpachtie sullen mogen houden ende gebruycken, om voortaan by hem ende hoeren nacomel- ingen in effecte daar van ewelyck ende erfelyck te genieten, mits daar voor jaarlycks uytreyckende ende betalende t'onser profyte in kennisse ende recognitie van dese onse tegenwoordige gratie, consent, ende accoord de somme van t'sestich stuyvers van twee grooten onser Vlaamscher muntten t'stueck in handen van onsen Rentmeester Generaal van Utrecht in der tyt, die daar van gehouden is ontfank te maken, reeckeningh, bewys, ende reliqua te doen t'onser profyte metten ande- ren penningen van synen ontfangh, ende dat t'elcken St. Martens misse, waar van St. Martens misse vxc. drie en t'sestich naestcomende het eerste jaer versche- nen sal wesen, Behoudelyck nochtans dat sy den voornoemden Cornelis van Muyden, die deselve wage gepacht heeft van de voornoemde van onse Reecken- camer in Hollant, so voorsz. is, gehouden worden te contenteren van syne rede- lycke costen, die hy om deselve wage gedaen heeft, ende dat buyten onse costen en- de laste, Behoudelyck oock dat die voornoemde Supplianten desen onsen tegenwoor- digen brief sullen moeten dragen of seynden in onse voorsz. Rekenkamer in Hollant, om aldaer t'onser verseekertheys geregistreert te worden, soo t'behoiren sal, Ont- bieden

bieden daaromme ende bevelen onsen lieven ende getrouwen die Hooft president ende luyden van onsen secreten ende grooten Rade, Stadthouder, President, ende Luyden van onsen Rade t'Utrecht, den voornoemden van onse Finantie ende Reeckeninghe in Hollant, Schoutet van Utrecht, ende allen anderen onsen Rechteren, Ampiluyden, Officieren, ende Onderfaten, dien dit aangaan sal, dat sy den voornoemden van Utrecht Supplianten, mitsgaders heure nakomelingen doen, laten, ende gedooogen van dese onse tegenwoordige gratie, octroy, consent, ende accoort op de conditien in der vougen ende manieren boven verbaalt, rustelyck, vredelyck, ende euwelycken genieten, ende gebruycken, sonder hem te doen noch te laten geschieden eenich hinder, lesel, ofte moeyenisse ter contrarie, Want ons alsoo gelieft. Des t'oirconde hebben wy onsen segel hier aan doen hangen. Gegeven in onser Stadt van Brusselle den XII. dach van Maji, in 't jaar ons Heeren duysent vijf hondert twee ende t'sestich, van onsen Rycken, te weten van Spangien, Sicilien &c. t'VII. ende van Napels t'IX. Op de ploye siont geschreven, By den Coninck, den Heere van Hachicourt Hooft, Heer Gasper Schetz, Heer van Grobbendoncq Tresorier Generaal, Joos de Damhoudere Ridder, ende Marten van den Berge, Gecommitteerde van de Finantie, ende andere tegenwoordich. Ondertekent, D'Overloope.

Canon quotannis certus. Vectigal contra incertum. Incertum saltem ab initio. Nam quæ tertia, aut quæ quarta, & quid ipsis dein cederet, nisi anno circumacto & postquam exactores reddidissent rationes, impossibile erat dictu. Et hinc provida statim urbs, nequid exactorum illicita avaritia inter manus periret, a Curia Provinciali, cujus magna tum auctoritas, & qua invita nihil factum tum, quod alicujus momenti, cum publicanis contrahendi licentia impetrata, jam Cæsaris adhuc tempore id locavit, ut sequitur: *Extract uit het eerste Memoriaalboeck 's Hoofs van Utrecht: Alsoo die Regeerders der Stadt Utrecht den Hove Provinciael van Utrecht by requeste vertoont ende te kennen gegeven hebben, hoe dat sy vermogens seker Octroy ende consent van de Keyserl. Maj. seecker inkomen ende excysen van de Wijnen ende Bieren, die aan de Vaert verdroncken worden, met oock sekere Ordonnantie van den selyen Hove, hoe men die selve betalen soude, verkregen hebben, ende dat hare Gedeputeerden qualijck tot betalinge van deselve excysen souden geraacken konnen, daar in hem bet voorsien soude syn, indien sy deselve excysen, mitsgaders d'impositie op de Schepen aldaar, lydende den tijt van drie maanden, gelijk sy hare maantcysen, op een versoek verpachten mochten, 't welck sy by hem selyen niet doen en souden derven, alsoo die Keyserl. Maj. als erfheer 's Lants van Utrecht oock deel heeft in den voornoemden ontfanck, ten waar sy daar toe*

Hh 3

consent

consent hadden van den voorsz. Hove ootmoedelyck daerom biddende, Gehoort welck versoek, ende daar op eerst gehadt 't advijs van Mr. Cornelis Antonissen Raadt ende Rentmeester der landen van Utrecht, heeft 't voorsz. Hof de Requiranten toegelaten, ende geconsenteert, laat toe ende consenteert miss desen, dat sy in presentie van de voorgemelte Rentmeester, oft synen gemachtichde, die voorsz. excysen van wijn ende bier, die geheven sullen worden op de Vaert, mitsgaders die inkomste van de impostie op de schepen ende schuyten, varende door die haven ende verlaten van deselve Vaert, met voorgaande Kerkgeboden voor den tijt van drie maanden verkoopen sullen mogen, mits dat sy van de Coopers behoorlycke ende sekere borchtichte nemen sullen. Actum t'Utrecht op den 3. Maji 1531.

Elapsis autem viginti annis post Philippi diploma, ejectis jam Hispanis, auctum Urbis jus, & ei certis ex causis, quæ charta Ordinum continentur, obligatum jus gladii. Concessa omnia emolumenta ex mulctis, ex pœnis. Jus grutz etiam concessum. Concessum vini & cerevisiæ vectigal univertsum, jus judices constituendi, Præfectum, Castellatum, Prætozem &c. Remissa etiam ob trutinandi jus pensio quotannis præstita. Pro ea autem & pro portione ex vectigali, quæ olim Cæsari debebatur, quotannis illati fisco floreni centum & quinquaginta. Verum latius hæc videre est expressa in codicillis Ann. 1582. quos necesse est ut addam:

Ex libro, Die Staten van den Lande van Utrecht hebbende tegenwoordelick, mits cui titulus: die verlatinge van den Coninck van Spaangien, die regeringhe van de zelve Copieboeck Landen, gehoort hebbende het versoek by de Regierders van der Stadt Utrecht van Privilegien ende andere sa-
 Heerlichheit van den gerechte van Vreeswijck genaamt die Vaert, met zynen toebehoren, op dat zy zouden moeghen remedieren die grote insolentie, fort-
 Stads aen-zen, ende overdaden, die by de schippers aldaar bedreven worden, ende die gaende en-
 de verkre-
 gen federt
 den jare
 vijffien
 hondert
 XXXIX.
 zelve Coopman genootsaecht wordt verby die Vaert nederwerfts te varen, ende zyn coopmanschap elders dan tot of deur die Stadt Utrecht te brenghen, tot grote Schade, ende Inrest van de voorsz. Stadt Utrecht, ende d'Ingesetenen van dien, gelijk hier van veele, ende sware klachten aan hemluyden Zoo by particuliere, als die Regierders van de Stadt Utrecht gedaan zyn, zonder dat die voorsz. Staeten deur negligentie van de Officiers daar inne tot noch toe behoorlicken hebben konnen versien, Dat oock die voorsz. Regierders begeren zouden beter ordre ende politie in den voorsz. gerechte, ende over d'inwoonders van dien te stellen, ten eynde die Coopluyden, ende andere reyfende luyden niet boven die reden beschat noch andersins verkort, mer in heur coopmanschap, ende deur-
 VAERT

vaart deur die Speye gerieft moegen worden, ende alzoovorder occasie van diversie der voorschreven negotiatie ende deurvaart van de voorsz. Vaert ende Stadt Utrecht wech te nemen. Ende hier op langhe gedelibereert, ende verscheyden beschryvinghen, ende communicatien gehadt, ende gehouden hebbende, aanmerkende dat die voorsz. Regierders van de Stadt Utrecht het Casteleynschap van de Vaert mette huysinge ende erve daar toe behoirende eygentlick toekompt, Insgelyck het Craenrecht, die Waech, die accysen van wynen, ende bieren, mits daar uyt ten prouffyte van de Domeynen responderende alleenlick een kleyne portie, ende recognitie, Dat zy oock in kracht van seker Oitroy macht hebben te verbieden, ende te beletten dat op de voorsz. Vaert gheen huysinghen meer getimmerd worden, dan daar voor de leste oorloghe gestaan hebben, ende dat d'selve die daar nu staan niet dan op een sekere forme moeghen gerepareert worden, in der voughen dat die voorschreven Regierders by naar alle gerechticheyt op de voorsz. Vaert hebben, daar van enich genoth oft prouffijt kompt, of te verwachten es, gelyck oock tot haeren laste staat te versien tot het onderhoudt van allen Hoofden, Kribbinghen, ende andere gelycke wercken, tot conservatie van de diepte van de voorsz. Vaert, midsgaders oock van de Speye, oft sluyse op de voorsz. Vaert dienende, ende dat daaromme die van de voorsz. Stadt Utrecht tot conservatie van de voorschreven gerechticheyden, beter directie van de voorsz. wercken, ende merckelick tot meerder voorderinghe van de negotiatie, ende coopmanschap, ende sonderlinghe mede om die moetwillicheyt van de Schippers ende andere quaatdoenders te moeghen straffen, ende te dien eynde te maaken zulcke keuren, breucken, ende ordinantie, als hemluyden goet dunckt, genoegh notelick es te hebben die voorsz. hoghe, ende leghe Heerlicheyt van den gerechte van Vreeswijck ofte Vaert, Ende hier toe geleth hebbende op de redelicke presentatie by die voorsz. Regierders gedaan, als dat zy de voorsz. belevinghe begheren te doen Zonder verminderinghe van den inkommen, dat die Domeynen van den Lande van Utrecht tot noch toe enichsins uyt den voorsz. gerechte getoghen hebben, maar ten prouffyte van de Domeynen jaarlicx de voorsz. Pandschap geduyrende, te responderen zoo veet, als d'selve Domeynen jaarlicx tot dezer tijt toe uyt den voorschreven gherechticheyden ghenoten hebben, Daar by oock overleyt hebbende dat de voorsz. Domeynen hier mede onlast souden worden van de excessive onkosten, die de Maerschalcken van den Lande van Utrecht gemeenlick ter Rekeninghe brengen, als zy enige quaatdoenders by de justitie doen corrigeren, ofte straffen, ende op alle dese geconfidereert die groote diensten, die die van de Stadt Utrecht geduerende dese laatste troublen tot voorderinghe van de gemeene saecke gedaan, ende die grote lasten die zy gedraghen hebben, Soo ist dat die voorsz. Staeten om de-
se

se, ende meer andere redenen goet gevonden hebben die van de voorsz Stadt Utrecht in haar begeerte te believen, ende alsulcx die voorsz hoghe ende leghe Heerlicheyt van den Gerechte van Vreeswijck ofte Vaert met allen haeren gevolghe, ende toebehoren, ende merckelick mede den derden penninck van de wijn exchys, ende vierden penninck van de bier exchys, die drie stuyvers op elke tonne biers, die generalyck over die platte landen gebeven worden, die ketelgruyt, ende 't gunt zy voor recognitie van de Waege ende Domeynen 's Lants van Utrecht te gheven plaeghen, ende diergelycke, in pantschap te gheven, gelyck zy d' selve hemlyden in pandtschap gheven mitsdesen, om die te gebruyken tot alle hoghe ende leghe Heerlickheden rechten, op voorwaarden, conditien, ende limitatien hier naar verklaart, In den eersten dat die van de voorsz Stadt Utrecht in den voorsz gerechte van Vreeswijck ofte Vaert zoo verre 't selve streckt, ende van oudts tot noch toe gestreckt heeft, zullen moeghen exerceren alle acten van hoghe, ende lege jurisdictie, ofte Heerlickheit, alle quaetdoenders moeghen apprehenderen, ende straffen, in alle manieren als zy binnen die Stadt Utrecht vermeughen, Sullen oock die voorsz gevanghen moeghen brenghen ende vueren van de voorsz Vaert binnen die Stadt Vtrecht, omme deselve aldaar bewaart, geexamineert, ende oock ter executie gebracht te worden, ist noot, Sullen oock die zelve gevanghen uyt die Stadt Utrecht weder op de Vaert moeghen brenghen, oft vueren, ende aldaar d' selve condemneren, executeren, of absolveren, naar dat zy die gelegenheit van de zaacke vynden zullen, ende dit al zonder prejudicie van de Hoocheyt, ende Heerlickheit van den Lande van Utrecht, ende van de ghene die in toekomstende tyden de voorsz Heerlickheit opgedraeghen zal moeghen worden, zoe veel als aangaat die plaatzen, ende gerechten daar die voorschreven gevangens ten eynde als boven deur gevuert sullen worden, waar van zy in allen anderen Hoocheyden ende rechten in haar geheel blyven sullen, Dat die van de voorsz Stadt Utrecht ten dezen eynde in den voorsz gerechte zullen moeghen stellen een Opper officier van de voorsz Hoghe heerlickheit, om die te bewaren, ende opficht te nemen op alle quaetdoenders ende die zelve, ende alle delicten, ende mesusen aldaar geperpetreert te doen straffen naar behoren, Welverstaande dat al zulken Officier den Staten van den Lande van Vtrecht aangenaam zal moeten zijn, Sullen oock tot die kennisse van de voorsz delicten een speciael gerechte van de voorsz Hoghe Heerlicheyt mogen stellen, of zullen die van den Gerechte van de Stadt Vtrecht by de Regierders der selver Stadt specialick gecommiteert moeghen worden om kennisse te nemen over die delinquanten, die in den voorsz gerechte gevanghen zullen moeghen wezen, ende over die delicten ende mesusen, die aldaar geperpetreert zullen zijn, ende daar over te pronuntieren, al

alzulcke sententie, het zy condemnatoir, oft absolutoir; als zy in Recht, ende redenen zullen bevinden te behooren, Sullen oock moeghen stellen Schout, ende gerechte, om die Ambachtsheerlickheyt van den voorschreven gerechte te bedienen, in sulcker vougen, als die van wegen den Coninck van Spaengnen tot noch toe gestelt ende in zynen name bedient zijn geweest. Ende zullen die van de voorsz. Stadt draghen alle die kosten, die tot executie, ende handhoudinge van de voorsz. Hoghe ende Ambachtsheerlicheyt enichsins zullen van node wezen te doen, gelyck zy oock t'haren koste gehouden zullen zijn die limiten van de jurisdictie van den voorsz. gerechte van Vreeswijk, ofte Vaert (zulcx die den Coninck van Spaengnen als geweest hebbende Heer van den Lande van Utrecht voor, ende die Staten van Utrecht naar, daar van tot noch toe in possessie geweest zijn) te defenderen, ende beschermen zoo in rechten, als daar buyten, Behetelicken nochtans dat zoo verre hier op proces gemoveert wort, dat zy 't selve zullen belijden by voorweten, ende advis van de voorsz. Staeten, Zonder dat zy van de kosten ter cause van dezen te doen yetwes sullen moeghen repeteren, waar tegens zy sullen genieten alle keuren, breucken &c. op de voorsz. Vaert vallende, sullen oock genieten die prouffytten van den voorsz. Schoutampte, derden penningh van de wijn accijs, en vierden penningh van de bier accijs, die zy tot noch toe uyt die voorsz. accysen ten prouffyte van de Domeynen gerespondeert hebben, noch den accijs van drie stuyvers op elcke tonne bier, die zoo voorsz. generalik over die platte landen van Utrecht geheven wort, noch die ketelgruyt, ende 't gunt zy voor 't recht van de Waege tot behouf van de Domeynen plegen uyt te reycken, Ende voorts allen anderen prouffytten, inkompten, ende emolumenten, die ter cause van de Hoge ende Ambachtsheerlicheyt met haren appendentien, ende toebehoorten aldaar gevallen, ende genoten zullen moghen worden, geen hier van uytgesondert, Des sullen zy jaarlicx den Domeynen van den Lande van Utrecht daar uyt responderen die somme van CL. Carolus guldens, wesende het equivalent van 't ghene de voorschreven gerechticheyden, ende Schoutampt derden, ende vierden penningh in wijn ende bier exchys respectivelick &c. tot noch toe ten prouffyte van de voorschreven Domeynen uytgebracht hebben, Ende dit zoo langhe de voorsz. pandtschap, ofte beleninge dueren zal, Des sullen die van de voorschreven Stadt in de voorschreven hoghe Haerlicheys van de Vaert gheen remission moghen gheven, noch yemandt uyt den Lande van Hollandt, Zeelandt, Utrecht, ende oock die onleggende Heerlicheyden ter cause van enighe quade feyten gebannen, eenighe geleyde, ofte vryheyt op de voorsz. Vaert gheven, noch gedooghen dat zy hem aldaar onthouden zullen, Ende sullen oock die Ingeseten van den gerechte van de Vaert mit gheen meerder, noch zwaarder lasten, dan daar zy tegenwoordelick mede belast zijn, mogen bezwaren,

bezwaren, noch eenige ander impositie opstellen, dan daar zy tegenwoordelick opgesteld zijn, ten zy by consent ende believen van de voorsz Staeten, Ende zullen oock die voorsz Hoghe, noch lege Heerlicheyt, noch die appendenticien van dien niet moeghen veralieneren, verkopen, verjesten, noch in Pandtschap gheven, noch in enigher maniere an yemands anders brengen in 't gebeel ofte in deel buyten consent van de voorsz Staeten, En sullen oock niet moeghen doen dat enichsins zoude moeghen strecken tot verkleyninge ende achterdeel van de voorsz Hoghe Heerlicheyt, maar zullen die maintaineren ende conserveren ten minsten, zulcx zy die van de Staeten ontfanghen hebben, Item sullen die ingesetenen van den Zelfen gerechte ter eerster instantie justiciabel zijn, of voor den gerechte van de Vaart of voor den Hove Provinciael van Vtrecht, gelijk andere gerechten van den Lande van Vtrecht, welverstaande dat die van de Ridder-schap die ten dachsaart van de Staeten van den Lande van Utrecht beschreven worden, of gequalificeert zijn als die ghene die beschreven worden, niet meer voor de Hoghe oft leghe Gerechte van de Vaart justiciabel wezen zullen, dan zy tegenwoordelick syn, Ende zullen die van de voorsz Stad Utrecht voor die voorsz schreven Hoghe ende lege Heerlicheyt, ende andere gerechtigheiden voren verhaalt, ten prouffte van de Domeynen 's Lands van Vtrecht opbrengen d'somme van eens vijf duysent Carolus guldens, die zy betalen zullen op twee termynen, alze d'een helft binnen jaars naat date van dezen, ende d'ander helft een jaar daar naat, ende zullen genomen worden van de vijf duysent Caroli gulden, die de voorsz Regierders der Stadt Utrecht geconsenteert zyn jaarlicx te moegen lichten uytte Staten imposten, in minderinge van 't geue zy aen de zelve Staeten ten achteren zijn, des zullen de voorsz vijf duysent Caroli gulden verstreckt worden tot betaling van de Creditours van de Domeynen, ende byzonder van de oudiste schulden, om d'selve oude schulden voor zoo veel als moegelick is, ende die voorsz penninghen moeghen strecken, gereduceert te worden tot gelijken staat, als d'andere joncxste schulden, volgende die particulier Ordinantie hier op by de Staeten gegeven of te geven, Ende zullen die voorsz Staeten, ofte Heeren van den Lande van Utrecht t'allen tyden hen gelieven zal d'voorsz hoghe ende leghe Heerlicheyt moeghen vryen, lossen, ende ascopen, mits in handen van de Regierders van de Stadt Utrecht opbrengende, ende betalende d'somme van vijf duysent gulden in gevalueerden gelde, zulcx als dan in der tijt loop hebben, ende gepermitteert zal zijn, Des t'eenen oorconde hebben die voorsz Staeten desen brief by haarlyuder Secretaris doen onderteykenen, ende daar toe met de zegelen van de vijf Collegien, als namentelyck van den Dom, van Oudemunster, van Sinte Pieters, van Sinte Jans, ende van Sinte Marien, wesende d'eerste litmaet van de Staeten, ende van Ionckheer Reynhart van Azewyn

Heer

Heer van Brakel, ende Willem van Ryfenborch als daar toe van die van de Ridderſchap verſocht ende gecommiteert, miſsgaders van de vier kleyne Steden, als namentlyck Amersfoort, Rbenen, Wijck, ende Montfoort uythangende doen beZeghelen, Inſgelijcken hebben die Regierders van de Stadt Utrecht in kennisſe dat zy de voorſz hooghe, ende Ambachtsheerlickheyt, op de voorſz conditiën van de voorſz Staeten verpandt ende beleent hebben, haar Stadts ſecreet zegel an deſen brief doen hangen. Gegeven in 't jaar ons Heeren duysent vijf hondert twee ende tachtich op den XII. dach in Januario. Was getekent. Andrieſ van Zuylen, Lambert vander Burch, Reinhart van Aefwein. Ende by proviſie ſo hebben de Gedeputeerden tot deſe zaacke, miſsgaders d'ordinaris Gedeputeerden deſen ondertekent. H. Buth, Willem van Riſenborch, Willem de Wael van Vronſtein, Jan Utenham, Lubbert van Parijs van Zudoert, Willem van Drielenburch. Op de rug ſtond: *Accoord gemaeft mit de Staeten van Utrecht nopende de hoge Heerlickheyt ende Domeynen op de Vaert.*

Muka hic quæ notanda. Sed notatu inprimis dignum, quod nominatim potestas fit facinorosos e Vreeswijck seu de Vaert, si ibi capti, Ultrajectum mittendi, & Ultrajecto rursum Vreeswyck pro arbitrio magistratus: *Sullen oock die voorſz gevanghen mogen brengen ende woeren van de voorſz Vaert binnen die Stadt Vtrecht, omme deſelve aldaar bewaart, geexamineert, ende oock ter excoutie gebracht te worden, iſt noot. Sullen oock die ſelve gevanghen uyt die Stadt Utrecht weder op de Vaert mogen brengen ende aldaar deſelve condemnoren, executeren, of abſolveren, naa dat ſy die gelegentheyt &c.* Non otioſe id conſeſſum. Nam nec capi quiſquam poteſt in alterius territorio, nec per alterius territorium in carcerem poteſt duci. Unde & Dominis de Hageſteyn cum caſtro jam exciſo munitio iis nulla, nec cuſtodia, nec carcer, quo poſſent rei aſſervari, ex ſpeciali olim gratia nominatim conſeſſit Cæſar, ut per ſuum mitterent territorium Vreesvicum captos cuſtodiendos. *Extract uyt het eerſte Memoriael-boeck s'Hoofs van Vtrecht: Karel by der gratie Gods Keyſer van Romē, altyt Vermeerder des Rycx, Coninck van Germanien, van Caſtilien, van Leon, van Granade, van Arragon, van Navarre, van Naples, van Sicilien &c. Eertſhertoga van Ooſtenryck, Hertoch van Bourgondien, van Brabant, van Limborch, van Luſzenborch, Graaf van Vlaanderen, van Artois, van Bourgondien, Palſgrave ende van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant van Namen &c. Prince van Zwaven, Marck grave des Heylich Rycx, Heere van Vrieſlant, van Overyſel, der Stadt, Steden, ende landen van Vtrecht, ende Dominateur in Aſien ende Afrique, Soo als wy om die deuchden, moerſſichheyt, ende rechtveerdigheyt dickwylen by ons onder vonden in den tweeën Capittelen, als ten Dom ende t'Oudomunſter t'Vtrecht onſe Ampt ende Heerlic-*

heyt van Hagesteyn getrouwelyck te regeeren, te bedienen, ende te berichten in
 faecken de Hooge Heerlicheyt raackende bevolen hebben, hebben ons die Capitte-
 len der voorsz twee Kercken te kennen gegeven, hoe dat het somtyts gebeurt, dat by
 haren Bailliu ende Officier, die sy dat ampt voorts van harent wegen te bewaren
 ende te berichten bevolen hebben, cenige delinquanten ofte misdadigen geappre-
 bendeert worden, dewelcke geen Slot ofte Sterckte en heeft, daar hy deselfde soude
 mogen setten ende bewaren, ons daarom ootmoedelyck biddende, dat wy haren
 Bailliu ende Officier gunnen ende believen wilden, dat hy sulcke delinquanten
 ende misdadigen soude mogen brengen, houden, ende bewaren op die Spoye staande
 op de Vaert, soo ist dat wy die voorsz sake overgemerct, ende genegen wesende alle
 justitie te vorderen ende te stercken, hebben de voorsz twee Capittelen bewillicht,
 gegonst, ende toegelaten haren Bailliu, die nu is, ofte namaels wesen sal, al-
 le misdadigen ende delinquanten, die hy ex officio binnen Hagesteyn
 apprehendaren sal, brengen, setten, ende verwaren sal mogen op de voorsz
 Spuye op die Vaert. Dit al geduyrende tot ons wederseggen. Gegeven
 onder onsen segel van justitie s'Hoofs van Utrecht op den 28. dach van
 Maji, in's jaer ons Heeren 1531. ende van onsen Keyserrycke t'xliii. ende van
 onsen Rycken van Castilien t'xv.

Sed quod rursum notandum hic: Non absolute id concessit Cæsar.
 Precario tantum & non diutius quam quamdiu placeret, ut patet expresse
 hic. Unde & Curia Provincialis post annos aliquot jam elapso concessit
 rursum ad biennium, & idem simili ex causa, precario scilicet duntaxat, præ-
 fecto S. Johannis, ut latius dicam infra. Et hinc Ordines cum permittunt,
 ut Vreeflico mittantur rei Ultrajectum in carcerem, loquantur tam circum-
 specte, ende dit al sonder prejudicie van de Hoocheyt ende Heerlicheyt van den
 Lande van Utrecht, ende van de gbene die in toekomende tyden de Hoocheyt van
 den Lande opgedragen sal mogen worden so veel als aangaat die plaatsen ende
 gerechten, daar die voorsz gevangens ten eynde als boven daar gevoert sullen
 werden, waar van sy in allen anderen Hoocheyden ende rechten in haer geheel
 blyven sullen.

Deinde etiam notandum, quod diploma quidem datum 12. Januar. missio
 autem in possessionem xxi. demum Kl. Jun. ejusdem anni secuta. Ex
 Actis magistratus: Op huyden hebben de Heeren Schout, Burgemeesters, ende
 Cameraars deser Stadt possessie genomen van de hooge Heerlicheyt ende
 jurisdictie op de Vaert, daar van d'acte hier by geïnserert is.

Op huyden den 21. Maji 1582. so syn de E. Heeren Johan van Duvenvoirde,
 Maximiliaen van Baexen, ende Henrick Both van Amersfoort als by die Sta-
 ten van Utrecht specialyck gecommiteert ter suetke naebeschreven mit Johan

Strick

Strick als Secretaris der selver Staten gereyft op de Vaert, ende hebben aldair voor hem doen comen den Schout ende Gerechte van de Vaert, ende den selven in presentie van Joncker Nicolaes van Zuilen van Drakenborch Schout, Joncker Jan van Abcoude van Meerthen, ende Peter Foeyt Borgemeester der Stadt Utrecht voorgehouden ende verclaart, hoe dat de Staten van den Lande van Utrecht den Regeerders der Stadt Utrecht in panschap gegeven hadden de hoge ende lage Heerlicheyt van de Vaert mit horen appendentien ende toebehoirten breder vermogens de brieven daar van synde, daar van t'meeftendeel hun voorgelesen worde, ende dat sy in crachte van Commissie dienvolgende den voorsz. Schout ende Gerechte van de Vaert ontsloegen van den eedt, die sy respectivelyck aan de voorsz. Staten als in der tyt hebbende de Regeeringe van de hoge Overicheyt gedaan hadden, Bevelende den selven voortaan te respecteren, gehoorsamen, ende oock behoorlyck eedt te doen an de Regeerders der Staat Utrecht.

Cæterum mansit Dominium id magistratui obligatum usque ad Ann. 1677. quo quinquies millibus florenorum, quibus pignus contractum, addictis fisco perpetuum, mutuz necessitudinis & affectus testandi ergo Urbi alta jurisdictio dono data ab Ordinibus. E re erit, ut adjiciam diploma & quæ eo pertinent. Referam autem, ut in Actis:

Extract uit de Resolutien van d' Ed. Mog. Heeren Staten s'Lants van Utrecht.
Jovis 24. August. 1676.

De Heeren Borgemeesteren ende vordere Gecommitteerden wegens de Stadt versocht hebbende dat de Panschap van de Hoge ende lage jurisdictie van Vreeswyck, anders genaamt de Vaert, by haar Ed. Mog. mochte worden afgedaan, ende aan gemelte Stadt gedefereert als een vrye gifte, hebben de Heeren van de twee voorstemmende Leden het selve overgenomen omme breder in den haren te examineren, ende dien aangaande hare sentimenten ter vergaderinge van de Heeren ordinaris Gedeputeerden in te brengen, werdende deselve by desen geauthoriseert hier op sonder overstemminge te mogen resolveren.

Extract uit de Resolutien van de Gedeputeerden der Ed. Mog. Heeren Staten s'Lants van Vtrecht. Martis VL. Mart. 1677.

De Heeren wegens de respectieve Leden, ingevolge van haar Ed. Mog. resolutie van autorisatie den 24. August. lesleden ter beschryvinge genomen ende gedecerneert, synde versocht hare sentimenten in te brengen ende te openen aangaande het geene ten selven daghe by de Heeren Burgermeesters ende vordere Gecommitteerden wegens de Stadt Vtrecht nopende de afdoeninge van de Panschappe van de hooghe ende leghe jurisdictie over Vreeswyck

anders

anders genaamt de Vaert, is versocht ende aldaar breder genotuleert, hebben eenparich verklaart als verklaren by desen, dat om seer goede redenen ende consideratien de voorsz Panschappe van opgedachte hoge ende lege jurisdictie syn afdoende als afgedaan wort mits desen, ende deselve met alle digniteyen, prerogativen, ende gerechtigheden, mitsgaders alle appendentien ende dependencien, als daar toe naar rechten ende costuymen syn specterende, ende sulcx in dier voegen als welgemelte Heeren Regeerders der Stadt Utrecht tot noch toe de voorsz Hoge ende lege jurisdictie over de voorsz plaats hebben beseten ende geexerceert, aan welgemelte Heeren Regenten voor een vrye gifte syn opdragende ende desererende, als opgedragen ende gedeseereert wort mits desen, omme aldaar ten ewigen dage alle soorten van Hoge, middelbare, ende lage jurisdictie te mogen exerceren, ende doen exerceren, soo ende in dier maniere als alsulcke hoge jurisdictien by andere in dese Provintie worden beseten ende geexerceert, Blyvende de Panschaps penningen ter somme van vijf duysent gulden, waar mede de meer opgedachte jurisdictie is beleent geweest aan ende ten behoerve van den Lande gegeven, ende sullen hier van de brieven in gewoonlycke en de beste forme worden gedepescheert, ende aan meergemelte Heeren Regenten ter hand gestelt. Ende hebben de Heeren Regeerende Burgemeesters van meergemelte Stadt Utrecht de welgemelte Heeren wegens de Leden over de voorsz favorable verklaringe ende delatie in beleefde termen bedanckt. Onder stont: Accordeert met de voorsz resolutie, ende was getekent J. V. Luchtenburch.

Extract uyt de Resolutien van d'Ed. Vroedschap der Stadt Utrecht, 's Maandachs den 2. Julii 1677.

Verhaalden d'Heeren Borgemeesteren dat d'Heere Luchtenburch Secretaris van Staten haar Ed. hadde begroet in de vertreck camer van de Politie, ende uyt haar Ed. Mog. naam over gegeven ende verhandreyckt in een silvere vergulde doos den besegelden brief in behoorlycke forme, daar by 't Panschap wort afgedaan, ende aan de Stadt geconsereert de hooge ende lege Heerlicheyt van Vreeswijck genaamt de Vaert, dewelcke gelesen synde luyde als volght, sulende de selve worden bewaart by d'Heer eerste Borgemeester in der tijt. Ende gelet gemelte Heere Secretaris bysondere goede officien ende diensten desen aangaande heeft geadhibeert, syn d'Heeren Borgemeesteren geauthoriseert om syn E. daar over sodane recognitie of erkentenis toe te voegen, als haar Ed. sullen oordelen te behoren.

De Staten van den Lande van Utrecht in achtlinge genomen hebbende het versoek by de Heeren Borgemeesteren en Vroetschap der Stadt Utrecht, door de Heeren der selver Gecommitteerden ter Beschryvinge aan ons gedaan, daar hieneem-

ten-

tenderende, ten eynde de Pandſchap van de Hooge, Middelbare, ende lege juridiſctie over Vreeswyck, anders genaamt de Vaert, by ons mochte worden afgedaan, ende deſelve juridiſctie aan welgemelte Heeren Regenten der Stadt Utrecht als een vrye gifte opgedragen, hebben wy genegen ſynde hier inne welgemelte Heeren Burgemeesteren ende Vroediſchappe ten gevalle te ſyn, ende met deſelve alle goede, vaſte, ende vertrouwde vrienſchap, eenicheyt, intelligentie, ende harmonye meer ende meer voort te ſetten, te cultiveren, ende conſerveren, mitſgaders omme andere goede redenen ende conſideratien uyt onſe hoge macht ende Souverainiteit eenparich goetgevonden ende gereſolvvert de gedachte Pandſchap met allen gevolge ende aancliven van dien of te doen, als afgedaan wort mits deſen, ende vervolgens de voorsz. Heerlicheyt van Vreeswyck, anders genaamt de Vaert, gelegen in deſe Provintie, ſo wyt ende breet deſelve Heerlicheyt haar eenichſins is extenderende, ende ſulcks met alle appendentien en dopen-dentien daar onder behoorende ende reſorterende te erigeren ende te eleveren, ſo als die by ons geerigeert ende geeleveert wert by deſen tot een hooge, vrye, Heerlicheyt, mitſgaders deſelve in dier voegen aan welgemelte Heeren Borgermeesteren ende Vroediſchappen als een vrywillige gifte op te dragen en te deſereren, als die opgedragen ende gedefereert wort mits deſen. Dat dien volgende welgemelte Heeren Regenten der Stadt Utrecht in der tyt aldaar ten ewigen dagen privativelyck ende alleen ſullen kunnen ende vermogen te exerceren alle ſoorten van hooge, middelbare, ende lege juridiſctie, ſoo in 't crimineel als in 't civil, ende generallyck in allen anderen ſaacken geene uytgeſondert, dan alleen het Crimen læſæ Majestatis, mits dien dat oock ſullen gerechtigcht weſen tot allen conſiſcatien ende verbeurteniffen, mitſgaders tot allen vorderen digniteyten, præminentien, gerechtigheden, baten, ende profyten; als tot alſulcken vrye hoge Heerlicheyt naar rechten ofte coſtuymen eenichſints ſyn ſpecterende, ende in dier voegen by welgemelte Heeren Regenten aldaar tot noch toe in Pandſchap ſyn beſeten ende geexerceert geworden, mitſgaders by andere Vryheeren werden beſeten ende geexerceert, Laſtende onſen Procureur Generaal ende allen anderen Officieren, Juſticieren, mitſgaders vorders een ygelijck, dien het aangaan mach, haar daar naar te reguleren, ende de meer welgemelte Heeren Regenten der Stadt Utrecht het volkomen effect van dien te laten genieten, ſonder haar daar inne eenige verbandinge of moleſtie te doen. Gedaan t'Utrecht onder onſen grooten ſegele, paraphure, ende ſignature van onſen Secretaris op den 7. Martii 1677. Ende was geparapheert, P. Ruysch. Lager ſtont: Ter ordonnantie van myne voornoemde Heeren de Staten, ende ondertekent, J. van Luchtenburgh. Was beſegelt met een onder uythangent ſegel van den Staat in roden waſſche om een dubbeld francynen ſtaart.

Habet

5. Habet Urbs jam Præfectum ibi, per quem inquit in delinquentes. Mittuntur capti Ultrajectum. Judicantur ibi a Scabinis & afficiuntur supplicio. Interim dum id fit, dum pronuncjatur sententia, dum ad locum supplicii itur, inter duos urbis Consules Præfectus sedet, incedit medius, ut id nuper adhuc visum, cum frangenda essent crura ob nefariam affinis cædem Ludovico cuidam Francisco van Heden 3. Maji Ann. 1688. Quod ad causas civiles, Vreesvici etiam audiuntur, nam & Prætor ibi & Scabini, sed ad judices Trajectenses victus prius adit quam ad Curiam Provinciale. Accepti etiam & expensi Præfectus reddit rationes. Plerumque etiam vectigal & aut totum aut pro parte a magistratu conducit, sic ut idem & Castellanus, & Præfectus, seu ut vocant Drossardus, Sarrapa.

Ex actis magistratus's *Manendachs den 3. Jun. 1583.* *Also vacerende is het Droftamp ende Casteleynschap op te Vaart, ende de Burgemeester Peter Foeyt sinen dienst dair toe gepresenteert heeft, soo heeft de Raat hem de præsferentie voor anderen toegeseyt ende gecommiteert om mit hem voorts te handelen, op wat voet dat hy 't selve bedienen sal, Aert Dircksen van Leyden, Jan van Leemput Schepenen, Gerrit Claessen van Overmeer, ende Jan van Goch Raden.*

Den xv. Junii. *Op hyden so heeft de Raat der Stadt van Utrecht in pachte ende huurwre gegeven, ende geeft by desen an den Eetsamen Peter Foeyt 't Casteleynschap van de Vaert ende inkomen van dien, mitgaders het inkomen van 't Craenrecht aldaar op sulcke Ordonnantien, voirwaarden, ende conditien, nutschappen, baten, ende profyten als dair op gemaackt ende gestelt syn, ende Simon den ouden voirgaande Casteleyn dat in pantschap gehadt ende gebruyckt heeft vermogens de brieven daar van synde, ende dit voor de som van twee hondert Carolus guldens van twyntich stuyvers 't stuck jaarlyck ingaande Remigii toekomende, ende ses jaren lang dair an volgende geduyrende, Voirts is de Raat met hem overkõmen, dat hy van deser Stadts wegen bedienen sal het Droftamp van de Vaert op sulcke Instructie als daar op gemaackt ende hem geleverd is, sonder nochtans ter cause van dien van deser Stadt eenige gagie, dachgelden, oft diergelycks te genieten.*

Den 28. Septembr. 1591. *De Raat der Stadt Utrecht heeft Henrick Jacobssen Geuvel in pachte gegonst het Casteleynschap ende Craenrecht op de Vaart, omme 't selve ter vervaartijt van Victoris naastkomende t'aanvaarden op alsulcke gerechtigeden, nutschappen, ende pronffyten, voorts ordonnantien ende conditien, als 't selve eertijts in pantschap uygegeven es geweest, behalven 't gene hier na verandert is, ende sal desgelycks den selven tyt bedienen het Droftamp van de Vaart, volgende d'Instructie daar op gemaackt &c.*

Instructio

Instructio a magistratu hujusmodi olim data Ann. 1582. 15. Maji. Ex Actis ejusdem Anni:

D'Instructie van den Droffsaart van de hoge Heerlicheyt op de Vaart is gelesen ende belieft ende de Burgermeesters last gegeven om mit den persoon die het Droft-ampt aannemen sal te handelen.

In den eersten sal den Droffsaart goede opsicht nemen op alle quaatdoenders ende-delinquanten, die haar op de Vaart onthouden, of die hy aldaar vinden sal, het sy dat sy die feyten, daar van sy lieden beschuldicht sijn aldaar off elders bedreven of gecommiteert hebben, ende sal jegens deselve procederen by dachvaardinge simpel of in persoon of mit reale apprehensie naar gelegenthey van't feyt ende de saack.

Welverstaende dat hy niemant en sal apprehenderen, ten sy dat hy heeft informatie precedente, ende deselve den Schepenen off Gerechte van de hooge Heerlicheyt geexhibeert, ende dienvolgende van hemlieden ordre om te dachvaarden in persoon off in apprehensie te stellen sal verworven hebben, ten ware dat hy alsulcke delinquanten vonde op de versche daat, off dat het vagebunden off landloopers waren, in regard van de welcke hy hem sal reguleren in conformite van de Placcaten dien aangaande gepubliceert, off dat het delict so notoir ware, ende dat die tyt niet en mochte lyden, dat hy die van den Gerechte voorsz van de gelegenthey des selven adverteerden, in welcken gevalle, mits dat hem ten minsten blycke door twee ofte drie geloofweerdige getuygen van de notoriteyt, hy sonder ander last te verwachten tot apprehensie sal mogen procederen, Behelstlyck nochtans dat hy gehouden sal sijn binnen xxiv. uren na de apprehensie den voorsz Gerechte te adverteren van deselve apprehensie, ende de oorsaack van dien, mitsgaders van de informatie off kennisse, die hy daar van heeft om deselve apprehensie geadvoyeert off gedisadvoyeert te worden, na dat sy bevinden sullen te behooren.

Item sal hy de voorsz delinquanten, die hy simpliyck off in persoon verdachvaart, te rechte stellen voor die van den Gerechte der Stadt Utrecht, als by de Vroedtschap der selver Stadt specialyck tot de administratie van justitie op den Dorpe van Vreeswyck in saken die Hooge Heerlicheyt rakende gecommiteert.

De personen die hy sal apprehenderen ende in hechtenisse stellen sal hy brengen in de gevangenisse der Stadt Utrecht, ende voor den selven Gerechte te recht stellen, ende jegens hen procederen volgende d'Ordonnantie der selver Stadt.

Item en sal geen vangens mogen relaxeren noch ontslaan dan met kennisse van den voorsz Gerechte, sal oock geen compositie wogen maken met eenige delinquanten, het sy van civile amende of anders, sonder expres consens ende bo-

lieven van den voorsz Gerechte die nochtans daar toe niet en zullen mogen verstaan, dan naar dat sy volkomen kennisse van saacken sullen hebben genomen, daar op sy so veel mogelyck sulcx sullen letten, dat de correctie, pene, ofte multte correspondeert met het delict.

Den Droft en sal oock geen geleyde mogen geven aan eenige delinquanten, boe of in wat manieren het soude mogen wesen.

Sal alle vonnissen manen uytten naam van de Heeren ofte Heerlicheyt van den Lande van Utrecht, ende van de Vroedschap der Stadt Utrecht.

Item sal alle sententien by die van den Gerechte van de hooge Heerlicheyt gewesen ter executie stellen naar heure forme ende inhoud.

Den Droffaert sal genieten by provisie van een delinquant te apprehenderen, bewareu, ende voorts i' Utrecht te brengen in bechtenisse, voor die moeyten ende kosten voor hem ende den Diente, item voor hier ende wederomme te varen, oock voor des delinquants montkosten, misgaders voor syne vacatien, mette vracht, omme alhier 't advis te halen, ende na de apprehensie de Heeren van alles te informeren eens vier guldens.

Ende als hy iemant heeft geapprehendeert, die de Heeren van den Gerechte deser Stadt niet goet en vinden alhier gebracht te worden, maer te relaxeren, so sal hy voor syn vracht ende kosten om de gemelte Heeren te adverteren &c. hebben eens twaalf stuyvers.

Den Droft sal hebben ende vry genieten voor syne diensten het derde part van alle keuren ende breucken die op de voorsz Vaert sullen vallen die Hooge Heerlicheyt aangaande volgende d'Ordonnantie by de gemelte Vroedschap hier op te maacken.

Item sal van de andere twee deelen alle jaars gehouden syn aan handen van de Heeren Regeerders der Stad Utrecht te doen behoorlycke rekening ende reliqua.

Sal alle kosten ende misen van justitie verschieten uytte twee derdeparten van de keuren ende breucken, ende deselve weder in rekeninge brengen.

Item sal op syn derdepart gehouden syn een Diente te houden, ende so hy eenige vordere assistentie van doen heeft, sal deselve versoecken aan den Ed. Gerechte deser Stadt, die hem daar van sullen versien by de Dienres van den Schout deser Stadt.

Wyders behoudt de Vroedschap aan haar de macht om dese Instructie te veranderen, vermeerderen, ofte verminderen naar haar welgevallen, Ende sal den Droffaert tot punctuele observantie van dien in handen van de Heeren Burgermeesteren in der tijt hebben te doen den navolgenden eedt :

Dat sweere ick dat ick die Staten van den Lande Utrecht ende de Vroedschap der selver Stadt gehouw ende getrouw sal wesen, Dat ick als Droft van de Vaert

Vaert ofte Gerechte van Vreeswijck uyt baren naam recht ende justitie sal doen administreren by den genen, die de gemelte Vroedtschap der Stadt Utrecht ter administratie van justitie over de voorsz. Vaert bestelt ofte gecommitteert hebben, of die sy namaals daar toe sullen mogen committeren ende stellen. Dat ick voorts alle placcaten van welgemelte Staten ende Vroedtschap van der Stadt behoort sal executeren. Dat ick my voorts wel ende oprechtelyck sal quytten in den last, die my by de voorsz. Vroedtschap der Stadt Utrecht in mijn Commissie en Instructie is opgeleyt, ende namaals opgeleyt sal mogen worden, Ende voorts alles doen, dat een goet getrouw Drossaert schuldich is ende behoort te doen, Sod waarlijck helpe my Godt.

Rationum specimen etiam habeo. Sed id forsan non est tanti. Excerptam tamen quædam, quo res clarius elucescat:

Ontfanck van den inkomen der Spuyt oft Sluysen op de Vaart, toebehoorende den Heeren Regierders der Stadt Utrecht, gehadt by Meeſter Jan van Harn van wegen den Heeren voorsz. Droſſaart ende Casteleyn aldaar, beginnende den 29. Octobr. 1582. ende eyndende den xxix. April. 1583. wesende den tijt van een half jaar.

Den xxix. Octobr. 1582. Ontfangen van Aert Lubbertſen als hebbende een Merckſchip van Antwerpen, mitſgaders dat Schipper Jan mijn aangetelt heeft van 't wynden ende inwynden t'ſamen - vi. gl. viii. ſtuyv. xi. penn.

Den 29. van de middeldore van Schipper Jan ontfangen - xxiii. ſtuyv.

Den xxxi. Octob. ontfangen - - - - - vi. gl. xviii. ſt.

Den 1. Novembr. Ontfangen van de middeldore te wynden - - - - - xxix. ſt.

Den 2. Novemb. van opkoop van twee doren - - - - - 3. gl. x. ſt.

Noch den ſelfden dach van wynden - - - - - 1. gl. xv. ſt.

Den 3. Novemb. van opkoop ende wynden - - - - - 2. gl. 3. ſt. 4. penn.

Den 4. van opkoop ende wynden - - - - - xxi. ſt. 1. oort.

Den 5. van opkoop ende wynden - - - - - 2. gl. 13. ſt. 1. p.

Den vi. van opkoop ende wynden - - - - - 2. gl. 12. ſt. 1. oort.

Den vii. van opkoop ende wynden - - - - - 3. gl. 4. ſt. viii. p.

Den 8. van opkoop ende wynden - - - - - xxxi. ſt. 1. oort.

Den 9. van opkoop ende wynden - - - - - v. gl. xi. ſt.

Den xi. van opkoop van de middeldore en wynden - - - - - xxxix. ſt.

Den xxi. van de middeldore twemaal op te kopen en te wynden 8. gl. 13. ſt. 1. oort.

Den 24. Novemb. van wynden ende opkoop - - - - - vi. gl. ix. ſt.

Den 25. van opkoop ende wynden - - - - - 3. gl. 13. ſt.

Den 26. door conſent van mijn Heeren de roydore gewonden, ontfangen - - - - - vi. gl.

Den 27. van opkoop ende wynden - - - - - iv. gl. 3. ſt.

Den 28. van beyde doren , opkoop , ende wynden	- - -	x. gl. ix. st.
Den 29. van de roydoire ontfangen	- - -	iv. gl. o.
Den 30. van de middeldore , opkoop , ende wynden	- - -	2. gl. vi. st.
Den 1. Decemb. Ontfangen van de middeldore, van wynden, ende opkoop	xxiv. st.	
Den 2. Decemb. van opkoop ende wynden	- - -	2. gl. 17. st.
Den 3. van opkoop ende van wynden ontfangen	- - -	2. gl. 12. st.
Noch op den 4. van opkoop ende wynden	- - -	xvii. st.
Den 5. ontfangen van opkoop ende wynden	- - -	x. st. 1. oort.
Den 6. van opkoop ende wynden	- - -	xiii. st.
Den 7. van opkoop ende wynden	- - -	iv. st.
Den 8. van opkoop ende wynden	- - -	2. gl. vi. st.
Den 9. van opkoop ende wynden	- - -	xvi. st. 1. oort.
Den 10. van opkoop ende wynden	- - -	viii. st. 1. oort.
Den 11. van opkoop ende wynden	- - -	3. gl. 6. st. 1. oort.
Den 12. van wynden ende opkoop	- - -	xxv. st.
Den 13. van wyntgelt ende opkoop	- - -	xxxv. st.
Den 14. van wyntgelt ende opkoop	- - -	3. gl. 10. st.
Den 15. van opkoop ende wynden	- - -	vi. gl.
Den 16. van opkoop ende van wyntgelt	- - -	2. gl. 8. st.
Den 19. van opkoop ende van wynden	- - -	3. gl. 13. st. 8. p.
Den 27. van opkoop ende van wyntgelt	- - -	3. gl. o.
Den 7. Januar. Ann. 1583. Ontfangen van de middeldore	- - -	3. gl. o.
Den 10. Januar. ontfangen van de roydoire	- - -	3. gl. 13. st.
Den 11. van beyde de doren ontfangen	- - -	3. gl. 14. st.
Den 12. ontfangen van opkoop ende wynden	- - -	15. st.
Den 13. van opkoop ende wynden	- - -	xxiii. st. 1. oort.
Den 14. van wynden ende opkoop	- - -	xiii. st.
Den 15. van opkoop ende wynden	- - -	viii. st.
Den 16. van opkoop ende wynden	- - -	32. st. 1. oort.
Den 17. van wynden ende opkoop	- - -	34. gl.
Den 18. van wynden ende opkoop	- - -	3. gl. 2. st. 1 oort.
Den 27. van de roydoire op te kopen	- - -	xxviii. stuyv.

Desen tijt vermits het ys hebben de Doeren toe gestaen , ende vacantie gehad.

Ontfangh van den inkomen des Craans op de Vaart toebehoortende den Meeren Regeerders der Stadt Utrecht gehad by Jan van Harn van wegen den Heeren voersz. Drossaart ende Casteleyn aldaar beginnende den xxix. Octobr. 1582. ende eyndende den 29. Aprilis 1583. wesende den tijt van een half jaer.

Den

T R A C T A T U S . C A P . X I V . 261

- Den 29. Octobr. Ann. 1582. Ontfangen van in ende uytwynden van 29. stucken
wyns 4. gul. 7. st.
- Den lesten Novemb. Ontfangen uyt handen van Jan van Giesen tollenaar ende
Cornelis de Veth Craankint van acht dagen uyt ende in te cranen van twee
hondert ende een stucken wyns xxx. gl. 3. st.
- Den 4. Decemb. ontfangen van drooge waren te cranen xxxii. st.
- Den 5. Decemb. ontfangen van drie stucken wyns te cranen ix. stuyv.
- Den 10. Decemb. ontfangen uyt handen van den tollenaar van vyf masten uyt
ende in te wynden xxix. stuyv.
- Den 20. Decemb. ontfangen van uyt ende in te wynden van 15. stucken wyns
2. gl. 5. stuyv.
- Den 27. Decembr. ontfangen van uyt ende in te wynden van drie stucken
wyns. ix. stuyv.
- Noch ontfangen van een mast 5. stuyv.
- Den vii. Jaunar. 1583. ontfangen van uyt ende in wynden van xiv. stucken
wyns xlii. stuyv.
- Den 24. Januar. ontfangen by den Secretaris ende my den 29. Januar. overge-
telt van droge waren te cranen xviii. &
- Uytgeven gedaan by Johan van Harn tegens den voorgaanden ontfangh. En-
de eerst van den uytgeven gedaan als Drossaart nomme officii van s' Heeren
wegen.
- In den eersten is den Drossaart van wegen myn E. Heeren gesonden geweest
op de Vaart omme op't schryvens van den Palsgrave sich te informeren belangende
bet Veer, ende daarinne gebefoigneert twee dagen. Stelt voor de verteeringen
van twee dagen, mette Schuytvrachten des daechs dertieh stuyvers. Fac. al-
bier. 111. gl.
- Item op Pynxter dach Ann. twee en tachtich is den Drossaart met missive van
myn Heeren gesonden aan den Pastoor of Capellaen op de Vaart, ende hem ver-
boden syn predicatien. Stelt voer Schip vracht ende teeringe 1. gl.
- Item den 2. Octobr. Ann. 1582. op de Vaart genomen sekere informatie op
de nederflach geperpetreert by enen Daem Thonissen aan de persoon van Adolphi
Claassz. Gegeven den Secretario voort schryven 10. stuyvers, den Gerechts
bode om die tuzgen te dagen derdhalve stuyver, ende die van den Gerechte niet,
dan laten halen drie vanen reals bier, ende twee quartten Fransche wyn, die
quaart van ses stuyvers. Facit t'samen 1-15.
- Ende compt den Drossaert van teeringe ende Schuyt vracht dien dach 1--0
- Item noch gevaceert twee dagen in't nemen van de informatie op den nederflach
tot Aernhem gebeurt. Stelt voor vracht ende teeringe 's daechs als voren 3 0

Den 18. Octobr. 1582. heeft den Droffaert uyt Commissie van mijn Heeren geweest aan de Vaert om die Kerckmeesters te ordineren Rekeningte te doen, ende gemaackt den staat en specificatie van de goederen van de Kerck ende broederchap. Daar over gevaceert twee dagen. Komt voor vracht ende teeringe insgelijcks met drie stuyvers voor 't gericht

3. gl. 3.

Den 21. Novemb. 1582. den Schout van de Vaert met missive aan den Burgermeester Peter Foeyt gesonden om adfistentie van dienaren dienende tot apprehensie. Betaalt van schuyt vracht gins en weder twaalf stuyvers, ende verteert seven stuyvers. Facit XIX. stuyv.

0--19.

Ten selven dage is die Burgermeester voornoemt gekomen metten Onderfchout Remundt, syn soon, vier schutten, twee Dienaars van justisie, en een Stad-bode, ende hebben met twee Schippers ende den Scholt van de Vaert t'samen tot dertien personen maaltijt geteert, ende des morgens ontbeten. Stelt daar voor t'samen voor kost ende bier t'savonts ende smorgens vuir ende licht, soe by mijn Heeren in de Camers als by den gevangen ende elders

8.--16.

Ende heeft die Burgemeester die meecht geschoncken, 't welck die Droffaert verschoten heeft

0--15.

Item is den Scholt van de Vaert nae 't vertreck van de Heeren metten gevangen des Noens by den Heemraden gebleven. Voor syn maaltijt

0--8.

Item na dat Leonardt den gevangen t'Utrecht gebracht was, heeft den Droffaert seecker articulen deur den Schout van de Vaert overgesonden. Stelt daar vooren voor teeringe ende schuyt vracht

1--0

Den 28. Novembr. 1582. is den Droffaert deur den Schout van de Vaert by de Burgermeesters ontboden om Leonart te examineren, als daar na geschiet is by de Burgermeester Foeyt, Tyman Sloot, Jan van Harn, ende den Secretaris Oerke, Daar inne gevaceert twee dagen. Stelt daar voren voor vracht en teeringe

3--0

Op dingsdach den 4. Decembr. is den Droffaert wederom uyt bevel van den Burgermeester hem door den Scholt gedaan binnen gereyft, ende in der saacken van den gevangen gevaceert. In 't gaan, keeren, ende besoigneren kompt voor vracht en teeringe

6--0

Item op Saterdag den 8. Decembr. heeft den Droffaert binnen geweest, ende den Burgermeester geleverd syn conclusie met sekere missive ende articulen om den gevangen te examineren. Kompt voor den onkost ende teeringe van dien dach 1-10.

Item op Sondach den 12. Decemb. is den Scholt van de Vaert met brieven van de Burgermeester Foeyt gereyft nae Montfoort aan den Maerschalck, om bescheyt te hebben van seker feyt op den Ysel gebeurt, daar den voornoemden gevangen mede besaamt was, daar inne den Schout van de Vaert gevaceert heeft

vier

vier dagen, des daachs over vacatie ende teeringhe, ende peerthuyt twee gl.
Facit 8--0

Item alsoo den Heere van Royen op den xiv. Januar. 1583. wesende Pontiani
dach op de Vaert synde geklaacht heeft aan den Drossaert van seker seyt, soo heeft
den Drossaert sich des Donderdachs daar na by den Burgemeesters gevonden, ende
hem 't selve te kennen gegeven. Stelt voor vracht ende teeringe van dien dach 1-10

Item den 24. en 25. Januar. 1583. als Lenaert wederom geexamineert
werden ende brieven gesonden aan den Heere van Royen heeft den Drossaert
met den Schout gevaceert t'Utrecht daarinne twee dagen. Stelt voor hun beyden
van vracht ende teeringe alleen 5--0

Ander uytgeven by Jan van Harn gedaen als Casteleyn beroerende d'oncoften
van de Spuye, Crane, ende der Heeren huys op de Vaert.

In den eersten den 17. Novemb. 1582. betaalt aan Jacob van Nes Glaase-
maker van glasen te maken by quitantie 2. gulden vyf stuivers, ende noch naa
van stoppen 8. stuyv. Facit t'samen 2--13

Item Meester Lambert ende syne medehulpers geschoncken als sy die verlaat
van de middeldeure holpen twee Vaen. 0--6.

Item betaalt aan Jan Deys weert op die Vaert van 't gunt de schippers daar
verdroncken hebben, die welke duyrende die drie hoge wateren de Speydeuren
geschoort hebben blyckens quitantie in alls vyftien gl. elf stuyv. 15--11

Item op Corsavont als men ten versoecke van Jan Gerritsen schipper tot Rhe-
nen met consent van myn Heeren op een seer hoogh water wynden soude, ende te
dien eynde op de Vaert gesonden was Mr. Lambert, ende men in de fondamenten
grootte fauten vonde, ende groot pericule voor handen ware te wachten, heeft den
Drossaert ende Casteleyn met hulp van den voornoemden Jan Gerritsen schip-
per, Jan die Clerck, ende andere die verlaten na dat die Colck by naar vol was
toe gedaen, welke personen totte Casteleyn verdroncken hebben vyf vanen, ende
hebben vier personen haer maaltys geteert. Stelt daar voren van cost ende
bier 2--7

Item den x. Januar. 1583. heeft Meyster Lambert weder op de Vaert ge-
weest om te wynden, ende verteert 0--8.

Item op St. Peters dach ad cathedram heeft den Casteleyn betaalt derich
schippers gesellen, die des daachs te voren het ys van de roydeur ende craen ge-
broken hadden om gereetschap tottet wynden te maecken 8--0

CAP. XV.

De Toparcha de Langerack, Feudum siquod situm in aliena Provincia an Provincia illius Domini potestati exemptum.

Octavus nactus est jus gladii Toparcha de Langerack. Castrum id in dicecesi. Unde & genti cognomen. Giselberti de Langerack Florentius meminit Comes V. charta Ann. 1277. Statuta etiam habeo, quæ Neoporto dedit ipse & Arnoldus van Liesvelt Ann. 1283. in quibus meminit parentis sui Walteri de Langerack, quem militem vocat, id est, equitem, famulus dictus tantum ipse in Florentii charta jam dicta. Eiusdem alia etiam habeo & Arnoldi van Liesvelt, quæ nec hactenus adhuc visa, Ann. 1322. Meminit Wilhelmus Bavarus Joannis van Langerack charta Ann. 1356. *Voert sal den Bisschop Haren Johan van Langerack recht ende vonnisse doen van den Huys van Ryzenborch alse in den Gestichte gelegen is &c.* Rutgero Wesseli filio van den Boetselaer, occiso Ann. 1461. a Wilhelmo van Bueren, Elburgis nupta Johannis filia van Langerack Ann. 1452. castrum id & Dominium prima intulit in familiam Dominorum van den Boetselaer, van Asperen, van der Nypoort. Dederunt Ordines jus gladii Ann. 1599. Et diploma jam edidi *lib. de Nobilit. p. 431.* Nec necesse, ut rursus repetam. Sed mirum forsitan videbitur, quod cui omnis jurisdictio concessa a Trajectensibus & concessa eo anno, media tamen jurisdictio anno adhuc precedente in feudum data ab Hollandis. Siquis interpretetur id de Dominii ea parte, quæ spectat ad Hollandos, per me licet. Fiat. Sed an in partes divisum id Dominium vix scio. De curti loquitur diploma. Nec de curti tantum de Langerack, sed de curti etiam de Langestejn, quæ ut notum dicecesis est. Nec ulla ibi partis mentio ad Hollandos spectantis. Videamus diploma ipsum.

De Ridderfchap, Edelen, ende Steden van Hollant ende Westvriestlant representerende de Staten van den selven Lande, Doen kondt allen luyden, dat voor onse Leenmannen van Hollant hier nae genaemt gekomen ende gecompareert is in properen persone Joncheer Rutger van den Boetselaer Heere van Asperen, Langerack &c. ende heeft ons mit halm, handt, ende monde opgedragen, overgegevent, ende quijtgeschouden, sonder eenich recht, actie, ofte toefseggen daar meer aan te houden, als onse Leenmannen wijsden dat recht was, ende dat ten behouwe van Joncheer Gideon van den Boetselaer ende Asperen synen soon, dat huys tot Langerack met twaalf morgen lants daar 't huys op staat, ende een wintmolen

wintmolen tot Langerack, Item dat huys ende Hoffstadt tot Langedeyn met vierentwintich mergen lants, die gelegen syn in Langerack, daar Oostwaart naast gelant is t' lant van Tienhoeven, ende Westwaart naast gelant plach te syn Heer Jan van Langerack, Soo ist dat wy de voorsz opdracht, overgifte, ende quijtscheldinge believende ende danckelijck nemende, behouden ons ende eenen ygelicken syns rechts verlijt ende verleent hebben, verlyen ende verleenen mits desen onsen brieve Joncheer Gedeon van den Boetselaer voorsz t'voornoemde Huys tot Langerack mit twaalf mergen lants daar t'huys op staat, ende een wintmolen tot Langerack, te houden van ons van wegen de Graafscheyt ende hooge Heerlicheyt van Hollant ende Westvrieslant, ende Heerlicheyt van Arckel, Joncheer Gedeon van den Boetselaer synen erven ende nacomelingen tot een onversterflick erfleen, Item t' voorsz Huys ende Hoffstadt van Langedeyn mit vierentwintich morgen lants gelegen ende bepaalt als voren te houden van ons van wegen als boven tot eenen rechten erfleen, Al naar inhouden der ouder brieven ende onse Leenregisteren daar van wesende; ende hier van heeft ons den voornoemden Joncheer Gedeon van Boetselaer hulde, eedt, ende manschap gedaan alst behoort, Daar by aan ende over waren als onse Leenmannen van Hollandt Jacob Snouck, Laurens van der Goes, ende Joseph van Meerhoudt, Des t'oorconde desen onsen brief besegelt met onsen grooten segele, t'welck wy in gelycke saecken gebruyckende syn. Gegeven in den Hage den 14. Octobr. Ann. xv^e acht en t'negentich. Gecollationeert jegens de minute wesende aan de liache in de Registercamer van Hollant ende Westvrieslant, ende is dese Copye daar mede beyonden t'accorderen den 12. Decembr. 1618. By my, D. Gool.

Constat puto Dominium id ab omni hominum memoria spectasse ad diccesim. Sed sæpe id olim factitatum, ut cui vellent locorum Domini castracederent, quæ habebant, curtes item, & prædia, & ab eo dein postquam cessa recipierent in feudum. Sic a Dominis de Wulven, de Nyenrode, de Geressteyn, & multis aliis olim factum. Ut exempli tantum causa:

Allen den ghenen die desen brief sullen sien of hooren lesen Ghisebrecht van Nyenrode Saluyt, ende kennisse der waarheyt. Ick make u kond, dat ick enen Edelen Prince minen lieven Heere, Heeren Willem Grave van Henegouwen, van Holland &c. hebbe opgedragen ende gegeven den eygendom van minen Huze, dat men hiet Nyenrode, ende enen vierdeel lants die gelegen is van den Broetdijck uystreckende in die Vecht, daar dat huys op staat. Welck huys en lant my mijn lieve Heer voersz verliet ende gegeven bevet van him te houden ten rechten erfleene in sulcker maniere, dat dat voersz Huys syn open huys is ende wesen sal synen orbaar ende synen wille mede te doene, so wanneer hy's noot of

te doen hevet, ende by heeft my beloest, waar dat sake dat ic hier omme eenige scade name an myn huys, of an anders minen goede, dien soude by my gelden te myns selfs seggen. Voert so heeft by my beloest, waar dat sake dat ik in eenige oorloge quame, dat by myn helper wesen soude, ende dat by mi niet en soude laten verderven, hine soude my in den minen houden, also verre als ics ane hem bliwen woude, ende worde myn huys voorsz. belegen, dat hy t ontsetten soude, ende by heeft mi hier op sine letter gegeven besegelt mit sinen segel uythangende, ende om dat ic minen lieven Heer voorsz. mit minen huze dienen wille ende sine nacomingen Graven van Holland, dat ic van hem te Leene ontfangen hebbe, in al der manieren dat hier voorsz. staat, soe hebbe ic hem dese lettre gegeven besegelt met minen segel uythangende. Gedaan in die Hage des Sonnendages op onser Vrouwen dach te midden Oefte in't jaer ons Heeren M. CCC. en elve.

Nec castra tantum ita data, aut prædia quæ ruri, sed prædia etiam urbana. Ædes in ipsa urbe. In Archivis Hollandiæ expresse de eo ita :

Jacop van Lichtenbergh heeft ontfangen van minen Heer behouden hem ende elken man syns rechts een steenuys mitter wooninge diere toebehoort, geleghen binnen Utrecht, die him ane quamen van sinen Vader te houden ten eerste. Hier over waren alse mannen Haar Gheryt van Heemstede, Haar Gheryt van Polanen, ende Hair Jan Zuurmont. Gedaan in den Haghe s' Woensdages na der-tienden dach Ann. M. CCC. LXVIII.

Item des Sonnendages voer Sente Martyns dach in den winter een brief, dat myn Heer verliede Aliden Arnd Backers dochter een Hoffstadt op die Vischmarckt t' Utrecht ten rechten lene, die versuynt was by Jacob s' Viscopers doot, getekent by den gemenen Rade.

Johan by der gracen Goids Hertoge van Brabant &c. Doen kont &c. dat wy behouden ons ende een ygelicken syns rechts verliet hebben ende verliet mit desen brief Allert van den Doem een Huys ende erve gelegen in der Stat van Utrecht an die Vischmarkt belegen aan die Zuytsyde Dirc Heeren Kinder mit Huys ende mit erve &c. te houden van ons ende &c. Graven te Hollant Allert en syn nacomingen, gelijk dat syn Ouders die voertijts gehouden hebben, dats ten onverssterfelijcken eerste, presentibus Aelbrecht van Naidwijck ende Jan van Airssen. In oirconde gegeven acht en twintich dagen in Decembri Ann. XIV. en xx.

Et de his est, quod Wilhelmus Dux factio scedere inter ipsum & Johannem ab Arckel Ann. 1356. Voert so sal den Bisscop ende syne Stadt onse mannen ende vrunden recht ende vonnisse doen, alse in den Gestichte gelegen is. De his etiam, ni fallor, Wilhelmi Comitis diploma, quod est apud Buchelium hist. Ultraj. p. 188. De iisdem Wilhelmus Dux in charta Ann. 1402. Voert so en sal die Stadt voersz. geen oorloghe maken op ons liefs Heeren ende Vaders manne, die in den Gestichte geseten syn, ten waar of die Biscop of

of die Stadt voorsz. van dien mannen eerst aangetast worde, behoude-
 tans dit voorsz. verbant in alre synre macht te blyven &c. Catalogum etiam
 habeo ex adversariis Buchelii, quo recensentur, qui Gelro in diocesi ob-
 noxii. Sine anno & die est, sed ut patet tamen vetus. *Isti sunt homines
 fideles Comitis Gelria manentes in territorio Trajectensi infra Noode & Bo-
 degravem.* Bernardus de Dolre, Walterus de Amersfoort, Gifelber-
 tus de Ruweel de bonis apud Broecklede & Ruweel, Philippus de Rynin-
 ghen & Elyas filius suus de bonis juxta Renum scilicet duobus mansis, quos
 cum honore dare possunt, qua bona derivantur de domo Ryninghen. Otto
 de Ryninghen obtulit unum mansum suum in Langbroeck ubi solebat ma-
 nere. Johannes de Lockhorst obtulit Curiam, qua dicitur Coelhorst. Jo-
 hannes filius Splinters obtulit Comiti in allodium Curiam, qua dicitur Ode-
 hoef, cum omnibus attinentiis, qua bona & ampla est, & nullus habet in
 eisdem bonis aliquam partem nisi Comes. Alfardus filius Ernesti de Wulven,
 Amilius Utenweerde, Gifelbertus de Schalwijnck filius Arnoldi. Ipse Ar-
 noldus contulit Domino duos mansos cum domo sua domui vicinos, valde bonos,
 quum ei obtulit domum suam Walterus filius Gifelberti de Goye. Idem Gifel-
 bertus contulit domum suam Hagensteyn cum duobus mansis. Si vero pradictos
 mansos non possit pradictus Gifelbertus conferre, extunc de voluntate fratris Ge-
 rardi & Gofuini de Rosheym restituet alia bona novem mansorum, qua bona tan-
 tum valeant. Hubertus de Everdingen habet duos mansos in allodium a Domino
 Comite, qui fuerunt Domini Camponis de Erbole apud Gasperenweerde, & quia
 eadem bona contulit ipse Hubertus voluntarie, contulit, & promisit C. libras ad hac
 conferre in presentia Domini Gofuini & fratris Gerardi, qua sita sunt in Everdin-
 gen. Gerardus de Velue contulit in allodium unam domum sitam juxta pontem
 in Schalwijnck, & de melioribus mansis unum, quem recepit in feudo ab ipso Comite.
 Gifelbertus de Zulen contulit Zuylenborch in allodium cum omni attinentia infra
 ultimum fossatum sitam, qui promisit dictam Curiam & bona meliorare & melio-
 ravit, ut promisit. Insuper duos mansos cum domo sua & de domo sua versus Re-
 num tendentes, qui sunt meliores. Et nos Gerardus & Otto fecimus quadam
 donaria filia Ottonis, & bona devenient Domino Comiti in allodium sicut do-
 mus & duo mansi. Filii Pincernæ de Bosinchem sunt feudales de domo, qua
 dicitur Vianen, & de bonis, de quibus pater Pincerna habuit de Comite
 in feodum, & idem Hubertus habuit donec moriebatur. Item ego frater
 G. significo vobis, quod domus Vianen, in qua Dominus Zwederus manet,
 & quam multum fortem facit, est & allodium. Quum pater suus vixit
 dedit ei aream ad manendum & per consensum fratris G. contulit Comi-
 ti in allodium, & omnia detenta infra fossata. Et cum Stephanus morieba-
 tur, tunc Hubertus contulit Domino Zwedero fratri suo, quia habuit multa
 bona

bona de Comite, & videbatur quod possent facere. Et sic filii Pincerna sunt homines feudales dicti Domini Comitis.

Nemo ut vetera hæc contemnat. Recentiora adhuc exstant. Et ad manum in promptu sunt. In ipsa urbe adhuc ædes, quæ Hollandos recognoscunt, & in feudum ab iis dantur :

Op hyden den laastfen Mey olden style des jaars 1644. compareerde voor my Niclaes Verduyn openbaar Notaris by den Ed. Hove Provinciaal van Utrecht geëdt ende toegelaten, binnen Utrecht residerende, in't bywefen van de nabenoemde getuygen hier toe versocht, d'Eerbare. Sara van den Bosch Weduwe van sal. Coenraet Claessen van Oosterhout, in syn leven deser Stadts Borger als ontfte dochter ende Leenvolgersche van sal. Hans van den Bosch haar overleden Vader, die op den achtsten Aprilis nu lestleden geruft, ende Anthonis Jansen Snack mede Borger alhier, als Man ende Voocht van Susanna van den Bosch syn Huysvrouwe, daar hy op dese tijt levende geboorte by heeft, niettemin met gevolge ende toedoen van deselve Susanna van den Bosch alhier mede comparerende Sufter van de voornoemde Sara van den Bosch ter andere syden, al ons Notaris ende getuygen wel bekend, deselve Sara ende Susanna van den Bosch eenige nagelaten kinderen ende universele erfgenamen van de voornoemde Hans van den Bosch haar luyder Vader, ende verklaarden dat in de scheidinge ende deelinghe der nagelaten goederen van den selven baren Vader de voornoemde Sara van den Bosch toe gescheyden ende in't geheel toegedeylt ende aangebleven was de huysfinge ende erve met kelder, kluis, ende allen synen toebehooren, vrydommen, ende servituyten respectieve, staande ende gelegen alhier binnen Utrecht aan de Vischmerck omtrent de Visbrugge aan de Oostsyde der ouder Grachte van outs genoemd de Salm, daar tegenwoordich den Visser uytsteeckt, ende de voornoemde Sara van den Bosch althans selfs daar inne woont, daar Beernt Gijsbertsen Helten Zuyden, ende Aert Willemsen van Groenendaal ten Noorden naast gelegen syn, leenroerich aan de Graaffelicheyte van Hollant ende Westvrieslant, ende in sulcket voegen als haren voornoemde sal. Vader de selve huysfinge van de voorz Graaffelicheyte te leen gehouden heeft, vermogens segel en brief in date den 15. April 1599. ende dat de voorz Anthonis Janssen Snack nomine uxoris daer jegens toegescheiden ende by hem aengenomen was sekere andere huysfinge ende erve met &c. Constituerende ende maackende mede sy luyden Comparanten voornoemt, ende elcx bysonder machtich mits desen den Eersamen Jan Lucassen Merckschipper woonende in's Gravenhage, om te comparereren voor Stadshouder ende mannen van leen der voorz Graaffelicheyte van Hollant ende Westvrieslant, ende aldaar in den name ende van wegen hem Comparanten te bekennen, dat de voorz huysfinge met synen toebehooren aen

de

de voorsz. Vischmarct binnen Utrecht ghelegen, die by de voornoemde Sara van den Bosch beuroont wert, deselve Sara in de scheidinge des Boedels, ende als outste Dochter ende Leenvolgersche haars Vaders voornoemt aangekomen, toegesheyden, ende toegedeylt was, ende dienvolgende in den name van deselve Sara van den Bosch het leen der selver huysinge te verheffen, ende verfoecken, dat de Ridderchap, Edelen, ende Steden van Hollant ende Westvrielandt gelieven willen haar Sara van den Bosch daar mede te verlyden, beleenen, ende investieren naar behooren, in conformite van de voorsz. oude brieven, misgaders in den name ende van wegen haar Constituante derhalven hulde, eed, ende manschap te doen, en te beloven de Gerechtigheiden daar toe staande te betalen, ende voorts alles te doen, wes naer Costuyme van den selven Leenhove vereyschen sal, belovende allen 't selve onverbreeckelyck van weerden te houden, ende de voorsz. Gemachtichde van alles schadeloos te indemnieren onder verbant als na rechten, Sonder arch, Verfoeckende hier van acte, dewelcke is dese. Actum t'Utrecht ten huysse van de voornoemde Sara van den Bosch staande als boven ter presentie van de Eersame Jan Janssen van Asperen, ende Mr. Abraham Adriaansen Dorrenstam beyde mede borgeren alhier, als Getuygen hier over geroepen, die de minute van desen mitte Comparanten alle voornoemt ende my Notario in myn prothocolle mede ondertekent hebben ten jare, ende plaatsse voorsz. Onder stont: In kennisse van my, Was ondertekent C. Verduyn Notaris, ende voor boven aan op de cant gedruickt 't kleyn segel van Hollant. Geextraheert in de Leencamer van Hollant, uyt het Register genaamt Ho. O. M. cap. Sticht fol. 24. Ende is dese raar Collatie daar mede bevonden te accorderen den 6. Decemb. 1679. by my als Clercker ter voorsz. Camer Joh. Buys.

De Ridder Schaap &c. doen condit allen luyden, dat wy behoudens ons ende eenen ygelycx recht verlydt ende verleent hebben, verlyen ende verlenen mits desen onsen brieve Sara van den Bosch weduwe wylen Coenraet Claessen van Oosterhout een huys ende erylve staande binnen der Stadt van Utrecht aan de Vischmarct mit allen synen toebehooren, daar volgens de nageroerde verclaringe Gysbert Barentsen Hol ten Zuyden ende Aert Willemsen van Groenendaal ten Noorden naastgelegen syn, als haar aangekomen ende bestorven so by doode ende overlyden van Hans van den Bosch haar Vader, als by scheidinge ende deylinge van desselfs Hans van den Boschs nagelaten goederen tusschen de voorsz. Sara ende Susanna van den Bosch huysvrouwe van Anthonis Jansen Snack, kinderen ende universele erfgenamen van de voornoemde Hans van den Bosch heurluyden Vader sal. gedaan volgens de verclaringe den laasten Mey lefleden olden style by de voornoemde Sara ende Susanna

van den Bosch voor Notaris ende Getuygen binnen der voorsz Stadt Utrecht daar van verleden, beneffens desen in onsen Leenregister van Hollandt geregistreert te houden van ons van wegen de Graeffelicheyt ende Hooge Overicheyt van Hollant ende Westvrielandt Sara van den Bosch voernoemt, haeren erven ende nacomelingen tot enen erfleen, gelyck haer voornoemde Vader die te houden plach, naar inhoud ende uytwysen der ouder brieven, hantvesten, ende onse Registeren daar van wesende, ende voor de voornoemde Sara van den Bosch heeft ons hier van hulde, eedt, ende manschap gedaen Jan Lucassen Marct-schipper van 's Gravenhage op Utrecht vermogens de procuratie by de voornoemde Sara ende Susanna van den Bosch gepasseert, in de bovengeroerde verclaringe geinsereert, ende dat in handen van Heer Johan van Walsenaer Heer van Duvenvoorde, Voorschoten, Sterrenburch &c. Stadthouder ende Registermeester van onse leenen, behoudelick ende wel verstaende, dat des voorsz Sara van den Boschs man ende kerckelycke Voocht in der tyt gehouden sal syn Ons hier van hulde, eedt, ende manschap te doen binnen 's jaars, gelyck dat behoort. Hier waren by, aan, ende over onse Leenmannen van Hollant, Ewout Brandt onse Greffier van de Leenen, Crispyn van Mierop Bailljou van Voorschoten, Pieter van Tetrode Contrerolleur van 't cleyn segel van Hollant, Willem van Cats Bosch bewaarder van den Hage, ende David Vinck openbaar Notaris t'enen oerconde &c. Gedaan in den Hage den 22. Juli 1644. Geextraheert in de Leencamer van Hollandt uyt het Register genaamt Ho. O. M. cap. Sticht fol. 23. vers. Ende is dese collatie daar mede bevonden te accorderen den 2. Septemb. 1679. by my als Clerck van de voorsz Camer, Johan Buys.

Et sic passim adhuc fit. Sed fit salvo jure tertii. Nec de Provincia in provinciam transfertur quicquam propterea. Allodium quidem feudum & qui hujus Provinciae alterius vasallus fit. Sed terra Ordinum potestati, qui Provinciae praesunt, cujus pars haec, non subducitur eo ipso. Potest quis de suo disponere prout vult, l. 21. C. mand. l. 25. §. 11. ff. de her. pet. Potest vendere, alienare, & in alium transferre. Etiam in potentiolem, & qui alterius Provinciae. In quem transferat, nihil refert. Sed salvo ut dixi jure tertii. Nam non potest quis plus juris transferre in alium quam habet l. 54. ff. de reg. jur. Si habet castrum, si praedium, quod subjectum dioecesi, in feudum dando, vendendo, ne id amplius dioecesis sit, efficere non potest. Feuda sunt Trajectensia in Hollandia, in Zeelandia, Clivensia etiam in Gelria, Brabantica in Imperio, sed propterea haec non exempta sunt Principis potestati, qui ibi ubi sita habet summum imperium. Nec directo domino, cujus feuda haec, ulla ibi jurisdictio, nisi forsan quae concer-

nit

nit ipsius feudi qualitates & quæstiones ex iis ortas. Nec Clivenses propterea aut Brabanti in terris, quæ vel Gelris parent, vel aliis, vel Ordinibus fœderatis, capiendi reum habent jus aut in eum sententiam in Brabantia latam aut in Clivia mandandi executioni, nisi venia prius data & impetrata per literas, quæ vulgo, mutui compassus. *Christin. 6. decis. 56. n. 12. & seq. Sand. ad conf. Gelr. tr. 3. cap. 1. §. 2. Schrader. de feud. part. 10. sect. 2. n. 29. & seqq. Ant. Fab. Cod. lib. 7. tit. 20. def. 1. Resp. Holl. §. conf. 100. Guntersteyn*, ut satis notum, castrum est in diœcesi. Id Ordinibus Hollandiæ cessit quidem a se emptum Consiliarius Pensionarius Johannes ab Oldenbarnevelt, & ab iis rursus, postquam cessit, accepit in feudum. Sed eo non obstante mansit castrum nihilominus diœcesis adhuc pars, statutis Ordinum Trajectensium, tributis etiam & decretis subjectum ex asse. Nec per feudi investituram quantum ad hæc attinet, mutatio ulla facta. Nec quicquam etiam ejusmodi apparet ex codicillis, qui se habent, ut sequitur:

De Ridderschap, Edelen, ende Steden van Hollant ende Westvrieland, representerende de Staten van den selven Lande doen condt allen luyden, Dat voor Heer Reynoult van Brederode, Ridder, Heer tot Veenhuysen, Spanbrouck, Spierdyck, President in den Hogen Rade van Hollant, Zeelant, ende Westvrieland, als ten desen versocht, ende bewarende de plaatse van den Heere Stadhouder van onse Leenen, ende den Leenmannen hier naa genoempt gecomen ende gecompareert is in properen persone Doctor Johan Baseus Raadt ende Reeckenmeester van Hollant, ende heeft uyt crachte van syne speciale procuratie op hem gepasseert by Joncker Carel van Briouelles Heere van Grandreng, voor Notaris ende getuygen binnen der Stadt Utrecht in dato den 10. Novembr. lesleden stilo veteri, beneffens desen in onse Leenregister van Hollant geregistreert, ons met halm, hande, ende monde opgedragen, overgegeven, ende quytgeschouden sonder eenich recht, actie, ofte toefeggen daer meer aan te behouden, als onse Leenmannen wysden dat recht was, dat huys geheten Guntersteyn met seven mergen lants, daar t'voorsz huys op staat, alsoo die sumentlyck gelegen syn in den Gestichte van Utrecht in den kerpsel van Breuckelen in de Proostdye en Gerechte van St. Peters t'Utrecht, die beleggen hebben Frederick de Boel ende Jan van Haversteyn aan de Zuysyde, ende den wech die geheten is die Stege aan de Noortsyde, streckende van de Vecht op aan de Lantscheydinge, ende dat ten beboeve van Heer Johan van Oldenbarnevelt Ridder, Heere van Berckel, Rooderys, Advocaat ende Raedt van den Lande van Hollant en Westvrieland, Soo is dat wy de voorsz opdrachte, overgifte, ende quytsheldinge believende ende dsackelysk nemende (behoudens ons ende eenen ygelicken syns rechts) verlyt ende verleend hebben,

hebben, verlyen ende verleenen mits desen onsen brieve den voornoemden Heer Johan van Oldenbarnevelt dat voorsz. Huys Gunterfleyen met seven mergen lants, daar 't selve huys op staat, breeder hier voren geroert, te houden van ons van wegen die Graaßlicheyt ende hoge Overicheyt van Hollant ende Westvrieslant, Heer Johan van Oldenbarnevelt voornoemt, synen erven ende Nakomelingen tot eenen eerste, ende te verheergewaden alst verschynt met eenen rooden sparwer, oft vyf schellingen daar voren, Ende hier van heeft ons die voornoemde Heer Johan van Oldenbarnevelt hulde, eedt, ende manschap gedaan als behoorde, daar by aan ende over waren als onse Leenmannen van Hollant, Eeer Johan Berck, Ridder eerste Raadt, Pensionaris der Stadt Dordrecht, Adriaen Duyck Heere van Outkarpsel, Jacob van Mierop Clerck Ordinaris van de Reeckencamer in Hollant, ende Egbert Cool onse Greffier van de Leenen. T'oorconden desen onsen brief besegelt met onsen grooten segelle, t'welck wy in gelycke saacken gebruyckende syn. Gedaan in den Hage den 3. Decembr. Ann. xvi. ende elf. Was gesegelt met een segel van roden wassche onder uythangende aan een dubbelden francynen steerte. Op te plycke stont: By den Staten van Hollant ende Westvrieslant. Ter relatie van den Stadthouder ende Leenmannen voornoemt, ende geteekent R. van Brederode.

Patet jam quod dixi. Verum de eo etiam constat non semper æquis animis ab Ordinibus id acceptum, siquis Principis externi in clientelam tradidisset se. Siquis civium præsertim. Cæsar cum esset nactus dicecesis imperium edicto quod proposuit Comes de Hoochstraten ult. Octobr. Ann. 1628. inter cetera etiam cautum: Item die Schout, Borgemeesters, Schepenen, Raiden, Camerairs, of Secretarissen, of ymant van hem luiden en sulden in den dienst van eenige andere Fursten ofte Heeren, hoedanich die sijn, mogen wesen, noch eenige pensie van hem hebben ofte ontfangen, noch oock gedogen ymant van den borgers ofte inwoonders by sy geestelyck ofte weerlyck ontfangen te worden op pene van gestraft te worden aan live, ende aan goede, na gelegentheyt van der saacke, Vid. lib. de Nobilit. p. 1091. Proprie hæc fateor de iis, qui alteri ab officiis, a servitiis &c. Sed exempla etiam de vafallis. Nota & passim obvia. Nec obscure etiam ex sequentibus quivis colliget si attendat. Sed quod ad Dominum de Langerack, cur fidem Hollandorum imploraverit paulo ante, forsan ratio non obscura est. Moverat is de jure gladii jam pridem controversiam & coram Regis Hispaniarum secretiori consilio, & coram magno & supremo Mechliniensi Senatu, & postea etiam Ultrajecti coram Curia Provinciali. Diu frustra litigatum. Forsan fecit tum quod potuit Toparcha tædio tandem fessus. Certe nemo est, qui non novit, quod multa interdum fiant, quæ si exigas ad juris normam, defendi non

non possunt. Idem etiam Toparcha non concessis etiam usus. Etiam iure gladii priusquam id adhuc nactus. *Extract uit de Resolutien van den Raade der Stadt Utrecht, s'Manendachs den 2. Mart. 1584. Op't aangeven van de Staten an den Gerechte op Saterdag verleden gedaan heeft de Raat verclaart, dat zy te vreden is, dat de Procureur Generaal uyt den naam van de Staten van Utrecht hem sal mogen voegen mit mijn Heer de Schout, ende institueren zijn aëlie, soo jegens den Heere van Langerack, als den gevangen, die hij absolute remissie gegeven heeft, somen verstaat, dat hem geen hoge Heerlicheyd in Langerack toe en compt. Rechte geen hooge Heerlicheyt. Nam nemo adhuc de-derat. Diploma utique ad manum est Davidis Burgundi, quo civilis tantum jurisdictio, seu media, aut quotidiana, expressis verbis concessa:*

David van Bourgondien &c. maken kondt allen luyden, dat voor ons ende mannen hier na beschreven gecomen is Aernt van Brouckhuysen ende van Weerdenburch, ende versochte van ons na doode Johans van Brouckhuysen ende van Weerdenburch dese navolgende goederen tot Langerack gelegen aan beyde syden der Lecke mit horen dagelixen gerichte, mit tins, mit thienden, mitte visscherye in der Lecke, mitten Veer over der Lecke aldaar, ende mitten mannen, te weten Gerrit van Poelgeest, die houdende is van hem twee blocktienden gelegen aan die Zuydtsyde van de Lecke in Langerack, item die Vrouwe van Asperen, die nu van hem houdende is dat dagelix gerichte van Langerack aan die Zuydtsyde van der Lecke &c. present Gerrit van Zuylen van Blickenburch, Alsaart van der Horst &c. Gegeven op Duerstede in't jaer ons Heeren 1475. 28. Octob.

Non absolute etiam ab Hollandis hæc in feudum concessa, sed caute & circumspecte, & quod notandum expresse addito, *behoudens ons ende een ygelijcken zijns rechts.* Quicquid sit idem D. de Oldenbarnevelt, quod forsan mirum videbitur, statim postquam Hollandis præstitisset hominum, Trajectinis obtulit libellum supplicem petens prædium illud declarari ab iis prædium nobile. Sic utrisque subjectus, utrosque agnoscens superiores, sed diverso respectu, captavit gratiam utrorumque. Nec repulsam tulit, ut patet ex decretis de eo factis:

Aan myne Ed. Mog. Heeren die Staten s'Lants van Utrecht, ofte haar Ed. Mog. ordinaris Gedeputeerden. Verstoont reverentelijck Johan van Oldenbarnevelt Heere van Berckel, Roderijs &c. dat hy ettelijcke maanden geleden verstaan hebbende dat te coope was het huys te Guntersteyn met syn toebehooren, ende dat bet als hondert jaren geleden 't selve hadde toebehoort die van Everdingen syne bloetverwanten, ende dat ongevaerlijck twee hondert jaren te voren 't voorsz huys alijts aan voorname Edelluyden hadde behoort, heeft goet gevonden

vonden t'selve te coopen, in meyninge aldaar syn woonplaatse te nemen, ten minsten voor etlike maanden int'jaar, ende daar na ymant van syne kinderen ofte kints kinderen aldaar met eenige lustre te planten op vast betrouwen, dat uwe Ed. Mog. geen swaricheyt en souden maacken t'selve huys als hebbende alle qualiteyten tot een Ridderhuys naa d'ordre s'Lants van Utrecht vereyscht mede te houden voor een Ridderhuys om die vry ende gerechtigheiden als andere Ridder-hoffsteden te mogen genieten, Verfoeckt derhalven den Remonstrant, dat U. Ed. Mog. believe hem daar toe te verleenen behoorlycke acte. Dit doende Gr. Ende was onderteekent I. van Oldenbarnevelt. Op de marge stont: Die Gedeputeerden van de Staten s'Lants van Utrecht gesien den inhoud den deser Remonstrantie verclaren het huys te Guntersteyn te hebben die qualiteyten tot een Ridderhuys ofte Ridder-hoffstede na de ordre s'Lants van Utrecht vereyscht, t'selve huys oversulcx voor een Ridderhuys ofte Ridder-hoffstede repuerende ende houdende omme die vry ende gerechtigheden als alle andere Ridder-hoffsteden te mogen genieten, Ordonnerende desen so wel in de Secretarye van de voornoemde Heeren Staten, als ten Hove geregistreert te worden. Gedaan t'Utrecht den 10. Decemb. 1611. Onder stont: Ter ordonnantie van de voorsz. Gedeputeerden ende was ondertyckent, G. de Ledenberch.

Alle van de Staten s'Lants van Utrecht daar by baar Ed. Mog. die voorsz. verclaringe approberen, ratificeren, ende confirmeren.

Die Staten van den Lande van Utrecht op een generale dachvaart ofte beschryvinge Staass gewyse vergadert synde, behoort het rapport van haarluyder ordinarijs Gedeputeerden, ende daar uyt volcomentslyck verstaan hebbende de redenen, waaromme de voornoemde Gedeputeerden op den thienenden Decembris voorleden verclaart hebben het huis te Guntersteyn te hebben die qualiteyten tot een Ridderhuys ofte Ridder-hoffstede vereyscht, omme de vry ende gerechtigheden als andere Ridder-hoffsteden te mogen genieten, Hebben deselve verclaringe eendrachtelicken geapproveert, geratificeert, ende geconfirmeert, gelyck haar Ed. Mog. die approberen, ratificeren, ende confirmeren by desen. Ordonnerende desen so wel in de Secretarye van haar Ed. Mog. als in de Griffie van den Hove beneffens de voorsz. eerste verclaringe geregistreert te worden. Gedaan t'Utrecht den 26. Mart. 1612. Onder stont: Ter ordonnantie van myne voornoemde Heeren die Staten, Ende was ondertyckent, G. de Ledenberch.

CAP. XVI.

De Toparcha de Zuylesteyn, de Leersum &c.

Nonus Princeps Auriacus jus gladii consecutus ut Toparcha de Zuylesteyn & deinde etiam ut de Leersum. Zuylesteyn ante secula aliquot Dominorum de Zaylen. Temporis progressu Dominorum de Nyenrode. Superiori dein seculo Godardi de Reede Toparchæ de Amerongen. Cujus facta ex causa dotis contractis nuptiis cum Gertrude Ernesti filia de Nyenrodo. Post cujus mortem ad Aleydim ipsius filiam devenit, quæ cum liberos ex marito Thoma Maria van Winckfelt non suscepisset, decem millibus florenorum Johanni Renesse van der Aa Præposito S. Joannis vendidit Ann. 1609. Sed hinc quæstio statim orta inter dictam Aleydim & fratrem ejus majorem natu Toparcham de Amerongen, Toparcha curtim contendente fideicommissio subjectam & eam extra familiam alienari prohibitam, venditrice id negante. Negante etiam emptore. Conquievit quidem quæstio utcunque postea sopita. Sed gravior deinceps cum emptore quod ad limites territorii, & ob regionum propinquitatem quod ad jurisdictionis exercitium exarsit. Diu quæstio agitata & magno motu animorum. Diu lis & contentio. Quæ & temporis progressu postquam a Toparcha redemptum jus gladii, immensum aucta adhuc crevit, sensim etiam in Vatinianum quoddam odium erumpens. Ad Curiam Provinciale non tantum res deducta, sed & Ordines de ea aditi. Quanta autem irarum moles, ut Lector obiter cognoscat, exempli causa hoc tantum addam:

Extract uyt de Resolutien van d'Ed. Mog. Heeren Staten s' Lants van Utrecht.

Veneris den 27. August. 1619.

Op de Requeste van Jo. Johan van Renesse van der Aa Heere van Suylesteyn &c. contra Jo. Godart van Reede Heere tot Amerongen, nopende eenige processen ende injurien, waaromme den Heere Remonstrant is versoekende, dat de Heeren Staten souden gelieven syne Ed. te nemen in haar Ed. Mog. protectie ende sauvegarde tegens den voorsz. Heere van Amerongen, mitsgaders syne Ed. broeders ende hare familien, naarder geleth ende gedelibereert synde, omme ondertusschen by provisie, eer dat de sake ten principale sal syn gedefinieert meerder onheylen ende swaricheden tusschen partyen te beduchten, so veel als doenlyck voor te comen, is by wege van auctoriteyt geresolveert, datmen elck sal insinueren ende behandigen sekere Aete van verboth, als hier na volght: De Staten van den Lande van Utrecht verstaan hebbende dat ter cause van de alosfinge

des pandschaps van de Heerlicheyt van Amerongen by onse Resolutie, mitsgaders over t veranderen van den Predicant aldaar by de Synodale vergaderinge gedaan, soo oock ter sake van Zuylesteyn, schole tot Amerongen, ende anders, daar over verscheyde processen syn gemoveert, ende voor den Hove's Lants van Utrecht geintenteert, hinc inde eenige disputen, querelen, ende dissidentien zijn verresen, ende ontstaan tusschen Joncheer Johan van Renesse van der Aa Heere tot Zuylesteyn &c. ter eenre, ende Joncheer Godart van Reede Heere tot Amerongen ter andere syden, waar uyt men beducht, dat lichtelyck eenige verdere swaricheden, onheylen, ofte datelicheden souden mogen volgen, omme waar inne met behoorlycke auctoriteyt by tijts te voorsien, ende diergelycke swaricheden, onheylen, ende datelicheden so veel als doenlyck voor te komen, ende parthyen van malkanderen te houden, also de voorsz. difficulteyten ten deele zijn spruytende uyt saken daar inne by ons na voorgaande resolutie geprocedeert is, ende de voornoemde Heeren van Zuylesteyn ende Amerongen sijn medeleden van onse vergaderinge, dewelcke wy daaromme van herten toegegaan ende geaffectioneert sijn, van gelycken mede alle de gene die sijn van haar Ed. Adelicke stammen ende familien, over sulcx ende in allen gevalle de voorsz. disputen, querelen, ende dissidentien ghenen rechtmatigen Christenen, veel min Leden van onse Regieringe syn betamende, ende oock strydende tegens alle Goddelijcke geboden, wetten, ende wereltycke rechten, Soo ist dat wy by desen de voorsz. Heeren van Zuylesteyn ende Amerongen, mitsgaders alle de gene, die sijn van hare Adelicke stammen ende familien uyt onse Souveraine macht ende autoriteyt wel expresselijck belasten ende bevelen malkanderen 't sy t'samen oft besonder, openbaarilyck, noch heymelijck, directelyck ofte indirectelyck, in wat voegen sulcks soude mogen wesen, voor ofte achter rugge sullen mogen schelden, injurieren, calumnieren, aentasten, treffen, ofte grieven in eeniger manieren, also wy d'een ende d'ander van dien daar tegens sijn nemende in onse besondere protectie, bescherminge, ende sauvegarde, maar hinc inde in de voorsz. ende andere processen hemlyden tegens malkanderen te gedragen in alle stillicheyt, ruste, ende modestie, bevelende d'uytkomste van dien Godt ende de Justitie, Op pene van ter contrarie doende by den overtreders van desen onsen Souverainen ende expressen bevele, protectie, bescherminge, ende sauvegarde, als hebbende tegens ons sölfs misdään, datelijck te verbeuren een baete van hundert dobbele goude Nederlandtsche Rijders, ende anders naar exigentie van de saacke andere ten exempele sonder eenige conniventie arbitralijck te worden gestraft, lastende Jan Cornelissen van Caulsteren onsen gesworen Deurwaardder parthyen voorsz. desen in onsen name te insinueren, rapportetende U. wedervaten aan ons ofte onse Ordinaris Ge-deputeerden.

Sed

Sed sic vis tantum cohibita. Sic repressi irarum impetus. Non in totum extincti, non deleti, excisi. Ut abunde id statim patuit, cum petenti Toparchæ restitutum jus gladii, & iterum eodem modo obligatum quo prius. Revixit acrius tum vetus quaestio. Nec æquis oculis, ut videtur, nulla sui mentione nec decisa adhuc controversia restitutum id aspexit Toparcha de Zuylesteyn.

Extract uit de Resolutien van d'Ed. Mog. Heeren Staten 's Lants van Utrecht.
Veneris 13. Febr. 1629.

Omme in der vrintschap t'accommoderen alle de differenten voir desen ontstaan tusschen de Heeren van Zuylesteyn &c. ende van Amerongen &c. ist doenlijck, worden geauthoriseert ende gecommiteert onvermindert de resolutie op gister genomen d' Heeren Asch van Wÿck, Strick, Goltsteyn, van 's Heeren Aertsbergen, van Brakel, van Sandenburch, Weede, Uyttewaal, ende van Dam.

Jovis den 19. Febr. 1629. Voorts is gegaan tot de lecture van de Memorien ende veele stucken daar annex alhier ter vergaderinge overgelevert by Jo. Johan van Renesse van der Aa Heere tot Zuylesteyn &c. versoekende als in deselve aangaande de hoge Heerlicheyt van Amerongen. Waar over lange discoursen gevallen, eyntelijck gedelibereert wesende, verklaarden d' Heeren Geeligeerden te verstaan, dat de Heere van Zuylesteyn &c. gedurende dese deliberatie ende resolutie uit de vergaderinge vertrecken sal. Doch hier op en is niet vorder geresolveert.

Veneris den 23. Aprilis 1630. Gehoort de lecture van de Remonstrantie, Memorien van rechten, ende andere geannexeerde stucken hier overgelevert by Jo. Johan van Renesse van der Aa Heere van Zuylesteyn &c. neffens de missive van recommandatie sijner Furstelijcker Doorluchticheyt mijn Heere den Prince van Orangien &c. gedateert in den Hage den 8. of 18. Martii 1630. nopende de restauratie van de Hoge Heerlicheyt tot Amerongen, gedaan by d'Ed. Mog. Heeren Staten 's Lants van Utrecht ten behoeve van Jo. Godart van Reede Heere van Amerongen &c. volgens der selver resolutie van date den XII. Febr. 1629. versoekende den voornoemden Heere van Zuylesteyn &c. dat haar Ed. Mog. gelieven wilden te verklaren, dat met hare acte van Resolutie in date den 27. Augusti 1619. genoeg gedaan ofte voldaan is de leste clausule der

*Vid. supra.
cap. 13.*

voorsz. resolutie van den 12. Februar. 1621. ende dat mitsdien mede het releveren ende restaureren des Panschaps daar inne geroert cessert, Naar lange deliberatie op de voorsz. sake genomen verclaerden de Heeren Geeligeerden goet te vinden, dat alle de voorsz. documenten ende stucken worden gestelt in handen van den Heere van Amerongen &c. omme daer op syne Ed. antwoort

woort inne te brengen ter naaſter beſchryvinge. De Heeren van de Ridderſchappe verclaarden te perſiſteren by de gedane reſtauratie volgens de voorſz. hare Ed. Mog. reſolutie van den 12. Febr. 1629. Staats gewyſe genomen, mogende niettemin lyden, dat den Heere van Amerongen &c. de voorſz. Remonſtrantie ende ſtucken ſullen worden behandicht, Ende verclaarden de Heeren Gecommitteerden der Stadt ende Steden deſe ſaacke in advis te houden omme deſelve hare principalen te rapporteren.

Martis den 27. Aprilis 1630. Noch verclaarden die van de Stad ende Steden te mogen lyden, dat den Heere van Amerongen &c. behandicht werden de ſtucken, die den Heere van Suyleſteyn &c. den 23. deſer hier heeft overgelevert, ende als doen geleſen ſyn.

Multa ultro citroque, multa diu multumque & variis ſemper modis & dicta, & tentata. Verum nullo ſucceſſu, doncc tandem ſe rei miſcuit etiam Princeps Auriacus, qui ad litem componendam habito tractatu & ſeparatim cum ſingulis & conjunctim cum utroque cum multum ſedulo laboraſſet tandem eos & invicem & ſecum conciliavit, & poſt varios tractatus caſtrum id ſeu Dominium emptionis titulo in ſe tranſtulit. Ne autem inter ipſum & Toparcham de Amerongen ob regionum propinquitatem in poſterum remaneret diſcordiarum adhuc fomes conventio inita ſeu tranſactio, quæ una cum emptione Ordinibus etiam placuit expreſſe ab iis approbata, ut docent hæc quæ excerpti.

Extract uyt de Reſolutien der Ed. Mog. Heeren Staten s'Lants van Vtrecht Mercurii den XI Auguſti. 1630.

Gehoort de Lecture van't accoort den 18. Jun. 1630. gemaackt tuſſchen ſyne Furfteleycke Doorluchticheyt myn Heere den Prince van Orange &c. mitſgaders de Heeren van Suyleſteyn &c. ende van Amerongen &c. roerende den coop van't huys te Suyleſteyn &c. Verclaarden de Heeren Geeligeerden s'ſelve accoort te approberen. De Heeren van de Ridderſchappe verclaarden haer te conformeren met de voorſz. Reſolutie van de Heeren Geeligeerden met eenparige ſtemmen.

Jovis den 5. Maji 1631. Is geleſen een memorie hare Ed. Mog. hier overgelevert uyt den name ende van wegen zyne Furfteleycke Doorluchticheyt den Heere Prince van Orangen &c. mitſgaders Joncheer Godart van Reede Heere tot Amerongen &c. Inhoudende s' accoort ende mondelinge overkomſte op hare Ed. Mo: aggregatie gemaackt vande Hooge, middele, ende leghe Jurifdictie aenden den huife van Zuyleſteyn ende dorpe van Amerongen reſpectieve voortaan te weſen, houden, ende exerceren &c. beneffens ſeekere ſchriftelycke procuratie by den Hooghgemelten Heere Prince van Orangen &c. den 11. deſer loopende maant May gepiſſert op zyne Furfteleycke Doorluchticheyts Rentmeester van de

de Heerlicheyt ende Baronnye van Yffelsteyn Willem Dimmer, roerende het ontfangen ende transporteren van de Ambachtsheerlicheyt van half Amerongen, met den appendentien ende dependentien van dien, ende gesien de minute van de Caarte gemaackt by Willem Arentsz van Zalen, nopende de roeyinge ende limitscheydinge van zijne Furstelijcke Doorluchticheyts huysse, Ridderhoffstede, Landen, toebehoorten, ende aankleven van Zuylesteyn voorsz, mede alhier ter vergaderinge van haar Ed. Mo. vertoont, op alle 't welcke geleth, gedelibereert, ende omvrage gedaan wesende, soo is op de voorsz memorie geappointeert aldus.

Die Staten van den Lande van Utrecht, gehoort hebbende de Lecture van dese Memorie, approberen de handelinge volgens den inhoudten van dien, voorbehoudens eenen jegelijcken sijns rechts ende gerechticheyt, mitsgaders onvermindert haar Ed. Mo: recht van redemptie, volgens de brieven van beleninge dien aangaande verleent, consenterende hare Ed. Mo: dat oock van dese approbatie acte in forma gedepescheert sal worden naar behoren.

Mercurii XI. Maji 1631. Gehoort de Lecture van 't concept van hare Ed. Mo: approbatie aangaande de hooge, middele, en lege Jurisdictie, aen den huysse van Zuylesteyn, ende Dorpe van Amerongen respectieve voortaan te wesen, achtervolgende hare Ed. Mo: resolutie ten versoucke van syne Furstelijcke Doorluchticheyt mijn Heere den Prince van Oraignen &c. ende den Heere van Amerongen &c. den v. deser lopende maant May alhier genomen, is 't voorsz concept na gedane correctie goet gevonden ende gearresteert, onme alsoo gedepescheert te worden in debita forma.

Approbatio porro ipsa concepta est, ut sequitur: De Staten van den Lande van Utrecht na voorgaande wettige beschryvinghe by continuatie Staats gewyse vergadert synde allen den genen die desen brief sullen sien oft hooren lesen Saluyt, doen te weten, dat wy ontfangen ende gehoort hebben de lecture van sekere schriftelycke memorie ons gepresenteert ende overgelevert uyt den naam ende van wegen den Doorluchtigen ende Hoochgeboren Furst ende Heer Frederick Henrick by der gratie Godts Prince van Orangen, Grave van Nassau, Catzenellebogen, Vianden, Dietz, Lingen, Meurs, Buren, Leerdam, Marquis van der Veere ende Vlisingen &c. Heere ende Baron van Breda, der Stadt Grave ende Lande van Cuyck &c. mitsgaders van den Wel-Edelen Joncheer Godart van Reede, Heere tot Amerongen &c. houdende hoe dat syn Furstelycke Doorluchticheyt ter eenre, ende den Heere van Amerongen ter andere syde mondelingh waren overgecomen, dat de hoochgemelte syne Furstelycke Doorluchticheyt op ons goetvinden ende aggreatie aan den huysse van Zuylesteyn soude hebben de hooge, middele, ende de geheele lage jurisdictie,
daar.

daar beneffens oock den impost van cijs ende gruyt, die soude mogen vallen onder ende binnen de limiten van Zuylesteyn, streckende in voegen ende so verre de Caarte daar van gemaackt hier beneffens gaande aan ons vertoont mede bracht, ende dat de vordere jurisdictie so hooge, middele, als lage, van den Dorpe van Amerongen, huysen ende landeryen daar onder resorterende buyten die voorsz. limiten van Zuylesteyn gelegen met alle gerechticheden, privilegien, ende incompsen, als daar aen volgende de brieven van beleeninge ende andersins sijn competerende sullen blyven by den gemelten Jo. Godart van Reede Heere tot Amerongen &c. wel verstaande ofs'et gebeurde, dat wy t'eeniger tijt geliefden te redimeren ende af te lossen, dat in sulcken gevalle d'afgeloste penningen sullen komen ten profijte van den Heere van Amerongen &c. alleen ende sijne erven, ende dat als dan niettemin een yder soude blyven in sijn geheel nopende de separatie ende scheidinge van d'Ambachtsheerlicheyden, Waaromme ende nadien wy diens volgende versocht wierden, dat wy gelieven wilden de voorsz. deylinge ende separatie conform de voorsz. Caarte te approberen ende daar van te doen depescheren brieven in der bester forme, soo ist dat wy de voorsz. saacke in deliberatie geleyt ten versoeke van hoochgemelte zijne Furstelycke Doorluchticheyt, misgaders den Heere van Amerongen voornoemt respectivelijck, genegen wesende omme seer goede consideratien ons daar toe moverende der selver voorsz. mondelinge overcompste, handelinge, ende accoorde aldaar in't lange goet gevonden ende geapprobeert hebben, gelijk wy deselve also goetvinden ende approberen by desen, Ordonnerende misdien onse Gecommitteerden ende Rentmeester, soo van de Domeynen als van de Finantien, misgaders den Procureur Generaal, Maarschalcken, Officieren, Justicieren, ende andere dependende aan onsen Hove ende onder onse gehoorsaamheyt wesende die desen eenichsins aangaan ofte raken mach, datse hoogh gedachte sijne Furstelycke Doorluchticheyt, misgaders den Heere van Amerongen voornoemt, als oock der selver successereen, erfgenamen, ende nacomelingen respectie d'effecten van dese onse approbatie op conditien ende gelijk hier boven in't lange verbaalt is, doch alles onvermindert ons recht van redemptie volgende de voorsz. brieven van beleeninge dien aangaande gepasseert, voorts noch behouden ons ende een ijgelijcken zijns rechts ende gerechticheyt, daar al omme so dat behoort te laten ende doen genieten volcomentlijck, rustelijck, ende vredelijck sonder contradictie, mits dat oock dese in onse Secretarije alhier ter Camere ende ter Griffie van onsen Hove Provinciaal behoortlijck geregistreert sal worden, Des t'enen. oirconc so hebben wij van desen twee brieven van een en deselfden inhoud, een ten behouwe van zijn Furstelycke Doorluchticheyt, ende van gelijcken voor den Heere van Amerongen &c. een doen depescheren, deselve mede tot meerder stedicheyt ende vasticheyt met onsen

uythangenden segel, paraphure, ende signature van onsen gesworen Secretaris doen bevestigen. Gegeven binnen der Stadt Utrecht op den elfden dach Maji, in 't jaar onses lieven Heeren ende Salichmaackers Jesu Christi 1631. ende was geparapheert Dirck van Eck vidit. Onder stont: Ter ordonnantie van mijn voornoemde Heeren die Staten s' Lants van Utrecht, Ant. van Hilten.

Et sic quod ad castrum id se olim res habuit. Verum ditio cum angusta esset sic ut possent vix homines tot quot requiruntur ad constituendum judicium reperiri idonei, adjecit animus etiam Princeps ad Dominium de Leersum, quod nec procul ab Ameronga, nec procul etiam a Dominio seu villa de Zuylesteyn. Id cum Ordines accepissent serio re perpenſa & in Comitiiis disceptata, calculo etiam prius inito redituum territorii, & quid hinc fiscus quotannis caperet, ut gratum animum testarentur erga optimum Principem, tot trophæis, triumphis, & victoriis illustrem, ne irrita essent vota, consensu unanimi concesserunt & Dominium & jus gladii de Leersum. Res gesta est ut sequitur. *Extrakt uyt de Resolutien van d'Ed. Mog. Heeren Staten s' Lants van Utrecht. Jovis. xi. Februar. 1632.*

Compareerde M. Jacob Zas Raadt ordinarij's Hooffs Provinciaal t' Utrecht by monde proponerende dat zijne Furstelijcke Doorluchticheyt mijn Heere den Prince van Oraignen &c. eenige tijt geleden van de Heere van Schoonouwen &c. ende van Amerongen &c. gecoft hadde de Heerlicheyt van Zuylesteyn, dewelcke daar naar by hare Ed. Mo: zynde gedoteert mette hooge jurisdictie, even wel soo cleyn van distrikt was, dat om een Schout en Gerechte aldaar te stellen qualick menschen genouch wierden gevonden, Ter oorsaacke van 't welcke ende omme de voorsz. Heerlicheyt van Zuylesteyn wat meer lustre te doen hebben hoochgemelte zijn Furstel. Doorluchtich. goetgevonden hadde van hare Ed. Mo: te doen versoucken Commissarissen een ofte meer om met des selfs Gecommitteerde te comen in onderhandelinghe van coop nopende het dorp ofte soo men het namaals noemen soude de Heerlicheyt ende hooge Jurisdictie van Leersum. Naa deliberatie is den gemelten Raatsheer Zas gevraagt naa syne Commissie ofte credens aangaande t'voorsz. geproponeerde, Den welcken hare Ed. Mo: ter antwoord gaf, dat zijn swager den Rentmr. Wynants den last daer toe van Hoochgemelte zijne Furstel. Doorluchticheit ontfangen ende hem Comparant daar toe versocht hadde, waar by dese zaacke verbleven is.

Mercurii xv. Februar. 1632. Hare Ed. Mo: syn versocht te resolveren op't gene deselve den ix. deser in name ende van wegen zijne Furstel. Doorluchticheyt mijne Heere den Prince van Orangien &c. aangaande den dorpe ofte Jurisdictie van Leersum, door den Raasheer Mr. Jacob Zas ter vergaderinge alhier geponeert is geweest, Daarbenessens is jegenwoordich gelesen sekere Missive geschre-

ven by den Griffier van den Raat syner Furstl. Doorl. Guillaume le Saige, houdende den Rentmeester des Graeffschaps Bueren Cornelis Wynants van Refande, inhoudende dat zijne Furstl. Doorluchticheyt hem Griffier gelast hadde te schrijven, voor ende al eer eenige acte van authorisatie te senden tot het naarder handelen ende slyten van den coop der voorsz. jurisdictie, Dat den Raatsheer Zas, ofte by Wyaants voornoemt haar souden informeren van de Ed. Mo. Heeren Staten alhier, wat deselve den voorsz. Dorpe ende Heerlicheyt, mitsgaders het innecommen van dien souden willen vercoopen, voorts hoe veel 't selve innecommen jaarlyx uytbrengt, ende of de welgemelte Heeren Staten de Hooge, middele, ende leghe jurisdictie van Leersum voornoemt oock sijn hebbende, dan of die van andere souden moeten ende connen gecocht werden, ende hoe veel, omme alle 't selve gesien naarder by hooggemelte syne Furstl. Doorluchticheyt op de saacke gedisponeert te werden sulcx de gelegentheit toelaten zal. Naar deliberatie op de voorsz. sake genomen, is by hare Ed. Mo. verstaan ende geresolveert, gelijk dienvolgens geauthoriseert werden by desen d'Heeren Gecommitteerden ende Rentmeester van de Domeynen omme te beramen enige punten by forme van advis, waar op men meer hooggemelte syne Furstl. Doorluchticheyt d'Heerlicheyt ende jurisdictie van Leersum sal gunnen ende accorderen.

Jovis XXIII. Februar. 1632. Uyt crachte van hare Ed. Mo. resolutie in date den 15. deser loopende Maant Februarii aangaande d'Heerlicheyt van Leersum, die in coope wert versocht by syne Furstl. Doorluchticheyt mijn Heere den Prince van Oraisonen &c. is gelesen de sommiere deductie, van den Rentmeester van de Domeynen M^r. Thomas Heurnius overgclevert, aangaande het gene hare Ed. Mo. jaarlijcx daar uyt trecken ende genieten, ende naar deliberatie verclaarden d'Heeren Geeliggerden zijne Furstl. Doorluchticheyt 't selve liberalijck te confereren. Noch gehoort den voorstach van de Heeren Ridderlicheyt, ende dat de Heeren Gecommitteerden der Stad ende Steden seyden hare Principalen hier van rapport te sullen doen, Zoo is de saacke gehouden in advis.

Sommiere deductie van 't gene de Ed. Mo. Heeren Staten's Lands van Utrecht aangaande het Comptoir van haar Ed. Mo. Domeynen competeert in het Dorp van Leersum, den welgemelten Heeren Staten by Thomas Heurnius als Rentmeester van deselve Domeynen op date ondergeschreven overgclevert.

In den eersten compt hare Ed. Mo. de Hoge, middele, ofte mixte, ende lage jurisdictie, waar van d'Hoge jurisdictie tegenwoordig den E. Hove Provinciael van Utrecht, de middele ofte mixte den selven Hove, ofte die van den Gerechte van Leersum tot optie van parthyen, de lage den selven Gerechte competeert, welck gerechte jaarlijcx by den Maerschalck in der tijt uyt den name van haar Ed. Mo. wert verandert ende gestelt.

Het

Het Schoutampt van Leerfum t'welck alle dry jaren by hare Ed. Mo: wert verpacht, wort tegenwoordich bedient by Huych Verwey, gevende daar voor jaarlyckx tot pacht de somme van III. gul. xv. β.

Het Secretaris ampt aldaar werts insgelijcx verpacht, ende tegenwoordich bedient by Jan Gerbrantsz van Schagen, gevende jaarlycx te pacht v. β.

Item de Thinsen ofte pacht hoenderen ende Capoenen gaande uyt negen verscheyden parthijen van Landen verschijnende op sinte Martijns avondt, waar van by verkerff ofte alienatie nieuwe brieven van den Rentmeester vande Domeynen inder tijdt moeten werden versocht belopende jaarliks ix. gul. xvii. β.

Item haer Ed. Mo. compt tot Leerfum de windt, de welcke Cornelis Rijcksz Tol in Erffpacht is besittende, verschijnende jaarlycx Corfmiss, ende beloopt deselwe alle jaar iv. gul. x. β.

Item comt haer Ed. Mo: uyt het Kerfspel van Leerfum het strogeldt verschijnende Martini avont belopende jaarliks xii. β.

Compt te samen xviii. fl. xix. β.

Aldus overgelevert by mijn onderschreven op ten xxiiii. Febr. 1632. Onderseykent Th: Heurnius scrijfs.

Veneris xxiiii. Februarij. 1632.

Die Staten vanden Lande van Utrecht op een volle beschryvinge Staatsgewijse vergadert synde hebben goetgevonden ten respecte vande Doorluchtige qualiteyten ende meriten van zijne Furstel. Doorluchticheyt den Heere Prince van Oraignen &c. d'selvs liberalyken ende in volle proprieteyt te vereeren met de Hooghe, middele, ende Leghe Jurisdicctie van Leerfum, met de Thinsen, pacht hoenderen, ofte capoenen, ende strogelt, mitsgaders den Erffpacht vanden wynt belopende t'zamen achtiën ponden negentien schellingen tot x l. grooten vlaams t'pont jaarlicx, die de Domeynen uyt de voorsz Heerlicheyt syn competende ende sullen de limiten vande voorsz Heerlicheyt in de brieven daar van te depescheren werden geexpresteert.

Ad Curiam Provincialem decretum Ordinum dein missum, ut ad rei memoriam infereretur ejus Actis. Literarum exemplum si desideret quis hoc est:

Edele, Erentseste, Vrome Hoochgeleerde, seer Voorsienige Heeren ende goede Vrienden. Wy hebben volgens onse Resolutie den 28. Febr. 1632. vooreden op beschryvinge goet gevonden ten respecte van de Doorluchtige qualiteyten ende meriten van syn Furstelycke Doorluchticheyt den Heere Prince van Orangien &c. na respectieve deliberatie sijn Furstel. Doorluchticheyt in volle proprieteyt te vereeren met de hoge, middele, ende lage jurisdicctie van Leerfum met de thinsen, pacht hoenderen, ofte Capoenen ende strogelt met den erfpacht van den wintmolen belopende t'samen achtiën ponden negentien schellingen tot x l. grooten vlaams t'pont jaarlicx, die de Domeynen uyt de voorsz Heerlicheyt

licheyf syn competerende geweest, ende hebben op buyden gecommiteert ende geauthoriseert uyt het midden van onse vergaderinge de Heere Jacob Asch van Wyck Canonick ende Scholaster der Kerkke St. Peters alhier binnen Utrecht, ende Jo: Willem Borre van Amerongen Heere van Sandenburch omme neffens M: Thomas Heurnius Raadt ende Rentsmeester Generaal van onse Domeynen in onsen name ende van onsent wegen te compareren voor den Schout ende Schepenen ende Gerechtsuyden van den Dorpe van Leerfum, ende aldaar ten behoeve van hooggedachten Prince van Orangien, mitsgaders des selfs Furstelycke successours ende nacomelingen te doen behooryck transport ende opdracht der voorsz Heerlicheyf met allen appendentiën ende dependentiën van dien, alles achtervolgende de afte copieelyck hier by gevoecht, Gelyck wy vorder hebben verstaan ende geresolveert, dat voortaan alle placcaten specialyck aan den Bailliu so van de voorsz Heerlicheyf van Leerfum als van Zuylesteyn mede sallē toegesonden worden in voegen als gedaan werrt ten regarde van de Prooftdye van Sint Jan, Hagesteyn, ende Langerack, mitsgaders U. E. alle het geene voorsz is te notificeren by desen, daer toe wy ons sullen verlaten. Hier mede Edele, Erentseste, Vrome, Hoochgeleerde, seer Voorzienige Heeren bevelen wy U. E. in de beschermerijse van Godt almachtich.

C A P. XVII.

De Toparcha de Vrelandt. Vrelandt olim urbs. Varia arcis fortuna.

Decimus nactus jus gladii est Toparcha de Vrelandt. Vrelandt pagus insignis. Et fuit tempus quo urbs & validissima quidem urbs propter arcem adjunctam. Concessis urbis privilegiis urbem fecit primus adjuncta ipsi arce Henricus episcopus. Chartam nondum reperi, verum quicquid complexa in sua Ann. 1298. qua expresse eam confirmavit, recenset qui successit Wilhelmus de Ponte:

In nomine Domini Amen. Universis ad quos presentes litera pervenerint Wilhelmus Dei gratia episcopus Trajectensis Salutem in domino sempiternam. Quum felicis recordationis dominus Henricus quondam episcopus Trajectensis praedecessor noster fundator castri & opidi in Vredelant in libertate & incremento ipsum Opidi incrementum & profectum ecclesia nostra Trajectensis, cui tunc praerat, respiciens opidum ipsum liberavit, incolis sive oppidanis ipsius opidi presentibus & futuris extunc in antea jus municipale sive opidanum concedens, & sicut pro certo & constanti intelleximus indulgit eisdem, quod ab omni vocatione sua & suorum successorum, qua ghebot vulgariter dicitur, extra terminos libertatis
sua

sue sive juris municipalis indulti eisdem, & ab omnibus precariis exempti essent
 & liberi in perpetuum. Et quod nusquam ad solutionem theoloniorum in tempo-
 ralibus districtibus Trajectensis ecclesia tenerentur. Item quod extra opidum
 Vredelant in jus coram aliquo iudice ecclesiastico praterquam auctoritate Papali
 vocari non deberent, nisi coram se ipso aut suis successoribus; aut ab eo aut suis
 successoribus specialiter delegato. Item quod ad expeditionem sive in exercitum
 extra opidum suum vocari non deberent, nisi sub expensis suis & suorum successo-
 rum & intra limites Episcopatus Trajectensis ad defensionem terra & jurium ec-
 clesie Trajectensis, verum extra limites Episcopatus sive extra terram vocari non
 deberent ad expeditionem, nisi cum una navi tantum, qua Herelrogghe vulga-
 riter nuncupatur & sub expensis suis aut suorum qui fuerint successorum. Item
 quod nullus iudex ibidem foret instituendus, qui dagheliks Rechtere nuncupatur
 vulgariter, nisi eorum existeret opidanus. Item quod omnes ex quacunque cau-
 sa aut necessitate ad praedictum opidum confugientes, undecunque locorum ex-
 sistent oriundi per sex ebdomadas treugis ibidem & omnimoda securitate gaudere
 deberent, furibus & latronibus duntaxat exceptis, & etiam eis qui convi-
 di sunt de suis maleficiis & proscripti in Episcopatu in iudicio episcopi Trajecten-
 sis, qui ibidem nulla securitate gaudebunt. Praterea quod omnibus libertati-
 bus, privilegiis, & juribus ab olim opido Daventriensi indultis & concessis me-
 moratum opidum in Vredelant & ejus incolae perpetuo deberent perfrui & gau-
 dere, & si super observantia juris sui aliqua eis fieret inquietatio, quod super
 hoc ad opidum Daventriense haberent recursum & suus sententias ibidem quare-
 rent, & quicquid juris sui Scabini Daventrienses esse asserunt, quod hoc opida-
 nis in Vredelant deberet omnimodo observari. Item quod idem opidum esse &
 remanere deberet liberum in perpetuum super omnia opida ecclesia Trajectensis.
 Sane placuit eidem praedecessori nostro, ut opidani de Vredelant neminem in
 suum opidanum possent recipere aut admittere, nisi ipso mediante aut successoribus
 suis aut Castellano in Castro Vredelant pro tempore existente. Nos etiam
 incrementum opidi nostri in Vredelant pio & debito desiderio prosequentes, speran-
 tes ex hoc incrementum & profectum ecclesia nostra provenire praenotatas liberta-
 tes, prout hactenus superius sunt expressa, indultas opido nostro Vredelant per
 praedecessorem nostrum praedictum ipsi opido & incolis ejus innovamus, & eas ex-
 certa scientia confirmamus auctoritate praesentium perpetuis temporibus valitu-
 ras. In cujus rei testimonium & munimen sigillum nostrum praesentibus duximus
 literis appendendum. Datum anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo octa-
 vo, die Dominica in octavis Pascha. Auscultata seu collationata praesens Copia per
 me Theodorum filium Johannis Clericum & Notarium publicum concordat
 cam originali de verbo ad verbum, Quod protestor manu mea propria.

Ex Gelrorum primum spoliis arx exstrui cœpta ab Henrico circa Ann. 1259. Heda in ejus vita: *In Comitum Gelria motus conscium arma convertens Veluam exussit, & de hostibus occurrentibus post magnam pradam coactam triumphavit. Ex cumulado thesauro praesidium Vredelant amplum & munitissimum contra rebellionem vicinorum construxit. Nec ex spoliis tamen solis. De suo etiam impendit. Et cum nimii essent sumptus ad pecuniam conficiendam subjecit quædam etiam haltæ, ut prædium ten Enge. Testis ipse est in charta, quam Buchelius ad Hedam habet p. 215. Ratio quæ movebat, ut impensis non parceret, præcipua erat ut haberet, quo Domium de Amstel & impotentes ejus motus, nam vicinus erat gravis, posset compescere. Sic Chronicon magnum Belgicum: Ex quibus, inquit (nempe spoliis Gelrorum) idem episcopus adeo ditari cepit, ut castrum Vredelant adversus incurSIONEM Domini de Amstel expensis magnificis adificaret, & ita circummaunentes rusticos a consueta rebellionem absterret. Sed ut sunt rerum vices non diu dein post, cum rem pessime passim gereret & dissiparet episcopatum Johannes Nassovius, qui Henrico successerat, distracta etiam arx hæc, obligata & redacta in Amstelii potestatem. Quam damnosum autem dicecisi id, novo statim vectigali, quod Amstelius imponebat, Vechta flumine impedito, cum sensissent Trajectini, repetiit pignus oblato debito successor Nassovii Joannes Zyrichus, & cum possessor non redderet, bellum intulit contumaci, & vi tandem recepit. Vid. Hedam in ejus vita. Hollandiæ dein Comiti rursum castrum id obligatum a Johanne de Dieft. Vid. eund. *hist. Ultraject.* p. 240. Sed non diu sic obligatum. Redemit statim, qui successit tum, Johannes Arckelius. Idem p. 245. Margareta Imperatrici sex millibus nummorum promissis, ut testis ipsa est in charta Ann. 1352. *Voert so zijnt voerwaerden, dat wy den Bisscop enter Stadt van Vtrecht voorsx dat huys te Vredelant metten gerechten ende Renthen die daar toebehooren vry ende onbecommert sullen doen overgeven ende leveren tusschen hier ende den eersten Sonnendach naar St. Jacobs dach naastcomende voor ses duysent pont penningen payements, dat t'Vtrecht genghe ende gave is tot sulcker tyt te betalen alse wy met hem overdragen zijn. Ob bellum deinceps & simultates inter ipsam & ejus filium, Hollandis civili bello in partes distractis, restituta quidem arx, sed summa in totum non soluta. Unde & aliquot annis post nimirum anno 1356. inter filium Margareta Wilhelmum Bavarum & episcopum postquam bellum exortum, & diu eo disceptatum, coaluit quidem rursum pax, sed inter. cetera ea lege (ponam verba diplomatice) Voort so sal den Bisscop voernoemt. ons betalen also veel gelts alse wy betuygen mogen met opene brieven, ofte met witaftige getuygen, dat men ons sculdich wesen mach roerende van den huysse tot Vredelant, ende wes hy ende syne Stadt betuygen mogen, dat sy ons selven betaalt hebben, ofte den ghenen dies gewaert was,**

was, dat sullen wy hem weder offlaan van den gelde voorsz. Et talis quidem lex. Sed morator episcopus ne deinceps quidem solvit. De quo questus Dux Albertus, postquam regimen consecutus. Et sic nova rursus lis Ducis Gelriae interventus, in quem a partibus compromissum, sopita demum Ann. 1371. Ducem ipsum audiamus: In den eersten, inquit, so croonde onse lieve Heere ende Neve Hertoge Aelbrecht voernoemt van xxxvii: tornoyse, enen ouden Coninx tornoyse voor xvi. penningen gereeckent, die de Graeflicheyt van Hollant liende op't huys ende Ambochte te Vredelant. Voort croent hy dat hem die Stadt van Utrecht dat Huys voorsz met zyn toebehooren nyter hant gedingt heeft by Haar Florens van der Bouckhorst, die huer dat Huys overleverde buyten bevele Hertoge Willams, die hem daar op geset hadde. Dair op na claghe ende antwoorde der partyen voorsz seggen wy onse goetduncken ende verclaarnisse voor een minne, want dat voornoemde gelt niet betaalt en is der Graeflicheyt van Hollant, te weten, die xxxvii: pont tornoyse enen ouden grooten voor xvi. penningen gereeckent, welke gelt dat den voornoemden Bisscop van Utrecht der Graeflicheyt van Hollant betaalen sal oft payement daar voir, gelyck goet is in de tyt der betalinghe, half tot sinte Martyns misse in den winter nu naastcomende, ende die ander helfte tot sinte Peters misse ad cathedram dair naastcomende, Ende waart dat saecke dat dat voorsz gelt der Graeflicheyt van Hollant niet betaalt en worde tot elcken termyne voornoemt, so sal voor een pene ons Neve van Holland voorsz vervallen wesen tot elcker termyne v^m mottoenen xiii. placken voor den mostden gereeckent, die hy nyt den Gestichte van Utrecht panden mach mitten Hoofstgelde voorsz sonder beletten ende onderwynden des Biscops ende der Stadt van Utrecht. Ende alsoe dat voornoemde gelt betaalt is so sal die Graeflicheyt van Hollant den Bisscop van Utrecht die Brieven overgeven, daar in dat Huys te Vredelant mit synen toebehooren der Graeflicheyt verset ende verpant was, en daer mede seggen wy die Parthyen voorsz daar af gesoent en gesaet.

Cæterum postquam jam redemptum, etsi nec Hollandis plene adhuc satisfactum, rursus mox obligatum, cum durum telum necessitas Antistitem ad hoc cogeret, Domino de Loenresflood. Et rursus tum redemptum non diu dein post, & ob summam qua redemptum missa urbs Ultrajectum, quæ expenderat eam summam, in ejusdem possessionem facta etiam potestare constituendi Marscalcum ibi civem Ultrajectinum, ut ex charta inedita Ann. 1369. des Dinxdages na St. Agniet. n dach, cujus hoc est initium: Wi Johan van Virnenborch bi der genaden Gods Bisschop t'Utrecht maken kont ende kenlic allen luden, die desen brief sellen sien of horen lesen, dat wi schuldich syn van gerechter seout, ende van gelcenden gulde Eersamen luden, den Borgemeistren, Scyepen, Raet, ende der gemeente Stat van Utrecht ach-tien dusent pont, twee hondert dertig pont, dertien schellinge, ende negen pennin-
ghe

ghe alsulcx payements alse gheinge ende gave is binnen onser Stat van Utrecht, die wy met hem tot zulver gerekent hebben, alse voor seventien hondert marc, ses ende dertich marck, vier loets goet sijns sulvers, ende seventien penninge swarte, ende die wy voort in onser ende onses Gestichts behoef bekeert hebben, alse omme dat Maerschalck-ambocht ons Lants van Vtrecht, ende om onse huys te Vredelant mit zinen ambochte ende toebehoren made te loesen van Haren Henricks hant van Loenresfloote, dien't voor dat gelt verset ende verbonden was, alse voor Scout die onse Voorvader Haer Johan van Arckel Bisschop t'Vtrecht, ende nu ter tijt Bisschop tot Ludick after liete, ende die wy gemaacket hebben, Ende voor dese voerseide seventien hondert marc, ses ende dertich marc vier loet zulvers ende seventien penningen swarte, ende voor alsulcke lofte ende nytdoen alse onse Stadt van Utrecht noch doen moghen, alse voorsz is, daar voor hebben wy geset ende setten mit desen brieve voor ons ende voor onse nacomelijghe Bisschoppen t'Utrecht Eersamen luden Borghmeysteren, Scepenen, Raat, ende ghemene Stat van Utrecht in onsen Maerschalck-ambocht van onsen Lande van Utrecht, ende in allen goede ende vervalle, dat ons ende onsen nacomelingen toebehoren of versinen mach van onsen Maerschalck-ambocht voorsz ende van onsen Huse tot Vredelant, ende van den Ambochten die daar toebehoren, welck Maerschalck-ambocht voorsz ende onse Huys tot Vredelant mitten ambochten, die daar toe behoren voorsz wy onser Stadt van Utrecht bevolen hebben, ende bevelen van onser wegen te verwaren mit allen horen toebehoren, alse een goet Maerschalck ende Ambochtsman schuldich is te doen &c. Facta autem redemptio hæc non eo demum anno, sed jam aliquot annis ante cum rerum adhuc potiretur Joannes Arckelius, cui admodum etiam grata, ut ex charta ejus patet; Wy Johan by der genaden Gads Bisschop t'Utrecht maken kondt allen luden, die desen brief sullen sien of horen lesen, dat wy om alsulcx coste ende arbeys wille onse Stadt van Utrecht om onse Huys te Vredelant ons te helpen loessen gedaan heeft, geloofst hebben ende gelooven in goeden trouwen voor ons ende voor onse nacomelingen nemmermeer te doen mit onsen voerseiden Huse te Vredelant tegens onse Stadt van Vtrecht voorsz, ten waar, dat oft Godt wil niet geschien sell, dat sy ons oft onsen nacomelingen kenlic gewelt end' onrecht deden, daar wy van hem geen bescheyt of gecrygen en consten by onser Ecclesi, Ridderen, ende Knapen, ende onsen anderen Steden van onsen Lande. Voert hebben wy in den Capittel voor onse Ecclesien van Vtrecht hem geloofst, geschert, ende gesworen, dat wy onse voorsz Huys te Vredelant mit sijn toebehoren nemmermeer ontfetten noch ontferrren en sullen van onsen Gestichte van Vtrecht, ten waar by wille ende goetduncken onser gemeenre ecclesien ende des Raats van onser Stadt voorsz. In oerconde des briefs besegelt mit onsen segel. Gegheven in't jaar

ons.

TRACTATUS. CAP. XVII. 289

ons Heeren M. CCC. drie en t'fseftich, des Woensdages na Latare in de Vasten.

Temporis autem lapsu cum exhaustum ærarium, & urbi rei nummarie difficultas oborta, Urbs Domino de Abcoude jus cessit quod habebat, retenta tamen potestate constituendi Marscalcum sed Domini de Abcoude requisito consensu. Nec Antistiti id displicuit. Elaudata ab eo cessio, ut patet ex charta :

Wy Florens van Wevelichoven by der genaden Godts Biscop t' Utrecht doem kondt ende kentlyck allen luden, want wy ter waarheyt vernomen hebben, dat onse Stadt van Utrecht in voortyden na hem losede dat Maarscalc-ambocht des Gestichts van Utrecht op des syde des Berchs daar Utrecht staat, ende dat huys tot Vredelant mit allen synen toebehooren van Haren Henricks hant van Loenreflote, die t' onder hadde, ende dient verset ende verbonden was, alse voor scoutte die onse Voorvaders Haren Johan van Arckel ende Haar Johan van Vernenborch wylen eer Biscopen t' Utrecht elk in synre tyt daar op gemaackt ende belast hadden, dat onse Stad voornoemt den Heere van Abcoude voort overgaf, die t' nu onder heeft als van sulc gelt, alse onse Stad voorsz daar op geleent hadde. Ende want onse Stadt voornoemt onsen gemeenen Gestichte van Utrecht groote trouwe ende deuchde daar inne bewyft heeft, overmits dat sy t' versorchde, dat onse Maerscalc-ambocht ende huys voornoemt in vreemde handen gecomen soude hebben, Hieromme so hebben wy geloofst ende gelooven onsen lieven ende getrouwen der Borgemeesteren, Schepenen, ende Raadt onser Stadt van Vtrecht voorsz, dat wy den selven daar of niet aantalen, nochte eyschen, nochte belasten en sulden in geenre wys, Ende dat wy den Heere van Abcoude voorsz voort voldoen sulden van also vele alse hy dair noch aan t' afteren is, in allen manieren alse die brieven in houden die daar op syn, sonder enich argelist. In oircunde des Briefs besegelt mit onsen segele. Gegheven in't jaar ons Heeren M. CCC. LXXIX. des Sonnendachs na sinte Simon ende sinte Juden dach der Apostelen.

Sponderat idem jam ante etiam Arnoldus van Hoern tabulis publicis confectis. Probaverat eas urbs data etiam in id charta Ann. 1375.

Wy Aernt van Hoern by der genaden Gods Biscop t' Vtrecht maken kont ende Stadts Conkenlick allen luden, dat wy in gunsten ende gerechter vruntscappen vcreenicht pybook fol. syn mit onsen lieven Neve Heeren Zweder van Abcoude Heere van Putten ende ^{133. vers.} van Strienen, in manieren alse hier naa beschreven staat. In den eersten sal Haar Otto van Sconauwen Ridder besitten ende verwaren dat Huys tot Vredelant, ende dat Maarscalc-ambocht ons Gestichts van Vtrecht mit synen toebehooren, in dusdanigen manieren, dat Haar Otto voorseyt sekeren ende sweeren sal den Here van Putten onsen Neve voorseyt; waart dat wy onsen voorseyden Neve den

o o

Heer

jectum ad arcem Vredenburgum faxorum reliquii. Vid. Hortens. lib. 1. hystor. Desit tum etiam urbs, quæ olim arci adjuncta, & incolarum incuria evanuit sensim ejus jus, licet urbs tamen dicta etiam diu dein post. Nec superiori tantum seculo. Etiam hodierno. Confirmaverat urbis jus Iohannes etiam ab Arckel, cujus primus edidi diploma in præfatione ad lib. 3. de Nobilit. Wy Iohan by der genaden Gods Bisscop t'Vtrecht maken kont allen luden, dat wy onsen goeden luden ende borgeren, die woonachtich sijn binnen onse vryheyt van Vredelant een Stadtrecht ende vryheyt tot Vredelant geconfirmeert hebben, ende confirmeren mits desen onsen openen brieve om hare vryheyt daar mede te verbeteren ende te vermeerren in allen manieren alst onse voorvaderen Her Henrick van Vianen, die dat huys tot Vredelant getimmert heeft, ende Her Willem van Mechelen wylen eer Bisschoppen t'Vtrecht, daar Godt de ziele af hebben moet, hem gegeven hebben, also als hier nae beschreven staat. In den eersten &c. Dicta deinceps etiam urbs a Rudolpho de Diepholt, a Philippo Burgundo, a Principe Auriaco, & ab aliis etiam passim. Ex charta Ann. 1435. 29. Mart. continente aliquot privilegia Rudolphi van Diepholt: Voort sal men der Stadt brant hebben in alle guet, dat men binnen Vredelant sal meten ende wegen, ende so wie des niet en dede, die soude der Stadt geven vijf schellingen, alsoo dicke als men hem bekoorde &c. Philippi Burgundi charta Ann. 1518. Wy Philips van Bourgoignen by der ghenaden Godts Elect geconfirmeert van Utrecht, maacken kondt allen luyden, dat wy onsen lieven ende getrouwen Borgeren van Vredelant geconfirmeert hebben ende confirmeren alle privilegien, vryheden, ende rechten, die sy van onsen Voorouderen Bisschoppen t'Utrecht heergebracht hebben, ende met recht staan mogen, ende geloven die vast ende stede te holden. In oerconde des soo hebben wy onsen segel aan desen brieff doen hangen. Ghegeven in ons Slot Duerstede in 't jaar ons Heeren duysent vijf hondert ende achrien opten dertichsten dach in Januario. Op de plicque stont geteyckent Redinck, ende was besegelt met een groot root segel uythangende aan dubbelde steerte. Onder stont: Aldus gecollationeert dese Copie jegens zyn originele geschreven in Francijn, op geschreven en besegelt als boven, en met den selven bevonden t'accorderen op den 2. Februar. des jaars sestien hondert ende thien, By my Jacob van Herwaarden Notaris publicq binnen Vtrecht, ende was ondertekent J. Herwaarden Notaris voorsz. Diserte etiam urbs Anno adhuc 1539. cum quæstio esset de tributo consensu Ordinum indicto Ann. 1512. a quo multi variis ex causis contendebant se immunes, & inter urbes Amisfurtum, Dorstadium, Rhenum, Vreedlandia, contra multum se opponentibus Ordinibus Trajectinis. Ex Actis Curia

Curia Provincialis quæ in secundo ejus Memoriali fol. 303. Op te questie ende geschillen gemoveert voor onse alreghenadichste Vrouwe de Coninginne van Hongaryen ende Bobemen, Regente van wegen des Keyfers onse alreghenadichste Heere in dese syne Erfniederlanden tusschen de drie Staten s'Lants van Utrecht Eyschers ter eenre op ende jegens die Proost van St. Jan voor die van der Proostdye, als Wilnis, Mydrecht, Cudelsteert, Thamen, Blocklant, Achtienhoven, ende andere, Domdeecken, Deken, ende Capittle van den Dom ende Oudemunster t' Utrecht voor die van Hagelsteyn, die Heere van Montfoort voor hem selven, Stadt ende Lande van Montfoort, die Grave van Buuren voor die van Jaersvelt, die Grave van Hoochstraten voor die van Honswijck, die Heere van Brederode voor die van Ameyde, die Heere van Gaasbeeck voor die van Odijck, die Heere van Rennenberch voor hem selven ende die van Süylen, Wilhelm Turck voor hem selven, zyn pachters ende ingeseten van Nyenrode, Rutgert van den Boetselaar Heere van Asperen voor die van de zuytsyde van Langerack; die Steden van Amersfoort, Wijck, Rhenen, en Vreelant, Verweeiders ter andere syden, beroerende die contributie van den gemenen Staten lasten van den jare elve ende twaalve naar luyden den verbandt brief daar op gemaakt, van welke lasten die voorsz. Verweeiders pretenderen ongehouden ende vry te wesen &c. Agnoscunt Ordines etiam urbem Ann. 1536. Ut in Actis dicti anni 22. Jun. Op de requeste by de Stadt van Vreelandt overgegeven nopende vry ende exempt te zyn van 't stuyvergelt laten hun die Staten duncken, ende zyn overkomen, also in den jare 1511. een tractaat van peyse gemaakt; ende om 't selve te volkomen een gemeen uytsettinge by den Landfurst ende den Staten gedaan is vermogens den verbandt brief daar van gemaakt, waar inne die Supplianten niet geeximeert zyn, dat sy daaromme gelijk andere dat voorsz. stuyvergelt betalen sellen &c. ende in cas van proces, dat de selve gehouden sullen wesen by provisie te namptiseren &c. Nec est cur omittam hic consilium, quod ad manum est, scriptum Ann. 1611. a Timanno van Kuyck Curia olim Provincialis Consiliario doctissimo, & cujus notæ adhuc extant ad Aymonem Cravettam excusæ Ultrajecti Ann. 1623. Dignum id quod inferatur hic. Nam vel ex eo etiam patet, quod urbs quidem adhuc dicta, sed quod, quemadmodum jam dixi, non alia magis re quam ipsorum magistratuum & incolarum incuria jus urbicum passim perit.

A. ende zyne Voorfaten hebben sedert den tyt van t'sessich oft t'seventich jaren een gedeekte van de cingelen der Stadt Vredelant gebruyckt ende beseten sonder in middel van tyde by de Regierders der selver Stede in't gebruyck ende possessie van dien geempescheert ofte geturbeert te wesen, Wert gevraacht of die van Vredelant gefundeert souden wesen t'gedeelte van deselve cingelen als

quodque ut moris tum recepti, & quem servabant tum omnes, qui cum imperio in diocesi, fatis functio episcopo deposuit imperium non aliter resumpturus quam ecclesie permissu, Charta Ann. 1393. *Ecclesiarum Trajectensium Canonicis Capitularibus in generali Capitulo specialiter congregatis, Capituloque super hoc & aliis subsequenter indicto, in cuiusque Notarii publici & testium infra scriptorum presentia personaliter constituti &c. Deputati ecclesiarum &c. dixerunt, quod locuti sunt cum Jacobo de Nyenvelt Castellano ipse Stoutenburch, & Theoderico de Jutfaes Castellano in Vredelant, de ipsis castris & officiis ipsis per episcopum Florentium bona memoria commissis, eodemque instanti vocati sunt per Nuncium Capituli Trajectensis in Capitulo predicti Jacobus & Theodericus Castellani, commiseruntque ibidem predicti Domini per os Domini Arnoldi de Tricht Praepositi sancti Johannis predicti ipsis Jacobo & Theoderico castra & officia hujusmodi predicta in omnibus modo & forma, quibus per Dominum Episcopum Florentium bona memoria fuerunt commissis, recepto tamen a quolibet ipsorum juramento solito & consueto juxta formam litterarum ibidem tum praesentiarum &c.*

Quod porro ad Mariscalcum consensu Domini de Abcoude cum imperio eo missum, nequid dicam non probans, argumento sunt quae sequuntur :

Wy Borgemeesters, Scepen, ende Raat, ende gemeene Oudermanne van den ouden Rade ende van den nuyven der Stadt van Utrecht doen condt alten luden, dat wy geloest hebben, ende geloven mit goeden trouwen Haren Zweder van Abcoude, Heere van Gaasbeeck, van Putten, ende van Strienen, alse waer dat saecke, dat onse lieve Heere die Bisscop van Vtrecht, of zyn nacomelingen Bisscoppen t'Vtrecht, ofte haar Vicaris, ofte enich Mombaer, die hem onse beylige Vaeder die Paus van Romn sette, hem onderwinden wouden, dat huys tot Vredelant, ende dat Maerscalc-ambocht des Gestichts van Utrecht mit haren toebehoeren tegens onsen Borger, dien wy 't nu bevolen hebben, ofte namaals bevalen mochten bij wille ende consente Haren Zweders voorgenoemt, wy hem daer in houden ende stercken sullen also dicke als hys begeert, ende des en sullen wy ons niet mogen weren, eer Haren Zweder voorsz zyn Hoofsigelt, pensy, ende timmeringe vol ende al betaalt waer, alse die brief hout, die wy van onsen Heera van Utrecht van den Huse ende Ambocht voorsz hebben, ende hij en sal hem niet mogen weren dat gelt te nemen bij ons. Ende of dese voorsejde punten niet en geschieden, dat wy dan den Maerscalc voorsz mitten Here van Gaasbeeck voorsz helpen, houden, ende stercken sullen in den Huse ende Ambocht voorsz na alle onser macht, gelike of dat gelt ons selfs was &c. ter tijt toe, dat Haer Zweder van Gaesbeecke voersejt syn Hoofsigelt, pensie, ende timmeringe vol ende al betaalt is in allen manieren, alse hier voer bescreven staet, alle archeyt

uyt-

uytgeset. In oerconde des briefs besegelt mit onser Stadts segel. Gegeven in't jaer ons Heeren M. CCC. LXXI. op ten derden daeb van der maant van Meerte.

Wy Borgemeesters, Scopen, Raad, ende ghemene Oudermans van den ouden Rade ende van den nywen der Stadt van Utrecht maken kondt allen luden, dat wy by goetduncken Heeren Zweders van Abcoude, Heere van Putten ende van Strienen, bevolen hebben ende bevelen mit desen tegenwoordigen brieve Johan van den Velde onsen Borgher dat Huys te Vredelant mit sinen Ambachten ende toebehooren, ende dat Maetschalck-ambocht des Gestichts van Utrecht te houden, ende te verwaren, en te regereren, alsoe een goet Maetschalck ende Ambochtmans schuldich is te doen in allen manieren, ende voorwaerden, alsoe ons opse Heere van Utrecht bevolen heeft, ende wy't van hem in handen hebben, ende dat uyt schrift inhoudt, daar onse tegenwoordighe brief doer ghesteken is mit onser Stadt segel besegelt, Behoudelick ummer sulcke brieve ende loste, alsoe ons Haer Zweder van Abcoude, Haer van Gansbreck, van Putten ende van Strienen, ende sine vrienden ghegeven, geloefst, ende besegelt hebben, in alle byre macht te blijven, roerende van den Huse ende Ambocht voersz, Alle archeyt aysgeset. Gegeven in't jaer ons Heeren M. CCC. LXXIII. op sinte Laurens avont.

Wy Zweder van Abcoude, Heere van Putten ende van Strienen, maken kondt allen luden, dattet by onsen goetduncken is, dat die Stadt van Utrecht bevolen heeft Johan van den Velde onsen Borgher dat Huys tot Vredelant mit sinen Ambachten ende toebehooren, ende dat Maetschalck-ambocht des Gestichts van Utrecht mit allen synen toebehooren te houden, te verwaren, ende te regeren in allen manieren ende voorwaerden, alsoe die opene brief inhoudt, daer beyn die Stadt voersz die bevelinghe van den Huse ende Ambocht voersz in gedaen heeft. In oerconde des briefs besegelt mit onser segel. Gegeven in't jaer ons Heeren M. CCC. LXXIII. op sinte Laurens daech.

Stetit adhuc arx Henrici Bavari episcopatu, suum habens Praefectum ab Antistite eo missum. Missum scilicet ad tempus, ut vulgo ceteris antistites, qui castrorum Praefecti. Postquam mortuus Antistes expirabat imperium. Nec aliter prorogatum, quam si clero ita visum, in ejus verba adductum. Quod & factum adhuc legi in scedis aliquot manuscriptorum, quae in Archivis majoris templi, cum Philippus Burgundus concessisset in factu Ann. 1524. Mulum interim attrita bellorum variis tempestatibus, quassata arx, & neglecta. Tumultuario quidem opere & impositis praesidiis ab Henrico Bavaro firmata ardente inter ipsum & urbem Ultrajectum funesto olim bello, sed non diu dein post, postquam ditio universa sub Caroli Caesaris potentatem venit, funditus delata & a stirpe succisa, avectis Ultra-
jeatum

Heer van Putten tot midwynter nu naastcomende, ofte binnen eenre maant dair na, niet en betaalden die helfte van den seuentien hondert ses ende dertich marc, ende vier loot goet sijns sulvers, ende die helfte van vyf en dertich hondert ponden papiers, also alse zijne brieven inhouden, die hy daer off heeft, so sel Heer Otte voersejt onsen Neve den Heere van Putten seeckeren ende sweren, ende syn brieven daar op geven, alse voorsz is, Waars oec dat sake, dat wy die helfte van den voorsz sulver ende gelde onsen Neve den Heere van Putten betaalden op ten voorsz dach, so sal Heer Otte dat voorsz huys ende Maarscalc-ambocht voort onderhouden een maant na Kersavont over een jaar daar naastcomende. Voort die ander helfte van den sulver ende gelde voorsz totten lesten daghe so sel Heer Otte den Heer van Putten onsen neve voersejt, of zijnen erfnamen, gebrake zijns, dat voersejde huys ende Maerscalc-ambocht weder overlewenen voor also veel alse den Heere van Putten dan ontbraecke van der alinger summen van den sulver ende van den gelde voergenoemt. Waer oec dat wy onsen lieven Neve den Heere van Putten dit voorsz sulver ende gelt op ten lesten dach voldeden ende betaalden, so sel Heer Otte voorsz ons ofte onsen nacominghen vry ende los dat huys ende ambocht voersejt overgeven, sonder enich wederseggen, ende so sel Heer Otte quyt wesen ende losse van alre gelosten ende seeckerhejt, die hy onsen lieven neve den Heere van Putten geloost heeft. Voort synt voorwaarden, so wes uten Maarscalc-ambocht ons Gestichts van Utrecht comt of verschijnt, daar sal Haer Otte ons goede reeckeninghe ende bewysinge of doen, Ende wy sullen hem daar weder of geven also welc also wy hem geloost hebben van den Huse ende ambocht voorsz. Ende voor alle dese punten voorsz sal ons Haer Otte seeckeren ende sweren, ende syn brieven daar of geven ons te voldoen van den huse ende ampte voorsz, alse wy onsen Neve den Heere van Putten voldaan hebben alse voorsz is. In oircunde des briefts besegelt mit onsen segel. Gegheven int jaer ons Heeren dusent die hondert vyf ende i seventich, des Saterdaags na onser Vrouwen dach assumptio.

Wy Borgemeesters, Scapene, ende gemeene Raadt der Stadt van Utrecht maken condt allen luden, dat alsulcke eendrachticheyt ende voorwaarden, alse onse lieve Heere, Heere Aernt van Hoern Biscop i Utrecht mit Heer Zweder van Abcoude Heere van Putten ende van Strienon synen Neve overdragen is, gelyckerwijs ende in allen manieren, alse die opene brieff inhout, dair onse tegenwoordige brieff doer gesteken is besegelt mit onser Stadt segel, dat die by onsen wille, consente, ende goetdanken geschiet zijn, Behoudelycke dat onse lieve Heere van Utrecht voersejt ommer der Escheft, Ridderen, ende Knapen ende ons sulcken verbande van den Huse tot Vredelant doe alse hy ons geloost heeft. Enda ware dat saecke, dat onse lieve Heere van Utrecht voorsz den Heere van Putten zijnen neve voersejt zijn gelt niet en betaalden tot sulcken daghe, alse die voersejde

seyde

seyde brief begrepen heeft, so sullen die brieve, die wy den Heere van Putten voorsejt gegeven hebben also van den Maerscalc-ambocht des Gesichts van Utrecht, ende van den Huse tot Vredelant bliven in alle hare macht, gelyckerwys also zij waren, eer die voorwaarden ende overdracht voorsejt, die in den voersejden openen brieve geschreven staan, geschiet ende overdragen waren. Gegeven in't jaer ons Heeren duisent dre hondert ende vyf en t' seventich des Saterdachs na onser Vrouwen dach assumptio.

Nihil tamen tum factum. Nec impleta promissio. Et Arnoldus interim postulatus ab ecclesia Leodiensi volente Papa ad eam transit. Successit tum Florentius, cujus tempore satisfactum. A quo autem satisfactum nondum adhuc satis scio. Solvit ni fallor utbs. Saltem maximam partem. Nam Praefectus deinceps ab ea missus non requisito consensu nisi tantum Antistitis.

Alle den ghenen die desen brief sullen sien ofte hooren lesen doe ic verstaan Vrederic van Draeckenborch Borger t' Utrecht, dat ic geloof hebbe ende geloove mit goeden trouwen den Borgemeesteren, Scepenen, ende gemeenen Raat der Stadt van Utrecht, also dat ic dat huys tot Vredelant, mitten gerechte tot Vredelant, also also dat gerechte tot Vredelant gelegen is, dat si my bevolen hebben te verwaren, trouwelicken houden ende verwaren sal, also een goet Casteleyn ende Ambochtman schuldich is te doen, also op die ses hondert pont s jaars, die ic van den huse ende Ambocht tot Vredelant voorsz hebben sal te verwaren, Ende hebbe gelaof eyde geloove mit goeden trouwen der Stadt van Utrecht, so wanneer my mynen lieven Heere die Biscop van Utrecht al voldaan heeft van der jaarling pensie voorsz, de ic hebben sel van den Huse ende Gerechte voorsz te verwaren, in allen manieren ende voerwaarden, also de opene brief inhoudt, de ic hebbe van den Huse ende gerechte van Vredelant voorsz van mynen lieven Heere van Utrecht mit zijnen segel besegelt, dat ic dan der Stadt voorsz dat voorsz Huys mitten Gerechte van Vredelant voorsz vrij ende ledich weder over leyeren sal, sonder argelift, Behoudelick ummer des, dat myn lieve Heere die Biscop voergenoemt mitten zijnen opten voorgenoemden huuse, ende daar weder van tiden moge, also dicke alst hem genoegt, in al dier selver manieren, als die brieven inhouden, die myn lieve Heere die Biscop van Utrecht der Stadt voorsz dair op gegeven heeft, ende si hem weder, in omronde des briefs besegelt mit mynen segel. Gegeven in't jaer ons Heeren .m. ccc. en .xc. des manendachs ne sinte Philips ende sinte Jacobs dach der Apostelen.

Dixi maximam partem. Nam quod nihil plane ab Antistite aut solutum aut restitutum nōdum haecenus adhuc constat. Certum quod Praefectus, hic Fredericus van Draeckenburch nec diu id obtrahit, & quod qui ipsi successit tum, & qui deinceps in id missus nomine Antistitis rem gessit, quod-

nu te vendiceren, dan of hun is obsterendo praescriptie van immemorialen tyke geduyrende t'voorsz. gebruyck verlopen; Soude verstaan &c. dat die van Vredelant niet en zyn gefundeert omme deselve cingelen van A. te vendiceren; cum ea quae sunt publici juris per possessionem continuam quadraginta annorum, multo magis ejus temporis, cujus memoria non extat in contrarium, praescribuntur, praesertim concurrente scientia & patientia Universitatis, juxta ea quae late tradit Cravetta tr. de antiq. temp. part. 4. in materia singularitatis n. 84. & seq. Tasson in l. quo minus ff. de flumin. Aldus geadviseert wt. Maji 1611. Timannus van Kuyck.

Jus gladii etiam perit eadem incuria. Nam quod id habuit, id certum. Datum ei idem jus quod Daventria olim habuit. Ita enim disertè Wilhelmus episcopus in charta quae supra Ann. 1298. quod libertatibus, privilegiis, & juribus ab olim oppido Daventriensi indultis & concessis memoratum oppidum Vredelant & ejus incolae perpetuo deberent possidere & gaudere, &c. Quod exereuit etiam constat. Charta Ann. 1375. ubi verbis expressis: Medesof sint voorwaarde, dat die Maarscalc voorsz. geen hoghe gerichte doen en zel, dat aan live ofte aan lit gaat, dan binnen Utrechts, Vredelant, of ten Gheyne. Charta Ann. 1364. des Saterdaghs na St. Servaas dach: Voert so en sal die Bischoep geen persoon vaan, ontliven, noch niemant van synre wegen, is hy geestelic persoon van der ecclesien, of onder haar beschermnisse, hy en si verwonnen voor sinen Deken ende voor zyn Capittel met allen rechte alse gewoonlic is, ende is hy geestelic personen, die van der Ecclesi beschermnisse niet en is, hy en si verwonnen voor sinen rechter, daar men met rechte schuldich is te verwonnen, alse recht ende gewoenlic is, Ende is hy weerlich persoon, so sel ment doen binnen Utrecht, binnen Amersfoerde, binnen Rhenen, binnen den Gheyne, of binnen Vredelant, by den ghenen, die daar te rechte toe gesworen zyn, ende mit rechte daar over oordelen sullen. Sed postquam desuit urbis splendor postquam pagus potius quam urbs, ab ipsa urbe id neglectum, & concessum Toparchae. Qui quo securior possessio esset id cessit Principi Auriaco, & ab eo, postquam cessit, accepit rursum in feudum. Diploma de eo edidi jam lib. 3. de Nobilit. p. 820. Siquis roget tut Principi? Et cur non potius Ordinibus? Verbo dicam, quod res est. De loci Advocatia, Ambachts heerlicheyt, ut vocant, quae media est jurisdictio, diu saepe & instanter sed frustra Ordines ab eo aditi. Quid aut actum aut decretum in ipsorum confessu, ne verbis rem exaggerem, abunde haec docent, quae sequuntur.

Extract uit de Resolutien van de Ed. Heeren Burgermeesteren ende Vroedschap der Stadt Utrecht. 's Maandaghs den xxi. Martii 1631.

Hier naar is gelesen het gebesogneerde op de beschrijvinge der Heeren Staten

van Donderdage ende Vrydage voorleden continerende mede het versoek van de Heere van Nederhorst omme te hebben d' Ambachts-heerlickeyt van Vredeland &c. breder als in 't navolgende Extract.

Extract uyt de Resolutien genomen by de Ed. Mo. Heeren Staten's Lands van Utrecht. Jovis XVII. Martii 1631.

Op de Requeste van Jo. Godert van Reede Heere tot Nederhorst &c. continerende eenige redenen, waaromme zijne Ed. versocht, dat hare Ed. Mo. gelieven wilden hem te consenteren de Ambachts-heerlicheyt van Vredeland in voegen de Maarschalcken de selve hebben gehad onder sodane jaarlixte recognitie als hare Ed. Mo. in billickeyt sullen bevinden te behoren. Is naar deliberatie ende omvraege by de Heeren Geeligeerden ende van de Ridderchappe 't selve versoek geaccordeert, mits dat den voornoemde Heere van Nederhorst tot een recognitie ten behoeve van hare Ed. Mo. Domeynen betalet sal op elk mergen lants totte voorsz. Ambachts-heerlickeyt behorende twee ponden tot XL. grooten 't pond jaarlix, daar van het eerste jaar omme gecommen sal wesen Corsmis deses lopenden jaars 1631. naastcomende. Voorts oock op conditien dat den voornoemde Heere van Nederhorst &c. nochte syne Ed. Erffgenamen of anderen dies recht oft actie hebbende tot Vredeland sullen mogen maken of doen maken eenige Forten ofte Sterkten, mitsgaders datse de voorsz. Heerlickeyt van Vreeland, aan niemanden anders sullen mogen verkopen ofte veralienieren, sonder daar toe alvorens van de Ed. Mo. Heeren Staten's Lands van Utrecht verworven te hebben behoorlijck schriftelijck consent, Ende evenverre hare Ed. Mo. t'eenigen tijden mochten goet vinden tot Vreeland eenich Fort ofte Sterckte te maacken, dat sulcx sonder eenige tegensprake van yemanden geeffectueert sal worden na behooren, Ende verklaarden die van de Stad ende Steden hare principalen desen aangaande rapport te sullen doen.

Waar op gedeliberereert zijnde, is goet gevonden dese versoecken in advijs te houden tot morgen, ende de Vroedschap jegens acht uyren op den Eed te doen laden, omme alsdan daar op te resolveren.

's Vrydaghs den XIII. May 1631. Rapporteerde d' Heere Burgermeester Velt-huysen 't gebefoigneerde van dese weecke ter Vergaderinge van de Ed. Mo. Heeren Staten, doende onder anderen mede lesen 't gene hier na volghet.

Extract nyte Resolutien by de Ed. Mo. Heeren Staten's Lands van Utrecht genomen. Jovis XII. May 1631.

Gehoort de lecture van 't gene den 17. Martii voorleden by de Heeren der twee voorstemmende Leden, mitsgaders die van Amersfoort, Rhenen, Wijck ende Montfoort den XXIII. der selver geopineert ende verklaart is op de Requeste van Jo. Godert van Reede Heere tot Nederhorst &c. Soo is na deliberatie ende omvraege verstaan ende gerefolveert by meerendeel van stemmen, dat men syne Ed. sal

depeſcheren *aſte* in debita forma, daar by haar Ed. Mo. hem accorderen mits deſen d'Ambachts-heerlicheyt van Vredelandt, diensvolgens is op deſe Requeſte geappointeert.

Die Staten vanden Lande van Utrecht gelet op d'innhouden deſer gunnen ende accorderen den Heere Remonſtrant volgens dien de Ambachts-Heerlicheyt van Vreelant invoegen als Haar Ed. Mo. Maerſchalcken d'ſelve hebben gehad, mits dat den Remonſtrant gehouden blijft tot een recognitie ten behoeve van Haar Ed. Mo. Domeynen te betalen op elke mergen lants tot de voorſz. Ambachts-heerlicheyt behorende, twee ponden tot xl. grooten vlaams 't pond jaarlycx, daar van 't eerst jaar ſall omme gecommen weſen Corſmiſſie 1631. naaſtcomende, Voorts oock op Conditien dat den Remonſtrant Heere van Nederhorſt &c. nocte ſyne E. Erffgenamen, ofte andere dies recht ofte actie hebbende, tot Vreeland ſullen mogen maacken ofte doen maken eenige Forten ofte Sterckten, mitsgaders datſe d'voorſz. Heerlicheyt aen niemanden anders ſullen mogen verkopen ofte veralieneren ſonder daar toe alvorens van den welgemelten Heeren Staten 's Lands van Utrecht verworven te hebben behoorlick ſchriftelick conſent, Ende evenverre hare Ed. Mo. t'eenigen tijden mochten goet vinden tot Vreeland eenich Fort ofte Sterckte te maken, dat ſulcx ſonder eenige tegenspraacke van ymanden geeffectueert ſal worden na behoren, Ende conſentieren hare Ed. Mo. den Remonſtrant ten ſine hier boven verhaalt acte in debita forma.

Hier tegens verklaarde den Heere van Gerefteyn &c. te proteſteren, ſoo veel bet ſyne Ed. ende ſyne verwanten is raackende.

Ende verklaarden de Heeren Gecommitteerden der Stadt Utrecht, datſe haar op de voorſz. ſaacke niet en vonden gelaſt.

Naar lecture van 't voorſz. Extract ende rype deliberatie hier over gevallen, heeft de Vroedschap verklaart nopende 't point van d'Ambachts heerlicheyt van Vreelandt, 't verſoek by Jo. Godert van Rheede Heere tot Nederhorſt &c. aldaar gedaan, niet te kunnen toefſtaan, als weſende van alle te grooten conſequentie, ende dienvolgende hare Gecommitteerden ter Beſendinge mede gegeven de navolgende acte.

De Vroedschap der Stadt Utrecht uyttet rapport van hare Gecommitteerden der tegenwoordige Beſendinge verſtaan hebbende dat de Heeren der twee voorſtemmende Leden op 't verſoek van den Heere van Nederhorſt &c. omme te hebben d'Ambacht heerlicheyt van Vreelandt ſijn E. verſoek hebben geacordeert, volgens reſolutie van den XII. deſer &c. Verklaren, alſoo 't ſelve is een graticuſe conceſſie, dat in 't vermogen van de twee Leden niet en is ſodane verſoek te accorderen, Laſtende dienvolgende hare voornoemde Gecommitteerden

seerden ter voorsz Vergaderinge van de Heeren Staten daar tegens te protesteren, ende de voorsz gunninge te verklaren nul ende van onweerden. Actum den XIII. May 1631.

's Maandaghs den XVI. May 1631. 's na noens. Geresumeert wesende het gebefoigneerde van voorleden Vrydagh, aangaande d' Ambachts-heerlickeyt van Vredelandt by d' Heeren der twee voorstemmende Leden, den Heere van Nederhorst &c. toegestaan, is d' acte dienaangaande gedresseert in voegen als volght.

De Vroedschap der Stad Utrecht vernomen hebbende- soo uyt het rapport van hare Gecommitteerden ter jegenwoordige vergaderinge van de Staten, als uyt de lecture van 't gene de Heeren der twee voorstemmende Leden op den XII. deser ter voorsz vergaderinge hebben doen aanteyckenen, dat by meerendeel van stemmen den Heere van Nederhorst &c. geaccordeert ende gegonst soude wesen d' Ambachts-heerlickeyt van Vreeland, ende syne E. daar van appointement verleent op den naam van de Staten, onaangesien Stads Gecommitteerden verklaart hadden haer desen-aangaande niet gelaft te vinden, wesende een saacke van pernicioese consequentie, ende streckende tot merckelijcke laesie en usurpatic van de Stads gerechticheyt, Verklaart eedt. ende ampts-halven niet te kunnen toestaan sodane forme ende maniere van doen, sonderlinge in dese als wesende een gratuiteuse concessie, daar inne notoirlijck geen overstemminge plaats en heeft, protesterende oversulcx van nullité van 't voorsz appointement, ende lastende hare Gecommitteerden aan te houden tattet selve weder ingetrocken ende ten registre geroyeert worde, Ende wordt den Secretaris van de Staten gewaarschouwt dat hy sich niet en vervordere eenige acten ofte Brieven te expedieren, onderteyckenen, ofte te doen parapheren, off dat men anders daar inne versien sal sulcx men tot conservatie van Stads gerechticheyt bevinden sal te behoren. Actum den 16. May 1631.

Donderdaghs den XVI. Junii is geresolveert, dat men den besegelden brief by Bisschop Jan van Arckel dese Stadt verleent aangaande de huysinge van Vredeland gedateert t' Utrecht in 't jaar ons Heeren 1363. des Woensdages naar lecture met eenige vermaarde Rechtsgeleerden sal communiceren, omme te sien wat gerechticheyt de Stadt daar by gegeven is.

's Maandaghs den 27. Febr. 1632. verhaalden de Heeren Burgermeesteren, dat d' Heeren wel kennelijck was, dat op de leste Beschryvinge den Heere van Nederhorst by de andere Leden van de Staten toegestaan zijnde de Ambachts-heerlicheyt van Vredeland van Stads wegen daar tegens was geprotesteert, ende de sake tot noch toe daar by gebleven, Ende dat den gemelten Heere van Nederhorst hare E. als nu ter hand gestelt hadde een memorie constinerende drie

verscheyden presentatiën, ende daar by seeckere consultatie van rechten, aangaende de gerechtigheyt deser Stadt aan den Huysse van Vredelandt, ende privilegie van den Bisschop Johan van Arckel vercregen. Welcke memorie ende consultatie goet gevonden is, dat de Heeren Borgermeesteren ende Gecommitteerden ter Beschrijvinge met Stads Advocaat naarder examineren, ende daar van rapport doen sullen.

Dynsdaghs 's na noens den XVII. Aprilis 1632. Sijn gelesen ende in deliberatie geleyd de presentatiën by den Heere van Nederhorst &c. gedaan, ten eynde de Vroedschap haar conformerende mette andere Leden van de Staten syne Ed. mede wilden toestaan d'Ambachts-heerlicheyt van Vredeland, gelyck oock gelesen ende geexamineert is den Brief van Bisschop Jan van Arckel in date 1363. des Woendaeghs naar lætare aangaende het huys te Vredeland, ende Copye van seker advijs ofte Consultatie van Rechten tot interpretatie van den voorsz. Brieff, Ende naar eenige discouurse is de sake in advijs gehouden.

Quivis puto, jam satis videt, cur morarum impatiens, cur omiffis Ordinibus Princeps tandem ab eo aditus. Sic jus quod concessum auctum & confirmatum ei mansit inconcussum, & quod a Principe olim factum post temporis tandem lapsum ab Ordinibus approbatum, data in id charta, quæ se habet, ut sequitur :

De Staten van den Lande van Utrecht: In onse vergaderinge voorgebracht ende gelesen zijnde seeckere besegelde brieven, waar by syne Hoogheyt den Heere Prince van Orange, Erf- Stadhouder deser Landen, allen den genen, die het aangaan mach, doet weten, dat voor hooghgemelte syne Hoogheyt gesomen ende gecompareert is den Hoog Ed. Heer Henrick Jacob van Tuyl van Serooskercken Heere van Zuylen, Swevrengh, Westbroeck, Lockhorst Gerecht, Nederhorst, Vreeland, Overmeer, Horstweerd &c. als Man ende Voogt van de Hooch Edele Vrouwe Anna Elisabeth van Reede van Nederhorst, Vrouwe van Zuylen &c. eenige ende universele Erffgenaam van saliger den hoogh-Edele geboren Heer Gerard van Reede, in zyn hoogh Ed. leven Heer van Nederhorst, Vreeland, Overmeer, Horstweerd &c. vertonende den Leenbrieff daar by hooghbloffelycker Memorie Frederick Henrick Prince van Orange &c. Grave van Buyren, den 28. January 1637. tot een vry ende onversterfelyck Erfsceen hadde gegeven aan den hoogh Ed. Heer Godart van Reede, in des selfs leven Heer van Nederhorst, Vreeland, Overmeer, Cortehoeff, Horstweerde &c. de Hooge Heerlickheyt van de Stad Vreeland, gelegen op de Riviere genaamt de Vecht, in dese Provincie, breeder volgens den voorsz. Leenbrieff, met versoeck voor eerst, dat hooghgemelte zyn Hoogheyt het versuym by Heer Gerard van Reede. vermits overlyden sijns Vaders Heer Gerard van Reede gepleeght, soude willen pardonneren, ende voorts hem Heere Henrick
Jacob

TRACTATUS. CAP. XVII. 301

Jacob van Tuyl van Serooskercken in syn voorsz. qualiteyt willen verlyen ende verleenen met de hooge Heerlickheyt van de Stad Vreeland, dienvolgens hooghgemelte zijne Hoogheyt als Grave van Buyren voor hem ende desselfs Successeuren, Graven ende Gravinnen van Buyren, voor eerst het voorsz. versuym pardonnerende, den gemelten Heer Henrick Jacob van Tuyl van Serooskercken Heere van Zuylen &c. verlijdt ende verleent heeft, met de hooge Heerlickheyt van de Stadt Vreeland, omme die te hebben ende te houden voor hem ende syne Nakomelingen van hooghgemelte syne Hoogheyt Graven ende Gravinnen van Buyren, tot een vry onversterffelijck Erfleen, mits dat sy gehouden zijn daar van te nemen Verly, mitsgaders eed, huld ende manschap te doen, daar ende soo het behoort, ende voorts te verheergewaden als het versterft, met een paar witte handschoenen, ofte thien Hollandsche stuyvers daar voor, ende daar en boven t'elckens voor het recht van 't segel, Hoffende Camerrechten of andersints, hoe de selve genoemt souden mogen werden, mitsgaders de pesche van de nieuwe brieven te betalen eens de somme van ses gulden, sonder 't selve recht emmermeer of t'eeniger tijd te mogen verswaren ende verswijgen, Hebben Wy ten respecte van hooghgedachte Verly brieven goetgevonden te verklaren, als by Ons verklaart werd mits desen, de opgemelte Heerlickheyt van Vreeland, als een vrye hooge Heerlickheyt te houden ende t'erkennen, sullende dienvolgens meer hooghgedachte Verly-brieven alhier ter Secretarye werden geregistreert, ende die van onsen Hove Provinciael toegesonden, ten eynde de selven ende allen anderen haar daar naar sullen hebben te gedragen ende te reguleren. Aldus gedaan t'Utrecht desen 15. Octob. 1674. was gearapheert P. Ruyfch, Onder stont: Ter Ordonnantie van mijne voornoemde Heeren de Staten, geteyckent J. v. Luchtenburgh, hebbende daar onder een uythangend zegel, gedruckt in roden wassche.

CAP. XVIII.

De Toparcha de Oudegein. Discrimen inter ipsum & Toparcham de Vreelans. Ganum olim urbs. Portorium ibi olim. Etiam jus gladii.

Undecimus jus gladii paulo post consecutus est Toparcha de Tienhoven, t'Geyn, Oudegeyn &c. & ferme eodem modo & eodem etiam anno vi. Februar. Ganum in dicecesi insignis olim urbs. Quanti enim momenti, ut puto, patet vel ex eo, quod precaria cum indicta non postrema in conferendo. Plus contulit quam Amisfurtum. Ganum libras viginti quinque (haud dubie quod potentius) decem tantum Amisfurtum. Vid. *lib. de Nobilit.* p. 829. & seq. Portorium ibi, ut ostendi *ibid.* p. 830. Etiam jus gladii ei, ut ex chartis patet quas adduxi jam cap. præced. non minus quam Ultrajecto. De portorio etiam Heda *bist. Ultraj.* p. 197. & Philippus Augustus *ibid.* p. 186. Charta etiam inedita Ann. 1455. *Ik Gijsbert die Gruter Rentmeyster des lants van Utrecht lye ende kenne, dat my die Eerbare Heeren Dekene ende Capittelen van den Doem, Oudemunster, sunte Peter, sunte Johan, ende sunte Marien Kercken t'Utrecht enen brieff besegelt hebben als van der Tollen binnen Utrecht op die Nyvaart, tot Ghein, buten sunte Katherinen poort also die gelegen is, ende so sy haar consent daar toe gedaan hebben, so gelove ick hem weder, dat zij ende heur singularen personen, heur Kercken goede, overmits des Consents voorsz van my ende myne erfgenamen onbelast sullen blyven ende wesen sonder alle argelyst. Des tot enen oerconde so heb ick Gysbert voorsz mynen segel aan desen brieff doen hangen. Gegeven in't jaar ons Heeren 1455. des dages na sinte Remigius dach.* Alia item qua immunitas data civibus Trajectinis: *Wy Ghye by der ghenaden Goeds Bisscop t'Utrecht maken cont allen luden, Dat onse borghere van Utrecht craanghelt, noch wyndaasgelt, noch dyeghelt sculdich en syn van rechte te gheven van enighen goede oec waant coemt dat te Gheyne doet vaart. In oerconde des briefts bezegelt mit onsen zeghele.*

Ex tabulario Trajectensi.

Diu id exactum. Lapsu temporis tandem desit. Quando autem incertum. Certum quod non statim postquam moles ibi jactæ ad arcendam vim Ysulæ. Et nec diu dein post. Nondum desit cum Guido admotus ad episcopatum, quod factum Ann. 1301. ut ex charta hac satis patet. Jactæ autem, aut si mavis potestas jaciendi facta, suasu maxime & hortatu & episcopum inducentis eo, ut adhiberet consensum, Florentii Comititis Hollandiæ, ut charta de eo extat: *Florentius Comes Hollandia universis presen-*
tia

tia visuris salutem. Noveritis quod nos promissimus Reverendo Patri Domino Johanni Electo Trajectensi dilecto Consanguineo nostro quatuor millia librarum & quingentas libras Hollandicorum denariorum pro habendo consensu suo, quod ponatur agger apud Ghenum in terra sua, quam quidem pecuniam hoc modo solvemus; Cum pecunia per tres annos nobis solvi debeat, quam de aggere sumus recepturi, de primo pagamento quod nos continget recipere, solvemus eidem quingentas libras predictas in Koforum suum, & pro eodem anno & duobus annis sequentibus quartam partem de omnibus, qua nos receperimus pro dicto aggere, similiter persolvemus eidem. Quam pecuniam de debito, in quo nobis tenetur, ad bonam & justam computationem deducemus. Datum anno Domini M. CC. octogesimo quinto in crastino Margaretha virginis.

Episcopi autem charta, qua consensit, se habet ita: Nos Joannes Dei gratia Trajectensis Electus notum facimus presentia visuris & auditoris dilucide protestantes, quod ob utilitatem & emendationem terra nostra, multorum hominum tam episcopatus nostri quam Comitatus Hollandia instantia ad hoc induci, de consilio Prælatorum ac fidelium nostrorum, ac illustris viri Domini Florentii Comititis Hollandia antecessente consensu, dedimus licentiam præfatis hominibus ponendi sive faciendi aggerem ultra Yselam, & obstruendi meatum ipsius Ysela in terra nostra in loco, qui dicitur Hoppenesse juxta Gaynum, & promissimus eis bona fide, quod si aliquis dictum aggerem impedire, seu destruere vellet, Nos eum pro viribus defendemus contra quoscunque & quotiescunque necesse fuerit, & nos ab eis fuerimus requisiti, ipsi etiam vice versa in propriis suis expensis dictum aggerem una nobiscum defendent, & ad hoc ipsos compellere poterimus sub obtentu honorum suorum, ut homines terra nostra. Præterea nos & nostri successores prætextu alicujus pecunia seu servitii sæpeditum aggerem non destruemus in posterum, seu destruere permittemus, sed eam tenebimur in perpetuum defendere fideliter & servare. Item omnes illi quibus in eodem aggere consistit utilitas & profectus ad dictum nostrum & Comitatus Hollandia supradicti jurabunt & assistent hominibus terra nostra manentibus super civitate ad sustinendum & conservandum aggeres suos, si viderimus, quod necessitas eis incumbat. Ad quod manentes ab Aquilonari parte Yselæ volumus tantum adstringi. In cujus rei testimonium præfentes nostras nostro & Domini de Kuc sororii nostri sigillis communivimus. Datum Ann. Domini M. ducentesimo octuagesimo quinto feria V. ante Maria Magdalena.

Et quid dico cum Guido? Duc fere adhuc secula ibi statio portitorum, si diplomati huic fides, quod est Ann. M. CCCC. XLI. Wy Borgemeesters, Scepenen, ende Raadt der Stadt van Utrecht doen kondt allen luden; ende sonderlinge den Eerſamen, Wyſen, ende Voorſichtigen Borgemeesteren, Scepenen, ende

ende Raadt der Stadt van Zwolle, onsen bysonderen lieven vvrunden, certifi-
ceren mits desen onsen Brieue, dat wy des versocht wesende voor ons hebben doen
komen seeckere onse benoemde Borgeren, die ons Genadigen Heeren van Utrecht
tollen van binnen onser Staalt, van op die Vaert, ende van op t' Geyn bewarende
syn, die tot onser begeerten ende vermanen geseyt hebben, dat die van Culenborch
tol vry syn ende geen tol en geven, noch en plagen te geven &c.

Insignis olim urbs parochiali ecclesia & cœnobio quod habitabant Canoni-
cæ Regulares sigillo oblongo usæ cum hac inscriptione: *S. monasterii Sancti-
monialium de Nazareth in Geyn ordinis Canoniarum Regularium.* Quædam
de eo adhuc habeo, quæ edam alia occasione. Sed ut ut urbs fortunata, crebro
tamen bellorum motu, quæ olim cum Hollandis, vastata & excisa. Jam
redacta, ut videre est, ad pauca aliquot ædificia. Ea rerum vicissitudo. Dor-
stadum urbs olim ingens jam ex minimis in diœcesi. Eadem Gani etiam fors.
Vlaeringæ etiam &, aliarum, quas olim fama celebravit. Nunc seges
est, ubi Troja fuit. Superiori ævo ecclesia adhuc stetit. Sed sub finem præ-
cedentis quarti supra millesimum ob varias belli clades reductis incolis ad
paucitatem cum exhaustum oppidum non haberet, quo factam rectam conser-
varet, atque ita ut oportebat exhiberet Pastorem, Pastoris vices suscepit, &
simul curam ecclesiæ monasterii ejusdem Abbas, adnitente ut id fieret, cujus
propter jus patronatus potissimum intererat, Capitulo Mariano. Sic in charta
hac nondum edita. *Universis & singulis presentes literas inspecturis Vicedeca-
nus & Capitulum ecclesiæ beatæ Mariæ Trajectensis salutem in Domino sempiter-
nam, Notum facimus quod cum parochialis ecclesia ten Gheyne Trajectensis
diœceseos ob parochianorum suorum paucitatem & inopiam in eum statum deve-
nisse cernatur, quod nisi eidem de remedio provisum fuerit omnis ejus structura
tam in tectis quam aliis necessariis ruinam pati verisimiliter formidetur, Cumque
dicta ecclesia ad nostras præsentationem, & collationem, & dispositionem pleno
jure spectare noscatur, decens nobis visum est & congruum dictorum parochiano-
rum paucitati & indigentia consulere, ac eidem ecclesiæ de aliquo saltem remedio
providere. Hinc est quod religiosa persona Dominus Jacobus de Goch Rector
monasterii beatæ virginis in Nazareth in't Geyne & successores ejus, quibus di-
ctam ecclesiam una cum cura animarum parochianorum ejusdem predictorum con-
cessimus & commisimus, donec aliter desuper duxerimus statuendum, & Conven-
tus monasterii præfati conditionibus atque modis infra scriptis antedictam ecclesi-
am tam in tecto quam aliis requisitis refici facient & reformari suis quidem sump-
tibus & expensis, eamque quamdiu ea ad suum monasterium uti voluerint, decen-
ter in esse conservabunt & facient conservari. Quod si ullo unquam tempore
dictorum parochianorum numerum in tantum crescere contingat, ut ipsi per
se*

se dictam parochialem ecclesiam reficere posse & conservare censeantur, iidem ex tunc parochiani dicto Conventui expensas in praeacta reformatione expositas juxta moderationem nostram & habito respectu ad temporis lapsum, quo dictus Conventus ecclesia hujusmodi est usus refundent & restituent sine contradictione. Hac enim ordinatio tam praesentium parochianorum quam Conventus praedictorum mutuo consensu est transacta, proviso tamen & hoc specialiter adjecto, quod dictus Dominus Jacobus, & sui post eum successores, Rectores pro tempore Conventus antedicti eisdem parochianis ad ipsorum requisitionem termino durante supra dicto ecclesiastica sacramenta & alia, qua onus dictae Cura requirit, ministrare debeant, & teneantur, aliasque vices Pastoris in omnibus adimplere. In cujus rei testimonium praesentes literas sigillo Capituli nostri, nec non praefati Conventus, ac Johannis Egidii, & Johannis Nicolai parochianorum dictae ecclesiae vice & nomine totius Communitatis sive parochianorum praedictorum sigillis fecimus communiri. Datum & actum anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo, mensis Martii die septima. Castrum quod jam ibi ante annos sexaginta ex praefatis partim fundamentis partim novis erexit rursus vir nobilis & illustris Adrianus Ploos ab Amstel Dominus de Tienhoven, Guntersteyn &c. Eques ordinis S. Michaelis, ejus loci Dynasta, ut monuit etiam Buchelius ad Hed. in not. p. 455. Eique etiam deinceps cessum ab ipsa urbe, quod habebat jus gladii, eodem modo, quo, ut dixi Toparchae de Vrelandt. Cessionis instrumentum lib. 3. de Nobilit. est p. 831. Nec necesse est, ut hic repetam. Ad dam tantum, quod id nactus, postquam media jurisdictio jam ante annos octo ei data ab Ordinibus, ut constat ex Actis Ordinum:

Martis XVII. Februar. 1629. Op de Requeste van Adriaen Ploos Ridder Heere van Thienhoven Oudegeyn &c. versoeckende by het leen van zynen huysse Oudegeyn &c. absolutelyk gecombineert te hebben het Ambachts regt ofte Gerechte in't Geyn &c. behoort de opinie vande Heeren Geeligerden soo is de sake by d' andere volgende leden in advis gebonden tot morgen.

Mercurii XVIII. Febr. 1629. op de Req. vande Heere Adriaen Ploos Ridder Heere van Tienhoven, Oudegeyn &c. op gister gelesen is geappointeert.

Die Staten vanden Lande van Utrecht gelet op d'inhouden deser hebben om goede consideratien d'selve daar toe moverende den Remonstrant vergunt ende geaccordeert, vergunnen ende accorderen hem Remonstrant by desen absolutelyck t'synen behoefte het Ambachts recht ofte Gerechte in't Geyn omme by 't leen van synen huysse Oudegeyn gecombineert te worden, gelijk 't selve daar by gecombineert wert by desen. Consenterende dat den Remonstrant daar mede oock beleent worden sal neffens zyne voorsz. huysinge van Oudegeyn, ende syne Leenbrieven daar naar gedresseert te sullen worden in debita forma den Stadtbouder

ende mannen van leen daar toe authoriserende by desen. *Mits dat den Remonstrant zijne kinderen ofte erfgenamen sulx intumberende gehouden sullen wesen tot eenen uytganck tot prouffijte ende behoefte van de Domeynen aan handen van den Rentmeester in der tijt te betalen de somme van hondert ende vijftich ponden tot XL. grasen vlaams 't pondt jaarlix daar van het eerste jaar verschenen ende omme gecomen zal wesen Petri des jaars 1630. naastkomende, gelyck mede dat voor de betalinge van den selven jaarlixen uytganck de voorsz. Heerlyke goederen aan de Domeynen verplicht ende geaffecteert sullen blyven.*

Discrimen tamen inter ipsum & Toparcham de Vrelandt. Toparcha de Vrelandt jus gladii adhuc habet. Ab urbe ei concessum. Ab Ordinibus approbatum. Nec est, nec quisquam fait, qui id traxit in controversiam. Gani contra Toparcha quicquid habuit aut exercuit, quantum attinet ad jus gladii, habuit tantum ad tempus. Postquam Ganum jus cessisset, Albertus Comes de Solms Præpositus S. Joannis spectantes ad Præfecturam una cum jure gladii pagos aliquot proscripsit. Accessit emptor inter ceteros etiam Gani Toparcha. Emit. Solvit pretium. Inductus in possessionem est. Sed Ordinibus cum quod factum univrsum displicuisset, rescissa est alienatio. Factam Ordines existimabant non in fraudem tantum Præpositi, sed præterea etiam in suam & totius Provincie. De pretio autem cum esset quaestio, quod emptori restituendum, Gani alta jurisdictio & superioris & inferioris Jussu interim ei data. Hanc autem, quo securior esset, cessit mox Principi, & ab eo postquam cessit, accepit rursus in feudum diploma simul nactus, cujus tenor hujusmodi:

Frederick Henrick by der gratie Godts Prince van Orangen, Grave van Nassou, Catzenellebogen, Vianden, Dietz, Lingen, Mours, Bueren, Leerdam, ende Marquis van der Veer ende van Vlissingen, Heere ende Baron van Breda, Stadt Grave ende Lande van Cuyck, Dieft, Grimbergen, Herstal, Cranendoncq, Warneston, Arlay, Noseroy, St. Vijt, Doosburch, Potanen, Willemstadt, Niervaart, Iffelsteyn, St. Maartonsdyck, Geertruydenberge, Chasteau Regnard, de hooge ende lege Swaluwe, ende van Naaltwyck, ende Erfburchgrave van Antwerpen, ende van Besancon, ende Erfmaarschalck van Hollant, Gouverneur van Gelderland, Hollant, Zeelant, Westvrieslant, Zutphen, Utrecht, ende Overyssel, Capiteyn ende Admiraal Generaal der Vereenichde Nederlanden, Doen te weten allen den genen die desen sullen sien ofte hooren lesen Saluyt, dat voor onsen lieven ende getrouwen Drossaart ende Stadthouder van de Lenen onses Graaffschaps van Buiren Jonckheer Philips van Steelandt Heer in Grysenoordt, Capiteyn Majoroor &c. ende Leenman nabeschreven gecomen ende gecompareert is den Wel-Edelen Jonckheer Adriaen Ploos van Amstel Heere van 't Geyn, Jurphaes, Lievendael, Tienbo-

Tienhoven &c. ende droech op met synen vryen moetwille in onsen handen als Grave van Buiren de hooge ende middele jurisdictie van't Geyn, Jurphaas, over ende neder eynt, mitsgaders noch de Ambachtsheerlicheyt ofte lage jurisdictie van den lande van den Uithoorn ende van Cudelsteert, mette appendentien ende dependentien van dien alle gelegen in den Gestichte van Utrecht, omme by ons onse Successeuren ende nacomelingen, Graven ende Gravinnen van Buren geposideert ende geexerceert te worden op sodanigen voet, praeminentien, rechten, ende prerogativen, als de Heeren Proosten van St. Jans tot Utrecht in de Heerlicheyt van Mydrecht ende andere hare daar aan ende ontrent gelegen Dorpen ende Heerlyckheden van outs gewoon syn te exerceren, ende met recht mogen gebruycken ende exerceren, Ende den voornoemden Ioncker Adriaen Ploos van Amstel ginck de voorsz Heerlycheden ende goederen of, ende verteect daar van claarlycken tot onser successeuren ende Nacomelingen, Graven ende Gravinnen van Buren behoeff, als onse mannen wysden, dat recht was, ende hy Comparant schuldich was te doen, sulcks dat hy daar aan niet meer en behielt noch wachtende en was, ende wy onsen vryen wille daar aan doen mochten, Doen dit geschiet was so hebben wy voor ons, onse successeuren ende nacomelingen verleyt ende beleent, verlyen ende beleenen mis desen onsen openen brieve den voornoemden Io. Adriaen Ploos van Amstel de voorsz hoge ende middele jurisdictie van't Geyn en Jurphaes over ende neder eynt, mitsgaders noch de Ambachtsheerlicheyden ofte lage jurisdictien van den lande van den Uythoorn ende Cudelsteert mit de appendentien ende dependentien van dien alle gelegen in den Gestigte van Utrecht, Omme by hem, synen erven, ende nacomelingen geposideert ende geexerceert te werden deselve hooge, middele, ende lage jurisdictien respectivelyck op sodanigen voet, praeminentien, rechten, ende prerogativen als de Heeren Proosten van St. Jans tot Utrecht in de Heerlicheyt van Mydrecht ende andere daar aan ende ontrent gelegene Dorpen ende Heerlyckheden van outs gewoon syn te exerceren, ende met recht mogen gebruycken ende exerceren, Te houden by hem Io. Adriaen Ploos van Amstel synen erven ende nacomelingen van ons onse successeuren ende nacomelingen Graven ende Gravinnen van Buiren tot een vry onversterfelyck erfleen, te verheergewaden alst vershynt ofte verandersaat met een paar witte hantschoenen, ende den voorsz Jo. Adriaen Ploos van Amstel heeft ons den behoorlycken eedt daar toe staande gedaen. Behoudelyck ons ende een ygelick zyns goets rechts. Hier waren over ende aan daar dit geschiede Io. Godert van Reede Heere van Nederborst, Vredelant, Overmeer, Corteboeff &c. Hendrick van Leuwen, ende Cornelis van Montfoort mannen van leen van onsen Graafschappe van Buren voorsz, ende meer goede luyden genoech. In oetconde s'briefs besegelt met den segele onses Leenhofs van Buren

op den 20. dach Junii in 't jaar ons Heeren ende eenigen Salichmakers Jesu Christi xvi^e acht ende dertich. Onder stont: G. Saeghman Griffier.

Atque ita, ut putabat, cum firmasset possessionem, Praefectum, Scabinos, Viatores constituit, & cetera fecit, quae solent, quibus alta est jurisdictio. Ut ex ungue leonem:

Adriaen Ploos van Amstel Ridder van de Conincklycke ordre van Vranckryck van St. Michiel, Heere van de Hoge Heerlijcheden van 't Geyn, Jutphaas Gra. Heer van Lievendaal, Thienhoven, van den Lande van den Uytboorn &c. Doen te weten, Alsoo tot conservatie van onse rechten, vorderinge van de justitie, ende onderhoudinge van goede ordre en politie nodich is, dat onse Hooge Heerlijcheden van 't Geyn, ende Jutphaas van eenen bequamen Drossaart werden voorsien, Soo ist dat omme de goede kennisse die wy hebben, ende het rapport ons gedaan van den persoon van Cornelis van Ravefway wy den selven vertrouwende i' syner bequaamheyt, neersticheyt, ervarentheyt, ende vigilantie, gestelt ende gecommitteert hebben, stellen ende committeren by desen tot Drossaart van onse Hooge Heerlijcheden van 't Geyn ende Jutphaas voorsz. hem gevende volkommen macht, autoriteyt, ende sonderling bevel den selven staat ende officie nyt onsen name te aanveerden, wel ende getrouwelyck te exerceren ende bedienen, de rechten, gerechtigheden, heerlyckbeden, privilegien, ende usantien onser voorsz. Hooge Heerlijcheden voor te staan ende te bewaren, de ingesetenen aldaar ende allen anderen voor alle moetwille, overlast, ende geweld te beschudden, bevryden, ende in goede seeckerheyt, politie, ende justitie te houden, allerhande delinquanten, misdadigen, ende quaatdoenders, off die daer voor waarscheynlick gekent, gehouden, ofte aangebrocht sullen worden te vervolgen, te vanghen, in vaste verseeckerde bewaarnis, ende hechtenisse te stellen, deselve naar voorgaande vonnisse van Schepenen van onse hooge bancke aldaar criminelycken off anderfins naar gelegentheyt haarder misdaat te straffen, doen straffen, corrigeren, ende executeren, Doende enen ygelycken dien het behoort recht ende justitie administreren in saacken i' syner kennisse staande na de rechten, statuten, ende gewoonten van den Lande, allen breucken, keuren, amenden, ende confiscatien, soo daar eenige vallen, te vorderen ende innen, ende daar af goede rekeninge, bewys, ende reliqua te doen by ons daar toe vermaant zijnde, ende voorts alles te doen, dat een goet ende getrouw Drossaart schuldich is ende behoort te doen op de Instructie by ons daar op gemaackt oft als noch te maacken, Waar op ende van hem in de bedieninge vant voorsz. Drossaart ampt wel ende getrouwelyck te dragen ende quyten den voorsz. Cornelis van Ravefway aan onsen handen gedaan heeft den behoorlycken eedt, Ontbieden ende bevelen wy daaromme den Schepenen van de hooge bancke, misgaders alle

alle onse Officieren ende ingesetenen onser voors. Heerlyheden, versoekende voorts allen anderen, dien dit eenichsins soude mogen aangaan, den voors. Cornelis van Ravelsway te erkennen, achten, ende respecteren als Dyossaart van onse Hooge Heerlickheden voorsz, ende allen eeren, prerogatiuen, rechten, ende yervallen daar toe staande volcomentlyck ende rustelyck te laten genieten bem gevende ende doende in't exerceren van den selven Ampte alle behulp, bystant, ende adfistentie naar behooren. Gegeven op onsen huysse ende Slotte vant Geyn onder onsen signature ende segele hier onder aan doen hangen, in't jaer ons Heeren xvij. acht en dertich op den xxv. dach in Julio, ende onderteekent A. Ploos van Amstel. Naar collatie accordeert met zyn principale G. Houtman Notaris.

Vidi Ordinum literas, quæ tum datæ ad eum & inscriptæ: *Edele, Erentfeste, Vrome, Jo: Adriaen Ploos van Amstel Heere van de Hooge Heerlicheyt van't Geyn ende Zutphaas &c. Heere van Lienendaal, Thienhoven, van den Lande van den Uythoorn &c. Gecommitteerde van de Ed. Mog. Heeren Staten t' Lants van Utrecht ter vergaderinge van de Ho. Mog. Heeren Staten Generaal in s' Gravenhage.* Subscriptæ autem ita: *Hebben wy die gemeyne Staten van den Lande van Utrecht doen beschryven jegens Dynsdach den 12. Martii toecomende des voornoens ten negen uyren in der Staten Camere binnen Utrecht, versouckende U. E. ten dage, uyre, ende sine voorsz. gelieve te verschynen. Hier mede blyft Gode bevolen.* Geschreven t' Utrecht den xxvi. Februarij, 1639. Otto van Leuwen. Ter ordonnantie van de Gedeputeerden van de Staten s' Lants van Utrecht. Am. van Hilten.

Sed breve id admodum gaudium. Toparcha enim brevi post cum abiisset ad plures & diceretur gratiosa & ambitiosa concessio hæc, tertio Statu absente, & plerisque etiam ex secundo, captata absentia eorum facta, plenis Ordinum Comitibus & cessio & concessio plane inefficax declarata & nullius momenti. Pretium liberis defuncti redditum & in pristinum deum statum rursus omnia restituta. *Extract uyt de Resolutien van de Vroedschap, s' Vrydachs den 22. Martii 1639, Gehoort het aangeven van de Heeren Gecommitteerde van de Hoeren Edelen ende Ridderchappen s' Lants van Utrecht aangaande de titulen, die de vrunden van wylen de Heer van Thienhoven &c. publycquelick by Billet deselve beschryven van de hooge Heerlicheyt van t' Geyn ende Zutphaes ende daghelix Heerlicheyt van den Uythoorn ende de Landen van dien, Soo heeft de Vroedschap der Stadt Utrecht in gevolge van de resolutien ende protesten voor desen ter vergaderinge van de Ed. Mog. Heeren Staten s' Lants van Utrecht soo by de gemelte Heeren Edelen ende Ridderchapp, als by de Gecommitteerden deser Stadt overgelevert ende doen aanteyckenen, geinterdicere ende*

interdiceert by desen de voorsz. vrunden ende allen anderen de voorverhaalde titulen meer te voeren ofte te gebruycken op epitaphien oft elders, also men niet van mening is t' selve te godogen. Extract uyt de Resolutien van de Staten s' Lants van Utrecht Saturdachs den 28. Octob. 1639. De Staten van den Lande van Utrecht in hoge achtinge nemende d'intercessie van hooge standts ende aanzienlycke personagion by vorige rapport van den Wel-Edelen, Gestrengen Jo! Godert van Reede Heere tot Amerongen aan de Heeren Edelen ende Ridder-schap deser Provincie gedaan, ende de Heeren Regeerders deser Stadt Utrecht gecommuniceert gebleecken, mitsgaders insiende hoe qualyck syn Genade den Heere Grave van Solms &c. geïnformeert is geweest, ende deser Provincie laste, ende des aan den Heere van s' Heeren-Aermtsberge zyn ende gereserveert blyven sal, des selfs Edelheits by lotingh geacquireert recht en vierdepart van de survivance der Proostdye van St. Jan met d'appendentien, dependentien, ende aanclieven van dien in zyn volle rigeur ende effect, om by syn wel Ed. off desselfs recht vererijgende gonoten te worden naa behoren, hebben geconsenteert ende gegeven, consenteren ende geven by desen de somme van dertich duysent Carolus guldens van xl. groten vlaams 't stuck tot restitutie der coop-penningen te employeren, ende sullen worden genegotieert by sulcken ont-fanger als haar Ed. Mo: ordonneren sullen tot laste vande Vruchten ende opcomste der goederen vande vacerende Proostdye ende Thesaurie ten Dom, welke Vruchten ende opcomste tot betalingh deser genegotieerde penninghen ende Interesse vandien, gebest sullen worden, naa dien deselve ampten ten behoere van't Landt, conform vorige resolutie ses Jaren sullen hebben stil gestaan, ter effectueler aflossinge toe, Verstaan ende verclaaren dienvolgende voor resolutie ende conclusie, nul, crachteloos, ende van onweerden te zyn als sodanich, ende mede als onwettelick ende onbehoorlick gedaan te houden alle de handelingen, advojen, approbatiën, uytgevingh ten leen, met alle verleende acten, gevolge ende aanclieven van dien uytwerckende ofte bevestigende d'alienatie ende coopcedulle van den 1. October 1637. tusschen syne welgemelte Genade ende d'Heer Johan Huydecoper in 't Leger voor Breda geteeckent, begrepen, mitsgaders roerende d'uytgeving ten Erfsleen van't Gerecht off Dorp van Wilnis met alle Jurisdicchien ende appendentien, Ende raackende de verhandeligh vande hooge ende middele Jurisdicchien van Jurphaes ende van 't Geyn, ende alle de voorsz. acten, soo by den Capittelle St. Jans als op der Staten ende Gedeputeerden naam respectivelyck verleent, in te trecken ende te casseren met al's geen daar uyt ende op gevolgt is, om redenen by vorige resolutie gerocrt. Dat men voorts die van den Hove sal belasten geen ander Heer vande hoge ende middele Jurisdicchie van Jurphaes ende van 't Geyn dan

TRACTATUS. CAP. XVIII. 311

dan haer Ed. Mo. ende geen ander Heer alomte in de Prooffdye ende Ach-
 tienhygen dan zijne Genade als Prooft te erkennen, ende dat men tot Jur-
 phaas door een van haer Ed. Mo. Panders op pene van arbitrale correctie
 interdiceren sal allen ende een ygelijk waar die woonachtich zijn conist
 ander Heer van de hooghe ende middele Jurisdicdien van over ende neder
 Jurphaas, ende van 't Goyn te erkennen als hare Ed. Mog. ende insgelijcx
 in de Dorpen ende Gehuchten der Prooffdye en Achstienhoven verbieden sal
 eenich ander Heer aldaar t'erkennen dan welgemelte zijne Genade als
 Prooft en Heer, ende haer Ed. Mog. als Souverain, off soo sulcx bevon-
 den worde niet ghenoech ghepareert te worden, die interdictien gheschieden
 sullen by publicatie, klok geslach, ende afflicie van Billetten, ordonnerende
 ende bevelende den Procureur Generaal ende den Maarschalcken van 't over
 ende Nedereyndt van Jurphaas t'exerceren ende te bewaren de hoocheyt en-
 de Jurisdicdie aldaar als sy te vorens hebben gedaan, ende tegens die gee-
 ne die ter cause van de voorsz. handelingen, permutatie, ende dependencien
 van dien dese Provincie, zijne Genade, desselfs Gemale off erven, t'samen
 off besander, eenich proces off molestie, directelyck off indirectelyck sullen
 komen aan te doen, 't recht van den Heer te bewaaren, over de mesu-
 sen ter cause van de handelingen oft ingevolge van dien directelyck oft indi-
 rectelyck by hemlyden ghepleecht, ende daar tegens zijne Genade desselfs
 Gemale ende haren Erffgenamen in rechten te helpen mainteneren, soo veel
 doenelyck, Ordonnerende mede dat door een van de voorsz. Panders alle Offi-
 cieren ende Officianten by anderen dan zijne Genade ghestelt off gecomit-
 teert sal worden verboden hunne commissie te exploitteren off die qualitey-
 ten van hare commissien hun toe te eygenen, op pene van gestraft te wor-
 den als usurpateurs van de Jurisdicdien en anders nae exigentie van saken,
 Ten welcken eynde haere Ed. Mog. haer oock uyt den eedt ontslaan, ende wij-
 ders hebben verklaart dat alle vorige Officieren, Justicieren, Schouten, Secre-
 tarissen, Gerechtsboden, ende Costers, die ter oorsaacke van de voorsz.
 handelingen verandert off verlaten zijn, off goetwillich off door vreesse haer
 ampten hebben affgestaan, off overgeset by desen te worden geredinte-
 greert in hare vorige ampten, mis de selve oude Officianten restituerende
 die penningen die sy voor het affstaan haerer officien ghenoten hebben, ende
 dat sy deselve aldaar bedienen ende exerceren sullen, volgens haere vorige
 commissien, tot dat by zijne Genade als Prooft anderen wettich sullen wo-
 sen ghestelt in plaats van die geene die zijne Genade met wettighe ouders
 redenen, dan de date der handelingen aff setten off verlaeten kan, Beve-
 lende die van den Hove haer te protecleren, ende dat de hooghe banck op
 gene

gene andere plaatsen off anders in de Proofsdye sal worden gespannen dan voore dat van die alienation gewoon is geweest, ende beloften hier nevens welgemelte Heeren Staten haerlyder Secretaris ende allen anderen nytte naam van hare Ed. Mo. Godopaverden off Gecommitteerden off anders, niemant te intuleren als Heer van de hooge ende middele Jurisdictien van 't over ende neder zynt van Jutphaes ende van 't Geyn, ende niemant behalven den Heere Proost van St. Jan in der velt, als Heer van Kiefdorp, van Wilnis, van Achbrienhoven, van Westveen, Thamen, Blocklandt, Cudelsbeert, Steenwijk, Steenwijckerkvelt, Besworenkerff, Uythoorn, of van de landen van dien, ende van de wordere gehuchten, die vande Proofsdye van St. Jan sonder behoorlyck consent van Staten gealienoert zyn, mitgaders bevelen den selven haren Secretaris, ende allen anderen, dien dat naangaan mach, op 't spoedichste dese resolutie te voltrecken, te expedieren, tot executie te leggen, ende te doen leggen, so dat behooren sal.

Quod autem dixi quod castrum olim feudum Trajectinum, nemo quidem de eo dubitat. Sed & tempus quo cum victum & cum juris Hollandici etiam feudum Hollandicam, ut diploma hoc significat: Wy Willem Graet van Henegouwen &c. maken kondt allen luden, dat wi verliet hebben en verliet Heynen Snoyen Soon van den Ouden-gheine onse stienhuys ten Ouden-gheine, ende onse hoeve lants daar 't op getimmert staat, mit den ghesaeten alst gelegen is, te houden van ons ende van onse nakomelingen t'enen onversterflicken teene, in manieren dat dit huys voorsx. altoos wesen sal onse open huys ende ledich, soo wanneer wy 's vermanen, of dat wy 's te doen hebben. Ghegeven in den Haghe des anderen dages na sente Thomas dach in 't jaar ons Heeren M. CCC. XXIX. Nec propterea tamen desit & deinceps diocesis esse, non magis quam olim Wulven, & quaedam alia, de quibus supra. Et Ganum & illud castrum mansit semper diocesis. Etiam viguit adhuc Ganum Caroli V. temporibus & exercuit jus gladii, & secundum jus vetus Marscalcus facinorosos iustus Ganum etiam mittere a Scabinis judicandos. Caroli V. constitutio, quam Curia Provinciali observandam praescripsit, Ann. 1529. art. 53. Dat die Maarschalcken sullen neerstich wesen om alle criminele saken ende gewelt te doen corrigeren, ende sullen alle gevangens ende andere misdadigen elck in 't syn te recht stellen sonder vertreck of simulatie, te weten die Maarschalck van 't Overquartier voor Schepenen van Wijck, of van Rhenen, die Maarschalck van der Eem voor Schepenen van Amersfoort, den Maarschalck van 't Nederquartier voor Schepenen van Vredelant of 't Geyn, of voor ons Stadt bouder ende Raden voorsx.

CAP. XIX.

1. De Principe Auriaco ut Toparcha de Baern, ter Eem, Soest, & Emmenes.
 2. Baern olim urbs. 3. Etiam Emmenese. 4. Municipale ejus jus. Sigillum quo olim usa. 5. Ter Eem etiam urbs. 6. Sagittarii Soestenses.

Duodecimus jus gladii nactus Princeps Auriacus tanquam Dominus de Baern, ter Eem, Soest, & Emmenes. Nactus post restitutam unito rursus Belgio ejectis Gallis dioecesi anno hujus seculi LXXIV. Quo una cum iis locis ab Ordinibus dono datum. Res gesta est, ut sequitur:

Extract uit de Resolutien van d'Ed. Mog. Heeren Staten 't Lants van Utrecht.
 Jovis den 20. Septemb. 1674.

De Heeren van de Stadt hebben ter Vergaderinge ingebracht als volgt: Op 't voorstel van d'Heere eerste Burgermeester Nellesteyn heeft de Vroedschap der Stadt Utrecht in consideratie nemende de overgrootte diensten, getrouwe voorsorge, ende heroique daden van syn Hoogheyt den Heere Prince van Orangien voort algemeene welvaren van den Staat, ende gelet dat na dien onvermoedelijcken arbeys syn Doorluchtichste persoon in dese Provintie sal nemen een vermaack ende lustplaats, eenparichlyck ende uit de innerste beweginghe tot erkennisse van dien goetgevonden, ende de Heeren Borgermeesteren ende Gecommitteerden ter Beschrijvinge geauthoriseert om ter vergaderinge van haar Ed. Mog. in te brengen, ende te effectueren, dat aan syn hoogst-gedachte Hoogheyt ewichlyck ende erfelyck worde geoffereert de vrye Hooge, middelbare, ende lege jurisdictie, ende Heerlicheneden van Soest, Baern, ende ter Eem.

Waar op gedelibereert zijnde hebben de Heeren Geeligeerden verklaart opgedachte geproponeerde haar aangenaam ende welgevallich te zijn, ende oversulx daar inne mede te consenteren, seggende de Heeren Edelen ende Ridderchappe, mitsgaders d'Heere Pensionaris Ploos van Amstel wegens de Stadt Amersfoort haar het voorsx geproponeerde insgelijcx wel te laten gevallen, ende haar daar mede te conformeren, verclarende welgemelte Heeren Edelen ende Ridderchappe daar benevens, omme de opgedachte jurisdictien wat breder ende wyder te extenderen, de Heerlicheneden van Emmenes buyten ende binnens dijcx daar by te voegen, waar op weder gedelibereert synde, hebben de Heeren Geeligeerden, de Gecommitteerde van wegens de Stadt Utrecht, mitsgaders gemelte Heere Pensionaris uit den name als boven verklaart in de opgedachte naedre voorstel van de Heeren Edelen ende Ridderchappe te condescenderen, verstaande haar Ed. Mog. dat hier van by misive in seer beleefde termen kennisse sal gegeven werden

werden aan hoogh gemelte zijne Hoogheyt, ende daar van aan deselve op zijn geluck blijde aankomst in 's Gravenhage de noodige brieven in de krachtichste forme sullen werden opgedragen ende ter hant gestelt. Ende is de Heere Ruysch tot de resumptie van het voorsz. geresolveerde, ende de depesches daar uyt resulterende versocht ende geauthoriseert.

Martis den 6. Octob. 1674. Ontfangen ende gelezen twee distincte missiven van syne Hoocheyt den Heere Prince van Orange geschreven den 30. Septemb. lefleden uyt het leger tot Ordingen, houdende respectively aldus:

Wy hebben niet willen onderlaten U. Ed. Mog. hier mede bekent te maacken, dat wy met seer hooge erkenenisse ende genegentheyt van danckbaarheid syn opnemende, dat U. Ed. Mog. onlangs goet gevonden hebbende ons toe te voegen een soo considerabele recognitie, als nu wederomme hebben goet gevonden aan ons te confereren de Heerlichheden der plaatsen gespecificeert in der selver Missive van den 14. deser maant, wy konnen U. Ed. Mog. verseeckeren, dat gelijck ons 't selve besonderlijck aangenaam is geweest, wy niet sullen onderlaten 't selve by alle occasien met effectieve preuves te betoonen, ende allenthalven het beste van U. Ed. Mog. Provincie als hier door ons daar toe particulierlijck verplicht houdende te procureren ende te bevorderen. Wy verseeckeren U. Ed. Mog. sich daar van ten vollen believen verseeckert te houden, ende bevelen deselve hier mede &c.

Uyt U. Ed. Mog. tweede Missive van den 14. deser maant hebben wy vernomen dat U. Ed. Mog. goet gevonden hebben in erkenenisse van de goede diensten van den Heere Baron van Renswoude desselfs voornoemde Heerlicheyt te releveren in voegen, als de voorsz. U. Ed. Mog. Missive is medebrenghende. Dese is alleenlijck om U. Ed. Mog. te bedancken wegens de communicatie die deselve ons hebben willen doen van die saacke, dewelcke wy als kennisse hebbende van de meriten van den gemelten Heere van Renswoude ons seer wel hebben laten gevallen &c.

Waar op gedelibereert synde is verstaan beyde de hoogh-gedachte Missiven voor notificatie aan te nemen.

Codicilli deinde expediti, qui se habent, ut sequitur:

De Staten van den Landc van Utrecht met een bysonder contentement ende blijtschap vernomen hebbende, dat zijne Hoocheyt den Heere Prince van Orange goedertierentlijck beliest heeft haar genadige welgevallen ende plaissier daar inne te nemen van in opgedachte Provincie omtrent Soelt een lustplaatse ende Wildbane op te rechten, omme naar het asleggen van hare excessive arbeyt ende extreme fatiges dewelcke by hoogh-gemelte syne Hoocheyt tot een volkomen ende glorieuse herstellinge van den Staat, ende bevorderinge der interesse van des selfs
hooge

hooge Geallieerden dagelijks ende onvermoeyelijk werden aangewent ende gesupporteert, aldaar hare ruste ende jacht vermaack te scheppen, ende by ons op die advantagiense saacke, hooge eere, ende goetgunstige toegengentheyt, waar mede hooch-gemelte syne Hoocheyt gelieft heeft dese gedevalteerde ende deplorable Provincie te verwerdigen, ende sulcx deselve met een goede hoope tot een meer apparente resource van hare herstellinge genadelyck te soulageren met alle schuldich respect gereslecteert synde, hebben wy in danckbare erkentenisse van hooch gedachte genadige goetheyt eendrachtelyck goet gevonden ende gesolveert hooch-gemelte zijne Hoocheyt ewich ende erfelijck te defereren ende op te dragen, als by ons gedefereert ende opgedragen worden by desen de hooge, vrye, middelbaere, ende laege jurisdictien ende Heerlickheden van Soest, Baern, ter Eem, Emmenes binnen ende buyten dijcks, alle in onse Provincie van Utrecht gelegen, soo wijt ende breed deselve Heerlijckheden haar enichsins ziju extenderende, ende sulcx met alle de plaatsen, appendentien ende dependentien daar onder behorende ende resorterende, met een erfelijck recht om te kunnen succederen op alle hooch-gemelte syne Hoocheyts wettige descendenten ende nacomelingen, dienvolgende dat deselve aldaar ten ewigen dage privativelijck ende alleen sullen connen ende vermogen te exerceeren ende doen exerceeren alle soorten van jurisdictie so in 't crimineel als in 't civiel, ende generelijck in alle andere saacken, geene uytgefondert, ende mitsdien mede sullen gerechtight syn tot alle verbeurtenissen ende confiscatien, mitsgaders tot alle alsulcke verdere digniteyten, praeminentien, gerechticheden, baeten ende proufyten, als tot sodanige hooge vrye Heerlickheden na rechten ende Costuymen enichsints syn specterende, ende by andere Vryheeren werden beseten ende geexerceert, Lastende allen ende een ygelijck dien het aangaan mach haar daar na te reguleren, ende dat desen ten dien eynde by onsen Hove sal werden geregistreert. Gedaan in Utrecht onder onsen grooten segele, paraphure, ende signature van onsen Secretaris, op den 14. Septemb. 1674.

De Baern dixi quod olim urbs & vulgavi primus diploma, quo urbis jus confirmavit Suederus van Culenburch episcopus Trajectensis lib. 3. de Nobil. p. 821. Confirmavit dico. Nam & ante eum urbs, ut probavi *ibid.* p. 826. & seq. Urbs etiam agnita a Florentio de Wevelichoven Ann. 1390. confirmato contractu ut urbe ab ea inito cum Frederico van Draeckenburch. Chartam vidit & duas alias, nec ruptas, nec cancellatas Officialis Trajectensis, & diserte etiam ipse eam urbem agnoscit Ann. 1461. Chartæ ita se habent :

In nomine Domini Amen, Noverint universi & singuli presentes literas sive presens transsumpti publicum instrumentum inspecturi, Quod nos Officia-

lis Trajectensis iudex ad venerabilium & circumsectorum virorum Dominorum Prapofiti, Decani, & Capituli ecclesie collegiatae sancti Johannis Trajectensis instantiam omnes & singulos quorum interest, intererit, aut interesse poterit quomodolibet in futurum, eorumque procuratores, qui tum erunt in Civitate Trajectensi pro eisdem, ad videndum & audiendum tres & diversas infra scriptas, unam videlicet Opidi de Baarn Trajectensis diocesis & quondam Frederici de Drakenborch, secundam huic prima littera infra scripta transfixam felicitis recordationis Reverendi in Christo patris ac domini Domini quondam Florentii de Wevelichoven Episcopi Trajectensis, tertiam & ultimam quondam Jacobi de Zulen & opidi de Baarn antedicti sigillis prout prima facie apparuit impendentibus sigillatas literas sanas & integras, non vitiatas non cancellatas, neque in aliqua earum parte suspectas, sed omni prorsus vitio & suspitione carentes transsumi, & exemplari, ac in publicam formam redigi mandari, nostramque & dicta Curia nostra auctoritatem pariter ac decretum interponi, vel dicendum, & causam siquam habebant rationabilem, quare premissa minime fieri debebant, allegandum in valvis rubeis ecclesie majoris Trajectensis per certas nostras literas citari fecimus & mandavimus ad certum peremptorium terminum competentem, videlicet diem & horam infra scriptas, in quibus comparuit judicialiter coram nobis Wilhelmus Heessel clericus, procurator, & syndicus, ac procuratorio & syndicatus nominibus Dominorum Prapofiti, Decani, & Capituli predictorum & dictas literas citatorias in valvis hujusmodi per unum ex Cursoribus Curiae nostrae debite executas & Notario nostro infra scripto restitutas, prout erant apud eundem judicialiter repetiit. Et easdem literas sanas, integras, & illas coram nobis judicialiter exhibuit & produxit, quarum tenores sequuntur de verbo ad verbum, & sunt tales. Wy Burgermeister, Scepen, ende Raet der Stede van Baerne maacken kont allen luden, dat wy by consent ende oerlove des Eeerweerdigen in Gode Vaders ende Here, Heren Florens van Wevelichoven Bisscops t'Utrecht, ons liefs genadighen Heren, overdragen syn mit Vrederic van Drakenborch, alle van der weteringhe die hy heeft doen graven ende becoft gelegen tusschen Baarne ende den Eembrugschen gerechte, die Vrederic voorfsz ende sine nacomelinge voorfsz sellen hebben ende gebruiken in sulcken vorwaerden, als hier na bescreven staet. In den eersten so sal Vrederic ende sine nacomelingen voirfsz dat lant behouden also alst die grafte ende die heynsloot mitter naem daar binnen begrepen is van den ouden weghe, die nu laatse verleyt is, gelegen t'eynden die acker van den wilden veen voortstreckende ter Eemwaarts also verre alst in hoer lant gegraven is, ende voert so die oude weteringhe van den ouden wege voorfsz te Veenwert west-lic

lic op strijct tot *Vrederycx steenhuis* toe voorfz, die sel *Vrederic* ende sine nacomelinge behouden ende gebruiken mit horen opftallen aen beyden fiden, mer doer wat lande die weteringe nu gegraven is van den ouden weghe aen syn steenhuis, daar en sal hy niet af gelden, ende hier voor sellen dese in der weteringe weteren om dat hy hoer land niet en geldet. Voert so sal *Vrederick* voorfz uter waterganck van sinen huse voert westwaert op graven in sinen veen vierdehalf hondert roeden hooch, ende dan sal hy ghaen nae den legesten tusschen der *Goyerbosch* ende der *Vuerzen* tot *Vredericx* oerbaer. Voert so magh *Vrederic* voirsz die graste uyt doen graven te torve, ende die torf te spryden ende te havenen opten selven veen tot synre oerbaer, ende daar en sal hy niet of gelden, behoudelick ons onfs erves boven ende beneden der graften, ende hier voer sellen wy onse erve, dat aen der *Westerfyd van der weteringe te Goyland werts* blyft leggende, wateren inder weteringe voorfz. Voert so moghen wy bruggen maken over den waterganck onse land daer over te orbaren, indien dat wy onse bruggen also maken, dat sy *Vrederic* of sine nacomelingen geen hinder en doen aen der Vaart. Voert so sel *Vrederic* voersz een brugge leggen ende houden opten ghemenen wech tusschen *Baarne ende Emeneffe* buten onsen cost ende scade, ende daamede sullen wy quyt wesen van allen gelde, dat opter graften gegaan is, of noch comen mach, behoudelic der verbande, die op desen waterganc geset syn in hoere macht te blyven, die *Vrederic* nu gegraven heeft, ende noch voert graven sal, in allen punten. Voert sal *Vrederic* voirsz dien wal ende den *beynsloot verwaren* buten onsen cost ende scade. Voirt wair dat sake, dat hy dien wal niet en hielde, so dattet over den wal ghinge tusschen den ouden wege voorfz ende den *Eemdyck*, so mach die gene die onder den wal gelegen is, aen die *Vlaamsche syde* comen ende beleyden den wal mit enen *Dijckgrave* ende mit *Scepen van Baarne* ten iersten op tien scillinge, ter ander reyse op twijntich scillinge, ende ter derder reyse op ons Heren banne. Voert waart sake, dat die wal voorfz dan niet gemaect en worde rechtevoert, so sellen die *Dijckgrave* doen maken op *Vrederics cost*, ende dien cost selmen panden uyt *Vrederics* reedsten goede gelegen in den *gerechte van Baarne*, of hys niet betalen en woude, ende desen *Dijckgrave* sullen wy of *Vrederic* ende zijne nacomelingen na hem setten, ende dese *Dijckgrave* sel woonachtich, geland, ende getymmert wesen in onsen *gerechte van Baarne*, ende men sellen alle jaar versetten, ende waart dat wy ende *Vrederic* of syne nacomelingen na hem niet en overdrogen, als men dien *Dijckgrave* versetten solde, so salt ons Here van *Utrecht* doen of dien ghene dien hy 't beveelt den *Dijckgrave* te setten, ende die selt blyven ter tijt toe, dat wij overdragen zijn, mer hij sel wonachtich, gelant, en getymmert wesen

wesen alse voorsz is. Voert so en sellen wij van *Baarne* noch niemant van onser wegen desen waterganc boven noch beneden mit sinen wallen, heijnfloten, ende toebehoren gebruiken in gheenrewijs, dan in alsulken vorwarden alse voorsz is, buten wille ende consent *Vredericx* of synre nacomelingen, dair dese weteringe aan coemt. In kennisse der waarheyt ende omme dat alle dese saken by onsen wille ende consente geschiet sijn, so hebben wij onser *Stede segel van Baarne* aan desen brieff doen hangen, den *Vrederic* voorsz oec mede besegelt heeft, Ende ic *Vrederic van Drakenborch* voorsz bekenne dat die van *Baarne* ende ic alle dese voorsz punten mit malkanden gedingt hebben, ende dier claarliken overdragen sijn mit onser beyder wille in allen schyne als voorsz is, ende des te tughe heb ic voer my ende voor myne nacomelinge desen brieff mede besegelt mit minen segel. Gegeven in't jaar ons Heeren *Dusent drie hondert ende t'negentich op sinte Valentyns dach*. *Florens van Wevelichoven* by der genaden *Goeds Bisschop t'Utrecht* maken kond allen luden, want *Vrederic van Drakenborch* by onsen consente ende oerlove een weteringe heeft becost ende eens deels doen graven, daar stoet ende scelinge in viel tusschen den selven *Vrederic* ende dien van *Baarne*, so hebben wy mit goeden berade ende voersiene om dien stoet ende scelinge ewech te leggen, ende te verhueden meerre quaat, dat daar of mochte komen, ende onse ondersaten te rusten te brengen onse consent, oerlof, ende wille daar toe gegeven, dat die voorsz partyen een vorwarde ende verlikinge overdragen sijn van der voersz weteringe in sulcken schine als die brieve, die sy beyden besegelt hebben, daar onse tegenwoerdighe transfix-brieff doersteket, hebben begrepen, die wy hier mede stedigen, vesten, ende confirmeren na alle hoere inhoudinge in hore macht te bliven. * Behoudelic ons onsen Gestichte ende elcker malck syns rechts. Hier waren over ende an Heer *Gysbert van Nyenrode*, Her *Splinter van Loenresloot*, ende Her *Steven van Zulen* Ridders ende anders goeder luden genoeg. In oerconde des brieffs besegelt mit onsen segel. Gegeven ter *Eembrugge* in 't jaar ons Heeren *Dusent drie hondert en t'negentich* des twintichsten dages in *Februario*. P. me ipm. Allen den genen die desen brieff soelen sien of horen lesen doe ic verstaan *Jacob van Zulen* Maarscalc van *Amersfoerde* ende van *Eemlant*, dat voer my gecomen is *Vrederic van Drakenborch* op die een side, ende die gemeene buere ende lantgenoten van *Baarne* op die ander side, ende sijn gunstelic ende eendrachtelick mit malkanderen overdragen in aldusken vorwarden ende manieren, als hier bescreven staan, alse dat die lantgenoten van *Baarne* graven soelen elc deur syn lant over dwers uit *Vrederix graft* by sijn huys, also als dat uyt der voerscrevene graft ane ghesteken is ende begonnen, streckende over dwers tot *Lupenbosche*

sche toe neghen voet wyt in den bodem, ende opter Oester side van der graft voernoemt sal een wech bliven liggen anderhalve roede breed, die *Vrederic* voergenoemt sijn boulude ende die lantgenoten van Baarne zamelicken gebruiken soelen, ende dese voorsz wech en sel geen schouwe noch banne werck op wesen, ende so wes water in deser voerscrevente graft watert of comt uyt den venen voersz, of dat daar wateren mach *van Lupenbossche* over dwers streckende als voorsz is, dat moghen die van Baarne voorsz leyden ende wateren in *Vrederix graft* voergenoemt sonder enich wederseggen van *Vrederic* voergenoemt of van sinen erfgenen gebrake sijns, ende so wie varen wil in dese voorgenoemde graft, die mach daar scutten in setten ende houden of hi wil, en wie daar niet in vaart, en derf totten scutten voersz niet gelden, ende waart ymant die daar na in de voergenoemde graft varen woude, die mach daar dan in varen, ende die sal gelden mitten lantgenoten voergenoemt totten scutten, die sy daar geset hadden acker ackers gelijk, des en sal hem niemant weygeren noch weren. Voert so sal men by den Scepenen van Baarne scutten setten, ende die graft diepen ende houden te varen tot des lands oerbaar als den Scepen van Baarne voergenoemt dunct dat redelick ende moghelic is, ende dese voersz scutten ende graft soelen staan *totter Scepen schouwe van Baarne* voergenoemt op alsulcke banne als hoen aan den watergange staan. Voert so mogen die van Baarne voergenoemt weteren hoer nederste lant beneden *Lupenbossche*, *dar geheysen is die middelgrepe*, al langhes over dwers beneden in *Vrederix graft* by der Steenbrugge sonder ymans wederseggen, ende dese voersz middelgrepe soelen die *Scepen van Baarne voergenoemt scouwen* op alsulcke banne, als si aan den watergange ende bannewerck sijn te scouwen, ende waar ymant die in dese voorsz graft tof mit scouwen uit woude vueren, die sal daar af gheven alsulck gelt als *Vrederick* voersz van den anderen scouden, die in dese voergenoemde graft varen, neemt, of doet nemen, ende ymant die over dese voergenoemde graft bruggen woude op sijn lant, die sal die bruggen also hooge leggen, dat sy niet en hinderen aan die vaart, Alle argelift uytgesceyden. In oirconde der waarheyt so heb ick *Jacob van Zulen* Marschalck voorsz mijn segel aan desen brief gehangen, ende om dat wy ghemene buere ende lantgenoten van Baarne voersz willen, dat dese voersz punten ende voerwaarden vaste ende stede bliven, ende ongebroken gehouden werden voer ons ende voer onse nacomelingen, Soe hebben wy om die meerre vestenisse wil *onser Stat zegel van Baarne* mede aan desen brief gehangen. Gegeven in't jaar ons Heren Dufent drie hondert sessende t negentich op sinte Victoers dach. *Post quatum quidem literarum exhibitionem & productionem coram nobis, ut pramittitur,*

tur, factas idem Wilhelmus Heessel clericus procuratorio & syndicatus nominibus quibus supra Citatorum in litteris citatoriis productis contentorum non comparentium neque litteras hujusmodi transsumi, & exemplari, ac in publicam formam redigi mandari nostramque & dicta Curia Trajectensis auctoritatem & decretum, ut moris est, interponi videre & audire, neque causam rationabilem, quare premissa minime fieri debebant, allegare curantium contumaciam accusavit, ipsosque per nos contumaces reputari & in eorum contumaciam litteras ipsas transsumi & exemplari, ac in publicam formam redigi mandari, nec non decretum & auctoritatem nostram & Curia nostra, ut moris est, interponi debita cum instantia postulavit. Nos igitur Officialis prefatus dictos citatos non comparentes, neque hujusmodi decretis in aliquo satisfacere curantes reputavimus merito prout erant exigente justitia contumaces, & in eorum contumaciam hujusmodi litteras vidimus, tenuimus, palpavimus, & diligenter inspeximus. Et quia per visionem & diligentem inspectionem hujusmodi eas sanas, integras, & illasas, ac omnibus prorsus vitio & suspicione carentes repperimus, idcirco ad ulteriorem dicti Wilhelmi Heessel procuratoris & Sindici instantiam litteras antedictas per discretum virum Arnoldum filium Arnoldi de Culenborch clericum Trajectensis diocesis ac dicta Curia nostra causarum Notarium atque Scribam nostrum infra scriptum transsumi, & exemplari, & in hanc publicam formam redigi fecimus atque mandavimus, volentes nichilominus & dicta Curia auctoritate decernentes, quod presentis publico transsumpto ubique locorum & terrarum tam in judicio quam extra judicium detur & adhibeatur de cetero tanta fides quanta ipsi præsertis originalibus litteris coram nobis, ut præfertur, exhibitis ac fideliter & diligenter una cum presentis publico transsumpto auscultatis & collationatis data foret & adhibita, ac daretur & adhiberetur in futurum, si littera hujusmodi originaliter exhibita forent aut producta vel offensa. Quibus omnibus & singulis supradictis tanquam rite & legitime coram nobis in eodem judicio factis & celebratis nostram & dicta Curia nostra auctoritatem ordinariam interposuimus ac presentibus interponimus pariter & decretum. In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium presentes nostras litteras sive presentis publicum transsumpti instrumentum exinde fieri & per dictum Arnoldum filium Arnoldi de Culenborch Notarium subscribi & publicari mandavimus, sigillique dicta Curia jusimus & fecimus appensione communiri. Datum & actum Trajecti in ecclesia sancti Johannis Trajectensis antedicta, nobis inibi hora causarum consueta ad jura reddenda & causas audiendas pro tribunali sedentibus, sub anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo primo, indictione nona, die vero vicesima septima mensis Martii, Pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri Domini Pii divina providentia Papæ secundi anno tertio. Presentibus

ibi-

ibidem venerabilibus & discretis viris Johanne de Reneffe & Ernesto de Herdenbroeck armigeris civibus Trajectensibus, nec non Arnolde filio Henrici clerico in curia Trajectensi causarum procuratore, testibus ad premissa vocatis specialiter & rogatis. Et ego Arnoldus filius Arnoldi de Culenborch clericus Trajectensis diocesis publicus imperiali auctoritate ac venerabilis Curie Trajectensis notarius juratus, quia predictarum litterarum originalium exhibitioni, collationi, decreti interpositioni, ceterisque omnibus & singulis superius positus & narratis, datus sic ut premissitur per prefatum Dominum Officialem Curie Trajectensis & coram eo agerentur & fierent una cum premissis testibus presens interfui, eaque sic fieri vidi & audivi, hacque presens publicum instrumentum hujusmodi transscriptum sive transcriptum in se continens de mandato prefati Domini Officialis exinde confeci, subscripsi, & in hanc publicam formam redegi, quod per alium mihi fidelem me circa magis arduo occupato fideliter scribi feci, signoque & nomine meo solitis & consuetis una cum appositione sigilli Officialitatis dicte Curie Trajectensis subscripsi & subsignavi in fidem & testimonium omnium premissorum.

Agnoscit Papa etiam urbem, Eriam Consistorium ejus, seu Rota, ut vulgo vocant, delata ad eam lite orta inter Collegium ecclesie S. Joannis & oppidum de Baern super terra palustri in territorio de Vuers. Lis coram Officiali Trajectensi prima acta. Oppidum succubuerat. Sed gravatum se putans appellaverat Pontificem. Is uni ex Capellanis suis & palatii Apostolici causarum Auditori causam cognoscendam & decidendam commisit. Vista iterum urbs & condemnata in expensas. Restabat tum executio. Quæ cum admodum contra urbem crederetur difficilis, rogatus Pontifex a Capitulo sententiam exequendam dedit Jacobo episcopo Adriensi, Abbati Egmondensi, & Decano S. Pancratii Leydeni. Hi autem concessa usi potestate universos fere Europæ Principes contra oppidum concitarunt, ipsum etiam, quod miretur quis, Fredericum III. Imperatorem. Forsan fidem excedet, sed ad manum sunt literæ, quæ, quamvis dignæ ut inferantur hic, prolixiores sunt tamen (universum enim processum continent), quam ut commode id possit fieri. Ut constet dictis tamen fides, initium earum hoc est:

Illustrissimo & Serenissimo Principi & Domino Domino Frederico divina favente clemencia Romanorum regi semper Augusto Regni vestri felicitis prosperitatis augmentum, nec non Reverendissimis Reverendisque in Christo patribus & Dominis, Dominis Coloniensi, Moguntinensi, & Trevirensi Archiepiscopis, ac Trajectensi, Leodiensi, Monasteriensi, Cameracensi, & Osna-brugensi episcopis, eorumque ac cujuslibet eorum in spiritualibus & temporalibus Vicariis & Officialibus generalibus, nec non Venerabilibus & Circumspectis, viris Dominis

Curia caesarumque Camera Apostolica generali Auditori ejusque Vice-Auditori & locum tenenti, ac universis & singulis Dominis Abbatibus, Prioribus, Praepositis, Decanis, Archidiaconis, Scholasticis, Cantoribus, Custodibus, Archipresbyteris, Thesaurariis, Sacristis, Succentoribus tam Cathedralium quam Collegiatarum Canonicis, parochialiumque Rectoribus seu locum tenentibus eorundem tam Regularium quam secularium ecclesiarum & monasteriorum quorumcumque, & beatae Mariae Theutonicorum ac sancti Johannis Hierosolymitanorum Magistris, Commendatoribus, & Praeceptoribus, Minorum, Praedicatorum, Heremitarum, sancti Augustini & beatae Mariae de monte Carmelo, & aliorum quorumcumque ordinum ministris generalibus & provincialibus, Vicariis, Custodibus, Prioribus, Guardianis, Lectoribus, & fratribus Decanis Ruralibus, Plebanis, Viceplebanis, Capellanis, Curatis & non Curatis & perpetuis Altaristis, ceterisque Presbyteris, clericis, Notariis, & tabellionibus publicis quibuscumque per dictorum Dominorum Archiepiscoporum & episcoporum provincias, civitates, & dioeceses, ac alias ubilibet constitutis, exemptis & non exemptis, nec non illustribus & potentibus Dominis & Principibus, Juliacensi, Montensi, Gelrensi, Brabantia, Clivensi, & Burgundiae Ducibus, ac Hollandiae, Zeelandiae, de Moerse & de Nassou Comitibus, ac Civitatis Trajectensis, nec non Amersfordiensis, & in Renen, & in Buaschoten ejusdem Trajectensis dioecesis oppidorum Burgimagistris, Consulibus, Proconsulibus, Scabinis, & Officiariis, ceterisque Ducibus, Comitibus, Baronibus, militibus, terrarum & locorum Burgraviis, Capitaneis, Castellanis, Officialibus, Advocatis, magistratuum Proconsulibus, Consulibus, & Gubernatoribus, Scultetis, Scabinis, Judicibus & Justitiariis quancumque & qualemcumque jurisdictionem tam spiritualement quam temporalem exercentibus & habentibus per eorundem Archiepiscoporum & Episcoporum provincias, civitates, & dioeceses, ac alias ubilibet constitutis, & praesertim Almannae nationis universis & singulis Christi fidelibus, ad quorum notitiam praesentes literae pervenerint, quocumque nomine nuncupentur, aut quancumque praesulgeant dignitate, & praesertim vobis Sculteto, Burgimagistris, Consulibus, habitatoribus, & Communi villae de Baern Trajectensis dioecesis ex adverso principalibus in infrascriptis literis Apostolicis ex adverso principaliter nominatis, omnibusque aliis & singulis quorum interest, vel intererit, & quos infrascriptum tangit negotium seu tangere poterit quomodolibet in futurum, quancumque praesulgeant dignitate conjunctim vel divisim JACOBUS eadem gratia episcopus Adriensis Executor ad infrascripta una cum infrascriptis nostris in hac parte Collegis cum illa clausula, quatenus vos, vel duo, aut unus vestrum per vos vel alium seu alios &c. a sede Apostolica

Apostolica specialiter deputatus Salutem in Domino, & nostris hujusmodi, ymo verius Apostolicis, firmiter obedire mandatis. Literas executorias Sanctissimi in Christo patris & domini nostri Domini Eugenii divina providentia Papæ Quarti ejus vera bulla plumbea cum cordula canapis more Romana Curie impendente bullatas, sanas & integras, non vitiatas, non cancellatas, neque in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio & suspicione carentes nobis per providum virum Magistrum Johannerum Schade in Romana Curia causarum & Venerabilium ac Circumspectorum virorum Dominorum Præpositi, Decani, & Capituli ecclesie sancti Johannis Trajectensis principalium in eisdem literis Apostolicis principaliter nominatorum procuratorem, de cujus procurationis mandato nobis legitima existit facta fides, coram Notario publico & testibus infra scriptis presentatas nos cum ea qua decuit reverentia noveritis recepisse hujusmodi sub tenore. EUGENIUS episcopus servus servorum Dei Venerabili fratri Episcopo Adriensi & dilectis filiis Abbati monasterii sancti Adelberti Egmondensi, & Decano sancti Pancratii Leydensi Trajectensis diocesis Salutem & Apostolicam benedictionem. Exhibita nobis pro parte dilectorum filiorum Præpositi, Decani, & Capituli ecclesie sancti Johannis Trajectensis petitio continebat, quod licet ipsi etiam a tempore, cujus contrarii memoria non erat, in pacifica possessione vel quasi juris fuissent fodiendi & abvehendi cespites per se vel suos ministrales seu vasallos in terris & venis silvæ de Vuerse inter fossarum vulgariter de Steydinge versus occidentem & meridiem ac inter montem de Vuerse infra limites villæ de Baern Trajectensis diocesis consistentibus, Quia tamen dilecti filii Scultetus, Burgimagistri, Consules, habitatores & Commune dictæ villæ præter consensum eorundem Præpositi, Decani, & Capituli in terris & venis præfatis cespites effoderans & eveherant, ac effodi & evehi fecerant, nec non ministerialibus & vasallis ipsorum Præpositi, Decani, & Capituli, ne cespites in dictis terris & venis effoderent & eveherent prohibuerant &c. Et tandem in fin. Hinc est quod vos Illustrissimum & Invictissimum Principem, Dominum, Dominum Regem antedictum dicti gladii principalem vibratorem, & justitia zelatorem in Domino exhortamur, Vosque illustres Dominos Duces, Comites, Barones, milites, militares, ceterasque personas seculares suprascriptas requirimus, dicta auctoritate Apostolica, & monemus communiter & divisim, Vobisque nihilominus & vestrum cuilibet in virtute sanctæ obedientiæ & sub excommunicationis pœna, quam in vos & vestrum quemlibet canonica monitione præmissa ferimus in his scriptis, si non feceritis, quod mandamus, districtè præcipiendo mandantes, quatenus infra sex dierum spatium post lapsum dictorum terminorum, & postquam præfentes nostri processus vobis vel vestrum alicui in vestris territoriis, jurisdictionibus, & districtibus fuerint

fuerint publicati immediate sequentiam, quorum sex dierum duos pro primo, duos pro secundo, & reliquos duos dies vobis & vestrum cuilibet pro tertio & peremptorio termino ac monitione canonica assignamus, Vos omnes & singula persona temporales antedicta, & quilibet vestrum, quorum omnium super hoc auxilium brachii secularis invocamus, quoties & quando pro parte dictorum Dominorum Prapofiti, Decani, & Capituli principalium fueritis requisiti, seu alter vestrum fuerit requisitus, in juris subsidium contra praefatos denunciatos, aggravatos, reaggravatos, & interdictos dicta auctoritate Apostolica per captionem, invasionem, incarcerationem, ac detentionem personarum, corporum, rerum, & bonorum ipsorum denuntiatorum, aggravatorum, reaggravatorum, & interdictorum insurgatis, & alios insurgere faciatis, nec non personas, corpora, res, & bona eorundem & cujuslibet ipsorum capiatis, invadatis, incarceretis, & in custodia firma teneatis, arrestetis, & occupetis per vos, vel alium, seu alios &c. Quod si forte vos Illustrissime Princeps & Domine Rex executor praesentis nostri processus ac mandati nostri, ymo verius Apostolici, transgressor fueritis, procul dubio iusti iudicis iudicium offendetis, & premium alias vobis pro executione iustitiae debitam amittetis, vosque nostris sententiis ligari volumus &c. Datum & actum Rome in domo habitationis nostrae sub anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo quadragesimo quarto &c.

3. Emmenesse etiam urbs. Jam olim ei urbis jus. Carolus V. agnoscit, & expresse etiam confirmat. Incolas vocat cives. Vetat verbis expressis, nequis nexus alteri aut obnoxius admittatur in magistratum. Admissum eo moveri vult. Vult si civis discedat, & alio eat habitatum, civitatem amittat. Negat civem a cive alibi conveniendum, quam coram se, aut suis Consiliariis, aut coram iudice Emmenensæ. Consuli olim Ultrajecti, Scabini, & Senatori alendi equum necessitas. Vid. lib. 3. de Nobilit. cap. 2. Idem vult Imperator, ut & fiat Emmenensæ. Prolixum admodum diploma est, sed quia haec tenus nondum visum, quæ huc faciunt tantum addam hic:
4. Kaarle by der gratien Gods Roomsche Keyser alyt Vermeerder s' Ryck, Coninck van Germanien &c. Alle den genen, die dese onse letteren sien sullen saluyt, Alsoo naa die translatie van de temporalityt van den Lande van Utrecht ons gedaan wy om voor al te voorsien tot den welvaren van den selven onsen Lande diverse ordonnancien gemaackt hadden soo op de administratie van der justitie in die platte landen als oock onsen hogen Raide hebben ons die Burgemeesteren, Schepenen, ende inwoonende van Emmenesse buytens dyck merckelycken te kennen gegeven, soe sy van onsen voirsaten verkregen hadden diverse privilegien, ende oock onderlinge gemaackt sekere statuten om die jurisdictie van Emmenensæ in justitie ende politie te regeeren, die sy ons toenden, begerende die van ons als beuren

TRACTATUS. CAP. XIX. 325

heuren Erfheere geconfirmereet ende gevesticht te hebben, Daar op wy by sekerre Commissarisen hebben informatie doen doen, ende oock genomen t'advys van onsen Maarschalck van Eemlandt &c. Doen te wetene, dat wy genexcht synde ter bede ende supplicatie van den voorsz. onsen ondersaten van Emmenesse buytens dycks hebben by goetduncken van onsen lieven ende getrouwden Stadthouder, eerste Raadt, ende andere luyden van onsen Raade van Utrecht den voorsz. van Emmenesse geconsenteert ende geaccordeert, consenteren ende accorderen mits desen die punten ende articulen hier naa volgende.

Van vrede te leggen.

Inden eersten dat wanneer binnen onse vryheyt van Emmenesse butens dyck enich recht enisse aff openbaar twist valt, so mogen die Schout, Burgermeesters, Schepenen, ende Raadtsluyden, of twee van hem liden een vrede van onsen wegen gebieden aan beyde partyen geduyrende tot sinte Lamberts daghe of tot dertien dage of tot beloken Paschen toe, als dan naastcomende, Ende die voorsz. vrede mogen sy van onsen wegen vermyden ende verlangen van elck van den voorsz. termynen totten anderen, also dickmaals tot dat die kuyff of rechtelis alinge gesoent sal syn, ende dese vrede sal tusschen beide Burgeren dueren ende van staade blyven oock waar sy quamen, soe wel buyten beide vryheyt als binnen, Ende wie dese vrede niet en gawe als men die exsichte, die verkeurde eerstwerf een Carolus gulden, anderwerf twee Carolus gulden, ende derde werf drie Carolus gulden, daar voir salmen hem aantasten ende gevangen leveren onsen Maarschalck binnen xxiv. uyten, ende houden in sloote ofte gevangenisse op onsen huysse ter Eemter tyt toe hy syn keure ons ende die Stadt betaale, ende die vrede gegeven sal hebben.

Dat geen burger ymants man worden moet dan des Keyfers.

8. Indien enich burger van synen goede ymants man worde, dan die onse, of van onse nacomelingen Erfheeren ofte Vrouwen s'Lants van Utrecht, die verkeurde thien Carolus gulden, ende daar en toynden uyt der Stadt Raadt enlycken te blyven.

Van Burgerchap.

13. Voert enich man die jaar ende dach Burger geweest heeft, die en sal geen Keurmoede geven als hy sterft, ten waar hy ymant toebehoorde in enyge eygenschap.

Den enen buerman en mach den anderen buyten niet betrecken mitten recht.

16. Die enen buerman van Emmenesse buytens dyck en sal den anderen om waarlijcke saicken nergens in recht moghen aansprecken, noch arresteren dan voir ons ende onsen bogen Raidt, ofte voir onsen Schout ende Schepenen van der bancke van Emmenesse, ende soe dijke ymant contrarie dede, die ver-

beurde een Carolus gulden tot profyte van onser Stadt, ende dit boven die peyne in onser Ordonnantie begrepen.

Dat die een Burger geen lyffsettinge sel doen tegen enen anderen Burger.

18. Gheen Burger en sel toegelaten worden den anderen te bespreken mislyffsettinge of stellinge in gevangenisse.

Van die buten varen mitter woone.

21. Indien enich Burger syn wooninge verliet in't gerecht van Emenesse buten dyck, ende elders ghinck woonen off Burger worde mit syn kinderen, ende naderhant weder comen wilde, en sal hy noch zyn kinderen die met hem uytgegaan waren tot hoeren Burgerfchap niet werden ontfangen, sy en hebben eerst betaalt sulck gelt als op hoer goet terwylen sy buyten waren geset is, ende daar toe een Carolus gulden ten behoeve der kercken &c.

Dat die Maarschalck geen Burger vangen en sal, die men begeert te verborgen.

22. Indien die Maarschalck of enich ander Officier van s' Heeren wegben om saicken of delicten &c.

Dat die Gerechts luden moeten een paart houden.

27. Voort die gene die Burgermeester, Schepen, of Raedt binnen Emenesse wesen sal; die sal een paart houden, dat hy mit eeren ryden, ende des Lants reysen mede doen mach, waardich wesende twaalf Carolus guldens, ende dat binnen een maant nae dat hy gestelt wort, Ende waar daar ymant die syn paart vercofte off verlore, die sal een ander weder copen binnen eenre maant daar nae.

Reliqua jam omitto, ne fastidium forsan pariant. Datum autem, ut subscriptio habet, diploma Ann. 1532. 20. Octobr. Sed ne ultra quis dubitet, au Emenesse olim urbs, addam hic instrumentum ex instructissimo Chartulario majoris ecclesie Ann. 1337. ex quo constat, & quod urbs, & quis qui urbis jus dedit, & quo sigillo hæc olim usa, quod chartæ adhuc appendet integrum, nimirum sic ut expressi hic:

Wy Borghermeyster, Scepen, ende Raad, ende ghemene Borger der Stadt van Emenesse maken condit allen luden, dat wy over een ghedragen zyn mit enen Eersamen Vader in Gode onsen lieven Heere Heeren Johanne van Arckel Bisschop t' Utrecht, alse dat wy in tien jaren naastcomende na der daten des brieft ghene Borghere ontfanghen en sullen in onser Statrecht; die ons nyt onsen gerechte of uten gerechte ter Eembrugge in twee jaren naastleden mitter woone ontfaren zyn, of noch daar woonachtich zyn, ende tot deser tyt met ons niet en ghelden, In onser Statrecht, dat ons onse Heere de Bisschop voorsyt gegheven heeft, ten si by wille ende consente ons Heeren des Bisschops voer-

voergheuoemt, ende ons Raets van onser Stat. Voert so gheboven wy ende wilkoren voor ons ende voer onse naarcomelinghe nergent te varen mitter woene buten den Gestichte van Utrecht, ten si by oerlove ende by wille ende consent ons Heeren des Bisschops voerseit of sine nacomelinghe, uytghenomen of ymant uytgehuweliect worde, of t'lant rumede van doetslagen of anders kenliken noetsaken, ende behoudelic ons oec dat wy varen moghen woenen binnen den Gestichte waar wy willen, Ende waar ymant van ons die uyt voer buten oorlove alse voersx is, die verbeurde alle goets dat hy hadde tot behoef ons Heeren des Bisschops voergheuoemt, Ende gheboven mede onsen Heere den Bisscop voerseyt ghoede getrouwe Gestichts lude te bliven, hem te dienen, herevaart te varen, alse ander ghøede Gestichts lude schuldich zijn te doen, alle archeyt uytgeset. In orconde des briefs besegelt mit onser Stat segel. Ghegeven in't jaar ons Heeren Dusent drie hondert seven ende vyftich des Woensdagh na sunte Bonifaas dach,

Postquam autem jam urbs parochialis etiam ecclesia ab Antistite ei data. Antea iis nulla. Sed si vellent quid, ut si, verbi gratia, percipere ecclesiastica sacramenta, eundum ipsis Eembruggam. Teltes ipsi sunt luculenti in charta Anh. 1352.

Wy Borgemeesteren, Scepenen ende Raadt der Stadt van Emmenessse maken condt allen luden, dat wy om die hoop ende troost die wy hebben van den Biscop van Utrecht een kerspel kerke te crygen binnen onser Stadt bewyset hebben ende bewyssen mit desen openen brieve onsen Kerspel-Paepe, diemen ons setten sal in der tijt tot der Kercken van Emmenessse, aan erfelycke renthen elcx jaar ta beuren uyt elcken huysse, dat binnen de vryheyt van Emmenessse staat, twee sbellingen payments, alse in der tijt in den lande van Utrecht genge ende gave

gave is, dat een derde deel te Paschen, dat ander deel te Pinxteren, ende dat derde deel te Corsavont, Ende ware ymant die totten voersyken termynen niet en betaalde, so souden wy hem wytpanden wyt den veedsten goeden die wy vonden binnen onser Vryheden binnen veerthien daghen na dien, dat et ons onse Kerspel Papen te weten deden. Voert so bewyssen wi hem te hebben ende te beuren alle offerhande, die tot onser Kerspel Kercke van Emmenesse geoffert werden sal. Waaromme wy by consent ende voorlof Eersamer luden des Abts t' sinte Pauwels t' Utrecht, die gister is der Kerken van Eembrugge, die tot hier toe onse rechte Kerspel Kercke geweest is, ende des Carspel Papen van der selver Kercke van Eembrugge gebeden hebben ende vidden onsen lieven Heere den Bisscop van Utrecht voorsz, dat hy ons dese voorsz. renthe confirmeren wil, ende ons oorlove geve ene nieuwe kercke te stinmren op die stede, daar wy voormaals ene kercke getimmert hadden, ende die kercke mit horew Carspel, dat daar toebetrooren sal, also wyt als onse vryheyt gaat te sceyden van der kercke ende Carspel van Eembrugge, also dat wy, ende onse carspel, ende onse kercke kerspelyck recht behouden, gelyck andere kercken van den Gestichte van Utrecht, beboudelycken elcker malc syns rechts van der giften onser nieuwer kercke voersz. Voert so ontbieden wy den Abt van sinte Pauwels, ende den Carspel-Paape van der Eembrugge voersz. desen briefff voort te besegelen met ons in kennisse der waarheyt, Ende wy Henrick van Boechout Abt tot sinte Pauwels t' Utrecht Patroon ende gister, ende Gysbert van Lodensteyn Paape der kercke van Eembrugge voorsz. hebben onsen oorlof ende consent gegeven tot allen desen saacken voorsz., ende hebben onsen segelle aan desen brief gedaan t' enen oerconde. Ende op dat dit vaste ende stade bliue van ons ende onse nacomelingen ewelycken onverbroken, so hebben wy Adam Crieck Borgemeester, Jacob Evertsoen, Jacob Cofyn, Jacob Ebbensloen, Gysbrecht Gyfen soon, Johan Hamersfelt, Gysbert Janssen, Johan Lartart, Berthout Stevensloen, Scepenen op Emmenesse van onser gemeente Stadt wegen onse segelen aan desen brief gedaan omme die meerre vertonde ende gestedicheden, want wy nu geene Stadt segel in onse Stadt van Emmenesse voersz. en hebben. Gegeven in't jaer ons Heeren M. CCC. LII, op onser Vrouwen avont nativitat is.

Ampladitio est Emmenese & intra & extra moles. *Distinta etiam jurisdictio. Hemianos populos vocat Heda hist. Ultraj. p. 251. Quibus tamen non tantum Emmenese continentur, sed & omnes Hemi actolæ, habitantes Bunschotam, Soest, Baern, Hemipontem, Rynswoudam, Woudenberch, Leusden, t' Hoochlant &c. Templum quod Emmenese est intra moles est Anno 1439: ut docet lapidis inscriptio. Visitabat regionem & in statum ecclesie justitiam episcopi inquittebar eisdem Officialis Florentius ab Heermale*

Heermale Ann. 1568. xi. Martii. Ex eo autem, quod retulit, Gisbertus Lappius a Waveren doctissimus olim vir & rerum harum curiosissimus servatis ipsius verbis excerpfit quod sequitur: *In dees kercke is een Vicarje van ons Lief Vrouwen autaar, en de possessor is gehouden drie missen ter weke te doen. Op Sondach &c. Collatores sunt magistri fabricæ & Pastor, ende sommige vrienden van den fundateur. Is noch een misse ter weeck in de selsde kerck op St. Pieters autaar. Noch een misse ter weecke op Vrydach, gefundeert op 't H. Cruys autaar. Abbas S. Pauli & Papa elcx in syn maant syn gisters van de Pastorye. Pastor jam Petrus Simonides. De gemeene bueren van Emmenes binnens dijcx hebben gesamenderhant overgegeven alle hoer recht ende toefeggen, dat sy aan de Zuytweyndt hadden totter timmeringhe der Kercke binnens dijcx ende onderhout des Pastoors Ann. 1490. Addit dein Lappius, cujus scripta communicavit vir omni laude superior, & cujus sapius necesse est ut faciam mentionem, Theodoricus Albertus de Ridder van Groenesteyn Toparcha Saxi Rhenani, se cum esset Emmenensæ legisse in sedili etiam hanc inscriptionem: *Dusent vier hondert ende XLV. jaar, Doe maackten Volckert Gysbertsen dit openbaar, Bidt Godt dat hy syn siel bewaar. Originem loco huic debet Guilhelmus Radelantius Præses Curia Provincialis, Lovanii & Duaci dum operam studii ibi dedit, Joannes dictus Emmenensius, Domini Rhedii & Moe-rendalii Decani postmodum pædagogus. Vifa olim insignia ejus in choro ecclesie de Emmenese, versu hoc subscripto. Virtus repulsæ nescia sordida. Decimas intra moles habebat Abbas S. Pauli. Habebat Comes Hollandiæ in feudum ab eo datas Woltero de Lochorft Ann. 1339. Willaem Grave van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant maken kont allen luden, dat wy verlijt hebben ende verlyen Wouter van Lochorft ende synen nakomelingen te houden van ons ende onsen nakomelingen Graven van Hollant ten euwelycken ersteene, met vijf marcken swerten te verheergewaden, die tienden gelegen binnen dijcx op Emmenese tusschen die tiende des Abts van sinte Pauwels t' Utrecht aan die ene syde, ende die tiende die Splinter van Nywenrode houdende is van der Abdissen van Elten aan de ander syde. In welcker thiende wy Wouter voersz ende syn nakomelingen geloven te houden alse onsen trouwen man, ende wy schuldich zijn te doen. In oerkonde desen brief besegelt mit onsen segel. Gegheven te Loenen op onser Vrouwen dach in Maarte in 's jaar ons Heeren M. CCC. negen ende dertich. Aliud habebat nihil. Et tempus tamen fuit, quo rebelles Emmenensii, cum defecissent ad Hollandos, Oost-Hollandos dixerunt se. Sed impune id non fuit. Brevi fusi & victi & vi redacti ad obedientiam. Joann. a Leydis lib. 28. cap. 16. Redegit vir summus, & qui animi magnitudine olim nulli inferior,**

T t

Johannes

Johannes ab Arckel, qui & IV. ejus nominis, episcopus Trajectensis. Item hic qui & vicit, & urbis jus etiam dedit, ut occurrit inter cætera in Caroli V. sententia, quam inter Trajectinos & Goylandos pronunciavit de limitibus disceptantes Ann. 1535. 15. Octob. Also, inquit, die van Emmenese lange tijt al eer Heer Johan van Arckel Bisschop van Utrecht worde, 't welck was in den jare duysent drie hondert twee ende veertich, ondersaten waren van den Bisschop van Utrecht, ende van den selven Bisschop diverse privilegien ende Stadtrechten vercregen hadden, dewelcke privilegien de voorsz. Bisschop Johan van Arckel in den jare duysent drie hondert seven ende vijftich die van Emmenese zyn ondersaten geconfermeert heeft, daar onder andere inne verklaart worden, dat die van Emmenese souden hebben thien Schepenen, die men uyt hare Borgeren kiesen soude, een Burgemeester, ende twee Raatsluyden, mit meer andere poincten daar aan clevende, waar uyt klaarlijcken te verstaan was, dat die van Emmenese menige jaren te voren ondersaten geweest hadden van de Bisschoppen, ende dattet geen cleyn gebucht en was, also sy thien Schepenen hadden ende Stede rechten &c.

De agrorum limitibus, de paludibus, de terra utili, quæ Emnessam inter & Goylandiam sicut quæstio jam vetus & quæ post multas contentiones decidi vix potuit. Adeo interdum vehemens, ut & belli materia. Permissit Wilhelmus Bavarus episcopi juramento Ann. 1351. Voort van den Veene gelegen tusschen Emmenese ende Goylant mach die Bisscop van Utrecht voorsz. behouden met seven stolen op synen eedt enen rechten lake te gaan tusschen den harden lande van Goylant ende Emmenese daar die kÿf of geweest heeft, of en woude die Bisscop voernoemt des niet houden, so mochten wy mit seven onser mannen een rechte lake gaan van den voorseyden Veene. Sed revixit paulo post. Nec paludes tum tantum, sed tractus terræ universus, ipsa etiam Emmenessa tum tracta in controversiam. Diu lis & contentio. Nec impositus prius finis, quam solemniter rursus ritu episcopus jurasset & pertinere & pertinuisse a multis retro temporibus & ab omni memoria Emnessam universam ad diocæsiam ex asse. Charta Ann. 1356. Voort so sal den Biscop Emmenese behouden, also hy 't gehouden heeft mit synen Eede, ende mit seven Stolen, ende die luden van Emmenese sullen klaarlijcken versoent syn van allen saaken, ende breucken, die sy tegens den Bisscop, synre Stadt, ende horen hulperen misdaan hebben in deser oerloghe, Ende men sel hem weder geven alle goets, dat sy in den Gesichte gevluht hebben, eer sy haar vianden worden &c. Nulla deinceps de ea quæstio. Duravit tantum de finibus, de terra utili &c. Et alia orta de alluvione. Nam & tempus quo Hollandi quicquid prædiis Emnessæ aut circa Emæ ostium adjectum maris vi ac si suum occuparunt. Queritur Henricus

cus

cus Bavarus, & a Cæsare id etiam repetit Cómitiis Schonhovianis Ann. 1525. In den eersten eyscht mijn Genadige Heere van Utrecht alsulc aangewasch, als sytter Zee ende den mont van de Eem ontrent Emmenesse, binnen den limiten des Stichts van Utrecht, aangekomen ende aangewassen zyn. Sed Cæsar invenit modum, quo extinxit questionem, postquam jam consecutus diœcesis dominium. Decisio apud me est. Sed proluxa, & libelli instar, sic ut legi hic non possit.

Ter Eem etiam olim urbs. Quæ & dicta Eembrugge. Diploma siquis querat primus id vulgavi jam lib. 3. de Nobilit. p. 857. Ubi Lector inveniet. Et sic Princeps Auriacus trium urbium, quod notandum, in diœcesi jam dominus. Datum id ab Ordinibus illustri ejus gloriæ, heroicæ fortitudini, & magnitudini meritorum, Verbo tantum addam, quod non procul ab Emiponte ejusdem nominis etiam arx, & quæ magni momenti olim, Marscalci etiam habitatio, sed quæ nupero bello Gallico destructa & devastata. Sponderat ei non impositurum se nisi civem Trajectensem nec unquam a diœcesi eam se distracturum Johannes Arckelius data in id charta Ann. 1353. Voert so sullen wy, inquit, ende onse nakomelingen van deser tÿt voort altoos enen Borger van Utrecht, de jaar ende dach Borger t'Utrecht geweest heeft, ende in dier selver Stadt of in onsen lande van Utrecht wel gegoet is, setten op dien voersz huse op onsen kost dat te verwaren, ende die Borger ende syn gesinde, die op dien voersz huse stedelicks woenastich wesen sullen in der tÿt, sulden sekeren ende sweeten, dat Huys mede helpen te verwaren, so datter ghene oerloghe of gemaackt en wetde alse voersz is, ende of onser gebrake, of dat wy gevangen worden, dat sy dan dit voersz huys houden ende verwaren sullen tot ons Gestichts behoef, ende niemant over te leveren, ten sy by wille onser ecclesien ende der Stadt van Vtrecht voergenoemt. Atque ita & successor Joannes van Vernenburch charta Ann. 1364.

Wy Johan van Vernenborch by der genaden Godts Bisscop t'Utrecht maken kondt allen luden, dat wy in tegenwoordicheyt onser ecclesien ende des Raats onser Stadt van Utrecht geloost ende gesworen hebben, dat wy dat huys tot Eembrugge ende sulck goet als daar toebehoort nemmermeer ontsetten noch versellen en sullen, noch niemant verlien, noch verlenen, noch den Gestichte van Utrecht ontferrren en sullen, ende wy oick onse Stadt van Utrecht, ende onsen Gesticht voersz, oft ymant daar mede oirloghen en zellen, noch gehengen na onser macht, sonder archeyt, datse ymant dair mede oerloghe, wy en haddent eerst vervolghet in allen manieren, alse die open brief inhoud, die Bisscop Johan van Arckel onse Voovader onse Stadt van Utrecht dair op gegeven heeft. In oirconde des briefs besegelt mit onsen segel. Gegheven in't jaar ons Heeren M. CCC. vier en t'sestich des Donredages na sinte Martyns dach in den winter.

6. Quod ad Soeft non quidem urbs, frequentia tamen hominum, rerum copia & abundantia olim locus insignis. Admodum etiam vetus & cujus etiam mentio in vetustissimis chartis. Meminit Conradus Cæsar in charta Ann. 1028. Bernulphus etiam episcopus in charta Ann. 1050. Quibus factas olim ab Anfrido & Adelboldo episcopis monasterio S. Pauli donationes confirmant. Sed *Zoys* vocant ut & *Suys*. Postea *Sofe* etiam dictus. Sic pro temporis vetustate pronuntiatio interdum variat, ut *Emmenes* olim *Emminclare* & *Leusden* olim *Lusdun* in charta Ann. 1253. *Cum omnibus suis attinentiis & bonis in Lusdun, qua tenentur in feudum ab ecclesia Trajectensi, & decima in Orientali parte Ema & jurisdictione in Hese & in Sofe & in Emminclare & omnibus jurisdictionibus ibidem ad curiam Emminclare spectantibus &c.* Gnavi incolæ & industrii. Sagittarii peritissimi. Quorum certum etiam corpus certis legibus adstrictum, quas si addam non abs re erit, (nam nec lectu injucundæ) cum vel hinc etiam possit, quis rerum tum status, quæ conditio, cognoscit. Charta est Ann. 1560. & sic se habet, ut sequitur :

Wy Jacob Henricksen als Ouderman van outs, Gijsbert Rutgerffen, ende Herman Rutgerffen als oude Raatsheeren, Isaac Aertflen als nieuwe Ouderman, Gerbert Aertflen, ende Gijsbert Hendricksen nieuwe Raatsheeren, ende den gemeen gilde broederen van Sint Aechten gilde in Soeft, dat welcke gilde ons gefundeert, gegunt, gegeven, ende gemaackt is van den Eerwaardigen Heeren Heer van Gaasbeeck, dat wy liefticken, eendrachtelicken, ende vrundelicken solden onderhouden dese ordonnantien hier achtervolgende, Ende overmits onsen olden brief ende fundatie van den gilde is verdonckert, getravelleert, ende uyt-handich gemaackt door oorloge ende dueren tijden, Soe hebben wy Oudermannen ende Raatsheeren voornoemt, den gemeen gildebroederen de olde ordonnantie ende ufanty overgeset in desen nieuwen brieff, ende overmits de werelt ende die menschen alle daghen cloecker ende subtylder worden in qualitaty, ende qualiteyt, datmense nauwelyk conde reguleren met de olde ordonnantie, Soe hebben wy Oudermannen en Raatsheeren voornoemt, en den gemeen gildebroederen gemeender hant, wat mēder scherper ordonnantien op nieuw hier by geaccordeert ende geordineert, ende dat om misbruyck ut supra, In den eersten dat den ouderman in der tijt, ende die Raatsheeren sullen copen laecken, dat eene jaar root ende wit, dat ander jaer blauw ende wit, dat derde jaar groen ende wit, ende dat selfde te maacken onder der deyls naa ouder gewoonten, om elcke gilde broeder daer een kovel offte hebben, alst behoort ende dat naa ouder gewoonten als boven, ende dat sullen den Ouderman mit den Raatsheer in der tijt bestellen de kovels gemaackt te zijn voor den Pinxterdach, ende soe wie daar dan geen en haalt, die en sal daar geen kovel hebben, ende elcke gildebroeder sal den

Oudermann

Ouderman een halve Brabantsche stuyver voor een kovel geven, ende dat toe profyt des gemeen gilde voornoemt, ende dan daar na op Pynxter maandach mit malkander den Papegaay schieten na ouder gewoonten, ende niemant en sal naa den Papegaay schieten, eer dat den Coninck geschoten heeft, op verbeurs van enen goeden gouden gulden t' stuck van achtentwintich Brabantsche stuyver, of ander payement weerden daar voor, Ende als die Papegaay of is, ende dan Coninck is, die sal den Ouderman kiezen van syn naaste bloet, die goet ende bequaam is om dat gilt te connen regieren, ende of saicke waar, dat den Ouderman niet bequaam en waar, ende die gemeen gilde daar op smayden, so mach dat gemeen gilt of die meeste stemmen den selfden of setten, ende kiezen enen anderen, die bequaam is om t'voornoemde gilt te connen regieren, Ende den Coninck sal des anderen jaars Raadt wesen, Ende die twee olde Raadtsheeren zullen met malkanderen spelen, soe wye den Raadsheer kiest, maer selver geen blyven, Ende naa dit gedaan synde, ende den Papegaay off synde, so sullen die gemeen gildebroeders den Coninck eerlycken ter kercken brengen, gaande paar mit paar, mit haar buffen ende bogen, ende dan in de kerck comende so sullen sy oock eerlycken gaan ende offeren nae ouder Usantien op't verbeuren een tonne biers van twalef Brabantsche stuyver, Ende voorts na de misse uyt is, soe sellen die gemeene gilde broederen den Coninck eerlicke brengen in de herberghe, daar men teeten sal, ende aldaar in de herberge mit malkander ootmoedelicken, eerlicken, eten ende drinken, als dat betamelick is. So wie aldaar onbequamelicken oft rebellicken den anderen in quaatheyit mit enen vuyst slaat, off die een messe treckt als voornoemt in quaatheyit, die sal verbeuren een tonne biers als boven, Maar soe wie den anderen mit een messe steeckt, of anderen estrementen, niet uytgesondert, malkanderer bloet reyft in quaatheyit, ut supra, die sal verbeuren enen goeden gouden gulden t' stuck ende prys als boven, ende aldaar in de herberghe teeten drie daghen lanck asier den anderen na alder usantien ende gewoonten, Ende dan opten heylich Sacraments dach daar naa, soe sullen die gemeen schuts oock offeren mit haar buffen ende bogen, als boven genomineert staat, ende mit haar kovel en op't hooft hebbende gelycken hier vorder in gespecificeert staat, ende gaan mit die processy van voor dat heylich Sacrament paar mit paar, mit buffen, ende bogen, ende bouten naa gewoonten, ende voorts daar na op Sinte Aechten dach in den wynter, soe selmen oock gaen voor die processy gelycken als boven op't verbeuren eenre tonne biers voorst, ende een ygelijk sal syn kovel ophouden ende bewaren tot sinte Aechten dach toe, niet te mogen vercopen, versetten ofte versellen, dan bewaren tot sinte Aechten dach toe op't verbeuren een tonne biers, soe voorn genomineert staat, Noch mit usantien, ordonnantien, en voorwaarden na older gewoonten, dat een ygelijk giltebroeder sal hebben een stalen boge mit syn toebehoort, als dat behoort, of een bus

mit sijn toehehoort als dat betamelicken is, ende 't selfde op 't verbeuren een tonne biers ten pryse als boven, Noch mit contracten ende voirwaarden, dat den Ouderman of de Raatsheeren niemant in den gilde aan en sullen nemen minder dan om twee gouden gulden, 't stuck acht en twintich Brabantsche stuyvers gereeckent ut supra, behoudelycken den outsten soon, die mach komen nae syns Vaders doot, als hy mondich is, eyschen ende halen sijns Vaders kovel, ende wesen een gildebroeder in zijns Vaders plaats als dat behoort sonder enighe exceptii of enige restituuu van penningen daar van gevende, Ende die selfde die sy Supplianten aannemen in den gilde voornoemt, die sullen wesen goet van naam ende faam, Euerkinderen in Soest woonachtich ende geboren, of men false wederom uyt den gilde doen, ende daar en boven sal den Ouderman of Raatsheeren, of soe wie den selfden aanneemt, die niet bequaam en is, ende die gemeen gilde broeders daar op smaezen, ende den selfden die sy Supplianten ingenomen hebben, ende niet bequaam en is, Soe sullen die selfde Supplianten daar schade by hebben de somme van enen halven silveren Riale, Ende noch so wie in den gilde voergenoemt gaat, die sal noch gehouden syn, ende geven die Kerck alhier een half pont goeden was, ende die bode, die hem den eet ofneemt een goet paar hantschoen, of anderhalve stuyver daar voor, Ende voorts soe wie van den gildebroeders buytens Dorps hylickt, ende aldaar blijft woonen een jaar, ende na dat jaar en sal hy genen kovel meer hebben, ende geen gildebroeder meer blyven, dan weder in't voornoemde Dorp comen woonen, ende op nieuw wederom ingaan, Ende dan noch mede soe ist geaccordeert, ende geordineert, dat den Ouderman met syn Raatsheeren geen hout sullen vercopen, off gheen estrementen sullen versetten off versellen, off geen Lant verhuuren dan op ses jaren, soe als men van outs plach te doen, off sy sullen die reste, off die wincoop daar van synde selver betalen, Want men sal dat doen by den gemeen gilde ofte gilspraack, ende soe wie dan coopt ofte huurt, die sal als dan van stonden aan burgh stellen, ende daar dan cedullen afgemaackt, ende die te bewaren geven den Ouderman, of soe wie dat gilde belieft, die daar toe bequaam is, Noch dat den Ouderman geen Covels buyten Dorps sende buyten consent der Raatsheeren, of het zy dat so oerbaar waar den gemeen gilde, ende so wie een van den gildebroederen een vreemt man een Kovel op't hooft set in der tyt, als die gemeen gilde broeders teeren, die sal verbeuren een halven gouden gulden ten pryse als boven, Noch mit contracten ende ordonnantien, dat niemant, so wanneer die gemeen gildebroeders teeren, sal gaan sitten eten ende drincken aan des Coninks tafel, ofte den tafel daer naest aen buyten consent des Oudermans ofte des Raets, ofte hy sal verbeuren eene tonne biers ten pryse als boven, Ende naa dat de maaltjt dan gedaan is, so salmen den Conink eerlicken t'huys brengen na der older gewoonten, ende als dan sal den Coninck

Coninck aldaar hebben een tonnebiere van alsulcx bier, als den gemeen gildebroeders gedroncken hebben, ende zult sy mit malsanderen uytdrincken sonder enighe qualitatii, ofte qualiteyt, of alsulcke pene te verbeuren, als boven genommeert staat. Noch soe wie in den gilde voorgenoemt een knecht ofte een vryer is, ende daar na eene Vrouwe trouwt, ende die ter kercken leyt, echt, ende na ordonnantien, usantien, van desen lande van herwärts over, die sal daar schuldich wesen den gilde eenen emmer biers van drie vanen, Ende voorts so wie een ygelick hier breuckich in wort in eenige punten, qualiteyt, oft andere qualitatii hier beschreven, het sy van wacht boeten, geen bogen te hebben, geen kovels te bewaren, niet te offeren, off schieten na den Papegaey eer den Coningh geschoten beeft, off eenige breucken, die sullen den Ouderman ende Raatsheeren van stonden aan opleggen ende betalen, off van stonden aan salmen den selven uyt den gilde doen, ende geven heren een schrap in den cedulle daar van synde, ende men sal den selven Deposant nimmermeer wederom niet aannemen in den gilde voergenoemt, Ende voorts van dit ende van al dat daar incomens is 'sy van pacht van lant, van Hoffsteden, van aannemen in den gilde, of wat incomste van gelt of van goet, dat den gilde voorgenoemt jaarlyks incompt, daar sal den Ouderman mit den Raatsheeren in der tyt reeckeninge of doen optenderden dach naa dat die Papegaay of geschoten is, ende dat voor vier goede arbitraal mannen, die welcke de gemeen gilt broederen daar toe setten ende ordineren sullen, die sufficient syn om die reeckeningh te ontfangen, ende t'selfde moeten gildebroederen wesen van desen, Ende op alle qualiteyt, die daar verbeurt worden, gelycken hier voorsz staen, daar sal den Ouderman off den Raatsheeren in der tyt opsicht toe hebben, ende bekeuren die selfde Deposanten op wat tyden dat mensche bevynt, te weten sonder bogen, ofte busen, ofte kovels niet te hebben, off en hebben op den tyt ende stont, als hier vooren geschreven staat, ende dat helfte sullen sy deposanten moeten restitueren ten pryse sonder exceptii, off te verbeuren alsulcke pene ut supra. Ende t'selfde hier voor beschreven hebben wy Oudermannen ende Raatsheeren hier voor genoemt, ende den gemeenen gilde van sinte Aechten gildebroederen in Soest alsoo hier voorschreven staat: gemeender hant ende tho samen lieffelyken geordineert, om dat wy ende onse nacomelingen dat selfde mogen onderhouden eendrahtelicken, ende dat tot Godsceren ende onser sielen salicheyt, Ende dat is aldus geschiet by ons Oudermannen ende Raatsheeren ende voorts ut supra, Tot enen oerconde der waarheyt dat dit aldus geschiet ende geordonneert is soe hebben wy Oudermannen ende Raatsheeren voorgenoemt desen brief onder besegelt, ende want ick Herman Reigerffen, ende Isaack Aertffen, ende Gysbert Heyndricksen voorsz selfs geen segel en gebruycken, soe hebbe ick Herman voergenoemt gebeden Roeter
 Jacobssen

Jacobssen om voor my te besegelen, ende ick Isaack Aertsen heb gebeden Gerrit Hilhorst, ende ick Gysbert Heyndricksen heb gebeden Roetert Antonissen voor my te besegelen, Dat welcke wy Gerrit, Roetert, ende Roetert voergenoemt als gildebroeders geerne gedaan hebben door bede van den deposanten voergenoemt, ende wy Jacob Heyndricksen ende Gysbert Rutgerffen, en Gherbert Aertssen voergenoemt hebben selfs onse segelen aan desen brief gehangen, Ende noch tot eene vestigber memorie van desen hebben wy Antonis Aertssen, Dirck Tonissen, Jan Rutgerffen, Aelbert Gysbertsen, Gysbert Tymanssen, Lambert Heyndricksen, ende Gysbert Heyndricksen als gildebroederen mede desen brieff besegelt elcks mit onsen segel. Geschied in den jaare Anno vyftien hondert ende t'sessich, den dertden dach des maants Junius. Ende was onderteykent, By my Thonis Gysbertsen Wolff Notarius scripsi, ende met derthien dubbele sterten, daar van drie sonder segelen waren, ende d'andere thien met segelen ende stukken van segelen alle in groenen wassche beneden uythangende. Gecollationeert dese Cotype tegens synen originelen francynen brieff onderteykent ende besegelt als boven, ende daar mede bevonden te accorderen, By my Notaris publycq s'Hooft van Utrecht, I. Uyttewael Nots.

CAPUT XX.

De Toparcha de Renswoude

Decimus tertius jus gladii nactus Baro de Reede est Dominus de Reynswoude. Nactus eodem anno & eodem etiam die, quo Princeps Auriacus. Non ante id tamem nactus, quam in scriptis spondisset nunquam se passurum, nec unquam daturum operam, ut per suam ditionem invita Ultrajecto e Noda aqua Amisfurtum fossa facta duceretur. Et spondit ut sequitur:

Wy Johan Baron van Rheede *Heere van Renswoude ende Emmickhuysen, Ridder van de Conincklike Denemarcksche ordre van den Oliphant, President van de Ed. Mog. Heeren Staten s'Lants van Utrecht, ende der selver Gecommitteerde ter Vergaderinge van de Hoogh-Mogende Heeren Staten Generaal der vrye Nederlamsche Provintien, doen kond ende beloven by desen om redenen ons daar toe moverende voor ons ende onse nacomelingen, dat wy noyt nochte ten ewigen daghe en sullen doen graven, nochte gedogen dat gegraven worde, in wat voege ofte onder wat pretext het soude mogen wesen, eenige grifte ofte Vaart uyt de Grebbe naar Amersfoort ofre de Eem door onse hooggemelte Heerlicheys*

licheynt van Renswoude in prejudicie nochte weerwille van de Vroedschap ofte Regenten der Stadt Utrecht, waer toe wy ons ende onse nacomelingen nu ende in toecomende in alle manieren syn verbindende, om t'geene voorsz. is naer ons beste vermogen te weerden ende te verhinderen. Aldus gedaen ende met ons gewoonlijck pitzier bevesticht in s'Gravenhage in't jaer ons Heeren en eenigen Salichmaackers Jesu Christi een duysent ses hondert ende vier en t'seventich op den 18. of 28. dach van Septemb. Ondersteekent: Johan Baron van Rheeде tot Renswoude. Op't spatium gedrucke: t'pitzier van syn Hooch-Edelb. in rooden lacke.

Egerat, ut sponderet sic, inprimis urbs Ultrajectum. Nam hujus hic prajudicium. *Extract uit de Resolutien van de Ed. Vroedschap der Stadt Utrecht, s'Maandachs den 14. Septemb. 1674. De Vroedschap behoort de lecture van de opinie der Heeren van de twee voorstemmende Leden geregistreert by de Notule van Beschryvinge in date den 11. deser maant, daer by deselve den Huysse ende Heerlickheynt van Renswoude met alle hare dependentien ende appendentien van dien verclaren te verheffen tot een Hooge ende vrye Heerlicheynt met erfelick recht van successie, heeft haer daer mede geconformeert op het welbehagen van syn Hoocheynt. Is voorts verstaan, dat in t'geene voorsz. wort geconsenteert, mits dat by d' Heere van Renswoude onder de hant worde uytgelevert een acte daer by syn Hooch-Ed. beloofte voor hem ende syne successors niet te sullen gedogen, dat door desselvs Hooge Heerlicheynt oyt sal worden gegraven een grift van de Greb af in weerwil van de Stadt Utrecht. Ende syn d' Heeren Borgemeesteren ende Gecommitteerden ter Beschryvinge geauthoriseert om de voorsz. acte mitsgaders andere middelen tot conservatie van de welstant van dese Stadt &c. Nec Toparcha hac in parte etiam multum difficilis. Codicillos dein nactus, quorum hæc est sententia :*

De Staten van den Lande van Utrecht in hooge achtunge ende consideratie nemende de langhdurige ende getrouwe diensten ende officien dewelcke by den Hooch welgeboren Heere Johan Baron van Reede, Heere van Renswoude, Emmickhuysen &c. Ridder van de Conincklycke Deenmarcksche Ordre van den Oliphant, President van onse Vergadesinghe, ende wegens deselve gecommitteert ter Vergaderinge van de Ho. Mog. Heeren Staten Generaal der Vereenichde Nederlanden, hier bevorens niet alleen tot het gemeen welwesen van den Staat ende particulieren welstant onser Provintie, ende bevorderinge van der selver interessen met alle wyse conduite ende effectuele vigilantie onophoudelick sijn aangewend, maar voornamentlyck in de laatste ongeluckighe ende perplexe tyden, mitsgaders bekommerlycke constitutie van saacken &c. betracht ende besoont &c. hebben wy ten opsichte van opgedachte goede redenen ende consideratien

ratiën &c. eenparich goetgevonden ende geresolveert den Huijse ende Heerlicheyt van Renswoude gelegen in dese Provincie so wijt ende breet deselve Heerlicheyt haar enichsins is exonderende, ende sulcx met alle de plaatsen, appendentien, ende dependentien daar onder behoorende ende resorterende te erigeren ende te cleveren, so als die by ons geerigeert ende geelerveert wort by desen tot een hooghe wyse Heerlicheyt met een erfelyck recht om te konnen succederen op alle welgemelte syn Hoogh-Edelheyls descendentes ende nacomelingen, missgaders op allen anderen Heeren ende Vrouwen, die den gemelten Huijse ende Heerlicheyt van Renswoude in der tijt sullen comen te besitten, dien volgende dat deselve aldaar ten ewrigen daghe privativelyck ende alleen sullen comen ende vermogen te exerceren ende doen exerceren alle soorten van jurisdictie so in't crimineel als in't civiel, ende sulcx mede in't stuk van de jacht, aldaar syn Hoogh. Ed. alrede competerende, ende generalyck in allen anderen saacken mede, geene uytsonderd; dan alleen het Crimen læsæ majestatis, mitsdien dat oock sullen gerechtiche wesen tot alle confiscatien ende verbeurtenissen, mitsgaders tot alsulcke vordere digniteyten, praeminentien, gerechticheden, baten, ende profyten, als tot alsulcken wyen Hooge Heerlicheyt naar rechten ofte Costuymen enichsints syn speckende, ende by andere alsulcke Vryheren werden beseten, ende geexerceert, lastende alle ende een ygelyck dien het aangaan mach haar daar na te reguleren, ende den welgemelten Heere van Renswoude syne erven ende recht verkrygende het volcomen effect van dien te laten genieten, Ende dat desen tot dien eynde by onsen Hove sal worden geregistreet. Gedaan in Utrecht onder onsen grooten segele, paraphure, ende Signature van onsen Secretaris, Op den 14. Septemb. 1674.

Pars Eemlandiæ Renswoude est. In quinque enim partes jam olim regio hæc divisa, in ditionem Emmenessiam, Soest & Baern, Bunschotam & Eembrugge, Woudenberch & Renswoude, Leusden & t'Hoochlant. Agnoscebat Amorfortios ut patronos, ut vindices, qui & idem ei jus, præsertim quantum ad prædia, quæ ibi civis Amorfortii, eandem immunitatem quam vulgo habebant ipsi, a tributis jactabant. Vid. Hortens. lib. 2. & lib. 4. hist. pr. Cum his mandatis, ait lib. 2. legati Amorfortiam proficiscuntur &c. Post paululum mora per Consules, & tres Senatores (ut ei genti mos est) legatis in hospitio sic responsum est: Scirent Senatui censionem Amisiana ditionis dudum ab Ultrajecto acceptam nullo pacto probari, quando nec modus in ea habitus esset, nec aqvi ratio. Et sic alibi passim. Queruntur quidem de eo Ordines, cum Cæsar rerum potitus, sed non statim exauditi. Ulstro enim Amorfortii jurarant in ejus verba, & quidem ea in primis lege, ut Cæsar privilegia & vetera ipsorum jura servaret facta tecta, nec mutaret ex iis quicquam. Tractum ergo

ergo in controversiam ab Ordinibus illud jus. Et tam acriter agitata res, ut injuncta jussu Caesaris Amorfortis probatio. Secundo Curia Provincialis Memoriali de eo ita: *Item insgelijck houden die van Amersfoort alle die goederen behoorende binnen Amersfoort en gelegen in 't platte lant van Utrecht van den Huys- Ad Ann. 1536.* geldte vry, ende dat meer is die goederen die sy mit boire Huysvrouwen in Hylickse vorwaarde verkeygen binnen desen Lande gelegen, niet tegenstaande dat deselve by den Verbantbrief verplicht syn, t'welck tendeert tot grooten laste ende beswaernisse van den ganconen Staten, ende andersaan van den Lande van Utrecht voersz. Respondit Regia Majestas: Die Majesteit van de Coninginne heeft gesommideert Commissarissen om te verstaan t'recht dat die van Amersfoort ende andere pretendoren, ende hebben die Staten selvs tot noch toe ingebrecke geweest van hante syde hant schriften over te leveren, die welcke schriften die van Amersfoort ende andere getoont synde sal die sake in state gebrocht worden, ende die Majesteit van de Coninginne overgesonden om daer op geordemoert te worden alst behooren sal. Difficile autem dictu, quid deinceps ab iis praestitum, & an probatio haec satis fortis. Non multum factum de eo constat. Constat quod paulatim & jus id imminutum, & lapsu temporis, ut multa alia, etiam profus extinctum. Hortensius lib. 7. ubi multa de eo dixit, *Hac tamen tandem addit, ad hunc maxime modum Caesaris jussu rata esse in perpetuum Pop. Amorfortio ex fœdere debuisse, nostra statim memoria tamen pleraque contra fas & aequum contempto Principis decreto violari capere, & mox: In hoc fœdere cum simpliciter sit positum circa temporis designati circumscriptionem, expressaque libertas non modo incolarum civitatis, sed & agrorum, qui fundum Amorfortii juris colerent: postea exorti sunt, qui temporum non tantum & annorum metas finiverunt, sed hominum etiam personarumque rationes circumciderunt, & possessionibus intra angustias quasdam constrictis, tantum interpretando declarandoque fœdus reliquerunt, quantum ipsis visum fuit.*

1. De Domino de Odijck ut Toparcha de Seyft. 2. Seyft & Odijck antiquissimi pagi. Antiquissima etiam stirps Dominorum de Seyft, de Odijck, & Beverweert. 3. Nobile aliquod pradium olim flammis deletum sine Ordinum consensu an possit restitui. 4. Coninxvry unde dictum.

1. **D**ecimus quartus jus gladii nactus. Dominus de Odijck ut Toparcha de Zeyft, de Driebergen &c. In Odijck tantum media seu civilis jurisdictio ei, quam exercuit etiam tantum, cujus ditio hæc antehac, Comes de Buren. Tempus quidem fuit, quo altam etiam attigit Comes de Hohenlo, ut Comititis de Buren rerum administrator hic. Sed infeliciter res cessit. Statim Curia Provincialis objecit se, intercessit.

Extract uit het vierde Memoriaelboek s'Hoofs van Utrecht: Vertoont met behoorlijcke reverentie de Procureur Generaal van desen Hove, hoe dat van alle oude tyden tot vrye dispositie van den Heere van den Lande van Utrecht alleen altoos gestaan heeft te maken ofte te doen maken sodanige ordonnantien ende Placcaten op het stuck van de jacht ende wiltsbane alomme in zijne Landen te exerceren in regard van de personen daar toe gequalificeert, als het hem goet gedacht heeft, namentlick hoe ende in wat manieren ende op wat tyden men soude hebben te jagen ofte te vangen, het sy met vogelen, honden, ofte andersins, als wesende een point de Souverainiteyt concernerende, gelijk sulcks blycken mach by verscheyde ende menichvuldige Placcaten ende ordonnantien daar by gemaect, ende alhier ten Hove geregistreert, sonder dat het oyt geweest is in de macht van eenige Ambachtsheeren in regard van eenige Dorpen onder haer jurisdictie behoorende in 't particulier eenige Ordonnantie diens aangaande te maacken, ofte eenich verbodt aan ymant te doen van niet te moghen jaghen met vogelen, honden, ofte andersins in deselve hare Dorpen, Ende hoewel dienvolgende den welgeboren Grave van Hohenlo de administratie ende onderwint van den huysse ende goederen van Beverweert, missgaders van de Ambachtsheerlijckheyt van Odijck hebbende, wel behoort hadde hem verdragen ende gewacht te hebben, contrarie 't gunst voorsz is, ende in prejudicie van dien yets te atteneren, Soo heeft het nochtans zyne Genade belieft ontrent twee oft drie maanden geleden gekomen zijnde op den huysse van Beverweert synen Schout tot Odijck voorsz, ende Rentmeester van Beverweert genaamt Aelbert van Leuwen te belasten, dat hy soude hebben te maacken vijf verscheyde borderen, ende daar inne te doen schilderen de wapenen van den welgeboren Grave van Buyren, ende van zyn Genade van Hohenlo voorsz, met seeckere inscriptie houdende verbodt

verboth aan een ygelijck van wat conditie ende qualiteyt hy mochte wesen binnen de Heerlicheyt van Beverweert ende Odyck voorsz niet te jagen ofte te visschen, het wel oock Beverweert geen Heerlicheyt apart en is, maar onder den Dorpe van Werckhoven resortierende, ende behoorende, Hebbende daar beneffens ten selven tijde synen Bode tot Odyck genaamt Cornelis Laurenssen schriftelycke last ende Commissie onder syn gewoonlicke Signature ende Cachet gegeven, dat hy vlytelick ende met alle neersicheyt soude opsicht hebben ende dragen, dat niemant in de Heerlicheyt voorsz. het sy met vogelen, honden, ofte anderfins hem soude vervorderen te comen jagen, ende so contrarie van dien gedaen worde, ende hy daar over ymant conde betrappen, dat hy den selven de vogelen ofte honden soude ontnemen, ende daarenboven gehouden syn de namen der selver te welden ende kenbaar te maken, alles blyckende by de schriftelijcke Commissie daar van synde, ende onder den voorsz. Bode als noch verustende, Wien volgende oock alrede de Borderen ten sine voorsz. gemaeckt, ende twee der selver geaffigeert syn aen twee palen, op de uysterste limiten van Odyck voorsz. gestelt, d'ene staande tusschen het gescheyt van Bunnick ende Odyck op seker uyterdijck-gen dicht aan de crommen Rhy, streckende nae de Hoffede van Meus Claessen, ende de andere staande ontrent de Hoffede van Mattheus Harmenssen op het lant van Willem van Someren Canonick deser Stadt, van meninghe wesende, so het schijnt, de resterende drie borderen te affigeren ende te stellen in het gescheyt als vorens, Ende also t'selve notoir is streckende tot prejudicie ende achterdeel van de autoriteyt, Souverainiteyt, ende jurisdictie deser Landen, ende der Heeren Staten, Soo versoeckt hy Suppliant ootmoedelyck, dat U. Ed. gelieve den voorsz. van Hobenlo scherpelyck, ende op sekere groote pene tegens deselve Heeren Staten te verbeuren, te belasten d'voorsz. gestelde palen ende geaffixeerde borderen costeloos ende schadeloos of te doen, te demolieren, ende neder te werpen, off wech te nemen, zyn Genade voorts interdicerende van gelijcken meer te doen, ende in cas van oppositie de voorsz. bevelen penaal stadthoudende, ende t'gunt voorsz. es eerst geeffe-
 tueert zijnde, sy den Heere Opposant een competenten dach van rechten ge-
 leyt omme t'aenbooren alsulcken eysch ende conclusie, als den Suppliant te-
 gens deselve zyn Genade sal willen doen ende nemen, daer tegens te antwoof-
 den, ende voorts te procederen als nae behooren, Dat voorts omme de jurisdictie
 van desen Hove te beter te funderen arrest gedaen worde op eenich incomen van
 zynre Genade goederen aldaer tot Odyck ofte tot Beverweert gelegen, en-
 de dat voorts overmits zyn Genade voorsz. hem buyten de jurisdictie van desen
 Hove is onthoudende het exploit gedaen mach worden by behoorlycke edicte
 ende infinnatie. Dit doende &c. Ende was onderteykent by Peter van Leu-

wen. Voor in capite marginis was geappoincteert. Sy aldorens zijn Genade van Hohenlo hier van geadverteert by besloten misfivē. Gedaan t' Utrecht den XXIX. Januar. 1605. Ende was onderteckent L. Wynen.

Noch stont op de marge geappoincteert: Sy by den Dertweerder ofte by den Pander s' Hoofs van Utrecht op een pene van hondert goude realen bevolen den Grave van Hohenlo de gestelde palen ende geaffixeerde borderen in desen geroert costeloos ende schadeloos ewech te nemen, of te doen ewech nemen, ende hem te wachten van gelijcken meer te doen, ende in cas van oppositie, refuys, ofte dilay, sy den Heere oppofant t' eenen sekeren ende tamelicken dage voor den voorsz. Hove verdachvaart, omme te seggen die redenen van dien, misgaders omme t' aanhooren alsulcken eysch, finen, ende conclusie, als de Suppliant ten dage dienende jegens zijn Genade sal willen doen ende nemen, daar op s' antwoorden, procederen, ende in der sake sien ordonneren naar behooren. Sy voorts in arreste gestelt ende gehouden eenich incomen van zijn Genade goederen aldaar tot Odijck ofte Beverweert gelegen, Ende alsoo zijn Genade van Hohenlo voornoemt hem onthoudende is byten 't resort van desen Hove, sy 't exploit gedaan by edicte ende behoorlijcke insinuatie, welck exploit also gedaan zijnde t' Hoff auctoriseert als naar behooren, Relatevende den Hove u wedervaren. Datum t' Utrecht den 28. Octob. 1605. Ende was onderteckent L. Wynen.

2. Celebre olim nomen in antiquissimis etiam chartis Dominorum de Hodick. Et si non ipsa pago forsan pago ab ipsis nomen. Lutherti de Odijck meminit charta Ann. 1165. apud Hedam *hif.* *Ulraj.* p. 183. Eiusdem charta Ann. 1176. quæ servatur in Tabulario ecclesiæ S. Mariæ. Alia item Ann. 1164. Sed ibi non de Odijck sed de Odeke dicitur. Henrici de Odijck charta Ann. 1406. quam supra habes integram cap. 15. Vetus etiam est charta, qua Decanus & Capitulum ecclesiæ S. Mariæ locarunt terram suam in Hodik decem scilicet & septem jugera sita circa domum Wilhelmi de Hodik ejusdem Wilhelmi ejusdem nominis filio festo S. Britii Pontificis die. Parochiæ etiam de Odike meminit Otto episcopus in charta Ann. M.CC.XLV. qua Capitulo S. Petri contulit quædam bona, quæ olim fuerant Werenboldi a Vechten. Ditio est ad Rhenum, ubi celebre etiam illud prædium seu domus de Beverweert. Quæ tamen, ut jam dictum, non in parochia de Odijck, sed in parochia de Werckhoven. Nec Zeyst hinc procul abest. *Sestum* Hortensius vocat *lib. 1. hif.* Olim *Sethna* ut videtur. Vicus vetustissimus totius inferæ ditionis, *miliare ab Ultrajecto ad ortum*, ut Hortens. *ibid.* Celebris profus locus, & vel eo celebrior, quod pulsu ibi campanæ, quam pulsabant vel ipsi, vel is, cui id mandassent, sed plerumque, ut puto, ipsi, episcopi inaugurati. Hortens. *ibid.* *Veteres caremonia novorum*
episco-

episcoporum tenuerant, postquam in sedem episcopatus collocati essent, quia in urbibus nullam imperium nullumque jus habebant, prater jus dicendi Pratorum, ut dictum est, ut jurisdictioni suburbana inaugurarentur. Sesti motu campana ejus imperium inire consueverant. Unde ad bella itatorum Principum arma dato per agros signo plebs rustica sequi cogebatur. Atque id sibi voluisse quidem Sestanam inaugurationem accepi. Ex Actis Ann. 1526. Onse Genadige Heere Heere Henrick Palsgrave by den Rhyn, Hertoge in Beyeren, Eleet ende Confrmeert i' Utrecht &c. quam van Wijck door Seyst, daar hy de cloeke tooch, als men seyt, en ontrent drie uren na middag quam hy binnen onse Stadt van Utrecht &c. Meminit Sesti diserte etiam Albertus Abbas Stadensis ad Ann. 1152. Iterum si vis vades de Colonia V. milliaria usque Nussiam. 1X. Xantis, VII. Arnem, IV. Seist, I. Trajectum. Ibi intra navem & descende usque Muthen, & ita per mare in Stauriam & sic in Daniam. Meminit Bernulphus episcopus Trajectensis in charta Ann. 1050. qua confirmat donationes monasterio S. Pauli ab Anfrido & Adelboldo episcopis olim factas. Easdem etiam confirmans Conradus II. Cæsar in charta Ann. 1028. Hac, inquit, donatio est Adelboldi ad supradictum monasterium, videlicet omnia prædia, qua sibi Azala Comissa dedit &c. unam ecclesiam Rotta, decimationes de Davenre, de suo atrio de Gezze, de Oesterbeke, de Eleste, de Vollepe, de Seiste, de Amersfoerde &c. Meminit & diu ante Ludovici Pii tempore Alphricus in literis, quas Joannes a Leydis habet lib. 5. hist. cap. 19. Vid. & Hed. in Alphric. De Seister Kerspel etiam mentio in charta adhuc inedita Florentii de Wevelichoven Ann. 1387. Quod & nobile ibi prædium ejusdem nominis, cujus pagus, permisso Ordinum restitutum jam, statim plenius adhuc dicam. Notus Ann. 1164. & in chartis etiam invenitur Godefridus van Zeyst. Sic in charta Ann. 1164. Ministerialibus etiam testibus Henrico Albo, Helia de A, Godefrido de Seyst, Lubberto de Odeke. Splinteri militis etiam charta est Ann. 1243. quæ meminit inter alios Wilhelmi de Seyste. Ultima ejus stirpis circa Ann. 1360, nupsit Borte van Amerongen, cujus dein filius assumpsit nomen van Zeyst, retentis tamen nihilominus paternis insignibus Ann. adhuc 1399. Eodem tractu Drieberga etiam. Villa olim episcopi, cujus meminit Hortensius etiam lib. 3. hist. Eodem & Beverweert castrum dominos olim habens, qui ejusdem erant nominis, donec his extinctis tandem aliis accessit, primum Domjnus de Velde, tum Dominus de Vianen, de Gaasbeeck, de Boslu, & de Boechout. Qui & dicti de Beverweert. Suederi de Beverweert meminit charta Ann. 1269. Nos Wilhelmus Dei gratia episcopus Trajectensis universis presentia visuris notum facimus, quod nos castrum de Beverweerd, & quadraginta jugera terra circa ipsum castrum sita & ad

ad ipsum pertinentia, justitiam sive jurisdictionem temporalem & decimam de Oldecamericke per mortem Domina Hildegardis uxoris quondam Domini Suederi de Beverweerde ad Nicolaum de Velde devoluta ipsi Nicolao de Velde contulimus tenenda a nobis & ab ecclesia Trajectensi loco ministerialis. In cujus rei testimonium sigillum nostrum huic scripto duximus apponendum. Datum anno Domini M. CC. nonagesimo sexto feria secunda post beati Bartholomai. Mechtildis de Beverweert charta Ann. 1245. Allen den geenen die desen brief sullen sien

Stads Co- ofte hooren lesen doe ick verstaan Otto van Yselfteyne Ridder dat ick enen bo-
pyboeck fol. ghen Edelen Vorsten, ende enen Eersamen Vader in Gode mijnen lieven Heere
 113. *versf.* Haren Johan Bisscop t'Utrecht ende synen Gesichte geseceert ende gesworen
 hebbe voor Ver Mechtelt Vrouwe van Beverweerde mijnen Wijve trouwe ende
 helt te wesen als een wettelyck momber sculdich is te wesen, ende metten huys
 van Beverweert, dat sy van den Gesichte houdt mynen Heere voersz te dienen,
 also ick schuldich ben te doen na den rechte van den Gesichte van Utrecht, ofte
 hem dat huys te leveren, alse hy't tot des Gesichts oerbaer behoeft, met voerwaer-
 den, dat myn Heere voersz my verseeckeren sal dat huys met zyn toebehooren,
 ende met dien dat ick hem dair op leveren sal, wederomme over te geven buyten
 mynen cost ende scade sonder alrehande archeyt, alse dat oorloge geendes is, daar
 ick hem dat huys toe gegeven hebbe. In oerconde des briefs besegelt met mynen
 segel. Gegheven tot Vrouwen clooster in't jaer ons Heeren M. CCC. XLV. des
 Saterdaghs na St. Gillis dach. Juncta hæc deinceps secundis nuptiis Suedero
 Domino de Vianen, ut non obscure hinc potest colligi. Alle den ghenen
 die desen brief sellen sien of hooren lesen doe ic verstaan Sweder van Vianen
 Knappe, dat ic my verbonden hebbe, ende verbinde mit desen brieve, gbeloest hebbe
 ende gelove mit goedert trouwen enen Eersamen Vader in Gode minen Here
 Haren Johanne van Arckel Bisscop t'Utrecht, alse dat ic mitten huise tot Be-
 verwerde noch mit sulken goede alse daar toebehoort ende Vrouwe Mechteld van
 Beverweerde myn wyf van hem te leen hout tyeghen hem niet doen en sel
 sonder argelift. Gegheven in't jaer ons Heeren dusent dre hondert vier ende
 vyftich des Donredages na sinte Peters dach ad vincula. Castrum diu hinc Vi-
 aniorum, ut quæ sequuntur significant. Charta Ann. 1408. Wy Jan van
 Vianen van Beverweerde Ridder doen kondt ende kenlyc allen luden, dat wy
 overgegeven hebben, ende Gysbrecht van Vianen onse broeder mede overgegeven
 heeft &c. Alia ejusdem anni: Quamen in't gerechte Her Jan van Vianen van
 Beverweert Ridder, ende Giselbrecht van Vianen Knappe &c. Charta Ann.
 1436. Venerabili & circumspetto viro Domino Praposito & Archidiacono eccle-
 sia sancti Salvatoris Trajectensis Anna de Bossu Domina de Beverweerde &
 de Odijck omnium bonorum incrementum. Noverit vestra Reverentia, quod
 ego

ego ad Capellaniam suam in parochiali ecclesia de Werconde ad altare beatae Mariae virginis vacantem per mortem seu liberam resignationem Jacobi de Bommel clerici, aliam dum vivit Rectoris ejusdem, cujus presentatio ad me tutorio nomine Domicella Johanna de Beverweerde pleno jure dinescitur pertinere, honestum virum Dominum Florentium Florentii presbyterum Trajectensis diocesis presentavi & presenti tenore presentis rogans eum & pro eo, quatenus ipsum vel ejus procuratorem pro eo ad hujusmodi Capellaniam cum omnibus pertinentiis & juribus institueret, & ad corporalem possessionem investire dignemini, cum solemnitatibus ad hoc requisitis. In casus rei testimonium sigillum meum presentibus duci apponendum Ann. Domini M. cccc. xxxvi. xxx. die mensis Julii. Johanna haec, cujus mentio hic, Johanna fuit van Vianen, nupta paulo post Joanni van Boecheout. Charta Ann. 1441. Frank Grave van Oestervant, Heer van Botsfelen, van Voorne, van Zuylen, van sint Meerensdyck, van Hoochstraten &c. onsen lieven Neve Jan van Boecheout als wilschtich voocht van Joffrouw Johanna van Vianen ende van Beverweerde onser Nichte &c. Charta Ann. 1444. In Johan van Boecheout Heer van Beverweerde als voocht ende monibaar van Joffrouw Johanna van Vianen, Vrouw van Beverweerde myne echten wive, make kont ende kenlic allen luden &c. Sic ex libris feudorum: Beleent Jan van Bouchoolt tot behoef Joanna van Beverweerde syn huysvrouw in den eersten dat goet ende huys te Beverweerde mette Hoffstede ende met 40. mergen lants streckende uyt den Rijn daar 't huys op staat tot der Meer toe &c. Voort de Visscherye ende swane drifte in die Minne tusschen der Hoelrebruggen opgaande aan Pauwes Culen, also als sy van outs toe behoort heeft het huys tot Beverweerde. Voorts &c. presentibus Aert van Yselfteyn, Jan van Zuylen van Natewissh Dyck graaf, Lubbert van Alendorp. Actum tot Wyck in 't jaar ons Heeren 1465. 27. Febr. Mentio etiam Danielis de Boecheout van Beverweerde in Actis Ultrajectinis Ann. 1520. des Manendachs na Latere Jerusalem: Onse Genadige Heere van Utrecht heeft op buyden voir den Raide out ende nye geschied Jo: Daniel van Bouchout van Beverweerde &c. Successit autem familiae huic jam ante seculum & quod excurrit Princeps Auriacus. Charta est Ann. 1565. qua frater Principis investitus:

Philips &c. Doen kont allen luden, dat wy behouden ons ende een ygelijck syns rechts verlijt ende verleent hebben, verlyen ende beleenen mit desen openen brieve Jo: Philips Wilhelm van Nassauw Grave van Buren, in den eersten dat goet ende huys tot Beverweerde mitter Hoffstede ende mit XL. mergen lants, streckende uyt den Rijn, daar 't huys op staat totter Meer toe, daar boven naast gelant is die Hoffstede ter Veen, ende beneden Jan van Vianen. Voort twee hoeven Lants daar by gelegen in den voorsz Hage misten dagelyckschen gerechte, met tins ende tienden, grof ende smal, als die gelegen syn, Voort XII. mergen

lants gelegen nevens Beverweert over den Rijn, daar die molen op staat, ende geheten is den Weert mitten dagelickschen Gerechte, tins ende tienden, grof ende smal, als sy gelegen zijn. Voort een tiende gelegen op 't selve Velt geheten Schoonoeyers velt, opgaande tusschen den Rijn ende der Meer, daar boven naast gelant is dat goet van den Veen, ende beneden die Vrouwen van Vrouwen-clooster. Voort die visscherye ende swaandrif in die Minne tusschen die Hoelrebrugge opgaande aan Pauwels Culen, also als sy van outs toebehoort heeft den huys van Beverweert, Voort dat goet tot Hoehwijck gelegen in den Carspele van Odewijck mit synen toebehooren, mitten dageliken gerechte, tins ende tienden, grof ende smal, Voorts een viertel lants gelegen in den Lande van Iselfeyn nevens Eytbeten over d'Iffel met hare kille, also alse gelegen is. Voorts den tol op Odewijcker-brugge met allen horen toebehooren als die gelegen is, den voornoemden Jor. Philips Wilhelm van Nassau Grave van Buren aangekomen by doode ende ashyvicheyt van Vrouwe Maria van Bouchorst, Vrouwe van Boulaar, syn Over grootmoeder, te houden van ons, onsen erven, ende nacomelingen Graven ende Gravinnen van Holland, ende erfelijcke Heeren ende Vrouwen van de Stadt, Steden, ende Landen van Utrecht in alre manieren, als sal. Maria die voorsz. Leengoederen van outs te Leen te houden placb &c. Gegeven in onse Stadt van Utrecht in den jare ons Heeren 1564. opten XIX. August.

Qua autem occasione jus gladii ibi nactus Dominus de Odijck satis, puto, hæc indicabunt, quæ desumpsi ex Actis Ordinum: *Extract uit de Resolutien van d'Ed. Mog. Heeren Staten s'Lants van Utrecht, Martis 22. Januarij. 1677.*

Op de requeste van de Heere Wilhelm de Nassau Heere van Odijck versoekende also hy Remonstrant in onderhandelinge stont over een considerable partje van Landeryen gelegen onder 't Gerecht van Zeylt, dat haar Ed. Mog. geliefden aan den Heere Remonstrant by coop over te doen de hooge ende lege jurisdictie van het gemelte Dorp van Zeylt en van Driebergen, als hy Remonstrant best en bequaamst sal oordeelen met sodanighe privilegie van Riddermatigheyt als andere Riddermatige huysen syn gauderende, ende altoos aan het oude huys te Zeylt hebben gespeeteert, is geappointeert: De Staten van den Lande van Utrecht versoecken by de Heeren Ordinaris Gedeputeerden omme op den inbouden deser da Ed. Mog. Heeren Staten s'Lants van Utrecht te beschryven tegens Donderdach aanstaande den 25. deser maant.

Jovis den 25. Januarij. 1677. Gehoort synde de lecture van de requeste by den Heere van Odijck aan haar Ed. Mog. op den 23. deser gepresenteert, ende ten voorsz. dage breder genotuleert, waar over de Heeren van de respectieve leden jegens hyden syn beschreyen, hebben haar Ed. Mog. ten sine als in de conclusie

van

van de voorsz. requeste goet gevonden te versoecken en te committeren, als versocht ende gecommiteert werden by desen de Heeren Ruyfch, van Beeck, van Hardenbroeck, van Zuylen, van Duyckenburgh, van Groenewoude, Burgemeester Both vander Eem, Nellefeyn, ende Harderwijck, of het meerendeel van dien.

Jovis den 15. Februar. 1677. De Heere Ruyfch ende andere haer Ed. Mog. Gecommitteerden hebbende achtervolgens ende in voldoeninge van der selver Resolutie Commissoriaal van den 25. deser lopende maant in conferentie ende bespreck getreden met den Heere Wilhelm van Nassau, Heere van Odijck &c. over 't geene den selven van haer Ed. Mog. aanlangende de hoge ende lage jurisdictie van Zeyst ende Driebergen met de onderhorige gehuchten in coop u versoeckende ende ten voorsz. dage is genotuleert, hebben ter vergaderinge gerapporteert, dat haer Ed. met welgemelte Heere van Odijck hadden gesproken, ende geconsereert, ende dat den selven daar van mondelingh nader openinge hadde gedaan, namentlijck dat het voorsz. versoeck daar inne was bestaande, dat welgemelte Heere van Odijck van haer Ed. Mog. gaern in coop soude handelen de hooge ende lage jurisdictie met de appendentien ende dependentien tot sodanige Heerlichkeiten speeterende over Zeyst ende Driebergen voorsz., met de gehuchten daar onder resorterende, als Cattenbroeck, Schaerweyde ende den Bruel, waar over den Heere van Moersbergen de middelbare ende lage jurisdictie is exercerende, mitsgaders over de permissie van den vervallen ende geruineerden huys van Zeyst op de oude fundamenten of elders ter gelegener plaats in het opgedachte district te mogen opbouden, als mede over de Riddermatigheyt, waar toe haer Ed. Mog. het gedachte huys soudent willen releveren, ende dat welgemelte Heere van Odijck daar benevens beliest had te verclaren, dat den selven de begrotinge van de somme der voorsz. loop-penningen aan de dispositie ende discretie van welgemelte Heeren Gecommitteerden onder het behagen van haer Ed. Mog. &c. Dat welgemelte Heeren Gecommitteerden van sentiment ende advis soudent zijn, dat de voorsz. Heerlicheyt van Seyst ende Driebergen met de onderhorige gehuchten by haer Ed. Mog. soude worden geelveert ende geerigeert tot een vrye hoge Heerlijckheyt met alsulcke digniteyten, praeminentien ende gerechtigheden, als tot sodanige vrye hoge Heerlichkeiten syn speeterende, ende dat deselve vrye hoge Heerlicheyt aan welgemelte Heere van Odijck, mitsgaders omme andere goede redenen ende consideratien in coop soude worden verleent, opgedragen, ende gedefereert voor een sortabele somme van penningen ten behoeye van het Comptoir van de Domeynen deser Landen, dat mede verders aan gemelte Heere van Odijck soude werden toegestaan ende geconsenteert, dat den selven de voorsz. huysinge van Seyst ter gelegener plaats in het opgedachte district naar syn Hoogh-Edelheyt welgevallen soude mogen doen optimmeren,

* mitsgaders dat haar Ed. Mog. den selven huysfouden verklaren ende houden voor Riddermatig en tot sadanige digniteyten en prerogativen gequalificeert, als tot andere Ridderboffteden syn behoorende, ende in dese Provincie worden beseten ende geexerceert. - Waar op gedekebereest zijnde hebben de Heeren van de twee voorschemmende Leden verklaart, haer het voorsz. gerapporteerde wel te laten gevallen, ende haer mede te conformeren, ende verders verstaen, dat het voorsz. verfoeck aan meergemelte Heere van Odyck in voegen als boven voor de somme van eens vijf duysent guldens soude worden toegestaan ende geaccordeert, Soggende de Heeren van de Stadt ende Staden het selve over te nemen, om daar op het sentiment van de Heeren hare Principalen te verstaen.

Extract uit de Resolutien van de Burgermeesteren ende Vroedschap der Stadt Utrecht: Saterdaghs den 12. Februar. 1677.

De Vroedschap op den Eedt vergadert synde, ende naarder in deliberatie gelyt hebbende t' verfoeck van Heere Wilhelms van Nassouw Heere van Odyck Cortienne &c. omme van haar Ed. Mog. in coop te mogen hebben de Hooge ende Ambachts-heerlickheyt van Seylt ende Driebergen, mitsgaders om het oude Huys te Seylt te mogen optimmeren, alles breeder by resolutie van den xxv. Jannar. lesleden vermeld, heeft na serieuze, rype, ende exacte overweginge van saacken, ende in consideratie van de recommendatio van syn Hoochteyt den Heere Prince van Orange, ende van de hooge ende bysondere meritis van welgemelte Heere van Odyck, als mede in verwachtinge, dat die van syn Hochedelheits illustre familie ende descendenteu tot meerder luyfter deser Provincie ende voordeel ende welvaren van de ingesetenen van dien motter tyt haer in deselve souden comen neder setten, naa ordentlicke omvraghe eenpaartlick verstaen ende geresolveert.

Dat aan syn Hooch-Edelh. in coope sal worden verleent ende opgedragen de Hooge ende Ambachts-heerlicheyt van Zeylt ende Driebergen mette gehuchten ende Buerten daar onder resorterende omme die te gebruycken ende te exerceren tot alle hooge, lage, ofte Ambachts-heerlicheyts rechten op limitatiën ende voorwaarden hier na verclaert. Eerstelyk dat uyt dese Coop sal sijn ende blyven het geheele district Stadtwaarts gelegen beginnende van den gemenen ende Heeren wech tusschen den toorn ofte kercke van Zeylt, ende de Riddermatige huysinge Karsbergen, ende alsulcx oock blyvende geeximeert deselve huysinge Karsbergen, Item Berghwarts het gerechte van den Hove Provinciaal.

Ende al wat vorder nederwaars na de Stadt is streckende volgens ofteyckeninge op de Caarte gedaan.

Dat oock in de voorsz. coop van hooge Heerlicheyt niet sal wesen begrepen het Gerecht

Gerecht ofte Heerlicheyt van Ryfenburgh met des selfs Landen onder Lintbergen gelegen, nochte oock niet de Riviere de Crommen Ryn in eenige deelen.

Dat de Schouten, Secretarissen, ende Bodem althans in dienst sijnde in haaren functien sullen gecontinueert worden.

Dat den Heere van Odijck ofte des selfs Successours door de atrede aangeselde ofte noch aan te stellen Schouten, Schepenen, ende Gerechts-luden boedanich die syn, ofte in toecomende souden mogen worden geintituleert, geen andere Politie off justitie sullen mogen houden en exerceren, dan de Ordonnantie van de Ed. Mo. Heeren Staten den den 14. May 1594. mitsgaders verdere hare Ed. Mog. Reglementen, Placcaten, ende Ordonnantien ten plaetsen Lande syn gevonden ende toelassende. Ende dat soudenlinge sal worden achtervolgt t' 20. art. van de voorsz. Ordonnantie de Ann. 1594.

Dat het beroepen ende stellen van Predicanten sal blyven aan de Kerckenraiden en de approbatie aen haar Ed. Mog. in voegen tot nocht tot geesferveert in volgens Kercken ordre.

Blyvende by opgemaekte haar Ed. Mog. niet alleen de vordere Politie, maar oock de reele ende personele ongelden ende schuttingen, mitsgaders der selver Domeynen, ende daar over sodanich te ordonneren, statueren, ende bevelen, so bevinden sullen te behooren, Ende oversulcx in allen desen ongeprejudiceert ende onverkort in de Hoocheyt ende Heerlicheyt deser Provincie.

Dat insgelychs de Stadt Utrecht mette Borgers ende ingesetenen van dien sullen blyven geconserveert, gemaintineert, ende in haar privilegien, ende vrye ende gerechtigheden, sonder dat door dese transports in eenige deelen ofte manieren sullen werden vernadeelt ofte vercort.

Dat oock de Opgesetenen der voorsz. Heerlicheneden, ofte de goederen, landen, ende huysen daarinne gelegen buyten consent, goetvinden ende believen van haar Ed. Mog. niet sullen mogen worden beswaart.

Ende vorders ten opsichte van't crimineel dat ymant van de borgers ofte inwoonders van de Stadt ende vryheyt van dien over enich delict ofte mesusen wordende geapprehendeert, men deselve aansonts gehouden sal syn over te leveren, om binnen de Stadt Utrecht te recht gestelt te worden.

Dat oock alle andere Heeren ende particulieren onder het distriect der voorsz. Heerlicheden gecomprenhendeert sullen blyven onverkort ende ongeprejudiceert in haar recht ende privilegien.

Dat mede vorders aan gemelten Heere van Odijck sal werden toegestaan ende geconsenteert het oude vervallen ende geruineerde huysinge van Seylt te mogen

mogen optimmeren op sodanige plaats in het opgedachte distrikt als syn Hoogh Ed. bequaamst daar toe sal oordelen te wesen, in welcken gevalle deselve huysinge sal worden verklaart ende gehouden voor Riddermatig, ende tot sodanige digniteyten ende prerogativen gequalificeert als tot andere Ridder-hofsteden syn behorende, ende in dese Provincie worden beseten.

Ende syn de Heeren Burgemeesteren ende Gecommitteerde ter Beschryvinge geauthoriseert, omme met ende neffens d' Heeren van de voorstemmende Leden te arbitrerem de somme by opgemelte Heere van Odijck te betalen voor de voorsz. Hooge, Lege, ende Riddermatige Heerlyckheden ten profyte van de Domeynen s'Lants van Utrecht, mitsgaders dese handelinghe verders te adjusteren ende te perfecteren.

Et hæcenus inter Status deliberatum de ea re. Decretum dein factum, cujus hæc est sententia.

Extract uyt de Resolutien van de Ed. Mog. Heeren Staten s'Lants van Utrecht Mercurii den 28. Febr. 1677.

Geboort synde het rapport van de Heeren Ruysch ende andere haare Ed. Mog. Gecommitteerden hebbende achtervolgens ende in voldoeninge van der selver Resolutie Commissoriaal van den deser loopende maant met den Heere van Odijck nader gesproken ende geconferereert over de limyscheydinge van de hoge jurisdictie van Zeyst en Driebergen, met de onderhorighe gehuchten, breder den 15. der voorsz. maant ende ten voorsz. dage genotuleert, hebben haare Ed. Mog. eenparich goetgevonden te verclaren als verclaart wort mits desen, dat haare Ed. Mog. aan gemelte Heere van Odijck in coop zyn verlenende, opdragende, ende defererende, als verlenen, opdragen, en defereren by desen voor de somme van vyf duysent gulden te betalen ten Comptoire van de Domeynen deser landen de hoghe, middelbare, ende laghe jurisdictie over Zeyst en Driebergen met de gehuchten daar onder gehorende ende resorterende, omme aldaar te exerceren en te doen exerceren alle hoghe, middelbare, ende laghe Heerlicheyts rechten, ende dat deselve jurisdictie syn aanvanck sal nemen by den Dolder aan de Vuysche steech, ende so voorts langs d'oude limyscheydinge tot aan de Clomp, ende van daar boven de huysinge genaamt de Blauwe Schorteldoock, ende van daar voorts langs de Croostwech tot aan de Bresteech, ende van daar met een rechte linie voor by den huysen van Carsbergen tot op de waterige wech toe, ende so voorts langs deselve wech met een rechte linie door by Blickenburch ende Wolperhorst tot aan den Crommen Rheyn, blyvende niettemin de Gerechtsplaetsen van den Hove Provinciael met twintich roeden in't ront, mitsgaders de wegen uyt de groote Amersfoortse wech derwaarts tot den selven Gerechte streckende geeximeert, en so voorts volgens de oude limyscheydinge

dinge heywaarts op ende om tot aan den voorsz. Dolder toe, blyvende mede het vordere gedeelte van het voorsz. distrikt Stadtwaarts als mede de voorsz. Reviere den Crommen Rhijn uyt de voorsz. jurisdictien gexempteert, so en in dier voegen als nader is bepaalt, aangetrocken, ende gedefinieert op de Caarte daar van gemaackt, ende alhier ter Secretarye van haar Ed. Mog. berustende, Dat vorders haar Ed. Mog. aan gemelte Heere van Odijck syn permitterende, als gepermittert wert mits desen, dat den selven den vervallen of geruineerden huysse van Zeylt op de oude fundamenten ofte elders ter gelegener plaatsse in het selve distrikt nae syn welgevallen sal mogen doen optimmeren, met verclaringe, dat haar Ed. Mog. den selven op te bouwen huysse van nu af aan syn houdende voor een Riddermatige huysfinge, ende tot sodanige digniteyten ende prarogativen gequalificeert, als tot andere Ridder-hoffteden syn behorende ende in dese Provintie worden beseten ende geexerceert, ende sullen hier van de Brieven in de gewoonlycke ende behoorylycke forme worden gedepescheert, uytgegeven, ende aan meergemelte Heere van Odijck worden ter haant gestelt, mitsgaders aan de Heeren van den gemelten Hove Provintiaal nevens de voorsz. Caarte toegesonden, omme aldaar na behoren te worden geregistreert, wordende den Domheer Everard Both vander Eem by desen geauthoriiseert omme de voorsz. Coop-penningen onder des selfs quitantie te mogen ontfangen, mits deselve verantwoordende daar ende so sulcx is behorende.

Ende hebben haar Ed. Mog. vorders goetgevonden te verclaren, dat alle die gene die eenige booge jurisdictien in dese Provintie syn exercerende &c. Sequitur jam generatim, quod omnes tangit indistincte, quibus alta jurisdictio, jam antehac a. me editum lib. 1. de Nobilit. p. 8. Ordinum codicilli autem ita se habent :

De Staten van den Lande van Utrecht ; In onse vergaderinge gelezen ende geexamineert synde de Memorie aan ons gepresenteert by den Hooch-Welgeboren Heere Willem van Nassou Heere van Odijck ende Cortienne representerende d'Eerste ende d'Edelen, so ter vergaderinge van d'Heeren Staten van Zeelant, als die van haar Ed. Mog. Gecommitteerde Raden, mitsgaders ter Admiraliteyt aldaar, ende wegens hoochgemelte Provintie gecommitteert ter vergaderinge van de Ho. Mo. Heeren Staten Generaal der Vereenichde Nederlanden &c. daar by vertoonende dat syn Hooch-Edelb. in onderhandelinghe was staande over een considerabele partye van Landeryen ende anlere Heerlyckheden gelegen onder den Gerechte van Seylt in dese Provintie met versoeck, dat wy hem Heere Remonstrant in coop souden willen verleenen de Hooge, middelbare, ende lage jurisdictie over Seylt voorsz. ende Driebergen, met de gebuchten daar onder resorterende, oock hem Heere Remonstrant permitteren omme den Adelycken huysse in het voorsz. distrikt te mogen doen bouwen ende optimmeren tot alsulcken plaatsse als by Heere Remonstrant soude oordelen best gelegen ende bequaamst te syn.

syn, dat het gemelte op te bouwen huys by ons soude werden begifticht met sodanige privilegien ende prerogativen van Riddermatigheyt als tot alle andere Heerlycke huysen in dese Provintie syn spekerende, mitsgaders by ons hier op in achtinge ende consideratie genomen zijnde de favorable recommendatie van zyn Hoogheyt den Heere Prince van Orange aan ons desen aangaande gedaan, als mede daar benevens synde gerespecteert op de illustre qualiteyten ende hooge merites van welgemelte Heere van Odijck, hebben wy om de voorsz. ende andere goede consideratien eemparich goet gevonden ende geresolveert te verclaren, als verclaart wert miss desen, dat wy aan welgemelten Heere van Odijck in een ewigen en erfelijcken koop syn vorlonende, opdragende, ende defererende, als wy verleenen, opdragen, ende defereren by desen voor de somme van vijf duysent Caroli guldens te tellen ten Comptoire van de Domeynen deser Landen, de hooge, middelbare, ende lage jurisdictie van Seylt ende Driebergen voorsz. mette gheuchten daar onder resorterende so wijt ende breed de voorsz. Heerlijckheden haer syn extenderende, volgens de bepalinge ende limijtscheydinge nader ende breeder gedefinieert ende vervat by onse Resolutie op heden desen aanlangende Staatsgewyse genomen, mitsgaders de Caarte daer van gedaan opstellen, ende alhier ter onser Secretarje berustende, ende voors met alle appendentien ende dependentien ende vordere gerechtigheden als daar onder syn behorende met een erfelyck recht om sodanigh te kunnen succederen op alle welgemelte syns Hooch-Edelb. descendenten ende nacomelingen, mitsgaders alle andere Heeren ende Vrouwen, die naar den selven by wettigen titul de voorsz. Heerlijckheden in der tijt sullen comen te besitten, dien volgende dat de selven aldaar ten ewigen dagen privatelyck ende alleen sullen comen ende vermogen te exerceren ende doen exerceren alle soorte van jurisdictie so in't crimineel als in't civil, ende generalycken in allen anderen saacken, geene uytgesondert, dan alleen het crimen laesae majestatis, mitsdien dat oock sullen gerechtigd wesen tot alle confiscatien ende verbeurtenissen, mitsgaders tot alle vordere digniteyten, praeminentien, gerechtigheden, baten ende profyten, als tot alsulcke vrye hooge Heerlijckheden naar rechten ende costuymen eenichsints syn spekerende, ende by andere vrye Heeren werden beseten ende geexerceert, mitsgaders dat wy verders aan gemelte Heere van Odijck syn permitterende ende consenterende, als wy permitteren ende consenteren by desen, dat den selven den vervallen ende geruymerden Huysse van Zeylt op de oude fundamenten of elders ter gelegener plaats in het voorsz. distrikt naer syn Hooch-Edelheits welgevallen sal mogen doen opbouwen ende optimmeren, met verklaringe, dat wy den selven op te bouwen huysse van nu aff aan syn houdende ende confedererende voor een Riddermatige huysinge, ende tot sodanige vordere gerechtigheden, digniteyten, ende prerogativen te syn gerechtigd ende gequalificeert, als tot alle andere

andere Ridder hofsteden syn speckerende, ende in dese Provintie worden geposideert ende geexercceert, Lassende onsen Procureur Generaal ende allen anderen Officieren ende Iusticieren, misgaders een ygelyck dien het aangaan mach haar daar naar te reguloren, ende den meer welgemelsen Heere van Odijck, syn erven ende recht vercrygende het volcoenen effect van dien te laten genieten, sonder daar inne eenige verhandinge ofte molestatie te doen. Gedaan in Utrecht onder onsen grooten segele, paraphure, ende signature van onsen Secretaris op den 28. Februar. ann. 1677. Was geparaphoert P. Ruysch, Onderstont: Ter ordonnantie van myne voornoemde Heeren de Staten. Ende was getoekent: I. van Luchtenburch, hebbande onder aan hangen het groot segel van haar Ed. Mo. in roden wasche, aan een dubbeld franscynen steerte, gesloten in een silvere vergulde doose.

Quod autem Curtis, seu castrum, seu nobile aliquod praedium vi majori deletum, nisi Principis consensu, ut splendor pristinus conservetur, restitui non possit, non hinc tantum satis patet, sed & aliud exemplum est, quo aperte id probatur. Habuerat olim castrum in Dominio de Cuyck vir nobilis & illustris Gorinchemi Praefectus Johannes van Baexen. Cum a Gelris flammis traditum mutato veteri ejus nomine vellet rursus excitare id, a Maximiliano Romanorum Rege & ejus filio Philippo, ut Dominis de Cuyck, oblato libello supplice licentiam prius petiit. Aliter id non ausus, ut ostendit diploma hoc:

Maximiliaen by der gratien Goids Roomsche Coninck altyt Vermeerderder Ryck, van Hongarien, van Dalmatien, van Croatien &c. ende Philips by der selver gratien Eerts hertogen van Oostenryck, Hertogen van Bourgongien, van Lothryck, van Brabant, van Lembourgh, van Lutzenbourgh, ende van Gelre, Graven van Vlaanderen, van Tirol, van Artoys, van Bourgoingnen, Palatinen van Henegouwe, van Hollant, van Zeelant, van Namen, ende van Zuiphen, Marck graven des Heylich Rycks, Heeren van Vrieslant, van Salins, ende van Mechelen, Allen den genen, die dese onse tegenwoordige brieven sullen sien ofte hooren lesen Saluyt, Wy hebben ontsaem de ootmoedige supplicatie van onsen lieven ende getrouwen Ridder, Heere Johan van Baexen, Droffaart van Gorinchem, inhoudende hoe dat hem toebehoirt ter cause van syn partrimonie goet een huys, Hoffstadt, ende Heerlicheyt geheten Bynnensvry, leggende te Haeps in onsen lande van Cuyck, leggende ronsomme in die gemeynthe, wesende ontrent ses Hollantsche mergen lants groot, i'welcke Huys ind' Hoffstadt is een vry Heerlicheyt, in hoogen, in legen, end' oock van allen Schattingen ind' tbienden als ons genoch gebleken heeft, Daar of hy ind' syne voorfaten over langen tijt vredelick gebruyct ende geposideert hebben sonder enich hinder ofte belette, Nu eist so dattet voorfs. Huys ende Hoffstadt geduerende die oorloge van onsen lande

lande van Gelre heeft by de ghene van onse wederpartyen afgebrant, gede-
 strueert, te niette, ende in ruynen gestelt geweest, ende oock alle die brieven
 van die vryheden ende exemptien, die de voorszaten van den voergenoemden
 Heere Johan daar offhadden gecregen van wylen die Heere van Cuyck als voorsz.
 is, ende hoe wel dat hy goeden wille heeft t'selve Huys ende Hoffstadt weder to
 doen maecten, adificieren, timmeren, ende opstellen, nochtans en soude hy dat
 niet dorren noch willen doen sonder dair op te hebben onse brieven van oorlove,
 ende consent ind confirmatie van de vryheden sulcks als boven verclaart is, ende
 daar toe oick voer enen anderen mergen lants leggende rontomme t'voorsz. Huys
 ende Hoffstadt, ende daar by ende mede dat wy hem consenteren wilden, dat
 syne nacomelingen Heeren ende Vrouwen van de voorsz. Heerlicheyt altoos van
 nu voortaan die van ons ende van onse nacomelingen Heeren ende Vrouwen
 van Cuyck souden mogen verbeergewaden ind ontfangen als een vryleen van
 Cuyck met eenen Sparwer, ende dat men die Heerlicheyt van nu voortaan
 heiten sal Coninx vry, ende hem hier op verleenen onse gratie, om de welcke
 hy ons seer heeft gebeden ende doen bidden, Doen te weten, dat wy overgemerckt
 t'gene dat voorsz. is, die guede ende getrouwe diensten, die deselve Heere
 Johan van Baexen Suppliant, ende syn ouders, ons ende onsen voorszaten altyts
 gedaen hebben, ende oick die groote verloefs, schaden, ende interesten, die sy
 ter cause voorsz. geleden hebben, genegen synde in dit stuck tot synder voorsz.
 beden, den selven Heere Johan omme die redene wille ende andere ons daar
 toe porrende, hebben gegunt, gewillecoert, ende geacordeert, gonnen, willecoi-
 ren, ende accorderen, hem gevende oirloff ende consent by desen tegenwoirdigen,
 uyt onser sonderlinger gratie, te mogen weder doen maecten, adificieren, tym-
 meren, ende opstellen, op syn eygene cost, dat voorsz. Huys ende Hoffstadt van
 Bynnensvry, alsoo t'hem goetduncken sal, sonder daaromme te mitsbruycken
 tegens ons in eeniger manieren, omme daar off mitsgaders van den ses mergen-
 lants, ende oock noch van enen anderen Hollantschen mergen lants lenchde en
 brede, rontom dat voorsz. lant, Huys, ende Hoffstadt, grooter langer ende bree-
 der aan alle syden rontom dat voorsz. Huys ende goet, als voorsz. staat, te besitten
 en gebruycken by hem, syne nacomers, Heeren ende Vrouwen van dien in sulcken
 Hoocheit, vryheit, Heerlicheyt, liberteyt, rechten ende exemptien van
 hoogen ende leegen, ende van Schattingen ende thienden, als hier boven ver-
 claart is, ende als hy ende syne voorszaten daar off gebruyckt hebben ende noch
 doen, die welcke Hoocheit, Heerlicheyt, vryheit, liberteyten, ende rechten wy
 hebben geconfirmert ende geaprobeert, confirmeren, ende approberen,
 van nieuws, soe verre als noode is, ende voorts uyt onser breeder gratien
 ende gerechte wetentheyte hebben voir ons ende onse voorsz. nacomelingen Heeren.
 ende

ende Vrouwen van Cuyck gegont, gewillecoert, ende geaccordeert, gonnen, willecoeren, ende accorderen by desen, dat die voorsz Heere Johan van Baexen ende syn erfgenamen Heeren ende Vrouwen van der selver Heerlicheyt die van nu voortaan sullen ontfangen ende verheergewaden van ons ende van onsen nacomers als een vry leen ons voorsz Lants van Cuyck met een Sparwer, ende sal geheiten syn Coninxvry, Onbieden daaromme ende bevelen onsen herdlieven ende getrouwen Cantzelier den Heere van Champvans ende van Solre, die luiden van onsen Raide, Cancelier ende luiden van onsen Rade in Brabant, Tresoriers ende Gecommitteerden op't stuck van onse finantien, den Drossaart ende Stadthouder van onse Leenmannen, en den Rentmeester van onsen voorsz Lande van Cuyck, ende allen anderen Justicierien, Officierien, ende onderstaten, ofte hoerluyder Stedebouwers ind elck van hem nu synde, ende die namaels wesen sullen, diere dit aangaan oft aanroeren sal mogen, dat sy den voorsz Heere Johan van Baexen ende syn erven ende nocomelingen, Heeren ende Vrouwen van Coninxvry voorsz, doen, laten, ende gedogen van desen onsen graciën, oirloff, consente, confirmatie, vrybeiden, gunninge, ende octroy, ende van allen den inboud van desen in der manieren hier boven verclaart rustelick, vredelijck, ende volkomelick genieten ende gebruycken sonder daar tegens hem ende syne voorsz nacomelingen nu noch in toecomenden tyde te graveren, doen, noch laten geschien enighen hinder, letsel, oft moeyenisse, hoe dat het sy, Want onse beliefte sulck is, Des t'oirconden so hebben wy onsen segel hier aan doen hangen. Gegeven in onse Stadt van Grave den 27. dach van Augusto in't jaer ons Heeren duysent vier hondert vier en t'negentich, ende van den Rycken ons Coninx, te weten van den Roomschen t'negenste, ende van Hungarien dat vierde. Ende op de plycke aldus geschreuen. By den Coninck. Onderstent: Dese Cope is neerstelyck gecollationeert tegens die principaal brieve met een root segel besegelt, ende is daarmede van woirde te woirde bevonden accorderende, By Johan Lants van Ludick t'sHartogen bossche residerende van beyde die Hoven van Brabant ende van Ludick toegelaten Notaris onder syn gewoonlicke signature, Johan Lants de Leodio.

CAPUT XXII.

De Comite Culenburgico. Culenburgum Teisterbantia, Teisterbantia diocesis pars. Unde id ita dictum. Ejusdem initia, augmentum &c. Florentii Comitibus inauguratio. De Bosinchemo, Honfvyco, Schalvyco &c.

Dixi hactenus de iis, quibus alta jurisdictio expresse est concessa. Alii sunt, qui usurparunt, & nacti temporis præscriptione non minus firmiter eam possident, quam qui chartis gloriantur, ut sunt Domini Culenburgi, de Vianen, de Jaarsvelt. Imo potior præscriptio est, præsertim trientis seculi. Potior chartis aut codicillis, ut parœmia etiam dicat. Quod ad Dominum Culenburgi peremptorium hoc argumentum: Soli olim episcopo inter Nodam & Bodegraven in dicecesi jus gladii, ut in charta apud Buchel. ad Hed. *hiff. Ultraj. p. 234.* Atqui & Culenburgum inter Nodam & Bodegraven dicecesis olim pars. Teisterbantia enim pars. Hæc autem dicecesis, ut abunde id probavi & clarissimis argumentis *lib. 2. de Nobilit. cap. 10.* Progressu quidem temporis distracta a dicecesi, sed, quod vel maxime hic notandum, etiam postquam jam avulsa hæc, diu tamen Culenburgum in episcopi potestate. Nam nec statim universa sed sensim Teisterbantia a dicecesi discessit. Multi ibi qui fidem inconcussam servarunt. Et quod ad Culenburch, siquis quærat, unde id ei nomen, alii aliter sentiunt. Sunt qui Zuylenburch putant dictum, literam autem pro litera progressu temporis substitutam. Nec multum vero dissimile id. Nobilis Trajectensis, ex familia de Zulen, qui ibi castrum extruxit, qui possedit, occupavit, & prædia ei circumjecta, ut in Curia Provincialis secundo Memoriali testatur Comes de Remmenbergh: *Gemerck*, inquit, *dat t' Huys te Zuylen van ouden tyden een Baanre-hoffstadt was, daar veel groote huysen als t' Huys tot Culenborch, Nyenrode, Borssefen, ende andere uytgesproten waren &c.* Add. Buchel in not. ad Bek. p. 100. Castrum autem cum situm esset loco admodum opportuno, paulatim cœpit, ut vulgo fit, augeri locus auctis incolis, & frequentia eo confluentium passim etiam celebrari. Brevi oppidum dein factum extructa etiam ecclesia a Joanne de Culenborch. Et dignum id quod notetur. Ante extructam ecclesiam, quod seculi quarti decimi initio demum factum, spectabat adhuc oppidum ad parochiam de Bosinchem, cujus tum adhuc pars. Et hæc pars dicecesis. Domini de Bosinchem etiam Domini de Culenborch. Episcopo ab officiis, a serviitiis &c. Ejus ministeriales, ut ipsi se ita vocant in charta Ann. 1298. *Wj Sweder van Zulen, Gysbrecht van Abcoude, Hubrechts van Vianen, Jan Haren*

Haren Stevens soon van Zulen, Splinter van Bofinchem, Willem van Vorne, Allart van Bofinchem, Dieric van Sulen, Henric Borchgrave van Montfoerde ende Willam van Blochove Ridders &c. maken kends ende kenlic allen den gheuenen, die desen brief sullen sien of hooren lesen, dat wy ende al die ghene, dies met ons blyven, ghelovet hebben te dienen enen hogen manne Janne Grave van Holant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant, jegens alle manne, sonder jegens den Bisscop van Utrecht, wes dienstmanne wy syn, ende sonder jegens den Grave van Gelre, dien wy Haar Hubrecht van Vianen ende Splinter van Bofinchem Ridders voerseyt sonderlinghe uyt nemen &c. & mox paulo infra: Ende ist ooc dat gevalt dat r' Bisdome ledich wert, so waer die Grave bidden wille, ende voor wien hy bidden wille, so sel wy mit hem bidden mit allen trouwen, ende vordren mit onser macht, dat hy sine wille crighe aan den Bisscop. Gevielt oec daster een Bisscop quame tote des voerseys Graven onwille ende r' onsen, so moghen wy onse goet ontfaan van hem alse recht is, maar eghenen sonderlingen dienst noch sonderlinghe vorderinghe sel wy hem doen buten des Graven wille voersz &c. De Huberto de Bofinchem Splinteri fratre, cujus mentio hic, Johannes Nassovius chart. Ann. 1280. Johannes Dei gratia Trajectensis electus universis presentia visuris & audituris notum facimus, quod Hubertus de Bofinchem fidelis ecclesia nostra Trajectensis in nostra & Pralatorum ac fidelium & ministerialium ecclesia nostra predicta presentia constitutus &c. condiciones &c. super locacione & ad firmam receptione bonorum Decani & Capituli jacentium in Bofinchem &c. innovavit & ratificavit, &c. Datum in castris Moniforti Ann. Domini M. CC. octogesimo &c. Ad consequendum baptismum, ad ecclesiastica sacramenta, oppidanis de Culenburch necesse ut conferrent se ad Curatos de Bofinchem. Extructa autem ecclesia cum jus patronatus ob structuram sibi competens secundum illud vulgatum;

Patronum faciunt dos, ædificatio, fundus, qui extruxerat contulisset ecclesiæ S. Johannis, probavit Guido episcopus donationem non tantum, sed ecclesiam de Culenburch secevit etiam in posterum ab ecclesia de Bofinchem, ut distincta esset parochia, concessis fonte baptismali & ecclesiasticis sacramentis, sed expresse interim eo addito, ut ecclesia de Culenburch ecclesiæ de Bofinchem ut matri ecclesiæ suæ honorem semper debitum & reverentiam exhiberet, & parochiani de Culenburch quotannis semel visitarent eam oblationibus ibi factis. Charta ita se habet.

Univerfis Christi fidelibus presentes literas inspecturis vel audituris tam presentibus quam futuris, Guydo Dei gratia episcopus Trajectensis Salutem in Domino

mino sempiternam. Noverit universitas vestra, quod propter hoc in nostra presentia personaliter constitutus Johannes de Culenborch famulus jus patronatus ecclesie de Culenborch per dictum Johannem de novo adificata in fundo suo proprio, ad eundem Johannem pertinens, & eidem competens ex causis & rationibus antedictis, de licentia & consensu Johannis dicti Craft & Hermanni Presbyterorum Curatorum ecclesie de Bosinchem nostra diocesis, infra cujus parochie de Bosinchem limites dictum opidum de Culenborch situm esse dinoscitur, dedit, contulit, & transulit irrevocabiliter, pure & simpliciter in Venerabiles viros Decanum & Capitulum ecclesie sancti Johannis Trajectensis, ita quod dicti Decanus & Capitulum de cetero in perpetuum jus habeant presentandi Rectorem ad dictam ecclesiam de Culenborch, dictusque Johannes dictum jus patronatus dicta ecclesie de Culenborch sic contulit & transulit in dictos Decanum & Capitulum ecclesie sancti Johannis Trajectensis, & effestucavit eisdem, quod nichil in dicto jure patronatus dicta ecclesie de Culenborch sibi vel heredibus suis retinuit. Propter quod nobis idem Johannes de Culenborch humiliter supplicavit, ut nos super premissa donatione seu translatione nostrum praberemus assensum. Nos igitur precibus dicti Johannis de Culenborch inclinati preadictas donationem & translationem ab ipso Johanne in dictos Decanum & Capitulum ecclesie sancti Johannis Trajectensis sic factas approbavimus & ratificavimus, recepto prius ab eodem Johanne juramento, quod contra premissa vel aliquid premissorum, per se vel alium, seu per alios, directe vel indirecte non veniet in futurum, & easdem donationem & translationem auctoritate ordinaria confirmamus per presentes. Verum quia cultum divinum potius cupimus augeri quam minui, attendentes etiam latitudinem dicta parochia de Bosinchem, & facultates ejusdem competentes, statuimus & ordinamus quod dicta ecclesie de Culenborch distincta sit parochia ab ecclesia de Bosinchem, & de cetero per se sit ecclesia baptismalis, fontes habens & ecclesiastica sacramenta ministrans parochianis, qui in dicto opido de Culenborch commorantur ad presens, vel commorabuntur in futurum, ita tamen quod dicta ecclesie de Culenborch dicta ecclesie de Bosinchem tanquam ecclesia matri sua debitas exhibeat reverentiam & honorem, sic videlicet, quod de cetero Parochiani de Culenborch ecclesiam preadictam de Bosinchem semel in anno tanquam matrem suam visitare teneantur in die dedicationis dicta matri ecclesie, & ibidem pro remedio animarum suarum oblationes suas offerre. Adjicimus insuper, quod quamdiu Johannes dictus Craft, & Hermannus presbyteri supradicti, Curati ecclesie de Bosinchem supradicta, supervixerint, officient ecclesiam de Culenborch memoratam. Renunciavit etiam dictus Johannes de Culenborch coram nobis, suo ac heredum suorum

rum nomine, exceptioni doli mali, actioni in factum, conditioni sine causa, & ob turpem causam, conditioni ex lege & ex canone, circumventioni, & omni alii auxilio juris Canonici & civilis, per quod predicta donationis, & translationis effectus valeat quomodolibet impediri. In quorum omnium premissorum testimonium, & ut robur omnia premissa & singula optineant firmitatis perpetuo, sigillum nostrum duximus presentibus apponendum. Et ego Iohannes de Culenborch famulus predictus omnia & singula predicta confiteor vera esse & fuisse, & in futurum me & heredes meos fide prestita corporali servare velle & debere, & contra ea me & heredes meos nullo modo venire. In cuius rei testimonium sigillum meum proprium una cum sigillo Reverendi in Christo patris Domini Guydonis Trajectensis episcopi presentibus apposui. Datum & actum in Trajecto, Ann. Domini M. CC. decimo, in vigilia Nativitatis beati Iohannis Baptista.

Filius hic Iohannes Huberti quem dixi. Hubertus filius Huberti, quem episcopi Pincernam vocat charta Ann. 1273. Ego Hubertus de Bosinchem filius bona memoria Huberti Pincerna de Bosinchem militis &c. Habet ejus chartam † Buchel. ad Hedam hist. Ultraj. p. 213. qua in feudum castrum de Culenborch a Gelris ait se accepisse Ann. 1281. Haud dubie eodem modo quo Dominus de Oldenbarnevelt ab Hollandis castrum Guntersteyn postquam id iis cessit accepit rursus in feudum. Eodem modo quo id factum a Dominis de Wulven, de Nyenrode, & ab aliis, de quibus dixi jam supra cap. 15. Hollandica quidem feuda postquam iis sic cessa, sed quæ propterea nihilominus diæcesis adhuc pars, dicecesi non exempta, non magis quam prædium, quod quis situm in dicecesi Gelro vendit aut Hollando. Unde & nihil hoc ad rem, quod Iohannes ait in charta hac in proprio suo feudo ecclesiam a se extractam. Nam utut fundus ipsius, situs tamen in dicecesi, ut sita alia etiam multa. Situs intra limites parochiæ de Bosinchem, cujus ingens latitudo tum, ut hic verbis expressis. Quod autem parochia hæc dicecesis ex asse abunde id puto patet ex charta hac notabili Andreæ episcopi Ann. 1131.

* IN NOMINE SANCTÆ ET INDIVIDUÆ TRINITATIS. Sciant fideles quam presentes tam posteris, quoniam ego ANDREAS Trajectensis ecclesie pontifex humillimus inter Prapostum Herimannum & Canonicos ecclesie beati Baptista domini Præcursoris medius caritate mecum media ecclesiam & curtim in Bosinchem a manu Prapostiti suscepi & utrumque, ipso petente & concedente, cum omni allodio quocunque situm est locorum appendente, exceptis feudis duorum liberorum, Amelrici, Giselberti, & quatuor ministrorum Suetgeri, Alberti, Harnodi, Gozwini, & cum omni ea libertate justitia, qua ipse & omnes

† Apud eum sic incipit Ego Hubertus dictus de Bosinchem scripto &c. Sed quam vidi manuscriptam in adversariis Nobilissimi Adriani de Winfen Domini de Hoen-coep ita incipiebat: Ego Hubertus dictus Culenborch de Bosinchem. * Curtis in Bosinchem ecclesie S. Iohannis datur Ann. 1131.

omnes antecessores sui ante ipsum usque in presentem diem sunt usi, in augmentum prabendarum Canonice supra memorata ecclesia pro salute mea pia in Christo donavi. Decimas vero duorum altarium in Hoge & in Geshoron ab eisdem Canonice suscepi, & eas in usum suam Prapósito commisi, ita tamen ne ququam ab ecclesia predicta elonget, nec per alium aliquem impediatur, sed ut prudens dispensator, & in his & in ceteris ecclesia bonis curam diligentissime fructum agat. Ad hujus rei sanctionem cartam quoque jussu fieri, & nota sigilli mei signari. Siquis autem quicquam impie contra hoc molitus fuerit, gladio anathematis intereat. Hoc autem factum est anno dominica incarnationis Mill. C. XXXI. indictione IX. Regnante Rege Lothario. Anno VII. regni ejus. Anno IIII. episcopatus domini ANDRÆ Pontificis humillimi Trajectensis ecclesie. Testes. De sancto MARTINO Hardberrus Prapósito, Lutbertus Decanus, Simon filius Comitis Hollandia. Wernerus Prapósito de BERCHE, Conradus, Henricus, Adelardus. De sancto BONIFACIO Wichardus Decanus, Blitherus, Sibrandus, Simon, Winemarus. De sancto PETRO Lutbertus Decanus, Thiedricus, Freso, Rodolfus, Albero, Altetus, Everhardus, Odoldus. De sancta MARIA Arnoldus Decanus, Radolfus, Alwinus.

De curti quidem sæpius, in præsentia etiam Cæsarium, Capitulo questio deinceps mota. Sed non a Culenburgiis. Fuerunt alii nonnulli. Et quicumque hi tandem fuerint Capitulo prævalente laborarunt incassum. Habet rei historiam insignis etiam charta hæc, quam descripsi ex Tabulario ecclesie S. Johannis :

Super prædiis Trajectensis in Curia Imper. olim questio ventilara.

IN NOMINE SANCTÆ ET INDIVIDUÆ TRINITATIS. Notum eat tam presentibus quam futuris, quod dominus Godeboldus ecclesie sancti Johannis Baptista in Trajecto Prapósito, nomine & memoria dignus, ut curtis, qua sita est in Bosinkem, cum suis appendiciis ecclesie sancti Johannis concederetur, ejusdem ecclesie expensa justo emptionis titulo comparata, pia humanitate laboravit, & optabili studio effectui mancipavit. Hanc curtem jam dicta ecclesia sancti Johannis justo titulo & quietâ possessione usque ad tempora beata memoria Domini Harberti Trajectensis episcopi cum usufructu plenissimo obtinuit, & præscriptione temporis lege taxati sine omni interruptione possedit: Regnante autem Conrado rege Romanorum emerferunt quidam, qui querimoniam super curte præfata in conspectu regis Conradi præsentis domini Harberto episcopo deposuerunt: Qua quia nullo titulo & jure subnixâ fuit ordine judicio decisa cessavit. Postmodum in conspectu regis Frederici, antequam Imperatoris nomine gauderet, præsidente Trajectensi ecclesia Hermannus episcopus eadem querimonia repullulavit, sed ea facilitate, qua mota est, consopita evanuit.

Tandem

Tandem venerabili domino Godefrido Trajectensi episcopo Iwainus de Gokelforde cum suis laterali prateritis molestiis novas adjiciens querimoniam super praxata caste rationabiliter extinctam & ordine judiciario sapius cassatam non sine injuria retractavit. Sed dominus Trajectensis sicut dominus, sicut pius ecclesia advocatus, accito illustri Comite Henrico de Chuic mediatorem se interposuit, verbum querimonia media karitate in suo consilio cum utriusque partis consensu suscepit. Consuluit quoque pro bono pacis, ut Capitulum sancti Johannis pradiſto Iwaino x. libras conferret, tali pacto, ne querimonia tam injuriosa in posterum ullo modo repullularet. Idem quoque Iwainus fidejussores dedit dominum Henricum Comitem de Chuic, Hertmannum Comitem de Noyimagio, quod super bonis supradictis conventum sancti Johannis nec ipse, nec aliquis ex linea uxoris sua amodo molestare attemptaret. Nichilominus memorabilis Antistes Godefridus sententiam excommunicationis in eos, siqui pradiſtam ecclesiam in bonis totiens memoratis gravare prasumpserint, promulgavit. Et ut hac rata sint & omni tempore inconvulsa, praecepit liberalissimus Pontifex Godefridus hanc paginam conscribi & suo sigillo consignari. Adha sunt hac anno incarnationis dominica M. C. LXXVI. indictione IX. Regni Frederici XXV. Imperii XXI. Episcopatus domini Godefridi XXI. Testes sunt, quorum nomina infra subscripta sunt Theodericus Decanus majoris ecclesiae, Gocelinus Praepositus sancti Salvatoris. Arnoldus Praepositus Daventriae. Canonici. De sancto Martino, Gocelinus & Gosuinus. De sancto Petro Wilhelmus & Walterus & Reinboldus. De sancto Maria. Eppo Walterus, Bruno. Laici nobiles, Henricus de Chuic, Geriagus Castellanus, Wilhelmus Strabo, Wilhelmus de Luteke, Heinrichus de Berebache, Winricus de Wegelaten. Ministeriales, Helias, Giselbertus de Amestelle, Giselbertus de Wercunde, Albero Pavo, Otto Capellanus.

Quod dixi porro de Teisterbantia non necesse est ut miretur quis. Non haec tantum dicecesis, sed & magna pars Gelriae. Decimo quarto adhuc seculo feudum Velua Trajectinum, aut ut dicunt subfeudum. Habebat Dux Brabantiae a dicecesi in feudum, Comes aurem Gelriae ab eo in subfeudum. Vid. Hed. *bist. Ultraj.* p. 177. A Brabanto amissum neglecta investitura intra tempus legitimum. Gelro autem, cui vitium alienae cessationis imputari non potuit, ab episcopo concessum tum Ann. M. CCC. XI.

Univerſis & singulis ad quos praesentes litera pervenerint. Nos Guido Dei gratia episcopus Trajectensis uotum facimus, quod quia illustris vir Dominus Iohannes Lotharingia, Brabantia, & Lymburgensis Dux de feodo, quod praedecessores sui ab ecclesia nostra & successoribus nostris consueverant obtinere, nobis & ecclesia nostra homagium non praestitit, nec requisivit infeodari a nobis infra terminum competentem, & quia spectabilis vir Dominus R. Comes Gelriae

partem dicti feodi scilicet terram Velua cum aliis terris & bonis, qua a prefato Domino Duce in feodo obtinere consuevit, & per negligentiam dicti Domini Ducis, postquam ea ad ejus notitiam pervenit, per nostram determinationem eidem factam suspicans sibi in feodo suo, quod Dux erga nos & ecclesiam nostram neglexerat, posse prajudicium generari, si post determinationem eidem factam a nobis & nostra ecclesia non requireret feodum antedictum, supplicabat nobis, prout de jure debebat, ut ipsum de feodo suo infeodare, & homagium suum recipere tanquam Dominus superior dignaremur, Nos itaque prospicientes, quod ex negligentia dicti Domini Ducis, ex quo pronomiatus Dominus Comes infeodationem a nobis cum debita instantia requisivit, sibi non debuit prajudicium generari, dictum Dominum Comitem de terra Velux, cum aliis terris & bonis, prout a vocato Domino Duce tenere consueverat, infeodavimus, & homagium de hoc feodo nomine ecclesia nostra recepimus ab eodem. Acta sunt hac apud Aernhem anno Domini M. CCC. XI. in die beati Petri ad cathedram, presentibus Venerabili viro Domino Florentio Praeposito ecclesia nostra, & dilectis fidelibus nostris Domino Giselberto Domino de Bronchorst, Domino Stephano de Wifche, Domino Theoderico de Batenborch militibus; & aliis quampluribus fide dignis. Datum anno Domini predicto in die beata Gertrudis.

Sed ut sunt rerum vices nec Gelrus temporis progressu servavit fidem quam debebat, & obtinuit tamen Veluam, Antistite deinceps spreto. Nec parochiani de Culenborch servarunt quod debebant ecclesiae de Bosinchem. Reverentiae praestatio in oblivionem tandem venit. Et ea sensum oblivio, ut episcopo connivente ecclesia & devastata, supellex sacra ablata, & per vim etiam campanae in usum praedatorum Culenburgum avectae. Sic reperi in libello qui crimina aliquot continebat Suederi episcopi.

Item so hebben Biscop Zweders broodige huysinne ende dienaars, ende oock anderen by weten, geheyte, wille, ende consent des selvigen Biscop Zweders die kercke van Bosinchem crachtelijcken aangeverdict, der kercken misgewaden, vaten, juwelen, ende clocken, ende andere goeden daar in wesende daar uyt gerooft ende genomen; ende van daar binnen Cuylenborch gebracht, daar Biscop Zweder tegenwoordich was, ende in synre tegenwoordicheyt, ende by synen verhenghen, wille, ende consent gebuydt ende gedeylt; ende die geroofde klokken zijn tot Cuylenburch in den Kercktoorne gehangen om daar dagelijcks mede ter missen ende andere gatyden geluyt te worden.

Paulatim sic Bosinchemum a Culenburgo distractum & ipsum etiam Culenburgum a dioecesi discessit. Gelris cessit Bosinchemum. Datum Dominis de Buren & concessum in feudum. Nec simpliciter concessum tantum

tum loci Dominium. Concessa omnis jurisdictio. Etiam jus gladii, ut inedita docet charta Ann. 1403.

Wy Reynalt by der genaden Goits Hertoge van Gulich, ende van Gelre, und Grave van Zutphen, doen kondt allen luyden ende bekennen mit desen openen brieve voor ons ende voor onsen erven ende nacomelingen, dat voor ons ende voor onse mannen van leene hier na beschreven gecomen is onse lieve Swager Heer Alert van Bueren ende van Boesichem, ende heeft in overcomen der selver onser mannen mit zynen vryen moetwille ons opgedragen alle alsulcke leene, Heerlicheyt, ende goede als hier nae beschreven staen ende volgen, dat is te weten dat Huys ende Borgh te Bueren mit zynen grasten und voorborchten, mitter Hoffstede als die geleghen und begreessen is, und mitter Linghen neffens den lande van Bueren, also verre als die Heerlicheyt van Bueren gheet und streckt, mitten gherichte hoghe ende leghe van den Lande ende Heerlicheyt van Bueren, mit Visscheryen, mit Vogelryen, ende voert mit allen synen toebehooren, ende daar toe dat gherichte hoghe ende leghe van Boesinchem mitter Lecken neffens den Lande van Boesinchem, also verre als die Heerlicheyt van Boesinchem gaat und streckt, mit visscheryen, mit vogelryen, ende voert mit allen hoeren toebehooren, und heeft daar na hier op vertegen, Soe dat onse mannen van leene wjssden dat onse Swager Heer Alert voerghemoemt, hier aff onterft weer, und eghene rechte hier aan meer en behielde, ende dat wy onsen vryen wille hier mede doen mochten, Ende doe dit aldus geschiet was so hebben wy om beden willen ons Swagers Heeron Alerts voersz in oerkonde onser mannen van leene hier na beschreven mit desen onsen openen brieve beleent ende beleenen Willem van Bueren onsen Neve, die van ons ontfangen heeft dat Huys und Borch te Bueren mit syne grasten und voorborchten, mitter Hoffsteden, als die gelegen und begreessen is, und mitter Linghen neffens den Lande van Bueren, also verre als die Heerlicheyt van Bueren gheet und streckt mitten gherichte hoghe ende laghe van den lande und Heerlicheyt van Bueren, mit visscheryen, mit vogelryen, ende voert mit allen synen toebehooren, und daar toe dat gherichte hoghe ende laghe mitter Heerlicheyt van den lande van Boesinchem mitter Lecken neffens den lande van Boesinchem, also verre als die Heerlicheyt van Boesinchem gheet und streckt, mit visscheryen mit vogelryen, end voert mit allen hoeren toebehooren, welke die selve Willem onsen Neve ende syne erven van ons ende van onsen erven ende nacomelinghen hebben, halden, besitten, ende gebruycken sullen ellicke so als sich dat gebuert tot enen Zutphensen leenrechte mit enen ponde goets gelts te verheergewaden als voersz staat, Beheltelicken onsen Swager Heer

Alert voergenoemt aan desen voorsz. leenen Heerlicheyt ende goeden, gelyck die voergenoemt staan syn lystochte rustelick te hebben, te besitten, ende te gebruiken, alse lange als hy leeft, ende bebellick oock onsen Neve Johan van Bueren soen des voergenoemden ons Swagers die Weerde tot Boefinchem mit boeren aanvalten buyten dycks ter Leckwaart und in der Lecke oft gevele mitte thieden van den weert, die geheyt is die Roede thiende, und mit synen toebehooren, die wy hem beleent hebben. Voert meer so hebben wy voor ons, voer onse erven ende nacomelingen, den selven Willem onsen neve und synon erven ende nacomelingen, over gegheven, und geven over mits desen onsen brieve, dat alle dese voorsz. Heerlicheyde, goede, ende leene, so wie die voer beschreven und genoemt staan in desen brieve, erven, comen, ende blyven sullen aan die naaste wetlycke erve und lyve, die van den voergenoemden onsen Neve Willem gecomen syn, off hier namaals comen sullen van lyve tot lyve. Waart oock saacken, dat Godt verbieden moet, dat die naaste erve, die van Willem onsen Neve voergenoemt gecomen waren, also verstorven weren, so dat gheyn van synon lyve en bleeff als voorsz. steet, soe sullen alle dese voorsz. goede, leen, und Heerlicheyde, gelyck de voorsz. staan, und als wy hem die beleent hebben, erven, comen, vallen, und blyven op die naaste wetlycke erve und lyve, dat van der sweert zijde van Bueren gecomen is, beheltlyck ons und onsen erven altyt alle alsulckx eede, manschap, und dienste, als men ons hier van schuldich is te doen. Hier van hoeft ons hulde und eede gedaan onse Neve und Raat Ott van Bueren, als een member des voergenoemden Willams, so als dat behoerlick is. Hier over ende aan syn geweest onse mannen van leene mit namen Heer Godert van Roire Ridder, Reynart van Coeverden, unde Ude die Boese. In oirconde ons segels mit onsen rechten weten und willen aan desen openen brieve gehangen. Gegeven in den jare ons Heeren Dusent vier hondert ende drie des neefsten Sondachs na sint Laurentius dach des heyligen martelaars. *Per Dominum Ducem, presentibus de consilio Nobilibus Frederico de Bronchorst Domino de Borclo, & Gifelberto de Bronchorst Domino de Aanholt, & Gerardo de Vlodorp milite.*

Quod autem ad Culenburchum, crevit deinceps semper ditio, & Dominis etiam sensim fortuna nonnihil ebris majores spiritus accefferunt, cum aut sacris intenti, aut otio, aut rebus nihili, & voluptatibus merfi, aut bellis impediti & domesticis seditionibus obsessi Antistites. Cum durum telum necessitas distineret suspensos, & vel invitos in multis ad connivendum compelleret. Atque ea etiam occasio usurpandi jus gladii. Nec tamen propterea exuerunt prorsus fidem, qua episcopis obstricti. Diu adhuc in officio ut vasalli manserunt. Statuta habeo Culenburchica Ioannis van Bosinchem Anu. 1318. Pœnæ tantum pecuniariæ ibi. Quod corporis pœnam, quod capitis,

capitis, quod jus gladii sapiat, nihil. Gravissima, urbis interdictio, & in certo tantum casu: Voert wie uyt der Poorten voer by daghe ofte by nachte van zyn selfs wegen, om rooven, om branden, om steelen, of enich quaat te doen, die soude buten der Poorten ende myne Landen blyven, tot hy dat verbeteret hadde, tot mynre seggen ende der Scepenen &c. Descitum sensim a dioecesi. Habebant quaedam in feudum ab ecclesia S. Salvatoris, mansum etiam quendam, in quo castrum extructum. Sed quod ad mansum ecclesia jus suum quod habebat & hominum remisit Ann. 1281. ut diploma de eo edidi lib. 2. de Nobilit. p. 209. Nihil autem ad ditionem id & Dominium universum. Et tamen nimis laxè diploma interpretatus non castrum tantum, postquam nactus jam plenum dominium, sed & alia quæ aperte ad dioecesi spectabant, & quæ a dioecesi habebat in feudum, Duci Gelriz dein cessit, & sic cessa ab eo rursum in feudum recepit, ut si dictum diploma, quod lib. de Nobilit. est, cum his conferas quæ sequuntur haud difficulter cognoscas.

Wy Arnoldt &c. Doen kondt allen leyden, ende bekennen mit desen openen brieve, Dat wy op dese disselven brieft in tegenwoordigheyt onser Mannen van Leen hier na beschreven beleent hebben Heeren Johan Heere tot Culenborch mitter Heerschap ende Heerlichheyden daar toe geborende, ende voirt mit al sulcken lande, ende tiende, als hy in den broick ende tot Lanxmer liggende heeft, gelyck die hier na bepaalt staan, te weten, Oestwaart aangaande tot Kordenoerde in der Lecke, streckende langs dat Gerecht van Bofinchem tot des Bisschops Grave toe, ende Zuydwaart langs des Bisschops Grave tot des Greven Dam toe, van des Greven dam voirts langs den alden Bisschops Grave, die gelegen is achter an der Heeren velt van sinte Marienweerde tot den Boelkens grave toe, van den Boelkens grave voirt streckende langs den Beesder wech tot den Boelschen broick toe, Noerdwaart aangaande weder tot Kordenoerde langs die Lecke tot den Gruenenwech langs, streckende in eenre weteringhe geheten den alden Redinchem langs in de Culenburger Vliet gelegen voirt den Diefdijck, ende langs den Vliet voirt streckende Westwaart weder aan dat Boelsche broick, uytgescheyden erven, thienden, ende thynsen binnen der bepalinge voorsz gelegen, dat hy van den Doemproist, ende den Proist van Aldemunster t' Utrecht tot leen haldende is, Voirt hebben wy den selven onsen Neve beleent dat Huys te Malderich mit den Gerichte, ende alsulcken erve als dair toebehoirt mit allen den Weerden in den Rhyn gelegen, ende den tienden daar toe ghederende, Item die Steenweert gelegen boven Duersteden, Item alsulcke erve als hy tot Rijswijck liggende heeft, uytgescheyden die groote Hoffstede houdende ontrent veertigh morgen, Item dat Huys te Vianen met sestien morgen Landts, datmen voirt van hem te Leen holds, Item twee

Ducis
Gelriz
diploma.

ven Landts tot Beefde gelegen, Item noch dat Bredenbroick, beyde die Kattenbroicke, ende die Middeldonck, ende dese voorgenomde Borch, Stadt, Huys, Heerschappen, Heerlicbheyden, ende goede, mit den Gerichten, erve, thierende, ende thynsen, woe die voorgenomdt ende bepailt staan, heeft Heer Johan Heere van Culenborch voorsz onse lieve neve ende Rait buyden des daigs van ons ontfangen tot een onversterfflicken erfleen, ende tot sulcken rechten als dair toe behooren, Beheltelyck ons onse rechten, ende malck des syns, Ende sonder argelist. Hier waren over ende aan onse Mannen van Leen mit namen H. Derich van Arnhem Ridder, Peter van Steenberghe, ende Gysbert van Mekerem. Orkunde onses segels hier aan gehangen, in den jare ons Heeren M. CCCC. xxiii. des Dynsdaigs na sinte Johans dagh Baptist decollationis. Item heeft Heer Johan Heer te Culenborch voorsz. der Edelre Vrouwe Aleyde van Goeterfwyck syne elige huysvrouwe ende gesellinne getuchticht aan dat Huys tot Manderick, ind aan den erve, lande, ende Weerde dat daar toebehoort ende gelegen is in den Kerspel ende Gerichte van Manderick, also als die selve onse neve dat van ons te leen helt, uytgescheyden doch dat dagelycksch gerichte aldair. Onder stont: Accordeort mettet Leenboeck, Ondertekent Dibbets.

Arnolt van Gods genade Hertoch van Gelre ende van Gulich, Grave van Zutphen &c. Heeft beleent Gerart Heere tot Cuylenborch, Ewick, ende Weerde, die Borch ende Stadt tot Cuylenborch, mitter Heerschap ende Heerlickheyt, Hooch ende laghe, daar toe behoorende, ende voort alsulcke Landen ende Thieden, als hy in den Broeck, ende Lanxmeer liggende heeft, ende dat Landt ende Heerlickheyt voorsz is gelegen, ende bepaalt, gelyck hier naa beschreven steit, Te weten Oostwaart aan gaande aan dat overste eynde van de Weytsche Stege Ray recht op in der Lecken met den Stroom van der Lecken neffens den Lande van Cuylenborch, also verre als die Heerlickheyt van Cuylenborch geit ende streckt tot den Groenen wech toe gelegen by Ryper slooth, den Groenen wech langhs streckende by eener Weteringe geheten den olden Rediuchem langhs in der Culenborger Vliet gelegen voor den Dieffdyck, ende langhs de Vliet voorts streckende Westwaart weder aan dat Voornsche broeck, Oostwaart weder beginnende aan de Weytsche Stege voorgenomdt, Nedergaande lanx dat Gerichte van Beusinc hem tot des Bisschops Grave toe, ende Zuydwaart langhs des Bisschops Grave toe des Greven damme, Voorts lanx den olden Bisschops Grave, die gelegen is achter aen't Heerenvelt van Sint Marienweerde toiten Boelkens grave toe, van den Boelkens grave voorts streckende lanx den Beesder wech tot den voorsz, Broeck toe, uytgescheyden erve, thieden, ende thyns binnen de bepalinge voorsz gelegen, dat hy van den Domproost ende Proost te Oldemunster t' Utrecht ten Leen is houdende tot een onversterfflyck Erfleen &c.

Cesserat

TRACTATUS. CAP. XXII. 367

Cesserat primum Gelro non omnia hæc, quæ continentur hic, sed castrum tantum & mansum, in quo castrum extractum, ut in charta Ann. 1281. apud Buchelium ad Hed. in not. & in alia quæ inedita Johannis Huberti filii Ann. 1313. Et hac præmissa nos & nostri successores eodem modo cum castro Culenborch ab ipso Domino nostro Comite Gelfria & suis successoribus tenentes cum eisdem ei servire & assistere tenebimur &c. Quo autem fortior adversus vim, quo majori subnixus ope, Hollandos etiam securus, usus Comitum vestitu, ut cliens, ut obnoxius, ut diserte est in membrana, quæ Hagæ Comitum in Archivis:

Dese die hierna volgen waren van myns Heeren ende van mire Vrouwen cledinge in't jaar ons Heeren M. CCC. LIII.

In den eersten Baanrotsen cleder

Myn Heer selve.

Die Heer van Arkele.

Die Heer van Culenburch.

Die Heer van Ammersoyen.

Die Heer van Egmonde.

Die Heer van Rochefort.

Mon Seigneur Bertelmeus de Burghsz.

Elck een half laken Gentsch. Maken drie en een half Gentsche laken.

Atque ita munitus & satis tectus, ut visum, progressu tandem temporis descivit plane a dicecesi, & plura alia usurpans, & jus etiam gladii etiam nec ab episcopo nec a quovis etiam alio concessum exercens. Vid. Buchel. ad Hed. in not. p. 282. Sed cum modum excederet, passim per dicecesin, quatenus ditio ejus extendebat se, idem tentans quod Culenburgi, vi episcopi obstiterunt, & dein Curia Provincialis, nequid ultra auderet iterum, severe interdixit. Heda hist. Ultraj. p. 305. Anno XCII. crexerat Præfectus in Culenburch furcam in vico Honswyck præsumens ad se pertinere jus gladii. Verum episcopus cum Trajectinis & ceteris oppidis illam dejecerunt. Quod Præfectus, quam agre tulit, & post multas quæstiones causa submissa fuit arbitrio Præfecti Montisfortis, & Philippi Burgundi fratris episcopi. Hi comperto, quod episcopi Trajectenses utile dominium non autem jus gladii illi concessissent, imposuere silentium ei, ita quod Præfectus dolens se intentasse litem destitit a cæptis. Buchel. ibid. in not. Aliquoties jam ante judicatum fuerat nemini in territorio Trajectensi competere jus gladii præterquam Capitulo D. Joannis. Idque testati sunt Prælati, nobiles, & ministeriales tempore Guidonis episcopi, & Gaasbekius professus est, ac de Montfortio & Loenteflatio intercessores pronuntiavit &c.

Extra

Extract uyt het derde Memoriaelboeck t'Hoofs van Utrecht: *Geboort by den Hove van Utrecht t'rapport ende aangeven van sekere Gedeputeerde van den Grave van Cuylenburch nopende secker different de Hooge Heerlicheyt van Honfwyck aegaande, ende gesien seker geschrifte by henlieden dies aangaande overgegeven den selven Hove, inhoudende verclaringe van heure meyninge, T'voorsz Hoffgehoort hier op die Procureur Generaal van den selven Hove heeft den voernoemde Gedeputeerden voor afgescheyt geseyt, dat also sy lieden expresse last hadden aangaande de Hooge Heerlicheyt van Honfwyck ende d'exploitten aldaar t'anderen tyden gedaan so voor de translatie van de temporaliteyt als daer naar bem t'informerem, mitsgaders op t'inhouden van sekerre supplicatie van wegen den voernoemden Grave van Culenburch overgegeven, daar op te hooren de Staten s'Lants van Utrecht, ende oock den voornoemden Grave van Culenburch, ende heure advis syne Majesteyt over te schicken, dat t'Hoff verstont, dat so wel den Procureur Generaal ter eenre, als den voorsz Grave van Culenburch ter andere zijden, geen acten ter werelt binnen Honfwyck exerceren sullen de Hooge Heerlicheyt betreffende met t'geene daar aan cleeft ter tijt ende wijlen toe haartlieders advys by den Coninck hier op gesien anders geordonneert sal wesen, interdicerende daar toe wel expresselijck so wel den Procureur Generaal, als den Grave van Culenburch, synen Drossaart, ende anderen Officiers tegens ende in prejudicie van t'gunt voersz is yet te doen of te doen doen in eeniger manieren, ende hier en boven bevelende den Droft voernoemt; dat hy in state ende surcheantie houde alle sulcke proceduren, als hy begonst heeft jegens de erfgenamen van Jan Dircksen Verwey, gedoogende den selven heuren vryen wille te doen met den gewasse op heur lant tot Honfwyck staande, henlieden hier en boven verclarende, dat indien hier tegens yet gedaan wert, t'Hoff daarinne versien sal tegens den voornoemden Droft ende andere, t'sy by arrest van heuren goeden ende andersints als sy bevinden sullen te behooren. Aldus gedaan ende geordonneert t'Utrecht den 3. August. 1556.*

Honfwyck pagus cis Leccam. Olim etiam satis celebris. Cum eum iussu Praepositi & Archidiaconi Trajectensis superiori seculo visitaret Florentius de Heermale Canonicus Trajectensis retulit inter cetera sic ut ex notis & libello ejus excerpti; Utar ipsius verbis: D. Johannes Wilhelmi Pastor in Honfwyck ab anno 1558. ad annum 1570. mense Julio dixit & deposuit: Est hic in ecclesia quadam missa ab antiquo diebus Martis celebrata ex fundo, qui dicitur den Bloetacker, ex eo quod quidam ibi occisus dicitur. Item est sacellanus, die bedient ons Lieff vrouwen autaar, cujus Collatores sunt Comes de Culenburch & Dominus de Brederode alternatis vicibus. Heeft vier mergen lants

aan

aan de Heul, drie oft vier mergen tot Honfwiijk. *Et Procurator Confraternitatis B. Mariae deposuit, quod singulis diebus sacellanus teneretur celebrare.* Pagum Dominus Culenburgi habuit olim in feudum, & media ibi jurisdictio ei, ut alibi etiam passim. Etiam Schalcvici. Media autem tantum. Nunquam alta ei data. Nec ad rem facit, si dicas, quod statuta habuit condendi jus. Schalcvici scio etiam condidit & incolis dedit observanda Hubertus Dominus de Culenburch Ann. 1414. 22. May, quæ postea rursus confirmavit Comes de Hoochstraten Antonius de Lalaing, Præses Hollandiæ, Zelandiæ, Westfrisiæ, Ultrajecti, & Dominus Culenburgi, Ann. 1530. 4. April. Sed nihil factum hic præter morem. Idem omnes etiam habent quibus media jurisdictio. Pet. Bort tr. *van Hooga en Ambachts heerlicheyt cap. 4. n. 40.* De alta certe in investitura prorsus nihil, ut verbi gratia: *Beleent Jasper Heer tot Culenborch, ter Weerde, toe Barselen, ende toe Hoochstraten &c. na doode Gerrits wilvaer Heer tot Culenborch &c. syns Vaders, dat gerechte tot Schalckwyck, ende die personaatschap mitter Kercken gifte, ende boeren toebehooren, item dyn Steenweert met syn toebehooren gelegen tegen Culenborch over in den gerachte ende Carspele van Honfwyck, item een Hoffstede gelegen in den Carspele van Ryswyck met 40. mergen lants daar toe behoorende, item een tiende gelegen in die Marfch, gebeten die Roetiende, item die tienden toe Herven, ende toe Haessen in Veluwe gelegen mit allen hoeren toebehooren presentibus Henrick van Culenburch ende Ernst van Meerten. Actum tot Duerstede in't jaar ons Heeren 1481. op den 17. dach in April.* Cum Honfvicum inspiceret inspexit etiam pagum hunc idem Dominus de Heermale, & de eo notavit ita: *Sunt in ecclesia de Schalckwyck dua Vicaria. Altera ad altare S. Joannis Baptista, quam possidet & deservit Dominus Cornelius Bartholomæi ab Eck, Habetque octo jugera sub onere trium missarum hebdomadatim, cujus patroni sunt magistri fabrica & Joannes ab Amerongen. Altera autem Vicaria ad altare S. Nicolai possidetur per filium magistri Gisberti de Baarn ex collatione illorum de Schonauwen Ann. 1570. 24. Jul. D. Francisc. Adrianus Danesius Pastor in Schalckwyck XLVII. annorum deposuit, quod subditi bene veniunt ad ecclesiam, & in festo Paschatis proxime elapso communicarunt cccc. quot etiam antea habuit. Neminem habuit suspectum de heresi aut hereticum. Sub divinis autem officiis sapius fabulantur, & templo aliquoties egrediuntur, cui malo remedium adhiberi cupit. Est etiam hic Confraternitas S. Anna, ex cujus parte Pastor celebrat missam in hebdomade.* Sed quod ad Dominum Culenburgi, is & alias egit dolo dicecesi quantum potuit conatus detrahere, & tum cum frustra ab episcopo advertens toties & tanto ambitu petatum jus gladii Hollandos adiit, & ab iis, a Maximiliano Romanorum rege & ejus

filio Philippo, homagio ipsis prius facto, id impetravit in Tul & Honswijck, & in alijs quibusdam pagis, eodem nimirum anno, quo fretus viribus Hollandorum, & diplomate ab iis dato, erexit furcam in Honswijck, sed ut in incassum & nullo profus successu. Diploma est, quod sequitur:

Maximiliaen Coninck ende Philips &c. doen condt allen luyden, dat onse geminde schoon neye Jasper Heere tot Culenburch &c. te kennen heeft doen geven onsen lieven ende getrouwen Neve den Grave van Egmont, Heer tot Baer &c. onsen Stadthouder Generaal van Hollant, Zeelant, ende Vrieslant, hoe dat hy thoonre voorsz sichtet den overljden van Willem Gerrit Heere tot Culenburch zjyn Vader anders niet geweten en heeft, dan dat die Heerlichkeiten, tienden, tins, landen, ende goeden van Gasparden, Everdingen, Golberdingen, Tulle, Hontswijck &c. met allen heuren toebehooren ende aancleven mit noch sekere hoeven lants geweest hadden annex ende als Leden sijne Heerlicheyt van Culenborch, also hy sichtet den overljden van zjyn Vader voornoemt die rustelyck ende vredelyck beseten heeft, ende noch buydendaachs besittende is, also hy syn brieven daar of nae den overljden van synen Vader niet wel goetelyck en heeft mogen doorsien overmits den oorloge ende andere twistende saken, die hier en binnen in desen onsen landen ende daar omtrent grootelycks tot noch toe gheweest zyn. Tot onlanx dat hy bevonden heeft, dat syn Vader voorsz ende syn voorsaten van onse Graaflicheyt van Hollant voorsz te leen plegen te houden die voorsz Heerlichkeiten, thienden, thinsen, landen, ende goeden mit allen hooren toebehooren, mit noch sekere hoeven lants, ende voorts dat wylen Reynolt Heer tot Brederode lest overliden den voorsz thoonre voor sekere onse Leenmannen van Hollant overgegeven heeft sekere percelen daar af als Everdingen, Zydervelt, Langbolgrien met meer andere hoeven toebehoorende den selven Heere van Brederode, daar te voren ter losinge overgegeven by des voorsz thoonres Vader voorsz. Ende die verclaringe van de perchelen ende van de overgifte al bet te voren verclaart, so wel in die oude Hantvesten, brieven, ende in onse registren daar van wesende, als oock mede in onse voorsz Leenmannen brief daar van gepasseert, alle dewelcke in onse Register van Hollant geregistreert syn, deselve thoonre oock ootmoedlyck biddende, dat wy hem niet tegenstaande t'verloop van der tijt van syn negligentie, also die onnosel geschiet, ende syn die rustige possessie daar of geweest is, ende noch buydendaachs is, die voorsz leengoederen verlyen, verlenen, ende verclaren willen tot sulcken recht ende leenen, ende voort in alre maniere als die Hantvesten, oude brieven, ende onse registre daar van wesende inhouden ende begrijpen, presenterende ons mitsdien daar van onse rechten van segelgelden, heergewaden, ende andere daar toe staande te betalen, geliyck of hy dat bin-

nen

nen behoorigken tijt versocht hadde, ende na deliberatie by onsen voorsz. Stadthouder hier op ghehad, sonderlinghe ghemerckt die onnosselheyt ende onrustige tijt van oorloge ende anders, ende oock die possessie hier voren verclaart, ende dit by doode syns Vaders ende by resignatie s'Heeren van Brederode voorsz. voer so veel elck in 't syne dat aanleve, Soo is 't, dat wy behouden ons ende een ygelijck zijns rechts by doode ende resignatie als voren verlijt ende verleent hebben, verlijen ende verleenen mit desen onsen brieve den voorsz. Jasper Heere tot Culenborch te houden van ons, onsen erven, ende nacomelingen, Graven ende Gravinne van Holland, Jasper voorsz. synen erven ende nacomelingen alle die voorsz. Heerlijcheden ende goeden, tienden ende landen, ende elck perceel daar of bysonder ende in alre manieren, ende tot sulcken recht ende leenen, die hier na al bet ten vollen nae inhoud der oude Hantvesten, brieven, ende onse Registeren daar van wesende verclaart volgen. Ende eerst Gasparden, Everdingen, Golberdingen, Tulle, ende Honswyck mit allen den weerden, mit visscheryen, mit landen, mit veeren, mit thienden, ende mit renten in hogen gerechte ende lage mit alle der manschap ten rechten ersleen, Item Langbolgerien mitter Heerlicheyt hoge ende lage, mit thins, thiende, ende mit allen sinen toebehooren, also groot ende also cleyn als die gelegen syn in den kerspel van Zydervelt streckende mitten uystersten ter Leckwaart aan die Vierhoeven ende aan die Tienhoeven geheten Outena, ende voort achterwaart streckende aan den kerspel van Schoonrewoert al langes aan een Dorp geheten Bejencoop, boven naastgelegen een straat geheten die Zyderveltsche wech, ende beneden naast gelant een Dorp geheeten Cortbolgerye ten ersleen, ende mits sekere occupatiën, die de voorsz. Jasper Heer tot Culanboch heeft, so dat hy ons selver geen eedt noch manschap doen en mach, soa heeft ons voor hem hulde, eedt, en manschap gedaan, als syn Procureur, ende gemachtichde in desen saken Willem van Eck, Des so bleef die voorsz. Jasper ons gebouden binnens jaars selve hulde ende manschap te doen in handen van ons, van onsen Cancelier, of van onsen voorsz. Stedehouder, present Tielman, ende Jan van Oom van Wyngarden gebroederen, Philips van den Werve, M^r. Gerrit van der Mye, Dierick van Bonem, ende Floris van Wyfvliet. In oirconde &c. Actum 1. Decemb. 1492. ende der Rycken van ons Coninck van Romen t' VII. ende van Hongarien t' tweede jaar. Ge:ogen uyt den Register van Holland, ende daar jegens gecollationeert, By my, D. Outhesden.

Sed utcumque id non successit multa tamen interim & deinceps molitus, etiam Cæsaris adhuc tempore. Quantum posset id agens ut reliquam ditionem immunem redderet a tributis per diocesim indictis. Sed & id etiam frustra.

Cæsar eum causa cognita coegit ad collationem, prout moris & prout olim episcopus potitis rerum.

Extract uit het Oudschiltboeck van den Overquartiere s'Lants van Utrecht ter Camere van d'Ed. Mog. Heeren Staten berustende fol. 530.

Mijn Vrouw van Culenborch een bouwinge genaamt den Steenweert, bruycke Joost Willemssen, maar en weetse niet te grooten, ende leyt oock onderscheyden van de Leckendijck met een kil genaamt 't Botterdiep s'jaars om

1°: xxxiv. ondsch. xxix. ß.

Noch mijn Vrouw voorsz. een Weert, ende heeft een middelweert geweest in 't diepe van der Lecke, en die noch mit een kil ende visscherye van de Landen verscheyden is, s'jaars om

Item den Steenweert hout die Vrouw van Culenborch om lxx. Franckrycksche schilden. Onder stont: Geextrahert uyttet Register van mergentalen van 't Oversicht berustende in de kleyne Archiven van den Dom, staande aldaar fol. xcj. vers. onder andere landen gestelt ende geaccordeert. In kennisse van my, ende onderteekent, Everard van Weede.

Honswijck houdt na den ouden boecken iv^o: ende vi. goede mergen. Onder stont: Geextrahert uyttet Register van de mergentalen, die volgens resolutie van de Staten s'Lants van Utrecht van date den lesten Julij 1511. haar mergen ende huysgelden hebben betaalt, ende accordeert, In kennisse van my, ende was onderteekent, Everard de Weede.

Coegit etiam ad juramentum, ad hominium Gelris præstari solitum, sed jam diu intermissum, cum Gelria arderet bellis, Gelris etiam neglectis. Sed Cæsar factus Dux Gelriæ jus pristinum vindicavit, & ut vasallum in verba sua eum adigi rursum jussit. Jussit sic similiter filius Cæsaris Philippus. Jusserunt Ordines dein Gelriæ, quoad Comes de Waldecq, qui jam Dominus Culenburgi, dum floret armorum gloria uniti Belgii Marscalcus, supremum impetravit & absolutum dominium. Sed Cæsar Princeps non tantum fortitudine, clementia, & justitia insignis, sed ad animos demerendos & insolubili quodam nexu devinciendos sibi arctius a natura etiam factus, non tantum suum sibi jus, cum hominium exegit, voluit integrum conservari, sed vasalli etiam honori aucta dignitate ejus & Dominio Culenburgico in Comitatum erecto non parum consuluit. Non ingratum erit, puto, si quemadmodum res acta sit, & quo ritu Culenburgii in verba Comitis adacti, nam dignum id notatu, ex Archivis hic addam. Comes scripto comprehensum prius præstitit juramentum.

Wy Floris Graaf van Culenborch, Vryheer van Pallant, van Witthem, Heere van Kent, Wilre, van Engelftorp, van den Wildenburch, Weerde, tot Lingen,

tot

tot Lede, Ridder &c. doen kondt ende kennen miss desen onsen openen brieve, dat wy als gerechte Erfheere der voorsz. Graafscheyt van Culenborch gesekert ende geloofst hebben, sekeren ende geloven miss desen, by onser Ridderfchap ende in rechten eedt-stadt de gemeene borgeren, ingeseten, ende ondersaten onser Stadt ende Lans van Culenborch voorsz. ende enen ygelycken van hem te laten by haare oude rechten, banvesten, privilegien, statuten, overdrachten, ende andere oude deuchdelycke gewoonte ende vrdomantien, Geloven noch onsen voornemde borgeren, ingeseten, ende ondersaten van onser Stadt ende Lande voorsz. ende andere die nu syn oft namaals wesen sullen tw ewigen daghen voor te staan en te beschermen in allen heuren privilegien, exemptien, ende vryheden op allen tolln in den Lande van Gelre, Hollant, Zeolant, Vrieslant, ende van Utrecht, voorts voch in allen eenicheden, overdrachten, gerechticheden, die sy van vanden tyden gebruyckt mogen hebben naar inhoud, segels ende brieven, die sy daar van hebben, ende voorts te defenderen van alle ongenade, forse, geweld, ende ongebruylike sake, die hem andersins soude mogen opcomen, ende ons voort daar inne te bewyfen ende laten vinden naar onse vermogen als een goet Heer schuldich is ende behoort te doen, sonder alle argelift. Des v'overvonde hebben wy onsen segel hier aan doen hangen. Gegeven in den jare ons Heeren M. D. LV. op den 9. dach van Decemb. Aldus ondertekent, Floris van Pallant, ende was besegelt met een groot roos nythangende segel.

Verbis utor, quæ in Actis. In quibus porto dem ita :

Desen brieff werde openbaar voor het Stadthuys met luyder stemme opgelesen voor alle borgeren, inwoonderen, ende omstanderen, die van s' daachs te vooren by den Stadts Dienaars elcx hooft voor hooft ofte tot heuren woonstادت daer toe geciteert waren, ende werde dese lecture gedaan by monde van den Schepen Burgermeester in der tyt Gerart van Culendorch Hubertsoen, in tegenwoordigheyt van myn Genadige Heere, vergeselschapt met myn Heere den Grave van Hoochstraten synen neve, myn Heere van Trazignies syn Swager, ende meer andere ter presentie van de Raatsluyden van myn voorsz. Genadige Heer ende die van den Gerechte.

Na de lecture van desen heeft den voorsz. Burgermeester myn Genadige Heer gevraacht, off syn Genade daar op syn eed doen wilde, Hebbende syn Genade geantwoort Jae, soo is daar gebrocht een misfael, daer syn Genade syn hant op't Crucifix geleyt heeft, ende heeft den voorsz. Burgermeester syn Genade also den eedt afgenomen ende gestaafst naa behooren. Terstont daar na heeft myn Heere den Stadhouder van de Leenen Melchior van Cuylenborch Huyberts soon den gesamentlycken borgeren ende inwoonderen cortelyck verhaalt, Welcker gestalt myn voorsz. Genadige Heere syn devoir als boven gedaan hadde.

hun tuyden vragende, of sy syn Genade oock hulde ende eedt doen wilden; Hebben sy gesamen der hant geroepen Jae, ende hebben mit opgerichten vinger an desen naevolgenden eedt gedaan, die hem gestaafte ende voorgelesen worde by monde van myn voornoemde Heer den Stadtholder:

Wy swaeren ende geloven U. Heere van Culenborch, van Pallant, ende van Witthem, als onsen Genadigen Erfheere, dat wy U. Genade, ende uwer Genaden rechten erven ende nacomelingen gehoorsaam ende getrou syn sullen, U. Genade best te vorderen, ende schade te schutten, naer allen onsen vermogen, Soo wil ons Godt helpen ende alle syne Heyligen. Actum ten dage ende jare als boven. Dese

* Pant est, Borger-eeedt gedaan synde heeft men elcke * - - - tot een recreatie ende gedencke-
in MS. nisse geschonken een daelder in specie.

Borger
forlan sed
in 1700.
Daar na is den voorgenoemden Borgeren, inwoonderen, ende omstanderen noch een corte vermaninge gedaan by monde van M^r. Lenardt Herdinck welcker gestalt Keyserl. Maj. met voorgaande bewilliginge van myn Genadige Vrouwe loslycker memorie dese Stadt ende Heerlicheyt van Culenborch met meerderen titel verciert ende verheven hadde, als te weten tot een Graefschap, ende syn Genade persoon tot een Grave, ende heeft men opentlyck vertoont gehadt de brieven daar op verworven met een gulden segel oock tot een gedenckenisse.

Item welke daalders in specie in't twee voorgaande articule elck pant nysgereyckt worden by Christiaen Dircksoon, die hem ter banden gestelt waren van M^r. Wolter Elfrack Drost tot Wittem ende Rentmeester Generaal. Actum den XIX. Decembr. M. XV°. LV.

C A P U T XXIII.

I. De Dominis de Vianen. 2. Lecca diocesis & diocesis ex asse. 3. Culenburgii a portorio olim data immunitas. 4. Comites, Advocati, Burggravii Trajectenses. 6. & 8. An Ultrajecti Brederodio olim aliquod territorium. 9. An Burggravius hereditarius. 7. Ubi de Borchbrugge. Platea ubi suburbana. 5. Idem Comes & Castellanus. Idem etiam Vicecomes, Burggravius &c.

Viana etiam, ut Culenburgum, Teisterbantiae olim pars. Praefectus ibi episcopi. Qui & ministerialis seu famulus ejus dictus. Media tantum jurisdictio ei. Altam temporis praescriptione & serius demum nactus. Constat quod nec nundinas sine episcopi permisso erigendi ei jus. Speciali eas beneficio episcopus concessit, & non simpliciter concessit, sed loco & jure ministerialis in feudum concessit, jus etiam quod notandum cognoscendi de crimine, sed durantibus tantum nundinis, quovis modo commissio. Insigne

gne est diploma, quod Buchelius. ad. Hed. habet *hist. Ultraj. p. 224.* quod quo clarius elucescat res necesse est ut addatur hic;

Johannes Dei gratia Trajectensis Electus omnibus salutem in Domino. *No-*
verint universi, quod meritis plurimum laborum & etiam onerum ac expensa-
rum dilecti Domini Swederi de Bofinchem militis, quas assidua sollicitudine &
cura pervigili pro ecclesia Trajectensi nostri predecessoris. b. m. Domini Henrici
& nostris temporibus sustinuit, consideratis & inspectis, de nostrorum & ecclesia
Trajectensis Pralatorum & Ministerialium consilio & consensu, concessimus
eidem Swedero & suis perpetuo legitimis heredibus ad justum feudum in
loco & jure ministerialis, quod infra suam jurisdictionem, ex illa parte Lecce,
ubi castrum suum Vianen situm est, ubicunque sibi placuerit; & melius visum
 fuerit expedire, duas nundinas, quamlibet octo dierum, in quolibet anno, ex
nunc in antea possint habere, terminis infra scriptis, videlicet unam nundinam,
qua incipiet in octava assumptionis B. Mariae Virginis, & aliam qua incipiet
 octo diebus ante vigiliam omnium Sanctorum: Protestantes publice in his
 supra scriptis, quod omnes ad ipsas nundinas venientes undecunque, cum
 personis ac rebus & bonis suis omnibus, in terris, & in aqua veniendo, moran-
 do, recedendo, tribus diebus antequam crux ipsarum nundinarum erigatur,
 & tribus diebus postquam deponitur ipsa crux, in protectionem nostram &
 ecclesia Trajectensis recipimus, & conductum omnium, insuper jurisdictionem de
 omnibus forefactis, qua durantiis ipsis nundinis, quocunque modo contige-
 rint, eidem Swedero, & suis perpetuo heredibus judicare in feudum concedimus
 loco & jure ministerialis. Actum presentibus Domino Stephano Decano S. Petri;
 Domino Jacobo Decano S. Johannis Traject. ecclesiarum, Hermanno de Voerst,
 Giselberto de Ruele, Gerharo de Reno, & Gerharo de Voorne militi-
 bus, & aliis quam plurimis nostris & ecclesia Traject. ministerialibus, militi-
 bus, & famulis. In cujus rei testimonium nostro sigillo sigillavimus, presens
 scriptum ad perpetuam firmitatem. Datum anno M. CC. LXXII. feria quarta
 post festum B. Andreae Apostoli.

Patet puto evidenter jam, quod nec ante id privilegium jurisdictionis ei in reos criminum, nec vi ejusdem privilegii indistincte id in eos nactus, sed tantum si deliquissent certo tempore & definito. Ipsi latius tamen statim & ultra quam fas erat conati interpretari sensim majus jus usurparunt, & ac si alta jurisdictionis absolute concessa vindicarunt quod nunquam ullo titulo adhuc datum. Obstiterunt episcopi nec passi quicquam sibi adimi. Nec in armis tantum eorum spes. Fisi causae justitiae ad leges etiam provocarunt, nec dubitarunt rem committere viri boni arbitrio. Audiamus, quid inter partes, cum ferveret adhuc quaestio haec, Comes Gelriae pronuntiarit Ann. 1324.

Wy

Wy Reynoud sone des Graven van Gelre Ridder doen kondt ende kennelijck allen den ghenen, die desen brief zellen sien of hooren lesen, dat wy een seggen in de hand hadden, alsoe tusschen onsen lieven Heere ende Neve Haren Johan by der ghenade Guidis Bisschop t'Utrecht aan die een syde, ende Haren Sweder van Vianen Ridder aan die ander syde, alsoe van den boghen Gerechte, voort van alsulcker seggen, alsoe van den Gerechte van Vreeswijck ende van der Nyervaerd, voort van alsulcken rechte, alsoe hem Haer Sweder voorsz vermat se hebben aan der Gruyt, des sy aan beyden syden aan ons gebleven zijn, Van welcken wy een seggen geseyt hebben in dusdaniger manieren, alsoe hier nae beschreven staet, alsoe dat onse Neve Bisschop t'Utrecht voorsz. alle hoghe rechte behouden zel in alle dien manieren, alsoe hem die twaalf, vier van der ecclesien, vier van den Lande, ende vier van der Stadt van Utrecht toesyden. Voort is onse seggen alsoe van den Gerechte van Vreeswijck, ende van der Niervaert, alsoe alsoe Haer Sweder voergeroempt hadde t'enen onderpande, dat all gerecht onse Neve Bisschop t'Utrecht voorsz. behouden set, ende alsulcke brieve alsoe Haer Sweder voergeroempt daer op heeft, die zel by onsen Neve Bisschop t'Utrecht overgover, Voort van der Gruyt, die Haer Sweder voergeroempt geset hadde, die seggen wy off, ende dat hy daer geen recht toe en heeft. In oerconde des s'briefs besegelt mit onsen segel. Gegeven t'Utrecht in't jaer ons Heeren Duyseut drie hondert ende vier en twintich op sunte Jacobs avont.

Inter *famulos Trajectenses Zuederus etiam de Vianen in charta Ann. 1334. Johannis van Dieft: Johannem, inquit de Polanen, Zwederum de Vianen, Wilhelmum de Duvenvoorde &c. famulos & armigeros nostra Trajectensis diocesis &c.* Clariora hæc, ut puto, quam ut multum hic disputetur. Multum debent episcopis Viana & tota ditio. Nominatim etiam multum Joanni de Dieft, qui est inter præcipuos, qui urbem auxit privilegiis, ut testatur Buchelius ad Bekam in not. p. 136. Sed eo non obstante sensim se Vianenses subtraxerunt diocesi ac fere ut olim Culenburgii paulatim aliquid decerpentes in jura episcopi involarunt. Nonnunquam quidem vi ad officium coacti. Sed excusso semper jugo rebelles aspirarunt ad absolutum dominium, & tandem eo perduxerunt rem, quo hodie hæc jam devenit. Fideles *diocesanos* permanuros se semper Florentio de Wevelichoven spondidisse eos auctor est Anonymus quidam scriptor, qui adjunctus est Bekæ *cap. de quadam seditione civium Trajectensium adversus se invicem, & de rebellione Domini de Vianen & suorum fratrum adversus episcopum*, ubi ita in fin. *Dominus de Vianen & sui fratres Domino Florentio episcopo per Consules civitatis Trajectensis in hunc modum reconciliati sunt; quatenus Dominus de Vianen una cum fratribus suis compromitterent adversus dominum Urbanum Papam & Florentium*

TRACTATUS. CAP. XXIII. 377

tiū episcopum nullatenus se opponere, Clementi Anti-Papa sinistram obedientiam subtrahere, & Domino Urbano Papa ac Domino Florentio episcopo Trajectensi in cunctis Catholicis mandatis firmiter obedire, & nunquam sinistras vias adversus eos provocare, & nihilominus fideles diocesani cunctis diebus vita sua permanere. Nec post decessum Florentii quicquam ultra adhuc ausi, quamdiu vixit successor ejus Fredericus van Blanckenheim, cujus signa etiam pro more adversus hostes fecuti. Heda in ejus vita: Eodem anno Johannes Praefectus arcis Saxi-Rbenani, Rynenstein vocant, coadunata manu valida ex Krabantia, Leodio, atque Gelria, intrat arcem suam praefatam sitam in territorio oppidi Vianensis, indeque Praefecto illius bellum, quo intellecto Trajectani miserunt subsidia in Vianen, qua in itinere passa fuerunt insultum ab ipso Johanne &c. Quibus episcopus ex Fransiſubania advolans tulit suppetias, & se obsidentibus adiunxit cum Praefectis de Abcoude, novi Campi, id est, Nievelt, & Montisfortis, Reneſſe, & Vianen, qui haud segniter adfuerunt. Sed civilibus dein bellis inter Rudolphum van Diepholt & Suederum van Culenburch, inter urbem Ultrajectum & Davidem Burgundum, cum flammis omnia miscerentur, rapinis, sanguine in dicecesi, multum robore eorum aucto majores spiritus sumserunt. Davidem interim vocantes adhuc clementissimum suum Dominum. Ab officiis ei, a consiliis, & quod dignum notatu, ab eo nomine ejus constituti Praetores Vreesvici:

Wy Reynoult Heer tot Brederode, tot Vyanen, Burchgrave t'Utrecht, ende Heer tot Ameyden doer kondt allen luyden, Also myn Genadige Heer van Utrecht dat Schoutampt opte Vaart my bevolen heeft te bedienen, off van myne wegen te mogen doen bedienen naa inholt der besegelder brieven, die ick daar off van mynen Genadigen Heer voorsz. ende syne vyff Godtshuysen t'Utrechts hebbe, Soo hebben wy dat Schoutampt voorsz. bevolen te bedienen ende te regeeren Adam Claessen syn leven lanck geduyrende, Mit voorwaarden waart dat myn Genadige Heer voorsz. dat voorsz. Schoutambacht by Adams tyden ende leven wederomme aan hem lossede, dat wy dan Adam voorsz. uyt reycken sullen vyftich Postulaats guldens &c. Int jaer ons Heeren Dufent vier hondert en negen en vyftich.

Verum temporis progressu non tantum pro imperio Vianæ ab ipsis constituta res, sed altiora adhuc agitantes quaestionem etiam Trajectinis moverunt de Lecca. Etiam de territorio, quod suum sibi adscribebant Ultrajecti in ipsa urbe, ad domum quandam affixis, vulgo 't Radt van avonturen, in placea de Lichte gaerd, Brederodiis insigniis. Quod ad Leccam, ni fallor, jam 2. abunde id probavi, dicecesis esse universum, quousque extendit se dicecesis, ab Hemq monte ad Schoonhoviam, & de ripa ad ripam, lib. 2. de

Nobilit. cap. 10. & seq. Soli Ordines Trajectini jus ab omni memoria disponendi de eo habent, jus in eo piscandi, jus delictum siquod in eo perpetratum puniendi, jus crates collocandi, jus ab omni memoria exigendi portorium, 3. vectigal, ripaticum. Scio Culenburgii portorium non solvunt. Sed debent id quod non solvant episcopo Trajectensi & speciatim etiam ei, qui ex eis oriundus speciali beneficio id eis olim concessit. Nec passim unquam Trajectini ulla aliqua ratione id ad alios extendi. Charta ita se habet:

Sweder by der genaden Godts Bisschop t'Utrecht maken kondt allen luyden, dattet ons van oorconden aangekomen is, ende oock metter waarheit onder-vonden hebben, dat alle die ghene ingesetenen Borgeren van Cuylenborch waren menigh jaren over al voor by ons Stichts tollen van Utrecht te water ende te Lande tol vry op ende neder wech ende weder te varen plegen, als sy noch daachlycx voor onsen tollentol vry te varen plegen, soo als hem dat van saliger gedachten die Eerweerdige Heeren ons Voorvaderen Bisschoppen tot Utrecht in voortyden is gegeven ende verleent, Welcke vryheyt ende genade die voorsz. Borgeren van Cuylenborch een wyl tyts aan ende voor onsen tol tot Rhenen niet en hebben vry mogen gebruycken, ende want ons deselve Stadt van Cuylenborch ende haar borgeren ons ende onser Kercken menigen trouwen dienst gedaan hebben, ende of Godt wil noch doen sullen, ende ons nu trouwelyck bystandich syn mit heuren lyve ende goede in onsen tegenwoordigen last die wy hebben tegen die gene, die onse Stadt van Utrecht regieren, ende wy oock ondervonden hebben, dat sy haar goede recht niet quyt geschouwen noch verbeurt en hebben, soo hebben wy der selver Stadt van Culenborch ende allen horen ingesetenen, borgeren, die nu syn, of namaals wesen sullen, dese genade gedaan, ende hebben hem allen ende elcken besonder verleent ende gegeven, dat sy over al in onsen Sticht van Utrecht aan beyde syden der Iselen te water ende te Lande mit heuren lyve ende voor allen onsen tollentol vry varen sullen, op wat bodem dat sy haar goet geladen hebben, Sonder argelyst, ende des tot enen oerconde so hebben wy onsen segel aan desen brief doen hangen. Gegeven tot Culenborch in't jaer ons Heeren M. CCCC. XXVIII. opten 18. dach Mey. Onderstont geschreven. Cornelis Coppier Notarius.

Superiori adhuc seculo, cum passim fraus fieret, & multi patria ementita dicerent se Culenburgios, querelæ primum de ea re, dein quaestio est exorta. Sed re ad Curiam Provincialem delata Ultrajectum, & ibi actiter disceptata, nulli data immunitas, nisi literis magistratus probanti diserte se prætextu quod civis non extranei cujusvis merces, sed tantum aut suas aut civium Culenburgensium habere in navem immiffas, & in id a se præstitum solemniter juramentum. Formulam habeo literarum

terarum & sententiam etiam Curia, quae se habent, ut sequitur: *Opt differens verresen tusscheu die Edede ende Welgeboren Vrouwe Elisabet Gravinne van Hooghstraten, Vrouwe van Cuylenburch &c. Eyscherse ter eenre, ende den Tollenaar tot Rhenen Verweerder ter andere syden, aangaande die vrydom ende exemptie van heuren Borgeren ende Borger goeden tot Cuylenburch van den voorsz tol tot Rhenen, T'Hoff gesien in't lange die stucken ten beyden syden desen aangaande geexhibeert, mitsgaders sekere informatie by Commissaris van desen Hove daar op genomen heeft geordonneert, ende ordonneert mits desen den Tollenaar van Rhenen nu wesende, ende allen anderen toecomen den Tollenaars aldaar tol vry te laten passeren de Borgeren van Cuylenburch mitsgaders der Borger goederen, mits by hem lieden ofte ymant van heuren t'wegen exhiberende in heuren handen na ouder gewoonte behoorlycken Tol-vry brieff, waar off het formulier by Cope hier onder geannoteert staat, t'welck sy van jaer te jaere vernieuwen sullen, Ordonneert voorts den voorsz Tollenaars, so wanneer die Schippers van Cuylenburch andere goederen in heuren schepen geladen hebben, daar van den behoorlycken tol te nemen, ende in heuren Registeren aan te teyckenen die personen, die t'selve onvry goet toebehoren sal, Welk formulier voorsz hier na volgt: Wy Borgemeesteren, Schepenen, ende Raadt der Stadt Cuylenburch doen condt eenen ygelicken, bysonder allen Tollenaeren in den Lande van Utrecht ofte de Wethouders van dien, dat hyden date van desen voor ons quam in eygen propre persone N. poorter onser Stede voorsz, ende heeft met opperechte vingeren aan den Heyligen gesworen volstaafs Eedts, dien wy volcomelycken van hem namen, dat hy onder dexel van desen niemants goet voor by den tol ofte wachten voorsz vryen noch verantwoord en sal, dan syn eygen selfs goet ofte onser poorters goet sonder ymants die onvry waren part ofte deel daar aan te hebben in eeniger wys, dies hy zyn merck, dat hy in allen Coopmanschappen gebruyckt hier inne gestelt heeft, ende wy met onsen secreet segel hebben doen besegelen. Gegeven in't jaer ons Heeren Daxsent vyf hondert &c. Aldus gedaen ende gepronuncieert t'Utrecht den lesten Julii 1546. Onder stont: Geextraheert uyt sekeren Register van de civile sententien s'Hoofs van Utrecht, ende is naar voorgaende collatie daar mede bevanden t'accorderen By my, en onderteyckent I. van Steenre.*

Quod ad territorium, quod Ultrajeci Brederodius vindicabat ut suum, ut Burggravius vindicabat. Res se habet ita: Passim olim ecclesiae habebant suos Advocatos, qui eas ab oppressione etiam armis defendebant, qui bona administrabant, qui judiciis etiam praerant, in maleficos inquirebant, & afficiebant supplicio, ut dixi lib. 2. de Nobilit. cap. 29. Etiam Trajectensis

habebat Advocatum virum aliquem illustrem, præcipue id agentem, ne a quoquam ecclesia quicquam caperet detrimenti. Causas etiam cognoscebat & reos criminum puniebat præsertim nondum ab episcopo constitutis Marscalcis. Postquam hi instituti & potestas Advocati & nomen sensim evanuit. Nec omnis tamen ejus dignitas in Marscalcos transfusa. Etiam Comites tum creati, Castellani, Vicecomites, qui jus putantur dixisse in palatio, seu in domo postea dicta *de drie Craankens*. Marscalci quando instituti nondum adhuc satis constat. Constat quod unus tantum usque ad episcopatum Florentii de Wevelichoven. Primus duos is constituit Stephanum van Zulen van Nievelt & Gisbertum van Nyenrode milites, uni superiorem, alteri inferiorem dicecesin committens. Mentio tum Advocati aut rara aut vix ulla. Et si deinceps adhuc mentio non alius is quam qui hodie Consiliarius Pensionarius. Quali usa Capitula. Quali Ordines Trajectini. Et haud dubie etiam Gerardus Suggestode, qui Advocatus dicitur patriæ & ecclesiæ Trajectensis tempore Henrici Bavari in charta adhuc inedita Ann. 1524. ejusmodi Advocatus. Nec alio nomine etiam notus, qui circa Annum 1574. & deinceps Ordinibus a consiliis, Florentius Thinnius. Veteris dignitas Advocati & si inter Marscalcos & Comites Trajectenses fortassis ab initio, ut videtur, divisa, progressu tamen temporis in totum extincta est, Marscalcis criminum cognitione & judicio ademptis, relicto autem Comitibus honorario tantum titulo. Idem autem qui Comes etiam alibi Castellanus. Gerlacus Comes Trajectensis Ann. 1172. ut dixi *lib. de Nobilit. p. 526*. Idem Castellanus in charta Ann. 1178. *Testibus his presentibus Hildeboldo Abbate sancti Pauli &c. Laicis nobilibus Henrico de Kuch, Gerlaco Castellano, Ministerialibus Helia de A, & fratre ejus Waltero. Burgus idem quod castrum. Et hinc qui Castellanus etiam passim Burggravius. Vid. lib. 4. de Nobilit. cap. 4. Præfectus etiam alibi. Vid. ibid. p. 526. Et Comes idem quod Præfectus. Sigebert. ad Ann. 759. Urbem Arvernus capit, & Bladinum urbis Comitem abducit. Idem ad Ann. 984. Urbem Verdunum & Godefridum ipsius urbis Comitem abducit, In Notitia imperii: Comes Africa, Orientis, Ægypti, Isauria. Sic Κόμης τῆς νεῶς apud Pachymer. in *Andron. Senior. lib. 6. hist. cap. 26. Κόμης τῶν βασιλικῶν ταύλων* apud Theophan. p. 208. edit. Reg. Add. Meurf. in *Κόμης*. Etiam alibi Vicecomes. Wilhelm. Gemmeticens. *lib. 8. cap. 15. Robertus Comes Mellenti turrim illam custodiens Vicecomitis officio in prædicto officio fungebatur. Du Cange in Vicecomes. Visconte dicunt Itali. Unde & in Italia adhuc extat familia, cui hæsit hinc deductum gentilitium suum nomen. Noti Mediolani qui dicuntur Visconti, quibus nomen id non aliunde, quam quod ipsorum majores Vicecomites antehac, ut ait Clardius Menestrier libro, cui**

cui titulus, *Le blason ou les preuves de toutes les Nations de l'Europe de la Noblesse p. 293. chap. de la Noblesse de Lombardie p. 293. Guido, inquit, on Wido frere d'Anjou Viconte de Milan & fils d'Othon qualifie Chevalier & Viconte de Milan, dont le nom de Visconti demeura a la maison, ce que prouva par la Copie authentique d'un privilege de Betenger premier Empereur, ou il est dit: In palatio justitia Mediolani, ubi in publica audientia jus redditur, coram Domino Othone Comite, Vicecomite istius civitatis, filio bona memoria illustris viri Domini Eriprandi, Comitis sedente ad justitiam faciendam.* Locum hunc indicavit Consultissimus & Spectatissimus vir Daniel de Milan Senator Trajectensis, Daniel inquam de Milan, cui dudum me conjunxit *αγαθη* quædam *πικρη*, & amoris quidam ardor, studiorum similitudo, literæ humaniores, & dulces ante omnia Musæ devinxerunt adhuc arctius, qui & ipse hinc oriundus originem sui generis longa majorum serie (ut cujus olim atavus Matthias Visconti miles tum, seu eques, qui Milani etiam dictus, Mediolano discessit Ann. 1494. cum Carolus VIII. bellum gereret in Italia) iisdem utens insignibus, scilicet aquila & vipera, ad Vice-Comites etiam refert. Aquila usi Gibellini quos secuti Visconti. Vipera autem gentis olim proprium insigne. Aquila in scutario nigella erat apice aureo. Machiavel. *lib. 1. hist. Guicciard. lib. 1. Silvest. de Petra Sancta Tesser. gentil. p. 415. col. 1. Bernard. hist. Mediol. lib. 4. Fr. Sansov. de orig. famil. illustr. in Ital. 9. Signori Visconti.* Antehac in diocesi etiam quibus Burgus insigne. Burggravii dicti, quod soboles veterum Burggraviorum junioribus eorum fratribus, ut vulgo fama etat, orti. Unde autem 6. Burggravius & Burggravius Trajectensis vix constat, ut puto. Si locus hic conjecturis non quod urbis Præfectus, nam nulla hic probatio, sed quod pontis, e quo recta itur ad turrin Dominicam. Pons enim urbanus hic in antiquissimis etiam chartis. Pons urbis in charta Ann. 1290. urbanus 7. in charta Ann. 1250. Et ubi, quod notandum, Larine est urbanus. Belgice est *de Borchbrugge*, in iisdem etiam chartis. De Borchbrugge, id est, de Stadtsbrugge. *Burgus* idem quod urbs. Platea etiam, quod notandum, quæ ultra illum pontem ad templum D. Mariæ ducit, platea dicitur *suburbana* in charta Ann. 1164. *domus cum curtilli in platea suburbana, qua est media inter domum episcopalem & ecclesiam B. Maria in Trajecto &c.* Et forsitan ratio est, quod urbs extructa olim in modum castri, unde & castrum passim dicta, non multum primis temporibus ultra pontem, extendit se. Prolato autem pomœrio processerunt quidem mœnia, sed pontis appellatio non mutata permansit. Certe & sæpe id contingit, ut quamvis re jam mutata vetus tamen nomen non mutatum servetur, l. 183. ff. *de verb. sign.* Porro habebat Burggravius ad pontem ædes & prædia & in locis circumjectis &

ex prædiis habebat censum. Constat, quod circa pontem hæc. Et tamen nec ex ponte ei redditus obveniebat, nec pontis aut usufructus aut ulla ei proprietas. Proprietas ecclesiæ erat S. Martini. Reditus inter urbem & ecclesiam divisi. Duas eorum partes habebat dicta ecclesia, tertiam civitas Trajectensis. Quædam tamen, ut videtur, de controversiis prædiorum ibi ei cognitio. Ei tamen non soli, sed ei una cum Antistite. Nam & prædia circa pontem, nimirum in platea, quæ vulgo de *Lichtegaard*, ex quibus census Antistiti. Alia etiam in eadem, ex quibus census Burggravio. Habeo de eo instrumenta. Nec probatu difficile id. Cognitionem quod attinet, locuples satis testis est Henricus episcopus in charta Ann. 1250. Buchelius ad Hedam habet *hist. Ultraj. p. 216. Possessionem*, inquit, & proprietatem pontis urbani Trajectensis adjudicamus ecclesiæ sancti Martini Trajectens. Attamen pro ipsius utilitate & pro bono pacis de consilio Prælatorum & fidelium nostrorum volumus, ut tertiam partem reddituum ipsius Pontis habeat Civitas Trajectensis, & prædicta S. Martini ecclesia obtineat residuas duas partes, tali conditione, quod pro expensis factis de fundo pontis ipsius civitas prædicta xxv. libb. Trajectens. exhibeat ecclesiæ prænotata, & ad hoc quod adificatum est in ipso ponte & adhuc in posterum adificari contigerit ecclesiæ S. Martini duas partes solvat, & tertiam partem solvat civitas Trajectensis. De fossato eorum - - - - omnia adificia (Belgice est: *Van der graste aan der Borch alle timmeringhe*; in charta autem, quam Latine habeo manuscriptam, non est *De fossato eorum*, sed *De fossato etiam urbis*, sine ullo hiatu) qua longius & latius quam ante incendium fuerunt ibidem sunt erecta, tollantur, & unusquisque in eo jure & possessione in quibus fuerat ante incendium remanebit. Quæcumque vero partium Rumingam habere voluerit de dicto fossato, dominum episcopum & Burggravium requirat, ut debito modo fiat. Ab altera pontis parte, quæ ad Divæ Mariæ ducit, olim pauca ædificia inter viam lapideam & ædes quæ ex opposito ad Austrum erant sitæ. Postquam extrui cœpere quæstio urbi cum Capitulo, quod controversum esset solum. Tandem autem transactum & convenit ut sequitur Ann. 1196.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Amen. *Questio qua fuit inter Canonicos S. Mariae & cives Trajectenses de domo, qua est juxta pontem urbanum supra fossatum, quam adificaverunt Canonici, & de terra, qua est ab eadem domo usque ad cimiterium S. Mariae inter viam lapideam & domos oppositas a parte meridionali consilio Priorum Trajectensis ecclesiæ videlicet Walteri Præpositi S. Petri, & Coenrardi Præpositi de Elst & Archidiaconi, Giselberti Decani sancti Johannis terminata est in hunc modum: Omnis proventus prædicta domus & adificiorum, qua sunt in præfata terra medietas erit Canonicorum & medietas civium,*

vium, ad adificia paranda vel reparanda Canonici & cives ex aquo facient expensas. Siquis vero Canonici vel civibus contra ordinationem istam nocere temptaverit dampna & expensas quocunque modo emergentes Canonici & cives aequaliter sustinebunt. Transactio ista firmata est per promissionem data fide firmatam a Decano, & Canonici, Ministerialibus Sancti Martini, & civibus in presentia cleri Trajectensis & coram predictis ordinatoribus hujus compositionis, Qui ordinatorum promiserunt, quod si vel Canonici vel cives ab hac compositione recedere velent, ipsi ordinationem suam servare volentibus assistere deberent. Acta sunt hac Anno Dominica incarnationis M. C. XCVI. coram testibus his, Theodorico majore Prapósito, Walthero S. Petri Prapósito, Conrado de Elst Prapósito, Giselberto S. Johannis Decano, Remboldo S. Maria Decano, Canonici Wilnodo, Gheldulso, Bonifacio, Hugone, Tibaldo, Ministerialibus Alfero & Alberto de Wulvinne, Andrea de Werconden, Lamberto de A, Gerardo de Voerne, Wernero Calvo, Francone Binte, Lubberto de Wedene, Alberone de Woerden, Huberto de Boesfinchem, Wilhelmo Onledeghe, Ernesto filio Alferi, Scabinis Gherardo de Foro, Gherardo de Mosa, Ambrosio Romano, Gerardo de Sancta Maria, Wernero, Theodorico de Driele, Thitgero, Wilhelmo, Theodeyico, Ludolfo, Arnoldo, Consulibus civitatis Machelmo, Frederico, Theoderico, Gunthero, Erenberto, Wilhelmo, Christiano, Reynero, Theoderico, Hermanno, Wilhelmo Loc, Hugone.

Domum hanc, quæ ad gradus, qua ad fossam descensus est, certa annua pensione octo aut novem homines aut familiæ habitabant. Quæ postquam communi sumptu ob ruinas resecta, & ampliorem pensionem propterea peterent locatores quæstio orta cum inquilinis. Prælatorum interventu & majorum civitatis certa lege sopita Ann. 1231. Charta ita se habet:

In nomine Domini Amen. Noverint universi tam presentes quam posterius, quod cum ecclesia sancta Maria in Trajecto domum magnam sitam super novam fossam habeat cum Civitate Trajectense communem, illamque possideat cum ipsa civitate pro indiviso, eadem domus distincta est per novem Cameras diversas. Octo ex his Cameris inhabitant hi octo mercenarii, Gerardus, Albertus, Wilhelmus, de Gardo, Gerardus, Wilhelmus, Jacobus, Suardus Beri filius, & Jacobus cum Pileo solventes de unaquaque earum triginta solidos annuatim, & novam Cameram qua minor est inhabitat Thugundis, solvens inde viginti quinque solidos annuatim, Contigit autem præfatam domum præ vetustate dirutam per expensas Capituli sancta Maria & Civitatis reparari, Quare ipsum Capitulum cum civitate propter expensas in reparatione domus factas voluerunt antiquam illam pensionem Camerariorum augmentare, sed inquilini predicti contradicendo resistenterunt. Et cum hinc inde hac occasione exorta esset contentio tandem per majores

majores Civitatis & quosdam de Capitulo sancta Maria de consensu partium taliter ordinatum est, quod prenominati novem predictas novem Cameras nunc inhabitantes de singulis Cameris suis antiquam pensionem, hoc est, triginta solidos de octo Cameris, & de una, qua nona est, & minor aliis, viginti quinque solidos persolvent annuatim, quamdiu vivent, ipsis autem decedentibus heredes singulorum vel successores dictas Cameras inhabitantes antiqua pensioni cujuslibet Camera adjicient singuli quinque solidos, & in tali summa perpetuo solvent sine aliqua augmentatione. Conditionatum quoque est, quod ipsi suis expensis gradus qui sunt inter pontem urbanum & ipsam domum & vias parabunt. Si autem aliquis ex predictis vel ipsorum heredibus ad talem devenerit statum, quod suam de sua Camera non possit exsolvere pensionem, reliqui de aliis Cameris ad solvendum eam tenebuntur, & tunc ipsa Camera ejusdem in eorum erit potestate. Insuper conditionatum est, & ab utraque parte firmatum, quod predicta domus & Camerarum ejus possessores omnes fortuitos eventus super prefata domo in se habebunt, videlicet quod si ipsam domum vel in toto, vel in parte, per incendium, vel per ruinam, vel vi ventorum seu fluminis, vel quocunque alio casu destrui vel deteriorari contingat, ipsi suis expensis & sine expensa Capituli vel civitatis reedificare tenebuntur, nec ipsi ipsam vel Cameras poterunt vel debent relinquere, sed annuam pensionem pretaxatam de domo & de Cameris ipsis perpetualiter solvere tenebuntur, medietatem ad vincula Petri, & medietatem reliquam in Purificatione beatae Mariae annuatim. Prater hac etiam de cellariis ejusdem domus Paulo, Hescelo, & Maurino locatis iidem solvere tenebuntur annuatim quatuor libras prater quinquaginta & unum denarios in terminis eisdem. Si vero predicti tam Camerarum quam Cellerariorum possessores in predictis terminis vel infra octo dies post ipsos terminos continuos non solverint, illi vel ille, qui hoc fecerint, tenebuntur solvere censum illum duplicatum. Hac ordinatio facta est & approbata per Andream Decanum & Canonicos Capituli sancta Mariae, Brunonem scilicet & Wicheram, Henricum, Fredericum, Christianum, Johannem, Conradum, Gunterum, Johannem de Merlo, Ottonem, Salutarium, Theodricum, & per Gisbertum de Vechten Scultetum Civitatis, & per Scabinos hos scilicet, Giselbertum † Borchgrave, Wernerum Rufum, Petrum Soldenbalg, Hermannum Pofg, Bartoldum Bonsnavel, Gunterum, Hubertum, Hermannum Oude-Ridder, Theodricum Capellanum, & per Consules civitatis, hos scilicet, Henricum Huberti filium, Jacobum Soldenbalg, Adam Pellecussen, Henricum Thiedrayen, Johannem Thigeri filium, Henricum Fresonem, Gerardum Loch, Jacobum Hardebolle, & Goswinum Brunen ex parte totius Civitatis. Ut autem rata & firma permaneat in perpetuum presens pagina inde conscripta, sigillo ecclesie beatae Mariae, nec non Civitatis Trajectensis sigillo signata est & roborata.

Actum

† Scabini
hoc cog-
nomen,
non no-
men di-
gnitatis.

TRACTATUS. CAP. XXIII. 389

Actum anno Domini millesimo ducentesimo trigesimo primo secundo Nonas Octobris. Infra scriptum erat: Concordat praesens copia cum literis originalibus. Teste me, Signatum; Johannes de Amerongen Notaris.

Et sic se habuit quod ad pontem & quod ad praedia ad Occidentem. Olim ligneus erat pons. Nec magna ejus latitudo. Lapidens dem factus, & ejus latitudinis, ut qui ipsi vicinus, vulgo dicitur de Gaardbrugge. Sic vetus docet charta, quae veterem urbis statum etiam simul significat:

Wy Deken ende Capitael der kercken van den Doem opte een syde, ende Ex Archi-
 wy Burgemeyster Scopen ende gemene Raadt der Stadt van Utrecht aan die vis ipsius
 ander syde doen kont ende kenlick allen luyden, dat wy eendrachtelicken van urbis.
 der Borchbrugge overdragen syn, als hier naa bescreven staet, Ende yersten
 so hebben wy Deken ende Capittel ten Doem die Stadt van Utrecht overgegeven
 alle recht ende toefeggen, dat wy hebben aan de twe huysen die staan aan die
 Oostsyde van der Borchbrugge voersz affte breken, ende niet weder te tymmeren,
 ende voir dese twe huysen voersz hebben die Stat ons Deken ende Capittel
 vernuegt ende voldaan mit borgen voir drie hondert ende vyffen twintich oude
 Vranckrycxse scilden, Voirt so sellen wy Deken ende Capittel mitter Stadt die
 Borchbrugge van steen doen maecken, also breet als die Gaardbrugge nu is, Ende
 so wat Rente oft bate van der voersz brugge comen sal opt Oosteynde van der
 brugge voersz, het sy onder of boven, dair zullen wy Deken ende Capittel die
 twe deel of hebben, ende die Stadt dat derden deel, Ende waart sake dat men
 dat westeynde van der brugge voersz rumen soude, ende dat die Stadt coste,
 soe soude die Stadt die Renten ende bate van den Westeynde onder ende boven
 zonder argelift alleen hebben, Mer wouden wy Deken ende Capittel die twe
 deel van den coep ende oncost doen gelden, so souden wy die twe deel van den
 Renten ende bate voersz hebben, ende anders soe selt die Stadt alleen behouden,
 Voert so en zel op dese brugge niemant loedzen noch schragen setten, noch
 geen comenscap op houden, off tafelen, off bancken, off enigerhande becom-
 mernisse dair op maken buten consente ende wille ons Dekens ende Capittels ende
 der Stat voersz, die een nyet buten den anderen, Voert soe wes ruym dat bly-
 ven zal tusschen die Borchbrugge ende den opslach, die wy Deken ende Capittel
 daar hebben, daar en zel die Stadt noch nyemant anders geen steyger maken,
 noch niet op tymmeren, noch geen commernisse daar maken boven noch beneden
 buten consent ende wille ons Dekens ende Capittels ende der Stat voersz,
 die een niet buten den anderen, Behoudelick Henrick die Jonge ende zyne
 erfgenamen ende nacomelingen hoeren uytganck ende deurslach in zyne ketre,
 alsoe groet ende also cleyn, als hy en daar nu ter tijt heeft, Voert so sel die pylre
 van der Borchbrugge aan die Oostzyde van der grafs bynae recht geleyt worden
 Ccc. ende

ende blyven op dat hoeft dat wy Deken ende Capittel dair nu hebben sonder arch. Voort so sel dat gat van der borchbrugge aan't Oefteynde also wyt wesen, datter dat sap myt sinte Martens steen mitten eynde in leggen mach, Voert so zullen wy Deken ende Capittel van der voorsz. Borchbrugge te maken ende te becoftigen die twee deel dair of gelden ende die Stadt dat derde deel, ende ten ewigen dagen also houden ende vermaken als te doen nu sonder arch. Ende want wy Deken ende Capittel, Borgemeysters, Scepen, ende Raadt der Stadt van Utrecht voergenoemt alle dese voorsz. punten ewelick, vast, ende stade houden willen, ende zullen, daarom hebben wy Deken ende Capittel ons Capittels segel, ende wy Burgemeysters, Scepen, ende gemeene Raadt voorsz. opser Stadt segel van Utrechts aan desen brieff doen hangen tot enen oirkonde der waarheyt, Ende der brieven syn twe van woerde te woerde alleens sprekende. Gegeven in't jaer ons Heeren dusent vier hondert ende vier op sinte Andries avont.

Utrinq; autem plures, quibus ædes ad pontem. Prædii meminit, de quo quæstio Capitulo cum nonnullis privatis charta Ann. 1230. Nec Burggravius tamen aditus. Scabini ab iis aditi. Operæ pretium ut eam addam hic ex Chartulario S. Petri :

Universis Christi fidelibus tam presentibus quam futuris in perpetuum notum facimus ego Gerardus de Metlo Scultetus nosque Schabini & consules Trajectenses, quod mortuo bona memoria Nicholao Twybant Canonico sancti Petri in Trajecto, qui dimidiam Hallam, qua sua fuerat libera & propria, sitam juxta pontem urbanum, contiguam dimidia Halla, qua fuit sancti Petri ex antiquo, eidem ecclesia sancti Petri pro salute anime sua contulerat diu ante mortem suam, comparuerunt coram nobis in judicio presidentibus Capitulum sancti Petri Trajectensis ex una parte, & Otto & Theodericus Reyger dicti Nicholai nepotes ex altera. Tunc dicti Otto & Theodericus Capitulum sancti Petri impetentes super illa dimidia Halla proposuerunt & dixerunt eam hereditario jure ad se devolutam esse, & ad se de jure pertinere debere. E contra dixit Capitulum sancti Petri illam dimidiam Hallam, sicut & aliam dimidiam Hallam contiguam ad suam ecclesiam proprietario jure pertinere, ipsam quoque sua ecclesia legitime fuisse collatam a prædicto Nicholao Canonico, cujus ipsa propria fuerat & libera, & quod coram Schabinis & Consulibus ecclesia beati Petri contrulisset in perpetuum publice & cum debita & consueta sollempnitate, & quod dictus Otto laicus tunc presens fuit, & omni juri, siquod habere videbatur vel se dicebat habere in illa dimidia vel etiam in alia dimidia Halla contigua, spontaneè & manifeste effestucando renuntiavit, & ita ecclesiam esse & diu fuisse in possessione proprietatis prædictorum bonorum quiete & sine aliqua interruptione. Et hac omnia ipsum Capitulum probare voluit & probare potuit per scriptum sigillo nostra civitatis consignatum, & per vivos testes Schabinos & Consules qui interfuerant, viderant,

rant, & audierant, cum ecclesia prædicta dictorum bonorum proprietatem legitime fuit adeptæ. Et hac probatio ipsi Capitulo fuit adjudicata per sententiam a Gisilberto Burchgrave Schabino dictatam, & ab omnibus Schabinis approbatam. Tunc demum prædicti Otto & Theodericus se errasse videntes & errorem suum consentientes actioni suæ contra Capitulum renuntiaverunt, & omne jus quod habere videbantur vel se habere dixerunt in utraque dimidia Halla prædicta absolute resignaverunt ore & manu & cum debita ac consueta solemnitate. Quod & postea nobis presentibus & quampluribus de ecclesia Canonicis in domo Domini R. Præpositi sancti Petri innovaverunt promittentes quod de cetero Capitulum non impeterent super aliquibus collatis ecclesiæ vel relictis a Nicholao prædicto. Nos itaque Schultetus, Schabini, & Consules ecclesiæ sancti Petri in suo jure stabilivimus & roboravimus per nostrum fridhebanum per me G. Scultetum pronuntiatum, proprietatem & possessionem utriusque dimidia Halla supradicta eidem recognoscetes ex nunc in perpetuum. Insuper ecclesiæ eidem ad perpetuum robur super his ac munimen præsens dedimus scriptum sigillo nostra civitatis consignatum. Datum anno gratiæ M. CC. XXX. me Gerardo tunc Sculteto & nobis Petro Sol-denbalch, Henrico Aureo, Hermanno Olderidder, Wernero Ruso, Gisilberto Burchgrave, Bertoldo Bonfnavel, Hermanno Posch, Guntero, Huberto, Theoderico Caplaen tunc Schabinis.

Unum ergo id satis certum, quod nec pons nec etiam omnia quæ circa pontem Burggravii. Sed id tamen non sufficit. Quod quoddam ibi ei jus, quod quædam etiam ibi prædia, dubitari non debet. Ut chartas hic accumulalem quas non paucas adhuc habeo non videtur necesse. Facit charta cujus mini Henrici episcopi. Facit fortius, quæ dubium, si quod superest, prorsus eximit Joannis Comitis de Benthem quæ est Ann. 1307. qua Antistiti Burggravium cedit ea conditione, ut eum rursus in feudum det Gisberto uten Goye. Charta ita se habet:

Wy Joncher Jan Grave van Benthem doen te verstaan in kennisse der waarheyt allen den genen, die dese letteren sullen sien of hooren lesen, dat wy opgeven mit vryen jegenwoordigen openen brief den Gesichte van Utrecht, onsen Eersamen Vader Heeren Ghye by der genaden Gods Bisscop van Utrecht, die Borchgraveschap van Utrecht, ibins, tienden, hofsteden, erve, ene Borchbruche mit ander vryheyt ende heerscap die daar toebehoorende is, die onser ouder ende wi tot haar toe gehouden hebben van den Sticht van Vtrecht, ende gelegen is binnen der Stadt van Vtrecht, in alsulcker manieren dat hy dit voorgenoemde goet verlyen wille enen Eersamen persoon Heeren * Gysbrecht den Heere uten Goye. In oerconde der dingen, die wy mit ousen vryen wille gedaen hebben, hebben wy dese letteren besegelt mit onsen segele. Gegheven in 't jaar ons Heeren als men schreef duysent drie hondert en seven, des Dondertdaechs na sante Bonifacius dach.

Prædia hæc ad Earum ubi forum salarium. Et hic ut tandem reperi, postquam diu quæsieram, quoddam ei iudicium. Quædam etiam jurisdictio. Prætor & Censuales, qui Scabinorum ei instar, & coram quibus etiam cessio & traditio olim facta. Quod ut probem necesse est, nequis miretur. Charta Ann. 1487. *Ouergifte van dat half huys in die Mol aan de Vischbrugge &c. Allen den genen, die desen brief sullen sien ofte hooren lesen, doen wy verstaan Schout ende Schepen der Stadt van Utrecht, dat voor ons quamen in't gerechte Arent Henricksen Vasbroeck Schout, Gysbert Henrick Brantsoen, ende Herman Dirksen tynsgenoten onder die Zoutmerck in des Borchgreven gerechte van Utrecht, ende brochten ons aan mitten recht, als sy sculdich waren te doen, dat voor hem gecomen was in't gerechte voorsz Cornelie Dirck Claassen dochter &c. Dit geschiede in't jaar ons Heeren duysent vier hondert seven en tachtich. Charta Ann. 1419. Alle den ghenen, die desen brief sullen sien of hooren lesen, doe wy verstaan Scoute ende Scepen der Stadt van Utrecht, dat voor ons quamen in't gerechte Lambert Jans soen Scoute, Willem van der Brug, Claes Volperts soen, Peter Hermans soen, ende Ghisebert Leuwen soen, Tinsgenooten onder de Zoutmerck in des Borchgraven gerechte van Utrecht, ende brochten ons ane mitten rechte also si sculdich waren te doen, dat voor hem gecomen waren in't gerechte Claes ende Beerte Jans Kyndere van Spenghen, ende hadden aldaar getoont enen Scepen brief gans ende gawe, ende wel besegelt mit segellen des Scouten enter Scepenen van Utrecht sprekende van woerde te woerde aldus: Alle den ghenen die desen brief sullen sien of hooren lesen doe wy verstaan Frederic van Drakenburch Scoute &c. & mox: Mede so was voor den Scoute ende tinsgenooten onder de Zoutmarct voersz gecomen in't gerechte ter selver tyt Wendelmoet die Jans wyf was van Spenghen der selver Kyndere moeder, ende hadde aldaer quytgescouden mit hoers ghecoren mombaars hant, daar si mit rechte ende mit oerdele aangekomen was, hoer lystochte ende alle rechts, dat si hadde aan der businghe ende Hoffstede voorsz tot Hermans behoef voergenoemt; Ende Claas, Beerte, ende Wendelmoet voersz hadden Herman voerseit mede geloofst, also dat sy Gberyd Jans soen van Spenghen horen soen ende broeder also goet hebben sullen, dat by Herman mede overgheven sel alle rechts, dat hy heeft an der businghe ende Hoffstede voersz binnen jaars, na dien dat hy binnen Lants comt sonder arch. Doe dit gedaen was aldaer so quamen voer ons ter selver tyt in't gerechte Claas en Beerte Jans Kyndere van Spenghen voersz, ende belyeden mit hande also voersz staat, dat si in den voorsz Gerechte voor den Scoute ende tinsgenooten voorsz den voergenoemden Herman dese voersz vertichte ende losse gedaen hadden, in allen manieren, alst ons de Scoute mitten tinsgenoten aengebracht hadden, ende hier voer bescreven staat, Ende gavent hem mede, ende vertegben daar of, ende*

ende loefdeut hemmede jaar ende dach te waken in alle der fetter manieren tot onser antwoerde toe.

Nec Prætor tantum ne miretur quis. Etiam qui apud vices obtineret Præfectus. - Curatio ei data. Cujus eciam formula. Et exemplum hujusmodi:

Waltaven Heer tot Brederode, tot Vianen, Burchgraaf s' Urecht ende Heer ter Ameyde &c. doen ondt allen huyden, dat wy om goede commendatie ende rapport ons gedaan van den persoon des Eerbaren ende discreten Cornelis Jacobsloen Burger s' Urecht. sich besrouwende in synre goede diligentie, committeren ende bevelen miss desen onsen apenen brieva te bedienen ende te regeeren onse Burchgraafschap van Urecht, die op huyden daar toe synen beoorlijcken onse acht ons gedaan heeft, ende onse goet recht daar in te bewaren als een goet Officier ende Stadhouder van onre Burchgraaf van rechts wegen ende oock oude possessie ende Costuman sculdich is te doen tot al sulcken profyte ende emolumenten ofte vrachten, als daar toe staan, ende van rechts wegen wa onden haercomen soe behooren, allen onsen renten, bracken, ende profyten daar toe staande ende soe behoovende te ontfangen, ende ons daar s' jaars een reliqua ende rekeninge of te doen, ende allen verdwaalden goet ende goudaren daar toe staande ofte soe behoovende te recupereren, ende indient moot sy rechts daar om te spreken Burchgraaf voor allen rashtoren goet belick ende weerlick, ende alles te doen dat oen goet Stadhouder ofte Officier, enda een Burchgraaf van rechts wegen, ende oock nu onder costuman ende possessie sculdich is te doen, Remoovende miss desen alle andere Commission ymant gegheven van deser Stadthouderschap des voersz Burchgraafschap van Urecht, gaduyrende dese onse Commissie, tot onsen kenlicken weder seggen, Begeerende an allen Officieren dese onse Officier te willen by standich ende behulpelijck zijn tot defensie van ons voersz recht des voersz onses Burchgraafschaps van Urecht, gelijckerwijs sy wilden hem huyden van ons ofte onsen officieren in gelijcke saacken gedaan te worden. Gedaan ende goghoven ander onse gemoonlicks hantschrift ende segel hier beneden op 'r spatium des briefs geset den lesten dach van April Ann. vijftien hondert ende twee en twintich. Brederode.

Proprie ergo Præfectus urbi Burggravius non fuit. De Burgo, urbi adjuncto, de castro, cave hic quicquam somnias. Nulla olim ibi arx, quamvis posito non concessio quod tale aliquid ibi olim, nondum tamen sequeretur, quod annexa etiam jurisdictio. Non urbis Præfectura hæc, sed Præfectura intra urbem, ut supra Comes de Benthem sic satis expresse, ende gelegen is binnen der Stadt van Urecht. A Dominis autem uten Goye, in quorum gratiam sit cessio hæc, cum filia ultimi ejus gentis nupisset Domino

† Philipp. Camera-rius in epistola ad Goldastum, quæ inter editas a Thulemario est. ccc. LXXXII. Non puro quod ubi Burgus vel castrum civitati Libera Imperii adjun-ctum fuit, quod etiam annexa jurisdictio fuerit. Id ipsum in lise illa contra Marchionis Brandeburgicos & hanc civitatem latissime disputatum, & tandem decisum fuit, ut salvis privilegiis & immunitatibus Libera civitatis concessis Burggraviatus jura secer-de nerentur.

de Vianen, transmissus titulus ad Vianos, & ab his ad Brederodios. Vid. not. margin. ad Hortens. lib. 3. bist. p. 179. Nupsit autem, ni fallor, hæc, ut hoc obiter etiam addam, Gisberto filio Henrici Toparchæ de Vianen. Nam in charta Ann. 1351. diserte hic patrem suum vocat Henricum Dominum de Vianen se autem simpliciter Gisbertum uten Goye Burggravium Trajectensem. Ideim deinde in charta Ann. 1362. hæud dubie patre jam extincto scribit se Gisbertum Dominum de Vianen, Dominum uten Goye, & Burggravium Trajectensem. Chartæ ita se habent.

Alle den ghenen die desen brief sel sien of hooren lesen ic Ghisebrecht uten Goye Borchgrave van Utrecht Knappe, make kont ende kenlic, ende bekenne in desen tegenwoordighen brieve, dat die tienden in't Goye grote ende cleene also alse si gelegen syn toebehoren ende behoert hebben den Deken ende Capitel van sinte Marien Kerck t'Utrecht, welke voerghenoemde tienden, egghen, ende enden, alse ghelegen syn ic in pachte ontfangen hebbe van desen voerghenoemden Heeren Deken ende Capitel tot elf jaren toe, die naastcomende syn na date van desen brieve, elkes jaars om drie hondert pont ende vyf en seventich pont swarte tornoyse sulx payements, alse in der tyt der betalinghe gheenge ende gave wesen sal binnen der Stadt van Utrecht, die ene helfte van desen voerghenoemden pachte te betalen binnen eenre maant onbegrepen na sinte Martyns dach in den winter nu naastcomende, ende die ander helfte binnen eenre maant onbegrepen na sinte Peters dach ad cathedram daar naastcomende, ende also voert jaarlix dese elf jaren uyt, ende desen voerghenoemden pacht hebbe ic gheloest ende gelove desen voerghenoemden Heeren jaarlix te betalen ende te leveren ten voorsz terminen binnen haere montade t'Utrecht vri ende commerloes op minen cost, anxt, ende arbeyt dese elf jaren uyt, sonder enich afsorten van enighen coste, die daar op vallen mach, het sy van tienrechte, of van enigerhande saken, oec waar of dat die toecomen mochte sonder alrehande archeyt. Waar dat ic des niet en dade, so sel ic Ghisebrecht uten Goye principale zaezwonde voerghenoemt, ende mine borghe, die ic hyr op hebbe gheset mit gesamender hant elc voer al ende ongesceyden, alse myn Heer myn vader Haer Henric Heere van Vyanen, Haer Johan Heere van Culenborch ende van der Lecke, Haer Ghisebrecht van Sterckenborch, Haer Johan van Bloemesteyne, Haer Jacob van Lichtenberch, ende Tydeman Scrodekyn Borgers t'Utrecht tot maninghe des Dekens ende Capitels voorsz &c. Ghegeven in't jaar ons Heeren dusent dre hondert een ende vyftich op sinte Philips ende sinte Jacobs dach.

Alle den genen die desen brief sullen sien of booren lesen ic Ghisebrecht Heere van Vyanen, Heere uten Goye, ende Borchgrave van Utrecht, Knappe, make kont ende kenlic ende bekenne in desen teghenwoordigen brieve, dat die tienden in't Goye

Goye groot ende cleene also also si gelegen syn toebehoeren ende van outs toebehoort hebben den Deken ende Capittel van sinte Marien kercke t'Utrecht &c. Ghegeven in't jaar ons Heeren dusent dre hondert twe ende t'sestich op sinte Peters ende Pauwels avont.

Puto tot jam argumenta, ut de territorio dubitari non possit. Etiam proprius ibi Prætor. Judicium & judicii Assessores Censuales. Sed dignum quod notetur. Primo, quod titulus concessus in feudum. Innuit non tantum Comes in charta jam dicta, sed & libri feudales testantur expresse. *Extract uytte Stichtse Leenen beginnende den 10. Novembr. 1496. ende eyndende den 4. Mart. 1517. fol. 14. Item noch beleent Heer Walraven, Heer tot Brederode, Vianen, ter Ameyde, ende van Heemsfoerde in 't gerecht van Jutphaas, item die Borchgraefschap van Vtrecht, item dat Huys ter Haer mitten Vrijthoff, ende mitte synen toebehoeren, item Hederijckerweert, gerecht, ende Enge, item die Hoffstede in Maectenborch mit xxiv. mergen lants, ende alle versum tot deser ure toe geschiet heeft mijn Genadighe Heere hem quijt ende tbo guede geschouden, præsenribus Heer Johan van Zuylen van Nievelt Ridder, Beerm Uytten-Enge &c. Actum Duerstede Ann. 1497. Secundo quod Prætor & quos habebat Assessores dixerint quidem jus, sed inter consentientes tantum. Quod invitis non legi. Singulare etiam puto, quod coram iis cessio in judicio quidem facta, sed vulgo judicium urbanorum, ut supra patet ex chartis, haud dudie ut esset firmior, etiam Actis inserta. Et tertio advertendum, quod ad pompam tantum census quem habebat ex prædiis, levis profusus & exiguus, nec Præfecto sufficiens. Quæ & ratio est quod vocet famosum tantum titulum Legatus Brederodii, ut est apud Hortensium lib. 3. hist. in fin. Charta Ann. 1565. Allen den ghenen die desen brief sullen sien of booren lesen doen wy verstaan Scout ende Scepenen der Stadt van Utrecht, dat voor ons quamen in't gerecht Heymerick Evertisse die Greeff, Evert Heynrickge die Greeff synen soon, Adriana Heymericks die Greeffs voorsz. dochter, Adriaen Tielmanssen, ende Heymerick Hermanssen &c. ende sy gaven alle mit gesamen der hant als recht was over Claas Jacobssen van Cleeff &c. die alinge huysinge ende Hoffstede van voren tot achteren, onder ende boven, kelder, clayse, bodem, ende boort, glaasen, glas raampden mit allen boren toebehoeren &c. also die voorsz. huysinge ende Hoffstede staande ende geleghen is onder die lichte gaarde, daar sinte Cunera nythangi &c. op twe Carolus guldens mit seven dayts van twintich suyvers den gulden s'jaars out eygen &c. noch op drie groot s'jaars tot Bissops taaffels gelt daar uytgaande, dwelck men betaalt op sunte Martens avont, Noch jaarlycks op elck versworen Manendach eenen deyt, die de Heere van Brederode daar uyt heeft &c. Patet quam parum lucri. Et aliunde id etiam patet.*

Blaffaart

Blasfaart van den Rentmeesterschappe van Vianen en ter Ameyde met allen hoeren toekiehooren, beginnende Martini, 1567. fol. 14.

Het Burchgraaffschap van Vtrecht comt de Heere van Broderode, ende wort gehouden te leen van de Coninclycke Majesteyt als erfheer der Landen van Vtrecht, ende brengt niet uyt eenich sondetling profijt voer den Heer, dan alleenlyck sekere kleyne cysen gaande uyt sekere huffinge vande Vtrecht op de vischmerck, die de Heer plach te lasen genieten synen substituyt, ende daarenboven hem noch te geven seker gagie, ergo alhier niet

Movit tamen de eo licet gratia & auctoritate adhuc florens Brederodius ante annos quadraginta, sed profuso in cassum sumptu, & quamvis admodum animose & suscepta & disceptata res, nihil ultra hinc consecutus. Probabat tantum de titulo. Sed quod titulus hereditarius, quod iudicium & jurisdictio ei, an probavit non scio. Argumenta non vidi. Nec quicquam aliud de iis scio, quam quod simpliciter urbs respondit, quod non magni momenti. Nec addidit tamen causam. Certe in Actis non extat. Certum quod cum verbis diu frustra disputasset eludi se non passus ad Curiam Provinciale[m] deduxit tandem rem. Nec id urbi displicuit. Ad respondendum se paravit.

9. Reconventio instituta. Questio mota a magistratu non quod scriberet se *Burgraviu[m]*, sed quod *Burgraviu[m] hereditarium*. Et mox etiam ab Ordinibus, quod iactaret se Despotam, seu Liberum Ameyde Dominum. Et erat hic argumentum, quod contemni non poterat. Ipse enim olim falsus, quod Ameyde non alia, quam media jurisdictio ei, ut disertè est in charta, quam edidi in præfat. ad lib. 3. de Nobilit. Quod ad titulum potuit dici fuisse eum ejusmodi, ut concessus in feudum. In successores transmissum, sed petita investitura. Ob non petitam jam dudum cecidisse in commissum juxta illud Guntheri lib. 8. vers. 603.

*Successor feudi totum si forte per annum
Atque diem tacto prima jam tempore pubis
Sive dolo, seu desidia, seu mente superba
Spreverit a dominis feudalia poscere jura
Perdat, & hæc dominus proprios assumat in usus.*

Add. cap. 3. pr. qu. fuit prim. caus. benef. amitt. c. 1. §. fin. si de invest. int. dom. & vassall. lib. or. Vultej. lib. 1. Feud. cap. 7. n. 61. Dicitur id nec ne ex Excerptis, quæ jam addam hic, cognosci vix potest.

Exact uyt de Resolutien van d'Ed. Achth. Vroedschap der Stadt Vtrecht, s'Wensdachs den 2. Februar. 1648. s'naenoens.

Is gelesen de misive van zyn Excellentie van Brederode &c. ende aanstonts ontworpen ende gearresteert rescriptie lydende als volgt:

Edele,

Edle, Erentfeste, Wyse, Voersienige Heeren. In antwoord van U. Ed. missive van den 14. Octob. 1647. daar by deselve verclaren aan ons in qualite als Burchgraef der Stadt van Vtrecht niet te komen toe keunen eenich recht van jurisdictie ofte possessie van dien, ende dat U. Ed. t'selve Burchgraefschap alleen houden voor een titulaire digniteyt., hebben wy alvorens deselve questie in eenich judicium contentious te brengen, goet gedacht: U. Ed. te gemaect te voeren; dat wy van het gerichte t'welsk ons als Borchgraef in de Stadt Utrecht competoert, hebben segels ende brieven selfs van Schout ende Schepenen uwer Stadt; ende sodanich irreprouchabel bescheyt., dat wy vertrouwen t'selve by U. Ed. synde gesien ons gerecht in verder disput. niet en sal worden getogen. Wes halven wy wel te vreden syn daar over met U. Ed. Gecommitteerde te comen in amicable conferentie om te sien of wy malcander in't vruntlyck niet en sullen comen verstaan. Waar toe wy dan wel goetue hadden, dat V. Ed. beliefden den dach aan te stellen tegens den 15. 16. off 17. deser maant nieuwen stils, in welke voorsz. dagen wy ons op onsen huysse Barchteyn sullen omhouden, op dat wy selvor als dan de mondelinge communicatie souden mogen bywonen. Ende daar op U. Ed. rescriptie wretten aldaroerfien verwachtenda sullen wy verblyven Edle, Erentfeste, Wyse, Voersienige Heeren V. Edelh. seer geaffectioneerde ten dienste, I. W. de Brederode. Hagha den 7. Febr. 1648.

Vid. de Not. de No. 1648, cap. 31.

Welgeboren Heere. By uwer Excellentie missive gedaect Hage den 7. deser itilo novo op gisteren ontfangen ende huuden in onse vergaderinghe gelesen sien wy, dat uwe Excellentie te vreden is te comen in amicable conferentie aangaande het Borchgraefschap, doch also uwer Excellentie in hare voorsz. missive is mentionerende van segels ende brieven van Schout ende Schepenen onser Stadt ende van irreprouchabel bescheyt, soo souden wy alvorens daar op te resoluteren nodich achten, dat ons copye authentycq van deselve brieven ende bescheyden werde toegesonden, indien t'andere syn, dan die. uwe Excellentie ons voor desen gecommuniceert heeft, Wy blyven altyt genegen met uwe Excellentie te conserveren goede vruntfchap ende nabuysfchap, ende bidden den Almogenden, Welgeboren Heere, uwe Excellentie te willen nemen in syn bescherminge. Geschreven t'Utrecht den 2. Februar. 1648. Vwer Excellentie goede vrunden &c.

s' Maandachs den 18. Decemb. 1648. Naar iterative lecture ende omvraga is met eenparige stemmen gearresteert de nabeschreven rescriptie aan syn Excellentie van Broderode &c. by de Heeren Gecommitteerden met assumptie van Rechts geleerden geconcipieert, lydende als volgt:

Welgeboren Heere. Wy hebben gelesen ende rypelick geexamineert de

brieven ende bescheyden aangaande t'gepretendeerde Burchgraafs-gerecht ons copielijck door den Advocaat de Raedt ter hant gestelt, doch bevinden deselve van gelycke nature, immers van geen meerder valeur ofte cracht, dan de stucken ons, by uwe Excellentie voor desen, neffens missive van den 12. Septemb. 1647. toegezonden, ende derhalven ons eedts ende ampts halven verplight onse rescriptie op deselve in date den 14. Octob. 1647. als noch te inbereren, daar aan wy billick verhoppen, dat uwe Excellentie de saecke in der waarbeyt ende gerechticheyt considererende contentement sel nemen, Den selven hier mede naar onse gantsch vrundelicke gebiedenisse, Welgeboren Heere, in't Schut des alderhooghsten bevelende. Geschreven t'Vtrecht den 18. Decemb. 1648. ft. loci.

Extract uyt de Resolutien van d' Ed. Mog Heeren Staten s'Lants van Vtrecht, Mercurii den 7. May 1649.

Op de Remonstrantie van den Hooch ende Welgeboren Heere Johan Wolphert Heere van Brederode, Vryheer van Vianen, Ameyde, Burchgrave der Stadt Vtrecht, Veltmaarschalck der Vereenichde Nederlanden, inhoudende hoe dat hy Heere Verdoonder, gelyck oock de Heeren syns Pradesseurs daar te voren by haar Ed. Mog. synde verlyt met het Erf-burgh-graefschap der Stadt Vtrecht, ende het geene daar aan behoort, hy Heere Verdoonder goet gevonden hadde tot meerder notificatie van syn recht van Territorie ende Jurisdicctie in het dictricct van't voorsz. Burchgraefschap te doen affigeren ende aan te slaan syn wapen met inscriptie, dat aldaar was des Burchgraefs gerechte, ende t'selve by missive aan de Heeren van de Vroetschap deser Stadt gepraadvisceert, dewelcke sonder deselve missive te beantwoorden, als eenigen tyt na dat 't voorsz. wapen was aangeslagen, t'selve wapen door een Deurwaarder doen afnemen, ende hem Heere Verdoonder toegezonden hebben, met verclaringe, dat haar E. E. niet van meyninge waren sulcks te gedoogen, hebbende oock daar by aan eenige inwoonders van syn Verdoonders Burchgraefschap penale interdicctie gedaan van sodanighe affixie off suspensie van wapenen aan hare huysingen te lyden. Waar over tuschen hem Heere Verdoonder ende de gemelte Heeren van de Vroetschappen eenige missiven syn gewisselt, en by hem Heere aan haar Ed. communicatie is gedaan van verscheyden Documenten, waar uyt volcomentlijck syns Verdoonders recht van Territorie, Jurisdicctie, ende Seigneuriele gerechticheyt wierde geconvinceert ende bewesen, wiens onaangetien de voorsz. Vroetschap by hare Sustenie persisterende by Heere Verdoonder, om met rype deliberatie van rade te gaan, noch daar over met verscheyde fameuse ende wel gepraetiseerde Rechtsgeleerden in Hollant hadde geconsuleert, gelyck
haar

haar Ed. Mog. ex annexis condon sien, dewelke hem Heere. Verdoonder uyt d'originele ende authentique brieven haar geexhibeert niet alleen de voorsz. Seigneuriale rechten toe en kennen, ende met redenen van rechten adstrueven, maar oock verstaan, dat hy Heere Verdoonder by auctoriteyt van haar Ed. Mog. als waar van het selve Burchgraafschap gereleveert ende te leen gehouden wort, in de voorsz. Seigneuriale rechten, behoorde te worden gemainteneert, ende want de goede ordre van Regeeringe, ende welgestelde Politie in allen Landen conform is, mitsgadert oock de redenen ende het recht vereyscht, dat in't voorsz. point differential van Territoir, Ge-recht, ende Jurisdic tie by uysterlicke decisie off andersins yetwes seeckers werde gestatueert; ende hy Heere Verdoonder ten hoogsten was gesundeert syn Seigneuriaal recht, mitsgaders de eere, lustre, prerogativen, ende Privilegien van 't voorsz. Burchgraafschap te mainteneren ende te bewaren, sulx het selve syne Excellentie van synen Heeren Voorsaten lostycker Memoria is naagelaten, dewelke daar van tot noch toe altoos sonder contradictie in possessie syn geweest, gelyck syne Excellentie daar van in possessie is, Versoekende mitsdien by Heere Verdoonder, dat haar Ed. Mog. eenige uyt de respectieve Leden van de Regeeringe beliefsden te deputeren, voor dewelcke het voorsz. different by hem Heere Verdoonder ende de Heeren Regeerders der Stadt Utrecht by schriftelycke Memorien ende bewysen wederlyts mach werden geïnstrueert, om daar inne by haar Ed. Mog. gedisponeert te worden naar Rechts behooren, off indien de gemelte Regeerders haar de justitie sub-mitteeren, de sake worde gerenvoyeert aan den Hove van Utrecht, ofte anders volgens d'Vnie ende articulen van 't Gouvernement van syne Hoocheyt gedefereert aan den Heere Stadthouder &c. Seyden de Heeren Gecommitteerden der gemelte Stadt Utrecht, datse de voorsz. Remonstrantie met d'annexe stucken souden overnemen ende communiceren met hare principa-len.

Extract uyt de Resolutien van de Vroedschap den Stadt Verecht, s'Maandachs na noens den 13. August. 1649.

Op de Remonstrantie van syn Excellentie van Brederode &c. op den 2. May lesleden ter Beschryvinge gelesen ende genotuleert heeft de Vroedschap na deliberatie eenpaarlyck verclaart te verstaan zyn welgemelte Excellen-tie genoeg gedaan te wesen by het bericht van tyt tot tyt deselve by missive la-ten toecomen. Doch indien zyn Excellentie des niet tegenstaande daar over eenich proces soude willen moveren, dat men t'selve voor d'Ordinaris justitie s'Hoofs van Utrecht sal afwachten.

Veneris 1. Februar. 1650. Naar verfochte ende vergaafte audientiequam binnen den Deurwaerder s'Hoofs van Utrecht de Proedschap voor houdende de naabeschreven Requesste ende appointementen, ende den roeddach betrekkenende tegen hyden acht dagen.

Aan den Ed. Hove van Utrecht. Gafst met behoorlycke reverentie te kennen den Hooch-geboren Heere Johan Wolphert Ahoore tot Brederode, Vryhoer tot Vianen, Erfburchgraaf der Stadt Utrecht &c. Dat hem suppliant in't recht ende possessie van 't voorsz Burchgraafschap, jurisdictie van dien, ende t'geent daar aan dependeert, by de Heeren Regeerders deser Stadt synde gedaan in'trecht, surbol, ende empeschement, tot redens van t'selve aan de Ed. Mog. Heeren Staten deser Provincie hadde doen presentoren d'annove requeste, waar op de resolutie van de welgemelte Heeren Regeerders den 17. Augusti voorleden is ingebraecht, onder anderen medebrengende, dat indien syn Excellentie daar over venich proces soude willen moveren, dat haer Ed. s'elve voor de Ordinaris justitie van desen Ed. Hove souden afwachten, so verfoecht den Suppliant V. Ed. appointement, in crachte van welke de Heeren Regeerders der Stadt Utrecht voor desen Ed. Hove werden verdachvaart omme te aanbooren alsulcken eysch, finen, ende conclusie, als den Heere Suppliant ten dage dienende tegens de selve ter cause voorsz sal willen doen ende nemen. Dit doende &c. Onder stont: In absentie van den Heere Advocaat de Raedt, ende was onderteekent, I. de Wys. In margine stont geappointeert: Sy by den Deurwaerder ofte een van de Panders s'Hoofs van Utrecht van wegen die Staten s'Lants van Utrecht t'eenen sekoren ende tamelycken daghe voor den voorsz Hove verdachvaart de Heeren Regeerders der Stadt Utrecht, omme te aan booren alsulcken eysch, fin, ende conclusie als den Suppliant ten dage dienende sal willen doen ende nemen, daar op t'antwoorden, procederen, ende in der saacke sien ordonneren naaf bebooren, Relaterende den Hove voorsz syn wederwaren. Aldum t'Utrecht den lesten Januar. 1650. Ende was onderteekent Cor. Portengen. Leger stont: Naar collatie is desen met syn principale requeste ende appointementen, gedateert ende onderteekent als boven, bevonden te accorderen. By my, ende was onderteekent A. van Ceulen.

S'Donderdag den 27. Martii. De Vroedschap in achtlinge nemende dat den Welgeboren Heere van Brederode &c. so in den eysch den Ed. Hove van Utrecht overgegeven aangaande het Burchgraafschap alhier tegens de Regeerders deser Stadt, als in verscheyden publicque acten van Ordonnantien ende diergelycke is gebruykende den titul van Souverain ende Vryheer van Arneyden, daar over de selve Heerlicheyt proces ongedecideert is hangende voor den grooten Rade tot Mechelen t'sschen d'Ed. Mog. Heeren Staten s'Lants van Utrecht ter eenre, ende syn Excellentie ter andere syden, Last hare Gecommitteerden ter vergaderinge van

van haar Ed. Mog. voor te stellen en in bedencken te geven, off men sodanige nieuwicheyt in prejudicie van de voorsz. proceduren ongemerckt aan laren passeren, ende of d'Heer Procureur Generaal niet gelaft behoort te worden i' recht van de Provincie in desen te bewaren ende voor te staan naa behooren.

s'Vrydachs den 28. Aprilis: Is gelosen t' Advys van d' Heer Procureur Generaal volgens resolutie van den 27. Martii lesleden dat Beschryvinge genomen aan haar Ed. Mog. overgelevert, lydende als volgt:

Ed. Mog. Heeren: Myn Heeren omme ingevolge van U. Ed. Mog. resolutie van date den 27. Mart. 1657. voorleden staande in margine van de Resolutie d' Ed. Heeren van de Vroedschap deser Stadt van date als boven, inhoudende dat den Welgeboren Heere van Brederode &c. so in den eysch den Ed. Hove van Utrecht overgegeven naangaande het Burchgraaffschap alhier tegens de Regeerders deser Stadt als in verscheyde publicque acten van Ordonnantien ende diergelyke is gebruyckende den titul van Souverain ende Vryheer van Ameyde &c. uwer Ed. Mog. te dienen van advys, Seyt die Procureur Generaal deser Provincie alhier te pramitteren, dat by tyde van den Bisschop d'Heeren van Culenburch, Vianen, Hierlaar &c. onder die Edelen ende Ridderchap deses Gestichts hebben gecompareert gehadt als uyt de brieven onder de Bisschoppen artikel, Hoorn &c. te sien is, als waar de respective Heeren neffens de andere Edelen deses Gestichtes mede hebben gefegelt, ende dat blyckt dat Heer Henrick van Vianen ende Heylwich syn huysvrouw met handen hares mans als daar toe gecoren Voobt op den 1. Novemb. 1400. in tegenwoordicheyt van verscheyden Prelaten ende Capitularen van de vyf ecclesien, item van veele Ridderen, Edelen, vasallen &c. item van Borgermeesteren, Regeerders, ende andere eerlicke mannen van de Stadt ende dese Provincie op eene generale dachvaart daar toe specialick geropen voor den Bisschop ende de vasallen van 't Vaderlant vry ende willich by ryppen rade verclaart hebben aan den Bisschop te behoren tot syn ende der Kercke beboeve de vol hoge jurisdictie, ende allen recht met syn aanleven, dat sy ofte hare Voorfaten ende Naacomelingen oyt gehadt ofte hadden cummen hebben, ofte gesejt worden te hebben met recht ofte metter daat aan deselve Hoge jurisdictie van 't Casteel, Stadt, ende het resort van Ameyde, opt water, opt land, met allen recht ende aanleven van dien, waar ende hoe die gelegen souden syn, ende oock nietemin uyt druckelyck bekent voor haar, haren erfgenamen ende naacomelingen, dat de jurisdictie van Ameyde, Stadt, ende resort van Ameyde, mette geheele keel van de Revier van de Lecke, aldaar gemeenlyck metten alingen Stroom van de Lecke behoort, ende erkennen te behooren, oock uyt vollen recht te comen aan den Bisschop van Utrecht ende syn navolgende Bisschoppen, dat mede het Casteel van Ameyde met allen synen huysen, sterckten, en

de timmeringen aldaar gemaackt ende hier na te maacken is, ende moet wesen ende ewelick sal blyven een bequaam Casteel van den Bisschop, syne navolgende Bisschoppen, ende Kercke van Utrecht, gelijk nu is het Casteel van de Heer Nyenvelt &c. behoudende aan haar alleen het dagelijks gerechte &c. In gevolghe van welck beken die possessieurs van 't Casteel, Stadt, ende Resort van Ameyde altyt so voor als nae de translatie van de temporaliteyt onder de Ridderschap ende Edelen der Provintie gecompareert, ende in allen gemeen Lants lasten ende contributien haar aanpart gedragen ende betaalt hebben, dat oock de ingesetenen van Ameyde op de Outschiltboecken syn aangeteekent, ende by Sententie van Me Vrouwe die Coninginne van Hongaryen ende Bohemen Regente van wegen Keyser Karel in de Nederlanden in den secreten Rade in 't bywesen van verscheyden Graven, Heeren, ende Ridders van den gulden vliese, oock den Heere van Brederode verstaan is, dat die van Honswijck, Ameyde &c. een vierde part souden betalen in de contributie van de gemeen Staten lasten van de jaren 1511. ende 1512. nae luydt den Verbantbrieff daar van opgerecht, dat op de verdeylingen van de quartieren van de Panders s'Hoofs van Utrecht Ameyde, Jaersvelt &c. jaarlijcks worden gestelt, so dat uyt alle t'selve af te nemen is, dat Ameyde behoort ende resorteert onder de Provintie van Utrecht, sulcx dat niet en soude behooren toegestaan te worden, dat den gemelten Heere van Brederode voor den Ed. Hove van Utrecht hem aanmaticht te schrijven Vryheer van Ameyde, als hebbende alleen het dagelijks gerechte tot Ameyde. Ende soude oock diensich wesen dat de Retroacten van den Proceffe voor den grooten Raadt tot Mechelen in desen gementioneert wierden na gesien, als mede de Leenbrieven van 't Burchgraefschap van Utrecht om seker te mogen wesen, of den gemelten Heere van Brederode soude bevoegt syn te schrijven Erf-burchgraef van Utrecht, daar sijn Voorfaten alleen gebruyckt hebben den titul van Burchgraef van Utrecht, ende den Procureur Generaal gelast het recht van de Provintie in desent te bewaren, 't syn nae voorgaande voeginge in de voorsz aangeheven Proceduren, ofte anders, my niettemin gedragende tot uwer Ed. Mog. goede geliefte ende discretie. Blyve Ed. Mog. Heeren uwer Ed. Mog. Ootmoedigen Dienaar, Everard de Weede.

s'Maendachs den 12. Maji: Verhaalde d'eerste Borgermeester Wijck, dat verleden Vrydach ter vergaderinge van de Ed. Mog. Heeren Staten aangaande het Burchgraefschap alhier t'Utrecht, en de Heerlicheyt van Ameyde geresolveert was als volgt:

De Staten van den Lande van Utrecht by de Regeerders der Stadt Utrecht voorgedragen zijnde dat haar voor den Hove van Utrecht by den Heere van Brederode proces gemoyeert is, nopende het Burchgraefschap der Stadt Utrecht, ende

ende dat den gemelten Heere van Brederode daer inne is gebruyckende de titulen so van Erf-burchgraef der Stadt Utrecht, als van Vryheer der Stadt Ameyde &c. daar op gehoort het advis van den Procureur Generael ingevolge van haar Ed. Mog. resolutie van den 27. Martii lesleden verclaren de verders Ledden van Staten, dat haar Ed. Mog. haer in den voorsz. processe met de gemelte Heeren Regeerders der Stadt Utrecht sullen voegen, Authoriserende deselve omme uyt den naam van haar Ed. Mog. over het pretenderen van beyde de voorsz. titulen jegens den Heere van Brederode in rechtie t'ageren, ofte dien aangaande reconventie te doen, ofte andersints haar Ed. Mog. te vervangen, sulcx als men bevinden sal in de beste forme ende rechten te behooren.

Ende is dienvolgens iterativelijck verstaan ende goet gevonden aan den Ed. Hove over te leveren de geconcipeerde Antwoort in conventie ende Eysch in reconventie.

Obiit interim Brederodius & sic pependit lis non decisa. Equo autem animo nec tunc nec unquam post a magistratu acceptum, si vel sibi Brederodius vel ipsi alius adscriberet quandam velut majestatem & absolutum dominium.

Extract uyt de Resolutien van de Vroedschap der Vtrecht, s'Woensdachs den 21. Novemb. 1655. Vertoont zijnde dat in de Chronijcke achter den nieuwen Almanach by Amelis Janssen van Paddenburch gedruckt onder de titels van den Heer van Brederode overleden in Septemb. 1655. was gestelt Souverain van Vianen & Ameyde &c. Erf-burchgraaf van Vtrecht &c. zijn d'Heeren van den Ed. Gerechte gelast den voornoemden Drucker te ontbieden, ende hier inne te voorsien nae behooren.

s'Donderdagachs den 22. Novemb. Gehoort 't rapport van de Heeren van den Ed. Gerechte is den Deurwaarder Wees gesonden om d'exemplaren van de Chronijcke van den Drucker Paddenburch met abusive tituls van den overleden Heere van Brederode, dewelcke alhier geleverd zijn, naessens een herdruckte examplar daar inne gestelt was Vryheer van Vianen &c. Erf-burchgrave t'Vtrecht.

s'Maendachs den 27. Septemb. 1669. Gereseteert synde, dat by seecker geaffigeert Bijlet wegens 't Hof Provinciael de Heere van Brederode gequalificeert wort Souverain van Ameyde, ende Erf-burchgrave van Utrecht heeft de Vroedschap den Secretaris gelast sulcx door den Pander te doen veranderen, ende in plaats van dien alleenlijck te doen stellen Heere van Ameyde ende Burchgraef t'Utrecht.

CAPUT XXIV.

*De Dominis de Gaesbeeck, de Wyck, & Abcoude. Ubi Batavorum.
De Antonio Burgundo.*

Etiam Dominus de Gaesbeeck usurpavit jus gladii. Etiam Dominus de Abcoude. Sed Dominus de Abcoude infelicitè res cessit. Heda in Florentio de Wevelichoven: Gubertum Principem Abcoude, nec non Henricum Praefectum Montisfortis, supremam jurisdictionem vendicantes, quas nunquam habuere, decimasque ecclesiarum ac civium possessiones usurpantes, illum sententia judicum, hunc longa obsidione atque interventu Arnoldi episcopi Leodiensis coegit hujusmodi actiones abdicare, ita ut episcopus censeatur supremus Dominus omnium Praefecturarum ac Dominiorum Provincia Trajectensis prater ea, quae sunt sub ditione ecclesiae sancti Johannis. Per euphoniàm Abcoude. Olim Abekemwalde ut in charta Ann. 1085. quam Buchel. ad Hed. habet p. 140. In charta Ann. 1273. Constituens nichilominus &c. fidejussores, Stephanam de Zulen, Suederum de Apekevalde, Suederum de Bofinsheim &c. In charta Ann. 1186. Testibus Wilhelmo de Scalowyc & Egidio ejus filio, Henrico de Loenrestate, & fratre ejus Gerardo Splinter, Henrico de Abekenwalde, Waltero de A &c. Mox Abekewonde, ut in charta Ann. 1328. apud Buchelium ad Hed. in not. p. 241. Abcoude, ut in charta Guidonis episcopi Ann. 1311. Et sic tandem Abcoude. A loco Principi etiàm nomen. † Principem vocat Heda, sed qui parebat Antistiti, ut ceteri in dioecesi, quibus media jurisdictionis. Nam & huic tantum media. Media inquam. Et id certum. Nam quod de infirma Buchelinus dicit *ibid. in not.* haud dubie id dictum abusive. Praetoris & Scabinorum hæc non eisdem constituentis. Sed nec media ejus tota. Pro parte etiàm Praepositi & ecclesiae S. Petri, ut patet ex charta hac Ann. 1535. 19. Febr. *Wy Schout, Burgemeystoren, ende Schepenen der Stadt van Utrecht maken kende allen tyden, dat op buyden datum s'briefs voor ons gecomen is Frederick die Coninck, out wesende vijf ende veertich jaren of daar ontrent, ende tychede ende verclaarde by synen eede, die hy lijflicken aanden Heyligen mit opperrecht vingeren volstaafs eeds voor ons dede, ende wy volcomelicken van hem ontfingen, so hy daar mit rechte toegebracht was van wegen die Deecken, ende Capittelen van sinte Peters t'Utrecht, also dat hem wel kenlick is, dat hy deposant in voortyden, als hoochbloflijcker memorie Bisschop Frederick van Baden noch veel jaren daar na Bisschop van Utrecht was, Schout geordineert is geweest van den Heeren t'sinte Peters voorsz. over haer gerechten*

† *Baronem*
infra in-
strumen-
tum Ann.
M. CCC.
XII.

gerechten van Prooffte ende Aefdom in Abcoude, welke gerechten by, naa dat by synen oede daar van den voorsz Heeren gedaen hadde, by hem selven of by synen Subfirings bedient ende bewaart, ende van s'Keyfers van Ramen, der voorsz Heeren van Sinte Peters, ende van synent wegen als Schout recht ende Viertschaar gebaden, gespannen, ende gebouden, den gerechtslayden aldaar geset ende verfet naa syn gelieven, ende van haar van den Heeren wegghen voorsz, ontfangen alle verchtsaeten, verchtsaeten, bannen, ende emolumenten, &c. Unde Et saepe de ea lis & inter partes contentio, ut exempli tantum causa. Ex Chartulario S. Petri Frederick by der genaden Gods Bisschop t'Vtrecht maacken komt allen luyden, dat twist ende schelinge geweest is tusschen Jacob Heere van Gaesbeeck, van Putten, ende van Strjen aan die een syde, ende den Eerbaren Heere Jacob van Lichtenberch Proost onser Kercke te Sint Peters t'Vtrecht aan die ander syde, daar van sy dingplichtich ende ten recht voor ons gekomen waren, Roerende van hantwiffel, van nacoop, van den daghelickschen gerechte, van tiens, van tienden groot ende kleyn tot Abcoude ende Vinckevsen van seven ende veertich mergen lants geheiten ten Oudenhoeve, ende van ses mergen in den Broeck mitter Visscheryen, geheiten die Meer, welcker twist ende schelinge neder te leggen tusschen den partyen voergenoemt, een seggen daar tusschen te seggen aan ons gebleven was, daar op wy ons berieden met onsen Vrienden van onsen Rade hier naa beschreven, ende seggen aldus naa sulicken betoon, als wy gesien hebben, ende ons die Proost van Sinte Peter voorsz, daar af getoont heeft, dat die Proost van Sinte Peter voorsz hantwiffel, naecoop, Gericht, thins ende thienden, grof ende cleyn voorsz tot Abcoude ende Vinckevsen voorsz, die seven en veertich mergen lants, ende die ses mergen mitter Visscheryen rustelicke ende vredelicke ongebindert ende ongelet van Jacob Heere van Gaesbeeck voergenoemt hebben, besitten, ende gebruycken sal tot synen besten oirbaar. Hier waren over ende an Heer Iohan van Viannen van Beverweerde, Heer Iohan van Zuylen, Heer Iohan van Schouwen, Heer Melis uten Eng, Heer Iohan van Lymbeke Ridders, Jacob van Zulen, Iohan van Clarenborch, Goitschalek van Winsen onse Vrienden van onsen Rade, ende anders goeder Luyden genoeg. In oirconde des briefs mit onsen Segel besegelt. Gegheven tot Duerstede in den jare ons Heeren Dusent vier hondert ende tien, des twintichsten daghes in Meye. Sed quæ Domini de Abcoude olim, postquam ultimus ejus stirpis filia sacris initiata sine masculis decessisset, ad Dominum de Gaesbeeck ut propinquiorem devoluta, & devoluta non diu ante quam edita illa charta, Anno scilicet M. cccc. quinto aut sexto, aut præter propter. Vid. Hed. hist. Vltraj. p. 268. Postea ab eo ad Antistitem, sic ut tum Antistitis & alta & media.

media. Ab Antistite ad Cæsarem & ejus filium Philippum; & ab eò ad Ordines. Per Curiam Provinciale[m] eas Cæsar exercebat. Ordines partim per Marscalcum, partim per Curiam. Quo pertinent, quæ jam addam hic:
Extract uit het derde Memoriaal-boeck s'Hoofs van Utrecht:

Also t' Hoff van Utrecht geadvertteert is dat in den Dorpe van Abcoude so in Conincklycke Majesteys gerecht als in ende der Proostdye van St. Peters gerecht deur slappicheyt van de Schepenen ende anders partyen in haar recht seer vercort worden, Soo is 't dat t'voorsz. Hoff om daarinne te voorsien geordonneert heeft ende ordonneert by desen, datmen in den voorsz. Dorpe van nu voortaan recht ende Justitie sal doen ende administreren van XIV. dagen tot XIV. dagen, ende so wanneer den rechedach comt op enen heyligen dach sal d'selve gecontinueert ende gehouden worden ten naaften werckendaghe, ende sulden de Schepenen voornoemt altyt compateren ter behoorlycker plaats om recht te doen ten tien uren preciselyck op de verbeurte t'elcker reyse van tien stuyvers, ende so wie van de voornoemde Schepenen den gebelen rechedach absent blyft, sal verbeuren xx. stuyvers. Ende ten eynde de justitie beth geadministreert, ende dat de nieuwe aancomende Schepenen in der justitie ende maniere van dien wat geïnstrueert mogen worden, heeft t'selve Hoff geordonneert, dat van nu voortaan in 't vernieuwen van de voorsz. gerechten altoos de meeste helfte van de Schepenen gecontinueert sal worden, emmers voor een jaer. Aldus gedaan ende geordonneert t'Utrecht den 29. April. 1560. My present, ende was onderteykent, Schryvers.

Extract uit het tweede Memoriaalboeck s'Hoofs van Utrecht:

Also den Hove Provinciaal t'Utrecht te kennen gegeven is, dat die Schout van Abcoude jaarlicx in de jaarmedt aldaar recht dede tusschen den Coopluyden met wytheemsche luyden, diemen noemt Hauscomans, ter merckt comende, sonder de Schepenen daer over te roepen, ende indien eenige swarichede inde saacken gevielde, of beroepen worde, datmen daar van consultatie of beroep vervolchde buyten dese Landen van Utrecht, t'welck grootelyck tenderen soude tot prejudicie van partye, ende verminderinge van de jurisdictie der Keyserl. Maj. als erfheere deser landen, waer by die Schout van Abcoude beschreven ende ontboden is om mit eenige outste van den Dorpe best van dese saack en ouder gewoonte wete[n]de voir den Hove te comen, ende die waarheyt daar van te vernemen, t'welck also geschiet is, ende de voornoemde Schout, Schepenen, ende outste van den Dorpe in 't lange hier op behoort synde is by myn Heere die Stadthouder, die eerste ende andere Raden der Keyserl. Maj. de voorsz. Schout van Abcoude bevolen, dat hy voortaan in de jurisdictie van Abcoude t'sy in de jaarmedt of daar buyten geen recht en doe, ten ware in presentie van gesworen Schepenen, ende indien

indien in't wysen eenige swaticheyt valt, dat Schepenen haar vonnisse of consultatie voortaan halen van Schout, Burgemeesteren, ende Gerechte der Stadt Utrecht, als Hoofstadt van desen lande, ende indien van haarlieder sententie beroepen worde, dat sulck beroep verbruen ende vervolgt worde voor Keyserl. Majesteyts Rade ende Hove Provinciaal van Utrecht. Aldus gedaan binnen der Stadt Utrechts den naaflsten dach Julii Ann. 1532. My jegenwoordich &c.

Dorstadi Domino de Gaesbeeck felicius res successit. Variis ibi temporibus & pro diverso rerum statu, cum descisceret ab episcopo, attentatum jus gladii. Jam olim de eo frequens cum eodem contentio. Oppressus saepe ab Antistite, redactus in ordinem, & ne auderet quicquam contra fas aut usurparet prohibitus. Buchel. ad Hed. hist. Ultraj. p. 279. Nec probatu difficile id. Certe & alta jurisdictio jam Ann. M. CCC. attentata, cum Vico Urbis jus dedit, cum ornavit privilegiis, & a tributis immunitate. Verum vi conventionis inter ipsum & episcopum Iohannem ab Arckel Ann. 1345. rursus ei extorta hæc, sed ad tempus duntaxat & ad episcopi ejus vitam. Postquam vita is concessit, rursus omnia in suo statu, & Toparchæ idem jus, quod ante initam conventionem. Unde & ipsum jus gladii diu adhuc controversum. Ut charta ostendit, quæ hæc est:

Wy Sweder Heer van Abcoude, ende Gysbert van Abcoude syn soon, Ridder doen te weten allen luyden die desen brief sullen sien of hoiren lesen mit kennisse der waarbeyt, dat wy in een gedragen syn mit onsen lieven Heer, Heer Iohan van Arckel Bisscop tot Utrecht, sulcke voirwaarden ende eendrachticheyt, als hier nae beschreven staat. In den eersten dat onse Heer voornoemt hebben ende vrilicken gebruycken sal alle onse gerechtche, also als ons die toebehoeren in den kerspel van Rhenen, also lange als hy leeft, ende hy Bisschop tot Utrecht is, ende alle die rode thienden, die in den voornoemden kerspel nu syn, oft comen binnen synre tyt, als voornoemt is, beholden ende gebruycken sal sonder eenich becroon of wederseggen van ons of van onsen nacomelingen. Voort syn't voorwerden, dat wy Sweder ende Gysbert voornoemt ons geenre hooge gerichtchen binnen den palen des Gestichts onderwynden en sullen, ende synre brievs of syns Officiaals niet hinderen, keeren, noch weeren en sullen overmits eenich gerecht oft Heerlicheyt, die wy in des Gestichts palen voornoemt hebben off crygen mochten. Voert synt voorwerden soo wat recht oft Heerlicheyt, die den Bisschop van Utrecht toebehoren mocht binnen den kerspel van Wyck, dat wy ende onse nacomelingen die bewaren sullen, ende berichten, also lange als onse Heere voornoempt Bisschop tot Utrecht is van synre we-

gen, ende mede dat dagelicksche gericht van Leersum, ende alsack recht als hem oft synen Stichte toebehooren mochte als van den veeden tienden, ghelegen in den Kerspel van Amerongen van hem hebben ende ghebruycken sullen. Voers hebben wy hem gheboeft ende loven met desen tegenwoordighen briève by onser seeckerheit synre halpene te wesen ende hem syne ende syns Gestichts goet ende rechts helpen te behouden tegen alle die gene, die hem hinderen willen of wolden nu oft mamaats, Beholdelyck ons dat wy tot alre tijt onsen Heeren, dien wy hoir mannen syn oft worden mochten, dat hair mochten helpen holden end woeten binnen hoirre palen, ende niet meer tegen onsen Heere voernoemt daar inne te doen, onse scholt te quytten tegen onsen Heere, daar wy onse goet off halden. Ende wanneer dat oock onse Heer voernoemt ombracche, of dat hy geen Bisschop t'Utrecht en wair, so weren alle voirwerden quyt, ende soe wat brieven daar aff op beydon syden gegeven syn sonder macht. Ende die Bisschop van Utrecht die na hem quam, ende wy ende onse nacomelingen bleven in allen rechte, dat den Gestichte van Utrecht of ons toebehoorde, eer dese tegenwoordigs briève gegeven wert, ende dese voornoemde voortwarden gemaackte weren. In oirconde des briefs besegelt mit ons beyder segele, ende om die meerre vestenisse wille hebben wy gebeden Heer Johan van Cuylenburgh Heer van Woudenberch onsen lieven Neve, ende Heer Johan van Broeckhuysen Ridders desen brief mit ons te besegelen tot anen oirconde, Ende wy Johan van Cuylenburgh Heer van Woudenberch ende Johan van Broeckhuysen Ridders voernoemt om beden willo Heer Sweders Heer van Abconde ende Heer Gysbert syns soons soe hebben wy onse segele mede aan desen brief gedaen tot eenen oirconde. Gegeven op onsen Huyse te Duirsteden in't jaer ons Heeren M. CCC. XLV. Saterdagh na St Cathrynen dach.

De Dorstado cum loquor non castrum duntaxat sed urbem ipsam intelligo. Aliquin distincta hæc: Vicus vulgo urbs, castrum autem Dorstadam. Castrum Comitum de Benthem, a quo Dominus de Abcoude id habebat in feudum usque ad Ann. M. CCC. XXVIII. quo Comes suum jus Antistiti totum cessit ut in charta ejus Anni: *Universis presentes literas visuris seu alias legi auditoris nos Johannes Comes de Benthem, Mechtildis uxor ejus legitima, Simon & Otto eorum conjugum liberi notum facimus liquido proficentes, quod cum Haco de Rutenberghe famulus castrum de Rutenberghe, quandam turrim dictam Westerhof, quandam domum in Liefne &c. Item Swederus de Abbekevolde miles castrum in Duertfeden, judicium & quandam decimam apud Rhenen cum suis pertinentiis &c. jure homagii a nobis & Comitatu de Benthem tenere in feudum dinoscantur, nos prahabita deliberatione* sufficien-

sufficienti omne jus quod nobis tam in hominibus ac bonis praescriptis, ac etiam in quibuscunque aliis hominibus & bonis in consensio ibidem constitutis, quod ad nos legitime pertinuerit competit seu in futurum competere poterit Reverendo in Christo Patri ac Domino, Domino Johanni de Dielt episcopo Trajectensi, pro certa summa pecunia nobis ab eodem integraliter persoluta, de consensu & libera voluntate omnium heredum ac coheredum nostrorum praesentium ac in rerum natura existentium vendidimus unanimiter, & ex nunc vendimus & in eundem transferimus per presentes &c.

Fredericus van Blanckenheim cum esset rerum potitus excelsi vir animi & florens bellicae rei gloria, qui nec sibi nec dicecesi vel minimum quicquam passus detrahi, nixus quidem ad altiora quantum potuit Gaesbekius, & ut solitus antehac jus gladii etiam tentavit, sed episcopo obsistente, cujus virtus formidolosa ipsi & ingenii summa vis, a coeptis postquam tentasset aliquoties rursus destitit. Reum capitis Dorstadi cum in carcerem conjecisset Ann. M. cccc. iiii. ad eum missis eo nomine nonnullis Ordinum legatis factus publice est quicquid factum, & quicquid deinceps facturum, si sumpturus supplicium forsan, fecisse id & facturum non suo jure, quod sibi nullum, sed vi mandati specialis ab Antistite sibi dati. Tabulae de eo publicae ad rei memoriam, quae & statim confectae tum:

In nomine Domini Amen. Per hoc praesens publicum instrumentum cum-
 his pateat evidenter, Quod anno nativitatis Domini M. cccc. xii. Indictione
 xi. mensis Martii die tertia, hora tertiaria vel quasi, Pontificatus sanctissimi
 in Christo patris ac Domini nostri Domini Bonifacii divina providentia Papa
 Romani anno xiv. in mei Notarii publici ac testium infra scriptorum ad hoc
 specialiter vocatorum praesentia personaliter constitutis honorabilibus & discretis
 viris Dominis Godefrido Vetcooper Decano sancti Johannis, ac Johanne de
 Compostel Canonico sancti Petri Trajectensium ecclesiarum ab universali ecclesia
 Trajectensi, nec non strenuo viro Domino Amilio Utenenghe milite & Ernesto
 de Hindersteyn armigero dictae dioeceseos a Reverendo Patre Domino nostro
 Domino Frederico episcopo Trajectensi, ac discretis viris Frederico de Draec-
 kenborch & Alfardo de A civibus Trajectensibus de communi consilio civi-
 tatis Trajectensis, ad infra scripta diligenter perquirenda, ut asseruerunt,
 missis, & specialiter destinatis ex una parte, nec non generoso viro Domino Wil-
 helmo Domino de Abcoude Barone ejusdem dioeceseos ex altera parte, habitisque
 ibidem nonnullis colloquiis super, ut ad Reverendi Patris Domini nostri Traje-
 ctensis, nec non universalis ecclesiae notitiam, pro tunc pervenit, quod praelibatus Do-
 minus Wilhelmus Dominus de Abcoude & Duersteden in oppido de Wyck Petrum
 Warrinc filium incolam dioeceseos Trajectinae super nonnullis maleficiis, seu

criminibus, ad pœnam corporis spectantibus captivum in suis carceribus detineret, & de sanguine ipsius Petri, ut dicebatur, judicare præsumeret, præsatus Dominus Godefridus Decanus sancti Johannis suo & aliorum Deputatorum prædictorum nominibus, prout ibidem super hoc, ut præmittitur, destinati erant prænominatum Dominum Wilhelmum Dominum de Abcoude publice cum instantia requirebat, Cum de sanguine Petri prædicti & quorumcunque malefactorum infra limites episcopatus Trajectensis judicare alta jurisdicção Domino nostro Trajectensi episcopo concerneret, & ad ipsum Dominum nostrum Trajectensem episcopum & judices per ipsum ad hoc Deputatos solummodo spectaret, quatenus idem Dominus de Abcoude ibidem responderet & diceret, qua auctoritate vel de cujus commissione ipse prædictum Petrum captivum & incarceratum teneret, & de sanguine ipsius judicare præsumeret. Ad qua prælibatus Dominus Wilhelmus de Abcoude & Duersteden habita prius cum suis Consiliariis & oppidanis de Wyck alicquali deliberatione publice respondit, quod prædictum Petrum captivari fecit & incarceratum tenuit, ut si per ipsum de sanguine ipsius Petri judicare contingerit, quod hoc fecit & faceret ex speciali Commissionem sibi per Dominum nostrum Trajectensem prædictum ad certum tempus super hoc facta, & quod non fecit nec faceret auctoritate propria, nec se de alta Jurisdicção Domini nostri Trajectensis aliquo modo intromitteret, nisi juxta Commissionem sibi ut præmittitur desuper factam. Super quibus omnibus & singulis prælibatus Dominus Godefridus Decanus suo & aliorum prædictorum Deputatorum nominibus petiit sibi fieri per me Notarium publicum infra scriptum unum vel plura publicum vel publica instrumentum vel instrumenta. Acta sunt hac in ecclesia parochiali collegiata opidi de Wyck Trajectensis diœceseos, sub anno, & indictione ut supr. presentibus ibidem honorabilibus & discretis viris Theodorico Borre, Ernesto Eustachii armigeris, Gosuino de Schadye layco Trajectensi ac pluribus aliis fide dignis testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis. Subscripsit Wilhelmus Wincpenningh clericus Trajectensis publicus Apostolica auctoritate Notarius.

Postquam autem jam extinctus Fridericus van Blanckenheim, & si recte conjicio eo etiam adhuc vivo, sed sub vitæ ejus finem, rursus movit se & turbavit rem, convolvavit ad illicita, & quod non concessum rursus attigit a nemine impeditus. Sub finem inquam vitæ. Nam Anno adhuc m. cccc. xii. in Antistitis fuit fide. Nec tum alia adhuc jurisdicção ei, quam media aut quotidiana, ut factus ipse est expresse in ejusdem anni charta, qua ut cliens, ut vassallus subjectionem & obedientiam promittit, ut sequitur:

Ick Jacob van Gaesbeeck, van Abcoude, van Putten, ende van Stryen, Erfmaerschalck van Henegouwen maacke kondt allen luyden ende bekenne, dat ick
met

met mynen vrien wille, ende mit rayde ende guetduncken mijne vrunden ende magen geloofst heb ende gelove in goeden trouwen, dat ick die Stadt van Wyck, daar dat dagelicxe gerechtē mijne erve is, so als ick die Stadt in bevelinge heb van mynen Genedighen Heere Heer Frederick van Blanckenhem by der genaden Godts Bisschop t'Utrecht nae inbolt sulcke brieve als ick ende myne Voorvaderen van mynen Genedighen Heer ende syne Voorvaderen Bisschoppen t'Utrecht hebbe ende gehadt hebben, truwelyck ende wail sal doen verwaaren nae mynre macht als een goets man schuldich is te doen tot beboeff myns Genedichs Heeren van Utrecht ende syns Gestichts van Utrecht. Voort so geloove ick Jacob voornoemt in goeden trouwen ende by mynre eeren voor myn ende voor myne erfgenamen, dat ick myne Slotē Abcoude ende Duerstede, die ick van mynen Genadighen Heere van Utrecht ende synen Stichte toe leen holde noch van hem, noch van synen nacomelingen Bisschoppen t'Utrecht, noch van den Gestichte van Utrecht nimmermeer vervremden, noch aan eenich ander Heerschap brengen en sal, noch niemant die voernoemde Slotē openen noch onder doen en sal, daar myn Heer van Utrecht off syn Gesticht last of comen mochte buyten wille ende consent myns Genadighen Heere, synre nacomelingen, ende syns Gestichts van Utrecht, mer die voernoemde Slotē altoos ende tot ewigen daghe blyven sullen des Gestichts van Utrecht openen Slotē ende buyse, hem daar van te doen als een getruwe man van leen ende ondersaet synen Heer schuldich is te doen. Voert so gelove ick Jacob voornoemt dat ick uyt dese voornoemde Sloten als Wyck, Abcoude, ende Duersteden mit niemant oorlogen en sal, noch vede maacken, dan by wille ende consent myns Genedichs Heeren, synre nacomelingen, ende syns Gestichts van Utrecht, bebeltelick my altoos, of ymant myn vyant worde, of dat myn geweldelick name, dat ick my dan weeren mach, ende mede bebeltelick my, dat ick mynen Heeren magen ende vrienden mit myns selfs lyve oft mit mynen vrienden altoos dienen mach, also verre als ick uyt ende inne den voornoemden Sloten Abcoude ende Duersteden niemant en roove, noch en barne, noch schade en doe, daar den Gestichte last of come sonder misdoen tegen mijnen Genadighen Heer, zynen nacomelingen, off synen Gestichte van Utrecht voornoemt, Voert so geloove ick Jacob voornoemt voir mij ende voir mijnen erfgenamen, ende wilkoer alle dese voornoemde punten te holden ende te voldoen, ende waar dat saecke, dat ick in eenigen punten verbreeckelick worde, dat Godt verbieden moet, des ick my mit mijnen eede niet afnemen en wolde, Soe bekenne ick ende verwilkoer my vervallen te wesen van allen mijnen goeden, leen, ende eygen, in't Gesticht van Utrecht gelegen tot beboeff mijns Genadighen Heeren van Utrecht synre nacomelingen ende zyns Gestichts van Utrecht voornoemt, alle argelift uytgescheyden. Ende des tot eenen oirconde so heb ick mijnen segel met rechte wetenheyt aan desen brief

brief doen hangen, ende hebbe voort in meerre getuychenisse der waarheyt gebeden myne lieve maghe ende vrienden, als Heere Johan van Suylen, Heer Iohan van Schonauwen, Heer Melis uyten Enghe, Heer Iohan van Lymbeke Ridderen, Herman van Steente, ende Iohan van Wyck, dat sy desen brief mit my ende voor my besegelen willen, Ende wy Iohan van Suylen, Iohan van Schonauwen, Melys uyten Enge, Iohan van Lymbeke Ridderen, ende Herman van Steente, ende Iohan van Wyck Bastert van Abcoude bekennen, dat wy in getuychnisse alre saken voornoemt om beden wille ons liefs Jonckheers van Gaasbeeck voornoemt desen brief over hem mit onse segelen besegelt hebben. Gegheven te Duyrstedden XII. daghen in Majo in't jaar ons Heeren Duyfent vier hondert ende twaalf.

Meminit hujus rei & data fidei etiam Heda in episcopi hujus vita. Sed & paulo post fracta idem etiam ibi meminit. Meminit Joannes Bavarus, dum cum foedere comprehendit, quod inter ipsum & dioecesim istum Ann. 1422. Item sal onse Neve Jacob Heer van Gaasbeeck mede versoent wesen gelijck den anderen hulperen voorsz. op alle syne goeden ende Heerlitheden leene ende eygen; so voor den Vede was, ende onsen Neve van Utrecht sal hem bysonder enen briefff geven, daar inne hy hem verdragen ende verlaten sal alle breucken, die hy tegens hem misdaan mocht hebben tot desen daghe toe, ende den selven brief sullen die Steden van Utrecht ende Amersfoort mede besegelen. Ende heeft onse Neve van Gaasbeeck eenige brieven gegeven ofte genomen onsen Neve ofte Gestichte tegengaende, die sullen van geente macht wesen in punten den Stichte tegens dragende. Heda autem in primis, dum tradit qua ratione transferit ditio Abcoudana ad Dynastam de Gaesbeeck. Johannes minor natus ex familia de Brederode exuens habitum monasticum, quem sumperat una cum uxore, filia Principis de Abcoude, quae & ultima ejus stirpis apud vicum Dorstadium monasterium ingressa, cum mortuo ipsius patre occupasset Dorstadum, sperans se cum ea clauastro iterum extracta potiturum Abcouda, devolvenda alioquin ad Gaesbekium propinquum. quod ipsa inepta ad successionem, ob religionem quam ingressa, ab episcopo captus, & rursus oppido ejectus. Eo autem ejecto Antistes advocans, inquit Heda, Praefectum de Gaesbeeck, jam recuperavimus inquit hunc vicum Dorstatum, & in potestatem nostram redegitur, & te liberavimus a Johanne hoste tuo. Recipe rursus oppidum & esto amodo amicus & non ingratus. Cui ille perpetuam fidem jurejurando promisit & auxilium, quod male adimplevit, uti videbitur suo loco. Rursus ergo dum vixit adhuc Fredericus van Blanckenheim alta ei jurisdictio & ac si nihil ipsi cum Antistite absolutum imperium. Diu ita se gessit, ac si alium non agnosceret, & ac si esset Dorstadum secretum & distinctum a dioecesi

Dominium

Dominium usque ad Ann. 1449. Quo rursus id diocesi adunxit, ut in charta non semel dicitur iactabundus, Rudolphus van Diepholt. Felici etiam triumpho in charta ejusdem anni a se suæ ditioni id subiectum gloriatur, *Curis*, inquit, *solicitamur continuis, & assidua meditatione urgemur, ut iuxta credita nobis dispensationis officium commodis subditorum maxime quas nostris temporibus felici triumpho annuente Domino nostra ditioni subegimus, quantum ex alio nobis conceditur, debite sollicitudinis studio intendamus, &c.* Felici, inquit, triumpho, quod bello capto Gaesbekio stanti a Trajectinis & Waktavio Moersensi, qui Rudolphi erant hostes, orbo etiam, postquam filium imprudens occidisset, & prole mascula destituta feliciter id extorsit. Extorsit autem, quod non aliter captivo reddidit libertatem, quam si cederet diocesi retento tantum usufructu Dorstadium & Abcoudam. Et volens nolens etiam cessit, duodecim tantum millibus florenorum acceptis. Sic transactum interventu Johannis de Lannoy, qui tum Præses Hollandiæ, & eum etiam in finem, ut viam aliquam inveniret liberandi Gaesbekii, Ultrajectum accesserat. Unde & idem Rudolphus in charta ejusdem Anni, qua urbis auget privilegia, vult ut membrum deinceps diocesis sit. *Wy Rodolph, inquit, van Diepholt by der genaden Goets Bisschop tot Utrecht doen kondt allen luden, dat wy onser Stadt van Wijck, haare Poorters, ende ondersaten woonende binnen of buyten in den gerechte van Wijck in vermeringe harer Privilegien ende Vrijheden, nyt rechter gonsten, met rijpen rade, ende goeder voorsienicheyt gegont ende gegeven hebben, gonne ende geven mit desen onsen brieve: also dat die selve onse Stede van Wijck wesen sal een Lit onses Gestichts van Utrecht in mate onse ander Stede &c.* Et similiter in charta, qua usufructu reservato Dorstadium & Abcoudam Gaesbekius in eum transfert, disertè etiam ita: *In den eersten so sullen wi Jacob voorsz. terstont overgeven onsen Genedigen Heer van Utrecht voorsz. tot behoef der Kercken van Utrecht die Stede van Wijck, dat Slot te Duersteden, ende dat Slot van Apcoude mit t'samen alle gerechten ende Heerlicheden mit hoeren toebehooren ersliken aan ende tot den Gesticht van Utrecht te blijven &c.* Vid. lib. 8. de Nobilit. p. 803. Decem annis dein post, nimirum Ann. 1459. Gaesbekius decessit. Potuisset tum forsitan interrumpi rursus quies, rursus quæstio excitari. Verum nequis existeret, qui tentaret, qui moveret quid, episcopus adhuc vivo eo quantum potuit prospexit. Multum ipsi suspectus erat vir illustis & præpotens Johannes van Renesse van Wulven. Suspectus quod affinis quod amicus Gaesbekii. Arma erat jam expertus, & vim Ducis industrii. Ideoque etiam non aliter hostem pridem & inimicum admisit rursus ut amicum, & in gratiam recepit, quam si omni suo juri, quod defuncto Gaesbekio ullo aliquo modo in Dorstadium &

Abcoude afferere sibi possit, renunciaret in scriptis. Instrumentum de eā re, quod ob alia etiam quaedam dignum ut apponatur hic :

Ick Johan van Renesse van Wulven doe condt allen Luyden. Also ick met allen volcomen recht myn lyf ende myn goet verbeurt hebbe, ende die overste der Stadt Utrecht, out Raat ende nywe, daar voor recht gewesen hebben, om dies wille dat ick den Hoochgeboren Vorst ende Vader in Gode Heeren Rodolph van Diepholt Bisschop t'Utrecht mynen Genadighen Heere nyt zynre Stadt gewapender hant hebbs wille keeren, daar die Hoochgeboren Vorst ende Vader myn voorsz. Heere om gewont ende geslagen is, in 't welcke ick my bekent we dat mede gedaan te hebben met willen, wercken, ende daaden, daar in myne voorsz. Heere als een barmhertige Heere ende Vorst hem goedertieren gemaackt heeft, ende ter eeren van Gode, onser liever Vrouwen, ende den goeden Sunte Martyn, door rechter barmherticheyt heeft by myn lyff weder gegeven, ende gebenget met ootmoediger vervolch van sommige van mynen naasten magen ende vrunden, die voor my gebeden hebben, dat ick van mynen goede tot eene sekere somme gelts tegens mynen voorsz. Heere gecomponeert ende daer voor borge gestelt hebbe mynen voorsz. magen ende vrienden, gelyck in der brieven daar op gemaackt dat wel verclaart es mit voorwaarden, dat ick met mynen wyve ende kinderen van stonden aan trecken sel uyter Stadt van Utrecht aan geen syde der Ysselen in dat lant van Vollenhove, ende nimmermeer wytten Gestichte aldaar te scheidē, die wyle dat wy leven sullen, Geloovende voort dat ick, myn wyve, nochte kinderen nimmermeer mit raaden of mit daaden doen en sellen, of laten doen, ofte geschieden mit opsette off anders mynen Genadigen Heere, noch zynre nacomelingen Bisschoppen t'Utrecht, noch tegens den Edelen Heeren Coenraat van Diepholt Domproost tot Ofenbrugh, ende Proost tot Deventer, noch tegens Jo^r. Heyndrick van Montsoerde, noch tegens Melis van Amstel van Mjnden, noch tegens Iohan van Boekhorst, ende allen hoeren Dienaren, hulperen, ende ondersaten, noch tegens die Stadt van Utrecht, noch tegens der Stadt van Amersfoort, haren Borgeren ende inwonende, noch tegens alle die gene, die sy voort verdadigen ende verantwoorden mogen ende willen sonder argelyst. Alle dese voorsz. punten ende elcks bysonder hebbe ick geloofte by mynre vrouwen ende seeckerheyt, ende in rechter eedtskat, ende hier op gehefft myn ringeren lyflik ten heyligen gesworen, gelyk of ik in den velde onder myns rechten Heeren banier gevangen waar, vast ende stede te houden mijn leven lanck duyrende, Ende waart dat hier in eenich geschiede (dat Godt verhoeden moet) so bekenne ick my vervallen van allen wetten ende rechten, ende van mijnen lyve ende goede, Bidde daaromme alle Vorsten, Heeren, Ridderen, Knapen, Stadt, Steden, Bailjuwen, Schouten, Schepenen, ende Richteren dan mijn te houden voor sulken

ken man, ende mijn Genadigen Heere dan aan mijn lijff ende mijn goet te rechen, ende anders voort met mijn om te gaan, als men mit sulcken eerloosen ende meenedigen manne schuldich is om te gaan. Oock bekenne ick ende geve over by desen selven eede, dat ick daar nemmermeer genade om bidden off doen bidden en sal in geenre wys. Voort alwaant saacke dat ick of Frederick myn broeder ons wouden laten duncken, seggen, off voorsetten, dat wy nae doode Jacops Heere tot Gaasbeek dan eeuich recht souden seggen te hebben tot Wyck te Duersteden ende Abcoude mit eenigerhande brieven off bethoonen, die voor desen tyt tot onser beyde, ende elcx bysonder, off onser erven behoefff gemaackt, vercregen, off enichsins verworven mochten wesen, het waar oock van den genen, die onlangs voer desen tijt die Stadt van Utrecht te regieren gehadt hebben, van daer in ons behulpich of bystandich te wesen, hoe dat het wesen mochte, Soe bekenne ick my hier mede daar of quyte, ende vertye voor my ende mynen erven alles recht ende toefseggen, tot ewigen dagen, Geloovende ende sweerende lyflick ten heyligen nemmermeer daar na te pogen noch nae te staan, ende dat sulcke brieven worden sy bevonden doot, van geenre weerden, ende te niet wesen fullen, Des i' enen oirconde hebbe ick by mijner rechtter wetentheyte mijnen segel aan desen brieff gehangen, in't jaar ons Heeren Duyssent vier hondert negen ende veertich, des Saterdachs na den Sonnendach Invocavit.

Gaesbekius interim dum vixit, ut jam statim etiam dixi, usufructu potius. Sic disertè apud Hedam hist. Ultraj. p. 287. Quo salvo & reservato reservatum jus gladii & omnis oppidi jurisdictio, quam & diu deinceps exercuit, & quidem nec invito nec ignorante id episcopo, pro reis una cum Ordinibus etiam apud Gaesbekium serio intercedente & ultimum supplicium quod meriti deprecante. Charta est insignis, quam Baravoduri vidi ad Chartularium ejus urbis admissus a Nobilissimo, qui jam summa cum laude Præturam urbis ibi obit, Iusto Taets ab Amerongen Domino de Natewissh. Ita autem se habet :

Wy Johan van Meerten Schout, Dirick van Houdaan, Jacob Wonder, Jan van Ryn Hermanssen, Willem Stevenssen, Heinrick van Glinborst Diricksen, Elias van Scherpenseel, Jacob Wolkensoen, ende Jan die Wyt Janssoen, Scepen tot Wyck doen kondt allen luyden, Also die Edele ende Mogende onse lieve Heere, Jongheer Jacob Heer tot Gaasbeek, tot Apooude, tot Putten, ende tot Strien, aangesien den last van oorloge die sine Edelheyde verduchtende ware te comen in den Gestichte van Utrecht &c. mit goeden voorsienigen rade geordiniert ende bevolen hadde te maken sekere dreyboomen ende andere dingen van reparatien, om sine Stede van Wijck te stercken, te beschudden, ende te bewaren, dringende tot meere gelden, dan de Stede van Wyck mit hoeren renten betalen mocht, ende om dese nootsaken van reparatien voorsz. te volbrengen ten besten orber mit den

alingen gerechte van Wijck voorsz. ene ommesettinge over den gemenen poerteren, elck na sinen goeden geordineert ende bevolen hadde nyt te panden als Heeren schout, so dat behoort, ende die Schout mitten gerechte omme gaande then huysen omme die gelden of panden te halen, Soe en isser luttel of geen geweest die 't geven wouden, mer hebben dat gemeen geresht voorsz. mit al te onradelycke selle dreychwoorden gaande aan heuren lyve overloopen, ende die panden gekeert geweltyck in verbeurnissen heurs lijfs &c. Ende dit aldus geschiet ende ghekomen ter kennissen van onsen lieven Joncheer voergenoemt treckende die geweltycke saken voorsz. voor hem als Heere van Wijck, al gelijk oft sinen persoon selve gedaan waar, Soe hebben sine Edele Mogentheyden ewige van desen quaastten rebellygen doen vangen ende belyen heure grote misdaden bekennende wail verbeurt te hebben daar aan lyf ende goet, te weten Gofen By, Willem Velinck, Jan van Zulen glaesmaker, Jan van Zyll, Eerft van Hollant, Willem Sammel, Heynric Sammel, ende Aernt van Elben, nochtans ter bede van onsen Genadigen Heere van Vtrecht, van den driem Staten des lants, van den Capittel binnen Wyck, mit meer goeden luden mannen ende vrouwen, Soe heeft onse lieve Joncheer voergenoemt gratis doentle den voergenoemden misdadigen gesamentlyck ende elck bysonder heur verbeurde lyven wedergegeven, Behoudelyck eenijge correctien van eerbaren offerhande, ende van sekere bedevaarden, die sy elcx bysonder op certeynen dagen ende tijden dair voer doen, ende goet betoen wederomme seinden sullen, die voorsz. bedevaarde wail ende te vollen gedaan te hebben, eer dat sy in eenige van ons voergenoemt Joncheers landen of binnen Wyck weder comen sullen mogen op die verbeurnisse van heuren live een ygelick bysonder, Ende boven al t'voorsz. so sal een ygelick van den misdadigen voergenoemt bliven staan in ons voornoemde Joncheers banden, ende syn gevangen bliven in sulcker voegen, dat hy altyt binnen driem dagen na maningen ons voergenoemden Joncheers bi sinen edelen monde, of bi sinen brieven, of zijne nacomelingen weder in comen sal op Duersteden gevangen in aller manieren als hy dair voer gevangen geweest heeft &c. Soe hebben dese voergenoemde misdadigen gesamentlyck ende elcx bysonder openbaartlyck op der plaatsen te Wyck voor onsen lieven Joncheer mit sinen eerbaren Rade ende gerechte, ende voor alle den gemenen volcke mit opperechten vingeren gestaafis eedts lyslicken then heyligen gesworen ende verwillcoort op heur lyf gelyck hier na van woorde te woorde geschreven staat: Wy sweren also onse lieve Joncheer van Gaasbeeck als Heere van Wyck ende van Duersteden ons onse lyff, dat hy mit recht nemen mocht, wedergegeven heeft, so sullen wy houden ende volbrengen, dat hy ons in dien saken overseggen sal. Voort so sweren wy binnen desen naasten tien jaren uyer Stadt van Wyck mitter woon niet te varen, ten

fy by consent van onsen lieven Joncheer voornoemt off synre nacomelingen, Also moet ons Godt helpen ende alle syne Heiligen den wilsuer, Ende waart dat wy tot veniger tyt contrary den voorsz eedt deden, of tegen t'geen dat onse lieve Joncheer voirgenoemt ons oversseggen sal, So wilkoren wy ~~en~~ kennen nu als dan ende dan als nu verbeurt te hebben ons lyf ende goet om des aan ons mit den sweerde te richten tot allen plaatsen, dair wy bevonden worden, aan onsen lyve, gelyck of wy mit vonnisse van Schepenen of mannen van leen verwyset waren, Ende hoe dat wy desen eedt ende wilkoer voorsz gedaan hebben, ende alle t'geen dat onse lieve Joncheer voergenoeemt ons oversseggen sal, hebben wy gebeden den Schout ende Schepenen der Stat van Wyck over ons te besegelen. Die welcke groote geweltlycke misdaden, Ede, ende wilkoeren voorgenoemt, die syn geschreven in der Stede boek van Wyck op enen ygelicken misdadigen voergenoeemt elken bysonder syne misdaden in't lange al gelyck als hy die belyt heeft &c. om dat aldaar te bewaren ende te houden erslyck ter ewiger memorien in sterckenisse van desen brieve ende saken voorsz. In oerconde der waatheyf so hebben wy Richter ende Schepenen voersz ter bede van den voergenoeemden misdadigen desen brieff besegelt mit onsen segelen nythangende. Gegeven in den jaer ons Heeten Duyssent vier hondert seven ende vyftich opten twintichsten dach in Januario.

• Quid clarius jam? quid apertius? quam quod Dominus de Gaesbeeck & exercuit jus gladii, & per Scabinos id exercuit, & exercuit, quod plus est, nec episcopo prohibente, nec invitis Ordinibus. Quæ & ratio, ni fallor, quod Scabinis, quod urbi, usque in diem hodiernum & deinceps jus gladii. Contra quam Montfurto, cujus olim Toparchæ toties id interdictum. Pignori quidem datum, sed postquam pignus extinctum, extinctum etiam illud jus cessavit deinceps perpetuum. Vid. Hed. in Florent. de Wevelichoven & Anonymum, qui subjunctus est Bekæ p. 129. De Dorstado quod dico eo adhuc notabilius, quod causa Domini de Gaesbeeck habuit aliquid exiniquo: Nam & contra privilegia exigebat tributum, & contra eadem privilegia iratus poscebat poenam. Et urbem fecerat de villa & urbi a se facta privilegia hæc concesserat Gisbertus Dominus de Abcoude. Confirmaverat Rudolphus. Et Rudolphus non tantum, sed sequentes etiam episcopi. Dignum id quod notetur. Nam vel hinc satis patet quod jam olim a Toparcha summum jus usurpatum. Certe & alta jurisdictio si non data usurpata. Quæso enim an non alta hæc? urbem facere de villa, præscribere ei leges, & tributis eximere eam? Fiat: alii non probarunt. Moverunt de eo controversiam, nec passi unquam a Toparcha jus gladii exerceri. Probat tamen Rudolphus & quicquid olim factum data in id charta confirmavit, ut sequitur:

Rudolphus Dei & Apostolica Sedis gratia Episcopus Trajectensis dilectis nobis in Christo Burgimagistris, Scabinis, Consulibus, & Proconsulibus, nec non toti Communitati Opidi nostri de Wijck prope Duersteden Salutem in domino sempiternam. Curis sollicitamur continuis, & assidua meditatione urgemur, ut juxta credita nobis dispensationis officium commodis subditorum, maxime quos nostris temporibus felici triumpho annuente domino nostra ditioni subegimus, quantum ex alto nobis conceditur, debita sollicitudinis studio intendamus. Ampleximur quippe voluntarios pro eorum quiete labores, & noctes quoque transimus insomnes, ut fideles fideliores & novitios veluti in fide antiquatos nobis & ecclesia nostra efficiamus promiores, libertates & privilegia ante nostra tempora eis concessa non minuamus, sed potius quantum opus foret ad majora extendentes eisdem sic pacem properemus, nosque in eorum quiescamus quiete, & cum illis foreamur in pace. Sane dudum bona memoria Dns Ghyselbertus de Abcoude miles certa privilegia & libertates vobis suprascriptis concessit tenorem qui sequitur continentes: Univerfis presentia visuris vel audituris Nos Ghyselbertus de Abcoude miles Salutem & rei gesta noscere veritatem. Ne ea qua fiunt in tempore simul cum tempore labantur consuetum est eadem scripturarum memoria perhennari. Cum nos de consilio communium amicorum & de nostra libera voluntate volentes de nostra villa dicta Wijck Opidum perficere, & ejusdem Opidi Scabinis, Consulibus, & Communi quibusdam articulis perfrui libertatis, dedimus eisdem pro nobis & nostris heredibus, quod opidani dicti opidi nostri de Wijck liberi & quiti erunt ab omni exactione, injuria dationis pecunia & Cormedis. Praterea si nobis contigerit rogare eosdem vel aliquem eorum pro aliqua re, quam si nobis negaverint, vel aliquis eorum negaverit, pro eo nostram malivolentiam non incurrent. Praterea constitutiones & redditus, quas vel quos per nos vel per nostrum Judicem ibidem ad opus nostri opidi Scabini & Consules ejusdem opidi de Wijck ordinauerint, ponendi & deponendi liberam habeant potestatem. Praterea de omnibus excessibus contra constitutiones dictorum Scabinorum & Consulium dicti nostri opidi cotidie contingentibus tertia pars ad nos, alia tertia pars ad opidum predictum, & ultima tertia pars pertinebit ad Scabinos. Praterea nullus opidanus Opidi nostri predicti de Wijck amodo debet capi, neque fidejussoria cautela teneri, dummodo Scabini dicti Opidi recognoscant illum tantum habere in bonis, qua sufficient ad debitam emendam delicti perpetrati, homicidio talibusque exceptis, propter qua mors vel carcer perpetuus debet sequi vel poena corporalis infligi. Praterea promissimus bona fide Scabinis, Consulibus, & Communi dicti nostri opidi de Wijck subvenire consilio & auxilio, quandocunque dicti Scabini,

TRACTATUS. CAP. XXIV. 415

bini, Consules, & Commune, prædictum Opidum fossis, muris, vel utrislibet robuerint permunire. Præterea omnes mercatores illuc ad nundinas venientes triduo ante Crucis erectionem & triduo post Crucis depositionem, omnesque ad forum ebdomadale declinantes illo die firmum conductum habebunt, & securum veniendi, manendi, recedendi, nisi tunc talia commiserint, vel deliquerint, propter quæ fuerint merito detinendi. Præterea dictos nostros Scabinos, Consules, & Commune contra quoscunque eisdem injuriare volentes defensare promissimus bona fide, eosdem pro posse nostro in omni suo jure ubilibet confortantes. Et si aliqui libertatem dicti Opidi infringere voluerint, Opidani de Wyck eisdem resistere poterunt de consensu Judicis & Scabiorum sine nostra offensa, malivolentia, atque culpa. Præterea nullus Opidanus de Wyck, qui coram suo iudice cotidiano justitiam facere voluerit, a suo coopidano coram Officiali Trajectensi citari poterit aut gravari. In prædictorum omnium testimonium & munimen Nos Ghyselbertus de Abcoude miles prædictus duximus presentes literas nostri sigilli munimine roborandas. Et nos Otto Dns de Bueren, Hubertus de Everdingen, Suederus de Zulen, Johannes de Zulen, & Ghyselbertus de Goye milites ad instantiam nobilis viri Dni Ghyselberti de Abcoude militis sæpe dicti, nec non Opidanorum de Wyck in firmitatem præmissorum sigilla nostra apposuimus huic scripto. Datum & actum Ann. Dni millesimo tricentesimo in die beati Gregorii Papa. Nos igitur, qui dante Deo venimus non solvere, quæ nobis sunt utilia, sed adimplere, ymo vos majoris gratia dono & omni favore prosequi, libertates & privilegia suprascripta, prout superius de verbo ad verbum inserta sunt, confirmamus, ratificamus, emologamus, & hujus nostri scripti patrocinio communimus nostro sub sigillo presentibus appensa. Et quia præmissa in utilitatem ecclesia nostra clare tendere videntur, hortati sumus & rogavimus, hortamur & rogamus quinque ecclesiarum nostrarum Trajectensium consensum pariter & assensum in præmissis adhiberi, & nos Prelati & Capitulo ecclesiarum prædictarum, videlicet majoris, sancti Salvatoris, sancti Petri, sancti Johannis, & beata Maria, prospicientes præmissa tendere in utilitatem patria & diocesis Trajectensis nostrum consensum pariter & assensum eisdem adhibuimus & adhibemus, & ad majus testimonium eorundem sigilla ecclesiarum nostrarum prædictarum una cum sigillo Reverendi patris & domini Dni episcopi Trajectensis prænominati Domini nostri gratiosi presentibus duximus appendenda. Datum anno Dni millesimo quadringentesimo quadragesimo nono, mensis Martii die decima.

Quod autem contra hoc privilegium Toparcha aliquid exegit certe id perperam ab eo factum. Sed ab incolis adhuc pejus, quod vi petenti restiterint.

Gravius

Gravius id delictum quam ut posset omnino impunitum dimitti, l. 14. C. de Juda. l. 176. ff. de reg. jur. l. pen. ff. ad. l. Jul. de vi priv. l. 13. ff. Qu. met. caus. De usufructu, quod dixi, redemerunt eum Ordines a Gaesbekio non diu post, sed redemptio parum profuit, ut nec cautio etiam multum exacta a Joanne de Renesse de Wulven. Movit rursus quaestionem cum Gaesbekius decessisset, & vindicavit usumfructum, ut a se olim emptum Antonius Burgundus Davidis frater consanguineus. Postquam diu disceptatum, redemptus iterum ab Ordinibus, clam agente id episcopo, quem vulgo fraudis suspectum Heda innuit in ejus vita, ut cum quaestio aliter inter partes extinguere non posset, ad se nummorum pars etiam posset devolvi. Circa eadem, inquit, tempora tres Status videlicet Clerus, Nobilitas, & oppidum Trajectense redemerunt usumfructum, quem Praefectus de Gaesbeeck habebat super arcibus Dorestato & Apcouda, pro decem & quatuor millibus florenorum, quas eo pacto recuperarunt episcopatus. Defuncto autem eodem Praefecto allegavit Antonius frater episcopi se jam dudum ab illo emisse hujusmodi usumfructum, & sic tertio ab eodem redemerunt pro tredecim millibus florenorum &c. Ferebatur vulgo episcopum id excogitasse & simul participasse. Quod clam id actum, non mirum. Solenni admodum juramento possessionem aditurus Dominii de Wijck, castrorum de Abcoude & de Duersteden post excessum Gaesbekii, in plenis Ordinum Comitibus, cum omnes essent convocati & cis & trans Ystulam, obstrictus David Ordinibus, nec se a dioecesi unquam rursus hac distrahiturum, nec facturum de iis quicquam sine Ordinum consensu. Chartam ea de re edidi jam lib. 3. de Nobilit. p. 896. In qua digna admodum quae notentur haec: Item opidum de Wijck ac castra de Duersteden & Abcoude cum suis Dominis & attinentiis fideliter conservabit, & ab ecclesia sua Trajectensi non alienabit, & quod hoc Deputatis Statuum patria sua Trajectensis per juramentum suum addicere deberet & dignaretur, Adjungens idem Dominus Johannes Proeys Decanus: Generose Domine sunt ne verba sic habita & conclusa. Ad qua idem Dns Episcopus respondit, quod ita. Videlicet aliqua per nos & aliqua per Magistros Curia sic dicta tractata sunt. Volensque dictus Dns Episcopus, ut apparuit, petitioni eorundem suorum Statuum complacere supradictis Deputatis ibidem astantibus ore proprio publice addixit per juramentum suum ecclesiae praestitum, quod singula bona ecclesiae sua Trajectensis & nominatim opidum de Wyck, castra de Duersteden & Abcoude cum suis juribus, dominis, & attinentiis, ad eam devoluta fideliter conservabit & defendet, ac in illis nihil faciet nisi juxta Status patria sua Trajectensis, vulgariter dan by den Staten van linen Lande, Adjungens insuper si sibi aliquid adversitatis circa praemissa advenerit, quod hoc supradictis suis Statibus in tempore nunciabit, requirens

rem eosdem, ut sibi in praeiis tanquam fideles subditi assistant, ipseque eisdem suis Statibus tanquam bonus Dominus praesse vellet &c. Quod autem tertio dicit Heda, dicit non idcirco, quod ter emptus jam usufructus, sed quod tertiae hae vices, quod solutio pro re facta, semel pro ipsa re, bis autem pro usufructu. Idem in Friderico Badensi; Tum elaboratum, ut arx Dorestatum recuperaretur ex manibus Philippi fratris defuncti episcopi. Qui ingente pecunia accepta cessit. Hec fuit quinta redemptio huius arcis, qua provincia multo plus dispendii quam commodi attulit. Nam Praefectus de Gaesbeeck sub Rudolpho episcopo illam vendidit servato usufructu, cui paulo post renunciavit pro XIV. millibus aureorum. Tertio soluta fuere Antonio Burgundo in utilitatem Praefecti Culenburgensis XIII. aureorum millia. Nec tredecim tamen millia soluta ut scribit Heda. Faretur tantum de duodecim ipse Antonius in charta Anni 1472. quae se habet, ut sequitur:

Anthonium Bastardus Burgundiae, Comes de la Roche, Dominus de Bevrès, & de Beunry, & primus Cambellanus metuendissimi Domini mei Dni Ducis Burgundiae universis & singulis praesentes literas visuris seu auditoris salutem & reverentiam debitam. Cum pridem altercationis & litis materia orta fuerat inter Reverendum in Christo patrem Dominum & fratrem meum colendum Dnm David de Burgundia episcopum Traiectensem cum tribus patria sua Traiectensis Statibus ex una & nos ex alia partibus, super eo quod nos pretendebamus & asserabamus Dominia & territoria de Renen, Amerongen, Woudenberch, Driebergen, Zeyst, Leersum, Coeten, Langbroeck, Soest, Ghoy, & Houten, una cum silvis, venis, piscuis, praeiis, fructibus, proveniibus, & emolumentis eisdem Dominis seu territoriis pertinentibus, prout & quemadmodum bona memoria Domicellus Jacobus Dns de Gaesbeke, dum viveret, illa obtinuerat; nobis in vim certi contractus venditionis dictorum territoriorum & bonorum per eundem Domicellum Jacobum dum viveret & nos facti debere pertinere, illorumque omniam possessionem nobis tribuendam & assignandam, nec non jus & actionem praefato Domicello Jacobo ad Dominia seu castra de Abcoude & Duyrsteden & oppidam de Wijck competens seu competentem ad nos ex causa praeiominati contractus translatum & translatum esse, Et ea propter debita cum instantia huiusmodi Dominiorum, bonorum, castrorum, villarum, & territoriorum possessionem nobis dari & assignari, ac illam per praefatum Dominum & fratrem meum evacuati pluries petierimus, in contrarium dicto Dno episcopo & fratre meo pro se & sua praefata patria Statibus asserente & dicente praefata universa & singula territoria, castra, dominia, villas, & bona sibi suaeque ecclesiae Traiectensi vigore etiam certorum contractuum inter suos praedecessores episcopos Traiectenses atque praedictum Domicellum Jacobum actorum

& conclusorum pertinere, Quodque illorum omnium & singulorum iusto titulo
 possessionem ad usum sua ecclesia adeptus erat, a qua non poterat nec inten-
 debat recedere, aut illam evacuare, nisi iusto & competente iudicio prius
 evictus foret, offerens se velle stare juri coram quocumque competente iudice
 ac rei iudicata parere, prout hoc & alia ad hoc deservientia per literas con-
 tractuam desuper habitorum hinc inde plenius patent, & qua omnia coram
 dicto Domino & fratre meo ac tribus patria sua Statibus predictis propter
 hoc specialiter convocatis & congregatis ac nostris Deputatis sapius hinc inde
 proposita sunt & allegata, notum facimus, Quod nos super predictis mature
 habita deliberatione cum peritis & prudentibus viris de prefati metuen-
 sissimi Dni mei Ducis consilio considerantes & ponderantes, quod eventus
 litium sint dubii, aliisque consideratis, qua materia huiusmodi deservire vide-
 bantur, propter affectionem & honorem, quibus prefato Dno fratri meo e-
 piscopo ac sua ecclesia in sui favorem afficimur, tractavimus, concordavimus,
 & super dicta controversia transigimus cum eodem Dno & fratre meo ac sua
 patria Statibus, hoc modo videlicet, quod idem Dns & frater meus pro se &
 ecclesia sua ac veteris Statibus patria sua nobis pro nostro interesse, jure, & ex-
 pensis solveret, prout jam solvit, certis terminis elapsis summam duodecim
 millium florenorum Renensium quadraginta grossis Flandricis pro floreno
 computatis, de qua quia illam debite & legaliter nobis solvit, ipsum, ac suam
 patriam, suos subditos, ceterosque ad quos spectat quitancia, quitamus per
 presentes, Nos vero pro nobis nostrisque heredibus & successoribus quibuscum-
 que cessimus & renunciavimus, ac per presentes cedimus & renunciamus ter-
 ritoriis, villis, dominiis, castris, pascuis, silvis, venis, redditibus, & pro-
 ventibus huiusmodi specificatis supra & declaratis, ac omni juri & actioni
 nobis in eisdem & in singulis eorum pertinenti quacumque ex causa ad usum
 & utilitatem dicti Dni & fratris mei Episcopi, ac sua Trajectensis ecclesia
 ac trium Statuum patria Trajectensis, omne etiam jus & omnem actionem
 nobis in predictis bonis quomodolibet spectantem prefato Dno ac fratri meo
 ac sua Trajectensi ecclesia transfulimus & transferimus per presentes. Pro-
 misimus insuper bona fide & per presentes promittimus eidem Dno & fratri
 meo episcopo nunquam occasione predicta vel pro predictis territoriis, castris,
 villis, dominiis, & bonis eundem Dominum & fratrem meum aut suam eccle-
 siam vel subditos desuper per nos vel nostros heredes & successores impetere seu
 inquietare, sed ipsum & successores suos episcopos Trajectenses & suam ecclesiam
 Trajectensem in perpetuum permittere predictis omnibus bonis in genere & in
 specie pacifice uti frui & gaudere absque contradictione aliqua sub expressa hypo-
 theca & obligatione omnium bonorum nostrorum, mobilium & immobilium,
 presentium

presentiam & futurorum, quæ ad observationem presentis contractus & promissionis nostræ specialiter hypothecamus & obligamus per presentes. In cujus rei testimonium presentem cartulam signi manualis sigillique nostri duximus caractere nuntiendam. Actum Brugis Anno Dni millesimo quadragesimo septuagesimo secundo, die vero vicesima secunda mensis Aprilis post Pascha. Sic signatam &c.

Laudatur hic Antonius ut vir strenuus, ut bellicosus, & prudens. Philippi Boni Burgundiæ Ducis filius naturalis. Fratri Carolo militavit. Postquam vita is concessisset ad Regem Franciæ defecit magnus Bastardus a Francis vulgo appellatus. Nec filios reliquit nisi nothos Antonium & Nicolaum Præpositum & Archidiaconum S. Petri Ultrajecti. Gerardus Noviomagus de Nicolao in schedis ita: *Venerabilis, circumspectus, & egregius vir Dns & M^r. Nicolaus de Burgundia presbyter Remensis diocesis Apostolica collatione & provisione Præposituram & Archidiaconatum S. Petri Trajectensis obtinuit anno 1498. quarto decimo Kal. Junii. Filius fuit hic Nicolaus Antonii tertii Bastardi Philippi Boni, Comitis de Roche, & Domini de Tornechem, qui post mortem Caroli &c.* Dorstadum porro ut jam dixi lib. 1. de Nobilit. cap. 15. celebris olim urbs. Batavorum etiam vocant. Sed vix possum mihi persuadere, ut credam recte ita fieri, cum nullæ ibi inveniuntur Romani ævi rudera, nullæ antiquitatis reliquiæ aut numismata, quæ in vicinis tamen ad Rheni ripas repeririuntur non pauca. Oppidum id ad Vahalim quærendum putat Lipsius ad Taciti lib. 5. hist. in fin. Nec vero multum dissimile id, cum & circa Noviomagum & in locis circumjectis plurima inveniuntur Romanarum antiquitatum & insignia monumenta. Vid. Smith. oppid. Batav. cap. 1. De vendito usufructu, qui sic vendi non potuit §. 3. Inst. de usufr. ultra nihil addo. Id dupondiis jam notum.

CAPUT XXV.

1. De Dominis de Nyenrode.
2. De Dominis de Amstel, de Woerden,
7. de Iselfsteyn.
3. Quicquid olim ad Vechtiam, Vesopum, Muda, & multa alia diocesis ex asse.
4. Etiam olim Woerda.
8. Etiam Iselfstadium.
5. & 9. Ab ea quando distracta hæc.
6. Amstelii ditio quam ingens.
10. Varia olim fortuna opidi de Iselfsteyn.

Et hi quod sciam in diocesi qui vel codicillis vel temporis præscriptione jus Egladii consecuti. Plures sunt, qui usurparunt, sed quia quicquid ab his factum facti tantum non juris, non necesse est ut unumquemque singulatim commemorem. Quid necesse enim, ut dicam eo etiam aspiratum a To-

parcha de Nyenrode? Quod adspiravit id certum. Nam & scripto deinceps cavet nunquam iterum tentaturum se.

Allen den ghenen die desen brief sellen sien of horen lesen doe ic verstaen Gifbrecht van Nyenrode Ridder, dat ic geloofst, gesekert, ende gesworen hebbe enen Eersamen Vader in Gode mynen lieven Heere Haren Johan van Arckel Biscop t'Utrecht, dat ic voertaan syn beste doen sal, daar icket mit eeren doen mach sonder argelisk, ende dat ic myn geenre hoogen gerechte onderwynden sal binnen synre landen, noch ghene saacken aan myn trecken, die in myn leyge gerechten vallen, daar synre hooge Gerechte ofte Heerlicheyt mede verargert ofte verhindert mach worden, maar mynen Heere voersejt ende synen Boden te vorderen ende te helpen na mynre macht, dat sy der voersejder hooger gerechte ende Heerlicheyt vrylicken gebruycken mogen, ende alle saacken berechten moghen, die daar in roeren, ende hem te berechten behooren. In oirtonde deser dingen so heb ic desen brieff besegelt mit mynen segel. Ghegeven in't jaer ons Heeren M. CCC. LVIII. op sinte Odulphus avont.

Quid necessesse ut de aliis? Duos tantum dicam ante aliquot secula in 2. diocesi potentissimos, aut tres, si ita placet, Dominum de Amstel, Praefectum urbis & arcis Woerden, & Dominum de Yselsteyn. Quod ad duos priores, supremæ jurisdictionis, dum uterque & Antistiti & simul Comiti Hollandiæ rebellis movet bellum, uterque usurpator. Sed dum suis non contentus uterque in eo totus, ut potestates producat, ut simbrias extendat latius, & non concessis fruatur, dum ingenii inquieti frangit fidem & frangens non exhorret perjurium, dominiis tandem excidit reus majestatis, & exul semper, & extorris. Armis positus, quæ uterque adversus Comitem sumpserat, cum coaluisset pax ea lege, ut si forsan duorum alter iterum rebellis Comiti adversus ipsum insurgeret confestim castris & dominiis excideret universis, cessuris in usum Comitis, etiam iis, quæ ab episcopo habebat in feudum, sed sine episcopi præjudicio, Comite ipsum agnituro, & quæ præstita a Praefectis fidem ipsi, hominum, & servitia præstituro, conditio extitit non diu post Florentio astu capto & cæso a conjuratis. Confiscata tum omnia. Hollandis cessit Woerda. Cesserunt Muda, & multa alia, feuda tum Trajectensia, & Amsteliæ tota ditio. Sic pactis enim cautum, quæ primus ex Archivis vulgavi in præfat. *ad lib. 3. de Nobilit.* Stetit pactis episcopus. Stetit Comes, dum præstat, quicquid præstitum ab Amsteliis & Hermanno van Woerden, censum, fidem, hominum, salvo episcopo jure gladii & supremo dominio. Publicas dedit tabulas, quibus palam id fecit & testatus diferte est Joannes filius Florentii & successor in Comitatu Ann. 1297.

Wy Johan Grave van Holland, van Zeeland, ende Heere van Vriesslant maken kondt

kendt ende kennelyck allen den ghenen, die desen brief sullen sijn ofte hooren *Stads van*
lesen, dat wy van allen twist die geweest heeft tusschen onsen lieven Neve *Utrecht*
Haren Willem Bisscop van Utrecht op te ene syde ende ons op te ander syde over *Copyboeck*
een gedragen sijn om peys ende om vrientschap onder ons te hebben, ende *fol. 34*
te houdene, in deser manieren, alsoe dat wy behouden sullen, ende hebben gebelyc- *vers.*
ken alle dat goet, dat Gysebrecht die men heet Heere van Amestelle hadde
ende houdende was in't Sticht van Utrecht om die groote openbare ondaat, die
hy heeft gedaan aan onsen lieven Heere onsen Vader Florens Grave van Hol-
lant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant, daar Gods die siele of hebben
moete, ende mede dat hy't verwillekoert heeft met synen openen brieve, ende
in den voersz goede sullen wy setten enen goeden man, die onsen lieven Neve
Haren Willem Bisscop van Utrecht van desen daghe dienen sal ende gelden van
den voergenoemden goede alsulcken pacht, alsoe Gysebrecht voersz, die men heet
Heere van Amstel, dewyle dat hy een Besitter daar of was, schuldich was te ge-
den, weder dat hy den pacht goede of en dede. Voert sal die Biscop van
Utrecht voersz behouden aan den voergenoemden goede alle dat recht, iff
hooge Gerechte, of andersints dinghe, die hy daar aan schuldich is te behoudene
ende te hebben, in wat manieren dattet sy. Voert so sullen wy besitten met
onsen Boden Myyden, Wesepe, ende t' goet by der Vecht, totter wylen dattet die
Biscop van Utrecht mit seven Stolen van synre ecclesie gebonden heeft, dattet
synen Gestichte toebehoort, ende dattet syns Gestichtes voersz eygen is. Ende
wanneer hy dit gebout gedaan heeft als voersz is, so sal hy dit goet besitten ende
gebraycken vrylicken &c. Voert so sullen wy geheelicken ende al behouden ende
hebben t' goet toe Woerden, mit alle dat daar toebehoirt, ende daar inne setten
onen man, die Haren Willem Biscop van Utrecht doen sel van den goede voer-
genoemt al dat men hem dair of sculdich is te doen, ende dair in sal hy behouden
ende hebben dat recht, dat hy daar in sculdich is te hebben ende te houden &c.
& panto adhuc infra. Van den hoogen gerechte van den Lande van Woerden
sal wesen alst is voersz van den Lande van Amstel. Gegheven op St. Martyns
dach in't jaer ons Heeren M. CC. XCVII.

Non otiosa autem verba hæc: dat wy van allen twist die geweest heeft tus-
sehen onsen lieven Neve Haren Willam Biscop van Utrecht op te ene syde, ende
ons op te ander syde over een gedragen sijn &c. Ita enim & Wilhelmus in li-
teris eiusdem anni: Dat wy van allen twist de geweest hevet tusken onsen lieven
Neve Janne Grave van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant, op
die ene syde ende ons op die ander syde over een sijn gedragen &c. Res puro se 3.
habet ita: Armis Comes cum occupasset terras & Dominia de Amstel & de
Woerden, episcopo non audito, qui superior erat Dominus, neglecto eo

& invito, contemptum simul & injuriam episcopus non ferens terram Comitum universam interdicto supposuit. Grave id admodum Comiti maturavit transactionem, qua & foedus percussum & interdictum remissum. Charta ejusdem anni.

Wilhelmus Dei gratia episcopus Trajectensis universis presentes literas inspecturis salutem in Domino. Noveritis quod in nostra presentia constitutus Wilhelmus Clawerdi clericus nobilis viri Johannis Comitis Hollandia, Zelandia, & Domini Frisia, qui postulavit dictum Dominum suum Comitem Hollandia, & quosdam nobiles sibi adherentes a quadam sententia ratione Domini terra de Woerden & de Amstel in eundem Dominum & nobiles sibi adherentes per nos lata Sedis Apostolica auctoritate & nostra ordinaria ad cautelam absolvi, & interdicti & suspensionis sententias in terra dicti Comitis promulgatas sub eadem cautela revocari, habens idem Clericus ad omnia praedicta petenda a dicto Comite & praedictis nobilibus mandatum speciale, Nos igitur post concordiam plene inter nos & ipsum Comitem habitam & nobiles praedictos, Sedis Apostolica & nostra auctoritate ad cautelam absolvimus &c. Datum apud Trajectum Ann. Dni M. CC. XCVII. in crastino beati Dionysii & sociorum ejus.

Quod ad Mudam autem, ad Vesopum, & cetera, quae ad Vechtam non diu quin impleret, quod convenerat inter partes, Antistes in mora. Stolatus praestitit juramentum & praestitit non diu post cum septem stolis solemniter. Publicum de eo instrumentum ad rei memoriam:

Ex Archi-
vis Hol-
landicis.

In Dei nomine Amen. Anno ejusdem M. CC. nonagesimo septimo, indictione undecima, mensis Octobris die nona, in presentia Venerabilium virorum Prelatorum ecclesiarum Trajectensium, mei Notarii infrascripti, & testium subscriptorum constitutus Reverendus Pater Dominus Wilhelmus Dei gratia Episcopus Trajectensis pro se & ecclesia sua ex una parte, Frater Heynricus dictus Wisse ordinis Fratrum minorum, & magister Wilhelmus Clawerdi Capellanus, & ad omnia infra scripta facienda, videnda, & audienda constitutus Procurator ab illustri viro Johanne Comite Hollandia ex altera, assererant, quod de omni discordia super bonis de Aemstelle & de Worden inter ipsos esset in hunc modum concordatum, quod postquam dictus Dominus Episcopus cum septem stolis de sua ecclesia juramento firmavisset Mudem, Wesepe, & alia bona juxta Vechtam jacentia cum suis attinentiis ad se & ecclesiam de jure pertinere, ex tunc Mudem, Wesepe, & alia bona praedicta deberet idem Dominus Episcopus libere & pacifice possidere. Et cum dictus Dominus Episcopus requireret, ut ad hujusmodi juramentum faciendum ecclesia sua sibi assisterent, prout tenebantur, consilio prahabito, ipsi episcopo ab ecclesia est responsum, quod non solum bona praedicta, sed omnia bona quae tenuerunt de Amstelle & de Worden

Worden Domini parati essent stolis & juramento tenere, quod ad Dominum Episcopum & suam ecclesiam Trajectensem de jure pertinerent, fratre Heynrico & Magistro Wilhelmo predictis respondentibus necesse non esse de aliis bonis jurare, cum esset concordatum inter Dominum Episcopum & Comitem predictos de bonis de Aemstel & de Worden Domino episcopo debere per nuncium Comitis dari & persolvere tam pactum quam omnia alia que Dni de Aemstel & de Woerden persolverunt, vel persolvere de jure tenebantur, debere item ipsum Episcopum uti & frui omnibus juribus ad ipsum Episcopum de jure spectantibus. Quibus actis dictus Dns Wilhelmus Episcopus, Arnodus de Foresto Decanus, Petrus Eremberti Diaconus majoris, Magister Wilhelmus de Daventria Presbyter sancti Salvatoris, Wilhelmus Tullo Diaconus sancti Petri, Wilhelmus Diaconus sancti Johannis, & Theodericus Ere Presbyter sancta Maria, ecclesiarum Trajectensium Canonici stolis & juramenti firmaverunt Muden, Wesepe, & alia bona juxta Vechtam jacentia cum suis attinentiis esse propria dicti Domini Episcopi, & sua ecclesia predicta, & ad se & ad suam ecclesiam de jure pertinere. Acta sunt hac Trajecti in Capitulo ecclesie Trajectensis, presentibus ibidem Venerabilibus viris Henrico Abbate monasterii sancti Pauli, Huberto Prapposito sancta Maria, Giselberto Decano sancti Petri, Johanne dicto Frisone Chori-Episcopo, & Rodolpho de Stoutenbergh majoris, Johanne dicto Visckere, & Theoderico dicto Vrencken, Mattheo Engelberti sancti Salvatoris, Heynrico dicto Bouchout, & Johanne dicto Coclair sancti Petri, Magistro Hermanno Meynardi, & Gerardo de Reden Decano sancti Johannis, Magistro Reynero Calander & Johanne dicto Frisone sancta Maria ecclesiarum Trajectensium Canonici, testibus ad premissa vocatis specialiter & rogatis. Et ego Erembertus Henrici de Trajecto sacri Imperii publicus auctoritate Imperiali Notarius premissis omnibus & singulis presens interfui, & ea ad preces Dni Episcopi, Fratris Heynrici, & Wilhelmi predictorum fideliter conscripsi, & in hanc publicam formam redegi, meoque consueto signo signavi.

Multa erant quae ad Vechtam. Demen etiam, seu ut vulgo jam Diemen. Dono dederat Otto Magnus. Otto item II. chartis quae apud Hedam hist. Ultraj. p. 86 & seqq. Etiam Henricus IV. charta adhuc nondum visa:

In nomine sancta & individua Trinitatis Henricus divina favente clementia rex. Si erga loca divinis cultibus consecrata bonam voluntatem habuerimus id ad eternam beatitudinem nobis profuturum liquido credimus. Quocirca fidelium nostrorum presentium scilicet & futurorum noverit industria, qualiter Wilhelmus Trajectensis ecclesie venerabilis episcopus, quae est consecrata in honore sancti Martini, obtulit obtutibus nostris quasdam auctoritates constitutioni:

tionis regum antiquorum, in quibus continebatur, quod ipsi ad prefatam ecclesiam quasdam res sui juris in proprium concessissent, id est, quicquid in villa Ametha habere videbantur, thelonium etiam iuste portinent ad eandem villam, quod Waldgero jam olim in beneficium concessum fuerat, omnem vero piscationem in Ahnere, quam ad suam regalitatem habuerant pertinentem. Insuper etiam terram quam Atto Comes in Lona habuit, quinotiam quicquid in utraque parte fluminis, quod dicitur Fech, habere dicebantur, cum omni integritate, terris, silvis, aquis, aquarumve decursibus, piscationibus, stagna etiam & lacus, qua ex eodem flumine Fech derivantur, de cetero terram, quam Atto in loco Eki habere videbatur, & ad regale jus iudicario more pro sui ipsius commissio fiscata erat, ob firmitatem tamen rei, ut ista verius credantur, firmius recolantur, postulavit nos predictus episcopus, ut antecessorum regum morem exequentes huiusmodi nostra auctoritatis preceptum ob amorem Dei & reverentiam sancti Martini circa ipsam ecclesiam fieri censeremus, Cujus petitionibus & nos pro divina retributionis desiderio & patri nostri Henrici & avi nostri Conradi imperatorum remedio nec non ob interventum nostra dilecta matris Agnetis imperatricis Augusta libentissime acquiescentes precipimus firmiterque jubemus ab hoc die & deinceps, sicut antecessores nostri reges seu imperatores ecclesie Dei concesserunt, ita & per nostra regalitatis auctoritatem in omnibus prenomnatis rebus prefata ecclesia sit concessum, ac jure perpetuo delegatum. Et ut hac auctoritas firmior sit manu nostra illam firmavimus & sigillo nostro insigniri iussimus.

Quod autem ab episcopis in feudum concessa hæc locuples fatis testis est Otto de Lippia episcopus Trajectensis charta Ann. 1225.

Otto Dei gratia Trajectensis episcopus universis Christi fidelibus presens scriptum inspecturis Salutem in Domino. Noverit universitas vestra, quod cum fideles nostri milites Giselbertus de Amestelle & Henricus de Velde habuissent in commune pactum a nobis & successoribus nostris justitiam de Muden cum decimis, thelonio, terris, piscationibus, & omnibus aliis utilitatibus ad eandem justitiam pertinentibus, & justitiam de Demen cum decimis, terris, piscationibus, & omnibus aliis utilitatibus ad eandem justitiam pertinentibus, idem Henricus quicquid juris in eodem pacto & in eisdem bonis habuit spontanee coram nobis & ministerialibus ecclesia nostra in manus nostras publice resignavit ad opus dicti Giselberti de Amestelle, & nos de concilio Priorum, hominum & ministerialium ecclesia nostra consensu, in pactum perpetuum & hereditarium predicta bona eidem Giselberto soli & suis successoribus, quicumque in linea recta consanguinitatis prioribus decedentibus propinquiores inveniuntur, pro triginta libris Trajectensis moneta annuatim, quindecim libris persolvendis in vigilia Pasche, & quindecim

TRACTATUS. CAP. XXV. 425

quindecim libris persolvendis in vigilia Pentecostes, & hoc quidem dicto modo ei concessimus & suis successoribus, quamdiu ipse & sui successores idem pactum terminis statutis persolverint, nisi de nostra vel successorum nostrorum voluntate forte ad aliquem terminum solutio differatur. Ut autem hac rata, & inconvulsa, ac perpetua permaneant, presentem paginam sigilli nostri munimine fecimus roborari. Actum Trajecti, Anno ab incarnatione Domini M. CC. XXV. quarto Kalendarum Aprilis. Testes sunt hi; Theodericus Marchio Prapositus, Reynboldus major Decanus, Wiegerus Prapositus sancti Petri, Wolframms sancti Salvatoris, Gyselbertus sancti Johannis, Andreas sancta Maria, Decani Trajectenses, Alpharus Marscalcus, Walterus Comes de Ghoy, Gerardus de Dolre, Arnoldus Louff, Gilbertus de Bole, Egidius de Amestelle, Henricus de Loenrestote, Albertus Senior, Albertus Junior de Wlyen, Stephanus Pincerna, Gilbertus Camerarius, Hermannus de Woerden, Gerardus de A, Gerardus de Merlo, Gilbertus de Vechten, & Fridericus de Vechten. Add. & quæ dixi lib. 2. de Nobilit. p. 199.

Sic Amsteliis olim data hæc ut Præfectis de Woerden Woerda & ejus 4. ditio. Nam quod ad Woerdam nemo dubitet. Abunde id patet ex jam dictis, quod spectavit ad dioccesin. Non ignobilis olim urbs. Familia etiam vetustissima, cui nomen de Woerden. Utrum ipsi ab urbe id, an contra urbi ab ipsa, non satis puto adhuc constat. Mentio jam Hermanni de Worthen in charta Ann. 1131. Andreæ episcopi, ubi multi qui subscribunt, & inter ceteros etiam hi: Arnoldus Castellanus, Alfero Scultetus, Egbertus de Amstel, Hermannus de Worthen, Bertolt de Lindescot, Godefridus de Amestelle. Arx extructa ab eo, qui Andreæ successit, Godefrido de Rhenen. Hæda in ej. vit. Nec extructa in alieno, sed in solo Trajectensi. Diocæsis olim duplex, superior, & inferior. Inferior continebat terrarum omnem illum tractum, qui inter † Nodam & Bodegraven, ut agnovit Wilhelmus Bavarus charta ann. 1351. & mater ejus Margareta charta anni sequentis: Voert so en salmen den Borgeren van Utrecht nochte eenigen welgeboren St. Martyns dienstman, die in den Gestichte van Utrecht woonachtich ware hoer lyf noch goet niet besetten, noch beclagen van scade, noch van scoude tusschen der Noode ende Bodegraven, also alst den Bisscop ende den Stichte van Utrecht van outs toebehoort heeft, ende was, eer die oorloge began. Ende desgelyck en selmen geenen Welgeboren St. Martyns dienstman besetten binnen der Stadt ofte binnen den Lande van Utrecht voersz, die binnen desen voersz palen sitet als voersz. is. † de Greb ut jam dicunt.

Verum temporis progressu & crebro bellorum motu, quæ inter Trajectenses & Hollandos deinceps orta, neglectum hominum. Crebro dico bellorum motu. Nam & statim sequenti anno transactionem jam dictam bellum

H h h

bellum

bellum rursus exarsit, ut patet ex charta hac Ann. 1298. des Sonnendäghs post natiuitatem Mariæ: Ic Diederijc van Harlaer make kondt allen den genen, die desen brief sullen sien ofte hooren lesen, dat ic ghelouet hebbe trouwelicken te dienen mit al mire macht, mit mynen lieden, mit mynen Huysse, ende mynen lande ter Ameyden, enen Edelen Prince, mynen lieuen Heere Janne Grave van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant, tiegens Elaren Willaem Biscop van Utrecht, also lange alst oorloge geduyrt, dat nu is tusschen dese voersejde Heeren. Voert so heb ic geloost mynen voersejden Heere den Grave van Hollant, dat ic hem sal doen ruymen myn Huys, dat ic staande hebbe ter Ameyden te synen vermane, dat hy dat mach doen besetten te synen wille mit synen luden, ende syne vyande daar af s'oorlogen, also langhe alst voersejde oorloghe duyrt, dat nu is tusken dese voorsz. Heren &c. Neglectum autem hominum non Comitum tantum culpa, sed ipsorum etiam Antistitum, qui dum questi perfidiam, dum ob eam, ut iactabant, negant Comiti investituram, viam ei aperuerunt, qua supremum & absolutum usurpavit dominium. Vi tamen nihil actum. Contra quoties repetita pax feudorum investituram Comes etiam semper pactus. Et nec aliter pax coiit. Sic foedus est verbi gratia quod factum cum Wilhelmo qui V. ejus nominis Ann. 1351. & quod secutum sequenti anno cum matre ejus Margareta plane ejusdem tenoris. Diserte utroque illo cautum, ut Antistes aut investiret, aut si nollet, si differret rem, manerent omnia in suo statu, & Comes interim possideret sic ut hactenus possedisset: Voert so sal die Biscop ons beleenen die Heerscap van Amstel ende van Woerden, mit allen hoeren Rentten, mannen, ende toebeboren in alre manieren, also die Heeren van Amstel ende van Woerden van den Sticht die te houden plegen, behouden elcker malc syns rechts, Ende wy sullen voert meer den Stichte van Utrecht voersejt uytreycken jaartycks alsulcken pacht, also die Heeren van Amstel ende van Woerden den Stichte van Utrecht dair of te geven plagen, ende en woude ons die Biscop voersz niet belenen; so soudt blyven in allen manieren dattet stont ende was, eer dat die oorloge began, behouden elker malc syns rechts, Ende wanneer wy hem die brieven van den soene overleveren besegelt, so sal die Biscop ende die Stadt van Utrecht ons overleveren dat Huys tot Woerden voersz, ende so sullen wy hem weder uytreycken ende betalen alsulck gelt, also aan den huysse van Woerden vertimmert hebben tot seggen des Heeren van Arckel ende Johans Heete van Cuytenborch &c. Sed episcopus dum tricatur, bellum iterum exortum. Rursus autem confecto eo inter pacis conditiones Ann. 1356. Voert sal die Biscop voersz ons verlyen die Heerscappen van Amstel ende van Woerden, ende die manscap van Cuyck met zynen toebehooren, ende voert alle goet, dat onse Voorvaders Graven van Hollant van den Gestichte van Utrecht te houden

bouden plegen, behoudens hem ende synre ecclesie hoers pachts ende elcker maic zjns rechts. Sed quantum memini ne tum quidem ab episcopo quicquam prætstitum. Manet ergo, ut convenerat, suo loco possessio. Atque ita tandem Comitatu, cum Antistes aut nihil aut aliud ageret quam oportuit (nam adversus vicinum validum & præpotentem in armis non multum spei) adjuncta ditio hæc, de qua quæstio. Nequaquam id omittendum. Nam vel imprimis id memini, ut simul etiam ostenderem, quo jure Woerda, Amstellandia, ut & Mida Hollandorum. Nam res plane est obscura & multi in eo operam non ignobilem posuerunt ut illustrarent, quantum possent. Etiam Buchelius, vir qui Trajectensium antiquitatum peritissimus, sed is paulo aliter, & nescio an satis recte (nam nec meminit diplomatum, quæ adduxi jam statim) in epistola ad Amicum, quæ hactenus nondum visa. Prolixior aliquanto est & Hollandis parum favens. Edam alia occasione, Interim nihil certius quam quod finibus non angustis Amstelii ditio conclusa. Ad sinum maris Australis, etiam ubi Amstelodamum jam, terrarum partem complectens. Vir illustris & præpotens, ut si non aliunde, si non posset id ex opibus, ex facultatibus, colligi, abunde id tamen posset ex fidejussoribus, qui & ipsi illustres & præpotentes, ab eo Comiti Hollandiæ olim datis intelligi. Charta Ann. 1285. *Allen den genen, die dese letteren sullen sien ofte hooren* * Willaem van Amestelle Provest van sinte Jans van Utrecht, * Hujus est tiam charta Ann. 1288. *Gysebrecht Heere van Amestelle, ende Aernout van Amestelle Saluyt ende waarheyt te bekinnen. Wy maken U. kont. ende verliën dat mit desen tegenwoordighen letteren, dat wy schuldich syn enen Moghenden manne onsen Heere den Grave van Hollant twee dusent pont Hollantscher penningben, die ghenghe ende gave syn, wilke twee dusent pont wy drie broeders voergheseget. beloven den voersejden Grave te betalen geheelike ende altemale mit goeder trouwen te sinte Martyns misse des winters in den jare ons Heeren Dusent twe-hondert ende ses ende tachtich, Ende om dat dese voerghenoemde Grave des also vole ende seker sy, so heb wy hem te borghe geset den Heer van Horne, den Heere van Kuyc, den Heere van der Lecke, den Heere van Hoefdunen, den Heere van Herlaar, den Heere van Strien, Haren Janne van der Lede, den Heere Bot van der Eme, Haren Gysebrecht uten Goye, Haren Jacob van den Woude, Haren Herbaren van der Lede, Janne van Tholloyse, Troueys van Mordrecht, Gysebrecht uten Goye, ende Wouter van Langeraaik, Ende dese syn borgghen voor altemale mit gesamender hant elc voor al &c.* Utrumque agnoscebat ut vasallus utriusque & episcopum & Comitem. Quod ad Comitem certum est. Fatetur ipse id expresse. Charta Ann. 1291.

Nobili Domjna sup Comitissa Hollandia Giselbertus Dominus de Amestelle

se & sua & suorum. Ad vestram Domina Reverenda & ad omnium notitiam, quibus tenorem presentium videre vel audire contigerit volumus quod pervenias, & protestamur publice, quod nos omnia adificia nostra in Lonen constructa aut construenda ibidem tenemus in feodo ab illustri viro Domino Comite Hollandie sicuti alia bona nostra, qua ab ipso recepimus feodaliter possidenda. In cujus rei testimonium presentes literas sigillo nostro fecimus roborari. Datum Ann. Domini M. CC. XC. primo Dominica infra octavas Laurentii.

Quod ad episcopum etiam certum. Nec dubitari de eo debet. Audiat si quis dubitet, quid Guido Comes Flandrie, delato ipsi arbitrio, pronuntiarit inter disceptantes Episcopum, Florentium, Florentii V. patrum, qui Hollandie erat Tutor, & Giselbertum ab Amstel in charta Ann. 1257. Ordinamus etiam, inquit, quod Dominus Giselbertus de Goye & Dominus Giselbertus de Amestelle cum amicis suis usque ad quingentos discalceati & in lineis veniant ad ecclesiam beati Martini in Trajecto ad diem Dominicam proxime subsequentem, & flexis genibus veniam & misericordiam ab ipso petant humiliter de commisso, & quod Dominus Episcopus eos amabiliter recipiat, & forefacta, qua commiserunt, misericorditer condonet eisdem. Debent etiam jurare dicti G. & G. quod de cetero ecclesia Trajectensi vel Domino Episcopo injuste nullatenus se opponent, sed ei tanquam Domino suo de cetero servient bona fide, &c. Quod Curia etiam episcopi competens ejus forum ex eadem mox patet: Si vero Dominus episcopus terram vel aliquid aliud ab ipso Giselberto petere voluerit, volumus & ordinamus, quod ipsum in Curia sua super hoc conveniat, & justitiam ei faciat prout decet: & mox: Omnibus autem Coadjutoribus Domini Florentii de Domino episcopo conquerentibus debet Dominus episcopus, si ipsum super hoc requisierint, facere in Curia sua justitiam &c.

Arnoldus frater Giselberti proscripito fratre & confiscato in prædia se abdidit & ad Eytheren concessit locum prope Ysulstadium. Ubi tamen non diu vixit defunctus Ann. 1299. ut conjugis ejus charta non obscure id significat:

Doarium
viduæ Ar-
noldi van
Amstel.
Gisberti
fratris
conjura-
tionis rei.

Ick Vrouwe Janne weduwe Haren Arnouds van Amstelle Ridders make condt &c. dat een hoge Prince ende een mogende myn lieve Heere Jan Grave van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant &c. my alsulcke gratie gedaen heeft, alse hier na geschreven staat, dat is al dat goet, dat my myn man Her Arnout voorsz gemaket hadde ter lyftochte, dat is, dat goet van den Geyne, ende van Replickerweerde, ende C. morgen lants vyff en twintich min in Polsbroec, ende vyftich morgen lants in Benschop, ende achtien mergen in Hoencoop my verleent hevet tot minen live in der manieren, dat hier na geschreven is, dat is te verstante, waer dat sake, dat ick enen man name buyten myns Heeren wille voersz, so soude die C. mergen lants

vff

ryff en twintich min in Polsbrouc , ende die vyftich mergen-lants in Ben-
 fcop , ende die achtiën mergen in Hoencoop vrilicke sonder enich wederseggen
 weder comen an minen Heere voorsz , off an synen oir , mer dat goet van den
 Gheyne ende van Replickerweert soude ic behouden te minen live, ende na mire
 doot sal't comen an minen Heere voorsz , off an sinen oir , ende waar dat
 fack dat ic geenē man en name , ofte enen man name by sinen willen ende
 toedoene , so soude ic al dat goet behouden , ende befiten tot minen live , en-
 de na miere doot weder ic kinder wonne off en dede soude dat voorsz goet weder
 comen an minen Heere vorſz , off an sinen oir sonder eenich weder talen , want
 icker anders niet an en hebbe dan lyftochte , ende bekenne , ende verlie , dat ic noch
 niemant anders eenich recht hebben an dat goet na miere doot , Mer dat goet
 alse voorsz is sal geheliks ende al comen an minen Heere voorsz , off an si-
 wen oir . In oorkonde van desen brieve beſegelt met minen ſegele uythangende . Ge-
 geven des Dinxendages na onſer Vrouwen dach ter lichtmiſſe , in't jaer ons
 Heeren M. CC. negentich ende negen . Geextraheert in de Register Camer
 van Hollant uyt het Register buyten opgeteyckent E. L. U. ſtaande aldaar fol.
 4. Ende is dit extract nae collatie daar mede bevonden t'acorderen , den twee-
 den Junii. 1635. By my Greſſier van de Leenen des Graaffelickheyt van Hol-
 land &c.

* Arnoldi filius Gifelbertus cum haberet Iſulſtadii etiam domum ſeu ca- 7.
 ſtrum habitatum ſe eo contulit , & ut eo transferretur parochialis eccleſia , quæ
 erat Eytheræ , impetravit , non difficile ſe præbente epiſcopo Trajectenſi,
 ut nec , cujus intererat , & cui jus patronatus , collegio Canonicorum eccleſiæ
 S. Mariæ . Teſtis ipſe eſt Gifelbertus . Teſtis etiam Iohannes epiſcopus
 Scopuleniſis . Ita tabulæ utriuſque .

Nos Johannes Dei gratia epiſcopus Scopuleniſis uniſverſis præſentia viſuris &
 audicuris notum facimus præſentibus proſitendo , Quod cum vices Reverendi in
 Chriſto patris Domini Guidonis epiſcopi Trajectenſis per ſuam diœceſim gere-
 remus in Pontificalibus nos apud Iſelſteyne pro conſecranda ibidem eccleſia paro-
 chiali de novo erecta & illuc de loco Eytheren tranſlata conſtituti interſuimus , vi-
 dimus , & audivimus , Quod ſtrenuus vir Dominus Gifelbertus de Yſelſteine
 miles convocatis ad hoc hominibus juſtitiariis & communi populo dictæ parochia
 recognovit publice jus patronatus ſeu collationem dictæ novæ eccleſiæ ad honorabiles
 viros Dominos Decanum & Capitulum eccleſiæ B. Mariæ Trajectenſis legi-
 time pertinere perpetualiter omni eo jure , quo jus patronatus ſeu collatio
 dictæ veteris eccleſiæ in Eytheren ante tranſlationem hujusmodi pertinebat ,
 & nihilominus in recognitionem juris hujus idem miles ſupportavit , ex-
 ſeſtucavit , & tradidit pure , ſimpliciter , ac ſolemniter ore & calamo

Arnoldo de Xantis Canonico dicta ecclesie B. Mariae Trajectensis presenti & recipienti vice & nomine Decani & Capituli predictorum jus & proprietatem fundi dicta nova ecclesie juxta terminos ipsius ecclesie & cimiterii ejusdem in consecratione eorum limitatos. In cuius rei testimonium & memoriam sempiternam sigillum meum appendi fecimus huic scripto. Actum in dicto cimiterio & datum feria quarta post diem Pasche Ann. Domini 1310.

Univerſis presentia viſuris & auditoris Giselbertus de Yſelſteyne miles ſalutem & ad perpetuam rei memoriam cognoscere veritatem. Cum reverendus in Christo pater ac Dominus meus Dominus Guido episcopus Trajectensis ad huiusmodi supplicationem meam ecclesiam parochialem in Heteren spectantem ad presentationem seu collationem honorabilem virorum Dominorum Decani & Capituli ecclesie beatae Mariae Trajectensis tranſtulit ad locum sive fundum meum in Yſelſteyn accedente ad hoc consensu benivolo Decani & Capituli predictorum, Ne igitur ex translatione huiusmodi eidem Decano & Capitulo in iure eorum possit processu temporis per me aut meos heredes aliquod de facto, cum de iure non possit, detrimentum aut praedictum generari, ipsis Decano & Capitulo proprietatem dicti fundi mei, in quantum eadem ecclesia translata ac cimiterium occupant ac occupabunt, liberaliter dono & cedo, & in eos pure & simpliciter transfero per presentes, recognoscens publice jus patronatus seu collationem dictae ecclesie in Yſelſteyne sic translatae ac veteris ecclesie in Heteren antedictae ad dictos Decanum & Capitulum libere pertinere cum eo iure, quo eidem ecclesie in Heteren jus patronatus seu collatio ante translationem huiusmodi pertinebat, Promittens bona fide pro me & meis heredibus, quod circa dispositionem dictarum ecclesiarum tam nova quam veteris de iure dictorum Decani & Capituli, ut praemittitur, nunquam processum ipsis aliquo ingenio sive causa ego vel mei heredes quicquam debemus sicut nec de iure potuimus usurpare. In cuius rei testimonium & perpetuam firmitatem dedi has literas memoratis Decano & Capitulo sigillo supradicti Domini episcopi, quod presentibus apponi rogavi, ac meo sigillo proprio sigillatas, Et nos Guido Dei gratia episcopus Trajectensis predictis confitemur sigillum nostrum ad rogatum dicti Giselberti militis his literis appendisse in majus robur & testimonium praemissorum. Datum anno Domini M. CCC. decimo sabbatho post diem beati Martyris Tiburtii.

8. Iſulſtadium tum temporis & regio omnis circumjecta in episcopi potestate. Nam is dominus dioecesis. Praecipuum tamen jus Capituli S. Mariae. Nec alta nec media iurisdictione Toparchae. Alta erat episcopi. Media autem Capituli. Neutra Domini de Yſelſteyn, nisi postquam is descivisset, nisi postquam Iſulſtadium a dioecesi distractum. Quod imprimis tum factum, cum ad Dominos de Egmont contractis nuptiis tam a aliqua ex Arnoldi de-

a Cum
Guyora e-
jus nepte.

ſcenden-

scendentibus & stirpis maleolæ extinctis liberis Iustitiam devertit. Arnoldi
 filius b Giselbertus, Giselberti Arnoldus, c Otto, & Joannes. Otto quatuor
 habebat liberos Giselbertum, Bertam, Agnetem, & Christinam. Sic in
 charta Ann. 1341. *Allen den ghenen, die desen brief sellen sien of hooren lesen*
doe ic verstaen Otto van Iselfsteyn Ridder mit kennisse der waarheyt, dat ic ende
myne kinderen, alse Ghysbrecht, Baarte, Agniese, ende Kerfene, die ic hadde by
Vrou Baarte mynen wive gekomen syn in den gerechte van Benschop, dat myns
Hoeren myns Vaders is, voir sinen Scoute, voir die lantgenoten ende burren &c.
Ende op dat dit vast ende stade blive, so heb ick Otto van Iselfsteyn Ridder desen
brief besogels mit mynen segel, ende hebbe gebeden mynen Heere mijnen Vader
desen brief mede te besogelen in oircunde der waarheyt. Ende wy Gysbrecht
Frer van Iselfsteyne visconden ende kennen &c. Arnoldi filia Guyota d Joanni
 nupta de Egmond. De qua ita Wilhelmus Comes in charta Ann. 1330.
 Ende want Jan van Egmonde by onste wive genomen heeft Jonckvrouwe Guyo-
 ten Herven Aernds dochter van Iselfsteyn onser Nichten, so beloven wy hem
 dair dat sake, dat Hair Aernt van Iselfsteyn sturve sonder sone te hebben van
 Frau Marion † onser Nichten sinen wive dat wy Jonckvrouwe Guyoten, ende
 hore kinderen die sy hadde by Janne van Egmonde houden sonder in den huse tot
 Iselfsteyn, ende in allen goede datter toebehoert, ende dat van ons voert in allen
 wonden. Also onse opene brief hout voersz &c. Gegeven tot Woudrichem
 Vemondachs voor Pinxteren in's jaer ons Heeren m. dcc. xxx. Omnes
 hi obitu in episcopi clientela. Eiusdem ministeriales, ut de Giselberto, qui
 Mariscalcus episcopi, Buchel, ad Bekam in Wilhelm, episcop. Equestris
 etiam ordinis, & qui ut tales subscriperunt etiam chartis Antilitium. Agno-
 scit Comes Wilhelmus Tertius, subscribens chartæ seu statuto de molibus ad
 Leecam regendis, conservandis, Joannis van Dieft Ann. 1323. Ende wy
 gemcentre ecclesio voersz ende wy Geestelycke, ende wy Jacob by der genaden
 Gods Bisscop van Zuden &c. ende wy van den Gemeenten Lande Ghybert Hlere
 van Iselfsteyn, Sweder Heere van Abcoude, Johan van Woulenberch, Steven van
 Bulen, Henrick van der Lecke, Wy Burgemeesteren, Scepenen, ende gemeenten
 Raadt der Stadt van Utrecht &c. Ende wy Willem Grave van Henegouwen
 van Holland, van Zeelant &c. om bede wille ons liefs Heeren, Heeren Johans
 by der ghenaden Gods Bisscop i Utrecht voersz, hebben desen brief also ten oirconde
 mede
 hant ende
 d Charta
 Ann. 1363. Alle den ghenen die desen brief sellen sien of booren lesen doe wy verstaen Johan
 Heere van Egmonde ende van Iselfsteyn ende Ghyote sijn wijf Vrouw van den selven Lande,
 dat wy in pachte ontfaen hebben tot onsen live Ghyote voersz van Bersaemen luden den Dekem
 ende ghemeene Capittel der Kercken van sinte Marien i Utrecht die tienden van Ophueren &c.
 † Filia hæc Guidonis episcopi Trajectensis fratris Joannis Comitum, qui II. ejus nominis.

ta Ann.
 1190. Com-
 stitimus
 ipse Gerar-
 do fidejus-
 sores be-
 reditarios,
 videlicet
 Giselber-
 tum domi-
 num de A-
 meste
 militem,
 Johannem
 filium ejus,
 Arnoldum
 de Am-
 stolle mil-
 item, & G-
 selbertum
 filium ejus
 &c.
 c Arnol-
 di charta
 Ann. 1347.
 Ende op
 dat alle de-
 se voersz
 vorwer-
 den desen
 voersz He-
 ren vaste
 ende stade
 bliven &c.
 so hebben
 wy hem
 hier op mit
 ons te borg-
 ge gheset
 mit ghesa-
 mender
 hant ende
 d Charta

mede doen besegelen mit onsen segel &c. Quod autem nec alta nec media jurisdictionis iis, nec cuiquam ex Amsteliiis, quamdiu Domini de Yselfteyn, facti ipsi non semel, etiam publicis tabulis, ut verbi gratia Ann. 1304. Locabat iis mediam Capitulum S. Mariæ. Et vulgo ad certum tempus. Si non locasset, erat Prætor, qui jus dicebat Ifulstadii, a Capitulo constitutus:

• Berta hæc filia fuit Domini de Heuckelum fratris Domini de Arckel.

• Ic Gisebrecht Hoere van Yselfteyne doe comt allen luden, dat ic een overdracht ghemaect hebbe mitten Deken ende ghemeen Capittel van sinte Marien t'Utrecht by vriende rade ende mit dedinghe, dat ic minen oudsten kinderen tonen soude, die ic ghewonnen hadde by * Berten van Yselftein minen wyve, die myn erfnaam wesen souden als ic storve, ende segghen hem hoe ic die tienden groot ende cleyne in den hoghen ende in den legben, tins, daghelixen gerechten, ende visscherie in pacht gehadt hadde tiegben den Deken ende Capittel voersz, ende wes icker aan hadde, des ic hem aldus vertellede, alse voer Arnoud, Otte, ende Jan van Yselftein myn kinderen ende sonen, dat ic van den daghelixen gerechten van Yselfteyn, van Merlo, ende van der Mernedyc den dyc langhes tot Yselfteyn toe mitten tins die uten husen ende hofsteden gaat tot Yselfteyn, ende inden dorpen voersz, ende mede die smale tienden van scapen, van verken, van byen, ende van allen smalen tienden, daarmen tiende of sculdich is te geven, ende van alle die tiende, die in den lande van Yselfteyn ghelegen syn, dat is te verstaan die tiende van Upburen, van Eytegen, ende van der Marne, ende die visscherie mede in der Yselen, die voer Yselfteyn gaat in den water, dat die den Deken ende ghemene Capittel van sinte Marien t'Utrecht toebehoren, ende hoer vri eygen goet is, ende daar anders niemant niet aan en heeft, ende die lude van Yselftein, van Merlo, ende van der Mernendyc langhes tot Yselfteyn toe dat die sculdich syn te comen ten rechte voer dat Goedshuys van sinte Marien t'Utrecht, of voer der Heeren Scout, waar die Deken ende ghemene Capittel horen Scout setten willen ten recht, daar en moghen sy niet tyghens segghen, want si hoer rechtens ende hoer rechte Heren syn, ende dat ic den Deken ende t'ghemene Capittel voersz desen brief gbelovet hebbe te gheven, ende gheve mit minen vryen wille mit minen segel besegelt om Gods willen ende om onser Vrouwen eere willen, ende om mynre zielen wille, want icket wel wiste, dattet voersz goet den Deken ende Capittel voersz toebehoert, ende icker noch myn kinder voersz, of wie myn erfnaam wesen souden, of myn Voervaderen mye recht toe en hadden, noch toe en hebben, ende ic in pacht beseten hebbe hier voormaaals van den Heren voersz, so dat ic minen kinderen voersz doe riet, dat si my bidden souden, want si selve gheen segel en hadden op die tyt, dat ic desen brief over hem besegelen woude om onser Vrouwen Goetshuys te beteren, Ende si my doe baden myn kinderen voersz, dat ic desen brief over hem beseghelen woude, so dat icket dede om hore bede wille, dat ic desen

sen brief besegelde. Daar dit geschiede daar waren over alse Berte van Iselfsteyn myn wyf, Claes die Weldighe, Martyn Dirzoon, Arnoud die Langhe, Coenraed Basé, Jonghe Peter ende Coenraet Clenkyns kinder Knapen, die dit hoorden ende saghen, Ende daar ic desen brief besegelde, ende myn Kinderen voersz. belyeden hem op die selve tyt voer my, voer Beerten hoere moeder, ende die Knapen voersz., dat si aan desen voersz. tienden, ende goet alse voerseit is, dat si daar geen robt tot on hadden; noch hebben en souden, noch nimmermeer aan taken en souden, ende swaeren dat ten heyligen by Goede ende by onser vrouwen, dat si den Deken ende i'ghemene Capittel ende i'Goedshuse voersz. nimmermeer seude doen en souden, noch nimmermeer aantaken en souden als van den voersz. goede. Ende om dat ic een overdracht aldus gemaackt hadde mitten Deken ende Capittel voersz. bi rade mynre vriende, so hebbe ic desen brief ghelevert ende gegheven den Heren voersz. mit minen vrien wille, ende mynre kinder mede voersz., Des gaven si my weder die Heeren i' sinte Marien voersz. alle hoer tienden in pachte, hoe si ghelegen waren opten hoghen ende in den legghen, oude ende nieuwe, smaeltienden, daghelixe gerechten, tins, visscherie, grote ende cleyne voersz., hoe sy ghelegen syn in den lande van Iselfsteyne, tot twe jaren toe in pachte nader daten des briefs, of myn ersnamen waar myns gebrake, alse voer hondert pond ende ses en twintich pond oude Coninx tornoyse, enen goeden Coninx tornoyse gherekent voer twaalf penninghe, of die weerde daar voor in betalingshe ende niet langher, ende dan so coemt dat voersejde goet vri ende los weder aan den Deken ende ghemene Capittel voersz., wantet hoer dan vry ende los is voer ymande, ende niemant dan daer op te segghen heeft, te betalen die ene helft van den gelde tot sinte Martinis misse in den winter nu naastcomende, ende die ander helfte tot sunte Peters misse ad cathedram daar naastcomende, of binnen viertien dagen na elker termine onbegrepen, ende also voert dese twe jaren nyt ende niet langher, Ende dese voersz. pacht sal ick of myn ersnamen gheven ende leveren op minen anxt ende cost opten voersz. terminen desen voersz. Heren i' Utrecht in hoere montade in goeden trouwen ende in sekerheit, sonder alrehande arbeit, Ende op dat dit vaste ende stade sel bliven so heb ic Ghisebrecht Here van Iselfsteyne voersz. desen brief besegelt mit minen seghel voer myn kinder voersz., dies my gebeden hebben, ende ic mede voer my selven tot eenre oerkonde. Gegheven in't jaer ons Heeren dusent drie hondert ende vier, des Dinxdaghes te sunte Johans misse te midde somer.

- Idem puto hic Giselbertus qui episcopo a consiliis anno adhuc 1328. Exrat de eo ejus charta lib. 2. de Nobilit. p. 320. Wi Johan by der Genaden Gods Bisscop i' Utrecht maken kond al den ghenen, die desen brief sien zellen of horen lesen, dat wy hebben ghenomen tot onsen rade, Eersamen lude, Haren Giselbert

gratia in charta
 Wilhelmi Hannonii Domini de Iselsteyn † Hollandis etiam obstricti. Sed hinc omnis mali la-
 Ann. 1328. bes. Omnes hinc illæ lachrymæ. Ipsi hinc, quoties bellum, inter sacrum
 Hier over saxumque, ad quem potissimum se converterent, velut stantes hærebant
 9. waren onse dubii. Vastatum sæpe hinc Isulstadium, surreptum, captum, incensum.
 getrouwwe luden ende. Vid. Hed. bist. Ultraj. p. 243. p. 270. & seqq. p. 282. p. 294. p. 308. &
 mannen passim. Et utut toties attritum interim tamen de eo constat, quod jus gladii
 Heeren adhuc episcopi Ann. 1346. Mandatum eo anno Arnoldo Domino de Ysel-
 Jacob bi steyn, ut de eo diploma est, quod edidi in præfat. ad lib. 3. de Nobilit.
 der gena- Quamdiu autem eo usus nondum, puto, adhuc satis constat. Id constat, quod
 den Goids descivit non diu dein post Wilhelmi Ducis socius junctis cum eo armis, sed
 Biscop van Zuden, qua ex causa incertum. Certum quod hostis, quod infestus non diu. In
 Heer Jan gratiam mox receptus. Et multum de eo ut id fieret cum fractum foedus
 van Hey- renovaret cum episcopo pridem initum sollicitus etiam Dux. Unde & tam
 negowen, expresse Ann. 1356. Voort sal die Biscop ende syn Stadt van Utrecht quijscel-
 Heer van den met baren openen brieve alle verbanden, die de Heere van Yselsteyne, die Hee-
 Beaumont- re van Culenborch, die Heere van Montfoort, Heer Jan van Blomesteyn, Gise-
 onse broe- brecht van Vianen, Gerrit van den Vliete, Zweder van den Nessche, Henrick van
 der. Heer den Rijn, ende anders onse hulperen, die wy hem in scrifte overgeven sullen binnen
 Gisebrecht den Rijn, ende anders onse hulperen, die wy hem in scrifte overgeven sullen binnen
 Heer van XIV. daghen naastcomende, hem ende hemluden gedaan hebben &c. & mox:
 Yselsteyne, Voort so sullen die Heere van Egmont, Heer Gisebrecht Heer van Yselsteyne, die
 Heer Die- Stadt van Schoonhoven, ende anders alle haere hulpers klaarlijcken versoent syn
 ric Burch- tegens den Biscop ende syne hulpers &c. Exortis dein rursum inter partes diffi-
 grave van Leyde &c. diis fidem flocci non faciens descivit prorsus a diocesi & feudum reddidit
 Et Wil- Toparcha. Reddidit scilicet ut tum moris. Ut allodium non ut feudum &
 helmus ac si alium non agnoscens id ut suum possedit, ut pro aris & focus sic pro eo
 Comes etiam strenue contra ipsum episcopum propugnans armis instructus. Sic va-
 supra in charta fallis, si Dominis moverent bellum, tum moris. Charta Ann. 1257. Scien-
 charta Ann. 1330. dum est etiam, quod de omnibus querelis seu querimoniis, quos D. Ricodus miles &
 Dat wy Henricus de Burglo habent contra Dominum episcopum Trajectensem de eorum om-
 Jonkoron- nium consensu est in arbitrum compromissum &c. Ordinatum est etiam a nobis,
 wen Guy- quod omnes illi, qui feoda Dominis suis occasione guerrarum predictarum reddide-
 re kinderen runt, ex quacunque parte fuerint, illa rehabeant, & in statum pristinum reponan-
 die sy had- tur. Operæ pretium ut addam hic quibus verbis, qua formula, feudum reddi-
 de by Jan- dit Toparcha professus hostem se diocesi. Extant literæ ad Antistitem. Ex-
 me van Eg- tant etiam ad clerum. Ad Antistitem hæ sunt:
 monde bou- den soudem.
 in den buse tot Iselstein, ende in allen goede datter toebehoort &c.

Euen

Enen hogen Edelen Vorste ende enen Eersamen Vader in Gode Haren Johanne Bisscop tot Utrecht, ic Arnoud Heere van Iselfeyne beghere, dat ghy wilt weten, dat mi noot daar toe drijft u alsulc goet op te draghen, alse ic van den Gesichte boude, want ghi mi huden ontfecht hebt, ende hier voormaels sonder bewaren groote scade mit roove ende mit brande gedaan hebt. Daar ic u mijn leen opdraghe ende onverbonden blijven wil teghens u ende uwen Gesichte om mi vorder te bewaren. Gegheven des Donredags na sinte Margrieten dach als nu u brief quam.

Ad clericum hujusmodi: *Honorabilibus viris ac discretis Dominis Pralatis & ceteris universalis ecclesia Capitularibus Arnoldus de Iselfeyne rei subscripta noscere veritatem. Ex quo Reverendus in Christo pater & Dominus Episcopus Trajectensis noster Dominus alia nostram terram exercitu suo hostiliter, armata manu, suoque vexillo, incendiis & rapinis sine diffidatione devastavit, & adhuc primo per literas suas patentes de vestro consensu prout dicitur diffidavit. Et quia honorem nostrum semper honorifice volumus preservare, ipsum feudum quod a diocesi Trajectensi tenemus libere ipso Domino episcopo prasato & vobis resignamus. Datum feria quarta post divisionem Apostolorum.*

Sic post varios rerum casus cum Hollandi miscuissent se, prapotentibus iis multum, & amplectentibus ipsorum fidem, qui praperant oppido cum imperio, Hollandis ditio accessit. Vindicavit Dux Albertus, perinde ac si suam, nec Marscalcum nec quenquam alium ad capiendos maleficos unquam deinceps ibi passus, ut ex tabulis Ducis Gelrix Eduardi id fati patet, quibus arbiter olim sumptus Ann. scilicet 1371. pacem inter episcopum & Albertum restituit: Voert op dat croenen dat des Bisscops Maerscalc gecomen is in 't lant van Iselfeyn, in syne Heerlicheyt van Hollant, ende veng daar enen man, seggen wy dat die Bisscop ende die Stadt van Utrecht dat verwaren sullen, dat des niet meer geschien en sal, ende die breucken die daar aan misdaan mogen wesen, sal onse lieve Heere van Hollant tot deser tijt goet laten wesen &c. Vix tamen usquequaque id arbitrium obtinuit. Nam contra potestata Ultrajectum expresse, quod ad hoc attinet negans se in arbitrum consensisse, ut sequentis anni charta:

In Dei nomine Amen. Anno nativitatis ejusdem M. CCC. LXXII. indictione *Stads'* decima, mensis Maji die undecima hora nona vel quasi, in mei Notarii publici ac *Copyboeck* testium infra scriptorum prasentia personaliter constitutis honorabilibus viris *fol. 72.* *vers.* Dominis Arnolde Domino de Egmond, Giselberto Domino de Vianen, Daniele van der Merwede militibus, Conrado Praposto in Haga, Theodorico filio Fopponis presbytero, & Wilhelmo de Naeldwijck armigero, Consulibus seu Consiliariis illustrissimi Principis Domini Ducis Alberti, ut dicebant, ex parte una,

& Johanne de Clarenberch, Wilhelmo de Angheren, Warnero Ramboldi, Johanne Hambout, Amilio filio Arnaldi, Johanne Meze, Theodorico van der Steghe, Petro Bontekge, Thoma Hent, & Gerardo Milde filio Oelrici tanquam Consulibus civitatis, uti asseruerunt, ex altera, prefatus Wilhelmus de Angheren nomine suo & aliorum consortium predictorum, ac civitatis Trajectensis predicta dixit publice & proposuit ibidem coram Consulariis Ducis Alberti predictis, Quod civitas Trajectensis seu illi qui nomine & vice civitatis predicta seu Consulum ejusdem in Hollandia ac Noviomagio in diebus & terminis Ferravis olim contra Consules Domini Ducis Alberti predicti, qui discordis inter eos ortis amputandis deputati fuissent, illum articulum de Isfelyna seu pun-ctum dicentem, quod civitas Trajectensis praeceperat deberet Marscalcum Domini Episcopi Trajectensis in terra seu territorio de Isfelyna neminem captivaturum, nunquam compromississent, nec unquam consensissent in eundem articulum, sed semper ipsam exceperunt, quodque intentionis eorum existeret se semper defendere contra dictum articulum, videlicet quod idem articulus nunquam fuit compromissus, contra quascunque super eadem articulo actionem civitati predicta moventes aliquatenus vel moturos. Et supplicavit idem Wilhelmus nomine suo & aliorum suarum consortium & civitatis predictorum ipsis Consulibus Domini Ducis Alberti predicti, ut hujusmodi verba per eum proposita ad memoriam revocarent, & reducerent, & in memoria retinerent pro loco & tempore oportunis. Super quibus idem Wilhelmus petiit a me Notario publicum instrumentum. Acta sunt hac inopido de Oudewater in choro ecclesiae seu Capella fratrum hospitalis beati Johannis Hierosolymitani sub anno, indictione, mense, die, & hora supradictis, praesentibus ibidem Venerabilibus viris Domino Zwedero Domino de Gaesbeeck, Gerardo de Veno Praeposito Arnhemensi, ac Gosuino de Vanderick testibus ad praemissa specialiter vocatis & rogatis, Et ego Johannes dictus Tolvaer clericus Trajectensis publicus Imperiali auctoritate Notarius praemissis omnibus & singulis una cum praenominatis testibus praesens interfui, ea vidi, audivi, & in hanc publicam formam redegi, signoque meo solito & consueto signavi rogatus & requisitus in testimonium veritatis omnium praemissorum.

Perstitit deinceps in eo urbs nec mutavit sententiam, spectare episcopum rem dicitans, cum eo agi oportere, a cujus nutu Marscalcus pendebat dicto ei audiens.

In nomine Domini Amen. Anno nativitatis ejusdem millesimo trecentesimo septuagesimo tertio mensis Junii die decima tertia in mei Notarii publici subscripti, ac testium subscriptorum praesentia personaliter constitutus circumspectus ac discretus vir Wilhelmus de Angheren civis & consul civitatis Trajectensis requisivit religiosum & Venerabilem virum Dominum Jacobum Zou-
denbalch

denbalch Abbatem in Oestbroeck & Dominum Stephanum de Zulen militem, quod ad memoriam eorum reducerent, & veram veritatem dicerent super querela seu impetitione per Dominum Theodericum Vopponis, & Wilhelmum de Naeldwyc alias in Noriomagio ex parte & nomine illustris Principis Domini Ducis Alberti facta, videlicet quod Marscalcus diocesis Trajectensis, quendam nomine Screvel in Dominio temporalis, ut asseruerunt, de Yselsteyn captivasset, occasione cuius profanus Dominus Dux Albertus conquerebatur & commotus esset. Super quibus prahabita deliberatione matura & sufficienti predicti Domini Jacobus Abbas & Stephanus miles concorditer responderunt in hunc modum, quod bene haberent memoriam, quod Dominus Theodericus Vopponis & Wilhelmus de Naeldwyc supradicti consules civitatis Trajectensis pro tunc in domo Simonis de Redinchoven in Noriomagio existentes, & in praesentia Venerabilium virorum Dominorum Consulium Reverendi in Christo patris & domini Domini Johannis de Vernenborch bona memoria episcopi Trajectensis, nec non Ducis Gebria impetiverunt. Super qua impetitione Wilhelmus de Angboren Burginagister, Godescalcus Vrenck, Tydemannus Zoudenbalch, & Johannes Wael consules praesentis civitatis Trajectensis responderunt, quod captivitatem, quam Marscalcus predictus in personam ipsius Screvel fecerat, Domino eorum Episcopo Trajectensi adscriberent, & ad ipsum pertineret respondere seu rationem reddere de eadem, & non ad civitatem Trajectensem, quia nunquam super ea causa consenserunt in arbitrium, pro ea, quod ad Episcopum cognitio ipsius dinoscitur pertinere & pertinere de jure, & asseruerunt in Haga Comitum in praesentia Ducis Alberti suorumque Consiliariorum se prius generaliter excusasse, quod hujusmodi arbitrio non steterunt, nec ordinatione seu decreto alicujus in dicta causa stare vellent, cum ipsos seu civitatem Trajectensem nulla modo tangat, sed Dominum eorum Episcopum Trajectensem ut prae-mittitur supradictum, de quibus pro tunc fuerint supportati. Quibus peractis dictus Wilhelmus de Angboren nomine civitatis Trajectensis & suo petivit a me Regnero Notario subscripto sibi fieri unum vel plura publica instrumenta ad dictamen cujuscunque sapientis. Acta sunt haec in Curia episcopali sita in civitate Trajectensi, sub anno, Indictione, mense, die, & hora, quibus supra, praesentibus Venerabilibus & nobilibus viris Dominis Henrico Scriver Canonico & Vicario Trajectensi, nec non Johanne de Rynes milite, testibus ad praemissa vocatis specialiter & rogatis.

Sic neglecta dein res & ex aliis rursus causis bello orto contigit. Re-¹⁰peri interim intricatam ob crebros bellorum motus. Haud dubie sub Hollandis Toparchis jus gladii. Et haud dubie id inter cetera est, quod cum oppido & territorio extorsit Wilhelmus Dux Anno Christi Servatoris

M. cccc. xvi. Heda ad cum annum in Frederic. episcop. Wilhelmo brevi post mortuo receptum quidem quod amissum, sed persequentibus Egmondanum Johanne Bavaro, Trajectinis, Brederodio, & Montfortio deletum opidum & excisum Ann. M. cccc. xviii. feroces quamvis spiritus Toparcha adhuc retinente. Media, dixi, jurisdictio Capituli S. Mariæ erat. Census habebat annuos, majores decimas minoresque. De his hæc tenus nondum quæstio. Sed ab eo tempore & paulo ante, anno decimo ejus seculi, & hæc tracta in controversiam. Diu tamen asserta. Nec quicquam gratis dimissum. Ne jurisdictio quidem ipsa. Addam publicum instrumentum, quod non parum rem illustrat, cleri continens processum, & quis tum temporis rerum status.

In nomine Domini Amen. Anno a natiuitate ejusdem M. cccc. xii. indictione prima, die Dominica, sexta mensis Junii, hora vespertarum vel quasi, Pontificatus sanctissimi in Christo patris ac domini nostri Domini Martini divina providentia Papa quinti anno sexto, in mei Notarii publici testiumque infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum presentia personaliter constitutus in loco & situ olim opidi de Yselsteyn, ac apud & ante ecclesiam parochialem & collegiatam loci ejusdem Trajectensis diocesis providus & discretus vir Henricus Petri Scultetus & Nuncius juratus venerabilium virorum Dominorum Decani & Capituli ecclesia beata Maria Trajectensis habens & tenens in suis manibus quandam intimationis papyri cedulam in verbis Teutonicis & vulgari conscriptam, quam cedulam & contenta in eadem ibidem in presentia certorum parochianorum loci antedicti & ex parte prefatorum Dominorum Decani & Capituli de verbo ad verbum ac publice alta & intelligibili voce prelegit, recitavit, ac publicavit. Cujus quidem cedula tenor de verbo ad verbum sequitur, & est talis:

Wi Deken ende Capittel der kercken van sinte Marien t'Utrecht doen te weten allen den ghenen, die ons tins of smallen tiende sculdich syn tot Yselsteyn of in den Dorpen daar omtrent, ghelegen, dat si ons of onsen gewaarden bode den voerz tins ende smaltienden betalen, of wi willen mit rechte op hem voort varen.

Qua quidem intimationis papyri cedula sic perlecta & publicata statim & in continenti ibidem unam juxta hostium ecclesia antedicta, ac paulo post ipse Henricus Scultetus & Nuncius juratus accedens ad monasterium fratrum de ordine sancti Bernardi in antedicto loco situatum unam aliam ex copiis cedula antedicta ad valvas sive portas monasterii ejusdem affixit, & extensas dimisit requirens me Notarium publicum infrascriptum, ut sibi de hujusmodi publicatione & lectura nec non affixione publicum conficerem instrumentum & instrumenta. Acta fuerunt hac sub anno, indictione, die, mense, hora, locis, & Pontificatu supradictis, presentibus ibidem providis & discretis viris Hermanno Pyl, & Arnoldo Pyl, Gerardo de Hollandia latomo, Johanne de Osenbrugge fabro, & Ulrico Johannis barbisonfore,

TRACTATUS. CAP. XXV. 439

tempore, civibus Traiectensibus, testibus ad premissa vocatis specialiter & rogatis, Subsequente vero die Jovis decima supradicti mensis Junii hora vespertarum vel quasi, etiam in mei Notarii publici & testium infra scriptorum presentia personaliter constitutus apud ostium antedictae ecclesiae de Tselfstein providus & discretus vir Magister Hermannus Pauli in Curia Traiectensi procurator & procuratorio nomine praefatorum Dominorum Decani & Capituli dictae ecclesiae beatae Mariae Traiectensis, prout de sua procuracionis mandato constabat atque constat legitimis documentis, & idem Magister Hermannus procurator habens & tenens in suis manibus quendam processum a pia memoria Domino Arnolde dum vitam duxit in humanis permissione divina Abbate monasterii sancti Pauli Traiectensis Iudice & Executore quarundam literarum Apostolicarum conservatoriarum praefati Dominis Decano & Capitulo pro conservacione jurium & privilegiorum suorum a Sede Apostolica concessorum una cum ceteris in hac parte collegis suis cum clausula quatenus vos vel duo aut unus vestrum per vos vel alium seu alios &c. a Sede Apostolica specialiter deputato suoque sigillo impendente sigillatum, nec non per providos & discretos viros Johannem Wolteri & Wilhelmum Scoenbrene clericos dioecesis & civitatis Traiectensis publicos Apostolica & Imperiali auctoritatibus Notarios, ut in eodem legebatur, subscriptum & signatum, tenorem dictarum literarum Apostolicarum nec non diversas excommunicationis, & suspensionis, & interdicti sententias in se continentem, cujus quidem processus principium & finis ante subscriptionem Notariorum inferius describuntur, eundem processum ad legendum, publicandum, & executioni debita demandandum mihi Notario publico infra scripto ad manus tradidit & assignavit. Quem quidem processum ad me recipiens ego Johannes Notarius publicus infra scriptus statim & in continenti ad instantiam antedicti Magistri Hermani procuratoris processum ipsum & contenta in eodem in parte praelegi & publicavi, & ibidem praesentibus in vulgari & ad eorum intellectum publice ac alta & intelligibili voce exposui, & proinde ipsum processum apud ostium introitus ipsius ecclesiae affixi, & ad tempus stare extensum permisi, & deinde ipsum processum ab eodem ostio removi, & copiam ejusdem apud ipsum ostium affixi, & extensam dimisi, & processum ipsum mecum portavi. Et paulo post ego Johannes Notarius publicus supra & infra scriptus ad supradictum monasterium ordinis sancti Bernardi accedens & supradictum processum mecum deferens eundem processum juxta & ante portas anteriores sive valvas monasterii ejusdem simili modo quo supra & in praesentia ibidem astantium publicavi, & ipso publicato ipsum ad valvas sive portas affixi, & per modicum tempus affixum & extensum stare permisi, & proinde ipsum a proprie dictis portis sive valvis removi & mecum portavi, ipsius processus copiam etiam ad easdem portas & valvas affigendo, & affixam & extensam dimittendo, ad instantiam antedicti Magistri Hermannus procuratoris, qui & de hujusmodi publicatione, affixione, & remotione petiit sibi

sibi per me Notarium publicum infra scriptum fieri unum vel plura publicum seu publica instrumentum seu instrumenta, presentibus ibidem providis ac discretis viris, Gerardo Hectoris clerico Trajectensi, Hugone Lubberti Pistore, Ulrico Johannis barbitorfore civibus Trajectensibus, Jacobo filio Arnoldi Loef de Montfordia, & Iohanne Petri de Ameyde laycis Trajectensis diocesis testibus ad premissa vocatis specialiter & rogatis. Quo siquidem processu sic ut pramittitur insinuato & publicato Magister Hermannus procurator & ego Iohannes Notarius publicus predicti immediate post huiusmodi publicationem una cum proxime dictis testibus accessimus ad quoddam hospitium commune in dicto loco olim apud de Yselfteyne situatum nobis prorant, & quod complures ex parochianis, incolis, & habitatoribus territorii & loci de Yselfteyne in eodem hospicio essent congregati, notificatum & designatum, ac ibidem & in eodem hospicio ego Iohannes Notarius publicus supra & infra scriptus ad instantiam antedicti Magistri Hermannii procuratoris coram multitudine populi copiosa & quampluribus ex dictis incolis parochianis & habitatoribus insimul ibidem congregatis & conventionem facientibus processum ipsum juxta totalem effectum ejusdem & contenta in eodem iterato & de novo ex superabundanti & in vulgari, ac ad ipsorum intellectum eisdem presentibus & sub silentio audientibus, advertentibus, & intelligentibus publice ac alta & intelligibili voce publicavi & exposui, ipsisque notificavi & intimavi, quod copiam processus huiusmodi, si ipsam habere vellent, eandem despredictis portis seu valvis monasterii antedicti, ad quas affixa erat, tollerent & removerent, & insuper specialiter inhibui ac sub penis & censuris in antedicto processu contentis expresse mandavi Arnoldo de Muden, Nicholao Mug, & quibusvis aliis quod de jurisdictione & præsertim de officio Sculteti ad præfatos Dominos Decanum & Capitulum antedictæ ecclesiæ beatæ Mariæ Trajectensis in dominio, territorio, & loco de Yselfteyn spectante & pertinente absque ipsorum Dominorum licentia & voluntate se deinceps nullatenus intromitterent. Requisivi etiam & monui infra scriptos debitores parvarum & minorum decimarum ac annuorum censuum præfatis Dominis Decano & Capitulo in territorio & loco predictis debitorum, & non solutorum, & primo decimarum parvarum debitores videlicet Ludekinum Hermannii, Nicholaum Bouden, Godefridum de Strymaes, Iohannem filium Ulrici, Baldewinum Ludekini, quendam nomine Zanten, Arnoldum van der Heul, Wilhelmum Cuper, Nicolaum Smit, Iohannem Coman, Egbertum Petri Johannis filium, & Iohannem de Wilde, & deinde annuorum censuum debitores, videlicet Gerardum de Reno filium Herberni, Bertam relictam quondam Petri de Muden, Sophiam filiam Zuederi, Dominum Wilhelmum Capellanum in parochiali ecclesia civili nuncupata Trajectensi, Theodericum filium Johannis Danielis, Iohannem van der

der Zevender, Gerardum Scaep, Elizabetham Scaeps, Martinum Breydels & filios suos, Nicolaum de Wilde, Godefridum de Strymaes, Jacobum de Merloe, Timannum de Scerpenzeel, Aleydim *Wilhelmi Alberti*, Danieleum de Cralingen, Johannem van den Damme, Johannem de Attenvelt, Johannem filium *Gisberti Stickers*, Wilhelmum Rynghe, Theodericum *die Rodemans*, & pueros *Johannis de Blochoven*, Henricum van den Dam, Arnoldum Roeck, natos & pueros *Bartholomei uyt den Wale*, Ludekinum Hermannini, Dominum Wilhelmum de Zaerts, & Wilhelmum de Zadelmaker. Quibus quidem supra proximo perscriptis debitoribus mihi Notario publico infrascripto per supradictum Magistrum Hermannum procuratorem ex quadam scriptura specialiter nominatis & eorum cuilibet in virtute sancta obedientia ac sub poenis & censuris in antedicto processu contentis districtè precipiendo mandavi, quatenus infra novem dierum spatium post requisitionem & monitionem hujusmodi immediate sequentium, quorum ix. dierum tres pro primo, tres pro secundo, & reliquos tres dies ipsis & eorum cuilibet super hoc pro tertio & peremptorio termino ac monitione Canonica in vim ac vigore & auctoritate literarum Apostolicarum & processus praedictorum statui & assignavi, praefatis Dominis Decano & Capitulo de parvis decimis & annuis censibus, in quibus eisdem tenerentur & indubitati existerent debitores, responderent & satisfacerent realiter & cum effectu, ac interim se amicabiliter componerent & concordarent cum eisdem. Praeterea inhibui ac vigore literarum Apostolicarum & processus praedictorum ac sub poenis & censuris supradictis districtè precipiendo mandavi omnibus & singulis supradictis & generaliter quibuscunque aliis cujuscunque conditionis existant, ut praefatis Dominis Decano & Capitulo, quominus supradictas decimas & annuos census aliosque fructus, redditus, & proventus, & decimas ad eos in territorio & dominio de *Ijelsein* de jure spectantes & pertinentes de jure percipere possint & levare, ac ipsis de eisdem satisfiat & satisfactio impendatur, ac ipsarum & piscaria ad eosdem in eisdem territorio & loco spectantis possessione pacifica & quietas uti valeant & gaudere, impedimentum aliquod praesent per se vel alium seu alios publice vel occulte, directe vel indirecte quoquomodo. Certificavique etiam superius nominatos, quod nisi inhibitionibus, & monitionibus, & mandatis parerent realiter & cum effectu, contra ipsos ulterius & ad poenas graviores procederetur justitia mediante. Et super hujusmodi processus publicatione, & insinuatione, ac executione antedictus Magister Hermannus procurator nomine quo supra petiit sibi per me Notarium publicum infrascriptum fieri unum vel plura publicum seu publica instrumentum & instrumenta. Acta fuerunt haec sub anno, indictione, die, mense, hora, & locis supradictis, praesentibus ibidem providis & discretis viris Gerardo Hectoris clerico, Hugane Lubberti, Ulrico Johannis, Jacobo Arnoldi, & Johanne Petri de Ameyde, testibus supradictis & prae-nominatis ad praemissa vocatis

querentes siquis
quærat. id
in literis
Gerardi
est; quod
licet juris-
dictio tem-
poralis,
daghelix
gerechte
vulgariter
nuncupa-
ta, olim
opidi de T-
selfsteim, de
Merlo, &
de Meren-
dike villa-
rum exten-
dentium se
per longi-
tudinem
aggeris T-
sula usque
ad olim ca-
strum de
Tselfsteyne
cum omni-
bus suis
cessibus in
Tselfsteyne
& in vil-
lis præscri-
ptis, nec
van deci-
ma majo-
res & mi-
nores terri-
torii de T-
selfsteyn, de
Opbeuren
&c. a tan-
to tempore citra de cujus contrariis memoria hominum non existit &c. ad præfatos Duos Deca-
num & Capitulum &c. pertinnerint atque pertineant &c. nichilominus tamen Strenuus D.
Dominus Johannes de Egmonda præmissorum non ignarus se desuper præfatis Dominis Decano
& Capitulo &c. contra decus & justitiam &c. opposuit & opposuit &c. Literæ sunt Ann. 1423.
post Dominicam Trinitatis.

caris specialiter & rogatis. Tenor vero processus supradicti sic incipit: Arnoldus
permissione divina, &c.

Prolixior est processus, quam ut legi hic possit. Anni est M cccc. x. quo, aut
certe non diu ante, primam quæstio hæc agitata. Rerum damno coactum non
Antistitem tantum adiit, sed supplex Papæ Capitulum, ut vel hinc satis
patet, etiam Romam se contulit. Judices impetravit dictum scilicet Arnol-
dum, & postquam is vita functus, durante adhuc controversia, Gerardum ejus
successorem. Nec Arnoldus cunctator aut segnis hic in exequendo quod
injunctum a Papa. Citavit, monuit Egmondamm, ne † querentes lacefferet,
& censuram ecclesiasticam & interdictum minatus, si non jus Capituli uni-
versum intactum dimitteret. Sed is, ut videtur, Arnoldo dicto non mul-
tum audiens. Nam processu ejus fretum cum Capitulum Iffustadii libellos
affixisset, quibus quos habebat debitores citabat, opposuerat se statim negans
deberi quicquam. Litetis habeo ab eo scriptas, quibus certior reddi voluit,
an id fessu Capituli esset factum nec ne.

Johan Heere t' Egmonde ende tot Tselfsteyn laten u weten Deken ende ghemeen
Capittel van sinte Marien t' Utrecht, hoe wi verstaan hebben, dat voor der kircken
vande den Cloester tot Tselfsteyne cedulen gheset souden wesen inhoudende van
woerde te woerde so hier na volget. Die Heeren van sinte Marien t' Utrecht wil-
len siten tot sinte Marien voort paradys op sinte Marcus dach naestcomen-
de oen haren tins t'ontfaen van den genen, die gheervet sijn in den lande van
Tselfsteyn van drie jaren naestverleden, daerom doen si te weten allen den
ghenen, die daer gheervet sijn, dat si dan comen ende betaken horen tins, als
dat van outs gewoentlic is geweest, of si willen daer mit rechte nae staen.
Tot wolker cedul ons seer vreemde is, want wy u niet en bekenmen enich recht te
hebben van tbinse in den lande van Tselfsteyn, ende ghevet daerom van u onver-
toecht by den selven onsen Bode een antwoorde in scrifte, of die cedulen gheliken
voetsz. is by uwen beveel ende geheyt daar gheset sijn, so dat wi ons voirt daar na
weten moghen te richten. Gegeven tot Lederdam xx. daghen in Aprille.
In't jaar ons Heeren. M. cccc. drie en twintich.

Fecit publice tum Capitulum per Notarium quæ supra. Rursum mox
instituto per Gerardum processu. Et cum eo non obstante Toparcha con-
tumax non absisteret secutum Papæ auctoritate interdictum ecclesiasticum
Ann. M. cccc. xxvi. Sed Toparcha hinc irritator & adversus Trajectum &
adversus

to tempore citra de cujus contrariis memoria hominum non existit &c. ad præfatos Duos Deca-
num & Capitulum &c. pertinnerint atque pertineant &c. nichilominus tamen Strenuus D.
Dominus Johannes de Egmonda præmissorum non ignarus se desuper præfatis Dominis Decano
& Capitulo &c. contra decus & justitiam &c. opposuit & opposuit &c. Literæ sunt Ann. 1423.
post Dominicam Trinitatis.

adversus Capitulum odium concepit ingens. Decimas quidem solvit, postquam diu disceptatum, sed alienus a Trajectensibus deinceps suas res sibi egit, professus quavis occasione hostem se Trajectensium, & hostem tam infestum, ut velut hereditate relictum odium dein creverint, & velut suxerint cum lacte, qui postea ipsi successerunt. Auctorem habeo ineditum, qui cum David Burgundus adhuc rerum potiretur ad scribendum accessit. Nec vanus Auctor aut de plebe est, sed scripsit quæ vidit, Qui cum Maximilianus, tum Archidux adhuc Austriæ, postea autem Imperator, ut Davidem liberaret, quem captum Trajectenses in carcere asservabant, cinxisset Urbem obsidione, obsidioni interfuit, urbi etiam inclusus. Loquens is de Egmondanis, qui tunc Domini IJullstadii. *Erat quippe inveteratum, inquit, ut agebant, Dominorum loci illius odium ad civitatem, & vice versa. Certum vulgo proverbium & commune, quod Domini de Yselfteyn adhuc in murum uteris clausi, hostes Trajectenses, priusquam adhuc in lucem hanc ederentur, esse solerent.* Sic dum hostes perpetui, sic dum temporis progressu soli jus dicendi potestatem usurpant, omnis prorsus jurisdictio eis sensim accessit. An & quædam Regalia sub Hollandis, non scio. Puto autem quod non. Nam nec Comitum tempore, qui secuti Toparchæ, adhuc Domini absolute. Nec jus absolute indicendi tribura. Sic in Maximiliani & Caroli V. codicillis Ann. 1511. *Item sullen die voersz Grave van Bueren ende jonge Heere van Yselfteyn noch hare nacomelingen geen schattingen mogen setten op de Landen ende Heerlicheden onder ons gelegen, ten sy by consente ende overdragen van den meosten deele van den ghenen die daar gelant ende geerft syn. Ende of die van Utrecht den meesten deel van getale dair of waren, so sullen sy by horen gemachtichde, die daar toe altyt geleyde sullen hebben, sulcke schattingen mogen wederseggen ofte consenteren &c.* Albertus postquam obiisset cessit rursum oppidum & quicquid sui in eo juris Fredericus Egmondanus Wilhelmo Bavato ejus filio. Sed Wilhelmo defuncto cum eum facti poenituisset rursum oppidum occupavit. A Trajectensium & Hollandorum conjunctis copiis mox pulsus. Trajectinis autem tum temporis, ut facerent opido quicquid vellent, ab Hollandis permissum. Qui accepta potestate, haud dubie ob jam vetus adversus rebelles odium, redactum in favillas, destructo prorsus castro, muris, portis confractis succiderunt a stirpe. Vid Joh. Veldenaer *hist. p. 107. & seq. & p. 110. edit. Ann. 1650.* Nec postquam restitutum tum indulgentia incolarum, quod mixeretur quis, diu stetit. Disjecit rursum & incendit Adolphus Dux Gelriæ. Nec miserabilem illum casum Ducis pater omittit in charta Ann. 1472. qua optime de se merito Frederico de Egmont Domino de Yselfteyn, consanguineo, & amico, & omnis fortunæ socio, ut aliquam referret gratiam,

Comitatum Buranum & univcrsum ejus territorium in allodium concedit: Wy Arnolt, inquit, van Godts' genade Hertoge van Gelre, ende van Gulich, Grave van Zutphen, doen condt allen luyden, ende bekennen mitts desen openen brief voir ons, onsen erven, ende nacomelingen, dat ende also die Edele, welgeboren, onsen lieven seer geminden Neve Frederick soon tot Egmont, Heer tot Yselfteyn &c. mit ons des snachts tot Grave op onsen Sloth van onsen ongetrouwen ende ondeuchdelijcken soon gevangen, ende enen langen tijt gevangelijck gehalten wert, des by tot grooten costen, scaede, ende ongeneuchte quam ibo worden, so him zyn Stadt Yselfteyne binnen der selver zynre gevangemisse van den voorgenoemden onsen ongetrouwen soon, of den synen is afgebrant, die Borgheren berooft, gevangen, ende geschent, Soo hebben wy den selven, ende om menigen grooten last &c. Inter tot tamen turbas & armorum tumultus jus patronatus diu salvum Capitulo. Ultro tandem ab eo cessum, sed Ann. demum 1524. Florentio Comiti de Egmond, confectis de eo tabulis, quarum tenor hujusmodi:

Decanus & Capitulum ecclesia beata Maria Trajectensis universis & singulis prasentia visuris lecturis pariter & audituris facimus manifestum, Quod cum primum de Ann. m. CCC. x. post Tyburtii Martyris ad supplicationem quondam Domini Giselberti de Yselfteyne militis &c. de predecessorum nostrorum consensu parochialis ecclesia in Eytheren Trajectensis dioceseos ad fundum & dominium dicti Domini Giselberti in Yselfteyne translata extiterit, Salvo quod jus patronatus seu collatio dicta nova parochialis in Yselfteyne translata ad Decanum & Capitulum pro tempore nostra ecclesia illasum permaneret, prout in literis desuper nobis concessis latius continetur, Nos anno & die infra scriptis in domo nostra Capitulari, Capitulo ad hoc, ut moris est, specialiter indicto, Capitulariter congregati, Capitulumque dicta nostra ecclesia facientes & representantes, contemplatione & intuitu generosi Domini Domini Florentii de Egmonda Comitis de Bueren & Leerdam, ac Domini de Yselfteyne ac Cranendonck &c. a quo suisque successoribus pro tempore dominis Domini de Yselfteyne hujusmodi nostra liberalitate promotis, in decimis, rebusque, ac bonis in & sub dictis dominio & parochiali in Yselfteyne & Eytheren consistentibus nobis nostraque ecclesia antedicta precipuum & cotidianum speramus patrocinium, unanimiter & concorditer de gratia speciali jus nostrum nominandi, conferendi, & prasentandi personam idoneam ad dictam ecclesiam parochialem in Yselfteyn in prasatos generosum Dominum Florentium Comitem & Dominum de Yselfteyne suosque successores Dominos pro tempore Domini de Yselfteyne transfulimus,

trans-

transportavimus, & resignavimus, ac cedimus pariter & renunciamus per presentes, citra tamen quodcumque nostrum futuris temporibus in dictis decimis nostris juribusque decimarum earundem universis sub praeacta parochiali in Iselfeyne & Eytberen consistensibus praejudicium, hac conditione adjecta & inviolabiliter observanda, Quod praefatus Dominus Florentius Comes de Bueren & Dominus de Iselfeyne &c. sui que successores antedicti casu vacationis Decanatus dicti collegii in Iselfeyne occurrente tenebantur Decanum pro tunc noviter & canonice per Canonicos ejusdem ecclesiae electum, cui quidem Decano eorundem Canonicorum & parochianorum loci in Iselfeyne antedicti cura imminet animatum, nobis seu nostris pro tempore successoribus Decano & Capitulo nostra ecclesia pro confirmatione electionis Decanatus dicti Collegii in Iselfeyne cum cura illi annexa praesentare. Quibus nos nostrive successores antedicti extunc praesentationem nobis rite & debite ut praemittitur factam confirmabimus, & in signum recognitionis, confirmationis, & juris nostri hujusmodi dictus Decanus electus praesentatus & confirmatus statim exsolvet nobis aut nostris successoribus antedictis unum nobile aureum Eduardi Regis Angliae ante datam praesentium monetatum, seu illius pro tempore solutionis verum valorem. Et sic deinceps facient successores pro tempore Decani Collegii in Iselfeyne totiens quotiens vacationis Decanatus hujusmodi casus occurrerit omnibus dolo & fraude seclusis. In cujus rei testimonium & robor praesentes literas exinde fieri, ac Venerabilis viri Magistri Henrici Zoudenbalch Decani nostri una cum Scriba nostri jurati manibus subscribi & signari, nostrique sigilli secreti jusimus & fecimus appensione communiti. Datum & actum Trajecti in domo nostra Capitulari mane hora tertiarii consueti, anno a nativitate Domini millesimo quingentesimo vicesimo quarto, die octava mensis Martii.

Wy Florens van Egmont Grave van Bueren ende Leerdam, Heere tot Iselfeyne, tot Cranendonck, ende tot sint Martensdyck &c. doen kont ende kenlyck allen luden, dat ende also op buden datum s'briefs die Weerdige Heeren Doecken ende Capittle der kercken van sinte Marien r'Vrecht in onsen persoon ende onse successoren Heeren in der tyt tot Iselfeyne gerefigneert hebben hare gerechticheyden van der presentarie ende collatie der parochie kercken in onser Stede van Iselfeyne, dien hem luden na uytwyfinge segelen ende brieven over twee hondert jaar ende langer toebehoort heeft, Soo ist dat wy lyden ende bekennen miss desen voor ons ende voor onsen successoren voerndemt,

dat d' selve Heeren Deken ende Capittel ons sulcx tho lief ende tho geval nye sonderlinge gunste ende gratie gegonnen ende gegeven hebben, Behoudelijck t' allen tyden also die Deeckenye tot welcken die administratie van de Cure der voorsz. parochie Kercke in Yselfteyn toebehoort vacceert ende ledich geworden is, dat wy ende onse successours in der tijt Heeren tot Yselfteyne voorsz. den geenen, die totter voorsz. Deeckenye by den Capittle van Yselfteyne weder rite ende Canonice gecoren sal worden, die voorgenoemde Heeren Deken ende Capittle van sinte Marien t' Utrecht dan in der tijt wesende presenteren sullen, om van hemlynden in de Electie van de voornoemde Dekenye geconfirmereert te worden, Welcke Deken in kennisse van syna Confirmatie den voornoemde Heeren Deecken ende Capittle der Kercken van sinte Marien van hare gerechticheyt als dan terstaant opleggen ende betalen sal hem gouden Eduardus Engelschen nobel voor datum t' briefts gemunt, ofte die rechte waarde daar voer in der tyt der betalinge, ende also voort ten ewigen dagen, also dicke ende menichwerven die voorsz. Deeckenye tot Yselfteyne vacceert, ende ledich geworden is also voorsz. staet. Voort so bekennen wy mede voor ons ende voor onse successours voorsz. dat sodanige resignatie ende transport als voorsz. staet insonderheyt gesiet is sonder eenige prejudicie van den tienden der voornoemde Heeren Deecken ende Capittle der kercken van sinte Marien t' Utrecht, ende van hare gerechticheyt van dien, d' welke sy in onsen Landen ende onder die parochie van Yselfteyne ende Eytheren leggende hebben, ende bebooven oock tegenwoordelijck mits desen by onser Ridderlycker oorden voor ons ende voor onsen successours Heeren in der tyt tot Yselfteyne voernoemt, dat wy ofte onse successours voorsz. ons den voergenoemde Heeren thienden, ende haer gerechticheyt tot geenen tyden in't groot noch in't cleyn intromitteren ofte onderwynden sullen, ofte eenige letsel, moeynisse, ofte hinder, ofte scade hem lynden daer inne doen, ofte sullen laten doen in eniger wys, maar die rustelijcken laten gebruycken alst behoort, Ende dat wy hem lynden in deselve thienden, ende hare gerechticheyt van dien alle voorstaant ende beschermenisse doen, ende geen turbatie ofte invasie daar inne gebengen sullen ofte laten geschieden ten ewigen dagen sonder alle arch ende list. Ende tot meerre sekerbeyt ende vestenisse van desen so hebben wy gebeden onsen alre doorluchtichste, grootmogenste Furst, ende Genadichste lieven Haere Heere Caerl by der genaden Gods Keyser van Romen, Coninck van Spangien &c. Eertsberstoge van Oostenryck &c. ende Grave van Holland &c. syna Keyserl. Majesteyts brieven van confirmatie, &c. ende approbatie hier op te willen verleenen in der bester formen. Des alles t'oorcanden hebben wy onsen grooten segel by onser rechte wetenscap aan desen brieve doen hangen. Gegeven in't jaar ons Heeren duyfent vyf hondert vier ende wyntich op ten VII. dach in Meerte naa style s' Hoofs van Utrecht.

CAPUT XXVI.

De Toparcha de Jaersvelt.

Pene adhuc omissem Toparcham de Jaersvelt. Nam ex iis hic qui jus gladii nacti temporis præscriptione. Jaersvelt castrum ad Leccam non procul a Montfurto, Olim Veldestejn dictum & Dominorum de Vianen. Occurrit certe inter ceteros in charta Ann. 1370. Hubertus van Vianen van Jaersvelt. Ejectis Belgio Hispanis factum Principis Auriaci, qui mercatori Amstelodamensi, cum usus posceret, rursum vendidit, & hic rursum dein alii, qui circa Ann. 1604. Liberam Dominum se scripsit sigillo usus, in quo ita, *Vrybeer van Jaersvelt*. Quo jure aut quo titulo juxta scio cum ignarissimis. Nec ulli puto id satis notum. Unum id tantum scio quod & alias Toparcha usurpatum jus gladii. Sed usurpatam nullo jure. Invisis Ordinibus, Invita Curia Provinciali, quæ & scripto id testata & in Acta referri jussit jactari falso a Toparcha a Provincie ipsius Præsidi sibi missum carnificem ad sumendum supplicium de captivis quos habebat. *Extract uit het eerste Memoriaelboek's Hoofs van Utrecht: Mijn Heere den Stadthouder en heeft den Scherprechter tot Jaersvelt niet gesonden, ende dat by advijs van den Raadt omme die Keyserl. Majesteit als erfbeer van den Lande van Utrecht niet te prejudiceren, also die Keyserl. Maj. geen particuliere Heeren eenige hooge Heerlicheyt in Jaersvelt en kent.* Erant & quædam alia, quæ jactabat Toparcha. Etiam se immunem a tributis gloriatus. Sed ne id quidem successit. Aliud Cæsari prorsus visum. Et jam dixi de eo supra. Verum temporis progressu non tantum Toparcha ac si optimo jure suum vindicavit jus gladii. Sed & quantum in se fuit dicecesi subduxit se. *Extract uit de Resolutien van de Ed. Mog. Heeren Staten's Lants van Utrecht, Martij 16. April. 1644. Alsoo den Heere van Jaersvelt door onberoehde wegen ende middelen met deselve syne Heerlicheyt nu eenige jaren geladen sich heeft begeben onder da souveraine macht ende jurisdictie van de Provincie van Holland tot groot nadeel ende prejudicie van deselve Hoocheyt, macht, ende jurisdictie, die de Provincie van Utrecht van allen oaden ende ondenckelijke tyden over de voorsz. Heerlicheyt, Heeren, ende ingesetenen van Jaersvelt altyts gehadt ende geposideert heeft, ofs d'Ed. Mog. Heeren Staten's Lants van Utrecht tot conservatie van der selver recht voorsz. niet goet ende dienstlich souden vinden te letten op middeken daar toe in rechten gesundeert, immers sodanige,*

sodanige, dat daar tegens geen praescriptie by die van Holland &c. ofte Jaarsvelt respective in toecomende tyden en soude connen werden geallegeert, waar door men desen Gestichte dan voor ewyck ende altyt van haar recht soude houden te syn verstecken, Is naar genomene deliberatie verstaan ende geresolvert by desen, datmen hier op sal booren het advis s'Hoofs van Utrecht. Vid. supr. p. 398.

CAPUT XXVII.

1. De Dominis de Zuylen. 3. De Domino de Tienhoven, Stavenisse, Rijn-
huyzen &c. 2. Libra valor olim varius. Solidus. Florenas. Placca.

Et sic retuli, ni fallor, omnes, qui id jus jam exercent. Alios vix novi.
1. Fuit Dominus de Zuylen, qui diploma Henrici Bavari, quo ajebat id sibi datum, aliquando jactavit. Sed nec unquam id quod sciam protulit, nec unquam jus id persecutus. Quod jactavit satis constat ex Actis Curiz Provincialis. *Extract uit het tweede Memoriael-boeck s' Hoofs van Utrecht: Also Heer Johan van der Vorst Domdeken der Kerke ten Dom t' Utrecht in presentie van den gesckigten der drie Staten deser Landen in de Cancellrye s' Hoofs van Utrecht staande by Vredendorch vergadert wesende den selven Hove op ten naam der selver Staten te kennen gegeven heeft, dat den Edelen ende Waelgeboren Heer Wilhelm Vrybeer tot Rennenborch sich aan bemlyden beclaacht hadde, dat men hem in de verschryvinge der Staten synen behoorlicken titel niet en gaf, te weten hem niet Heer tot Zuylen scrivende, gelijk men synen voorsaten plach te doen, seggende dat soo lange men syn Ed. Heer van Zuylen niet en schreef, dat die selve van Rennenberch die brieven niet en dachte te ontfangen, ende op geen Lantdagen te comen, versoekende die Gedeputeerde van den voorsz. Staten, so sy in 't verhandelen van der Staten saacken syn Ed. daar geern present hebben souden, die voorsz. van den Rade t' Utrecht te versoeken, syn Ed. voortaan als Heer van Zuylen verschreyen mocht worden, gelijk men van ouden tyden te doen plach, oick by Keyserl. Majesteys tyden gedaan hadde, daar die selve van Rennenberch als Heere van Zuylen genoemt ende beschreyen was &c. Niettemin die selve Heere van Rennenberch persfsteerde men hem Heere van Zuylen behoorde te scrijven, seggende dat by niet en verfont noch in meyninge was, indien 't Hoff syn Ed. Heer van Zuylen schreef, dat syn Ed. sich als dan die Hooge Heerlicheyt soude willen intromitteren, oft die selve exerceren. Doch begeerde verschreyen te worden, als men syn voorsaten te verschryven plach, Ende al ist soo die voorsz.*
van

van Rennenberch hier voormaals als Heer van Zuylen verschreven was geweest, en hadde sich nochtans der Hooge Heerlicheyt noyt onderwonden noch geexercert, noch en dochte als noch door dit scryven sich die selve niet t'onderwinden noch t'exerceren, hoe wel syn Ed. hadde segel ende brieven van Hertoch Henrick van Beyeren Elect ende Confirmeert t'Utrecht, daar by syn Ed. die hooge Heerlicheyt verlyt ende verlaent was &c.

Vrygraeff alibi qui hic Vrybeer. Obiit Ann. 1546. Sepultum cor Zulæ. In-
testina Westbroecæ. Corpus ipsum Oostbroecæ. Destructo templo Oost-
broecano translatum Zulam a pagi incolis, & in loculo dein plumbeo sepul-
tum ibi ubi cor. Ex Actis Ann. 1580. 16. Mart. Belieft by den Raadt dat
den Casteleyn van 't Huys te Zuylen uyt de Kercke van Oostbroeck tot syne kosten
sal mogen halen ende wech mogen brengen de sepulture ende syn toebehooren leg-
gende opt hooch Choor in deselve Kercke van den ouden Grave Willem van Ren-
nenberch, met noch de figure van den selven Grave ende syn huysvrouwe. Actum
&c. Vetus Zulæ lapis: In jaar ons Heeren M. D. XLVI. den 18. dach in Ju-
lio so is aslyvich geworden den Edelen ende Welgeboren Heer Heer Willem Vry-
Graaf tot Rennenberch, Heer tot Zuylen ende Westbroeck, ende Heer tot Olden-
boerne; Daar 't hert in deser Capelle of is begraven, ende het ingewant in de West-
broeck, ende het lichaam tot Oostbroeck begraven. Godt heb de ziel Amen. Item:
In 't jaar ons Heeren M. D. XLI. op ten XXIII. Junii so is aslyvich geworden die
Edele Welgeboren Vrouwe, Vrouwe Cornelia die derde dochter van Culenburch,
Gravinne tot Rennenberch, Vrouwe tot Zuylen ende Westbroeck, Vrouwe van Ol-
denboerne, ende leyt begraven in 't Sticht van Ceulen tot Kempen. Godt sy die
siel genadich. Ad parietem hic lapis. Sepulchrali incisum ita: Hier leyt be-
graven het hert van den Edelen Heere Heer Willem Vry-Grave tot Rennenberch,
Heere tot Zuylen, Westbroeck, ende Oudenhoern.

Cornelia hæc erat filia Caspari Domini de Culenborch, & quidem tertia,
ut hic dicitur. Dederat primum pater majori filiaë Elisabethæ Dominium de
Zulen. Mutata postea voluntate in dotem dedit Corneliaë, cui cessum id a so-
rore patris jussui obsecuta Ann. 1510. ut patet ex charta hac:

Wy Splinter van Dorstum by der gratie Godts Abt tot Oostbroeck Prior ende
gemeyn Convent van Oostbroeck voorsz doen kont allen luyden, als dat die Edele,
wailgeboren Junffer Elisabeth Vrouwe van Culenborch weduwe wylen Heer
Johans van Luxenburch Heer van Vyle als gerecht erfgenaam tot Zuylen in onsen
handen wederom opgedragen en overgegeven heeft na inhals eens overgifs briefs
als hier na van woerde te woerde beschreven volcht. Wy Elisabeth Vrouwe
van Culenburch weduwe wylen Heeren Johans van Luxenburch Heer van Vyle
maacken kont enen ygelicken ende bysonder den Eerweerdigen Vader in Gode
ende

ende Mogende Furst mynen Genadigen Heere den Bisschop van Utrecht, ende den Eerwoerdigen Heere Abt tot Oijfbroeck, kennem ende lyden, dat na volgende testament ende nyterste wille myns liefs Heren ende vaders wylen Jo. Jasper Heer van Culenborch die Heerlicheyt van Zuylen mit eyne thiende dair an clevende te leene gehouden van mynen voorsz. genadigen Heere van Utrecht, ende die andere goederen totter voorsz. Heerlicheyt behoorende te leene gehouden van den voorsz. Abt van Oijfbroeck, schuldich syn end' behoren te volgen mynre liever suster Junffer Cornelien gesellinnen Wilhelms Vrijheer tot Rennenberch, consentierte daarom end' te vynden ben, dat also waille die voorsz. Heerlicheyts tienden ende gueden van den voorsz. Heeren van mynent wege te leene ontfangen syn geweest, dat die selve by mynder voorsz. Suster ofte swager in hoeren name ontfangen worden, end' voor Hoff ende Heer also dat behoort komen als tot hoeren propre and vygen goede op hoen beyden, en na doot myns voorsz. Vaders versterven sonder my e-nisch recht daar inne te reserveren, Oerkunde van welcken wy desen brief besegelt hebben mit onsen segel. Gedaan opten 19. dach Februar. in't jaar der geboorten ons Heeren 1510. Op sulcken overgift and vertichenisse voorsz. so bekennen wy -Abt, Prior, end' gemeyn Convent voorsz. voer ons ende onse nacomelingen, dat wy den Edelen ende welgeboren Jo. Wilhelm Vryheer tot Rennenberch Heer tot Zuylen, in behoef end' van wegen der Edelen Junfferen Cornelien derde dochter tot Culenborch als rechte erfgename oft nacomelinge te blijven, verlyt ende verleent hebben, verlyen ende verlenen mit desen onsen brief in allen manieren, als dat die Heeren van Zuylen van ons te houden plegen, end' gelyck hier nae geschreven en gespecificeert staat, In den yersten &c. & mox: so verre wy dat an ons nemen wouden, ende nochtans alle onse verschenen gelden te betalen, Sonder arch end' enigerhande list, die men hier op vynden mocht. In oerkonde van desen soe hebben wy Abt, Prior, ende Convent van Oijfbroeck ons Convents segel aan desen brief doen hangen, in't jaar, ons Heeren duysent vyff hondert ende thien den 14. April. Onder stont: Gecollationeert jegens syn originelen brieff uythangende met een langwerpich groen segelijen mitten figure van sint Laurens besegelt, ende dit then vervolge van Heer Willem van Rennenberch Grave tho Zuylen, Cornelis van Mynden Procureur van Willem Turck, ende Jacob van Mynden in dese Collatie consenterende, ende bevonden accorderende opten 13. dach Octobr. Ann. 1534. By my &c.

Patet hinc quod Dominium id feu ditio partim ad episcopum, partim olim pertinuit ad Abbatem de Oostbroeck. Extant literæ investituræ Abbatibus Joannis Ruys Ann. 1446. quibus dedit quod suum viro nobili & præpotenti den Vermogenden ende Wailgeboren Heere, ut habetur Teutonice, Heere Vranck van Borsselen, Graaf van Oestervant, Heer van Zuytbeverlant, ende

ende van Zuylen, ende van sint Mortensdijck, ende van Cortegen, ende van Hoichstraten &c. als recht erfgenamo van Zuylen &c. ea lege ut haberet in emphytenin perpetuam, ut maneret hæc individua, ut semper devolveretur ad unum tantum heredem, ut Franciscus Abbati solveret quatuor libras quantum iusti ponderis, goets gelts & centum nobiles dein semel, (hondert nobelen, genus nummi) idcirco quod emphyteusis ob non solum veltigal intra annos octodecim cecidisset in commissum. Dedit autem, quæ sequuntur: In den yersten dat erf, dair dat huys te Zuylen op te staan pleech, also dat binnen der grafsien begrepen is auitrent drie mergen groot wafende, ende twee boeven lants mis allen boeten toebehoeven, als die gelegen zijn binnen der Heerlicheit van Zuylen, ende twee boeven lants, velts, ende veens gelegen in Oestbroeck, ende drie boeven lants in de parochie van Vlaeten, ende vijf boeven lants in de parochie van Maarsen, ende drie mergen lants in de parochie van Broeckelen, ende een Hofstede tot Loenen, ende hondert en drie en vijftiub acker lants tot Wilnis gelegen, in alle manieren als dat die Heeren van Zuylen van ons te houden plagen, &c. ut in charta est quam dixi Ann. 1446. Libræ 2. valor olim varius. Capitulum S. Petri pro libra accipiebat novem placcas Dordracenses, ut & S. Joannis, & prout convenisset aliquando etiam plus. Sic in charta Ann. 1508. *Sub annuo pacto quinque librarum, qualibet libra aestimata ad novem placcas Dordracenses & medii scutati antiqui moneta regis Francia.* Scutum vetus aliquando quatuordecim erant grossi sive, ut vulgo jam, grooten. Wassenb. Embrie. lib. 3. cap. 10. Aliquando viginti quatuor. Jan van Hout in syn Dienstboeck p. 36. & seq. Aliquando viginti. Aliquando triginta, ut in charta jam dicta Ann. 1508. *quolibet scudato aestimato ad unum & dimidium florenum Rhenensem aureum pleni ponderis moneta Electorum imperii &c.* Hollandis placca erat. obolus, stuferus. Libra 15. stuferi. Imo Gelris triginta. *Lantrecht van Veluwe lib. 1. tit. 2. §. 14. Boxhorn. theatr. urb. Holl. p. 105.* Contra Trajectinis placca medius tantum stuferus. Hollandis solidus seu een schellingh sex chalcos efficiebat. Nummus autem seu een penningh, duos solidos, twee blancken, ut alibi notatum reperi in adversariis Buchelii. Vid. 't Begin en Eind van d' Erfgravelijcke Bedieninge cap. 3. Imo duos tantum grossos. Vid. d' Advertentie van 't Hoff van Holland op d' Ordonnantie van Hertoch Philips Ann. 1458. *onder de Hantvesten en Privilegien van Holland p. 44.* ubi ita expresse: *mits betalende t' seftich schellingan van twee grooten elcken schellingh tot mijns voorsz. Genad. Heeren behoef.* Contra unum tantum Ultrajecti Capitulo S. Martini seu medium tantum stuferus. Sic pro temporum, pro locorum, pro conventionum qualitate æstimatio prorsus varia. Sic florenus non semper viginti stuferos faciebat. Sedecim-

quando } ut in charta Ann. 1534. dat Heer Johan van Montfoort saliger gedachten aen handen van den executoren op 't voorsz. testament die somme van vier hondert lichte guldenen eens, xvi. stuivers voor den gulden gereckent &c. Aliquando tantum quindecim, ut in 't Poirterboeck van Wyck art. 20. Item in den yersten sel geven een aem wyns, die ten tap opgestoken wort binnen der Stede vryheit van Wyck twalof placken, alse dertich placken gerekent voor twee gulden, die gemunt ende geslagen is in den jare acht ende tachtich. Aliquando sex, septem ut in charta Ann. 1465. ende elken gulden voorsz. Zelmen betalen mit dertien Vlaamsche groot oft ander payemant dair voor &c. Sed hæc obiter tantum. Successit postea Francisco Alienora van Borsselen, & huic Comes de Egmond, & mox quem jam dixi Caspar Dominus Culenburgi. Non autem tum alta sed quotidiana tantum jurisdictio concessa ut hinc patet:

Wy David van Bourgoengien by der ghenaden Godts Biscop t'Utrecht maken kondt allen luyden, Dat die Edele Heere Johan Heere tot Egmont, tot Baar &c. Stadthouder generaal der Landen van Holland, Zeelant, ende Vrieslant onse lieve Neve voor ons gecomen is versoekende, biiddende, ende begeerende, dat wy als Leenheer daer over staan, ons consent daar toe doen, ende het believen wilden sulcke gerechten, tynsen, ende tienden, van Zuylen ende Westbroeck met allen synen toebehooren, als die Edele onse nichte Alienora van Borsselen Vrouwe van St. Martens dyck &c. van ons ende onser kercken te leene houdende ende gebruyckende is, ende nu onsen lieven Neve voorsz. overmits eenen coop voor ons ende onses Gesichtes leenmannen opgedragen ende overgegeven heeft, so sy selfs overmits sekere siekten ende cranckheden voor ons op desen tyt niet comen en mochte, Ende want ons overmits sonderlinge merckelycke saken van bloets wegen na bewant niet gelegen en is onsen lieven neve voorsz. die gerechten, tynsen, ende tienden met allen toebehooren voornoemt te beleenen, noch daar over te staan, daar onse lieve nichte voornoemt die opdragende ende uytgaande is, bekennen wy mit desen onsen brieve, dat wy onse lieve Neve voornoemt die beleninge ende overstaan na den coop als voorsz. is puyrlick ende al gheheel gheweygert hebben, behoudelyck ons, onsen Gesichte, ende een ygelyck syns rechts. In oorconde s'briefs besegelt mit onsen segel. Gegeven op onsen Slot te Duersteden in 't jaar ons Heeren 1458. op den 22. Mart.

Wy David van Bourgoengien &c. maken kondt allen luyden, dat die Edele, onse lieve swager Jasper Heer tot Culenborch, tot Weerde, tot Borsselle, tot Hoochstraten &c. voor ons ende onse mannen hier na beschreven gecomen is, ende versocht aen ons na doode Alienora van Borsselle, ende wilneer Vrouwe van Wilmer, Vrouwe van St. Meertensdyck, &c. zyne oude moeder het dagelick gerech-

te van Suylen ende van Westbroek, ende voort de tienden ende tins van Westbroeck voernoemt, item die tienden in Schalkwijck geheten die tienden van Suylen, ende daer toe een tiende gelegen in Jutphaes geheten Nablok &c. præsentibus Alfonso de Vitry onsen Hovemeister, Melis uyten Enge, Beernt uyten Enge, Ermbert van Zuylen alse mannen, ende meer goeden luyden genoegh &c. Actum tot Duerstede, Ann. 1485. 12. Novemb.

Fuit antehac etiam Dominus de Tienhoven, de Stavenisse, & Rijnhuysen, Assessor Ordinum Trajectensium, cui alta jurisdictio & jus gladii in Tienhoven. Locus olim in diocesi. Jam ab ea distinctus. Ab altera parte Leccæ inter Hagesteyn & Comitatum de Culenborch. Multi autem in diocesi, quibus alibi jus gladii, quamvis non in diocesi, ut Abbati S. Pauli Liendæ & Drielæ in Gelria. Et aliis item alibi. Dixi lib. 2. de Nobilit. cap. 23. Diocesi unire cum, nulli alii quam sibi, ut dicebat, subjectum, Toparcha rursus voluit ante annos quadraginta, & serio etiam id egit, modo Ordines referrent prædium, siquod ibi extructurus, inter prædia nobilia convenienter diplomati Friderici van Baden, vulgo den Verbantbrieff. Actum de eo inter Ordines, deliberatum, tractatum. Sed tandem nihil conclusum. Et sic res imperfecta.

Extract uit de Resolutien van d'Ed. Mog. Heeren Staten s'Lants van Utrecht, Veneris 1. Mart. 1650. Op de Requeste van Reynoud van Tuyl van Serooskercke Heere van Rijnhuysen, Stavenisse, Tienhoven, haer Ed. Mog. Collega, aangaande dat hy Remonstrant geresolveert was sijn gemelte Hooge ende Lege Heerlicheyt van Tienhoven, synde een vry district op hem selven, groot omtrent hondert en in de t'sestich mergen Lants gelegen tusschen de landen van Hagesteyn ende Cuylenburch, ende alsulx vervolgens ende annex den Gestichte van Utrecht, te brengen ende te stellen onder het district ofte resort van den selven Gestichte, ende daar mede de limiten van dien te vergrooten, voorbehoudens ende onder syne stipulatiën ende presentatiën daar by wijtlopich gedaan, so wanneer hare Ed. Mog. conform syns Remonstrants versoeck beliefsden te verclaren ende te vergunnen, so wanneer men daar in de gemelte Heerlicheyt van Tienhoven mocht comen te setten een huys conform den Verbantbrieff, dat het selve huys gebouden sal worden voor een Riddermatich huys ende Hoffstede, ende uyt crachte van dien neffens d'andere Ridderhoffsteden in het lish van de Heeren Edelen ende Ridderchappe deser Provintie te mogen comparieren. Seyden d'Heeren Gecommitteerden der Stadt Utrecht vermogens d'aanteyckeninghe op den XVIII. Junii 1649. desen aangaande breeder gedaan in aansien van de presentatie van de voorsz. Heerlicheyt t'annexeren aan desen Gestichte niet ongenomen te zijn, dat men Staats gewyse met den voornoemden Heere Remonstrant

daar over in conferentie come. Doch datmen al vorens sal committeren om de gelegentheyit deser saacke nader te ondersoecken: Naar deliberatie hier over gevallen oock onvermindert d'opinion respectieve van d'Heeren Geeligerden, Edelen, ende Ridderfchappe den XVIII. Junii. 1649. voorsz. mede aengeteykent is geappoincteert: De Staten van den Lande van Utrechts geboort de lecture van dese requeste, ende op den inhouden van dien iterativelyck gelet, Versoecken ende committeren by desen d'Heeren Deken Parmentier, van Achthoven &c. van Mynden &c. ende Borgermeeſter Deurverden omme haer nopende de ware gelegentheyit der sake daar by verhaalt nader te informeren, mitsgaders dien aangaande te rapporteren ende adviſeren na behoren.

Extraet uyt de Resolutien van de Vroedschap s'Dynſdachs den 26. Marti. 1650. Op de requeste van d'Heer van Rynhuysen, Staveniffe &c. aengaende syner Ed. Hoge Heerlicheyt van Tienhoven, gesien t'schriftelyck advys ende concept der Heeren haer Ed. Mog. Gecommitteerden verstaat de Vroedschap, dat men behoort te expreſſeren de meyninge van de woorden der voorsz. Ruqueste, voor hehoudens syn Remonstrants gerechticheyt; Toestaende de redemptie van de ongelden om dertich gulden s'jaars, sonder ten insichte van dien jets op d'ingesetenen ofte der selver landen te mogen heffen, Des tot conservatie van de juridictie deser Provincie d'Heeren Staten s'Lants van Utrecht aldaar oock sullen verpachten de middelen van consumptie. Ende dat oversulx de geersden ende opgesetenen aldaar daar op gehoort behooren te worden. Item als'er by eenige nabuyrige Provincien ofte Heeren questie gemoveert wort over de juridictie dat haer Ed. Mog. als dan vry sal staan deselve te mainineren ofte aanstonts te abandonneren nae haer Ed. Mog. welgevallen, ende dat by t'abandonneren cesseran sal de qualiteyt van uyt crachte van dit Riddermaticch huys ende Hofftede, gelyck als van andere Ridder hoffteden in't Lith van de Heeren Edelen ende Ridderfchap deser Provincie te mogen compareren, ende dat den possesseur als dan de facto daar van vervallen sal syn, ende uyt de Vergaderinge sal moeten absenteren. Datmen oock ten aansien de voorsz. Heerlicheyt leenroerich is van de Proostdye t'Oudemunster sal hebben uyt te brengen consent van den Proost ende Capitule.

S'Vrydachs den 20. Septemb. Op t'versoeck van de Heer van Rynhuysen aengaende syner Ed. Hoge Heerlicheyt van Tienhoven over Lecke gisteren ter Beschryvinge van de Staten weder voorgecomen syn gemoveert eenige naardere consideratien, ende gecommitteert d'Heeren Ruysch, Leuwen, ende Deurverden, om deselve op papier te brengen.

CAPUT XXVIII.

Majori olim ecclesia jus gladii Groninga. Cui olim Coverdie.

Dixi haec de Toparchis inter Nodam & Bodegraven in diocesi inferiori. Spectabant ad diocesin Transifulania etiam, Groninga, Drentia. Maxima etiam pars Frisiae. Sed superior diocesis haec. Et non nego quod in hac etiam multis jus gladii. Sic quod paucis jam notum, & quod forsitan, si id dicam, mirabuntur non pauci, majori ecclesiae Ultrajecti, cui & Groningam & Drentiam universam dono dederat Henricus IV. de quo diploma est apud Hedam *bist. Ultraj. p. 121.* Groningæ olim jus gladii. Sola habebat id & absolute. Locabat, dabat in emphyteusin. Et vel totum vel pro parte. Nec probatu difficile id. Exemplum est, quo dedit pluribus, & quo tertiam tantum partem. Servatur charta in Archivis & se habet ut sequitur :

Wy Borghemeestere ende Raet van Groningen doen kondich ende kenlic allen luden, die desen openen brief sullen sien of horen lesen, dat voor ons ghecomen is Swanelt van den Hove, de Goderdes wijf was van den Hove, ende liede ende betande openbaar, dat zi vor har ende vor Godevaert ende Johan hore kinder de noch unmundich syn, ende de sy noch ter tijd vermondet na onsen Stadtrechte, in pachte ende in huerwere ontfangen hevet tot hore dryer lieve dat derdedeel van den Gerichte ende Heerlicheyt hoghe ende laghe tot Groninghen vorz, ende te Selewart, myt gho ende wolt ende mit horen toebehooren in allen manieren der vorwerden, verbande, ende penen, als de brief begrepen houdt, de hier na geschreven staat, sprekende van woorde tot woorde in deser manieren. Allen luden de desen brief sullen sien of hooren lesen Wy Deken ende Capittel ten Dome t'Utrecht maken kond ende kenlic, dat wy in pachte ende in huerwere ghegeven hebben ende gheven mit desen breve Godevaert van den Hove, ende Johan synen broeder na hem, ende Swanelde borer twiier moder na hem beyden tot borer drier live, also langhe also enich van hem drien levet, ende niet langher dat derdedeel van allen onsen weerliken gerichte ende Heerlicheyt hoghe ende laghe tot Groninghen ende te Selewart mit wolde ende mit gho, ende mit allen horen toebehooren, also als de ons ende onser Kercken ten Doem voersyt toebehooren, ende si Godevaerd van den Hove Godevaerd ende Johans vorz vader van ons in pachte plach te hebben, ute ghenomen tyns, tyenden, ende renten, ende ander erfnesse als wy daar liggende hebben,
welke

welke die in deser vorsz pacht niet begrepen en syn, elkes jaars um twee marc fyns ende puers silvers van gewichte der Stad van Utrecht, ofte de weerde daar voor an paymente, dat gheughe ende geve is in der tyd der betalinghe, en ons Godevaert, Jan, ende Swanelt myt gesamender hant ende elc bysonder sculdich sullen wesen, also langhe als sie of enich van hem drien leeft, ende die si ons betalen sullen jaarlycks binnen onser kercken van Utrecht sonder enighe afkortinghe of vermyninghe ons voersejden pachts om enich commers wille of enige letteneffe, de hem an den voersejden Gerichte ende Heerlicheyt geschien mochte of om anders enighe saken, op Peters messe ad cathedram nu naascomende of binwon eenre maant daar na unbegrepen, ende also voert jaarlix in alsulcken verwaerden ende manieren, waart sake dat de voersejde pacht al alingh up sinen daghen als vorsz is van hore wegghen niet betaalt en worde, so vellen zy algader gemeenlike ende ongescheyden, of de van hem in der tyd levende syn, van der voersejden huerwere, ende van allen rechte dat sie of hore enich hadde of hebben mochte an der Heerlicheyt ende Gerichte voerghenoemt, also verre als sy wolden ende anders niet, behoudelick ons nochtans des verseten pachts de ons onbetaalt ware. Voert sint voerwaerden, dat sie noch hore negheen en sullen noch en moghen hoer pachtrecht ende huerwere des Gerichtes ende der Heerlicheyt myt horen toebehoren vorsz versetten, noch versellen, noch verkoopen, noch in gbeenrehande manieren an yement anders brenghen onder den peen van vervallinghe vorsz, ten ware by onsen consent ende wille, Ende wameer Godevaert, Jan, ende Swanelt vorsz niet langhet en syn, so comen die Gerichte ende Heerlicheyt mit horen tobehoren vorsz weder vry ende loes an ons ende onse kercke ten Dome vorsz onsen vryen wille daar mede te dome sonder yments wederseggen. Oec zint vorwaerden dat Godevaert, Jan ende Swanelt ende een eghelich van hem drien ons ende onsen boden vorderlich ende helpelich sellen wesen tot onsen renten, de wy daar legghende hebben in to manen ende to vercrighen na horen vermoghen sonder al argeliff. In oerconde des briefs besegelt mit onsen Capittels seghel. Gegheven in't jaar ons Heren dusent drie hondert twee ende negentich up sente Michiels avont. In een tuch der waarheyt so hebben wy Borghermeysters ende Raat van Groninghen vorsz um bede willen Zwaneldes vorsz vor hor ende Godevaert ende Jan hore kindere desen brief beseghelt mit onser Stadt seghele. Ende Swanelt hevet gbelovet vor ons wameer Godevaert ende Jan vorsz selven mundich werden, dat sie alle dese vorwarde, de vorsz syn, besteghen ende seghele sullen. Gegheven in den jaar ons Heren Dusent drie hondert twee ende t'negentich op Sunte Symon ende Judas avont Apostolorum.

Deinceps autem lapsu temporis urbs ipsa a Capitulo redemit jus id in annos centum, adjecto pacto hoc expresse, ut lapsis his centum annis in alios centum annos prorogaretur urbi jus id:

Wy

Wy Deken ende Capittel ten Dom t'Utrecht maken kond ende kenlic dat wy in pacht gegeven hebben, ende geven mit desen brieve den Borghemeesteren, Raat, ende ghemeyne Stat van Groninghen al onse Gerichten ende Heerlichkeiten tot Groninghen hoghe ende leghe bynnen ende buten geleghen mit wolde ende mit goe, mit Hoffsteden, mit tynmer, mit ackeren, bouwich ende enbouwich, campe, weyde, visscherie, weghe, waterganghe, mit wouste, ende mit tolle, cleyn ende groot, ende mit allen toebehoeren, alst ons, onser kercken, ende onsen Capittel anghecomen ende ghegeven is van Keyser Henric, ende alst die van Selwerden van ons, onser kercken, ende Capittel in voertyden in pacht gehadt hebben, also groot ende also cleyn, alst ons, onser kercke, ende onsen Capittel voersz toebehoort ende niet meer, wyghenomen sint, teenden, ende renten ende ander erfuisse als wy daar leggende hebben, welc in desen voersz pacht niet begrepen en syn, tot hondert jaren toe naastcomende der daten des briefts elcx jaars om drie en tachtich ende enen halven goede oude guldene Vrancryscche schilden, die voer der daten des briefts gemunt syn, of also veel voor elcken Vrancryscchen schilt an anderen payment, daarmen op elcken payment der betalinge enen Vrancryscchen schilt binnen Utrecht om copen mach, die ons die Stadt van Groninghen voersz op hoeren cost, anxt, ende arbeyt betalen sellen jaarlix binnen onser kercken van Utrecht, sonder enighe ascortinge, of vermyninghe ons voersz pachts om enich commers of lettenisse wil, die hem an den voersz Gerichten ende Heerlichkeiten gesien mochte, het waar mit craft, heercraft, mit weerlike recht of om anders enighe saken, tot sunte Peters misse ad cathedram, of binnen dreen maenden daar na onbegrepen, ende wair dat sake dat sy des niet en deden, so vielen sy alle maenden in eenre pens van vier oude scilden, drie maenden lanck duerende na den termyn voersz, ende wair dat sake dat sy binnen den voersz drie maenden den voersz pacht mitter voersz penen, die dan verbeurt waren niet vol ende al en betaalden, so vielen sy van allen rechte ende toefseggen, dat sy hadden of hebben mochten an den gerichtten ende Heerlicheyt mit wolde, mit goe, mit Hoffsteden, ende mit allen hoeren toebehoeren voersz, ende die selve Heerlicheiden ende Gerichten mit wolde, mit goe, mit Hoffsteden, ende mit allen hoeren toebehoeren voersz quamen dan weder vry ende los an ons ende onser kercken, ende onsen Capittel voersz onsen vrien wil daar mede te doen, sonder ymans wederseggen, also verre als wy't anneman wouden, ende anders niet, Behoudelic ons nochtans ons verseten pachts ende verbeurder pene. Voert sel die Stat van Groningen dese voersz Gerichten ende Heerlichkeiten mit wolde, mit goe, mit Hoffsteden, ende mit allen hoeren toebehoeren voersz op hoeren cost, anxt, ende arbeit verantwoorden in allen waarliken recht, daarmen aanspreeft, ende wy sullen

die Stat voersz machtich maken mit onsen openen brieven dese voersz Gerichten ende Heerlicheden mit wolde, mit goe, mit Hoffteden, ende mit allen hoeren toebehoren voersz te verantwoerden in alle weerliken Gerichte. Voert sel die Stat van Groninghen tot allen twintich jaren op sunte Peters dach ad vincula of binnen twee maanden daarna onbegrepen mit hoeren sekeren bode onse voersz Gerichten ende Heerlicheden mit hoeren toebehoeren voersz voer ons binnen onser kerke van den Doem voersz versoecken mit soeven marck lodewychs sulvers ende wy sullen hem op dat versoeck ons brieve gheven ist dat sy begeeren buten hoeren cost. Voert sellen wy dese voersz Gerichten ende Heerlicheden mit wolde, mit goe, mit Hoffteden, ende mit allen hoeren toebehoren voersz op onsen cost verantwoerden tegen allen den ghenen, die sy aanspreken mit geesteliken recht, ende worden sy ons in gheesteliken rechte so volcomelic ende claartic afgewonnen, dat wy ons mit recht niet meer en weerden of weeren en mochten, of dat wy van desen voersz Gerichten ende Heerlicheden, mit wolde, mit goe, mit Hoffteden, ende mit allen hoeren toebehoeren voersz mit onser versumenisse quyt worden, so waar voert meer al dese voersz pachtinge ende huyr weer quyt ende doot. Voert ist vorwaarde, dat die Stadt voersz hoer pachtrecht ende huyrweer der gerichtten ende Heerlicheden mit wolde, mit goe, mit Hoffteden, ende mit allen hoeren toebehoren voersz versetten, noch versellen, noch vercopen, noch in geenrehande wanieren an ymant anders brenghen en selle buten onsen consent ende wille, Ende deden sy dat of dat sy enich van den voersz punten verbraken, so vielen sy claeric van allen recht ende toefeggen, dat sy hadden an de Gerichten ende Heerlicheden mit wolde, mit goe, mit Hoffteden, ende mit allen hoeren toebehoren voersz also verre als wy't aennemem wouden ende anders niet, Behoudelic dies dat sy in desen voersz Gerichten tylic ambochts luden setten moghen van hoeren weggen. Voert ist vorwaarde dat Godevaart ende Jan ten Hove ende Swanelt hoer moeder behouden sellen alsulken huyrwere ende pacht als sy tot horer drier live van ons bebrieft hebben an dat derdendeel van den Gerichte voersz om twee marck goets syns lodewijcks sulvers s'jaars, die sy dair of jaarlijcx der Stat van Groninghen betalen sellen, Ende die Stadt van Groninghen sel ons, onse personen, ende boden, als sy binnen hoere Stadt comen gunstelick ende vorderlick wesen in allen saken, die sy daar te doen hebben, ende desgelijcks sel wy der Stadt personen ende boden van Groningen weder doen als sy aan ons ende onsen Capittel te doen hebben, Ende quaem wy of enich persoen van onser Kercken, of onse boden binnen der Stat van Groningen, die sel daar veylicheyt in hebben, ende daar in bescermt wesen gelijck horen Borgveren, Ende wy onse personen ende boden voersz sellen met onsen goede in der Stadt van Groningen, ende mede in de Gerichten ende

ende Heerlichkeiten voersz. veilich varen, duren, ende comen sonder tolle, wechgelt, of t'sys, of ander ongelt te gelden. Voert als dese voersz. hondert jaar omghecomen syn, so is dese pacht ende huyrweer quyt ende doot. Mer ist dat die Stat voersz. dese Gerichte ende Heerlicheyt, mit wolde, mit ghoë, mit Hoffsteden, ende mit allen hoeren toebehoeren voersz. dan voert in pacht hebben willen, so sullen sy binnen twee maanden na sunte Peters dach voergenoems hoeren boden seynden vo er onsen Capitel, ende versoecken die Gerichten ende Heerlicheyt mit wolde, mit goe, mit Hoffsteden, ende mit allen horen toebehoeren voirseit mit rÿstich marcken goets fyns lodewÿcks silvers, ende dan sel wy of onse nacomelinghe den Borgemeysteren, Raat, ende ghemeente Stadt van Groninghen dese gerichtten ende Heerlichkeiten mit wolde, mit ghoë, mit Hoffsteden, ende mit allen hoeren toebehoeren voersz. weder verlien ende bekennen hondert jaar in der selver manieren, als voer gescreven is, Also verre als ons dan van alle verleden pacht ende verbeurden pene voldaan waar, ende also voert ewelic van hondert jaar tot hondert jaren, ende nye brieve of gheven ende nemen sprekende van woerde te woerde als dese brief spreek, ende dierre brieve niet te weygeren. In oerconde des briefs besegelt met ons Capittels segel. Ghegeven in't jaar ons Heeren dusent drie hondert twee ende i'negentich des Sonnendages na sinte Lucien dach.

Præfectus etiam Covordiz exercuit jus gladii, nec tantum Covordiz, verum etiam Groningæ. Quod Groningæ autem id similiter a Capitulo conduxit, & habeo adhuc instrumentum, quo contracta locatio Ann. 1371. Accepit etiam in feudum. Etiam vi usurpavit, cum descivisset rebellis. Sed post varios rerum casus, cum Antistes præpotuisset, Præfectus rursum se subjecit ei, & universam ditionem suam, dominium item, ut loquitur, altum & bassum. Sic in charta Ann. 1402. In nomine sanctæ & individua Trinitatis Patris & filii & Spiritus sancti Amen. Noverint universi & singuli hoc præsens publicum instrumentum visuri seu audituri, quod ab anno Nativitatis Domini nostri Jesu Christi millesimo quadringentesimo secundo, indictione decima, mensis Aprilis die quarta, hora nona vel quasi, Pontificatus sanctissimi in Christo patris ac domini nostri Domini Bonifacii divina providentia Papa noni anno tertio decimo, constituti ante tribunal & in judicio temporali opidi & Domini de Coevorden Reverendus in Christo pater & dominus Dominus Fredericus de Blanckenheim episcopus Trajectensis una cum Venerabili & Circumspecto viro D. Hermanno de Lochorst ecclesia Trajectensis Decano & quibusdam Canonicis & Scabinis civitatis Trajectensis ac Scabinis opidorum Daventria, Campensis, & Amersfordiæ ad infra scriptis interessendum, audiendum, & videndum per clerum, civitatem, & opida prædicta specialiter missis atque deputatis ab una parte, nec non Strenuus

vir Reynaldus de Coevorden una cum consanguineis parte ab alia coram Scabinis & Circumspecto viro Svedero de Hekeeren alias de Rechter nancupato, laico, Armigero, Officiato seu iudice Dominorum de Covorden & de Drenthia, nec non Scabinis, Justitiariis, & Pratoribus ibidem pro tribunali ad infra scripta faciendum, audiendum, celebrandum, complendum sedentibus. Quibus sic constitutis & sedentibus prænominatus Reynaldus pro se & suis heredibus aut successoribus universis libera & spontanea voluntate ut asseruit, animoque deliberato solemniter & expresse omne jus, dominium altum & bassum, actionem, impetitionem pariter & proprietatem sibi qualitercunque in castro, opido, dominio, & jurisdictione temporali dicti Domini de Covorden directe vel indirecte competentia seu competitura præfato Domino Frederico episcopo suisque successoribus Trajectensibus universis in & ad usum sedis Cathedralis Trajectensis in perpetuum possidenda pro summa quindecim millium veterum monetæ regis Franciæ scudatorum resignavit, nichil juris seu proprietatis in eisdem Dominio & jurisdictione sibi & suis heredibus quomodolibet retinendo &c. Philippi Burgundi deinde partim concordia, partim civili bello, quo tempore Henrici Bavari arsit partim diocesis, cum Carolus Geltorum Dux occupasset Groningam, cum Drenthia, Covordiam, & Transulania magnam partem, evanuit sensim jus Capituli, præsertim cum paulo post fuis Gelris fugatisque abdicasset se Antistes, & diocesis universa & superior & inferior certis conditionibus Carolo V. dedidisset se.

CAPUT XXIX.

1. Cui alta jurisdictio an & mediam semper habeat. 2. Quis jus gladii exercuerit, cum nondum in diocesi Toparcha, quibus datum id. 3. Scabini, qui Ultrajecti, an suo jure id exercuerint, an Antistitis nomine.

Et hæc hæctenus de Toparchis. Sed quæ quæri possunt adhuc duo sunt. Primo: An cui alta est jurisdictio, etiam mediam semper habeat. Et tum; Cum nulli olim alta ante Ann. 1085. nisi soli episcopo an ad solum tum episcopum in jus tracti malefici, & post annum jam dictum, quo Præpositus S. Joannis ab Antistite eam nactus, an ad Præpositum tantum & episcopum. Quod ad primum respondeo: Cui alta est jurisdictio, plerumque etiam ei media. Sed tamen non semper. Altam habuit episcopus, sed non mediam semper ubi altam. Toparchis passim media, quorum numerus infinitus. † Et hinc illud quod occurrit tanquam

† Vid. lib.
2. de Nobilit.
cap. 34.

quam aliquid singulare, & quod innuit evidenter, quod media ipsi non fuit, nisi certis in locis, in charta Ann. 1466. *Alle den genen &c. doe ick verstaen Ghe-ryt van Well Schout op Themaet in ons liefs Heren gerechtie van Utrecht, dat voirt my &c.* In alia Ann. 1401. *Allen den ghenen &c. doe ick verstaen Henric Splinter Thomas zoeruyt Maerssenbroec, dat ic vercocht hebbe &c. elf mergop lants &c. also also gelegen zijn te Maerssen in des Bisscops gerechtie van Utrecht &c.* Magistratui Trajectensi in suburbis etiam alta. Media autem non ubique. In suburbio insulari alii quibus media. *Ambachtsheeren jam vulgo. Iidem qui Advocati. Vid. lib. 2. de Nobilit. p. 566.* Altam etiam in suo habet Præpositus S. Joannis, sed in suburbio insulari, in quod extendit se jurisdictionis ejus, mediam tantum non altam. Nullum ibi jus gladii ei. Cognitio criminis ibi nulla. Præfectus quem ibi habet, cum ei ausus se immiscere urbs graviter olim tulit, ut vel hinc satis patet. *Extract uit het dagelycx boeck der Stadt Utrecht den 20. Novemb. 1580. Also den Rade deser Stadt aangedient is, dat de Bailju van de Proost van St. Jan enen Proeyt genaams die te woonen plach aan de Houtenbruch by de Cathuyfers op de Vecht in de vrybeyt deser Stadt, ende aan sekere quetsure gestorven is, geschouwt heeft, ende voortz ter aarden laten brengen sonder den Officier ende Gerechte deser Stadt aan te spreken, of te kennen, violerende oversulckz de jurisdictie deser Stadt aldair wotoirlyck toecomende, Soo ist dat den Raat om de jurisdictie deser Stadt te preserveren overcomen is, ende geresolveert heeft, dat de Schout ende Gerechte deser Stadt den voornoemden Proeyt op doen graven ende doen schouwen sullen, procederende jegens den voorsz. Bailju by apprehensie ende gyselinge nae behooren tot dat hy deser Stadt ende de justitie gebetert sal hebben.* Quod ad alterum: 2. Ante Ann. 1085. haud dubie & Advocatus reorum causas cognovit. Nam & huic jus gladii. Verum postquam potestas hujus sensim evanuit, per se non tantum episcopus pro tribunali cognovit, sed qui cognoscerent suo nomine Scabinis etiam qui Ultrajecti, Amisfurti, Rheni, Gani potestatem concessit, in urbes in eum finem etiam qui ruri capti iussis mitti maleficis. Charta Ann. 1364. *Voert so en sel die Biscop ghenen persoen vaan, ontliven, nach niemant van synre wegen, is hi geestelic persoen van der Ecclesien, of onderboer besaermenisse hi en si verwonnen voer sinen Deken &c.* Ende is hi weerlich persoen so selment daen binnen Utrecht, binnen Amersfoerde, binnen Rhenen, binnen den Gheyne, of binnen Vredelant by den ghenen, die daar te rechte toe gesworen syn, en mit rechte daar over oordelen sullen. Quinam hi quibus datum id aut sacramento ad id adacti? Aut Scabini sunt certe, aut quibus id episcopus nominatim mandavit: Quinam alii enim quæso? Nulli alii in dicecesi. Scabini autem quod judicant non suo jure absolute, sed quod ac si, 3.

mandatarii essent episcopi etiam nomine, juramentum satis inluit, quod præstabant hujusmodi.

Dat sweer gy, dat gy voert van desen dage tot onser Vrouwen lichsmisse toe over een jaar minen Heere van Vtrecht hout ende trou wesen sult tot sinen rechte. Ten rechte comen sult, so wanneer gy's vermaant wort van mynen Heere van Utrecht, ofte van sinen gewaerden bode, Daer rechte ordel te wisen, rechte keninge te dragen tusschen twier man tale, also verre als gys vroet syt, ofte vroet kunt geworden by uwen vyffsimen, dat en sel gy laten om lieve noch om lede, nochte om maasscap, nochte om swagerescap, nochte om anxe van uwen live, nochte om anxe van uwen goede, nochte om geenrehande saken, Dat u Godt also helpe ende syne Heyligen.

Ratio hæc cur exactum in aula episcopali. Cur exegerit Antistes, aut si absens cur Prætor, aut cui id Antistes nominatim mandasset. Et Prætor, quod notandum, ab episcopo constitutus, adactus in verba ejus, & quod plus est non aliter quam expresso ejus jussu. Guidonis charta Ann. 1305. *Voert zel die Raat van der Stat van Vtrecht Scepenen kieser van jare te jare daar sy gebreken, alse der Stadt oirber is, ende wy sullense eden of die ghenen die wy's bevelen. Vτερα urbis Statuta: Wanneer die Schepen gecoren syn, so salmen rechte voert versoeken aan onsen Heere den Bisscop van Utrecht, also verre als hy binnen onse Stadt is, die Scepen te eden, ende waar dat hy niet binnen der Stadt en waar, ofte dat hy de Scepen niet eden en wilde, so sel die Scout die Scepen eden als ment hem vermaant. Add. quæ dixi lib. 2. de Nobilit. p. 727. Ratio etiam, cur priusquam aut Prætor constitutus, aut jurassent Scabini, quod nisi solemniter & Prætoris interventu, ut jam dixi, non factum, nec Scabinis ullum jus, nec cognoscendi aut judicandi potestas ipsis ulla. Primus magni beneficii instar urbi id concessit Johannes van Vernenburch, ut si vel ipse aut successores aut non dixissent Prætores, aut Scabinos non jussissent ab eo adigi sacramento, alteri Consulium potestas esset, ne administratio justitiæ cessaret interim, adigendi. Sic diploma expresse: *Ende waar dat sake &c. dat wi ghenen Scout en setten, of die Scepenen van onser Stat voersz niet en eden, also dat daerom gebrec viele van den Gerechte een maant langh, so hebben wi gegheven ende bevolen &c. den Scepen-Borgemeyster van onser Stat voersz &c. onse Scout-ambocht te bewaren ende die Scepenen van onsen wegen te eden &c.* Sed addam potius diploma integrum. Nam id rei momentum:*

*Wi Johan van Vernenborch bi der ghenaden Goeds ende des Stoels van Rommen Bisscop t' Vtrecht gheven te kennen allen luden die tegenwoordich syn of toekomen moghen tot centre ewelicker memorie, dat wi om alzulken trouwen dienst also onse lieve Stat van Vtrecht ons end onsen Gestichte dickwils ghedaan heeft, ende
noch*

noch of God wil doen zel, end om gebreke, de si an den Scoute, end an den Gerechte van onser Stat voersz voertyts gehadt hebben, alse si ons ghehoent hebben, hem ghegeven hebben ende gheven mit desen openen brieve, voor ons ende voor onsen nacomelinghen Bisscoppen i' Vtrecht, dat wi hem tot alre tyd enen Scoute zullen zetten alse des te doen is, end die voersz Scoute recht te doen, naar rechte ende ghewoente van onser Stat voersz, en dat wi die Scepen van onser Stat voersz tot alre tijd eden zullen, ofte doen eden, na rechte, gewoente, ende haercomen van onser Stat voersz, also dat men onse Gerechte binnen onser Stat voersz om ghebrec wille van Scoute of van Scepen niet neder en dorve legghen, Ende waar dat sake, dat wy't versumeden, in wat sine dattet toequame, dat wy ghenen Scout en setten, of die Scepen van onse Stat voersz niet en eden, also dat daar om ghebrec viele van den Gerechte een maant langh, so hebben wy ghegeven ende bevolen, gheven ende bevelen den Scepen Borgermeyster van onser Stat voersz, die is in der tyd, onse Scout ambocht te verwaren, ende die Scepen, van onser wegghen te eden, Ende so mach die Scepen Borgermeyster, alse een Scoute, niet anders den Scepen rechten van onsen wegghen, alse zede ende ghewoente is in onser Stat vorgheuoemt, ter tyd, dat wy enen anderen Scoute zetten, ende die Scepen eden, dat wy na rechte ende ghewoente onser Stat doen zellen, ende moghen, Ende wanneer wy enen Scoute geset hebben ende die Scepen van onser Stat voersz geëed hebben alse voerscreven is, so en hebben die Scepen Borghermeeester, noch die Scepen die by geëed hadde vermits der bevelinghe, die wy den Scepen Borghermeyster bevalen hadden, alse voersz is, ghene macht tot dier tyd meer te rechten, ten waar, dat hem namaals gebrec ghevele in den rechte alse voersz is. End tot allentyden alse wy die Scepen van onser Stat voersz eden willen, of doen eden van onser wegen, so en zel onse Stat voersz van ons gheen vertrec daar in doen, si en zellense ons presenteren, also dat Wys eden mogen of doen eden alse recht end ghewoente is van onser Stat voersz. In orconde des brief beseghelt mit onsen zeghel. Ghegeven in't jaar ons Heren m. ccc. ses en i'sestich, des Saturdaghs na sinte Margrieten dach.

Puto patet abunde hinc, quod sacramento non adactis potestas adhuc nulla. Quod vulgo adigit Prætor, sed episcopi demum jussu. Quod alter quidem Consulium ob defectum Prætoris, sed in Antistitis verba, & quod ipsorum potestas qui ab eo sic adacti, etiam statim expiravit, postquam Prætor constitutus, & is jussus ab Antistite rogare iudices sacramento, ut in verbis expresse: Ende wanneer wi ene Scoute geset hebben, ende die Scepen van onser Stat voersz geëed hebben, so en hebben die Scepen-Borghermeyster, noch die Scepen &c. Exemplum etiam in promptu. Ex Actis Ann. m. cccc.

LXXX. des Maendages na Ascensionis : Op ten dach van huden heeft Jan van Amerongen Schout i' Utrecht van wegen onsen Genadighen Heere van Utrecht vermaent Eerst van Drakenburch als Scepen-Borgermeyster, dat hy die Scepen op onser Vrouwen lichtmisse avont lesleden van den Rade na ouder gewoonte gekoren presenteerde op ons Heeren Hoff van Utrecht eeden. Hy had Commissie van den selven onsen Genadighen Heere die Scepen te eeden na der gewoonte. Twelck de voergenoemde Eerst als Scepen-borgermeyster te kennen gegeven heeft, ende voert geseyt Geryt Zoudenbalch als Scepen-borgermeyster van den jare LXXIX. lesleden mit zynen vennoten, die welcke achtervolgende die Priviledgien Bisscop Jans van Vernenborch zaliger gedachten op dat Schoutenrapt der Stat van Utrecht gegeven hebben die Scepen voersz gepresenteert op ons Heeren Hoff, daar die Schout voergenoemt presenteerde ende thoonde openbaar synre voersz Commissie, ende die openbaarlijck aldaar gelesen, heeft hy die Scepene geeëdt als gewoentlijcken is. Dit geschiede op sinte Pancras dach des s' avonts ten vier uren, daar by, over, ende ane waren die Eersame Heeren Willem van Montfoirde Proest van Oudemunster, Heer Evert Zoudenbalch Proost te Maestricks, ende Canonick ten Dom i' Utrecht voersz, ende veel meer goeder manne geestelich ende weerlich. Quod autem dixi, ac si mandatarii essent, non necesse est ut miretur quis. Mandatum, ut satis notum, expirat morte mandantis l. 6. ff. de jurisd. §. 10. Inst. de mand. Officia Curia expirant Romæ excessu Pontificis cap. licet ext. de offic. deleg. clem. ne Romani §. eo tamen promisso x. de elect. & elect. pot. ub. & Alteserr. Ita & Ultrajecti. Expirabat potestas judicum, Prætoris etiam, & Præfectorum, quotcunque in diocesi, simulac Antistes concessisset in fata. Nec Scabinis ullum jus, nisi præstito prius rursus in verba Cæsaris juramento, quod exigebat non Prætor, nam & hujus potestas in suspenso interim universa, sed Decanus majoris templi, ut ex Actis verbi gratia: Op ten goeden Vrydach ter elffter uren in't jaar van XCIII. sterf onse Heere, Haer Florens van Wevelichoven Bisscop i' Utrecht, Ende die Paesdach was op ten seften dach in Aprille, in den selven jare van XCIII. voersz. Ende op ten 18. dach in Aprille in den jare van XCIII. voersz ontfinc die Doemdecken van Utrecht Heer Lubbrecht Bollen den eet van den Scoute ende Scepenen van Utrecht, overmits machte des Roomschen Conincx brief. In allen manieren alse hier na bescreven staat. Ende dien eet wert gedaan in't cleyn Capittelhuys ten Doem i' Utrecht, daar over ende ane waren Heer Jan de Witte, Meyster Ghisebert Vuystinc, Haer Gheryd Droem, Meister Willam van Renen. Dixi in verba Cæsaris. In ecclesie etiam, ut videtur. Nam formulæ non eadem. Est quæ ita se habet:

Dat sweer gy, dat gy van desen dage voert tot onser Vrouwen lichtmisse toe
naast-

naastcomende den Heyligen Roomschen Rike ende den Gesichte van Utrecht hout ende trou wesen sult, ten rechte comen sult, also gys van den Scoute van Utrecht, die nu van s'Roemsche Conincks wegen Scoute t'Utrecht is, vermaent wert, ont dier tyt toe, end in al der selver manieren, dat des Roemschen Conincks brief inhoud, end begrepen heeft, daar recht ordel te wisen, rechte kenninghe te dragen tusschen twier man tale, also verre als gy's vroet syt ofte vroet kunt geworden, by uwen vyf sinnen, dat en set gy laten om live, nochte om lede, nochte om mascalp, nochte om swagerfchap, nochte om anxte van uwen live, nochte om anxte van uwen goede, nochte om geenrehande saken. Dat u Godt also helpe ende syne Heyligen.

Est & alia hujusmodi: Dat sweer ick dat ick voort van desen daghe tot onser liever Vrouwen lichtmisse toecomende over een jaar die Kerck van Utrecht hout ende trou wesen sal, tot hoeren rechte ten rechte comen sal, so wanneer, ick des vermaent worde van der selfder kerck van Utrecht ofte boren gewaarden bode, rechte oerdeel wisen sal, rechte kennisse dragen sal tusschen twier mans dingtaal, also verre ick des wys sy, ofte wys kan geworden by mynre vyf sinnen, dat en sel ick niet laten om lieve, noch om lede, noch om mascalp, noch om swagerfchap, noch om anxte van mynen live, noch om anxte van minen goede, noch om geenrehande saken. Dat my Godt so helpe ende syne Heyligen.

Et hinc est, ni fallor, quod Scabinis jus gladii. Diploma habent nullum, quo expresse id concessum. Tacite id tamen datum vice episcopi accepta judicandi potestate, ut ex dictis jam patet. Verbo tantum addam, quod posterior formula, ni fallor, saltem valde id verisimile est, non spectet Scabinos urbis, sed majoris ecclesie. Cuique ecclesie territorium. Etiam in ipsa urbe. Cuique etiam in suo sui iudices, suus Prætor, ut facile est demonstratu. Sed id alibi a me fiet.

CAPUT XXX.

1. Episcopo an ubique per diocesim jus gladii. 2. In Hollandia ei quodnam jus. Quodnam in Zelandia, in Gelria &c. 3. In Twentia, in Sallandia, liber Comes, Frygravius. 4. An & alibi in diocesi Veem-gerichte, Veem-schepens. 5. Jus non dictum de cade nisi corpus casti a propinquis ad tribunal adductum. 6. Utrum dictum nec ne, si non existeret accusator. 7. Per se semper an episcopus in causa sanguinis judicari. 8. Marscalci an judices. Eorum quodnam officium. 9. Qui episcopi Assessores. 10. An semper is condemnari instituto processu. 11. De Antonio Venrodio. 12. De Godefr. Cunretorsio. 13. An in prima etiam instantia episcopus olim judex. 14. An in causa criminali. 15. In cives quodnam ei jus. 16. De Provinciali judicio. 17. 't Recht van der Schive. 18. A quo, quando, & quo casu ad Antistitem appellatum. 19. A Casate reformatum Provinciale judicium. 20. Quodnam in diocesi tribunal feudale, & Qui judices, Assessores. 21. Ab Antistite an ad Casarem provocatio etiam facta.

Cæterum nihil certius, quam quod soli episcopo olim quævis jurisdictio. Ecclesiastica etiam per Hollandiam. Etiam per Zelandiam, per Gelriam, per Cliviam. Passim ibi ejus missi, Provisores, Decani, qui provincialibus jus dicebant, dicto ei audientes. A quibus etiam vel ad ipsum vel ad ejus Officialem provocatio tum facta. Alta ei in diocesi, in Hollandia non item, nisi quatenus, quod notandum, ecclesiastico interdicto, quæ gravissima olim pœna, provinciam, castra, oppida, ob unius etiam noxam, supponendi ei jus. Ut verbis rem exaggerem, non necesse est, ut puto. Quæ interditi vis notum, & pridem etiam jam dixi lib. 2. de Nobilit. cap. 21. Exemplum siquis petat exemplum in promptu est:

Johannes Dei & Apostolica sedis gratia episcopus Trajectensis universi Provisoribus Decanatum Zuthollandia, Northollandia, Kennemaria, & in Leckerlant ac aliarum ecclesiarum Rectoribus, Investitis, Capellanis eorundem Decanatum, & omnibus Decanis, Plebanis, Rectoribus, Investitis, Vicariis, Capellanis, & Clericis Civitatis & diocesis nostre Trajectensis, ad quos presentes litera pervenerint Salutem in domino. Nos illustris viri Domini Florentii Comititis Hollandia precibus inclinati propter bonum pacis & concordia, pro qua idem Dominus Comes intendit laborare inter Decanum & Capitulum ecclesia beata Maria Trajectensis ex una parte & Dominum Henricum de Lecka militem ex altera super detentione annua pensionis debita dictis Dominis a dicto Henrico milite

de

de theolonia in Spinchusen, nec non de curtiabus in Malberch & Ewic sententiam interdicti in omnes ecclesias & loca, ad quas & ad qua dictum Henricum venire contingeret, vel transitum faceret, ita ut quoadvis in aliqua ecclesia vel parochia nostra Civitatis vel diocesis esset, divina non celebrarentur, & post recessum suum non nisi elapso triennio resumerentur, latam ob dictam causam videlicet detentionem dicta personam, ex consensu dictorum Dominorum presentibus revocamus, ita ut alia sententia excommunicationum vel aggravationum in ipsam ex parte dictorum Dominorum ab hac causam, vel alias a nobis seu ab aliis lata in suo robore perseverent. Quare mandamus, quod dictam sententiam interdicti revocatum in vestris ecclesiis nuntiatis, intimantes, quod si infra festum Penthecostes proxime futurum idem Henricus ad unionem seu gratiam sancta matris ecclesia satisfaciendo predictis Dominis vel concordando cum eisdem de dicta personam non veniret dictas ecclesias & loca sub forma jam dicta ob dicti Henrici obstinationem & protervitatem supponamus ecclesiastico interdicto. Datum anno Domini M. CC. XCV. Sabbato Quasi modo geniti.

In ecclesiasticis Hollandia, ut & Gelria, & Zelandia diocesis etiam^{2.} pars. Que autem ecclesiastica si quis quarat jam dicam. Dicam verbis episcopi, ne quis hic vitiligeret. Eum ipsum audiamus:

* Nos Fredericus Dei gratia Trajectensis episcopus norum facimus universis, quod ab specialiter favoreri, quem habemus ad spectabilem virum Consanguineum nostrum Dominum Wilhelmum Comitem Hannonia &c. & ne inter nos & ipsum ex subditorum nostrorum contentionibus hinc inde questionum materia orisur, concordavimus & concordationem fecimus cum consanguineo nostro Comite predicto, quod per totam terram suam Officiales nostri tam Trajectenses quam etiam faranei quicumque de ecclesiasticis tantum causis, videlicet testamentis, matrimonii, usuris, perjurii, fidei transgressionibus, † adulteriis, sacrilegiis, & aliis quibuscumque ad Ecclesiasticum forum pertinentibus cognitionem habere debent, & in his jurisdictionem nostram libere exercere, Causas vero civiles quandocumque ad eos pervenerint, & undecumque de terra dicti Consanguinei nostri, volumus, quod remittant sine dilatione ad ejusdem terra iudices seculares. Hanc autem concordiam & ordinationem nostram ab universis nostris Officialibus predictis mandamus & precipimus deinceps inviolabiliter observari.

* Ex Archivis Hollandiæ.

† Etiam homicidia. Sic exemplum, quo qui clericum in coemeterio Amstelami occiderant incois ejus urbis ad dicendam

Nnn 2

de eo causam citati Ultrajectum Ann. 1409. Etiam contra eos a Procuratoribus causarum criminalium Curie seu Episcopi & Archidiaconi Trajectensis; qui conjunctim cognoscebant, institutus processus, quem alias edam, ubi commodum. Nam est satis prolixus. Ob domi habitam concubinam Schiedamo citatus presbyter ad eisdem Ann. 1417. Zirixcea etiam citati, qui quendam ibi Canonicum lethaliter vulneraverant, Davidis Burgundi jussu Ann. 1488. Et plura alia exempla. Add. lib. 2. de Nobilit. cap. 21.

Datum anno Domini M. CCC. decimo nono feria secunda post beata Lucia virginis.

Quæ proprie dicecesis etiam in secularibus parebat soli Antistiti, & in ea ipsi & non alii etiam soli jus gladii. Vid. Buchel. *ad Hed. in not. p. 234.* Siqui alii exercebant, accepta ab eo potestate usi, Quæstores parricidii, rerum judices capitalium, mandatarii, magistratus, & qui in Tuentia & in Sallandt occultis præerant judiciis, ut passim apud Westphalos, liberi Comites, Frygravi, quos constituendi jus etiam ipsi Carolus IV. concessit codicillis hujusmodi.

In nomine sanctæ & individuae Trinitatis feliciter Amen. Karolus Quartus divina favente clementia Romanorum Imperator semper Augustus & Bœmia Rex ad perpetuam rei memoriam. Inter ceteras Reipublica curas ad illa specialiter affectum nostrum dirigimus, per qua subditis nostris pacis & tranquillitatis commoda procuramus. Hinc est quod Johanni Trajectensi episcopo Principi & devoto nostro dilecto ejusque successoribus Trajectensibus in fide & obedientia Imperii sacri manentibus plenam damus & concedimus ac liberam auctoritate Casarea tenore presentium ex certa scientia potestatem in terra sive districtu Twenthia & Salland ultra Iselam versus Westphaliam, qua ad jus & proprietatem ipsius ecclesia Trajectensis dicitur pertinere, in cujus etiam possessione pacifica iidem Episcopus & ecclesia esse dicuntur, Sedem liberam vulgariter Fryskul nuncupatam liberorum Scabinorum & Comites liberos Vrygreven dictos creandi, habendi, constituendi, & obtinendi, & hujusmodi judicium liberum ibidem per eosdem juxta morem & consuetudinem aliarum liberarum sedium libere exercendi ad fovendum pacem & maleficos ac nocivos homines de illis finibus extirpandum, nec non alia omnia & singula agendum, disponendum, & ordinandum, qua per Comites & Scabinos liberos in similibus liberis sedibus per prædecessores nostros Divos Romanorum Imperatores & Reges recolenda memoria approbata & fieri consueverunt, auctoritate Casarea presentibus ex certa scientia statuentes, ut præfata libera Sedis ordinatio Comitumque & Scabinorum liberorum constitutio per ipsum Episcopum & præfatos ejus successores qui pro tempore fuerint facienda perinde vim habeant, & ea qua rite fecerint solida firmitate subsistant, ac si dicta Sedis ordinatio & Comitum ac Scabinorum constitutio per nostram Celsitudinem essent facta. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostra concessionis infringere aut ei ausu temerario contraire. Siquis autem contarium attemptare presumpserit indignationem nostram & penam quinquaginta marcarum auri puri toties quoties contra factum fuerit eo ipso no-

veris

verit se irremissibiliter incursum. Quarum moderatorem nostri Imperialis ararii reliquam vero laeorum usibus decrevimus applicari, pramissis nihilominus in sua vigore perpetuo duraturis. Signum Serenissimi Principis & Domini Domini Karoli Quarti Romanorum Imperatoris invictissimi & gloriosissimi, Boemia Regis. Testes hujus rei sunt Venerabiles Gerlachus Moguntinensis Archiepiscopus sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, Arnelstus Archiepiscopus Pragensis, Johannes aula nostra Imperialis Cancellarius, Lupoldus Bambergensis, Johannes Olomucensis, Paulus Frisingensis, Henricus Lubeczensis, Marquardus Augustensis, Johannes Argentinensis, Burcharthus Spirensis, Albertus Swerinensis, & Theodericus Wormaciensis episcopi, nec non illustres Rupertus senior Comes Palatinus Rheni sacri Imperii Archidapifer & Bavaria dux, Rudolphus Dux Saxonum ejusdem Imperii Archimareschallus, Ludwicus dictus Romanus Marchio Brandenburgensis iphus Imperii Archimagister Camera, Ludwicus senior Comes Palatinus Rheni & Bavaria Dux, & multi alii nostri & sacri Imperii Principes Comites & fideles, Presentium etiam sub Imperiali majestatis nostra sigillo testimonio literarum. Datum Nurnberg anno Domini millesimo trecentesimo sexagesimo primo, indictione quarta decima, XVIII. Kalend. Maji, Regnorum nostrorum anno quinto decimo, Imperii vero septimo. Sic subscriptam. Script. per Dominum Cancellarium. Nicolaus de Thiemsfer.

Vulgo id *Veem-gerichte*. Scabini, judices, *Veem-schepens*. Unde antem 4. illud verbi non una est opinio. Non dicam jam quod dixi *lib. 4. de Nobilit. cap. 1.* Placet Revii conjectura *lib. 1. hist. Daventr. Veem* contractum ex *Vede-men*. *Vede* bellum, hostilitas. *Vede-men* qui constituti ad coercendos, qui pacem violant, & *Vedam* id est bellum & latrocinia inceprant. Invisi judices non plebi tantum, sed magistratibus etiam ipsis. Civitatis decreto Daventriae a Senatu, ab officiis, exclusi Ann. 1394. ut Revius scribit *hist. Daventr. lib. 1. p. 89.* Sublati etiam vi foederis quod inter Joannem Bavarum & episcopum Trajectensem Ann. 1422. *Item sal dat heymelick gerecht klaar of wesen, ende een ygelicken sal men veyligen die des begeert hem te vryen.* Nec mirum quod invisum quod passim deinceps sublatis. Magna eorum vis, & velut quaedam tyrannis. Etiam extra territorium contra communem regulam jus dicendi potestas. Citabant cives, incolas, etiam alii subjectos. Citatos scribit Revius eodem *lib. in fin.* Campenses aliquot Senatores a libero Comite Wolmariensi Joanne Dieterico Ann. 1463. & citatos in Gelriam ad liberam sedem Stegensensem cujusdam rogatu, qui ab iis se caesum & rebus suis spoliatum in via publica querebatur. Contrarium id quidem privilegii civitatum. Contrarium

pactis conventis inter Gelros & Sarios apud Spolderberch olim inis. Sed
 nullam malo remedium ob singularem & ingentem eorum Comitum po-
 testatem, qui nisi Caesaris auctoritate nec pacti, nec privilegii, nec ipsius
 episcopi, etsi hic etiam liber Comes, habebant ullam rationem, donec
 Pius Papa hanc potestatem querelis motus civitatum edita in id Bulla Ann.
 1464. in Transilvania protulit, conveniri jussu unoquoque coram
 iudice competente. Rev. *ibid.* De episcopo quod dixi, quod liber Comes
 id certum, sed in Twentia & in Salland: In reliqua diocesi, qui pessimus
 5. olim mos, non habebat episcopus in homicidium jus gladii, nisi cæsi con-
 sanguinei deserrent reum, accusarent, jus & justitiam instantius peterent,
 & quod plura est, nisi cæsi etiam corpus cum clamore adducerent ad tribu-
 nal & in episcopi conspectum, prodita in id formula, quam habet Pareus
 meus p. *mem. ad lib. 48. Dig. tit. 5. cap. 7. n. 6.* Corruptela hæc, quam
 sustulit Carolus IV. Imp. Diploma est apud Hedam *hist. Ultraj. p. 149.*
 Impone hinc scelus admissum, & plerumque id ita contigit, ut cædes sæpe
 impunita, (ea morum barbaries) non tantum quod cadaver raptum sæpe &
 occultatum, sed quod etsi id adductum etsi in conspectu ut tum debuit con-
 stitutum, dimissus tamen reus, quamvis centies convictus, si insontem
 jurasset se. Et id primus etiam sustulit Carolus IV. quem dixi. Sublatum
 postea elaudavit Gregorius Papa XI. Pontificatus sui anno quarto. Non in-
 gratum erit, spero, si utriusque diploma, quia hæcenus nondum visum,
 subjiciam hoc loco:

In nomine sanctæ & individuae Trinitatis feliciter Amen. Karolus Quartus
 divina favente clementia Romanorum Imperator semper Augustus & Boemia
 Rex ad perpetuam rei memoriam. Divina retributionis meritum ac temporali
 prosperitatis augmentum nobis infallibiliter provenire non ambigimus, dum
 principalium ecclesiarum sacrosancto Romanorum subjectarum imperio & perse-
 marum ecclesiasticarum honores & commoda rite defendimus & liberalibus Im-
 perialis munificentia gratiis gratiosius adaugemas. Sane constitutus in nostra
 Majestatis presentia venerabilis Johannes Leodiensis ecclesie Episcopus Princeps
 & consanguineus noster carissimus, qui pridem viginti annis & ultra Pontificali
 ecclesie Trajectensi feliciter præfuisse dinoscitur nobis exposuit. Quod cum in civi-
 tate & diocesi Trajectensi ab antiquo fuerit observatum, quod cives Trajectenses
 super causis debiti vel aliis civilibus vel criminalibus quibuscumque, etiam homi-
 cidii & ceteris delictis, de quibus coram Episcopo seu ejus Officiatis vel Com-
 missariis conveniuntur, etiamsi per plures testes impetitiones hujusmodi sufficienter
 probari possint, vel quantumcunque notoria & publica seu manifesta consistant,
 possint se per solum juramentum proprium expargare, & per hoc detur multis
 materia

materna perjurandi in divina majestatis offensam, & ex hoc crimina manent in-
correcta, & delicta, & homicidia occasione hujusmodi eo facilius pluries perpetrar-
unt in grave periculum animarum. Nos igitur hujusmodi consuetudinibus tan-
quam iniquis sub spe retributionis aeterna obviare cupientes, & ne homines ad per-
petrationem delictorum quorumlibet tali occasione pratensa levius prolabantur,
ad dicti Loodensis episcopi consanguinei nostri devotam supplicationis instantiam
animo deliberato, sano Principum, Comitum, Baronum, & Nobilium nostro-
rum & sacri Romani Imperii fidelium accedente consilio, de Imperiali nostra pote-
statis plenitudine nec non ex certa nostra scientia decernimus, & tenore presen-
tium declaratamus dictam consuetudinem juri communi contrariam non valere,
mandantes Venerabili episcopo Trajectensi, qui est, aut pro tempore fuerit, ne
non omnibus subditis suis & ecclesia sua praedicta Trajectensi firmiter & districte,
quatenus hujusmodi corruptelam in antea non teneant sive servant, nec a quo-
quam, cujuscumque conditionis existat, observari permittant. Volentes etiam &
concedentes dicto Episcopo, ut in omnibus & singulis causis praedictis contra
illa, qua per septem testes fide dignos probari possunt, hujusmodi expurgationem
juratoriam nullatenus admittere debeat, ac etiam teneatur. Quodque de mandato
& licentia nostris & Imperii sacri quando & quotiescumque hujusmodi casus
emergere contigerit, passim & debeat secundum formam juris communis procedere
& reos quoslibet punire, corruptela praemissa non obstante, quam de speciali nostra
gratia & auctoritate nostra Imperiali quoad eisdem totaliter revocamus. Nulli
ergo omnino hominum liceat hanc nostri decreti, declarationis, concessionis, man-
dati, & revocationis gratiam infringere, vel ei ausu temerario quolibet contra-
dire. Siquis autem contrarium attemptare presumpserit, gravem nostram indignatio-
nis penam & quinquaginta marcarum puri auri toties quoties contra factum fue-
rit se noverit incursum. Quarum medietatem Imperialis nostri fisci sive avarii,
residuam vero partem dicti episcopi & sua ecclesia Trajectensis injuriam passorum
usibus irremissibiliter volumus applicari. Signum Serenissimi Principis & Do-
mini Domini Karoli Quarti Romanorum Imperatoris invictissimi & gloriosissimi
Boemiae Regis. Testes hujus rei sunt Venerabiles Bertoldus Eystetensis, Johannes
Otomucensis, Theodricus Wormaciensis, Albertus Saerinenensis, & Lambertus
Spirensis ecclesiarum Episcopi. Illustres Rudolphus Dux Saxoniae sacri Romani
Imperii Archimareschallus & Princeps Elector, Rudolphus Austria, Styria, &
Karinthiae, Bolco Swidincensis, Henricus Lignicensis Duces, Johannes
Marobio Moravia, & Rudolphus de Euden Marthio. Spectabiles Fredericus Nu-
rembergensis & Burchardus Magdeburgensis Burggravii. Johannes Lantgra-
vius Lucemburgensis, & Henricus Comes de Swartzpurg, & alii quamplures
nostri & Imperii sacri Principes, Nobiles, & fideles, Praesentium sub Impe-
rialis

riales nostra Majestatis sigillo testimonio literarum. Datum Badarvis anno Domini millesimo trecentesimo sexagesimo quarto, indictione secunda, VI. Kalend. Julii. Regnorum nostrorum anno decimo octavo, Imperii vero decimo. Ita in plica: Per Dominum Imperatorem. Subscriptum: Johannes Eystetensis.

Gregorius Episcopus Servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. His qua equitatem sapiunt & salutem respiciunt animarum ut illibata consistant libenter adjicimus muniminis firmitatem. Sane petitio pro parte Venerabilis fratris nostri Arnoldi episcopi nobis nuper exhibita continet, quod olim charissimus in Christo filius noster Carolus Romanorum Imperator semper Augustus attendens quod in Civitate & diocesi Trajectensi ab antiquo fuerat observatum, quod cives Trajectenses ac vasalli & ministeriales beati Martini & ecclesia Trajectensis super causis debiti vel aliis civilibus aut criminalibus quibuscumque, etiam homicidiis, & ceteris delictis, de quibus coram Episcopo seu ejus Officiariis vel Commissariis conveniebantur, etiamsi per plures testes impetitiones hujusmodi sufficienter possent probari, & quantumcunque notoria seu publica & manifesta existerent, possent se per solum eorum proprium juramentum expurgare, & per hoc daretur multis materia pejerandi, ac crimina remaneret incorrecta, & homicidia occasione hujusmodi facilius pluries perpetrarentur in divina majestatis offensam, ac grave periculum animarum, ac cupientes hujusmodi consuetudinibus tanquam iniquis obviare, ne homines ad perpetrationem delictorum quorumlibet tali occasione pratensa levius prolaberentur, animo deliberato, ac sano Principum, Comitum, & Baronum, & Nobilium suorum & Romani imperii fidelium accedente consilio, de Imperiali potestate plenitudine ac sua certa scientia decrevit & declaravit dictam consuetudinem tanquam juri communi contrariam non valere. Quare pro parte ipsius Arnoldi episcopi nobis fuit humiliter supplicatum, ut decreto & declarationi hujusmodi per dictum Karolum Imperatorem, ut praesertur, factis robur confirmationis adjicere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur hujusmodi supplicationibus inclinati decretum & declarationem praedicta rata habentes atque grata illa ex certa scientia auctoritate Apostolica tenore praesentium confirmamus & praesentis scripti patrocinio communitivimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostra confirmationis & communitivionis infringere vel ei ausu temerario contraire, Siquis autem hoc attemptare presumpserit indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Avinione VIII. Kal. Januarii, Pontificatus nostri anno quarto. Sic scriptum supra plicam: Jo. de Castris.

6. De homicidio quod dixi, quod ab episcopo non punitum, si non existeret, qui quereretur, plane id singulare. Secus erat quod ad cetera quae poenam

nam capitit merebantur: Secus etiam quod ad rusticos si homicidium commississent. Diserte in libro Cameræ: *Die Bisschop van Utrecht mach aantasten ende overrichten na ordel synre manne al en weer oec niemant die daer clagbete, die ghene die hier nae bescreven staen, alse Dieven, Morders, Vredbrekers, Rovers, Vrouwen verkrachters, die syn heerlicke goet aantasten, die lude vangen, of die lude gevangen holden, dies van rechts wegghen niet doen en moghen, die brant in den Stichte aansteken, die Kercken breken, erde voert alle ander lude, die ondaat in den lande doen, Mer ander misdaat alse simpel dootslach of vechten en mach die Bisscop niet richten onder welgeboren luden, ten waar dat daar ondaat in geschiet waar, of ten waar sake dat men daar over clagbete. Mer huyslude mach hy van syns Ampts wegen aantasten, vanghen, ende overrichten na wyfinge synre mannen.* Loquitur de privatis, de eo cuius interest, cum dicit sonder clagher. Nam alioquin satis constat, quod nisi sit, qui accuset, Prætor scilicet aut Marscalcus, non consistat iudicium. Et certum quod accusarint hi, si commissum quid ex his, quorum mentio hic nominatim, quamvis nemo quereretur. Ipsi accusabant, episcopus iudicabat. Nec tamen, nequis erret, episcopus semper iudex. Videndum etiam eo casu, a quo scelus commissum. Si civis missus ad Scabinos a Scabinis iudicandus. Nec absolute a Scabinis, sed si coacto iudicio Prætor ei assideret, si accusaret &c. ut facile est intelligere ex his quæ inter Amorsfortios & Episcopum olim acta. Erant tum satis multa, de quibus invicem disceptabant. Ea autem, quæ huc pertinent arbiter sumptus Dux Gelriæ decedit, ut sequitur:

Item op dat punte, dat Peter van Snellenberch eyn weduwe ontvoirde ut myns Heeren Lande hoirs ondancks in Veluwe, ende heeft si wederbracht in die Stat van Amersfort, ende is daar mede noch aldair, Dair die Raat op antwoirde, dat Peter segede, dat het vervolgt wert van der weduwen magen tot Scherpenzeel in den Lande van Gelre, ende daar recht af plach, als daar dat recht gelegen is, ende noch binnen der Stadt van Amersfort recht dair af plegen wille, Seggen wy dat die Bisschop van Utrecht sinen Scholtet aldair den Clegher dair af mach laten richten als dair recht is, ende dair an en sal die Stat van Amersfort hoer niet hynderen.

Item op dat punte dat Meus soon van den Broicke een syn kint ontvoirde, dat niet mundich en was van Renen, ende brocht dat binnen die Stat, dat hoer myn Here van Utrecht, dien Godt genedich sy, dede eyschen mit den magen, dat si hoer niet overleveren en wolden, ende onthielden hoer dat mit geweld, Dair die Raat op antwoirde, dat Gysbert Meus soon ut den Broick op een tyt binnen der Stat van Amersfort was mit eenre Jonfrouwen, ende die Raat

van Amersfoort overmits bevelinge ons Heeren van Utrecht, dien Godt genedich sy, der Jonfrouwen vraichde, of si daar mit hoiren wille was, Daar si den Raide op antwoorde, dat si mit hoiren willen dair was, ende wait sy dair niet, so woude sy noch dair komen, Ende dair onsen Heere van Utrecht eyn weet af gedain wert, dair ghien vervolghen op en quam van ons Heeren wegghen of van ymant anders, Seggen wy ghelyc wy op dat naeste punte hier voor geseeght hebben.

Item op dat punte van Sweder Nagel mit den sinen, diemen wail bewisen sal op eenre vryer marct Johan die Coster syn dochter nam mit geweld, ende wonden Jan voirsz seer, ende voerde sy weder des nachts in die vryheit van Amersfoort, daar si hoen ontliet, Dair die Raadt op antwoirt, dat Sweder op die tyt onse Borger niet en was, ende wantse hoen van dien saken niet en verantwoerden, so verboet hoen die Raet hondert jaar de Stat, Seggen wy dat die Bisschop synen Scholtet dat mach doen rechten als dair recht is.

Item op dat punte dat Lubbert Ebben soon eyn weduwe gevangen hilt in syn huus mit den sinen, diemen wail bewisen sal, ende voirdense hoers ondanccks ewech in Hollant, ende syn weder in die Stat gecomen, ende hebben gedingt, dat die Vader niet kronen en sal, op dat he syn dochter weder kreeg, Daar op die Raat antwoorde, dat Lubbert Ebben soen seget, dat he dien saken claarliken onschuldich is, ende wil dair tot Amersfort rechts of plegen. Seggen wy dat die Bisschop sinen Scholtet den cleger daar af mach doin rechten als daar recht is, ende daar an en sal die Stat hoen niet binderen.

Atque ita pronuntiatum Ann. 1394. presentibus non paucis magni nominis & illustris, qui tum Duci a consiliis, ut in fine instrumenti: Hier waren over die Edele onse lieve Neve, Raide, ende vriende, Her Frederich Grave tot Moirffe, ende Here tot Bare, Her Henrich van Steenberg Proijt van Aldemunster tot Vtrecht, Her Henrich Here van Vianen van den Goy, ende van der Ameyen, Her Gheryt Here van Weerdenberch, Her Ott Here van Hoeckelom, Her Johan van Bilant, Her Johan van Vianen, Her Johan Balju Deken tot Zutphen, ende Rentmeister ons Lants van Gelre, Her Jorden van Wy, Her Ott van Bylant, Her Johan van Hoemoet, Her Willem van Rees Riddersen, Frederich Here van den Berge ende van Bylant, Johan van Bylant Scout van Boeckop, ende Johan Mompelier van Overhage Knapen. In orconde ons segels van onser rechten weetentheit beneden aan den brief gedrukt. Ghegeven ende geschiet tot Wageningen in onser Stat int jaar ons Heeren dusent drie hondert vier en t'negentich des Godes daghs na onser Heren Hemelvairts dach.

Quod

Quod porro ad *Marscalcos*. *Marscalci* nec *judices* nec *officio functi* ut *Toparchæ*: Ut *magistratus*, ut *Irenarchæ*, *inquirebant* in reos, *conji-*
ciebant in *carcerem*. Ab *episcopo* *instituti* & *adaçti* in *verba* ejus. *Hortens.*
lib. 4. hist. pr. *Cogebant* *judicium*. Sed *nulla* in eo *iis* *vox*. Nec *cogebant*,
ubi *vellent*. *Mittebant* *captos* *Ultrajectum*, *Amisfurtum*, *Ganum*, *Rhe-*
num *judicandos*. *Judicabant* *quibus* *more* *id* *aut* *lege* *concessum*. Aut *Scabi-*
nini *civitatum*, aut *episcopus* *etiam* *ipse*, & *cum* *eo* *nobilitas* & *vasalli* *ec-*
clesiæ. Sed *id* *ita* *accipiendum*, si *pœna* *criminis* *corporalis*. Quod *ad* *pœ-*
nam *pecuniariam* *etiam* *ruri* *hæc* *exacta*. Nam & *ibi* *non* *pauci*, *quibus*
media *jurisdictio* *ut* & *mixtum* *imperium*. *Coactum* *pulsu* *campanæ* & *co-*
actum a *Marscalcis* *etiam* *ibi* *judicium*. *Testantur* *de* *eo* *Ordines* & *queruntur*
de *abusu*, *quod* *pulsatio* *esset* *nimia*, *cum* *rerum* *potiretur* *adhuc* *David*
Burgundus. *Item*, *inquiunt*, *te* *gedencken* *ende* *te* *vorspreken* *mit* *mynen* *Ge-*
nadigen *Here* *van* *Utrecht* *off* *den* *Maerschalcken* *van* *dat* *sy* *die* *clocken* *in* *'t* *lant*
meer *slaan* *als* *sy* *rechten* *dan* *van* *ours* *gewoonlic* *is*. Quod *autem* *ad* *episco-*
pum, *judicabat* *non* *solus*. Ut *dixi* *nobiles* *affidebant* *ei* & *ecclesiæ*
vasalli. *Anonymus*, *qui* *adjunctus* *est* *Bekæ*, *hist. Ultraj. p. 129.* *Nam*
quidam *dicitur* *Johannes* *de* *Sommel* *quendam* *virum* *in* *dicto* *oppido* *de* *Montfeirde*
interfecit, *qui* *per* *Maerschalckum* *episcopi* *in* *prædicto* *oppido* *captus* *est*, & *Tra-*
jectum *ductus*, *ubi* *secundum* *judicium* *militum*, *prout* *moris* *est*, *dijudicatus*
& *decollatus* *est*. *In* *prædicto*, *inquit*, *oppido*. Nam *Ultrajecti* *quenquam*
capere *Marscalco* *non* *licuit*. Et *tantum* *abest* *ut* *Ultrajecti*. Nec *in* *cives*
qui *ruri* *ullum* *unquam* *ei* *jus*. Ruri *cives* *ab* *eo* *capti* *ad* *magistratum*
remittendi. *Rebelles*, *seditionosi*, *rei* *læsæ* *majestatis*, *ad* *episcopum* *etiam*
missi. Nec *semper* *is* *condemnat* *instituto* *processu* & *figura* *judicii*. *Etiam*
solo *ejus* *jussu* *occisi* *seditionosi*, *rebelles*, &c. Sed *raro* & *vix* *exemplum*.
Exemplum *cum* *urbem* *Henricus* *Bavarus* *rebellem* *redegisset* *in* *potestatem*.
A *quo* *multa* *tum* *facta*, *quæ* *tyranni* *solent* *impotentes*. *Processus* *cum*
institutus, *ut* *dixi*, *nobiles* *affidebant*, *vasalli*, *ministeriales* *secundum* *jus*
Provinciale. *Etiam* *Urbium* *delegati*. *Extract* *uyt* *het* *Buytspraack* *boeck* *der*
Stadt *Utrecht*. *Ann. 1626, des* *Vrydachs* *na* *sunte* *Willeboerts* *dach* *den* *9.* *No-*
vemb. *Also* *onse* *Genadige* *Heere* *van* *Utrecht* *van* *lijfs* *noot* *genootsaecht* *sy* *op* *dese*
tijt *te* *vertrecken*, *so* *heeft* *syn* *Genade* *ter* *oetmoediger* *bede* *ende* *begeerte* *van* *den*
Prelaten *ende* *Heeren* *van* *den* *vijf* *Godshuysen*, *Ritterscap* *binnen* *Vtrecht*, *Raet*,
out *ende* *nye*, *en* *den* *gesichten* *uten* *gemeen* *gilden* *der* *Stat* *van* *Vtrecht* *geset* *twoe*
Stedehouders *in* *zjnre* *genaden* *Stat* *te* *weten* *Jacob* *van* *Amstel* *en* *van* *Minden*
Hoofmeyster *en* *Eerst* *Taets* *van* *Amerongen*, *Maerschalck* *des* *Overstichts* *van*
Vtrecht *ter* *tijt* *ende* *wylen* *toe*, *dat* *zjn* *Genade* *weder* *alhier* *binnen* *zjnre* *ghe-*
naden

naden Stat komen selle, Welverstaande dat syn Genade den selven Stedehouders volcomen macht ende moegen gegeven hebbe om in zynre Genade absentie alhier dair by te doen ende te laten, off zyn Genade hier tegenwoordich ware, te weten off eenige vergaderinge, commotie, oft oproer tegens t'compromis van den gilden ende zynre Genaden uyt sprake gevele oft gebeurde. Des soo hebben alle Staten voorsz wederom geloest geen commotie noch nieuwicheyt te maken oft te beginnen onder geestlike noch weerlike, edel ende onedel, ende wie daar gebreckich an viele datmen dien straffen zel an lyff ende an goet als vredebrekers na vermogen t'compromis van den gilden en die uyt sprake van onsen Genadigen Heere, sonder oick eenige morgensprake van eenigen gilden off vergaderinge in eenigen plaatsen te beginnen. Ende of 't wes contrarie dair inne gebeurde, dat dan alle geestelycke, Ritterscap, Raat out ende nye, ende die gesickten terstont comen sullen op ons Genadige Heeren Hoff by den Stedehouders om sulcx te straffen na gelegentheynt der saicke. Hortens. lib. 7. hist. Dum ad Tylam bellum haret, episcopus Ultrajecti per Wolfgangum Abstemium aliquot captivos e custodia produci jussit. Abstemio cum equitatu luce in forum Boarium profecto, concursus tota urbe populi ad ferale spectaculum factus est: imperatumque licitoribus producere Godefridum de Coninck prætorem, Gisbertum van der Aa equestrem, Cornelium Hack, Jacobum Blom, Nicolaum Joannis F. Pauli N. Hos productos indicta causa percussit, ut quarum consilio ac sententia descitum maxime ab episcopo, & omnium primum turbata ac vastata seditionibus Respub. fuisset, & mox: Antonium Venrodium quod quaestor sub Gelro fuisset, & Godefridum Cunretorsium, quod de belli suscepti jure consultus aliquid contra episcopum respondisset, culeis insutos in Rheno nocte prope arcem suam Batavodurorum submersit. Fuit hic Venrodus, ut hoc obiter tantum addam, Canonicus ad Divam virginem. Nactus Canonicatum per fratris resignationem Andreæ de Venroed Præpositi S. Cuniberti Coloniensis Ann. 1496. Corpus, postquam submersus, ejectum in quandam insulam paulo infra Lexmondam, & inde ablatum in Jaersvelt in cœmiterio ejus templi nulla pompa sepultum. Claudus sed strenuus & vir acris ingenii. Quamvis cœlebs, nam Canonicus, in Venerem tamen promptus. Usus aliquot concubinis, de quarum prole etiam, postquam captus, non parum sollicitus, ut patet ex testamento, quod in vinculis scripsit sua manu Ann. 1528. 19. Jul. Cum omnia, inquit, debita tam jura ecclesia & aliorum persoluta sunt, & qua tunc supersunt do & lego prolibus meis, quas, procb dolor, in peccatis generavi, aqualibus portionibus dividenda, ne ostiatim mendicare panem necesse foret, & habeat Gertrudis respectum suorum, & alia mater, quam novit Gertrudis etiam suorum, & flagito etiam ab executoribus meis, ut
etiam

etiam respectum habere dignentur. Item: Corpus meum ecclesiastica tradetur sepultura, ubi hoc executoribus meis commodius visum fuerit, sine aliqua pompa, & quomodo secretius visum fuerit. Quod si non fuerit sumetur de meis. Spero, vita privabor, bonis tamen privati equum minime esse. Et si iste casus lamentabilis non supervenisset, omnes bene contentassem. Ego non scio, quomodo cum bonis meis, qua adhuc supersunt, eveniet. Committo omnipotenti Deo. Habeo de presenti de sublatis mobilibus damnum ultra mille florenos. Testor Deo, si ea quae in domo mea & extra fuerunt, sublata sunt. Nihil est, ubi vita superest. Item adhuc sum obligatus Gisberto Lap braxatori meo. Sum contentus cum computu suo. Tradidit mihi cedula, qua est in domo mea. Non fuit factum meum licet vita solvor. Haud equum credo vitam cum bonis amittere, quod secus evenire spero. De Ritmeester Oldenborch mihi addixit servare vitam, sed male servavit, qua addixerat. Ego enim forte alia via evasissem, si tam constanter non promississet. Est occasio tamen scandalosa mortis mea. Licet peccata bene meruerunt, ego omnino remitto ob amorem Dei, &c. Vidit hoc testamentum Gisbertus Lappius a Waveren & ex eo exscripsit hæc. Quod ^{f2} ad Cunretorium, non † tam leve ejus crimen, ut id fingit Hortensius. † Et nec Nam ex iis hic, qui id egerant, ut Comes a Bichlia Canonicus Coloniensis forsan Tutor postularetur & Protector diocesis. Uterque Venrodii. Extract uyt de Examinatie van de gevangenen op St. Cathrynen poort Ann. 1528. Venroede. Op die vrage wie die van Bicheling tydinge van de postulatie gebracht heeft &c. seyt hy, Mr. Jan de Vael ind Adam des Domdekens dienaar te gaderen, ende Cunretorff heeft dat consilium tegens mijn Genadige Heer daar op gemaackt. Ut puto quaestio de reis habita. Sed præter morem & extra ordinem & episcopi tantum jussu, suo jure in eos usi ut rebelles, ut seditiosos, ut reos læsæ majestatis. Extra eum casum moris nobiles advocare, ministeriales, vasallos, ut & statim jam dixi. Et his assumptis episcopus sedebat pro tribunali & sedebat quod notandum ubicunque ubi veller. Nequis deinceps de eo dubitet quod dignum notatu addam hic ex charta Ann. 1364. des Saterdaghs na Sint Servaes dach: Voert so en sel die Biscop genen persoon vaan, ontliven, noch niemant van synre wegen, is hy geestelic persoen van der ecclesien of onder hoer bescermenisse, hi en si verwonnen voer sinen Deken ende voer syn Capittel met allen recht alse gewoonlic is, ende is hi geestelic persoen, die van der Ecclesi bescermenisse niet en is, hi en si verwonnen voer sinen rechter, daar men met recht schuldich is te verwinnen, alse recht ende gewoonlic is, Ende is hy weerlich persoen so salment doen binnen Utrecht, binnen Amersfoerde, binnen Rhenen, binnen den Gheyne, of binnen Vredelant by den genen, die daar te rechte toe gesworen syn, ende mit rechte dair over oerdelen sullen. Voert so mach die

Biffcop felve mit Ridderen, Knapen, mannen, ende Dienftmannen te recht fitten ende
 13 recht houden binnen fynen Gefichte, waer hi wil, alfe gewoenlic is. Provinciale hoc
 judicium, cui præerat epifcopus, & quo in prima etiam instantia caufam par-
 tium cognofcebat, non cognofcens alioqui nifi poftquam a victo appellatio ad
 eum facta. Charta Ann. 1510. Ten anderen datmen uyt alle Gerechten in onfen
 Lande van Hagefteyn tot ons ende onfen nacomelingen beroepen ende appelle ren fal
 mogen. Statuta MSS. majoris ecclefiæ: *Siquis gravatur per ſententiam Capituli
 poteft appellare ab illa, ſive interlocutoria, ſive diffinitiva in continenti ſine ſcriptis
 & ſine cauſa expreſſione ad immediatum ſuperiorem ſcilicet epifcopum.* Charta
 Ann. 1353. Voert ſo heb ic mi mitten gemonen Kerſpel lude van Montſoerde be-
 kennet, ende bekenne in deſen brieve voer ons ende voer onſe nacomelingen, datmen
 alle die oerdelen, die de Scepen van Montſoerde, lantgenoten, ofte buyren in allen
 minen gerechten wiſen ſellen, beroepen mach voer den Biſſhop van Utrecht, ende
 daar en zoelen wi noch onſe nacomelingen nimmermeer wederſeggen ende doen
 in eeniger manieren. Add. lib. de Nobilit. p. 307. & ſeq. Sed in civilibus tan-
 14 tum facta hæc. Crimen ſi patratum, videndum, quis patraſſet, utrum ci-
 vis nec ne. Si civis conſeſſim hic ad ſuum judicem remittendus. Vid. lib.
 de Nobilit. d. loc. Nec intererat, ubi captus. Duo tantum caſus qui excepti
 expreſſe. Si civis Montſurtenſis, & ſi atrox eſſet crimen. Montſurtenſi,
 quod Montſurtum non habebat jus gladii, idem jus, quod cuivis, cui ruri
 domicilium. Vid. Hed. hiſt. Ultraj. p. 259. Miſſus ſcilicet Ultrajectum,
 Ganum, Rhenum, Amiſfurtum ab iis judicandus, quibus lege id conſeſſum.
 Si atrox crimen cognitio etiam Provincialis judicii. Nulla autem appellatio
 hic. Ne diſtinctio quidem facta quo proceſſu condemnatus quis. Ordina-
 rio, an extra ordinem. Vid. præſat. ad lib. 3. de Nobilit. Provinciali judicio,
 an domi a ſuo judice. Nam quod ad Provinciale, Antiftes ejus Præſes. Idem
 autem ab eodem appellari non poteſt. Celebre id judicium & cui diu adhuc
 locus. Etiam Cæſaris tempore. Etiam apud Salios. Cæſar enim etſi a dice-
 ceſi ſejunxit, vetus tamen ſuum jus iis integrum reſervavit. Habet Revius
 exempla, quibus Comes Arembergius Præfectus Cæſaris ut judex ſtato anni
 tempore in judicio præſedit, equeſtri Ordine præſente & delegatis civitatum,
 quorum nomina paſſim addit. Vid. hiſt. Dav. lib. 3. p. 319. Equites quot-
 quot erant habebant unicum tantum votum. Civitates ſimiliter. Si his invi-
 cem conveniret, nullæ Principis erant partes. In rem judicatam tum abibat
 ſententia. Sin minus, prævalebat pars, cui Princeps acceſſerat. Rev. *ibid.* p.
 330. & ſeq. In quavis cauſa habebat locum, civili & criminali. Rev. *ibid.* lib.
 4. p. 410. Siquid eſſet controverſum, quod majoris momenti, quod jus pu-
 blicum concernebat, quod famam, quod honores, quod omnia alicujus bona.
 Sed quod dixi neceſſe eſt, ut paulo plenius adhuc probem. Ex Actis Ultraje-
 ctinis

Ann. 1447. s'Vridachs na beloken Paschen: Overdroegen die Raede out ende nye, dat Steven Henrics soen, diemen Steffen Loenen soon heet ten Lantrecht voer onsen Heere van Utrecht staan sel van der vredebreucke, daar hy of besproken is, ende die Raet en zel hoer die sake niet meer bewynden, indien den selven Steven niet anders dan Lantrecht en wedervaart, niet wederstaande sulcke slyinge, als die nye Raet cort voor onser Vrouwen lichtmisse Ann.XLVI. daar af gedaen gehadt heeft. Ex actis Ann. 1525. des Vrydachs na sunte Willeboerts dach den 9. Novembra Item want Joost van den Bosch, Hubert van Zyl, Jan Mol, Jan Harmenssen Scoemaker, Zeger Harmenssen Viscoper, Wilger Geryt van Hollants soen mit hoer medewerckers waecstoringhe gedaen, ende den Viven mit hoer dientres en Donderdage s' nachts lefleden geweldelicken overvallen hebben, seggende dat sy willige waick waickten, ende mit tortsen langes der Straten liepen buyten consent van hoeren Oversten, Soe laat die Raet weten, ende gebiet allen den genen, diese gebuyft ofte gehoofst hebben, dat syse by sonneschijn van desen daghe onsen Oversten te kennen geven by t' verbeuren van hoeren liven, Ende of eenige van dese VI. voersz. persoenen oft ymant van hem eenige van onsen burgeren oft onderfaten misdoen of overvallen wouden, datmense dan sal mogen dootslaan sonder verboeren, ende ofise oock binnen der Stadt gegrepen worden, datmense dan justicieten zel als Vredebreckers, na vermogen t'compromis ende uyt spraack van onsen Genadigen Heere. Item oft die voersz. ses personen uter Stadt ruymden, oft geruyt waren, so heeft mijn Genadige Heere beveel gedaen zynre Genaden Maerschalcken die selve in den Gestichte aan t' tasten, ende over te rechten als Vredebreckers.

Recte uter Stadt ruymden. Nam civis extra urbem evocari non potuit. Et nec ad ipsum episcopum. Si vocatus non necesse ut veniret invitus si non cautio prius praestita remissum iri ad suum iudicem. Charta Ann. 1266.

Universis praesentes inspecturis Scultetus, Scabini, Consilarii ac universis ac civitatis Trajectensis Salutem. Noverint singuli ac universi, quod nos de communi consilio duximus ordinandum & promissimus firmiter observandum, si de aliquo nostro concive Trajectensi conquestum fuit, & huiusmodi sibi vergat ad jus suum capitale, si talis de quo conquestum fuit, velit super jus suum comparere, & conductum a Domino episcopo Trajectensi ad comparandum non poterit optinere, & ipsi jus & sententia fieri non possit, si major pars Scabinorum & Consulium, qui electi ab Oudermannis civitatis cum eo destinantur, hoc fuerint protestati, quod conductus, jus, & sententia sibi denegetur, Nos huiusmodi nostrum concivem, donec conductum ad comparandum habere poterit, & jus & sententia sibi fieri possit in nostra retinebimus civitate. In cuius rei testimonium, & ut praedicta inviolabiliter observentur praesentes literas sigillo civitatis nostra Trajectensis communimus. Datum & ordinatum anno Domini M. CC. LXVI. Sabbato post assumptionem beatae Mariae virginis. Et

Et id extra controversiam. In prima etiam instantia si civiliter ageretur Aristes nunquam aditus nisi partium consensu, si de exteris tantum sermo, aut nisi quis loci incola, ubi ei præter actam etiam media jurisdictio. Atque eo puto pertinet diploma quod sequitur.

Wy Rudolph by der genaden Gods Bisscop t'Utrecht maken kondt allen luden, want voor ons gecomen syn in onsen gespannen rechte Melis Uytenege aan die eene syde ende Willem van Vloeten aan de ander syde, ende elc van partyen vermet hem een besit van vier mergen lants of meer geheten die Gaarde gelegen op Themaat, ende ginghen des aan kenninghe van ons, onse mannen, ende Dingweerders, So hebben wy mit onsen Ridderen, Knapen, ende Dingweerders dair of gekent ende kennen mit desen onsen brive Melis voetsz in besit des voersz erves, ende hy daarinne bliven sal ter tyt toe dat hy mit beteren rechte daer nyt gewonnen wort. Hier waren over ende aan Heer Frederic Utenhamme, Heer Frederic Utenhamme van Baarsel Ridders, Jacop Borre van Amerongen, Melis van Mynden, Gysbert van Vianon van Ryssenborch die jonge, Steven van Zaylen van Nyevelt, onse mannen ende Dingweerders ende andere goede luden genoech. In oerconde 's briefs besegelt mit onsen segelle. Gegheven tot Utrecht in't jaer ons Heeren M CCCC. XXXVII. des Manendaghs na den Sonnendach Cantate.

Fateor tamen non satis constat an non possit referri etiam ad Provinciale judicium. Nam quod locus ei etiam in causa pecuniaria, & multa alia argumento, & quod supra dictum de controversia, quæ olim inter episcopum & Burggravium de Montfoort. Cum quæstio de jure gladii Burggravius sapius & identidem ad id tum provocavit non semel de eo protestatus: Quia, inquit, in charta Ann. 1386. ego meique parentes a vestris prædecessoribus & a vobis ultra centum & plures annos altam jurisdictionem in Montfoirde & in aliis locis prædictis ab ecclesia Trajectensi in feudum obtinuimus & possedimus, & de contrario non est memoria hominum, sicut in literis patentibus hic præsentibus & lectis plenius dicitur & continetur. Et puto secundum hoc mihi fieri jns patria videlicet Lantrecht des Gestichts van Utrecht aut Keyser-recht quod imperiale dicitur. Detrectabat episcopus, sed non ideo detrectabat, quod civiliter ageretur, sed quod Montfortius tum haud dubie futurus superior. Ita enim moris. Adducebat litigantium quisque ad judicandum quotquot vellet & quotquot posset reperire ex amicis, ex propinquis. Unde & victor plerumque, qui amicis instructior. Quod cum David Burgundus serio secum perpendisset non 17ferens rei indignitatem, nec infirmis a potentioribus factam vim & injuriam supremum aliud judicium, ad quod victus provocaret, permissu Cæsaris instituit, quod a disco seu mensa, cui judices assidebant, dictum t' *Recht van der*

der Schive. Meminit Heda in ejus vita: *Corruptelas*, inquit, & barbaricas consuetudines in civitate & ditione sua, partim per plebiscita, partim per pares cum impressionibus introductas penitus abrogavit. Nam durus & indomitus populus Frisiacus suetus uti legibus per omne nefas iudicium corrumperebat, testes in causis muneribus alliciens, ubi perjuriarum modica vel nulla animadverso, pares autem per miras contentiones agebant iudicem modo & partem dictandis ferendisque sententiis gravantes, mendicata vota accumulabantur, ut qui nunquam actioni aut ventilationi causa affuissent. Rogati a partibus, prout qualibet ad horam pronuncianda sententia plures curribus navibusve adducere poterat; eo faciebat causam suam justiore melioremque. Proclamabant se illius, cui favorebant, esse voti, nullis meritis examinis habendi attentis, qui tunc numero praecebat, censebatur justiore fovere causam, adversario interdum capite aut vita, interdum bonis condemnato. Et hujusmodi sententia presente Praesule rogabantur, qui assidens dictamini, & iniquitatem aperte cognoscens, remedium commiseratus injuriam patientibus afferre nequibat, quod iste indigne ferens reformare tentavit, praesniens certum numerum eorum, qui iudicii praesent, ubi etiam contra singulos excipere licuit &c. Ne dictabat quidem Princeps aut pronunciabat sententiam. Iudices, Assessores, qui dictaret, pronunciaret, eligebant communiter. Princeps tantum, ut hic patet, affidebat dictamini. Charta est insignis, quae restituto jam iudicio morem hunc satis innuit:

David van Bourgoengen by der genaden Gods Biscope t'Utrecht maken kondt allen luyden, Also seeckere gescheele ende gebreecke geweest syn tusschen Beernt Utenenge optie eene, ende Johan van Zuylen van Natewilsche optie ander syde, roerende van anderhalf jaren pachts van den termynen anno seven en tachtich des jaars negen en twintich Vrancrijsche schilden dertich Bourgoensche stuvers voor den scilt, daaromme Beernt Johan voorsz voor ons ende voor onsen Ridderen ende Knapen heeft doen bedaeghen. Ende beyde partyen alse voorsz te rechte comende hebben oordeel gedingt, die bestaat aan Dirck Ruysch, syne daghe ende overdenckigh nemende, hem oock wael beraden, mitten geleerden gesproken, ende der saken berichtet, so vele sy des wijs worden condon, heeft hy by goetduncken onser Ridderen, Knapen, mannen, ende Dingweerders in grooten getale dair by wesende op dach datum van desen onsen brieve voor recht gewesen, dat Beernt voorsz eens rechts geëyscht ende aansprake gedaan heeft. Hier waren over ende aan Johan van Amerongen Dingweerder, Johan van Hemerten, Reynier van Wijck, Gerrit van Rijn, Henrick van Nyenrode Bastaert, Gerrit uten Hamme, Florens van Pallaes, Beernt Proeys Aelbertsoen, Dirck Ruysch, ende meer andere onser Ridderen, Knapen, mannen, ende Dingweerders. In oerconde s'briefs besegelt mit onsen segelle. Gegeven op onsen Slotte tot Duersteden in 't jaar ons Heeren dusent vier hondert acht ende tachtich opten 13. dach in Martio.

PPP

Questus

Questus de eo etiam David in tabulis de eo editis, quibus passim inventus in rei iniquitatem sublato iudicii etiam reddit rationes. Habes lib. 2. de Nobilit. p. 679. *Wy dan, inquit, aansiende die gebrekelickheyt van justitie in onsen Lande, aan dewelcke sulcke gebreken ende dwalingen te wesen plagen, dat elagelyck was, dat een die best gemacht was, 's beste rechr placht te hebben, ende niemant hier en was, die tot sulcke groote ellendicheyt ende onderdrackinge der armen zenige voorsienicheyt dede, daarom heeft ons gedocht daar tegens te vinden een opperste remedium van rechte, also dattet beroep stede soude hebben in onsen Lande als men overlaf wort.*

18. Fateor legens hæc diu hæsi, qua fronte id dictum ab episcopo, quod appellatio olim nulla, cum legissem vel centies quod appellatio ad eum facta. Putabam primo referendum id ad iudicium Provinciale, a quo nulla appellatio. Et ne sic quidem male. Sed cum nondum hac ratione satisfacere mihi possem, re attentius perquisita, ad primarias etiam urbes adverti id referendum. Ad Ultrajectum, ad Amisfurtum, ad Daventriam, Campos, Zwollam. Nam & certum quod ab his appellatio olim nulla. Certum de Ultrajecto. De Amisfurto similiter. De Rheno etiam idem. De Daventria, Campis, Zwolla dubitari non debet. A minoribus civitatibus appellatio ad eas frequens ut a rusticis passim ad Provinciale iudicium, ut Ducissæ Parmensi ab Ordinibus demonstratum Ann. 1563. Ab ipsis contra olim nulla. *Rev. hist. Dav. lib. 3. p. 334. & 336.* In inferiore dicecesi quod a minoribus ad majores appellatum non legi. Contra, & nihil certius, ad episcopum appellatum, ut supra est de Montfurto *cap. 11. p. 158. &c.* item de Hagesteyn *cap. 12. p. 198.* In eo omnes conveniebant: Judicabant per arrestum, ut vulgo dicitur jam barbare. Civilis causa an criminalis non solebat distinguui. Ratio si quaratur, non obscura est, ut puto. Nomine episcopi iudicabant, adacti in verba ejus, & ac si essent mandatarii, ut dixi *cap. preced.* Idem autem ab eodem appellari non potest. Nihil verius quam quod dico. Sed urbs ira id non accepit, ac si redderetur jus Principis beneficio, sed ac si id exerceret velut proprio suo jure, vi nimirum privilegii & consuetudinis vetustissimæ. Princeps contra quod redderetur, etsi suo nomine, ita tamen absolute, ut plane nullæ ipsius partes, non ferendam rem ratus, iudicium instituit, ad quod victus provocaret. Provocatum tum passim sublato etiam profus ob summam iniquitatem, ut Princeps distabat, Provinciali iudicio. Et exempla habet *Revius hist. Daventr. p. 124. & seq.* quo Gerardus a Welevelt, mota ab eo lite Bernardo a Morrien, qui tum Consul Campensis, de rebus, quos ex prædio, quod in agro Sallicano, aiebat deberi sibi, cum causa cecidisset, & appellandum sibi esset ad Comitibus iudiciaria, ad

Schivam

Schivam provocavit. Quod & similiter dicit factum in causa liberorum Gerardi Gofuini civis Davenetriensis. In re etiam judicata a Scabinis Swollanis contra Stephanum ten Oy pro Helena van Delden. Ad cujus causæ decisionem Antistes, quod tum durum, Swollam proficisci jussit Præfectum Sallandiæ, ad Schivam partes citare, & ut omnia partium documenta statim traderent Zwollanos cogere, sub pœna mille scutorum, literis datis Dorstadi Ann. 1474. 28. Aug. Exempla etiam Ultrajecti, ut ipsi Ordines testantur, cum tribunal institutum adversus vetera privilegia, Affessorum injurias, & proterviam ostendunt: *Item, inquit, hebben die selve Rayde der Stadt van Utrecht boven horen rechten, privilegien, ende oude boercomen; die mijn Genadige Heere van Utrecht beloost heeft t'onderhouden, beschedicht, binder, verdriet, ende groot afterdeel daar inne gedaen, overmits dat sy laden boere jurisdicty van der Schive verbreydende hem onderwonden hebben kennisse te dragen ende te wysen op alsulcke beroepinge als geschieden van den Schepenen, of van den Raide, of van den Oudermans, of van Scepen, Raat, ende Oudermans s'samen, ende inhibitie den Scepen, Raide, ende Oudermans voersz daar op laten doen ende executeren, t'welck niet gesten noch behoort en is.* Conculcatis sic, spretis, & abjectis privilegiis, cum identidem Ultrajectum, cum reliqui etiam Ordines in Comitibus, in aula, ubique & apud omnes intolerabilem rem rati contra fidem tam sancte a Principe ipsis datam in ingressu episcopatus everti jus constitutum querelis cuncta complerent, nec proficerent tamen quicquam, exarsit odium in Principem. Infesti omnium in eum animi. Concursum ad gladios, ad cædes, ad sanguinem. Ad civile etiam bellum. Nec ab armis prius quies quam sublati belli causis, quæ offendebant rescissis, sublato appellationis & veteri Provinciali restituto judicio. Princeps ipse de ea re in charta Ann. 1477. 28. Jul. *Item oick mede also wy in tiden voorleden een Recht gestelt hadden binnen onser Stadt Utrecht gebeten die Schive, Soo hebben wy dat voersz Recht van der Schive voor ons ende onsen nacomelingen geheel ende al ten ewigen dagen afgesteld.* Rev. *ibid.* Ordines in libello oblato Præsidi Provinciæ Ann. 1536. 26. Novemb. *Item want t'gemeen Land seer kleyn ende arm is tot groote kosten ende beswaarnisse alhier Advocaten, Procureurs, ende Panders in dusdanige manieren van rechten te volgen ende te onderhouden, ende is niet mogelyck, indien daar inne niet geremedieert worde ende staande bleve, dattet die Onderfaten des Keyserlicke Majeesteys van dese Landen sellen konnen of mogen dragen. Twelck Bisscop David van Bourgoengen in synen tijt overleggende die gelegenthey van dese Landen afgedaan, ende voor hem ende syne nacomelingen belieft heeft ten eeuwigen dagen af te houden, als t' blyckt by segele ende brieven in date 1477. opten xxviii.*

Jul. daar van synde, Belovende daar voor in plaats van dien dat oude gewoonlycke Lantrecht. Sermo ibi inprimis de Revisionis judicio, quod Praeses animo agitabat, & quod non minus invifum tum, quam tribunal, quam judicium, a Davide institutum & propter novitatem, quod adversum privilegiis, & propter nimios etiam sumptus, ut ex verbis his satis patet. Sed latius Ordines audiamus loquentes in libello, qui confectus tum temporis.

Die gebreken op mijns Heeren Rayden van Utrecht.

Alsoe in tyden verleden als nementlyck in den jare van LXXVII. lestleden, doe sekere geschelen opgerefen waren tusschen mijnen Genadigen Heere van Utrecht op die ene, ende synre Genade drie Staten op die andere syde, overmits vele gebreken die die Staten voirsz. op synre Genade Rayden hadden, die onsen Genadigen Heere op die tijt geopent ende te kennen gegeven waren, roerende die onbillicheyt die die Rayde voirsz. tieghen hoire eeden soe in der Schiven, ende anders tegens der Kercken, Steden, ende Landen des Gestichts van Utrecht privilegien, gewoenten, statuten, ende ouden heercomen gedaan, ende onsen Genadigen Heere geraden hadden, die welcke saken als onse Genadige Heere voirsz. dair op antwoirde, seyde dat die buyten synre goeden wille ofte consent geschiet waren, ende wolde dat sy sulcx verantwoirden solden, gelyck eenige van den Rayden; ende bysonder die Domdeecken, die Vicarius, ende die Proest van Aernhem hem des vermaten te willen doen, t'welck sy noch niet gedaan en hebben, ende want dan naderbant alle geschelen voersz. tusschen onsen Genadigen Heere ende syn Staten guetlick met segel ende brieven verlijcket geworden syn, in den welcken brieven van den voirsz. Raden mit sekere andere personen daarinne genoempt geordinoert ende gedingt was, datmen die Rade voirsz. indien onsen Genadigen Heere mit synen Staten dat guet dacht te wesen the recht soude stellen op sekere manieren dair begrepen van allen gebreken, die die Staten voersz. ende t' gemene lant mitten singularen personen op hem lieden hadden, mits den welken dat lant ende personen voersz. seer beschedicht waren, soe en is dat noch niet na gegaan, ende the vermoeden is, datter meerder gebreken ende lasten uyt ryssen mochten, ende gerner die voirsz. Raide op die gebreken voirsz. niet geantwoort, als sy seyden dat sy doen wouden, noch der Kercken, Steden, ende jinguliere personen hoir scade ende cost, die sy ontemelicke gedaan hebben, als dicwyl voir in andere clachten verclaart is, niet verricht noch vermoecht en hebben, Begeren die drie Staten an onsen Gnedigen Heren oortmoedlick, nadien datmen die Rayde voirsz. mitten rechte op die gebreken sal aanspreken, wantet lant ende die gemeen personen also beschadicht, ende in hoeren privilegien so afterwert geset syn by hem luden, dattet te vermoyen is hem luden seer swaar vallen sal, ende meer onlusten verrisen mochten, dat syn Genade hem luden van hem ende uyt den Gestichte om alles besten wille setten woude, om te verhoeden sulcke gebreken als daar uyt ryssen ende geschien mochten, want men alle gebreken

breken in voirclachten geroert by den Staten te kennen gegeven in der waarheyt so bevinden ende bewysen sal.

Dit syn sommige der gebreken, diemen opten Rayde voirsz heeft.

In den yersten so hebben die Rayde myns Genadigen Heeren van Utrecht beschedicht die ecclesien in baren privilegien, rechten, ende gewoenten, der kercken personen voer die Schive te recht treckende, ende die aldaar in den rechten houdende sonder appellatie ofte beroep, ende op myns Genadigen Heeren rechte dagen mitten Ridderen ende knechtsen blyven sittende, dair mede van saken mynen Genadigen Heere van Utrecht andragende tractierende, ende mede vonnisse hebbende gegeven recht of sy dair na den rechte van den Lande behoirt haddden te blyven sittende, t'welck also niet en behoerde na privilegien ende gewoenten der kercken.

Item hebben die selve Rayde niet tegenstaande alle declinacie, diemen van rechts wegen sculdich was te doen ende gedaen syn, binnen den montaden der vyf Godshuyzen binnen Utrecht den voersz kercken personen ende goeden mitten panders belaft ende gearresteert, die wechgevoert ende genomen mit hem uten montaden sonder enich consent ofte willen van den vyff Godshusen voergenoemt tegens allen privilegien, gewoenten, ende vryheden der Kercken voergenoemt, ende hebben dair mede die voirsz Rayde hoeren eede den kercken gedaen gemenct ende asterwert gestelt.

Item hebben die voirsz Rayde ende sonderlinge die Doemdeken, die Proest van Arnhem, ende die Vicarius, die Ridderchap in hoeren rechten ende ouden heercomen tiegens ende contrary den Lantrecht vercort ende moeyenisse gedaen, overmits sy hemluden mede getogen ende geleit hebben voor der Schiven voersz van saken die op ons Gnadigen Heeren voirsz rechte dagen niet beropen en waren.

Item hebben die selve Rayde der Stadt van Utrecht boven hoeren rechten, privilegien, ende ouden haercomen, die myn Genadigen Heere van Utrecht beloofst heeft s'onderhouden beschedicht, hynder ende groot verdriet ende asterdeel dair inne gedaen, overmits &c. ita ut supra.

Item overmits en bi den voergenoemden punten, ende anderen punten, dier noch vele is, ende eensdeels t'anderen tyden verclaart syn, hebben die voirsz Rade mitter voersz onbehoerlicker manieren die Staten van den Lande ende ondersaten myns Genadigs Heeren voirsz tot groten scade ende verderfnisse gebrocht, overmits corruptien, scattingen, ende anders die daar van gekomen zyn, t'welck sy drie sonderlinge wail wisten, want sy clercken zyn, ende hair Commissie wail verstonen, dat die tot sulcke sake niet en verstrechte, ende oick wail wisten, dat sulcx tegens den rechten ende oude heercomen ende gewoenten van den lande dragende was, ende hebben also t'lant geschat, beschedicht, ende dair toe in grooten onrust tiegens onsen Genadigen Heere verweect ende gebrocht, ende onsen Genadigen Heere geraden te doen, ende in den name van zynre Gnaden

gedaan, dat opentlick segen synre Gnaden loften ende brieve geweest is, i'welck onse Genadigen Heere, indien synre Gnaden dair van van den Raiden eerbaarliken ende deuchdeliken geraden ghewest hadde alst behoerde, noede gedaan soude hebben, en men oick nu sonder twivel wail mercken kan, dat so niet en be-

* Charta

Ann. 1396.

Frederici

van Blanc-

kenheim:

Nec nos

vel Officia-

si nostri de

hujusmodi

beneficiali-

bus causis

& aliis

in Consi-

torio dicti

Archidia-

coni capris

vel pen-

dentibus

nos aliqua-

tenus in-

tromitte-

mus, nisi ab

audientia

ipsius Ar-

chidiaconi

ad nos Ca-

nonice fu-

erit appel-

latum.

Charta

Ann. 1293.

De causis

ad Archi-

diaconum

suum Offi-

cialem vel

Decanos,

sive per

modum

querimo-

nie, accusa-

tionis, seu in-

quisitionis, ut est pre-

missum, devolutis, Episcopus se non intr-

mittet, nisi

per appella-

tionem devol-

vantur ad eundem. Charta Ann. 1324. De excessibus vero per ipsum De-

canum & Provisoren corrigendis nos Episcopus, Archidiaconus, vel Officiales nostri nullatenus

nos intr-

mitteremus, nisi per appellationem ad alterum nostrum factam devoluantur &c.

hoert, ende dat hem luden geen voordeel ofte danck dair van en sy, mer groote correctie ende sulcke dat sy niet alleen uyt onser Genadigen Heeren Rayde, mer oock uyt den geheelen Lande ende Gestichte van Utrecht, dat sy so grootlyck beschadicht hebben, behoeren te wesen, ende te blijven, Ende al waren dair geen moerre ofte andere saken ofte broecken dan voor geroert staen, gelick datter noch so vele is, dattet the lange vallen soude the kennen te geven, so mach men wail mercken, dat die saken die voergenoems staen alleen genoeg syn om the laten geschien bi onsen Genadigen Heere, alse op sine Genaden boven be-

geert is. Item also voert in den voersz brieven van verlikenisse lest gesciet in den jare van LXXVII. voersz verlyket ende verdedingt is, datmen den Lantbrief in allen synen punten ende percelen nagaan sal, so syn daarinne noch gebreken, dat syn sekere Dienres, te weten Tyman Herbert Casteleyn op ter Horst, Henrick die Baftaart van Nyenrode tot Apcon Bailju, ende voert ander panders ende dienres, die totten voersz diensten na den Lantbrief niet bequaam noch gequalificeert en syn.

Item voert so syn daar noch vele Borgeren, die van hoire oerveden, dair sy an onsen Genadigen Heere mede verbonden zyn, niet van ontslagen en zyn, i'welck immer na inhoud der brieven voersz also behoert te geschien, wantet so verlycket is.

Cæterum postquam restitutum mansit deinceps immotum Provinciale id iudicium. Nec ad Principem appellatum nisi certis in causis & prout moris recepti. In causis ecclesiasticis. Etiam in seculari a Scabinis, qui ruri; qui Montfurti &c. Non ab his qui Ultrajecti, qui Amisfurti, qui Rheni, qui Daventriæ, Campis, Zwollæ. Nec Provinciale id iudicium nisi sensim extinctum. Mansit Cæsaris adhuc tempore sed ob varia ejus vitia ita plane immutatum, ut Curia Provinciali potissimæ in eo partes ex numero Ordinum assidentibus, qui nominatim conscripti. Dorstadi redditum quotannis, sed semel tantum, ut videtur. Et Dorstadi pro more, quod plerumque ibi Antistes olim, ut dixi lib. 2. de Nobilit. cap. 12. Nec Cæsar locum mutavit, ne oppido videretur profus nihil gratificatus. Transcripta Cæsari dicecessi

nie, accusationis, seu inquisitionis, ut est premissum, devolutis, Episcopus se non intrmittet, nisi per appellationem devoluantur ad eundem. Charta Ann. 1324. De excessibus vero per ipsum Decanum & Provisoren corrigendis nos Episcopus, Archidiaconus, vel Officiales nostri nullatenus nos intrmitteremus, nisi per appellationem ad alterum nostrum factam devoluantur &c.

diestefium & illud se dederet, inter cetera postulata, quibus Caesarem frugabat, memoratur etiam hoc, ut Provinciale iudicium pateretur ibi Caesar celebrari ut prius. Quod non negavit quidem Caesar sed quo haberet se aequabilis multum prius reformavit. Postquam autem reformatum, cum alia esset eius facies & rarius etiam haberetur, precibus rursus actum, ut Caesar Curiam Provinciale transferret eo in locum Provincialis iudicii. Sed Caesar nihil novavit. Nequis autem de eo dubitet, quo magis res sit in aperto, addam hic quae sequuntur:

Ex charta Ann. 1528. 1. Mart. Ten twaalfsten dat dat Lantracht voortaan daer binnen Wijck gehouden mach worden, soo alst daer in voorleden tyden gehouden is, so alle huysinge daar toe syn ende geordonneert, & mox: Op den derden ende twaalfsten article beroerende van den Leenen ende Lantracht &c. dat wy daarinne ordoueren sullen tot meeste commoditeyt van onse Vasallen, Steden, ende ondersaten.

Extract ayt het eerste Memoriael-boeck s'Hoofs van Utrecht:

Op desen article, ende eerst op het punt van den Bisschop Philipsen nagelaten schulden ende gorden, soe die Stadthouder ende Raadt van Utrecht myn Heere van Hoopstraten geschreven heeft, datter een generale citatie is uitgegaan aan alle die gene die tot de nagelaten gorden enich rocht pretendoven mochten tegens die naastcomende maens te verdachvaarden, schryft myn Genadichste Vrouwe aan den voornomden Stadthouder ende Raadt, dat sy behoort die gene, die daar behooren behoort ende geraepen te worden, sy in de saecke goet, kort, ende onvertogen rechts doen, daar die van Wyck sonderling die Burgeren dien sulchs aangaat tot gelegener tyt op gedencken mogen te vervolgen. Als van geene die selve Burgeren aan den Bisschop Henrick van Beyeren seggen ten achteren te wesen staet die saecke tusschen den Hoochgemelten ende syn Creditours boven in de Landen,

Vertoanen in aller voornoot Keyserl. Majesteys getrouwe ende gortwillige ondersaten die Schout, Borgemeester, Schepenen, Raden, ende gemeene Burgeren der Stadt van Wyck, hoe dat sy ende de voorfx. Stadt van Wyck sich altyt verhyck ende trouweelyck tot haren Lanfsursten gedragen hebben met sulken vlyt ende nearsticheyt, sonderlinge noch in den lesten oorloch tot voordeel ende welvaren der Keyserl. Majesteys Landen, als men dat nu gesceurt heeft, dat sy alles opgeset hebben, dat sy ser werelt hadden, daar door sy also verarmt syn, dat sy nauylchs broot hebben om mede te leven, ende vinden hun daarenboven noch moeringloos, ende in groote benautheyt ende miserie, dat sy niet en sien by een te mogen blijven ende die Stadt te houden van nootlycke reparatien, soo daar een deel van de beste uytgetogen zijn, ende noch daaghlycx uytrecken, sy oock met waicken ende

Landen, overmits menichvuldige duy-
sternissen ende swaricheden daar in be-
vonden noch ongedecideert, hoewel ge-
noech daarom geschreven ende vervolgt
is geweest, Niettemin men sal noch mit
diligentie solliciteren, ende daar aan syn
om dese materie ter eyndtschap te bren-
gen, op dat die Bisschop ende die voer-
noemde van Wyck ende anderen daar na
betaalt ende te vreden gestelt mogen
worden.

Die van Wyck is gegonst t'Land-
recht viermaal s'jaars by hemlieden ge-
houden te worden, gelyck dat nu eens
alleen gehouden is geweest, daar geen
veranderingh in geschiet is, en is oock
myn Genadichste Vrouwe niet anders
gefint, dan dat daar by te laten bly-
ven. Als van den Raedt der Keyserl.
Maj. te Wyck te leggen, daar zijn
veele notabele reden voortgebracht,
daar by dat het schynt niet te dienen
den voernoemden Raadt aldaar te-
transfereren, Dus en dunckt myne
Genadichste Vrouwe niet geraden te de-
ser tyt hier inne yet te veranderen,
dan indien haar Genade namaals gera-
den worde die Residentie van de voorsz.
Raden te veranderen, in sulcken ge-
valle sal haar Genade die van Wyck
bedencken, ende daar mede begenadi-
gen voor eenige andere Stadt ende
plaatsse.

Ex libro jam dicto: Op den 14. Jun. 1530. syn binnen der Stede van Wyck
voor t'Hooge Lantrecht gehouden voor d'eerste ende andere Raden der Keyserl.
Maj. geordineert in den Lande van Utrecht gecompareert Johan ende Gerrit
Soelt, ende Gerrit Vlug Secretaris, Meyns Peterffen, Jacob Gerritsen, Lam-
bert van Noortwyck, Peter van Hardevelt, Jan Janssen, Willem Ryck-
sen,

de braecken lastelyck beswaart blyven,
gelycker maten als sy waren by tyden
van den voorsz oorloge, ten sy dan daer-
mense wat vordelyck ende behulpelyck
sy tot aanwysinge van harer Borgeren
betalinge, so van Bisschop Philipsen
als oock van Bisschop Henrick sen naa-
gelaten schulden, daar sy sich so lange
mede verleden hebben, datter haeren
deels van ongenoechten om gestorven
zijn, ende anderdeels desperaet wer-
den, merckende dat sy tot geenre eyndt-
schaap raacken konnen. Dus bidden sy
seer dienstelyck ende ootmoedelyck, dat
men hare gelegentheyte aansien, ende
doch sonder vertoock behoorlycken hier
inne voorsien wil, op datse wederom
wat gelt in de hant krygen, ende hare
neeringe continueren mogen, gelyck sy
hier te vorens te doen plagen, Bidden-
de verder, datmense oock om haar-
lieder Stadts muiren, poorten, ende
grasten te beth te mogen onderhou-
den, behulpelyck wesen wil, dat sy
het Lantrecht aldaar behouden mo-
ghen.

Item dat voorts den Raadt van de
Keyserl. Majesteit daar altyt te ko-
men residieren geordineert werde, so
daar plaatsse ende ruyminge genoegh
is, ende noch meer vallen wil, ten sy
datse met dese maniere beholpen wer-
de.

fen; Willem Spruyt ten Bode, ende meer andere van Amersfoort, Henrick Mom, Simon Veer, ende Dirck de Bwijn van Rhenen, ende seyden by monde van Johan Soest openbaarilyck in presentie van Advocaten, Procureurs, ende veel andere goede layden, die daat te recht gecomen waren, dat sy daar geschickt waren van de Regeerders van Amersfoort ende Rhenen om te vragen, of sy lieden daar mede te recht souden sitten, als sy op Lantrecht dagen gewoon waren, also sy verstaan hadden, dat men binnen Wyck Lantrecht houden soude niet naar ouder gewoonte, ende dat sy selfs niet en souden lyden so dat was tegens hare privilegien ende oude hercomen, want sy daar mede behoorden te sitten, ende dat Keyserl. Maj. hem lieden dit selve haar privilegie geconfirmceert hadde, ende beloeft se daar by ende alle hare oude hercomen ende gewoonte te laten, seggende dat sy daar by dochten te blyven sonder die te laten infringente, ende begerden des een antwoord. Waer op Willem Willemssen van Alckemade Raadt ende Procureur Generaal uyt den naem van Keyserl. Maj. seyde, dat hy begerde, dat die selfde van Amersfoort ende Rhenen toemen souden van t'gene, uyt wiens naem sy t'gene dat voorsz. is allegerden, ofte begerde, dat men teyckenen soude die namen van de presenten, die t'selfde begerende waren, so verre sy by gebreck van procuratie t'selve deden uyt haren eygen naam. Daer op die voorsz. Jan Soest seyde, dat kennelyck was, dat sy waren van Amersfoort, ende van Rhenen, die niet gewoon en waren hare Gesickten eenige procuratie mede te geven, dan die van Amersfoort hadden die Stadibode met den strype by hen lieden, waar uyt men waarlyck sien mochte, dat sy van Stadis wegen uytgesonden waren. Daer op die Procureur Generaal seyde, dat hy wel geloofde, als die van Amersfoort, Rhenen, ende andere Steden by Stadthouder ende Raden beschreven worden, dat sy als dan comparerende niet gewoonlyck en syn procuratie te seynden, als men vermoet, dat sy daar toe last ende bevel hebben, maar want die Regeerders niet verschreven en waren, so die Lantdach diende om eets ygelyck recht ende justitie te doen, achtervolgende d'Ordonnantie by de Keyserl. Maj. daar op gedaan, ende dat een generale usantie ende gewoonte was in den Lande van Utrecht op den Lantdach over s'menschen gedachten onderhouden, dat alleen niemant toegelaten wort voor ymant in rechten te komen, eyschen, ofte verweeren sonder procuratio, ende dat t'gunt die voorsz. Comparanten voorstellen is een groot point, raeckende die jurisdictie van de Hoocheyt van den Keyser, de welcke die selve Comparanten niet en hoorden te debatteren sonder speciale procuratie, Begeerde daaromme die voorsz. Procureur Generaal, dat men die namen teeckenen soude van den genen, die t'selfde geproponeert hadden, ende daar by wilden blyven, Ende alsoo de voorgenoemde Comparanten persisterden, seggende dat sy geen procuratien hadden, ende oock niet gewoonlyck

en was , dat die Geschiedten van de Steden met procuratie quamen , is by den Hove verclaart , dat die Secretaris teyckenen soude die namen van de geene , die daar gecompareert waren , ende t'geene dat voorsz is versocht hadden , Ende allo die Secretaris naar by eenige van de principaalste geteyckent hadde , ende die andere niet en hadden willen seggen haren naam , is tot versoek van den Procureur Generaal by den Hove belast de Panders op haren eedt , dat sy den Secretaris die vordere namen van de Comparanten souden noemen , die hem anders niemant en noemde . Ende binnen middelre tyt heeft die voorgenoemde Johan Soest geseyt tot Jacob van Dolre mede Raadt , ende de andere Comparanten versochten aan hem als haren Borgemeester , dat hy opstaan , ende by hemlieden comen soude te helpen defenderen t'recht ende privilegien ende usantien der Stede van Amersfoort , Daer op den selven Jacob van Dolre by den Raadt van wegen Keyserl. Maj. bevolen is , dat hy soude blyven sitten als Raedt , ende want eenige van de Panders seyden , dat veel van de Comparanten uyt Amersfoort en van Rhenen uyt de kamer vertrocken , heeft die voorgenoemde Johan Soest geseyt , dat sy lieden begeerden oock te vertrecken , ende souden te samen compareren , t'welck hemlieden geconsenteert is , ende onlanx daarna eensdeels van hemlyden weder komende heeft die voorgenoemde Johan Soest geseyt , dat sy lieden begeerden , dat het geen manier en was van de Geschiedten van de Steden om procuratie te toonen , dat het oock niet gewoonlick en is die namen van de Geschiedten ofte Comparanten te schryven , ende dat sy daar gecomen waren als Geschiedten van Amersfoort ende van Rhenen om haar privilegien voor te staan , die hem besegelt waren , leggende over een Cohier , seggende t'selve hare besegelde Privilegien te syn , begeerende een antwoorde , ofmen hem die soude onderhouden oft niet , ende versochten anderwerf , ende vermaanden Jacob van Dolre by syn eedt , die hy als Borgemeester van Amersfoort gedaen hadde , dat hy by hem soude comen staan , ende hemlieden helpen . Daer op Jacob van Dolre seyde , dat hem t'selfde by den Raadt verboden was , ende die Procureur Generaal seyde , dat die van Amersfoort ende Rhenen in haar versoek niet onsfanclyck en waren sonder speciale procuratie , ende begeerde of die van Rhenen advoeierden t'geene dat by den voergenoemden Johan van Soest geseyt was , Daer op Henrick Mom ende Simon Voet seyden Jac , ende dat sy daeromme daar geschickt waren . Eyndelick nae lange altercatie van parthyen is by den Hove verclaart , dat als die voorsz Comparanten brengen souden procuratie van die geene , die sy seyden hem daar geschickt te hebben , soude by hem op haar versoek ende op de defensie van den Procureur

Generaal

Generaal geappointeert worden als men bevinden soude te behooren na rechte.

Ex eodem excerptum: Ende aangaande dat die van Amersfoort begeeren te blyven by 't Lantrecht van oude tyden by Ridderen, Knechten, Stadt ende Steden gehouden, desgelycks by den Lantbrief, also naar informatie ende communicatie daar op gehouden gevonden is in 't Lantrecht groote ongeregelshyt, ende in den Lantbrief groote onredelickheyt, so heeft die Keyserl. Majesteys daar op een goede deuchdeluycke ordonnantie gemaackt ende geïnstituert, daar na een ygelyck hem behoort te reguleren.

Ex Caroli V. edicto, quod Curiz Provinciali observandum præscripsit, Mechliniæ primum condito Ann. 1529. 23. Martii, Trajecti autem in Comitii lecto & promulgato Ann. 1530. 2. April art. 41. Ten eynde dat partyen recht te bet bewaart mach worden, sullen onse Stadthouder ende Raden binnen onser Stadt van Wjck by Duersteden of anders, dairt om redenen best gelegen sal syn, s'jaars vergaderen te weten op alle Manendagha na den Quateremper, ende indien die selve Manendaghen op heilighe daghen vielen, zullen sy vergaderen op ten iersten werckendach daar aan volgende, ende aldair sullen sy ordinarij rechtsdagen houden om ordelen ende sententien te pronuncieren, ende te recht te sitten, ende recht te doen van t'geen datter te doen sal wesen, ende sullen onse Raden, ende enighe andere Commissarisen daar toe geordineert ten minsten te samen tot viven in getale compareren goets tijts te voren om die sententien te sluyten, ende opten dach van der pronuntiatie van dien sal onse Stadthouder mit onse Raden ende Commissarisen present wesen, ten ware dat onsen voorsz. Stadthouder uyt seer merckelijcke ende nootelijcke oorsake niet compareren en mochte, in welken gevalle onse R siden ende Commissarisen voersz. in hoer presentie alle de sententien sullen doen pronuncieren. Art. 42. Dat op die selve rechte daghen sullen mede gepronuncieert worden alle saacken thinsgoeden ende leengoeden aangaande, daar over geroepen eenige thinsgenoten ofte leenmannen nae qualiteyt ende gelegentheyt van der saacken.

Observatu autem dignum, quod hic addit de feudis. Olim quæstio²⁰ feudalis, si vasallo esset cum vasallo, aut si vasallo cum episcopo, nisi sumptu episcopi omnibus ecclesiæ vasallis convocatis decidi non poterat. Si vasallo dixi cum vasallo aut si vasallo cum episcopo. Extra eum casum Dominus feudi & Assessores seu Pares, ut vulgo dicunt, constituebant iudicium Et ut alias in civilibus sic in hac etiam causa episcopus cum suis, ubicunque is tandem vellet, præsidebat iudicio. Exemplum si quis quærat exemplum in promptu est:

Exem-
plum judi-
cii episco-
paliſ.

Ghie bi der genaden Gods Biſchop van Utrecht doen te wetene alle den ghe-
nen, die desen brieff sien sullen ofte horen lesen, dat voor ons quam die Com-
mandure van dien Duyſchen huus in Utrecht te Juedſaes, daar wi te rechte ſa-
ten, ende dode vragen, Jan diem Suaerten van ſire wegben op ghemene ordeek
van eene vorwaerde, die hi gemaket hadde jegen Haren Willaem van Riſewijc
Ridder van eene Hove lants, die ghelegen is op Attenvelde in 't gherechte van
Wercunden, die Haren Willaems van Riſewijcs Ridder vorgbenoemet heerlic
eyghen was, Maer si helt een man van hem te leene, Die cost die vorgesproken
Commendure van dien Dufchen huus in Utrecht jegen Haren Willam van Riſe-
wijc Ridder vorghenoemt, Des quam Haer Willam van Riſewijc Ridder vor-
gheseit, ende syn ouſte ſoene Willaem in 't rechte te Wercunden, ende gaven
dien eygentom van der vorghenoemder Hove dien Commendure en dien Broe-
ders van dien Dufchen huus vorgbenoemet met rechte ende met ordeel, ende vor-
terghen op hi ende syn ouſte ſoene Willam vorgbenoemet. Doe dat geschiet waar,
doe quam die man, dese van hem te leene helt, ende scout die leenweere quijt vor
Haren Willaem van Riſewijc Ridder vorghenoemt ende sine manne, ende vor
s'gerechte te Wercunden, daar die Hove in ghelegen is tot s' Commendeurs be-
woeffenter mpenre Broeders van dien Dufchen huus vorgbenoemet. Doe zeeghede
die Commendure ende sine boeden, want Haer Willaem van Riſewijc vor-
ghenoemet ander kinder haude, dat die mede op die Hove vorghesproken vertien
souden, Doe zeeghede die vorghenoemde Haer Willaem weder, datter ghe-
ne mere vorrichte over gaen ne soude, enne ware rechte, of ne ware ghe-
wifet vor dien Here. Des ordeels vraghede wi Ghie bi der ghenade Gods Biſ-
chop van Utrecht vorghesproken Haren Adaem van Lochprift Ridder onsen trou-
wen manne, die wifet dat met volle ghevolghe onser manne, datter niemant
van Haren Willaems wegben vorghesproken meer op vertienne soude, dan daar
ghedaan hadden. In orconde des ordeels vorghesproken so hebbe wi dit besegelt
met onsen seghel. In den jaar ons Heren als men scrijvet Dufent CCC. ende ſoe-
tene, des vriedaghs vor ons Heren Hemelvaert.

Verum David Burgundus cum esset rerum potitus, & vasallos quotquot
essent ad judicium convocare corruptelam existimaret & corruptelam existi-
maret perniciosam Provinciae, Fridericum Imperatorem eo ipso libello de eo
fecit certiore, quo e Republica petebat tolli Provinciale id judicium. Cae-
sar re cognita & quod petium concessit & rescripsit sufficere, si essent decem
vasalli judices, qui de causa cognoscerent. Sed nec illud perpetuum. Rur-
sum placito pronepotis jam mutatum, ut patet, Curiae Provinciali, vasallis
aliquot adjunctis, sed certo numero non expresso, cognitione concessa. Re-
scriptum autem Friderici, quod hactenus nondum visum, hoc est, quod se-
quitur :

Frede-

Fredericus divina favente clementia Romanorum Imp. semper Augustus, Hungaria, Dalmatia, Croatia &c. Rex, ac Austria, Sciria, Carinthia & Carniola Dux, Dominus Marchia, Slavonia, Portus Naonis, Comes in Habsburgh, Tyralis, Ferretis, & in Lymburch, Marchio Burgovia, & Lantgravius Alsatia ad perpetuam rei memoriam. Imperii fundamenta si plurimum justitia ordinatione observationeque constant, eo magis colenda observandaque sunt, quanto labores ruinam, provisio vero decorem firmitatemque asserre solet, Et sicuti a ceteris calamitatibus commissa gubernatio tutanda venit, ita etiam sacculo providentia nostra extirpatis cœcitatibus erroribus justitia præceptis sacrum Imperium censemus colendum. Exhibita nempe nuper pro parte Reverendissimi Davidis episcopi Trajectensis nostri sacrique Imperii Romani Principis & devoti nobis sincere dilecti petitio continebat, Quod cum in terris ecclesie Trajectensis omnes & singula causas coram ministerialibus, militaribus, & secundum pluralitatem vocum ministerialium decideri consueverunt, & quia appellandi usus videlicet ad Consilium episcopi hæcenus ibi introductus aut receptus non fuerit, res eo devenisse, ut subtilitate & ingenio quamplures in sua justitia laederentur, inde forte occasione captata, quod res ipsa vel aliter gravati altiore indaginem & reparationis remedium in causis facile non haberent. Præterea quod si causa feudalis in terris dictæ ecclesie Trajectensis examinanda & jure finienda veniat, quod pro diuturna observantia & usu allegatur hujusmodi causam non aliter audiendam, nisi intervenientibus omnibus ecclesie vasallis, quorum votis causa per majorem partem decidatur, & quod expensa vasallis per episcopum fieri debeant, nec aliter causam feodi audiri, examinari, aut terminari debere aut posse, quo fiat ut cognitio sive jurisdictionis episcopi tanquam Domini feodi difficillima quinimo frustra & supervacua reddatur, vergatque hujusmodi prætensa observantia in maximum ecclesie Trajectensis partiumque postulantium præjudicium, cum a memoria hominum nulla invenitur feudalis questio per Dominum feodi ordinario jure decisa, sed per alias excogitatas vias puta compromissi contra juris communis ordinem terminata. Quæ omnia cum errorem nutrire injustitiamque inferre videantur nobis fuit pro parte Davidis episcopi præfati omni cum instantia supplicatum, ut Casarea potestate & ordinatione nostra pro juris & rationis consonantia desuper providere dignaremur. Nos itaque supplicationibus episcopi Trajectensis præfati plurimum inclinati Casarea potestate nostra præfatam observantiam de non appellando ad Consilium episcopi, ac etiam quod in causa feudali non nisi assidentibus omnibus ecclesie vasallis cognosci & pronunciari possit velut juris partium periculosas & corruptelas cassamus, sustulimus, & tanquam irrationabiles cassas & irritas esse volumus & decernimus, hoc nostro editto in perpetuum valituro statuentes, ordinantes, & districtè observari mandantes, ut si quando causam vel causas eo-

ram ministerialibus in terris diœcesis Trajectensis agitari contigerit, ut pars sentiens se gravamine aliquo sive per interlocutoriam sive definitivam sententiam esse gravatam ad Consilium episcopi præfati ejusve pro tempore Successoris provocare, appellare, & quod Consilium, ubi etiam jurisperiti intervenire debent, hujusmodi provocationes & appellationes recipere; & juxta juris ordinem & dispositionem de appellationum & principalibus articulis & causis cognoscere, pronuntiare, diffinire, & pronunciata, nisi appellatione ad Cæsareum nostrum tribunal facta suspensa essent, exequi facere & mandare possint, valeant, & debeant, more servato hætenus in contrarium prorsus non obstante, Dantes & concedentes Consilio præfato in hujusmodi appellationum causis cognoscendi, pronuntiandi, & exequi faciendi potestatem & facultatem, Insuper volumus & tenore præsentium statuimus & ordinamus, ut siquando in terris ecclesie Trajectensis inter episcopum Trajectensem pro tempore veluti Dominum feodi ex una & Vasallum ex altera, sive inter duos pluresque Vasallos de potioritate juris feudalis contententes questio feodi agitata veniat, Quod decem saltem ex paribus Curia peritia, vita, moribusque probati ad audiendam hujusmodi controversiam, eamque pro justitia decidendam sufficiant, observatione supra narrata, videlicet ut nisi omnibus intervenientibus vasallis causa examinari, aut in ea pronunciari non possit, aut quavis alia hætenus retenta in contrarium faciente prorsus non obstante, dum tamen questio inter vasallos vertitur jure præsidendi ipsi episcopo præfato ejusve Successoribus eo casu veluti Domino feodi semper salvo. Qua omnia & singula supra scripta cassationes, irritationes, derogationes, præcepta, ordinationes, & decreta, firma & rata perpetuoque valitura esse volumus & Cæsarea potestate nostra observari mandamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostra derogationis & ordinationis paginam infringere, aut ei ausu temerario aut quovis ingenio contraire sub poena nostra indignationis & præterea quinquaginta marcarum auri puri multa pro dimidia parte arario, pro alia vero dimidia Episcopo Trajectensi præfato ejusve pro tempore successoribus applicanda, quam contra facientes aut contra venire molientes ipso facto se noverint incurrisse, Præsentium sub nostra Imperialis Majestatis sigilli appensionis testimonio literarum. Datum Treviris III. Octobr. anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo tertio, Regnorum nostrorum Romani tricesimo quarto, Imperii vicesimo secundo, Hungaria vero quinto decimo. Et supra plicam scriptum erat: Ad mandatum proprium Imperatoris. Et in dorso: Lucas Singer.

Non necesse est, ut miremur, quod Cæsar aditus eo nomine. Etiam in diœcesis imperii olim pars. Cives Trajectenses sub imperii tutela. Delatæ ad Cæsarem querelæ. Antistes Cæsaris vasallus. A Cæsare investitus. Cæsaris nomine jus dictum. Ab Antistite ad Cæsarem provocatio etiam facta. Jo. de Beka

Bekā in Theodorico I. Henticus autem Imperator Theodorico cognato suo per annulum & Pastoralem baculum investituram episcopatus dedit, quinimo temporalem jurisdictionem Theodorico Comiti Hollandia gubernandam commisit, donec in Romana Curia definitum foret, quis eorum dictante sententia justitiae Pontificium obtineret. E Wilhelmi episcopi charta Ann. 1297. Voert geloven wy Janne Grave van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant te helpen jegens elken man diene anevachten wille oft aensoeken in synen lande op ons selves coste uytgenomen onsen Heere den Coninck van Alemanghen &c. Ex charta Wilhelmi Regis Ann. 1255. Quod eadem in perpetuum gaudeant libertate, qua cives Trajectenses se gaudent ab imperio protegi & muniri. Memini sententiae, quam cum Caesarem appellasset Wilhelmus de Dashorst, Praefectus Curiae Caesareae tulit Ann. 1350. lib. 2. de Nobilit. cap. 44. Sententia autem, cum ad manum sit, & haecenus nondum visa, ita se habet:

Ich Walther van Morfenburg Hofmeister des Durchluchtigen und mins Genadigen Herren Hern Kaerls des Romischen Kungs &c. allen zyten merer des Rijchs, und Chung zu Beham verrichtet und thun chunt offentlig mit desen brief allen luden, die im sehen lesen oder horen lesen, von des orthels wegen, das fur minnen abgenanten Herren den Chung gezogen und gestercket was und guttelic von den Erwürdigen Fursten wegen Hern Johansen Bischofs zu Utrecht of einer seit, und of Wilhelm van Dashorst of die andern seit, da mich min abgenanter Herre den Chung zen Richter an sin Stat gesetzt hat, zo nham umb die selbam urteil, als si fur meinen Herren den Chung gezogen wart, und hir mich nemen zu mir syn Hofrichter und ander Ritter, die urteilen solten, umb die selben urteile, nach den brief sagt, das mit urteil fur meinen abgenanten Herren den Kung gedadingt und gezogen wert, Der brief wart offentlig van mir in gericht gelesen, und fur den Ritteren und anderen luten, der vil dar angegen war. Des stund geschreven alse das der vogenant Bischof von Utrecht angesprochen hat den vogenanten Wilhelme, und im geheischet ein Kormede, die im gevallen was von Rutgers sins Vater tod, wan Wilhelm unt Rutgher vor mangan jaren und van alter das Stiftes zu Utrecht gewesen waren Kormudig lut, Dan hat wider antwort Wilhelme van Dashorst mit seinen fursprachen, der wer den Bischof und dem Stift zo Utrecht keimer Kormiede schuldich zo geven, und wolt das antban mit sinen wolgebornen magen und mit sinen eyd als recht war. Dar wart gefraget dat urtheile Ricout van den Busche, der het also geurtheilt, das Wilhelme van Dashorst naher ware zontgan mit sinen walgebornen magen, dan der Bischof von Utrecht in ze bezuigen von sins Vaters wegen. Das urtheil wedersprach Wilhelme Maeslant, und sprach er hat ein unrecht urtheil gesprochen, und er wolt ein bezzer urtheil sprechen. Dar urtheilt also; Mocht der Bischof zu bringen

bringen und bezuigen als recht wer, dat Rutger, Wilhelm, und sein alvordere, und auch Wilhelme alte zeit und von alter Kormiedige lude warn gewesen aller Bisschop zu Utrecht und des selben Stifts, so sol im den vorgebant Wilhelme auch Kormiede schuldich syn als von alter herkomen war, und das solt der Bisschop bewisen, and Wilhelme nicht. Die urteil wert van beiden seiten gen Hoff gadingt und gezogen, da die urtheil also vor mir im gericht geoeffent und gelesen words. Da urteilen die Richter of ir eyd by den Ersame Her Johan Busse von Waldeggen, Her Johan von Hohenegh, Her Johan van Loitzwilt, Her Luse von Hulbusen, Her Wilhelm von Raiz, Her Helmich von Rennemburgh, Her Ott van Waldeck, Her Gotschalck van Hennumeln alle gemeinlichen, Ricour von dem Bussche het onrecht geurteilt, das Wilhelme der vorgeseiven mit seinen eyd und mit seinen wolgeboren maegen eyd ontgaan mocht, das'er dem vorgebant Byschofe und seinen Stift Kormiede schuldich wer, ande Wilhelme Maeslant het recht urteilt, en solt der Byschofe bezuigen und bewisen, das der vorgebant Wilhelmen syn Vater, und sin alvordere sin und siner Stifts Kormiedige lude van alter her gewesen weren, unde volgen alle einmuetlichen Byschops vorsprachen seiner urtheil, das der vorgebant Byschop solt Wilhelmen bezuigen, and Wilhelm nicht, das er der obgenante Byschopes Kormiedic lut gewesen were, und des Stifts van Utrecht van alter als recht wer and aller Byschofe, Mit orchund dien brief den daer ober geben ist besegel mit mir vorgebant Herren des Kungs Hofgerichts insiegel. Der geben ist zu Cohn am Dinstag nach Sant Laurens tag, nach Christus geburt dreezen hundert and in dem neunnden und viertichsten jar.

Sigillum appendebat ex cera alba, ut expressi in frontispicio hujus operis. Non dicitur autem, fateor, ab episcopo appellatum. Nam nec iudex hoc casu. Nec in propria sua causa etiam potuit admitti. Abunde id interim jam patet, quod Cæsar superior, & quod is ut superior, quoties Antistitis cessabant partes adeundus. Agnovit etiam Antistes missis literis ad Cæsarem, quarum mentio in sententia, & quæ, cum multum illustrent rem, nam nec distant ab Apostolis, se habent ut sequitur:

Enen hoghen Edelen ende Moghenden Prinse den Coninck van den Roemschen rike alstijt vermeerder des Riker Johan bi der ghenaden Goeds Bisscop t' Utrecht sinen oetmoedighen dienst altoes bereyt. Lieve Genadige Heere wilt weten dat een dingtale gevallen is tusschen ons aan die een side, ende Willem van Dashorst aan die ander side in alsulke manieren als hier na bescreven staat. In den eersten dat wi Willam voerseyt aangesproken hebben, ende hem geeyschet ene koermode, die wy segghen dat ons verschenen is van Rutghers syns vaders doet, want wi ons vermoten ende segghen dat Willem ende Rutgher voersu
ende

ende hoer ouden ons Gestichts van Utrecht koermedighe lude syn, ende aller weghe geweest hebben boven alle manne kenninghe, ende si ons ende allen Biscoppen t'Utrecht, die voor onsen tiden geweest hebben boven alle manne kennisse alsulc recht gedaen hebben als anders onse keurmedighe lude noch doen, ende mit rechte sculdich syn te doen, ende dat willen wi toebrengen mit kennisse der waartheyt, ende berekenen ende bewisen mit allen rechte dat recht is, ende segghen mogen wy dat toebrenghe, ende berekenen, ende bewisen mit allen rechte als recht is, dat dan Willam voerseyt mit rechte daar niet tegen seggen en sal, wy en zijn naarre onse koermeden ende onse Heerlicheyde, ende ons Gestichts recht te behouden dan Willem van Dashorst voerseyt onse koermeden ende Heerlicheyden te verbreken is mit enighen ede, die hy daar om doen wil, of ymant die 't om sinen wille doen woude, want wy ende alle Biscoppen t'Utrecht voer onsen tiden dit recht ende Heerlicheyde gebadt ende beseten hebben boven alle manne kenninghe. Ende woude Willem van Dashorst voerseyt daar yet tegen segghen, dit en waar recht, des begeerden wy eens oordeels. Hier tegen seghede Willam van Dashorst voerseyt, dat hy naarre is ons die keurmeden te onthouden, die wy ons vermeten, dat ons verschenen zijn van Rutgers doot van Dashorst zijns vaders voersz, ende des te ontgaan mit synen waelgeboren maghen, die hem daar toe helpen willen, dan wise zijn te behouden van ons Gestichts Heerlicheyt weghe, of mit anders enighen rechte des wy ons vermaten of moghen vermeten, ende des begeerde Willam voerseyt eens oordeels. Ende tusschen onser twier tale wert des een oordeel gevraget enen onsen waalggeboren sinte Martyns dienstman gheheyten Rycout van den Bossche, die wysde, dat Willam van Dashorst van Rutgers zijns vaders weghe den Bisschop van Utrecht naerre is die koermede te onthouden ende des te ontgaan mit sinen waelgeboren maghen, die hem daar toe helpen willen, dan si die Bisschop voerseyt is te behouden van synre Heerlicheyt wegen ende syns Gestichts of mit anders enigen recht, des hem die Bisschop vermet of vermeten mach. Daar seghede Willam Maeslant tegen van onser weghe, ende seghede dat oordeel dat Rycout van den Bossche ghedeylet hadde, dat waar een onrecht oordeel, ende hi woude een rechoer deylen, ende wysde voer recht aldus: Mocht die Bisschop van Utrecht berekenen, ende bewisen, ende toebrenghe mit allen recht alse recht is, dat Willam van Dashorst ende Rutgher syn vader hoer ouden des Gestichts van Utrechts Koermedighe lude syn, ende aller weghe geweest hebben boven alle manne kenninge, ende si oec den Bisschop van Utrecht die nu is, ende allen Biscoppen t'Utrecht die voor sinen tiden geweest hebben boven alle manne kennisse alsulc recht gedaen hebben als anders sine Koermedighe lude noch doen, ende mit rechte sculdich

• Floren-
tius Co-
mes V.
chart.
Ann.1283.
Nos Flo-
rentinae Co-
mes Hol-
landiae no-
tum faci-
mus uni-
versis pra-
sencia vi-
suris vel
audituris
Quod co-
ram nobis
venit fide-
lis noster
Wilhelmus
de Egmon-
da miles
& ostendit
nobis cum
hominibus
ecclesie &
litteris mo-
nasterii
I. Egmon-
densis se
feudali ju-
re tenere
libere a
prafato
monasterio
omnium ju-
risdictio-
nem altam
& bassam
seggem te
& Winnem-
ersweet
&c.

syn te doen, also als hem die Biscop vermeten heeft ende voersx is, dat die Biscop dan naerre is sine Koermode ende sine Heerlicheide, ende syns Gesichts recht ende daar hi in is, ende sine Voervaderen Bisschoppen t'Utrecht alle weghe in geweest ende beseten hebben, te behouden mit allen rechte als rechte is, dan Willam van Daschart. horst voergemerit is, hem die te breken mit enighen eden, die hi of anders ymant om sinen wille daar om doen woude. Dit oordeel wedersprac Aernt Borre van Williams weggen van Dasborst voersyt, ende seghede dat oordeel dat Rycout voergenoemt gedeylt hadde, dat waar een recht oordeel, ende des ghinc hi in steden aan't Roemsche Rike, Ende wi bidden u Lieve Heere, dat ghi ons van deser voersydever dingtaal een recht oordeel weder bescreven senden wilt mit uwen openen brieve. In oecunde des briefs besegelt mit onsen segbel. Ende deser brieve syn twee alleens sprekende. Gegheven t'Utrecht in't jaar ons Heeren dusent drie hondert neghen ende veertich des Sonnendaghes na sunto Peters dach ad vincula.

CAPUT XXXL

- 1. An Advocato ecclesia,
- 2. An quinque ecclesiis Ultrajecti, an clero jun gladii.
- 3. An in episcopum potestas.
- 4. & 10. Excommunicatio & qua olim ejus vis.
- 5. Studium parnale.
- 6. Interdicti qua vis.
- 7. An ex causa civili. An ob debita non soluta.
- 8. Libalmeysters.
- 9. Quo ritu olim facta.

Quod Advocato ecclesiaz etiam merum imperium, et si vix exemplum, quo exercuit illud jus, dubitari non debet. Passim alibi concessum id ejusmodi Advocatis. Quidni & Trajectensi. De Egmondensi vetus charta est Ann. 1312. * Hem allen die desen brief sullen sien of hooren lesen. Ick Wouter van Egmonde make kondt ende kenlic, dat ick van dien tusschen den Abt Bartoud van Egmonde aan die ene side ende my aan de ander side, alse van den goede van Egmonde by rade mire vrienden hebbe gegeven in die hant Heeren Hugo den Prior van Egmonde, Heren Gerard van Heemskerck enen Ridder, Janné van Persyn den oudsten, Wouter van Wyc, ende Dideric van Rolland bare & bassam seggem te volgen ende te houden. Die hoer seggen hebben geseyt alse hier nae geschreven staet. Ende in't eerst is hoere seggen aldus: Datmen in den boeme voor dat Steenhuis houden sal drie gadinghe s'jaars. Voert waar't dat sake, dat daer enich man geslagen worde binnen den Dorpe, so souden Wouter ick die voergenoemt ben comen, ende vragen den Abt, wannet dattet den Abt goet docht, dat

dat menre over recht, ende sal den Abt bidden, dat hy daar over ware. Ende waer t' dat sake, dat die Abt niet t'huys en ware, soo soude is den Prior aanspreken, alsoe by myn te sitten. Ende dat recht van den dooden manne sal wesen voor t' naaste huys van den Dorpa root die bregghe. Ende voert se en sal ic niet rechten over des Godshuys mannen, dan van dootslach ende van rochten &c.

Exemerant Cæsares dioecesein cuiusvis iudicis potestati. Nulli ademerant suum jus. Sed quicquid suum, quicquid filci, in episcopum transfulerant. Iudicia autem quæ alioquin Præfectorum aut Præsidum in Advocatum ecclesie. Charta Henrici Tertii Ann. M. XLVI. In nomine sanctæ & individue Trinitatis Henricus divina favente clementia rex. Noverit industria seu sagacitas omnium fidelium nostrorum tam presentium quam futurorum quia Bernoldus venerabilis Trajectensis ecclesie episcopus, quæ est constructa in honore sancti Martini Confessoris ceterorumque sanctorum, aditis Celsitudinem nostram deprecans, ut concederetur more Antecessorum nostrorum scilicet regum vel imperatorum predicta sancta ecclesie Dei ob amorem Dei & sancti Martini, ut nullus servus aut liber pralibata ecclesie coram ullo Præfide vel iudice nostro ad causas audiendas aut freda exigenda coactus veniat, sed coram Advocato ipsius ecclesie finiantur &c. Cui petitioni per interventum dilectæ conjugis nostræ Agnetis videlicet Regina libenti animo aurem accommodare placuit &c. Similis etiam charta est, sed Ann. M. III. apud Hed. hist. Ultraj. p. 99. Sed Advocati potestas, cum in se eam episcopus traxisset, sensim imminuta. Sunt quidem qui putant quod translata in Marscalcos. Sed perperam ut puto. Marscalci non erant iudices. Irenarchæ erant constituti ad tutelam provinciarum. Inquirebant in delinquentes. Cogebant iudicium. In eo captos accusabant. Sed nulla in eo iis vox. Vid. lib. 2. de Nobilit. cap. 18. Quod ad cives Trajectinos: in cives nec Marscalcis nec episcopo ullum jus. Nisi aut speciali magistratus permisso, aut nisi ob crimen atrox, si rei læsæ majestatis, si rebelles, seditiosi, incendiarii &c. Hi nec remittendi, si ruri capti, ad magistratum, nec ob criminis magnitudinem causa ipsorum semper cognita instituto processu. Statim etiam hi sublatis, & ubicunque ubi visum affecti supplicio, ut facile est intelligere ex Actis, quæ supra Ann. 1525. Soe laat die Raet weten, ende gebiet allen den ghenen, diese gehuyft ofte gehooft hebben, dat syse by sonneschyn van desen daghe onsen Oversten te kennen geven by t' verbeuren van hoeren liven, Ende oft eenige van desen ses voersz personen oft ymant van hem eenighe van onsen Burgheren oft ondersaten misdoen of overvalleu wouden, datmense dan sal mogen dootslaan sonder verboeren, ende ofse oock binnen der Stadt gegrepen worden, datmense dan justicierien zel als Vredebrekers &c. Item oft die voersz ses personen uyter Stadt ruymden, oft geruymt waren, soo

heeft myn Genadigen Heer beveel gedaan- synre Genade Maerschalcken die selve
 in den Gestichte aan te tasten, ende over te rechten als Vredebrekers. Fere eodem
 etiam modo cum Canonicis se res habuit. Coercendi delinquentes episcopo
 nullum jus. Contra ipsius jus coercendi episcopum delinquentem. Citabant
 delinquentem. Citato veniendum. Querelis respondendum. Danda etiam satis-
 factio. Si detrectaret, si nollet, communi sumptu rem aggressi adibant aut Pa-
 pam aut Archiepiscopum Coloniensem, & diserte interim inhibebant, nequis
 dum contumax ejus jussis pareret. Statuta MSS. majoris ecclesiæ: *Episcopus
 noster vocem in Capitulo nostro non habet. Vocatus tamen per Decanum nostrum
 vel vices ipsius gerentem ad Capitulum venire tenetur, Et cuicumque de ipso justi-
 tiam petenti coram Decano & Capitulo nostro, vocatis ad hoc per Decanum Prae-
 latis & Capitulis quatuor ecclesiarum collegatarum, secundum sententiam & decre-
 tum hujusmodi Capituli satisfacere & parere tenetur, Et si non paruerit sententia
 etiam procedet contra eum ad cessationem. Et Capitulum mandabit omnibus mi-
 nisterialibus ecclesie, quod nullus eorum ad ipsius episcopi requisitionem sententiam
 dicat, vel auxilium praestet, donec sententia paruerit.* Charta Ann. 1364. Voort
 enich man die Lantrecht begeerde van onsen Heere den Bisscop of synen Vicaris, of
 voer synre Maerschalcke, en hem dat geweygert worde, ende hi dat der Ecclesie
 toende, soe sel die Doemdecken, of die gene, die syn macht heeft, den Bisscop
 of synen Vicaris, of synen Maerschalcke te Capittel roepen ende vermanen alse
 gewoonlic is, Ende als hi derdewerven gerqepen ende vermaant is, quame hi
 dan niet te Capittel recht te doen alse voersz is, so selt gemene Capittel
 eyschen ende vermanen Ridderen, Knapen, ende Dienstmannen van den Lan-
 de, dat sy geen recht voer hem en wisen, noch hem ghenre hulpe en doene
 ter tyt toe, dat hy recht dede of gedaan hadde, alse gewoonlic is, Ende waart
 dat hem imant van hem luden hier en boven recht wysde, of hulpe dede
 alse voersz is, dien en soudmen, of hy's te doen kzege, gene hulpe weder doen om
 recht te vercrigen, noch geen Capittel om sinen wille doen leggen, ter tyt toe dat
 hy't gebeter hadde, ende tegen den Bisscop soudmen voortvaren alse gewoonlic
 is. & mox: Voert dat die Bisscop niemant borghe, lant, geestelike gerechten
 of weerlike in onderpande en sette buten consent der Ecclesien, of tot jaren, of
 tot live van iemant. Ende waart datmen kost hier om doen soude dit voersz recht
 ze vervolgen, bet waart aan den Paus van Romer, of aan den Bisscop van Coe-
 len, of aan onse Heere den Bisscop van Utrecht, ende der Ecclesien of der Stadt
 van Utrecht, mitten ghenen die van de Steden, van den Gestichte van U-
 trecht, mitter Stat voersz dit aennamen, so soude die Ecclesie gelden die ene
 helfte, ende die Stat van Utrecht die ander helfte. Agi solita hæc communiter,
 ut vel hinc satis patet, in quinque ecclesiarum generali Capitulo, quæ ecclesia
 etiam vulgo & ecclesia Trajectensis, cujus vox & velut caput Decanus summi
 templi.

templi. Ipsi si deliquissent a Decano & Capitulo causa cognita puniendi. Nec alius competens ipsorum iudex. Cædebant virgis, multabant. Etiam in contumaces tormentis sæviebant. Sedili ligno imponentes reorum suras aut femora duabus trabibus premebant. Sedile adhuc Ultrajecti in templo S. Mariæ. Figura in praxi etiam criminali Joan. Millæi, quæ Parisiis excusa Ann. 1551. Si atrox esset crimen, ut si læsæ majestatis, si parricidium, feditio, rebellio &c. plerumque etiam cum Capitulo episcopus cognoscebat. Interdum & pro re nata Capitulum etiam solum. Solum etiam si id levius, si simplex homicidium, si injuria, si furtum. Et si solum damnatus tum ad episcopum provocabat. Statura MSS. majoris ecclesiæ tit. de jud. & for. comp. *Siquis habet causam contra aliquem Prælatum, Canonicum, Chorifocium, vel clericum, aut officiatum perpetuum laicum ecclesia nostra, Decanum nostram adeat, & de ipso querimoniam deponat, vel si contra Decanum, seniore Canonico promotione Capitularem presentem adeat. Decanus vero audita querimonia reum coram Capitulo ad diem competentem per Nuntium Capituli tali conquerenti vocari faciat.* Ex Concilio Provinciali, quod ineditum apud me, habito Ultrajecti Ann. 1565. *Idem Dominus metropolitanus quibus supra nominibus respondit & dixit, quod dicta quinque ecclesia Trajectenses non sunt mere exempta ab ordinaria Reverendissimi Domini Archiepiscopi jurisdictione. Nam ab illorum sententiis in prima instantia latis tam in civilibus quam in correctoriis causis liberum semper fuit ad Reverendissimum Trajectensem sed non ad ipsius Officiale appellare, prout adhuc liberum, Et quod idem Reverendissimus in criminibus majoribus etiam in prima instantia possit cognoscere conjunctim cum Capitulo, prout sæpius hoc observatum esse dixit, & clare exprimitur in libro Statutorum ecclesiarum Trajectensium.* Exempti prorsus clerici magistratus imperio. Ipsi etiam urbi, si Canonicus deliquisset, adeundus Decanus. Et exemplum quo magistratus collegialiter eum adiit. Ex Actis Ann. 1513. *des Woonstdachs nae St. Odulphi: Overcomen by den Raat out ende nye, datse eendrachtelyck gaan sellen totten Deken van Oudemunster, begeerende dat hy Heer Cornelis de Ryk by sonneschyn of terstont uyter Stat seynden ende doen reysen sel, so hy tegens t'welvaart van der Stat gesproken heeft, oft dat die Raat out ende nye sulcx selver doen sel, mit sulcke conditien, wie van den Raide niet mede en ginge selmen uyt den Raide mogen leggen.*

Certe & Capitula habebant jus gladii. Utrumque habebant imperium & mixtum & mixtum. Charta Ann. 1365. *Johannes Dei & Apostolica sedis gratia episcopus. Prælati & Capitula Majoris, sancti Salvatoris, sancti Petri, sancti Johannis, & sancta Maria ecclesiarum Trajectensium omnibus tam presentibus quam futuris, & quorum interest vel interesse poterit salutem & notitiam rei gesta. Dudum siquidem inter Reverendum patrem nunc Leodiensem tunc vero Trajectensem episcopum precessorem nostrum ex parte una & Prælatos ac Capitula ecclesiarum*

prædictarum ex altera parte pro eo & ex eo quod idem Dominus Johannes tunc Trajectensis episcopus tam de jure communi quam de antiqua & legitime præscripta consuetudine ad se nomine tunc sua ecclesia Trajectensis solum & in solidum, Prælati vero & Capitula ecclesiarum Trajectensium singulariter ad singulos Decanos & Capitula quarumlibet ecclesiarum solum & duntaxat jus visitandi Canonicos & Vicarios, servitores, & personas inibi intitulas, & procuraciones ratione visitationis hujusmodi debitas a personis visitatis recipiendi, mores ipsorum & statum reformandi, & emendandi personas & earum excessus, forefacta, & commissa ex officio corrigendi, & juxta modum & delicti qualitatem puniendi, censuras ecclesiasticas in eas exercendi, multas & pœnas indicendi, nec non de causis quibuscunque tam civilibus quam criminalibus inter eos seu eis, aut officiatis seu officialibus aut familiaribus domesticis ipsorum aut Capitulorum seu Collegiorum ecclesiarum prædictarum pro tempore motis & movendis, etiam judicialiter causas ipsas cognoscendi principaliter & immediate absque eo, quod locus præventioni per quemcunque alium judicem salva Sedis Apostolica auctoritate existit audiendi, examinandi, decidendi, & diffiniendi, & omnimodam jurisdictionem, merum & mixtum imperium in dictas personas & in præmissis exercendi libere, solum, & in solidum pertinuisse, & pertinere, ad prædictos Decanos pro tempore, & Capitula in pacifica possessione omnium præmissorum dicto tempore, & per ipsum tempus, & citra continenter notorie existisse & esse dicebant &c. Non est quidem exemplum, nec unquam memini me legisse quenquam olim a Capitulo affectum summo supplicio, sed id nihil ad rem facit. Nam in aliis etiam quam in gladio consistit jus gladii. Et varii ejus gradus. Deportatio etiam, relegatio, aquæ & ignis interdictio, cui similis excommunicatio, etiam meri imperii. De utroque autem constat & diris reos devotos, & missos in exilium, aut peregrinatum in Hispaniam, in Italiam, in Palæstinam, in Cyprum, quandoque etiam ad Divam virginem Amisfurtum, Rhenum ad Divam Cuneram, Parisios etiam in studia, aut in aliam Academiam. Et id studium pœnale. Exemplum insigne est, quod addam ex Chartulario ecclesiæ S. Mariæ.

Vice-Decanus & Capitulum ecclesiæ beatæ Mariæ Trajectensis. Ad universorum tam præsentium quam futurorum notitiam deducimus & deduci volumus per præsentis, quod quum nos prout in votis gerimus pro confratribus nostris præsentibus & futuris, & pace & tranquillitate inter nos conservanda & solidanda, zysaniaque inter nos seminata extirpanda semper studio cum diligenti laborare tenemur, ut ipsi nostri confratres in mutuo caritatis vinculo in Domino solidentur, ac ecclesia in honorem Dei & statu bona disciplina ordinetur, Deoque favente in illis conservetur, quod verisimiliter nobis grave & quasi

quasi impossibile nobis facere foras, quamdiu dissensionis materia & inobedientia inter nostros confratres subrepat, aut eorum alter tanquam indisciplinatus vagando in suis perversis actibus perseveret. Expedi igitur nobis, ne majora inter nostros fratres dissidia, jurgia, & rixa oriantur, ut ad conservationem tranquillitatis, laudis, & honoris ecclesia nostra corrigantur delinquentes. Hinc est quod Magister Petrus Ramp noster Concanonicus in multis nobis culpabilis & inobediens fuerit, sifania more pacis hostis inter nostros confratres saepenumero seminendo, caritativas nostras monitiones eidem saepe factas aure tanquam surda ad modum aspidum surdarum aures suas obturantium ne vocem audiant vocantium, pertranscendo & vilipendendo, & mala malis accumulando, plures & diversos notorios excessus perpetrando, Quorum quidem excessuum tenores sequuntur, & sunt tales: Inprimis quod dictus Magister Petrus Ramp existens in domo habitationis quondam Domini Gisberti de Waill Canonici, dum vixit, ecclesia beata Maria, sive infra emunitatem & contigua dicta ecclesia, tenuit in manu sua cultellum evaginatum super caput Theodorici de Zuylen, comminando sibi, quod vellet ipsum Theodoricum in caput suum tundere cum illo cultello. Sed impeditus per astantes & retentus id quod mimabatur complete non potuit. Tandem idem Magister Petrus in eadem domo & eodem tempore vulneravit cum suo cultello Johannem die Waill in manu sua usque ad sanguinis effusionem. Item cum alias Johannes Gisberti avunculus dicti Magistri Petri procuratorio nomine sororis sue & matris ipsius Magistri Petri eundem Magistrum Petrum coram Capitulo de & super nonnullis pecuniarum summis impetisset, idem Capitulum ad partitionem dicti Johannis inhibuit praefato Magistro Petro sub praemia obedientiae ne dictum Johannem Gysberti suum avunculum verbo vel facto offenderet. Quod dictus Magister Petrus minime curans eundem Johannem suum avunculum eodem die cum malleo in manu sua detento infra emunitatem dictae ecclesiae crudeliter invasit inhibitionem dicti Capituli contraveniendo. Item idem Magister Petrus publice coram fide dignis in dicta ecclesia dixit, quod sententia contra ipsum in causa superius designata lata esset falsa sententia, Item Capitulum nemine discrepante contulit ecclesiam parochialem de Oesterhout tunc vacantem cuidam Domino Nicolao, praesente & consentiente dicto Magistro Petro, qui magister Petrus tanquam inobedientia filius & suo Capitulo rebellis in despectum dicti sui Capituli contulit eandem ecclesiam deponit cuidam D. Wilhelmo Continont, qui D. Wilhelmus ad hoc per dictum Magistrum Petrum inductus alias minime facturus, ut fatetur, praefatum D. Nicolaum coram Officiali Archidiaconi Trajectensis super dicta ecclesia traxit in causam, D. vero Officialis praedictus cognitis causa meritis per suam diffinitivam sententiam collationem per antedictum Capitulum factam Canonicam fore pronuntiavit, dictum

D. Wil-

D. Wilhelmum Continont in expensis litis coram eo factis condemnans. Item dictus Magister Petrus quodam alio tempore, cum Domini essent Capitulariter in domo Capitulari more solito congregati & Capitulo soluto volentes dictam domum Capitularem exire, stetit in hostio domus Capitularis hujusmodi habens cultellum in manu sua comminando Dominis & dicendo in effectu: Nullus vestrum exhibit istam domum Capitularem nisi negotio meo expedito. Item cum alias dictum Capitulum de & super juribus & consuetudinibus dictæ ecclesie cum quodam tunc suo desuper adversario in Romana Curia litigasset, idem Magister Petrus existens perpetuus Vicarius in dicta ecclesia beata Maria, & sic Capitulo & ecclesia sacramento obstrictus deposuit contra Capitulum, Quod Canonici Capitulares pro tempore imburzarunt & imburzare consueverunt sibi denarios vini per Canonicos noviter admissos solvi consuetos. Quod fuit & est omnino falsum. Item pridem cum Capitulum in augmentationem divini cultus ad separandum ecclesias parochiales de Osterhout & Ewijck legitime unitas suam dedit consensum, idem Magister Petrus existens in Capitulo surrexit, & exiens domum Capitularem dixit in effectu: Ego in hanc separationem meum non adhibeo consensum, quia de illis ecclesiis habeo interesse, quod prosequi intendo, cum justitia suam habuerit locum. Item præmissi & alii plures & diversi excessus per dictum Magistrum Petrum perpetrati fuerunt & sunt notorii. Quibus quidem & aliis diversis excessibus notoriis & veris existentibus, Nos Vicedecanus & Capitulum Capitulariter ad hoc in domo nostra Capitulari, ut moris est, congregati volentes futuris, quantum in nobis est, obviare dissensionum materiis & jurgiis, atque pro honore nostra ecclesie & pace & tranquillitate inter nostros confratres conservanda totis nostris viribus laborare, nostram correctionem contra dictum Magistrum Petrum Ramp tulimus, & ferimus sententiam in hunc qui sequitur modum: Propter præmissos & alios diversos excessus per prædictum Magistrum Petrum perpetratos, de quibus notorie constat, & plures alias rationales causas notorias Capitulum prædicta ecclesia ad hoc moventes idem Capitulum cum moderatione infra scripta suspendit ex nunc ipsum Magistrum Petrum a voce Capitulari & perceptione fructuum, reddituum, & proventuum Canonicatus & præbenda, quos in dicta ecclesia obtinet, ad quatuor annos ex nunc proxime sequentes, injungens ipsi Magistro Petro pro studio pœnali, & correctionis disciplina, ac aliis omnibus melioribus modo, via, jure, causa, & forma, quibus melius & efficacius potest & debet, quod ipse Magister Petrus hinc ante Dominicam Lætare proxime venturam iter arripiat, & se transferat cum effectu versus studium Erfordiense, Rostochiense; aut Heydelbergense, & in ipso studio personaliter continue per quatuor annos resideat, & sic dictum Capitulum ipsi Magistro Petro in prædicto studio residenti providebit quolibet prædictorum quatuor

annotum

annorum de fructibus, redditibus, & proventibus occasione prefatorum Canonica-
tus & prabenda obvencientibus de sexaginta florenis Renensibus, residuum vero,
quod occasione eorundem Canonicaus & prabenda fructibus, redditibus, & pro-
ventibus superexceverit ad usus publicos fabrica predicta ecclesia cedit, & ei
applicabitur, & dictus Magister Petrus hinc & post quatuordecim dies ex nunc
immediate sequentes certificabit Capitulum prefatum de partitione sententia hu-
jusmodi, & quod illi parere velit. Et si ipse Magister Petrus in premisis aut ali-
quo premissorum fuerit inobediens vel rebellis ex tunc Capitulum predictum contra
ipsum procedet tanquam contra inobedientem & rebellem, & alias prout de jure,
& secundum statuta & consuetudines dicta ecclesia fuerit procedendum, & prefa-
to Capitulo pro honore & utilitate dicta ecclesia videbitur expedire, Salvo etiam
quod dispensatio sive relaxatio super premisis vel aliquo premissorum erit gratiosa,
sic quod unus Canonicoꝝ Capitularium dicta ecclesia eam poterit impedire. In
quorum omnium & singulorum fidem & testimonium premissorum sigillum Capi-
tuli nostri presentibus apponi fecimus. Datum & actum Trajecti in domo nostra
Capitulari predicta sub anno a nativitate Domini, millesimo quadringentesimo
quinguesimo octavo, mensis Februarii die prima, hora completorii vel quasi. Sic
subscriptum. Thielmannus de Uslaria ad premissa Notarius.

Dignum obiter quod notetur, quod & pœnæ quoddam genus studendi
necessitas. Nec necesse ut mireris. Si Musis arceas etiam pœna, si libris, si
studiis. Sueton. in Tiber. cap. 61. Quibusdam custodia traditis non modo studen-
di solatium ademptum, sed etiam sermonis & colloquii usus. Alian. lib. 7. hist.
cap. 15. Ηνία τῆς θαλάσσης ἤρξαν Μιτυληναῖοι, τοῖς ἀφιστημένοις τῶν συμμάχων
πρωεῖαν ἐκείνῳ ἐπήρτησαν, γράμματα μὴ μαθητῶν τὲς παιδας αὐτῶν, μηδὲ
μικροῦ διδάσκειν, πᾶσιν κολάσιων ἤρσάροι βαρυτάτῳ, ἐν ἀμαθία ἢ
ἀμεσῖα κατὰ τῶναι, Quibus maris imperium tenerent Mitylenses, sociis qui de-
sciscabant hanc pœnam imposuerunt, ut liberos suos non docerent literas, neque ar-
tes liberales, omnium suppliciorum hoc gravissimum judicantes, in inscitia & igno-
rantia artium liberalium vitam transigere. Sed exilium id studiorum causa nisi
desidi & ignavo & sectanti tantum voluptates & delicias hujus mundi levius &
non tanti. Excommunicatio multo fortius terrebat. Aqua & igni interdicto
ut interdicta & alimenta, interdictum commercium, sic & excommunicato.
* Nulli licuit juvare eum aut cibo aut potu, aut ulla aliqua re ad vitam suam
sustentandam, siquis juvisset is & ipse excommunicatus. Nec adire eum
licuit, nec servitium exhibere, nec familiariter colloqui, & nec mor-
tuum sepelire. Diabolo devovebant. Necesse ut fugerent cum omnes, ut
sceleratum, ut impium, ut vitarent conspectum. Nec cum iis tantum sic age-
bant, in quos habebant imperium. Vibrabant fulmen in quosvis & in
quosvis indistincte. In cives etiam Trajectenses, in magistratum, in alios 7.

*Chroni-
Andrens.
monast.
apud d'A-
chery spi-
cil. to. 9.
p. 568.
Omnibus
illis simi-
lem excom-
municatio-
nem forti-
tis. qui mo-
lendinis
nostris mo-
lerent, qui
furnis no-
stris panes
coquerent,
qui census
annuatim
debitos no-
bis persol-
verent.

si vel levis cum ipsis quæstio. Ob causam pecuniariam, ob mercedes, ob census, ob debita non soluta. Locatio etiam conductio, emphyteusis ita inita, ut intra certum tempus non soluta pensione excommunicandi licentia sine mora esset statim. Charta Ann. 1251. 15. Kl. Maji. *Ego Wilhelmus de Brederode miles - - - quod medietatem decima in Papendrecht ad ecclesiam B. Maria Trajectens. pertinentem recepi a Decano & Capitulo dictæ ecclesie sub annua pensione. Adjectum præterea est, quod si ego pensionem præscriptam statuto tempore non solvero episcopus Trajectens. quicumque fuerit pro tempore me sine citatione excommunicabit &c.* Frequens de vectigali, a quo immunes se jactabant, cum magistratu contentio. Nec negabat magistratus sed dicebat abuti eos privilegiis concessis tabernam domi instituendo & in necem publicani plebi passim vendendo. Ea etiam interdum tempora, ut nisi extra ordinem conferrent omnes indistincte, ob redituum paucitatem nec possent hostes propulsari, nec æs posset alienum quod contractum dissolvi. Clerus autem tantum aberat, ut interdum succurreret, ut sumptu urbem sublevaret, & quicquam ultro conferret, diras potius evomebat, & si hæc non sufficerent quo ærario adhuc esset pejus, minabatur interdictum, minabatur discessum, ut Ann. 1527. *Overmits ons 25000. golde gulden boven recht, reden, ende versegelinghe ofgedrongen werden, ende tot onbehoorlycke excisen te geven gedwongen van die van de Stadt Utrecht, hebben daar omme onse Genadighe Heere van Utrecht ons voor dusdanige geweldten te beschermen en te beschudden aengeroepen. Doch dewyle sulcks by syn Vorstelycke Genade niet en heeft konnen geschieden, syn eendrachtelijck overcomen met allen onsen Vicarien, choralen, Dienaren nyt de Stadt te vertrecken ter plaaise daar sy wellicom wesen, ende hare provens met ruste verteren mogen. Ende wan enich onser Canonicken &c. dese niet naecomen en wilde, ende in der Stadt bleve, die soude synre vruchten niet genieten, nochte sich meer geen landt ofte kerckelycke sake onderwinden. Dus geschiet onder onse segelen ende eygen hanteycken. Ann. 1527. opten XI. Februar.* Atrox autem interdictum, & sæva tum rerum facies. Solitudo in templis. Clausa hæc, obserata. Spinis etiam obstructa. Cessabant tum sacrificuli. Cessabat cantus. Cessabat missa. Cessabant omnes a divinis. Nulli administrata tum ecclesiastica sacramenta. Nec fonti nec infonti. Et nec quisquam sepultus nec baptizatus nisi infans. Sepultus nec in collegiatis nec in aliis ecclesiis, cœnobiis etiam coactis sequi Canonice exemplum, ut vel hinc id satis patet:

Calistus episcopus servus servorum Dei, *Dilectis filiis Abbati monasterii sancti Adelberti Egmondensis, & sancti Martini Embricensis, & sancti Pancrati Leydensis Trajectensis diocesis ecclesiarum Decanis Salutem & Apostolicam benedictionem. Sua nobis dilecti filii Præpositi, Decani, Capitula, & Canonici, majoris,*

joris, sancti Salvatoris, sancti Petri, sancti Johannis, & beata Maria Trajectensium ecclesiarum petitione monstrant, quod Prior Prædicatorum & Guardianus Minorum ordinum domorum Trajectensium, nec non fratres domorum earundem, & nonnulli alii tam religiosa quam seculares persona civitatis Trajectensis, nonnunquam dum interdictum ecclesiasticum seu generalis cessatio divinorum aut per processus Apostolica vel ordinaria auctoritatibus habitos, vel per Provincialia seu Synodalia aut etiam dictarum ecclesiarum Canonice edita & olim inconcussa observata statuta, seu juxta laudabiles earundem ecclesiarum antiquas approbatas & similiter observatas consuetudines, cum ipsis aut eorum ecclesiis a Nobilibus, Militibus, Civibus, ac aliis personis ecclesiasticis & secularibus, seu Communitatibus super possessionibus, decimis, bonis & juribus, ac privilegiis & libertatibus eorum graves injuria inferuntur, prolata & posita per eosdem Præpositos, Decanos, Capitula, & Canonicos observatur, in ecclesiasticarum censurarum vilipendium divina publice & solemniter celebrare, aliquando etiam interdictos & excommunicatos ad divina admittere contra prohibitionem felicitis recordationis Clementis Papa V. prædecessoris nostri per quandam constitutionem super hoc editam non verentur, unde pluries gravia scandala & pericula succedunt animarum, super quo Præpositi, Decani, Capitula, & Canonici prædicti humiliter supplicarunt per nos salubriter provideri, Quocirca discretioni vestra per Apostolica scripta mandamus, quatenus si est ita Priorem, Guardianum, & fratres, ac alias tam religiosas quam seculares personas prædictas ad observationem constitutionis Clementis Papa hujusmodi sub in eadem constitutione adjectis pœnis & per alias ecclesiasticas censuras, monitione prævia auctoritate nostra appellatione postposita compellatis, Non obstante si præfatis Ordinibus a Sede Apostolica sit indultum, quod persona ipsorum Ordinum ad judicium trahi aut suspendi vel excommunicari seu ipsa vel dictorum Ordinum domus & loca interdicti non possint per literas Apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, & qualibet alia dictæ Sedis indulgentia generali vel speciali, cujuscunque tenoris existat, per quam præsentibus non expressam vel totaliter non insertam nostra jurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri, quæ quoad hoc eis nolumus aliquatenus suffragari. Quod si non omnes his exequendis potueritis interesse, duo aut unus vestrum ea nihilominus exequatur. Datum Romæ apud sanctum Petrum anno incarnationis Dominicæ 1456. Sexto Kl. Maji, Pontificatus nostri anno primo.

Nec tantum si magistratui, si civi cum iis quæstio, ad diras statim convolabant. Etiam si aliis. Si civi cum cive. Ne discrimen quidem factum, quæ esset quæstio, quæ causa. Ob quamvis causam indistincte & vivi diris devoti & qui dudum jam mortui. Etiam ante annos decem. Sic Curia Provincialis

lis in libello Comiti de Hoochstraten oblato Ann. 1536. *Dan is waar dat in't jaar xxxi. oft xxxii. die ondersaten van Schalckwyck ende andere Dorpen den Hove van Utrecht claechden, dat by den geestelicken Officiers groote menichte van huyslieden recht voor Paschen gedenuncieert wierden in den banne, onder die welck waren eenige, die voor x. of xii. jaren doot geweest hadden, Welcke denuntiatio veel geschiede ad nullius instantiam, dan alleen om den Fiscaal ofte Registre houdere t'gelt te doen hebben van der absolutie ofte relaxatie tot naer Paschen, Dair op den Procureur generaal gelaft was informatie te doen, ende nae daar van den Hove gebleken was, ende datter met honderden alsoo in den ban gedenuncieert waren, is mogelicken dat den Pastoren aldaar geschreven mach zijn, dat sy op sulcke denunciatien van banne niet en souden achten, besonder die gegeven waren tegens t'bevel van den Keyser propter clausulam irritantem citationem & processus coram ecclesiasticis in contrarium factos als die clagers genoeg bekennen in't voorsz. xix. art. & mox: Ende die Keyserl. Maj. van dat voorsz. is geadverteert synde heeft den geestelycken rechters in't voorsz. Oñtroy verboden gelycke denunciatie van banne bysonder tegens den dooden voortaan te doen. Item: Ende t'gunt die Proisten, Archidiaconen, ende Officialen in voertyden gedaan hebben is geschiet in den lande van Utrecht deur permisio van den Bisschop &c. & mox: Ende dat sy seggen sulcks daghelycks in Zeelant gepractiseert te worden is waar, dat die Steden geen jurisdictie hebbende op't platte lant, merckende over hondert jaren de Lancluyden die excommunicatie meer vreesden, ende die oic by den geestelycken rechter discretelicken geuseert wierde, hebben op singuliere privilegien van den Grave van Zeelant vercregen, dat sy heure pachters ende schuldenaars van verteerde costen ende arbeyts loon voir den geestelycken rechter souden mogen betrecken. Etiam inter laicos & 8. in causa seculari judicabant Officiales, Provisores, Decani. Et id moris Ultrajecti, ut si cives contenderent, & summa non excederet florenos decem aut duodecim in rei esset potestate libellum petere ab Officiali & deferre ad magistratum. Quo accepto magistratus causam dabat decidendam libellorum magistris. Necessse his ut deciderent intra sex septimanas. Si non decidissent ad Officiale remissa. A quo qui condemnatus si non solveret quod debebat statim fulmen in eum jactum. Ex libello Cæsari a Prælati oblato & secundo Curia Provincialis Memoriali inserto: *Dat d'Officialen van den Bisschop ende Archidiaconen van outs ende boven alle menschen geheugenisse boven die cognitio causarum mere spiritualium, utpote beneficialium, decimarum, matrimoniorum, natalium, usurarum, & similium oic kennisse plegen te nemen van alle andere saken personalibus meris & etiam mixtis so wel tusschen geestelycken als weerlycken personen; so binnen als buyten. Uytgesondert alleenlicken**

ken als den een Borger jegens den anderen Borger eenige saken ofte actien hadde, bedragende boven die somme van tien ofte twaalf Beyersche guldens, want in sulcken gevalle so mochte de Verweerer een libel eyschen van den voorsz. Officialen, s'welck hy bracht an den weerlicken Raadt der Stadt Utrecht, die tot sulcke saken deputeerden twee libelmeysters om deselve saickon te hoiren, ende by voirraat der geleerden te slechten binnen den tyt van ses weken, waar van men niet en plach te appelleren, op dat d'een den anderen niet pleyten niet en soude bederven. Ende indien die voorsz. Libelmeysters die selve sake binnen de voorsz. ses weken niet en slechten, so mochten die Officialen voorsz. ter instantie van den eyscher die wederomme voor hun roepen, ende die selve sake naar rechten eynden ende termineren. Oick so plegen die Officialen voorsz. kennisse te nemen van erspachten, tynsgoeden, ende diergelycken, ofse vervallen waren in commissum ofte niet, ende daar op te judiceren &c.

Cum suis mitius agebant. Primo eis inhibebant ingressum ecclesiæ. Suspendebant tum a divinis. Et tum excommunicabant. Cæteros primo excommunicabant, & pulsatis campanis, erecto crucis vexillo, accensis candelis, & in terram postmodum projectis versus ædes ipsorum tres lapides projeciebant. Tum singulis diebus festis & inprimis Dominicis denuntiabant, excommunicatos in cœtu ecclesiæ. Et si id rei momentum quotidie repetita campanarum pulsatio. Quod si floccifieret, jubebant familiares, ministris, domesticos, sub pœna excommunicationis ab ipsis discedere. Si non discederent eo ipso & ipsi excommunicati, & singulis diebus festis denuntiati excommunicati. Et si nec id satis efficax locum universum ob paucorum etiam noxam interdicto supponebant, cujus vis quam acerba, quam sæva & inhumana dixi *lib. de Nobilit. p. 380. & 383.* Et tandem arma inclamabant, & brachii, ut vocabant, secularis auxilium, *c. ficat c. excommunicatos 11. qu. 3.* Concilium Albiense apud d'Achery to. 2. *Spicil. p. 673.* Singulis diebus Dominicis publice excommunicentur in ecclesiis, pulsatis campanis, & extinctis candelis, ac in omnibus ecclesiis singulis diebus in crepusculo omnes campana simul pulsentur in detestationem criminis memorati. Arnulphus Sagiensis apud eund. *ibid. cap. 6.* Castrum sancti Martialis pro foribus urbis inhabitat, unde is qui sedem sibi cathedra Pontificalis usurpat, singulis diebus audire possit campanas in sua excommunicatione sonantes. Charta Sixti Papæ apud Hedam *hist. Ultraj. p. 303.* Ut quotiens super hoc pro parte dicti Domini episcopi fuerint requisiti, seu quisvis eorum fuerit requisitus in eorum ecclesiis, Dominicis & aliis festivis diebus, dum inibi major populi multitudo convenerit ad divina, pulsatis campanis, & accensis candelis,

candelis, ac postmodum in terram projectis & extinctis, erectoque crucis vexillo, cum trina lapidum projectione, & aliis similibus de jure observari solitis ecclesiasticis ceremoniis, interdictos, suspensos, excommunicatos, anathematizatos, privatos, inhabilitatos, aggravatos, & reaggravatos, publice denuntient, ac ut tales jubeant & mandent ab aliis omnibus arctius evitari &c. Charta adhuc inedita Ann. 1444. Vobis vero Reverendissimis Reverendisq; patribus & dominis DD. Archiepiscopis & episcopis, quibus ob reverentiam vestrarum Pontificalium dignitatum deferendum duximus in hac parte, si contra praemissa vel praemissorum aliquod feceritis per vos vel submissas personas dicta sex dierum canonica monitione praemissa ingressum ecclesia interdicimus in his scriptis. Si vero hujusmodi interdictum per alios sex dies dictos sex immediate sequentes sustinueritis vos simili monitione pravia in eisdem scriptis suspendimus a divinis. Verum si praefatas interdicti & suspensionis sententias per alios sex dies praefatos duodecim dies immediate sequentes animis, quod absit, sustinueritis induratis vos exnunc prout extunc in his scriptis excommunicationis sententiis innodamus, & mox: Si vero quod non credimus dicti Scultetus, Burgimagistri, Consules, habitatores, & Commune ex adverso principales aliique contradictores in hac parte & rebelles hujusmodi nostris monitionibus & mandatis ymo verius Apostolicis infra dictos eis assignatos terminos non paruerint realiter & cum effectu dictam excommunicationis sententiam damnabiliter incurrando, extunc omnes & singulos praefatos nostros Subdelegatos, & eorum quemlibet, requirimus & monemus, ac eis sub dicta excommunicationis poena mandamus, quatenus singulis diebus Dominicis & festivis in suis monasteriis & Capellis, ubi, quando, & quoties expediens fuerit, & pro parte dictorum Praepositi, Decani, & Capituli principalium fuerint requisiti, seu alter ipsorum fuerit requisitus infra missarum & aliarum horarum canonicarum solempnia praefatos Scultetum, Burgimagistros, Consules, habitatores & Commune ex adverso & alios contradictores & rebelles praedictos sic excommunicatos publice tandem denuntient, & ab aliis denunciari faciant, donec & quousque aliud a nobis habuerint mandatum. Et si praefati Scultetus, Burgimagistri, Consules, habitatores, & Commune, caeterique in hac parte contradictores & rebelles excommunicati denunciati hujusmodi denuntiationem excommunicationis & ipsius sententiam per decem dies post eandem denuntiationem sustinuerint, extunc processus nostros hujusmodi aggravando & continuando attendentes, quod tanto graviora sunt peccata, quanto diutius infelices animos detinent alligatos, quodque crescente contumacia crescere debet & poena, ne facilitas venia audaciam tribuat delinquendi, auctoritate Apostolica praedicta praefatis nostris Subdelegatis sub excommunicationis poena committimus & mandamus, quatenus singulis diebus festivis & dominicis

in

TRACTATUS. CAP. XXXI. 511

in suis ecclesiis, monasteriis, Capellis, infra prescriptarum horarum solemnia dum ibidem fidelium multitudo convenerit ad dominicum dictam excommunicationis sententiam innovando & reiterando eosdem Scultetum, Burgimagistros, Consules, habitatores, & Commune, nec non contraditores & rebelles, ut pramittitur, excommunicatos nominatim campanis pulsatis, candelis accensis, & demum extinctis, & in terram projectis, cruce erecta & religione induta aquam benedictam aspergendo ad signandum demones, qui eos sic detinent ligatos & suis laqueis cathenatos, orando quod Dominus noster Jesus Christus eos ad Catholicam fidem & sanctae matris ecclesiae gremium reducere dignetur, ne eos in tali perversione dies eorum finire permittat cum decantationibus Responsorii, Revelabunt coeli iniquitatem &c. & psalmum Deus laudem meam ne tacueris, cum Antiphona, Media vita, totaliter, & hoc facto & finito ad januas ecclesiarum suarum una cum clericis & parochianis accedendo ad terrorem, ut ipsi Scultetus, Burgimagistri, Consules, habitatores, & Commune, aliique contraditores & rebelles promptius ad obedientiam redeant, tres lapides versus domos habitationum suarum projiciendo in signum maledictionis aeternae, quam Deus dedit Dathan & Abiron, quos terra vivos absorbit, etiam post missam & in vespere & in aliis quibuscunque horis Canonice solemniter publicent & denuntient, ac ab aliis quantum in eis fuerit, publicari & denunciari, nec non ab omnibus Christi fidelibus artius evitari faciant &c. Verum si praefati denunciati per alios decem dies dictos decem dies immediate sequentes praefatas denuntiationem & aggravationem ad ipsorum notitiam deductas animis, quod absit, sustinerint induratis, extunc processus hujusmodi reaggravando &c. praedicti nostri Subdelegati &c. sub infra scripta excommunicationis poena districtius injungant, prout nos etiam injungimus &c. quatenus infra sex dierum spatium &c. ipsi familiares & servitores a familiaritate & servitio, ac ipsi nec non ceteri Christi fideles, ac ipsorum quilibet a participatione & communionem ipsorum denunciatorum & aggravatorum penitus & omnino desistant, ac quilibet eorum desistat, nec cum eisdem denunciatis, aggravatis & reaggravatis, aut eorum aliquo serviendo, loquendo, stando, sedendo, ambulando, salutando, hospitando, comedendo, cibum, potum, aquam, vel ignem ministrando, aut aliquo alio humanitatis solatio, praeterquam in casibus a jure permisis participare praesumat, & si contrarium fecerit nos in eos & eorum quemlibet cum dictis denunciatis, aggravatis, & reaggravatis rebelliter participando &c. excommunicationis sententiam ferimus in his scriptis, &c. & nichilominus omnes & singulos Subdelegatos nostros &c. requirimus & monemus, eisque sub dicta excommunicationis poena mandamus, quatenus singulis diebus Dominicis & festivis &c. excommunicatos publice denuntient, & ab aliis Christi fidelibus artius evitari faciant &c. Prae-

rea si prefati denunciati, aggravati, & reaggravati &c. animo quod absit indurato &c. pradictas nostras sententias sustinuerint &c. nos extunc prout ex nunc omnes & singulas Civitates, terras, oppida, castra, villas, suburbia, quarumque ecclesiarum collegia, & parrochias & quacunquē alia loca in & sub quibus dictos denunciatos, aggravatos, & reaggravatos, vel alteros earundem morari, & ad quos seu ad quem ipsos seu eorum aliquem declinari contigerit, quamdiu ibidem fuerit, seu aliquis eorum fuerit, in his scriptis ecclesiastico supponimus interdicto &c. ita & taliter quod hujusmodi stante interdicto nulla ecclesiastica sacramenta in & sub eisdem locis, sub quibus dicti denunciati, aggravati, reaggravati, & interdicti fuerint, seu alter eorum fuerit, ministrantur, nisi pœnitentia & Baptismus omnibus indifferenter, eucharistia infirmis tantum, & matrimonium sine ecclesiastica solemnitate contrahatur, inibique & sub eisdem locis decedentibus ecclesiastica denegetur sepultura &c.

Verum ponamus jam. Fulmen jactum in Titium. Sempronio Titius debet mille. Si commercium cum eo nullum. Si nec alloqui eum licet, qui quæso quod debetur consequetur Sempronius? Non levis hæc difficultas. Sed in hunc etiam casum a magistratu provisum. Solvendum nihilominus & intra certum tempus absolutio impetranda. Neutrum si quis curaret ut contumax condemnatus adempto munere siquo præditus. Ex Actis Ann. 1409. *Ende worde ymant die aldus gedaget is vervolget mit den Geestelicken rechte, dat hy te banne quame uyter versmadenisse s'rechts, so sel hem die gene die te banne gecomen is, uyten banne losenen, ende absolueie winnen binnen drie maanden na dat hy te banne gecomen is, ende en doet hy des niet so mach die Aenspreker tenden die drie maanden den genen doen bieden voor Schepenen, die alsoo lange te banne gestaan heeft &c. Ende waar eenich Knaep ofte knecht voorsz te banne, die soude hem binnen xiv. dagen na dat hy te banne gecomen waer uyt den banne losenen, ende absolutie winnen, ende enich Knaep ofte knecht die dit verbraecke, ende die Raat ter waarheyt vonde, die verboerde z'jn Ambacht; ende dat Ambacht s'oude de Raat dan enen anderen geven.*

Tam durum & tam acerbum in manus cleri incidere. Quamvis etiam non ignorem, quod multi quos nec olim multum terruit anathema. Suederus van Culenborch Electus Trajectensis cum excommunicasset adversarium suum Rudolphum van Diepholt, Rudolphus re audita, protenso pugno, ego, inquit, hoc illum excommunicabo. Certe & ipsi sacrificuli sua insigni protervia interdum in causa, ut quæ passim metuenda sacra hæc interdum crederentur non tanti. Prodiit Ann. 1524. Daventriæ liber, cui titulus *Prognosticon Antichristi*, in quo quicquid aut stultum aut quicquid prorsus ridiculum is qui libri

Auctor

TRACTATUS. CAP. XXXI. 513

Auctor præfectus Virginum cœnobio in Mariengarde concessit. Pag. 33. de excommunicationis vi agens in Lutherum vibratæ ita ait ut sequitur: *Fuit quidam Comes Tholosanus fautor & receptor hæreticorum, & omnis talis ipso facto est excommunicatus una cum hæreticis &c.* Et quidam sanctus Abbas fuit ad eundem Comitem missus ad monendum eum, qui cum sancto viro nollet acquiescere, nec excommunicationem timeret, sciens vir sanctus, quod cor perversum non erudiretur verbis, dixit Comiti: *Ut tu & tui videant factis, quantum infecta sit anima, qua excommunicationis vinculo est innodata, volo mihi afferri album panem; quo sibi allato dixit: O panis licet tu non merueris, tamen ut in te ostendatur veritas fidei nostræ, & maledictio anima excommunicationem non timentis, excommunico te, quo dicto, panis, qui erat inter manus ejus albus & candidus, mox niger factus est, quem præcepit in duas partes dividi, & intus similiter apparuit niger, mucidus, & corruptus.* Tunc subjunxit, ut etiam scias virtutem absolutionis, *accepto pane absolvit eum, qui in priorem speciem & candorem reversus est.* Tam exquisitis deliciis dum Papatus adhuc vixit insuper habito Verbo Dei deducta plebs imperita. Sic astu, nequitia, sic fabulis captus terrarum orbis. Sed ad rem ut revertar puto valde hæc notanda: Quod clero non jurisdicção tantum, sed quod utraque jurisdicção & civilis & criminalis, & ecclesiastica & secularis. Quod utraque hæc Ultrajecti. Etiam in ipsa urbe. Etiam inter cives, inter laicos contententes. Quod utrumque ei merum & mixtum imperium. Quod virgis, quod exilio defensa jurisdicção. Quod multa, quod carcere, quod jacto fulmine in contumaces. Et quod non brutum illud fulmen. Qui eo tacti infames. Ad magistratum non admitti. Amoti, rejecti ab omni hominum consortio. Ne jus quidem connubii. Sepultura, alimentis, vita ipsa indigni. Et ipsi cæsi & capti, & qui ipsi a servitiis. Spoliati, fugati, rebus suis exuti, & exui etiam jussi. Occisi etiam impune. Nec occidens dictus homicida. Injuncta tantum pœnitentia. Et ne hæc quidem satis magna. Caroli V. constitutio Ann. 1533. 10. Febr. *Kaerle &c. In den eersten dat alle geestelijcke personen onder den Bisdomme van Utrecht ende onse temporele jurisdicção aldaar geseten heure debiteuren ende sculdenaren so wel binnen onser Stadt Utrecht als daar buyten woonachtich om verschene pachten, tynsen, tienden, ende diergelijcke convenieren ende bescreven sullen mogen voir den Officialen van den voornoemden Bisscop ende Archidiaconen der Kercken van Utrecht, in alre manieren als sy dat voir de translatie van de temporaliteyt onses voirsz lants van Utrecht te gebruycken plegen &c.* Charta Ann. 1413. 3. April. *Ende de Stat van Utrecht en zel den Official geen verbot of hinder doen doen, hy en mach eenen ygelicken recht doen dies van hem geert, alse van outs gewoonticken heeft geweest sonder argelst.* Statuta vetera

Trajectina: *Worde ymant in den Raadt gecoren op onser Vrouwen avont Schepe-
ne, Raadt, ende Ouderman, de in den banne waar, dies Rechters brief mes s' Ker-
spels Papen segel besegelt ware, ende des in geen beroep en ware, ende daer
of niet absolviert en ware, eer hy gecoren worde, de sel of gaan, ende dat jaar
in den Raat niet comen, ende de vyf mannen, die den manne gecoren hadden,
sellen enen anderen in synre stede kieseren rechthevoirt na der gilden wilvoer.* Char-
ta apud d'Achery to. 3. Spicil. p. 481. *Per praesentia vobis scripta mandamus,*
Aureæ *quatinus predictos Burgenses tanquam perjuros & proditores & excommunicatos*
vallis Re- *in nundinis & mercatis vestrarum parrochiarum recipi omnino prohibeatis, immo a*
ligiosus *quibuscumque parrochianorum vestrorum inveniri potuerint, capi & rebus suis*
bist. Leo- *spoliari precipiatis.* Urbanus II. *Papa caus. 23. qu. 5. can. 47. Non enim*
diens. cap. *eos homicidas arbitramur, quos adversus excommunicatos zelo Catholicae matris*
72. *Is commotus ambos citavit in crastinum ad Capitulum &c*
ambos citavit in crastinum ad Capitulum &c
& consilio seniorum jussit, ut subdiaconus excusa camisia pro reatu verborum corporalem exciperet disciplinam &c.
*Plura ut addam non necesse est. Sic se olim res habuit. Iudex eccle-
siasticus a laicis etiam aditus. Nec in causa spiritali tantum. Etiam in seculari.
Et visa via haec expeditur. Sicuti debitor esset contumax adito Officiali
petebat fulmine eum percuti. Percussio quod debebat solvendum intra
trimestre. Directa alioquin a magistratu executio in ejus bona. Si
percutus eo Praetor, si Senator, si iudex, nec curaret se absolvi intra dies
quatuordecim, munere, officio suo motus, nec intra biennium ad id iterum
admissus. Viatori ob eam rem absolute id ademptum aliique concessum.*
Vetera urbis Statuta Ann. 1403.

*Voort waart dat ymant te Banne gedaan worde, na dat hy in den Raadt ge-
ren waar, die soude hem daar uyt losenen ende absolutie winnen binnen 14. da-
ghen na dat hy te Banne gecomen wair, Ende en dede hy des niet, ende de Raat
dat ter waartheyt vonden, so soude hy uyt den Rade gaan, ende daar niet weder in
comen binnen twee jaren als voorsz. is.*

*Voort so en sel geen Schout ofte Rechter, die weerlyck recht voert binnen
der Stadt vryheit, die te banne is, recht houden, oft ymant van synre wegghen.*

*Voort enich Schout ofte Rechter die te banne wair, die sal hem binnen 14.
daghen na dat hy te banne gecomen waar uyt den Banne setten ende absolutie
winnen, ende en dede hy des niet, so en sal hy binnen twee jaren geen
Scoute ofte Richter wesen in dien gerechte ofte in ghenen anderen gerechten
binnen onser Stadt ofte der Stadt vryheit mogen wesen, of ymant van sijn
wegen.*

Voort

TRACTATUS. CAP. XXXI. 515

Voort so en sel gheue van onser Stat. Knepen hooge ofte leghe te Banne staan.

Voort waar enich Knaep ofte Knecht voorsz. te Banne die soude hem binnen 14. daghen, na dat hy te Banne gecomen waar uten Banne losenen, ende absolutie winnen, ende enich Knaep die dit verbrake, ende het die Raat ter waarheit vonde, verboerde zyn ambocht, ende dat soude die Raat enen anderen geuen.

CAPUT XXXII.

1. An Chomarchis jus gladii.
4. An & mixtum imperium.
2. Vocis Heemraedt origo.
3. Ejusdem juramentum.
5. t' Gerecht ten Sevene.
6. A Chomarchis quis appelletur.
7. An idem Dijcgraeff, & Watergraeff.
8. Quid flumen retare.
9. Qua formula curatio olim molium concessa.

Nemo autem miretur, quod clero quod Canonicis etiam merum imperium, & quod ipsi sibi id adscribant in charta, quæ supra. Nulli merum imperium. Nulli alta jurisdictio, nisi soli episcopo. Nulli datum id ex Capitulis nisi S. Johannis tantum. Verum est. Fateor, sed necessario hic notandum, quod & plenum id & minus plenum. Non omnes apud Romanos qui habebant jus gladii habebant omnes ejus partes l. 6. §. 8. ff. de offic. pref. junct. l. 2. §. 1. ff. de pen. l. 6. §. ult. l. 7. l. 8. §. 1. ff. de pen. l. ult. ff. de offic. pref. vig. Et nec * hodie id procedit. Habuit clerus jus gladii. Sed non habuit universum. Habuit qualdam ejus partes. Et hoc sufficit, ut alicui adscribatur jus gladii. Quævis gravior coercitio enim gladii verbo continetur, ut Dd. communiter ad l. 3. ff. de jurisd. Sic exemplum in Chomarchis. Et hi habent jus gladii, sed non habent in quosvis. Nec quovis tempore etiam habent. In eos habent, qui quid faciunt, quo agger fiat deterior, in molium corruptores, in fures arborum, virgultorum, & cujusvis materiæ ad aggerem comparatæ, in eos qui in molibus cum lustrantur, inspiciuntur, vulnerant aliquem, percutiunt, occidunt, confodiunt. De iis, quæ ad Leccam, Caroli V. constitutio Ann. 1537. Ende oick sal die Dijcgraef een oirdeel eyschen van den Heemraden, indien daar eenige boeten op ten Dijcke verschynen, oft hy de selge eyschen ende met recht nemen mach &c. Ende sullen kennisse nemen ende wysen in allen saacken opten Dijck vallende, het zy van dieste van hout, rÿs aldaar gestolen, oft ander berovinge aldaar gebeurende, van injurien, vechten, dootslagen, oft anderen mesusen die daar hangende

*Vid. d'A.
chery 20.
8. Spitiil.
p. 270.

hangende de Schouwe ofte Legerdaghen gebeuren mochten: De iisdem vetus charta Rudolphi van Diepholt Ann. 1454. Item ymant die aldus of anders om syn Dijk wille ballinck off voorvluchtich geworden waer, die en soude tot geente tijt comen binnen de schouwe ende begrype van den Yfeldijk ende Leckendijk voorsz, ende of hy t'eeniger tijt buyten consent van den Dycgrave binnen de voorsz. Schouwe quame, so soude hem die Dycgrave mogen aantasten, ende vangen sonder ymants wederseggen, ende dien selven opten Dijk rechten. Ordinum constitutio de molibus ad Marnam Ann. 1644. 19. Mart. art. 3. Item sullen kennisse nemen ende wisen in alle saacken op den dijk voorsz vallende het sy van diefte van hout, rijs aldaar gestolen, ofte ander berovinge aldaer, van injurien, vechten, dootslagen, ofte andere mesusen, die daar ten tijde van de schouwe ofte besoigne van den voornoemden Graaf ende Heemraden op den Merendijk gebeuren mochten achtervolgende de hantvesten van Bijlevelt. Proscribendi jus habent, confiscandi etiam reos, & si exigat ita res pullandi campanam. Rudolphi Diepholdii charta Ann. 1454. Waert sake, dat ymants Dijk die van den Heemraden niet geloofst en waer walich worde, oft sleekhoort daar in schoerde, die gene dien die Dijk zijn was, die soude ewichlyck ballinck ende landvluchtich wesen, ende alle goet dat hy hadde ruerende ende onruerende binnen der schouwe van den Yfeldijk ende Leckendijk voorsz soude gaan in den Dijk, also datmen dien Dijk daar mede wedex maacken sal, so verre dat reycket, & mox: Item ymant die aldus of anders om syn Dijk wille ballinck of voorvluchtich geworden waer, die en soude tot geente tijt comen binnen de schouwe ende begrype van den Yfeldijk ende Leckendijk voorsz, ende of hy t'eeniger tijt buyten consent van den Dycgrave binnen de voorsz. Schouwe quame, so soude hem die Dycgrave mogen aentasten ende vangen sonder ymants wederseggen ende den selven op ten Dijk rechten. Waert sake dat enich waternoot quam aan den Dijk het sy van hse off van water, so dattet van noode waer met machte op ten Dijk ter were te trecken, ende den Dycgrave mitten meesten deel van de Heemraden noot dochte daaromme die klokke te slaen, so sullen die Dycgrave off Heemraden den Schout van Yselfteyn in synre tegenwoordicheyt off in synre woonstede by enen seeckeren Bode ten wete doen, dat die Dycgrave de klokke sel doen slaen, en tot wat tijde dattet geschien sel, so sel die Schout van Yselfteyn gehouden wesen dat terstont voort te laten weten allen den Schouten in allen Carspelen des Heeren van Yselfteyn, ende so sal die Schout van Yselfteyn, ende alle die andere Schouten des Heeren van Yselfteyn gehouden wesen over all in allen Carspelen ende op die selve tijt, als die Dycgrave, ende dat meesten deel van de Heemraden die klokke slaen sullen, die klokke te slaen in den lande van Yselfteyn, ende den klokkeslach van de Schouten des Heeren van Yselfteyn sullen

fallen die ondersaten van dien volgen &c. Statuta etiam condendi, poenaeque iis constituendi & proponendi jus habent, modo nihil tamen statuunt contra Ordinum edicta, contra jus commune in Ordinum praedictum, in praedictum territorii, aut eorum, qui id incolunt, per quod aggeres protrahuntur, qui si putent se gravatos referre ad Ordines rem possunt *cap. venientes ext. de jurej.* Florentii de Wevelichoven charta Ann. 1385. Voort so mogen onse Dijkgrave ende Heemraders voersz. nieuwe keuren leggen op beuren dijk te breeden of te smalen, te meeren oft te minderen, te hoogen of te leggen, schut daar op te setten, of off te doen, hoer waterganck te engen, te wyden, of te diepen, hoer bruggen ende sluysen te leggen, uyt te breken, off te vermaken half of altemale, also dicke als sy willen sonder meer versoecks aen ons of aan onse nacomelingen Bisschoppen t'Utrecht te doen. *Cancer. var. resol. part. 3. cap. 19. n. 257.* Christin. *ad leg. Mechl. tit. 1. art. 1. n. 13.* Bort. *tr. van Hooge en Ambachtsheerlicheyt. cap. 3. n. 45. & seqq.*

Cæterum cum dico quod jus gladii etiam habent de quibusvis non loquor. Sunt qui habent. Sunt qui non. Et qui habent, ut jam dixi, vel plus habent, vel minus, prout tabulis ipsis publicis ab initio concessum. Et quid si ipsis constituentibus tantum media jurisdictio? Quid si quidam quibus media, quidam autem quibus alta, nec jus omnium satis certum? Et quid si certum, & satis constet, quod jus gladii etiam habent, & Chomarchis tamen non concesserint? Charta Ann. 1280. Johannis ab Arckel, de aquæductu inter Everdingam & Ameydam ad Leccam: *Worden die Dyckers vechtsende op den Dijk, die sal die Richter berichten, die des Hoefschach zijn is sonder dootslage. Geschiede daar dootslach dat sal berichten, die de Heerschappye syn is.* Exemplum quidem non est, quo quis ultimo supplicio a Chomarchis affectus, sed exemplum nihilominus, quo jus dictum de crimine. *Ex Actis Ann. xv. xlv. Also Alert van Buyren opentlyck voor Dijkgraaff ende Heemraden bekent ende beleden heeft den dijk berooft ende poeten daar van gestolen te hebben tot twaalf stuicks toe, daer van begeerende gende, ende afgaande zijn gegeven geleyde, submitterende zijn saecke aan de Heemraden, en belovende sulcks tot geenen tyden meer te willen noch te sullen doen, oft gestraft te worden andere ten exempel, Soo ist dat Heemraden meer geneycht tot gratie dan tot rigeur van justitie den voersz. Alert van Buyren gecondemneert hebben tot vermaxinge van den Dyckgraeff van Keyserl. Moje- steys wegen, ende condemneren by desen, dat hy mitten blooten hoefde komen sel voor Dijkgraaf ende Heemraden, ende vallen op zijn knyen opentlyck voer recht, biddende Godt ende de justitie om vergiffnisse, Injungerende ende bevelende den selven Alert om dese niemant in woorden noch wercken te*

misdoen noch doen misdoen in goetere wijs, by pene van criminelijk gestraft te worden tot arbitragie van Dijcgraef ende Heemraden, ende wort het voorgaande seyt hier op den voornoemden Alert geremitteert. Ondertuyckent: Zuylen. Ex Actis Ann. xv^o. xxvi, 3. Mart. Willem Janssen out ontrent 53. jaren gewraecht opt Reuclemens van de voorsz Certificatie segt by synen eedt, dat hy die spreekt nu sekeren langen tijt dienaar van de Camelaers op den Leckendijck geweest is, omfangende die nootrijs ende toeficht hebbende tot t'houw ende rijs, dat aldaar verwrocht wort, Soo ist waartsich dat alse t'voorsz nootrijs geleverd, ende by den Camelaer ofte hem van des Camelaers wegen by t'getal ontfangen is, so wert t' selve rijs gestapelt ofte gestucke, sulcks dat die palen int midden gestelt ende die Rijs daar buyten omme gestucke, daaromme twee wielen gedraeyt worden, daar deur dat niet een bos daar aff soude mogen genomen worden, oft men soude mogen sien. Dan alst noot is wert de rijs by hem die spreekt den Arbeyders toegetelt, ende t'geene daar blijft laat hy die spreekt terstont wederomma weten, ende also hy Deposant te Schalckwijck woont, gaat hy alle woken twee oft driemaal, ende besiet oft er yet afgenomen is, ende laat et terstont woten, indien by Schippers oft Buyren yet daar afgenomen wort, t'welck nochtans niet dickwils en geschiet, immers en is dese winter egheen schade geschiet die weerde van vier stuyvers, Seyt dat in den verleden winter een Alert van Buyren stlycke poten gestolen hadde, die gecauseert werde, ende soude bycans zyn lijff gecost hebben, immers en mach hy Alert niet meer op den Dyck arbeijden &c. Sed & alia exempla :

Gesien by de Hoge Heemraden van den Leckendijck bovendsams, den Criminelen eysch mette bygevoechde informatien ende bewysen by d'Heer Everard van Weede Heer van Dyckvelt, Ratelis &c. Dijcgraeff van den voorsz Leckendijck eyscher aangemelte Hoge Heemraden overgeleverd, op ende jegens Hendrick van Helem Burgermeester der Stede Wyck gedetineerde, de voornoemde Hoge Heemraden hier op gehadt hebbende t'advys van gepractiseerde Rechtsgeleerden, doende recht condemneren den Gedetineerde over de forces ende excessen, by hem tot twee distincte reysen gepleegt, door het doen afflaan ende veranderen van de sloten, hangende voor den Duycken ofte Heull, die leyd door den Leckendijck benden de Stede Wyck, sels de laatste maal in't gesicht ende ter presentie van de Heeren Dijcgraeff ende Hoge Heemraden van den voorsz Leckendijck, in een amende van hondert silvere Nederlantsche Ryders, met interdictie van sulcx ofte diegelycke in't toecomende meerder te doen, ofte laten doen, op pene van swaarder straffe, condemnerende daar beneffens den Gedetineerde in de kosten ende misen van justitie.

Aldus gedaen by de Heeren Gerard van der Nypoort Cornelis Booth, Johan van

T R A C T A T U S . C A P . XXXII. 319

van Nellesteyn, Pieter Ruysch, Gaspar Schade, Gerlach van der Capellen Heer van s' Herenarensbergen, ende Hendrick Jacob van Tuyl van Seroskercke, Heer van Zuylen, Hoge Heemraden, ende gepronuncieert den 20. April 1675. Onder stont: In kennisse van my I. Huyssen.

Gesien by de Hooge Heemraden van den Leckendijck bovensdams deweysh ende conclusie by den Pfoer Everard van Weede, Heere van Dyckvelt, Rasolis &c. Dijcgraeff nomine officii overgelevert op ende jegens Johan van der Laeck Schout van Vleuten, Gedaachde, ende geexamineert alle het gene by ende van wegen den Gedaechde tot syne defensie is bygebracht, ende geallegeert, mitsgaders de requeste van submissie aan haar Ed. Mog. gepresenteert. Gemelte Hoge Heemraden doende recht sonder te letten op de voorsz. requeste condemnieren den Gedaechde aan den Gerechte van Vleuten, geinteresseerde Georfdens, ende Bruykers te refunderen ende goet te doen, alle t'gene by als Schout van Vleuten ten sake van de Omerhoeven onder den selven Gerechte over de jaren 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. ende 1680. tegens de Placcaten van den Lande, † Sym- ende tegens de gereitereerde uytfschryvingen van de Leckendijcx gelden in syn mach. 9. particulier heeft genoten ofte geprofiteert, ende verclaren den selven achtervol. 13. gende haar Ed. Mog. ordonnantien, ende specialyck die van den 4. April 1672. *Facinus u- bi admis- sum est de- bet expia- demmerende hem Gedaachde daar benevens in de kosten tot taxatie ende mode- ri. Har- ratie van haar Ed. Mog. Gedaen t' Utrecht by de Heeren Gerlach van der Capel- menop. l. 6. tit. 6. is vrian- moī dng ad et tois rō- pois ēv ois ēv dnm- μιλισσας Ουρακί Cor- sau. Eas- most latro- nes in locis- fasi sum- furca aff- gantur.* Johan van Someren, Johan Strick, l. 6. tit. 6. is vrian- moī dng ad et tois rō- pois ēv ois ēv dnm- μιλισσας Ουρακί Cor- sau. Eas- most latro- nes in locis- fasi sum- furca aff- gantur. Jacob van Dinter, Samuel Gerobulus, ende Didetrick Borre van Ameron- gen, Heere van Sandenburg &c. Hooge Heemraden, ende gepronuncieert op den 9. Februar: 1682.

Pro facti circumstantiis & qualitate delicti etiam poena hic irrogata. *Quin* & gravior possit non dubito, si ea facti atrocitas, ut si rupti aggeres, si perfoffi. *Crimen id quod puniendum etiam summo supplicio. Etiam vivi-* comburio; *l. un. C. de Nil. agg. non rump. l. 10. ff. de extraord. crim. junct. l. 9. in fin. ff. eod. & quidem ibi, quod notandum, ubi scelus admissum, d. l. un.* Vulgo enim id ita fit, & sic expresse etiam cautum, si ob facti atrocitatem † exemplo alii deterrendi sint, *l. Capitalium 28. §. 15. ff. de pœn. l. 3. pr. ff. ubi gras- de re mil.* Quæstio est porro quod ad Heemraedt, unde hæc deducatur vox. *fasi sum- furca aff- gantur.* Alii aliter sentiunt, ut dudum ostendi *lib. 4. de Nobilit. cap. 1.* Obiter id tan- tum addam *juratos etiam dici in charta Ann. 1275.* Cur autem non satis scio. Nam & testes jurati, proxenetæ, Geometræ. Etiam milites, jūdi- ces. Charta ita se habet: *Univerſis præſentes literas inſpecturis Zigerus de Riede*

† Simili-
ter & in
charta
Herman-
ni episco-
pi Ann.
M. C. LV.
Nec ullus
eorum
aquadu-
ctus a ter-
minis eo-
rum usque
flumen Is-
lam præ-
ter jura-
tos, quos
Heimrat
dicunt ob-
struere ali-
quo vallo
&c. præ-
sumat. In
3: Comitis
V. charta
Ann. 1277.
Quendam
terra me-
tuum sine
aggerem
circularem,
qui Zyd-
wende
vulgariter
appellatur,
inter aquas
Lecke &
Donck se-
cundum or-
dinationem jura-
torum, qui
dicuntur
Heemradi
dictæ terra duximus collocandum.

Riede provisor magna insula dicta Groetware, Giselbertus dictus Bot dominus
jurisdictionis de Emekercke, & Michael judex suus clericus, Johannes dictus
Westfalinc, Johannes Albus, Godefridus de Breda, Henricus dictus de Kin-
derbroder, Zigerus filius Lijffstein, Alexander & Johannes Lijfighe jurati sive
Heemrader de longo latere, Johannes de Walewike, Johannes dictus filius Tru-
de, & Welebrodus dictus Nannekin die Vligger jurati sive Heemradere de brevi
latere Salutem & noscere veritatem, Noverint singuli & universi, quod Hen-
ricus dictus der Kinderbroder & Gerardus filius Helswidis parochiani de Em-
kercke coram nobis constituti assumpserunt sibi proprietatem terra illius, qua Teu-
tonice vocatur des Papenhove, & aggeris ad eandem terram pertinentis secun-
dum legem jus & consuetudinem magna insule prænotata, Capitulum beati Petri
Trajectensis, Sacerdotem clericumque de Eme, & ipsam ecclesiam a dictis ter-
ra & aggere in perpetuum eximendo & quietando, & distos terram & aggerem
super se & heredes ipsorum in perpetuum ponendo. In cujus rei testimonium &
ne hinc inde in posterum calumnia possit suboriri nos Zigerus & Giselbertus dictus
Bot præsentem cartam sigillis nostris & nos jurati sive Heemradere sigillo Wilhel-
mi domicelli de Striene, quia sigillis caremus, dictis Capitulo & Th. nunc sacer-
doti de Emelike contulimus sigillatam. Actum & datum Ann. Domini M. CC.
LXX. quinto in Dominica die ante Domini nativitatem. † Siquis putet sic dici
quod jurent se quicquid actum silentio involuturos nescio an satis recte. Nam
nihil tale in juramento. Nihil utique in formula præscripta ab Ordinibus
Ann. 1588. Dat sweer ick, dat ick my geheel ende sonder enich nadencken
houde voor ontslagen van den eedt, daar mede ick den Coninck van Spangien als
geweest synde Heere van den Lande van Utrecht verbonden mach syn geweest,
Belove ende sweere voortaan den Staten van den Lande van Utrecht gehoorzaam
te wesen, die selve te geboorsamen ende adfisteren naar myn uyerste vermogen
tegen alle des gemeen Lants vianden, ende voorts alles te doen dat goede ende
getrouwe ingesetenen van den voorsz. Lande haar Hoofst ende Overste schuldich
syn ende behooren te doen, ende dat ick opten Dijck comen sal als die Dijckgraef
my des vermaants ofte vermanen doet ende aldaar die Schouwe helpen voeren, en-
de goede toeficht tot welvaren ende preservatie van den gemeenen Lande dragen,
ende recht doen ende vonnisse wyzen sal tusschen twee mannen dingtael tot verma-
ninge van den Dijckgraef naar myn vijf sinnen, beste wesenschap, ende verstant.
Dat en sal ick niet laten om lief, noch om leet, noch om maechschap, noch swa-
gerschap, noch om geentehande saken wille, ende voorts al te doen, dat een
goets Heemraet sculdich is ende behoort te doen, Soo moet my Gods helpen ende
syn Heylich woort. Nihil etiam ejusmodi in Rudolphi Diepholdii charta
Ann.

TRACTATUS. CAP. XXXII. 321

Ann. 1454. Ende mede dat den Heemraedt geëedt worden sal oock sonder dingtael aan des Dijkgraven banden volcomen recht te wysen na synen vijf sinnen; Lants oirbaar te proeven; dit Dijkrecht onverbreekelick te houden, niemant daarinne te verschonen, ende op den Dijk te comen, als hy van des Dijkgraven wegen daer op geeycht wort &c. Arcani hic nihil latet. Aliter si quis sentiat, forsitan etiam non errabit. Scabini, iudices, etiam Heemraeds, ut in locis controversis inter Gelros & Trajectenses vulgo die Marsche. Ex Actis Ordinum Trajectensium Anni. 1653. 22. Novemb. Noch is gelesen een verzoeking aan de Ed. Mog. Heeren Staten s'Lants van Utrecht gepresenteert by Claes Gerritsen ende Gerrit Gosenssen voornoemt, daer by sy Supplianten vertonen genootsaackte te syn voor Richters ende Heemraeden van der Marsche proces te sustineren over seeckere importante erffnisse door doode van enen Juriphaes van Lienden op hem Supplianten ab intestato gedevolveert &c. Welcke voorsz. Richters ende Heemraeden voor 't meerendeel hemlieden waren opgedrongen &c. Vix certi quicquam hic occurrit. Et interim satis notum quod plerumque id ita fit, ut quæ aliis etiam competit certo generi personarum ac si propria ipsi applicetur vox. Sic Consul a consulendo l. 2. §. 16. ff. de orig. jur. & tamen consulit non solus. Senatus consulit uiverfus. Cæterum quod Chomarchis etiam mixtum imperium nemo de eo dubitat. Prætores etiam agrarii, quod ad moles scilicet attinet, iis dicto audientes. Molium refectionem cuique injungunt cujus res est. Si moram faciat, si detrectet, cogunt captis pignoribus, impendunt ipsi, & duplum repetunt. Quæstio olim cum incidisset inter Comitem de Egmont ut Iustitadii Præfectum & Montfurti Burggravium, ut Præfectum molibus qui ad Ißam & ab Ißa emissario juxta Leccam usque ad Schonhoviam, negante Comite Egmondano suæ incolæ ditionis teneri ad refectionem, re deducta in judicium a Burggravi Assessoribus pro Burggravio pronunciatum. Non gratia aut affectu, sed juxta veteres transactiones, quæ assentientibus Iustitadiis inter Comitem Hollandiæ & episcopum Trajectensem intercesserant de ea re. Unde & Dux Albertus recognita & intellecta edoctus literis Antistitis collaudavit sententiam. Quæso si allubescat audiamus disceptantes. Instrumentum est ex Chartulario ecclesiæ S. Mariæ :

Dit is die dingtael die gevallen is tusschen Scoenhoven ende den nywen Damme op ten Leckendijck voer den Borchgrave van Montfoort Dijkgrave, ende voer sine Heemraders, alse van eenre oplaghe die daer gewonnen wert mit recht, daer men die Scouten eyskede mit recht die binnen der schouwe gelegen zijn, dair die Heere van Egmonde quam ende seide, dat hi mit recht niet dijcken en soude, want hys brieven hadde van Bisschoppen van Utrecht ende van Graven van
 V v v Hollant,

Hollant, woude dair die Dijkgrave of die Scouten van den Lande of ymant yet wederseggen, des geerde hy oerdeel van den Heemraders wes mit rechte wesen soude. Doe vraghede die Dijkgrave den Scouten, die in den Scouwe gelegen zijn, wat sy daar toe seyden, Des hem die Scouten so berieden ende seiden, dat die Dijkgrave die onwillige Scouten die daar met recht genoemt worden inwinnen soude mit rechi, of dat hy dair voir dijcken soude, Woude hi daar yet wedersegghen bie en waart sculdich te doen, des gbeerden si oerdel, Des oerdels wert gevraecht ende gewijst dat hise sculdich waar in te winnen dier ingbewijst worden mit recht of sculdich waar daar voer te dijcken. Doe seide die Dijkgrave dat die Heerscap van Yselfteyn mede dijcken soude, dier mit recht in gewijst waar, Woude die Heere van Egmont daar yet tegen seggen sy en waart sculdich mede te dijcken, Des geerde hy oerdel. Des oerdels wort gevraecht ende geseet alse recht was. Doe geerde die Heemrade des Heeren betoen van Egmonde, dair hy hem mede verantwoirden woude, Ende des Borchgraven antwoord van Montfoort dair tegen dat betoen, ende die antwoirde daar tegen wort gegeven in scrift van beyden siden. Doe quamen die Heemraders tot dien dach, doe si dat oerdel schuldich waren te wisen mit recht, ende wysden nadien dat si gevonden hadden ander Clesie van Utrecht, aan die Vroetheit van der Stat van Utrecht, aan Ridderen ende Knapen van den lande, aan die Heemraden boven s'lants ende beneden, aan die Vroetheit van Scoenhoven, aan die Heemraden van den grooten Waert daer Ameyde in staat, ende aan anders alle die ghene daar s'ys vroet in conden ghewerden, dattet lant van Iselfstein mit beter recht dijcken sal dan niet dijcken en sal na sulken betoen ende antwoerde, als si van beiden siden noch gesien hebben. Des begeerde die Heere van Egmonde syn beraat, wes hy daar mit recht wederseggen woude, Dat beraat wert hem gegeven. Ende quam weder ende seide dat vonnisse dat die Heemrade dair wijdsen, dat dat een onrecht vonnisse waar, ende woude een rechter wysen, ende deylen ende volghen, ende seyde dat hy mit rechte niet dijcken en soude na openen brieven die hy hadde, als die cedel halt, die hy over gaff, ende brochte bi dat to mit den openen brieven als die cedel helt, die hy over gegeven hadde, dat hi dan mit rechte niet dijcken en soude, ende boet des zijn wedde, ende geerde des Hoofs ende des Heers daar hy't mit rechte horen soude. Dair op antwoorde die Borchgrave ende seide dat vonnisse dat die Heemrade gewijst hadden, dat dat een recht vonnisse waar, ende seide dat die dijk dair men op dingbeden laghe voer dat wilde water, dat dach noch nacht rust noch geen stonde hadde ende voir dat meen lant te bescudden, Ende seide dat hy dat vonnisse nergent beroepen en mochte dan voir hem ende syn hoghe Heemraden, Woude hy daar yet wederseggen, des geerde hy oerdel, Des en wouden sy tot ghenen oerdel gaan, ende keerden hem om ende ghenen van den recht

TRACTATUS. CAP. XXXII. 523

recht. In oerconde der waarheit, ende want dese dingtale alse voersz is voer ons gesciet is so hebben wy Henric Aelbrecht soen, Cosyn van der Zoetgraft, ende Jan Donc Heemraden des Borchgraven van Montfoerde voersz dese cedel open besegelt mit onsen segelen. Gegeven in't jaar ons Heeren M. CCC. acht en i' sestiich des daghes na sinte Jans daghe te midsomer.

Reficiebat quisque pro modo agri. Si controversus is inter duos, vicini septem proximiores, tres a superiori parte, ab inferiori quatuor, eum uni adjudicabant. Faciebant id causa cognita. Faciebant in judicio. Et id vulgo t' Gerecht ten Sevene. Imant aanspreken op die Sevene. Charta Ann. M. CCC. XXXIII.

Ick Gerard van den Zyl Rechter van myns Heeren des Domprousts wegen in Langbroeck maack kondt ende kenlick, dat voor my in't gerechte aldaar wort aangesproken Op die Sevene een stryde lands houdende twee morgen off daar ontrent streckende van Langbroecker weteringe tot Goyer weteringe toe, ende gelegen aan die neder syde tusschen myns Heeren des Sisscops Lant van Utrecht, dat Jan van Blochoven van hem te leen houd, ende die oversyde tusschen Mabelien landen Gysberts Schouten wyf, daar dese Mabelie nu in besitte off was. Waar off die Sevene naest gelandt diere schuldich of waren te geven, voor my als Rechter, ende voor die gebuere, mits by den rechten daar toe gebrocht worden, alsoe dat sy totten utersten dage by boren ede ende by bore zielen den rechten eygendom van den tween morgen lants voersz gaven alle Seven gemenelyck den Godshusen van Sinte Peters t' Utrecht totter Costryen behoeff in der zelyer kercke. Voert wert daar mede voer my in der zelyer maniere op die Sevene aangesproken een stryp lands houdende twee mergen, off daer ontrent streckende &c. Waar off die Sevene daar naest geland, diere schuldich off waren te geven, by den rechte daar toe gebrocht worden &c. In kennisse hier off, ende om dat dese eygendom aldus gegeven worden voer my als Rechter, ende voer die gebuere van Langbroeck. Zoe heb ick dese brieff besegelt met mynen segel, ende daer toe brenge ick dit aan kennisse myns Heeren des Domprousts voersz daer ick dit gerechte aldaar aff voere, waar by hy dat mede kennen wille onder synen segele, Ende wy Florens by der gnaden Gods Domproust t' Utrecht, om dat wy ter waarheit verstaen hebben by Gerard onsen Richter voersz, ende by den bueren in Langbroeck, dat dese eygendom aldus gegeven sy, zoe hebben wy desen brieff mede besegelt met onsen segel. Ter oerconde gegeven des Donredacht na Sinte Laurens dach, in't jaar ons Heeren M. CCC. XXXIII.

Laudabat judex sententiam, confirmabat, probabat. Mandabat executioni. Gravatum si quis existimaret se episcopum appellabat. Tabulae

de eo publicæ quas reverentia antiquitatis operæ pretium ut addam, hic :

Wy Johan by der gratien Goidts gecoren ende geconfirmeert Biffchop tot Utrecht doen te weten allen den genen die desen brieff fullen sien of booren lezen, dat voor ons quam Broeder Willem van Oelstrum Commandeur van des Lantcommandeurs wegen ende der Heeren wegen van den Duytschen huys van Utrecht ende clagede ons, dat om den wille dat geschoert was ene wade in den Dyk van der Leeken in Lopickerweert beneden Jaersvelt in onsen lande, so was die Dijk daar die wade ingefchoort was geheert by de Sevene mit rechts ende mit oerdele alse daar gelegen is op twee mergen lands in Lopickerweert mit enden ende mit eggen alse gelegen syn, Doe vragede die Dijkgrave dier Sevene wie ware in dien were van die twee mergen lants, Doe antwoorde die Sevene, dat sy dat niet schuldich en waren te seggen, Doe vragede die Dijkgrave of daar ymant ware, die wiste, wie dier twee mergen lants in were ware, Doe seyde daar een ander die daar stont, dat hy waande, dat die Heeren van den Duytschen huys waren in die were van dien twee mergen lants, Ende op dien waan so eefchede die Dijkgrave die voersyde Heeren voor hem, ende efschede van hem, dat sy stoppen souden dien ontraet ende dien schade ende dat gebreck van dier waden, Dair quam broeder Willam voor dien Dijkgrave ende voor dien Heemraet, ende by recht ende oordeel des Heemraats dede hy eenen scynoet, dat hy doe eerst wiste, dat sy dair eenige twee mergen lants hadden, daar sy dien schade om lyden souden, ende dien ontraet van dier waden stoppen souden. Voirt so wysede hem de Heemraet voor recht, dat hy ontwaren mochte mit hande ende mit monde enige man, die dien eygendom van die twee mergen lants ontfangen hadde tot dier Heeren behoef van den Duytschen huys, dair sy dien ontraet ende scade omme stoppen souden, ende dien cost omme gelden souden, ten ware datmense verwinnen mochte mit hoeren openen brieve, of mit hoeren ghewareden bode van hoeren Huys, of mit hoeren Knapen van hoeren klederen, of mit dien Heemrade, die dair van rechte omme seggen soude, Ende doe antwoorde Broeder Willam voor dien Dijkgrave ende den Heemraet eenige man, die de twee mergen lants ontfangen hadde totte der Heeren behoef van den Duytschen huys, ten waire dat hy des overgaen mochte mit hoere opene brieven, off mit hoeren ghewarden bode van hoeren Huis of mit hoeren Knapen van hoeren klederen, of mit dien Heemrade, die dair van recht om seggen soude. Ende want des dair niet en geschiede so worden die voersyde Heeren daar gedeelt vry ende quyt van dien dycke, ende van dier waden, ende van allen schade, die dair off gecomen ware of comen mochte. Doe worden die twee mergen lants gevroont den Heere van den Lande, onse Voirsate, ende die voersyde Dyck wert gedinget weder op die Sevene,

Doc

TRACTATUS. CAP. XXXII. 525

Doe gaven die Vyve dien Dijk Boutman Poertere van Scoenhove, ende Gervaert van Polsbroeck, ende voirt op al haar goet dat sy hadden, Doe dingede die voersejde Bouman mit enen nien onrechte, ende niet na den ouden Dyckrechte dien voersejden Dyck, also verre alse hun aneginck, voirt op de Sevene, Doe gaven sy dien dijk Jan Bruninck, ende voors op al syn goet, Ende doe Gervaert syn deel van den dyck oock dinghen woude op die Sevene, doe belyeda Jan Bruninck dat hy schuldich ware te hebben dien dijk altemale, Ende hy bedingede dat hy dien dijk voort dinghen mochte op die Sevene op syn banne ende boete binnen jaere ende daghe dat gheen recht was. Doe dinghede Jan Bruninck dien Dijk op die Sevene, die sworen, dat sy dien dijk geven souden op recht dijk goet, Daar gaven sy dien dijk op vier mergen lants der Heeren van den Duytschen buys die legghen in Lopickerweert, dat niet Dijk goet en was, ende vry is van allen dycke, ende niet en hoorde in dien gebozimte, noch in dien eygendom, dair die dijk mit roerde, ende voirt op al goet der Heeren van den Duytschen buys, dat niet dyccoet en was. Hieromme baden ons die voersejde Heeren, wy om Goids willen ende om recht him dat kennelicke onrecht by rechte of doen wouden, Doe deden wy comen voir die wene ecclesie van Utrecht Burgermeestere, Scepen, ende den Raidt van Utrecht Vryen van den Wercke Dijkgrave, den ouden en den nyen Heemraadt des gerechis van Lopickerweert omme te hooren alsulke clage alse Broeder Willam voir ons geclaget hadde, Doe vertelde Broeder Willam syne clage in allen den manieren alse voorsz is. Doe maenden wy dien Dijkgrave, ende dien ouden Heemraadt by horen eede, dat sy seggen souden of alle dinghen geschiet waren, alse Broeder Willam ons geclaget hadde, ende voir hem vertellet hadde, Doe berieden sy him daar op om des anderen daghes, Doe quamen sy mit dien nyen Heemrade voor ons in onsen saal, en seyden in antwoorde der meente provisoiren der ecclesien van Utrecht, die die ecclesie daar toe geset hadde, want sy daar selve niet comen en mochten, ende in antwoirden Haren Gysbrechts Heere van Yselfteyn, Haren Sweders Heere van Abconde, Haren Boudekyns van Avenzate, Haren Jacobs van Lichtenberch, Haren Everards Zuermonts Ridderen, Sweders van Vianen, diers Borgemeystere, diers Scepen, ende des Raids van Utrecht, ende anders der bester ende der wylster van onser Stadt ende van onsen Lande van Utrecht, dat alle dinck also gevallen ware alse Broeder Willam geclaget ende verteltes hadde, Doe berieden wy ons mit allen desen goeden luyden die hier voorsz syn, wat recht ware op dusdanige claghe. Doe wyseden sy ons alle voor een out Dyckrecht, dat geen man daar een dijk op geheert ware mit dien Sevenen mochte dien Dijk, daar die waede in geschoert ware, voirt op enen anderen dinghen of Sevene crygen dair toe, ten ware dat sy uytgedyckt waren, ende dat toebrochten als

recht is, ende dat die voersejde dyck dair die wade ingeschoert was in Lopickerweert mit rechte was op Bouman ende Gervairt, alse hy eerst op hem gegeven was nae den eersten twee mergen lants, ende dat hy dair mit rechte blyven soude op hem, ende op hoere gebosimte, ende voirt op al haar goet, ende dat sy dien schade lyden souden, ende den onraat stoppen souden, ende dien coft gelden souden van dier voersejder waede tot dien daghe dat sy niet geduycket en waren, ende sy dat toegebracht hadden alse recht ware, ende niet die Heren van den Duytschen huis, want sy vry ende quyte gedeelt waren mit rechte ende mit oerdele van dien dycke, ende van allen schade, die van dien wade comen ware of comen mochte, Ende want sy hem dier twee mergen lants ghevet hadden alse si sculdich waren te doen mit allen rechte, Ende voort baden ons alle die goede luyde die voorsz syn, dat wyse houden wouden in dien ouden Dycrechte also hier te hant voersz is. Hieromme so deledede wy mit rade ende mit wysinge alre onser goeder luyde die hier voersz syn, die Heeren van den Duytschen huys vry ende quyte van dien voersz dycke, ende van allen dien schade, die van dier voersejder wade comen is of comen mach, en wysen dien dyck en die schade op die twee Bouman ende Ghervairt daar sy eerst op gewyft was na dien twee mergen lants, ende voirt op al hoir goet, alse die Heemraat geheget hadde voir ons ende anders goeder luyde, die hier voir geschreven syn. Ende in oerconde deser dinge so hebben wy desen brieff besegelt mit onsen segel. Ghegeven in't jaar ons Heeren Dusent drie hondert en twe en twintich, des Woensdages na sinte Niclaes daghe. Onder stont: Concordat præsens copia cum originali, Teste me, Lamberto de Elborch. Gecollationeert jegens zyn principale Copie autentijcq staende in een groot volumen ofte Protocol geregistreert, berustende in de Secretarje van den Duytschen huys. In kennisse van my Ant. van Deutecum. 1618.

6. Confert se appellans jam ad Curiam Provincialem. Et id tamen non impedit, quo minus interim executio fiat, modo victor cautionem prættet. Quod plane est singulare. Instru&t. van den Hove van Hollant art. 214. & 217. Ordonn. van den Hove van Utrecht tit. van appellatie art. 11. Statuyten van Frieslandt 3. cap. 2. §. 67. van Zutphen tit. 10. §. 13. Imb. 1. Inst. for. 64. & seqq. Sand. 1. decis. 13. def. 4. Argent. ad conf. Brit. art. 173. Rebuff. tr. de sent. executor. Sed procedit hoc inprimis, cum quaestio est cum privatis. Si occurrat quid quod ad moles quod majoris momenti, ut si quaestio cum vicinis non subjectis diocæsi, cognitio est tantum Ordinum, non Curia Provincialis. Ordonn. van den Hove van Utrecht rubr. 1. art. 26.

Obiter adhuc addam, quod quamvis vulgo confundantur revera multum tamen differant Dycgraef & Watergraef. Præfectus molium, ubi moles. Ubi flumen,

Contra
l. 1. §. ult.
in fin. ff.
ad Sc. Turp.
pil. l. un.
ff. nih. in
vov. app.
interp.

flumen, non moles, aquis tantum Præfectus, ut Rheno veteri, verbi gratia, quatenus hic Dorstado decurrit Ultrajectum, usque ad certum terræ tractum, qui Prætor est Dorstadi. Locat flumen retandum. Curat, nequid fiat, quo navigatio deterior fiat. *Retandum*, id est, purgandum virgultis & ramis arborum, qui vel extantes in flumine vel e ripis prominentes morantur naves & impediunt. *A. Gell. II. noct. Attic. 17. Retas vocari arbores qua aut ex ripis fluminum eminent, aut in alveis eorum exstarent appellatasque esse a retibus, quod pratereuntes naves impedirent, & quasi irretirent, idcircoque sese arbitrari retanda flumina locari solita esse, id est, purganda, nequid aut mora aut periculi navibus in ea virgulta incidentibus fieret. Scip. Gentil. orig. libr. sing. verb. Spe&acula.*

Chomarcha olim ad Leccam habebat undecim Assesores. Tres & Chomarcham ipsum constituerebat episcopus. Canonici creabant duos. Clerus reliquus duos, equites item duos, & duos urbs Ultrajectum. Sic expresse constitutio Joannis van Dieft Ann. 1323. Sed quid si formulam adhuc addam, qua muneris exercitium Chomarchis concessum? Et quid si qua Assessori? Forfan res non ingrata erit rerum veterum scrutatori. Ultraque se habet ita:

Wy David van Bourgoengen by der genaden Godts Bisschop t'Utrecht maken kont allen luden, dat wy bevolen hebben ende bevelen mit desen onsen brieve Jan van Zuylen van Natewisch onse Dijcgraef ampt van Amerongen totten Nyendamme langes der Lecke met al zynen toebehooren van onser wegen te berichten ende trouweliken te bewaren als een goet Dijcgraef schuldich is te doen. Ende want dan Jan voersz onsen Voirvader Bisscop Rudolf saliger gedachten uytgereyckyt ende geleent heeft op onse voersz Dijcgraesampt vier hondert Francrysche schilde goet van goude ende swaer genoch van gewichte, ende ons daar toe geleent ende gedaan heeft twee hondert olde schilde anderhalve Rynsche gulden voor elcken schilt gereeckent die wy voirt in ons ende ons Gestichts oirber ende nutticheyt ghekeert hebben, so en weer niet redelyck Jan voirsz en weer seecker ende vast weder te hebben die voirsz vier hondert olde schilden ende twe hondert olde schilde, Soe hebben wy Jan voirsz oft zyn ersgenamen gebrake zyns daar voir geset ende setten in onse voersz Dijcgraesampt, ende geloven hem ende zyn ersgenamen voir ons ende onse nacomelingen Bisscopen t'Utrecht niet te ontfetten, noch doen ontfetten, noch in eniger wys dair aan te verkorten, mer sullen dat regieren of doen regieren by anderen bequaem daar toe wesende ter tyt toe ende so lange, dat wy oft onse nacomelingen voirsz hem vernuecht ende wail betaelt hebben die voirsz summe gelts. of die weerde daar voir aan anderen goeden

payementen tot der tijt der betalinge den lesten penninck mitten yersten sonder argelift. Des tot oirconde &c. in 't jaar ons Heeren duysent vier hondert ses ende t'seventich op ten vierden dach in Octobri.

Wy Frederick van Gods genaden Biscop t'Utrecht geboren Marcgrave van Baden maken kont allen luden, want wy betrouwende syn in de deuchden, vlyte, ende neersticheyt, dair mede by ons geloofte ende gepresen is, onsen geminden Beernt Utenenge, hebben hem geset ende gemaackt, setten ende maacken mits desen onsen brieve onsen Heemraedt op ten Leckendijck van Amerongen toe beneden die Vaert in stede Johans van Rodenborch, die voorheen Heemraedt aldaar geweest is, dat trouwelijcken te bedienen, te regeren, ende te bewaren, als een goet getrouwe Heemraedt schuldich is te doen, daerende tot onsent wederseggen, Bevelende daeromme onsen Dijcgrave van den Leckendijck voorsz, dat hy den behoorlijcken eede hier toe van Berndt voersz ontfange, ende hem voertaan voor onsen Heemraedt aldaar houde ende doe houde, alse gewoonlycke ende behoorlijcke is te geschieden sonder argelift. In oirconde s'briefs besegelt mit onsen segel. Gegheven in onsen Slore Duerstede in 't jaar ons Heeren duysent vijf hondert ende acht op ten seften dach in April.

CAPUT XXXIII.

1. 4. 7. De re venatica quis cognoscat. 3. An cognoscenti jus gladii. 2. & 9. Quinam habeant jus venandi. 6. & 7. Quinam reos capiendi, accusandi &c. 8. Quis primus in dioecesi venationum Praefectus, & quando is institutus. 5. In Hollandia item quando. 10. Venatio an res servilis, an heroica & illustis.

Habet Curia Provincialis etiam merum imperium. Sed non habet in quosvis. Non in cives Trajectinos. Non in eos qui aut urbem aut suburbia ejus colunt. Non in terris Toparchæ, qui exercet jus gladii, nec in eos qui subjecti ei, nisi alibi forsan captos. Non in milites, non in eos, qui delinquant in edicta, quæ rem venaticam concernunt. Verum nequis hic cavilletur, nequis tempora confundat, necesse est ut quod dico adhuc explicem paulo clarius. Puto extra controversiam quod quantum ad venationes olim interdum Ordinum, interdum Curia Provincialis, & Scabinorum cognitio. Ordinum si quaereretur an quis talis ut admitti posset ad venandum nec ne. Curia & Scabinorum siquis alio quovis modo in edicta peccasset. Edictum Ann. 1630. VII. Jul. art. 5. *Vorders omme te schouwen menichvuldicheyt van Processen, welke veroorsaecte mogen worden uyt de qualiteyt van den genen, die*

die hun onderwinden te jagen, Soo wort by desen geordonneert, dat alle ende ygelyck niet notoirlycken tot de Jachte gequalificeert zynde, die onder titule van Ridderschappe, Edelddom, ofte anders uyt eenige andere titule ende recht voortaan sullen willen jagen gehouden sullen wesen hare namen aan te brenghen met de redenen, waar doer sy sustineren tot de jacht te wesen gequalificeert, omme over de aangebrachte qualificatie by ons, de Heeren Staten voornoemt, ofte der selver ordinarij Gedeputeerde respectieve geordonneert ende gedisponeert te worden naar behooren. Edictum Ann. 1619 15. Septembr. art. VI. Item ordonneren ende statueren mits desen, dat op dese onse Provisionele Ordonnantie ende Placcate mitsgaders andere onse voorgaande de jacht ende Wildernisse van den Lande van Utrecht aangaande gemaackt ende gepubliceert, te weten de saken van dien concenterende, berichth gedaen sal worden ten Hove s'Lants van Utrecht voornoemt, ende aldaar gepresenteert ter Rolle van den Procureur Generaal, omme benefens s'Heeren saaken te werden afgedaen na behooren. Art. VII. Ende dat onsen Lieutenant Houtfester voornoemt ten dage dienende sal mogen sodanige provisio versoecken, als hem sal goetduncken, ende voorts met zyn beschuldiging ende den beschuldichden met zyn defensie mondelinge te doen sullen moeten gereet zyn, ende de sake mondelinge verhoort, ende die bewijsen gesien, sonder dilay, den Commissaris sittende ter audientie van de Rolle gehouden wort op de versochte provisio te disponeren, Art. VIII. Item dat het Appointement by den voornoemden Commissaris gegeven zynde, die partye hem daar over beswaart vindende sal mogen versoecken reauditie aan't volle Collegie van den Rade s'Hoofs voornoemt, mits dat de Reauditie binnen den tyt van vier dagen versocht ende binnen acht dagen vervolgt getermineert sal worden op pene van desertie van deselve.

Verum temporis progressu omnis deinceps cognitio translata in Ordinum Deputatos, ut in quodam decreto Electi Ann. 1677. 28. Febr. Hebben vorders de opgedachte Heeren Geeligerden van haar plicht geoordeelt zyne Hoocheyt op't poinct van de judicature onderdanichlyck te gemaect te voeren en bekent te maken, dat myne Heeren de Staten over vele jaren de judicature van de jacht van't Hoff Provinciael aan de Heeren ordinarij Gedeputeerden hebben overgebracht, by dewelcke deselve met alle vigeur, justitie, ende aquiteyt, immers t'sedert het aanstellen van de jegenwoerdige regeeringe tot dato deses geexerceert is geworden. Souden derhalven zyn Hoocheyt versoecken uyt redenen voorsz, ende om dat door die nieuwe maniere van Rechtspleginge veel moeyten ende onlusten te verwachten staan, dat zyn Hoocheyt de judicature believe te laten, daar deselve so vele jaren is geweest, ofte

sodanige ordres te stellen ende veranderingh te maken, als meergemelte syne Hoocheyt tot dienste van't gemeen ende maintien van de oude Privilegien na syne hooghwyse consideratien dienstich sal oordelen &c. Quando autem id factum, ni fallor, non satis constat. Sensim sic receptum, præsertim cum hi qui ex Ordinum consanguineis aut necessitudine iis juncti in reos crebrius referrentur. Nam utrumque id satis certum, & quod nullum sit decretum, quo Curia Provinciali adempta est cognitio, & quod nec Curia eo ipso cognoscere prorsus desit, postquam cœpit jam cognosci ab Ordinum Deputatis. Nec ferunt verba id edicti Ann. 1666. art. ult. Item indien ymant i' sy edel ofte onedel doende tegens dese Ordonnantie de Dienaars van de Houtfesterye, ofte Pachters van de Waranden, ofte eenige Hoender-vangers hebbende bevel van den Houtfester dreychde, qualycken toe sprake, ofte sloege, sal i' elckken reyse verbeuren vyff ende twintich Carolus gulden, ende sal niettemin by de Procureur Generaal tegens sulcke geprocedeert werden tot arbitrale correctie naar gelegentheyt van de misdâat. Nec excerptum quod sequitur & quod aliud innuit non obscure: *Extract uit de Resolutien van de Vroedschap der Stadt Vtrecht, s' Maendachs den 7. Novemb. 1670.*

Refereerde de Heer eerste Borgermeester van der Dussen, dat de Heer van Oudegeyn Houtfester deser Provincie aan de Heeren Ordinaris Gedeputeerden van de Staten requeste hebbende gepresenteert jegens Henrick N - - - - - synde Bouwknecht van N - - - van Swieten woonende op Schoowoort onder Doorn over eenige contraventie by den selven gepleecht jegens het Placcaat op de jacht, dat doenmaals aldaar ter vergaderinge in bedenckinge was gegeven, off die criminele calange voor de Heeren Ordinaris Gedeputeerden soude kunnen vallen, ende ter executie geleyt worden, versoekende hier op des Vroedschaps goetvinden te verstaan, Waar op gedelibereert ende gelesen zijnde des Vroedschaps resolutie van date den 24. August. 1668. desen aengaande ter vergaderinge van haar Ed. Mog. overgelevert, zijn de Heeren Oud-Borgermeester Foeyt, mitsgaders Strick ende Martens versocht ende gecommiteert omme dese saacke naarder te examineren, dienende de Vroedschap van hare consideratien en advys.

* Locus hic quo obzrati non quo rei criminum asservantur conclusi. s' Maendachs den xiv. Novemb. 1670. Heeft de Vroedschap by resumptie van de Notulen van Maendach laatstleden aangaande de saack van Henrick N - - - Bouwknecht van N - - - van Swieten de Heeren Burgermeesteren gelast ter vergaderinge van de Heeren Ordinaris Gedeputeerden van Staten te verstaan, dat in de criminele calange, die den Heere Houtfester jegens den selven Bouwknecht aldaar ter vergaderinge heeft aangeheven niet vorder en behoort te worden geprocedeert, voor en al oer deselve uyt de * Gyselcamer van den

Hore

Hove Provinciaal ontslagen, ende op deser Stadts gevangenhuys ofte Hasenberch in detentie gebracht sal syn.

Quod si tum adhuc disceptatum, & inter Ordlnes disceptatum, an Ordinum Deputatis de delictis cognitio, mirari satis non possum, quod id asserant Amorfortii & asserant tam audacter jam ab omni memoria privative iis competiisse eam decreto ab iis facto Ann. 1677.

Extract uyt het daghelycks Resolutie boeck van de Heeren Regeerders der Stadt Amersfoort, den 19. Mart. 1677. De Regeerders der Stadt Amersfoort behoort hebbende het rapport van de Heeren Gecommitteerdens ter beschryvinge, ende dat beneffens de lecture van seecker concept placcaet, ende vordere bylagen by syne Hogheyt den Heere Prince van Orange aan haar Ed Mog. overgesonden, omme daar op haar Ed. Mog. sentiment te verstaan, mitsgaders gelesen wesende de misrive van hooggemelte syne Hoocheyt in date den 15. Martii 1677. nieuwen styl, onder die notule van den 13. Martii jongstleden vervath, hebben naar voorgaande deliberatie geconsidereert, dat van alle immemorale tyden de judicature over de contraventien van de placcaten op't stuck van de jacht ende wiltbane geemaneert privativelyck was competerende de Heeren Gedeputeerde Staten deser Provintie, dat oock ontrent de conservatie van de voorsz. jaghte ende wiltbane by voorige placcaten sodanige bequame ordre, ende reglementen zyn veraamt ende sulcke voorsieninge gedaan, dat in deselve niet essentielyck ende van dienst vergeten is, zynde in deselve vastgestelt billyckmatige straffen jegens de overtreders, ende geconserveert een yders goet recht, mitsgaders de privilegien de Borgeren ende inwoonders van Stadt ende Steden competerende, dat in de nieuw geprojecteerde Ordonnantie diverse articulen syn ter weder gestelt tenderende tot wechneming van alle oude privilegien, rechten, ende gerechtigheden, die de Borgeren der Stadt Amersfoort in't jagen ende vliegen onwederspreekelyck alsijt sonder de minste oppositie in alle gerusticheyt hebben geexerceert, dat al de werelt kennelyck ende notoir is, dat de gequalificeerste Borgeren deser Stadt van alle oude ende immemorale tyden hebben gejaecht, ende dat daar van was consterende by sekere resolutie van den 23. Octob. 1556. Staetsgewyse genomen, mitsgaders dat nopende het exerceren van de jacht met Heer Frederick van Blanckenheim Bisschop der Stadt Utrecht in den jare 1394. proces ontstaan synde in judicio contradictorio by uyt spraeck van Hertoch Willem van Gelre ende seftien Meester knapen hebben getriumpheert, ende siende dat hooggedachte misrive van zynne Hoocheyt met uyt druckelycke woorden op de voorsz. oude rechten ende gerechtigheden deser Stadt niet schynt te reflecteren &c.

Certe illud privative vix alio referri potest quam ad cives Amorfortios,

ut rei semper hi conventi coram Ordinum Deputatis. Quod ad cives Trajectinos extra omnem id controversiam, quod non alius ab omni ævo etiam quantum ad rem venaticam quam Scabini ipsorum iudex. Siquis de eo adhuc dubitet verba attendat quæ eo tendunt, & satis sunt manifesta, edicti Ann. 1630. VII. Jul. art. 9. Sullende yder een wie het sy uyt sake van transgressie so van dese als van andere voorgaande Placcaten ende Ordonnantien te rechte staan voor sodanigen Rechter, daar voor de ingesetenen s'Lants van Utrecht in gelijcken gevalle convenibel zijn sonder dat sich ymant met exceptie van renvoy voor eenigen anderen Rechter sal mogen behelpen. Quod si nondum hæc satis clara audiamus, quid magistratus dicat, cum nondum editum adhuc esset edictum venatorium, in literis de eo missis ad Principem Aurium. Integras eas addam, ut quæ mutatio dein facta evidentius innotescat.

Doorluchtigste Hoochgeboren Vorst ende Heere: Achtervolgens uwe Hoocheyts Missive van den 15. Marty jongstleden geadresseert aan de Ed: Mo: Heeren Staten deser Landen, waar by Uwe Hoocheyt gelieft te verclaren, dat door het oprichten van een Jacht Gericht in dese Provintie ende het opstellen van een reglement over de Wildbane, gene de minste indracht behoorde te geschieden, ofte genige prejudicie gelegd te worden aan imants privilegien ofte Gerechtigheden, ende dat Wy over sulcx vermeynende of wel selfs, ofte onse Borgeren ende Ingesetenen tot het exerceren ende plegen van de Jacht gerechtigd ende bevoecht te syn, daar van het bewijs souden mogen inbrengen, ende dat het selve wordende bevonden relevant ende behoorlijk geverifieert te syn, den teneur van het voorsz. reglement daar na soude connen worden gedresseert ende yder by syn recht ende Gerechtigheyt gemaintineert, hebben Wy niet willen naerlaten Uwe Hoocheyt desen aangaande in onderdanich respect te gemoet te voeren, ende cortelijck voor te dragen, dat de aansienlijke geboren Borgeren der Stadt Utrecht van allen oude ende immemorale tyden, oock by de swaarste ende bekommerlijckste constitutie van saken hebben gehad het recht van de Jacht in dese Provintie te mogen exerceren, sonder dat de selve daarinne eenich empeschement of indracht oyt ofte oyt hebben geleden, veel min daar over in rechten syn gecalangeert ofte geactioneert, ende sulcx in het voorsz. recht ende de geruystige exercitie van dien tot noch toe indisputabel syn gemaintineert ende geconserveert geweest, gelijk het selve oock door soo een langdurige possessie sonder interruptie ende turbel tot noch toe gecontinueert wert geconfirmiert; mitsgaders noch nader bevestigt selfs door de begevinge van het Houtfesterampt op de persoon van Anthonis Bush, dewelcke synde een Borger stants persoon in den jare 1581. ende sulcx cort na het sluyten van de Unie, eerst by de Heere Prince

Prince Wilhelms van Orange, ende naderhand by den Heere Prince Maurits beyde
 hoogblosselijcker ende onsterfelijcker Memorie, tot Houtfester deser Provincie is
 aangestelt, ende over sulcx daar uyt kan werden vast gemaackt ende claarlick
 comt te volgen, dat een Borger der Stad Utrechts gehouden ende geconfidereert
 synde tot het Houtfesterampt (wesende de hoogste digniteyt ende bedieninge over
 de Wildbane) habil ende gequalificeert te sijn, gene vordere gequalificeerde Bor-
 geren van de oeffeninge van de Jacht behoorden te worden uytgesloten ende ont-
 houden, by aldien de selve volgens de oude privilegien, ende in conformite van
 de Ordonnantie ende Placcaten op het stuck van de Wildernisse succesfelyck ge-
 emanueert, de Jacht syn exercerende, ende daar ontrent geen excessen en comen
 te plegen, Ende wat belangt de judicature ofte rechtpleginge, die by eenige
 Adelycke personen privatelyck so over de qualificatie tot de voorsz jacht oeffe-
 ninge, als over de excessen, mesuses, en contraventien die daar ontrent mochten
 werden begaan, soude werden geexerceert, Willen Wy ootmoedelyck versoec-
 ken dat Uwe Hocheyt gelieft te considereren, dat sijnde de judicature over de
 voorsz qualificatie van den beginne deser Provinciale regeringe geweest ende
 gebleven by de samentlijcke drie Leden van Staten, als representerende de
 Hoge Overicheyt van den selven Lande, blykens by den verband brieff van
 den jare 1512, de respective Ordonnantie van den jare 1581, 1630. ende
 1667. mitsgaders verscheyde Staetsche Resolutien, van tijt tot tijt op het
 stuck van de Jacht geemanueert ende genomen, het een harde sake soude sijn, dat
 door de detasie van de judicature over de moergedachte qualificatie op de gemelte
 particuliere personen, d' Heeren Regenten der Stad Utrechts composerende een inte-
 gretend Lid van de hoge Regeringe deser Landen daar van souden werden ende bly-
 van gescecluydeert, ende nopende het voorsz tweede point van de opgedachte
 judicature, als over alle excessen, mesuses ende contraventien jegens de Or-
 donnantien op de Wildernisse wordende gepleecht, sal Uwe Hocheyt goedertieren-
 lijk gelieven aan te mercken dat synde de voorsz rechtpleginge in regard van de
 Borgeren der Stad Utrecht, over alle saken sonder onderscheyd, ende by
 gevolge oock over de voorsz mesuses, van alle onbedenckelijcke tyden priva-
 tivelyck volgens menichvuldige confirmatoire privilegien geexerceert, by
 de Regenten van de voorsz Stad, als zijnde haren wettigen ende domiciliai-
 ren Rechter, niet alleen groot ende merckelijck nadeel ende prejudicie, aan de
 jurisdictie van de gemelte Regenten der Stad Utrecht, soude werden toegebracht,
 so wanneer zy ende hare Borgeren voor het voorsz Jacht Gericht souden sijn con-
 venibel, als mede jegens hare privilegien, van haren wettigen ende natuurlijken
 Rechter, buyten haar recht ende residentie plaats werden gevoocert, ende by die
 van het voorsz Jacht Gericht gesententieert, mitsgaders aan hare personen ende

goederen geexecuteert, maar oock te beduchten staat, dat de justitie in reguard van de voorsz rechtpleginge generalijck over alle Opgesetenen deser Provincie niet so oprechtelijck en buyten alle passie ende partytschap sal werden geadministreert, by aldien de voorsz rechtpleginge welgemelte Heeren Gedeputeerden, die tot noch toe tot conservatie van de voorsz Wildbane, de meer-gedachte Placcaten ende Ordonnantien, met alle vereyfte rigueur, exactitude, ende expeditie van justitie, so ex officio als op de aanclachte van den Houtfester hebben in train gebracht, ende gedaen naarcomen ende executeren, soude werden ontrocken, ende by die van 't voorsz Jacht Gericht, so in 't crimineel als civil, by arrest over alle onderdanen der Landen, sonder provocatie aan het Collegie van meergedachte Heeren Gedeputeerden, ofte hoochgemelte Heeren Staten tegens de aloude rechten, gerechticheden, ende Privilegien over alle delicten ende mesuses, ontrent de Jacht wordende gecommiteert, soude worden rechr gesproken, ende der selver sententien sonder eenich appel off revisie, buyten kennisse van de respectieve Magistraten ende adjuvantie van de Officieren in de Stad ende Steden, ende ten platten Lande, tot grooten overlaf ende excessive costen van de goede Ingesetenen deser Provincie, missgaders veroorsakinge van andere onvermydelijcke ongemacken ter executie gestelt, Behalven dat de selve ende Opgesetenen merckelijck soudem werden beswaert, Daar nochtans een yder by experientie meer als te veel gevoelt de droevige desastres sedert May 1672 voorgevallen, waar door vele huysen ende Landen onbewoont ende ledich blyven, ende de respectieve Eygenars ende Huyslyden nauwelijcks so veel van hare Huysen ende Landen becomen, daar mede sy hare schattingen ende lasten, die d'Heeren van den Lande concernerren, connen betalen, veel min dat de selve haar eygen schulden soudem voldoen, Dat oock van de meeste renten, dewelcke ten laste van den gemenen Lande staan drie jaren, of daar ontrent noch te betalen syn, Welcke renten noch verder soudem verlopen, ende te rugh gestelt werden, ingevalle de Provincie met so veel Tractementen wierde beswaert, ende daar en boven noch soude moeten lasten, de excessive despences ende oncoften der criminele proceduren, ende menichvuldige commissien, Waaromme Wy Uwe Hoocheyt seer gediensstelijck versoecken, dat de selve het voorsz overgemerckt de goetbeyt gelieve te hebben van in de voorsz sake niet naders vast te stellen ende te resolveren, voor ende alear Wy Uwe Hoocheyt by der selver geluckige wedercomste uyt de campagne desen aangaende door eenige Heeren onse Gecommitteerden so by mondelingh als schriftelijck vertoogh breder sullen mogen hebben geïnformeert, ende het selve van Uwe Hoocheyts hoochberoemde wijshey, aquiteyt, ende goedertierenhey onder-

derdanichlyck verwachtende Doorluchtige Hoochgeboren Vorst ende Heere bevelen Wy Uwe Hoocheyt in de protectie van den Almachtigen Godt, dien Wy bidden de selve te bebouden lange welvarende in voorspoedigen Gouvernemente, ende Uwe Hoocheyts Wapenen met alle zegenrycke ende glorieuse successen te begenadigen.

Extract uytte Resolutien van d'Ed. Vroedschap der Stadt Utrecht s' Maendachs den 12. Junii 1677. Heeft de Vroedschap naar lecture ende seriense deliberatie gearresteert d'concepte missive aen syn Hoocheyt raeckende het Jachtgerichte, ende syn de Heeren voorgaande Gecommitteerden geauthoriseert om de selve te doen depešcheren in behoorlycke forme.

Confu-
libus Strik
& Both
van der
Eem.

Quod ad primum id certum: Nam idem magistratus testatus Duci Albano, Dat Edellieden, Leenmannen van den Stichte van Utrecht, ende alle gheboren Borgheren van outs genaamt St. Martens dienstmannen mogen jagen, vliegen, ende vanghen hasen, velthoenderen, Conynen, vossen, wachtelen, ende diergelycke &c. Idem Ordines diu ante etiam Belgii Præsidi Ann. 1536. 4. Octobr. Op ten 9. art. van der Memorie beroerende omme te mogen jagen &c. persisteren die Staten by den 21. art. van haarlieder doleancie verclatende dat alle Prelaten ende Heeren van den vijf Godsbuysen, die Edelen ende gemeen Ridderſchap, ende goede luyden der Stadt ende s' Lants van Utrecht van ouden haercomen alijt hebben mogen jagen ende vliegen, so by heur als heuren Dienaers om daar mede de vrunden te tracteren, t'welck niet benomen behoort te worden, gemerckt t'selve die van Amersfoert ende meer anderen toegelaten ende gepermitteert wort &c. Atque ita tum testati, quod jus id, ut videtur, nonnihil tum accisum, ut ex querelis eorum patet factis Cæsari eodem anno; † Item is oock verboden op seeckere penen, dat die Staten so geestelyck als weerlyck geenerley kleyn wilt met bonden ofte vogelen jagen ofte vangen en mogen, contrarie hoir oude privilegien, vryheden, ende ge-woonten. Ad quas Cæsar respondit: Die Edele mannen mogen mit bonden hasen, ende mit vogelen om huir genoechte Patrysen vangen, ende so verre ymant vorder vrydom pretendeert sal t'selve aen de Keyserl. Majesteyt oft zyn Majesteyts Raden mogen vervolgen. Mansit interim autem res non decisa in suo statu, donec iterum querelæ, & donec Dux Albanus vetus illud jus edoceri se jussit. Olim Amorfortiis abusis nonnihil jure eo cum movisset quæstionem Fredericus van Blanckenheim episcopus Trajectensis, arbiter semptus Dux Gelriæ de hac & aliis controversiis Ann. 1384. sic ut sequitur pronuntiavit Item op dat punte si mijns Heeren wiltbaan destrueren van Conynen, Feysanten, Veltboente, ende mede hasen vangen mit panden, des si mit recht niet doen en mogen

† Hæc ex
Curiz
Provin-
cialis se-
cundo
Memo-
riali.

mogen buiten der Heerlicheyt, want si minen Heere toebehoren, Daer op die Kaede voorts antwoordt, dat die Stat van Amersfoort niet lief en is, dat hoer Borgers of ondersaten hasen vangen mit panden of foretten in ons Heeren warande, Mer der Stadt oude recht ende heercomen is, dat hoer Borgers wel mogen jagen met honden, ende Faysanten ende Veliboentre vangen. Seggen wy dat die van Amersfoort niet so-
 retteren en sullen noch panden setten wilt te vangen in des Bisschops warande van Utrecht. Verum postea id mutatum edicto Ann. 1680. art. 1. ubi ita: Dat niemant in den Gestichte van Utrecht sal mogen jagen, ofte vlieden, als de Heeren Geeligerden representerende den eersten Staet, mitsgaders Proosten, ende Decanen der respectieve vyf Capittulen. De Heeren Edelen die in de Ridderchappe der welgemelte Provincie worden beschreven, ofte andersints voor Riddermatigh daar inne bekend syn. De Heeren Schout, Regeerende ende oude Borgermeesteren der Stadi Utrecht ende vordere Raden ende Vroedschappen der selver Stadt, mits dat deselve sullen jagen in haar eygene personen. De Heeren Schouten ende Regeerende Borgermeesteren van Amersfoort, Rhenen, Wyck te Duyrstedede, ende Montfoort. Den Heer Presidant van den Hove van Utrecht, Ende sodanige anders, die voor syn Hoogheyt als Erf-Statthouder, ende de Ed. Mog. Heeren Staten s'Lants van Utrecht debite sullen konnen bewysen daar toe gerechticht te syn, op pene van veertich guldens tot 20. stuyvers i'stuck, so dick ende menichmael deselve daar op door den Lt. Opper-Houtfester, ofte door ymant daar toe gequalificeert bevonden sullen worden. Quod ad alterum, id similiter fere ab usu recessit jam, ut ejusdem edicti art. 2. Dat geene nyt ofte inheemsche Militairen, i'sy Colonellen, Ritmeesters, Capiteynen, ofi wie hat oock soude mogen wesen, eenige jacht sullen mogen exerceren sonder alvorens hare qualificatie ingevolge van het bovenstaande articul, voor den Lt. Opper-Houtfester, ende het jachtgericht debite te hebben bewesen, op pene als boven. Tertium etiam mutatum. Et quod mutatum non mirum. Edicta anteriora ad tempus tantum scripta & donec aliter placuisset, ut patet ex verbis: Item ordonneren ende statueren mits desen, dat op dese onse Provisionele Ordonnantie ende Placcate &c. item d. edicti. art. ult. Ende dit alles by provisie tot dat anders by ons, nopende de judicature van onse Wildernisse voornoemt, i'sy by Meester-knepen ofi anders sal syn geordonneert &c. Aliter autem tandem placuit dicto Anno 1680. quo tandem rei venaticæ judicium institutum. Ad quod quivis citari possunt, nullo plane excepto, quicumque is tandem sit. Cives etiam Trajectenses cessante hic fori privilegio, sic tamen, ut cum citatio sit prius Prætor fiat certior. Venationum Præfecto constat & quinque Assessoribus, uno scilicet ex Electis, tribus equestris ordinis, & uno Consule Trajectensi. Præfectus agit, accusat, & consilium indicit. Etiam Præses
 con-

confessus est, sed cum ferenda est sententia e confesso discedit, nec votis se immiscet. Assessores sententiam ferunt, quam Præfectus exequitur, & pronunciata sententia vel reum absolvunt, vel in poenam pecuniariam pro delicti qualitate aut arbitrariam condemnant. Unde & merum imperium habent. Nam & puniunt in pelle & mittunt reos in exilium. 3.
 Nec probatu difficile id. Edictum Ann. 1680. 25. Mart. art. 63. Ordonnerende dat den Lt. Opper-Houtsester alle overtreders van dese Ordonnantie sonder onderscheyt van wat qualiteyt, charge, ofte employ deselve zyn, 't sy in de Militie ofte elders sal calangeren, ende te recht stellen alleen voor ons Jacht-gericht, ende tegens deselve ter cause van alle excessen ende delicten op de jacht, ende by occasie van dien gepleecht sodanigen eysch ende conclusie, 't sy civiel ofte crimineel, mogen ende moeten doen ende nemen, als de saackes sal vereyschen, welck Jacht-gericht daar op soo sommierlyck sal recht doen, ende disponeren, als mogelyck wesen sal, sonder dat daar over sal mogen werden gecomposeert, anders als ten overstaan van Gecommitteerden van ons voorsz. Jacht-gericht, op verbeurte van vyftich guldens boven 't geene by Compositie mochte wesen bedongen. Aliud Ann. 1581. 5. Decemb. art. 2. Item dat niemant van wat qualite ofte conditie by sy enich wilt als Harten, Reden, Swynen en sal mogen vanghen ofte schieten met bonden, panden, stricken, bussen, boghen, ofte eenigerhande instrumenten, als de ghene die syn Excellentie geaccepteert hebbende die hooghe Overicheyt van den Lande van Utrecht, daar toe sal hebben geprivilegieert, op de verbeurte van het gevangen ofte geschoten wilt, met alle instrumenten daar toe gebruyckt, en de bonden, gaern, ende panden, ende noch daar en boven verbeurt te hebben hondert Philips guldens, ofte uyt het Sticht gebannen te worden. Art. 4. Dat niemant eenige hasen en sal mogen vangen met panden, gaern, stricken, ofte met bussen, bogen, schieten, slaan, ofte steken op pene van twintich Carolus guldens boven die panden, gaern, stricken, bussen, boghen, ende andere instrumenten tot sulckz dienende, ende daar en boven arbitralycken gestraft te worden. Add. edict. Ann. 1680. art. 8. Aliud Ann. 1591. beroerende de Bosschen, Wildernissen, Waranden tot Amerongen, Elst, Rhenen &c. art. 2. Dat hem oock van nu voortaan niemant wie hy sy en vervordere enich hout, Rys, Struvellen, ofte Wortelen, grof ofte smal, noch oock eenighe plegghen uyt eenighe van den voorsz. Bosschen te houwen, afbreecken, uytgraven, ewech te dragen of verbrenghen sonder voorgaande blyckende koop, oorlof, ende consent van den Rentmeester van de Domeynen, by advijs van de Staten, oft heurluyder Gedeputeerden &c. op pene van te verbeuren &c. voor d'eerste reyse ses Keyfers gulden boven 't verlies van den Houte, 't welck men hem luy-

den terstont afnemen sal. Voor de tweede reyse twaalf guldens, ende die derde reyse op arbitrale correctie. Ende voor de vierde reyse gedaan binnen een jaar sal den Contravenient van desen onsen Placcate verboert hebben zyn een hant, ende daar en boven gebannen worden uyt desen Lande den tijt van xx. jaren op syn lyf ofste anders gecorrigeert na gelegenthey van der saacken. Plura ejusmodi occurrunt passim. Sed non abs re erit, puto, si hic verba edicti addam, quo iudicium institutum, ut quæ forma ejus, quæ potestas, qui vult statim cognoscat:

4. Wilhem Henrick, By der Gratie Godes, Prince van Orange ende van Nassou, &c. Erf-Stadt-Houder; Midsgaders de Staten van den Lande van Utrecht, Doen te weten: Alsoo Wy tot conservatie ende ruste van het Wild ende Wild-baand deser Provincie van Utrecht, goed gevonden hebben, nevens onsen Lt. Opper-Houfsester, aan-te-stellen ende te constitueren een uyt de Heeren Ge-eligeerden, vijf Ridder-matigen, ende een Regerende Borgermeester der Stadt Utrecht, tot Raden van de Jaght, ende daar uyt te formeren een Jaght-gericht in den voorschreven Gestichte, met den verstande dat twee vande vijf Riddermatigen sullen versterven, ende dat het selve Gericht, daar naar sal bestaan uyt een Lidt vande Heeren Geëligeerden, drie Ridder-matigen, ende een Regerend Borgermeester der Stadt Utrecht; Ende geconsidereert het selve Gericht met de nodige Instructie ten dien eynde moet worden voorsien: Soo hebben Wy verclaert ende gestatueert, verclaren ende statueren mids-desen.

Instructie 1. Dat uyt den Lt. Opper-Houfsester, ende die voorsz seven of vijf Per-
voor den sonen respectie, geconstitueert sal zyn het Jaght-Gericht in den Gestichte
Jacht-Ge van Utrecht.

richte van 2. Dat den Lt. Opper-Houfsester sal prasideren in't selve Collegie, ende 't selve
de Provin- vermogen te beschryven, soo menighmaal onse ordre of den nood sulcx vereyssen
zie van sal, ende in absentie van den selven, den Prasiderende Raad in den selven Gerichte
Utrecht. als Stad-Houder.

3. Dat het aan-stellen van nieuwe Raden, sal zyn ende verblijven by den Stad-
houder, ende sijne nakomelingen.

4. Dat alle Vonnissen in-houdende pecuniële boeten tot seshich gulden toe, sullen executabel wesen onder cautie, niet tegen-staande het appel daar over geinterjesteert, dan dat d'executie van Vonnissen, meer als seshich gulden bedragende, door het appel aande Heeren Gedeputeerden vande Ed: Mog: Heeren Staten 's Lands van Utrecht, sal worden gesurcheert.

5. Dat alle delinquanten of overtreders van onse Ordonnantie, op't stuck vande Jacht geëmaneert, of vorder te emaneren, ende inden Gestichte van Utrecht woonende, directelijck door den Dienaar des Jachts Gerichts sullen worden geciteert, mids dat sulcx geschiede in de Stads ende Steden met kennisse vanden Hoofst
Officier,

Officier, ende ter eerster Citatie sullen moeten compareren, op pæne van contumacie ende dispositie.

6. Dat alle Civile Sententien, soo wel ten platten Lande als inde Stadt ende Steden des Gesichts van Utrecht boven gemelt, door den Onder-Houtfester ofte Schutter sullen geexecuteert worden, met kennisse ende assistentie vanden Officier der Plaetsen.

7. Ende de Criminele Sententien sullen door ordre van Onsen Lt. Opper-Houtfester, ter presentie vanden Gerichte ende ter Plaetsen daar het Gericht gehouden sal worden, geexecuteert worden.

8. Dat den Lt. Opper-Houtfester, in het decideren der Breucken, sal moeten op-staan, ende de decisie by de Heeren Raden, naar gehoorde pleydoje ende examinatie van wedersijts stucken, laten geschieden, ende een jegelyck onpartydigh recht weder-varen, dan sal den Gerichte door den Lt. Opper-Houtfester, of in sijn absentie door den Præsident als Stad-Houder, gespannen ende ontspannen worden.

9. Dat desen Gerichte, soo wel by dalende als klimmende Son naar gelegentheit sal gespannen mogen worden, ende by absentie of ongelegentheit van drie Raden sullen vier presente Raden mogen richten, te weten over het Civile, doch over Criminele saken sal het geheele Collegie moeten present zyn.

10. Dat den Lt. Opper-Houtfester, desselfs aan te stellen onder Houtfester, ende beedighde Schutten, in hare Relatiën by hunnen Eed, op den aanvangh harer Officie gedaen, geloof meriteren sullen.

11. Dat alle Raden van desen Gerichte, in onsen handen, of van den genen die Wy daar toe sullen Committeren, sullen sweeren, een jegelyck goet recht te laten wedervaren, sonder aansien van Personen, op dat Onse intentie tot conservatie vande Wild-Bane uyt-gevoert worde.

12. Dat desen Gerichte ordinaris over civile Breucken tweemaal des jaers sal worden gehouden op den tyt daar toe by ons te presigieren, ten waar de woos anders vereyschte, Dan over Criminele saken sal het voorsz. Gericht moeten vergaderen so dick ende menichmaal als den Lt. Opper-Houtfester het goet vinden sal.

13. Dat gemelte Heeren Raden in dier voegen als hier voren is gestelt beschreven wordende sullen genieten voor hare vacatie, de somme van ses gulden s' daags hem luyden uyt de boeten, by den Lt. Opper-Houtfester in der tyt uyt te reycken ende te voldoen.

14. Ende sal dit Gericht gehouden worden binnen Utrecht in een van haar Ed. Mog. Vertreck-Camers, ende bedient by der selver Secretaris, alles buyten lasten ende onkosten van de Provyntie. Aldus gedaen ende gearresteert t' Utrecht

den 25. Mart. 1680. Was gearapheert P. Ruysch v. Onder stont: Ter ordonmantie van myne Heeren de Staten s' Lants van Utrecht. Ende was onderteekent, I. V. Luchtenburch.

Quod ad Equites notandum, quod non necesse ut ex iis sint, qui Ordinum Affessores secundum Statum constituunt. Sufficit, si sint nobiles, si sint tales, ut aliquando ad eum possint admitti. Sed quod ad hos, semper Consul his, & sic Princeps consultus voluit, in confessu præfertur. *Extract uit de Resolutien van de Vroedschap s' Maendachs den 25. April 1680.* D'Heer eerste Borgemeester Dinter verhaalde dat d'Heer Lt. Opper houtsfester de Leden van't Jacht gericht in een van huer Ed. Mog. vertreck Camers hadde geconvoceert, ende aldaar differrent was gemoveert, pretenderende de twee Heeren geen Leden van de Ridder-schap synde de preseance voor d'Heer Borgemeester, sustinerende syn Ed- daarinne niet te konnen condescenderen voor ende aleeer sulcx de Vroedschap hadde gecommuniceert, ende des selfs goetvinden verstaan, ende dat dien aangaende van den Houtsfester was geschreven aan syn Hoocheyt, Twelck in deliberatie geleyt synde is goetgevonden syn Hoocheyt by misive voor te dragen t'recht d'Heer eerste Borgemeester in desen competerende. s' Maendachs den 29. Martii 1681. D'Heer eerste Borgemeester van Benthem verhaalde &c. ende dat hoogstgemelte Hoocheyt daar benevens hadde geacordeert de naebeschreven acte, Sijn Hoocheyt declaerte hier mede, dat d'Heer Borgemeester van Utrecht comparerende in't jachtgericht van den Lande van Utrecht rang ende sessie sal hebben immediatelyck na d'Heeren Edelen comparerende ter vergaderinge van de Heeren Staten aldaar. Gedaan in den Hage den 2. April 1681. Was getekent: G. H. Prince d'Orange Lager stant: Ter ordonmantie van syn Hooghey. Onderteyckent: Jan Pestfers.

Unum adhuc posset quæri, an de hominum etiam statu, utrum ejus conditionis, ut ad venandum admitti possint, judicium hoc cognoscat. Ratio dubitandi, quod antiquitus cognoverint semper Ordinum Deputati, nec ex verbis edicti, quod ademptum hoc iis constet. Puto autem id satis certum, quod nihil hæc hactenus immutatum. Habeo etiam exemplum, quo cum quæstio hæc incidisset remissus supplex a judicio hoc seu Confessu ad Deputatos. Et cognoscunt tum Deputati, & judicio ipsorum victus ad ipsos etiam Ordines recte appellat, si vult.

Extract uit de Resolutien der Ed. Mog. Heeren Staten s' Lants van Utrecht, Veneris xi. Martii 1681. Op de requeste van Everard Ram Heere van Schalckwyck cum sociis kinderen van salige Jo. Adriaen Ram ende Vrouwe Margareta Ifendoorn a Blois in haar lieder leven Heer ende Vrouw van Schalckwyck in't brede vertonende der selver hercomen ende qualificatie, omme nevens andere Edelluyden het rechts tot de jachts te mogen exerceren, ende want dies aen-gaende

gaande by de Heer van Groenewoude Lt. Opperhoutvester den eersten Suppliant wierde gemoveert dispuyt, ende t'selve by de Heeren Raden van 't Jachtgericht aan haar Ed. Mog. was gerenvoyeert, so versochten sy Supplianten by haar goet recht te mogen gemainteneert te werden, immers in cas haar Ed. Mog. naerder verificatien mochten desireren Commissarisen omme op der selver rapport verders gedisponeert te werden na behoren, Is geappointeert: De Staten van den Lande van Utrecht versoeken ende committeren den Heere van Cattendijck, van Meyert, ende van Benthem, omme den inhouden deser te examineren, ende ter vergaderinge van de Heeren Ordinaris Gedeputeerden to rapporteren, werdende de selven by desen geauthoriseert omme over dese ende gelijcke versoeken aan syne Hoogheyt te adviseren met verfoeck om des selfs hooghuysse consideratien te verstaan.

Extract uit de Resolutien van d'Ed. Mog. Heeren Staten s'Lants van Utrecht, Mercurii 3. Octobr. 1577.

Ter vergaderinge gelesen synde de remonstrantie van de Heere van Maersbergen, haar Ed. Mo: Collega, inhoudende dat den Heere van Groenewoude op den 29. der voorleden maend Septemb. op de ordinaris wegh omtrent het huys ofte scheyding van Woudenberg ende Meersbergen syn Heere Vertoonders Jager hadde afgenomen een roer ende winthout, ende dat hy vertronde dat haar Ed. Mo. by een declaratoir sullen believen te verstaan, dat hy Heere Vertoonder, als synde een lidh van haar Ed. Mo: Collegie, ende andersints gequalificeert tot de Jacht, bevoeght is omme te-jagen, als mede sodanige middelen beramen, welke dienstigh sullen wesen, omme soo veel doenlijck te herstellen de lesie ende ongelijck aan hem gedaan, ende waar door diergelijcke excessen in toecomende mogen werden gestuys. Is naer deliberatie goet gevonden, daar over te schrijven aan syne Hoogheyt den Heere Prince van Orange, als volgt.

Wat den Heere van Maersbergen aan onse vergaderinge heeft geremonstreert ende versocht sal Uwe Hoogheyt uit de nevensgaande memorie ende de stucken daar aan geannexeert gelieven te vernemen, ende alsoo wy, die saacke wel hebbende geconsidereert, niet sonder reden berresen, dat uit soodaenighe off diergelijcke actien ende voorvallen meerdere inconvenientien ende onheylen staan te verwachten, ende dat wy Geeligerden ons daar innen hooghsten vinden gheledeert ende vernadeelt, aangesien dat het selve off diergelijcx. aan yder van ons collegie soude kunnen bejegenen, oock ten dien insichte de Heeren van de Stad ende Steden vermeznen, dat wy niet alleen hier over te recht syn besorcht, maar deselve oock zijn beducht dat sodanighe ongemackelijcke rescontres aan die van haar collegie souden kunnen voorcomen, ende over sulcx gemelte Heeren van de Stad Uwe Hoogheyt voor desen by haeragerai-

geraisonneerde misſive hebben gerepresenteert het recht, haar tot het exerceren van de Jacht competerende, ſoo hebben wy niet kunnen ſtille ſtaan Uwe Hoogheyt by deſen gantsch dienſtvrundelyck te verſoecken, dat de ſelve ſoodanige voorſieninge gelieve te doen, ende die ordre ſtellen, ten eynde den Heere van Groenewoude als Luytenant Houtveſter deſer Provincie omtrent de bedieninge van ſyn ampt hem volgens ende in conformité het out gebruyck, ende d'ordre dien aangaande tot noch toe geobſerveert, ſal hebben te gedragen, ende hem over de ſlachten ende calanges, ſoo by eenigen ter ſake van contraventien in het ſtuck van de Jacht gepleecht, vermeeynt te hebben by proviſie aan de Heeren onſe Ordinaris Gedeputeerden ſal hebben te addeſſeren ter tijt ende wylen by Uwe Hoogheyt deſen aangaande met volkomen kenniſſe van ſaken nader ſal ſyn gedispooneert, 't welck van Uwe Hoogheytis hooge wijsheyt ende goedertierne beſcheydenbeyt te gemoet ſiende &c.

Extrac̄t uyt de Reſolutien der Ed. Mog. Heeren Staten s' Lants van Utrecht.

Martis 31. Januar. 1682.

Op de requēſte van Samuel de Marex, Heere van Maersbergen, vertoovende dat in den differente tuffchen hem Heere vertoovdax ter eenre, ende den Heere van Groenewoude ter andere ſyden, voor de Heeren Ordinaris Gedeputeerden hangende, op den 28. Octob. leſſleden verſtaan was, dat gemelte Heere van Groenewoude aan hem Vertoovder het roer in queſtie coſt ende ſchadeloos ſoude reſtitueren, van welck appointement nae verloop van tien weken den voornoemden Heere van Groenewoude hadde geappelleert, ende want den Heere Vertoovder daar aangelegen was, dat de proceduyren in appel werden voltrocken, verſochte dat haar Ed. Mog. meergemelte Heer van Groenewoude belieſden t'ordonneren, 't geinterjecteerde appel ter naaſter vergaderinge van Staten te vervolgen, en doen bepleyten op pæne van deſertie, is geappointeert.

De Staten van den Lande van Utrecht ordonneren den Heere van Groenewoude, het appel hier inne geroert, voor haar Ed. Mo: op de eerſte te houdene vergaderinge nae veertien dagen te doen bepleyten, op pæne van deſertie, miſs tydelyck deſen aan gemelte Heer van Groenewoude inſinuerende.

Contra apud Hollandos Præfectus & Aſſeſſores de ſtatu etiam cognoscunt, an quis nimirum habeat jus venandi nec ne. Victus autem ſi vult appellat Curiam Provincialem. Citantur juffu Curiz & Præfectus & judices, ut vel videant ſententiam a ſe latam reſcindi, vel defendant, ſi velint. Dabo exemplum, ſi placet :

In der ſtücke hangende voor M^r. Knapen in de Houtfeſterye van Hollant tuffchen Jo^r. Antonis de Viri Houtfeſter aldaar eyſcher ter eenre, M^r. Auguſtijn ende Jan van Teylingen gebroeders woonende alhier in den Hage gedaechdens
ter

ter andere syden, welke voorsz. eyscher eysch doende klaachde over de Gedaachdendens ende dede seggen, dat de voorsz. M^r. Augustijn syn jongen hem vervordert heeft op den 18. August. lestleden, ende den voorsz. Jan van Teylingen op den 28. Julii mede lestleden hem vervordert hebben te gaan jagen in de wildernisse ende duynen aldaar met seeckere honden, ende also sy Gedaachdendens niet en zijn gequalificeert omme te mogen jagen, nemende zyn optie die voorsz. eyscher concludeerde, dat sy Gedaachdendens ter cause van dien elcks respectieve by sententie van Meester Knapen gecondemneert souden worden in een boete van tien ponden van XL. grooten 't pont al volgende d'Ordonnantie van de wildernisse, ende dat dienvolgende hemlieden Gedaachdendens het velt ter jacht te frequenteren ontseyt sal worden, Waer tegens van wegens de Gedaachdendens contrarie gesustineert worde, nemende conclusie tot absolutie, Meester Knapen neerstelijck doorsien ende gevisiteert hebbende de Genealogien, munimenten, ende stucken by den Gedaachdendens in desen overgelevert ende geadhibeert, ende op alles rype-lick gelet, doende recht nae behooren, hebben by heurlieder sententie verclaart ende verklaren mits desen, nademaal de Gedaachdendens alhier van haar Overgrooten Vader ende hoger linie eenige prouwe ofte bewijs souden sijnnen by te brengen, ende nochtans sy Gedaachdendens, haar Vader, ende Grootvader noyt voor Edelluyden bekent en zyn geweest M^r. Knapen gebleecken, Condemneren den Gedaachdendens elcx in een boete van thien ponden voorsz. met interdictie van de jachte, elcke reyse op gelijcke boeten als vooren mette costen. Van welke voorsz. vonnisse de voorsz. Gedaachdendens illico protesteerden tot appellatie ofte reformatie. Aldus gedaan by A. Duyck, M^r. Peter Hanneman, ende Cornelis van Wijngaerden M^r. Knapen in de Houtsesterye van Fhollant voorsz., ende gepronuncieert op ten 13. Novembr. Ann. xv^e. twee en tachtich. My jegenwoordich P. Persijn.

Die President ende Raden over Hollant, Zeelant, ende Vrieslant den eersten gesworen Exploicteur van den voornoemden Raide hier op versocht Saluyt. Alsoo Augustijn van Teylingen Advocaet in desen Hove ende Johan van Teylingen woonende alhier in den Hage Gebroeders ons vertoont hebben, hoe dat Jo^h. Antonis de Viri Houtsester van Hollant hem vervordert heeft den Supplianten te betrecken in rechten voor M^r. Knapen, ende te contenderen dat sy luyden souden worden gecondemneert &c. By welck vonnisse de Suppliantem sonderlinge wesende beswaart hebben daar van binnen behoorlycken tyt gereformeert aan desen Hove, also sy seggen, versoekende daaromme onse provisie, Soo ist dat wy U. ontbieden, ende daar toe committeren mits desen, dat ghy tredt aan den persoon ofte ter woonstede van den voornoemden Joncheer Antonis de Viri, ende hem van wegen de Hooge Overicheyt dachvaart te compareren ofte gemach-

in hde

tichde te senden t'eenen bequamen dage voor desen Hove omme t'voorsz vonnisse te sien by ons annulleren ende te niete doen, ofte ten minsten corrigeren ofte reformeren na rechten, indien 't so behoort, dat te sustineren, ofte daar van te renuncieren, so synen goeden Raadt gedragen sal te verantwoorden op alsulck versoek als de voornoemde Supplianten ten daghe dienende sullen willen doen omme te hebben surcheantie van de executie van't vonnisse in questie inhimerende de voorsz. M^r. Knapen, dat sy ten selven daghe mede comen, indien hem dese saacke eenichsins aangaat, latende den Gedaechde Cope van dese, mitsgaders Copie van U. exploit, ende in syner absentie t'synen huysse ofte anders volgens d'Instructie van den Hove, relaterende U. wedervaren. Gegeven in den Hage onder t'segel van justitie hier aan gehangen den laastten Novemb. 1582. Onder stont: Geschreven by myn Heeren den President ende Raden over Holland, Zeelant, ende Vriestlant. Was onderteyckent B. Ernst besegelt synde met een wythhangende segel in enckelde sterte.

5. Quam autem non antiquum iudicium id, de quo loquor, jam abunde hinc satis patet. Contra in Hollandia non aliud vetustius. Merul. tr. van de Wildernissen tit. 1. cap. 1. & 3. ubi late & plena manu. Diplomata ibi habet, quibus muneris exercitium Saltuario & Assessoribus commisit Maximilianus Rex. Sed sunt alia vetustiora. Diploma est, quo Philippus Dux Praefectum venationum constituit virum nobilem Franciscum van Borsselen, eique ut quantum ad rem venaticam mandat dicto audientes sint Barones, equites, nobiles, cives, incolae indistincte, data etiam potestate capiendi, mulctandi, & conijciendi in carcerem charta Ann. 1437. Aliud item vetustius quo Albertus Dux Georgium Cubicularium suum creavit Assessorem data ei in id charta, cujus tenor hujusmodi:

Aelbrecht by der gratie Godts &c. doen condit allen luyden, dat wy om menigen vrouwen dienst wille, die ons Jorgen onse Camerlinck gedaan heeft, ende noch off Godt wil doen sal, hebben hem daarom gegeven tot synen lyve Knaep te syn in onsen Wildernisse over al tusschen die Mase ende der Zype in sulcker manieren, dat hy geen wedden beuren en sal, eer daar enich sterft van de Knapen van den Houte, uygenomen dat hy enen rock's jaars sal hebben, maar so wanneer dat daar een offhyvich wert, so sal Jorgen onsen Camerlinck voorsz. die wedden beuren tot synen clederen syn leven lanck, ende gebieden onsen Houwester, die nu is, ofte namaels wesen sal, dat sy onsen Camerlingh houden voor een Knaep aan den Houte voorsz., ende rustelyck en gunstelyck laten ryden met synen winden ende honden, al der wildernisse deur twisschen der Masen ende der Zype ende anders over al daar t' hem geneucht, Hebben oick him geoorloft ende oirloven miss desen brieve, winden ende honden te houden also veete alst hem geneucht, also

also lange by heeft. In oerconde gegeven xxiv. dagen in Julio, in't jaar ons Heeren &c.

Plane autem speciale id, quod idem Dux Albertus quibusdam etiam nobilibus idem jus quod Saltuario in suis prædiis concessit, ut verbi gratia Haferwoudæ in ditone & territorio suo Nicolao van Hillegom. Diploma in Camera rationum est in libro B D. fol. 43. ende, inquit disertè, so wie Claes voorsz. daar inne jagende vonde met honden, ofte met andere saacken, daar men aan den wilde schade doen mochte, die heeft myn Heer Claes gemachticht an te tasten, ende te vangen, ende te seynden in den Hage in myns Heeren steen, ofte te gysel te bieden in myns Heeren Landen, daar 't Claes voorsz. van myns Heeren wegen ende tot myns Heeren behouff oorbaerlyck sal duncken te wesen, uytgeseyt die gene, die van myn Heere oorlof hebben. Dit sal duyren tot myns Heeren wederseggen &c. Extat Ducis Philippi etiam, quo Gisberto van Vianen idem jus concedit, jus scilicet capiendi, & Præfecto Kennemariæ tradendi siquem deprehendisset venari in suo eod. ill. libr. fol. 58. Idem etiam quod plus est colonis Domini de Brederode idem Dux concessit, ut siquem deprehendissent cuniculos persequentem in tumulis arenariis eum captum haberent jus ducendi Hagam in carcerem, colonum carceris futurum, donec multam solvisset, partim Duci applicandam, partim nemoris Harlemensis Præfecto aut Saltuario, partim ipsi Brederodio, prout æquum fuisset visum, charta Ann. 1431. ibid. fol. 101. Sic plures passim Saltuarii. Plures quibus judicium, aut quibus multæ dicendæ jus. Unus tantum in dioecesi. Tribunal etiam tantum unum. Ad quod quivis citantur jam. Et cives & exteri. Quinam sint nihil refert. Civi etiam necesse est, ut citatus se sistat, ut non mirum quod necesse id si subjectus quis Toparchæ qui habet jus gladii. Quamvis enim Toparchæ, quibus jus id concessum, de quovis crimine cognoscendi, excepto tantum majestatis, aut si quod aliud ei simile, plenam habeant potestatem, an tamen de eo etiam quod rem venaticam concernit, cognoscendi jus habeant adhuc hætenus disputatur. Nulli datum expresse id, si duos hos excipias Dominum de Rynswoude, & Principem Auriacum, ut Toparcham de Baern, Soest, ter Eem, & Emmenes. Dominus de Rynswoude an exerceat non scio. Quod concessum satis patet ex verbis diplomatis: dienvolgende dat deselve aldaar ten ewighen daghe sullen connen ende vermogen te exerceren alle soorten van jurisdictie so in't crimineel als in't civiel, ende sulcx mede in't stuck van de jacht, aldaar syn Hoogh. Ed. alrede competerende &c. Princeps contra exercet etiam id quod concessum reis coram Præfecto & pagorum Scabinis jussis primum conveniri. Sic edicto ab eo edito Ann. 1674. art. ult. Eydelyck verstaan ende ordonneren wy noch, dat de questien ter sake van de

jacht ter eersken instantie sullen worden gebracht voor onsen Drossaet ende den Ge-
 rechten daar toe geordineert, ende dat deselve aldaar verbalyck sullen bedongen
 ende alsoo de plano werden afgedaan ende getermineert. Tribunal postea institu-
 tum, ad quod Ordinum Saltuarius eos defert & accusat. *Extract uyt de Resolu-
 tiën van d' Ed. Mog. Heeren Staten s' Lants van Utrecht Ann. 1683. Ter vergade-
 ringe voortgebracht ende gelesen synde de acte van Commissie van syn Hoocheyt den
 Heere Prince van Orange van den 20. Meert lesleden, waar by deselve tot Meester-
 Knapen over de Heerlichkeiten van Soest, Baern, ter Eem, en Emmenes binnens en
 buytens dycx, mitsgaders Goylant, is aanstellende den Heer van Zuylen als Presi-
 dent, Jan Copal, Jacob Hinlopen de jonge, Jan Reynst Heer van Draekenburgh, Ja-
 cob Graeff, ende Claes Pater, is verstaan, dat deselve alhier ter Secretarje sal wor-
 den geregistreert. Nec quantum ad dioecesi munus id tam vetustum. Cœpit
 8. postquam jugum Hispanorum excussum Ann. 1580. quo primum Ordines
 crearunt venationum Præfectum Antonium Buth, ut in charta est dicti Anni
 art. ult. Ende op dat op alles goede ordre ende toeficht gedragen sy hebben die drie
 Staten van den Lande van Utrecht genomineert ende gestelt tot Houtfester Heer An-
 thonis Buth Canonik St. Marien t' Utrecht. Des t' oirconde hebben wy t' segel van ju-
 stitie van den voorsz. Hove by forme van placcate op't spatium van desen doen druc-
 ken den lesten Martii 1580. Caroli V. temporibus & Philippi deinceps ejus
 filii nomen adhuc inauditum. Marscalci tum accusabant, ut abunde id puto pa-
 tet ex edicto, quod sequitur :*

*t' Placcaet
 van de
 Schowwe
 des neder
 Quartiers.* De Grave van Hoochstraten, Heere van Montigny, Cuylenburgh, Borselen
 &c. Stadthouder, d'eerste ende andere Keyserl. Majesteys Raden in den Ho-
 ve van Utrecht, den eersten Deurwaerder van de Kamere ofte Pander van den
 selven Hove hier op versocht Saluyt, Alsoo wy bericht werden van vele gebreec-
 ken in desen Lande soo in wegen, straten, dijcken, bruggen, suylen, Wilder-
 nissen als anders, waar deur die luyden merckelyck belet ende verachtert werden,
 Keyserl. Majesteys als erfheere deser Landen onsen alregeadichsten Heere ende
 t' gemeen profijt geinteresseert ende behindert wert. ende meer soude werden, en
 werde daar inne niet voorsien, soo hebben wy in den naem ende van wegen
 Keyserl. Majesteys geordonneert ende gestatueert t' gunt hier nae volcht.

Eerst dat een ygelyck die Heeren wegen, straten, dijcken, ende verlagen slagen
 mit boelen, sluysen, suylen, ende bruggen, wederom op doen hoogen, dijcken, ende
 maaken sal als dat behoort, te weten datmen van der eerde van den gemenen Hee-
 ren wegen geen wegen maacken en sal, maar elcke wech by heure breete laten
 op't verbauren van acht Caroli gulden, die nochtans niet geëxecuteert en sullen
 werden ten sy sulcke beschoude Heerwegen ofte dijcken by den genen tot wiens
 laste dat staet eerst opgemaekt sullen syn, daar toe die Maerschalck hem acht dagen
 wysfel

uytstels geven sal, ende 't eynde dien tijt indien 't niet gemaackt en is, sal die Maerschalck dat selver mogen doen maacken ende uytleghen op den derden penninck meer, ende dat werk dan voor den Riddermannen als goet opgelevert sal hebben by den Maerschalk eerst weder opgemaackt, ende gerepareert.

Dat niemant grof wilt sal mogen vangen, noch pitoiren, velthoenderen, swanen, reyggers, quacken, cranen, trapganfen, halen of Konynen, 't sy met bonden ofte panden, buffen ofte bogen te schieten, noch met eenigerhande netten, hoe ende in wat manieren dat mense vangen ofte slaan mach, dan alleen die gene Keyserl. Majesteyt daar toe kent ende sulcx toebehoort te doen, op 't verbeuren 'elker reyse van acht Carolus gulden.

Dat niemant geen koornmaet, olymaet, vaten, tonnen, quarten, kannen, bollen, mengelen, noch geenderley vaten ofte gewichten hebben ofte gebruyken en sal, om daar mede uyt ofte inne te meten ofte te wegen, sy en syn geijkt, ende sullen die wijn oude bier kannen daer men mede tapt, twe vingeren breet onder den mont geijkt werden by 't verbeuren van den vaten ende maten, ende eene Carolus gulden 'elker reyse.

Dat oock niemant eenige duyven metten nette vangen ofte slaan en sal by der pene van twee Carolus gulden.

Voorts dat niemant eenich aper goet aen en slae het ware van beesten ofte anders hoe sulcx gelegen mach wesen buyten weten ende consent van den Schout ofte Officiere van der plecken, die welcke gehouden sal wesen 't selve den Maerschalck in den quartiere terfont te kennen te geven.

Ende sal oock niemant eenige kringen ofte dode beesten leggen ofte brengen op of ontrent eenige gemeyne wegen, Heeren straten, ofte schouber wateren, al op pene van acht Carolus gulden.

Dat een ygelyck van stonden aen afhoude ende doe afhouden die bomen staende op beyde syde van den Heerwegen, ten ware dat die selve Heerwegen breet waren vier roeden, daar sullen die bomen aan beyde syden van den Heerwegen mogen blyven staan, ende indien die Heerwegen breet syn twee roeden, sullen die mogen blyven staan aan de noortsyde van den Heerwegen, maar die bomen staande aan de suytsyde sullen afgehouden werden op 't verbeuren van twee Carolus gulden, by den genen die des in gebreecke bevonden sullen werden, dewelcke nochtans niet en sullen geëxecuteert werden, eer by den eygenaar, ofte Maerschalck tot costen van den eygenaar, die bomen afgehouden sullen wesen, behouden dat in desen niet begrepen sullen wesen die Heerwegen leggende op te veenen ofte andere quade gronden, daar die bomen tot behoudenisse van de Heeren wegen profytelyck zyn ende goet doen, daar van Schout ende Gerechte in elcken Dorpe den Maerschalck ende Riddermannen by den Hove daar toe geordonneert ende geëedt certificatie sullen doen, eer sy ymant sullen mogen beboeten.

Datmen Heerwegē in desen Placcate verstaen sal te syn die wegē daer die koopman ofte

ofte vreemde man te wagen van die eene Stadt tot d'ander ofte van dat eene groot Dorp tot den anderen vaart.

Dat als die Maerschalck met den Riddermannen in eenich Dorp sal willen schouwen, dat hy 't selve veertien dagen te voren in 't selve Dorp sal doen vercondigen, ende dit Placcaet in 't lange aldaar doen lesen, ende hemlynden te kennen geven sulcken dach als hy sal willen comen schouwen, op dat een ygelijck weten mach wat hy te doen sal hebben, ende syn schade mach schutten.

Dat niemant op een half myle naar de Wildernissen grote honden holden en sal, sy en sullen huer voorste klauwen af doen holden, of een knippel aan den hals doen hangen, ende dat by 't verbeuren tot elcke reyse van twee Carolus gulden, ende sullen alle die voorfsz boeten comen ende geapliceert werden tot behoeve Keyserl. Majestejt ofte synen Maerschalck in den quartiere.

Bevelen daarom dat sy dese onse ordonnantie, gebaden, ende verboden tot versoecke van den Maerschalck publiceren ende vercondigen daar 't gewoonlijck is, ende voorts alle ondersaten van Keyserl. Majestejt, dat sy voor den toecomende jare dese voorfsz ordonnantie in alle poincten voren geschreven onderhouden ende doen onderhouden, sonder daar jegens te doen in eeniger manieren. Des 't oirconde geteekent. Actum onder 't segel den VIII. Junii 1537.

Onder stont: T' voorfsz Placcaet is oock geexpedieert in date den VIII. Junii 1535. in forma als boven, uytgesondert die correctie hier voren aan 't eerste art. geapostilleert, ende noch in 't VII. art. daar staat tot costen van den eygenaer, 't welck ten dage voorfsz also by den Hove verandert is, tot versoecke van den Maerschalck Herinxma.

Nec cessarunt hi prorsus postquam factus Saltuarius. Nihilominus adhuc edictis Ordinum ut accusarent injunctum, ut edicto verbi gratia Ann. 1594. Also wy onlangs hebben doen publiceren seecker Placcaet op 't stuck van de Jacht, soo hebben wy goetgevonden ten eynde 't selve Placcaet, ende andere voorgaande Placcaten de jacht aengaande, voor so veel sy de leste niet en contrarieren, behoorlijck naegecomen ende achtervolcht worden, U. Ed. gelijk oock de andere Maerschalcken te bevelen, ende te authoriseren by desen, omme goede opsicht te dragen, dat de voornoemde Placcaten, gelijk voren geseyt, in uwen quartiere wel naegecomen ende onderhouden worden, procederende ende doende procederen tegens de Contraventeurs van dien tot executie van de boeten ende pannen daar inne gestatueert, Ende dit al by provisie, ende ter tijt toe by de Heeren Staten ofte ons desen aangaande andere ofte nadere ordre gestelt sal zijn, Gode bevolen den xxv. April 1594. Die Gedeputeerden &c.

Cæterum plebejus hic, qui primus factus Saltuarius. Successit nobiliss Ioannes Huchtenbroeck, cujus tempore cum produisset aliud edictum Ordinum

TRACTATUS. CAP. XXXIII. 549

num, quo iussi nomina profiteri, & quidem intra octiduum, quicunque existimarent venandi sibi jus esse, professi apud Huchtenbrocum mense Augusti. Ann. 1594. hi sunt qui sequuntur: Equestris ordinis, nobiles:

Nicolaes van Zuylen *Heer van Seveder.*

Frederick van Zuylen van Nyevelt.

Wilm van Ryfenburch *Heer van Ryfenburch met syn soen.*

Maximiliaen van Baexen *met syn soonen*

Frans van den Bongart *Heer tot Nyenrode met syn soen.*

Gerrit van Soudenbalch *Heer tot Urck met syn soen.*

Gerrit van Renesse *Heer van der A.*

Johan van Abcoude van Meerten.

Lubbert van Parys van Suydoort.

Johan van Parys van Suydoort.

Aernout van Groenevelt Colonel.

Johan van Grovesteyn.

Cornelis de Wael.

Frederick van Buren.

Johan van Wanroy uyten Ham.

Dirck van Wanroy uyt ten Ham.

Johan Ruysch Heer tot Pylsweert.

Johan Ruysch den Jongen.

Bartholomeus van Eck.

Johan van Eck.

Gysbert van Hardenbrouck *Maerschalck.*

Wilm van Gent *Heer tot Gent.*

Francois van de Werve.

Andere personen van die vyff Collegien binnen Utrecht ende andere.

Henrick Berck *Balier i' Ste Catharynen.*

Evert van Cordenoot *Canonick St. Peter.*

Wilm van Cleeff *Canonick ten Dom.*

Goort de Coninck.

Gysbert van Zuylen.

Wolfert van Zuylen van Natewisch.

Cornelis de Ridder.

Wilm de Ridder Maarschalck.

Gerrit van Wanroy uyt den Ham.

David van Zuylen van Natewisch.

Gysbert van Hardenbrock.

Jan van Renesse Domheer.

Jan van Renesse.

Johan van Cats Maerschalck.

Gysbert Pieck.

Cornelis van der Maete.

Frederick de Wael.

Johan van Doornick tot Amerfoort.

Dirck van Bloys van Treflong tot Rhenen.

Aelbert van Eck tot Rhenen.

Johan van Loenreslooth.

Johan van Lantscroon.

Gerrit Uyten weert.

De kinderen van d'Heer van Maersberge.

De kinderen van Wilm Taets van Amerongen.

Anthonis de Ridder in Schalwyck.

Cornelis de Ridder tot Schonauwen.

Jacob van Cleeff *Canonick St. Peters.*

Peter van Honthorst *Canonick t'On-demunster.*

Lubbert van Honthorst *ut supra.*

Henrick van Honthorst *Canonick St. Peters.*

ten Dom.

Jacob van den Berch *ut supra.*

Mr. Iohan van den Berch *Canonick*

Borgers ende Martensmagnen binnen de Stadt van Utrecht.

Jacob Tymanffen.

Ian Cornelis van Refande.

Ian Vermeer *met syn soen.*

Nicolaes Mouthaen.

Francois de Roy.

Iohan Ram.

Goort de Roy.

Philips Ram.

Anthõnis de Roy.

Adriaen van Helfdingen.

Wouter Martenffen.

Iooft de Roy.

Ian van Bylert.

Henrick Aertffen Schulenburg.

Cornelis Dirckfen *in't poortje.*

Iooft Henrickfen Byndop.

Henrick Both.

Steven Loby.

Ian van Eck.

Cornelis Vereem.

Henrick Clafen.

Volckert van Schoordyck.

Iohan van Westrenen.

Adam Gysbertffen van Galen.

Herman van Honthorst.

Iohan van Ewyck *Schout tot Maers*

Wilm van Honthorst.

fen.

Iacob van Coeverden.

Iohan van Loon.

Michiel van Bylert.

Henrick Iansfen van Lamsvelt.

Iacob van Deuverden.

Nicolaes Segerman.

Cornelis Tyssen *op Luchtesteyn.*

Iohan Spaens.

Aelbert Iansfen West.

Borgers binnen Amersfoort.

Christoffel Gysbertffen Emmenesser.

Ian Claes Brouwer.

Antonis van Donfelaer.

Iacob Gysbertffen Bosch.

Iohan van Lienaar.

Ryck van Amerongen.

Gysbert van Langevelt.

Ian van der Schuyt *Hopman.*

Pauwels Henrickfen.

Iacob Peterffen.

Thomas Henrickfen.

Aert Gijsbertffen Emmenes.

Henrick Verschuyr.

Iacob Adriaenffen.

Wouter Ruysch.

Gerrit van Daffart *Wilmsen.*

Ian van der Borch.

Wilm Verburch.

Borgers binnen Rhenen.

Cornelis van Stoutenburg.

Personen die haer seggen gequalificeert te wesen om redenen by elck verhaelt.

Frans de Latre *als Officier van de Vuysch, en Leenman van St. Pauwels.*

Peter de Reus *Borger van Wyck ende Schout tot Schalckwijck,*

Ioris

Ioris van Nievelt als Substituut Maerschalck van Abcoude.

Peter van Schonenburch als welgeboren ende Riddermatick.

Anthonis van Schonenburch als Patricius.

Cornelis van Beugem als Casteleyn van de Heer van Brederode.

Cornelis van Eck als Pastoor tot Schalckwijck.

Peter Oly als gequalificeert ter jacht in Hollant.

Bernt Zas als Dijcgraeff van de Lopicker waert.

Ian Ianssen Schout tot Renswoude.

Aelt van Amerongen als Schout tot

Amerongen.

Gerrit van Hairn als Droft tot Amerongen.

Huych Verwey als Secretaris tot Amerongen.

Huybert van Syll woonende tot Amerongen als van outs altyt gejaecht hebbende.

Goort Verhaer als Schout tot Leusden.

Mattheus Gerritsen van Langelaer als possesseur ende eygenaer van groot Dashorst, ende wiens voorouders van outs altyt tot de jacht geprivilegieert ende gequalificeert syn geweest.

Quod autem cives tam pauci, tam pauci etiam ex clero, non fecit ceteris præjudicium. Professi tantum hi qui venationis studiosi. Reliqui non curarunt. Forfan etiam quod crediderunt, quod verum id quod * Sallustius ait, * in *Catd.* quod Lipf. ad Plin. *Panegy.* Valef. ad Ammian. *lib. 28. hist.* quod servile id *lin. pr.* officium. Sic

Velle suum cuique est nec voto vivitur uno

Aliis visum heroicum. Magnatum proprium, nobilem, & virorum illustrium. Et certe ita est. Concessa iis venatio ut animi laxamentum & honesta remissio, & ut fessi respirent a gravioribus curis. Francis admodum familiaris. Annales Metenses ad Ann. 813. *Asidue vero exercebatur* (de Carolo Magno hic sermo) *equitando & venando, quod illi gentilitium erat. Quia vix ulla in terris natio invenitur, qua in hac arte Francie possit aquari.* De Dagoberto Francorum rege Aimoin. *lib. 4. hist. cap. 17.* *Pueritia annos in studiis exercuit literarum, adolescentiam vero suam venatibus (quem morem Francorum principibus saepe fatis sumus fuisse familiarem) assuescens &c.* Add. *Gesta Dagoberti apud du Chesne to. 1. hist. pr.* Sed est modus in rebus, qui cum possit vix servari, & res vertat saepe in lasciviam, desidiam, sævitiam, edictis sæpius repetitis venatio clericis interdicta est, *clem. ne in agro §. porro & §. si qui vero.* Karlomanni *Capitulare Ann. 742. apud Baluz. to. 1. Capitul. §. 2.* *Nec non & illas venationes & silvaticas vagationes cum canibus omnibus servis Dei interdiximus. Similiter ut accipitres & falcones non habeant.* Add. *Karoli Magni Capitulare Ann. 769. apud eund. d. to. §. 3.* Aytonis, qui Caroli Magni æqualis, *Basilienfis*

filiensis episcopi Capitulare apud d'Achery to. 6. *Spicileg. cap. 11.* Etiam Templariis. Ex regula iis data de mandato Honorii Papæ *art. 46. Quod nullus avem cum ave accipere audeat, nos communiter judicamus, & mox art. 47. Specialiter injungimus & precipimus omni fratri professo, ne in bosco cum arcu aut balista jaculari audeat &c. nec cum cane sit ausus clamare vel garrulare, nec equum suum cupiditate accipiendi feram pungat.* Vid. Jac. le Roy *notit. March. imp. lib. 5. cap. 11.* Sed nec id jam servatur.

CAPUT XXXIV.

De militari judicio. Qua ejusdem potestas. Qua jurisdictio Ultrajecti.

Quod ad milites certum, quod quantum ad delictum, si plane id militare, alium judicem non agnoscant quam militarem confessum, l. 9. ff. de *custod. & exhib. reor.* l. 6. C. de *jurisd.* l. 1. C. de *offic. mag. mil.* l. 2. C. ub. *qu. de cohort. cond. conv.* l. 1. C. de *exhib. reis.* Juvenal. *Sat. ult.*

*Legibus antiquis castrorum & more Camilli
Servato miles ne vallum litiget extra,
Et procul a signis, justissima centurionum
Cognitio est igitur de milite, nec mihi deerit
Ultio si justa defertur causa querela*

Sed similiter etiam certum, quod si repetas vetustiora, si parentum memoriam, aut nullus Ultrajecti ob militum paucitatem, qui aliquando in præsidio ibi, militaris confessus, aut si quis forsan fuit, cognitio ei tantum de militari delicto. Locus præventioni, si delictum commune. Et constanter id observatum. Sic in usu Romanis l. 2. & 3. ff. de *re milit.* l. ult. ff. de *accus. nov.* 8. cap. 2. Sic majoribus olim nostris. Sic & hodie observatur. Non necesse ut, qui cepit, reum tum remittat ad militarem confessum, *dd. ll. l. 1. C. de exhib. re. l. 1. C. ad l. Corn. de sic.* Decian. 4. *rer. crim.* 17. n. 5. Donell. 17. *comm.* 10. Sand. 1. *decis. def.* 4. Auctor de *stat. sœder. Belg.* cap. 59. Exemplum etiam ad manum est: *Extract uyt de Resolutien van de Vroedschap der Stadt Utrecht, s'Woensdachs den 23. August. 1643. Op de naebeschreven misive van syn Hoocheyt aan de Heer Officier deser Stadt is goet gevonden, dat men na genomen advijs syn Hoogheyt sal rescriberen ofte besenden.*

Frederick Henrick by der gratie Godes Prince van Orangie &c. Edele, Erent-

Erentsefte, Vrome, Lieve, Besondere. Op de Remonstrantie aan ons gedaan by Bitter van Rheede als man ende voocht van Johanna van Vollenhove, ende Adriaen van Rheede Capiteyn ende Lieutenant respectiye van's Oorloeschip voor Griet op den Rhijn ter wacht leggende van dat by U. voor den Gerechte der Stadt Utrecht tegens des voorsz. Capiteyns huysvrouw, ende den voornoemden Lieutenant geprocedeert wert met kloeklydinge ende indaginghe ter saacke van seker Crimen raptus, 't welck ghy sustineert by de voorsz. personen begaan te zijn aan de persoon van Anna van Veen, niet tegenstaande deselve personen in den voorsz. Gerechte hadden doen allegeren als militaire geensins voor den selven Gerechte, maar voor den Crychsraedt der Vereenichde Nederlanden convenibel te zijn, hebben wy U. hier mede wel willen adverteren, onse meeninge ende begeerte te sijn, dat omme desordre ende confusie te vermyden ghy mette proceduren voor den voornoemden Gerechte tegens de meergenoemde militaire persoonen geentameert sult hebben te supersederen, doch so ghy eenige actie vermeenen mochte tegens haar te hebben, dat ghy deselve voor haren competenten rechtier sult hebben te institueren, omme by den selven daar op sodanichlyck te werden gedisponeert, als nae gelegentheyte der saacke bevonden sal worden te behooren, U hier mede Gode almachtich bevelende. In 't Leger tot Assensse den 19. August. 1643. Leger stont: Uw goede vrundt, ende was onderteyckent Henry de Nassau. De superscriptie was: Den Edelen, Erentseften, ende Vromen, onsen lieven besonderen Anselmo Bol van Hamersfelt Heer tot Rynesteyn, Schout der Stadt Utrecht.

s'Maendachs den 4. Septemb. 1643. Is gearresteert de naebeschr. even misfive volgens last van den 23. Augusti lefleden geconcipieert ende belast voort te senden door een expresse bode, die rescriptie sal hebben te vorderen ofte ten minsten recepisse.

Doorluchtighe Hoochgeboren Furst. Den Heere Officier onser Stads dilayerende de proceduren aangevangen tegens Adriaen van Rhede Lieutenant van Capiteyn Bitter van Reede ende desselvs Capiteyns huysvrouw is aangemaent geweest van mette selve voorts te gaan, door dien deselve personen te laste geleys wort Crimen raptus, ende sodanige delicten ongestraft niet en behooren te blyven, Dan hem excuserende op U. Hoocheyts schryvens, medebrengeende dat de voorsz. personen als militair alleen te recht gestelt souden behooren te worden voor den Crychsraedt, sijn wy genootsaecht U. Hoocheyt te vertonen, dat het voorsz. Crimen raptus is een ex communibus delictis begaan binnen onser Stadis jurisdictie, ende dat ten respecte van sodanige communia delicta cesseert het privilegie

fori de soldaten verleent, niet alleen na beschreven rechten, gelijk daar van expresse texten syn in l. 2. & 3. ff. de re milit. l. ult. ff. de accus. nov. 8. cap. 12. maar oock na usantie ende gebruyck over lange jaren tot noch toe continuelyck in train geweest synde van dat militaire personen ten respecte van sodanige gemeene delicten begaan binnen de Stadt ende de vryheyt van Utrecht aldaar voor den Gerechte te recht gestelt, geapprehendeert, ende voorts by sententie gecondemneert syn geworden met opgevolchde executie, gelijk oock in specie quoad crimen raptus alle ordinarij rechters sine ulla fori præscriptione de delinquanten te recht mogen stellen volgens den text in l. un. C. de rapt. virg. Vertrouwen alsulx dat U. Hoocheyt ten besten sal aennemen dat wy in het exerceren van onser Stadts jurisdictie doen tgene ons de rechten ende lange geobserveerde usantie toelaten, ende dat mette begonste proceduren worde voortgevaren. Hier mede &c.

Habeo etiam exemplum, quo miles ob homicidium ad Curiam Provinciale m vincus missus a Marscalco ab eadem remissus Hagam, Consilio Status petente id, & spondente id non futurum fraudi Curia aut præjudicio, ab eodem judicandus. Ex quarto Curia Memoriali:

Den geweldigen Provoost Willem Hus wort mits desen by den Rade van Staten bevolen sich te laten vinden terstont by de Heeren eerste Presiderende ende Raden van den Provincialen Hove van Utrecht, ende den selven van wegen als voor te versoecken, dat also seker Soldaat by den Maerschalck van Abcoude aen den voorsz. Provincialen Rade gevangen geleverd uyt oorsaecke by gisteren geperpetreert heeft eenen dootslach an den persoon van sekeren Borger ofte ingeseten deser Stadt, deselve is in eedt ende dienst van de Generaliteyt, ende oversulx de judicature ende executie over den misdadigen den voorsz. Provincialen Rade niet en is competerende, Dat heure E. daeromme believe den voorsz. gevangen hem Hus te laten volgen om den selven te doen executeren volgende syn last ende Commissie. Gedaan t'Utrecht den XIX. Julii 1584. Ende was gearapheert Arnhem v. Onder stont: Ter ordonnantie van de voorsz. Raden van State. Ende was onderteycken C. Huygens. In dorso van de voorsz. acte stont: Volgende het versoeck aan d'ander syde van desen gedaan is desen gevangen op den tienden Julii 1585. geleverd in handen van den Lieutenant van den Provoost Willem Hus, onvermindert de jurisdictie van den Hove, ende welverstaande dat die voornoemde gevangen sal worden geexecuteert volgende het bevel van den Raedt van State andere ten exempel. Ende was onderteycken A. van der Burch.

Prorsus dico singulare id & quod propterea etiam trahi ad consequentias non potest, l. 14. ff. de legib. Imo etiam notandum, quod utut locus præventioni

TRACTATUS. CAP. XXXIV. 355

ventioni nemo tamen propterea aut in urbe possit capi aut in urbis suburbiis magistratu invito. Vid. lib. de Nobil. p. 307. & in *prafat. ad lib. 3. in fin.* Et deinde etiam utut captus, utut lata sententia, utut reus condemnatus a militari confessu, in urbe tamen non punitus, quod quis forsan mirabitur, nec affectus supplicio, nec ulla ibi executio, nisi venia prius data & territorio concessio, ut exemplum in promptu est. Ex Senatus Ultrajectini Actis 16. Januar. Ann. 1638. Heeft *Monsr. de Sobes Provoost Generael van het Fransche leger in de Geunieerde Provintien aan den Gerechte der Stadt Utrecht collegialiter vergadert versoekt territorium, om Simeon Tolean de la Pierre Ruyter onder de Compagnie van Ducq de la Valet hare gevangen binnen dese Stadt door haren Crychsraedt te mogen doen rechten, ende mette koorde executeren ter doot. Welck versoeck by den voorsz. Gerechte behoort in deliberatie geleyt zijnde, heeft in faveur van de justitie ende onvermindert andersins in alles deser Stadts jurisdictie ende gerechtigheyt ende sonder eenige prejudicie van dien het versoekte territorium gegont.* Etiam illud notandum, quod delictum etiam est, quod quamvis sit commune, a civili tamen iudice tantum potest cognosci, ut si res sit cum publicanis, si fraudatum vectigal. Præventio hic prorsus cessat. Etiam miles, quem jam cepit militaris quasitor, ad civilem tamen iudicem remittatur necesse est. *Extract uyt de Resolutien van de Gedeputeerden van d'Ed. Mog. Heeren Staten s'Lants van Utrecht Dominica vi. Februar. 1648.*

Is alhier gelesen een Extract uyt de Resolutien der Ho. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden in date den 27. of 17. Novemb. 1640. raotende de judicature van de Magistraet der Stadt Aernhem, ende alle andere Magistraten respective deser Landen over de Soldaten, die eenige van s'Lants middalen ende impositien comen te frauderen, ende behoort het mondeling vericht hare Ed. Mog. tegenwoordich alhier gedaan by den Notaris Swaerdecroon Gerechts-schryver van den Crychsraed alhier hebben haar Ed. Mog. verstaan enda goetgevonden te lasten by desen, datmen copie van de voorsz. hare Ho. Mog. resolutie sal stellen in handen van den voorsz. Swaerdecroon, gelyck dien volgens alhier in haar Ed. Mog. vergaderinge gedaan is, Ten eynde by deselve haar Ho. Mog. resolutie neffens dese sal exhiberen aan den Lieutenant Colonel Berington althans commanderende over t'Guarnisoen binnen deser Stadt Utrecht, Den welcken Commandeur hare Ed. Mog. lasten ende ordonneren uyt crachte der voorsz. hare Ho. Mog. resolutie, ende dese, aen den Officier ende Gerechte der Stadt Utrecht datelyck over te leveren den Soldaet tegenwoordich by den geweldigen Provoost alhier gevangen, die bekend heeft de flesche met brandewyn gesmockelt te hebben, oock gequetst heeft N. van Galen Bode van den Leckendijck,

Extract uit deselve resolutien Lunz VII. Februar. 1648. Opt extract uitte Resolutien gisteren by de Heeren hare Ed. Mog. ordinaris Gedeputeerden genomen aangaande het frauderen van den impost op de gebrande wynen ende wateren luydende aldus: Is alhier gelesen &c. Is geappoincteert. De Staten van den Lande van Utrecht behoort de lecture van dese resolutie approberen deselve met eenparige stemmen.

Extract uit den Registre der Resolutien van de Ho. Mog. Heeren Staten Generael. Sabbati 27. Novemb. 1640. De Heeren Gedeputeerden van de Provincie van Gelderland uit het quartier van Veluwen in haar Ho. Mog. vergaderinge hebben geproponceert in kracht van sekere missive by de Heeren Burgermeesteren, Schepenen, ende Raedt der Stadt Arnhem aan haar Ed. aldaar den xxxi. Octob. lefleden stilo loci geschreven, te weten dat de Pachteren over het voorsz. quartier ende Stadts middelen van consumptie voor het Gerechte der voorsz. Stadt Aernhem in rechte hebben aangesproken sekeren Ruyter in Garnisoen aldaar over fraude, so de selve in 't Lorren van eenige bieren soude hebben begaan, den welcken by het voorsz. Gerecht opgelegd is sich met sekeren solemnelen eede te moeten expurgeren, Ende dat den voorsz. Ruyter den geinjungeerden eed wel presenteert te doen, maar dat den Commandeur ende Crijchsraedt binnen Arnhem voornoemt hem van 't presteren des eedts interdictie gedaan, ende gemelte Heeren Burgermeesteren, Schepenen, ende Raedt door hare Gecommitteerden besonden hebben, ten eynde dat sy de sake voor den voorsz. Crijgsraed souden willen renvoyeren, als sustinerende dat den voorsz. Ruyter alleen voor hem ende nergens elders soude justiciabel syn, Waer jegens de meergenoemde Heeren Burgermeesteren, Schepenen, ende Raedt het contrarie sustineerden, en allegerden tot corroboratie van dien het exempel van practijcke ende gewoonte, 't welck in sodanigen cas onderhouden ende gevolgt wort binnen hare nabuersteden Zutphen ende Deventer, versoeckende mitsdien de meergemelte Heeren Gedeputeerden van Gelderland hier op te verstaan hare Ho. Mog. goede meyninge, intentie, ende Resolutie, Waar op gedelibereert zijnde hebben hare Ho. Mog. verklaart 't gene tusschen de meergemelte Heeren Burgermeesteren, Schepenen, ende Raedt, ende den voornoemden Crijgsraedt respectie over ende weder over in de voorsz. sake is gepasseert mits desen op te heffen, ende vervolgens goet gevonden ende verstaan, dat de kennisse ende judicature privative compeeteert het Gerecht binnen Arnhem voornoemt over sodanige ende andere frauden, lorreryen, ende contraventien, die by eenige militaire personen gepleecht souden mogen worden binnen de voorsz. Stadt Arnhem ende resort van dien in 't stuck van s'Lants ghemeene Provinciale middelen van consumptie als andere, met last op die van den meergenoemden Crijchsraedt, ende allen anderen die

TRACTATUS. CAP. XXXIV. 557

die 't selve soude mogen aangaan sich daar nae te reguleren , ende sal dese hare Ho. Mog. resolutie oock stand grijpen in andere Steden deser Landen oock met Guarnisoen beset. Ende was onderteekent J. de Weede , ende Corn, Musch.

Sed ulterius processit res , cum olim Princeps Auriacus e vivis excessisset , & arctius rursus univissent se Ordines Foederati. Expresso enim decreto sublata omnis praeventio. Nec Confessui militari relicta alia cognitio quam militaris delicti. *Extract uit de Resolutien van de Generale Vergaderinge in den Hage , Veneris den 24. Martii 1651.* Van wegen de Provincie van Gelderlandt wort aan de groote vergaderinge versocht dat haar Ed. Mog. believen willen , Dat uit der selver naam geschreven worde aan de Commandeurs van de Guarnisoenen in de Steden stem in Staten hebbende ten eynde de voorsz. Commandeurs &c. Ten anderen dat de voorsz. Commandeurs met den anderen. Crychstraed in de voorgemelte Steden de militaire jurisdictie niet vorder sullen mogen gebruycken noch extenderen als over die nalaticheyt ende overtredinge in tochten , overgaan aan den vyandt , desertie van Compagnien , ofte verloop van d'eene Compagnie onder d'andere sonder paspoort , mitsgaders over delicten ende excessen , die d' Officieren ende Soldaten onderlingh of d'eene tegens den anderen sullen comen te begaan , ende vorder niet , in voegen dat over alle andere saecken , sijn sijn crimineel of civile die militaire personen apprehensibel , convenibel , justiciabel ; ende executabel sullen sijn by den civilen ofte Politiquen Rechter , wiens sententien mede over schulden ende anders gewesen by gebreck van gerede of ongerede goederen op te Gagie van de Gecondomneerde naar d'ordre van't Landt ter executie gestelt sullen worden.

Extract uitte Resolutien van de Vroedtschap der Stad Utrecht s'Macendachs den 16. Septemb. 1661. De Vroedtschap bericht synde dat Adolph Adriaensse Soldaat onder de Compagnie van d' Heer Lieutenant Colonel Aquila onlangs seker jongen gequest hebbende by den geweldigen Provooft van de Crychstraed alhier gevangen gedetineert wort , ende daar op nagesien hebbende de Resolutie dien aangaande by de Generale Vergaderinge op de groote Sast in den Hage den 24. Martii 1651. genomen , Verstaen dat den selven gevangen door d'Heer Officier te recht gestelt sal worden voor den Ed. Gerechte deser Stadt in conformite van de voorsz. resolutie.

Verum rursus jam mutatum id. Si delictum commune , rursus locus praeventioni. Et quamvis æquum quidam putent & expresse etiam cautum edito Philippi regis seu Ordonnant. op 't stuck van de crimio. justitie art. 77. ut siquid sit gravius & quod plectendum in exeroplum , ibi potius puniatur , ubi scelus admissum , secundum illud Symmachi lib. 9. epist. 129. *Facinus ubi*

ubi admissum est debet expiari, hodie id tamen non servatur. Stockmans *decif.* 107. Nec distinguit etiam Princeps in literis ad Ordines Ann. 1675. Si delictum commune, præventioni dat locum. Si militare, reum mittit ad militarem confessum. Si civilis sit causa, ad urbanum judicium. An sit civis, an miles, qui cum milite experiri vult, distinguendum non putat. Exiguam excipit tantum summam, & si forsitan de stipendio contendant milites inter se. *Extract uit de Resolutien van d'Ed. Mog. Heeren Staten s'Lants van Utrecht, Mercurii 2. Junii 1675.*

Is ontfangen en gelezen een Mistrive van Syne Hocheyt den Heere Prince van Orange van den III. Junii lesfloden, houdende als volgt.

*Den tijt van de occupatien van de Campagne ons tegenwoordigh niet toelaten- de met U Ed. Mo. iets finalyck te konnen arresteren, aengaande het different dat althans menighmaal voor valt over de Jurisdictie van den Ordinaris Rechter in Burgerlycke en militaire saken, soo wel ten aensien van het civil als crimineel, Soo hebben wy geoordeelt dat by provisie ende tot dat wy met U. Ed. Mo. dies- aengaande nader souden hebben gedelibereert, soude conman werden vast gestelt, dat gene publicque of Burgerlycke personen noch in civile noch in criminele sa- ken souden conman werden geconvenieert of aangesproken voor den Crijgstraed, ten ware de voorsz. criminele saken sodanigen militairen delict impliceerden, ende mes sich brachten, dat alleen tot kennisse van de Crijgstraed soude behooren te spekeren, dat in civile saken alle Politicque of Burgerlycke personen vele te eyschen hebbende van militaire personen, hare actie souden mogen institueren voor den Ordinaris Civilen Rechter, ende dat de militairen haer aldaer sou- den moeten verantwoorden, dat twee militairen over civile saken elck van den anderen te eyschen hebbende, sulcx mede souden moeten doen voor den Ordina- ris Civilen Rechter, maar soo wanneer militaire met militaire eenige questie souden hebben over hare soldye of gages, dat het selve soude behooren te wer- den gotermineert voor den genen, die van outs daar toe syn gequalificeert geweest, ende soo wanneer eenige militairen souden mogen komen te begaan eenige de- licten, die men noemt gemene delicten, dat daar ontrent preventie soo voor den Burgerlycken als militairen Rechter behoorde plaats te hebben, soo wanneer die delicten sijn begaan aen of ontrent Burgerlycke personen of hare goederen en familie, invoegen dat den Rechter 't sy Burgerlyck 't sy militair, die eerst sou- de mogen hebben geprevenieert, competent soude behoren te wesen. Soo noch- tans dat den militairen Rechter noyt tegens Politicque of Burgerlycke personen soude mogen procederen, aytgenomen alleen in delicten die als voorsz. is gantsch en t'eenemaal militair souden wesen, dat oock soo wanneer in materie van duel questie soude mogen voortvallen tusschen een militair en Burgerlyck persoon, de-
rechts-*

rechtspleginge over de Burgerlycke persoon voor den ordinaris Rechter soude behoren te werden voltrocken, maer soo wanneer questie in het crimineel soude mogen voortvallen tusschen twee militairen sonder dat Burgerlycke personen daar mede souden wesen geïntereßeert, of over delicten die by den Rechter genoemt ende gehouden werden voor militair, dat als dan de judicature daar over alleen soude behoren te competeren aan den militairen Rechter. Wy hebben geoordeelt dat dese onse goede meyninge soude connen dienen om by provisie ende tot dat wy nader met U Ed. Mog. hier over souden hebben gedelibereert, wegh te namen de verschillen die in diergelycke saken souden connen voortvallen, Ende vertrouwende dat dit met U Ed. Mo: goede intentie sal accorderen, sullen wy U Ed. Mo. 't voorsz. over laten en recommanderen de differenten by provisie als voren daar naer te sullen reguleren. Ende ons hier toe verlatende, bevelen wy U Ed. Mo. hier mede &c.

Waar op gedelibereert zijnde is goet gevonden en verstaan dat hoohgamelto Missive aan den Hove Provinciael, de respective Gerechten van Stad ende Steden, mitsgaders hoge Heerlichkeiten copielijck sal werden toegesonden, ten eynde haar daar naer oütrrent de beleydinge van hare rechtsplegingen souden connen reguleren.

Quod ad causas civiles Princeps, ut videtur, rem reliquit in suo statu. Nec quicquam hactenus mutavit. Idem enim, puto, & jam olim obtinuit. *Extract uitte Resolutien van de Vroedschap der Stadt Utrecht, Dynsdachs den 23. Martii 1619.*

Omme nyt den naem ende van wegen Schout, Borgermeesteren, ende die van den Gerechte der Stadt Utrecht, mitsgaders die Heeren van de Vroedschap der selver Stadt hun in desen voor het interesse van de voorsz. Stadt met rype deliberatie van Rade gevoecht hebbende syne Genade Grave Ernst Calimier van Nassauw Veltmaarschalck ende die van den Gestrengen Crychsrade des Gnarvissoens binnen Utrecht cortelijck te berichten op de propositie by eenige Gecommitteerden van den voornormden Crychsrade in de Vergaderinge van den Gerechte voornoemt gedaan, ende daerna schriftelijck overgelevert in der saecke tusschen Daniel Roos Borger tot Vtrecht ter eenre. ende Joris Berington Vdndrich van de Compagnie van Capiteyn Tubbe ter andere syden, Staet te letten, dat de voernoemde Vdndrich by syne requeste t'ontrecht te kennen gevende, dat d' saecke van de reeckeninge tusschen partyen in questie soude syn militair, aangesien geen andere saecken gehouden ofte gereputeert connen werden voor militair, als die gene die begrepen syn in de artyckelbrief, ende die van de discipline militair dependeren, maar aangaende die reeckeninge van der Compagnien penningen d' selve wert ordinaris bericht voor de Heeren Betaalsbeeren,

heeren, te weten die Gedeputeerden van de Staten der respectieve Provincien, gelijk oock in desen geschiet is te weten dat die saecke aangeleyt is voor de Gedeputeerden van de Stadt Groeningen ende Ommelanden als Betaelsbeeren van des voorsz Capiteyns Compagnie, ende also by die sententie van de welgemelte Heeren Gedeputeerden tot die resumptie van de questieuse reeckeninge die van de Magistraet der Stadt Utrecht gedelegeert syn, welcke sententie gegaan is in crachte van gewysde, sonder dat den voornoemden Berington daer van over eenige beswaernisse oft abuys gedoleert of geclaccht heeft, Soo hebben d'Heeren van den Gerechte des versocht synde in faveur van de justitie niet minder connen doen als de voorsz delegatie van de sake aan te nemen ende tot het hooren ende suyten van de voorsz Reeckeningen te committeren, Sonderling gelet dat in crachte van de voorsz delegatie die van den Gerechte voornoemt verstaan moeten worden te representeren de voornoemde Heeren Gedeputeerden van Groeningen ende Ommelanden als deleganten ende consequentelyck in de voorsz saecke nopende de questieuse reeckeninge geen andere competente rechters verstaan connen worden als die voorsz gedelegeerde Rechters, Behalven dat die van den Gerechte voorsz ipso jure wel gefundeert syn, ende oock so lange menschen memorie gedenckt in possessie geweest syn in saacken niet militair wesende, gelyck als dese is, over Soldaten binnen deser Stadt guarnisoen houdende recht te doen ende hare jurisdictie te exerceren, daarinne syne Princelycke Excellentie die Prince van Orangien als Stadthouder oock by syne Instructie verplicht is die van den Gerechte te mainteneren, sonderlinge mede insiende, dat die van den Gerechte voornoemt de voorsz hare possessie van exercitie van jurisdictie over den Soldaten oock gebruyckt hebben ten tyde als den Grave van Nieuwenaer, Meurs &c. als Stadthouder selfs alhier binnen Utrecht Crychfraedt was houdende breder vermogens de Deductie, ende deshalven onder syne Fursstelycke Doorluchticheyt den Prince van Orangien geleverd, Versoeckende derhalven dat de welgemelte syne Gen. ende die van den Crychstraedt voornoemt gelieve die van den Gerechte deser Stadt ten besten af te nemen, dat sy hun die voorsz saecke niet en ontslaan, also sy luyden i'selve met goeder conscientie ende eedts halven niet en connen doen, sonderlinge mede in crachte van de delegatie by de competente rechters der saecke op hemluyden gedaan ende in crachte van gewysde gegaan synde, ende dat van het gepretendeerde abuys oft erreut in't winste niet en blyckt, Bereydt synde andersins met syn welgemelte Genade ende die van den Crychstrate voornoemt alle goede correspondentie, behoudens nochtans des Stadts gerechticheyt ende jurisdictie, te houden, ende deselve in't hare alle behoorlyck respect toe te dragen, dies mogen syne Genade ende die van den Crychstrate wel vastelyck vertrouwen, dat de voornoemde partien

tyen voor die van den Gerechte alhier goet cort recht ende justitie sal ervaren.
Actum den 23. Martii 1619.

Extract uyt deselve Resolutien den vi. Julii 1619. De Ed. Heeren van de Vroedschappe der Stadt Utrecht met die van den Gerechte der selver Stadt specialycken vergadert wesende omme te resolveren op de propositie by den Heere Advocat Fiscael van den Crychsraet der Vereenichde Nederlanden mit verthoninge van de brieven van Credentie van zijne Furstelycke Doorluchticheyt den Prince van Orangien op gisteren ter vergaderinge van den voorsz Gerechte gedaan tot beraeminge van eenige middelen, daar mede geaccommodeert soude moghen worden die questie ontstaan tusschen de voorsz Vroedschappe met die van den Gerechte ter eenre, ende den Crychsraet over de soldaten guarnisoen houdende binnen de voorsz Stadt ter andere syden nopende het point van jurisdictie in civile saecken ende penningh schuld in regard van de voorsz soldaten, ende mits by den voorsz Advocat fiscael geen ander middel van accommodatie en werde voorgeslagen, dan dat t'voorsz gerechte so wanneer eenige soldaten voor hemlyden worden geciteert partyen alvorens souden renvoyeren voor den Crychsraet, ende so verre hemlyden aldaar geen cort onvertogen recht en worde gedaan, dat alsdan den aanlegger de proceduren aldaar soude mogen verlaten, ende hem de novo addresseren aan den voorsz gerechte, omme voor den selven Gerechte te procederen, als of geen proces voor den Crychsraet aanghevangen en ware geweest, Soo is by de voorsz Vroedschap t'samt die van den Gerechte der Stadt Utrecht nae resumptie van t'voorgaende gebesoigneerde mette voorsz acten daar toe dienende te vorens aen zijn hooggemelte Doorluchticheyt doen overleveren, ende nae genomen rype deliberatie eendrachtelyck met gelijcke stemmen geresolveert, dat in t'point van jurisdictie noopende civile schulden by den voorsz Gerechte so wel jurisdictie geexerceert mach worden over de Soldaten binnen Utrecht guarnisoen houdende, ende so lange sy aldaar haar residentie hebben, als over andere burgers ende ingesetenen der selver Stadt gelijck tot noch toe ende langer als menschen memorie gedencken kan, continuelyck geschiet is, sonder te connen amplexeren t'voorsz geproponeerde middel van accommodatie, als t'welck soude strecken tot abdicatie van de jurisdictie der voorsz Stadt contrarie t'voorgaende gebruyck, welck gebruyck niet alleen conform en is de beschreven rechtens, maar oock d'ordonnantien ende costuymen s'Lants van Utrecht, die de Crychsraet meest onbekent zijn, ende nae dewelcke nochtans in de voorsz saecken recht ghedaan moet worden, soo wel ter eerster instantie voor den

Bbbb

Hove

Hove Provinciael van Utrecht, *welck middel van appel de aanleggers in civile saecken soude worden benomen, indien derhalven privative voor den Crychsraet geprocedeert soude moeten worden, Dan omme die soldaten alle middelen van klachte te benemen in regard van costen, die sy geroepen wesende voor den voorsz. Gerechte, nochtans deur heur eygen faulte, moeten sustineren, syn die van de Vroedtschappe ende Gerechte voorsz. te vreden van nue voorts aan last te laten aan den Secretaris des voorsz. Gerechts, dat alle de saaken jegens de voorsz. Soldaten ter Rolle gebracht sullen worden opgesonden ende gerenvoyeert voor eenige daar toe by den voorsz. Gerechte te committeren, die partyen voor hem luyden sullen ontbieden, sommierlycken hooren ende accorderen ist doenlyck, ende indien niet die rapport sullen doen, omme daar op de plano recht gedaan te worden, met so weynich costen alst doenlyck wesen sal, Ende want de Vroedtschap ende die van den voorsz. Gerechte eedshalven geene abdicatie off infractie van haar immemoriael wel hergebrachte ende gepossideerde jurisdictie en connen toestaan, Soo wort oock vastelyck vertrouwt dat syne Hoochgemelte Furstel. Doorluchticheyt met oock syne Genade Ernst Casimir, Graaf van Nassouwen, Veltmaerschalck der vrye Vereenichde Nederlanden, ende die van de Crychsraet hem met dese resolutie ende het middel van accommodatie daar by vervat sullen genoeghen laten, ende dat syne Furstel. Doorluchticheyt t'selve sal helpen hanthouden volgens de Instructie syne Furstel. Doorluchticheyt als Stadtholder der Provincie van Utrecht verleent art. 11. Aldus gedaan ende eendrachtelyck geresolveert opten Stadthuyse t'Utrecht den 7. Jul. 1619. Ende wat loger stont: Ter ordonnantie van myne E. Heeren der Vroedtschappe voorsz. Ondertekent I. de Leerdam. Ter ordonnantie van myne E. Heeren van den Gerechte voorsz. Ondertekent. Petr. Bor. Gecollationeert jegens syn principale, ende is daar mede accorderende bevonden, By my onderschreven openbaer Notaris s' Hoofs van Utrecht binnen Utrecht residerende op den 21. Decemb. Ann. 1621. Jan van Haeften Notaris.*

CAP.

CAPUT XXXV.

1. An Curia Provinciali an Ordinibus etiam ipsis Ultrajecti ullum jus. An in urbis suburbiis. Quousque hac se extendant. Curia Provincialis an magistratu superior. An jus ei & territorium in Toparcha illius terris, cui datum jus gladii.
2. An in prima instantia coram Curia Provinciali conveniendi qui subjecti ei.
3. An passim & indistincte, & in quavis etiam causa. An in delictis & si commissum quid in magistratus injuriam.
4. An detur tum appellatio a magistratu ad Curiam. An si statuatur quid magistratus, quod Urbem, seu ejus statum, aut politiam concernit.
5. An cives, incola, absolute in magistratus potestate.
6. Ipsi etiam magistratui an merum imperium.
8. An jus majestatis.
7. An de crimine majestatis Scabini etiam dicant jus.
9. An Toparcha etiam dicant, quibus gladii jus datum.
10. Quo casu Curia Provinciali jurisdictio in cives.
11. An possint duci facinorosi per alterius territorium.
12. An remissio usitata vel ad locum domicilii vel ad locum delicti.
13. De literis mutui compassus.
14. Qui Ultrajecti non habet forum an & quo casu ibi possit conveniri.
15. Remissio quando necessaria, & quid si alibi reus captus alibi priusquam captus jam inquisitio, informatio, & citatio precesit.
16. Studioforum privilegium.
17. Sententia Curia Provincialis an Ultrajecti aut in suburbiis mandari executioni possit.
18. Edicta Ordinum an publicata ibi magistratu invito.
19. An a Curia Provinciali possit auctio ibi fieri, subhastatio, citatio, inquisitio &c.
20. Cleverus olim an magistratui subjectus nec ne.

Quod ad cives Trajectinos nihil certius quam quod dixi. Curia Provinciali, in cives nullum jus. Scabini tantum eorum iudices. Alium iudicem non habent. Nec utrum quaestio sit civilis an criminalis quicquam refert. Ut nec refert, si criminalis, ubi cives sint capti. In urbe Curia Provinciali civem capere non licet. Et tantum abest, ut civem. Ne extraneum quidem licet. Nec in urbe ei ullum jus. Nec ullum etiam territorium. Ruri civem si capiat, si Marfcalcus, si alius, necesse est eum statim ad magistratum remittat. Vid. lib. de Nobilit. p. 305. & seqq. Et in eo inter urbem & Toparchas differentia est. In territorio Toparchae nec incola territorii nec alius quisquam potest capi. Alibi incola autem captus puniri potest ubi captus. Ut remittatur non necesse est. A Toparcha scilicet captus, utcunque alterius territorii, modo non Trajectensis, a Toparcha punitur l. 1. C. ub. de crim. ag.

op. A Mariscalcis contra vel a Curia jussu Curiaë punitur, & punitur Ultrajecti loco ad id destinato. Civis contra nec in urbe nec alibi potest capi. In urbe si id fiat nullius momenti est. Si alibi, non dimitti, sed remitti debet reus. Et quod dico de cive, de urbis incola etiam dico. Urbem autem cum dico de suburbiis etiam loquor. Nec in urbis suburbiis potest civis Trajectensis aut arresto includi, aut cogi ut experiatur coram judice illius loci. *Extract uit de Resolutien van de Vroetschap der Stadt Utrecht, s' Maandachs den 22. Jun. 1629. De Heer van Duyckenborch Schout deser Stadt binnen erschienen zijnde, ende voorgedragen hebbende, dat s' syner E. kennisse was gekomen, dat enen Jan Dircksen Tichelaer aan de Roode brugge aldaar geschut hadde de Schapen van Goris Janssen Vleyschouwer deser Stadts borger, die zijn dack beschadicht hadde, ende den selven Goris door last van Simon Logier Schout van der Prooſtdyzen gerechte aldaar hadde doen beteekenen enen dach van rechte, is den voornoemden Jan Dircksen binnen ontboden, ende bevolen, dat hy de voersz. Schapen in Bisschops stal alhier sal brengen, ende syn actie tegens den voernoemden Goris voor den Ed. Gerechte deser Stadt institueren, also men niet en verstaet, dat de Burgers deser Stadt ofte hare goederen voor de buyten gerechten justiciabel ofte arrestabel zijn.* Et quid dico suburbiis? Nullibi per dioecesin, quaquam versum hæc extendit se, nec ruri, nec in oppidis, civis Ultrajectinus a quoquam potest sisti, quicumque is tandem sit. Quod illustre est privilegium. *Extract uit der Soene tusschen Hertoch Willam van Beyeren, Grave van Holland, van Zeelant &c. ende den Gestichte van Utrecht &c. Voert so en sal men den Borgeren van Utrecht noch eenigen welgeboren sinte Martijns dienstman, die in den Stichte van Utrecht woonachtich ware, hoer lijf noch hoer goet niet beclagen noch besetten van scade noch van scoude tusschen der Noode ende Bodegraven, also alst den Bisscop ende den Stichte van Utrecht van outs toebehoert heeft, ende was eer dit oorloge begon.* Quod ad Curiam Provincialem, nec in cives, nec in incolas, nec in urbe aut suburbiis, aut universo territorio ejus, ullum plane ei jus. Nec hinc jussu ejus quisquam, utcumque is erro aut peregrinus sit, si non Prætor id permittat, aut in carcerem potest rapi, aut in jus potest trahi. Frequens quaestio de eo olim, & quæ nec hodie adhuc cessat inter Urbem & Curiam, & diu acriter disceptatum. Sed constanter & magno animo defendit semper Urbs vetustissimum suum jus, quod nec ullo prætextu, nec propter causæ connexionem, nec colorem ullum alium unquam eripi sibi passa. Cives, incolæ, absolute in magistratus potestate, non in Curiaë Provincialis, & potest civi ex causa interdici a magistratu, ne vel sistat se vocatus, vel jussis Curiaë obsequatur, ut Ann. 1678.

T'Ge-

*T*Gerecht na precedente informatien interdiceert Henrick Bom, Jacobus Buym, Frederick van der Meer, en Jan Cantelberch Borgers ende inwoonders deser Stadt de intimatie deur den Deurweerder Noorswijck desen avont aan haerlieden gedaan te pareren, om op morgen voor den Ed. Hove van Utrechts te compareren, ofte eenige de minste verclaringe de saecke van du Pré concernerende sonder preallable kennisse en speciael consent van desen Gerechte aan den welgemelten Hove ofte ymant anders te geven op pene van verbeurse van haerlieder Borger recht. Actum den 24. Januar. 1678. Onderseeckent, Anselmus van Benthem.

Certum quod dixi & multis id exemplis adhuc potest ostendi. Ceperat Curia Provincialis fures aliquot aliquando & aservabat in vinculis. Exceperat quidam hospitio eos in suburbio habitans extra portam, cui nomen a vectigali, quod olim exigi ibi solitum. Ut compararentur cum hoc fures jusserat Curia Provincialis una cum filio eum rapi in carcerem. Jusserat effici rem clam & quam minimo tumultu. Sed incassum & frustra. Tegi ita non potuit, quin certior fieret magistratus. Cui ubi innotuit, eorum nihil impletum, quæ Curia animo destinarat, quamvis multum quereretur, & querelis etiam continenter aures Ordinum farigaret, reis interim satis diu, dum negotium illud fervet, squallore carceris detentis. Fiscis primum substituto rem injunxerat exequendam. Contumax cum detrectaret id officio jussus se abdicare. Jussus etiam viator cum similiter detrectaret. Muneris exercitio ad mensum alii interdictum. Procurator Generalis cum ipse id tentasset, Scabini Procuratorem conjecerunt in carcerem. Atque eo tandem devenit res, ut Princeps aditus eo nomine, cujus tandem interventu & Procurator Generalis & quicumque hinc inde capti, dum fervet quæstio, dimissi. Officio autem abire jussi ei iterum restituti. Et sic interim res sopita, dum Princeps plenius causa cognita & assumptis aliquot in consilium ex numero Ordinum Fœderatorum, Consilium Status constituentium, aut Curia Provincialis seu Supremæ Senatorum, universam decideret. Sed Procurator cum posset non exiit tamen carcere, nisi postquam protestatus se captum prorsus injuste, nec quorum jussu id factum jus habuisse aut capiendi eum aut captum rursus dimittendi. Longa est historia. Et forsân creditu res difficilis. Sed in promptu sunt documenta. Nec gravarer etiam addere hæc, nisi me ab addendo deterreret prolixitas. Liber de eo posset confici. Tot sunt & tam varia & quæ magni momenti. Habeo etiam jam confectum, sed an unquam editurus de eo admodum dubito. Nec ab urbe auctoratus ad scribendum accessi, nec ab urbe etiam quicquam ad scribendum adjutus. Habet urbs me

doctiores, qui hoc agant si velint. Videri possit durum id quod Fisco tum contigit. Sed si spectemus rem ipsam non minus durum, quod spretum, quod proculcatum Urbis jus, quod violata jurisdictio. Defendi debuit hæc quovis modo. Et qui aliter tum potuit? An tum Curia Provincialis adiri potuit ut Superior? Scabinis fateor hæc superior. Sed non tam Scabinos quam magistratum tangebatur res. Fundus totius rei & auctor tum magistratus. Pars enim hic Ordinum & tertius eorum Status. Et quem necesse est hæc-

* Ex Actis
Ann. 1580.
25 April.
Geconsen-
teert by
den Rade
in de pu-
blicatie by
den Staten
versocht
op 't aen-
brengen
en de alie-
natie van
den Geeste-
lijcken ha-
re goede-
ren. Onder
protestatie
dat de Re-
geerders
deser Stadt
niet en ver-
staen, dat
den Staten
eenige Ju-
risdictie
binnen de-
ser Stadt
ofte Stadts
vrybeyt
competert,
ende dat de
Stadt daer
inne bli-
ven sal in
haer geheel,
ende onvercort
baer gerechticheden,
versoeckende
hier van acte
alvorens de
publicatie
gedaan worde.
Ende is naer
collatie bevonden
t'ascorderen,
By my J. de
Leerdam.

plane inimica. Privilegia erant, quæ Curia vocabatur in controversiam. Ter-
ritorium. Jurisdictio. Id urbi intolerandum. Ut pro aris & focus pro his ei pu-
gnandum. Curia in urbe nullum jus. Nullum dixi in suburbiis. Ne in ejus
quidem terris, cui datum jus gladii, nisi atrox sit crimen, ut statim dicam infra.
Tantum abest, ut in urbis. Curia ipsa id satis fassa, dum in S. Joannis Præfectu-
ra ab ea captos Præposito cautione data fraudi ipsi id non futurum rursus vin-
culis exemit. Et notabile est exemplum. Sed non necesse est, ut addam hic.
Supra alibi jam habes. Et velim hæc mihi credi, nihil profus me dictu-
rum, cujus non habeam probationes & documenta affatim & in promptu. Ad-
dam tantum, quod non mirum, quod Curia Provinciali nec in urbe ullum jus,
nec in urbis suburbiis. Ne Ordines quidem habent, ut fassi Ordines etiam ipsi.

* Extract uyt het vierde Register van de Beschryvingen der Staten beginnende
den 3. Januar. 1581. Den xxiv. Novemb. 1582. Also men uyt sekere opene
brieven by den Scholtis van 't Regiment des Heeren van Nyenoort onderteykent
verstaet, dat hy de Dorpen ende Ingesetenen van den Overquartiere des Lants
van Utrecht seer groflick beswaart ende transoneert met billetten, ende deselve
dreycht even verre sy die niet en betalen haer met een Vendel knechten te willen
beswaren; Dat hy oock eenige huysluyden met geweld tot geven ende betalen
van eenige lose billetten gedwongen, ende meer andere diergelijcke acten bedre-
ven heeft, ende dat die van den Lantrade verklaert hebben, dat men den selven
daar over behoorte te straffen, ende dat sy het selve souden doen, so verre den
voornoemden Scholtis niet gecasseert ware, Soo ilt dat die Staten geresolveert
hebben, dat men om redenen boven verhaalt den voorsz. Scholtis doen apprehen-
deren sal. Ende dewyle sy geen jurisdictie hebben om 't selve in dese Stadt
te doen, dat die Borgermeester Foeyt aan die van den Gerechte alhier (mits
hemluyden t'geene voorsz. is remonstrerende) versoecken sal, dat sy luyden den
selven Scholtis doen apprehenderen, omme naer genomen informatie jegens den
selven geprocedeert te werden, soo sy na rechten bevinden sullen te behooren.

Onder

haer geheel, ende onvercort baer gerechticheden, versoeckende hier van acte alvorens de publicatie
gedaan worde. Ende is naer collatie bevonden t'ascorderen, By my J. de Leerdam.

Onder stont : Geextraheert uyt het voorsz. Register ende accordeert. In kennisse van my, Ant. van Hilten.

Siquid habent ibi Ordines habent tantum precario, & valde id singulare, Novi ta-
quod tributi exactori a magistratu indultum Ann. 1686. Ende om de executie men nihil.
van de Staten penningen te meer te vorderen, hebben die van de Stadt Utrecht ge- Et olim
consenteert, dat d'Exploiteurs van nue voortaan deselve oock sullen mogen doen concessum id.
binnen de Stadt en de Vryheyt van Utrecht, ende op de Burgers ende inwoonders Ex Actis
van dien, onvermindert nochtans de voorsz. Stadts privilegie ende gerechtiche- Ann. 1582.
den, ende deselve blyvende anders in haar geheel. Sic sunt verba edicti Or- 13. Febr.
dinum Ann. 1686. art. 132. Goconsen-

De suburbiiis etiam facta id Maria Belgii Gubernatrix. Nec quicquam teert dat
hactenus mutavit. Ex Actis Curiae Provincialis: Also die Regeerders der de Staten
Stadt Utrecht den Heere van Praet als Stadthouder van den Lande van Holland der enen Pan-
ende Utrecht overgegeven hadden in geschrifte sekere clachten ende doleantien stellen om
jegens die van den Rade des Keyfers onsen, aldergenadichsten Heere aldair resi- binnen de-
derende, ende maintierende, dat dieselve van den Raide onlanxleden sekere sa- ser Stadts
ken gedaan ende geantenteert souden hebben contratie d'ordonnantie synre Ma- te execu-
jesteyt ende in prejudicie van de Privilegien ende usantien, ende oude hercomen Staten teren der
der voorsz. Stadt, ende van den Borgeren, inwoonders, ende ondersaten van dien, schulden
biddende ende versoekende daar inne voorsien te synre, ten eynde dat deselve ende re-
saecken niet vorder in consequentie getogen noch getrocken en worden, ende dat de stanten,
voorsz. Heere van Praet omme de saecken te bet te verstante, ende de gelegentheyf so van de
van dien, te weien die selve doleantie gecommuniceert hadde die van den voer- generale
noemden Rade, Die welcke oock by geschrifte overgegeven hebben ter contratie ende impo- middelen
baarliedder excuse ende defensien, vertogende, dat hem dochte, dat den voer- sten als
noemden Regeerders niet en behoorde toegelaten te syn hemluyden in gelycke van den
particuliere saacken by sulcke middelen te beclagen ofte te doleren, nemaal hem outschits-
luyden ofte heurluyder Borgers ende ondersaten, die hemluiden beswaert vinden gelde,
te laten voorsien met ordinairise provisien, als Reauditien, Revisien, ende dierge- dubbelde
lycke middelen volgende sekere Ordonnantie by synre Majesteyt daar op gemaackt, ende dier- blancken.
Ende dat die voorsz. Regeerders die voorsz. excusen ende defensien van die van gelycke.
den voornomden Raide gesien daar op gerepliceert hebben, persisterende in heur-
luyder versoek van provisie ende verklaringe daar op te hebben, Sultinerende
i'selve niet gedaan te hebben in verachtinge van den voornomden Raide, maar
alleenlyck in quytinge van heuren eedt, die sy synre Majesteyt gedaan hebben,
ende omme de Burgere, ondersaten, ende inwoonders van de voorsz. Stadt
ende vryheyt van dien te supporteren van meerdere .kosten ende moeyten, ende
hemluyden in rechten voor te staan, Ende dat daarna alle die selve schriftuyren,
miss-

mitsgaders d'acten ende munimenten, daar mede elck van de voornoemde parthyen zijn geallegeerde redenen heeft meenen te verifiseren, overgebracht syn geweest in den secreten Rade zynre Majesteyt omme daar op voorsien ende geordonneert te worden so behooren soude, dewelcke aldaar gesien zijnde, so is eyntlicken by zynre Majesteyt met rype deliberatie van Rade op elck van de voornoemde poincten, daar van de voorsz. Regeerders hemluiden beclaecht hebben, geseyt, verclaart, ende geordonneert 't naervolgende, Eerst also verre alst aangaat d'exceptie declinatoire gerejckteert by die voorsz. van den Rade eenen Jan Janssen woonende op ten Wiel buyten den Poorten ende beloecke der voorsz. Stadt syne Majesteyt heeft verclaart, dat die gene die woonachtich sijn buyten den Poorten ende binnen der Vrybeyt van de voorsz. Stadt in den limiten gedefigneert ende gespecificeert in seeckere acte provisionele den voornoemden van Utrecht geconsenteert by de Coninginne Douagiere van Hongaryen als Regente uytten name van zynre Majesteyt op ten xx. dach van Augusto in 't jaar 1539. in der eerster instantie niet meer betreckelijck sullen sijn voor den voornoemden Rade, gelyck andere woonende ten platten Lande, nemaar voor den Schout ende Gerechte der voorsz. Stadt, ofte voor die van den lagen Gerechten van der plaatsse van heurlieder residentie, naar gelegentheyt van der saecke, achtervolgende die voorsz. acte provisionele, Behouden die van den voornoemden Raide heurlieden geconstitueert ressort by appellatie ofte reformatie, Ordonnerende den selven van den Raide hemluyden van nu voortaan, ende tot dat by synre Majesteyt andersints geordonneert sal wesen, daar na te reguleren.

Quod ad chartam, cujus mentio hic, Ann. 1539. 20. August. digna est quae inseratur hic. Ita autem se habet:

Geextra-
beert uyt
bet Regi-
ster van
allerley
Acten der
Stadt U-
trecht
staende al-
daer gere-
gistrereet
achter den
13. April
1599.

Op te questie uytstaande tusschen de Schout ende Regeerders der Stadt Utrecht ter eenre, ende de Procureur Generael's Keyfers in den Hove Provinciael ter ander ten syde, uyt saecke van de Jurisdicctie buyten de vier poorten der voorsz. Stadt, in welcke saecke die voorsz. parthyen naevolgende voorgaande appointment overgelevert hebben heurluyder schrifturen, acten, ende munimenten tot haarluyder intentie dienende, alle s'welck overgebracht is den eersten ende andere van den Raede van Hollant, ende aldaar 't zelve in 't lange deursien, ende daar op gehadt heurluyder advijs: Heeft de Coninginne van Hongarijen ende Bobemen &c. Regente van wegen des Keyfers, onsen alregeadigsten Heere in dese zyne Nederlanden, by rype deliberatie van den Ridders van der oerden in den Raide van State, ende die van den secreten Raide benefsens haer wesende, geadmitteert ende toegelaten de executie van de Jurisdicctie buyten die poorten van Utrecht van 's Keyfers wegen geexerceert ende gepleegt te worden by den Schout ende Gerechte van Utrecht, Te wetene yerst buyten de Tollesteegspoort

poort den Rijn langs tot die Heff toe by den ouden Steen-oven daar t' water vanden Rijn deur den Rijndijck loopt, ende komt inde slooth ende watergang, scheidende t' Gerecht van t' Lijnpadt ende Westraven Gerecht ende Papendorp, gelegen buyten die Stadt Vryheyt tot in de oude Rijsche wateringe toe, streckende voorts tot aan de Hooghbrugge voor by t' Huys te Voern, gelegen buyten de Vryheyt, tot aan den driesprongh, daar den Agterdijck begint, ende daar voorts westwaarts op, voor by ende omme Grauwers Hofstede, buyten de Vryheyt gelegen, ende soe voorts streckende voorby die Hofstede, genaamt die Hoet tot aan de Steene-brugge, ende soe voorts die Stadts wateringe langs tot in de Proefften wateringe, streckende voorts noortwaarts op lanx die voorsz wateringe tot die Steene-brugge, daar die laege weytsche Molen staat, ende van daar voorts naar de Stadt van Utrecht toe lanx den Laegeweytschen wegh ende den Berghwegh tot aan den Daelschen wegh, ende van daar voorts noortwaarts op tot aan den ouden wegh, gelijk die strekt agter de Cathuyfers ende Helmichs Hofstede, tot in de Nieuwe Vecht aen Schelpen, ende van deselve Nieuwe Vecht daar t' Sluysken van Oostveen gelegen is, oostwerts op, die Hoofdijcksche wateringe lanx voor Lubbert Sassen Camere tot die Veengraft toe by t' Swarte Water, ende van daar voorts buyten dat Eygen van den Dromprooft totten Wittevrouwen Suytweg, gelijk die eyndende is aan de Oude Vecht, ende van daar voorts lanx die selve Oude Vecht, gelegen buyten die Wittenvrouwen ende Alendorps Gerechten, tot die Gilde-poorte op t' Sreen-straet, ende van daar voorts streckende suytwerts op lanx St. Nicolaes wegh ofte waterganck die aldaar lopende is tot Oudtwijcker Enge toe, ende van daar voorts de waterganck lanx, gelijk die streckende is tusschen die voorsz Enge ende t' Weylant van Oudtwijck tot in M^r. Jan Valx nieuwe grift, ende soo voorts den Hoofdijck aan Bilterlandt (soe verre die Heerlijckheit van Abstede streckt) lanx Galligweert, aan de Coevelaers brugge, lanx den sloot ofte watergang streckende buyten der Heeren van St. Marien lant scheidende die thiende van Bernt vander Haer buyten die Vryheyt van Steven van Wael gelegen in die Vryheyt, ende soe voorts Suytwerts op den Ravenschen-dijck lanx door die Galg wateringe tot in den voorsz Rijn, daar t' Gerecht van Utrecht staat, Ende dit al onvermindert die Schout-Ambachten ende lage Gerechten buyten de voorsz poorten, ende behouden oock die Keyserl. Majesteyt zyn Hoogheyt ende Souverainiteyt in als ende tot anders van zijne Majesteyts wegen geordonneert zal wesen. Ordonnerende ende bevelende die Stadthouder ende luyden van den Raide van Utrecht, mitsgaders den Procureur Generael ende allen anderen t' zelve te gehengen ende te gedogen. Gedaan in den Hage in Hollandt den xx. dag in Augusto in t' jaar xv^c. negen ende dertigh. Ende was onderteyckent Maria. Ende wat leger my jegenwoordigh, onderteyckent, Vereycken.

Cccc

Existima-

- Existimabat tamen Fiscus sibi factam injuriam, & quidem summam injuriam. Jactabat causæ connexionem. Jactabat his, quorum jussu conjectus in carcerem, nullum jus aut capiendi eum aut captum rursus dimittendi. Quod ad causæ continentiam nemo de eo dubitat; quin receptor non minus quam fur aut raptor puniendus, sed quæso an propterea, quia furem habeo in potestate, furti socium possum capere, ubi nullum mihi jus, nulla omnino jurisdictio. Periculosissimum præceptum dabit si quis putet id defendendum. Quid si enim hac ratione Hollandus veniat Ultrajectum, & perinde ac si suo jure maleficum ibi capiat, an Trajectini permittent? Et quæ hic causæ continentia, ubi & delicti & personarum diversitas? ubi unusquisque obligatur per se, & sui quisque delicti sustinebit supplicium? Quod ad alterum: Sic est; Coram Curia Provinciali in prima etiam instantia conveniendi qui subiecti ei, qui obstricti ei juramento. Sed juramentum non sufficit. Causa etiam spectanda est. Actio item qua experitur quis. Si sit actio in personam, si res officium ipsorum spectet, habent fori privilegium. Vid. *d. Ordinantie van den Hove rubr. van Advocaten art. 13. & rubr. van Procureurs art. 32. Costumen van Utrecht rubr. 1. art. 14.* An in delictis quæsitum.
3. Nec decisa adhuc quæstio. Affirmat Curia Provincialis, quod accusatio etiam actio *l. actionis 34. ff. de verb. sign. l. 1. ff. de obl. & act. l. 15. §. si propter ff. ad Sct. Turpil. l. 2. C. ad l. Corn. de fals. l. un. C. Qu. civ. act. crim. præj. & quod d. art. rubr. de Advocatis loquatur indistincte, ende in alle andere personele actien.* Quod statutum Amorsfortium diserte etiam ita p. 19. *Ende sullen een ygelick recht ende justitie administreren, uytgesondert dat sy in criminele saken geen kennisse en sullen nemen van Suppoosten van den Hove Provinciael of onsen Officiers, dewelcke die Schout indien die geapprehendeers worden, gehouden sal wesen te brengen in handen van den Rade Provinciael onses Hoofs van Utrecht voorsz.* Contra autem censet Urbs in delictis tantum id admittens ratione officii commissis. Ex actis magistratus Ann. 1603. 9. Maji. *De Raat horen lesen hebbende seker requeste by Allert van Haeften Procureur voor den Hove van Utrecht den selven Hove gepresenteert jegens den Officier deser Stadt beroerende seecker gevecht by den selven Haeften geantenteert met Claes van der Meer sustinerende niet voor dese Stadt dien aangaende maar voor den Hove justiciabel te syn, Verstaat dat den Officier voorsz. met syn begonste proceduren sal voortvaren niet tegenstaende de surcheantie ende interdictie van den Hove voorsz., Doch dat men alvorens ontbiet Jo. Jacob van der Maeth van Stadts wegen mede comparerende in den selven Hove, ende van hem verstaan, op wat fundament by t'Hoff sodane surcheantie ende interdictie is verleent, gelyck hy behoort synde hem oock is aangeseyt, ende dat hy vrylick t'selve den Hove*

Hove soude rapporteren, want men geensins en dachte sodane oft diergelycke moetswillicheyt van ymanden ongestraft te verdragen, ende misfdien oock niet onder enich pretext van te wesen Suppooften van den Hove, Ordonnerende derhalven den Officier mette begonste proceduren als voren voort te varen. Accordert in kennisse van my J. van Nypoort.

Quod ad causam notandum, quod nec etsi quis proponatur ratione officii deliquisse semper Curia ipsius iudex, ut quid si abusus eo in magistratus injuriam. Ut civis enim nihilominus magistratui subjectus magistratum obedienter necesse est agnoscat, secundum formulam juramenti: Dat sweer ick dat ick de Magistraet ofte Vroedschap der Stadt Utrecht als myne wettige Overheyt gebouw ende getrouw wesen, deselve respecteren, gehoorsamen, ende hanthouden sal als dat behoort, alle Ordonnantien tot welvaart van de Stadt gemaect oft noch te maecten helpen effectueren ende executeren, ende die hant daar aan houden sal, dat ick my niet en sal begeven in raet ofte daadt in eenige onordenlicke vergaderinge, daer iets tegens de voornoemde Magistraet ofte wettige regeeringe van dien gehandelt ofte voorgenomen sal worden, maer dat ick sulcks verstaande i'selve terstont de voornoemde Magistraet te kennen geven, openbaren, ende alsulcke handelingen en beraetslagingen na myn vermogen sal keeren ende weeren, dat ick oock de vrydom die de borgers van Utrecht op eenige tollen syn hebbende niet en sal misbruycken ofte onder deeksel van dien eenige goederen voor by de voorsz tollen voeren, noch doen voeren, dan my selfs ofte myne medeborgers toebehorende, Ende voorts generalick ende alles doen sal wes een vroom ende getrouw borger schuldich is ende behoort te doen, So waarlijck help my Godt. Si ut civis non agnoscat, si perjurus contemnat, si seditiosus, rebellis, si turbet urbis securitatem, si ejus jus, si politiam, si privilegia conculcet, non rapi tantum in carcerem, sed & graviter puniri & urbe ejici etiam potest, Nec haec tantum Advocati, sed ipsi etiam Senatores magistratui subjecti. Nec mirum; passim sic sentiunt, quod potest, qui turbatur in imperii exercitio turbantem etsi non subjectum, etsi summae dignitatis, non tantum punire, sed curare etiam & inhibere, ne idem iterum ab eo fiat. Multo magis subjectum ergo & subjectum ut civem (etsi certo respectu non subjectus possit dici) siquid forsan ab eo fiat in magistratus praedictum, contemptum, injuriam. Farinac. *conf. lib. 2. concl. 134. n. 5. & de crim. les. maj. qu. 114. inspect. 10. ampli. 18. n. 67.* Ex-
empla etiam extant & sunt in promptu non pauca. Severe admodum edictis Ordinum Remonstrantium olim conciliabula & conciones prohibita. Manu etiam viatorum disturbata, disiecta. In iis munus Lectoris cum quidam sustinuisset captus & datus carceri & in poenam pecuniariam condemnatus
Cccc 2 appella-

appellavit. Libello appellationis cum subscripsisset Advocatus, trahens in controversiam magistratus potestatem, tam graviter rem tulit urbs, ut ipsum jufferit Advocatum in carcerem etiam duci, nequicquam Curia Provinciali contra protestante, & rem & ad Ordines & ad Principem referente. Siquis dicat id tantum facti. Nec jus id sed injuriam. Respondeo; Imo jus. Laudarunt Ordines Generales, & missis literis ad magistratum expresse etiam approbarunt quicquid factum a magistratu. Ex Actis addam, quæ gesta tum, quo clarius de re constet. Literæ Curiz Provincialis, quas ad Ordines scripsit, hæc sunt:

Edele Mogende Heeren. *Ons is voor eenige dagen by Abraham Haling gepresenteert requeste, daar by den selven te kennen gaf, dat die Ed. Vroetschap der Stadt Utrecht gelieft heeft hem Suppliant ter oorsaacke van voorlesen in de vergaderinge van de Remonstrants gesinden op den heyligen Corfdach lefledem te doen apprehenderen en op Hasenberch brengen, en daarenboven te priveren van zyn Borgerfchap met condemnatie in een boete van twee hondert gulden met de kosten ende misen van justitie, ende na voorgaande ontslaginge ende gestelde cautie wederom in apprehensie by schonen lichten dage doen halen, vermits de boete &c. by hem niet betaalt en was, versoeckende appoinctement in cas d'appel ab abusu met de clausule van inhibitie ten minsten surcheantie, ende by provisie ontslaginge uyt de detentie, vermits by seyde de Vroetschap geen judicature in eenige questieuse saacken ter werelt en soude competeren, ende dat alleen die van den Gerechte waren gefundeert over hare Borgers in alle delicten, boeten, ende penen te vonnissen, ende die van de Ed. Vroetschap niet gerechticht hem Suppliant voor de voorsz. boete te detineren, ende veel minder ter saacke van dien wederom te halen, so de executie aan syn persoon buysen de gevanckenisse conde worden gedirigeert, ende dat hy niet en wiske van eenige speciale autorisatie in de sententie gemelt tot de judicature op de Ed. Vroedschap verleent, breder vermogens de requeste by den Advocat Mr. Gerardt van Waffenaer onderteyckent, dewelcke wy ten eynde confusie geveert, onlusten voorgekomen, ende correspondentie onderhouden mochte worden, goet gevonden hebben by misive de Heeren van de Vroedschappe toe te senden, omme daar op bericht te worden, ende sonderlinge nopende de voorsejde autorisatie by U. Ed. Mog. verleent, omme de selfde by ons gesien, en de verdere gelegentheyt van saacken verstaan hebbende by ons gedaan te worden, t'gunt by recht ende redenen bevonden soude worden te behooren. Op welcke onse billicke ende vrientlycke aanschryvinge wy wel gewensst ende vertrouwt hadden te bekomen berichtinge ende satisfactie, als anders niet voor hebbende dan 't gemeen wy Ampts ende Eedts halven versonden schuldich syn te doen, Dan en heb-*

beu

ben't selve tot noch toe niet kunnen bekomen, ende in plaats van dien hebben ontfangen rescriptie, inhoudende dat die Ed. Vroetschappe verstont, dat die notitie ofte kennisse van dese saecke haar privative soude competeren, ende in cas wy daar van vordere kennisse souden willen nemen, dat sy luyden verstaan souden, dat daar by haar in hare privilegien ende gerechticheden indracht ende kracht, soude worden gedaan, 'twelck sy by alle middelen souden soecken te weren ende tegen te staan, Alles breder na luyt der misive daar van synde, sonder daar by yets over te seynden aangaende d'autorisatione ofte het vorder recht, dat de Vroetschap verstaat haar Ed. in dese en diergelycke saken te competeren, Begeerende niettemin dat wy eenige souden committeren omme met haar Gecommitteerde des halven te treden in conferentie sonder andersins de saecke te willen trecken in dispuyt, Waer toe wy niet en hebben conuen verstaan, ten eynde het Hoff door sodanige maniere van doen in syn beboorlijck respect ende autoriteyt niet en soude worden geinteresseert ofte vercott, dan hebben met eenparige stemmen goet gevonden de sachsste wech, die tot conservatie van de correspondentie soude dienen in te gaan, ende op de voorsz. requeste verlaent simpel appointement in cas d'appel sonder eenige provisien, ende gestelt dattet surplus in't versoek ten dage dienende soude worden versocht, ende daar naar op een tweede requeste by den voornoemden Haling gepresenteert, ende van den Procureur Trielt onderteyckent, ten sine de saecke bestaande inmaelschade soude werden geaccelereert, geresolveert ende geappointeert, dat deselve op Donderdach wesende den xxv. Januar. in den vollen Rade soude worden bepleyt, op dat alle oorsaecke van vilipendie hinc inde wechgenomen, ende met volle ende beboorlycke kennisse van saken gedisponeert mochte worden, so wy in ons gewissen na recht ende redenen bevinden souden te behooren. Beyde welcke requesten ende appointementen die Ed. Vroetschappe op den xxii. Januar. synde geinsinueert, heeft deselve goetgeacht ende belieft den Advocaat Wassenaer voornoemt terstont tot haar te ontbieden, ende aldaar gecomen synde te desinieren, ende op den huys van Hasenberch te doen brengen, ende den Procureur Trielt eenige reysen te ontbieden, ende niet tegenstaende syn privilegie fori schriftelijck geallegeert, vermits syn non comparitie, so hy uyt vreesse van gelycke detentie niet en dorste compareren, ende meynde zyn privilegie fori notoir genoeg te wesen den selven door den Substitutuyt Officier met een dienaar van justitie te doen soecken so lange tot by gevonden soude worden, alleenlijck vermits sy luyden beyde de voorsz. requeste geteyckent hadden, 'twelck sy luyden gehouden waren ende oock gedrongen konden worden te doen, Dan also by deselve exorbitante proceduyren ende feytelickbeden ons al te grooten indracht in onse jurisdictie, ende consequentelijck U.

Ed. Mog. selfs geschiet, so emmers als met handen kan werden getaft, niet alleenlyck dat d'executie van de Placcaten tegens de Remonstrants gefinden bevelen wort den Hove, Advocaten Fiscaels, Procureurs Generaels, ende allen anderen Officieren ende rechteren, ende dat daaromme oock deselve Advocaten by den Deurweerder ende Panders van den Hove in dese Provincie ende van niemant anders syn gepubliceert sonder dat deselve Placcaten van eenige Magistraten ofte Vroetschappen syn vermeldende, sulcks dat daarom de kennisse of judicature van dien ons by de Vroedschap niet en behoort noch en kan ontogen worden, nemaar dat daarenboven getraecteert wort ons t'onttrecken de kennisse of judicature van onse Suppooften, ende dat meer is selfs in saecken raeckende haar officie regelrecht contrarie de uygedruckte woorden van d'Instructie van desen Hove, mede brengende, dat deselye in alle saecken haer officie betreffende &c. te recht sullen staan voor den selven Hove, ende elders voor deselve saecken niet betogen mogen worden, daar mede overeenkomende syn so de beschreven rechten, ja selfs de eygen Ordonnantie van de Stadt Utrecht, als de practijcq van alle andere Hoven ende Parlementen, breder vermogens het bygaande advijs by den Ed. Hove aan U. Ed. Mog. gegeven in den jare - - - - - daer toe wy ons om korthets wille gedragende syn, hebben goetgevonden door Gecommitteerden U. Ed. Mog. sulcks te remonstreren, op hope dat die Heeren van de Vroetschappe geboort hebbende de selve so rechtveerdige ende billijcke redenen van haar aangeheven proceduyren souden desisteren, Dan also alle 't geene voorsz niet tegenstaande des selven daachs naar noens haar heeft belieft by haar voorsz resolutie te persisteren, ende daarenboven den Procureur Triest door den Substituys Officier der Stadt Utrecht te doen soecken, also voorsz is, hebben wy op syn requeste ende versoek op ten XXIV. Januar. aan ons gedaan den selven verlaent bevelen penael, ten eynde de proceduyren jegens hem aldaar aangeheven coft ende schadeloos souden werden afgedaan met inierdictie &c. gelijk wy noch op het versoek byna van alle onse Suppooften gedaan ten eynde wy tegen d' apprehensie gedaen aen den Advocaet Wassenaer by forme ende middelen van justitie souden willen voorsz, die Ed. Vroetschappe by misfivē verfocht ende van wegen de Ed. Mog. Heeren Staten s' Lants van Utrecht geordonneert hebben de gedane incarceratie ende detentie af te doen, ende sulcx niet meer te assenteren, op datter goede correspondentie, daar op het Hoff aan syner syde sonderlingh genegen was, mocht onderhouden worden. Op de insinuatie van welck appointement de Heeren van de Vroetschappe gelieft heeft op den 24. Januar. den Deurwaerder van den Hove voor antwoord te geven, dat de bevelen penael waren pretense bevelen &c. als breder naar luyt seeckere Memorie, daer by den Deurwaerder van den Hove gedreycht over het doen van sulcks ende diergelyjcke insinuatien

tien vast te houden, in een huysken op te sluyten, ende noch ten selven dage M^r. Gerard van Wassenaer (notanter) Advocaet voor den selven Hove van Utrecht te ordonneren over het teyckenen van de voorsz. Requeste vijf dagen te water ende te broodt gestelt te worden. By welke proceduyren so het Hof ende de justitie ende consequentelyck de autoriteyt van U. Ed. Mog. op het hoogste wort gevilpeneert, ende ten spotte gestelt, versoecken die van den Hove gantsch dienstelyck, dat gelyck sy gantsch overbodich zyn volgens haar Commissie ende eedt justitie te administreren, U. Ed. Mog. goede geliefte sy het Hof daarinne de goede hant te bieden, ende tegens alle injurien ende feytelickheden te defenderen, op dat alle onheylen geweert ende de behoortlycke autoriteyt van den Hove mach blyven geconserveert.

Similes fere literæ ad Principem etiam missæ, quas ne prolixior sim omitto. Contra Advocatum autem pronuntiatum, ut sequitur :

Also M^r. Gerardt van Wassenaer Advocaet in den Hove van Utrecht geteykent heeft seecker requeste op den naam van Abraham Haling gepresenteert aan den Ed. Hove, inhoudende dat den Raedt ofte Vroetschappe deser Stadt egeen judicature ofte questieuse saecken ter werelt is competererde, waar mede hy disputeert ende in controversie treckt het recht ende autoriteyt van de voorsz. Magistraet synde een saecke van seer quade consequentie, Soo ist dat de Vroetschappe geordonneert heeft, dat hy vyf dagen te water ende te broodt gestelt worden, Condemnerende hem daar beneffens in de kosten ende misen van justitie. Actum den 24. Januar. 1627. Onder stont: Geextrabeert uyt het daghelijcx Resolutie boeck van de Vroetschap der Stadt Utrecht van den jare ende dage voorsz, ende accordeert daar mede, By my, ende was onderteckent Ant. van Hilten.

Multa ultro citroque ingenti animo actitata. Conata Curia Provincialis viatoribus missis etiam reum liberare decreto facto hujusmodi: Alsoo den Hove van Utrecht gebleecken is, dat die Vroetschappe der Stadt Utrecht heeft belieft M^r. Gerard van Wassenaer Advocaet voor den Hove van Utrecht over het teyckenen van sekere requeste aan den selven Hove by Abraham Haling gepresenteert te ordonneren gestelt te worden vyf dagen te water ende te broodt contrarie de Ordonnantien ende bevelen van den voorsz. Hove, Soo ist dat het selve Hoff gelaft ende geauthoriseert heeft, gelyck sy lasten ende autoriseren by desen den Procureur Generael, synen Substituyt, mitgaders de Panders ende Dienaers van de justitie van den voorsz. Hove samentlicken ende elck bysonder den voornoemden Advocaet Wassenaer van den huys van Hasenberch uyt syne detentie by alle gevoechlycke middelen te halen, ende in de Gyselkamer van den Ed. Hove te brengen, Ordonnerende den Officier der Stadt Utrecht ende synen

synen Substitutyt benevens den Cipier op pene van arbitrale correctie het selve te ghehengen ende te gedoogen. Actum i' Utrecht den 27. Januar. Nic. de Gojer. Sed cum parum succederet res Foederatorum Ordinum allatae interim literae, quarum tenor hujusmodi. Ad Senatum urbanum.

Erentsefte &c. Gelyck ons aan de een syde lief ende aangenaem is geweest uyt U. L. missive van den 25. Januar. Iestleden te verstaan, dat deselve tot noch toe alle devoir ende neersticheyt hebben aengewent omme onse placaten jegens d'aparte vergaderinge van de Remonstrants gesinden geemaneert t'executeren, so hebben wy oock ongeern aan d'andere syde geboort, dat U. L. in deselve executie menichmaal belet ende verhindert wort door geinterjeteerde appellatien so aan den Hove alhier als oock selfs aan de Heeren Staten ofte haer Ed. Mog. Gedeputeerden, waar uyt also niet anders en kan volgen, als dat de voorsz. partyen geslyst ende gemaintineert, U. L. autoriteyt gevilipendeert, ende onse placaten tot ruste ende welstant van's Lants alomme gepubliceert illuloir gemaect worden, hebben wy ten dienste van den Lande ende U. L. Stadt in't particulier goet gevonden U. L. te vermanen dat deselve in't executeren van onse placaten met goeden yver ende ernst willen continueren, sonder te gedoogen dat daar van geappelleert worde, also wy niet en verstaan, dat deselve Placcaten door appellationis Rechtieren in dispuyte getrocken, of daar op surcheantie mach worden gegeven, ofte dat oock appellatie in d'selve als wesende een saecke raeckende de Policie en de ruste van uwe Stadt, ende den stant van de gemeene Religie, eenige plaets mach hebben, oft gedefereert behoort te worden. Ten welcken eynde wy oock aan de Heeren Gedeputeerden s'Lants van Utrecht schryven niet te willen gedogen, dat ymant U. L. daarinne eenige verhinderinge doe, maar ter contrarie alles te willen helpen aanwenden, dat tot maintenu van onse placaten, ende de ruste van de religie, ende tot weeringe van booser gesien voornemen daar tegen dienstich bevonden sal worden. Actum den 4. Febr. 1627.

Ad Ordines Trajectinos: Edele Mogende Heeren. De Heeren Borgemeesteren ende Vroedschap der Stadt Utrecht hebben ons by hare brieven geadverteert, dat hemlyden in d'executie van de Placcaten tegens d'aparte Vergaderinge van de Remonstrants gesinden geemaneert, belet ende verhinderinge wort gedaen door d'appellatien, die by partyen worden geinterponeert, ende specialijck dat Abraham Haling by s' Hoff in appel is ontfangen van een sententia tegens hem gepronuntieert ter cause van de voorsz. vergaderinge, t'welck by ons geexamineert synde hebben wy i'selve van sulcken consideratie gevonden so voor den staat van den Lande van Utrecht, als voor U. Ed. Mog. Provincie ende Stadt Utrecht in't particulier, dat wy niet en hebben cunnen ledich staan de voorsz. Borgemeesteren ende

ende Vroedschappe by onse brieven te vermanen, dat sy in't executeren van onse placcaten met goeden wille ende cruyt wilden continueren, also wy niet en konden verstaan, dat deselve placcaten door appellations rechteren in dispute gestrocken ofte gesurchoort souden mogen worden, ofte dat oock appellatiën in deselve plaats souden hebben, als weskende saecken van Policien, ende rakende de ruste van de Stads, en den staat van de gemeene religie, daerinnē sodanige proceduren niet en konnen noch behooren geadmitteert te worden, ende verfoecken mitsdien oock U. Ed. Mog. niet en willen gedoogen, dat by ymant hemlynden eenich anpescement ofte verbindinge worde gedaan, ofte dat de Contraventeurs van onse placcaten by ymant gestyft oft geanimeert worden tot ondiensst of inbreuck van de gemeene ruste ende welstant van den Lande, maar ter contrarie alles te willen helpen aanwenden, wat tot maintanent van onse placcaten ende ruste van de religie, mitsgaders weringe van bonsen geesten voornemen daar toe dienstich bevonden sal worden. T'welck also strecken sal tot dienste ende welstant van den Lande sullen wy ons daar toe verlaten, ende U. Ed. Mog. bevelen in de protectie des Almogenden. Uyt den Hage den 4. Febr. 1627. Was gearapheert N. van Bronckhorst, Onder stont: Uwer Ed. Mog. goede vrienden, De Staten Generaal der Vereenichde Nederlanden: Ter ordon- nantie van deselve, I. van Goch.

Extract uyt de Resolutien van de Ed. Mog. Heeren Staten s'Lants van Utrecht: Geboort synde de iterative lecture van de missive geschreven aan de Ed. Mog. Heeren Staten s'Lants van Utrecht, ofte haar Ed. Mog. Gedeputeerden op den 4. Febr. 1627. nieuwen styl by de Hooch-Mog. Heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden, mitsgaders de Resolutie, die haar Ed. Mog. op den seften daar aan volgende genomen hebben is naar deliberatie daar op genomen verstaan ende geresolveert, datmen Copee autentijcq van de voorsz. missive sal schicken aan den Ed. Hove van Utrecht, autoriserende M^r. Gerardt Hamel Advocaet van de welgemelte Heeren Staten s'Lants van Utrecht by desen de voorsz. Copee te leveren aan handen van den Heere President in den Hove voorsz. Onder stont: Geextraheert uyt de voorsz. Resolutien, ende accordeert, In kennisse van my. Ant. van Hilten.

Possim plura congerere, sed vereor, ut molestus sim, & satis clara est res puto, quod si urbis securitas, si jus, si jurisdictio vocetur in controversiam tueri urbs eam possit, & tueri quovis modo adversus quemvis indistincte. Etiam adversus eum, qui fert opem consilium, qui quid facit aut curat, quo aliquid eorum fiat. Quo quod sequitur etiam pertinet:

De Vroetschappe der Stadt Utrecht gehoort de verklaringe ende antwoord van den Advocaet Jacobus van Dam, waar by hy bekent by het instellen van

de memorie ofte redenen van beswaarmisse der Advocaten den tweeden deser maant in de Herberghe aan de Martensdam mede present gheweest te zijn, daar toe mede 't syne gecontribueert ende te helpen schrijven hebben, oock by het oplezen van de selve om aan 't Hoff overgeleverd te worden, 't selve niet gecontradicteert te hebben, hebbende daer mede de jurisdictie deser Stadt gevioleert, de Magistraet der selver ten hoogsten gheinjureert ende groote inobedientie ghetoot, Soo ist dat de Vroetschappe voorsz. hem daer over gecondemneert heeft twee dagen te waeter ende te broode op den huysen van Hasenberch ghestelt te werden, met interdictie van sulcx ofte diergelycke meer te doen op paine van te moeten vertrecken uyt de Stadt ende Vryheyt van dien, ofte anders arbitralyck gestraft ofte gecorrigiert te worden als infracteur van de Stadts privilegien ende jurisdictie. Actum den XIII. Septemb. 1644.

5. Vectigal urbs imposuit, tributum indixit sola. Sola & auxit & minuit. Quid conferrent singuli definivit. Quid clerus, quid Equites, quid Curia Provincialis, iis etiam invitis, non rogatis, non auditis. Extract uit de Resolutien van de Vroetschap der Stadt Utrecht den 3. Jun. 1578. Den Raet verstaet dat mijn Heeren van den Hove van Utrecht ende die van de Ridderfchap binnen deser Stadt residerende niet en behooren gequotiseert te worden by den Staten van Utrecht, maar dat sulcks alleen de Magistraet ofte den Raet der Stadt toekomt. Multa de eo possent dici, sed quæ sciens jam omitto. Sic constans semper Urbs in vindicando quod suum sedulo semper cavens, nequis quicquam infringeret, nequid Curia Provincialis tentaret illicitum. Extract uytte Satisfactie by syn Excellentie Prince Willem van Orangien &c. die van Utrecht verleent in daze den IX. Octobr. 1577. Welverstaande dat zijn Excellentie die hant sal houden, dat die van den Hove Provinciael van Utrecht ende andere Officieren haar Commissie niet vorder extenderen tot prejudicie van de Staten in 't generael, ende die van der Geestelicheyt ende Steden in 't particulier, merckelick in sacken van Politie, ende dat alle nieuwigheden by henlynden contrarie die oude possessie ende gebruyck ingebrocht afgedaan sullen worden, ende alle dingen gherestitueert in de oude ende behoortlike staat &c. Nec semper movit hæc controversiam, ferram duxit contentionis, aut obicit impedimentum, si peccatum ab Advocatis, contra regimen, politicam, quietem urbis aut ejus statum. Ultro etiam cessit, nec immiscuit se rei. Laudabili certe exemplo arg. l. 4. §. 1. ff. de alien. jud. mut. c. quod omitti non debet. Ex Actis Ann. 1612. 8. Februar.

Op 't

Op't different tusschen den Heere Officier nomine officii requirant ter eenre, ende Meesters Bruno van Sijl ende Gerrit van Leeuwen Advocaten in den Hove van Utrecht gerequireerdens ter andere syde, nopende de collectie ofte emendicatie by de voornoemde gherequireerdens binnen deser Stadt ghedaanten behoeya van de Prædicairen binnen Loven, siont geappoincteers. Al gesien ende gehoort het rapport van de Gecommitteerdens ende op alles ry-pelick geletb, den Raet condemneert by desen Meesters Bruno van Sijl, ende Gerard van Leeuwen Advocaten in den Hove van Utrecht gerequireerdens ter cause als in desen elcx ende eenen yder van hemlieden in d'somme van i' sestig guldens t' appliceren d' een helfte ten behoeye van den Heere Officier nomine officii requirant, ende d' ander helfte ten behoeye van den armen, mit interdictie van enige diergelijke collecten ofte emendicatieu meer binnen deser Stadt ende Vryheyt van dien voor ymanden te doen directelick ofte indirectelick op peyne van arbitrale, correctie, ende ordonneert den Raet voorsz voorts den voornoemden gerequireerdens den Heere Officier in schriftte over te leveren ofte te nomineren alle de namen van de personen, van dewelke sy sijden enige Aelmissen hebben ontfangen op peyne van gyselinge, ende condemneert hemlijden mede in de costen van desen differente om redenen. Actum ut supra.

Den 17. Februar. 1612. Verschenen in den Raet de E. Heeren Meesters Tyman van Cuyck ende Doctor Elbertus Sofius Raden in den Hove Provinciael van Utrecht, ende verclaarden dat op Dingsdage lesleden aan den Hove requeste gepresenteert was in cas d'appel by Meesters Bruno van Sijl ende Gerrit van Leeuwen als appellanten van seecker sententie by desen Rade t'haerder nadeel, ende tot voordeel van mijn Heere den Officier deser Stadt gewesen, ende want mijn Heeren van den Hove niet wetende, of d'selve sententie mede soude mogen concerneren d' Policie deser Stadt, soa het different nopende de Jurisdiccie ende Policie voorsz de E. Mog. Heeren Staten van Utrecht hangende noch niet en was gedeceideert, daeromme egeen appel en hadden willen verleenen, sonder den Raet deser Stadt daar op te hooren, maar goet gevonden hadden door haer E. den Rade hier op te besenden, ende daar by te versoecken, dat den Raet lite pendente soude believen d'executie van de voorsz. sententie te surcheren, als haer E. dan exploicteerende haer commissie by desen waren doende, Waer op den selven Heeren Gecommitteerde, naar dat sy eens waren vertrocken, en den Raet hier op hadde gedelibereert, ende weder waren binnen begeert ende gecomen door den eersten Borgermeyster deser Stadt d'Heere van Moersbergen sommierlick ter antwoord is gegeven, dat den Raedt mijn Heeren van den Hove bedanckten, ende oock haer E. van de onderlinge correspondentie, die in desen was gebruyckt, mit presentatie by occasie van gelijcken te sullen doen, maer want dese

sake notoorlick was Policie, ende dat sonder infractie van de oude possessie, die de Stadt hadde, den Raet mijn Heeren van den Hove in dit bun verzoek niet en woude believen, dat daasomme den Raet voorsz. haer E. vrantliik verzoekten te selve ten besten ende favorabelsten te rapporteren, ende voorts dat van Raets wegen voek decisie op 't voorsz. different soude werden gevorders, te wolk haer E. aemmanen te doen.

6. *Supra quidem Fiscus conjectus in carcerem injuriam sibi factam vel ideo etiam contendebat, quod factum jussu magistratus id, quod carcer meri imperii, merum autem imperium magistratus non habet aut ut ut habeat, quod id certum, quod mandari non possit. Sed ne id quidem tanti. Ne poena quidem carcer, nisi carcer perpetuus, l. 8. §. 9. l. 35. ff. de pen. Temporalis tantum abest, ut sit meri imperii, ut jubere etiam possit, qui habet mixtum imperium, ut quis in carcerem ducatur l. 2. ff. de in jus voc. Arctus an non arctus sit non multum ad rem facit. Quod autem ad magistratum, vix quisquam de eo dubitat, quin ei merum imperium. Quod si sit qui id neget, neget etiam magistratui seditiosum proscribendi jus, magistratum prostituat, & sic repleti faciat disputando urbem malis hominibus. Neget id quod passim & jam & olim usitatum, & id quod scriptum tam inserte in Actis Ann. 1368. Voort en salmen geenen Borger mencedich maken, nochte de Stadt verbieden, noch uyter Stadt Rade leggen, nochte syne stemme nemen in synen gilde, nochte ontborgeren, noch willekeeren op sijn lijf, ten sy by Rade oft by gemeene gilden. Causas fateor magistratus, quae ad singulos attinent in specie non cognoscit, non judicat, & tamen nemo est, qui non novit, quod si causae id momentum extra ordinem cognoscat, quod cognoscat siquid fit, quod jus publicum concernit, quod quietem, quod statum urbis. Ex Actis Ann. 1372. Men sal alle saecken die ten rechte hooren ten rechte wijfen, ende die en sel hem die Raat niet bewinden, ten waar dat onredelycke dingen geschieden in den Gerechte, dat soude die Raet out ende wywe uytgaan ende berechten, Behoudelijck der Stadt boecken ende brieven in hore machte te bliven. Extract nyt de Costumen, Usantien, Policien, ende de Styl van procederen der Stadt, jurisdictie, ende Vryheyt van Utrecht geapprobeert ende gedecreteert by de Keyserl. Majesteyt Ann. 1550. Dat onse wel beminde de Schout, Burgermeesteren, Schepenen, ende Raden onser Stadt van Utrecht ons te kennen te gegeven hebben, hoe dat in de voorsz. Stadt drie manieren van rechten gehouden worden, te weten Raedt-recht, Schepenen-recht, ende Oudetmans recht &c. Etiam apud magistratum institutus processus, res deducta in judicium, & causa ab eo cognita pronuntiata sententia. Extract nyt de Resolutien van de Vroedschap des Manendachs Octava Valentini:*

nisi: Die Raet laat voort weten, ende gebiet of die Raet justitie over ymant dede, dat alsdan niemant den Scerprechter en misdoe by t' verhoeren van zyn lijf. Accordert in kennisse van my J. van Nypoort. Quod jurisdictio ergo, quod jus gladii ei dubitari non potest. Nec per se an per alium id exerceat quicquam refert. Nam & merum imperium quod mandari jam possit, ni fallor, centies jam dictum. Si miretur quis, quod dico, miretur judicium officio ipsos Ordines etiam functos, cum quaestio esset de re venatica, de tributis, de vectigalibus. An non idem factum ab episcopis, praesertim si esset res quae majoris momenti? Vid. lib. 2. de Nobilit. p. 400. A Senatu Romano? A Principe etiam ipso? An non ita Justinianus nov. 88. pr? Διὴς ἰταρχοῦ ἀκραιφνῶτα ἡμῶν (τῶν ὄπαρ ἐπὶ τῶν βασιλείων δημοσίῳ καθάρῳ πολλὰ κτ. κτ. κτ.) αὐτοῦ πρὸς ζήτησις, *Litem nuper audientibus nobis (id quod in Regia sedentes publice multotiens facimus) orta est controversia.* Plin. 4. epist. 22. *Intarsui Principis optima cognitioni in consilium assumptus.* Idem in panegyri, *Quid in omnibus cognitionibus quam mitis severitas, quam non dissoluta clementia? Non locupletando fisco sedes, nec aliud tibi sententia tua pretium quam bene judicasse.* Stant ante te litigatores &c. Add. Sacton. in August. Ipse jus dixit a se & in noctem nonnunquam. Spartian. in Hadrian. Vales. ad Annian. lib. 22. hist. Gryphiandr. de Weichbild. Saxon. cap. 61. in fin. De Senatu porro est l. 1. §. 2. ff. de qu. appel. non lic. Tacit. lib. 4. annal. *Casius Severus per immo- dicas inimicitias ut judicio jurati Senatus Cresam amoveretur effecerat.* Idem lib. 14. *Auxilliae patrum honorem statuendo, ut qui a privatis judicibus Senatum provocassent, ejusdem pecunia periculum facerent, cujus ii qui Imperatorem appallaverat.* Add. eund. lib. 2. annal. in fin. Quod porro ad magistratum exempla sunt infinita quae ostendunt, quod dixi: Extract uyt de Resolutien van de Vroedschap op sante Lamberts avont Ann. 1507. Also Claes van Oestens woorden gesproken heeft, daar uyt die Raet praesumptie genomen heeft der Stadt overlafst te mogen verrysen, ende by daar op besproken wesende sulcke woorden in deele versaket heeft, die nochtans ter waarheit heyn overgogazu syn, ende vbelomutte woorden voertijts gebruyckt heeft, Soo sloten die Raide out ende nye, dat by trecken sal binnen der Stadt Campen ende sweeren aldair, ende in de Vryheyt van Campen te blyven by correctie tot des Raets goet duncken &c. Ex Actis Ann. 1526. des Manendachs na Lucia? Ende wypt Henrick de Roy, Jan Quens, Jan Tonissen Lynneweyers tot anderen tyden commotie in dese Stede gemact hebben in t' Koerispel, ende mit oarveda geen onstant vastige saken meer te doen ingecomen zyn, ende daarenboven tegens t' compromis en luydinge der Stadt kloeken gedaan hebben, so selmen die selve voorsz. oick vervolgen als vredebrekers an live ende goet als boven. Ex Actis Ann. 1613. 13. Decemb.

semb. Op't different tusschen Cornelis Verburch Brouwer ter eenre ende Sebastiaen Langelair alias Cruyff mede Brouwer Gerequireerde ter andere syden: Al gesien ende gehoort het rapport van de Gecommitteerde ende op alles welgelet, Den Raet adjudiceert den Requirant syn versoeck in conformite van't 13. art. van d'Ordonnantie van't Brouwers gilde verleent, Ordonnende den Gerequireerden hem daarna te reguleren, doch compensert de kosten van desen differente om redenen.

Op het different tusschen Jan Adriaensen van Hoboken Requirant ter eenre, ende Aert Dircksen van Borculo Gerequireerde ter andere syden: De Raet gehooft het rapport van hoire Gecommitterden ende op alles tytelick gelet Ontleyt den Requirant het eerste lith van syn versoeck, mits dat den Gerequireerde in de Poort wech geen vuur en sal mogen stoocken, dat eenige roock van him soude conuenen geven, ende wat aangaet het tweede lith condemneert de Raet voorsz den Gerequireerden de ysere tralis in questie datelyck te amoveren ende op te nemen, ten eynde het water bequaem syn volcomen scheut mach crygen, Ontleyt voorts den Gerequireerde syn contra versoeck alles onvermindert ende sonder prejudicie van den Rade voorsz ende Convent van Brandalen respectiue haar recht, om de deure responderende op de Poortwech in questie te mogen doen leggen thaerder geliefsten. Compensert niettemin de kosten van desen differente om redenen. Actum den 21. Febr. 1621.

Op't different tusschen Adam van Vianen Requirant ter eenre ende Cornelis Wouterflen van Meervelt mede Brouwer Gerequireerde ter andere syden: De Raet gehooft het rapport van hare Gecommitteerden ende op alles tytelick gelet adjudiceert den Requirant syn versoeck in conformite van't 13. art. van d'Ordonnantie den Brouwers gilde verleent, Ordonneert alsulcks den Gerequireerde den Requirant syn achterwefen dijs questie is datelyck op te leggen, ende te betalen, ende condemneert hem voorts in de boete van het voorsz. 13. article, Compensert niettemin de kosten van desen differente om redenen. Actum den lasten Februar. 1614. Accordeert in kennisse van my J. van Nypoort.

Verum hæc jam omittamus: Quod ad calum, qui supra, exempla sunt fati scio, quibus etiam in urbe reum Curia prendit, sed exempla non probant l. 13. C. de sentent. Stupri etiam exempla, homicidii, adulterii. Et quid tum si ejusmodi? Siquis forsan ibi captus & captus inficio magistratu, non magis puto id attendendum, quam si cædes ibi facta, si vis, si injuria. Aut facti sunt exempla, aut exempla quibus factum quid magistratus permissu, Prætoris ope & interventu. Et hæc Fiscum nihil juvat. Frustra etiam hæc adduxit in alia adhuc causa, cum in urbe cepisset rusticum Joannem van Soest Ann. 1621. Fateor, Curie Provinciali in rusticolas

nicolas plenum jus. Sed idcirco non sequitur, quod ubique etiam possint capi. Duo valde hæc notanda: Nec in cives ei jus. Nec in urbe aut suburbiis. Nec distinguendum quod ad cives, utrum atrox sit crimen quod patratum nec ne. Et si atrox, nefandum, et si crimen majestatis, Scabinorum cognitio est. Olim quæstio de eo mota nonnullis existimantibus Curie tantum Provinciali cognitionem deberi adducta *Instr. Cur. rubr. I. art. 16.* Sed contra ostendit civitas jam ab aliquot seculis a se animadversum in ejusmodi etiam reos, nec postquam Curia Provincialis erecta id mutatum. Et sic p. mem. etiam Parens meus sensit *lib. de crimin. ad lib. 48. ff. tit. 20. cap. 3. n. 7. in fin.* Ubi & postquam meminit damnati à Scabinis Philippi Rovenii Pseudo-episcopi Trajectensis & Vicarii ejus Joannis Wachtelaer, *nec quisquam, inquit, dubitabit jam eam quæstionem Scabinos quoque exercere posse, imprimis cum Ill. Ordines Provincia sententiam ab eis latam ratam habuerint.* Add. *ibid. d. tit. cap. 4. n. 17.* Exempla sunt satis multa. Et si antiquius quis quærat, dabo aliud ex Actis. Ex Actis Ann. 1522. *s'Vrydags na sunte Kathrynen dach: Want Ermgardt van Zwol die bekelfter mede in varenden velde is geweest, doe die commotie was op Sinte Magrieten dach lefleden, Soe sieten Scepenen, Raide, ende Oudermans, dat sy gelijck andere te voren uter Stadt wesen, ende vyf mylen daar af blyven zel ewelick by t' verbeuren van haar lyff, ende men selse terstont uytleyden, ende sy zel mede oervede doen op hoer lijf &c.* Ex Actis Ann. 1411. *op St. Jacobs avont; Want Jacob Henricx soon diemen Epac Goots beet versoeck gedaan heeft om volck te vergaderen, groot parlement ende vechtelic in onser Stat te maken, ende veel risinge in onser Stat gemaeckt heeft, daerom sel hy een jaar lanck beneden in den Roden toorn leggen, ende eten water ende broot ende anders niet, ende daerentend niet uytcomen dan by den Raat out ende nye, ende de Raet neemt hem syn Borgerchap.* Ex Actis Ann. 1541. *des Woensdachs den x1. Maji: Also Margriet van der Broecken Adriaen Eelgissen huysvrouwe geboren te Loepden-out ontrent 32. jaren by den Schout van Keyserl. Majestejts wegen geapprehendeert, ende voor Borgermeesteren ende Schepenen deser Stadt van Utrecht te recht gestelt wesende, opentlycken voor den Gerechte voorsz buyten banden van ysere beleden ende bekend heeft, datse toveren konde, Godt ende Maria syn lieve moeder ende hoir Christen geloove versaeckt, ende by den Duyvel van der hellen, die hoir dair toe geraden hadde, hoir Cristdom uyt hoir voerhoofst doen benemen, die sy geloof gegeven heeft. Voirt heeft sy beleden, dat sy ontrent xiv. jaren heeft konnen toveren, ende binnen dien tyt menschen doot getovert ende betovert hadde, ende oock desgelycken beesten doot getovert hadde, ende dat sy mitten duyvel veel oncriftelycke ende onmenschelycke dingen, diemen niet en behoort te noemen gepleecht heeft, Waeromme die Schout uytten naem van de Keyserl.*
Maje-

Majesteit geconcludeert heeft, dat men die voorsz. Margriet omme't gunt dat voorsz. is behoorden van reobts wegen te justiciëren mitten brande tot affchen toe andere ten exempel, ende voorts haar goet geconfisqueert te worden totter Keyserl. Majesteit behouf, Welken daeromme Burgermeesteren ende Schepemen voirnoemt, ende wysen mits desen voir recht, dies van den Schout van Keyserl. Majesteits wegen als Hertoghe van Brabant, Grave van Hollant, ende Erfsheere der Stadt, Steden, ende Lande van Utrecht vermaant wesende, datmen die voernoemde Margriet rechten sal mitten brande aan een staack, aan hoer lijff tot affchen toe, ende hoer goet geconfisqueert te worden totter Keyserl. Majesteits behouf.

8. Scio loco privatorum habentur civitates l. 16. ff. de verb. sign. Sed ita urbs Ultrajectum considerari non potest. Sola in diocesi tertius Ordinatus est Status, ut abunde id probavi lib. 3. de Nobil. cap. 1. Prodito eo & everfo vix est ut duo reliqui possint salvi consistere. Et si altius rem repetam, quin ei etiam majestas, saltem olim, si jam non, negari non potest. Temere nihil dico. Habeo argumenta & multa & insignia quibus probem quod dico. Jura hæc majestatis, vitæ & necis arbitrum, jus cudendi monetam, restituendi in integrum, commissum crimen remittendi, indicendi tributum, pacem bello commutandi, magistratus creandi, ferendi leges, statuta. Nec probatur difficile est, quod omnia hæc, quæ jam dixi, in urbis, in magistratus, in populi potestate. Verum id si jam agam crescet opus in immensum, & cum Urbem res spectet, quæ tot præstantes habet viros, qui me melius tractabunt hæc facundia suæ vi & Urbis copiis instructi, tradam lampada non invitus, & Spartam quam exornent relinquam iis libens. Certum interim quod Urbs non tantum perduelles supplicio affecit semper, sed ut in crimine majestatis sit criminis etiam ipsorum conscios. Ex Actis Ann. 1477. s'Woenstaachs op ons Heeren Hemelvaerts avont :

Want Loeff Henricksen die schele, Gerloff van Zulen, Jan Zass de Verwer, Kuper Hermanssen die timmerman dese groote overvallinghe, bloetstoringhe, ende mans clacht voorsz. onse Stadt te geschien geweten hebben, ende onse Oversten niet te kennen gegeven hebben, ende daar af bedragen syn van den genen, die daarom over gerecht ende gestorven syn, ende dat mede gedaen wouden hebben, ende daaromme voorluchtich syn uyt onser Stadt, daaromme verbietmen Loeff, Geerloff, Zasse, ende Kuper voorsz. onse Stadt, ende een mile van der Stadt te wesen 100. jaer op hoer lijf, ende hoer wyven ende kinderen en sellen binnen onser Stadt noch binnen der mile na onser Stadt niet kômen.

Want die Raat van onser Stadt out ende nieuwe tot vele tyden mit hoer clocken geboden hebben, waert dat ymant eenige opsette of overvallinge wiste, ofte ver-
name,

name, onse Stadt regendragende, dat hy die versfont als hy dat wiste onsen Oversten dat te kennen geven, ende het te weten doen soude, ende ymant die dat wiste, ende dat verswege, ende die Raet dat namaels ter waarbeyt vonde, dat hy geweten hadde, ende onsen Oversten dat niet bygebracht en hadde, datmen dat rechtten soude mitten sweerde aan syn lijff.

Et hinc rursum inter Urbem & Toparchas discrimen. Nam utcumque est Toparcha, qui habet jus gladii, de atroci tamen crimine, ut si crimen majestatis, si seditio, si rebellio, cognitionem non habet. Vid. lib. de Nobilit. p. 423. & 432. Curia tum cognoscit. Et quia exempla illustrant rem, exemplum addam, quod docebit, quod Curia Provinciali in terris etiam Toparchæ territorium eo casu. Ex Actis Curia Provincialis;

Gesien by den Hove ende Raide s'Keyfers geordonneert over syn erflanden van Utrecht t'intendis den selven Hove overgegeven by den Procureur Generael impetrant op ende jegens Anthonis Reyerssen, Gofen Janssen, ende Cornelis Jacobsen woonende tot Hagesteyn gedaechden ende defaillanten, d'Impetrant seggende dat die Keyserl. Maj. als eerste deser landes geconsenteert heeft den drie Staten van desen Lande om te vervallen die lasten van s'jaar van elfve een uytsettinge te mogen doen van negen grooten op elcken ontschilt een sekeren tijt geduyrende, ordonnerende sekere Commissarien, den welcken alle die ondersaten van dese landen anbrengen souden haar oude schilden, die sy jaarlycks te pachte gaven van t'lant dat sy gebruyckende waren gelogen in desen lande van Utrecht, om daar van gemaeckt te worden by den voorsz. Commissarien een ont schiltboeck, na welcken d'ontfanger van den ontschilt-gelde hem soude reguleren, Welck consent ende ordonnantie van syne Majest. over dese landen, d'armen gewoonlijck is publicatie te doen, gepubliceert is geweest, op dat niemant van dien ignorantie en soude mogen pretenderen, ende hoewel d'ondersaten van syne Majest. woonende in dese landen wel hadden behoort achtervolgende die voorsz. publicatie aan te brengen haar oude schilden den Commissarien by syn Kerseerl. Maj. daar toe geordineert, desen nochtans niet tegenstaande zijn eenige inwoonders van Hagesteyn, daar van die gedaechden ende defaillanten die principaalste syn geweest, onwillich geweest om achtervolgende die belieste van syn Majesteyt aen te brengen haar oude schilden die sy jaerlijcx van pacht schuldich waren, ende die gheen gedreycht doot te slaan, die haar oudtschilden wilden aanbrengen achtervolgende die belieste van syn Majesteyt. Waerom Dirck van Wulven doe ter tijt Drost tot Hagesteyn by den Hove belast ende bevolen is geweest hem sterck te maken ende daar te reysen om die gedaechden ende defaillantten te apprehenderen. Ende is dien achtervolgende die voorsz. Dirck van Wulven mit assistentie tot Hagesteyn gecomen om sulcks

apprehensie te doen, Maer die voorz Dirck van Wulven aldaar wesende om syn bevelen t'achtervolgen, so hebben Cornelis Jacobssen ende Gosen Janssen gedaechdens ende defaillanten, om te beletten den voorz Drost syn exploit te doen, gebuyrt enen Allert Willems om die clock te slaen in Hagesteyn, door welke klok geslach veel volks vergaderde in Hagesteyn, sulcks dat die Drost voorz uyt vreesse syns lyfs t'lant van Hagesteyn heeft moeten verlaten sonder syn last ende beveel te volbrengen, Ende die voorz gedaegden ende defaillanten hebben daarna mit geweer waick gehouden ten huysse van Gosen Janssen om te resisteren den Drost ende andere Officiers, die daar namaels souden mogen comen van wegen der Keyserl. Maj. ende dat niet genoegh wesendt hebben ander goede luyden quaelijcken toegesproken, om dat sy met hem niet en waickten, T welck comende tot kennisse van den impetrant heeft hy t'geen dat voorz is den Hove te kennen gegeven ende geobtimeert citatie personeel jegens die voorz gedaechden ende defaillanten, Ende die Pander comende tot Hagesteyn om syn exploit te doen, ende willende passeren die deur van Steven Janssen syn enige, die daar saten en droncken, uygecomen seggende tot den Pander, dat hy eens soude comen drincken, Maer also die Pander hem onwillich maeckte hebben sy hem so getogen, dat hy mit hem gegaen is, ende na die Pander daer ontrent twee uyren geseten hadde, heeft Anthonis Reyerssen gedaegde ende defaillant geseit totten pander dese ofte diergelycke woorden: Pander u en sal nu niet mitsdaen werden, wilt gy te nacht by ons blyven, wy sullen u goede chier doen, Maer indien ghy wedercomt, de voeten sullen u dan van hier niet dragen, ende na dat die Pander syn exploit gedaen hadde aan Cornelis Jacobssen gedaichde ende defaillant verclaerde hy niet te willen compareren, ende dat hy opten Pander niet en achte. Al t'welck smaect crimem læsæ majestatis & rebellionis, die boven alle andere delicten beboren gecorrigeert te worden, ende na privilegien van dese landen behooren alsulcke delinquanten te verliezen lijf ende goet, heeft daeromme den impetrant voorts geprocedeert jegens die gedaechden ende defaillanten, ende heeft geobtimeert t'tweede defaut jegens deselve, daar van den impetrant acte verleent is om te mogen vougen by het intendit, dat hy doer cracht van't derde default toegelaten is over te te leggen jegens die Gedaechden ende defaillanten, Concluderende daeromme den impetrant dat by sententie van desen Hove die voorz gedaegden ende defaillanten verstecken souden worden van allen exceptien declinatoire, dilatoire, peremptoire, weeren ende defensie, die sy in dese saicke souden mogen proponeren ende doen, ende dat voort die voorz Gedaechden als gecommiteert hebbende crimem læsæ majestatis & rebellionis by der selver sententie gebannen souden worden ten ewigen dagen uyt die Stadt, Steden, ende landen van Utrecht, Holland, Zeeland, ende Vrieslant, ende baar goederen verclaert vervallen te wesen aan de

Keyserl.

Keyserl. Maj. als Heere van desen lande, ofte anders tot sulcken finen ende conclusien als t' Hoff bevinden soude ter materie dienende. T'voorfsz Hoff mit rype deliberatie van raide doergefsien t'voorfsz intendit by den impetrant overgeleyt, mitsgaders die citatien, exploitien, defaulten, acten, ende munimenten daar by gevoecht, ende geconfidereert al dat ter materie dienende was, doende recht in den naem ende van wegen der Keyserl. Maj. Coninck van Germanien ende van Spangien &c. als Grave van Hollant ende Erfbeer der landen van Utrecht heeft verfteken ende versteect mits desen die Gedaechden ende defaillanten ende een ygelicken van hem van allen exceptien declinatoir, dilatoir, peremptoir, weeren ende defensien, die sy in deser sake enichsins souden hebben mogen doen, ende heeft gebannen ende bandt mits desen die voorfsz gedaechden ende defaillanten buiten den lande van Utrecht ende Hollant, ten ewigen dagen daar niet weder inne te comen opte verbeurte van heur lyff, Verclaert die goederen van Gosen Janssen ende Cornelis Jacobsen geconfisqueert ende vervallen tot proufsyt van de Keyserl. Maj. Actum t' Utrecht den 4. Jun. 1541.

Secus est quod ad cives. Et unus tantum est casus, quo Curiae jurisdictio fun-
 data est in cives. Si jam annus scilicet est elapsus, ex quo crimen commissum.
Instr. Cur. Provinc. rubr. 1. art. 21. Nec tamen propterea ubique eos prehen-
 dendi jus. Prehendi quidem possunt tum, sed non in urbe aut suburbiis. Non
 in terris Toparchæ, qui exercet jus gladii, nisi venia prius data & magistratus
 aut Toparchæ, cujus terra est, permissu. Nec singulare id in cive aut in incola
 territorii. Idem obtinet in quovis quicumque is tandem sit. Gravissime id olim
 tulit urbs, quod Swederus episcopus advenam quendam clericum non tantum
 magistratus sed & cleri injussu Ultrajecti comprehensum compegisset in car-
 cerem, & abductum paulo post misisset asservandum ad castrum ter Horst. Nec
 capi quisquam potest in alterius territorio, nec per alterius territorium in car-
 cerem potest rapi, nisi is, cujus ditio est, expresse id permittat, ut Dominis
 de Hagesteyn rescripto Cæsaris permissum, ut per Cæsaris ditionem possint
 captum transmittere custodiendum Vreesvici. Diploma dedi jam supra. Idem
 Curia Provincialis rursus postea concessit. Quod & Actis insertum:

Aen d'yerste ende andere Raden s'Hoofs Provinciael van Utrecht: Verdoemen
 ende geven ootmoedelyck te kennen Vice. Domdeken ende Capittle ten Dom, Dekens,
 ende Capittle van Oudemunster t'Utrecht als Heeren van Hagesteyn, hoe
 hem Supplianten voorgecomen zijn eenighe delinquanten ende misdadigen die
 ten anderen tyden om criminele saken in der Supplianten Officiers handen in
 vangenisse by u myn Heeren uyt de voorfsz Heerlicheyt van Hagesteyn in
 de jurisdictie van de Keyserl. Maj. den Supplianten ende heuren Officiers
 gegoft gehouden zijn, uyt welcke gevangenisse zij ontsloopen zijn, vermoede-

dende overmits quade vasticheyt ende toeverficht, Soo dan die voorsz. Supplianten in Hagesteyn geen vestenisse en hebben, versoecken daaromme U. mijn Heeren gelieven wille te consenteren die voorsz. Supplianten sonder prejudicie van haar Heerlicheyt te mogen sulke delinquanten in ende door Keyserl. Majesteys jurisdictie in bewaarnisse des Keyserlijcke Majesteys ofte des Schouts gevangnisse te doen leggen ende verwaren ter tijt toe by Schout ende Schepenen van Hagesteyn op hoer delicte gediffinieert sal zijn, Ende ingeval van condemnatie deselve wederom te mogen brengen in de Heerlicheyt van Hagesteyn, om aldaar te doen executeren, op dat geen misdoot ongepunit end ongestraft en blyve. Dit doende &c. Op te marge van dese was geapostilleert als volgt: T Hoff consenteert den Supplianten sulcke delinquanten zy in Hagesteyn bevinden op die Vaart ofte in dese Stadt Utrecht te doen brengen op Vredenburg, ofte in der Stadt gevangenisse, aldaar in hechtenisse te houden, ende by heuren Schout ende Schepenen van Hagesteyn justitie daar over te doen en t' administreren. Ende ingevalle van condemnatie die weder tot Hagesteyn te doen voeren om die sententie naar gelegentheyt geexecuteert te worden. Ende dit geduyrende den tijt van twee jaren naastcomende. Actum den 16. Maji 1538. Onderseyckent, Jan de Brouckhoven.

Petenti etiam Praefecto Praepositi S. Joannis concessit Curia Provincialis, ut ostendit libellus hic:

Op ten dach van huden is by den Hove van Utrecht op die requeste den voorsz. Hove overgegeven by Dirck van Wulven als Bailju van den Eerwaerdigen Heere Johan van Ingewinkel Proost van Sint Johans t' Utrecht, by den welcken hy versochte, dat also in de Hoge jurisdictie toebehoorende de Proostdye van Sint Johans t' Utrecht als te Myert, Wilnis, ende daar omtrent menichte van rabauwen ende troggelaers liepen ende versamelden, dewelcke rabauwen hy van moeninge was vermogens de Placcaten van de Keyserl. Majesteys te apprehenderen, laten versoecken, ende naar gelegentheyt te straffen, maar soo hy mits den uytbrande van den huysse te Myert in der laetster vebeden geschiet geen slot ofte gevangenisse en heeft, aldaar hy deselve rabauwen soude mogen bewaren, hem in den naem ende qualite als boven van wegen Keyserl. Maj. toe te laten ende bewilligen, dat hy sulcke rabauwen ende misdadigen als by hem geapprehendeert sullen mogen worden tot versekerheyt van dien onbecroent ende onbelet te mogen brengen door t'lant, gebiedt, ende jurisdictie der Keyserl. Maj. te Myert of te Achtienhoven. Ende naar dat de Procureur generael van den voorsz. Hove voor t' interest van Keyserl. Maj. daar op behoort is geweest, heeft t' voorsz. Hof belieft ende geconsenteert, belieft ende consenteert mits desen den Proost van St. Johans, syn Bailliu oft Officier in de voorsz. Heerliche-

den

den van Myert, Wilnis, ende andere der Proofstye toebehoorende, dat hy voortaan de misdadigen, die hy in der selver Proofstye jurisdictie apprehendeert, onbetroont brengen oft doen brengen sal door t'lant van Keyserl. Majesteit te Myert of te Achtienhoven, ende aldaar in hechtenisse holden om justitie daar over te doene, ende dit tot revocatie ende wederseggen van Keyserl. Maj. ende synen Raide, ende dat de voorsz. Proofst synen Baillju ende Officiers in toecomenden tijden naerftiger sullen wesen den delinquanten te apprehenderen ende justitie te doene, dan sy tot hier toe geweest hebben. Aldus gedaan t'Utrecht den 3. Mart. 1534. In kennisse van my &c.

Concefferat jam olim expresse etiam Antistes Ann. 1364. Wy Johan by der genaden Godts Bisschop t'Utrecht doen kont allen luyden, die in onsen Lande ende gerechte woonachtich zijn, dat wy tot onsen wederseggen geoirloft hebben ende oirloven Meyster Pieter van den Velde Proofst der kercken van sunte Johans of zynen boden, die hy daar toe set syn gevangen, die uyt synre Poofst-dyden zijn, te voeren door onsen Lande ende Gerechte, ende daarinne gevangen te houden, ende ander lude, die in eenige syne Gerechte misdeden van zynen enen gerechte tot zynen anderen gerechte te voeren door onse Sticht, ende verbieden onse rechters ende Maerschalcken waar sy geseten zijn in onsen Lande des Proofsts gerechten van sint Jans voorseyt ergent aan te tasten, of hem of zynen luyden daar enigen hinder inne te doene, mer hem dier vrijlick te laten gebruycken. Gegheven in't jaer ons Heeren M. CCC. vier ende t'sestich des Donderdaechs naar dertchien dach.

Prorsus autem singulare id, quod civem Curia eo casu, ex quo jam annus est elapsus, ex quo scelus perpetravit, si ruri captus ab Irenarchis, ut remittat non potest cogi, cum alioquin semper possit, sic ut casu hoc excepto preventio semper cesset, contra illud vulgatum, *Ubi t. rario ibi te judico*, l. 1. C. ub. de crimin. ag. oport. Quod splendidissimum u. ois jus, & quo non aliud præclarium. Scio vetus res remissio & quæ Romanis etiam nota nov. 134. cap. 5. auth. qua in Provincia C. ub. de crim. ag. op. Sed Romanis tantum nota, quæ ad locum delicti fit d. nov. l. 7. §. ult. ff. de accus. l. 7. ff. de cust. & exhib. reor. Hæc ad locum domicilii, ubi habitat qui deliquit, ubi incola, ubi civis. Quæ ad locum delicti, quæ nec insolens etiam Francis, olim necessitatis, d. l. 7. §. ult. d. nov. cap. 5. Car. Calv. Capitul. tit. 12. §. 7. Hodie humanitatis & comitatis duntaxat literis mutui compassus datis quibus spondet qui remitti petit præjudicio id non futurum remittenti¹² in posterum, nec jurisdictioni ejus idcirco quicquam detractum iri. Exemplum insigne habet Leo ab Aitzema lib. 6. hist. in fin. De Staten Generaal der Vereenichde Nederlanden allen den genen die desen sullen sien ofte booren

E e e 3

hooren lesen Saluyt. Doen te weten also wy om te ondersoecken de reden ende de oorsaken, waarmede die van het Guarnisoen van de Stadt Sainct Salvador in Brasil deselve Stadt in handen van den Vyant hebben overgegeven, noodich hebben gevonden in apprehensie te doen nemen alle de geene die van den Krijghs ende Secreten Raedt in deselve Stadt syn geweest, misgaders de gene dewelcke eenige mutinatie geduirende der selver Belegeringe hebben gesticht, ende alle den selven hier by den anderen te doen brengen, om te samentlijck gehoort ende geconfronteert te konnen worden, ten eynde de waatheyte van so een exorbitante saacke des te beter soude konnen worden ondersocht. So ist dat wy by desen de Heeren Borgemeesteren ende Regeerders der Stadt Middelburgh versoecken, dat sy in apprehensie willen doen nemen, ende alhier op de Voorpoorte brengen, ofte gedooogen, dat genomen ende op de Voorpoorte gebracht werden alle die ghene die van de voorsz. Krijghs ende Secreten Raet, ofte eeniger maten aan het overgeven van de voorsz. Stadt culpabel werden bevonden, belovende dat deselve apprehensie alrede gedaan, ende noch te doen, misgaders de sendinge herwaarts niet en sullen getrocken worden in eenige consequentie, ofte dat daar door eenige prejudicie ofte inbreuk in der Stadts privilegien, recht, ende gerechtsicheyt sal geschieden, ofte te eeniger tyt geallegeert mogen worden, maar dat deselve sullen blijven in haar geheel, ongeprejudiceert, ende onverkort, gelijk te voren. Gegeven &c. den 22. Octob. 1625. Utrumque his potest peti, & ut capiat cujus ditio est, aut capiendi potestatem det, & ut captum transmittat, ut literis Curia Provincialis ad Praefectum Buranum:

Edele, Erentseste ende Vrome, Also wy verstaan dat op Maendach toecomende binnen Buyren paerdemerck ofte jaermerck sal zyn, ende niet en twyffelen of Pieter Gerritsen de Reus sal hem daer of daer ontrent in den Graeffschappe van Buyren vinden, so en hebben wy niet willen laten U. Ed. indachtich te maken de bevelen van syn Princelijcke Excellentie van Orangiën U. Ed. i' anderen tyden schriftelijck toegesonden door ons schryven aan U. Ed. so van date den 3. als van den 23. Novemb. lestleden daar op gevolcht, ende U. Ed. ten derdenmaal seer vruntlijck ende ernstlijck wel willen versoecken, dat deselve believe volgens de bevelen van zyn Princelijcke Excellentie den persoon van Peter de Reus om redenen in ons voorgemelte schryven verhaalt, ende dat hy nu onlanx wederom binnen Schalckwijck hem heeft laten vinden ende groote fortzen ende moetwillicheyt bedreven heeft, te apprehenderen, ofte tot dien eynde den bringer deses te autoriseren, ende te doen assisteren, ten eynde den voorsz. de Reus in onse handen geleverd, ende by ons over den selven straffe gedaan mach werden naer exigentie van syn menichvuldige quade feyten, ende i' selve doende sal de justitie vorderinge ende ons sonderlinge vrientchap geschieden, dewelcke wy bereyt syn in gelycke saacken tegeus U. E. te verschuldigen boven die vereringe i' anderen tyden daer toe gestelt, te weten

weten die hem levendich levert de somme van twee hondert guldens, ende die hem doot levert hondert gulden. Hier mede Edele, Erentseste, ende Vrome biddende den Almogende U. E. te willen sparen in langduyrige gesontheyt &c. Geschreven t'Utrecht den 10. April 1613. Die superscriptie was: Edele, Erentseste, ende Vrome Jo: Philips van Steelant Drossaert der Stadt ende landen van Buyren, ende in syn absentie aan den Schout aldaar.

Nec injungitur tamen, nequis erret, ubi praestita talis cautio, remittendi necessitas. Pendet totum hoc nihilominus ab arbitrio magistratus an remittere velit reum. Si nolit non potest cogi, ut statim dedijam exemplum. Civem misit Medioburgum, sed non misit absolute ab Ordinibus judicandum acceptis literis jam dictis. Misit tantum, ut eum Ordines compararent cum caeteris, & sic statim remitterent. Quod & praestitum ait Aitzema ibid. in fin. Reum olim cum Amorfortii ad petitionem Trajectensium Ultrajectum misissent, ingentes gratiae eo nomine pro insigni beneficio a Trajectensibus ipsis actae. Wy Burgermeesteren, Schepenen, ende Rait der Stat Utrecht doen cont allen luyden, dat onse getrouwe vrienden Burgemeesteren, Schepenen, Rayde, ende gemeene Stadt, ende gemeene Burgeren der Stadt van Amersfoort ons om onser beden wille ende vrientschappen ende niet van rechts wegen overgedaan hebben Aernt Dircksen, die mede in der reysen was van Johan van Spiegel ende synen vrienden om ons t'overvallen. Van welcken wy ons getruwe vrienden, Burgemeesteren, Schepenen, Raide, ende gemeene Burgeren der Stadt van Amersfoort voornoemt vriendelicken bedancken in orconde onsen brieve ende onsen Stadt segel hier an uytgehaugen. Gegheven in't jaer ons Heeren M. CCCC. ende seftien op Lewijns d.sch in den wynter den XII. dach in Novembri. Ne cum atrox quidem crimen necessaria est remissio, etsi olim sic voluit Philippus Hispaniarum rex edicto op't stuck van de criminele justitie art. 77. Nam aliter usitatum jam. Covarr. pract. quast. 11. n. 10. Gail de pac. publ. 16. n. 30. & seqq. Gudel. 4. de jur. noviss. cap. 2. Berlich, decis. 143. Vinn. ad Peck. ad l. 7. in fin. ff. de inc. ruin. naufr. Carpzov. prax. crim. part. 3. qu. 110. n. 38. Radulph. Forn. 5. rer. quot. 12. Rittersh. part. 9. expos. Nov. cap. 10. n. 57. Sand. decis. Frisic. 1. def. 6. Non aliter necessaria haec, quam si incio magistratu captus reus & abductus ex alterius territorio. Nam & mali id exempli, & nisi serio excusetur turbarum fax & occasio. Quo & pertinent quae excerpti ex Actis partim Ordinum partim Curiae Provincialis. Ex Ordinum: Martis 12. Januar. 1630.

Onsfangen ende gelesen een misÿve van de Heeren Burgemeesteren ende Regeerders der Stadt Amsterdam aldaer gedateert den 11. of 21. Jan. 1630. aengaende

t'geen commissio proscripti multi, ejecti. Sed inter ceteros cum reperiretur etiam civis Trajectensis affinis sceleri perpetrato pronuntiatum de eo ita: Item wans Volquijn Jacob Sweerssen Borger is der Stadt van Utrechts, daarom setten wy sijn saken ter bescheydenbeys des Raets der Stad voorsz. &c.

tegeen den IV. deser by den Advocaet Davelaer geproponceert ende versocht is geweest over de infractie der jurisdictie des lants van Utrecht door N. Thiennagel Substituut Schout der Stadt Amsterdam ende den Schout van Ouderkerck, overmits sy luyden twee famense dieven, die onlanx te voren binnen Amsterdam hadden gestolen een yfere kiste met een somme gelt daer in zijnde vervolgende aan de Nieuwer-Fluys geatrappeert ende geapprehendeert, ende soo gevangen weder na Amstelredam gevoert hebben, versoeckende de Heeren Borgemeesters ende Regeerders voordoomt, naar dien dese gevangens van Amsterdam weder na Utrecht zijn gesonden, dat oock het excès by dese voorsz. Officieren gepleecht voor desen met haar Ed. brieven is geexcuseert, en alles nu was gerepareert, dat haar Ed. Mog. als noch gelieven te excuseren het excès van dese voorgenoemde Officieren, ende sulcks den Maeriscalck van Abconde t'injungeren de begofte proceduren ende alle andere ter saacke voornoemt te doen te laten varen sonder de voorsz. Schouten ende hare goederen te inquieteren, Naar deliberatie hier op genomen is verstaan, ende geresolveert, dat men die van den Hove s'Lants van Utrecht van wegen deselve Vergaderinge sal aanseggen, dat haar Ed. Mog. verstaan, dat men met de voorsz. proceduren sal supersederen. Ende wort daar toe gecommiteert den Advocaet van Staten M^r. Gerardt Hamel, so oock geresolveert is, dat men die van Amsterdam voorsz. sulx op hare voorsz. missive sal rescriberen. Onder stont: Geextraheert wyt de boven geschreven Resolutien, ende accordeert in kennisse van my, Ant. van Hilten.

Ex tertio Curia Memoriali: Edele Mogende seer discrete Heeren, Op hyuden den XI. is geleverd by enen geswooren Bode t'Hoofs van Utrecht wer Ed. missive van date den 10. deser maent Novembris, inhoudende dat wy in gevangenisfse bonden souden enen genaemt den Beer van Utrecht, die na vermelden des selfs missive geapprehendeert soude zijn opte Lange Weyde wesende notoirlyck van der jurisdictie van den Hove van Utrecht. Voor antwoorde fallen mijne Ed. discrete Heeren waten, ende in't goede verstaan, dat nadien dese sake niet den Borgermeesteren, maar my alleen als Bailliu ende Officier van Oudewater aangaet, Soo is waerachtich, dat enen E. Jorissen in de wandeling genaemt den armen Evert gedaan hebbende enen nederflach over enen vagabondt ende potboeff, omme hem selven niet alleen te mogen vlyen op hope van remissie, maar oock te genieten die somme van vijfentwintich oft vijftich gulden, achttervolgende den 10. ende 11. art. van den nieuwen Placcate alhier gepubliceert den IX. Mey lefleden, so hy seyt, heeft hem vervordert t'appreherenderen den voornoemden Beer, ende den selven te brengen alhier binnen Oudewater den 28. Octob. in handen van een van myn Dienaers genaemt Cornelis Martenssen wesende Cippiet ofte bewaarder van der vangenisse, verclarende

rende die voorsz. Evert, dat den voorsz. Beer verseeckert synde alhier voor de poorten van Oudewater hem ontweldicht ende ontlopen was, ende dat hy den voorsz. Beer niet willende hem verlaten niet alleen over t'Veer, maar oock door d'Yssel vervolcht hadde tot op die Lange Weyde, Aldaar die voorsz. Beer hem stellende ter weer ontfangende twee oft drie wonden bedwongen is geweest te comen tot binnen der Stede van Oudewater als voren, Ende sulx aldaar siende hebbe ick den selven Beer doen leyden ende sluyten in der gevangnisse, sonder dat deselve Evert nyt vreesse van syn misdaat voor my gecompateert is geweest, versoeckende nochtans by my door middel van andere den selven Beer te sluyten voor een malfactor ende dieff, vermetende hem te betoonen, dat hy genoeg misdaan hadde, omme criminelijck gepuniseert te werden, soo hy den selven Beer sekere gestolen goederen ontjaecht, afgenomen, ende gerestitueert hadde daar die gestolen waren. Waeromme Ed. Discrete Heeren ick in desen de jurisdictie van den Hove van Utrecht geen prejudicie noch achterdeel gedaen en hebbe, also ick wil hoopen, noch en soude willen pretenderen te doen. Ende indien myn Heeren bevinden den selven Beer te booren geleyert te worden, t'sal myn Heeren believen over te schryven, ende te doen betalen die costen van den voornoemden gevangen, achtervolgende die voorsz. ordinantien ende placcaten. Ick ben bereyt my te laten vinden in alle redelickheyt nae behooren. Edele Mogende seer discrete Heeren, Godt almachtich gespave uwer E. in lange gesontheyt ende prosperité, My gebiedende altyt t'Uwer E. Onder stont: By my uwer E. Dienaer, Jacob van Alckemade geheten van Berry, Bailiu tot Oudewater. Supercriptio erat hæc: Edele Mogende ende seer Discrete Heeren, myn Heeren die President ende andere Heeren van den Rade tot Utrecht. Onder stont: Gecollationeert, J. de Gouda.

Verbo id tantum addam, quod Hollandus, quod Geltrus etiam Ultrajecti & vicissim Trajectinus possit Leydæ conveniri, Arnheimi item, & alibi, & quidem cum effectu, si habeat prædia ibi sita. Quid si enim prædia hæc arresto includantur, an non necesse ut defendat? Ex Actis Curie Provincialis: Op den eersten Aprilis 1579. is by den Hove verstaan, dat so wanneer de gecondemneerde hem es onthoudende buyten die jurisdictie van den selven Hove, sulcks datmen hem niet en kan brengen in gyselinghe, dat men in sulcken gevalle mash procederen by subhastatie van de goederen van den Gecondemneerde gelegen onder den resorte van den selven Hove. Actum præsentibus Præsidi van Diemen, van den Bergh, Pauw, & Procuratore Generale. Imò etiam si res tanti, si Princeps si Toparcha rogatus reum non remittat, quamvis cogi non possit, hac ratione tamen potest. Includi possunt prædia, Subditi ejus, cives, incolæ possunt fisci.

cum bonis, quocunque in ejus territorio sunt qui reum petiit remitti, ut factum olim Ultrajecti Ann. 1583. *Extract uit de Resolutien van de Vroedschap der Stadt Utrecht den 1. August. 1583.* De Magistraet der Stadt Utrecht verstaan hebbende al t'gene mijn Heere de Schout deser Stadt wederwaren is van die van Vianen in syne sake jegens de Vrouwe van Odekercken &c. heeft verclaart ende verclaart by desen, dat sy toetsaan mijn Heere de Schout voorsz., dat hy alhier sal mogen arresteren ende aanhouden so wel die personen als die goederen van die van Vianen ter tijt ende wylen toe dat die versochte reductie vermogens verscheyde requisitorialen van de persone van de Vrouwe van Odekercken onder acte van non prejudice sal wesen geesfectueert, ofte anders by die van Vianen ten minsten acte gepasseert sal zyn, datse de voorsz. Vrouwe so sullen bewaren, dat sy die justitie niet en ontga, ofte anders daar voir inne te staan, op dat de sententie van Schepenen alhier, missgaders die van den Hove ende oick van den Gerechte van Vianen, ende verscheyden ordonnantien so van syn Ceurvorfstel. Genade als van syne Princel. Excellentie niet en blyven illusoir. *Accordeert in kennisse van my, J. van Ny-poort.*

Sed sæpe hic variatum, & prout rei magnitudo aliter atque aliter in causa hac olim actum. Etiam exemplum est, quo ne tum quidem remissio facta cum captus reus & abductus ex alterius ditione, vetante id Duce Albano. Ex eodem Memoriali:

Also onlanxleden voor den Hove van Utrecht different gevallen is nopende d' apprehensie van enen Gosen Pauw geboren t' Amersfoort by den Schout van Amersfoort ontrent Houvelaken in den lande van Gelre en de jurisdictie van den Droft op Veluwen, ende dat ter cause van sekere brantficht ende andere delicten by den voornoemden Gosen Pauw in desen lande van Utrecht onlanxleden te voren ghedaan, Welcken Droft versoeckende was restitutie van den voornoemden gevangen, mits betalende die costen ter cause van syne apprehensie geschiet, De Procureur Generael van desen Hove sustinerende ter contrarie omme redenen voorsz. Welck different aan d'Excellentie van den Hertoghe van Alva Gouverneur Generaal vertoont zijnde, deselve syne Excellentie by missive van den xxii. Decembr. verleden aan den voorsz. Hove van Utrecht geschreven den selven Hove geordineert ende bevolen hadde te procederen tot executie van den voornoemden Gosen Pauw ghevangen, ende dit al sonder prejudicie van de jurisdictien van beyde de landen van Gelre en Utrecht, Blyvende deselve in heur geheel omme heur different ghetermineert te worden by de Souveraine auctoriteyt van de Conincklycke Majesteyt onsen aldergenadichsten Heere. Van alle t'welck die Droft van de voorsz. Veluwe Frederick

rick van Zuylen van Nyevelt versocht heeft acte, die hem by den voorsz. Hove van Utrecht ghegeven is op ten xxii. Januar. 1577. My present, ende was onderteyckent, Schijvers.

Contra aliud exemplum, quo & reus remissus-tum, & postquam jam remissus adhuc precibus impetratum, ut rursus remitteretur eo, unde remissus. Ex quarto Curia: Memoriali: *Aan den Ed. Hove van Utrecht: Geven ootmoedelyck te kennen Schout ende Borgemeesters van Woerden, dat Gerrit Janssen Stempel ter cause van verscheyden schulden tot Woerden sekere tye in gyselinge geseten hebbende, deselve omme syne Crediteuren te frustreren met listicheyt nytter gyselinge ontloopen is, hebbende hem begeben in de Provincie van Utrecht, ende alsoo den Bailliu van Woerden te doen hadde, alwaar den voorsz. Gerrit Janssen Stempel hem hadde begeben, ende dat de Supplianten beducht waren, dat die voorsz. Stempel noch vorder soude hebben geaufugeert, indien men t'sy desen Ed. Hove ofte den Officier der plaetse, daar hy was, te kennen gegeven hadde van hem te apprehenderen, Soo hebben de Supplianten met sekere misive stilswygende bevolen, ende op den Bailliu voorsz. begeert van den voorsz. geaufugeerde weder te apprehenderen, gelyck zyn Ed. gedaan, ende deur begeerte van de Supplianten weder ghebrocht heeft ter plaetse, daar den voorsz. Stempel van daan gheloopen was. Ende also volgende het Placcaet elck Officier gepermitteert wort allen banquerottieren oft geaufugeerdens te apprehenderen, ende dat d'intentie van de Supplianten eensins gheweest en is die jurisdictie van de Provincie van Utrecht in 't minste te verkorten, dan ter contrarien mette selve goede nabuyschap te houden, als de Supplianten verclaren mits desen, ende dat de Supplianten tot dien eynde (nadien op haar by misive begeert is van den selven te laten volghen) den Substituut Procureur Generael laten volgen hebben, ende dat sy Supplianten in regardt van de Crediteuren wel wilden den voorsz. geaufugeerden weder hebben binnen Woerden, ten eynde elck te recht soude mogen comen, sulcx het bequaamste soude mogen vallen, Soo versoecken de Supplianten, dat uwer Ed. gelieven den voorsz. geaufugeerde weder te willen leveren in handen van de Supplianten omme hem weder te doen brengen tot Woerden ter plaetse, daar hy van daen geloopt is. Dit doende &c. Ende was onderteekent H. van Detten. Voor op de marge was geappoinsteert: T Hoff accordeert de Requiranten heurlieder versoek, ende dienvolgende ordineert Claes Ruysch Gyselmeeester hemlyden Gerrit Janssen Stempel te laten volgen. Actum t'Utrecht den 21. Maji 1607. Ende was onderteekent L. Wynen.*

Etiam necessaria hæc, si inter duos Principes sic expresse convenit, ut inter Comitum Hollandiæ olim & episcopum Tra-

jeftensem Ann. 1356. ut & inter eundem & Comitem Gelriæ Ann. 1256. Voert waert dat enich ondadich man uyt onfer enichs landen rumede in des anders lant; ende onfer ene welcs lant hi ontrumede so kundich ware, dat by't aan den anderen screve, dien souden wy mallic anderen overleveren, of onvertoghen recht doen van dien ondaet, dat is te verstaen van moerde, van verrade, van vredebrake, van vrouwen cracht, van moertrande, van valscher munse, of van brieven te valschen &c. Inter Comitem Gelriæ & eundem episcopum Ann. 1296. Otto Comes Gelriæ in charta Ann. 1265. Insuper inter Dominum episcopum & nos est conventum, quod si fures, vel latrones, aut alii malefactores de terra ipsius Domini episcopi ad terram nostram confugerint, & Judex ipsius Domini episcopi ipsos pro perpetrato maleficio fuerit insequutus, dicti malefactores ad requisitionem Domini Episcopi vel sui judicis in terram Domini episcopi remittentur. Etiam inter Helvetios conventio hæc olim inita de remittendis maleficis ad suam singulis civitatem, cujus vi a Suintensibus de suis aliquot repetiti ob mutatam religionem Tigurum olim profugis Ann. 1657. Quod cum crederent Tigurini prorsus barbarum & inhumanum (Pontificii enim in Helveria ubi ipsi habent rerum summam siquis mutet de suis & se conferat ad Reformatos ut sceleratum, ut maleficum, bonis confiscatis etiam capite puniunt) grave hinc bellum excitatum, cujus inter alios Burnet etiam meminit *itiner. epist. 1.* Conventio autem non eadem. Nec semper obligat utrumque. Etiam alterum duntaxat, ut quod ad Comitem Culenburgicum evidens est exemplum: *Extract uyt de Resolutien der Ed. Achtbare Heeren van de Vroedschap der Stadt Utrecht, s' Maerudachs den 9. Maji 1664.*

Wien's volgens rapporteerde de Heer Oud-Burgemeester van der Hooelck s'geene omtrent de voersz. Tocht als mede in de saacken van Engelant ter vergaderinge van haer Hoog. Mog. was voorgevallen, ende exhibeerde syn Ed. vorders de authentijcque Copye van de Resolutie ende Acte by de Heere Grave van Cuylenburch gepasseert, ende aan haar Ho. Mog. overgegeven, by de welke de welgemelte Heere Grave belooft geen vry geley te sullen verleenen aan Capitale delinquanten ende malitieuze Banquerottiers, breder ende in voegen als by deselve Acte alhier vervolgens geinsereert wert vermeld.

Wy Henrick Wolraadt Grave van Waldeck, Pyrmond, ende Cuylenburch, Baron van Tonna, Pallandt, Witthem, ende Weert &c. doen condit, dat also wy bevinden dat van olts heer binnen onse Stadt ende Graeffschap Caylenburch geobserveert te zijn, dat als wanneer eenige personen in de nabuyrige Provintien ende omliggende plaatsen gedelinquert hadden, dat die selve veellijts haer Refugium ende toevlucht genomen hebben tot onse voersz. Stadt ende Graeffschap, ende wy als nu gewaar worden, dat onder pretext van dien Capitale delinquanten,

ten,

son, welcke vigorousse straffe syn meriterende somtijts daar onder hebben gesbuylt, gelijk men onlangs heeft gespeurt in den persoon van Johan Dideric van Mortaigne, waar over eenighe onminne by de Ed. Gr. Mog. Heeren Staten van Holland ende Westvrieslant tegens ons was opgenomen, Soo ist dat wy niet anders voor hebbende dan handhavinge van oprechte justitie ende observantie van goede politie ingevolgh van onse voorgaande intentie hebben geresolveert ende overgegeven, gelijk wy resolveren ende overgeven by desen, geen vry geley te sullen accorderen of verlenen aan Capitale delinquanten, malitieuze Banquerottiers, ende diergelijcke uyt de Geunieerde Provintien of i' gebiedt van haar Ho. Mo. is onse Stadt ende Graeffschap comende, maar in tegendeel alle delinquanten, die naar dato deses uyt deselve Provintien, ofte uyt haar Ho. Mog. gebiedt haar binnen onse voorz Stadt ofte Graeffschap mochten comen te begeben op de eerste aenmaninge van haar Ho. Mogende, of van eenige Heeren Staten van hooggemelte Geunieerde Provintien, van hare Hoven van justitie, ofte van de Magistraten der Steden van dien te sullen doen apprehenderen ende overgeven, ommae binnen de gemelte Provintien, Steden, ende plaetsen, daar sy van daen gesu- fugeert zijn, naar meriten van saacken gestraft te worden als na rechten, T'vir- conde deses getekent ende met ons Graeffelyck Pitzier bevesticht. Actum op on- sen huysse Weert den 2. of 12. Maji 1664. Was ondertekent Henrick Wolraedt Grave van Waldecq, Pymont, Cuylenburch, hebbende ter syden opgedruckt het cachet in roden lack, Leger stont: Accordéert met zyn principale. J. Sprons- sen.

Necessaria etiam remissio, si alibi reus captus alibi priusquam captus, jam inquisitio, informatio, & quæ eam subsequuta est citatio præcessit. Ordonn. op't stuck van de crimin. justitie Ann. 1570. art. 76. & seq. Farinac. prax. crim. to. 1. tit. 1. qu. 7. n. 39. Clar. 9. fin. qu. 38. n. 20. & seq. Damhoud. prax. crim. cap. 33. And. Gail. de pac. publ. cap. 16. n. 30. Berlich. decis. 272. n. 6. Boff. prax. crim. rubr. de for. comp. n. 60. Res hæc extra controversiam. Et exemplum quo eo casu reum Curia Provincialis ad Toparchiam remisit. Dignum quod addatur hic:

Gesien by den Hove van Utrecht het proces crimineel voor den selven Hove gemoveert by den Procureur generael Aenlegger debattorende sekere exceptie van renvoy ter eenre, ende Adriaen Peterffen mitsgaders Haesgen Willem Vernoy's dochter syne huysvrouwé gevangen op den huysse van Vredendorsh propo- nerende de voorz exceptie ter andere syden, T'Hof renvoyeert de sake mitsgaders parthyen voor de hooge justitie van de Heerlicheyt van Amerongen, Or- donnerende den Officier mitsgaders die van den gerechte van de Hoeh-Heerlicheyt i' proces aldaar geïnstituert ende als noch hangende voorts te beleyden, s'in-

strueren, ende binnen s'jaers te wysen ende terminereren achtervolgende de leste Ordonnantie op de criminele justitie gemaect ende dat op peyne van evocatie ende andere peynen by de voorsz. Ordonnantie gestatueert, Condemnerende niet-demin de voornoemde gevangen om sekere merckelijcke consideratie in de costen ende misen van justitie tot taxatie van den Hove. Actum t'Utrecht den 15. Octobr. 1571. Onder stont geschreven aldus: Edele Vermogende Heeren Achtervolgende dese sententie hebbe ick Pander onderschreven my gevonden op den 20. Octobr. 1571. tot Amerongen by Gerrit van Harn Droft ende Schout aldaar mitsgaders aan alle die Schepenen van de Hooch Heerlicheyt, ende hebbe deselve van wegen de Co. Maj. bevolen t'proces in deser sententie geroert binnen s'jaers te wysen ende terminereren achtervolgende de leste ordonnantie op de criminele justitie gemaect, ende dit op peyne als in de sententie. Antwoorde den Droft te begeeren Copye van dese sententie, die ick hem gelievert hebbe, Die Schepenen obedieerden. Aldus geschiet by my. Onderteeckent: P. van Nykerck.

- 16 Imo etsi jam inquisitio, & quæ eam subsecuta est citatio præcessit, casus tamen notabilis est, quo necessaria est remissio. Vetustissimum illud jus, & quod seculum jam obtinuit, ut qui Leydæ operam dant studiis, & albo inscripti, si delinquant, sive ibi sive alibi, modo intra Hollandiam, alium judicem non agnoscant, nec ab alio judicandi, quam ab ejusdem Academiæ Senatu juridico; qui Rectore & Assessoribus, quatuor Consulibus & duobus Scabinis constat. Ante annos aliquot cum Dordracum movisset de eo controversiam, judicio possessorio a Senatu juridico coram Curia Suprema triumphatum, ut sequitur:

Gesien by ons Commissarisen de Information ende munimenten aan ons overgelevert by den Rector, ende Rebtiers, mitsgaders den Officier der Stadt Leyden als Promotor van de Universiteyt aldaar, als mede by de Curateuren over de voorsz. Universiteyt, en Burgemeesteren der gemelte Stadt met deselve gevoecht impetranten van mandament van Complaincte tot bewijs van haarluyden possessie vel quasi en de turbatie hemluyden daar inne gedaan by den Schout, mitsgaders, die van de Camere judicieel der Stadt Dordrecht gedaechdens; ende mede gesien der Gedaechdens contrarie seyten possessor, destructief ende exceptyf, nevens de munimenten tot probatie van dien insgelijcks geproduceert. Ende ons daer uyt ten genoegen gebleecken synde van der Impetranten possessie vel quasi, ende de turbatie door de Gedaechdens deselve Impetranten daar inne aangedaan hebben onder Correctie van den Hoogen Rade ende uyt den name ende van wegen de Hoge Overicheyt ende Graefflickheyt

lickheyt van Holland, Zeelant, ende Vrieslant de Impetranten gemaintineert, gestyft, ende gesterckt, maintaineren, styven, ende stercken deselve in de possessie vel quasi, van privativelijck ende alleen recht te spreken sonder eenich onderscheys over de Studenten op de voorsz. Universiteyt geimmatri-culeert, particulierlijck medo over de delicten ende Criminele Calangien, dewelcke tot laste van sodanige Studenten souden mogen vallen, t'sy dan dat die delicten ofte forsaicten de gemelte Studenten te laste geleyt mogen syn voorgevallen binnen de Stadt Leyden ofte jurisdictie van dien, t'sy dat deselve daar buyten ofte elders in dese Provintie souden mogen syn begaen, mits doende behoorlijcke afschryvinge aan de andere Rech-ters, die haar de judicature over de voorsz. Studenten souden mogen aan-matigen. Ende procederende voorts tot het ~~aan~~ t' Restablissement hebben wy Commissarisen de gemelte Gedaechdens geordonneert, als wy haar ordonneren in desen, alle de proceduren jegens gemelte Jacob Heuft Stu-dent van de meergemelte Universiteyt (naar date van de afschryvinge van de Impetranten aan haar gedaen) voor de voorsz. Camere judicieel geen-tameers, breder in de brieven van Complaincte vermeldt, als een hinder-letsel, ende turbatie d' Impetranten in haar voorsz. possessie vel quasi aan-gedaen te repareren en af te doen, Ende hebben voorts van wegen de Hooge Overicheyt op een peyne van hondert goude Ryders daar jegens te verbeuren de voorsz. Gedaechdens en allen anderen geinterdiceert, gelijk wy interdiceren mits desen van gelijcken meer te doen, ofte met de voor-noemde proceduren voorts te varen, alles tot dat partyen ghehoort by den Hoogen Rade anders sal syn geordonneert, Ende in cas van oppositie hebben wy Commissarisen de sake contentieus genomen ende gestelt in handen van de hooge Overicheyt, omme onder deselve geregeert te worden, ende de voorsz. Gedaechdens gedachvaart, als wy hemluyden dachvaerden by de-sen te compareren, ofte gemachtigde te senden voor den Hogen Rade jegens Dynsdach toecomende drie weken om ons Exploict te sien approbe-ren, ende d' Impetranten breder ende volcomentlijck in hare possessie vel quasi te sien houden en mainctineren, en by provisie haar te sien adjudice-ren de Recredentie, indien sulcks behoort, daar jegens contrarie te sustine-ren, ende voorts te procederen en sien ordonneren, als nae behooren. Ge-pronuncieert in de Vertreck-Camer van den Hogen Rade den 28. Novemb. 1682. Ende was onderteyckent, Cornelis Hop, Hub. Rosenboom.

Sic quod militi concessum, l. 9. ff. de cust. & exhib. reor. l. 6. C. de ju-risd. studiosis etiam datum. Nec minor eorum favor. Petr. de Vincis 3. epist.

epist. 11. Imo major quam fuit tempore Friderici Barbarossæ. Nihil enim & ne gry quidem de privilegio hoc, quod jam habent hic, in *auth. habita C. ne fil. pro patr.* ut ostendit jam Parens meus ad lib. 48. ff. tit. 13. cap. 5. Add. Brunemann. ad *d. auth.* Sed in viam ut revertar, quod ad Ultrajectum, habet id quod dixi in civilibus etiam locum. Et nec hæcenus quidem Curia vel in
 17 urbe ullum jus vel in urbis suburbiis. *Instruct. van 't Hoff rubr. 1. art. 33. Ordonn. van de Stadt rubr. 21. §. 1. & 2.* Nec quod jurisdictionem sapit quicquam ei ibi licet. Verum est; a Scabinis ad Curiam appellatur, sed dirigi executio in condemnatum non potest, nisi Prætor permittat, nisi ope & auxilio judicialis confessus. Aliter si quis dirigat, impune id non fert, sed & graviter coercetur, et Curia Provinciali proponatur subjectus, eique ab officiis, ut ostendit, quæ sequitur:

Gesien by den Gerechte der Stadt Utrecht de genomene informatie by den Heere van den Engh Hoof-Officier deser Stadt nomine officii overgeleyert op ende jegens Willem van Noortwijck Daarweerder van den Ed. Hove van Utrechts, ende Christoffel Kettingh Pander van den selven Hove gedetineerdens, Gesien mede de respectieve requesten van Submissie, condemneert deselve ter saecke van het violeren van de jurisdictie deser Stadt, ende verder exces in het executeren van sekeren huysman genaamt Cornelis Wouters onder deselve jurisdictie woonende, ende het quetsen van den selven gepleegt, ende allen gevolge van dien, yder in de boete van vyftich silvere Nederlantsche ryders, ende daarenboven in de kosten ende misen van justitie tot taxatie van den Gerechte, voor behondens den voorsz. Cornelis Wouters nopende syn ontfangene quetsuren syn actie ende recht. Aldus gedaan ende gepronuncieert in de Raedt-kamer, den 10. August. 1676.

Nec mirum, quod vulnerato ratione vulneris quod acceptum adhuc actio reservetur. Contra fas id illatum. Fateor resistenti. Sed ob corporis tutelam & vim vi defendenti. Quidni liceat id si injuste & ita ut oportet executio non fiat? Arresto civis bona includi non possunt. Non possunt scilicet aut in urbe aut qua extendit se jurisdictione ejus; nisi id vel fiat ob mercedem locationis, vel suspecti de fuga, dum asportantur, deprehendantur in navigiis, in cymbis, aut in vehiculis &c. *Costuymen van Utrecht rubr. van Arresten art. 2.* Et tamen Curia Provincialis ne tum quidem quicquam potest, si non Prætor prius fiat certior. Stricte etiam observandum id. Nam & tempts, quo Curiam, cum parum bene observasset id, moneri urbs statim jus sit, temere ab ea factum, contra jus & statuta, nolle se conculcari hæc, facturam se privatis resistendi potestatem, si id iterum tentaret.

Extra& nyt de Resolutien van de Vroedschap der Stadt Utrecht, Woensdachs den 8. Sept. 1630. Rapporteerden de Heeren Borgemeesters en andere

van den Gerechte, dat Marten de Roy Schout van den Dam; als Requirant van den Hove van Utrecht in rechten betrocken hebbende Herman Dyl wynkooper en Burger deser Stadt Gerequireerde, en den selven gecondemneert synde te stellen cautie pro judicato by hem seecker cautionaris gestelt was, en daar op geobtimeert surcheantie van gyselingh, Welcken cautionaris van wegen den Requirant gedebatteert synde den Gerequireerde geordonneert was den cautionaris nader te justificeren, of een ander te stellen binnen seeckeren peremptoiren tijt, opwaer dat de surcheantie soude worden afgedaan, gelyck oock deselve vermits den Gerequireerde niet pareerde by appointement is afgedaan, dat voorts den Requirant den Hove te kennen gegeven hadt, dat hy wel soude versoecken defaut van gyselingh en apprehensie corporeel, dan insiende dat den Gerequireerde dickwils absenteerde, ende dat hy daar en boven in prejudicie van den Requirant syne goederen verminderde, als hebbende op den 4. deser uytgeslagen ende op Amsterdam gesonden drie voeder stucken Rynse Wyn continerende ontrent 1808. kan, wesende de meeste partye van zyne Wynen ende mobile goederen, dat hy daar benefens xre alieno beswaart was, en van de vaste goederen, die hy titulo emptionis possideerde geen proprieteyt en hadde, en deselve goederen met hypothequen en resterende kooppenningen seer waren belast, en daerenboven dede verluyden de eene tijt dat hy nae Groeningen, en de ander tijt, dat hy nae boven wilde verrecken, en dat den selven daar over niet alleen ex fama, maar oock sonderlingh by hem Requirant gehouden worde voor insolvent ende suspect de fuga, presenterende i'selve by eede te verclaren, versoekkende uyt de voorsz middelen appointement, daar by hem gepermitteert soude worden de persoon ende goederen van den Gerequireerde te nemen ende te houden in arrest, ende dat hy Requirant daar op verkregen hebbende appointement, waar by hem, mits by eede verclarende den Gerequireerde te houden voor suspect de fuga, gepermitteert worde de goederen van den Gerequireerde te nemen in arrest ende versceckeringh, ter tyt toe i' voorsz appointement voldaan, en cautie pro judicato gestelt sy, Dat den Requirant voorts i'selve den Gerechte deser Stads by requeste genotificeert ende gelyck versoeck gedaen hebbende daar op geappointeert was hy soude procederen volgens de Ordonnantie, Waar op gevolcht was, dat Christoffel van Mynden Deurwaerder s'Hoofs voorsz den Heere Hooft-Officier deser Stadt van't voorsz appointement van den Hove adverterende, ende syn Ed. assistentie versoekkende den selven Heer Officier hem sulcks geweygert hadde, als srydich tegens de Stadis ordinantie, Dat des niet tegenstaende den voornoemden Deurwaerder ten huysse van den Gerequireerde had-

Gggg

de had-

de hadde gebracht eenige Boden ofte Dienaers van 't Hoff, onnse des Gerequireerdens goederen te nemen in arrest, ende 't selve gekomen synde tot kennisse van mijn Heeren van den Gerechte, deselve geordonneert ende geauthoriseert hadden den Officier deser Stadt ende synen Substituut hun derwaarts te vervoegen, ende de geene die hy aldaar ten sine voorsz. mochte vinden voor den Gerechte te adduceren, Dan dat als den Officier ende synen Substituut quamen, den Deurwaerder Mynden de voorsz. Dienaers van daer hadde doen vertrecken in gevolge van den appointemete van den Hove middeler tijt verleent op de requeste van den Gerequireerde, dewelcke syn Advocaet niet so seer gesundeert hadde op 't privilegie hem volgens deser Stadts ordinantie competerende, als wel daar op dat het appointement van den Hove alleen permitteerde de goederen te besetten, tot dat cautie pro judicato gestelt soude zyn, ende dat deselve nu gedaan ende geïnstituert was, ende noch maar alleenlyck questie was over de kosten. Alle t'welck by de Vroetschap overwogen sijnde, ende geconsidereert, dat met sodanige maniere van procederen de Burgers deser Stadt indracht soude geschieden in de privilegien haer by de Ordinantie verleent, dewelcke mede brengt art. 2. rubr. van arresten, dat men de Borgeren mochte ondersaten goederen binnen dese Stadt ofte Vryheyt van dien niet besetten en sal mogen dan van huyshuur alleen, ten ware men de goederen geladen vonde op wagens, of in schepen, of dryvende, of dragende, Soo is na rype deliberatie goet gevonden de Heeren van den Gerechte te gelassen, ende so veel t'noot sy te authoviseren in desen voorts te doen, ende te ordonneren, t'geene deselve tot waeringe van sodanige indrachten, ende tot conservatie van deser Stadts ende der Burgeren van dien rechten ende privilegien sullen bevinden te behooren. Ende is voorts dienlich geacht, dat de Heer Vianen deser Stadts Advocaet de Heeren van den Hove nyt de naam van de Vroetschap sal aanseggen, dat men sich ten hoogsten verwondert, dat haer E. de Burgeren van dese Stadt niet laten genieten t'effect van hare privilegien haer by de Ordonnantie deser Stadt toegestaan, ende by so verre haer Ed. niet en desisteren van sodane maniere van doen, dat men de Burgers sal waarschouwen, dat sodane arresten of executien wel mogen resisteren, ende dat men benlieden daar inne des noot synde de hant sal bieden.

Magnum Curia Provincialis & splendidissimum jus, & olim dum Cæsar & ejus filius Philippus adhuc rerum potirentur, quorum vicem tum functa (de quo multa adhuc possent dici) longe majus quam jam est. Nunquam non tamen urbs, etsi ei tum temporis iustis Curia parendum, de privilegiis sollicita. Juraverat Cæsar se servaturum factum tectum urbis jus. Nec contra Curia quicquam ausa. Et si ausa id tantum facti. Nec necesse ut miretur quis, quod magistratu inviro Curia pro imperio Ultrajecti nihil licuit.

Ne

Ne edicta quidem Ordinum, quorum Curia Provinciali expresse injuncta publicatio, ibi aliter publicata, quam magistratus permisso, Prætoris & aliquot ex Scabinis assistentibus tamdiu. Quod ut probem non necesse. Notum id Ultrajecti. Nec aliter unquam Curia publicari etiam jussit, ut ex decreto ejus patet Ann. 1580. ult. Mart. *Die President ende Raden s' Conincks van den Hove Provinciael van Utrecht den eersten Deurwaerder ofte Pander van den selven Hove hier op versocht Saluyt. Also die drie Staten s' Lants van Utrecht ons doen leveren hebben sekere articulen nopende die jacht by beemlyden doen concipieren ende bewerpen, ende by d'Excellentie van den Prince van Oranien Stadthonder der voorsz. Landen van Utrecht naderhant geapprobaert ende bevestight, Ons ondonnerende daar van brieven van placate te doen depescheren ende publiceren, ten eynde niemant daar van ignorantie en soude pretendere, So eest dat wy U. Deurwaerder ofte Pander diensvolgende ordonneren ende rammitteren, omme binnen der Stadt Utrecht ende allen anderen Steden ende plaatsen s' Lants van Utrecht, daar 't van noode wert, ende men gewoonlijk is publicatie te doen met voorgaende clockluydinge ende assistentie van den Gerechte te publiceren die voorsz. articulen, dewelcke hier na van woorde te worde volgen &c.* In fine edicti de re venatica Ann. 1581. expresse etiam ita: *Op de Rugge stont geschreven. Myn Heeren, Op den 9. Decemb. xv. een ende tachtentich hebbe ick Christoffel van Mynden Deurwaerder uwer myn Heeren onderdane Dienaer onderschreven desen gepubliceert ende verkondicht voor den gemeenen volcke naar voorgaende clockluydinge met assistentie van Joncker Nicolaes van Zuylen van Draeckenburch, Heere van der Sevender &c. Schout, mitsgaders eenige andere van de Magistraet aldaar hier toe by my versocht wessende, ende den welcken ick oock Copee hier van geleverd hebbe onder mijn hant. T'enen oirconde &c. Onderteeckent: C. van Mynden. Noch stont op den rugge geschreven: Gepubliceert andermaal by renovatie op den 25. Januar. 1583. van den Stadthuys t'Utrecht met assistentie van Joncker Nicolaes van Zuylen van Draeckenburch Heer van der Sevender &c. Schout, ende eenige andere van den Gerechte aldaar naar voorgaende clockluydinge, By my Deurwaerder. Onderteecken C. van Mynden &c.*

Et quid dico de Curia? Ab ipsis etiam Ordinibus prius actum cum magistratu, siquid vellent publicari, & fuit tempus quo magistratus assensum præbuit non aliter, quam si scripto caverent Ordines se in posterum eam rem non tracturos in exemplum. *Extract uyt de Resolutien van de Vroedschap den 16. Jun. 1580. De Raet op buyden geladen ende vergadert synde om te resolveren op 'geene den Raet op gisteren van den Staten wegen aangegeven is heeft na eenighe communicatie daar op gebonden belieft ende geconsenteert,*

dat de publicatie geconcipieert opte interdictie van de exercitie der Roomfche religie op de naam van de Staten van Utrecht gedaen werde binnen der Stadt, Steden, ende ten platten Lande van Utrecht, Des indien de voorsz. Staten sulcx als morgen niet en beginnen te doen, dat men dan sulcx van Stadts wegen in de Stadt ende Vryhey van dien doen doen sal, Approberende voorts d'acte van de Staten &c. Ende dit alles onder protestatie t'anderen tyden desen aengaande gedaen. Accordeert in kennisse van my J. van Nypoort.

- 19 Nec in jus vocatio, aut citatio, nec inquisitio, aut informatio, nec obfignatio, aut resignatio eorum de quibus quaestio, nec auctio aut subhastatio, etsi Curia Provinciali subjectus is, cujus auctio, aliter quam ut dixi legitime unquam facta. Si aliter rescissa & sic in pristinum statum rursus omnia restituta. Ordonn. van den Hove van Utrecht tit. 1. art. 32. Costuymen van Utrecht tit. 34. §. 1. Obætatus si decedat quis datur bonis curator. Quid si non solvendo Advocatus deceffit? Si Ultrajecti deceffit, Curator dabitur a Scabinis non a Curia Provinciali, etsi alibi per Provinciam etiam bona ejus sita. Extract uyt het Register van alderley acten van den Ed. Gerechte der Stadt Utrecht Ann. 1635. Op de requeste lydende als volgt: Aen den Ed. Gerechte der Stadt Utrecht; Geven reverentelyck te kennen Abraham Kerckraed Procureur deses Gerechts ende Cornelis van Schoonderwoert deser Stadts Erfhuysmeester, hoe dat den voornoemden Kerckraed in plaats van Gerrit van Waey gestelt is Curateur van M^r. Christiaen Bruyninx zal. in syn leven Advocat s' Hoofs van Utrecht, welcken Gerrit van Waey uytgeschreven hebbende de verkooping van des voorsz. Bruyninx meubilen, boecken, en huysingen hadde den Procureur Generael van den Hove by requeste versocht ende verworven appointement van interdictie jegens den Heere Schout deser Stadt, desselfs Substituut, de Heeren Pantvercoopers, en den Secretaris met synen Substituut van over de voorsz. verkooping te staan op pene van vyf en twintich dubbelde Nederlantsche Ryders tegens den Heere van den Lande te verbeuren, ende op pene van nullité, misgaders tegens den voornoemden van Waey van hem als Curateur over de verkoping der goederen voornoemt te dragen, item tegens den Erfhuysmeester van eenige van de voorsz. boecken ofte meubilen op te staan, ende in cas van oppositie, refus, of dilay, de voorsz. interdictie Stadthoudende &c. ende dat hy Kerckraed in de voorsz. qualite mede by affixie van billetten doen uytchryven hebbende de verkooping van eenige des voorsz. Bruyninx meubilen en boecken den voorsz. Procureur Generael mede jegens hem Kerckraed requeste gepresenteert, versocht, ende geobtineert heeft appointement van interdictie van hem als Curateur van den voorsz. Boedel te dragen op pene van vyftich dubbelde Nederlantsche Ryders tegens den Heere van den Lande te verbeuren, ende op gelycke pene t'gunt by hem in de voorsz. qualite gedaan was af te doen, ende in cas van oppositie, refus, of dilay de voorsz. interdictie stadthoudende &c.
- breder

breder vermogens de requesten ende appointementen hier nevens gaende respecti-
 velyck geïnfinueert, ende daar van een rechtich tegens hyden acht dagen be-
 teyckent is, ende also die uyre der verkopinge tegens hyden ten negen uyren is
 aanbestemt, Soo hadden de Supplianten goetgevonden t'selve U. Ed te remon-
 streren, met versoek dat U. Ed. gelieve ordre te stellen, waer naer de Suplian-
 ten haer diens aangaende sullen hebben te reguleren, Dit doende &c. ende
 onderteckent, Abr. van Kerckraedt, is geappointeert: T' Gerecht verstaet dat
 de Supplianten mette aanbestemde verkopinge sellen voortgaen ten overstaan van
 de Heeren Schout ende Pantverkoopers voorgaens gecommiteert, Ordonnerende
 den Heer Officier deser Stads tegens - - - Procureur Generael s'Hoofs van
 Utrecht t'recht van den Heere te bewaren ter saecke van t' versoeken, impetro-
 ren, ende doen exploiteren van de respective twee appointementen s'Hoofs voorsz,
 t'een van den derden ende t'ander van den sevenden deses maents in dese requeste
 geroert, ende t'gene daar op of uyt volgen soude mogen. Actum den 9. Maert. 1635.

Rursum quidem controversia hic inter urbem & Curiam. Sed superior
 rursum urbs. Nam & nusquam impedita subhastatio processit, & Procurator
 Generalis a poenæ petitione, quam dicebat commissam, posttidie in eum a
 Scabinis statuta vicissim poena ducentorum Equitum Belgicorum, si moveret
 quicquam deterritus. Infinita ejusmodi, & multo plura adhuc ad manum. 20
 Verum ohe jam satis est. Id tantum adhuc addam, nequis hic vitiligit,
 aut me mihi contrarium dicat, ad clerum non extendendum id quod toties
 jam dixi, quod cives, incolæ, indistincte magistratui subiecti. Exemptus
 olim clerus magistratus imperio. Exempti etiam omnes, qui etsi essent laici
 sub ejusdem tutela. Sui his olim judices. Nec in eos utut reos magistratui
 quicquam licuit. Ut scelus piandum ingens, siquid contra tentasset.

Johannes Dei gratia Episcopus Trajectensis notum facimus universis, quod
 Johannes de Leuwenberch noster Sculterus Civitatis Trajectensis super delicto
 in personam Johannis de Covordia clerici, quem suspendit, in nos tanquam in
 arbitrum arbitratorem sub poena ducentarum librarum Turonensium nigrorum
 de nostra pronuntiatione observanda & adimplenda compromisit, Nos vero onere
 hujusmodi compromissi in nos suscepto pronuntiavimus & ordinavimus, quod
 Johannes predictus Venerabili viro D. Henrico de Mierlaer Archidiacono ecclesie
 nostra pro eo, quod predictum delictum in dicto Archidiaconatu perpetravit,
 poenam quinquaginta librarum nigrorum Turonensium solvet, & ipsi satisfaciet de
 eisdem, ac Curatis civitatis nostra predicta omnia damna, qua tempore cessationis
 sustinuerunt, cujus occasionem dederat, per discretos viros D D. Arnoldum de Ysel-
 steyn militem, & Magistrum Hugonem Braem Canonicum ecclesie beata Maria
 Trajectensis moderanda resarciet. Quam pronuntiationem idem Scultetus appro-
 bavavit, laudavit, & emologavit, nostrarum testimonio literarum. Datum anno
 Domini M. CCC. tricesimo octavo feria secunda post Trinitatem.

Clerus in-
 cola olim
 tantum.
 Nec civi-
 tatis ei jus.
 Ex Actis
 Ann.
 1416.
 s'Woens-
 dachs op
 St Mar-
 grieten
 dach. Her-
 man van
 Steenre
 beeft syn
 Borger-
 schap opge-
 geven, ende
 wil een
 geestelyck
 man wesen.

CAPUT XXXVI.

1. *An reliqua oppida in dioecesi idem habeant jus quod habet urbs Ultrajectum.*
2. *De atroci etiam crimine an possint cognoscere.*
4. *Proscribit Curia Provincialis dioecesi non tantum sed Hollandia etiam & Zelandia.*
3. *Toto Belgio fœderato etiam urbs Ultrajectum.*

Quod ad Ultrajectum splendidissimam urbem, unde mihi origo est, dixi jam satis. Dixi lib. 2. de Nobilit. cap. 27. & abunde id probavi, quod plenissima jurisdictio ei, quod non tantum jus gladii, sed quod & omnes ejus partes. Habent etiam jus gladii Amisfurtum, Dorstadium, Rhenum. ^{1.} Montfurtum non habet. Nam nec olim unquam habuit. An autem Amisfurtum, an Rheno, an Dorstado idem jus quod Ultrajecto, & an idem omnino jus, non necesse est ut jam disputem. In suos soli imperium habent. Etiam in suo in scelerosos inquirunt, & puniunt quos reperiunt etiam summo supplicio. Non necesse est, ut remittant. Nec Curia Provincialis etiam oppidis se immiscet. Nec ipsis insciis aut invitis ibi reos inquirat. Si inquirat, si capiat, ipsorum permissu fit, & prius præstita cautione fraudi ipsis id non futurum, ut exemplum de eo extat in quarto Curia Memoriali :

Gesien by den Hove van Utrecht seeckere Requeste gepresenteert aan die van den Gerechte van Wyck van wegen Thyman Thymanffen ende Willem van Ryfwyck missgaders die Apostille daar op by die van den voorsz Gerechte op gisteren verleent, T'voorsz Hoff autoriseert den Substituut Procureur Generael omme met behoorlycke assistentie ten versoecke ende tot coste van de voornoemde Supplianten te versoeckeren, ende van Wyck alhier binnen Utrecht in bechtmissse te brengen die persoon van Jo: Hennecke Schengel, Behouden altyts die van den voorsz Gerechte haarlyder privilegien ende Gerechtigheyt, die sy souden mogen hebben ter contrarie. Gedaen t'Vrechs den 8. April. 1595.

Magnum interim inter oppida hæc & Ultrajectum discrimen. Nemo est quod sciam, qui Ultrajecto de jure gladii controversiam unquam movit. Vetustissima hæc urbs. Priusquam quisquam adhuc episcopus jam in rerum natura. Quæstio contra Amorfortis mota de eo ab episcopo Frederico van Blanckenheim. Nec præter temporis præscriptionem ab iis quicquam adductum. Nam quod ad codicillos, quibus urbis jus nacti, & quos primus jam edidi lib. 3. de Nobilit. in codicillis de eo nihil. Audiamus ipsorum verba; ex arbitrio Ducis Gelriae inter partes suscepto Ann. 1394.

Item

Item op dat punt, dat sy luyden die Stadt verbieden ende tollē ende wechgelt op haar goet setten by hem selven buyten der Heerlicheyt, Dair die Rait op antwoort, dat der Stadt recht van Amersfoort also van alds gelegen is, dat op alle die ghene, die der Stadt voernoemt breuckastich geworden syn of werden, dat die Stadt van Amersfoort op hoir ende hoiren goeden wel verboat doen mach, Seggen wy, Brengt die Stadt van Amersfoort dat by als recht is, dat hoir rechte, gelike sy hem vermeten, van alds also gelegen is, so mogen sy des wel doen buyten den Heer.

Item op dat punte, dat si luden aantasten, vangen, ende quytlaten, ende richten over lude by hem selven, dat si mit recht niet doen en mogen, ende dat placht myns Heeren Scholtes te doin, so dat si dair geen bewijnt in en hadden, dan dat oock die Schepen die oerdeel wysden, als die Maerschalck te recht sat, Daer die Rait op antwoirdt, dat der Stat recht van Amersfoort van outs also gelegen is, dat sy lude antasten ende vangen mogen van koiren ende broicken, ende daar of quyt laten, wanneer sy onschuldich syn, ende te richten na der Stat recht alse rechte is, Seggen wy dat die Stat van Amersfoort niet richten en sal, dat an der Heerlicheyt dreeght, sy en doen dat by des Bisschops Scholtes.

Item op dat punte, dat si luden antasten bi hem selven, ende doin die in hoir venckenisse, dair si ghien venckenisse en plagen te hebben, maar die venckenisse is myns Heeren, ende stont altoes tot syns Scholtes huys, Daer op die Raedt antwoirt, dat die Stat van Amersfoort alle tijt sint dat si Statrecht ende vryheyt krogen venckenisse ende sloren gehadt heeft, ende noch heeft, Seggen wy als op dat punte dat hier naast voer geschreven staat van den gherechte.

Habet Ultrajectum consuetudines quibus regitur. Habet & Amisfurtum. Verum ubi deficiunt non statim Amorsfortii ad jus scriptum recurrunt, sed prius contra ad illud jus, quo Trajectum utitur, ut metropolis. Vulgo reliqua enim oppida sequuntur metropolim. Et sic voluit Imper. in §. ult. Inst. de satisfd. l. 32. pr. ff. de legib. Add. Menoch. 2. praesumpt. 6. n. 12. & 4. praesumpt. 202. n. 12. Craver. de antiq. temp. part. 4. arg. 1. n. 53. & seqq. Joseph. Ludov. conclus. comm. 55. per tot. Sebast. Medic. tr. de legib. & statut. part. 4. qu. 10. Hieron. de Monte de sinib. regend. cap. 3. n. 50. Alder. Mascard. de natur. interpr. concl. 32. n. 9. & seq. Ant. Fab. C. de dign. def. 24. n. 15. & 21. in gl. & def. 20. n. 12. Insultadium ut dixi dioecesis olim pars. Unde & jus Trajectensium, quoties proprium ipsi nullum, adoptavit pro suo. Nec contempsit statim aut abjecit id, postquam jam avulsam a dioecesi discessit. Superiori adhuc ævo, cum quæstio esset de ea re, testatus quidam in judicio Jan Hendricksen Blom cum sociis quinquaginta Ann.

Ann. 1563. 29. Octobr. ut in actis Iſulſtadii eſt, ſe & ſando id accepiffe majorum ſuorum verbis, & propria experientia & vidiffe & didiciffe Iſulſtadii non tantum, ſed in tota ditione illa, in Benſchop & in Polsbroeck, & in reliquis etiam pagis ad vetus jus Trajectinum conſtanter recurri, & ſie ſemper obſervatum, quoties jus domeſticum aut ſtatutum deficeret. Non mirum ergo de Amerfortiis. Weſenb. pr. ff. de legib. n. 9. verſ. petiti tamen. Chriſtin. 1. decif. 185. n. 30. & ſeqq. Gail. 2. obf. 66. n. 9. Scherff. ad. Weſenb. d. tit. n. 41. & ſeqq.

Vid. lib. 2.
de Nobil.
p. 308 &
ſeq.

Nec in cauſa ſeculari nec in cauſa eccleſiaſtica Trajectenſes extra urbem evocare olim licuit, ſcilicet non ſolum vi vetuſtiſſimæ conſuetudinis, ſed ex indulto etiam Leonis Papæ Ann. 1517. Contra Amorfortios in eccleſiaſticis licuit: Charta Ann. 1408. Frederick van Blanckenhem by der genaden Goits Biſſcop t'Vtrecht doen kont allen luyden, die deſen brief getoont ſal worden, dat wy gegeven hebben ende geven onſen lieven Burgeren ende onderſaten onſer Stadt van Amersfoort, die binnen den kerſpel van Amersfoort woonen, datmen hem niet voor ons oft voor onſen Officiale t'Vrecht noch anders waar met Geefſelycken rechte roepen noch dagen en ſal roetende van wærlÿjcken ſaecken, behoudens ons onſe juridiëtie in allen geefſelycken ſaecken, ende in alle geefſelycke perſonen ſonder enich argeliſt. In oerconde der waarheyt ſo hebben wy deſen brief beſegelt mit onſen ſegele. Gegheven in't jaar ons Heeren duyſent vier hondert ende vyve op ten twintichſten dach der maent October.

Quod indixit tributum. Quod & auxit & minuit Ultrajectum non dicam. De Statutis etiam nihil. Præſcripſit ſuis & indixit etiam urbs Amisfurtum. Sed hoc dicam neceſſe eſt, quod quas voluit non tantum multas edicto conſtituit, ſed quod exactas etiam vertit in ſuum tantum uſum, & vertit in totum, excepto ſiquid aut pauperibus aut delatori conceſſit. Epifcopo nihil. datum. Ex Actis Ann. 1446. des Vridags op St. Servaes dach.

Ende waer ymant die van deſer tijt voort eenige ſine onruerende goeden in geefſelike hant brachte binnen deſe Stadt ofte Stat vriheyt gelegen, het waar in vercopen, wechgeven, of anders, die ſoude ſo veel goets verbeuren ter Stat behoeff, als hy onder geefſelike hant gebracht hadde, ende dat goet ſoude daar toe verbeurt weſen ter Stat behoeff. Waar oock ymant die enich onruerende goet onſinge om in der Geefſeliker hant te bliven en ter Geefſelicheyt behoeff, die ſel oec ſo veel goets verbeuren ter Stat behoeff, ende enich Schepen die daar over ſtonde, dat der Geefſelicheyt enich goet gegeven worde onruerende, die ſoude die weerde des ſelven goets verbeuren in der Stadt hant, ende daar toe tot genen tiden Schepen mogen worden. Dit extract u naar collatie accorderende bevonden, By my Secretaris der Stadt Utrecht, I. van Nypoort. Charta Ann. 1455. Wy Borgemeyſteren

keren, Raet, gemeene Oudermans, ende gemeene gilden der Stat van Virecht doen kont ende kenlic allen luden &c. In den eerften dat als men des dages voor onser Vrouwen avont te Lichtmiffen in den twalef gilden die Scepen, Rade, ende Oudermanne kiezen sel, te weten uyt elken gilde enen Scepen, twee Rade, ende twee Oudermans, so sellen die oude Oudermans, die dan afgaan, ende hoir tijt uyt wesen sel, elck in sinen gilde alle hoir gilde-broederen op een seker ure doen komen op ter steden, dair men die voersz Scepen, Raide, ende Oudermanne kiezen sel by eenre penen van v. lb. totter gilden beboeff, behoudeliken nochtans der ouder overdrachten van den C. Beyerschen gulden ter Stat behoeff te verbeuren &c.

Contra Amisfurtum tertiam earum partem fisco intulit episcopali, ut ex charta jam dicta: Item op dat punte dat alle broecken ende koeren eyn derde deel mijns Heeren syn, daar si nu steen op setten, ende nye wilcoren maacken buten minon Here, die sy alleen holden, die mijns Heeren mit rechte zijn, Dair op die Raet antwoirt dat die Stat van Amersfoort onfs Heeren koren niet verminrot en heeft, mer vermeeret, also alse van outs gelegen zijn, dat die Raet wil bewisen mach, Seggen wy dat die Stat van Amersfoort den Bisschop zijn deel van allen broecken ende koeren laten sal, als die van outs gelegen syn, ende sullen hem die niet verminren. Insignis quidem urbs, sed non tanti ut Ultrajectum. Præfectum habens ab initio ab episcopo ei missum, unas autem tantum nundinas usque ad Ann. 1331. quo duas alias adhuc addidit Johannes van Dieft. Vectigal autem quod exactum hinc univrsum episcopi. Ab eo urbi obligatum ad crediti securitatem Ann. 1376. Probationes si desideres, probationes in promptu sunt:

Wy Johan by der genaden Gods Bisschop t'Utrecht maken kont, dat wy gegeven hebben onsen lieven ende getrouwen Stadt Amersfoort noch twee merckten jaarlycks te leggen tot die one, die sy hebben van onsen Voorouderen Bisscoppes t'Utrecht by rade ende consente Heeren Aernt van Yselsteyne onsen Ambachtsmanne aldaar, ende geven geleyde allen Coopluden ons lants, diere die merckten soecken, uytgenomen vredelose luden, die uyt onsen landen verdreven syn van quade feyten. Oerconde &c. Gegheven t'Utrecht in 't jaar ons Heeren M. CCC. XXXI. Sonnendaghs na Palmdach.

Wy Aerndt van Hoorn by der genaden Godts Bisscop t'Utrecht maken kont, dat ons onse Stadt van Amersfoort geleent heeft vijf bondert oude schilden van Vrauckryck, die wy voert in ons Gestichts oerbaar gekert hebben, waar voor wy onse Stadt van Amersfoort geset hebben in onse drie marckt-tollen, die wy jaarlycks t'Amersfoort hebben, alse des Sonnendachs tot beloken Paschen op St. Bartholomeus dach, ende op St. Gallen dach, also als die drie markt-tollen gelegen

H h h h

syn

† Charta *syn daer inne te verbliven, ende vryelick te sitten ter tyt toe, dat wy dese vyf*
 Ann. 1331. *bondert out schilden vol weder betaelt hebben, wanneer d'elve marckt tollē*
Wy Johan weder aan ons comen sullen, behoudelick onse voernoemde Stadt Amersfoort
 by der ge- *hoer brief van de voernoemde drie merckt-tollen, die sy dair of hebben &c.*
 naden *Gegheven t'Utrecht in's jaer ons Heeren M. CCC. LXXVI.*

Goits Bis- *De Præfecto quod dixi abunde id puto patet ex Antistitis ipsius verbis. Fiat.*
 schop t'U- *Fuerit Scultetus. Etiam fateor ita dictus. Et non mirum quod ita dictus.*
 trecht ma- *Scultetus etiam Præfectus, & ut vulgo tum, Ambachtsman. Videtur ta-*
 ken komt *men, qui Amisfurti primum majas aliquid consecutus. Ditio Amorfortia*
 allen luy- *officium Episcopi. Cessa ipsi & tradita ab his, qui olim Domini, & quibus*
 den, dat *plane idem nomen, nimirum Dominis de Amersfoort. Officium idem quod*
 wy gege- *Ambacht. Ambacht quod Præfectura. Unde & ei qui præerat Præfecto etiam*
 ven hebben *nomen. Quod majus aliquid consecutus qui Præfectus aut si mavis qui*
 ende geven *Scultetus Amisfurti, abunde ex eo patet, quod præfuit non tantum urbi, ve-*
 onsen lie- *rum etiam universæ Marscalcis Amorfortiis nondum notis Eemlandiæ.*
 ven ende *Non difficile id probatu. Loquentem tantum audiamus Joannem van*
 getrouwen *Diest.*
 Stadt van *Wi Jan bi der genaden Goeds Bisscop t'Utrecht maken kond &c. dat wy met*
 Amers- *goeder voersienicheyt hebben geset ende setten Eersamen luden, alse Heeren*
 foort noch *Heynrick van Loenreslote, Deken van sinte Jans t'Utrecht in onser Officialiteyt*
 twee *van onsen Bisdrom van Utrecht, Heeren Sweder Heer van Aepcoude in on-*
 merckt- *ser tollē tot Renen, op onsen Huyse ter Horst, ende in onsen Ambachten die*
 dage jaer- *daer toebehoeren, Heeren † Aernoude van Yselfteyne op onsen Huyse te Stou-*
 lycx te leg- *tenburch, ende in 't Scoutambocht van Amersfoerde, van Eemland, ende in*
 gen totter *anders den Scoutambochten, die tot dien Ambochte behoiren, ende Heeren*
 cenre, die *Steven van Zulen in al onsen Rensmeesters ambocht an deser side der Ysel, uyt-*
 sy hebben *genomen onse Gruuthuys t'Utrecht met dien dat den Huse toebehoort, alse*
 van onsen *voit eenre somme van drie en dusentich ponden, swarter tornoyse, die si ons*
 Voorvade- *geleent hebben &c. Gegheven in't jaer ons Heeren M. CCC. XXVIII. des Ma-*
 deren Bis- *nendages na ons Heeren Hemelvaert. Nec est quod miretur quis, quod*
 siboppen *gestom munus id ab initio ad nutum episcopi. Ab eo etiam cum egeret*
 t'Utrecht *obligatum Hollandis. Ex Archivis quæ Hagæ Comititis:*
 by rade en- *Florentius Comes Hollandiæ universis presentia visuris Salutem. Noveritis,*
 de consente *quod nos ad favorem specialem Domini Johannis Blethi Trajectensis Con-*
 Heeren *sanguinei nostri dilecti eidem concedimus ad expensas suas redditus & obven-*
 Aernts *daer, ende tiones officii in Amersforde cum omnibus pertinentiis suis, quod quidem*
 van Ysel- *officium*
 ons Am- *obsequium*
 bochts *obsequium*
 maanne al- *obsequium*
 daer, ende *obsequium*
 geven ge- *obsequium*
 leyde goet *obsequium*
 ende vast *obsequium*
 allen coopluyden, &c. Gegheven in't jaer ons Heeren M. CCC. XXXI. swanendachs
 na Palmdach.

TRACTATUS. CAP. XXXVI. 611

officium cum alia terra sua Trajectensi obligatum tenemus: ita tamen quod in dicto ponet officio quem voluerit nomine nostro, qui ipsum officium regat. Et hoc quidem officium pro sexcentis libris assignamus, de quibus si defectum habuerit, nos tenebimur illum supplere. Ista conventionem ei observabimus quamdiu se rexerit secundum nostrum consilium, & de nostra fuerit voluntate. Datum anno Domini M. CC. octogesimo quinto in crastino Margareta virginis.

Ordinum tres Status sunt. Tertius Status Ultrajectum, & quidem sola ² urbs Ultrajectum, ut jam alias probavi, & quidem validis argumentis lib. 3. de Nobilit. De quovis crimine cognoscit. Etiam de atroci. De crimine læsæ majestatis, rebellionis &c. Etiam de hæreseos, ut dictum cap. præced. Contra reliqua eo casu, utcunque cives eorum rei, cognitionem non habent. Costumen van Amersfoort p. 19. Sullen oock daar toe gestelt ende gecommiteert worden &c. acht Schepenen &c. die welke mette voorsz. twee Burgemeesteren kennisse hebben sullen van alle criminele ende civile saecken vallende binnen heur bedryf, uytegefondert læsæ majestatis, ketterye, ende rebellionis, welke saken staen sullen tot kennisse van onsen Rade s'Hoofs van Utrecht. Extract uit het derde Memoriaelboek s'Hoofs van Utrecht: Aengaende dat die van Amersfoort begeeren niet verdachvaert te worden dan voor haren behoerlycken Rechter naervolgende hare versogelinge, myne Genadichste Vrouwe verstaet dat haer versogelinge humlieden onderhouden sal worden, maer dat daer onder niet begrepen en is, wanneer ymant misdoet tegens syn Lantsurft ende Heere by ongehoorsaemhey, rebellichey, ofte diergelycke. Libellus supplex a Rhenensibus Gubernatrici oblatus Ann. 1530. 9. August. Geven noch die voornoemde van Rhenen te kennen, hoe dat die voornoemde thoonderen tot hier toe met hare voorsaten te recht gestaen hebben van saecken voor haren ordinarij Rechten binnen de voorsz. Stadt ende niwers elders, ende daer of pacifelijck gebruyct hebben, synde t'selve recht overmits hare groote diensten geconfirmeert ende besogelt geweest van Bisschoppen, ende oock van de Keyserl. Majesteyt, sonder dat sy tot eenigen stonde rebel, ofte tegen haren Lantsurft onwillich bevonden syn geweest, hoewel dat die van Utrecht in den jare van elve buyten hare Lantsurft t'belegh voor Ysellteyn gemacæ hebben, ende tot menighen stonden voor ende nae gestaen hebben kenlijck ende openbaer die voorsz. Stadt Rhenen in te nemen, ende daer na den Gelderschen inghaelt, Daer ter contrarie de Supplianten altyt by hare Heeren syn gebleven, ende goetwillich ten Bourgoenschen geweest, t'welck hem haer goet ende bloet gecost heeft, t'welck sy daeromme getrouwelyck gewaecht hebben, ende en hopen nimmermeer anders te doen, so verfoecken ende bidden oormoedelijck, datmen

H h h h 2

haer

haer voorsz. confirmatie ende versogelinge overgemorct uwer Keyserl. Maj. be-
 lieve hem te doen ende te laten pacifelyck daer af gebruycken, sonder dat sy sul-
 len mogen te recht staen of betrocken worden anders dan voor haren ordinaris
 rechter als voorsz. is, ende daer op doen expedieren acte in behoorlycker forme,
 ende sullen Godt voor uwe Majesteyts prosperiteyt bidden. Satis humilis sup-
 plicatio. Sed subscriptum ut sequitur: Op dese Supplicatie heeft myn Genade
 Vrouwe verclaert haer Genade meeninge niet anders te wesen dan dat een
 ygelyck Borger der Stadt Rhenen ter eerster instantie te recht staen sal voor
 den Gerechte der selver Stadt, als haer lieder Ordinaris ende behoorlycken rech-
 ter, dan van materie van appellatie, beroepe, ende oock van saecken Keyserl. Ma-
 jesteyts Hoocheyt aangaende als van rebellie, ongehoorsaemhey, oft andere
 diergelycke denckt die selve Keyserl. Majesteyt die kennisse te dragen by synen
 Stadthouder ende Raden aldaer, als dat die Ordonnantie op 't stuck van de justitie
 genoeg vermach, ende in rechten genoch gefundeert is.

Quantum ad hæresin fatentur Batavodurani in literis Ultrajectum ad Cu-
 riam Provincialemissis quatum tenor hujusmodi:

Edele, Welgeboren, feer Wyse, Hoochgeleerde, Vermogende Heeren.
 Myn Heeren, Wy hebben ontfangen Uwer Ed. misive daerinne gesloten sekere
 Requeste gepresenteert by myn Heere den Procureur Generael van den Hove van
 Utrecht, ons daer by belastende ende bevelende, dat wy de requeste daerinne ge-
 roert met alfulcken bescheyt, als wy tot verificatie van onser intentia wilden exhibe-
 ren uwer Ed. over souden senden met bringer van desen, Wy souden uwer Ed. die
 selve overgesonden hebben met den bringer, dan overmits den Secretaris t' Utrecht
 geverst was omme aldaer voor Commissaris van den Hove geboort te worden op se-
 kere insinuatie, ende die stucken ander hem rustende waren, en hebben wy t' selve
 niet eorder kunnen volbrengen voor syne comste, Dan myne Ed. Heeren sullen ge-
 lieven te verstaen, hoe dat noys gebeurt en is, dat binnen Wyck ofte inde Vryheyt
 van dien ymant uyt sake van herefie so by de Heeren van den Lande, als by
 den Hove van Utrecht, noch by den Schout van Wyck geapprehendeert is geweest,
 ende so wy dan onderrecht worden, dat syne Coninckl. Maj. sulcke ende dier-
 gelycke delicten aan zijne Majesteyt reserveert, ende dat niemant daer toe ge-
 rechticht en kan wesen omme sulcke delinquanten t' apprehenderen, ten ware hy
 hadde daer toe speciale privilegie, ende dat oock die van Amersfoort ende Rhenen
 daer toe niet gerechticht en syn. Soa ist dat wy die selve gevangens niet en hebben
 gebouden (als wy verhopen) tot achterdeel ende in despectie van de Coninckl.
 Maj. onser aldergenadichsten Heere ende Prince, ofte myn Ed. Heeren van den
 Hove voorsz., dan die selve gevangens volgens t' believen van myne Ed. Heeren
 hebben gelyvert op Vredanburgh, omme met den selven gevangens te doer
 ende

ende te laten, so uwer Ed. Vermogende, goede, ende seer wysen raedt gedragen sijn, sonder dat wy ons die selve oft gelycke personen begeeren te betroyen, Oock is die saecke alleen gedaen geweest omme te verboeden, dat by de Gemeente geen quade abuysen gebruyet en souden worden, Bidden ende begeeren daerom seer oormoedelijck, dat myn Ed. Vermogende Heeren dit niet namen en willen ter herten, noch tot toorne, ofte indignatie, maer t selve willen in t beste verkieren, Edels, Welgeboren, seer Wyse, Hooghgeleerde, Vermogende Heeren, Onse Heere Gods sy met uwer Ed. Geschreven tot Wyck den 9. Octob. Ann. xv. lxxv. Onder sion aldus: Uwer Ed. Vermogende Heeren goede vrundt, ende ondersaten Schout, Burgermeesteren, ende Schepenen der Stadt van Wyck. Ende was onderseyckent, T. de Witte, ende die Superscriptie was dese, Edels, Welgeboren, seer Wyse, Hooghgeleerde, Vermogende Heeren, myn Heeren die President ende Raden s' Conincks s' Hoofs Provinciaels van Vrechts.

Ultrajecti a sententia, qua reus criminis condemnatus, appellari non potest. Ordinatio processu an extra ordinem & in confessum pronuntiat non refert. Quod insigne privilegium & Ultrajecti urbis proprium, ut dixi in præfat. ad lib. 3. de Nobilit. & dicam latius mox infra. Nec memini unquam me legisse cætera oppida eo usa. Possunt reliqua quidem oppida tota etiam diocesi proscribere reos criminum, præsertim fures, sacularios, directarios &c. sed idem omnes etiam possunt, quibus gladii jus datum, edicto Ordinum in fures art. 19. & seq. Speciale autem, quod Ultrajectum non tantum diocesi sed & omnibus indistincte federatis provinciis singulari indulto Ordinum interdicare possit reos, ut & olim interdixit sic Philippo Roveno Pseudo-episcopo Trajectensi, & Vicario ejus Johanni Wachte- laer, ut & qui a secretis ei Goverdo Mook sacerdoti. Et notabile id in sententiis: Gesien by den Gerechte der Stadt Vrecht, hat Intendit den selven Gerechte overgegeven uyt den naem ende van wegen. Jos. Henrick Valcken- hader, Heere van Valckenaer, Duckenburgh, Lis. Giessew, de Wenert &c. Schout deser Stadt nomine officii Eyscher, Op ende jegens Philippus Rovenius van Deventer, gedaechde by edicte in persoon ende Desaillant &c. Soe ist, dat t voors. Gericht doande recht, den Gedaesbde Desaillant heeft verscecken ende verseecht by desen van alle exceptien declinatoir, dilatoir, ende peremptoir, weeren ende defension, die by eenichsins hadde mogen proponeren, ende bannen hem syn Leven langh uyt de Vereenichde Nederlanden sonder, oyt daar weder inne te moghen comen op vana van gestraft so worden, als Wyant der selver Landen, ende confiscueren voorts alle zijns goederen, mits dat daar uyt voor af be- taect worden de costen ende misen van justitie in desen gevallen, tot taxa- tie van den Gerechte. Aldus gedaen ende gepronuntieert t Vrecht op den

10. Martii 1640. Item: Intendit den Gerechte der Stadt Utrecht overgegeven *uyt den naem ende van wegen* Jo: Henrick Valckenaer, Heere van Valckenaer &c. Schout deser Stads nomine officii Byscher, op ende jegens Joban Wachtelaer Canonick: Ste Marien gedaechde in persoon by edicte ende defaillant &c. Soo ist dat t'voorsz Gerecht doende recht den Gedaechde ende defaillant heeft verstecken, ende verseecht mits desen van alle exceptien declinatoir, dilatoir, ende peremptoir, weeren ende defensien, die by eenichsins hadde mogen proponeren, Bannende hem uyt deser Stadt ende de Vryheyt van dien, mitsgaders de Heerlicheyt van Vreeswyck anders genaemt de Vaert syn leven langh met interdictie van daer weder inne te comen op lyfstraffe, ende ordonneert hem voorts te vertrecken uytte Vereenichde Nederlanden, met interdictie van in deselve weder te moghen comen, op pene als in de Placcaten by de Hooge Overheyt deser Landen geemanieert &c. Aldus gedaen ende gepronuncieert t'Utrechts op den 10. Mart. 1640. Descriptæ hæ olim typis, rationibus etiam additis, ob quas rei condemnati. Goverdi autem Moock an descripta, non scio. Ita autem se habet hæc:

Alfo Govert van Mook Roomsche Priester geboren te Nimmegen, gevangen op den huise van Hasenberg, voor den Gerechte der Stad Utrecht buyten pyne ende banden van yfere beleden ende bekend heeft, dat hy Gevangen so voor, als na het overgaan van Grol aan deser syde, bem al van den jare 1622, af in Steden ende Plaatsen onder het Gebied van den Coninck van Spaengen hebbende sig laten gebruyken als Secretaris van eenen Philippus Rovenius, sig qualificeerende Etsbisshop van Philippi ende van Utrecht, mitsgaders van Holland, Zeeland ende d'andere geunieerde Provincien Vicarius Apostolicus, niet alleen na het voorsz overgaan van Grol de Vereenigde Provincien ende sonderlinge dese Provincie ende Stad van Utrecht heeft gefrequentieert, sonder synen naam ende qualiteyt by de respectieve Magistraten aan te brengen, conform de Placcaten daer van zijnde, maar oock continuerende in sijn voorsz dienst ende Officie van Secretaris, so in de Vereenigde Nederlanden, als selfs in dese Stad, vele ende verscheyde episcopale acten ende Instrumenten by den voorsz Philippus Rovenius in syn voornoemde gearrogeerde qualiteyt gecelebreert ende uitgegeven, ende by den selven geparapheert ende besogelt, heeft geexpedieert, met syn eygen hand geschreven, ende als Secretaris onderteekent, mitsgaders daer van voeck gehouden prothocol, by hem selfs geschreven, t welck nevens vele andere Acten, Papieren, ende Geschriften, ten tyde van syne Apprehensie in sijn Lessenaar is bevonden ende gefaisceert, dat hy Gevangen mede van den voornoemden Rovenius ontfangen heeft een Canonisye in de Kerke van St. Pieter alhier erkennende daar mede den selven Rovenius voor wettig Collateur van deselve, ende

ende ter contrarie de tegenwoordige Collateurs ende Besitters van dien voor onwettige Usurpateurs ende Detentateurs, alle't welke also syn sware ende atroce delicten, strydende tegens de hoge Overigheyd ende Regieringe deser Landen, ende daaromme anderen ten exemple ten hoogsten strafbaar: So isst dat de Schout hem in apprehensie hebbende voor Borgermeesteren ende Schepenen te regt gestelt ende tegens hem criminelijk geconcludeert heeft, hebben daeromme Borgermeesteren ende Schepenen voornoemt, doende regt, den voornoemden gevangen gebannen, ende bannen hem mits desen uyt de Verenichde Nederlanden, sonder oyt daar weder inne te mogen komen op pene van gestraft te worden als Vyand der selver Landen, ende confiscueren alle syne goederen, actien ende crediten, die hy in de Provincie van Vtrecht ende dese Stad is hebbende, Condemneren hem daar-en-boven in een pecuniele mulctte van twee duysent vijf honder gulden, ende daar tot in de kosten ende misen van Justitie tot taxatie van den Gerechte. Aldus ghedaen ende ghepronunciert te Vtrecht op den XXII. Mey 1640.

Nec proscriptio tantum facta sic instituto processu. Etiam citra processum suspectos nrbs ejecit & unitis Provinciis expresse interdixit, ut non diu postquam unio Trajecti inita olim actum sic cum Lamberto van der Burch Dechano S. Mariae, Adriano van der Burch, Henrico Berck, & nonnullis adhuc aliis, frustra Principi de eo questis libello qui sequitur.

Aen syn Excellencie. Geven in alle voornoemt te kennen Bucho van Montzima Proost St. Johans, Lambert van der Borch Dekan St. Marix, Henrick Berck Baljer der Stadt Vtrecht, mitsgaders Adriaen van den Burch Griffiar s'Hoofs Provinciael, Folcard van Montzima Canonick t'Oudemunster binnen Vtrecht, Aerndt Berck, Gerrit van Wijckerflood, Roelof Straetsman, Wiljaem van Lamsweerde Rentmeester over de Domeynen der landen van Vtrecht, Joris van Lamsweerde, alle inwoonderen der voorsz. Stads, dat op huyden den XXI. deser maent hemlijden de wete gedaen is van wogen van Excellencie myn Heere de Stadthouder mitsgaders de Magistraet ende Borger-hoephuyden der Stadt Vtrecht voersz. sonder nochtans te seggen de redenen waerommes, dat sy sich voor sonnen onderganck fonden hebben te begeben voor enen sekeren tyt uyt de voersz. Stadt, omme daer naer voort te vertriecken in eenige plaatsen neutrael, ende dat op pene van confiscatie van goederen, welke bevelen haerwel seer rigoureux, ende buyten hunne verdiensten gedaen sy paterende, ende verlatende hun goet, ende eenige van hemlieden wijf ende kinderen, syn aanbouts daer nae gereyft te Montfoort, Vianen, Yselsteyne, ende andere plaatsen daer anstent een platten lande gelegen, omme aldair te verwachten die goede geliefte van Uwer Excellencie, ende naer deselve sich te reguleren. Waer mede hoewel de voersz.

Magistraet sich wel hadde behooren te contenteren, heeft des niet te min den 23. der selver maant van hun Stadsblyfs onder andere poincten hun Supplianten niet min beswaerlick doen afroepen en publiceren, dat alle die uytgesejde binnen den tijt van drie dagen sich souden begeven op de uyerste limiten deser Provincien omme alsoo voorts na de neutrale plaatsen te reysen mitte eerste wint ofte commoditeyt, ende dat mede op pene voorsz. Welck mandement so het seer is repugnerende alle civiliteyt ende goede manieren van procederen, die nachtsans seer noodich syn in de conjuncture deser tyt, principalycken om onder die ondersaten deser Geunierde Provincien alle goede correspondentie te houden, versoecken sy Supplianten seer ootmoedelyck, dat uwe Excellentie gelieve de Magistraet missgaders die Borgerhopluden der selver Stadt wel scherpeylick te bevelen, dat sy luden mitte voorsz. gecommuneerde Executie, die sy anders van meeninge souder syn op. mogen maar uytuytsen van 't voorsz. mandement te werck te stellen, gebeelycken te supersederen, ende vergunnen de Supplianten, dat sy in der plaatsen, daer sy althans nu tegenwoordich zijn, mitte vrye gebruyck van hunne goederen sich mogen onthouden ter tyt ende wylen toe, uwe Excellentie binnen Utrecht comt, ende parthyen ten wederlyden behoort hebbende, so sy Supplianten overbodich zijn tot allen tyden ende stonden voor uwe Excellentie te verschijnen, ende van 't ghene hemlieden opgeleyt soude mogen werden te verantwoorden, ten dien eynde van persoen ende goederen gantsch verobligerende, by deselve U. Excellencie geordanneert sal worden naar behooren ten minsten voor een seckeren tijt binnen dewelcke sy op hunne goederen ende publicque administratie, van dewelcke eenige van homluden mitte selfde beswaert zijnde hebben te verantwoorden, ordre gestelt sullen hebben. Dit doende &c.

Vulgo aliquin proscribebat, ut has ad certa tantum miliaria. Et vel in perpetuum vel ad tempus proscribebat, ad annum, ad biennium, ad decennium &c. Ad remota etiam damnabat, sed non admodum frequenter. Frequentius Curia Provincialis. Et hæc vel ad triremes, quæ Oceanum navigabant, vel ad eas quæ Rhenum, & quæ alibi in præfidiis in interioribus locis. Ut exempli tantum causa: Ex Actis Curie Provincialis:

Alsso Lenaert Geerloosen, geboren van Nyerbrugge, voor den Hove van Utrecht bekent heeft buyten pyne ende banden van yfere, dat hy gesonts lichaems seker tyt gaen troggelen heeft opten huysman ende in den goetden steden, ende daer beneffent binnen middel van tyden diverse dieveryen gedaen te hebben, d'welcke niet en behoort ongestraft te blyven, Soo ilt dat 't voorsz. Hof gecondemneert heeft ende condemnert by desen den voornoemden Lenaert Geerloosen te dienen op Coninckl. Majesteys galeyen den tyt van ses jaren sonder daer en tusschen wederomme binnen desen lande te comen op pene van arbitralick

bitralick ghecorrigeert te worden aan zyn lijf. Actum den 17. Januar. 1566.

Also Daniel Peterffen van Sevenhuysen genaamt Wenvogel voor den Hove van Utrecht buyten pyne ende banden van ysere bekent heeft, dat hy om diversche syne dieveryen ende mesusen t'anderen tyde gevangen, gecorrigeert, ende oock uytter gevangenisse gebroken is geweest, ende daar naar diversche dieveryen gedaen, ende op den huysman gesonts lichaams gaan troggelen te hebben, Soo eylt dattet t'voorsz. Hoff den voornoemden Daniel Peterffen ghecondemneert heeft te dienen op Coninckl. Majesteys galeyen den tijt van ses jaren, Bannende hem middelre tijt uyt den Lande van Utrecht op pene van lijflicke correctie. Aldus ghedaen ende ghepronuncieert t'Utrecht den 6. Maji 1566.

Also Jacob Janssen geboren van Dordrecht out omtrent 17. jaren gevangen op Hasenberch buyten pyne ende banden van ysere beleden heeft, dat hy gecomen is met andere Coninckl. Majesteys Rebellen in de landen van Utrecht by Rhenen omme aldaar eenige huysluyden gevanckelyck te helpen nemen, wesende een saacke van quaden exemple ende niet te gedoogen in landen van justitie, Soo ist dat t'voorsz. Hoff den gevangen gecondemneert heeft ende condemneert mits desen te dienen den tijt van ses jaren op Coninckl. Majesteys binnenlantfche galeyen. Actum den 1. Mart. 1576.

Solemne etiam Curia, ut si reum proscriptionis non tantum diocesi sed 4.
Hollandia etiam & Zelandia universis ejiceret, unionis forsitan vi, qua junxit Caesar provincias has Ann. 1534. de qua lib. de Nobilit. p. 698. Solita autem formula: So eest dat t'voorsz. Hoff den voornoemden - - - - -
- - - - - gecondemneert heeft te dienen ses jaren op Conincklycke Majesteys galeyen, bannende hem middelre tijt uyt den lande van Utrecht, Hollant, ende Zeelant op syn lijff. Actum t'Utrecht den 6. April 1566. Item: So ist dat t'voorsz. Hoff &c. alle de voorgenoemde gevangen ende elcx van hemluyden gecondemneert heeft ende condemneert by desen gebracht te worden op Coninckl. Majesteys galeyen omme aldaar te dienen heur leesdaghe lanck, Bannende deselve ten ewighen dagen uytten lande van Utrecht, Hollant, ende Zeelant sonder daar inne weder te comen op verbeurte van heur lijff, verclarende alle heur goederen geconfisqueert tot profyte van syne Majesteys. Actum den 26. Junii 1567. Olim nondum Casari diocesi transcripta, cum nondum Curia Provincialis, nondum ulla adhuc unio, sacramento obligabant, quem proscriptionis non diocesi tantum, sed Hollandia etiam ipsa, ne unquam sub poena capitis aut Ultrajectum reverteretur, aut alioquin in diocesin aut in Hollandiam conferret se, ut exemplum in urbis Actis, Ann. 1446. des Woensdachs

na XIII. dach; Jacop Jan Walcoerts soon is gecomen voor Scepen, Raet, ende Oudermans opter Stathuus, ende heeft mit sinen vrien moettwille, daar syn vader ende moeder tegenwoordich waren geloofst ende gewilcoert, dat hy ses jaar lanck naastcomende uyt der Stat, den Gestichte van Utrechts, ende den lande van Hollant wesen ende bliven sal voor zijns selfs salicheyt ende profyt, en dese ses jaar lanck geduyrende niet weder daar binnen comen, bi en worde van sinen Vader, Moeder, ofte vrienden ontboden. Oock so sel hy zyn Vader & c.

CAPUT XXXVII.

In quos jus gladii exerceatur. In homines an in bestias. An in homines tantum vivos. An tantum in sceleratos. An etiam in obratos, in mendicos, in vagabundos, in pios, in innocentes, in hereticos penitentes. An in res inanimatas. De campanis nonnulla.

De iis haectenus jam dixi, qui exercent jus gladii. In quos exerceant, si quis quaerat, non difficilis responsio est. In facinorosos exercent, sed in vivos non in mortuos. Crimen morte permittitur l. 3. ff. de publ. jud. id est, remittitur, ut Cujacius ait 21. obs. cap. 29. aboletur, extinguitur. Ita certe & usurpatur vox in l. 37. ff. de pact. & in l. adigere §. ult. ff. de jur. patr. Et ut ibi abolere est sic eodem observante remittere est permittere. Remittenda, id est, permittenda in l. 3. §. ult. ff. stellion. Sic & alibi in Irenæo: Remittite mortuos sepelire mortuos suos. Apud Tacitum lib. 1. annal. Conclamant patres corpus ad rogam humeris senatorum ferendum. Remisit Caesar adroganti moderatione. Remisit, id est, permisit. Lips. ibid. Sueton. in August. Senatorum humeris delatus in campum crematusque. Alioquin & post mortem rei accusatio procedit, si corrupto accusatore is in fata concessit, l. 2. ff. de bon. eor. qu. ant. sent. si metu criminis imminentis sibi mortem conscivit, l. 3. pr. & §. 6. ff. eod. & si vivo eo qui deliquit accusatio jam mota, & condemnatio secuta l. 20. ff. de accus. Condemnatio secuta inquam. Nam accusasse non sufficit, l. pen. C. si reus vel accus. mort. Nec heres haectenus punitur, nequis perperam rem accipiat, ob delictum defuncti. Transit poena in heredem, quatenus locum confiscatio habet, non bonorum heredis, sed bonorum defuncti, d. l. 3. pr. & §. 6. Lantrecht van d Omlanden lib. 7. §. 39. van't Oldampt lib. 5. §. 51. Amesc. de pot. in se ips. lib. 1. cap. 23. n. 66. & seq. Heres proprie non punitur, l. 26. ff. de pen. l. 22. C. eod. Punitur tantum qui deliquit, & ubi is extinctus, accusatio etiam extincta

tincta est, *d. l. 3. l. 5. C. si reus vel accus. mort.* Ambros. *lib. de Tob. cap. 10.* Peccatorum reos post mortem carcer emittit, vos clauditis. Legum severitate defunctus absolvitur, vobis tenetur. Symmach. *9. epist. 131.* Dehinc cum etiam crimina morte soleant terminari. Idem *10. epist. 54.* Quomodo clementia vestra vim veteris comminationis in mortuum tetendisset, cum gravium etiam noxarum poena sine vita solvatur. Extincta inquam accusatio, nisi quatenus potest agi, ut confiscatio adhuc fiat. Agi autem potest, si eveniat quod dixi. Non quod corpus defuncti extractum e sepulchro in jus tum adducatur, ut factum Mediolani, plane inaudito & execrabili exemplo, cum Ludovicus Sforzia ibi rerum potitus. Paul. Jovius *lib. 2. bist.* Sed quod fiscus petat bona ac si sua ab herede aut a quovis qui hæc possidet, *l. 20. ff. de accus.* Quod si & appellatum & dum pendet appellatio criminis condemnatum fato functum proponas, interest tacite an expresse bona ejus publicata. Certum est, si expresse, quod etsi crimen extinctum tamen efficax publicatio. Contra autem si tacite, ut si reus deportatus, nullo alio adjecto, & quæstio bonorum & crimen ipsum sopitur, *l. 3. C. si pend. appell. mors int. l. ult. C. si reus vel accus. mort.* Cujac. *par. C. d. t. si pend. appell.* Sed inutilis hæc quæstio est, si sit sermo de majestatis & repetundarum reis, quorum etiam post mortem accusatio permessa est *d. l. 20.* ut fiat scilicet confiscatio. *d. l. Burgund. ad consuet. Flandr. tr. 10. n. 6.* De repetundarum reo Plin. *3. epist. 9.* In Clasicum tota provincia incubuit. Ille accusationem vel fortuita vel voluntaria morte prevenit; nam fuit mors ejus infamis, ambigua tamen. Nihilominus Batrica etiam in defuncti accusatione perstabat. Provisum hoc legibus, intermissum tamen, & post longam intercapedinem tunc reductum. Et sic hæctenus jus gladii, ad quod pertinet confiscatio etiam, & in mortuos exercetur. Hodie etiam, quod notandum, vix id semper procedit, ut crimen morte extinguatur. Visum sæpe aut cadaver affixum patibulo aut effigies defuncti. Etiam exemplum, quo sub furca sepultum. Quo combustum, abjectum. Sic verbi divini præco de Clyver nuper Hagæ Comitibus metu ne convictus infame fieret spectaculum veneno sumpto cum confodisset se, cadaver crati impositum, palam per vias tractum, & sub furca abjectum *24. Octobr. Ann. 1687.* Actum sic cum Ledenbergio, cujus nota est historia. Syndici olim Ordinum Florentii Thinnii primum scriba, dein commendatione ejus, postquam munere abdicasset se, quem a secretis habebant Ordines, vir eximius Joannes Strick, ejusdem factus successor *Ann. 1588.* Quo dum fingitur fortuna ebrius & verbi veteris parum memor,

Contrahes vento nimium secundo

Turgida vela,

Iiii 2

cum

cum multis immiscuisset se, quæ ad ipsum non attinebant, majestatis tandem reus dignitatis naufragium fecit. Domum redux ex fuga captus dum multa agit, & conjectus in carcerem, conscientia interim partim territus, partim metu quæstionum, cultello vitam cum abrupisset, similiter raptus ad patibulum & suspensus computruit. Vid. Mich. Casp. Lundorpium lib. 1. bell. sexennial. civ. Germanic. Prodiit Francofurti Ann. 1523. Dum cogito quam infeliciter hic, postquam jam evasisset, pellectus domum ad suos, succurrit illud Ammiani lib. 14. hist. *Solent manum injectantibus fati bebetari sensus hominum & obtundi: His illecebris ad meliorem expectationem erectus egressusque Antiochiam numine laevo ductante prorsus ire tendebat, de fumo, ut proverbium loquitur, ad flammam.* Sed & aliud exemplum, quo probatur, quod dixi. Ex Actis Ultrajectinis Ann. 1533. *des Manendachs opten 18. August.* Also Maria Wouters wedue van Hilhorst buyten Witte vrouwen poort by Utrecht over lange jaren besaemt is geweest, datse toeveren konde, waar op die Schout van Keyserl. Majesteyts wegen hem geïnformeert heeft, welke informatie by t' Gerecht gesien wesende heeft hysc doen apprehenderen, ende daerna doen examineren in presentie van Borgemeysters ende Scepen. Aldair sy sonder eenige pyne buyten banden van ysere beleden ende bekent heeft, datse toeveren konde, ende over lange jaren ende tyden menichwerff gedaan hadde, te weten onder meer in den yersten Cornelis Henricksen hoer buerman, dien sy syn koeyen t'not genomen, peerden en koeyen doot getoevert, ende hem selven te bedde ende ter doot toe getoevert hadde, item Jan Ottenffen die Wageman buyten Tollenstege een peer doot getoovert, ende Joost van Rhyn sekere verckens oock doot getoovert hadde, ende daerenboven meer andere lelicke, oncristelycke, ende onmenselicke saicken ende wercken geperpetreert te hebben, diemen niet en behoert te noemen, Twelck al gesciet wesende heeftse haer ongetwyselt overgegeven den boosen vyant den duyvel van der hellen, die welke hoer na dattet gerecht van haer gescheyden was, den hals gebroken heeft, als dat den gerechte genoegh kentlycken is ende gebleken heeft, Waaromme Borgemeystere ende Scepen des van den Schout vermaent wesende van Keyserl. Majesteyts wegen gewesen hebben, ende wysen mits desen voor recht, datmen dat doode lichaem sleppen sal op een horde opte Noede, ende werpent op't vuyr, ende verbernent tot Asse, Reserverende mits desen d'actie, die d'Officier van s'Keyzers wegen pretendeert te hebben tot verclaringe van den Gerechte. Ex iisdem Actis Ann. 1548. den 27. in Meye: Also Cornelis Jan Aertssen wesende een scoenmakers knecht hem Godt betert overgegeven ende van de rechte wech des waerheys ende geloofs gegaen is, alsoo dat hy by ontasticheyt des geloofs ende door quaden rait ofse suggestie des boosen viants van der hellen hem selfs aan een koort ofte lynde verhangen ende ver-

daan

daan heeft, Alle t'welcke quade wercken syn des Cristen geloofs, ende daaromme niet weerdich en is voor een Cristen mensch geacht ende gehouden te worden, dan als een hont ende ongelooflich, Heeft daaromme die Schout van wegen ende in name van de Keyserl. Majesteyt geconcludeert; dat die voorsz. Cornelis Janssen niet weerdich en is gebracht te worden door den deur ende inganck van des huys, daar hy inne gegaan is, dan dat men maicken sal een gat in den want des huys voorsz., ende slepen hem daer door als een hont, ende voorts geleyt te worden op een horde, ende dair mede hem slepen onder 't gerecht, ende bedecken hem aldair onder die aarde als een hont. Borgermeesteren ende Schepenen der Stadt van Utrecht die voorsz. conclusie van de Schout gehoort, ende 's gunt voorsz. is overgemerct hebbende hebben dair op des van de Schout van Keyserl. Majesteyts wegen als Hertoge van Brabant, Grave van Hollant, ende Erfsheer van de Stadt, Steden, ende Landen van Utrecht vermaant wesende geweest ende wijzen mits desen voir recht, dat die voorsz. Cornelis Janssen geslept sal worden onder 't gerecht van de galge ende bedecken hem in een kuyl onder de aarde, als een hont.

Fateor olim de sepultura etiam quaestio cum clero, propter pretium sepulturae, quod clerus non libenter interverti sibi passus. Sed facile etiam de eo cum magistratu convenit. Maximiliani constitutio: Item de submersoribus puerorum, suspensione; interemptione, vel praecipitatione laicorum cognitio quoad punitionem delicti spectabit ad iudicem secularem, quo vero ad sepulturam concedendam ac denegandam ad dictos Provisores & decanos spectabit cognitio. Nemo autem miretur, quod ac si canes essent ac si bestiae tractentur vitae tam prodigi. Passim etiam in bestias exercetur jus gladii. Propter hominem occisum Deus bovem etiam puniri vult, ut & quisque homicidia eo fortius execretur, si sciat nec in brutis relinqui facinus impunitum, & simul etiam ne oculis occurrens animal, quod peccavit, memoriam sceleris rursus refricet. Exod. 21. vers. 28. Levit. cap. 19. c. mulier 15. qu. 1. Ivo epist. 162. Quod vero a conspectu eorum, qui scelus ejus cognoverunt, removendus sit, ne facta facti memoria simplicium mentes perturbet, hinc probari potest: quod pecus innocens, quod a bestialibus hominibus ascendebatur, secundum legem occidi jubebatur non propter crimen subacti pecudis, sed propter abolendam memoriam tam execrabilis scditatis. Meminit Mornac. ad l. 1. ff. si quadrup. paup. fec. immanis molossi suspenso crematique cum muliere, quae eo usa ad scelus non nominandum. Meminit canum Bellovacensium etiam damnatorum ad mortem, quod discerpissent, dum iter faceret, novitium Franciscanum ibid. ad d. l. Crucifixos in Africa leones Plinius testatur lib. 8. cap. 16.

Polybius, inquit, *Æmilianus comes in senecta hominem appeti ab iis refert, quoniam ad persequendas feras vires non superant; tunc obsidere Africa urbes: eaque de causa crucifixos vidisse se cum Scipione, quia ceteri metu pœna similis absterrentur eadem noxa.* Porcum simili supplicio, quod puerum quendam occidisset, cum Cathalanum iret in Campania ad Regem tunc existentem ibi, punitum a se visum Vido Papius testatur *qu. 238.* ubi etiam in notis muli meminit Ranchinus præcis pedibus combusti cum eo qui Monspessuli ad rem Veneream eo usus. Leydenses *honden-hangers* vulgo, (dicterium pueris etiam notum, lippis passim & tonforibus) quod supplicium aliquando de canē ab iis sumptum ob elisum in cunis puerum. Idem etiam a Barris Lybiæ populis olim factum.

----- quid vagor? ipso

Auctores possim cum dare Romulidas.

Quid quod in arce Jovis vigilum modo munia sancta

Turba canum ac dominos prodere visa suos,

In furca hos vivos sambuque arbore fixos

Annua jusserant pendere supplicia.

Etiam canes Ultrajecti, cum rabie quadam acti morflu obvios passim peterent, occisi jussu magistratus Ann. 1526. ut in Actis ejus anni 19. Febr. *Also Godt betert veel menschen ende oock honden gebeten syn van enen dollen bont, waar uyt groot last ende verdriet geschapen is te komen, so laat die Raedt daeromme weten, ende gebiet, dat alle die gene die honden hebben ende houden, die selve honden binnen s'huys behouden, ende binden den tijt van xlv. dagen lanck naastcomende, of men selse by gebreck van dien doot mogen laten slaan by eenige die de Raet daar toe stellen zel.* Forfan ratio hæc, cur Norimbergæ de canibus lex lata, ut singuli unum tantum nutriant, nocturna eorum venatione vespilloni demandata, ut noctu oberrans cum moloffis suis extorres preñdat & interficiat. Conrad. Celtes in Norimberg. *cap. 14.* Rabanus ad Regimboldum Chorepiscopum Moguntinum apud Baluz. *in append. ad Capitul. p. 1379.* *Sed si aliquis quarendum putat, quomodo sit reum pecus, cum sit irrationale, nec ullo modo legis capax, intellegat inde pecora jussa interfici, quia tali flagitio contaminata indignam replicant facti memoriam. neque humano usui sunt digna, ubi abominatio claret maxima.* Puto, eadem hæc ratio, cur de rebus inanimis etiam sumptum supplicium. *Æschines in Ctesiphontem: Καὶ γὰρ ἂν εἴη δεῖνδον, ὃ Ἀθηναῖοι, εἰ τὰ μὲν ξύλα, καὶ τοὺς λίθους, καὶ τὸ σίδηρον, τὰ ἄφωνα, καὶ τὰ ἀγνώμονα εἶεν πρὶ ἱμπερόντων ἀποκλείη ὑπερεξίσομαι, Ejicimus e finibus Attices, quasque exilio multamus vel lignum, vel gladium, aliudve quippiam inanimum, quod forte e superiore loco decidens hominem*

• *hominem occidit.* • Cædes ab iis factas Athenis in Prytaneo iudicatas Demosthenes ait contr. Aristocrat. Siquis miretur, miretur etiam de campanis, Gandavi campana olim, multis procul a Gandavo miliaribus exaudita, librarum undecim millium, Rolandi nomine indigitata, in cuius ambitu scriptum:

Rolant, Rolant, als ick cleppe so ist brant,

Als ick luyt so ist oorlogh in Vlaenderlant.

Ejus pulsu cum olim ad rebellionem & tumultum plebs solita excitari, Carolus V. Gandavo redacta in potestatem non rebelles tantum oppressit, sed campanam etiam illam ut rebellionis instrumentum inutilem iussit reddi, & fragmento exciso horologio applicari. Sed minus forsan de his mirum, quod ac si iis intellectus & ac si homines baptizatae, etiam inter baptizandum iis indito nomine. Chronicon montis Sereni ad Ann. MCCVI. *Martinus custos campanam de L. centenariis fudit, quam Hellebertus Havelbergensis episcopus consecravit Petronellam nominans.* Triumphus S. Lamberti martyris in Steppes apud Chapeavill. *tg. 2. hist. Leodiens. cap. 16. Quandam intrare se vidit ecclesiam campanam, qua Desiderata dicta est, suaviter audiens resonantem. & mox: In cuius etiam adventu Desiderata campana sonaverat, quia eum tota nostra diocesis desiderans expectabat.* Ex adversariis Nobilissimi Danielis de Nieuwael Toparchæ de Rynelteyn circa Ann. 1460. & deinceps de campana Cotheni: *Item die kleyne klock, die in den toorn hanget is genaemt Maria, dewelcke gegoten heeft eenen geheten Peter Bey een Borger t'Utrecht te Achthoeven in't lant van Montfoort, ende Heer Thomaes Claesz voorsz kerstendese ende wydese, ende wert mede in den toorn gehangen op sunte Margrietens dach in't jaer 1490, die welcke clock woegh elf hondert pont, ende elck hondert pont wegens coste elf Ryns-guldens, ende aldus so heeft dese voorsz clock gecost 124. Ryns-guldens.* Auctor Chronici Trudonensis apud Luc. d'Achery to. 7. Spicil. lib. 9. in fin. *Sed dicamus de campanarum vocabulis, & de earum ponderibus, quas feci novas fundi aut veteres renovari.* Prima est facta de quatuor centenariis & aliquanto plus Scilla dulce sonora. 2. de XXI. in honore S. Eucherii & eam appellavi Aureliam, quam & benedixi, 3. de duobus centenariis, quam appellavi Filiolam, hac sancta Maria data est ad parochiam. 4. de XXXII. centenariis in honore sancti Quintini martyris appellata est Quintina. 5. Remigia in honore S. Remigii de septem centenariis 6. de sex centenariis dicta est Benedicta in honore S. Benedicti. 7. de octo & amplius centenariis vocavi Angustiam, quia in tempore illius angustia facta fuit, quo tota villa nostra & Abbatia per Ducem Lovaniensem combusta aut invasa fuit. 8. Factam de sex & amplius centenariis vocavi Trudam in honore sancti Trudonis,

Trudonis, &c. Quod ad pondus non mirum, major olim campana in turri Trajectensi Salvator nuncupata. Et hæc decies septies aut præter propter mille libras pendebat. Habeo catalogum campanarum aliquot Trajectensium cujusque pondere & nominibus expressis accurate a quodam artis perito. Reperi inter schedas Gisberti Lappii a Waveren. Communicavit vir summus & eximium gentis suæ decus Theodoricus Albertus de Ridder van Groenesteyn Toparcha tot Rynestein. Campanæ autem hæc sunt :

Salvator	- - - - -	16445. ff.
Maria	- - - - -	11830. ff.
Martinus	- - - - -	8545. ff.
Michael	- - - - -	6882. ff.
Joannes Baptista	- - - - -	4795. ff.
S. Maria Magdalena	- - - - - 3309. ff.	Sum pia peccatrix.
Agnes major	- - - - -	2451. ff.
Agnes minor	- - - - -	2312. ff.
Pontianus	- - - - -	2006. ff.
S. Crucis	- - - - -	1370. ff.
Benignus	- - - - -	960. ff.
Thomas	- - - - -	819. ff.
Adrianus	- - - - -	592. ff.

Quantum ad Salvatorem ingens pondus & admirandum. Sed quid dicemus de ea, quam Leo X. Papa appendit turri Lauretanae librarum viginti millium? Quid de ea quæ Rothomagi in turri templi cathedralis librarum 36. millium lingua D C C. & X. pendenti? Quæ Amboisii, ut vult Locrius in *Chronic.* Archiepiscopi olim donum. Sed refert Locrius ad Ann. 1101. Vixit autem Amboisius circa Ann. 1516. Quicquid sit non mirandum, quod in mortuos sævitum. Sævitum in res inanimas. In statuas etiam, in imagines, in insignia gentilitia, in nomen ipsum defuncti. De Niconis statua, ut scribit Suidas, aut si mavis Diomedis, ut Eusebius *lib. 5. præpar. Evangel.* quod hominem oppressisset, rea cædis acta, & damnata, & in mare præcipitata est. Nec vanum id aut ineptum, sed exemplum quod haud dubie propinquis solatio secundum Quintiliani illud *declam. 381.* *Nihil dulcius ultione læsæ.* Publius Syrus: *Doloris remedium est inimici dolor.* Plin 3. *epist. 14.* *Non sine ultionis solatio decessit ita vivus vindicatus, ut occisi solent.* Guil. Forner. 1. *select. 10.* Et quod ad insignia, quod ad nomen defuncti, Liv. *lib. 6. hist. cap. 20. in fin.* *Addita mortuo nota sunt: publica una: quod domus ejus fuisset, ubi nunc ades atque officina Moneta est, latum ad populum est, nequis patricius in arce aut Capitolio habitaret: gentilitia altera, quod gentis Manlia decreto cautum est.*

est, nequis deinde Manlius vocaretur. De Borbonio, qui ad Cæsarem de-
fecerat, Pont. Heuter. lib. 9. ver. Austriac. cap. 7. in fin. Contra mor-
tuum Borbonium sententiam pronuntiat, eumque lesa majestatis condemnat,
nomen silentio premi jubet, insignia gentilitia expungit, bona Regis fisco ad-
didit. Hortens. lib. 6. hist. Gentilitia episcopi Henrici insignia D. Martino tu-
telari erecta per hos ipsos dies factio dejecit, decretumque est, ne catalogo
episcoporum adnumeraretur Bavarum nomen. Sed recentius est exemplum &
quod dignum notatu. Ex libris rationum Quæstoris confiscationum Ann.

1568. Item alsoo dese Rentmeester in Oßobr. 1569. ontfangen heeft van mijn
Heeren van deser Camere sekere misive van date den 18. Oßobr. anno ut su-
pra, mitsgaders Copeye van de misive by zÿjn Excellentie geschreven den 4.
Oßobr. anno eodem, by dewelcke dese Rentmeester belast worde te raseren
ende afte werpen alle die wapenen ende blafoenen der fugitiven, gebammen,
ende geexecuteerde personen breder blyckende by de voorsz. copeye hier by gevoecht
onder de letteren N. N. So ist dat desen Rentmeester ten dien eynde te werck
gestelt heeft eenen Merten Lievenssen, die welcke in die huysinge van J. Jan
van Renesse Heere tot Wilp gerasert ende afgeworpen heeft vyf en dertich
wapenen gestaen hoch ende verheven in de locht, ende noch ses en vyftich wa-
penen gestelt in de voorsz. huysinge lege ende ontrent der eerden so boven die
poorte, voor die schoorsteen, als in de balcken, mitsgaders noch een ander gestaen in
de huysinge van eenen Dirck Canter, ende heeft den voorsz. Marten Lievenssen
voor synen ardeyt betaalt die somme van vijf en twyntich ponden, breder blyckende
by syne quitantie. Item uygereyckct aan handen van Dirck van der Gouwe
dese Rentmeesters successeur in't officie ende ontfanck van de exploiten ende con-
fiscatiën die somme van M. ponden, omme daar mede die huysinge van Jo. Jan
van Renesse Heere tot Wulp te repareren, ende i' accommoderen tot eene nieuwe
Cancelrye blyckende by seker ordonmantie van date den 3. August. 1570. by den
Hove van Utrecht gepasseert, uyt crachte van sekere misive by myn Heeren van
de finantie in date den xi. Aprilis 1570. alhier overgeleyt onder die letteren &c.

Et ut dicam, quod plus est, non tantum facinorosi, sed pii etiam senserunt
gladium, vitæ integri, & innocentes. In primitiva ecclesia, ut de Jesu non
dicam salutis omnium auctore, tot martyrum millia. Cum reformatio esset
cœpta, quibus crimini datum nihil aliud, quam quod aut Lutherani, aut
Lutheranis additi, quod Calvinum secuti, quod concioni interfuisent, quod
eum qui concionatus hospitio excepissent, quod hæresin Pontificiam, quod
errores detestati nisi Deum non adorarent, quod cultum nisi Deo & soli
Deo exhibendum in creaturas non transferrent, in panem consecratum, in
Divos Divasque. Horrescat animus necesse est recordanti sævitiam &

Nobilis
vir Joan-
nes de Re-
nesse van
nesse van
Wulp
Dominus
tot Wulp
condem-
natus
Ann. 1568:
17. Au-
gust.

trucem temporis ejus statum, quo nec locus poenitentiae nec veniae ulla spes. Nemo aliquid concurrisse dicat dignum summo supplicio. Revera nihil aliud quam quod dixi concurrat. Notum illud Hispani judicis: *Heretici fraxerunt templa. Boni nihil faxerunt contra. Ergo omnes debent patibulari.* Sed nequis putet sævitiā intra verba stetisse, causas etiam audiamus ob quas facta condemnatio. Ex Actis Curiae Provincialis:

Also Jacob Cosijnssen buyten pyne ende banden van ysere beleden ende gecconfesseert heeft, dat hy geweest is in de eerste predicatie die tot Lovenhout in den lande van Utrecht geintroduceert is geweest, dat hy oock geweest is in de predicatie Sonnendachs als die principale Beelstormerye geschiede tot Utrecht Ann. 1566. Dat hy versocht synde by de Regeerders der Stadt die predicatie van de nieuwe religie te verlaten, daar toe niet en heeft willen verstaan, Dat hy eens ofte twee reysen voor die van den gerechte der voorsz. Stadt Utrecht een predicant van de nieuwe religie om den selven geadmitteert te worden gepresenteert heeft, ende mit Floor die Scheymaackers huysvrouw ter begravinge ende uytvaert geweest is, die op de maniere van de nieuwe religie begraven worde; Dat hy voort met Gillis Spaens, Floor die Sceymaker, Dirck Cater, ende eenige andere uyt den naam van de Sectarisen ende rebellen seecker accoord met de Catholijque gemaecte ende geteekent heeft; Dat voorts gebleecken is, dat hy Jacop een van de principaalste directeurs van der saecke van de nieuwe religie geweest is, Soo ist dat wy Commissarisen s'lants van Utrecht op 't seyt van troublen gecommiteert, doende recht uyt den naam van Conincl. Maj. onsen alregeadichsten Heere, deur speciale ordre van de Excellentie van den Hertoge van Alva als Gouverneur ende Capiteyn Generael van de landen van herwaerts over gecondemneert hebben ende condemnieren by desen den voornoemden Jacob Cosijnssen mit de coorde gestraft te worden sulcks dat die doot daar na volcht, ende verclaaren alle zijne goederen, hoedanich ende van wat qualiteyt die zijn, ende waar die oock gelegen zyn, geconfisqueert tot behoef van zijne Majesteit. Datum ende gepronuncieert i' Utrecht den 22. December 1568. ter presentie van de Commissarisen ende my Substituyt Griffier onderteyckent.

Also Johan de Ridder buyten pyne ende banden van ysere bekent heeft tot diversche reysen gelopen te hebben toiten nieuwen predicatien, Ende dat hy gevangen met syn soon tot vier ofte vijf reysen een seyl mede gedragen heeft naar den stoel van den Predicant van de nieuwe religie, ten eynde dat hy daar onder scuytende van den regen ende ander quaat weder beschudt soude worden, ende andersins hem ongaan heeft in de voorgaande troublen, Soo ist dat wy Commissarisen s'lants van Utrecht, op 't seyt van troublen gecommiteert, doende recht uyt den name van de Conincl. Maj. onsen Alregeadichsten Heere, deur speciale Ordonnantie van de
Excel-

Excellentie van den Hertoge van Alva, als Gouverneur ende Capiteyn generael van de Landen van herwaerts over, gecondemneert hebben, ende condemneren by desen den voorsz. Johan de Ridder mitte coorde gestraft te worden, sulcx dat die doot daer na volgt, ende verclaren alle syne goederen hoedanich ende van wat qualiteit die syn geconfisqueert tot proufijt van syn Maj. Actum ende gepronuncieert t'Utrecht den 27. Decemb. 1568. ter presentie van de Commissarisen ende mijn Substituut Griffier.

Gesien by den Hove van Utrecht t'proces crimineel tusschen den Procureur Generael eyscher ter eenre, ende Agniese Jan Willemssen huysfrou gevangen Verweerster ter andere syden, T'voorsz. Hoff gesien hebbende d'informatien ende verificatien ten beyden syden overgeleyt, mitsgaders die confesien van de Verweerster, by dewelke gebleken is, dat sy Verweerster sekeren tyt twee valsche Predikanten, ende een andere seditieuse persone t'heuren huysse gelogeert ende onderhouden heeft, ende oick tot verscheyden reysen thonende haer faveur totte selve predicatien haer met een schauwe heeft doen brengen ter plaetse, daer de voorsz. valsche predicatien buyten dese Stadt Utrecht geschieden, Soo eyft, dat t'voorsz. Hoff doende recht de voornoemde Agniese gecondemneert heeft, ende condemneert haer by desen geexecuteert te werden metten sweerde, verclarende allo haer goet geconfisqueert tot profyte van syne Majesteit. Actum ut supr.

Also Lenart Kerstenssen geboren tot Venlo gevangen op den huysse van Vredenburg voor den Hove van Utrecht buyten pyne ende banden van ysere bekent heeft, dat hy hem in verscheyden Conventiculen van den Mennonisten ofte Wederdoopers gevonden, ende van den selven hem laten wederdoopen, ende mede syne huysfrou tot gelijcke misval gebracht heeft, ende hy alsnoch es persisterende by zijne vertwifelde quade dwalinge, waer deur hy notoir vervallen is in de placcaten van de Con. Majesteit, So eyft dat t'voorsz. Hof doende recht den voornoemde Lenaert gecondemneert heeft ende condempneert hem by desen geexecuteert te worden metten viere, verclarende alle zijne goederen geconfisqueert tot profyte van zijne Majesteit. Actum t'Utrecht den 1. Jul 1569.

Also Trijntgen Jan Pannebackers dochter huisvrouwe van Lenaert Kerstenssen gevangen op den huise van Vredenburg voor den Hove van Utrecht buiten alle pijn ende banden van ysere bekent heeft, dat sy tot twe reysen by avonden ende ontijden in de conventiculen van de wederdoopers haer bevonden heeft, en haer mede heeft laten wederdoopen, Soo ist dat t'voorsz. Hoff de voornoemden Trijntgen gecondemneert heeft gedrenct te werden metten watere, verclarende alle heure goederen geconfisqueert tot profijte van Co. Maj. Actum t'Utrecht den 1. Jul. 1569.

Gesien t'proces crimineel voor den Hove van Utrecht gemoveert ende geïnstrueert tusschen den Procureur Generael eyscher ter eenre, ende Steven Peterfsen van Bunschoten gevangen op Vredenburg verweerder ter andere syden, gesien

oick onder andere documenten ende bewyfen die eygen confefiën van den voornoemden Verweerder, by dewelcke hy bekent in diverfche heymelicke conventiculen ende predicatien van Mennoniften ende wederdoopers geweest te fyne, ende oick een gelycke predicatie i' fynen huylfe toegelaten te hebben, T'voorz Hoff doende recht verclaert den voornoemde Steven Peterlffen verweerder vervallen te fyn in de placcaten van fyne Co. Maj. gemaect op't fluck van de conventiculen ende herdoopers, ende dien volgens condemneert den felven geexecuteert te werden metten fweerde confifquarende fyne goeden ten profyte van fyne Maj. Actum ende gepronncieert i' Utrecht den 5. Jul. 1569.

Gefien i' proces crimineel tuffchen den Procureur Generael eyscher ter eente, ende Geerlof Gerritlffen van Bunschoten Verweerder ter andere fyden, By welck proces gebleken is den Verweerder in den jare 1565. binnen Bunschoten op enen nacht geweest te hebben in een conventicle, daer by eenen wederdooper gepredickt te geweest, ende dat contrarie diverfche placcaten van fyne Majesteyt. Dat hierenboven de voornoemde gevangen Confifquarant Majesteyts gevangeniffe geviolert, ende hem uytten huylfe van Vredenburch heeft laten vallen, Soo eylt dat i'voorz Hoff doende recht verclaert den voornoemden Verweerder vervallen te fyn in de penen van de voornoemde placcaten, Condemneert hem dienvolgende geexecuteert te werden mitten fweerde, verclarende alle fyne goeden geconfifqueert tot profyte van fyne Majesteyt. Actum ut fupr.

Also Aeff Peters dochter huylsvrou van wylen Frans Janssen slootemaecker voer den Hove van Utrecht buyten pyne ende banden van yfer bekent heeft, dat fy ontrent zes jaren geleden binnen der Stede van Alcmaer heerdoopt is van enen genaemt Matthys &c. die in Engeland gebrant worde, Oick dat fy i' anderen tyde eenige herdoopten i' haren huylfe gelogeert, ende metten felven geconverseert heeft, al i' welck faken fyn van quaden exemple ende contrarie die placcaten van de Keyserl. Majesteyt die niet en behooren ongestraft te blyven, Soo ilt dat i'voorz Hof doende recht in den naem ende van wegen der Keyserl. Majesteyt onsen alregeadichlten Heere als Grave van Holland ende erfheer der landen van Utrecht heeft verclaert ende verclaert mits desen die voorsz. Aeff Peters dochter verbeurt te hebben haer lijf. Condemneert haer mitten water gedrenckt te worden, ende haer lichaem begraven onder die galge, verclarende alle hare goederen geconfifqueert tot profyte van de Keyserl. Maj. Actum den 21. Jun. 1544.

Alsoe Oede Willems dochter geboren van Hattem huylsvrou van Peter Aelbertlffen, die geheten wort Peter Janssen voer den Hove van Utrecht buyten pyne ende banden van yfer bekent heeft, dat fy ontrent seven jaren geleden in den Briel herdoopt is van eenen genaamt Arck van Tessel ten huylfe van enen Adriaen Janssen, wiens dochter tot Rotterdam gedrenckt is, ende sedert die tyt qualicken van

van den heyligen saeramente, ende onsen heyligen Christen geloove gevoelt heeft, Oick dat sy t'anderen tyde mitten herdoopen geconverseert, ende die tot heuren buyse gelogeert heeft, ende genoten te hebben van t'gunst dat Frans Janßen, die mede herdoopt ende een deeffende kerckberover was, onlanx alhier geexecuteert haer die hant getreyckt ende geministreert heeft, Al t'welck saicken syn van quaden exemple contrarie die placcaten van der Keyserl. Maj. die niet en behoren ongesstrafst te blijven, Soe ist dat t'voorsz. Hof doende recht in den naem ende van wegen der Keyserl. Maj. onsen alreghenadichsten Heere als Grave van Hollant ende Erfheer der landen van Utrecht heeft verclaert ende verclaert miss desen de voorsz. Oede Willems dochter verbeurt te hebben haer lijff, Condemneert haer mitten watre gedrenckt ende haer lichaem onder de galge begraven te worden, Verclarende alle hare goederen geconfisqueert tot profyt van der Keyserl. Majesteit. Actum den 23. Jul. Ann. 1641.

Also Rutger Janßen Linneweaver geboren van Wiert tegenwoordich gevangen buyten pyne ende banden van yser voor den Hove van Utrecht bekent ende beleden heeft, dat hy omtrent ses jaren geleden deur inductie van enighe verleyt synde geloofst heeft, dat alle t'gene dat in der kercke geschiede van sermoenen ende anders afgoderye was, ende dat hy volgens dien die sermoenen van der kercke sulcx geacht ende gehouden heeft, dat hy oick ter selver tyt t'heylich sacrament des autaers anders niet dan een stuck broots geacht of gehouden heeft, Dan enigem tyt daerna bemerckende by hem selven, dat alsulcke opinien, als by deur erreurt ende seductie voer hem genomen hadde, quaet ende niet gesundeert en waren, heeft hem selven enen seeckeren tyt verleden dair af getogen ende peniteerde van dien, Heeft hem van als mit synen biechtvader beraden, ende es sulcx so deur hem selven als goede berichtinge van den selven synen biechtvader weder bekeert tot goeden gelove, Ende also dese ende gelycke mesusen niet en behoren ongecorrigeert te blijven, men ter exemple van andere gestraft te worden, Soe eyft dat t'voorsz. Hoff doende recht in den naem ende van wegen der Keyserl. Majesteit Coninck van Germanien ende van Spaengien &c. als Grave van Hollant ende erfheer der Stadt Steden, ende lande van Utrecht, heeft gebannen ende bant mits desen den voorsz. gevangen uytten Lande van Utrecht ende Hollant ten ewigen daghen, te ruymen dese Stadt by staende sonneschyn, ende die voorsz. Landen binnen dris dagen naestcomende, ende daer niet weder inne te comen opte verbeurte van syn lijff. Actum Ann. 1544. 5. Jul.

Salva vix vita poenitenti, ut patet. Delicti veniam Imperator dat l. 4. §. 6. C. de heret. Servator noster etiam ipse. Etiam gaudium in coelis, si peccatorem poeniteat. Matth. 18. vers. 21. & seq. Luc. 15. v. 10. Sed Pontificii id non curant. Extat apud Baluz. lib. 1. miscell. sententia Inquis-

toris contra combustos in Massilia, ubi ita p. 207. Insuper cum etiam nobis constet Bernardum Aspa dicti ordinis solo nomine professorem asscruisse, quod praefatus sanctissimus Pater & Dominus D. Johannes Papa XXXII. non habuit potestatem nec auctoritatem statuendi, qua in saepedicta constitutione de granariis & cellariis sunt statuta, & in hoc nulli obediendum esse credebat, cum ea assereret Christi consiliis obviare, & licet per nos detentus de hujusmodi assertione se dixerit poenitere, quia tamen &c. idcirco in iis scriptis diffinitive pronuntiamus & judicamus ipsum Bernardum perpetuo immurandum, ac ab omnibus ordinibus degradandum, & quod in detestationem tanti criminis duas cruces crocei coloris, unam ante in pectore, aliam post inter scapulas in superiori veste perpetuo debeat deportare. Quod si de dicto muro sive carcere fugeret, vel portare hujusmodi cruces recusaret, eo degradato ipsum tanquam impoenitentem & hereticum curia relinquimus seculari. Ex libris rationum Praetoris Delfensis Ann. 1539. XXXII. Rekeninge: Negen en twintich delinquanten Lutheranen ende andermaal gedoopt 15. mannen ende 14. vrouwen. Onder welcke was Marijgen Jans de Gorters dochter. Viri gladio subjecti. Mulieres aquis injectæ & submersæ. Welcke executie die Schout also doen doen heeft sonder eene vrouwspersoone genaamt Maria Jan de Gorters voorsz., moeder van David Jorissen, die alleen afginck haer dwalinge, en met den sweerde geexecuteert is den 1. Febr. 1538. Ne vita quidem salva hic. Etiam poenitentes non obstante quod amplexi rursus veterem religionem puniti summo supplicio. Multa ejusmodi exempla. Ut ex ungue leonem.

Gesien by den Drossard van den Lande ende Hertochdomme van Brabant t'advys van myn Heere den Raedt ende Comissaris t'Selstich gegeven in den proesse geintenteert tegens Noel Adriaenssoen van Middelburch gevangen van wegen syne Majesteit, daer by dat blyckt so wel uyt syn eygen confessie als informatie tot synder belastinge ende ontlastinge genomen, dat de voersz Noel soude hebben gefongen binnen synen huysse so wel by daege als by nachte hereticque Psalmen, die predicacien ende conventiculen niet toegelaten gefrequentteert, binnen synen buyse geberbercht eenige ministers, ende diversche Apostaten, dair toe het Nachtmael op de maniere der Calvinisten gehouden, ende ontfangen, also genoegh belydende een van de principaelste Sectarisen der Stadt van Middelborch te wesen, ende oock suspect beelstforminge gecommiteert te hebben sonder noch meer andere seyten, insolentien, ende rebellien by hem gedaen jegens Godt, redenen, ende placaten van syne Majesteit &c. Overmits welcke mesusen heeft d'voernoemde Drossaert volgende d'expresse Ordonnantie by syne Excellentie dair op geexpedieert, gedateert 13. dagen in Junio 1569. mitsgaders t'inhouden van de voernoemde advysen, ende also uyt crachte van dien den voersz Noel Adriaenssen gecondemneert geexecuteert te worden mitter coorde, ende
allo

TR
de zyne go
teert by der
ture hier on
Achtervolg
aensien C
sel opten
neert jeg
van woor
Nec van
Allo
van sek
rael va
van de
Majesteit
binnen
t'voor
voern
exen
W
Ned
bebb
faa
end
na
ist
by
d
P

TRACTATUS. CAP. XXXVII. 631

alle zijne goederen geconfisqueert tot profijt van zijne Majesteyt. Aldus gepronuncieert by den voersz Drossaert binnen der Stadt van Brusselle. Oircunde zijn signature hier onder gestelt opten XIX. dach Septemb. 1569. Ende beneden stont aldus: Achtervolgende d'voernoemde gepronuncieerde sententie is den voersz Noel Adriænssen Catholijc gestorven ende mitter coorde geexecuteert geweest buyten Brussel opten voernoemde 19. Septemb. ende onderteekent. I. de Grave. Gecollationeert jegens d'originele is daer mede by my onderteekent bevonden s'accorderen van woorde te woorde. I. Grave.

Nec vanum aut otiosum id, op't verbeurte van syn lijf, ut ostendit quod sequitur:

Also Cornelis Janssen Lichtvoet geboren van Yselfteyn in cleynachticheyt van sekere sententie by den Hertoge van Alva Stadthouder ende Capiteyn generael van Coninckl. Majesteyts Nederlanden gegeven, by dewelcke hy uyt saecke van de voorleden troubelen ten ewigen dagen gebannen in geweest uyt alle syne Majesteyts landen op de galge, hem vervordert heeft wederomme te converseren binnen der Stede van Rhenen, alwaer hy geapprehendeert is geweest, So eest dat t'voersz Hoff de voersz sententie verclaert heeft ende verclaert by desen, dat de voernoemde Cornelis Janssen geexecuteert sal werden mitter koorde andere ten exemple. Datum t'Utrecht den lesten Julii 1570.

Wy Johan Grauwels Provoost des Marechaultx Generael van zijne Majesteyts Nederlanden gesien hebbende d'Ordonnantie van zijner Excellentie, ende gesien hebbende t'proces by den welcken is gebleken dat Henrick Aelbertloen genoetsaam continuelicken de predicatien van de nieuwe religie gefrequeenteert heeft, ende daar en boven in de Beelstformerye een van de Beelstformers een hellebaardt nae gedragen heeft, ende hem voorts geabuseert in de voorgaande troublen, Soo ist dat ick by expresse ordonnantie, ende ex officio condemnere, ende condemnere by desen den voersz Henrick Aelbertsen gevangen, dat hy van levenden lijve ter doot gebracht werde metten brande, ende alle syne goederen geconfisqueert ten profyte van zijne voersz Majesteyt. Also gepronuncieert op tew 25. August. 1568. binnen Utrecht.

Siquis legens horrescat ad inauditam sævitiam, horrescat etiam necesse est ad eam quæ Belgas noxios & innoxios ut reos læsæ majestatis condemnavit Dux Albanus, confiscavit, proscripsit. Non jam dicam concionatos, vel qui eos audierant, aut qui exceperant tantum testo affectos summo supplicio. Leve id si jam addam univerfas provincias, ipsos Ordines Trajectenses in jus tractos & accusatos, clerum etiam ipsum, quod non passim vi & armis disjecissent conciones, oppressissent sectarios, & a Pontificia religione vel leviter dissidentes affecissent supplicio. Habeo adhuc processum contra clerum eo nomine Ducis jussu institutum, cum tamen nihil verius quam quod cleri hic nullæ partes,

partes, nulla hæcenus jurisdicção. Nec quod ipsi non incumberebat negligisse poterat dici, nec permisisse quod prohibendi nullum plane ipsi jus, *l. 50. ff. de reg. jur.* Verum ea tum tempora. Et vel uua hæc ex causis cur & clero annitente ab Hispanis descitum. Plura adhuc possent dici. Et si quod dixi non sufficit, Hispanica inquisitio cui quæso non nota? An malum ullum tetrius an ullum perniciosius hostis humani generis in terris unquam invenit? Suspectos etiam post mortem, etsi dum viverent, nullius criminis compertos exurit, confiscat. Nec in externos tantum sæva. Etiam in suos. Pontificius si tam audax, ut neget statuas adorandas, quamvis cultum non neget, si ebur dicat, aut lignum, aut saxum, & nihil aliud, conjiciunt in carcerem, squallidum & diuturnum, & utut dicti poeniteat, proscribunt, confiscant. Exempla habet qui scripsit quid ante annos aliquot adhuc egit inquisitio quæ Goæ est, *cap. 32. & seq.* Et tam atrociam tum tempora, ut quemadmodum summum crimen, cum imperabat Tiberius, & crimen majestatis Augusti numen violasse, latrinæ aut lupamari annulum intulisse, in quo effigies ejus sculpta, sic Philippi II. tempore concionantem audisse virum pium & innocentem. Verum vetera quid loquor? quid Hispanorum sævitiam? Ad Gallos oculos convertamus. Multis superat parasangis prisorum temporum diritatem inaudita crudelitas. Sævitur in Reformatos eo ipso quod Reformati, delicti nullius conscios. Ob auditam concionem damnantur inauditi in ergastulum, ad gladium, ad remos, ad furcam. Ad barbaros deportantur, torquentur, rotæ imponuntur, non ut detegant sceleratum, sed ut pium, integrum vitæ, publice & privatim Deo precibus commendantem se. Nemo est, qui possit verbis satis persequi inhumanam barbariem, & quod mirandum barbariem, qua insignes, qui alioquin tot decretis arcentur & verbis Canonum expressis a capitali judicio *clém. diocesanis ext. de vit. & bon. cleric. c. sententiam ext. ne cler. vel monach.* Nec est quod quis dubitet. Videat modo edictum Regium Ann. 1686. 12. Jul. Quod si dicat quis Pontificius scelus id satis ingens, utut aliud sit nullum, sequi sectam aut religionem edictis Principis vetitam, non animadvertit hac ratione vix ullum martyrem extitutum & nec ex ipsis Pontificiis ullum unquam apud Indos. Nam & quotquot ab ethnicis occisi olim pii, quotquot ex Pontificiis a Japoniis, ab Indis, vix alia de causa, quam quod in Principum edicta contumaces peccassent, tot exquisitis suppliciiis interfecti, sublati. *Adde quod injustum rigido jus dicitur ense* de Getis dicit Ovidius *lib. 5. Trist. eleg. 10.* Dixisset etiam de Hispanis, si illam profus incredibilem & horrendam sævitiam, truces sententias, & omni sensu humanitatis destitutas vidisset. Adsit, ut Poëta ait, & necesse est ut adsit

Regula

*Regula peccatis, qua pœnas irroget aquas,
Ne scutica dignum horribili scetere flagello.*

Mitius cum iis actum, qui ut statum fuscitarent innocentia in Paradiso pudore abjecto & verecundia totum corpus prorsus nudi Delphis ierant Hagam Comitum Ann. 1529. ut legi in rationibus Prætoris ejus anni: Ann. 1529. den 26. Januar. heeft de Schout by kennisse van Schepenen van Delf by den Meeſter van den ſcherpen ſweerde doen geſſelen Aert de Keyſer ende Jan Viſſer, om dat ſy moeder-naackt van Delf in den Hage gelopen hadden by ſchonen dage. Rekeninghe des Schout Ambachts van Delft fol. v. Mirabitur quis ſcio ſi alios capite ob hoc plexos, ſi mendicos ob hoc tantum, quod mendicaſſent, virgis cæſos, & atrociter ſatis cæſos, diceceſi inſuper ad certum tempus advertat ſub pœna capitis vel concluſos vel ejectos. Sed hi plane non comparandi cum viris piis, cum ſanctis. Mendicitas enim crimen, & extraordinarium quidem crimen, quamvis tamen non tantum, ut tam graviter puniatur, etſi ponas quod quis ſanus, quod robustus, quod validus, *nov. 80. cap. 5. Ποιῶν ἢ* quidem *δῆς, οἷς ἰοῦν χλαρὸν*, nec Deus etiam in ſacris, dum hominem ad munificentiam in pauperes exhortatur, mendicos & inertes, qui ſibi probro aliis oneri, in Republica tolerari vult. *Deuter. xiv. verſ. 4.* Nuſpian tamen crucem aut laqueum comminatur. In opus publicum Juſtinianus damnat. Pellit Conſtantinopoli *d. nov.* Nec gravius cum iis agit. Ut nec Ordines in edictis. Exilio tantum puniunt Carcere item ut & virgis. Laqueum nuſpian comminatur, niſi Zigaris & Ægyptiis, ſi hi iterum deprehenſi. Vid. Parent. meum. *p. mem. lib. de Crim. ad lib. 47. Dig. tit. ult. cap. 3.* Olim Curia Provincialis inter fures & Ægyptios diſtinctionem vix faciens pronuntiabat, ut ſequitur :

Alſo Meyſter Joryen uyt cleyn Egipten geboren tot Piernachem in't lant van Meyſſen jegenwoordich gevangen opentlyk buyten pijn ende banden van yſere voor den Hove van Utrecht bekent ende geconfesseert heeft menige lange jaren ende sedert zyne jonge dagen geloopen te hebben mette vagebonden, diemen noemt Egyptenaers, t'habyt ende clederren van deſelve Egyptenaers dragende ende in't ſelve habyt ende geſelſchap gecomen is tot Amerongen in des Keyſerl. Majesteys landen van Utrecht, alwaer hy geapprehendeert is, ende alſo t'ſelve is jegens die verboden ende placaten van de Keyſerl. Majesteys tot diverse tyden in deſe landen gepubliceert, ende is van quader exemple ende conſequentie, en behoert niet ongeſtraft te blyven, Soe iſt dat t'voorsz Hoff op als rijpelyck gelet doende recht in den name ende van wegen de Keyſerl. Majesteys Coninck van Germanien, ende van Spaengien &c. als erſheer der Stadt, Steden, ende landen van Vrecht heeft gecondemneert ende condemneert mits deſen den voorsz gevangen geleyt te

worden op't scavot staande voor Vredenborch, ende aldaer scerpelyck gegefelt te worden tot dattet t'bloet na volcht, oick syn neuse ten beyden syden opgeslapt ende syn hayr ende baert afgesneden te worden, Bannende voorts den selven gevangen ten ewighen dagen uyten lande van Utrecht ende Hollant, sonder daer weder inne te komen t'sy met t'selve habyt ofte anders opte verbeurte syns lijfs, te ruymen dese Stadt Utrecht binnen sonneschijn ende die landen van Utrecht binnen drie dagen daerna. Actum 9. Jul. 1545.

Also Hansken die seyt te heeten Anthonis ten Berchstede jegenwoordich gevangen buyten pyne ende banden van ysere voor den Hove van Utrecht bekent heeft, dat hy onlancxleden in den dorpe tot Beusinchem ten huysse van een snyder by nacht gestolen heeft seker wolle laken, ende hy gevangen by den selven snyder vervolcht worde alhier binnen Utrecht is hy geapprehendeert ende op Vredenborch gebracht, Welcke dieverie niet en behoort ongecorrigeert te blyven, Soe eyft dat t'voorsz Hoff doende recht in den naem ende van wegen der Keyserl. Majesteyt als Grave van Hollant ende Erfsheere der landen van Utrecht heeft den voernoemden gevangen gecondemneert ende condemneert mits desen geleyt te worden op't scavot staende voor Vredenburch, ende aldaer zijn rechter oer afgesneden te werden, heeft voorts den selven gebannen ende bant mits desen buyten den lande van Utrecht ende Hollant ten ewighen dagen, te ruymen dese Stadt binnen s'daechs sonneschijn, ende die landen van Utrecht ende Hollant binnen drie daghen daer na, ende daer niet weder inne te comen opte verbeurte van zijn lijff. Actum 6. Maji. Ann. 1542.

Also Lambert Gerritsen alias Schaep van Delft buyten pyne ende banden van ysere voor den Hove van Utrecht bekent heeft, dat hy heeft gaen troggelen ende bedelen in desen lande van Utrecht contrarie de placcaten van de Keyserl. Maj. t'welck een sake is van quaden exemple, ende niet en behoort ongecorrigeert te blyven, Soo ist dat t'voorsz Hoff heeft gecondemneert ende condemneert mits desen den voernoemden gevangen geleyt te worden op't scavot ende aldaer gegefelt te worden, datter t'bloet na volcht, Heeft voorts den selven gebannen ende bant mits desen uytten lande van Utrecht ende Hollant den tijt van ses jaren naestcomende sonder daer weder inne te comen opte verbeurte syns lijfs. Actum t'Vtrecht den 19. Septemb. 1545.

Also Anthonis geboren van Antwerpen buyten pijn ende banden van ysere voor den Hove van Vtrecht bekent heeft, dat hy heeft gaen troggelen ende bedelen in dese landen van Vtrecht contrarie die placcaten der Keyserl. Maj. t'welck een sake is van quaden exempele ende niet behoort ongecorrigeert te blyven, Soo ist dat t'voorsz Hoff doende recht in den name ende van wegen der Keyserl. Maj. &c. heeft gecondemneert ende condemneert mits desen den voernoemden gevangen geleyt

TRACTATUS. CAP. XXXVII. 635

geleyt te worden op't scavot, ende aldaer gegefelt te worden sulks dat t'bloet daar na volcht. Heeft voorts den selven gebannen ende bant mits desen te blyven binnen die Landen van Utrecht voor den tyt van drie jaren naestcomende sonder middeler tyt daer uyt te mogen vertrecken opte verbeurte syns lysfs. Actum ut supr.

Also Johan Cornelissen Neereem geboren uyt Nederlangbroick jegenwoordich gevangen buyten pijn ende banden van yser voor den Hove van Utrecht bekent heeft, dat hy enige tyt lanck in dese landen van Utrecht ende elders heeft gaen troggelen ende bedelen contrarie die placcaten van de Keyserl. Maj. , t'welck een sake is van quaden exemple, ende niet en behoort ongecorrigeert te blyven, Soo ist dat t'voorsz. Hoff in den name ende van wegen die Keyserl. Maj. als Grave van Hollant ende erfheere der landen van Vtrecht heeft den voernoemden gevangen gecondemneet ende condemneert mits desen geleyt te worden op't scavot, ende aldaer gegefelt te worden datter t'bloet na volcht, Heeft voortt den selven gebannen ende bant mits desen binnen den overquartier s'lants van Vtrecht den tyt van vier jaren sonder daer uyt te mogen gaan binnen der selver tyt opte verbeurte syns lysfs. Actum t'Vtrechts den 19. Septemb. Ann. 1545.

Sed ut aliud dem exemplum quo qui sceleri non affines experti jus gladii. Experti olim obzrati. Secti olim in partes. Unde & sectio, id est, auctio. A. Gell. lib. 20. noct. Attic. cap. 1. Nam de immanitate illa secandi partien-
dique humani corporis, si unus ob pecuniam debitam judicatus addictusque sit pluribus, non libet meminisse, & piget dicere: quid enim videri potest effera-
tius? quid ab hominis ingenio diversius, quam quod membra & artus inopis debi-
toris brevissimo laniatu distrahebantur, sicut nunc bona venum distrahantur? Tertullian. in apologet. Sed judicatos in partes secari a creditoribus leges erant: consensu tamen publico crudelitas postea erasa est, & in pudoris notam capitis poena
conversa est bonorum adhibita proscriptione. Suffundere maluit hominis sanguinem, quam effundere. De Valentiniano Ammian. lib. 27. hist. Itemque aliud audie-
batur horrendum: quod ubi debitorum aliquem egestate obstrictum nihil reddere posse dicebatur, interfici debere pronuntiabat. Vid. Cont. 1. disp. 12. Petr. Heig. 1. Quast. 35. Parent. p. m. de auctio. lib. 1. cap. 1. pr. Pulsi urbe Ul-
trajecti. Proscripti, exules esse iussi. Nec hic ullum effugium. Adempta etiam civitas, si non dicam reverti ausi, sed vel intra miliare soluto nondum de-
bito urbi propius accessissent. Ex Actis Ultrajectinis Ann 1374. Dit syn de gene diemen de Stat verbiet van scoude, die voor den Schepenen mit allen recht vervolgt syn, Willem Everts soen van Peter Hafaerts wegen, Steven van Ryswijc van Wil-
lem Noddaerts wegen, Aleyt de Vrederic Boudek yns wijf was van Jacobs Walen wegen. Ex Actis Ann. 1385. des woensdages na x1^o Maegden dach: Dese verbiet-
men de Stadt van scoude, also alse vervolgt syn voort de Schepene en voert de Raet

van der Stadt, Jan van Maerssen van Hoge Beren wegen &c. Ex Actis Ann. 1387. op St. Vicoers dach: Dese verbiet men de Stat van sconde, overmits dat sy met rechte vervolgt en verwonnen zijn, Henrick van der Eg van Aernts Vraesen wegen &c. Ex Actis ejusdem anni op onser Vrouwen avont nativitas: Voert al de ghene die uytgeluyt geweest hebben van sconde gheestelic ofte weerlic, ofte die also verre vervolcht zijn dat mense uyluyden soude, die voldoen tusschen hier en St. Lamberts dach naastcomende, of dat si dan uter Stat varen. Ex Actis Ann. 1363. Voert want een oude wilcoer is, ende der Stat boeck hout, so wie de Stat verboden wort, dat hy een myle van der Stadt wesen zel, dat dicke verbroken is, so is out Raet ende nywe overdragen mit gemeenre morgensprake van allen gilden, zo wien de Stat verboden is, of noch verboden worde, ende binnen zynre tijt binnen der milen quame buten oorlove des Raets van der Stadt, die waar ontborgert, ende men soude hem ter clocken ewelick de Stadt verbieden op zyn lijf.

CAPUT XXXVIII.

1. Cui jus accusandi.
2. Modus, formula procedendi.
3. Cæsi olim corpus ad tribunal adductum.
4. Nec aliter sepultum, quam propinquis satisfactum.
5. Crimen ipsum an extinctum, postquam his satisfactum.
6. Uctio an olim licita.
7. Etiam inviti ad transigendum impulsæ.
8. Hodie an quis capi possit, si inquisitio non præcessit.
10. An captus præstita cautione possit rursum dimitti.
9. Quodnam flagrans delictum.
11. An in causa criminali admittatur procurator.
12. Tortura an semper locus.
13. An nisi in confessum non pronuncietur sententia.
14. An scribenda sententia. An ex scripto pronunciantia. An ratio inserenda.
15. An statim postquam pronuntiata executio sequatur.
17. Ubi sumptum supplicium.
16. Toga, juramentum, salarium carnificis.
18. Trajecti judices epulati olim sumpto supplicio.

Accusabat facinorosos olim quivis ex populo. §. 1. *Inst. de publ. jud.* Chrysoft. homil. 1. ad Antiochen. Κοινὸν ἔστι τὸ ἐγκλημα, κοινὸν τὸ ἀδίκημα, ἔστιν ἑκάστῳ τὸ βυλορῶν κατηγορεῖν. Sed hodie id mutatum. Privati deferunt quidem crimen. Solus fiscus accusat. Nec privatis siquid abest quicquam aliud jam licet, quam ut fisco se jungant, atque ita id perfectantur. *Grot. 3. man. 32. §. Hoewel nu.* Defert, nunciat, qui vult. Verum apud majores nostros singularis etiam modus, quo cædem solebat persequi,

sequi, qui sanguine occiso junctus. Clamores factos apud judicem, que-
relas, formulas, quibus usi, si quis nosse desiderat, Parentem meum adeat
lib. de crimin. ad lib. 47. ff. tit. 5. cap. 7. n. 6. & seq. ubi formula quæ in usu
sub Rudolpho van Diepholt. Adeat auctorem libri, cui titulus 't *Begin,*
Voortgang, en Eind van d'Esgravelijcke Bedieninge cap. 19. Accusasse etiam
propinquos & venisse in judicium, usos etiam Advocatis & diversis quæstio-
nibus diu judicem fatigasse abunde ex iis patet. Et patet etiam ex formula,
quam ineditam adhuc habeo, & quæ desumpta ex Archivis sic se habet ut se-
quitur :

Heer Rechter, *Jan of een ander heeft hier te recht te doen, ist u lief, dat
ick voor hem spreek.* Antwoort, *het is myn lief dat ghy recht spreekt. Soo
verdinge ick desen Jan, of hoe dat hy geheten is by synen kersten naem, waert
dat ick woorden sprack, die hem goet, nut, ende oorbaer waren, dat sy stade,
afte, ende vaste blyven. Waert sake dat ick des niet en dede, dat hy uyt
mach gaen met my of met een ander om zyn beraet te eynden i' zynner banne.*

Heer rechter *gunt ghy hem des antwoort. Ick gunne hem alle dat recht is.
So seyt desen Jan, ende ick met zynen woorden dat hy huuden sal hebben
op desen dach achtinge ende een taelman 'tot alre tijt, alst hem nut, goet,
oorbaer, ende noot is, alsoo als ick dat van zynre wegen ter goeder tijt bewa-
re, woude ghy of ymant daer tegens seggen, een Vonnis wees daar recht of is.*

Heer rechter, *waert ghy Jan, dattet huuden is syn afte dach, zyn recht dach,
ende zyn geliijcke dach te clagen met Claes, of een ander, zynen dooden Vader
of neve &c.*

Heer rechter, *waert ghy Jan, dat hy ter goeder tijt gecomen sy aan't recht,
soo geeft hem een oordeel of die sonne worde sinckende, en de dach haar wende,
en het over middach ginck, of het yet schaden mocht aan zyn recht, alsoo als hy't
ter goeder tijt bewaert.*

Heer Rechter, *waert ghy Jan, dat zyn doode Vader besien is van Schout ende
Schepenen, ende sy gekent hebben, dat hy van mans handen gestorven is, dat
hy daer mede clagen mach, claget hy alst recht is.*

Heer Rechter, *waert ghy Jan, dat hy met Claes zyn doode Vader clagen
mach, geliijck of zyn doode lichaem tegenwoordelick gebloet stont.*

Heer Rechter *waert ghy Jan, dat zyn Vader vier vierendeelen overgegeven
het alst recht is.*

Heer Rechter, *waert ghy desen Jan, dat hy den vyant die vier vierendeelen
overgelevert heeft, ende syse gecoren hebben, alst recht is.*

Heer Rechter, *waert ghy desen Jan, dat hy de vier vierendeelen gedaecht
heeft alst recht is.*

Heer Rechter, so begeert Jan, dat ghyse vier vierendeelen voor eyschet.

Heer rechter en Vonnis begeert Jan, also als hier achte aanbrinck gedaecht zijn, hoe menich van hem den aanbrinck doen sullen met recht, daar hy mede voorstaan mach tot zynen recht.

Heer Rechter is u lief, dat ick trede uyt Jans woorden in deser acht aanbrengende woorden.

Heer Rechter so begeeren dese acht aanbrengende ofte hoe sy geheten zijn een Vonnis, hoe sy scheyden of loten sullen met recht, also alst voor Vonnis geweest is, dat sy hier den aanbrencck doen sullen.

Heer Rechter een Vonnis oft die aanbrengende wesen sullen van des Vaders wegen, van des Moeders wegen, of wes daar een recht of is.

Heer Rechter een Vonnis begeeren dese vier aanbrengende, of sy den dootslach aanbrengen sullen met slechte woorden, of by haren eede.

Heer Rechter een Vonnis begeeren dese vier aanbrengende, of sy voor sweeren sullen, dan voor gichte dragen, of wes daar recht of is.

Heer Rechter een Vonnis begeeren dese vier, of sy al te samen sullen sweeren, of elck bysonder.

Heer Rechter een Vonnis begeert Jan, of zijn doode Vader Claes also aangebrocht is op G. ende P. dat hy daar op clagen ende mede clagen mach, claget hy voort alst recht is.

Heer Rechter een Vonnis begeert Jan, of hysse al met eenre clagen beklagen sal, of elck bysonder, ende wes daar een recht of is.

Heer Rechter een Vonnis begeert Jan, hoe hy met recht aan zijn clagen comen sal.

Heer Rechter een Vonnis begeert Jan, hoe dicke dat hy roepen sal.

Heer Rechter een Vonnis begeert Ian, of hy den man voor noemen sal, dan by eerst roepen sal.

Heer Rechter een Vonnis begeert Ian, ofte hy stroupelde in zijn woopen rouw, wes zijns verhaels wesen sal met recht.

Heer Rechter een Vonnis begeert Ian, of ick den woopen rouw voorspelden mach, want ick zijn gewaarde taelman ben.

Heer Rechter ist u lief, dat hem Ian beraadt, ende weder in comt om zijn wopen rouw te doen.

Heer Rechter Jan is van zijn beraadt gecomen, waart ghy hem.

Heer Rechter wilt ghy hooren tot Ians woopen rouw over O. Daar roept hy woopen, die zynen Vader dootsloech, Dat selfde driewerf.

Heer Rechter een Vonnis begeert Ian, of hy syn woopen rouw also gedaen heeft, dat hy daar mede volstaan mach tot zynen recht, claget hy voort, alst recht is.

Heer

Heer Rechter wilt ghy hooren tot Ians clage. Aldus staet Ian ende ick met synen woorde, ende claget Gode van Hemel, den Keyser van Romen, den Grave van Hollant, den Baelliu van Amstellant, Heer rechter u, ende allen goeden luyden, hoe dat Hendrick of ander is gecomen in den Keyserryck van Romen, in den Graefschap van Hollant, in't Bailliuschap van Amstellant, in den Schout-Ambachts van Diemen met geraden wille, of rade, met geleyder lage, met voorsetten wille, daer Jans doode vader gewaer was, ende Hendrick ongewaer. Hy stieten daer, hy sloech hem daer, hy bloetwonden daer, hy koorwonden, ende sloegh hem ter doot met piecken, met staven, met kruysen, met swaerden, met helmmaxen, met bardaxen, met fatsoenen, Daer hy aan brack Gods vrede van den Hemel, des Keyfers vrede van Romen, des Graves vrede van Hollant, des Baljus vrede van Amstellant.

Heer Rechter uwen vrede.

Heer Rechter alsulcken vrede, als die een onschuldige man billicx hebben soude van den anderen, die tegens hem niet misdaen en hadde.

Heer Rechter Jan bidt u, dat ghy zijns Vaders dootslach ende dit groote ongelijck recht alst recht is, ende ghy schuldich sijt te rechten also verre alst Ians woorden zijn, ende hy daer aan liet vragen hem oft die woorden zijn zijn.

Heer Rechter een Vonnis begeert Jan, tot wat dagen ghy hem schuldich sijt te rechten.

Heer Rechter een Vonnis begeert Ian, of hy over veerthien dagen lage socht, sieck, of quam in Heerschips gebode, of in noode, wort begrepen, of sturve totter doot, ende quam syn naefte nagel, ende dede daer toe hy schuldich ware te doen, of hy die clage van Ians doode Vader voeren mocht, gelijk oft Jan selve waer.

Heer Rechter een Vonnis begeert Jan, of hy over vierthien dagen hier te recht quam, ende hem gebreecke aan den recht, dat hy niet clagen en mocht, of hem yet schaden mocht tot zijnen recht, hy soude op egn ander tijt clagen mogen met zijn doode vader, als hy een dach van recht leydt.

Heer Rechter, waert ghy Jan al zijn voor oordeel.

Heer Rechter geeft Jan een Vonnis, oft hy quam met zijnen magen by Henrick voornoemt binnen ons liefs Heeren lande van Hollant, waer hy hem soude brengen. Vonnis totten naefsten regt daer over hem te regten sonder meer Vonnisse daer af te gaen.

Heer Rechter geeft Ian een Vonnis, of Ian met zijn magen Hendrick dootsloech binnen ons liefs Heeren landen voorsz, waer mede hy Hendrick betalen soude. Vonnis met vier pennink ende met wapen daer men hem mede sloech op zijn buyk te leggen.

Heer Rechter geeft Jan een vonnis, hoe na hy gebooren wesen sal aan Jan, die een aenleyder wesen mach, Henrick te vaen of te slaen. Vonnis

Vonnis een recht after Suster kint of nare geboren.

Heer rechter geeft Jan een vonnis, of hy met zyn magen quam, daer hy Hendrick vaen ofte slaen woude binnen ons liefs Heeren lande, ymant die Hendrick hulpe weeren, of pijn den te weeren, wat zyn verbeuren is met recht.

Vonnis also schuldich als hy selver.

Heer Rechter, geeft Ian een Vonnisse, so wie Hendrick huysde ofte hoofde binnen ons liefs Heeren lande voorswes zyn verboernis waer met recht. Vonnis des Heeren hoochste boet.

Heer Rechter geeft Ian een Vonnis, of myn Heer van Hollant oft zyn gewaerde Balju yet soenen mach met Hendrick buyten Ian oft zyn magen, oft dat Jan ende zyn magen yet soenen mogen buyten myn Heere van Hollant, ende zyn gewaerde Balju. Oordeel: myn Heere van Hollant en mach niet soenen buyten Ian ende zyn magen, noch Ian ende zyn magen mogen niet soenen tegen Hendrick ende zyn magen buyten myn Heere van Hollant ende zyn gewaerden Balju. Geschreven ende gecollationeert tegens een Cope authentijc, ende daar mede bevonden t'accorderen, By my Gerrit Deyn Gerritzoen.

Tam crebra autem interrogatio idcirco usitata, quod non petentibus propinquis, qui negligebant saepe ob clientelas & potentiam homicidæ, saepe ob spem lucri & jam acceptas pecunias, vix punita homicidia. *Grot. 3. man. 32. §. Uyt een misdaet.* Et nec aliter accusata, quam si corpus defuncti, aut

† *Grot. i. bid. Hant-vesten van Zuytboldant p. 113.* præcisa saltem † de eo manus, in judicis conspectum ad tribunal allatum, clamore ad id ut ad arma a propinquis sublato. Et hinc illud supra: Heer rechter waert ghy Jan, dat hy met Claes zyn doode Vader clagen mach gelijk of zyn doode lichaem tegenwoordelijck gebloet stont. Item: Heer rechter ist u lief dat Jan hem beraedt ende weder in comt zyn wopen roep te doen. Carolus IV. apud Hedam hist. Ultraj. p. 249. Item quia infra territorium mensa episcopalis Trajectensis hujusmodi corruptela surrexit, qua pro consuetudine obtinetur ibidem, videlicet quod quicumque homicidium ibi perpetravit, homicidium Episcopus punire non possit, nisi ad requisitionem & instantiam parentum & consanguineorum occisi, qui consanguinei & parentes aliquando propter potentiam homicidæ, aliquando propter negligentiam, aut favorem, aut collusionem, sive ex aliis causis frivolis exquisitis occisi injuriam persequi pratermittunt. Pro consuetudine etiam abutentes, ut nullus occisi injuriam prosequatur, nisi coram Episcopo Trajectensi corpus occisi presentetur, quod corpus quandoque rapitur & occultatur, & sic plerumque maleficia tam enormia remanent impunita, atque per consequens frequenter occasio nascitur similia perpetrandi &c. Allata manu in judicium vulgo ita interrogabant: Heer Bailju een vonnisse of hy die hant sal toghen bedeckt dan bloot.

Heer

Heer Bailju een vonnisse, hoe dick dat hy die hant mach togen mit recht. Ende seyt eenwerf, anderwerf, derdewerf, vierwerven over recht, ende also veel meer, als hier des van noodo wesen sal.

Heer Bailju een vonnisse hoe dat hy die claghe voeren sal mit slaechlicken woorden dan mit woopen geruchte.

Heer Bailju wilt ghy dan hooren ende my voor hem, Soe staet dan Peter ende clagher over Wouter, hoe dat hy gecomen is in mijns Genadichs Heeren lant van Holland, in dat Bailliuschap van der Goude, ende heeft aldaer Jan vermoort, dootgeslagen, ende gedrenckt mit syns selfs bant, mit wapen, mit helmaaxsen, mit bardaexsen, mit sweerden, mit kuyven, ende mit allen wapenen, daer men enen man van live ter doot mede brengen mach, Ende segge dat hy daer aan verbaurt heeft zyn lyf ende zyn goet, ist dat hy niet veur en kome staende der vierchate, dat hy verwonnen sal wesen van zynen live ende van zynen goede.

Secundum jus Romanum inquirebat magistratus, etsi nullus accusator, l. 3. l. 13. ff. de off. pref. Contra apud majores nostros non aliter hoc ei licuit quam ad cæsi cognatorum aut propinquorum instantiam. Sustulit Imp. d. loc. apud Hedam. Sustulit etiam ad preces episcopi Innocentius Papa VI. cujus quidam addam hic rescriptum ex Chartulario majoris ecclesie:

Innocentius episcopus servus servorum Dei Venerabili fratri Johanni episcopo Trajectensi Salutem & Apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitar, quod iustum est & honestum, tam vigor aequitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Exhibita siquidem nobis nuper tua petitio continebat, quod multotiens in tuis Civitate & diocesi Trajectensi diversa crimina committantur tam propter paupertatem & impotentiam illorum contra quos commissa sunt, seu potentiam illa committentium, quam pro eo quod de his coram te seu Officialibus aut Commissariis tuis querimonia non deponitur pretextu cujusdam generalis consuetudinis juramento vallata, qua dicenda est potius corruptela, qua cavetur, quod Episcopus Trajectensis, qui est pro tempore, seu ejus Officiales de criminibus ipsis nisi ad partium instantiam inquirere seu cognoscere, aut ea corrigere vel punire non possunt, crimina ipsa remanant impunita, & ex hoc datur aliis materia delinquendi in divina majestatis offensam & grave periculum animarum, Quare pro parte tua fuit nobis humiliter supplicatum, ut providere super hoc paternam sollicitudine dignaremur. Nos itaque qui periculis animarum occurrere, & justiciam ubilibet observari ferventer appetimus, dictam consuetudinem utpote juri contrariam detestantes, & tam tu quam successores tui episcopi Trajectenses, qui erunt pro tempore, per nos & alios de omnibus criminibus & excessibus, quorum cognitio, correctio, & puniatio alias ad episcopum

Trajectensem, qui est pro tempore, pertinere noscuntur, tam ex officio quam ad partis instantiam cognoscere, eaque juxta juris formam corrigere & punire hujusmodi & qualibet alia consuetudine contraria nec non juramento predicto, ad cujus observantiam te decernimus non teneri, nequaquam obstantibus licite valeatis auctoritate Apostolica declaramus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostra relaxationis & declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attemptare praesumpserit indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Avinione VII. Kl. Junii, Pontificatus nostri anno septimo.

Clamor autem praecedebat. Et statim tum accusatio, ut in formula jam dicta: Chronic. montis Sereni ad Ann. 1224. Praecipue obsidum mortuorum patres, qui cum clamore vulgari, quo ad arma convocatio fit, justum contra eam judicium postulabant. Caesar. lib. 2. de vit. S. Engelb. cap. 13. Cumque presentatum esset corpus Henrico regi atque Principibus, & cum eo mortis ejus insignia, interula, diplais, & pileus, iis, qui corpus praecedebant, districtis gladiis, ut habent legum jura, contra Fridericam latronem vociferantibus turbatus est Rex & omnes, qui cum illo erant. Vid. Siccama ad antiq. Frisior. leg. tit. 2. Auctor libri van t'Begin, Voortgang, en Eind van d'Ergravelycke Bedieninge cap. 19. Parens p. m. ad lib. 48. Dig. tit. 5. cap. 7. n. 7. Probabat reus innocentiam quibus poterat documentis. Etiam juramento.

Hier sweer ick ten Heyligen, dat ick des dootslagen onschuldlich bin ende alre betichten, die my N. O. betyct heeft met I. C. synen voorsprake van D. I. doot, dat ick daar niet en was in dat Keyserryk van Romen, in des Bisschops lant van Utrecht, Meer Rodolph van Diepholt, die hier tegenwoordich leyt, in des Bisschops gerecht van Utrecht, daar Meyns Evertssen gewaert was, ende ick ongewaert, ende daer hy vrede ende genade waende hebben, ende soude mit rechte, als die een kersten mensche tegens den anderen hebben soude, die den anderen niet misdaen en heeft. Ick en was oock aldaer niet, noch aan raede, noch aan gade, noch hulper mit mijns selfs live. Ick en voerts oock aldaer niet aan. Ick en sloechs niet, Ick en stiets niet, Ick en bloetwondes niet, Ick en hoerwondes niet, Ick en leemdens niet, Ick en nam hem oock syn leven niet, Ick en brochtes oock niet ter doot mit wapen, ende geen, dair men eenen Kersten man zyn leven mede nemen mach mitten wapen, mit beleyden, mit verboden wapen, mit helmaexsen, mit bardaexsen, mit sweerden, mit piecken, mit slaven, mit boghen, noch mit pylen, mit knyven noch mit weymessen, noch mitten wapen en gheen, dairmen eenen Kersten man zyn leven mede nemen mach, Om dat ick dat niet gedaan en heb aan Meyns Evertssen, daerom en heb ick oick nijt gebroken den Goids vrede van den hemel.

TRACTATUS. CAP. XXXVIII. 643

hemel, noch des Keyfers vrede van Romē, noch des Biscops vrede van Utrecht Heer Rodolph van Diēpholt, die hier tegenwoordich leyt, noch der Stat vrede, noch den Lant vrede, die die Heer boodt, ende i' Lant geloofde, noch den vrede, die die een mensche tegen den anderen hebben sal, die den anderen niet misdaem en heeft, Ick en bin des dootslages ende der betichten, diemen my betyēt van Meyns Evertsen doot alinge onschuldich, Dat my Godt helpe ende zijne Heyligen.

Sic suspectus purgabat se. Aliis probationibus destitutus jurabat. Et jurabat vel solus, vel ut vulgo usitatum tum etiam alios adhibebat, qui & conjuratores, & sacramentales, & compurgatores. Et id pro numero personarum jurare sua sexta, aut septima, aut duodecima manu. Sijn onschult doen met hen seften, met hen twaleven est in charta Ann. 1292. Florentii Comitis Hollandiæ apud Schotan. in Chron. & descript. Fris. cap. 9. Chron. Virdunens. apud Labb. to. 1. nov. Biblioth. p. 261. Purgationem Eduensis suscepit Lugdunensi prosequente & juramentum ejus ita confirmante: Credo Norgaudum istum Eduensem episcopum vera jurasse, Cabillonensi quoque in id consentiente & idem jurante. Vid. Bignon. ad Marculf. lib. 1. formul. cap. 28. Nec securitas tamen plena, postquam præstitum juramentum. Perjurii etiam damnatus, qui repertis postea probationibus adhuc potuit convinci. Ex Actis Ann. 1345. *Die den anderen by nachte woude, waer 't in straten of in een huys, ende men daer geene bedrachte af en vonde, so mach die geene, die men des betyēt sweeren zyn onschout, en vont die Raet daer na, dat hy dier daet schuldich waer, diemen aanteech, dat soumen aan hem rechten voor moort.*

Porro ipsi dum disputabant corpus interim insepultum. Nec terræ aliter mandatum, quam propinquis satisfactum. Qui aut per judicem vindicabant se vel per se aut per alium occiso aut homicida aut aliquo ex propinquis. Unde & ipse & propinqui & univēsa cognatio ejus aut in fugam conjiciebant se, aut si animus ad audendum etiam armis instructi vim vi depellebant. Tacitus de Germanis: *Suscipere tam inimicitias seu patris, seu propinqui, quam amicitias necesse est.* Sic dum invicem se tuentur profusus passim sanguis. Nec reliquum quicquam aliud quam cum propinquis transactio. Quæ postquam intercesserat, præstita etiam statim homicidæ securitas. De Sichario & Austresigilo Gregorius Turonensis refert lib. 7. cap. 47. cum esset Austresigilus, & quidam cum eo alii, a Sichario interfectus, Sicharius petitus a propinquis defuncti post varias contentiones, post cædes, post tumultus ægre & vix evasit. Nec quietem consecutus nisi postquam transactum, solutumque ab ecclesia Turonensis argentum. Quod cum intercessione ipsius Gregorii Turonensis

- effectum, Sichario ab adversariis concessa securitas. Tunc, inquit, dato ab ecclesia † argento, qua judicaverant accepta securitate componunt, datis sibi per partes invicem sacramentis, ut nullo unquam tempore contra alteram manserit, pars altera musitaret, & sic altercatio terminum fecit. Cautionis formulam, qua concessa hæc, expressit Marculus lib. 2. cap. 18. Expressit Auctor formularum secundum legem Romanam cap. 29. Magna autem ejus vis. Nam nec judici, postquam præstita hæc, licuit reum deinceps persequi. Privatus si quis violaret luebat dextræ amissione. Grot. 3. man. 32. §. Uyt een misdoot. Scripto de eo inter cætera expresse etiam cautum, ut ibi apud Marculsum:
5. Lantrecht van d'Omlanden lib. 7. §. 3. & 23. Grot. 3. man. 32. Sand. 5. decis. 8. Resp. Holl. 3. conf. 168. Widrigild. Wirgildus barbatus in legibus Alemannicis. Bajocariis &c. Si queratur de ejus summa. Solventem sæpe ad pauperatatem, ad inopiam, redigebat, ut non mirum quod ecclesia hic solvit interim de suo. Aimoin. lib. 3. hist. cap. 78. Inter Francos & Britannos super fluvium Wiscon bellum ortum, ubi Bippolenus dux Francorum factione Ebrecharii alterius ducis a Britonibus jugulatur. Unde post Ebracharius multam, quam lex parentibus interfecti solvendam esse præcepit, reddere coactus ad inopiam devolutus est. Judex etiam placandus & ei aliquid solvendum. Vulgo fredum, vocabant, quod Wirgildi pars tertia. Unde & vel eo ipso transactio difficilis. Jus Opstalebomicum apud Sicama ad Leg. Frisior. tit. 2. Quicumque commiserit homicidium, & non satisfecerit de woergildo, si profugando transierit ad aliam terram, intra terras nostras dictas, & ibidem detentus fuerit, si tunc amici interfecti conquerantur in terra, ubi homicida detinetur, quod tunc detentor illius homicidæ debet ipsum amovere infra octo dies immediate sequentes, aut solvat pro eo amici interfecti .XL. marcas antiquas, & totidem iudicibus istius districtionis. Add. Catoli Magni Capitul. lib. 4. cap. 96.
6. Propterea juxta quod convenit, hanc epistolam securitatis in te nobis conscribere complacuit, ut de ipsa morte germani nostri, nec a me, nec ab heredibus meis, aut judiciaria potestate, nec a quolibet nullo casu nec refragationem aliquam, aut damnietatem amplius habere non pertimescas, sed in omnibus exinde ductus & absolutus appareas. Nec mirum quod nec judici. Propinquis non tentibus vix ullæ ejus partes hic. Iphis contra inter se, donec facta transactio, velut bellum privatum. Faciebant invicem insidias & bonis & vitæ. Flammis grassabantur, rapinis, incendiis. Domos perfringebant. Vastabant, diripiebant annonam, fructus, supellectilem. Etsi severe id interdum prohibitum, ut charta, verbi gratia Ann. 1290. Universis Christi fidelibus presentis pagina tenorem percepturis, Nos Dei misericordia Abbas & Conventus sancti Odulphi ordinis beati Benedicti Stauria, Scultetusque & Scabini, ceterorumque universitas civium eorundem, G. Præpositus de Henlesen, A. Decanus, & G. Decanus de Budelswaert cum Judicibus & Consulibus cætuum Fornakker, Weldenzee, Hemlen, Harich, salutem in salvandorum Salvatore. Universitati vestra presentium testimonio declaramus, quod in bono pacis in unum Stauriæ convocati jura seu plebiscita ejusdem per bella civilia quasi eximania restauravimus omni guerra seu dissensione civium composita. Statimam igitur, quod infra Civitatis terminos non debeant pati vel sinere pro homicidio domorum

domorum fieri incendia, vel fracturas, nec personarum captivitatem, pecorum vel rerum mobilium rapinam, domorum vel navium invasions violentas, neque ob aliquam causam, sub pœna octoginta librarum Principi, Judicibus, & totidem Communitati &c. Inhibuimus etiam, ut Staurienses nec frangant vel incendiant domos aliquorum extra civitatem pro homicidio, neque extranei pro eodem vel ob aliquam causam domos Civium Stauria, naves, vel res mobiles ausu temerario invadere prasumant &c. Miratur Carolus Magnus vefamiam, sævitiam lib. 3. Capitul. cap. 180. Nescimus, inquit, qua pernoscia inventione a nonnullis usurpatum est, ut hi, qui nullo ministerio publico sulciuntur, propter sua odia & diversissimas voluntates pefimas indebitum sibi usurpant in vindicandis proximis & interficiendis hominibus vindictæ ministerium, & quod Rex saltem in uno exercere debuerat, propter terrorem multorum, ipsi impudenter in multis perpetrare non metuunt propter odium. Odium erat ingens. Nec inter noxios aut innoxios ullum plane hic discrimen. Cædem etiam passim in innoxios vindicabant. Donec sustulit sævitiam & edicto prohibuit Philippus Burgundiæ Dux Ann. 1455. *Das so wanneer in onsen lande voorsz. van Hollant &c. enigh vechtelijck geschiet, daar dootslagen, leemten, oft quetsingen af komen, dat die maghen van beyde partyen, die niet mede in vaerde noch in velde geweest en hebben na den vechtelijck voorsz. enen goeden vasten vrede hebben sullen ses weken lanck, op dat binnen dier tijt een ygelijck aan beyde scyden, die vrede begeert, enen vrede moge doen soecken en maken &c.* Vid. Kennetmarior. stat. & privileg. p. 52. Transactio & nihil aliud mali præfens remedium. Magna ejus olim vis. Imo postquam transactum transigenti ab ipso iudice securitas concessa. Concessa etiam indistincte de eo contra quoscunque * defensando, tuendo, aut alioquin de restituendo ei quantum dedisset. Optime autem iudex, si res cum innocente, si cum rei propinquis, si cum eo, qui fecisset quid ad vitam defendendam, ad pudici-

* Formula apud Lindenburgium 124. *Confessus fuit, quod hominem ipsum Episcopi vel illius Abbatibus. unde inquirebatur interfecisset. Hac igitur de causa judicatum est ei ab*

M m m m 3

ipso Comite, vel ab ipsis Scabinis & pagensibus loci illius, ut illam leudem, quod sunt solidi tanti, pro suo vadio ponere deberet, quod ita & fecit. Postea vero necesse fuit, & ipsi homini, qui ipsam leudem ponere visus est, talem epistolam securitatis per manus eorum firmatam ab ipso Pontifice, vel ab ipso Comite, seu ab aliis illius loci pagensibus accipere deberet, ut in postmodum de illo homicidio, quod tunc componere visus est, securus valeat residere. Et si postea aliquis exstiterit quæcunque libet persona, qui ipsum hominem de hoc remallare voluerit, ipsi fratres vel successores ipsius, seu agentes ejus, qui hanc compositionem accipere visi sunt, ipsum hominem contra quemlibet defensare debeant, & si hoc facere non potuerint, restituere debeant tantum quantum dedit. Complacuit itaque tam ipsi Pontifici quam ipsi Comiti seu aliis quampluribus magnificis viris, ut talem securitatem ipsi homini facerent, sicuti & fecerunt. Et si aliquis postmodum eum de compositione remallare voluerit, ut ipse Episcopus vel successores ejus seu agentes ipsum hominem de hac causa omnino defensare debeant, aut restituere ei debeant tantum quantum dedit. Vid. Car. du Fresne glossar. in Leudis.

tiam aut suam aut liberorum suorum, si cum eo a quo factum quid citra animi propositum, casu tantum, non dolo. Contra pessime si cum eo, cujus evidens erat dolus. Et tamen & eo casu & remissa poena capitis & admissa transactio. Tacit. *de morib. Germ. Luitur etiam homicidium certo armentorum pecorumque numero, recipitque satisfactionem universa domus.* Vid. leg. Alemann. tit. 29. & seqq. tit. 40. 49. 68. & 79. Bajoar. tit. 1. art. 8. & seqq. tit. 3. §. 13. & seqq. & tit. 18. Ripuar. tit. 7. & seqq. & tit. 36. Anglior. tit. 1. Bignon. ad Marculf. lib. 1. tit. 18. Pontan. lib. 6. orig. Francic. tit. 17. Siccam. ad leg. Fris. tit. 1. & tit. 19. Boxhorn. ad Chron. Velden. p. 170. Unde & eo facilius promus quisque in ultionem, donec Guido Hannonius quod ad cives Trajectenses expressit id dein vetuit charta Ann. 1305.

* Statuta Culenburgica Joannis van Bofinchem Ann. 1318.

7. Voort waer ymant wechrende binnen der Poort. ey- fchede daer Rechter, of Scepen, of Poorter onen vrede. die sonde men geven. Wie des weygende, also wenige vijf ponden verbeerde by te keure. Liefveldia Ann. 1413. Henrici van Heemkerck: Item so wie dat men vrede eyesbet, gene vrede geven woude, die sal verbeeren

Voert wat borger van Utrecht enen anderen borger van Utrecht doot sloege binnen der Stadt van Utrecht, of waar dat hi hem doot sloege, worde bi gegrepen, dat geen goet voor zyn lijf te bieden sel wesen, ende ontginge by, dat hy ballinck wesen sal uyt onser Stadt ende uyt onsen Lande van Utrecht hondert jaar ende enen dach. Ende so wie datter voer stonde, dat die also sculdich wesen sal also die Hantdadige, Ende daar mede zellen alle die maghe vry en quijt wesen van der ondaat, die den ondadigen man toebehooren. Atque ita quidem Guido. Sed vix sustulit tamen scelus. Ut possit obviam deinceps iri adhuc aliud excogitandum. Siquis vitæ tam perditæ, ut aliud nihil spirans quam vindictam & sanguinem nisi sanguine aut homicidæ aut ejusdem propinquorum satiari non possit, edicto etiam proposito, dum pax sancitur inter partes, ne passim cædet miscerentur, quiescere interim jussas, ad transigendum impulsus. Adactus etiam ad juramentum, quod Oervede appellabant, cujus formulam, siquis quærat, accepi hujusmodi: *Dat sweer ick dat ick dese soene houden sal ende doen houden sal voor den geboiren ende voor den ongeboiren, also verre als die sonne op ende toegaat, ende eyck in velde staat, ende water over lant gaat. Soo help my Godt ende alle syne Heyligen.* Si impelli non possit gravi poena multatus,

* pecuniaria, corporali, & quavis alia graviore, præcisa etiam manu ad parendum coactus. Ex Actis Ultrajectinis Ann. 1383. *des Vridages na Bartholomei: Gister morgen wert een Knaep doot geslagen op 't Veen, geheten Jan van der Lo, dat setmen in vreden van al den onschuldigen magen op beyden siden, de in der Stat oft in der Stat vryheden woenaftich zyn, duerende tot St. Lamberts dage toe naastcomende ende dien dach al.* Ex Actis Ann. 1489. *Veneris na des Heyligen Sacraments dach: Wunt Jan Craghe onsen Rade ene vrede enewerven, anderwerven, ende derde werven geweygert heeft, ende hem den vrede voor syne voeten geleyt wert, ende gebeden uyt te houden van der Stat wegen, daar hi al niet of en*

hielt, en woude verboert aan enen in den toezel den Rade voor syne broder 1365. apud wat man, Bosch, ende eenwerf, an niet en gave so verre als arm were, te slaen & tinct etiam

In nommannen van die desen buymen buyt ent een daer doode van Geraerds af hebben die onse ne, ende hem, en geren zyn So wie niemants in zynen datmen ken haende onne grep We dese soude v Schepen Utrecht ken, wa

hielt, en woude verboert aan enen in den toezel den Rade voor syne broder 1365. apud wat man, Bosch, ende eenwerf, an niet en gave so verre als arm were, te slaen & tinct etiam

In nommannen van die desen buymen buyt ent een daer doode van Geraerds af hebben die onse ne, ende hem, en geren zyn So wie niemants in zynen datmen ken haende onne grep We dese soude v Schepen Utrecht ken, wa

TRACTATUS. CAP. XXXVIII. 647

hielt, en woude daarenboven rechten mit ene ghetoghen messe, daar aan heeft hy verboert aan der vrede weygeringhe xv. Ɔ. Ende voer syne broecken heeft hy gele- gen in den toorn, ende is hier ghecomen in hemde ende in broecke ter klokken, ende zel den Rade bidden verghifnisse, ende geven der Stadt te beteringe xxxv^m steens voor syne broecken voorsz. Wenceslai & Joannæ Brabantia Ducum charta Ann. 1365. apud Oudenbove beschryvinge van s'Hertogenbosch cap. 7. Ende so wie of wat man, die des vrede weygerden den Schouteth of enen Poortier van den Bosch, ende des niet en gave, als hy hem geeyst ware in oirconden twee Poirteren, eenwerf, anderwerf, derdewerf, also menichwerf, als hy daerna weygerden, ende niet en gave, so sal hys syn op x. pont tot beternisse ons ende onsen nacomelingen, also verre als hy daer betuycht worde met twee Poirteren. Ende so ymant also arm were, die dese boet voorsz. niet betalen en const, die sals wesen op een hant af te slaen Ɔc. Nec præcisa tantum manu, sed & summo supplicio. Quo pertinet etiam charta hæc :

In nomine Domini. In Gods name Amen. Wy Scepenen Raedt ende Ouder- mannen van den Gilden der meente Stadt van Utrecht doen condt al den ghenen, die desen brieff sellen sien ofte hooren lesen, dat wy enen alingen vrede hebben gena- men buyten ende binnen van onsen Borgberen ont acht daghen na Paschen ent een dach al, also van den ongevalle de hier gesiet syn van Haren Jacobs doode van Lichtenberch, Haren Wernaers Haren Vredericks sone, ende Haren Geraerds Vrencke die Schepenen van der eenre zijde, daer Godt die sielen af hebben moete, van hem, van horen vrienden, ende van al horen hulperen, die onse ingesetomen zijn van der ander zijde van Arnouds doode van den Ve- ne, ende Petrus van den Suave, daer Godt die sielen af hebben moete, van hem, ende van al horen vrinden, ende van horen hulperen de onsen Bor- geren zijn, ende van allen twisse die daar of gecomen is in der manieren, So wie desen vrede braecke, dat hine verbracke op zijn hals ende op anders niemants, ende dene hovede, ofte hufede, ofte voorstonde met moetwille, ofte in zynen hulpe quame in onser Stadt, waer hy van buyten ofte van binnen, datmen daer over rechten soude gelycken den anderen de den vrede gebrooc- ken hadde, daermens bedragen mochte mit twee goede witaftighe mannen, ende ontquame hy, dat zijne goet vrylicke der Stadt ware, ende waer men- ne grepe nochtans soude meure over rechten also over enen vredelofen man. We desen vrede braecke, daer by so en soude hy niet gewanghet wesen, byne soude voort bliuen staen tot sulcken daghe als hier voor spoken is. Ende wy Schepenen, Raede, ende Oudermannen van den gilden der meente Stadt van Utrecht loven dat mit goeder trouwen, ende by onsen cede de wy gesworen heb- ben, waer ymant den vrede braecke, dat wy daar toe helpen sullen, enten rechter stercken

stercken sullen, dat hy dat rechten sel alse hier voersz. staat, Ende waer dat ons des Rechters ontbrake met wille ofte met onwille, dat wy dan rechten souden by ons selven oock ween dat anneginghe. Waer dat wy des niens daden, dat wy dan meneedich ende trouwloos waren sonder alrehande argelift. Op dat dese vrede die hier voersproken is vast ende stade blive sonder alrehande argelift, so heb wy Scepen, Raed, ente Oudermannen van den Gilden der meente Stadt van Utrecht voorgenoemt onser Stadt segel ane desen brief gedaen. Ende wy Lambrecht de Vrese Ridder, Herman Teutelaer, Herman van den Velde Schepenen, Har Maghelen, Willaem Amelraed, Ghise Haren Gysbrechts sone, Lubbrecht van der Hogerstraten, Herman Haren Johan Teutelaerts sone van der eenre syde, ende wy Johan Vrencke Haren Tidemans Vrencken sone, Jacob van Lichtenberch, Alphaer van Lichtenberch, Jacob Jans sone, Willem van Rodenborch, Vrederick van Rodenborch, Johan Haren Wernaers broeder, ende Johan Haren Herman Grawaerts sone Borgeren t'Utrecht loven desen voersproken vrede vast ende stade te houdene in al der manieren, de hier boven bescreven is, Sonder alrehande archeyt ende sonder enigerhande wedersseggen. In oerconde des briefs besegelt met onse segelen, Ende ick Gerard van der Suave love desen voersprokenen vrede vaste ende stade te houdene onder Haren Lambrechts Vrese segele voerghenoemt met goeder trouwen ende sonder alrehande archeyt. Dit geschiede in't jaer ons Heren dusent dre hondert ende vire des anderen daechs na sinte Marcus dach Evangelift. Ende wy Schepenen ente Raed, ente meene Oudermannen van den Gilden der Stadt van Utrecht oircunden, dat wy over dese voorwaerden, de hier voor gescreven staen ende besegelt zyn, mit deser voergenoemden luden segel besegelt geweest hebben, ende dat de brief daer dese uytgeschreven is aldus spreckt van woorde te woorde. In oerconde des briefs besegelt mit onser Stadt segel. Gegeven in't jaer ons Heeren dusent dre hondert ende vire des Woensdachs na groote Vastelavont.

Si necessarium juramentum conceptis verbis spondebat se ob caedem, ob vulnus, ob damnum sibi aut suis datum nulli gravem futurum, nulli damnum daturum, dira quæque imprecatus sibi, si unquam falleret jusjurandum. Ex scedere inter diocesin & Gulielmum Bavarum olim icto: Item dat alle die geene voornoemt, die om des vechtelicx wille ende der parthye uyt Amersfoort geruymp syn, ende weder daer binnen comen sullen, ende mede alle die gevangen, geseckerde oft getuesde voornoempt, die oock weder binnen Amersfoort comen sullen, eerst een oervede doen sullen eer sy binnen Amersfoort comen sullen, dat sy dan om deser saken wille, nocht om dooden nochte gevangen, noch gewonden, noch om der richtinge, noch om schaden, die hem oft hoeren vrunden binnen oft buyten Amersfoort geschiet mach wesen, om parthyen wille tot desen daghe

TRA

daghe toe niemant
in geener tyt in
dictam, absent
aan eenigen ma
of anders waer
tot synen buyse
ende met mon

Ceterum
proflus jam e
ut percussor,
fiat supplex,
propter met
lcr. decis. 15
cap. 7. n. 5.
scelus sceler
juramentum
ad l. 2. C. 6
latum, Pr
cedat, qua
rim qui sus
Condemna
gula tam g
potest erro
Potest etia
den Hove
men van L
van Deven
bergen tit.
38. Imb.
Fab. C. d
13. Jus.
van Utre
Hove oft
culum in
daer van
potiretu
Curia P
facto, c

doghe toe niemant misdoen en sullen noch doen misdoen beymelick noch openbaer tot geener tyt in eniger wys. Quod si absens, quem credebant meditari vindictam, absenti domum denuntiabant. Ex Actis Ann. 1365. Sochtmen vrede aan enigen man, ende by niet in huys en waer, ende by ware in eniger montado, of anders waer, also datmens niet en vonde, so sondemen hem die vrede condigen tot synen huysse, ende die man sal die vrede houden, gelijk of hy hem niet hande ende met monde gegeven hadde.

Cæterum vetus illud jus & solemnitas quæ in judicio olim facta interrogatio 8. proflus jam exolevit. Nec transactio judici quicquam obest. Facit tantum ut percussor, si cædes non proposito, sed impetu tantum facta, & is Principi fiat suppliciter, facilius veniam consequatur. Nec tam facile, ut se purget, propter metum perjurii ad jurandum admittitur, *c. qui exigit 22. qu. 2. Coler. decis. 156. Mev. ad jus Lubec. 4. tit. 8. §. 1. n. 12. Parens p. m. d. tit. 5. cap. 7. n. 5.* Jurabit enim, ut evitet poenam, licet sit nocentissimus. Sic scelus scelere cumulabit. Et haud dubie etiam peccabit iudex, si ei deserat juramentum, qui commissurus perjurium *d. c. qui exigit. 22. qu. 2. Wissenb. ad l. 2. C. de jurej. propt. cal. prest.* Vulgo hodie ita fit: Scelus postquam delatum, Prætor in rem gestam necesse est inquirat. Si inquisitio non præcedat, quæ nec inficio magistratu nec sine ipsius consensu fit, nec capi interim qui suspectus, si vir integræ famæ est, nec in carcerem potest mitti. Condemnatur Prætor in expensas, siprehendat, si mittat. Sed nulla regula tam generalis quin suas habeat exceptiones. Etiam citra inquisitionem potest erro prehendi, terræ filius, vagabundus, & qui de fuga suspectus. Potest etiam quisvis in flagranti delicto. Potest ob crimen atrox. Instr. van den Hove van Holkant art. 19. van den Hove van Utrecht tit. 20. §. 1. Costuymen van Utrecht rubr. 34. art. 1. & seqq. van Overijssel part. 2. cap. 19. §. 1. van Deventer part. 4. cap. 3. §. 1. & 3. van Poperinge tit. 26. §. 2. van Wynoxbergen tit. 1. §. 3. van Tiel part. 2. tit. ult. §. 1. & seq. Duar. 1. disp. omniv. 38. Imb. 3. Inst. for. 2. lit. b. Christin. ad leg. Mechl. tit. 1. §. 36. Ant. Fab. C. de exhib. reis def. 2. Et sic Ordines Trajectini in edicto Ann. 1653. 13. Jur. art. 14. Ende dat de Officiers van de Stadt, Steden, ende Lande van Utrecht geen informatie precedent sullen nemen, ten sy met kennisse van den Hove ofte Gerechten respectieve. Ten ware in flagranti delicto ende alsulcx periculum in mora, ende mits aanstonts in sulcken gevalle de respectieve Rechters daer van govende kennisse. Tam graviter rem tulit Urbs, cum Cæsar rerum potiretur, quod Prætor non observasset hæc, ut acturo injuriarum coram Curia Provinciali contra ipsum Prætozem adfiterit suo sumptu, decreto in id facto, quod in Actis extat Ann. 1542. 22. August.

Heynrick Wouterßen tinnegieter Borger deser Stadt van Utrecht heeft voer Burgermeesteren, Schepenen, ende Raydt der Stadt van Utrecht overgelevert sekere requeste, versoekende dat Burgermeesteren, Schepenen, ende Raydt voersz van Staads wegen hem in den processe in de voersz requeste gementioneert vougen, ende deser Stadt Rechten ende Privilegien voersaen wilden, ende Borgermeesteren, Schepenen, ende Raydt voersz, die selve requeste behoort ende dair op rytelicken gecommuniceert hebbende, hebben daar op geconcludeert, datmen hem van Staads wegen opter Stadt coste daerinne voersaen, ende voert deser Stadt rechten ende privilegien defenderen zellen, Ende dit naebeschreven is die Requeste voergenoemt :

Aen mijne Heeren Burgermeesteren, Schepenen, ende Raydt der Stadt van Utrecht. Verdoont ende geeft ootmoedelycken te kennen Henrick Wouterßen Borger deser Stadt hoe ende al ist, dat ghenen Officieren geoorloft en sy ymant bysonder een Borger als den Suppliant is sonder te hebben informatie precedente t' apprehenderen, desen nochtans niet tegenstaende t' heeft belieft gehadt Johan van Culenburch Heer tot Rijnswoude Ritter, Schout deser Stadt, den Suppliant by hem selven in persoon sonder appointement van Burgermeesteren ende Schepenen, als hy behoorden te hebben te doen roupen, Welcke dach nochtans den Suppliant waergenomen heeft, Ende heeft die voersz Schout den Suppliant aengeseyt sekere pretense geweldige geperpetreert te hebben, ende dat hy daeromme schuldich soude wesen in bechtenisse te gaen, Die Suppliant sustinerende ter contrarie, seggende niet gedelinqueert te hebben, presenterende hem te verantwoorden tegens enen ygelicken, die hem wes soude willen aanseggen, ende dat hy op cautie souffisant, die hy presenteerde te stellen, ende bysonder also die Schout geen informatie precedente en hadde, van in vangenisse te gaen, ontslagen soude wesen, ende Borger-recht genieten soude. Entelicken na dat parthien over ende wederomme gehoort waren, is by Burgermeesteren ende Schepenen geappointeert, dat die Suppliant mits stellende cautie van te gaen in vangenisse ontslagen soude wesen, breder blyckende by den appointemente hier aan gehecht. Boven welcken appointemente ende in prejudicie van dien heeft die Schout voernoemt den Suppliant by zijnen Substituut ende dienaer doen apprehenderen, ende opt' vleysshuys in't gat doen leggen, ende soude den Suppliant daar uyt komen, heeft t'selve den Hove van Utrecht moeten te kennen geven, ende heeft die Schout hem ten leffen op cautie van t'geuwysde van den Hove te voldoen ontslagen. Alle welcke apprehensie sendeert ende comt tot groote schade ende injurie van den Suppliant, ende zijn vrunden en magen, bysonder tegens wet ende justitie, ende der Stadt privilegien ende rechten, die niet en behoren ongecorrigeert te blyven. Ende

de soude die Suppliant hieromme geerne processe van injurie tegens den voornoemden Schout voir den Hove intenteren, dan also by een schamel man is, die sulcks geen macht en heeft te vervolgen, ende U. mijn Heeren hem hier inne wel behoiren voor te staan voir U. interest, omme te precaveren, dat geenen Borgeren van gelijcken in tijt raecomende niet made en geschiede, Soo versoeckt den Suppliant ootmoedelicken aan U. mijn Heeren hem in desen processe te willen voegen, ende der Stadt rechten ende privilegien te willen voorstaan. Dit doende &c.

Flagrans dicitur delictum, cum vel Prætor deprehendit reum, dum adhuc perpetratur, *ἐν αὐτοῦ ὄρω*, ut dicunt Græci, vel statim postquam id perpetratum. Sed statim illud, ut Ictus vult *ἐν πλάτει* accipiendum, & cum spatio quodam temporis, nec minimo, nec maximo, quod intellectu magis percipi quam verbis exprimi potest, l. 12. §. 2. ff. *rat. rem hab. Menoch. 2. arbitr. qu. 7. & 32.* Etsi autem ut expectetur tum consensus iudicis non necesse est, Prætor tamen siquem capiat, necesse est, indicet magistratui, & si fieri possit statim, ut magistratus cognoscat, an sit crimen, ob quod captus in carcerem potest rapi. *Ordonn. op den stijl en manier van procederen in criminele saken art. 3. & art. 6. Costuymen van Utrecht rubr. 24. art. 3.* Nam si nummis potest lui solet præstita cautione reus rursum dimitti. Contra carceri mancipari, si poena sit corporalis, si deportatio, aut relegatio. *Ampliat. van d'Instruëtie van den Hove van Utrecht van proces crimineel art. 4. Costuymen van Mechelen tit. 1. art. 5. & ibi Christin. Parens p. m. ad lib. 48. ff. tit. 14. cap. 2.* Imo præstita cautione ex speciali privilegio interdum etiam dimitti tum, si lethaliter percussus quis, & sit civis, qui percussit, quamdiu qui percussus nondum vita concessit. Florentius Comes V. in charta Ann. 1272. Voert so hebben wy gegeven den geen, die binnen deser Stede vryheyt woonachtich zyn, ende Poorters zyn, waer 't dat de Gou-
Sermo est
danis.
sy enen man sloegen bianen hare vryheit, ende se borgben setten mochten voor x. pont Hollants, of dat haar goet x. c. Hollants weerdich waer, dat men se tot ghenen rechten houden mach, also lange alse den man den adem binnen heeft. Statuta Gandensia in superiori Batua, quæ Wilhelmus dux edidit Ann. 1382. Voert meer geviel tot Gendt voor een gevecht van onsen Poorteren voorgenoemt, dat daar luyden gewont worden, daar of en sullen wy zy niet tasten ofte doen tasten, die tot Gendt Poorter were, also lange als die gewonde manne leefden, indien dat zyn goet goet genocch were voor zyn koeren, ende die hoochste koere is v. pont. Maar waar 't saecke, dat der gewonden luden enich storve, so sullen wy tot onsen wille rechten over die gene, die den dootslach gedaan hadden. Potest Prætor

ex officio inquirere in delinquentes, quamvis nullus sit accusator, l. 3. l. 13. ff. de off. pras. l. 2. §. unde queri 6. ff. ad l. Jul. de adult. l. 1. §. cum patronus ff. de offic. pras. urb. Duar. 1. diff. 38. Ant. Fab. C. de exhib. vel transm. re. def. 2. Sed generalis hæc inquisitio ad purgandam facinorosis terram, urbem, provinciam. Specialis in hunc aut illum circumspiciendus est, nec utcumque hæc præcessit capiendus tamen quisquam, nisi iudex permittat. Nihil temere hic agendum. Nihil quod privilegiis, quæ se varie interdum habent, videatur contrarium. Costuymen van Bergen op zoom tit. 5. §. 6. Statut. urb. Rom. lib. 2. cap. 6. & ib. Fenizon. in not. Anselm. ad edit. perp. art. 38. & seq. n. 10. Ex Actis Ultrajectinis Ann. 1530. des Manendachs na St. Jan Baptist: In der saecken hangende voor den Schout, Borgermeysters, ende Scepenen tusschen den Schout deser Stat van Keyserl. Maj. wegen aenlegger ter eenre, ende Gerbrant van der Duyft Deurwaerder deser Stat gevangen ende Verweerder ter andere syden, beruerende sekere woorden ende anders, die de Scout hem aangefeyt ende in schrift overgelevert heeft, daer Gerbrant weder opgeantwoort heeft, soo als hy is een Borger ende Onderfaet der Stat van Utrecht, ende men ter waerheyt niet bevynnen sal als recht is hy eenige criminele seyten gedaen heeft, Ende gerneret die Ordonnantie van Keyserl. Majesteyts wegen den Scout, Borgermeysters, ende Scepenen onlanx overgelevert in een punt vermeld, dat die Scout niemant vangen en sal ten sy informatie præcedente gegaen sy, ende dat hy daeromme behoort costeloos ende schadeloos op syn vrye voeten ontslaghen te syn, ende dat die Scout in den costen, schaden, ende intresten ghedaen ende te doen behoorde ghecondemneert te worden tot taxatio van Borgermeysters ende Scepenen, die Schout sustinerende ter contrarie, Gehoort by Borgermeysters en Scepenen, dat partyen aan beyden syden hebben willen seggen, wysen Borgermeysters ende Scepenen voor recht, dat Gerbrant voorsz. op zyn vrye voeten wesen sal, ende dat die Schout zyn costen ende schaden tot taxatio van Borgermeysters en Scepenen betalen sal, Reserverende niettemin den Schout syn actie, dat hy ende een ygelijck hem sullen mogen bespreken voer der wet alst behoort. Si ejusmodi sit crimen, & indicia tam probabilia, si ejusmodi, qui suspectus, ut iudex censeat permittendum, suspectum potest Prætor statim vinculis coercere. Potest captum interrogare. Potest petere ut interrogetur, & interrogatus respondeat ad quæstiones propositas per verbum Credit vel non. Ordonn. op de Styl van procederen in crimin. saken art. 13. & 52. Jul. Clar. lib. 5. sent. qu. 63. Boss. tit. de sentent. n. 75. in fin. Berlich part. 1. conclus. 45. n. 5. Carpzov. def. for. 1. const. 23. def. 11. Tum libellum componit. Accusat. Format conclusionem. Reus causam ex vinculis dicit & se defendit ut potest. Advocatum si petat petenti non denegatur.

Add. d'
 prax. crim.
 Parid. de l.
 Menoch. a
 n. 6. Ad co
 probationes
 l. ult. C. de
 rei vind. S
 probatio, no
 apparatu tam
 part. 1. prax.
 Cod. Belg. tit.
 nisi plane is coi

gatur. Procurator denegatur, *l. pen. ff. de publ. jud. l. 1. ff. an per al. caus. app.*
 Nec in causa criminali, quoties poena est corporalis, eum iudex admittit, nisi
 ut aut rei absentiam excalet, aut ut exceptionem aut declinatoriam aut dila-
 toriam objiciat *l. 3. C. de accus. junct. l. 33. §. 2. ff. de procur. ad quam Cujac.*
20. obs. 20. & ad Paul. in sent. 16. §. neque. Coltuym. van Utrecht rubr. 16.
art. 4. Goris ad cons. Velav. tit. 4. §. 1. gl. 4. Argent. ad cons. Britan. art.
102. gl. 1. n. 6. Clar. lib. 5. sect. 5. fin. qu. 32. n. 17. & qu. 33. Zanger. de
except. part. 2. cap. 5. n. 11. Carpvov. prax. crim. part. 3. qu. 105. n. 17.
64. & seqq. Menoch. de arb. jud. qu. 80. n. 75. Farin. de var. & divers.
crim. qu. 99. n. 214. & seq. Gail de pac. publ. lib. 1. cap. 10. n. 16. Ne-
 cesse est alioquin, ut præsens ipse se defendat. Alteserr. *ad cap. sue fraterni-*
tati ext. de procur. Imb. 3. Inst. 4. pr. Necessè est præsens se defendat, ut
 qua animi constantia, quo vultu, quibus verbis objectum crimen amoliat, et
 animadvertere possit iudex, *l. 10. §. 5. ff. de quest.* Plerumque enim verum
 quod Poëta non male;

Heu quam difficile est crimen non prodere vultu.

Non multum quidem facit ad condemnandum præsumptio, ad indagandam
 tamen facit & ulterius inquirendam rem, si reus rubet & pallet, si contrem-
 miscit, si trepidat, si varius ejus sermo, si inconstans, si dubius. Lantr.
van Roermond part. 6. tit. 3. n. 11. Cicero pro Cluentio: Oculi omnium
judicam non in Scamandrum, sed in Oppianicum conjiciebantur, timor ejus,
perturbatio, suspensus incertusque vultus, crebra coloris mutatio, qua evasit
antea suspiciosa, hæc aperta & manifesta faciebant. Juvenal. Sat. 1. in fin.

----- rubet auditor, cui frigida mens est

Criminibus, tacita sudant præcordia culpa.

Add. d' Ordonn. *op de Styl van procederen in criminele saken art. 9. Farinac.*
prax. crimin. to. 1. qu. 52. n. 40. Boss. prax. crim. tit. de examin. reor. n. 3.
Parid. de Puteo de Syndicatu verb. Tortura cap. viso de judiciis n. 1. & 2.
Menoch. de arb. jud. 1. qu. 89. n. 73. & seq. Damhoud. prax. crim. cap. 37.
n. 6. Ad condemnandum alioquin clariora luce meridiana requiruntur indicia,
 probationes fortissimæ, testes homines fide digni, majores omni exceptione,
l. ult. C. de prob. l. 5. ff. de pæn. Morn. ad l. 6. C. de dol. & ad l. 17. C. de
rei vind. Si indicia quidem fortia, & plus quam semiplena jam adducta
 probatio, nondum tamen ejusmodi, ut possit reus condemnari, tormentoriam
 apparatus tamen potest terreri, imo etiam torqueri, si ita judici videatur. Farin.
part. 1. prax. crim. qu. 37. n. 165. Zanger. de tortur. cap. 2. n. 89. Anselm.
Cod. Belg. tit. Delicten §. 19. Nam nisi in confessum vix fertur sententia,
 nisi plane is convictus. Nam tum etsi non confiretur eum iudex condemnat,

- & condemnat ut fugitivum, ter citatum & contumacem, si constet satis abundeque ab eo crimen commissum. Bort. *tr. van 't gebruyck van appel in criminele saken*. Anselm. *Cod. Belg. tit. Delicten §. 16. & tit. Costuymen §. 11.*
- 14 † Præcipuus legis auctor Theodorus Imp. Causam referunt Sozom. *lib. 7. hist. cap. 24. & seq.* Rufin. 2. *hist. 18.* Theodorit. 5. *hist. 20. Cedren. to. 1. hist. p. 325. edit. Reg. Διδ ε γ β μ ο ν ι κ τ λ ρ σ τ α υ φ χ ψ ω π ρ ο δ ι ο π ι ω λ η μ ε ρ ω ν ε ι ς δ ι α σ κ ε ι τ ο δ ι δ ο θ α ι.* Quamobrem & legem inliterationem dabat confiscatis aut damnatis ad mortem,
- & condemnat ut fugitivum, ter citatum & contumacem, si constet satis abundeque ab eo crimen commissum. Bort. *tr. van 't gebruyck van appel in criminele saken*. Anselm. *Cod. Belg. tit. Delicten §. 16. & tit. Costuymen §. 11.*
- Scribit judex sententiam, postquam causam cognovit; aut dicitur & scribitur jubeat causa etiam inserta *l. 3. C. de sent. ex per. rec.* Si non scribatur, nec metur, ut dicatur sententia, *d. l. 3.* Ado de S. Sabina: *Præfatus dictavit sententiam.* Passio S. Cypriani. *His dictis decretum ex tabella recitavit.* Passio S. Afræ: *Tunc judex nequissimus dictavit sententiam dicens: Afram publicam metreticem, qua se Christianam professa est &c.* SS. Phileæ & Philoromi Acta anti-qua apud Combefis triumph. *mar. Ταύτην ἀνοβόως ἰ ἐπαρχῆ & ἰ γυργόπους ἀστ. αὐτῶν ἀπεφώνησεν: His Præfatus auditu ex tabella in eos sententiam dixit.* Hincmar. *epist. 7. cap. 6.* Et quia secundum sacras leges sententia sine scripto dicta nec nomen sententia habere meretur. Fenzon. *ad Statut. urb. Rom. cap. 188.* pr. Ateferr. *ad cap. quoniam ext. de prob.* Ubi reus condemnatus exequitur eam Prætor advocato carnifice. Et quidem statim exequitur. Nec necesse est, ut expectet adhuc dies triginta. Cessat † *l. si vindicari C. de pen. & jam ab usu recessit.* Groenew. *ad d. l. 20.* Juratus carnifex Ultrajecti. Nec ibi tam invisus, ut nonnullis in locis, quæ ita horrent conspectum, ut indignum prorsus censeant, qui in urbe habeat domicilium. Non negant Tholosani necessarium in Republica. Mercede etiam conducunt. Vitant tamen omnes, nec ac si prorsus infamis ut inquilinum admittunt. Bodin. *lib. 3. de Republ. cap. 3.* Romanos hæcenus imitati, de quibus Cicero pro Rabir. *Carnificem non modo foro, sed etiam celo hoc ac spiritu censoria leges, atque urbis domicilio carere voluerunt.* Belgis sufficit, si se abstineant a familiari consortio, si nec adeant nec colloquantur. Nam nec cibum sumere nec potum quæ eo ulli honorificum. Plin. *lib. 4. epist. 11.* de Cornelia Maximilla: *Quinetiam cum in illud subterraneum cubiculum dimitteretur, basissetque descendenti stola, vertit se ac recollegit: quumque ei carnifex manum daret, aver sata est, & resluis, sedumque contagium, quasi plane a casto puroque corpore, novissima sanctitate rejecit.* Maistre eum vocant Galli. Meester passim etiam Belgæ, & ne cum aliis confundant Meister dicunt *van den scherpen sweerde*, aut simpliciter *van den sweerde*, ut in Actis Hollandicis: Ann. XIV: XIII. heeft Hertoch Willem aangenomen Hanffe Scherprechter, Meyster van den sweerde te wesen, ende te rechten over alle misdadige luyden, over alle syne Landen, des te doene sal wesen, ende hier voor sal by jaarlijcx hebben XL. ponden, elck pont van XL. grooten, die een helft uyt den Schout ambochte van Haartlem, ende d'ander helft uyt den Schout ambochte van Delft. Salarium, ut patet, annum. Toga etiam gratuita, partim rubra, partim alba, ut dixi *lib. de Nobilit. p. 477.* De salario, de juramento, quod

TRACTATUS. CAP. XXXVIII. 655

quod reperi adhuc addam hic ex actis Curiae Provincialis. Ex tertio Memoriali: *recognoscenda* Alfo't Hof Provinciael van Utrecht dageliks so langes so meer bevint de justitie crimi- minele grooteliks verachtert te worden door gebrek van Scherprechter sulks dat de sententia misdadige moeten blyven sitten t'heuren verdriete ende grooten coste van syne Maje- causa. tri- steit, also die scherprechters deser Stat Utrecht, so men verstaet, overmits die cleinheit ginta die- rum. Pan- der cirol. 1.

var. lect. 41. in fin. Lex quam vel confirmavit vel potius restituit Nicephorus Botaniates constitutione, cujus apud Cujacium §. *obs.* 9. inscriptio hujusmodi: *περι τῆ μὴ ἴσως τῶν ἀνιστοῦν γίνεσθαι συμπαρῶν πινῶν.* Nec hæc paucis olim profuit. Ut de aliis non dicam, servavit Bituricenses ab immani laniena illa, quam succisuri a stirpe Reformatam religionem Parisiis & tota Gallia patrabant homines sanguinarij Ann. 1572. Edictum enim Regium, quod non aliud spirabat nisi cædem & sanguinem cum allatum Biturigas, stupens magistratus ad rei atrocitatem & consilij prorsus inops cum Cujacio communicavit rem, qui jus Biturigis profitebatur tum ingenti cum gloria. Quid factò opus interrogatus is censuit statim differendam rem. Suasit *l. si vindicari.* Et nec consilium laudabilius, nec opportunior unquam lex, ut eventus mox docuit. Eodem die enim fere allatæ aliæ Regis literæ, quibus poenitentiam, cum fervor paulum deferbuisset, jussum revocans declarabat. *Retulerunt hoc mihi,* ait Merula in *praxi lib. 1. tit. 4. cap. 2. n. 37. decennio post non solum ipse Cujacius, verum etiam viri honorati, qui tum rebus gerendis interfuerant.* Nihil verius ut patet quam quod Seneca in Agamemnone: *Da tempus ac spatium tibi, quod ratio nequit, sanabit mora.* Egregie etiam Symmachus *lib. 10. epist. 77. Maguarum deliberationum non debet citum esse judicium, nec temere proferenda sunt, quæ servanda in perpetuum sancuntur.* Non concordant tamen satis *l. cum reis 18. C. de pæn. & l. 5. C. de custod. & exhib. reor.* Et hic Rhodus hic saltus. Varii varie hic se torquent. De judicium sententiis, quod mutari hæc aut corrigi postquam latæ non possint *l. 14. ff. de re jud.* quidam putant accipiendas. Contra de jussis Principum *d. l. si vindicari.* Cuj. 20. *obs.* 22. Merul. *d. loc.* Alii referunt ad casum, quo damnati peruelles, seditiosi, latrones, *l. si quis 6. §. 9. ff. de inj. rupt. irr. test. l. constitutiones 16. ff. de appell.* ratione etiam hinc petita, cur Servator noster statim post prolatam sententiam ut latro crucifixus inter duos latrones. Merill. *not. Philolog. ad cap. 18. Joann. vers. 24.* Sed quid vetat quo minus dicam, quod loquantur quidem de clausis carcere, de vincis, sed hondum tamen causa cognita damnatis, convictis? De eo alioquin satis constat, quod & ante *d. l. si vindicari 20.* intercessit inter sententiam & supplicium quoddam spatium. Sed quodnam non satis constat. Triginza etiam dierum, ut putat Savaro in *not. ad Sidoium Apollinarem lib. 1. epist. 7.* Calpurnio Flacco citato *declam. 25.* Fortunatiano *lib. 1. Rhetoric.* Posthumio Juniore *declam. 349.* Quintilian. *declam. 303.* *Damnatorum supplicia in diem tricesimum differantur.* Meminit tantum decem Sueton. in *Tiber. cap. 75.* ut & Tacitus *annal. 3.* & Dion. Cassius *lib. 57. hist.* Suetonius diseret; *Nam cum Senatus consulto cautum esset, ut pœna damnatorum in decimum semper diem differretur.* Contra autem Sidonius loco jam dicto: *Nunc ex veteri Senatusconsulto Tiberiano triginta dierum vitam post sententiam trahit.* Sed id tamen non tanti. Veteri enim legi adscribitur vulgo etiam id, quod novis constitutionibus postea demum adjectum est. Sic gladius legi Corneliz, legi Juliz de adulteriis §. 4. & 5. *Inst. de publ. jud.* cum legis Corneliz deportatio tantum pœna, *l. 3. §. ult. ff. ad l. Corn. de sic. legis Juliz relegatio arg. l. 5. ff. de quæst. l. 18. ff. de testib. l. 29. §. 1. ff. ad l. Jul. de adult.* Etiam vidit hæc olim Lipsius, nec se satis explicuit. Vid. eum ad Tacit. loc. jam dict.

der gaigen dickwylen verloopen ende verrecken, sulcks dat de Stadt dickwylen sonder Officier is, ende dat tot excesive costen lopen soude t'elckens enen Scherprechter van buyten s'Lants te doen halen, als t'anderen tijden wel bevonden is geweest, Soo ist dat t'voorsz. Hoff omme daer inne te voorsien na sekere communicatien desen aangaende gehouden by maniere van provisie ende tot anders hier inne voorsien sal wesen, geordineert heeft, ende ordineert by desen, datmen den Scherprechter ofta Officier van der Stadt voortaalen betalen sel alla vierendeel jaets seven gulden ende vijf stuyvers, desen sal hy uytter Stadt niet mogen verrecken sonder consent van den Hove op arbitrale correctie. Ende sal voort gesalarieert worden als hier na volghet. In den eersten sal hy hebben voor elck torture ses stuyvers, item voor een geesselinghe oft andere gelijcke executie, daer die doot niet na en volgt twaelf stuyvers. Item voor elcke executie daer die doot na volgt vier en twintich stuyvers. Item als hy van s'Hoofs megen executie doet buyten die myle van deser Stadt Utrecht, so sal hy boven zijn salaris als boven hebben een dachgelt van twee en dertich stuyvers. Item die Scherprechter reysende in eenige andere Steden ofte jurisdictien gelegen binnen den Lande van Utrecht, ende resorterende onder desen Hove, als Amersfoort, Wyck, Rhenen, Montfoort, ende die Proostdye van St. Jans, Amerongen, Langerack, over Lecke &c. sal hy in redelicheyt vry ende costeloos uyt ende weder tot Utrecht gebracht worden, ende boven zijn ordinaris salaris, sulcks als boven voor elcken dach dat hy reysen, besoigneren, ende wederkeeren sal, hebben twee en dertich stuyvers, sonder meer te mogen eyschen op arbitrale correctie, Ende van dese Ordinantie ende elck point van dien t'achtervolgen, sal de voornoemden Officier gehouden wesen zijn eedt te doen. Actum t'Utrecht den 4. Octob. 1571. Mox infra adhuc ita: Op den v. Octob. 1571. heeft M^r. George Thomasse van Epswijck Scherprechter zynen eedt gedaen ter presentie van den Procureur Generaal ende my &c. Ex Actis magistratus Ann. 1459. op sunte Pauwels avont Conversio: Meyster Hildebrandt die scherprechter is aangenomen voir enen scherprechter, ende by heeft gesworen zynen dienst trouwelicken te vueren, ende sonder oirloff niet uter Stat te gaan, ende gewilkeert op zyn lijff geen onstantstige saken te doen, ende by en sel geen arme luden oirloven te bidden in der kercken, ende bekoren die gene, die boven ludinge onser clocken in voirtijden gesiet bidden in der kercken, ende hoir gewoonlicke beteringe of nemen. Ex Actis Ann. 1533. des Donderdachs op ten 8. in Majo: Aryaen Hugesse uyt den Hage aangenomen wesende van Jan van Culenborch van Keyserl. Majesteyts wegen tot enen Scerprechter t'Utrecht te wesen, heeft op buyden synen geboerlicken eedt gedaen, voor Scout ende t'gerachse, alsoe die Keyserl. Majesteyt ende zyn Majesteyts Schout binnen Utrecht

Utrecht bou en
te helen, den
noch te vertre
al te doen, d

Suppliciu
rio. Forum
& ib. Lappi
templum S
ubi sumptu
dicestin m
concessa.
buyden den
Zeger van
serl. Majest
oude usant
ge misdadig
van den ge
vergaderen
sen omme r
der Keyserl
toe versta.
ren van den
ygelijcken
Waar op Sc
woert gava
deerden, B
cretarien e
de andere e
antwoorde

Marc. 15.
jubebant
ris provo
& mox:
Itaque et
tribunal
voce conc
classicum
cepto qu
aut igno
cap. 15. j
prandio

Utrecht hou ende getrouw te wesen, 't gene hy in examinatie ende anders verhoert te helen, den Scout gehoorzaam ende onderdanich te zyn, ende nergens te reysen noch te vertrecken sonder oirlof, wil ende consent van mijn Heere den Scout, ende al te doen, dat een goet getrouw Scherprechter schuldich is ende behoort te doen.

Supplicium sumptum vel pro Curia, vel t̄ ad S. Seruatii, vel in foro boarum. Forum olim boarium, ubi Noda jam, de Neude. Hortens. lib. 7. hist. & ib. Lappius in not. Hodie enim ubi forum id ibi Equitum olim domus & templum S. Catharinæ Johannitici ordinis. Solebant judices epulari etiam ubi sumptum * supplicium, & convivium solemne erat. Sed Cæsar nactus diocesin morem sustulit illaudatum, certa summa pecuniæ in ejus locum concessa. Ex Actis Ultrajectinis Ann. 1542. des Vrydachs den 2. Jun. Op buyden den 2. dach Jun. is gecompareert voor den Rade der Stadt Utrecht M. Zeger van Alvaro Rekenmeester in den Hage, ende heeft van wegen der Keyserl. Majesteyt geproponeert ende begeert, als dat aangemerct alhier t̄ Utrecht een oude usantie ende Costuyme van over lange geweest is, dat so wanneer eenige misdadige geexecuteert werden, dat als dan nae der executien die Heeren van den gerechte, mitsgaders andere Officieren t̄samen in een maeltijt plegen te vergaderen, Ende also t̄ selve schijnt niet seer loffelycken ofte behoirlicker te wesen omme redenen als doen by den voorsz. Rekenmeester geproponeert van wegen der Keyserl. Majesteyt, als dat die Heeren van den Rayde der Stadt Utrecht daer toe verstaan wilden, als datmen die voersz. maeltijt aboleren soude, ende den Heeren van den Rayde der Stat Utrecht in recompensie van de voersz. maeltijt enen ygelijcken toe voegen soude t̄ elcker reyse als men justitie dede sekeren salaris, Waar op Schout, Burgermeesteren, ende Schepenen deser Stadt als doen voir antwoert gaven, als dat sy in der selver voersz. propositien genoechsaam condescendeerden. Beheltelicken dat men de Burgermeesters, Schepenen, Rayde, mit den Secretarien ende Deurwaerders enen schelling voir die maeltijt uytreycken soude, ende andere dienes nae advenant, Waar op als doen den voersz. Zeger van Alvaro antwoorden, dat hy sulcks aan de Rekenmeesters in den Hage rapporteren soude.

† Anglis locus supplicii est le Plori, a stipite & pila, ad quam reus 17. ligatur, ubi ictibus tunditur, ubi nota inuritur, 18. ubi deridendus, vexandus exponitur. Quo Augustini illud pertinet lib. 12. de civ. Dei cap. 4. Quoniam quidam peccantes vel debita non redentes ad solem jubentur. Romani extra portam, ut & olim Judæi Matth. 27. vers. 31. & seqq.

O o o o

CAP.

Marc. 15. vers. 20. & seqq. Act. 7. vers. 58. supplicium sumebant. Caput rei obnubebant jubebant classicum canere, cum ad supplicium ducebant. Liv. lib. 1. cap. 26. Si a Duumviris provocarit. provocatione certato: si vincant, caput obnubito. infelici arbori reste suspendito, & mox: I caput obnube literatori urbis hujus. Arbori infelici suspende. Senec. lib. 1. de ira: Itaque et si perversa induenda magistratui vestis, & convocanda classico concio est, procedam in tribunal non furens, nec infestus, sed vultu lenis, & illa solemnia verba gravi magis quam rabida voce concipiam. Tacit. lib. 2. annal. In P. Matium consules extra portam Exquilinam, cum classicum canere jussissent, more prisco advertere, ubi Lips. in not. Sed id diu jam exolevit, excepto quod Norimbergæ obnubat adhuc rei caput, ne ex cognatis forsan aut amicis, notis aut ignotis, animi misero turbatio aut desperatio suboriat. Conrad. Celtés in Norimberg. cap. 15. fol. 136. * Campis commentarienses & Confessorem sumpto supplicio Prætor prandio excipiebat. Rev. hist. Daventr. lib. 4. p. 417.

CAPUT XXXIX.

x. An cui jus gladii etiam jus confiscandi. 2. Qua ex causa, ob quod crimen, confiscatio jam fiat. 3. & 9. De bonis confiscati in diversis provinciis. 4. De conjugis ejus bonis. 6. De liberorum legitima. 5. De usu, de usufructu, de fideicommissis subjectis. 7. De re ejus alieno. 8. An possit redimi confiscatio. 10. Sententiam passis & restitutis si restituta etiam bona, an restitutio etiam ei proficit, qui cum fisco interim transigit.

- I.** Superest adhuc quæstio, an qui habet jus gladii jus confiscandi etiam habeat. Et quantum ad jus civile qui ultimo supplicio potest reum afficere, qui deportare, aut relegare, confiscare etiam potest, *l. 1. & 2. ff. de bon. damn. l. 2. C. de bon. proscr.* Idque ex eo satis patet, quod tacite publicatio, & si verbis non expressa, pœnam sequitur capitalem *dd. ll. l. 8. C. de pœn. l. 4. l. 10. C. de bon. proscript.* Exprimi non necesse est, nisi cum relegatur quis *l. 14. ff. de interd. & rel.* Nam nec afficitur, qui relegatur, si proprie velimus loqui, pœna aliqua capitali, *l. 103. ff. de verb. sign. Groenew. ad auct. bona damnatorum C. de bon. proscr. Parens p. m. ad lib. 48. Dig. tit. 18. cap. 2. pr.* Quod ad jus Trajectinum. Nec confiscantur jam bona nisi verbis expressis, nec ob aliud etiam crimen, quam ob crimen majestatis, aut si quod aliud ei simile. Unde & sequitur necessario, quod urbs tantum Ultrajectum & Curia Provincialis confiscandi jus habent. De ejusmodi enim crimine solis his cognoscendi jus. Nec Toparcha confiscat, nec de crimine majestatis aut atroci cognoscit. Ne Ultrajectum quidem ipsum ut Toparcha de Vreeswijck. Vid. *supr. p. 255. & lib. de Nobilit. p. 432.* Cedunt Fisco Ordinum, & cedunt omnia indistincte, ubicunque sint sita, modo sita in dicecesi. Quæ extra dicecesin in Gelria, in Hollandia, pertinent ad Fiscum Ordinum Provinciæ ejus, in qua sita, aut pro parte ad Toparcham, cui ibi jus gladii, quatenus bona confiscati in territorio ejus sita, ut in Hollandia sic servari & judicio contradictorio aliquoties sic decisum testis est *Petr. Bort tr. van Hooge en Ambachts-Heerlicheyt cap. 3. n. 77. & seqq. & n. 83. Dodechinus ad Ann. 1125. Rege apud Ratisbonam in conventu Principum inquirente, prædia proscriptorum a Rege, si juste forisfactoribus abjudicata fuerint, vel pro his qua regno attinent commutata, utrum cedant ditioni regiminis, vel proprietati regis, judicatum potius regiminis subjacere ditioni, quam Regis proprietati. Oldenbarnevelt confiscato prædium de Guntersteyn ut quod*

TRA
quod situm in dl
Hollandorum v
Mev. prolegom.
Seigneuries cap.
in dicecesi hic n
fa iis supra etia
si dicam quod
quæ redimi rur
cam, LXXX. f
Nec idem sen
reum. Christ
Hisp. advoc. c
tius videntur
existimentur
Verum neut
suo reperit,
l. ex factis ff.
n. 88. & se
tit. de manu
jur. fise. l. n
distincte ad
feudis quid
4. n. 22. A
boll. p. 40.
ad. conf. F
Afflic. tit
confiscanti
mar. l. 22.
water art.
van Aelst
van Wynne
de pact.
Mechl. t
Nec usu
fiscus,
Heemsl
sint. Et
ne alioq

TRACTATUS: CAP. XXXIX. 659

quod situm in diœcesi ad diœcesin rursus rediit, quamvis esset eo nomine Hollandorum vasallus. Nota est historia, & supra jam dixi *cap. 15. Add. Mev. prolegom. ad jus Lubec. qu. 6. n. 14.* Charles Loyseau *en son traite des Seigneuries cap. 12. n. 79.* Christin. 1. *decis. 175. n. 7.* Sed ut dixi Toparchis in diœcesi hic nullum jus. Vid. *supr. p. 626. & seqq.* Fateor confiscatio concessa iis supra etiam verbis expressis *p. 229. 255. 315. & 338.* Sed non erraverim si dicam quod referendum id ad crimen, ob quod confiscatio quidem fit, sed quæ redimi rursus potest pecuniæ quadam summa, ut ob cædem, ut statim dicam, *LXXX. florenis. Loquor de immobilibus. De mobilibus controvertitur. Nec idem sentiunt Doctores. Alii assignant judici, qui supplicio affecit reum. Christin. d. loc. n. 8. Bort d. loc. n. 76. & seqq. Alber. Gentil. lib. 1. Hisp. advoc. cap. 13.* Alii ei ubi larem & domicilium suum fovit. Et hi fortius videntur loqui idcirco quod mobilia sequantur personam, & ibi vulgo existimentur, ubi rei domicilium. Imbert. *enchir. verb. Bonorum differentia.* Verum neutrum servatur jam. Vulgo ita jam usitatum, ut quod quisque in suo reperit, occupet velut prædam, nec ulli quicquam restituat. Bald. *ad l. ex factis ff. de hered. inst. Alexand. 1. respons. 31. Charl. de Loyseau. d. cap. n. 88. & seqq. Choppin. 1. de morib. Paris. 1. n. 4. Chass. ad conf. Burg. tit. de manu mortua §. 16. n. 32. Clar. §. fin. qu. 78. n. 17. Peregr. 5. de jur. fisc. 1. n. 141. Cuyck ad Cravett. conf. 300. Nec omnia interim indistincte ad pulvisculum confiscantur. Etiam quædam distinctio hic. De feudis quid dicendum vid. Parent. meum *p. m. ad lib. 48. Dig. tit. 20. cap. 4. n. 22. Anselm. C. Belg. verb. Crimen §. 5. Oudenhov. Beschryv. van Zuyt-holl. p. 404. Etiam sumptus deducuntur, quos Prætor in reum fecit. Burgund. ad. conf. Fland. *tr. 3. n. 15. & seq. Peregrin. de jur. fisc. lib. 5. tit. 1. n. 143. Afflic. tit. qua sunt regalia verb. & bona committentium.* Nec uxoris bona confiscantur, si deliquit maritus. Nec mariti, si uxor, *t. t. C. ne uxor pro mar. l. 22. C. de pæn. Costuymen van Gent. tit. 29. §. 8. & seq. van Oude-water art. 113. van d'Oulanden part. 3. §. 20. van 't Oldampt part. 4. §. 29. van Aelst tit. 17. §. 11. van Assenede tit. 13. §. 3. van Sluys tit. 18. §. 4 & seq. van Wynoxbergen tit. 17. §. 22. van Deventer part. 4. tit. 3. §. pen. Neostad. de pact. antenupt. obs. 9. Peck. de jur. fist. cap. 16. n. 7. Christin. ad leg. Mechl. tit. 9. §. 2. n. 12. & §. 3. n. 3. Chopp. 2. de morib. Paris. 2. n. 18.* Nec usus, nec ususfructus. Nec fideicommissio subiecta. Utitur tantum *57* fiscus, quamdiu vivit condemnatus *l. 27. §. jubet ff. ad l. Jul. de adult. Heemskerk Arcad. Batav. p. 378.* Legitima etiam liberis reservatur, si *61* sint. Etiam totum reservatur, detractis expensis, si non multum in bonis sit, ne alioquin qui infontes alimentis destituti ad mendicandum cogantur, *arg. l. 29***

l. 2. §. 7. ff. de decur. l. 26. ff. de pœn. & idem experiantur, quod qui apud Ammianum lib. 27. hist. Puniti bonorum multatione atque laribus suis extorres nullo sibi relicto prater querelas & lachrymas sipe collatitia victitabant.
Anonymi Panegricus in Berengarium Augustum :

*Nec genitus gignentis habet pro crimine noxam,
Veridico cecinit quondam velut ore Propheta.*

Vid. *Costuymen van Antwerpen tit. 12. Boss. prax. crimin. tit. de aliment. praestand. uxori atque filiis ex bonis publicat. n. 5. & seq. Peregrin. de jur. fisc. lib. 5. 7. tit. 1. n. 133. Heemskerck Arcad. Batav. p. 368. Fiscus etiam cum bona occupat, occupat cum sua causa. Nec ulli facit præjudicium l. 11. l. 17. l. 48. §. 1. ff. de jur. fisc. l. 9. ff. ad Sct. Silan. l. 3. §. 3. l. ex facto 17. §. 5. in fin. ff. ad Sct. Trebell. l. 60. §. 1. ff. de cond. & dem. Bachov. ad tit. de cap. min. n. 6. Peregr. de jur. fisc. lib. 2. tit. 2. n. 17. & lib. 5. tit. 1. n. 71. Parens p. m. ad lib. 48. Dig. tit. 18. cap. 2. n. ult. Atque eo pertinet hoc quod excerpti ex tertio Curiz Memoriali: Op't vertooch onsen Heere den Coninck gedaen wegen Jan Pyl Borger der Stadt van Utrecht, als een van de naeste vrunden van Cornelis van Voorde ende Anna Buytendyck syn huysvrouw by den Rade aldaar uyt sake van herefse gebannen, ende welckers goederen verclaert syn geconsisqueert tot syne Majesteys proffijte, nemaer also des voorsz Cornelis goederen meer beswaert syn geweest met diversche schulden, dan sy waert waren, ende dat de voorsz goederen by processen in materie van praferentie ende concurrentie gedistraheert ende gediminueert werden, sulcks dat grootelycks te prasumeren is, datter luttet ofte niet veel verblyven en soude voor de deuchdelycke schult, t'welck al komen soude tot des Suppliant's syne huysvrouwe ende kinderen groote schande, omme t'selvo te precaveren, ende dat de crediteuren mogen betaelt, ende alle de processen ter neder geleyt werden, so heeft die selve Suppliant seer ootmoedelyck gebeden, dat syne Maj. gelieven woude hem Suppliant als een van de naeste vrunden van de voorsz Cornelis t'ontfangen in compositie voor t'recht van confiscatie, dat deselve Majesteit competerende is, ende dat hem hier op gedepeescheert worde behoorlyck bescheet. Die Hoofden, Thresorier Generaal, ende Gecommitteerde op't stuck van de Finantien ende Domeynen der voorsz Coninck. Maj. genegen wesende ter bede van den voornoemden Suppliant, ende op dat alle die Creditsuren mogen betaelt syn, ende die processen ter nedergeleyt worden, begeerende hem daarinne te gratificeren hebben in den name van de voorsz Majesteit gecedeert ende getransporteert, cederen ende transparteren voor so veel in hem is den voorsz Suppliant alle sulcken recht ende actie, als de voorsz Majesteit competerende is in de goederen van den voorsz Cornelis van Voorde ende Anna Buytendijck syne huysvrou uyt saecke van de voorsz condempnatie, stellende voor so veel als aangaet syne Majesteit den Suppliant in syne plaetsen.*

se, ende die mits daer voren betalende in handen van den Rentmeester gecommiteert tot den ontfang van d'exploicten in den voorsz. Rade van Utrecht, die somme van vier hondert Karolus gulden van XL. grooten Vlaemscher munte t'pont, eens, te weten Victoris nu naestcomende hondert der voorsz. gulden, te Paschen naestcomende xv^o. lxxvi. andere hondert gulden, ende in twee naestcomende jaren daer na t'elcken Kersmisse by gelycke portie die resterende twee hondert gulden, Welcke Rentmeester van d'exploicten voorsz. sal schuldich zijn daar af te verantwoorden in syne Reeckeninge daar ende so dat behoort, ende den voorsz. Suppliant quitantie te geven tot syne verseeckertheyt ende onlastinge. Tot volbrenginge van welke somme van vier hondert gulden die selve Suppliant sal moeten een goede ende vaste borge stellen in handen ende ten appaisements van den voornoemden Rentmeester, Welverstaende dat de voorsz. Suppliant gehouden sal zijn te dragen en te betalen tot synen laste alle de schulden, daar mede de voorsz. goederen mogen belast zijn, ende oock die onkosten, indien daer eenige zijn gedaan, Sonder dat zijne Majesteyt ter oorsake van dien eenichsins sal beswaert wesen, maer sal die voorsz. vier hondert gulden suyver trecken, ende behoudelyck dat al eer den eersten termyn van betalinge van de voorsz. vier hondert ponden sal expireren by schuldich wert dese jegenwoordige te presenteren of te senden in de Rekenamer in den Hage in Hollant om aldaar geregistreert te worden op pene van te verliefen t'effect van dien, Ordonnerende die voorsz. van der Finantien, den voorsz. Rentmeester, ende allen anderen Officieren, dien 't behooren sal, dat sy achtervolgens dit accoort laten den Suppliant op de conditien voren verclaart payfelyck volgen ende genieten t'voorsz. recht toecomende zijne Majesteyt by de voorsz. confiscatie, in sulcker voegen als de voorsz. Majesteyt soude mogen hebben. Gedaan te Brussel ten burele van de voorsz. finantie den vijftden dach van Junii xv^o. lxxv. Was onderteekent D. Montmorency ende J. Damhoudere van den Berge.

Nec fisco nec a fisco æquum ut ulli fraus fiat. Fiscus cum quereretur, quod bonis rei annotatis multi passim existerent qui jactarent se creditores, vere interdum, interdum falso reo debitum confitente, decretum Curia Provincialis fecit, cujus tenor hujusmodi: Also dagelicx den Hove van Utrecht diverse requesten gepresenteert wierden van verscheide personen hem seggende crediteuren van den ghenen, wiens goederen onlanghs geannoteert syn, dewelcke sy gemeen hebben met heure huysvrouwen ofte andere, daar onder syn vele verschenen huiren, pachten, uyt schulden ende inschulden, verscheide meubelen ende verderffelycke goederen, Omme waarinne te voorsien ten eynde zijne Majesteyt in zijn goet recht niet vercoert en werde, heeft t'Hoff den Procureur Generaal geordineert hem te voegen in alle processen

op de rolle comende, so wel die voorleden syn, als die noch ryzen sullen tegens den personen wiens goederen geannoteert syn, ofte op heure goederen eenige actie pretenderen, die eyschen mitsgaders die obligatiën ende ander verhandbrieven van den eyscher over te nemen, hem de waerheyt ende deuchdelicheyt van de schulden t'informeren ist noot, deselve van syne Majesteys wegen te debatteren, indien die materio sulcx gelegen is, ofte suspicie van fraude bevint, alwaert oock so dat niet jegenstaende die Gedaechde de schult bekent, oft in de conclusie van den eyschers consenteren wille, Hangende welcke kennisse wort geinterdiceert den Commissaris van de rolle op eenige willige bekentemissen van schult te passeren condemnatie, Ordinerende voorts den Procureur Generael voornoemt in arreste te stellen en te doen houden alle de verschenen pachten ende die verschynen sullen toecomende den voornoemden personen, ende dit op peyne van andermael te betalen, Ende ten eynde door insuffisantie van de pachters die penningen lange in heure handen blyvende niet en pericliteren heeft t'Hoff gecommiteert ende commiteert mits desen Lucas van Berlicom tot den ontfanck van de pachten ende schulden toecomende die personen boven genoemt, Waer van die Procureur Generael hem leveren sal copie van die annotatiën ende arresten by hem gedaan om met die penningen daar van comende by hem ontfangen te doen en bewaert te worden tot behoef van den genen, die t'bevonden sal worden te behooren.

8. Olim frequens confiscatio. Sed postquam Belgii civitates facultatem redimendi a Principibus impetrarunt vix aliter usitata quam ob crimen majestatis aut siquod aliud ei simile. Cessat plane Ultrajecti si ob eadem quam fecit reus capite puniatur. Redimi potest, si in fuga & citatus sui copiam non faciens causa cognita condemnatur, florenis Lxxx. Vid. lib. 1. de Nobilit. cap. 2. in fin. *Extract uit de Privilegien der Stadt Utrecht geconfirmeert by Keyser Karel den lesten Meert 1629.* Ten eersten, dat een burger van Utrecht een doodslag doende van een burger der voorsz. Stad, ofte ander misdad, waeromme hy na Rechten ende Statuten sijn lijf verbeurd, indien hy geëxecuteert word, en sal syn goed tegens ons niet verbeuren, maar indien die selve burger fugitief ware, ende dien niet te rechte bekend ofte verwonnen werd, so en sal hy van syne goeden tegen ons niet meer verbeuren, dan tachtig onser Carolus guldens tot xx. grooten t'stuck; Ende sal daer en boven euwelijk uyt onse voorsz. Stad, Steden, ende Landen van Utrecht gebannen worden op sijn lijf, Ten ware dat die doodslag geschied ware verwerende zyn lijf, in welken gevalle hy van syne goeden tegen ons niet verbeuren en sal, welverstaende dat hier inns niet begrepen en zyn die gene, die committeren soude mogen crimen læsæ majestatis, rebellionis, commotie ofte diergelijke groote excessen en delicten, die lijf en goed verbeuren. Ob

Ob hæresin non cessat. Nam id crimen existimatum majestatis divinæ. Ex libris rationum Prætoris Delfensis Joannis Heuteri Equitis Hierosolymitani Ann. 1535. fol. 6. *Van eenen David Jorissen glasemaker, die ad idem besmet was met de voorsz. secte, ende berdoopt was hem selven houdende fugitijs, ende ter cause van dien by den voornoemden Schout op ten xvii. April Ann. vijf en en dertich ballinck s'lants doen leggen, ende zijn goederen verclaart geconfisqueert tot profyte van de Keyserl. Majestejt, als blijkt by 't voorsz. half blad papiers op 't voorgaande articul overgeleyt, ende heeft geen goet achtergelaten gecomen wesende tot kennisse van den voornoemden Schout, daaromme hier -- niet.*

In margine stont: *Detur certificatie, dat hy geen goet achtergelaten en heeft.*

De Ann. 1537. dertichste Rekeninghe des Schout-ambachts van Delft van enen gebelen jare eyndende ultim. Decembr. van enen David Jorissen glasemaker, die mede besmet was van de voorsz. secte van Lutherye, ende berdoopt, daar af in des Schouten 28. Rekeninghe de Ann. vijf en dertich in 't Capittel van de criminele saken fol. 5. breder mentie gemaackt wort, ende aldaar staat, geen goet achtergelaten te hebben, Nu naderhant heeft den voornoemden Schout vernomen, dat desen voornoemden David Jorissen wat achtergelaten soude hebben, daar deselve Schout hier van onsfanck maackt, ende van 't gunt dat hy achtergelaten heeft so heeft syne Huysvrouwe met den voornoemden Schout gecomponeert, ende den voornoemden Schout uytgecoft van alle syne goederen, ende dit omme de somme van 12. ponden van xl. grooten, daaromme hier deselve - - - 12. ponden.

By der naester Rekeninghe den Inventaris van den selven achter gelaten goeden overgebracht, ten eynde dat des Keyfers recht daerinne bewaert was. Gesloten in de Camer van Reeckeninge in Hollant, præsentē Ketel.

xxviii. Rekeninghe de Ann. 1535. fol. 7. van een Maritgen Joris dochter, David Jorissens suster, die ad idem besmet was metter voorsz. secte, ende berdoopt was, ende ter cause van dien by den voorsz. Schout op den 30. Aprilis ballinck s'lants gedaen legghen, ende gecondemneert in de boete als voren, als 't blyckt by 't voorsz. extract op de twee voorgaende articulen overgelevert, maar de voorsz. Maritgen Joris dochter en heeft geen goet achtergelaten, des hier -- niet. In margine stont: *Dat sy geen goet achtergelaten en heeft. 1535.*

In Transilvania tamen olim nec in crimine Majestatis confiscatio habebat locum, ut expresse in id inquirenti responsum Duci Albano a Senatu Campensis Ann. 1569. Et idem paulo antè etiam Ordines testati in libello ipsi oblato, ut videre est apud Revium lib. 4. hist. Dav. p. 408. & 418. Sed quid videtur dicendum? Dixi Curia Provinciali Ultrajecti nullum jus. Habet ruri in dicecesi. Habet alibi in Hollandia. A quo bonorum annotati-

ratio seu repertorium jam fiet? Et dicendum haud dubie: Ab Hollandis in suo. A magistratu Ultrajecti. Ruri autem a Curia. Ipsa olim Curia consultata ab Ordinibus, cum Gellii de Ledenberch Actuarii olim Ordinum bona essent confiscata, sic ut dixi respondit. Et responsum hujusmodi:

Edele Mogende, Hoochgeleerde, Wyse, Voorsienige, seer discrete Heeren ende goede vrienden; Also ons by Uwer Ed. Mog. Advocaet Hamel aangedient is, dat wy luyden adviseren souden op het poinct of die van den Gerechte van Utrecht gerechticht souden wesen t'annoteren of te describeren, de goederen by Gillis van Ledenberch naegelaten, ende metter doot geruymt, souden ons laten beduncken omme confusie van jurisdictien te vermyden, dat die goederen ten platten lande ofte buyten de Stadt ende Vryheyt van dien gelegen behoorden geïnventariseert te worden by den Hove van Utrecht, ende so veel belangt de goederen in dese Stadt ofte vryheyt van dien gelegen, annotatie van dien behoort gedaan te worden by die van den voorsz. Gerechte. Het welck conform is het 16. art. van d'Ordonnantie van den Hove rubr. van President ende Raden, medebrenghende dat die van den Hove kennisse sullen nemen van't crimen van rebellie, t'welck is crimen lætæ majestatis, & docet Bart. tr. qui sunt rebelles, en het derde art. van d'Ordonnantie der Stadt Utrecht rubr. van Politie, vermeldende dat de Schout der Stadt Utrecht sal hebben den ontfanck van de confiscatien binnen de Stadt ende vryheyt van dien vallende, ons niettemin gedragende ter goeder geliefte ende discretie van U. Ed. Mog. aan dewelcke wy ons seer dienstlich zyn recommanderende. Geschreven t'Utrecht den 29. Septemb. 1618. Onder stont: Uwer Ed. Mog. goetwillige vrienden ende dienaren die Presiderende ende Raden s'Hoofs van Utrecht.

Etiam quæstio olim fuit. Seditiosi aliquot Ultrajecti proscripti & confiscati erant Ann. 1611. Restituti postea ab Ordinibus bonis etiam restitutis. Transegerant quidam jam cum fisco. Sed eo non obstante non exclusos se rati quod dederant repetebant. Quæsitum an recte. Et ratio dubitandi, quod transactio semel facta vix possit rescindi. l. 19. l. 20. l. 23. C. de transact. nec quod datum condici, etsi nulla res fuit media l. 65. §. 1. ff. de cond. ind. Hæsit Fiscus. Hæserunt Ordines. Et tanti res visa, ut Curia Provincialis consultata literis ad eam missis:

Edele Erentseste Hoochgeleerde Heeren, Wy zyn versocht by verscheyde Borghers deser Stadt Vtrecht, die in den jare 1611. by sententie gebannen; ende hare goederen geconfisqueert zyn, wy wilden deselve uyt de confiscatie ontslaan, ende hemlieden laten genieten, Waeromme desen is dienende ten eynde Uwer E. ons prompt ende cortelyck adviseren, of die geene der Supplicanten, die algereets ten reguarde van haar geconfisqueerde goederen met den

den Heere der Stadt Vtrecht gecomponeert hebben sulcks kan obsteren ofsterniet.

Respondit Curia autem ita: Edels, Erentseste, Hoochgeleerde, Wyse, Voorzienige, seer discrete Heeren, Wy hebben achterevolgende Uwer Ed. Mogende schryvens van den 12. Jun. 1621. voorleden het point in deselve missive aangetrogen in deliberatie geleys, Voegen daaronne Uwer Ed. Mog. voor advys, dat wy ons souden laten beduncken dat die personen, die met den Officier gecomponeert hebben, sich selven met deselve compositie niet en hebben geprejudiceert, omme van erger conditie geacht te worden als die gene, die niet gecomponeert en hebben, door dien deselve compositie haer fundament ende existentie heeft genomen op de sententie togens hem lieden gepronuncieert, enda terwylen de Hooch Mog. Heeren Staten Generaal vergetende alle t'geene waeromme de Supplianten gebaamen sijn geworden in den jare 1611. deselve gestelt hebben in alsulcken staat als sy waren voort dato van de voorsz. sententie, so volcht daar nyt, dat oock de voorgestelde compositie als synde door deselve sententie veroorsaecht daar mede heeft te cessen, cum sublata causa tollatur effectus. Hier mede Edels Mogendes, Wyse, Voorzienige Heeren sijn Gode bevolen. Geschreven t'Vtrecht den 15. Julij 1521. Onder stont: Uwer Ed. Mogende goetwillige vrienden ende Dienaers die Profiterende ende Raden s' Hoofs van Vtrecht.

CAPUT XL.

1. An in causa criminali appellatio habeat locum.
2. An locum habeat a Tercibus qui exercet jus gladii.
3. An cum actum civiliter appellari ab eo possit.
4. & 6. An si statuat quid quod spectat ad regimen territorii, ad statum, ad politiam.
5. An in Comitibus Ultrajecti locum semper habeat vocorum pluralitas, ut & alia nonnulla.

Statim hodie executio fit, ubi lata est sententia. Nec differtur 30. dies sicut olim juxta l. si vindicari 20. C. de pœn. Nihil certius quam quod dico. Sed quaeritur an differatur, si appellet condemnatus? Et quod ad jus civile dicendum quod sic, l. 6. ff. de appell. Etiam pro invito admittitur appellatio, d. l. 6. l. 2. §. ult. ff. Qu. appell. fit, l. 29. C. de appell. Quod ad mores hodiernos, ni fallor, nota distinctio est: Si in confessum & extra ordinem pronuntiatia sententia appellans non auditur, Auditur si condemnatus ordinario processu. Merul. prax. civ. lib. 4. tit. 93. cap. 7. n. 4. Grot. Verantwoording van de wettelijke regeering van Holland cap. 12. Neostad. Cur. Holl. decis. 47.

PPP

Bort.

Bort t' Gebruyck van appel in criminele saken per tot. Sed Ultrajecti, quod singulare est, auditur ne tum quidem. Movit quidem controversiam; sed inferior semper, quoties movit, discessit Curia Provincialis. Expressse etiam interdixit urbs, nequis, quoties appellatum, vel civis vel alius, Procurator, aut Advocatus, Notarius, vel Viator immisceret se rei, gravem pœnam contumaci & immiscenti se comminata, ut late admodum demonstravi in præfat. ad lib. 3. de Nobilit. Et eo literæ etiam pertinent magistratus ad Curiam:

Edels, Erentseste, Hoochgeleerde, Voorzienige, seer discrete Heeren, Ons is by den Gerechte deser Stadt Utrecht te kennen gegeven, dat sy Jayden in ervaringe waren gekomen, dat by U. Ed. op de requeste gepresenteert by Sara de Turquet als moeder ende conjuncta persona van Johan van Marcq verleent is mandament in cas d' Appel tegens sekere sententie by den gemelten Gerechte tot laste van de voorsz van Marcq op intendit ende uyt kracht van contumacie gewesen ter saecke van den manslach by hem aan den persoon van Nicolaes van Marquen synen broeder begaen, mitsgaders vergoest clause van surcheantie tegens seker sijn ofte gedeelte van de voorsz sententie, daar by de voorsz Johan van Marcq verclaert wort vervallen te sijn van syne prebende ofte Canonijse in den Capittelle van Oudemunster alhier, mitsgaders onweerdich om van de erffenisse ofte nalatenschap van zynen broeder Nicolaes van Marcq yetwes te participeren oft te genieten, ende dat so wel in regard van den gemelten Gerechte, den Heer Officier, als den voorsz Capittle van Oudemunster, aan welcken Capittle oock algereets deselve surcheantie soude sijn geïnfinueert, gelijk oock t' selve gepocht is te doen aan den gemelten Heere Officier, ende also wt t' selve is usurpatie ende infractie van deser Stadts ende Gerechts privilegien ende jurisdictie, die wy niet en fullen gedoogen in eenigerley wyse gecroocht te worden, Soo hebben wy goet gevonden U. Ed. t' geeve voorsz in der vrientschap te gemoet te voeren, ten eynde deselve so in aanworinge van t' goene voorsz is, als om vrede ende goede correspondentie te onderhouden, gelieve daar dese saecke t' eenemaect t' ontslaen, sonder die van den Gerechte enich ompeschemout te doen, Anders sullen wy genootsaecht wesen tot maintenu van onser Stadts privilegien, recht, ende jurisdictie, so tegens alle die gene, die de voorsz infractie ofte usurpatie gedaan hebben, ofte namaels mogen komen te doen, t' samentlyck ofte yder van dien in't bysonder als andersins in't werck te stellen, als wy dienstich sullen vinden, Protesterende wel expresselijck van onschuldich te willen wesen aen alle het onheyl, t' welck uyt dese extremiteyten soude mogen komen te reysen. Hier mede Edels, Erentseste, Hoochgeleerde, Wyse, Voorzienige, seer discrete Heeren bevelen wy U. Ed. in de protectie

van

van Godt almachtich. Geschreven t'Vtrecht den 21. Aug. 1644. Uwer Ed. goede vrunden Borgemeesters ende Regeerders der Stadt Vtrecht. Lager stont: Ter Ordonnantie van deselve, Onderteecquent. J. van der Nypoort.

Dignum autem, quod notetur. Non urbs tantum semper victrix, sed quod potior ejus causa ipsa Curia etiam facta. Ex Actis Curiae Provincialis: *Op buyden compareerden voort den Hove van Vtrecht Peter van Santhen als Procureur van Herman van Voort cum sociis so sy procederen appellanten, die gepresenteere hadden op ende jegens Jan Griffioen den Gedaechde, mitsgaders t'Gerecht der Stadt Vtrecht geinshimeerde omme oysch te doen, t'welck concludeerde als by leveren soude by geschrift t'acht dagen, waer nae Aert Ram Procureur compareende in rechte voor de Regierders der Stadt Vtrecht, hem voegende metten Gedaechde sustineerde datter geen appel in faken crimineel, als dese is, en valt volgende hem luyden oude Privilegien, daar van sy in oude ende immemoriale possessie syn. Ende alsoo de voornoemde Santhen versochte dat de saacke op Maendach bepleyt soude mogen werden, heeft 't voorsz Hof verclaart, dat hier geen appel en valt. Actum t'Vtrecht den xi. Martii 1583. Ende was onderteckent L. Wynen. Articulus etiam reperitur inter consuetudines, quas Dux Albanus jussit colligi oblatas Curiae Provinciali Ann. 1570. Item dat men in criminele saacken niet en mach appelleren. Cui etiam convenienter decrevit magistratus s'Maendachs den 24. Novemb. 1589. Den Raedt verstaet, datmen van geen criminele sententien by den Gerechte deser Stadt gewesen en mach appelleren vermogens de oude privilegien ende gewoonten deser Stadt, Datmen voorts d'appellatsien contrarie van dien toegelaten mit alle behoerlycke middelen sal doen casseren, Accordeert in kennisse van my J. van Nypoort. Nec Philippus Hispaniarum rex, etsi urbium privilegia invasit passim ut tyrannus, quicquam huic derogavit, ut patet ex edicto quod ad modum procedendi in causis criminalibus Ann. 1570. art. 64. & seq. item ex eo, quod eodem anno prodiit, & in vetere exemplari vocatur Ordonnance, Edict, ende gebot ons E. Heeren des Conincx op't stuck van de criminele justitie in dese syne Nederlanden, ubi ita art. 128. Ende beroerende die appellatsien in't crime, die in eenige Provintien van herwaerts overe stadt grypen totte Provinciale jugen of Rechters inclusivelyck, ende in andere plaatsen en syn niet ontfangbaar, maar elcke Stadt oft hoghe Justicier, oft Rechter wysen by arrest, waerinne wel eenige behoerlycke ordene ende Reformatie soude dienen gestelt te worden, soo wy oock wel verstaan te doene, maar want wy noch ter tijt op den middel ende forme niet geresolveert zijn, sal elcke Provintie ende Landt nopende die voorsyde appellatie hem reguleren ende daar van gebruycken, soo sy in voorleden tyden ghedaan hebben ter tijt ende wylen toe*

dat wy daerinne anderfints geremedieert sullen hebben, lastende ende bevelende middeler tijt allen Jugen ende Rechters hem in boure Sententien ende wijsdommen te quytten ten aldereersten dat hen mogelijk wert, ende soo sy verfaen hunne conscientien daar van t'onlasten, ende tegens Godt, ons, ende de werelt te verantwoorden.

2. *Utrumque autem certum, quod nec in causa criminali ad Curiam appellatur, nec in civili a magistratu, siquid statuat magistratus, quod urbis regimen concernit. Et tantum abest, ut appelletur tum. Quoties causa est criminalis, nec permittit Toparcha, cui gladius jus concessum, ut ad Curiam appellatur, quod nusquam Curiae Provinciae legatur data haec jurisdictio, jus scilicet cognoscendi, si reus criminis appellet:*

Extract uit de Resolutien der Ed. Mog. Heeren Statens'Lants van Vtrecht, Martij 10. Mart. 1646. Op de requeste van Johan Martyn Zaunslijffer Bailjuw van Mydrecht vertoonende, hoe dat die van de hooge banck van Mydrecht vermogens speciael privilegie, oock by sententie van den secreten Rade des Conincx in den jare 1564. geconfermeert in criminele saken wysen by arrest sonder dat haer van aen den Hove van Vtrecht provocatie valt, Dat nue syne Excellentie den Heere Grave van Solms &c. in sekere criminele sake by hem Suppliant nomine officil voor deselve hooge banck van Mydrecht gemoveert by appointement van den vi. Februar. 1646. desen annex als geadjungeerde Rechters nevens deselve hooge bancke hadde versocht ende gecommiteert de Heeren Mr. Jacob Zas, Johan van der Straten, ende Johan Heurnius Ordinarij Raden in den gemelten Hove, dan want deselve Raden haar niet glerne sonder haar Ed. Mog. consent ende believen tot de judicature souden laten gebruycken, vermits het xi. art. van de Instructie van den gemelten Hove, ende dat haar Ed. Mog. voor desen aan de Raetsheeren Zas ende Straten belieft hadden afte te verleenen om welgemelte syne Excellentie in saacken van de Proostdye te mogen adviseren, dat daaromme by Suppliant by desen seer reverentlyck versocht hare Ed. Mog. afte van consent, om in conformite van de voorsz. Commissie ende autorisatie van syne Excellentie den Heere Grave van Solms &c. als geadjungeerde Rechters in de hooge Bancke van Mydrecht in criminele saken te mogen besioeneren ende mede sententieren, Is naar deliberatie hier over gevallen geseyt by de Heeren Gecommitteerden der Stadt Vtrecht, datse dese requeste souden na haar nemen ende communiceren met hare Principalen, ende mergen hare opinie alhier souden innebrengen.

Mercurij xi. Martij 1646. Op de requeste van Johan Martijn Zaunslijffer Bailjuw van Mydrecht gister gelesen ende geannoteert is den inhouden van dien geresumeert, oock mede gelesen de annexe syne requeste ende appointementte by syne

syne Excellentie den Heere Grave van Solms &c. den vi. Febr. verleden daar op gegeven, Ende is naar vele ende lange discoursen ende bedenckingen dien aangaande gemoveert, mitsgaders deliberatien daar over gevallen de saecke daar by gelaten.

Scio idem & in civilibus a Toparchis tentatum. Sed frustra & nequicquam. In civilibus & jam & olim appellatio concessa. Olim ad episcopum. Jam ad Curiam Provinciale. Et plane id singulare est, quod optio incolis Præposituræ, an velint ipsum Præpositum seu Prefectum Præpositi & vasallos appellare, & dein Curiam Provinciale, an omisso Præposito statim Curiam Provinciale. *Extraët wyt de Sententie gewesen in Coninckl. Majesteys secreten Rade Ann. 1564. Sal oock het gewijste in allen saecken criminele by den hogen Gerechte van de Proostdye t'leste zyn, ende daer van geen provocatie oft appellatie toegelaten worden, maar ter executie gestelt &c. Van sentensien gewesen in civile saecken by die leghe bancken van de voorsz. Proostdye sal appellatie toegelaten worden hebbende den appellant keus ende optie, oft by aan den voorsz. Proost oft zynen Stadthouder ende Leenmannen wil appelleren, ende van daar voorts aan den Hove van Utrecht oft immediatelijck aan den selven Hove. Nec est quod miretur quis. Cum nondum Curia Provincialis constat vulgo appellatum & appellatum ad Præfectum & Pares Curie Præpositi, qui sub dio Ultrajeçti, sub tiliis in cæmeterio S. Joannis judicabant, ut Præpositus adductis testibus, cum quæstio de eo incidisset, & jam Cæsar admotus esset ad rerum summam, probavit. Ann. 1534. opten 28. April. Cornelis Adriaenssen out wesende ontrent vijf en t'seventich jaar, Gijsbert Frederickssen out wesende acht ende t'seventich jaar, Willem Heynrickse Baddinghe out wesende vier ende t'sestich jaar, ende Cornelis Janssen out wesende ontrent drie ende t'sestich jaar, woonende alle te samen in den Achtienhoven, tynchden eendrachtelijck by heuren eedt, daar sy metten rechte toe gebræcht zyn van wegen Willem Janssen Schout, hoe dat hem getuygen noch wel kenlijcken ende indachtich sy, want sy tynchden langhe gewoont hebben in den Achtienhoven, alse Cornelis Adriaenssen voernoemt van dat hy twaelf jaren out geweest is, ende Gijsbert Frederickssen voernoemt zyn leven lanck, want hy in den voorsz. dorpe van Achtienhoven geboren is, ende Willem Heynrickssen voernoemt van kints been op, ende Cornelis Janssen voorsz. wel xxxv. jaar, dat de vonnissen gewesen by den Schepenen van Achtienhoven de ghenen, die t'selve jegens gewesen wert, altyt beroepen hebben vodr den Proost van sint Jans Leenmannen op sint Jans kerckhof t'Utrecht onder de linde, ende voor geen ander rechter, daar sy tynchden geheugenisse of hebben. Ende onder was geschreven: Præsentibus Jan Korsgens Byl, Jan Willemsen, ende Floris Heyndricksen Schepenen, My tegenwoordich G. Riebeeck.*

Et hinc est quod Philippo dein rerum potito quod in usu olim fuerat non sublatum in totum. Sed ut dixi id singulare. Non idem ceteris concessum. Et si de eo disputatum. Et si unice a Toparchis, quantum possent, id semper actum, ut appellatio tolleretur. Et si etiam de facto nonnunquam inhibita, ut ex literis Supremæ Curie ad Ordines satis patet :

Wy hebben niet ledich konnen staan, ten versoecke van verscheyde ingesetenen ten platten lande, dewelcke met iterative klachten ende opgevolghde requesten ende remonstrantien ons hebben verthoont de excessive en exorbitante concusien en exactien by de Officiern gepleecht, ende specialijck in eenigen der hoge Heerlijckheden deser Provintie, in de welcke men alles tracht naar fantasie crimineel te maacken, oock selfs aen ons, U Ed. Mog. in poinct van Justicie representerende, de kennis van civile incidenten, regel recht tegens beschreven rechten, ingevoerde ende oude hergebrachte Costuymen soo in dese als in nabuyrige landen onverbreeckelijck geobserveert, aan sich te matigen, ende de judicature van U Ed. Mog. Hoff van Justitie t'ontrecken. Wy hebben op sodanich voorval op seeckere differente in de Proostdye gevallen U Ed. Mog. omstandich bericht, dewelcke oock hebbende gecommiteert, ende met ons in conferentie synde geweest, tot noch toe geen decisive resolutie hebben genomen, noch wy de intentie van U Ed. Mog. diens aangaande nader konnen onderspeuren, De middelen van rechten, bescheyden, ende papieren als onder U Ed. Mo. berustende, sullen by ons niet verder in desen werden gerepeteert, maar ons tot deselve, ende tot de goede kennisse van U Ed. Mog. ende genegenheyt t'haarder ingesetenen refereren, T' sedert is ons weder te gemoet gekomen seeckere Requeste by Joachim Jonghbloet cum socio gepresenteert, klagende over diergelijcke ongehoorde, ende tegens de maniere der landen ingedronge proceduren, aan hem by die van den Gerechte van Baern gepleecht, ende waar van hy sich aan ons als appellant hadde geconstitueert: Ende alhoewel wy nae rechten en practijcq het selve appel en surcheantie wel hadden vermogen te verleenen, hebben wy echter ten opsichte van hoge respecten het selve sonder communicatie van U Ed. Mog. niet willen ondernemen, maar alleenichlyck geappointeert, Fiat sermo Ordinibus, en middelerwyl stateringh van de aangehevene proceduren, op dat alsoo by U Ed. Mog. op aanklachte van partyen, daar in nae der selver goede geliefte konde worden gedisponeert, maar is soo verre van daar geweest, dat die van den gemelten Gerechte, soo ten respecte van U Ed. Mog. als ten reguarde van onse inhibitie, ietwes hebben gedefereert, dat sy de selve genoochsaam vilipenderende, kant a kant met haar aangehevene proceduren ende gecommineerde executie sijn voortgevaeren. Waar op vorder by gemelte partyen requeste in cas van attentaten synde gepresenteert, hebben wy de selve nyt redenen voorsz.

weder

weder van de handt ende nae U Ed. Mog. gerenvoyeert, maar hebben echter ten versoecke van de selve niet kunnen weygeren haar requeste ende gemexeerde stucken met dese onse schryvens te seconderen, gedienslich versoeckende U Ed. Mog. goede geliefte sy, soodanige voorsorge te dragen, ende ons die bevelen te laten toecomen, waar nae Wy ons in het toecomende mochten hebben te reguleren, om alsoo volgens het Ampt ons aanbevolen, de ingesetenen van V Ed. Mog. te houden buyten klachten, concussien ende exactien weren, ende volgens Placcaten van 't Landt de Officierien van dien houden binnen de limiten van haar debvoir. Waar mede Wy V Ed. Mog. bevelen in Godes heylige protectie, Geschreven t'Vtrecht den 17. May 1678. Onder stont, Ed. Mog. Heeren, V Ed. Mog. goede Vrienden, Die presiderende ende andere Raiden 's Hooffs van Vtrecht, Leger stont, Ter ordonnantie van de selve, en was onderteekent, W. Valtrick. d'Superscriptie was. Ed. Mog. Heeren, De Heeren Staten 's Landts van Vtrecht.

Frustra alia hic adducam. Nunquam non id tentatum. Et res vulgo notissima est. Tentatum Cæsaris etiam tempore, singulari quadam arte ad hoc incolis inductis, ut juramento invicem se obstringerent, pœna etiam adjuncta, nequis provocaret. Sed similiter etiam frustra. Ut successu etiam caruit, quæ inter incolas Præposituræ conventio olim inita, ne ad Curiam Provincialein vocaret alter alterum in prima instantia. Ex Actis Curia Provincialis:

Alsoo die Procureur generael s' Hoofs van Utrecht den selven Hove vertoont hadde t'syner kennisse gekomen te zijn, dat niet jegenstaende d'expresse ordinantie ende appointementen by de Majesteit van de Coninginne gegeven tot Binchs op den versten Maji Ann. 1546. by dewelcke geseyt is dat den Commissaris van de kleyne rolle behoort syne jurisdictie t'exerceren, so wel tegens d'inwoonders van de Heerlickheit van de Prooftdye van St. Jans als jegens andere ondersaten des lants van Utrecht, ende te rejcteron d'exceptie van den Bailliu begerende renvoy van sulcke saken &c. d'inwoonders van de Heerlicheden van de Prooftdye t'samen verdragen ende geaccordeert waren, dat niemans van henlieden d'een den anderen soude betrecken ter eerster instantie noch voor den Commissaris van de kleyne Rolle, noch voor den voorsz. Hove op die verbeurte van acht of tien Carolus gulden, ende dat van de voorsz. overdracht ende accoort by de voirnoemde inwoonders seker besegelde brieven gemaect ende by hem luyden in seker coffert bewaert waren, ende dat dienvolgens seker vrouwspersoon, die ter contrarie van t'voorsz. een ander ondersaet van de Prooftdye voor de kleyne Rolle voorsz. hadde doen roepen ter eerster instantie, by den

den Substitutyt van den voorsz. Bailliu gecanseert was, ende hem by forme van compositie hadde moeten betalen een gouden Rosenobel, Dat hier en boven die voornoemde Bailliu van St. Jans te buten gaende die sententie by mijn Heeren van den grooten Rade tot Mechelen gegeven in den jare 1538. op den XI. Maji tusschen den Procureur Generael van desen Hove ter eenre, ende wylen Heer Albert Pighius Proost van sint Jans ter andere syden, hem vervordert hadde binnen de Heerlicheyt van sinte Jans den inwoonders te geven Relief contrarie die maniere van doene ende usantie van allen anderen rechtteren van den Lande der Keyserl. Majesteit van herwaarts over recognoscerende superieur, Seggende dat 't geene voorsz. is grootelijcx tenderende was jegens die Hoocheyt, Heerlicheyt, ende praeminentie der Keyserl. Majesteit wesen aldergenadichsten Heere, ende daarinne wel behoorde versien te syne, ende naardien hier op moudelinge behoort is geweest Adam Ram Bailliu van de voornoemde Proostdye, ende gesien de voornoemde sententie van den grooten Rade, ende sekere misive van de Majesteit van de Coninginne in date van de maent van Junius in 't voornoemde jaar van 1546. ende ander bewijs ende munimenten ten desen behoovende is geordonneert den voornoemden Bailliu die ondersaten van de voornoemde Proostdye so 't onderrichten, dat sy sulcke overcompste ende accoort, al sy 't samen mogen gemaackt hebben, daar af hier voren gesproken is laten varen, ende hem verdragen van dien zenuchfins te useren, ende synen Substitutyt also te onderrechten, dat by de penningen by hem ter cause van der pretenser boote als boven genoten de voornoemde vrouwspersoon wedergeve ende restitueere, Permitterende voorts den inwoonders van de voorsz. Proostdye sonder enich belet te laten compareren voor desen Hove ofte de cleyne Rolle, dair sy luyden ter eerster instantie geroepen sullen worden. Ende dat hy Bailliu hem niet en vervordere van nu voortaan te geven eenige Relievementen of andere diergelijcke Provificien ter tijt ende wijlen by decisie van de saecken betreffende de Regalia van de Proostdye voorsz. hangende ongedecideert voor den voorsz. grooten Rade of andersints by de Keyserl. Majesteit anders geappoinsteert sy. Actum t'Utrecht den 15. Februar. Ann. 1554. In kennisse van my G. Schryvers. Ende geleverd by den Pandet Jan van Winfen in handen van den Bailliu daard den 16. der selver maent.

A Dominis etiam de Hagesteyn aliquando id tentatum, sed similiter etiam frustra. Nam ab incolis nihilominus Curia adita Provincialis, utut multum quererentur de eo judices territorii:

Aan den Eerweerdigen ende Hoochgeleerde Heeren mijnen Heeren Doemden ende Capittel ten Doem, Vicedeken ende Capittel tot Oudemansker t'Utrecht, als Heeren van Hagensteyn. Vertoonen ende geven mit alder ootmoet seer dienstelick ende onderdanichlick te kennen uwer E. goetwillige Dienders Schout ende gemeen

gemeen gerecht van Hagesteyn, hoe dat waarachtich is, dat enen Hubert Stoffelssen als man ende vooche van Aeff syn wijf heeft ter eerster instantie doen roepen voor den Hove van Utrecht Anthonis Reyerssen Schepen in der tijt beyde wonende tot Hagesteyn, 't welck tenderen soude tot verachtlinge ende in minderinge van uwer E. Privilegien ende Hantvesten van Hagesteyn, d'welcke in 't eerste puntt oft articulo updrückt als hier nae volcht: Item in den eersten dat men allen saicken, die onder ons in den Scependom van Hagensteyn geschien ofte vallen mogen voer onsen Scepenen tot Hagensteyn te recht staen sullen, ende dat haer recht ende hoeft ende maelstadt wesen sal van allen saicken &c. Ende indien uwer E. sulcx souden willen toelaten te geschien, dat den enen inwoonder van Hagesteyn den anderen soude mogen doen roepen ter eerster instantie voor den Hove van Utrecht, en waart van geenen noode, dat uwer E. Schout ende Schepenen aldaar tot Hagesteyn sotten, gemerct die voersz. Supplianten als doen daar van geenen node en waren omme den naem te voeren ende eeds te doen, want den enen nabuer den anderen alijt soude ter eerster instantie roepen voor den Hove van Utrecht voersz. Alle 't welcke die voersz. Supplianten niet en versien omme te remedieren, ten wars uwer E. haer Supplianten hier inne versagen mit beboirlicke remedien, 't sy mit kerck geboden ofte anders op groose peene jegens uwer E. te verbeuren. T'is oick waar dat de Supplianten voersz. nyt den naem van Uwer E. doen leggen hebben enen mergen ofte buerspraick op ten XXI. Aprilis lastleden ende vergaderinge van den ghemenen nabueren gemact, ende haer aldaar tot Hagesteyn in der kercken voergehouden; oft sy layden het voersz. eerste puntt oft articulo van der Hantvesten achtervolgen wilden den niet, waar inne die nabueren geconsenteert hebben, ytsgezonderd die hier na volgen, d'welcke ter antwoort gaven, dat sy haer beraden, oick sommige seggende, dat sy mit uwer E. spreken wilden, ende mede sommige seggende, dat sy daar inne niet consenteren en wilden, willende contrarie doen haer privilegien, 't welck also niet en behoert, in den eersten Claes Gorriassen van Hoornick, Cornelis Claessen syn dochters man, Roelof Aeffsen, Daniël Dircksen, Stoffel Hubertssen, Hubert Stoffelssen syn soen als principael belbynder, ende Jan Aelbertssen, Ende ingevalle uwer E. hier inne die voersz. Supplianten niet remedieren ende voorstandich wesen en willen, ist te beduchten ende geschapen meerder quaats daar nyt te ryssen ende te spruyten, 't welck beter verhoet ware, Bidden ende versoecken daar omme d'voersz. Supplianten seer ootmoedelic, dat uwer E. haer hier inne versien willen mit beboirlicke remedien als voersz. u, op dat uwer E. van haer Hoocheyt niet gescludeert en worden. Dit doende &c. Loeff Alferssen van Everdingen Schout van Hagesteyn, Meus Meussen, Cornelis Jellissen, Tonis Reyerssen, Heymick Jacobsen van Schayck.

Statuta hæc, quorum mentio hic, hæctenus nondum reperi. Sunt Ottonis ab Arckel, qui ut dixi jam supra plenum sibi vindicabat ditionis dominium. Sed nunquam hæctenus observata. Nec ab incolis territorii, nec ab ipsis Capitulis. Nam & ipsi Canonici in prima etiam instantia vocarunt statim incolas ad Curiam Provinciam, ut sequentia satis docent:

Aan mijn Eerw. Hooghgeleerde, seer discrete, voorsienige Heeren Domdeken ende Capittle ten Doem, Deken ende Capittle tot Oudemunster i' Utrecht. Heeren tot Hagesteyn. Verthonen ende geven ootmoedelicken te kennen Cornelis Jelisfen, Aelbert Cornelissen Tucker, Floris Janssen Tucker, Meus Gerritsen, Symon Peterissen, Aert Aertssen, ende Peter Tomissen Scepenen ende Gerechtslieden, hoe dat sy Supplianten enda oock mede andere geen gerechtslieden uwe E. ondersaten van eenige particuliere Heeren van den Doem ende Oudemunster voir haeren asterwiesen geroepen syn i' Utrecht te recht, ende mede volgende dien sy doen die nabueren van Hagesteyn d'een den anderen ter eorster instantie roepen i' Utrecht, Alle 't welcke is tot groote exorbitante costen ende moeyten van de Verweerders; mitsgaders tenderende tot geheele vernielinge ende abolitiv van de Hoogh jurisdictie van mijn E. Heeren, ende mede tot verswaarnisse ende costen van de Supplianten, d'welcke als gerechtslieden op gewoenlijke buirdingdagen te recht moeten sitten, ende i' allen tyden by den rechter des vermaants synde, verlatenda heur bouwerie tot heuren grooten asterdeel, ende nietemin en valt dair altemet niet oft seer weynich te rechten als blyckt by aßen hier aangebecht, so dattet schande is daarom vier schaer te spannen, Bidden daaramme ootmoedelicken die Supplianten voernoemt, dat by U mijn E. Heeren 't selfde afgedaan en verboden mach werden, ofte dat U E. gelieve ons te verdragen weder eed te doen, oft eenige andere van gelijcken, biddende dat uwer E. 't selve wils laten verhoeden, dat by die van den lande van Vianen, Everdingen, ende Zydervelt sulx oock niet meer gedaan en werde (als wel gedaan oock is) gemerck wy met hemlieden sitten in eeninge, so dat wy hemlieden ter ierster instantie nergens roepen, besessen, noch betrecken en mogen dan voir haarlioder gerechten, is daaromme reden ende recht vermogens onse eeninge, dat sy uwe E. ondersaten oock ter eorster instantien roepen sullen voor uwe E. gerechte, mer bevinden sy lieden hem by de sententie gegraveert, mogen als dan dair voort van appelleren nae haven goets duncken, biddende van gelijcken ootmoelijcken overmits ons in voorleden tyden sekere besegelde Hantvesten verleent syn geweest by zal. Heeren Otto Heere van Arckel, d'welcke Hagesteyn maer eer toebehoort heeft, waar na wy ons in rechten geregeleert hebben tot op den dach van buyden, ende want die besegelde Hantvesten in tyden van oortoge vermist zijn hebbende alleen bebouden Copien bidden, dat uwe Eerw. gelieve ons de selve te besegelen, gelijk onsen Voorvaders, by uwer E. voorsaten beloost

beloofst is in 't accepteren van de Hooch-heerlicheyt van Hagesteyn, als blijkt by autentijcque Copie van sekere attestatie hier aan gebecht, Dit doende &c. Adscriptum margini erat ita: Die Heeren Doemdecken ende Capistle ten Doem, Vicedecken ende Capitularen van Oudemunster ordonneren den Supplianten t'exhiberen by desen Copye van de Eeninge ofte Unie hier inne geroert, ende sullen de voorsz. Heeren op te contraventie van dien ende op 't betrecken van de bancke van Hagesteyn behoorlicken voorsz. mijs tot costen van de Supplianten, ende aangaande de Hantfassen oock hier inne gementioneert sal gestatueert worden sulx als d'voorsz. Heeren bevinden sullen te behooren. Actum deses 8. Junii 1565.

Wy Christiaen Volckerffen gemachticht Schout in deser saak, Jan Meus, ende Cornelis Tucker, Schepenen in de Heerlicheyt van Hagesteyn doen sondt ende certificeren enen ygelicken voor die waarheyt, hoe dat voor ons gecomen ende gecompareert zijn in properen persone Jan Heynrickse den ouden out wesende ontrent LXXXIII. jaar, Henrick Peterffe out wesende LXXX. jaar, Franck Voerenisse out wesende ontrent LXXV. jaar, Bert Rutgersen out wesende ontrent LX. jaar, Jan Rutgersen out wesende ontrent LXIV. jaar, ende alle dese voorsz. personen certificeerden ende tuchden lijflicken aan den Heyligen mit opperechten vingeren volstaefs eedts, ende wy volcomelicken van haar genomen hebben, also sy daar mit recht van Jan Pouwelsen van wegen het gemeen lant van Hagesteyn toegebracht zijn, te weten dat hem wel voorstaat hoe een tijt geleden sy verdaacht zijn geweest van de Heeren van den Doem ende Oudemunster seggende dat sy Hagesteyn gecocht hadden, begeerende gebult te zijn, mit meer woorden, die doe vielen, Seyden die nabueren, dat sy van hoeren ouden eedt quijt geschouden wouden wesen, Daer op die Heeren ter antwoort gaven; indien uwen eedt niet quijtgeschouden en wort van Heer Jan van Egmont, so sal desen eedt van geenre weerden wesen, Begeerden die voorsz. nabuer daar voort op; Sullen wy u enen eedt doen, so suldy ons beloven by onsen ouden rechten te laten. Dit geschiet wesende heeft den Schout van den Doem Fierick geseyt; Ghy sult u Hantvest wyt doen schryven van woort te woort, ende brengense onder den Heeren, belovende dat se die Heeren besegelen souden, ende hier van so hielden Aert Konen ende Henrick die Wilde die meeste woorden voer die nabuer ende anders niet, Want dan redolicken is getuygenisse te geven der waarheyt, so ist dat wy Schout ende Schepenen voorsz. onse segelen op 't spatium van desen doen drucken, ende alle 's voorsz. sonder arglist. Actum op sinte Barbaten avont Ann. &c. veertich. Gecopieert uyt zijn principaal besegelt mit drie cleyne groene segelen op 't spatium gedruckt, oncancelleert, gans, gave, ende geheel, rustende onder den gerechte van Hagesteyn, ende daar tegens gecollationeert is bevonden dair mede t'accorderen, By my Roeloff Henrickken Secret.

4. Sed quantum ad Præfecturam, de qua statim jam dixi, notandum etiam hoc, quod cum causa est civilis appellatio quidem datur, sed non aliter cum effectu, quam si deducta in processum, si sententia præcessit. Siquid statuat, qui jus gladii habet, si jubeat, si concedat quid, si indulgeat, modo contra jus publicum non, tantum regimen territorii & politiam concernens, frustra tum appellatur. Sic exemplum in promptu est. Concesserat Comes de Solms Præpositus S. Joannis jus fossam fodiendi per Dominium de Thamen. Modum etiam præscripserat. Erant qui probabant. Erant alii, qui non item. Queruli qui non probabant adibant Curiam Provincialem, injuriam sibi fieri, agros suos minui conscissos fossa dictitantes, & ne quid gravius paterentur, ut cognosceret rem Curia, & admitteret appellantes, instanter admodum petebant. Curia precibus cum annuisset, & semel jam iterumque novum opus nunciasset, nec fossores desisterent, res ad Ordines delata. Operæ pretium ut rem ipsam, prout gesta est, addam:

Extract uit de Resolutien van de Geputeerde der Ed. Mo. Heeren Staten s'Lants van Vtrecht, Roerende het graven van seeckeren Vaert in de Heerlickheyt van Thamen, Jovis xx. Octobr. 1642.

Sijn binnen gestaen Mr. Adriaen Mol, Joost van Ewyck, ende Christiaan van Rodenburch Advocaten s'Hoofs van Vtrecht, in den name ende als last hebbende van syne Excellentie den Grave van Solms &c. als Proost der kercke St. Jan s'Vtrecht, geassisteert met syne Excellenties Bailliuwen der voorsz. Proostdye, ende vertoonden onder anderen, Dat hoewel volgens Provisionele Sententie in den jare 1564, tusschen den Heere Proost van St. Johan in der tijt, ende den Heere Procureur Generael gewesen, syne Excellentie als Proost competeerden verscheiden Hoocheden ende Regalia, ende onder anderen mede t'maecken van Hanvesten, ende Ordonnantien, als die niet prejudiceerden de Heeren van den Lande, ende hare Ed. Mo. Placcaten, Dat oock d'ingesetenen van de Proostdye ter eerster instantie nergens anders conveniël waren als voor de respectieve Gerechten aldaer, uytgesondert alleen als sy by Borgers ende inwoonders der Stads Vtrecht wierden geconvenieert, gelijk sy by de voorsz. Sententie vertoonden, Ende dat ingevolge van dien de Heerlicheyt van Thamen met O'troy ende op Ordonnantie van den Heere Proost in der tijt bepoldert synde, over t'graven van een Vaert in deselvs Polder, die by de voorsz. Ordonnantie te maecken gestatueert was, questie gevallen synde, by Resolutie van syne Excellentie, ordre, in wat voegen die Vaert by provisie soude worden gegraven, gegeven was, Waer van hoewel geen appel en viel, als t'welck zyne Excellencie absolutelijck competeerde, ende niet en tendeerde tot prejudicie van haar Ed. Mo. ende der selver Placcaten, evenwel by de Heeren van den Hove daer jegens appel met s'ucheantie verleent

was,

was, oock appointment in cas van attentaten, ende penael interdictie, tegen syn Excellentie, Welckappel, surcheantie, ende interdictie, also syn Excellentie niet soude noch gehouden was te pareren, Dat oock d'ingesetenen van de Proostdye by hare mede ingesetenen ende andere, goen Borgers ende inwoonders der Stadt Vtrecht synde voor den voorsz. Hove als mede voor de kleyne rolle in rechten werden geroepen ter coster instantie, ende d'exceptie van incompetentie ende Renvoy aldaar geproponceert synde cum expensis gerejsteert, ende dat alle t'selve smaecte notoire infractie van't recht ende jurisdictie van syn Excellentie, ende syne Proostdye, ende dat daar uyt niet als vordere feytelicheden ende meêrder onlusten souden ontsaen, Verlochten de voorsz. Advocaten in den name ende door last als vooren, Dat de Heeren van den gemelten Hove door autoriteyt ende aanschryvens van haar Ed. Mog. daar toe vermaent ende gehouden mogen worden, Dat sy haer voortaan onthouden ende ontleiden van sulcke ende diergelijke proceduuren, maer syne Excellentie syn recht ende jurisdictie onvercort laten &c. Onder stont: Geextrabeert uytte voorsz. Resolutie ende accordeert, In kennisse van wy, ende was onderreychent, Ant van Hilten. Missive, waer by de Gedeputeerde van de Staten van Utrecht het voorsz. Extraet aan den Hove oversenden.

Edele, Erensfeste, Vrome, Hooghgeleerde, seer Voorzienige Heeren, Wat ons van wegen ende in name van syn Excellentie den Heere Grave van Solms &c. als Proost der kercke St. Johans tot Utrecht op Wyden is voorgedragen ende versocht, gelixen U. Ed. uyt het bygevoechde Extraet van onse Resolutie breeder te sien, Versoecken U. Ed. den inhouden van dien als raeckende die Hoocheden ende Regalia der gemelte Proostdye, ende onder anderen mede het maecken van Hantvesten ende Ordonnantien &c. wel willen overwegen, ende ons daar op schriftelyck ende mondelinge doen berichten door hare Gecommitteerden op Dinsdach naestcomende, waer toe wy ons in desen sulken verlaten, Hier mede, Edelen, Erensfeste, Vrome, Hooghgeleerde, seer Voorzienige Heeren, Bewelen wy U. Ed. in Godes H. bewaringe. Geschreven t'vvecht den xx. Octobr. 1642. Was geparapheert Nicolaes van Berck vidit. Onderstont, Uwer Ed. goede Vrunden, De Gedeputeerden van de Staten t'Lants van Vtrecht. Ter ordonnantie van deselve, Ende was ondortreychent: Ant van Hilten. Die superscriptie was: Edele, Erensfeste, Vrome, Hooghgeleerde, seer Voorzienige Heeren die Presiderende &c.

Antwoort van't Hoff op de voorsz. Missive. Edle Mogende, Wyse, Voorzienige, ende seer Discrete Heeren. Voor bericht op de Resolutie van Uw. Ed Mog. in date den xx. deser maent ons toegefonden, inhoudende het geproponceerde van drie Advocaten deses Hoofs uyt den naem ende van wegen zyn Excellentie den Heere Grave van Solms sal dienen, Dat aan ons gepresenteert w sekere requeste op den

naeme van Isaac van Gerven cum lociis, inhoudende, dat by interlocutoire Sententie van gemelte syne Excellentie aan eenige weynige ingelanden van de Polder van Thamen geconsenteert was by provisie te mogen graven een nieuwe weteringe, niet tegenstaende de voorsz. Polder een geruymen tijt van jaren met een ander weteringe wel was gediect geweest, clagende daar by gegraveert te syn, eerst uyt redenen dat het voorsz. consent by syn. Excellentie was toegestaen in weertwil van de meeste Ingelanden der voorsz. Polder, die niet gerekent en mogen werden naer het getal der personen, maer nae de quantiteyt der mergentalen die de personen possideren, ende ten anderen dat het afgraven van hare Landen consistende in facto irreparabili, Versoekende om redenen voorsz. in appel ontfangen te werden, ende te mogen genieten de clausule van inhibitie, waer op by ons verleent synde appel met surcheantie ten dage toe dienende, is ten selven dage op de rolle eysch en versouck gedaan, Waer op by Procureur van partye sacht genomen synde is middeler tijt de verleende surcheantie gecontinueert, Ende dewyle partye da voorsz. provisie niet en pareerde, noemaer mit arbeiden ende graven van de voorsz. weteringe voort voeren, hebben de voorsz. Supplianten ons gepresenteert de tweede requeste, ende daer by inhererende haer voorsz. gravamina versocht citatie in cas van attentaten met penale interdictie, dewelcke wy noch ampts noch rechtens halven hebben kunnen weygeren, Ende dewyle desolve provisie by partye andermael wierde gevilipendeert is ons de derde requeste gepresenteert, Op welcke delibererende ende danckende op middelen, waer door de saecke mochte werden beslicht, hebben wy om te gaen met goede correspondentie twee uyt het midden van ons gecommiteert, om gemelte syne Excellentie over dese ende noch een ander saecke van gegeven Oitroy te begroeten, ende reden te geven van onsen rechtmatigen dispositiem, mitsgaders te vertoonen, dat deselve niet en waren streckende tot eenige de minste infractie syner gemelte Excellentie jurisdictie, en gereet staende om naer syn Excellentie toe te gaen, is ons gerefereert desen aangaende zetwes ter vergaderinge van Uw. Ed. Mog. gepasseert te syn, waer door voor die tijt de Commissie is achterwegen gebleven, Waer naer ontfangen hebbende de misive ende Resolutie van Uw. Ed. Mog. op het geproponeerde van de voorsz. Advocaten, hebben wy tytelijck geexamineert de Sententie van den grooten Rade van Mechelen. Ann. 1564. tusschen den Proost van St. Jans in der tijt ende den Procureur Generael van desen Hove gewesen, daer op de voorsz. Advocaten in name als vooren haer meeste fundament syn nemende, Waar uyt wy sien, dat den Proost in der tijt toegestaen wert de hoge, middele, ende lage jurisdictie in allen saken so wel criminele als civile, maer niet anders als met een curieuse ende forchvuldige reserve van de Souverainiteyt aan den Heere van den Lande, uyt cracht van welcke specialyck het appel in allen saecken gedefereert wert

wert aan den Hove van Utrecht, wygesondert alleen in't crimineel voor so veel het selve by de voorsz. Sententie wert geexprimeert, oversulcx dat U. Ed. Mog. erroneuselyck ende tegens waerheyt by de voorsz. Advocaten is voorgedragen, dat in dese saeckē daer over quaestie is geen Appel en viel, ende syn Excellentie qualitate qua onghouden was de bevelen van den Hove te repareren. Eerstelyck vermits het is een civile saecke, vdoor syn Excellentie by requeste, antwoord, ende replycq beschreven, ende een provisionēle Sententie hebbende vim definitivā daer op gegeven, daer van buiten alle controversie appel aan den Hove plaats heeft. Ten anderen dat het oock niet en is een Hantyeft, maer alleen een confirmatoir van een Ocrooy in den jare 1628. aan die van Thamen gegeven, ende dat nae convocatie ende met toefstemminge van alle ingelanden waer van in desen de meeste het werck syn contradicerende, Ende alwaer's de saecke alsodanich als die wert godesciferuert de Politie raecten, so is evenwel het Hoff art xxv. van de Ordinantie rubr. van President en Raden aarbevolen de Judicatury in saken rakende de politie van de platte Landen, binnentlantsche dyckagien, dammen, sluyfen, watergangen &c. speciaal in cas d'appel art. 11. rubr. van saken die by appel ten Hove komen, welke Ordonnantie synde jongen van date als de voorsz. provisionēle Sententie van den Secreten Rade des Coninax so wel den Prooft van Sint Jans in der tijt soude subben geeximeert als den Leckendijck boven ende beneden Dams, witsgaders den Zeedijck, nadien by de voorsz. Sententie niet en wert bevonden, dat den Heere Prooft daerinne specialijck soude syn geprivilegieert, Ende schoon genomen de Suppliansch in 't vergraven hare Landen al hadden geconstitueert, so hadde men deselve voor hare geleden ofte te lyden schade behooren verhooringe te doen, waar van ons al mede niet en is gebleken, Ende so veel aengaet s'gone by 't voorsz. geproponeerde wert gearreert van het rejedaren van d'exceptie van Renvoy ofte incompetentie in saken daer d'ingesetenen van de Prooftdye by hare mede ingesetenen oft anderen inwoonders deser Provincie vande den Hove off Gleyne rolle ter eerster instantie in rechten worden betrogen, kunnen wy voor als noch daar op niet aduiferen, vermits by het geproponeerde niet en wert geexprimeert, in wat saken sulx soude wesen geschiet, die nochtans wel sodanich souden kunnen syn, 't sy ter oorsaecke van prorogatie van jurisdictie, off andersints, dat niet anders heeft kunnen werden gedisponeert, Alle welke redanen, als raeckende het jus majestatis ende de Regalia van uwre Ed. Mog. Provincie, wy deselve biiden wel te willen overwegen, ende secker te syn, dat wy in desen sonder Uwer Ed. Mog. recht ende gerechtigheden te krencken niet anders en hebben kunnen disponeren.

Extrait: Is in de vergaderinge erschienen syn Excellentie dan Heere Grave van Solms &c. als Prooft der kercke St. Johans i' Utrecht, ende Heere van Mydrachte, Thamen &c. geassisteert met Mr Adraen Mol, Joost van Ewijck ende

ende Christiaan van Rodenburch, Propoverende aldaar door monde van deselve, dat syne Excellentie op den xx. Octobr. 1642. lefleden haar Ed. Mog. hadde doen vertooven de indracht by de Heeren van den Ed. Hove van Utrecht gedaan in 't recht ende jurisdictie zyn Excellentie by zyn Proostdye competende, te weten, Dat by de gemelte Heeren van den Hove, niet alleen appel met surchancie verlaant was tegen sekere Resolutie by zyn Excellentie in de voorsz. qualiteyt op 't graven van sekere Vaere in de Polder van Thamen, ende sen besten van de gemeene ingelanden ende inwoonders aldaar genomen, maar dat oock de proceduyren in appel voor den voorsz. Hove wiarden gepresequert ende penale interdictie tegen zyn Excellentie, misgaders syne Officieren ende Onderfaten van in prejudicio van den voorsz. nullem appelle yetwes te doen, verleept was. Oock met verfoeck, dat haer Ed. Mog. niet alleen gelieven wilden 't voorsz. te doen repareren, maar oock te effectuieren, dat sulcke ende diergelijke infractien van zyn Excellenties recht ende jurisdictie in futurum mochten worden gaweert breeder als in deselve premissie alhier ter vergaderinge gadaan ende averyclovert, Ende hoewel zyn Excellentie verhoopt hadde, dat 't selve verfoeck, als gefundaert op de notoire rechten ende praeminentien der Haeren Proosten, ende der selver Proostdye soude nageranten syn geweest, ende gedscheert van de voorsz. proceduyren, So was evenwel in de lefleden wecke ter audientie van de Rolle van den Hove bepleyt seker verfoeck in de voorsz. saks van appel tenderende onder anderen om gerepareert te hebben 't geen syne Excellentie met goede redenen, ende nyt kracht van zyn recht hadde doen doen, alhoewel oock by d' Heeren van den Hove beloofs was alle proceduyren tot de conferentia met syn Excellentie over de voorsz. saks te stateren; Wiens niet jegenstaende 't voorsz. verfoeck op ordonnantie van den Heere Commissaris van de rolle van den voorsz. Hove in 't volle Collegie des selfs weder bepleys was; Waer door hoewel syn Excellentie te maerder juste en suffisante redenen waren gegeven, omma niet enst syn recht te defenderen, hadde evenwel soeckende d' aldersachteste middel tot redres van de voornoemde indrachten ende infractien de voorsz. vruntlike Conferentie doen vervorderen ende voortgaen, die daar door vruchteloos is af geloopen, om dat de Heeren Gecommitteerden van den gemelten Hove preciselijck urgeerden, dat syn Excellentie dese saks voor d' Heeren van den Hove (notoirlyck in desen partyan formeel) soude laten disputeren ende desideren, ende dat de middelen, daermade de Heeren van den Hove 't verleende Appel poechden st. ende te houden, ander anderen daermade geresolveert wierden, dat niet in alle civile saecken, daerinne by de leeghe Gerechshanchen in de Proostdye wort gesentencieert, appel valt, dat dese saecke wel is civil, maar spekerende tot de Politie in de Proostdye, ende de Resolutie daar op gevolcht was en was een sentencie van een leeghe

laege Gerechtsbanck, maar een Resolutie ende Hantsfess van syn Excellentie als Heer ende Proofft gegeven onder syn ondersaten, die oock geen sententien als Rechter wyft, maar als Proofft Ordonnantien ende Hantsfellen maeckt, daar van mijsdien geen appel valt, insonder daer de gemelte Heeren van den Hove toestaen, dat de Resolutie is een Confirmatoir van't Ocrooy by voorgaende Heere Proofft verleent, Dat mede d'Ordonnantie van den Hove niet in consideratie quam, door dien Generale Statuten niet en connen wechnemen t'speciale ende singuliet recht van een derden, als waren d'Heeren Proofften, insonderheyt daer deselve Heeren Proofften haer jurisdictie ende recht niet en hebben uyt krachte van privilegio van d'Heeren van den Lande, maar in krachte van Contracte met deselve opgerecht, ende de Sententie daar op gevolcht, Welck recht haer te benemen soude wesen notoire Attentaten in prejudicie van Provisionele Sententien ende processe ten principael noch ongedecideert hangende, in sulcken gevalle ante omnia revocabel, Ende dattet vergraven der landen gedaen was nae behoorlycke informatie ende verboor van partyen, ten eynde syn Excellentie te beter soude mogen worden onderrecht voor t'nemen van syne resolutie, ende t'welk daerom t'onrecht een proces wert genoempt, mitsgaders t'vergraven streckte tot voordeel van t'gemeene beste van de Polder, tot niemants laste, oock selfs niet van de pretense doleantien, die haer lant oock vergoet wierde, meerder als t'selve in der daet weert was, Nevens meer andere redenen ende argumenten mondelinge verhaelt, ende in't noot sy schriftelick te deduceren, Soo verlochte syne Excellentie als noch haar Ed. Mog. gelieven wilden syn Excellentie te doen hebben dat ten minsten by provisie alle proceduyren voor den Ed. Hove mogen werden gehouden in state, Welcke stateringe te meerder gefundeert is, om dat alwaert schoon dese saecke appellabel waar geweest (als geensints) evenwel de gemelte Heeren van den Hove niet en souden vermogen eenige surcheantie veel min interdictie te verleenen, als t'welcke stryden soude tegens den notoiren text van hate eygen Ordonnantie art. 11. rubr. van saecken die by Appel ten Hooff comen.

Extract uyt de Resolutien van d'Ed. Mog. Heeren Staten s'Lants van Utrecht, Mercurii 15. Mart. 1643. Na versochte ende verleende audientie syn alhier verschenen in hare Ed. Mog. vergaderinge d'Advocaten Mol, Ewijk, en Rodenburch metten Bailliuw Marten Zaunschliffer in name ende van wegen syn Excell. den Heere Grave van Solms &c. gedaen hebbende een mondelinge propositie by beamluiden Comparanten schriftelick overgelevert, ende als nu mede gelesen, De welke geleyt synde in deliberatie is goet gevonden en geresolueert by desen te schryven aan de Heeren Presiderende ende Raden s'Hoofs Provinciael van Utrecht aldus: Wy senden U. Ed. neffens desen Copye van sekere schriftelike Remonstrantie ons als nu overgelevert op den name ende van wegen syne Excellentie den Heere Grave van Solms &c. aengaende de indrachten, die deselve als Proofft van St. Jans alhier

R r r r

wierden

wierden aangedaan in syne Excellentie rechten ende praeminentien in deselve Prooffdye by eenige ingelanden in de Tamer polder, ende by den appointementen van U. Ed. deselve verleent, omme by U. Ed. geexamineert te worden, oude ons op den inhouden van dien te berichten nae behooren, Ordonnrende U. E. by dese hangende onse deliberatie de saecke te houden in state buyten eenige executie, daar toe wy ons sullen verlaten.

Diu lis hæc pependit, sed ratio interim pro Præposito potior visa & longe fortior. *Extract uyt de Resolutien van de Vroetschap s' Maendachs den 8. April.* Op't different nopende 't appel by den Ed. Hove Provinciael verleent jegens seecker appointement ofte Resolutie van den Heere Grave van Solms &c. als Prooff St. *Jans vakende sekere nieuwe Vaert in de Polder van Thamen heeft de Vroetschap haar geconformeert mettet advijs van de Heeren daar toe by haar E. gecommiteert den XI. Octob. verleden, namentlyck dat by de Ed. Mog. Heeren Staten alvorens hier op te disponeren eenige sullen worden gecommiteert, die partyen daar toe geroepen, sullen reysen ter plaatsse contentieus, ende haar so by inspectie oculair als anders op de gelegentheyte der saken informeren, ende daar van rapport doen, ende in cas haar Ed. Mog. uytset rapport verstaan, dat de Vaert ter plaatsse ende in voegen die is begoft ende afgepaalt bequaam ende dienstich sal wesen, dat haar Ed. Mog. uyt souveraine macht, ende sonder prejudicie van d' een of d' anders autoriteyt ende jurisdictie sullen ordonneren, dat deselve Vaert also sal werden gegraven ende opgemaackt tot gemeene Polders costen, ende dat de schouwe ende onderhout van deselve Vaert mede sal gedaan worden tot costen van den selven Polder, ende ingevalle men verstaat, dat de gulden voor de roede tot verstoringe van 't Lans dat vergraven sal worden niet genoegh is, men 't selve sal suppleren tot astimatie van onpartydige.*

Quod ad Curiam Provincialem necesse est verbo adhuc addam, quod etsi nec argumentis nec exemplis destituta, quibus censuit reum criminis, si appellet, audiendum, talia tamen non adduxit, quibus potuit convelli vetustissimum urbis jus. Scio in omni causa appellatio concessa. *Ordonn. van den Hove van Utrecht rubr. 18. Van saecken die by Appel ten Hove komen art. 1.* Sed in omni civili, ut urbs verba hæc accepit, quemadmodum etiam retulit ad modum tantum procedendi, quod in fine Instructionis: *dat men in allen anderen saacken den stijl van procederen betreffende, ende in desen niet begrepen hem sal reguleren naar beschreven rechten &c.* Quod autem ad exempla; exempla non probant. Nec sufficit, si adducas exemplum, quo appellatum. Exemplo opus, quo appellatio fortita est effectum, & quo extinxit sententiam. Ejusmodi autem nullum. Sic exemplum quo appellatum a magistratus decreto. Sed exemplum quod nihil probat. Proscripsit civem magistratus. Is ad Curiam provoca-

provocaverat. Censuerat Curia audiendum. Sed magistratu invito, & quo invito appellatio etiam prorsus inefficax. Et tamen postea id a Curia adductum in exemplum Ann. 1638. & hujusmodi quidem verbis:

Dat oock de Magistraet van Utrecht niemant sonder kennisse des Gerechts de Stadt mach verbieden blyckt klaarlyck art. 17. rubr. 1. van d' Ordonnantie.

Waaromme oock Aert van Ingen in den jare 1626. by de Vroedschap de Stads ende zyn Borgerchap ontseyt wesende daar tegens by den Hove in appel is ontfangen, ende 't selve appel by den Staten geconfermeert.

Duorum Statuum assensu quod recepta non nego. Quod tertio Statu invito ex hoc quod sequitur factis patet.

Extract uyt de Resolutien van d'Ed. Mog. Heeren Staten s'Lants van Utrecht aangaande de saacke van Aert van Ingen, Jovis den 9. Mart. 1626.

Compareerden de Heeren Meesters Peter van Leuwen ende Timan van Cuyck Ordinaris Raden s'Hoofs Provinciael van Utrecht, ende seyden gelaft te zyn om d'Ed. Mog. Heeren Staten in den name van den selven Hove met alle reverentie te remonstreren de indracht by de Heeren der Stadt Utrecht haar Ed. aangedaan in 't stuck van de administratie van justitie over seecker Appel geinterjecteert by Aert van Ingen Apothecaris, ende voorts ten respecte van seecker Acte by de Vroedschappe deser Stadt den Hove voorsz. geinsinueert, versoeckende dat daar inne by gevoechlycke middelen mochte werden geremedieert. Waer op rypelyck gelet ende gedelibereert synde geauthoriseert ende gecommiteert zyn de Heeren Strick, van Nederhorst &c. Hardevelt ende Hamel, of 'tmeerdereel van dien, om de voorsz. questie tusschen die van den Hove ende der Stadt Utrecht ontstaan in vrientchap te accommoderen, houdende dit Collegie onder tusschen in waarde, 't gene by die van den Hove nopende de verleende surcheantie gedaan is, vertrouwende in cas dese twee saacken door de voorsz. Gecommitteerden niet en konden werden geaccommodeert, dat die van den Hove dan voorts daar in procederen ende disponeren sullen volgens haren eedt op de justitie gedaan, wel verstaande dat men den selven Hove in 't geen by haar diensvolgende tot voortstant van justitie hier inne gedaan mocht worden sal maintineren naer behooren, ende dat deselve ondertusschen hare proceduren sullen houden in state.

Hier op verclaarden de Heeren Borgemeesters der Stat Utrecht niet te kunnen advoieren 't gene by die van den voorsz. Hove in de voorsz. saack van Aert van Ingen gedaan is, als streckende tot beslytinge van haar Ed. Stadts jurisdictie, daar van by desen protesterende, Consenterende niettemin in de verleende Commissie van accommodatie ende versoeckende daar van acte, dewelcke dese is. Onder stont: Geextraheert uyt de voorsz. Resolutien ende accordeert. Leger stont: In kennisse van my Ant. van Hilten.

3. Nemo autem existimet urbem quamvis protestantem suffragiis Statuum tamen victam. Ubi de privilegiis, de jure Statuum disceptatio est, nisi omnes consentiant, concludi nihil potest. Nec votorum pluralitas tum quicquam ad rem facit. Censuit sic & Princeps & duo etiam illi Status: *Poincten waar inne de twee Leden haar vinden onbeswaart om niet te gaan by overstemminge:*

Keerstelyck dat by overstemminghe geen veranderingh sal worden gedaan in de Gereformeerde religie publycquelyck gerecipieert ende besworen.

Noch in de Staat van de regeeringe der drie Leden over de Stadt, Steden, ende Landen van Utrecht.

Noch in de Hoocheyt ende Heerlicheyt van deselve Provintie, mitsgaders in de notoire privilegien van yder lish van dien.

Poincten ende articulen by zyn Hoocheyt beraemt tot provisionele accommodatie van de opgerefsene differenten tusschen de Geeligcerde ende Edelen ter eente, ende de Stadt Utrecht ter andere syden vervat in acht poincten.

Op't VIII. dat in materie van Religie geen overstemminge plaats en heeft, noch in saacken concernerende de Hoocheyt ende Souverainiteyt van de Regeeringe, mitsgaders veranderinge van dien, gelyck mede in privilegien, vryheden, exemptien, rechten, statuyten, losselycke, ende wel hergebrachte Costuymen, als oock in oorloghe, peys, gemeene Lants Domeynen, en munte &c.

6. Quod dico ergo hoc est: Potest a Scabinis appellari ad Curiam, sed non in causa criminali. Etiam in civili non, si quid forsan decrevit urbs quod vel modum procedendi vel politiam concernit. A sententiis appellatur. A statutis non item. Nec a sententiis indistincte. Nota inter interlocutoriam & definitivam distinctio, l. 2. ff. de appell. recip. l. 2. C. si pend. appell. Bort's Gebruyck van appel. in criminele saken cap. 3. n. 1. & seqq. Alb. Gentil. 1. advoc. Hisp. 16. & 2. advoc. 28. Papegaey p. 303. & seqq. Jus quod mordicus urbs defendit jam ante seculum & quod excurrit. Ex Actis Ann. 1578. De Regeerders der Stadt Utrechts Raetsaam vergadert en gesien hebbende seecker appointement gestelt op de marge van seeckere Requeste den Hove Provinciael alhier gepresenteert van wegen Cornelis van Nes Tollenaer t'Utrecht van date den 27. Martii 1578. laten hem beduncken, dat sy ongehouden zyn d'appellatie ende inhibitie daar by verleent se admitteren of pareren, vermits het appointement van den Gerechte maar provisioneel is ende reparabel ten definitive, sonder dat hem can moveren, dat by den Appointemente van den Gerechte tacite gerejecteert soude wesen seeckere gepretendeerde exceptie niet geproponeert, ende dat sulcke rejectie soude smaken interlocutoire hebbende kracht van definitive, ende mitsdien appellabel, overmits dat die sake van den

den voorsz. Impetrant van appel ende inhibitie is een sake concernerende die politie van dese Stadt op te jaarmedcken van dese Stadt geordonneert, in welcke politie alle ingesetenen van wat qualiteyt die zijn, d'ordonnantie van den Rade deser Stadt notoir subject zijn, sonder dat onder behoorlijcke reverentie gesproken mijn Heeren van den Hove daer inne eenige kennisse competeert, te meer in desen, alwaar niet nieuws by de Regeerders gestatueert of geordonneert en is, mer 't geene van outs geordonneert is geweest langer dan menschen memorie gedenckt, ende langer dan hondert jaren, sonder dat te letten staat, dat mogelijck op eenige tyden slap regard ende toeficht genomen is by eenige Officieren op te executie van deselve, so daar uyt niet en volcht, dat men deselve niet en soude mogen executeren, want die jurisdictie ende autoriteyt van de Stadt niet op te executie, maar op te Ordonnantie gesundert wort, die alle marckten gerenoveert wort by publicatie, ende die sy mogen doen executeren alst hem beliest, Ende of hem de Regeerders deser Stadt Uirrecht in haar Ordonnantien of Decreten eenichsints souden mogen omgaan tot lesie van ymants gerechticheyt 't selve en soude niet mogen geredresseert worden by appellatie, so in saken van Decreten geen appellatie en valt, als mijn Heeren van den Hove Provinciael t'anderen tyden gesentencieert hebben, maar soude in sulcken gevalle gheprocedeert worden tot reformatie, als die na rechten notoir is, Ende also dan d'voorsz. inhibitie is foverende inobedientie jegens die Regeerders deser Stadt, ende dat die pretense exceptie notoir ongesondeert is, ende alleen voorgestelt omme te ludificeren die jurisdictie deser Stadt, ende deser Stadts publicatien ende politien, Soo hebben de voorsz. Regeerders wel willen ordonneren ende ordonneren by desen, dat die Schouteth ende Gerechte deser Stadt sullen procederen tot executie van heur kloklydinge ende ordonnantie, ende tot effectuele voldoeninge van den appointemente voorsz. by den Gerechte verleent tot conservatie van hun auctoriteyt ende jurisdictie deser Stadt sonder eenichsints de Requeste van den Impetrant vorder te beantwoorden, dan by insinuatie van desen aan den Rade Provinciael alhier, Ende alsoo d'voorsz. Regeerders verstaan, dat dickwils appellatie ende inhibitie by den voorsz. Hove verleent wort op sententien interlocutoir reparabel zijnde, ende oock in saken niet excederende de somme van twee hondert Karoli gulden, ende meer anderen contrarierende expresselijck die privilegien by Keyserl. Majesteyt Hochoffelijcker memorie op 's stuck van de justitie gegeven, als oock in saken van excysen, daer inne hem luyden geen kennisse noch seggen en competeert, ende dat vermits dien verstaan moet worden alsulcx mitter daet te geschieden, Hebben de voorsz. Regeerders geordonneert ende ordonneren by desen, den Schouteth ende Gerechte voorsz. by den Eedt in 't stuck van hun Staet.

gedaan alsulcke appointementen also mitter daet gegeven niet en sellen obedieren; maer haerluyder jurisdictie ende gerechtricheys daar jegens metter daet te maintenir en ende conserveren, ende hemluyden sulcks te kunnen te geven, om by hemluyden ghemainteneert ende ghaconserveert te werden, ten eynde de ingesetenen deser Stadt met sulcke frivole appellatien ende inhibitien tot hare groote onnutte costen niet meer gequelt en werden. Regeerende dat dit selve myn Heeren van den Rade Provinciael geïnfinueert mach worden, ten eynde dat sulcke appointementen niet meer gegeven en worden, ende dat alle schandale ende onverstant so tusschen hemluyden als ten aanschou van de Gemeente vermijt ende afgekeert mach worden, ende alle goede correspondentie gehouden, Blyvende een ygelyck in 't syn ongemolesteert, Verclarende d'voorsz Regeerders, dat sy den Rade Provinciael voorsz userende van hun ordinarij jurisdictie presenteren te dragen alle obedientie, respect, ende reverentie, als hemluyden eenichsints toebehoort. Aldus gedaen opten Raethuyse t'Utrecht den VII. April. Ann. 1578.

CAPUT XLI.

1. An crimen morte extinguatur. 2. An Princeps tantum remittat id. 3. An etiam urbs Ultrajectum. 4. Quem exulem jussit urbs esse an Principi reducendi jus magistratu invito. 5. An reducendi eum jus ipsius lato introitu. 6. Hodie quodnam jus jam exerceat Gubernator. 7. Lantwinningh quid. 8. Ut remissio impetretur, an necesse ut cum propinquis precedat transactio. 9. Cui insinuanda hac & intra quod tempus. 10. An simpliciter insinuetur, an necesse ut precedat prius causa cognitio, & qua in re hac consistat. 11. Quando locus cautioni. 12. Submissio & remissio quomodo inter se differant. 13. Remissio a quo petenda si cades alibi patrata alibi reus habitet. 14. Praescriptio etiam temporis an crimen extinguat.

- I. Impunitum manet crimen, si reus vita concedat, modo fato concedat. Si sibi mortem consciscat, sub patibulo sepelitur, & si crimen sit quod committit, propter quod fit confiscatio, etiam bona ejus confiscantur, l. 3. §. 1. §. 3. & §. 6. ff. de bon. eor. qu. ant. sent. Rolob. recueil cap. 13. §. 6. & seqq. Sed ut dixi jam supra vix aliquis confiscatur jam, nisi is qui commisit quid adversus populi securitatem reus læsæ majestatis. Transactio crimen non extinguit, l. 3. C. pro qu. caus. serv. pr. præm. Sed eo tantum rem deducit, ut si culpa non dolo, si impetu cædes facta, non destinato consilio, facilius Princeps

ceps remittat. Princeps, inquam, remittat. Nam remitteridi jus soli cui^{2.} jus majestatis, l. 7. C. de prec. imp. offer. Scabinis, judici, magistratui idem jus non concessum. Nec ad tempus in civitatem datis literis securitatis potest profugum homicidam magistratus admittere. Etiam Curia Provinciali quandoque id interdictum, ne reo in dioecesi morandi copiam præstaret, ut literis Philippi Regis Ann. 1569. *By den Coninck. Lieve ende getrouwe, Wy houden u gedachtich van t'gene, dat wy onlanx geschreven hebben aangaende die Lantwinninge, ende hebben t'sichtent ryfelick geloth op die selve sake, ende op als genomen die behoorlycke deliberatie hebben wy geraden bevonden, dat ghy u verdraecht voortaan te gevens of te accorderen eenige Lantwinninge roerende die homicidien geschiet in onsen Lande van Utrecht, Soo lange ende totter tyt toe, dat wy anders sullen geordineert hebben, U ordonnerende ende bevelende daeromme mis desen U. hier naer te reguleren, sonder des te syne in gebreke, Lieve ende getrouwe &c.*

Nihil certius, ut puto. Sed nihil certius etiam hoc, quod ingens hier^{3.} rursus Ultrajecti prærogativa: Non minus quam Princeps, aut cui jus majestatis, præfert gratiam rigori juris, promittit reo impunitatem, remittit crimen, condonat. Et id jus quod exercuit jam ab omni memoria. Promittit dixi impunitatem, ut anno adhuc hujus seculi LXXVIII. 27. Novemb. reperta extra urbem confossa rustica in aqua ductu: *Edoch so ymant van de handdadige sulcks quame te openbaren ende aan te brengen, ende syne Complicen daar door in handen van justitie geraeckten, den selven sal boven de genietinge van't voorgemelte pramie t'voorsz. delict gepardonneert, ende synen naem insgelycks verswegen worden.* Remittit crimen, condonat, ut exempla infinita. Ex urbis ipsius Actis:

Scepene, Rade, ende Oudermanne, geneygt wesende tot gratie ende genade te doen ter eeren ende weerdicheyt van onsen Heylichsten Vader M^r. Adriaen van Utrecht nu nye gecoren Paus van Romē geest Gijsbert Klaessen alhier van den Maerschalck Adriaen van Pallaes van wegen onsen Genadigen Heere van Utrecht beclaecht wesende dat hy seeckere ryse toebehoorende Nas Janssen van enen weert aan der Lecke, daar questie om is tusschen den Heeren van den Dom ende Oudemunster ter eenre ende Jan van Zuylen van Blasenborch ter andere syden, boven besettinge van den Panders ende die Schout van de Vaert wechgevoert heeft, van dier misdadt daar hy syn lijf an verbeurt hadt, gratie gedaan, Dan hy sal Nas Janssen die den Weert op Weerden recht besteecken heeft syne helft van den ryse ende teenen, so wel die penningen van den vercofte als die gesneden besette ryse laten volgen, ende dair aff vernuegen. Voort sal Gijsbert voersz. behoorlycke oirvede doen hier omme niemant, noch oock Nas Janssen, noch niemant van synent wegen

wegen te misdoen noch doen misdoen, noch geen onstantastige saecken meer bedryven sal by t' verbeuren van syn lyff, ende by sal voort reysen tot Romem tot onsen Heylichsten Vader den Paus voersz, ende dancken synre Heylicheyt dat die Raet synre Heylicheyt ter eeren hem syn lyf gegeven heeft, ende betoon daer af brengen, ende dat binnen drie maenden naestcomende, off hy sal daer en t'eynden uytter Stadt ende Stadt vryheyt wesen, ter tijt toe hy gedaan sal hebben also voersz staet.

† Vulgo hic den blauwen Bisschop in famo-

sis libellis, qui sparsum passim. Ab insigni Bavaro-

rum quod oblique decussatis tessellis argenteis & coeruleis constabat.

Unde & blavius florenus non alius quam Bavaricus in Chronic. Windesem. lib. 1. cap. 32.

Centum florenos Blavius dicebatur accepisse.

4. Quod ibi in Onomastico ignorantum Rosweydo.

Etiam id Campenses testati Duci Albano ab omni retro antiquitate magistratum Campensem crimen reis indulsisse & causa cognita & ex gratia dimississe impunitos. Rev. hist Dav. lib. 4. p. 418. Nec memini quod ad Ordines, quod contradictio ab iis facta. De Ultrajecto non mirum. Tertius Status Ultrajectum. Et magna ejus olim vis. Nemo putet quicquid factum permissu Principis olim factum. Usus vi diuturni jus ubi id acquisitum. Indulfit crimen absolute, & quodvis crimen indistincte, citra ullam permissionem aut consensum Episcopi. Imo etiam invito eo. Ex iisdem urbis Actis Ann. 1522. des Maendags na Pauli conversionis; Scerpene, Raide, ende Oudermans geneyget wesende tot gratis ende genade te doen ter eeren ende woerdicheyt van onsen Heylichsten Vader Meyster Aryaen van Utrecht van nye gecoren Paus van Romem heeft Aernt Ottenffen gevangen wesende, om dat hy syn vader ende moeder groot overlast aangedaen, die geslagen ende door die glasvensteren geworpen heeft, daer hy syn lyf an verboert had, van der misdaed gratie gedaen, Dan hy sal behoorlycke oervade doen in brieven hieromme niemant te misdoen, noch oick geen onstantastige saecke meer te doen op syn lyf, Ende zel voert tot Romem reysen by onsen Heylichsten Vader den Paus voersz, ende dancken syn Pauselycke Heylicheyt van t'geen die Stadt van Utrecht t'zjnre Heylicheyt ter eeren hem syn lyf gegeven heeft, ende betoon dair af brengen, ende dat binnen drie maenden naestcomende, oft hy sel daer en tenden uytter Stat en der Stat vryheyt wesen ter tijt toe hy gedaan sal hebben, als voersz staet. Ende hy sal oick zjn Vader ende moeder in presentie van de Vire voer zjns Vaders doer op zjn knyen om vergiffnisse bidden. Proscriptit urbs absolute & quem proscriptit restituit. Nec magistratu invito reducirere aut restituere eum in episcopi potestate. Tentavit Henricus † Bavarus, postquam diu cum Ordinibus, ut Hortensius passim scribit, de exilibus revocandis, sed obstante magistratu, frustra egisset & nequicquam, sed vi tentavit ut tyrannus. Imo contra promissum, contra fidem ab eo datam. Nec temere id dico, contra fidem. Factetur ipse id non obscure, dum ad exules reducendos

H δελφ,

Etiam jocus de Henrico, cum Philippo Burgundo extincto Ann. 1524. ambiret episcopatum: Compt die van Beyerem, soo neemt hy ons de ben met de eyeren. Compt die van Bremen, soo mogen de Papen vrouwen nemen. Jocus non vanus ut eventus mox doct.

Η δὲ αὐτῶν, ἢ ἐ βίῃ, ἢ ἀμεταβολῶν, ἢ ἐ κρυφῶν

omnes vires ingenii sui quantum potest intendit, dum urget rem in Comitibus, dum exulum, vicinorum, aliorumque obtendit preces, quibus aures suas questus totos dies obtundi. Vid. Hortens. lib. 4. hist. p. 89. & seqq. Sed quid aliud consecutus, quam ut urbs ad frustrandum, ad eludendam episcopum, & ad tuendum suum jus, cum reliquis duobus Statibus foedere cum his ictu colligarit se eo fortius? Et hinc omnes illæ lachrymæ, cum Princeps nixus in vetitum, cum passim urbi contrarius. Ad arma hinc eoncursum, ad gladio, ad ignes, ad bellum illud atrox, bellum quod dicecesim, quod provinciam universam, quod civitatem everte, quod Carolo V. post tot flammæ, tot tumultus, tot cædes, tot cruentas passim strages, cum urbi impar Henricus, armorum socium advocasset, universam transcripsit. Olim singuli & universi, qui Ultrajecti in magistratu, ab episcopo prensandi; collegia etiam arificum, si vellet reum restitui. Nihil vi impetratum, ut abunde id ostendi lib. 2. de Nobilitate p. 534. & seqq. Nec urbs semper restituebat simpliciter & absolute. Nonnunquam reditum permittebat, sed inflicta tamen multa. Nonnunquam permittebat, sed certis tamen locis reo interdicebat. Sic ut restitutio & plena & minus plena magistratus arbitrii. Ex Actis Ann. 1485.

Den Raat out ende ende nieuwe heeft belieft op goetduncken ende welbehagen van onsen Genadigen Heere den Biscope, dat dese nabeschreven personen gratie hebben sullen ende binnen Utrecht mogen comen ende blyven op behoerlijcke eede met penitentie hier onder verclaert, en sullen die penningen geven tot behoeff van den Deken van Dalen, om daar mede betaelt te werden voor zyn reysen en arbeyt eertyts gedaen tot versoek der Stadt.

Albert van Rijn	- - - - -	L. goud. Rijns gh.
Thijman Isebrantsen	- - - - -	xxv. Rijns gh.
Gijsbert Henricksen	- - - - -	xv. Rijns gh.
Johan Schot	- - - - -	ii. Rijns gh.
Thyman Jacobsen	- - - - -	v. Rijns gh.
Wernart de Kassaer	- - - - -	xx. Rijns gh.
Matheus Koevoet	- - - - -	xxv. Rijns gh.
Wilhem Vermeer	- - - - -	xxx. Rijns gh.
Gerhart Henrick Sariffen	- - - - -	Nihil.
Arent van Thiel	- - - - -	Nihil.

Johan Woutman sal mogen comen tot Jutsaas, ende niet naerder, mochte tot Montfoort.

Albert Vogel sal incomen, des sal by synen dienst affbaan dat hy geen bode wesen sal in syn gildt, ende sal oock uyt de morgensprake van zyn gildt blyven.

Lodewijck van Solms sal mogen comen op een myle na niet naerder oock tot Montfoort niet.

Alle dese beschreve personen sullen behoorlijcken eeds doen met voorwaarden, datse te vreden sullen syn, met gelijcke betalinge van hare renten, diese aan de Stadt hebben, als men doet andere borgeren van hare renten, ende sullen niet comen mogen tot Montfoort.

Oock sullense te recht staen die gene die incomen sullen van allen opseggen dat de Stadt oft singuliere personen op haar te seggen mogen hebben.

Johan Tamlaer ende Henrick Vos timmerman syn mede belijft weder binnen te comen op behoorlijcke eede diese moeten doen.

Is overdragen by den ouden ende nieuwen Raet doer begeerte ende tusschen spreken myns Heeren van Egmont ende myns Heeren van IJselsteyn, dat Gijsbert van Wael weder in sal mogen comen ende blyven op behoorlijcke eede te doen in brieven, in welcke hy beloven ende willekeuren zal syne broeders ende susters nochte niemant anders wie hy ware, die deelachtich geweest syn mogen syner verdryvingh, ofte andere die in syn sake gesproken mogen hebben, ende dat daar aan roeren mach, niet te misdoen, noch doen misdoen in woorden of in wercken, heymelick noch openbaar in geente wyse, ende sal geen Borger wesen noch immer mogen worden. Dit sal hy sweeren onverbreckelijck te houden, en dat op verbeurte van lys en goet tot Stadts behoefte, ende sal bidden myn Heere van IJselsteyn desen eedt over hem mede te besegelen.

Splendissimum urbis jus, & quod constanter omni ævo servavit urbs illibatam. Multa ejus documenta & quia tanti hæc res est, nam hinc urbi majestas, quædam adhuc addam. Ex Actis Ann. 1520. des Maendachs na Latare Jerusalem: Onse genadige Heere van Utrecht heeft voor die Raet out ende nye gesceit &c. Die Raet out ende nye genezyt wesende om sonderlinge gratie ende genade te doen heeft daaromme Aelbert Cluytynck gratie ende genade gedaen van der saecken hy Goyert van Royenborch Borgemeyster eertyts op die plaets geslagen ende gewont heeft gebadt, daaromme hem die Stadt verboden is geweest mitter clocken, Also dat Aelbert voersz weder in der Stadt sel mogen komen ende verbliven in sulker vryheyt, eer hy uytgeleyt wert. Behoudelick dat Aelbert voersz comen zel uter Buerkerck voer den Raide bloots hoofts, bekennende dat hy den Raide grootelijcks misdaen heeft, biddende daarom den Raide op zyn knien om gratie ende genade, Ende sel voert doen een bedevaart te Rommen, ende betoon daar af brengen tot wat tyden by des van s'Raets wegen vermaent sal wesen, ende sel behoorlijcke oervede doen &c. Ex Actis Ann. 1524. des Dijnstdachs na Remigii: Die Raet out ende nye heeft ter begeerte ons Genadichs Heeren des Eleets van Utrecht op dese tijt geleyde gegeven

gegeven Geryt van Zuylen van Nyevelt ende Steven van Zuylen vier dagen lanck ende niet langer, Behoudelicken andersins der Stat slytingen, overdrachten, betuydingen, rechten, ende privilegien in volcomenen machten ende weerden te houden ende te blyven, ende mede behouden dat die Overste out ende nye gaan sellen by onsen Genadigen Heere, ende geven zyn Genade te kennen die excessen ende saicken, waaromme die Ritterschap voorsz die Stat verboden is, ende voorvluchtich, ende uytegehouden zyn geweest, ende dat men den Domden ende Capittelen mede te kennen geven zel, dat men niemant voortaan te Capittel en scrive dan na vermogen onser Stat rechten, Welverstaande dat men niemant scriven zel, die ons Genadichs Heeren van Utrecht, oft onser Stat vyande, ballinghe, of voorvluchtige zyn, off die van koeren of van broecken uyt onser stat zyn.

* Constantini Porphyrogenethi Continuator lib. 1. cap. 4. ἀπολυταί δ' ἐλάω τῆς ὑπεροχῆς καὶ τὰ τὸ ἐπιπραττοῦν ἴδος τῆς χριστιανότητος ἐνεκα τῆς Ρωμαίων βασιλευσῶν
Leo exilio solvitur. Romano-rum Principum, cum primum inaugurantur, solemnem clementiam.
† Quod

Magni certe id momenti totius Principem dicecesis velut urbe inferiorum, quod urbi displicuisset, vix quicquam potuisset. Reducendi potestatem ab ea missos in exilium habebat eo demum casu, quo inaugurationis causa urbem ingressurus solemniter cum pompa. Quod vetustissimi olim moris, * Ut læto Regum & Principum & solemniter introitu soluti passim vinciti, reducti exules, & restituti, sic & Præsulum Trajectensium. Nam & Principes hi revera & quidem Principes seculares. Notum, quod Cardinali, ut qui Papam superiorem habet, non est jus majestatis. Et tamen tacite id permittitur, ut reus liberetur, si dum ducitur ad supplicium Cardinali occurrat. Rad. Forner. 6. rer. quotid. 7. Mornac. ad l. 7. C. de episc. aud. † Ad dunt alii procedere id, si suum ei imponat pileum. Bald. & Paul. Castrenf. ad l. addictos 29. C. de appell. Cœpoll. cautel. 2. Sed Mornacius de eo nihil. Morem tantum jam desitum & Albericum narrare addit vidisse se Florentiæ in Comitatu Poptificis caveri semper a Cardinalibus, ne per loca hæc commearent per quæ iter condemnatis. Mos ab ethnicis olim tractus. Nam & virgini Vestali, ut damnatum, cui obviam factus, eriperet supplicio, quamvis nec huic ullum jus majestatis, ex veteri consuetudine a

Sfff 2

Romanis videatur

tum de judicis transiisse in ejus potestatem, qui ex veris Christi discipulis (Christiani enim orbis velut cardines Cardinales, unde & nomen deductum) non supplicium, non mortem, sed vitam cupit peccatoris. Coraf. 7. miscell. 8. Sæpius se vidisse ait interventu Cardinalis addictos morti liberatos Joannes quidam Goffredi Cardinalis Albiensis in quadam oratione quam habuit Parisiis Ann. 1468. & quam retulit d' Achery in tom. 7. Spicilegii: Ut venerit, inquit, Raab domum salvavit color similis colori quem gerimus, asserit Balde acutissimus Doctorum omnium in l. addictos C. de episc. aud. liberandum a morte illum, qui adjudicatus sit ultimo supplicio, si forte obviam fuerit Cardinali. Quam quidem pilei nostri dignitatem quanta severitate, quantaque diligentia populi servant, vidi ego Senis, vidi Coloniae, isto Pontifice Paulo tunc Cardinale S. Marci, & Nicolao Cardinale sancti Petri ad vincula interventoribus & liberantibus addictos morti &c.

Romanis concessum. Idem Flamini Diali, Plutarch. in Numa cap. 18. *Καὶ ἀγαθὸν ἄνι πρὸς θανάτου δαπάνης συντόχων, ἢ ἀναπαύου διὰ τὸ ἀπομύσει τὴν παρτίον, ἀκούον ἢ τυχαίαν γερνίαν, ἢ ἢ ἐξέτιμας τὴν ἀνάστατον.* Ac si forte ei obviam fiat, qui ad capitale supplicium ducitur, non necatur: injurandum tamen ab ipsis exigitur forte fortuna se, non data opera, intervenisse, A. Gell. 10. noct. Attic. 35. Equo Dialem flaminem vobis religio est. Vinculum, si ades ejus introierit, solvi necessum est. Siquis ad verberandum ducatur; si ad pedes ejus supplex procuuerit, eo die verberari piaculum est. Et hinc in Rhetorum etiam scholis controversia hæc tractata. An sacerdos etiam potestatem habeat reum liberandi. Quintil. doctam. 382. & 5. Inst. orat. in fin. Sed quod ad lætium introitum, certum quod in Gallia nulli ex episcopis concessum quod dixi. Aurelianensi tantum datum id observarunt Mornac. ad. d. l. 7. & Forner. d. loc. Ivo ad eum scribens epist. 53. Insinuatam est mihi, inquit, quod clericum illum, quem in die vestri introitus secundum morem vestra civitatis nostra exhortatione de carcere liberaſti, iterum carcerali custodia crudeliter mancipaſtis. Ultrajecti, ut jam dixi, qui Antistes etiam Princeps, totius Rector diœcesis, & nec hic tamen quosvis reducebat quos vellet. Recepti tantum, cum intraret, qui erant intra funiculum. Et nec hi indistincte. Excepti quibus cum condemnati expresse etiam interdictum, ne liceret reverti. Heda in Suedero: Cum Suederus episcopus ipso die Laurentii Martyris intraret civitatem, & exules de more cum novo Principe inter funiculum illum sequerentur, suboritur motus ingens, nam rursus funiculo aliqui trucidabantur &c. Ritus raro occurrens. Sed cujus tamen alibi etiam extat vestigium. Johan. Niderus formicar. lib. 4. cap. 3. fol. 273. Rupertus Bavarus Imp. pro omnibus exulibus rogat magistratum Spirenses, dempto uno blasphemio pro quo noluit intercedere, & mox: Cum igitur civitatem intraret Spirenses cum comitatu non modico multisudoque proscriptorum & exulorum a dicta civitate se caballo regis approximarent, cui insedit, phaleras & apparatus tetigerunt, & sic civitatem cum Principe intraverunt. Est enim consuetudo Germania, ut proscripti a civitatibus spe obtinenda gratia per preces intraturi Principis se eidem jungant

men aen bem rechten, als oft sy met vollen rechte vredeloos s'lants voornoemt verwonnen waren, ende daer toe en sullen sy nimmer mit eenighen nyen Heer incomen &c. & mox: Dat Gysbert Lambertsen voornoemt wyt den Lande van Utrecht aen dese syde der Iselen, ende wyt der Stadt van Amersfoort ende een myle van der Stadt wesen ende blyven sal tot ewighen daghen, ende dat Gysbrecht voornoemt nummermeer mit enighen nyen Heer incomen sal &c. Item: Om dat sy die Hoemans van der overvallinghe hadden helpen kies'n, ende dat geconferiert hebben elcx x. jaer wyt der Stadt van Amersfoort wesen ende blyven sullen, ende een myle van der Stadt, ende mit genen nyen Heer incomen &c.

jangant intranti civitatem aliquam, ac postmodum actoribus collectis principalibus Princeps causis proscriptorum audiis solet pro reis intercedere, si placet, vel filere, si libet. Quod autem qui ejecti, & expresse sic ejecti, ne liceret reverti, ne novi quidem Principis læto introitu recepti rursus, nemo dubitet: Certum quod recepti vix, utcunque etiam serio intercederet pro eis Princeps. Et in eo etiam elucebat summa urbis vis & inconcussa auctoritas. Ex Actis Ann. 1364. Voort so wie lijf of lit verboert heeft, of binnen zynen jaren binnen synre mylen geweest heeft, die en mach mit geenen Bisschop binnen der Stadt comen, ende quame by hier en boven binnen der Stadt, dat zoutmen aan hem rechten nae der Stadt boeck, ende so wie dat voertyts mit geenen Bisschop incomen mochten, die zellen mede baten bliven. Ex Actis Ann. 1371. Des Dingsdachs na St. Matthews dach overdroech die Raat out ende nijwe, so wien dat vyftich jaer of daar en boven de Stat verboden is, die en mach mit ghenen Bisscop incomen. Ex foedere inter dioccesin & Hollandiæ Comitum Guilielmum Bavarum: Ende quamen sy oft een van hem drien dair en boven binnen den Lande van Utrecht voornoemt oft binnen der Stadt van Amersfoort, dat soudemen aan hem rechten als of sy met volten rechte vredeloos s' Lants voornoemt verwonnen waren, ende daar toe en sullen sy niemmermeer met enighen nyen Heer incomen, &c. Atque ita olim se res habuit. Sub Carolo V. autem, cum is rerum potitus, quamvis non imminutum sed auctum iri urbis jus & privilegia sponddisset, mutatio statim ingens. Populo comitia antiquata. Consulibus & Senatorum principibus Romana libertatis toga argentea sunt detracta. Jus dicendi Coss. legendi item Senatuum, submovendique citra ordinem, quando visum est, ad Principem translatum. Nova judiciorum forma invecta &c. Hortens. lib. 7. hist. in fin. Veterem quidem morem promittendi impunitatem etiam reis capitis retinuit adhuc urbs, sed crimen indulsit Princeps ab eo literis impetratis & Curia Provinciali (quod singulare ipsius jus) ad insinuandum oblatis. Princeps dico, aut alioquin cui Princeps concessit id Præses aut Governator. Quod & postea observatum ejecto ob tyrannidem Caroli filio Philippo. Successerunt tum Ordines. Qui & ipsi indulsent & concessione ipsorum Governator, nimirum Princeps Auriacus. Ex literis quibus Princeps Prætori muneris sui exercitium commisit Ann. 1643. Welverstaande dat hy geen compositie van doofslagen ofte diergelijcke atroce delicten en sal mogen doen nochte geen geleyde geven sonder consent van ons oft den welgemelten Heeren Staten ofte der selver ordinarise Gedeputeerden. Et nec Principi tamen plenum aut quodvis crimen indistinctè indulgendi arbitrium. Præscriptus certus ei modus. Indulget causa prius cognita. Consideratur prius factum. Considerantur circumstantiæ. Rei vita etiam an frugi, an proba olim, an honesta. An cædes,

an factum, an crimen ejusmodi, ut transigi de eo possit. Auditur prius Prætor. Auditur pars adversa. Auditur Curia Provincialis, ut & iudices ejus loci, ubi crimen commissum :

Extract uit de pointen ende articulen, daar op die Staten s'Lants van Utrecht syne Excellentie van Nassou aangenomen hebben.

XXVI. Item sal syne Excellentie remissie mogen geven in sulcker voegen, als myn Heere die Prince van Orangien syner Excellentie Heer ende Vader H. M. gedaan heeft, welverstaande dat syne Excellentie alvorens remissie te verlenen, sal vragen ende hooren t'advys van den Hove Provinciael van Utrecht, ende die Maerschalcken in saken ten platten Lande gevallen, ende in delicten in de Stadt ofte Steden gebeurt van den Officier ende Magistraat van deselve Steden, die haar diens aangaende sullen reguleren volgende het 23. art. van de 20. rubric. van d Instructie van den Hove, gelijk zyn Excellentie ende die voorsz van den Hove, Maerschalcken, Officieren, ende Magistraten in't point van de Remissie haar sullen reguleren naartvolgende de Placcaten by den Keyser Kaerl in den jare XLI. daar op gemaackt.

XXVII. Van gelycke sal mogen geven brieven van respyte, Sauvegarde, Passepoorten, ende diergelycke gratien, maar niet dan met advys van den Staten, oft hare Gedeputeerden, Hove Provinciaal, Officieren, ende Magistraten respectivelyk, daer onder die Supplianten geseten. Onder stont: Geextraheert uit die pointen ende articulen, daar op den Hooch ende Welgeboren Furst ende Heere Grave Maurits van Nassau, geboren Prince van Orangien, Grave van Nassouw &c. beliest heeft s'accepteren t' Gouvernement van den Lande van Utrecht, Ende accordeert, By my, ende was onderteyckent G. de Ledenberch.

Idem etiam eadem lege & plane etiam iisdem verbis Mauritii decessoribus Domino de Villeers, & Adolpho Comiti Neonario, Moersensi &c. idem reliquis, qui dicecesin gubernarunt, concessum. Dixi supplicium de iis etiam sumptum, qui Lutheranismi suspecti tantum. Exemplum etiam dedi. Et nihil certius quam quod dixi. De iis sumptum qui Lutherani vel interfuerant concioni, vel legerant libros ab eo editos. Atrox etiam illud crimen. Crimen cujus abolitio petenda etiam a Principe. Et exemplum quo obtulit libellum supplicem eo nomine Philippo Hispaniarum regi Antonius quidam van Doeyenborch, ex singulari quadam gratia veniam criminis ab eo nactus anno superioris seculi sexagesimo primo. Refert Rex in rescripto allatas ab eo causas, virum multæ lectionis, juri, Philosophiæ, & humanioribus literis insignem operam dedisse, sacris literis deletatum dum cupido cognoscendi ad illicita etiam abripit, legendis libris hæreticis etiam tempus perdidisse. Hæc assum inquit supplicasse, dat

ons

ons believen soude, utar jam ipsius verbis, in contemplatie van de edele ende blyde alliantie van houwelijcke gemaecte mette Edele Princesse van Vranckryck, den Suppliant t'voorsz. feyt te vergeven, &c. Proxus autem notandum hoc quod quemadmodum & vitam hic & omnes facti circumstantias ob oculos Regi ponit, sic & quantum ad percussorem, necesse est rem, prout gesta, nihil quicquam dissimulans universam enarret. Necesse, ut si res exigat juramento confirmet. Necesse ut probet se provocatum, se a cæso coactum in manus ferrum sumpsisse, vim vi defendisse, jam cum propinquis transactum, aut si nondum transactum, brevi tamen transactum iri, a cæde item jam elapsum annum & diem. Anselm. Trib. Belg. cap. 43. §. 3. Resp. Holl. part. 3. append. p. 14. Radel. decis. 69. Papegay cap. 36. Si probare hæc non possit, nec veniam facile consequetur. Multis constat id exemplis. Ut & Curia Provincialis ad Principem literis, & ad ipsam vicissim Principis. Ex Actis Curia Provincialis:

Doorluchtige, Hoochgeboren, Genadige Vorst, Volgende den last van uwer Furstelijcke Genade ons aangefchreven by appointemente van den 20. August. 1613. gestelt op de Requeste gepresenteert by t'gesustineerde van Goort Janssen tegenwoordich gevangen op Hasenberch hebben wy gevisiteert ende ernstlijck geexamineert de stucken ende verificatien van den manslach by den voorsz. gevangen begaan aan den persoon van Adriaen Gerritsen metselaar in den Haeg, den Soenbrieff van den selven manslach, ende ander bewijs van syn comportedement daar na alhier t'Utrecht gevallen, mitsgaders voorgaande advijs van Jo. Johan van Zuylen Schout deser Stadt, ende souden verstaan uwer Furstel. Genade den voorsz. manslach als noch niet verjaert synde niet en vermach remitteren jegens den expressen text van den placate ende ouwich edict van den jare xli. ende oock geen surcheantie verleenen jegens de proceduyren alrede jegens den gevangen begoft contrarie het 33. art. van d'Ordonnant. van den Hove rubr. van proces crimineel, daar mede uwer Furstel. Genade machi ende autoriteyt van remissie te gaven is geresingereert volgende het 27. art. van d'Instructie daar op uwe Furstel. Genade het Gouvernement van de Stadt, Steden, ende Lande van Utrecht heeft ontfanghen, ende sulixs den voorsz. Schout der Stadt Utrecht te recht versoekt, dat de surcheantie by uwe Furstelijcke Genade verleent sal afgedaan worden, gelijk uwe Furstel. Genade bet er onderricht in gelijcke ende andere saacken meermaals gedaen heeft, omme de inconvenienten, die door t'veleenen van surcheantie dickwils gebeuren tot nadeeel van de goede ingesetenen te voorkomen, ende ten eynde de justitie synen voortganck mocht gewinnen, alhoewel de saacke van desen gevangen so schijnt gelegen te zijn, dat den manslach andersints soude wesen remissibel. Hier mede

mede recommanderen wy ons seer ootmoedelyck in de goede gratis van uwe Excellencie. Geschreven t'Utrecht den 24. August. 1613. Onderstant: Uwer Excellencie ootmoedige Dienaars die Presiderende ende andere Raden s'Hoofs van Utrecht.

Maurits Prince van Orangien, Grave van Nassou, Meurs &c. Marquin van der Veer &c.

Edele, Erentfeste, Hoochgeleende, Wyse, ende seer discrete bysondere goede vrunden. Wy hebben U. E. brieven van rescriptie belangende Goort Janssen jegenwoordich op Hasenberch gevangen ontfangen, en daar uit gesien, dat U. E. den manslach by hem gecommissteert sulcx bevinden, dat deselve wel remissibel soude wesen, waar toe wy voek wel geneegen zyn, maar alsoo U. E. adviseert, dat den manslach, door dien deselve noch niet verjaert en is, niet en en mach worden vergeven, ende dat de surcheantie, die wy hem verleent hebben, jegens den Placcate van de Provincia is strydende, soude by onses dunctena so lange in gevanckenis mogen worden gehouden, tot dat het jaar verlopen sal wesen, omme als dan zyn remissie te vervolgen, gelijk het somwylen in onrige Steden van Hollandt geschiet is. Hier mede Edele, Erentfests, Hoochgeleends, Wyse, ende discrete, bysondere goede vrunden zyt Gode bevelen. In s'Gravenhage den 11. Septemb. 1613. Onder stont: U. Ed. goetwillige vrent Maurice de Nassau.

7. Quod si absens percussor ad defendendam innocentiam suam adductis probationibus & necessariis documentis malit praesens se sistere, metuat autem ne si sistat se conjiciatur in carcerem, & sic necessitas imponatur respondendi ex vinculis, potest supplex petere, ut sibi liceat ad veniam interim impetrandam, ad certum tempus reverti. Et vel a Principe id potest petere, vel in Hollandia a Confessu, qui Comitatus rationes publicas examinando dispungit. Wassen, *pract. judic. cap. 30.* Papegaey *cap. 35.* Vulgo *Landwinningb.* vocant. Fredum interpretatur Auctor libri, cui titulus, 't *Begin, Voorsgang, en Eind van d'Ersgravelijcke Bedieningb cap. 2.* A *frid* aut *fred* fredum. Conrad. Urspergenf. ad Ann. 1187. *Quas literas Alemanni usque in praesens Fridebrief, id est, literas pacis vocant. Fredum* multa, compositio. *Wergildi* pars tertia. Quae ob caedem indultam pacemque & securitatem percussori restitutam fisco olim exsoluta. *Lex Alemann. tit. 3. §. 3.* *Bajoar. tit. 6. §. 3. tit. 10. §. 4.* *Frison. &c. tit. 16.* *Carol. M. Capitul. lib. 3. cap. 30. & lib. 5. cap. 185.* *Flodoard. lib. 4. hist. Remens. cap. 50.* *Affirmavit compositionem fisco debitam, quam illi Fredum vocant, a se fuisse reis indultam.* Hodie multa est arbitraria, Nam & quamvis percussor nondum cum propinquis adhuc rediit in gratiam, modo probet se infontem, nec moderamen

ramen excessiffisse inculpatæ tutelæ, & modo fisco satisfiat, potest literas securitatis, potest reditum impetrare. Wassen. *d. loc. n. 53.* Papegay *d. loc. 8.* Sed remissio non impetratur, nisi ut jam dixi cum propinquis transactum, *Lantrecht van Veluwen cap. 3. §. 6.* Anselm. *Tribon. Belg. cap. 43. §. 3.* Resp. *Holl. 3. conf. 42. n. 8.* Oldekop. *contr. Carpz. decad. 2. qu. 1. n. 9.* Et cum iis & cum fisco transigatur necesse est. *Ordonn. van den Hove van Utrecht tit. van proces crimineel art. 22.* Et deinde etiam necesse est, ut Curia Provinciali, & non alii quam huic, intra spatium sex mensium remissio insinuetur. 9. Seu is civis qui occisus, aut cui facta est remissio, seu extraneus, nihil refert. *Ordonn. van den Hove van Utrecht d. tit. art. 16.* Imb. *ench. verb. Remissionis codicilli.* Dico spatium sex mensium. Quod & stricte est observandum. Nam postea accedens non auditur. Et nec in Curia potestate est in integrum restituere eum adversus temporis illius lapsum, *d. art. Costuymen van Friesland lib. 2. tit. 14. §. 2.* Adeundi tum Ordines. Et iis strenue supplicandum. Sed & hi vix exorantur, nec nisi Curia Provinciali consulta prius & audita etiam quicquam decernunt, ut ex literis ipsorum patet, quæ ad Curiam Provinciale de hoc casu hujusmodi:

Edele, Erentfeste, Vrome, Hoochgeleerde, seer Voorsienige Heeren, De ingeslo-
tene requeste van Willem Janssen woonende onder Vianen, daar by hy ons is ver-
soeckende, dat om geallegeerde redenen syn soen genaamt Jan Willemsen Capi-
tein ter zee in dienste deser landen by provisie geconsenteert mocht worden, dat hem
geen tijt en soude loopen om syn remissie van een manslach te interineren, hebben
wy goetgevonden U. Ed. toe te senden, omme daar op te verstaan U. Ed. advijs
t'welck wy met wederseynden der voorsz. requeste versoecken ende verwachten
sullen om by ons gesien ende gedaan te worden na behooren. Hier mede Edele,
Erentfeste, Vrome, Hoochgeleerde, seer Voorsienige Heeren bevelen wy U.
Ed. in de bescherminge van Godt almachtich. Geschreven t'Utrecht den 7-
April 1630. Onder sfont. U. Ed. goede vrunden die Godeputeerden van de Sta-
ten s'Lants van Utrecht. Ter ordonnantie van deselve, Ant van Hilten.
Inscriptio erat hæc: Edele &c. Presiderende ende andere Raden s'Hoofs Pro-
vinciaal van Utrecht.

Respondit Curia autem ita: Edele Mogende Heeren, Omme U. Ed. Mog-
te dienen van advijs op de requeste deselve gepresenteert op de naam van Willem
Janssen woonende onder Vianen versoeckende dat syn Suppliants soen geen tijt en
soude loopen om syn brieven van remissie nopende seker manslach in desen Gestich-
te begaan te interineren souden ons laten beduncken, dat alhoewel het versoeck
streckt tegens den teneur van het 16. art. van d'Ordonnantie van desen Ed. Ho-
ve rubr. van proces crimineel, ende mitsdien van seer schadelijcken gevolge,

T t t t

noch-

nochtans overmits des Suppliant's soon ter zee geemplojeert wort, ende precies van zijn wederkeeren niet en kan verseeckert zijn, uwe Ed. Mog. in deselve saecke voor ettelijke tijt souden kunnen ende mogen dispenseren, ons niettemin gedragende totter selver goetvinden. Hier mede Edele, Erensfeste, Wyse, Vrome, Voorstenige, ende seer discrete Heeren, bevelen wy. U. Ed. Mog. in de protectie van Gods almachtich. Geschreven t'Utrecht den 18. April 1630.

Etiam illud requiritur, ut literas Principis oblaturus publice offerat pro tribunali, & quidem præsens detecto capite, dum disceptatio causarum fit, & procumbens in genua. Ordonn. van den Hove van Utrecht d. tit. art. 18. Imbert. 3. Inst. for. 17. Papegay cap. 37. in fin. Et eo pertinet quod sequitur ex quarto Curie Memoriali:

Op 't versoeck aan mijn Heeren die Staten ghedaan van wegghen Jo. Joachim van Wyhe Heere tot Hirnen, tenderende ten fine, dat hy seckerere brieven van Remissie by hem van zijn Excellentie geimpetreeert van een Nederlach soude mogen presenteren personelick comparerende voor twee Commissarissen van den Hove, ende niet op de rolle volgende d'ordonnantie &c. es by den voorsz. Hove op den vi. Septemb. 1584. geadviseert aldus: Die van den Hove gesien hebbende dese requeste ende 't versoeck by den Suppliant in 't eynde van dien gedaan, Souden hun laten beduncken onder correctie, dat d'ordonnantie van den selven Hove op 't stuck van Remissien namentlijck art. 18. rubr. van proces crimineel so klaarlijck ende strictelijck is sprekende, dattet wesen soude van quade consequentie, die selve eenichsins alrede te laten infringeren, Ons niettemin in als gedragende ter goeder geliefte van Uwer E. Onder sont: Me præsentē, ende was onderteyckent, A. van der Burch.

10 Sed ne id quidem sufficit, ut oblatio literarum fiat ita ut constitutio vult. Citatur prius Curia Prætozem, Fiscum, propinquos, quam Actis inferi eas curet, ut consensu ipsorum fiat, aut si nolint consentire, rationes reddant, cur nolint. Ordonn. van den Hove van Utrecht d. tit. art. 19. Si reddant, Curie cognitio est, an non Principi subreptum? An non cædes potius facta destinato consilio? An ab ebrio? An in nundinis? Si in nundinis negat veniam Caroli V. constitutio Ann. 1545. 30. Januar. Vid. t'Repertorium fol. 53. Papegay cap. 36. p. 542. Anselm. Cod. Belg. tit. Dootslagen §. 29. Negat etiam si ab ebrio, quod is peccet dupliciter, eadem constitutio §. in den eersten. Anselm. d. loc. & tit. Dronckarts §. 6. Sed pro facti circumstantiis alii contra censuerunt, ut & Curie Hollandorum Provincialis & Suprema. Resp. Holl. 4. conf. 293. & seq. Vid. & Gerh. Feltmanni in not. op d' Artyckel-brief. §. 67. Morn. ad l. an. C. de senatusf.

11 Etiam fit, ut suspectus, si convinci non possit, cautione præstita dimittatur

tur. Sed securitas hæc fallax & ad tempus duntaxat. Quod autem fallax exemplum est in quarto Curie Memoriali. Sed exemplum quo idem cum citatus rursus non compareret absens condemnatus & proscrip-tus decennium oblato libello supplice ab Ordinibus restitutus. Sic in Actis de ea re :

Die Staten van den Lande van Utrecht allen den genen, die desen onsen tegenwoordigen sullen sien ofte hooren lesen Saluyt, Doen te weten, dat wy ontfangen hebben d'oortmoedige supplicatie van Anthonis Cornelissen geboren van Cortehoeff, by de welcke te kennen gegeven wort, hoe dat hy Suppliant eenige jaren geleden comende van syn werck s'avonts omtrent acht uren geraeckt is in den voorfx. Dorpe van Cortehouft in sekere herberge, alwaar by verscheyden personen ende laechgenoten gevonden heeft, waer van eenige onder anderen kivende ende twistende waren, ende daarna oock met malcanderen vechtende, ende hanggemeen geworden syn, sulcks dat een van henlieden aldaar gequetst, ende daar deur vengramt synde het selve gevecht daar deur vermeerdt is, in sulcker voegen, dat die weerddinne van den huysse met noch eenige andere vrouwpersonen niet machtich synde t'selvs te scheyden sy luyden veroorsaackt syn geworden den Suppliant; die noch geheel nuchtoren ende onbeschoncken was, mede aan te roepen, ten eynde by hemluyden t'selvs gevecht soude helpen scheyden, waar toe hy oock dien volgende geneycht synde heeft metter haast in syne handen gekregen sekere bier-boom, die daar omtrent stonde, ende is daar mede tusschen die vechtende personen gelopen, met intentie van deselve van malcanderen te houden ende te scheyden, so vele het in synder macht was, Edoch is des niettemin gebeurt, dat eenen Peter Meyers nyt de Loof-drecht in't selve gevecht so geslagen ende gequetst is geworden, dat hy daar aan binnen corten tijt is comen te overlyden, Ende hoewel den Suppliant den selven nedergeslagen noyt metten Bierboom geslagen en heeft, ende mitsdien sich selven des nederslachs van dien gantsch ende geheel onschuldich kent, so schijnt nochtans dat eenige hantdadige personen om hun selven te verschonen den Suppliant met hunne getuychenissen sulcx hebben belast ende beswaart, dat den Maerschalck des Neder-quartiers in crachte van dien von Hove geobtimeert heeft apprehensie tegens den Suppliant, d'welcke den selven Maerschalck tegens hem Suppliant begeerende ter executie te stellen heeft by Suppliant sich selven goetwillicklicken ende sonder enich wederseggen in hechtenisse gepresenteert, als wel wetende dat hy in der waarheyt ende oock in zijne conscientie van den selven manslach geheel vry, ende mitsdien daar over niet strafbaer en was, Ende nadien hy Suppliant in deselve hechtenisse geseten, ende by sekeren Commissaris van den voorsz. Hove aldaar geexamineert was, is ten laetsten by den selven Hove gerelaxeert geworden, tot dat nader informatie by sekere Commissaris van den selven Hove op de gelegentheyt van t'feyt genomen soude wesen, ende dat op hantastinghe ende beliefenisse van t'allen tyden

tyden weder in bechtenisse te sullen compareren sub poena convicti, Ende hy Suppliant nu in manieren voorsz. gerelaxeert synde, ende gantsch geen nadencken hebbende, dat vorder tegens hem soude worden geprocedeert, veel min denckende datmen zyn persoon so haestich wederomme in bechtenisse soude vorderen, ende begeerende eenigen raat te schicken omme te vervallen die groote costen, die by ten respecte van de voorsz. apprehensie ende detentie hadde te supporteren, daar toe hy geen andere middelen was hebbende dan de geene by met syn handen conde winnen, heeft hem sonder enich nadencken begeven eerst in Waterlant, ende van daar nae Overysel omme aldaar met mayen, dorsschen, ende andere diergelycke hantwerck syn cost te winnen ende daar beneffens tot het vervallen van die voorsz. costen een penningsken te veroveren, ende als dan daar mede te buyt te comen, Het welck hy Suppliant oock vermeenende te doen is in ervaringhe ghecomen, dat geduyrende syne absentie den Procureur Generael van den voorsz. Hove, nadien dat naerder informatie genomen was, tegens hem Suppliant geprocedeert, ende met drie citatien, die aan zyns Suppliants vader ghedaan zyn, doen inmanen heeft, ende hoewel des Suppliants vader t'elcken reyse verclaarde, dat hy niet en wiste, waar den Suppliant hem was onthoudende, al hoewel hy om sulcx te weten groote naersichtheyt gedaen hadde, So ist nochtans sulcx gebeurt, dat op 't vervolch van den voorsz. Procureur Generael so verre geprocedeert is, dat nae drie citatien ende defaulten daar op ghevolcht hy Suppliant by sententie van den voorsz. Hove gebannen is uyt den Dorpe van de Loosdrecht zyn leven lanck, ende uytte Stadt, Steden, ende Landen van Utrecht den tyt van tuien jaren op peyne van aanden lyve gestraft te worden, Ende geconsidereert dan dat deselve Sententie nu eenige jaren geleden by den voorsz. Hove gewesen is, ende dat hy Suppliant sedert date van dien deselve in alles naegecomen ende achtervolcht heeft, hoewel met syne groote beswaarnisse, overmits hem daar by te laste geleyt wort een feyt, daar van hy sich selven in syne conscientie onschuldich kent, enda oock mede door dien hy des bannissements halven moet schouwen de woonplaatse van zyn ouders, die hy nu in hunne oude ende ghebreckelicke dagen verhoopt hadde eenige hulpe ende bystant te sullen mogen doen, des hy nu niet ghedoen eukan, om dat die jaren van het voorsz. bannissement noch lopen, ende niet geexpireert zyn, Versoeckende daaronne hy Suppliant aan ons soer ootmoedelicken gratieuze remissie van 't selve bannissement ende Rappel van ban, Soo ist dat wy daar over gesien hebbende 't advijs van den Hove nae communicatie ende rype deliberatie daar op ghehouden, geresolveert hebben den Suppliant 't voorsz. bannissement gratieuselyck te remitteren, gelyck wy hem 't selve remitteren by desen, ende verleenen den Suppliant velcomen ende absoluyt Rappel van ban,

ban, restituerende den selven omme vryelick in den Lande van Utrecht te mogen comen, woonen, frequenteren, ende handelen in allen schijn ende recht, of by daar uyt niet gebannen ende 't voorsz vonnis niet gegeven en waar geweest, mitsgaders tot syne eere, goede naam, ende same, daar inne de Suppliant geweest is van het feyt in questie ende de Sententie daar op gevolcht, Welverstaende dat hy binnen de Loesdrecht geensints en sal mogen comen ofte converseeren, Ordonnerende den President ende Raden mitsgaders den Procureur Generaal van den Hove voornoemt, ende den Maerschalck van den Nederquartiere, ende allen anderen Officieren ende Justicieren van den Lande van Utrecht, dat sy den Suppliant de voorsz onse gratie volcomelyck laten genieten sonder hem daarinne te doen of te laten geschieden eenige moeyenisse in eeniger wyse, Oock sonder die Suppliant met interineren ofte eenige boete te beswaren, daar van wy hem mede onlast hebben, ende onlasten mits desen, want wy sulcks uyt merckelicke redenen tot barmherticheyt ende gratie genegen wesende by onsen goeden voorweten beliest ende absolutelick goet gevonden hebben, Des t'oorconde hebben wy desen by onsen gesworen Secretaris doen onderteyckenen, ende onsen segel hier aan doen hangen, Gegeven t'Utrecht op den achtentwintichsten dach van Februario in't jaar ons Heeren Duysent ses hondert ende vyff. Onder stont: Ter ordonnantie van myne voernoemde Heeren die Staten. Onderteyckent G. de Ledenberch. Ende was besegelt met een segel van roden wassche onder uytbhangende met dubbelde steerten.

Sed nec illud omittendum, quod non semper necesse, ut petatur remissio, 12
ut qui hominem interfecit, ne semper solum cogatur vertere, supplex Principem statim adeat. Si fecit culpa non dolo, si ad vitæ defensionem, sufficit, si id fassus oblato libello supplice magistratum imploret, confessui iudicium se submittat, & siquid circa moderamen inculpatæ tutelæ existimetur peccatum condonari sibi petat. Preces sic supplicantis admittere aut non admittere in iudicium potestate est. *Auditor prius Prætor.* In rem gestam inquiritur. Visis cunctis & examinatis, si tales facti sint circumstantiæ, & ita iudici videatur, iudex preces admittit quidem, sed reum tamen nihilominus in pœnam pecuniariam pro modo culpæ condemnat. *Extract uyt het Register der Stadt Utrecht geintituleert t'Boeck van Alderley acten:* Also tot noch toe eenige disordre is gepleecht in't impetieren van submittsien, ende sonderlinge in't voltrecken ende effectuieren der selver, Soo ist dat t'gerecht begeerende daarinne te voorsien heeft by advys van den Officier geordonneert ende gestatueert, dat van nu voortaan niemant in submittsie sal worden ontfangen, ten sy den Delinquant daar toe sal hebben bevoorlyck versoek gedaan, syn delict daar by bekent, ende t'selve den Officier

gecommunicceert sal wesen, die gehouden sal wesen by zyn antwoord ofte advijs te voegen d'informatie op 't feyt genomen, om al 't selve gesien op 't versoek van den Delinquant t'sy by adjudicatie ofte ontsegginge gedisponceert te worden nae behooren; ende so den Delinquant in submissie wert ontfangen, dat 't Collegie van den Gerechte voorts sal verclaren, ende by sententie arbitrerem in wat pene oft amende by ter cause van dien sal worden gecondemneert, ende tot wiens profijt deselve sullen worden geapliceert. Aldus gedaan t'Utrecht op den xi. Januar. 1599. Wassen. pract. judic. cap. 27. n. 7. Ei autem qui id agit etiam curet necesse est, ut propinquis cæsi satisfiat, ut sic quicquid est criminis dum & Prætor profusus silet, nec queruntur propinqui, tandem plane evanescat. Curet etiam, quo securior sit, ut si alibi patravit cædem, alibi habeat domicilium, & diversa sint territoria diversis Dominis subjecta, utrique etiam fiat supplex & crimen sibi remitti petat, ut factum seculo præcedenti a quodam incola de Hagesteyn. Vianæ cædem cum fecisset supplex adit utrumque & eum qui præerat territorio de Hagesteyn, & eum qui Vianensi, quamvis quantum ad Præfectum de Hagesteyn non satis recte. Nullum hæcenus ei jus, nec potestas indulgendi, ut nec ipsis Capitulis, a quibus is constitutus. Nec ullus de eo dubito, quin a Curia Provinciali indulto non obtante idem repeti potuerit. Quod inter alios enim actum aliis non nocet, nec ullum facit præjudicium. Sed multa interdum fiunt, quæ si jus attendas constitutum, defendi non possunt, ut in casu de quo loquor. Non remissum tantum crimen, sed remissum damnato. Remissum exuli ob contumaciam & nec ad quartam citationem sui copiam facienti. Plane hæc juri contraria. Nec Præfecto remittendi jus, nec in integrum restituendi, si quis passus jam sententiam, nisi ei a Toparcha, qui id habet, concessum. Resp. Holl. 3. part. 2. conf. 220. Et tamen sic se habuit res, quemadmodum jam dixi.

Reynolt van Brederode Drossaert der Stede ende Lande van Vianen ende vander Ameyde &c. uyt Ken naam ende van wegghen mijn Genadighen Heere van Brederode, Vryheer tot Vianen &c. Bartholomeus van Eck Drossaert van Hagesteyn, van wegen mijn Eerweerdige Heeren Deken ende Capittel van den Dom ende Oudemunster t'Utrecht doen te weten enen ygelicken, dat wy uyten naam onser Heeren en Meesters ontfangen hebben die ootmoedige supplicatie van den vrunden ende magen van Roeloff Aertssen, die binnen der Stede van Vianen van levenden lyve gebrocht heeft enen Dirck Jacobsen oock geboren binnen der selver Stede van Vianen, door welck misbruyck die voersz Roelof tegens onse Heeren en Meesters verbeurt heeft gehad lijf ende goet waaromme hy verdachvaart is geweest tot Vianen, aldaar hy t'selve delict geperpetreert hadde, in persone

te compareren voor den Schout ende gerecht van Vianen voersz, ende naar vier defaulten tegens hem gegeven die selve Roelof Aertssen by sententie ende wonsse van den voirsz gerechte van Vianen ballinsk s'lants geleyt is geweest, ende syne goederen geconfisqueert, Ende al ist soo dat die voersz Roelof den voersz nederlach jammerlicken leet is, niettemin duchtende rigeur van justitie, mits welcken hy hem niet wel en soude derven vinden ofte houden in den lande ende Heerlicheyden onser Heeren ende Meysters voersz, ten ware hem gratie ende barmherticheyt hier op geschiet ware, daaromme ootmoedelyck biddende, Soo ist dat wy Reynolt ende Bartholomeus voersz uyt den naem onser Heeren ende Meysters die gelegentheyte der saecken ende die gestantenisse des persoens van den voirsz Roelof Aertssen overgemerckt den selven Roelof Aertssen uyt den naam als voren den voirsz nederlach aan den persoon van den voirsz Dirck Jacobsen gedaan quijgescholden ende geremitteert hebben, quijshelden ende remitteren mits desen, mitsgaders allen offensien ende verbeurten criminele, lijflicken, en civile, in den welcken hy vervallen mach syn jegens onsen Heeren ende Meysters ende jegens justitie ter cause voersz mit allen heuren circumstantien ende articulen, ende hebben uyt den naam als voren den selven Roelof Aertssen, als voor desen geresitueert ende gestelt, restitueren ende stellen tot synre goede fame ende name in onsen Heeren ende Meysters Steden, landen, ende Heerlicheyden voirsz, ende tot synen goeden niet verboert te syn in allen manieren als hy was eer den voirsz nederlach by hem geboerden, eerst ende al voir satisfactie gedaan hebbende den vrunden ende magen van den voirsz Dirck Jacobsen saliger, ende mit den selven versoent wesende alst behoert, indient selve niet geschiet is. Ende daar toe hebben wy uyt den naam onser Heeren en Meysters wederroepen ende te niete gedaen, wederroepen ende doen te niete de voersz daginge, defaulten, ende procedueren &c. tegens den voirsz Roelof Aertssen gedaan, Bevelende allen Officieren, Justicieren ende ondersaten onser Heeren ende Meysters hier van een ewich swygen ende silencie, onde dat sy den voersz Roelof doen, laten, ende gedooogen dese tegenwoordige gratie ende Remissie in der namen voirsz volcomentlyck ende ewelyck genieten ende gebruycken, sonder hem te doen of gedogen gedaan te syn nu noch in toecomende tijden enich hinder, letsel, oft ongebruyck ter contrarie, Behoudelyck in allen anderen saicken onser Heeren ende Meysters, mitsgaders een ygelycken syns rechts. In oerconde van desen hebben wy Reynolt ende Bartholomeus voirsz uyt den naam ende van wegen onse Heeren ende Meysters voirsz dese Remissie elck mit ons segel uythangende besegelt. Gegeven in't jaar ons Heeren 1538. 13. Februar.

Porro temporis præscriptione etiam reus consequitur, ne possit conveniri. 14
Si jam lapsum vicennium ex quo cædes perpetrata, modo id non interrup-
tum,

VERBORUM ET RERUM INDEX.

A.

Abbati S. Pauli an olim jus gladii. 453
 Abcoude, Abekewalde. 4co. & seqq.
 Abolitio a quo petenda, 694
 quando vulgo concessa, 691
 an ebrio etiam danda. 693
 Accusandi quæ formula. 637
 Accusatio adulterii quando hodie extinguitur. 704
 Actio injuriarum an & quando adhuc anno. *ibid.*
 Advocatus ecclesiæ quo officio olim functus. 379
 quæ ejusdem potestas. 498
 Advocati quis iudex. 571. & seqq.
 pro reo criminis an admittatur. 652
 Adulterii quæ poena. 11, & 13
 Albertus Comes de Solms. 97. & seqq.
 Ambacht quid. 610
 Ambachtsheer quis & an statuta ei condendi jus. 369
 Ameronga, Hemur Enge. 214
 media pars ejus cujus. 222
 Amersfoort gens vetus. 113
 arma ejus ~~quæ~~ *ibid.*
 Amisfurti vetustas. 114
 Amorfortiis quodnam jus, 606
 & an jus cognoscendi de crimine majestatis. 611
 Amstellandia olim cujus. 427. & seqq.
 Amsteliorum opes. *ibid.*
 Anna van Lalaing. 160
 Antonius Burgundus. 417
 Antonius Venrodius. 476. & seqq.

Appellatio in causa criminis an usitata apud nos. 613. & 665
 An si statuat quid magistratus quod politiam concernit. 668
 An & quo casu usitata a Toparchis. 689. & seqq. & 676
 Quando & quo casu ad episcopatum olim facta. 482. 486. 523
 Aquæ & ignis interdictio an in usu adhuc hodie. 16
 Arbitrium episcopi Arnoldi van Hoern. 126. 135
 Archidiaconi olim jus. 88. & seqq.

B.

Baern olim urbs. 313. & seqq.
 Barbaria, Barbaricum. 29
 Batavodurum ubi. 419
 Bestiis nudi objecti. 8
 Beverweert. 342
 Binnensvry. 353
 Blavii floreni. 688
 Blauwen Bisschop. *ibid.*
 Borchbrugge. 382
 Bosinchemum olim ~~urbis~~ *ibid.* 362
 Botter van Snellenberch. 118
 Brederodjo an olim liberum Ameydæ dominium. 392
 Burggravius Trajectensis. 382
 unde is titulus Brederodjo. *ibid.* & seqq. & 389
 Prætor ei Ultrajecti & Assessores Censuales. 391
 Burggravius de Montfoort vir præpotens & illustris. 171

V v v v

plerum-

VERBORUM ET RERUM INDEX.

plerumque in dicecesi exercitus etiam Dux. 173	foli an de molibus cognoscant nec ne. <i>ibid.</i>
quæ insignia ejus olim. 122	quis eosdem constituat. 527
an Præfectus hereditarius. <i>ib.</i> & 139	Cincti judices, discincti. 10
ab Antistite debellatus. 125	Cinerum supplicium. 11
ei reconciliatus. 126	Circæus quid. 82
Burggravius, Vicecomes. 380	Civis Ultrajectinus apud quem con- veniendus. 478. 563. 587. & seqq. extra urbem evocatus an necesse ut se sistat. 480
C.	
C ampanæ pulsæ a Marscalcis coa- ctum ruri judicium. 475	Clamores in judicio. 640. & seqq.
Campanæ baptizatæ. 624	Clerus an exemptus magistratus im- perio. 605
earum nomen, earum pondus. <i>ibid.</i>	Coenraet Claessen van Ooster- hout. 268
Canonicorum potestas, & an ipsis jus gladii. 500. & seqq.	Cognitio de re venatica ad quem pro- prie jam spectet. 41. & seqq. ad quem de tributis. 42. & seqq.
an fummo supplicio ab iis quis- quam affectus. 502	Comes idem quod Præfectus. 380
Capitulo S. Mariæ jus gladii in Pols- broeck. 129	Compedes. 5
Capitulis S. Martini & S. Salvatoris an concessum jus gladii. 105. 112	Confiscatio an & quando adhuc hodie usitata. 658. & seqq.
Cappa aquilifera. 84	Coninxvry. 353
Capti facinorosi an per alterius terri- torium in carcerem possint duci. 587	Conjuratores. 643
Carcer an poena. 500	Consulum quæ potestas. 27. & seqq. quando deserint. 28
Cardinalis unde dictus, 691	Augusta etiam Consul. 37
prærogativa ejus. <i>ibid.</i>	Crucis poena sublata. 7
Carnifex an invisus, an infamis &c. 654	Culenburch unde dictum. 256
ejusdem toga, salarium, juramen- tum &c. 654. & seqq.	an feudum Trajectense. <i>ib.</i> & seqq.
Cautione præstita an & quando reus possit dimitti. 651. 698. & seqq.	Gelricum an & quando. 365. & seqq.
Chomarchis an merum an mixtum imperium. 515. 521	quando Comitatus. 372
quis ab ipsis appelletur, & appel- lacio ab ipsis facta an extinguat sententiam. 523. 526	Teisterbantiz olim pars. 356. & seqq.
	etiam pars dicecesis. <i>ibid.</i>
	Statuta Culenburgica. 364
	Cultus quid. 11. & seqq.
	Cunre-

VERBORUM ET RERUM INDEX.

Cunretorius vid. Godefridus Cunretorius.		Statuta Emmenensia. <i>ibid. & seqq.</i>	
Curiz Provincialis splendidissimum jus	602. 616. & seqq.	Emmenensii olim Oosthollandi.	
quodnam jus Ultrajecti	528. 563. & seqq.	Engelbertus Clivensis Rector olim diocesis.	153
quodnam in ejus terris, qui habet jus gladii.	585	Episcopus Trajectensis liber Comes, Frygravius	468
Remissio criminis ei soli & non alii insinuanda.	697	ejusdem Assessores	475
Advocati & qui subjecti ei an alium judicem non agnoscant.	570. & seqq.	ab eo rei an damnati semper instituto processu	<i>ibid. & seqq. & 480</i>
Cuyck vid. Timannus van Cuyck.		ab eo an appellatum	494. & seqq.
D.		an in prima etiam instantia ab eo jus dictum	478. 480
Damnati in metallum an amittant libertatem.	13	ab urbe ejectum, proscriptum, an ei restituendi jus ea etiam invitata.	692
Daniel de Milan.	382	Episcoporum officium.	80
Debitores proscripti olim, secti in partes.	635	an jus Abbates, an monachos, an Canonicos coercendi.	84. & seqq.
Deportatio an in usu jam.	16. & seqq.	Everardus de Weede Toparcha de Weede, de Dijckvelt &c.	118
Dictatoris potestas.	27	Everekestorpe.	61
Diemen olim cujus.	423	Eversteyn.	180
Diocesis olim duplex. Quæ superior, quæ inferior.	60	Excœcatio quam olim frequens.	21
Dorstadum cujus olim.	404. & seqq.	Excommunicatio quo ritu facta & ob quam causam & quæ olim ejus vis.	412. & seqq. 405. 507. 517. & seqq.
quando & quo sensu diocesi adjunctum.	409	Exemptio ecclesiarum, a quo facta, & an gratis.	83. & seqq.
Dijckgraef & Watergraef an inter se differant.	526	Exequenti sententiam an & quo casu resistere permissum.	600
Dijckvelt dominium.	105	Exules recipiendi singularis olim mos.	691. & seqq.
Duumviris an fasces, an virgæ.	23	Exulum restitutio & plena & minus plena.	689
E.		Exul an bona an civitatem amittat.	17. & seqq.
Emma ad Emam arx.	331	Facino-	
Eemlandiæ olim partes.	338		
Emmenesse olim urbs.	324		

VERBORUM ET RERUM INDEX.

F.

Facinosus an possit capi in alterius territorio. 54. 87
 an per alterius territorium in carcerem possit rapi. *ibid.* & *seqq.* 251. & *seqq.*
 Familia de Amersfoort. 113
 Arma ejus gentilitia. *ibid.*
 Feuda Hollandica Ultrajecti. 266. & *seqq.*
 Feudum si sit. situm in aliena Provincia an cujus Provincia est potestati exemptum sit. 265. & *seqq.*
 Feuda reddi olim solita si vasalli dominis moverent bellum. 434
 Feudalis quaestio olim ubi & coram quo disceptata. 491
 Fiscus bona occupat cum sua causa. 660
 Flagella quae & cujusmodi. 20
 Floreni quam varii olim & quam varius eorum valor. 145, 451. & *seqq.* 688
 Florentius de Heermale Officialis episcopi. 328. & *seqq.* 368
 Fredericus de Wael van Vronesteyn. 117
 Frederici de Blanckenheim cum septem stolis juramentum. 197. & *seqq.*
 Fredum quid. 696
 Furca cujusmodi. 9
 Furtium admonitio. 20

G.

Gallorum savitia. 632
 Ganum olim urbs. 302
 Superiori ævo adhuc ei jus gla-

dii. 312
 Gelria magna pars olim pars diocesis. 361
 in ecclesiasticis universa olim pars diocesis. 467. & *seqq.*
 Gerecht ten Sevene. 523
 Gildenburch olim castrum. 231
 captum ab Hollandis, a Trajectinis receptum. 241. & *seqq.*
 deletum, excisum. 242
 Gladii potestas. 4. & *seqq.*
 an in bonis, in commercio, & an possit mandari. 33. & *seqq.*
 non usu an amittatur. 112. & *seqq.*
 Gladius quorum proprius. 9. & *seqq.*
 Gladii poena honestissima. *ibid.*
 Godefridus Cuntercorius. 477
 Groenesteyn. 118
 Groninga diocesis pars. 456
 Gujelmus Radelaentius Praefes Curiae Provincialis. 329
 Guntersteyn castrum. 271

H.

Hagesteyn olim urbs. 175. & *seqq.*
 olim Domini de Arckel. *ibid.* & 177.
 mtenibus ab eo cincta. *ibid.*
 arx capta & destructa. 187
 in feudum ditio concessa. 187. & *seqq.*
 plenum ejus datum & directum dominium. 197. & *seqq.*
 Hemani populi. 328
 Heemraedt unde dictus. 520
 Hemur-Enge. 214
 Henricus Bavarus episcopus Trajectensis. 688
 in eum olim jocus. *ibid.*

Heerlicheyt

VERBORUM ET RERUM INDEX.

Heerlicheyt quid.	107	An & mediam complectatur.	459
Heres an puniatur ob delictum defuncti.	618	An omnes idem habeant jus quibus alta est concessa.	53
Hispanorum sævitia.	629	An Regalia etiam habeant.	54
Hollandia in ecclesiasticis olim pars diocesis.	467. & seqq.	An precariæ exactionem pro lato introitu.	159. & seqq.
Hollandorum insignia.	181	An jus crimen indulgendi.	50
Honswijck.	368	An obstricti tributis, decretis, editis Ordinum.	89. & seqq. 218. & seqq.
I.			
I mperii pars diocesis.	494	De quovis crimine an cognoscant.	91
Inquisitio in facinorosos an permixta indistincte.	641, 652	Ius gladii an non usu possit dici amissum.	112
an citra inquisitionem etiam capi quis possit.	649, 651	an in bonis, in commercio, & an possit mandari.	33. & seqq.
Investitura an petenda intra annum & diem.	392	obligatum Montfortio.	144
Joannes Nassovius episcopus Trajectensis.	286	in quos exerceatur.	619
Joan van Renesse van Wulven vir illustis Ann. 1449.	409	an in mortuos.	ibid.
Joan van Renesse van Wulp condemnatus.	625	an in bestias.	ibid.
Isbstadium olim cujus.	429. & seqq.	an in res inanimatas.	624
quo jure id olim usum.	607. & seqq.	an in pios, in innocentes.	625. & seqq.
cujus media jurisdictio ibi.	438	Iustitia idem quod jurisdictio.	104
Judex ecclesiasticus an a laicis etiam aditus.	574	L.	
an in causa seculari.	707	L andewinningh quid.	696
Judicium an consistat si non sit qui accuset.	473	Lappius a Waveren.	329
Judicium Provinciale.	133, 478. & seqq.	Lecca flumen in diocesi.	207. & seqq.
Judicium episcopale.	492	jus piscandi in eo cujus.	ib. & 211
Juramentum an sufficiat ad probationem innocentiam.	642, 649	ducta ex eo fossa, quando, & quomodo in finem.	230. & seqq.
Jurisdictio quotuplex.	1. & seqq. & 40	Ledenberch.	619
Alta quid complectatur.	ib. & seqq.	Leersum.	281. & seqq.
		Leusden, Lifiduna.	114
		Lex aut privilegium an non usu tollatur.	112

VERBORUM ET RERUM INDEX.

Libellorum magistri qui olim Ultra-
jecti. 508
Linschota. 171

M.

Magistratus etiam ipsi an de cau-
sis cognoscant. 580. & seqq.
Marscalci officium & quæ ipsius po-
testas. 473. 475. 499
Marscalci quando instituti. 380
Membri truncatio. 20
Mendicitas an crimen. 633
Meri imperii quot gradus & an man-
dari jam possit. 6. & seqq.
Metallici. 14
Metallum ubi effodiendum. 15
Militaris iudicii quæ Ultrajecti pote-
stas. 552. & seqq.
 si delictum commune an semper
 locus præventioni. 555
Mixtum imperium quid & unde id ita
dictum. 2
Monasteria instar carceris. 15
Monasteria exempta. 81
Monetæ olim valor. 451
Mors civilis. 12
Muda olim cuius. 420. 425
Mydrechtum. 96

N.

Nassovius, vid. Johannes Nassovius.
Nervus. 5
Neude locus Ultrajecti. 654
Noda ubi. 61
Nobile prædium si destructum an sine
Principis consensu rursus possit re-
stitui. 353
Notio quid. 3

Nyenrode castrum. 419
O.

Odijck. 342
Officium idem quod Ambacht. 610
Ordines Ultrajectini an Ultrajecti
habeant territorium. 566. 603
Ordines etiam ipsi an de causis co-
gnoscant. 581
Oosthollandi. 329
Oostbroeck. 449
Oudegein castrum. 305

P.

Pellis iudici detracta. 11
Permittere idem quod abolere. 618
Placca. 451
Plumbatæ. 20
Pœnæ quoddam genus studendi ne-
cessitas. 505
Pœnitentia an crimen an reatum ex-
tinguat. 629
Portorium olim Gani. 302
Prædium nobile si destructum an sine
Principis consensu possit rursus re-
stitui. 353
Præfecti castrorum, arcium, an per-
petui in dioecesi. 137. & 294
Præfectus urbi, prætorio. 25. & seqq.
Præfectus rei venaticæ quando pri-
mum in dioecesi. 546
Præposituræ S. Joannis statuta. 70. &
seqq.
Præpositus & Archidiaconus an di-
versi, distincti. 87
Præpositum quis creet. 97
 an alienatio ei licita. *ibid.* & seqq.
Præposituræ usufructus. 104
Præpo:

VERBORUM ET RERUM INDEX.

Præpositus S. Joannis.	66. & seqq.	a Papa proscriptus.	146. & seqq.
Præsumptio an quicquam faciat ad reum condemnandum.	653	Rynesteyn.	180
Prætoris potestas.	23. & seqq.	S.	
Privati hodie an accusent.	636	Sacramentales.	643
Proconsulis potestas.	26	Saesfelt castrum olim Saterflo.	217
Procurator an admittatur in causa criminali.	653	Saltuarius in dicecesi quando primum institutus.	546
Proditoris supplicium.	8	eo nondum instituto quis reos traxerit in jus.	ibid.
Prognosticon Antichristi.	512	Sartago.	8
Protestatio Montfortii. 131. 134. 142		Scapharum supplicium.	11
Protestatio in judicialibus an semel facta sufficiat.	144	Scelus olim an punitum, si non existeret accusator.	472
Purmerenda olim Domini de Montfoort.	168	Schalvicura.	369
R.		Schive, 't Recht van der Schive.	481
Radelant vid. Guil. Radelantius.		& seqq.	
Rateles ubi.	105	Scuta aurea, argentea.	148
Relegatio an infamet & an meri imperii.	18	varius eorum valor.	ibid.
Remissio criminis perpetrati an ebro etiam danda.	693	Scutum vetus.	451
ut effectum fortiatur quid necesse ut observetur.	697. & seqq.	Sectio idem quod auctio.	635
Remissio facinorosi an usitata nec ne.	589. & seqq.	Sententia an scribenda.	654
Remittere crimen & condonare quis possit & quo casu.	607. & seqq. 653	an ratio ei inferenda.	ibid.
Remittere idem quod abolere.	618	an statim postquam pronuntiata mandanda executioni.	ibid.
Renessé vid. Joan. de Renesse.		Servi poenæ.	12
Renswoude.	336. & seqq.	Seyst.	312
Ridder van Groenesteyn vid. Theodoricus Joan. Albertus.		Soest.	332. & seqq.
Rota aut erurifragium an recens inventum.	7	Statuta Emmonensis Culenburgica.	324. & seqq. 364
Rudolphus van Diepholt episcopus Trajectensis.	409	Stigma.	22
		Stoutenburch castrum.	114
		Studiis interdictum.	505
		Studioforum Leydensium iudex competens quis.	598
		Submissio quid & quæ ejus vis.	701.
		& seqq.	
		Sudarium cur appensum Abbatis baculo, cambuta.	84
		Suppli-	

V E R B O R U M E T R E R U M I N D E X.

- Supplicium damnatorum quamdiu differendum. 13. 654
 Supplicium ubi sumptum. 657
 T.
- T**empla spinis obstructa. 506
 Theodoricus Joan. Albertus de Ridder van Groenesteyn. 118. 181. 329. 624
 Tienhoven. 453. & seqq.
 Timannus van Cuyck Curia Provincialis Trajectensis Senator. 295
 Tonfura an poena. 14
 Toparcha an Principem teneatur aut praesidiarios ejus milites recipere iacastum quod habet. 58. & seqq.
 Tortura quando adhibenda. 653
 Tortura, item carcer, an meri imperii. 4. & seqq.
 Transactionis de crimine quae vis, quis effectus. 643. & seqq. 686. & seqq.
 Transactio facta ab invitis. 646
 V.
- V**ede quid. 469
 Veemgerichte, Veemschepens. *ibid.*
 Velua feudum Trajectinum. 361
 Venaticae rei iudices. 41. & seqq. 528. 545. & seqq.
 an iis merum imperium. 537
 quam vetustum iudicium id. 544
 Venandi jus quibus datum. 535. 549
 Venatio clericis interdicta. 551
 an servile id officium. *ibid.*
 Vicus quando urbs. 413
 a Dorstado an differat. *ibid.*
 Vinnius refutatur. 34. & seqq.
- Virgis caedendi jus an meri imperii. 19
 Virgae & flagella quomodo inter se differant. *ibid.*
 Visitatio ecclesiarum. 89 & seqq. & 89
 Vivicomburium. 7
 Votorum pluralitas. 684
 Urbs Ultrajectum an habeat jus maiestatis. 578, 584
 an de crimine maiestatis etiam possit cognoscere. 583
 an remittere possit crimen. 687
 Ordines Trajectini an territorium ibi habeant. 566, 601
 reliqua oppida in dicecesi an sequantur metropolim. 607
 Vrelandt urbs. 284. & seqq.
 idem ei jus quod Deventria olim habuit. 296
 Vreeswijck seu de Vaert. 230. & seqq.
 Vronesteyn. 117
 Vrygraef, Vryheer. 449
 Watergraef & Dijkgraef an inter se differant. 526
 Weede gens vetus. *ibid.*
 Wilhelmus Mechliniensis episcopus Trajectensis, p. 284. ubi pro *de Ponte legendum Mechliniensis.* 284
 Wirgildus, Widrigild quid. 644
 Wopen rouw, fletus clamori mixtus; Wop fletus. Wopindi flens, lugens. Wopen wir, ploremus. Vid. p. 638
 Z.
- Z**elandia in ecclesiasticis olim pars dicecesis 467. & seqq.
 Zuylesteyn. 279. & seqq.

F I N I S.

